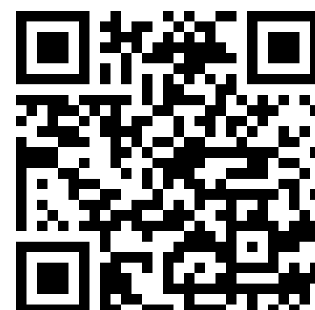
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

KAIS.KÖN.HOF BIBLIOTHEK
432.401-C
PERIOD.

Digitized by Google

ZAGREBAČKI
KATOLIČKI LIST.

CRKVENO-BOGOSLOVNI ČASOPIS.

TEČAJ SEDAMNAESTI.

1866.

UREDNIK

NIKOLA HORVAT

UČITELJ BOGOSLOVJA.

432.401-C.

U ZAGREBU.

BRZOTISKOM DRA. LJUDEVITA GAJA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Kazalo.

Digitized by Google

Osim navedenih još je u svakom broju „Viestnik,“ koj donosi povremene domaće i inostrane crkvene, književne i ostale smjeru lista dolikujuće viesti i oglase.

Digitized by Google

BROJ 1. U ČETVRTAK 4. SIEČNJA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Na mlado ljeto.

(Od *Gj. Milivoja Š. Banjalučkoga.*)

Anda vu more vre vekivečno
Jedno nam leto kapnulo srećno.
P. Stoos.

Malo doduse i priprostih riečih, ali da ih staneš svaku napose važiti, nebi je ni žeženim zlatom potegnuo. „More vječno, ljeto kapnulo srećno." — Aj Bože! kakove misli mogu čovjeka zaokupiti, kad mu ove rieči u ušijuh zuje; — tà ciele bi knjižurine o njih mogao nameditirati. Nu buduć dan danas nije u modi, da se folianti pišu, a i oni stari, koji sa svoje veličine i vrline u čudo nas nagone, samo se po knjižnicah potežu, te željno očekuju, da jih tko s police pomakne i barma prah im s korah opuhne, nisam se niti ja nakanio, da Bog zna kakovu dugu i visokoumnu razpravu napišem. U to mi se neće prste pačati, jer bi mi se mogle pipajice opeći; neće mi se pera vrlo oštriti, jer je od jučer, te jako još mekano, pa bi lasno, gdje ni mislio nebi, zapeti moglo, a tada ode mi trud, ode sva slavica moja. Ali kako mi je mlada i bujna mašta, sto me kojekakvih mislih saletilo preko Silvestrove noći, a kako sam drzovit i neobuzdan, prodrznuh se pomisliti, da bi ote moje misli i još koga zabaviti mogle, pa s ote evo prodrzljivosti teče ovo njekoliko riečih.

Čitatelju blagi, koj nikad sinjega mora vidio nisi, nedižu-li se grudi tvoje, kad čuješ, gdje ti tko o moru pripovieda, gdje ti krasote njegove i uzvišenost njegova pogleda živo riše? Neklija-li na to i u tebi tajna želja, da ti pred okom pukne bezkrajna pučina, a da ti se izpuni želja, i more u svoj veličajnosti svojoj pred tobom se razlije? da i ti nevidiš nigdje ništa do zelene vode na daleko, a plavetna neba na visoko? Nebi-li se tada srce tvoje od čuda potreslo, koljena ti poklecala, a usta slavu prošaptnula onomu, qui circumdabat mari terminum suum, et legem ponebat aquis, ne transirent finem suum. (Prov. 8, 29.) Pa što je to more, te mu se toliko čudiš? Prividna samo bezkrajnost. Slabo je oko tvoje, pa nedosižeš njim granicah mora, i misliš, da se tamo u daljini nebo sa zemljom ljubi, da se tamo vidi, na čem zemlja stoji, o što-li je poduprta. Snebivaš se s ovoga pogleda i nemožeš mu se dosta načuditi; pa je opet more, što ima načetak i kraj, terminum et finem suum, što je daleko od bezkrajnosti, dà što se pravo s bezkrajnošću ni prispodobiti nebi smjelo. Nu budi od dušoslovacah dopušteno reći: veličju se morskomu samo tjelesno tvoje oko divi, a duševno, ono se nadiže nad taj pojav i za onim posiže, čemu bi more moglo biti samo slaba sjena; hvata se bezkrajnosti, neizmjernosti, ma je ravno i nepojmilo. „Bezkrajnost!" Avaj Bože, koga da s ote pomisli nezaboli glava, stane-li si o nju pamet razbijati; a tko da se s pameću razkrstio nije, te bi ju htjeo na kraj da provede?

Kanimo se dakle ote pomisli, te svratimo duh svoj drugamo, svratimo ga s bezkrajnosti u prostoru na bezkrajnost u vremenu. Hoćemo-li ovdje bolje uspjeti? Jedva. Tuj nam se opet druga pučina stere pred udivljenim duševnim okom, drugi nam se pojav prikazuje, drugi pojam raztvara, pojam — vječnosti. Nu pravo govoreć nismo imali vječnost u vrieme prenositi, nebismo bili ova dva različita pojma imali identificirati, buduć da vječnost nije vrieme, već samo na prosto trajanje, i nemože se vrieme kano dio vječnosti, niti vječnost opet kano vrieme bezkonačno (actu infinitum) smatrati, t. j. vrieme, koje nikad nebi prestati moglo, jer takovo vrieme nebi već bilo vrieme, nego bi bilo to, što mi zovemo vječnost. Vječnost se dakle i vrieme sućno razlikuju; jer kako mudraci vele: vrieme je præsens perpetuo mobile et mutabile,

Digitized by Google

a vječnost: præsens immobile et immutabile. Nu radi toga se ipak medjusobno neizključuju, nego zajedno obstoje; neproteže se vječnost s vremenom, nego obstoji zajedno ciela s cielim vremenom i ciela sa svakim dielom vremena. Vječnost! Kako je to malena neznatna riečca, ali kako joj velik, nedospjetan smisao! Koliko se jur umnih i bistrih glavah izmučilo, da toj neznatnoj riečci na kraj dodju; ali je lje neizcrpiše, već samo svaki na svoju nategnuo, pa to isto predstoji i nam. Puštajmo dakle svako mozganje, te spoznajuć slabost svoju zavapimo: „Oj vječnosti, vječnosti, koli si strašna, i tko će te slabim svojim umom dohititi?“ Pa kako da nije strašna, gdje su toliki svetci dragovoljno sav svoj život tomu posvetili, da zagonetku ovu ma i blizimice samo odgonenu, u čem su ipak slabo uspjeli. Sv. Augustin, bistroumni ovaj mudrac, koj je svu mudrost svojega vremena u sebi ujedinio i osobiti razmatralac dubokih istinah bio, misli, da je o vječnosti najviše time izrekao, ako ju na prosto „veliku misao“ prozove, a definira ju ovako: „Non est ibi (in aeternitate) fuit et erit: quia et quod fuit, jam non est, et quod erit, nondum est: sed quidquid ibi est, non est nisi est.“ Tko da neosjeća duboke mudrosti, što je u ovih posve jednostavnih riečih sakrita. Velika je sbilja ota misao i tako nepojmiva, kako je nepojmiva svemudrost Božja, a s druge opet strane tako sjegurna, kako je sjegurno da ima Bog!

Nemožemo velike ote misli čisto dohvatiti, ali si ju možemo ma i daljimice samo strašnimi slikami predstaviti. Da brojimo godine: sto, tisuću, sto tisućah, milijun, sto milijunah, hiljadu milijunah, milijune milijunah, i da smo ih sve srećno proživjeli, vječnosti se još ni za dlaku primakli nismo. Poslje svih otih nebrojenih godinah i opet bi ih iznovice morali nabrojiti, pa što misliš čitatelju, da smo onda vječnost bar za jedan samo čas prikratili? Ali upravo ni za čas, ni za vlas. Ona je poslje onolikih godinah istom počela trajati, pa da isti modus procedendi i opet sto, hiljadu, milijun putah ponovimo, nemaknusmo se s mjesta ni za pužev korak, još smo uviek u načetku vječnosti. Doista velike misli, te posve bi nam se lasno mozag izsušio, da se prodrznemo do kraja ju domozgati! Još nam ljepše i življe ogromnost vječnosti slika ona strašna prilika o Kajnovoj suzi, koja nam nedoseživu samo dugotrajnost vječnosti stavlja pred oči, ali nipošto vječnost istu neizcrpljuje. Priča se, da je Bog Kajna namah poslje grieha osudio, daima taj svoj grieh oplakati i izprati suzami, što će ih poslje svakih sto hiljadah godinah po jednu samo sitnu iztočiti i koje moradu sav sviet i sve nebo poplaviti. Bože mili, kako bi Kajn dugo plakati morao, dok bi sitnimi svojimi stohiljadugodišnjimi suzami jedan samo naprstnjak napunio, kako dugo, da jednu čašu, a kako opet dugo, da jedno vedro napuni! — A što je jedna drobna suzica, spustiš-li ju u naprstnjak? a što je naprstnjak? pa ipak kako bi dugo morao nesretni Kajn plakati, da ga napuni! Nu gora je i teža njegova sudbina; njemu valja riedkimi svojimi suzami savsioni sviet, sve nebo i sve zviezde na njem poplaviti. Ah Bože mili, može-li se tomu slaba i ograničena pamet naša domoći? možemo-li izreći broj godinah, što bi svakom suzom narasao? možemo-li prosuditi, kad bi Kajnovu plakanju dospjeo kraj? Pa ipak i da bi se Kajn izplakao, suzami svojimi sve poplavio, i grieh svoj izprao, ali vječnost se i tada još ni za dlaku prikratila nebi. Poslje tolikoga nebroja i opet bi istom u načetku vječnosti bili, opet bi još cielu vječnost za sobom i pred sobom imali! — — Tko da i opet sa sv. Augustinom u spoznanju slabosti i ništetnosti svoje prama ovoj misli posve sniženo nezavapi: „Oj, velika misli, tko će te umom doseći?“ Tko da se svakoga daljnjega mozganja neokani, kad i onako nebi mak na konac iztjerati mogao?

Eto koliko smo na tom polju uspjeli; a kako ćemo i uspjeti, kad je i tuj bezkrajnost, te si valja o nju glavu trti, valja ograničenim umićem neograničenost doseći, a poznato je pravilo mudroslovno: finitum non potest infinitum comprehendere. Eto čuda, pred kojim se duševno naše oko snebiva, ako udivljeno promatra vječnost. Ali eto ujedno i čudna skoka, kojim smo se u svom razmatranju na toliki višak podigli i prodrzli se poganom nogom u mudroznansko svetište uljezti, gdje nam mjesta jošte neima; što više, prodrznusmo se s istimi mudroznanci pristupiti ka gorućemu grmu, a nečujemo glas Božji, gdje nam viče: „Ne appropies huc; solve calceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est.“ (Ex. 3, 5.) Obuću nam valja svući, t. j. tielo, koje je duhu obuća, i onda ćemo smjeti pristupiti, i onda ćemo pojmiti, čega sada nepojmimo, onda jasno vidjeti, što nam je sada tamnom koprenom zastrto. Kako sam pako s krajnoga mora na bezkrajnu vječnost došao, lahko se je tomu domisliti, gdje znamo, kakov nam je duh nestalan i kako viek za višim teži, čim bi se zasititi mogao; kako je sličan pčelici, koja nikad dugo na jednom cvietu nemiruje, ili golužavoj ptičici, koja bi se rada za orlom porenula, i ako joj je perje još preslabo.

Nevaram-li se, to sam nedoseženoj vječnosti krivicu nanio, usudio se omjeriti ju o vrieme; nu sada ću otu krivicu izpraviti, te sniziti vrieme, odkriv mu golotu. Već gori navedene pjesnikove rieči: „u more vekivečno jedno nam leto kapnulo

Digitized by Google

srećno" dovoljne ga snizuju, izriču bo jasno, da vrieme časimice u more vječnosti kapati i u njem se bez traga izgubiti mora. Pa što je vrieme? Vidim jur, gdje mi se mnogi čitatelj začudjen posmjehuje, kakva da je to domislica, te sam stao pitati: što je vrieme? Istina, malo je domislica čudna, ali pravi joj odgovor dati nebi baš najlasnije bilo; manjkao bi nam mač, kojim da čvor razriešimo, manjkalo bi nam ono, što bi upravo vrieme naznačiti moglo. Čujmo sv. Augustina, što bi nam on na tu domislicu. Eno sam se veleum ovaj pita: „quid est tempus?" Sam se pita, ali si željena odgovora nemože dati. Nenahodi riečih, kojimi bi otu najpoznatiju zagonetku odgonenuo, pa veli: „Si nemo ex me quærat, scio; si quærenti explicare velim, nescio." Eto vam vremena, kako ga je sv. Augustin definirao; ostali ga mudraci slično i na vrlo razne načine označuju, kojimi oznakami svojstva samo njegova: promjenljivost i nestalnost njegovu, a nipošto nutarnju narav tumače. Tako vele, da je vrieme: præsens perpetuo mobile et mutabile. Plato naziva vrieme: gibivom slikom negibive vječnosti. Jean Paul: hitrom sjenom i tihanim povjetarcem, te ga prispodablja sitnim kapljicam, što jedna za drugom neprestance kaplje i namah izhlapi; a tako i časovi jedan za drugim teku i nestaje jih bez traga. Mnogi ga zovu brzom riekom, a umno kaže Zschokke: „Die Zeit ist ein Strom. Stillstand ist nirgends, sondern fortwährender Wandel der Dinge." Tako je dakle vrieme sveudiljna promjena, a otu promjenu razmjerismo mi i nazivamo ju: godina, mjesec, tjedan, dan, ura, čas. Svaki čas, svaku uru, svaki dan, svaki tjedan, svaki mjesec osjećamo tu promjenu, a ovih ju danah i opet osjetismo u ponješto većoj mjeri: u more vječno jedno nam ljeto kapnulo srećno. Čas za časom prodje dan, dan za danom mjesec, a za mjesecom i prošla je godina: Stillstand ist nirgends, sondern fortwährender Wandel der Dinge.

U toj se neprestanoj promjeni i mi, blagi čitatelju, nahodimo. Nu što misliš, hoće-li ta promjena u vieke trajati? Liepo nam i najjasnije na to svakdanje izkustvo odgovara: „Hoće, dok bude vremena, ali ne za tebe." Doista velika i važna rieč; imao bi dakle nadoći čas za nas, kojim će za nas prestati perpetuo mobile et mutabile, te nastati valjda præsens perpetuo immobile et immutabile. A kada će nadoći taj čas, kada će neprestanoj promjeni otoj biti kraj? Na to ćeš mi čitatelju mili, a ja tebi isto tako odgovor dužan ostati, kako i na ono: što da je vrieme? Časi lete, ure i dani teku, mjeseci i godine prolaze, ali nadoći mora i zadnji čas, zadnji dan, zadnja godina! Vrieme će i za ovim zadnjim časom teći i mienjati se, ali ne za nas; mi mu promjenah više osjećali nebudemo. Nas neće više biti u vremenu; zadnji će nas onaj čas silovitom rukom prebaciti u — vječnost; rieka će naša izteći i izlit se u more.

Rado bih znao, što ćeš ti čitatelju na ovo mozganje moje reći; nu ufam se, da se ljutiti nećeš, kadno se za stalno i sam nehotice na ovakove misli nagoniš. Pa i sbilja nikad neima ljepše prilike kao o mieni godine, da zaronimo u liepe i strašne kojekakove sanjarije, što bi se bez broja nanizati dale. Nu čemu da sanjarimo? ostanimo radje kod stvari, pa razmatrajmo ju dobro, nebi-li nam možda odtuda koja ma i mala korist proiztekla.

Ciela je godina, punih je tri sto šestdeset i pet danah tolikom brzinom projurilo, da jedva i osjetismo njihov tek; oprostismo se sa starom koji kako, a novoj uzradovasmo se svi: jer nam nosi punu šaku — nade. Doista velik dar, zadnje ono dobro, što čovjeku preostaje, i koje ga u zlosreći kriepi i slobodi; liepi onaj san, što ga tješi, jači i dušu mu puni, sladki onaj napitak, što mu jadne i nevoljne brige uspavkuje. Nosi nam nadu, jedinu razveseliteljicu srca našega, i jedinu slast žića našega, koja, ma i varava, i opet nas ljubezno do konca života prati, te je samo onaj, koj je prestao nadati se, prestao takodjer i živjeti. To nam donosi nova godina. — A što nam je odniela stara? Odniela nam je dobar komad dragocjenoga vremena. — Kamo smo se za otu godinu pomakli? Ah, čitatelju blagi, — grobu smo se za čitavu godinu, za punih tri sto šestdeset i pet danah primakli; to je kratak i lakoničan odgovor, ali opet tako istinit i sjeguran, kako je istinito i sjegurno, da nam je u more vjekovječno jedno ljeto kapnulo srećno. Dà, grobu smo se primakli, približili se vratam, kroz koja nam svim bez iznimke valja proći; prikučili se razkršću, s kojega su nam dva samo puta i oba u vječnost — dobru ili zlu. Neima rieke, što bi tako hitro tekla, neima striele, što bi toli naglo padala, pače niti munja tako brzo kroz tamne oblake nešviga, kakono hitro mine čas našega života; bježi i gubi se poput noćnih sjenah, što ih žarki sunčani traci s jutra potjeraju, nestaje ga poput tiha vjetrića. Pa opet koliko nas ima, koji na to i nepazimo, već bezbrižno na obali stojeć motrimo, kako se talasi ganjaju, kako dobro i zlo odnose, da nam ga nikad više nevrate.

Stojimo razkrštenih rukuh i motrimo derajuću rieku, a neznamo ili nećemo da znamo, da su i prvo nas mnogi na istom mjestu bezbrižno stajali, pa im je sada žao i te kako žao. Bi-li se nahodio čuvstvenik, a da na novo ljeto sa slavnim pokojnim Slomšekom ovako nerazmišlja: „Alà Bože dragi, koliko je lani braće i sestarah, koliko-li

Digitized by Google

prijateljah i dobrih znanacah s nami u veselom drugovanju novu godinicu pozdravljalo, a gdje su sada svi oni, kojih ovo kod nas neima? Tjelesa im pod zelenom travicom trunu, a duše, što si za kratak čas žića pristekoše, uživaju. Oj koliko ih medju njimi ima, koji na smrt upravo ni mislili nisu, te kako se opet lasno snaći može, da prvo, nego-li novo ljeto postara, i nam preko groba, hladna stana bridki sjever zazviždа, i zeleni nam krovak bielim sniegom zagrne." Jest, kratak je života našega čas, i vrlo nesjegurno, da-li će sutrašnji dan, dà vrlo nesjegurno, da-li će još sliedeći sat biti naš. Ništa nije naše do ovoga časa, u koj dišemo; sliedeći može nas jur u vječnosti naći. Koli ozbiljne i svete istine, pa kako ih malo pazimo, kako malo za nje marimo; živimo, kano da ćemo živeć vjekovati, a nevidimo, neosjećamo jadni, da nam svaki odisaj troši životnu snagu, da nas svaki najkraći čas sjegurno i neodvratno primiče grobu, preko kojega neteće više vrieme, nego stoji — vječnost. Živimo, kano da vječnosti neima, pa je opet neoboriva, svakdanjim izkustvom jasno dokazana istina, da nam ovdje neima stalna obstanka, da nam valja drugi stan iskati: „čovjek će u kuću vječnosti unići." (Crk. 12, 5.) Putnici smo dakle, a ne gradjani na ovoj zemlji; putujemo u — vječnost. Odići nam je s ovoga svieta, te poći u drugi, a nikad nedoći. Tielo će u zemlju, a duša u vječnost, gdje su dva samo stana, dva samo boravišta: jedno puno nesnivanih radostih, a drugo puno nepodnosljivih mukah.

Pa je-li zbilja moguće, da razmatrajuć ove istine i nadalje bezbrižni ostanemo? Zar se nežacamo misli, da o jednom samo času, o jednom dahu visi ciela vječnost, ciela srećna ili pako bezkrajno nesrećna vječnost? Hoćemo-li i nadalje vjerujuć ove istine da zrelimo za ludnicu, kako ono Ivan Avilski slovi: da je svaki kršćanin, koj u vječni život vjeruje, a Bogu se nepriklanja, za ludnicu dozrio. Godine brzaju, mi sve bliže vječnosti. Čemu dakle da razkrštenih rukuh stojimo i bezbrižni u tekuću rieku gledimo, kako nestalni valovi svedj jednako izvode svoju igru, znajuć dobro, da će i nam jedan od tih valovah zadnju zaigrati igru, možda i ranije, nego-li mislimo. Može vrlo lasno biti, da nam je zadnja ovo godina i od Boga zadnja opomena!

Eto me sada na čistom; vrljajuć i obilazeć naokolo izrekoh napokon, što sam namislio. Miena godine, more, vječnost i vrieme moradoše mi poslužiti, da svrnem pozor na zadnji čas života, na — smrt, kadno ćemo se jako rado obazirati na prošli život, te jao nam, ako se drvo života našega pronadje bezplodno; posjeći će ga gospodar i baciti u vatru. Da pako toga nebude, neopirajmo se dulje milosti Božjoj. Spoznajmo, što nam činiti valja, pa to takodjer činimo sviestno. „Jednu samo imamo dušu, i jedna nas vječnost čeka," govoraše sv. Terezija posestrimam svojim. Gospodin nas zove, još je vremena, cienimo oto blago, dok ga imamo, da nebudemo za njim uzdisali, kad nam proteče. Sv. Lovro Justinijan tvrdi, da bi ljudi prianjajući za sviet na umoru sve svoje blago položili, kad bi jim tko život i za jednu samo uricu produljio. Nu neima ga, koj bi mu to učinio; na sve im se vruće molbe hladnokrvno odvraća: „Za vas neima više vremena!" Sv. Grgur poviеda, da je njeki Krisantij na smrtnoj postelji vragove zaklinjao: „Dajte mi još samo do sutra vremena!" Ali ih neumolio, oni mu opetovano odgovarali: „Ludjače jadni, bilo ti ga je dosta, pa čemu si ga profućkao? Sad za tebe više vremena neima." Sv. Bernard napokon slovi: „Vrieme je blago, što se u ovom samo životu nahodi." Netratimo ga dakle uzalud i lahkoumno, već upotriebimo ga, kako bi upotriebili krvavo zaslužen i krvavo potrebit novčić. Nova nas neka godina nadje nove ljude; što je u staroj bilo zlo, u novoj da bude dobro, a što je prvo bilo dobro, i sada dobro da ostane, te kad godina ostari i mi u dobru da ostarimo!

Čitatelju mili, u prvom si se načetku nadao ugodnoj kakovoj čestitci, pa se ne malo začudio, gdje ti u ime čestitke vodim na oči smrt Malo je stvar smiešna; al i opet ne u toliko, kako se čini u prvi mah. Ta nam, kojim je dužnost svakoga na smrt pripravljati, ova ista smrt dobar ima prijatelj biti, misao na nju dobro došla, a ne strašna; jer čim su svetci postali sveti, van misleć vazda vjerno na smrt i prilagodjujuć otoj velikoj misli život svoj. U ostalom usudjujem se misliti, da je upravo to najljepša čestitka k novoj godini, ako si želimo duševno dobro; jer na što nam zdravje, na što sreća, na što dug i zadovoljan život, kad mu ipak ma i poslje nebrojenih godinah mora da bude kraj, a onda nastaje i ostaje — vječnost. Za nju se dakle valja da skrbimo, i nju si sretnu da želimo.

Medjutim ako je baš čitatelju od volje, to mu mogu i drugojako novu godinu čestitati. Bog dao, te mu u svem srećna bila; da mu bude u njoj zdravlja i veselja i svakoga obilja; željice nezaželio, koja mu se izpunila nebi; posla se neprihvatio, koj mu za rukom pošao nebi, već što godj zamislio, da odmah i gotovo da bude. Nevolji svakoj i sjetnoj daleko od njega kuća bila, a dobro se svako i blagoslov Božji k njemu uvratili. Kako godj stara, tako kapnulo mu još i sto drugih srećno u more vječnosti, pače svaka mu sretnija bila, i zadnja ga još sretnijega u vječnosti našla.

Digitized by Google

Razvlačio bi i na širje čestitku svoju, ali me je strah, da ću već komu dosadan biti. Nebila mi namjera, da koga učim, quod est magistri; još manje, da koga korim, quod est ecclesiae. Nego usudih se jedino pomisliti, da bi možda ovim koga zabaviti, komu dugu zimsku večer prikratiti mogao; što ako se sbude, cilj sam svoj postignuo i dovoljnu nagradu dostao. U to dakle ime i u nijedno drugo na čast vam ove moje misli na Silvestrovu noć smišljene, a na samo mlado ljeto pobilježene. Budu-li pako i nehotice kakovu korist sa sobom doniele. to slava budi onomu: qui incrementum dat, Deo. (Cor. 3. 7.)

„Na tom mladom ljetu veselimo se, mladoga kralja mi molimo“ tako zapjevajmo svi u glas, pa se i sbilja radujmo i Bogu molimo; kajati se radi toga lje nećemo. Bude-li pako Sveviśnjega sveta volja, da nas stara godina više nenadje živih, to nam neka tielo spokojno u grobu počiva, a duša se slastih u nebu uživa. Amen.

Sv. pismo i prirodoznanstvo.

Moglo bi se komu činiti suvišno, što opet povadjamo rieč o stvari, o kojoj bje već opetovano govoreno u ovom listu. Ali videći, kako nevjerom zadojeni i nevjeru šireći te i kod nas čitani listovi, veliki i mali, uztrajno opetuju svoje krive osvade, kojimi potvaraju sv. pismo, te tim duhove u smetnju i zabunu zavode a podkapaju vjeru — zašto da mi manje uztrajnosti pokazujemo u obrani istine?

Dolazi k tomu, da se ovim napadajem svedjer podaje novo lice, da se na bojište dovode sveudilj novi razlozi, kojimi se potiču dvojbe, da se protivnici svaki put s većom važnosti i sve to krepčije pozivaju na napredak znanosti, na nove obrete i posljedke, štono su stečeni u različitih granah znanja, u svih okolicah zemlje, po svih krajevih nebesah. Dapače na temelju puka poviedanja izvode se u posljedicah svojih prevažni zaključci proti izrekam sv. knjigah; ovo posliednje nebiva ravno u učenih djelih; ali tamo, gdje najviše škodi, u koledarih, prostonarodnih časopisih, illustriranih i ljepoznanskih listovih i velikom dielu novinah. Tim je postalo već običajem, da se u svih družtvenih kruzih, učenih i neukih, visokih i nizkih, u kući, na ulici, u željezničkih kolih i na parobrodih, po kavanah, krčmah i djelaonicah ljudi razgovaraju o takovih stvarih, a često prepiru za i proti objavljenoj vjeri. Dà ima još i primjerah, te se takove novovječne teorije o postanku i tvorbi svieta bez suda crpe iz što mutnijih vrielah „popularnoga prirodoznanstva,“ kao što su n. p. djela Zimmermanova „Die Wunder der Urwelt,“ — „der Mensch,“ ili mnogo čitani časopis „Gartenlaube“ itd. pa se vjeri na uštrb kod iste djece upotrebljuju po učionah.

Uz to je položaj naših protivnikah očito mnogo bolji od našega; oni bo imadu za se čovjeku prirodjenu strast, kojoj slobodu i neobuzdanost obećavaju, oholost, kojoj laskaju vidom prosvjete, vaskolik pravac našega vremena, koje je malo ne sasvim odano samo tvarnim uharom, napokon na oko znanost i uvjerenje osnovano na vlastitih ćutilih.

Napram njihovu neumornu, prodrzljivu, a samo prečesto i bezdušnu postupanju vidimo one, koji hoće da brane istinu, kako često s nevjerojatnom nespretnošću laćaju se toga posla. Protivnici navode tisuću stvarih, te ozbiljno pridržavani odskoče lahko na tisuću drugih, neostaju nikada kod stvari, ili opetuju, ma bili i oprovrgnuti, sveudilj iste prigovore; sliedeći njihove skokove, moraš se zadovoljavati s njihovimi polovičnimi odgovori, a priepora nećeš nikad na kraj iztjerati. Pa koliko jih ima, koji bi bili temeljito vješti svim granam prirodoznanstva, ili kojim bi bilo moguće namah doznati sve nove obrete? dà, tko može svaki put znati, je-li u obće proti sv. pismu navedeni učin istinit. a nije-li možebiti puka izmišljotina? Pa se ipak uzima, kao da je takova stvar dokazana, a proti njoj valja se boriti načinom, koj nikako nemože dovesti do svrhe, jerbo neima za to potrebita znanja.

Al je još kamo gorje, kada branitelji objave tvrde da sv. pismo kaže i uči stvari, kojih sbilja nekaže i neuči, i kadno iz jezikoslovnih i bogoslovnih razlogah hoće da dokažu, da ova ili ona izreka nedopušta nikakova drugoga smisla; tako n. p. da se kod propasti Sodome nikakovo sudjelovanje naravnih uzrokah nemože dopustiti. Tomu je posljedica, da su prisiljeni o valjanosti posljedakah, izvadjenih iz znanstvenih iztraživanjah dvoumiti, vriednost prirodnih znanostih pobijati, te o njih takovim načinom suditi, koj samo njihovo veliko neznanstvo na ovom znanstvenom polju pokazuje, a vjeru kod drugih nepodupire, dapače sumnjivu i mrzku čini. Ovakovi nespretni gorljivci mogu iste učenjake zavesti na mnienje, kano da sv. pismo kaže ovo i ono, što se s posljedci znanosti podnipošto nepodudara, dočim s prirodoznanstvom nije u protuslovju sv. pismo, već samo njegovi nespretni i nezvani branitelji.

Iz ovih i sličnih uzrokah svraćamo pozornost svojih čitateljah na dva vrstna djela, štono su o tih stvarih u novije doba na njemačkom jeziku izašla. Jedno je napisao Dr. Reusch, profesor bogoslovja u Bonnu, te ga god. 1862. Herder u Freiburgu brisgovskom izdao pod naslovom: „Bibel und Natur.“ Drugo je tek minule godine 1865. ugledalo svjetlo kod Kirchheima u Mogunciji pod naslovom: „Das Hexaemeron und die Geologie. Briefe über die Anwendung der geologischen Forschungen bei der Auslegung der heiligen Schöpfungsgeschichte. Von Athanasius Bosizio (Božić?), Priester der Gesellschaft Jesu.“

No neima u svakoga niti novacah, da si nabavi, niti vremena, da čita i uči napomenuta i druga iste

ruke obširna djela. Zato ćemo, povodeć se za razpravom, što no je netom prošle godine izašla u mjesečnjaku „Katholiku,“ ovdje pretresati odnošaj izmedju sv. pisma i prirodoznanstva u obće, kao što i njeke glavnije pojedinosti, koje mogu što doprinieti na razjasnjenje obćenitih načelah o rečenom odnošaju. To će biti, kako nam se čini, tim sgodnije, što je tek prije malo godinah anglikanski naseobinski biskup Colenso svojimi smjelimi tvrdnjami o cielom Pentateuchu svu po gotovu bibličku Englezku bio jako uzrujao, a za čudo u istoj Englezkoj ništa spomena vriedna nije mu se odvratilo, te što je i po drugih zemljah bezvjerna štampa pokušala iste tvrdnje pobjedonosno na svoje svrhe upotriebiti.

Mi ćemo se dakle u ovom članku ponajprije tim baviti, da ustanovimo obćenita gledišta o odnošaju medju izjavami sv. pisma i tvrdnjami prirodoznanstva, a kašnje pokušat ćemo na kratko ova gledišta uporaviti na ponajglavnija mjesta sv. pisma, o kojih se kaže, da su u protuslovju s prirodoznanstvom.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. kr. apošt. veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim svojim riešenjem od 19. Pros. p. g. izpražnjeni biskupski vikarijat grčko-katoličke biskupije križevačke za Slavoniju u Osieku premilostivo podieliti Marku Staniću, novosadskomu župniku, prisjedniku duh. stola i sjemeništnomu predstojniku u Zagrebu.

— Na staro ljeto prije podne primio je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački u svom gradu smjerne mladoljetne čestitke od prečast. prvostolnoga kaptola, sbora prebendarah, učiteljah nadbisk. liceja i poglavarah sjemeništa, predstojnikah ovdašnjih duhovnih družbah i više drugih pojedinih licah. Prečastni kaptol očitovao je in corpore svoje novogodišnje želje i presvietloj gospodi biskupom Ivanu Kralju i dru. Vjenceslavu Soiću.

— Presvietli gosp. biskup dr. Vjenceslav Soić odputovao je danas željeznicom u Beč.

— Dne 28. Pros. p. g. u 5 satih u večer preminuo je poslie dugotrajne težke bolesti u 83. godini života prečastni gosp. Franjo Šav. Šufflaj, prvostolne crkve zagrebačke kanonik, stolni arcidjakon, mudroslovja i bogoslovja doktor, sbora bogoslovnoga na sveučilištu peštanskom član jubilarni, duh. stola i više sl. županijah sudb. stolice prisjednik. — Pokojnik bio je čuven sa svoje prijaznosti i, dok su mu sile dopuštale, uslužnosti napram svakomu, a odlikovao se riedkom gostoljubivosti, koju je još i težko bolestan sve do konca života vršio. Na sprovod mu dne 30. p. m. u 4 sata poslie podne sgrnulo se veliko množtvo svieta. Tielo mu je sahranjeno u raku prvostolne crkve i pred onaj žrtvenik, na kom je god. 1807. kao mladomisnik prvu sv. misu, a 16. Pros. 1857. petdesetogodišnjicu svoju Bogu prikazao.

Po dovršenih crkvenih obredih izpjeva duhovna mladež ovdašnjega nadbisk. sjemeništa, komu je pokojnik više godinah bio ravnateljem, nad grobom njegovim pjesmu žalostinku, na čem istoj mladeži putem našega lista što topliju zahvalu izražuju pokojnikovi rodjaci.

— Velečast. gosp. Mirko Šilobod, prebendar prvostolne crkve, zahvalio se je na dosad kroz petnaest godinah obnašanoj časti predstojnika sakristije prvostolne crkve. Izpražnjenu ovako istu čast podielio je prečastni prvostolni kaptol velečast. g. Ignacu Švecu, prebendaru i dosadanjem podpredstojniku sakristije.

— Velečast. gosp. Stjepan Novotný, učiteljišta zagrebačkoga kateketa, njemački propovjednik i urednik školskoga lista „Napredka,“ postao je župnikom u Feričancih, te kao takov već položio prisegu. Čujemo, da su se njegovi dosadanji učenici s njim srdačno oprostili.

— Dne 28. t. m. umro je ovdje udaren kapljom Pavao Bača, bivši duh. pomoćnik u Gjurgjicu.

— K našoj u br. 47. lanjske godine priobćenoj viesti o utemeljenju djevojačke učione u Oriovcu, satnijskom mjestu gradiške pukovnije, imademo dodati, da je uza ostale podupiratelje ovoga riedkoga kod nas zavoda odlično pristao tamošnji obrtnički sbor, doprinesav u tu svrhu tri stotine stotinjakah iz svoje blagajne. Ovom prigodom napominjemo takodjer, da isti sbor promiče i bogoštovne svrhe, pošto je već više ukusnih, a medju njimi i dragocjenih spravah nabavio u ondješnju župnu crkvu. — Od ovud se vidi, koli blagotvorno umije ovaj sbor razpolagati sa svojom novčanom imovinom ne samo na korist svoga potomstva, nego i pučanstva ciele okolice. Vriedno je s toga, da ovdje napomenemo poimence revnoga načelnika ovoga sbora, kovača Pavla Olujevića, zatim predšastnika mu za časti i službi, krojača Antuna Pavlovića, i pobočnike mu mlinara Matu Bilmeza, braću mlinare Šaveriju i Karla Margetića, čižmara Adolfa Srbljanina, te braću kovače Antuna i Ivu Gošćaka. Kamo sreće, da bi se po primjeru oriovačkoga sbora svuda po miloj nam svim domovini uza obrtničke promicale takodjer bogoštovne i školske svrhe. Bože daj dakle, nebila nam ova prva viest o promicanju nabožnih i domorodnih svrhah jedina ovoga godišta. Blagotvornim pako obrtnikom oriovačkoga sbora budi rečena iskrena hvala u ime svih, kojim kuca srce bogoljubnim i domorodnim čuvstvom!

Iz Beča. S dozvolom stožernika i kneza nadbiskupa bečkoga oglašuje glavno povjerenstvo za sv. zemlju

Digitized by Google

put u sv. zemlju, a rok polazku stavlja na 5. Ožujka 1866. Tomu putnomu družtvu smiedu se pridružiti samo katolici, svećenici i svjetovnjaci. Tko kani putovati, ima se točno naznačiv krstno ime i pridjevak, stališ, čast i prebivalište, a svjetovnjaci jošte i sa župničkom svjedočbom glede vjere, prijaviti glavnomu povjerenstvu za sv. zemlju (Stadt, Franciskanerplatz Nro. 4. neu) do konca t. g. a putni trošak poslati najdulje do konca Siečnja 1866. Taj trošak iznosi: za drugo mjesto na lloydovu parobrodu onamo i natrag 160, a za put na kopnu 270, skupa 430 for. aust. vr. u srebru. Putnici želeći prvo mjesto na brodu, imadu za morsku vožnju platiti 230, a za put na kopnu 270 skupa 500 f. a. vr. u srebru.

Iz Bavarske. Povodom razpravah ter izjave djačke skupštine u Lutihu nosi bavarski „Volksbote" sljedeće mozganice. — „Istina je, kod nas se djaci nisu jošte bacili na javu, pak niti očitovali, što do vjere drže, ili da nedrže ništa; nu po svih znakovih, što se vidjaju na tih mladih ljudih, može se suditi, da jim se vjera nije baš uvrježila u mozag i srce, pače čini se, da su se oni ote brige već posvema otresli, ter nedrže ni za vriedno, da se o njoj izjave. Da se pokažu kao katolici, to zahtievati reklo bi najviše izmamiti jim poružan smieh. Na žalost opaža se nehajstvo za vjeru ne manje na srednjih učilištih nego i na sveučilištih, pače ide već do dna. Treba samo doći u koju učilištnu crkvu k misi, pak mora se razcviliti srce, kako se ponaša školska mladež. Neima tomu dugo, što je školska mladež na obhodu i sprovodu glasno molila latinski, sada pako ili je niema, ili si krati čas razgovorom. Glasnom molitvom pokazivati vjeru, to je sada sramota; na pozdrav Gospin odkriti se ter moliti, to neide, neda se bo mlad čovjek izsmjehivati. Pitamo-li katoličke svećenike, da-li jih pozdravlja ta mladež, malo bi koga našli, da bi odgovorio potvrdno. Što je to dakle, van nehajstvo za vjeru i njezine službenike, javno očitovano i bez straha? Zar je to ona nabožna obrazba, koja se zahtieva obnovljenim god. 1854. školskim sustavom? Nećemo reći, da je na svih bavarskih zavodih jednako; ali da ima svagdje toga zla, to se tajiti nemože. — Ovo je napisano s namjerom, ne da se psuje i kori, već da se spotakne pozor, nebi-li se zlu doskočilo; a nepiše toga jezuita, pače ni svećenik, već čovjek svjetovnoga staleža, koj bi, koliko mu sile dopuštaju, rad štogod doprineo dobru učeće mladeži i u obće domovine."

Iz Pruske. Njeki dopisnik iz Berlina piše ovako: Smiešan san sniva g. Dr. Eduard Löwenthal, utemeljitelj novoga vjerozakona i glava novoga družtva, koje se zove „Cogitanten-Gemeinde." Do istine velike se smjelosti hoće tomu, kada tko u bezvjernu našem vieku, a tekar u Berlinu na psovku i ruglo sklonu, naumi nov vjerozakon propoviedati. Drzoviti mladić izdade u sviet jur prije duže vremena poglavite crte s naslovom: „Vjerozakon bez izpovjedi," a sada već izdaje posebni časopis „Der Cogitant" s istom namjerom, a s dubokom začinkom (motto — jezgrenica): „Naše znanje jest naša vjera; naše dostojanstvo jest naša ćudoredba; naše bogoštovje jest naš život; naš vjerozakon jest naša — tajna." Čujmo, što nam prorok na sva usta naviešta: „Cogitanti drže za svoju najveću socialnu dužnost podupirati ugled države i vladara i štovati kao svetinju, hoće pako za to da jim država obsjegura slobodu osobe, i to tako: da državljanin jedino za zločin silovanja osobe, i to tekar onda, kad je očevidno dokazan, a ne na golu sumnju, smie biti lišen ote slobode." Uslied ove stavke zahtieva Löwenthal izrikom, da se niti kradja niti prevara nesmie kazniti zatvorom. „Opomena državnoga odvjetničtva, proglašenje krivice po sudu i objava takove osude dostatna je u takovu slučaju kazna." Prem se kaže, da je vjerozakon cogitantah „vjerozakon bez vjeroizpoviedi," ima ipak pored svega toga podpuno ustrojeno bogoštovje, čim ga utemeljitelj označuje ovako: „Predstojničtvo bogoštovno nastavljeno je od bogoštovnoga predsjednika i predsjedničkih savjetnikah. Ženski članovi izabiru izmedju sebe stalno poslanstvo od dvie ili tri glave, te ga šalju u bogoštovno poglavarstvo s pravom na sielo i glas. Na piru koj sliedi poslie gradjanskoga vjenčanja, ima biti tkogod od obćine i bogoštovni meštar (duhovnik), ali ipak bez svačije sile. Mrtva tjelesa imadu se pokapati tako, da samo dno ostane u grobu, a vas ostali lies ima služiti jedino kano „pogrebna sprava." Lice mrtva ima se obliepiti voštenom krinkom. Svake večeri drugoga dana poslie tri godišnja blagdana ima se predstavljati dramatična svetačna igra. Za bogate i uboge prirediti će se na račun obćine obćenita gostba u prvi dan glavnih svetkovinah." Istu odjeću prepisao je novi prorok budućim bogoštovnim poglavarom: „Bogoštovni meštar nosi dugu crnu haljinu preko koljena i oko pet palacah visok svileni šešir sa širokimi krilî. Ogrlić nepovivut imadu kititi tri srebrne zviezde, a članovom bogoštovnoga predstojničtva ima taj ogrlić biti skroz izvezen zlatom. Ovi nose kape od kadife, i to predsjednik s dva reda zlatnih zviezdah, a savjetnici bez njih." — Zar to nije lud san? Pak se je ipak već bila sastala prva skupština cogitantah, njih preko stotine. Medjuto tom prigodom zaplete se utemeljitelj novoga vjerozakona u toliku nerazgovetnost, da se je moralo odustati od sastavljenja družtva te mu se dalo vremena — da svoju osnovu bolje preradi — i dalje promišlja.

Iz Gnjezna. Dne 7. Pros. izabra sakupljeni stolni kaptol gnježanski i poznanjski grofa Mieczyslava Ledochovskoga, nadbiskupa tebanskoga i. p. i apost. nuncija u Bruselju, u jedan glas za nadbiskupa. Novi nadbiskup rodjen je 29. List. 1823. Mati njegova, grofica Rozalia, rodj. g. 1799. u guberniji kiewskoj, žive sada u Beču.

Digitized by Google

Izabranik ima četvero braće i sestarah živih, od kojih Antun rodjen 1831. služi u c. kr. vojsci kao podpukovnik.

Iz Rima. Dne 8. Prosinca predade poslanstvo iz Turina od talijanskih katolikah adresu sv. otcu. Podpisalo ju je 1.200,000 rukah, a propratilo 335,000 franakah dara, što je sabrano u šest mjesecih. Naslov je adresi od 12 svezakah ovaj: „Ljubav Talijanah prama papi-kralju Piu IX.;“ svaki opet svezak ima posebni naslov u njekoliko riečih, kojimi se izražuje počitanje napram namjestniku Isusovu, n. pr. „Neumrlomu velesvećeniku katoličkoga svieta“ itd. Pravo primjeti „Unità catt.“ da su ote adrese i darovi sabrani u onoj istoj Italiji, koja je daćami oglobljena, prevratom razklamana, pak to na prkos zabrani oblastih i policije, i makar je do petdeset sabiračah povučeno na sud. Neka dakle znade Napoleon, da mu se netreba truditi oko toga, kako bi Italiju pomirio s papom.

Iz Turina. U mjesecu Prosincu bila je došla princeza Klotilda (supruga princa Napoleona) sa svojom sestrom kraljicom portugalskom u svoju otačbinu, a ovdje se pokazivala kao dostojna potomkinja doma, iz koga je crkva dobila više svetih. U Turinu išla bi svaki dan u stolnu crkvu k sv. misi, a klečala u istom klecalu, gdjeno njekada klečaše mati joj Maria Adelaida. Od otca dobi na dar 12000 lirah; od toga kupi si nakit vriedan 1000 lirah za uspomenu, a ostalih 11000 l. pokloni družtvu sv. Vinka, neka se podiele medju uboge.

Iz Švajcarske. O djelovanju milosrdnom samostana na brdu sv. Gotharda piše „Bund,“ da se je od 1. Listopada 1864. do 30. Rujna t. g. učinilo ovo: „Polag službenoga računa vlade tešinske poslana na sve savezne oblasti bilo je obskrbljeno 9237 ubogih putnikah od svih narodah s 25,499 dionicah i različitimi komadi odjeće (osobito čarapami i cipelami) bez plaće, a 52 bolestnika na polag smrzla duže su dvorena. Trošak iznosi 9264.84 franka, a dohodak 9159,29 fr., ostaje dakle manjak od 105,55 fr. Preporučamo dakle ovaj dobrotvorni zavod svim vladam i svim plemenitim čovjekoljubom, da on, buduć bez svake zaklade i uzdržavan jedino kršćanskom ljubavju i milosrdjem, brižno svoje djelovanje može nastaviti.“

Iz Amerike. Prije njekoliko godinah sklopilo se u New-Yorku katoličko družtvo s tom pohvalnom zadaćom, da zapuštenu djecu i sve one, koji bez tudje brige i pazke okreću krivim putem, uzmu u okrilje, ter jih spase od vremenite i vječne propasti. Družtvo je pošlo s toga pravoga načela, da djeca okužena zlim primjerom i zabludjela neznadu sama, što čine i kamo srnu, te s toga da u njih ima jošte uviek dosta ćuti za poštenje, pak se mogu obratiti na koristne članove ljudskomu družtvu. Budući pako zatvorena skupa s okorjelimi griešnici, a uz to stenjući pod bezdušnim strahom, to mogu izgubiti i zadnje čuvsto poštenja — postati osorna i tvrda, zamrziti na vas ljudski rod, ter što prvlje nebijahu, to postanu u kaznioni. — Drugčije biva u spomenutom zavodu. Malenoga krivca dočeka i primi prijatna ruka i šaptne mu u uho blage i zaufane rieči; niti su ovdje visoki zidovi, lučeći ga od svega svieta, već u slobodnu zavodu vidi red, vidi dobre učitelje, koji ga uče dobru, bodre i opominju, neka bude danas sutra za korist domovini. Uz ovakov postupak otvori se djetetu drugi sviet, dojdu mu druge misli, srce mu se razžali, ali i ohrabri, umjesto da očaja — uzpokori se, umjesto da se svakomu i svemu odupire. Jurve se je pokazalo, da se takova djeca u zavodu skroz promiene, ter da za nju netreba ni onih kaznah, koje se drugčije rabe u običnih učionah. Zavod obstoji samo dvie godine, pak je već oslobodio oko 12 stotinah zabludjele mladeži uz trošak od 120,000 dolarah. K tomu je družtvo kupilo jedno seosko imanje za 40,000 dolarah; nu do sada je samo polovina izplaćena. Zavodne sgrade zidju se neprestano; ali će jošte trebati do 50,000 dol., dokle se dogotove. Druga sgrada početi će se zidati na proljeće za djevojke, tako, da kada bude sve gotovo, onda će se moći primiti 400 dječakah i 400 djevojakah.

(Izpravak.) U Direktoriju nadbiskupije zagrebačke za godinu 1866. podkrala se pogreška pod danom 21. Siečnja Poslie Dom. III. post Epiph. stoji S. „Agathae“ Virg. et M. a ima biti S. Agnetis; što molimo da si gg. svećenici izvole izpraviti. Ostali dio čina dobro je zabilježen.

(Knjižtvo.) Ovdašnji knjigar i nakladatelj Lavos. Hartmán odlučio je izdati sbirku igrokazah za mladež u 10 svežčićah, svaki po 2—3 igrokaza, koji će prema podpori obćinstva u jedno ili dvomjesečnih rokovih izlaziti. Svaki svežčić pojedince prodavat će se po 30 nč., a tko se na cielu sbirku predplati, dobit će ju za 2 st. 50 nč. Ove sbirke netom je izišao prvi dio, sadržavajući tri kratka izvorna igrokaza: 1. Mlado pastirče. 2. Zlatan lančić ili: da si milosrdan 3. Zaklela se zemlja raju, da se sva otajna znaju. Sastavio ih je A. V. Truhelka, ravnatelj glavnih učionah u Osieku. Sadržaj ovoga svežčića takov je, da će biti ti igrokazi mladeži ugodna i poučna zabava; a razlozi, što jih za izdavanje ove sbirke igrokazah za mladež navode u svojih predgovorih i pisac i nakladatelj, takovi su, da ovaj podhvat blagohotnoj podpori svojih čitateljah možemo preporučiti.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 2. U ČETVRTAK 11. SIEČNJA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dvoboj.

Dvoboj (duellum, monomachia) jest medju dvojicom dogovoren boj na život i smrt ili ranu sa stanovitim rokom vremena, mjesta i oružja. Različita namjera može biti dvoboju, naime: da izide na vidjelo istina, pokaže se jakost, ukloni se sramoti, dokine se prepirka i svadja, obrani poštenje, ili napokon da se prepriečí rat i veća krvarija. Od svih ovih namjerah može se odobriti jedina ova zadnja u sebi vrlo dobra, naime da se prepriečí krvarija te manjom silom odluči rat. Bijaše u svietu i toga, da su se prije boja vojvode dogovorili, te svaki sa svoje strane odabrali jednak broj junakah, ali što manji, a ove malene čete odlučile boj. Ovdje pada čovjeku na um misao: Zar sbilja nebi bolje bilo, da su se ruski car i turski sultan ili njihove vojvode na neutralnoj zemlji, n. pr. u Švajcarskoj sukobili na dvoboju, ter tim odlučili sreću, umjesto što su u krvavom krimskom ratu zaglavile silne vojske a toliki milioni ruskih rubaljah, turskih kesah, englezkih funtih, francezkih franakah, talijanskih lirah, a posredno i austrijskih stotinjakah propali u more? Ali neima toga običaja danas.

Nego vraćajući se na samu stvar metnimo s uma svaki drugi povod dvoboju, te uzmimo na oko jedini onaj, kadno se ide dvobojem na osvetu uvriedjena poštenja. Takov je danas u običaju. Da takov boj nepostane prostačkim razbojstvom i mrcvarijom, ima pravilah što preostalih od starinskih sudovah mejdanskih, što opet običajem uvedenih, ter se moradu obdržavati. Ovamo spada: da budu dva svjedoka (secundanta), kojim je dužnost sklopiti ugovor glede načina boja i ovaj nadzirati, da ide pravilno; da se nesmie rabiti oružje potajno; da se ranjenik samo tako dugo smie boriti, dokle može stajati na noguh itd. U naše vrieme preoteo je dvoboj mah, osobito medju ljudmi od staleža i časti, dakle od položaja budi rodom budi izborom znatna, a k tomu jošte mladi ljudi baveći se naukom. Da vidimo dakle, što nam je suditi o dvoboju.

Gospodar života i smrti jest Bog. Ali on, kako je mnoga druga svoja prava prepustio ljudem, tako je prepustio i ovo za njekoje slučaje. Da je to sbilja učinio, uči nas sv. pismo. Ne samo da je u starom zakonu izrikom bio naložio vrhovnoj državnoj oblasti, neka stanovite zločine kazni smrću, već i u novom valja u njegovo ime ova apostolova izreka: „Nenosi ona (oblastna sila) badava mač; jer ona je Božja službenica, osvetnica za kaznu onim, koji čine zlo.“ (Rim. 13, 4.) Dopušteno je jošte ubojstvo u pravednu **ratu** i pravednoj **obrani**, gdje čovjek drugčije nemože spasiti života svoga, van smrću nasilnika.

Ali dvoboj protivi se sam po sebi **pravu naravnomu**. Naravno pravo zahtieva od čovjeka, da živе do volje Božje. Veli se: protivnik, čim je pristao na dvoboj, podao je vlast drugomu protivniku, da ga ubije ili rani. Ali vlast, koje tko sam neima, nemože dati ni drugomu; nijedan pako čovjek neima vlasti sam nad svojim životom ili smrću, dakle nje nemože dati ni drugomu. Jedina vrhovna oblast u ljudskom družtvu ima vlast, a oseban osebnu nemože da podieli ote poglavarske vlasti.

Nevalja niti onaj izgovor: da je dvoboj potrebita obrana poštenja. Nevalja; jer gdje se radi o povriedjenu poštenju, radi se ob istini ili laži, što opet ubojstvo ili rana nemože dosuditi. I tomu se mnogi izmiču izgovorom ovim: Barem javno mnenje prima dvoboj i pobjedu na njem za osvetu povriedjena poštenja ili za pomirenje. Nevalja ni to; jer dvoboj je za to nevaljalo sredstvo. Tko bi držao razbojnika poštenim i nedužnim, kad bi on tužitelje i sudce redom pozvao na dvoboj, te

Digitized by Google

sve do jednoga pomorio? Vara se svatko, tko misli, da se pobjedom na dvoboju pred svietom operé zloglasan čovjek; ubojica ostaje ubojicom, ter ako je već prvlje bio ljagav, dvobojem se oljaži jošte većom ljagom.

Veli se dalje: mora se pozvati i pristati na dvoboj; jer drugčije ostala bi na jednom ili drugom ljaga kukavštine. Nevalja ni ta. Jer komu je stalo do toga, da pokaže hrabro srce, ima i bez toga dosta prilike. Tko priznaje to načelo, mora mu priznati i dosljedak: da takov hrabrosta slobodno svagdje gleda priliku, gdje bi hrabrost pokazao, te po takovu nećeš se smjeti ni pokazati na javi. Našlo bi se golemih plećašah, na kojih je sve sama ništica do ogromna stasa i drenovih mišicah, pak će goniti pred sobom hrpu poštenjakah mirnih, a tim bi po načelu dvoboja pokazao, da je prvi poštenjak na daleko, a svi drugi hrdje i kukavice. Komu bi se razumnu hotjelo pristati na ovaj axioma: „Tko je jači i vještiji oružju, taj je i pošteniji?“ Daleko bismo po takovu došli! Istina je dakle: da obje stranke na dvoboju proti pravu naravnomu meću na kocku dvoji život: svoj i tudji, i da pobjeda na dvoboju nije ništa drugo, nego prosto svršeno ili namjeravano ubojstvo. Čujmo o tom čovjeka, koj za nikakov pozitivni zakon nije mario, već jedino za naravni, i to naravni po svom umu; čujmo Rousseaua. „Nemoj sveto ime poštenja miešati s grozovitom predsudom, koja kriepost polaže u rt bodeža, čim se čine hrabri zlikovci. U čem stoji ota predsuda? U najpretjeranijoj i najdivljoj misli, što jih je ikada palo u glavu ljudsku, naime: da se sve družtvene dužnosti mogu naknaditi preziranjem života; da čovjek prestaje biti varalicom, lopovom, klevetnikom; — da je čedan, vriedan i pošten, ako umje mahati oružjem; da se uvreda svaki put može dokinuti jednim udarcem, te nikomu krivice nisi učinio, ako si ga ubio. . . Nećeš nikada naći, da su najhrabriji muževi išli na to, da osobnu uvredu osvete posebnim bojem ili dvobojem. Zar je Cezar Katona ili Pompej Cezara za onolike uvrede ikada pozvao na dvoboj? . . . Budući dakle da najumniji i najsrčaniji narodi starinski za takovu samoosvetu dvobojem nisu ni znali; budući da njim nikada ni na kraj pameti nije palo, da bi krv sugradjana morala teći za što drugo, van za obranu domovine: to tvrdim ja, da dvoboj nije nikakova na poštenju osnovana uredba, već surov i okrutan običaj. . . U ostalom pita se samo od sebe, da-li se pravedan i odista pošten čovjek ima povoditi za zlim običajem, makar je i mah preoteo? ili opet: da-li nije to većim dokazom prave hrabrosti, takovu se običaju odupirati i oteti, nego-li je sliediti ga?! . . Poštenjak, komu je život bez ljage, koj nikada nepokaza kukavštine, uzkratiti će se radje, da neokalja ruke ljudskom krvlju, a tim si zaslužiti još veće štovanje. Lahko će se tada uvidjeti, da se manje boji smrti, nego zla čina, da se boji grieha, a ne pogibelji.“

Dvoboj ovakov, kakov je sada, nastao je kamo kašnje, nego se obično misli; to je sigurno, da nepotiče iz starinske dobe, već mu se zametak nalazi u 13. ili 14. vieku. Boj Golijata i Davida preko tisuću godinah prije Isusa, pak od najstarijih vremenah potičuća krvava osveta, sud prepušten slučaju i sudbeni dvoboji imadu se suditi posve po drugih načelih.

Dvoboj pogiban je za porodice, državе i čitavo ljudsko družtvo. Mnoga je obitelj postradala sbog dvoboja, mnoga propala u skrajnu nevolju, mnoga se utrla. Porodice prvlje sprijateljene sbog jedne jedine svadje medju dvojicom zamrzila bi do krvi jedna na drugu, a svako si koljeno njihovo omastilo ruke dvobojnom krvlju. Dvobojem izgubi već mnoga država najvrlijih službenikah, a vojska najboljih vojvodah. Većinom dojde do dvoboja sbog trice, a ne riedko nakanice iz pizme, gdje tobožnji hrabrosta preža na nemilu si glavu, pazi priliku, gdje bi se s njim sukobio, a sukobiv se zabada unj dotle, dokle dojde do i nesjetne uvredljive rieči, pak eto dvoboja. U mrkloj noći svietlila kresnica. Vidila nju zamazana i ružna krastava žaba, te zavideći joj svjetlo dopuze s tiha do kresnice i strcne ju otrovom. „Što sam ti ja skrivila — nareknu žalovito uboga kresnica — da me mažeš.“ „Ej što si skrivila — zašto svietliš ovuda?“ osori se ljutito žaba. Slični su žabi mnogi vitezovi crne duše, a hlepeći za dvobojem.

Svaka državna oblast mora da bdije nad poredkom, mora da osigura te čuva život i imutak svojih državljanah; s toga i bijaše i jest jošte u svakoj državi za ubojstvo zakonom ustanovljena najveća kazna — smrtna ili ovoj slična. Glava za glavu. Nu dvoboj šta je drugo, van ubojstvo prekrito varavom koprenom poštenja i hrabrosti? Uzmimo, da se dogodi ovaj slučaj: Uvriedio jedan volar drugoga. Uvreda se osvetiti mora, mača ni kubure neimaju, jer s tim neimaju posla. Dogovore se i trgnu svoje oružje, gvozdene vile, te zametnu dvoboj. Mahne se dva tri puta, jedan padne mrtav, a drugi osvjetlao si lice, te slavi pobjedu. Sad ga čeka lovorika! Ali kakova? Ne na glavu kita zelena, već na noge težke verige; a zakon će ga odsuditi na smrt ili najmanje na robiju. Pravedno i jest; jer da se nekazni prvi, našlo bi se poslie njega i više takovih junakah. Ako je pako takov neobrazovan i neučen čovjek zavriedio oštru kaznu, zar manju zaslužuje čovjek

Digitized by Google

u višjem kojem zavodu naobražen i izučen, te na višjem stupnju stojeći? Pravica bi zahtievala, da se surov čovjek, morda bez svake svoje krivnje, prvlje pomiluje, ili mu se kroz prste štogod progleda, nego-li čovjek naobražen i u višjem družtvu živući. Povrh toga treba pamtiti, da se dvoboj sbiva baš medju ljudmi višjih staležah, te da je državi većma stalo do ovih, dosljedno: ako tko usmrti glavu kojega od ovih staležah, da je veća krivnja na njem, a s toga imala bi biti i veća kazna. Zar nemora n. pr. država više mariti za vojničkoga častnika ili gradjanskoga činovnika, nego-li za volara, koga uzesmo gore više za primjer? Zato i jesu umni vladari i državnici svagdje udarili kaznu na dvobojnike, i to tim oštriju, čim je gdje veći mah otimao dvoboj, zabranjujuć ga svakomu bez iznimke i bez uvjeta.

Josip II. izdade na jednoga generala ovakovu zapovied: „Gospodine generale! Grofa W. K. i kapitana W. pošaljite odmah u zatvor. Grof je mlad, naprasit ter nadut od gizde na svoj rod, a k tomu si uglavio krive pojmove o poštenju. Kapitan W. jest stari vojak, koj svaku stvar hoće da izravna i smiri mačem i kuburom, ter je tako uzavrio od strasti na mladoga grofa. Ja neću niti netrpim nikakova dvoboja u mojoj vojsci, i prezirem načela onih, koji ga brane i opravdavaju te hladnim srcem jedan drugoga probada. Imam-li častnikah, koji odvažno srnu u svaku pogibelj pred neprijateljem, koji svakom prigodom kažu hrabrosti i odvažnosti, bilo da na neprijatelja udaraju ili ga uzbijaju, takove ja visoko cienim. Hrabrost, što ju takovom prigodom hladnokrvnom krvlju gledajući smrti u oči kažu, na čast je i domovini i njim samim. Ima-li pako medju njimi ljudih, koji bi za volju mržnji na osobna neprijatelja sve povrgli i zaboravili, takove mrzim, nit jih za šta boljega držim, nego i rimskoga gladiatora. Sazovite vojni sud nad ova dva častnika; protražite onom nepristranošću, koju ja zahtievam od svakoga sudca, uzrok, zašto se posvadiše i pobiše, pa koj je više skrivio, taj neka bude žrtvom svoje sudbine i zakonah. Takova divljačka navada, koja spada u viek Tamerlana i Bajazeta, i koja je ljuto ucvililа mnogu porodicu, hoću da se dokine i kazni, pa makar me stalo polovine mojih častnikah. Jošte ima ljudih, koji pored značaja vitežtva umiju biti i dobri podložnici; a takov može biti samo onaj, koj štuje državne zakone. Josip."

Proti dvoboju ne samo da nepomažu blagi, već često nepomažu ni strogi zakoni. Kadno je dvoboj za Ljudevita XIII. strogimi zakoni za njeko vrieme bio zatrgnut, pojavi se on malo po malo s nova. Olier, utemeljitelj i prvi glavar zadruge sv. Sulpicija, da nemoći zakona pomogne u tom poslu, dojde na tu misao: da poštenje suprotstavi poštenju. Sklopi dakle družtvo od prvih plemićah, koji se obvezaše, da na dvoboj niti će pozivati, niti ga primati, pače mu ni svjedoci biti. Dotična obveznica, koju svaki član morade podpisati i zakletvom se zavezati, kaže ovako: „Podpisani očituju ovim pismom javno i svetčano, da će svaku vrst izaziva odbiti, sbog nikakova, bio kakov god uzrok, tući se u dvoboju, i da će svakim načinom svjedočenju se uzkratiti; da oni dvoboj smatraju za čin, koj se jednako protivi razumu, blagostanju i zakonom države, a tako i spasu, koj se od kršćanskoga vjerozakona neda odlučiti, i zato da ga mrze, neodričuć se medjutim prava, da za učinjene si krivice i uvrede, koliko jih na to veže stalež i rod, potraže svakim zakonitim putem zadovoljštinu. . ." Ova izjava i zaveznica nagna sve u čudo, a kosnula se do dna srca i Ljudevita XIV. Za svega dugovječna vladanja nije se on poslie obzirao ni na rod ni na milost, već je bez milosrdja kaznio svaki dvoboj. Tako dade Franju de Montmorencija i Rosmandeca des Chapelles smaknuti sbog dvoboja. (Bausset u poviesti Fénélona).

Sve državne oblasti boljih načelah smatrajući dvoboj protivnim naravnomu pravu i razumu, a povrh toga drzovitom povredom kaznene oblasti državne, stvarale su proti njemu oštre zakone. Osobito je s toga pogleda važna carska naredba od god. 1668., kojom se dvoboj bez uvjeta osudjuje, i koja je poslie za podlog služila zakonom izdanim 17. i 18. vieka. Ovi zakoni udarahu u obće veoma težke kazne, kao: javni žig sramote, progonstvo iz zemlje, zaglobu imanja; za slučaj smrti koje dvobojne stranke smrtnu kaznu drugoj i to bez obzira. Bijaše mnogo slučajevah, gdje su krivci i sbilja po zakonu kažnjeni; ali i više njih, koji su pomilovani, iztraga jim zabušurena ili sbog ugleda dvobojnikah nije ni povedena. Današnji dan ima državah, n. pr. Bavarska i Francezka, gdje za dvoboj neima posebnih ustanovah, već se pojedini slučaj sudi polag obćenitoga zakona za umorstvo ili ranjenje; ima državah, gdje su strogi zakoni posebni za dvoboj; ali riedko koga stigne zanj kazna, pače pokraj stroga zakona dvoboj javna je tajna; na koncu ima državah, gdje se kazni skinućem s časti, ako tko neprimi poziva na dvoboj.

(Konac će sliediti.)

Josip Kunszt

nadbiskup kaločki.

Dne 5. t. m. u 6 satih prije podne preminuo je u Pešti u svratištu „ka kraljici englezkoj" udaren kapljom preuzvišeni gosp. Josip Kunszt, sjedinjenih

2*

biskupijah kaločke i bačke nadbiskup, nj. c. k. apošt. veličanstva pravi tajni državni savjetnik. — Rodio se 28. Lipnja 1790., a nauke svršio što u Budimu, što kao klerik nadbiskupije ostrogonske u Trnavi i Beču. God. 1813. redjen u misnika bude poslan za duh. pomoćnika u Drégely-palánku, gdje je tada župnikom bio grof Franjo Nádasdy, komu je kasnije u nadbiskupskoj stolici bio neposredni nasljednik. Nije se dugo uživao radostih duhovne pastve, jer bje na skoro pozvan kao bilježnik k nadbiskupskom vikarijatu, koj je tada u Budimu sjedio; ali za nedugo bje i odtud premješćen u Beč kao podravnatelj pazmanskoga sjemeništa. Tu je nastojao oko duh. mladeži skoro dvadeset godinah što kano podravnatelj, što, naimenovan prije požunskim, zatim ostrogonskim kanonikom i opatom, kano ravnatelj. Iz te dobe sjećaju se na pokojnika mnogi naši duhovnici, bivši u pomenutom zavodu. Prvostolnik Josip Kopácsy uvažavajući njegova odlična svojstva odabrao si ga god. 1846. za svoga vikara, a pošto je Kopácsy god. 1847. umro, izabrao ga je i prvostolni ostrogonski kaptol za svoga kaptolskoga vikara, a nj. veličanstvo Ferdinand V. naimenovà ga god. 1848. hvarskim izabranim biskupom. U žalostnih dogodjajih, koji su tada nastali u Ugarskoj, a bili osobito opasni i težki za one, koji su u kom god pogledu kormilom upravljati imali, znao je pokojnik svagda pronaći pravo stanovište, te je sve tegobe tadanjega vremena tako razborito svladati umio, da ga je nj. veličanstvo sada srećno vladajući kralj naš, uvaživ zasluge njegove i zasvjedočeno napram priestolju vjernost, god. 1850. dne 2. travnja košičkim biskupom imenovati, a već 30. stud. 1851. izpražnjenu koločku nadbiskupiju podieliti mu blagoizvolio. Od rečenoga dana pa do 8. svibnja 1853., kada je u život stupila posebna hrvatsko-slavonska crkvena pokrajina, bio je pokojni Kunszt kao koločki nadbiskup zadnji metropolita Hrvatske i Slavonije. U Koloči našao je pokojnik prostrano polje svomu djelovanju; jer valja znati, da je tamošnja nadbiskupija poslie poraza mohačkoga tako opustošena bila, da se tomu još danas dosta nalazi tragovah. On začе pomagati ondje, gdje je upravo najviše trebalo. Uredi najprije u svakom obziru svoje sjemenište tako, da se sa svakim drugim ogledati može. Za odgoj ženske mladeži uvede samostan duvnah notredamskih, a za mužku omladinu utemelji u Koloči višju gimnaziju, predavši ju družbi Isusovoj. Oba zavoda stupila su u život godine 1860. a na nje potrošio je Kunszt, kako kažu, do miliun forintih! Kad se povelo pitanje, da se za magjarsku akademiju sagradi posebna palača, bio je Kunszt prvi, koj je u to ime poklonio 10,000 for. U svojoj prvostolnoj crkvi dao je znamenitim troškom od karrarskoga mramora sagraditi veliki oltar, a i s mnogimi drugimi umjetnimi i dragocjenimi darovi ukrasi svoju prvostolnicu. Godine 1863. sazvao je na 8. Rujna pokrajinsku sinodu, prvu poslie mohačke bitke, na kojoj su kroz dva tjedna neprestana viećanja i radnje sastavljene mnoge koristne ustanove, koje potvrdi i sv. stolica. Iste godine iztеklo mu je petdeset godinah svećeničkoga života; ali jubilej svoj ovršio je skrovno i bez svake spoljašnje svečanosti. Žalili su to mnogi prijatelji i štovatelji njegovi, što jim je tako izmakla liepa prilika, da mu ukažu ljubav i počitanje svoje; no jedne i druge razveseli nj. veličanstvo premilostivi naš kralj, podieliv mu tom sgodom uz priznanje mnogih njegovih zaslugah velekrst reda sv. Stjepana, pošto mu je već prije prsi uresio bio velekrstom reda cara Leopolda. U jeseni god. 1864. bio je pokojnik na hodočašću u Maria-Cellu. Još nam je napomenuti, da je naš uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup u pokojniku izgubio svoga staroga i pouzdanoga prijatelja.

Tielo pokojnikovo odpremljeno je dne 6. t. m. iz Pešte u Koloču, da tamo bude sahranjeno u nadbiskupsku raku prvostolne crkve.

A ovo njekoliko crticah iz života pokojnoga Josipa Kunszta neka stoji u našem listu kao malen dokaz štovanja napram bivšem našem metropoliti, komu Bog dušu pomilovao!

Sv. pismo i prirodoznanstvo.

(Dalje.)

I. Objava i znanost.

Kano što milost i sloboda, tako isto objava i znanost spadaju zajedno. Premudri Stvorac tako je narav čovjeka sazdao i uredio, da kanoti u dragocjenu vezilu može biti i bude osnov za sve tvorbe i učine milosti. Milost jest nješto, što daleko premašuje ljudsku narav, ali Bog zahtieva od čovjeka, da svedjer sudjeluje s milostju. Isto tako daje Bog svoje vrhunaravne objave, ali uz to neopraštа čovjeka, da se nesluži umom i razumom svojim. Vjera neuništuje znanost, već ju usavršuje i uznosi na višju čast; brani ju od nekoristnih zabludah u njenih namišljenih posljedcih; vodi ju preko medjah njenoga naravnoga dohvata, razjasnjuje pitanja, na koja znanost nikad odgovoriti nemože, te svraća svekoliko duševno djelovanje čovjeka na njegov najvišji i posljednji cilj, na Boga; ona pokazuje izza svih zakonah i učinah prirodnih silah sakritu ruku Božje svemoći, mudrosti i ljubavi, a tako vodi k spoznanju i ljubavi Boga, a pripravlja vječito blaženo sjedinjenje s njim.

Kako bi se dakle moglo govoriti o pravom protuslovju medju znanjem i vjerom, medju objavom i znanostju, a pobliže medju tvrdnjami sv. pisma i posljedci prirodoznanstva? Čovjek, koj u obće ima valjan pojam o Božjoj objavi, nemože ni da pomisli na takovo protuslovje. Onaj, koj se čovjeku objavio vrhunaravnim načinom, stvorac je zajedno naravi i duha našega; on je, koj je duhu našemu dao zakone, prema kojim mislimo, nagon, uslied kojega iztražujemo, on nam je čitav svemir, sve, što ima u krilu prirode i u duševnom

Digitized by Google

svietu, da svoje vlastito božansko biće i svojstvo naznačio kao polje djelatnosti naše. On je čovjeka načinio gospodarom vidljivih stvorovah, ali mu i postavio kao svrhu, da spozna i ljubi Boga.

Budući je pako Božja objava vazda savršena, istinita i nepromjeniva, a ljudska iztraživanja svedjer su ograničena, te u svojih posljedcih nestalna, radi toga može mimogred nastati protuslovje medju znanjem i objavom; ali koj će razuman čovjek ovakovo protuslovje držati za bezuvjetno, kojim se vjera u objavu izključuje? No kada god se ovakovo protuslovje ukaže, moraju se svakomu, nije-li posve neuk i neznalica, neodoljivo nametnuti dva nepobitna učina. Na jednoj strani stoji znanost, koja je reć bi neprestano kano spremna na skok, da novimi, niti neslućenimi obreti dodje na sasvim promienjene zaključke, dapače da dosad za neoboriva držana načela zapusti, a mjesto njih prihvati druga, da prigrli nove nazore, okrene novim pravcem, a uz to nepruža ipak nikakova jamstva, da će sveudilj u došast, ili da će bar dugo vremena kod toga ostati; to je ona znanost, što no upravo ovakove nove obrete slavi kano najsjajnija razdobja svoga razvitka, te se svojim napredkom tim više ponosi i diči, čim brže novimi obreti postaje podobna, te može oboriti čitave dosad obćenito priznane sustave.

Na drugoj strani stoji objava sa svojom velebnom postojanostju, koja, nebrojenih putah od tobožnjih zastupnikah one promjenive znanosti napadana, dosad je još svagda pobjedonosno održala mejdan u svih borbah.

Prema naravi stvari i pred istim sudištem ove promjenive znanosti može-li biti išta pravednije, nego da čovjek u slučaju ovakova protuslovja, već a priori pristane uz objavu, ili barem da u posliednju nedira, a vjeru na nju neočituje za nerazumnu.

Kod toga netreba nam nipošto, da psujemo i grdimo prirodoslovne znanosti, da njihove zasluge pobijamo ili obezcjenjujemo, a o valjanosti i vriednosti njihovih iztragah sumnjamo; usuprot možemo svaki njihov napredak, svaki posljedak tim radostnije pozdraviti, čim se više punoj istini priinide; jer tim se je manje bojati protuslovja sa slovom Božjim. Ali gdje se ipak ovakovo protuslovje još pomoli, dosta je opomenuti znanost, da ona sama sveudilj teži za većim napredkom, i da uviek svoju omedjašenost mora priznati; da će dakle i u kojoj pojedinoj pojavivšoj se točki njen posljedak vrlo se lahko promienoti u drugojačiji. Gdje pako ove znanosti nezasiecaju u stvari na objavu spadajuće, tu je sasvim otvoreno prosto polje njihovu djelovanju, tu „Bog preda sviet njihovu iztraživanju, a da čovjek ipak nepronadje djelo, kojim Bog djeluje od početka do konca,“ (Eccl. 3, 11.) što će reći, da čovjek nije podoban, da pronadje i pronikne Božja djela, već čim je dalje dopro svojimi iztragami, tim se više uvjerava o nedokučivosti Božjega djelovanja.

Na kratko napomenuta ova načela valjaju za sve znanosti u njihovom odnošaju spram objave; dakle za mudroslovje, poviest, narodopis, jezikoslovje itd. a posebice, što nam je ovdje ponajviše pred očima, za prirodoznanstvo.

(Nastavit će se.)

Dopisi.

Od Ilove, u križevačkoj Krajini dne 26. Prosinca 1865. — Kradje ima ovdje toliko, da viest o ukradjenih volovih, konjih; pčelah, žitu, rubini itd., već malo koga i dirne. Ali strah zavlada obćeniti, kako se evo od jedne godine stalo i hajdučiti. Prvo razbojničtvo bje počinjeno u župnoj crkvi u Tomašici sa štetom od 150 for. Malo zatim navališe razbojnici na njekoga mlinara u Zdencih, gdje izprebijaše mu majku i ženu toli grdno, da obje nakon kratkoga vremena preminuše. Prije njekoliko mjesecih banu opet lupeži u kuću Dubravca, imućnoga graničara iz Kapelice, kojemu zlostavljenomu oteše 800 for.; nu oti čame u Belovaru u tamnici. Najnovije noćju izmedju 22. i 23. Prosinca unidju na kuhinjski prozor u župni stan u Ladislavu. Župnik A. K. začuv prasku vratah digne se još u dobar čas iz kreveta, te pobježe bosonog i gologlav kroz isti prozor na dvor, gdje opaziv dvojicu od njih bude prisiljen preko tarabah preskakivati, te tako im srećno i izmače. Na graju i viku, da su hajduci kod župnika, odvaži se njeki Martin Perović, graničar, sa šiljkom u ruci približiti se; nu u zao čas po se, jer pogodjen zrnom strovali se na tle. Sutradan odpremiše ga u bjelovarsku bolnicu, al će težko preboljeti, jer mu zrno trbuh skroz probi. Čuje se, da su dva razbojnika uhvaćena, i kod njih nadjena bunda, haljina i dva para čižamah, a jošte fali zlatna ura, 10 košuljah, i do 300 forintih. — Pitati ćeš dragi čitatelju, kako može u Krajini, gdje svaka kuća imade vojnikah, i svako selo noćnu stražu, biti tolika nesigurnost imutka i života? Al šta može koristiti straža bez oružja? To lupeži dobro znadu, s toga jim i broj svakim danom raste. Skrajno je vrieme, da višje vlasti na skoro poprime strožjih mjerah, te se tolikoj pokvarenosti jedared na put stane.

Iz Trstja, županije riečke. — Kad čitaš ili čuješ pripoviedati, kojim su veseljem stari židovi dovršeno gradjenje veličanstvenoga hrama slavili, nenadji se u čudu, kada je stara, da dogotovljeno djelo jako veseli; dakle i nam zamjere nebudi, što se dajemo čuti; jer smo izvan toga radi dobročiniteljem svojim javno se zahvaliti. — Prije dvie godine dogotovismo župnu crkvu, pa sve onako prazna uznela nas do nečuvene radosti, jer se velikim požrtvovanjem srećno dogotovila; a što nam tada radost smetalo, da nebijaše podpuna, uklonjeno je sada prekrasnim velikim žrtvenikom. Žrt-

Digitized by Google

venik taj složen je po slogu rimo-gotičkom; stupovi su mu divno izšarani, da bi rekao: od mramora su, izmedju njih ponamješćene izdjelane slike svetacah i angjelah, a ostalo zauzeli liepi i vješto izrezani nakiti. Pravio ga akademički kiporezac Franjo Saic, Slovenac iz Ljubljane, pa se radujemo braći Slovencem, što su im vjerni sinovi i u toj struci na čast. (Istoga svim, kojim je potreba, pravedno preporučiti možemo.) — Na Andrijino bje nam upravo srcu raj, kad se prvi krat na tom žrtveniku služilo. Iz obližnjih selah nas ljudi i lani polazili vidjeti krasnu crkvu, s koje postasmo na glasu, nu nikada svieta u nas, koliko toga dana, jer je krasotom žrtvenik crkvu nadkrilio, a to se dakako pročulo. Radosti naše opisati nije, koja nas tom sgodom obuzela, a tim manje, što se uklonila buci i vici, a pokazala samo na veselih licih. — Nu ako i nebje izvana slavljenja, tko zna kakva, ali nam zato srce slavilo najugodniji i najsrećniji dan. Kolika se ljeta mi kinismo oko crkve, koliko nas stajala i nastojanja i požrtvovanja, pa vidjeti djelo dogotovljeno, vidjeti u novoj crkvi na novom žrtveniku svećenika! Ta poj o jeziče slavu i hvalu dragomu Bogu, jer on bijaše pomoć naša, jer on nam blagoslovi trudan posao, te nam pošo srećno za rukom; on ganu dobre ljude, te nam pružili pomoćnicu ruku. Tako učini velem. g. pokrovitelj Paravić, koj i opet u pomoć žrtvenika doprinese 150 for. Hvala mu i od Boga plaća!

Ali se mi lje nebismo veselili tako, niti se svietu nebismo hvalili liepim žrtvenikom, da nam nebude i od drugod darežljive ruke, darivala mnoga ljeta! G. Ivan Franković, prolazeć ovuda po trgovačkih poslovih, svrati se i u našu crkvu. Blagoslovljena-li posjeta! — Ljepota i ukus crkve, požrtvovanje puka hiti mu se blage duše, te nam obeća poslati sliku za veliki žrtvenik; a što obreče, neporeče, nego je odmah dade slikati u mletačkoj akademiji. Već samo mjesto, gdje je slikana, dovoljan je dokaz za izvrstnost slike. Sv. Andrija sav zažaren upro oči u nebo, kao da je rad kazati, kojim pouzdanjem imamo u toj suznoj dolini pomoć i utjehu s neba izgledati, a po tielu nabrekle žile, kao da ga živa gledaš u onih strašnih mukah, koje trplječe. Slikao ju Polikarpo Bedeni, kako podpis kaže. Sastao se akademički slikar s akademičkim kiporezcem, te eto nam prekrasna žrtvenika. Ali srdačna hvala g. Frankoviću na preliepom daru; hvala mu, što nam pružio priliku, te si možemo i u tom zabitnom mjestu napasti oči na pravoj umjetnini; hvala mu, što je pružio priliku i našoj omladini, te može saznati, što je umjetna i vješta slikarija. Našao u Boga, što mu želimo na prekrasnu sliku gledajući. Hvala i g. Dannekeru iz Trsta, koj ukrasi našu crkvu liepim svjetionjakom, koga nam na dar posla, a za to nadario Bog i njega! Srdačnu hvalu javno izražujem dobročincem naše crkve u ime svoje i svoga puka.

August Žagar,
zač. kanonik i župnik.

Iz levanjske varoši, na novo ljeto 1866. — Dopusti dragi „katolički liste," da ti i ja iz moje male, varoško-seoske, divjačko-romantičke à la Suisse župe njeke male novosti javim. Al što rekoh: male novosti? U malom zabitnom mjestu i mali dogodjaji jesu veliki, dapače najveći, i čine epoku tim slavniju, što se redje sbivaju; osobito ako se na slavu Boga i majke crkve odnose. Da za dugo znaličnost tvoju tim pompoznim uvodom nedražim, preći ću na samu stvar i to ponješto ab ovo. Župa moja, u vlastelinstvu djakovačkom ležeća, prastara je, postoji od god. 1332. (jednu godinu samo mladja od takodjer starinom slavne župe gorjanske, tako nazvane od Palatina „Gare," dočim su sve druge u istom vlastelinstvu, izuzam Djakovo, koga starini pametara neima, novije dobe), i u vrieme slave ugarske slovila je imenom „Ujvár." Kad je pod tim imenom bitisati prestala, nezna se pravo; vjerojatno onda, kad Slavonija pade pod turski zulum. Istom g. 1783. oživi opet, kako u matici krštenih prvi njen župnik Josip Marić svjedoči. Imala je u staro doba svoj čvrsti gradić, kojega zidovah razvaline i obkopi i danas obstoje iduć iz Djakova s lieve ruke u dolini blizu sela, zarasli kojkakovim šipragom a i starijim drvljem. Tko taj gradić sazida, tko-li mu gosom bijaše? nigdje naći nemogoh. Od toga Uj-vára u novije vrieme dobi ime Varoša; ali odkud pridjevak levanjska, to je zagonetka. Je-li odtud, što grad stajaše s lieva iduć u selo? ili što se sa svih gornjih brdah voda oko grada slievala? odkud-li? tko bi pogodio? U prvo doba bijaše selo, gdje je i sada; al kad grad bje porušen, a Slavoniju Turci poplaviše, povukoše se seljani više gore u brda. Stari mi ljudi pripovjediše, da jim roditelji kazivahu, da Varoš nije bila na sadanjem mjestu, nego više gore dobar četvrt sata. Kad se župa obnovi, preseliše se župljani opet na prvašnje mjesto. To svjedoči vjerno nadpisna ploča iznad crkvenih vratah: „Matthaeus Franciscus Eppus. Bosnen. et Syrm. Pagum hunc et Ecclesiam veteri loco restituit MDCCLXXX." Prije sadanje crkve bila je na gore rečenom mjestu samo kapelica (i danas zovu ljudi mjesto to: „kod kapelice"); to svjedoči takodjer nadpis na jednom srbrnom kaležu: „Capellae S. Antonii P. in Varos 1765." To je valjda dar biskupa Čolnića, koj u to doba življaše. Toliko glede starine varoške.

Župna crkva moja od postanka svoga do najnovije dobe slabo je napredovala; kraj slabe podpore siromaških župljanah morade i ona uboga sirota biti, nit čestita službi Božjoj pristala ruha, nit posudja neimajući. Osim dva mala preprosta obostrana oltarčića, glavni bje bez ikakva ugleda, a što s njega najvećma oči zatrunjivaše, bijaše slika sv. Antuna P. nevještim, najprostijim kistom slikana, k tomu ostarjela — valjda odkad je crkva — da nisi ni iz bliza pravo razabrati mogao, da-li je to sv. Antun, ili sv. Josip, da-li Antun Isusa djetešce, ili Isus njega grli; — s toga valjda i propade

Digitized by Google

štovanje a ohladni ljubav mnogih prama njemu; jer za ovo 2 godine, što ovdje župnikujem, nenadje se na njegovu svetkovinu ni jedna dušica, koja bi ga jednom samo sv. misom ili barem najprostijim „si quaerišom“ za grošić počastila, a od praseta, janjeta ili jareta, kao što se franjevcem nose, a mà ni spomena na snu. Skrajno je vrieme bilo, da tkogod na Boga i sv. Antuna pomisli, i da mu se smiluje, te staroga ljepšim mladjim zamieni. I gle! ovoga prošloga ljeta nadje se darežljiva ruka, dodje mi iz Beča prekrasna slika Karlom Hoffmanom, povjestničkim slikarom, slikana, u skupocjenom zlatnom okviru. Rekoh: „prekrasna“ ne toga radi, što je iz Beča; nije bo sve prekrasno, što iz Beča dolazi, — već što isto djelo i ime slikara za krasotu jamči. Slika predstavlja Antuna stojećâ, u desnoj ruci ljiljan a na lievoj djetešce Isusa crljenom haljinom odjevena držećâ. Ako reknem, da je izraz Antunova pram Isusu prignuta lica divan, kao što jest, tad reći moram, da je pogled Isusa uprt u Antuna svojom desnicom ga grleća a ljevicom milujuća u istinu božanstven. . . . Takovoj krasoti morô bi i žrtvenik bolje dolikovati, — toga radi dadoh ga, u koliko sirotinja dopusti, novimi življimi bojami ponoviti i polag zahtjeva slike podići i razširiti, pak na Badnjak blagosloviv sliku na po noći prvu sv. misu novorodjenomu kralju na slavu a blagomu darovatelju u zahvalnost pri tako obnovljenom žrtveniku odpjevah. U onom noćnom čarobnom svjetlu pričinjalo mi se od radosti, da na svietu neima ljepšega žrtvenika od moga, i da se djetešce Isus na naručju Antunovom uz ono skladno pjevanje božićnih pjesamah smiešeć veseli toj nabožnoj obnovi, — pravoviernim pako na licu čitat si mogao veselje, što ga nad tim u srcu osjećahu, i s koga im se još i danas prelievaju usta. Zato i radostno Bogu se pomolismo, da svakovrstnim blagoslovom obaspe blagoga darovatelja za ovoga i onoga vieka! . . Evo to je prva novina radi koje ti „katol. liste“ pišem. Al imam još jednu nemanje za slavu Boga i pobudu pravoviernih na bogoljubnost važnu. (Ostatak će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Stigao nam je u ruke napisnik o petoj skupštini petrinjske bratovštine poljodjelske, držanoj dne 15. List. 1865. u Petrinji, što ga je spisao i o svojem trošku štampao u Beču g. Stjepan Pejaković, ministarski i bratovštinski perovodja. Iz toga napisnika doznajemo, da je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački, razumiv hvale vriedno nastojanje pomenutoga gosp. perovodje oko promicanja materialnoga boljka svoga rodnoga mjesta Petrinje, istomu u znak svoga sučuvstva pismom od 27. Rujna 1865. predao 200 for. s tim naročitim pozivom, da s njimi razpoloži, kako bude mislio, da će biti za svrhe bratovštine što koristnije.

— Preuzvišeni gospodin biskup djakovački stigao je ovamo sinoć iz Beča, gdje je na mlado ljeto imao audienciju kod nj. veličanstva kralja.

— Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj poklonio je družtvu za podporu siromašnih preparandah razteretnicu na 100 for. Izvan toga poklonio je isti presvietli gospodin za podporu ovdašnjih ubogih realacah 50 for. a 50 for. za podporu siromašnih preparandah.

— K družtvu za podporu siromašnih učiteljskih pripravnikah pristupila su sliedeća gospoda duhovnici: presvietli gosp. biskup dr. Vjenceslav Soić s 20 for. godišnjega prineska; preč. g. kanonik Ivan Mikovjć sa 100 for.; preč. g. dr. Franjo Rački, školski savjetnik, sa 20 for. i 10 for. godišnjega prineska; preč. g. kanonik A. Sokolić s 5 for. godišnjega prineska i veleč. g. župnik Stj. Novotny s 10 for.

— Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup podielio je po pripadajućem si pravu izpražnjeno mjesto katekete na ovdašnjoj preparandiji g. Šimunu Balenoviću, dosadanjemu kateketi gornjogradskih glavnih učionah u Zagrebu. — Za izpražnjeno tako mjesto katekete na pomenutih učionah razpisat će se natječaj.

— Zastupnici na našem saboru: kotara tovarničkoga podarcidjakon i župnik Antun Matić, kotara djakovačkoga podarcidjakon i župnik dr. Franjo Šagovac, i kotara dolnjo-miholjačkoga podarcidjakon i župnik Antun Regen zahvalili su se na zastupstvu.

— Prečastni duhovni stol zagrebački preporučujuć svojemu svećenstvu okružnicom od 15. Pros. 1865. pod br. 2646. za podporu družtvo sv. Bonifacija, napominje u njoj, da će „katolički list“ iz lista, što ga isto družtvo izdaje, priobćiti: kako plodonosno isto družtvo djeluje čuvajući i šireći katoličku vjeru ponajviše po protestantskih predjelih Njemačke, i kako je s toga vriedno i bogoljubno ma i neznatnimi prinesci podupirati spasonosnu svrhu istoga družtva.

Odazivajući se tomu pozivu prečastne duh. stolice saobćujemo iz „Bonifacius-Blatta“ sliedeće podatke o posljedcih Bonifacijeva družtva u godini 1864. Te godine primilo je družtvo 59,915 tal., a preostalo od g. 1863. 47,198 tal., dakle ukupno iste godinè imalo 107,113 tal. Potrošilo je g. 1864. na podpore 51,247 tal., a zajedno s upravnimi, mjeničnimi itd. troškovi 53,311 tal. Odbivši ovu svotu od ukupne gori stavljene imovine, ostalo je u družtvenoj pjeneznici za god. 1865. 53,802 tal. — Izvan navedenih prinesakah još je g. 1864. na misnih namjenah unišlo 5480 tal., kojimi su takodjer poboljšani obično oskudni dohodci misionarah. Uz novčane prineske još je iste godine doprinešeno silno množtvo svakojakih za službu Božju potrebitih i medju siromašne katoličke crkve i misionske postaje podieljenih stvarih.

Od svote 51,247 tal., štono je god. 1864. potrošena na podpore, izdano je za tekuće godišnje izdrža-

Digitized by Google

vanje misijah i učionah 26,820 talirah, a od ostatka 24,427 tal. uloženo je 6646 tal. na kamate (stranom misne zaklade), a 17,779 tal. upotriebljeno je na kupovinu crkvenih, župnih i učionskih sgradah, na gradjevno njihovo uredjenje, kano i za diomičnu ili podpunu izplatu dugovah, kojimi bijahu obterećene misionske nepokretnine.

Do konca god. 1864. izdalo je Bonifacijevo družtvo na uvedenje i izdržavanje novih misijah i školah a na podporu već prije obstojavših crkvenih i učionskih zavodah u pretežno protestantskih mjestih 517,229 tal. Odtud potrošeno je na tekuće godišnje izdržavanje misijah i učionah 221,061 talir, za nabavu zemljištah i gradnju crkvenih, župnih i školskih zdanjah 264,629 tal., a 31,608 tal. uloženo je na kamate.

Svote ove računane su u pruskih talirih, od kojih svaki vriedi 1 for. 50 nč.

Iz Ugarske. Dne 7. t. m. preminuo je presvietli gosp. Mirko Farkaš, bjelostolički biskup, navršiv 78 godinah života.

Iz Rima. Dne 18. Prosinca umre kardinal Ljud. Ciachi, 77 godinah star, a po imenovanju najstariji kardinal-djakon.

Iz Kolonje. Dne 7. Prosinca zakopaše slavnoga Kolpinga izvanrednim sprovodom. Iz tek dogotovljena djetićkoga konaka, gdje je mrtvac u velikoj dvorani dva dana ležao, i bio dnevice od tisućah pohadjan, bude ob 9½ svečanom povorkom donešen u minoritsku crkvu, koju je pokojnik ravnao i obnovio. Široka ulica kano i sama crkva bijaše skoro skroz prekrita crninom i barjaci žalobnimi, a dubkom puna ljudstva. Za mrtvačkoga opiela reče oprostnu u srce dirajuću besjedu vjeroučitelj Dr. Vosen, pouzdan prijatelj pokojnikov. Sprovod protezaše se na 1½ uru daljine, a vodila ga uza svirku povorka poslanikah od 19 izvanjskih družbah djetićkih, pače tja iz Beča bijaše došao tamošnji predsjednik djetićki, stolni propovjednik Dr. Gruscha. Kolonjskomu u podpunom broju družtvu (preko 800) pridružila se množina meštarah; 24 svećenika u crkvenom odielu idjahu pred liesom, cielim dugim putem nošenim od djetićah. Medju žalećim rodom idjaše i upravljatelj nadbiskupije posv. biskup Dr. Baudri. Na groblju u Meletanu izvan grada sgrnula se množina, jedna od najvećih, što jih ikada vidje Kolonja. Dvie ure poslie podne prodjoše prije, nego je Kolpinga pokrio grob.

Iz Manheima. Protestantski gradski župnik, imenom Schellenberg, morade vidjeti u svojoj crkvi smutnju, jer dvie služavke nehtjedoše od njega primiti sv. večere, već s očitom zlovoljom trgnuše se s mjesta, te izidoše iz crkve, što je ostalo ljudstvo nemalo zabunilo. Župnik, jer se je o tom pisalo po novinah, izdade povodom ote smutnje u crkvenom protestantskom listu svojom rukom podpisano očitovanje: Ja nevjerujem, da je Isus pravi Bog i pravi čovjek! Toga očitovanja nije ni trebalo, jerbo se je to već odavna znalo. Ali što se nigdje izvan Badenske nebi moglo razumjeti, jest to, kako u kršćanskoj zemlji, gdje je kršćanska vjera vladajuća, može ostati, pokle je očito zatajio kršćansku vjeru, župnikom, kako je ostao ovaj gradski u Manheimu.

Iz Pariza. Dne 12. Studenoga umro je ovdje glasoviti isusovac o. Tongiorgi, profesor mudroslovja u rimskom kolegiju i pisac na daleko razprostrte izvrstne obučne knjige mudroslovne.

— „Opinion catholique," list, koj se tim imenom služi, da laglje može prostirati klevete proti crkvi, donio je viest, a za njim i mnoge druge novine, da u Parizu ima do 1400 skinutih svećenikah, koji si vozarenjem moradu služiti kruh. Prem je vidjeti na samoj viesti, da je krupna laž, prodaje se ipak pod cielu istinu. Njeki protestantski list obalio je već taj broj na 700, prem je i taj pretjeran. Težko je i sbilja prebrojiti takove nesretnjake.

Iz Irske. Četiri irska nadbiskupa sastadoše se početkom Prosinca p. g. u Dublinu, ter zametnuše dogovor s ministrom nutarnjih posalah sirom G. Greyom o školstvu. Pravo se jošte nezna, kako je dogovor uspio; to se ipak znade, da je glavnim predmetom razpravi bilo katoličko sveučilište u Dublinu. Pokazalo se je, da ovaj zavod uspješno nemože djelovati, dokle nebude priznat od države. Tada njegda izjavi se parlament u posljednjoj sjednici sklonim na njekoje popuste, pokle se je o tom godine i godine radilo. Sveučilište ima se smatrati za čisto katolički zavod, ter se posvema pravno uzporediti ostalim trim kraljevskim kolegijem, koji neimaju vjerozakonskoga značaja tako, da učenici njegovi imadu sve povlastice, koje imadu i oni kraljevskih kolegijah. Tim načinom podvrglo bi se katoličko sveučilište tako zvanomu „kraljevskomu sveučilištu za Irsku," koje nije nikakov zavod, već je samo, kano i londonsko sveučilište, nadzorna, upravna i izpitna oblast. Vlada je pripravna tada pomnožati kraljevsko sveučilište njekolicinom katolikah, naročito imenovati pet članovah u vieće; takodjer je vlada spremna, ako se katoličko pridruži kraljevskomu sveučilištu, trošiti nanj godimice 2500 funtih sterlingah. Više katolikah irskih, što sjede u londonskom parlamentu, izjavilo se za taj predlog; ali se neslažu biskupi, već je dublinski nadbiskup glava privrženikom, a tuamski glava protivnikom toga predloga. Takovih zavodah katoličkih ima jurve više u Englezkoj, a medju njimi kolegij jezuitski u Stonyhurstu utjelovljen je londonskomu sveučilištu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 3. U ČETVRTAK 18. SIEČNJA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dvoboj.

(Konac.)

Sada omjerimo dvoboj o kršćanski vjerozakon i duh crkve. Kršćanska crkva šireći se po svietu naišla je u mnogih narodah na krvave osvete, po imenu u germanskih narodah našla je mejdan kao pravno sudbeno sredstvo (ordalia, Gottesurtheile); ali nemogući toga ružnoga običaja umah dokinuti, trpila ga je šutom do bolje sgode, do toga pako pribavila si pravo paziti nanj i pobrinula se za bolje zakone. Već papa Nikola I. pisa na Karla Ćelavoga, da je dvoboj napast Boga; takove misli bijaše i Sjepan VI., a već sabor valencijski (855) naredi, da se na dvoboju usmrćenu ima uzkratiti crkveni pogreb. Aleksander III. i Celestin III. borahu se proti tomu običaju, uvedenu pod imenom „purgatio vulgaris" naproti zakletvi zvanoj „purgatio canonica;" a Grgur XI. i sabor bazilejski osudiše ustanove u tako zvanom „Sachsenspiegelu" *), prijajuće dvoboju. Što su njekoji pape bili ublažili kazne na dvoboj udarene, nebijaše to od promišljaja i drage volje, već od nesgode i nužde. Sabor tolentinski (1473) uzkrati poginulim u dvoboju s nova crkveni pogreb; Julio II. (1509) potvrdi istu naredbu i zaprieti se izobćenjem; Leo X. (1513) pooštri kazne; napokon sabor tridentinski (Sess. 25. cap. 19. de reform.) zove dvoboj „najmržjim, sduhom paklenom zavrgli se običaj, kojim se u jedan mah ubija duša i tielo," a sve prvašnje naredbe crkvene potvrdjuje tako, da nijedan katolik, komu je stalo do vjere, nemože dvojiti o tom, da-li je u sviesti obvezan čuvati se dvoboja.

Ali pošto su prestali sudbeni mejdani, a pojavio se dvoboj na osvetu povriedjena poštenja, izašle su za ovaj naročite zabrane te ustanovljene kazne. Tako su ga osudili Klement VII. (1523), Pio II. (1559), Grgur XIII. (1572), Klement VIII. (1591), a najžešće Benedikt XIV. (1752), koj s ostalim u svojoj konstituciji „Detestabilem" uz četiri druge osudi i od njekojih moralistah *) o dvoboju branjeno načelo: „dopušteno je po naravi za obranu poštenja i sačuvanje družtvenoga položaja upustiti se u dvoboj." Neima dakle dvojbe, da je dvoboj u katoličkoj crkvi zabranjen. Zašto je crkva proti dvoboju izdala strogu zabranu i oštre kazne, to ima dobar razlog.

Dvoboj proiztiče iz oholosti i srditosti, koje zdrav razum i zakon kršćanski broji medju izvorne ili glavne griehe, a smiera na osvetu, koju je Bog sebi pridržao, rekši: „Meni osveta, ja ću naplatiti." Crkva skrbi za vremeniti i vječni spas svojih členovah, a srditost jih ubija. Prije nego će vatrometna gora izbaciti se, kipi, ruje i buči u njoj, vriju u njoj sva počela, strahovit boj zametnuo se medju zrakom, vodom, vatrom i zemljom; suklja dim i plamen van, vrela lava i razsijano kamenje sipa se van te opustoši brda i plodne doline. Tako i u srditu čovjeku uzavriju sva počela t. j. sve duševne i tjelesne sile, meso i krv, živci i mozag, mišice i tetive, sve u njem bjesni i buči, dokle nehrupi van živa vatra jada, kamenje kletve i psovke, ter okolicu pohara pepelom čemerne mržnje i ljute neprijateljštine. To podgriza život ljudski.

Zabrana „neubij" dopušta u odnošaju osobe napram osobi jedinu iznimku nuždne obrane. Ota pako nuždna obrana može se protezati jedino na ona dobra, koja se mogu oteti silom; jer pako medju

*) Tako se zove sbirka zakonah i zakonskih običajah, koji su u srednjem vieku vladali u mnogih njemačkih pokrajinah, poimence u Saskoj, odkud joj i ime, sastavljena u starom saskom narečju na početku 13. vieka.

*) Mnogi stavljahu kano „sententiam probabilem," da vojnički častnici, osobito viši, negrieše, ako pozovu na dvoboj, pozvani ga prime, ili drugčije u njem sudjeluju.

ota dobra nespada poštenje, sbog kojega se sada navlastito zameće dvoboj, to se samo po sebi razumije, da on nespada u vrst nuždne obrane. Neka bude, da je mnogomu čovjeku i u mnogom slučaju više stalo do poštenja, nego do života; al' ipak iz toga nesliedi jošte po nikoj način, da je za obranu poštenja ono isto dopušteno, što i za obranu života. Medju dobrom, kakovo je poštenje, pak medju usmrćenjem ili ranjenjem čovjeka takov je golem nesklad, da ga svatko razuman mora uvidjeti. — Povrh toga dvoboj je ostatak od starinskoga, germanskoga nazora ob upravi svieta. Potekao je naime iz te misli, da božanstvene sile pravednu stvar brane tim, što joj tobože dadu pobjedu u boju. Ta se pako misao protivi kršćanskomu nazoru ob upravi svieta. Makar da je sve i nestalo ovoga kršćanskoga nazora u sviesti narodah, to bi, da se na ništa drugo neobziremo, bilo proti dostojanstvu kršćanskoga zakona, kad bi se zadržala ili branila uredba, potičuća upravo iz nazora, što ga protivna nahodimo i u poganstvu.

U obće uzrok tako zametku kako i obstanku dogovorena dvoboja (za poštenje) može se navesti trostruk: pravno-povjestni, anthropologični i politički. Svâdjanje svih pravah na hrabrost i vještinu u oružju (tko jači, kvači — glavno načelo germanskoga prava), pravo samoobrane i samosuda, kao naravna posljedica toga načela, morao je dovesti na to, da jakost i mač sudi pravdu. Na to povjestno pravo oslonjena dvoboja nije ni crkva mogla zatrći u početku; ali je za čudo, da jošte i dan današnji, gdje vladaju posve drugi nazori o pravu, tužbi i parbi, može dvoboj obstojati. Drugi je uzrok anthropologični. Jer ništa nerazdraži viteza toliko, koliko uvreda; a budući se opet od viteza traži, da iz potaje nenapadne neoružana protivnika, nastade običaj, da mu se boj naprvo naviesti, ter po takovu današnji je dvoboj zamjena potajnoj osveti. Ali ni toga nebi bilo, da nebude trećega političkoga uzroka, t. j. da političke vlasti budu našle drugi shodan način, kojim bi se za uvredu stekla zadovoljština. Dokle god u njemačkom carstvu nebijaše shodnih carstvenih sudovah i primjerna zakona, dotle vladaše pravo jačega na prkos kršćanskomu zakonu i žudjenomu državnomu miru i poredku; na prkos vitežtvu vladaše divlja i nesputana samovolja. Sada, pošto se je sve promienilo i pao prvobitni uzrok dvoboju, moradu crkva i država jošte žešće vojevati proti njemu. Jer doista, može-li se išta toliko protiviti duhu kršćanske vjere i državnomu poredku, koliko to, da se hladno, naprvo promišljeno ter po dogovoru stave na kocku dva života jednim mahom, gdje se u jednom činu stiče zloća ubojstva i samokrvi. Od toga dakle da neda odustati običaj, neda odustati poštenje!

Neka tko cieni spoljašnje javno poštenje (jer o tom se samo radi), kako mu je drago; neka tko živo bude osvjedočen, da je silna nužda, ter se mora obraniti od mrzkih zadjevicah: kršćanska se sviest nikada neće uputiti ter priznati načelo, da uvreditelj zaslužuje poginuti ili biti osakaćen, uvredjenik pako da je dužan za osvetu prvoga nepravedna nasrta podvrći se i drugomu, kamo više nepravednu.

Svaki dakle katolik mora se dvoboja kloniti, jedno, jer ga je osudila i zabranila crkva, a drugo, jer svatko razuman mora priznati sliedeća: 1. Dvobojnikom je kršćansko veledušje i krotkost sramota, dosljedno da se stide naličiti svojemu Spasitelju. 2. Dvoboj je grob slobodi i jednakosti pred zakonom; jer budući da se slabiji polag vladajućega mnenja nesmie dati zastupati, to neima dvojbe, da se mora izvrći okrutnoj samovolji. 3. Dvoboj je u opreci sam sa sobom; jer bi u onom slučaju, kad bi moralno bio dopušten, samo tada urodio dobrim plodom, kad bi većina uvrediteljah bila plašljiva. Nije-li pako to, tada može više razdražiti nego utišati i razpru dokončati, što se dvobojem namjerava. Dvoboj je, prem se njim hoće dieliti pravda, nepravedan; jer nedužni može tako lahko pasti kano i krivi, a običaj i pravila o dvoboju zahtievaju, da se dalje pravda netraži, ter se tako ruglo krivnje i nepravde mučke trpi, jer bi drugčije krvava osveta sa svom strahotom s nova uzkipila. Još je dvoboj, premda se njim služe ljudi prosvietljeni, sbilja divljački; jer sakatnu kaznu pozna samo divlji narod, smrt pako zaslužuje samo najveća nepravda, ne pako kakova god. Napokon 4. dvoboj je takove naravi, da zametne jošte veću svadju, osobnu neprijateljštinu, mržnju medju staleži, uvredu na uvredu, dakle baš protivno onomu tobožnjemu razlogu, s kojega se drži i trpi.

Ima uviek po više znakovah, po kojih se može znati, kako duh vremena stoji naprama vjeri. Takov jedan znak jest dvoboj. Ne samo da pojedincu, učestniku u dvoboju može on iznieti na vidjelo ćud i vjernost napram vjerozakonu, već može to isto pokazati i u zakonarah, vlade i čitave države. — Prem je u svoje vrieme i ovaj list donio dotičnu dvobojnu viest, mislim ipak, da će biti ovdje na svojem mjestu, ako ju na širje pripovjedim. Tri brata, grofovi Schmising-Kerssenbrock iz Vestfalske, služahu od g. 1859. u prvoj pukovini garde u Postupinu (Potsdamu). Najprije bješe oni naumili stupiti u austrijsku vojsku; nu jer jim kralj, kadno zamoliše dozvolu, izjavi želju, neka se neuklanjaju pruskoj vojsci, premisliše se, ter stupiše rado u službu u domovini. Najstariji reče njekom

Digitized by Google

prigodom u razgovoru o dvoboju drugomu častniku, da on nanj nikada nebi pristao. Zašto ne? upita drugi častnik. Jer naša crkva zabranjuje dvoboj, odgovori grof poručnik. Dočuo to pukovnik. Zovne grofa k sebi, ter ga upita, je-li istina, da on s vjerozakonskoga obzira nije za dvoboj? Jest istina, odgovori poručnik. Zatim budu dozvana dva mladja brata, te upitana, što oni misle o dvoboju; a oba pristaše uza starijega brata. Jošte jednom bude naloženo svoj trojici, neka svoje mnenje o dvoboju pismeno predadu. Poslušaše, a skupa priložiše odluku crkve polag izrekah sabora tridentinskoga i Benedikta XIV., podpisanu katoličkim vojnim predstavnikom Peldramom. Najstariji brat predade ujedno molbu, neka ga pošalju u Šlezvik k vojsci na bojištu stojećoj, gdje bi pokazao, da dvoboj neosudjuje iz plašljivosti, već iz nabožne sdušnosti. — Stvar dojde do ministerija, a kraljevskom kabinetskom odlukom budu sva tri častnika iz pruske vojske odpuštena. Što valja reći na čudnovati ovaj dogodjaj? Smatra-li se s vjerozakonske strane, to je taj čin očita povreda sviestne slobode. Ako je u Pruskoj katolikom dana sloboda vjerozakona, tada mora svakomu Prusu takodjer biti slobodno, da svoju vjeru očito izpovieda, te po zakonu katoličke crkve da i katolik žive, i dosljedno, nijedan katolički častnik nesmie se ni izravno ni neizravno nagoniti, da učini štogod, na što je katolička crkva vrgla izobćenje. S juridičkoga obzira stoji taj čin u opreci s obćenitim državnim zakonom; jer nezna se, zašto bi se vojničkomu častniku računalo u zaslugu, na što je svakomu drugomu podložniku kao za zločin udarena oštra kazna. — Povrh toga dvoboj od katoličke crkve zabranjen hudi katolikom častnikom; jer uzme-li se na um s jedne strane, da je častnik dobar katolik ter se pokorava naredbam crkve svoje, a s druge strane da je dužan podvrći se dvoboju pod gubitak časti, to nijedan katolik nebi mogao postati vojničkim častnikom. Medjuto, ako je samo zavladao običaj, riedki se u takovu poslu nadju Schmising-Kerssenbrocki, koji bi zabacili dvoboj s vjerozakonskoga obzira.

Gdje država hoće da bude bezvjerna, tudier dakako neima obzira na ičiji vjerozakon u javnih poslovih, prem povjestnica uči, da vjera drži zakon državni i poredak. Imenito pako, ako je stalo kojoj državi do toga, da se zakonom zabrani i kazni pogubni dvoboj, ter se zatrgne: vidjesmo, da je naslonom najčvršćim takovu zakonu vjera i nabožna gojitba. Što se danas sbiva i u katoličkih državah toliko slučajah zabranjena dvoboja, kriva je sigurno nestašica vjere ili mlitavost vjerozakonska, a ote ima najviše baš u onih redovih ljudskoga družtva, gdje se dvoboj najčešće sbiva.

Svratiti se moram na jošte jedan izgovor. Veli se: „Ako je tko i voljan oprostiti osobnu uvredu, uvredu svoga staleža vitežkoga i od starine plemenita nesmie da propusti bez zadovoljštine; pošto pako obćeniti državni zakoni nebrane dovoljno staležnoga poštenja, a ništa toliko nevriedja, ništa toliko nedraži na osvetu, i to krvavu, koliko psovka i poruga na čovjeka od staleža: to je dvoboj potrebit način osvete, te s toga nečini pravo ni crkva ni država zabranjujuć ga i kazneć." — Dopustimo, da je to poštenje uzvišeno, a da ga država dovoljno nebrani; ali i opet nevidimo, zašto bi baš dvoboj bio od potrebe. Jer zar se nemogu narediti posebna sudišta s posebnim zakonom na obranu nepravedno napadnuta staležnoga poštenja? Sigurno bi to bio mnogo pametniji i plemenitiji put do zadovoljštine. Neka bi se to dalo staležem, ali ne samo zakonom branilo staležno poštenje s vana, već se i od staleža ljudi strogo nadzirali, i kaznio svaki čovjek, koj bi nećudorednim životom kaljao čast staleža s nutra. Jer uzme-li se, da bude u kakovu od starine ovlaštenu staležu sve to više nećudoredna, dakle nepoštena života glavah, niti bi tada sam stalež mogao spasiti si poštenja, niti bi ga staležu mogla spasiti ma kakova druga sila. Ako jest istina, da je uvreda plemiću, častniku, u obće čovjeku višjega staleža nanešena grdnija, nego uvreda tičuća se obična gradjana ili seljana; ako se i dopusti, da višje korporacije pravedno zahtievaju od države veću pomnju i zaštitu poštenja: istina je ipak i to, da država nemože trpiti, da si ma kakova korporacija sama daje zadovoljštinu, pa k tomu još krvavu.

Crkva nalaže svim staležem kršćanskim, da u svojem obsegu netrpe nekršćanskih činah, a potom je ponukava, da čuvaju svoje poštenje. Uvjet obstanka svakomu staležu jest taj, da bude organično tielo, da ima glavu i uda; a opet što je plemenito i pravo, tomu je osobiti biljeg, da se vrti samo oko plemenita, prava i ćudoredna. Gdje pako ima poglavarah, tu može biti i sud i može se dobiti zadovoljština. Buduć mi stalo do vitežkoga poštenja i do svake poštene obrane njegove, evo sam dopustio za vitezove ili posebne njihove sudove ili mješovite, prem znadem, da su pred zakonom crkvenim, a od novijega vremena i pred zakonom državnim svi podložnici jednaki. Ali dovoljan je za osvetu uvriedjena, ma ičijega poštenja i obćeniti zakon. Neka dakle, kako druge, tako i ovakove uvrede sudi redoviti sudac po zakonu za nje propisanom. Tko bi tajio, da je takov sud nemoguć, morao bi priznati i to, da je poštenje predsuda, ludovjet, nepotrebna stvar, dosljedno da bi se i dvoboj jošte tri puta strožje morao suditi i kazniti.

Digitized by Google

Prigovara se, da bi u tom slučaju ona ista sramota pala na tužitelja, koja sada pada na onoga, tko odbije poziv na dvoboj. Taj prigovor nestoji; jer bi se po takovu sve pravne forme kao nekoristne morale zabaciti, te na prosto vratiti se na krvavu osvetu, koja je težkim naporom crkve i države i tek poslie više viekovah jedva dokinuta.

Bijaše mi dokazati, da se dvoboj protivi pravu naravnomu, zdravu razumu, dobru i miru ljudskoga družtva, najpače duhu kršćanskomu; a to sudim, da je dovoljnimi razlozi i dokazano. Protivi se on i obćenitomu geslu našega vieka: prosvjeta, sloboda i napredak. Jer uzme-li se za mjerilo poviest kulture: dvoboj je oštra opreka duhu sadanje civilizacije, ostatak od davna prevaljenoga stupnja kulture, a otvoren prolom, kojim se pada u barbarstvo. Tko bi bio mislio, da će se u našem uljudnom i prosvietljenom vieku s nova zametnuti, uzdržati i tja odobravati nazori skroz protivni načelom kršćanske crkve i javnoga prava? Pak je ipak tako.

Što se napose tiče našega naroda: krvave su nam narodne junačke pjesme; krvave su mnoge, opjevajuć junake, koji si u neprestanu i pravednu boju neprijateljskom krvlju omastiše ruke, ter narodu pomogoše i proslaviše ga; ali su i premnoge krvave opjevajuć, kako po krivici brat okalja ruke bratinskom krvlju, odmažuć tim svomu narodu. Obćeniti duh dobe bio je s drugih susjednih narodah prešao i na naš, kano n. pr. krvava osveta valjda s talijanskoga. Narod naš hrabar je; ali je uza to mirne i pomirljive ćudi. Što je bilo, neka je prošlo; nu tko bi zanešen poviešću ove dobe a morda više svojom strasti pokušao, da prelije njezin duh u sadanja koljena narodna, pokušao bi izopačiti narod. Ima i iz one dobe ter i kakovih uzorah tvrde vjere, veledušja i plemenita značaja narodnjega, nepokrenuta nikakovom burom. U nje valja da se ugledamo. — Radeći o samosviesti naroda, valja da uzbijamo od njega i sve, što mu truje naravnu vrlinu.

— s —

Sv. pismo i prirodoznanstvo.

(Dalje.)

2. Odnošaj medju sv. pismom i prirodoznanstvom.

O zamjenitom odnošaju medju sv. pismom i prirodoznanstvom mogu se iz naravi stvari kao što i iz onoga, što se sbilja nahodi u sv. pismu, izvesti i ustanoviti sliedeća načela kanoti pravila:

1. **Sv. pismo neće da uči prirodne znanosti**, nije mu nigdje namjera, da u tom pravcu što god kao nepobitno ustanovljuje, ili za dokaz božanstvenosti takovih tvrdnjah da kasnije posljedke znanosti unapried kazuje; a najmanje mu je nakana, da vrhunaravnimi izjavami u takovih stvarih učini suvišno svako ljudsko iztraživanje. Gdje sv. pismo napominje stvari naravnoga reda, to nebiva nipošto za zemaljske, već samo za vrhunaravne, za nebeske svrhe. *) Da ljudi naravnim putem izpituju djela Božja, to i Bog hoće; radi toga je on načinio čovjeka za to vrstna, pa čim dublje pronikne ovaj u čudesa Božjih stvorovah, tim se većma mora diviti Stvorcu. Takovu čovjeku „nebesa poviedaju slavu Božju, a zviezdište naviešta djela rukuh njegovih.“ (Ps. 18, 1.) I njemu je sa strahopočitanjem uzkliknuti: „Gospode, gospode naš, divno-li je ime Tvoje na svojkolikoj zemlji.“ (Ps. 8, 1.) Uvidja i on sve to jasnije, da „Božja mudrost dosiže snagom od kraja do kraja, a sva i svaka da uredjuje prijatno.“ (Mudr. 8, 1.)

Ovo postupanje sv. pisma posve je prema naravi stvari. Njemu je svrha dogmatička; ono predaje vjerozakonske dogme i ćudoredna pravila, nipošto pako prirodoznanstvene aksiome, niti se nebavi tim, da prirodoznanstvena pitanja i probleme razjasni. Bi-li mogao tko god ozbiljno povjerovati, da su pisci sv. knjigah za tim išli, da svojimi takovimi obaviestmi preteku ljudsku znanost, nastojanje i rád naučnih ljudih? Tim bi oni samo povod bili dali mnogim čuvidnim i prpošnim pitanjem, koja bi jih samo stavila bila u alternativu, da ili podpunim prirodoslovnim tumačenjem udovolje udivljenu znaličnost, i opasne dvojbe razrieše, ili da svoje suvremenike ostave, neka dvoje i čudom se čude. U prvom slučaju bili bi se poslanju i zadaći svojoj iznevjerili, svoje vrhunaravne svrhe premašili bili; u drugom slučaju bilo bi se sumnjalo, jeda-li su zdrave pameti, nebi jim se vjerovalo bilo niti u vrhunaravnih stvarih. Ili zar bi Jozue bio uzkliknut imao: „Stani zemljo u tvom tieku oko sunca?“ A šta bi se bilo postiglo, kad bi Gospodin, mjesto što reče: „Zviezde padati će s neba,“ bio pokušao nacrtati astronomički valjanu sliku o obćenitom „poremećenju svemira“ na koncu svieta?

Svakomu svoje! Sv. pismo pristaje sasvim uz predstave ljudstva, ili. kako reče sv. Toma akvinski: „secundum opinionem populi loquitur scriptura“ (I. II. q.

*) Neka nam tomu za primjer služi, kako postupa sv. pismo s onimi naravnimi pitanji, štono se ipak Božje objave ponajbliže tiču, mislimo poviest, koja u obće i pojedince pruža kanoti okvir, u kom nam se objava predstavlja. Sv. pismo uzima iz poviesti samo ono, što je potrebito, da se dokaže razvitak Božje objave. Za sve drugo rabi ono samo kratke nagoviesti, pragmatičke, na uticaj dogodjajah na objavu odnoseće se primjetbe, ili izrikom odpućuje na svjetske izvore. Radi toga prelazi sv. pismo često duge periode, dočim pojedinosti iz njih sasvim obširno i točno pripovieda. Odtud dolazi ono osobito poviedanje sgodopisa kraljevah židijskih, na kom se svuda vidi, da bi se potanko i točno bio predstaviti mogao, pa se ipak samo označuje, kakovim je načinom dotičnik vladao, navode se po koji odlučivi dogodjaji, a sve drugo odpućuje se na ljetopise židijskih i izraelskih kraljevah. Nije svrha ni zadaća sv. pisma, da hrani puko naravnu znaličnost, već da napućuje i vodi k vječnomu spasu.

Digitized by Google

98. art. 3. ad 2.), a ove predstave, buduć se osnivaju na zrienju, kod svih su ljudih jednake, te na svoj način vazda prave. To se može dokazati kroz cielo sv. pismo od prvoga do zadnjega poglavja; samo ovo predpolažuć moći je njegove opise razumjeti i bez nategе tumačiti. Gdje god sv. pismo govori o prirodnih stvarih, nezadržava se nigdje tim, da možebit netočne ili krive predstave o njih izpravi; *) ono ostavlja svagdanje nazore, kakovi jesu, a izvodi iz njih, do šta mu je jedino stalo, naime nauke i dosljedke, koji se tiču vrhunaravne vjere i ovoj dolikujućega života.

2. Pojedine točke, koje sv. pismo na prirodnih stvarih uzima u obzir i opisuje, to je prvobitni postanak svih bićah u Božjoj svemoći, njihova sveudiljna uprava pod Božjom providnosti, njihovo krajno i najvišje opredieljenje, t. j. njihovo značenje zajednice i pojedince za nabožno-ćudoredni život i vjekoviti spas ljudih; kadšto i njihova sveudiljna i neposredna odvislost od njihova svemožnoga stvorca, koj čudnovato zahvaćujuć u obćenite naravne zakone očituje se kano gospodar i stvorac prirode, ovjerovljuje svoje poslanike, a svojim objavam osjegurava vjeru i bezobzirnu poslušnost kod ljudih; — same stvari, štono leže izvan dohvata prirodoslovnih iztragah, te zasiecaju u posve drugo područje. Kako bi dakle tu kakov sukob ili protuslovje bilo moguće?

Samo čudesa jesu jedino, čemu bi prirodoznanstvo sa svoga stanovišta prigovoriti moglo. Ali upravo navodeći čudesa podaje objava svečano priznanje, te kanoti potvrdu zakonom prirode; jerbo sva snaga dokazah za čudesa, kano kojimi Bog neposredno djeluje, osnivaju se skroz na tvrdom uvjerenju, da samo Stvorac može zaustaviti i preinačiti nepromjenivu stavnost naravi i njenih zakonah. S druge strane sadržaje taj prigovor prirodoslovja proti čudesom samo potvrdu Božje objave. Jer kaže-li znanost: „Nije moguće, da bi se na zapovied kojega čovjeka sunce, ili odnosno zemlja obustavila, tà to protuslovi svim zakonom prirode," a to upravo tako govori i objava; pa baš zato takove iznimke od prirodnih zakonah imenuje čudesa, koja se nemogu iz zakonah prirode, već samo iz neposredna djelovanja Božjega protumačiti. Kad bi prirodoznanstvo htjelo očitovati, da je ovakovo neposredno Božje djelovanje nemoguće, to bi daleko premašilo svoj djelokrug, uztvrdilo bi vječnost svieta, zatajilo bi zajedno i stvorove i Stvorca, načinilo bi od bivanja i razvijanja svieta nerazrješivu zagonetku, — a za potvrdu svega toga nebi moglo navesti kakovih prirodoslovnih učinah i dosljedakah, već najviše kakov posebni filozofički sustav ili samo čije god bezvjerne pohote.

(Nastavit će se.)

*) Tako, da navedemo u novije vrieme na glas izašli primjer, sv. pismo uvršćuje (Levit. 11, 6.) zeca medju preživaoce, jerbo se na oko čini, da je to, pa ga puk lasno za to držati može, premda se učenjaci o tom prepiru, a strukovnjaci to baš nieču.

Dopisi.

S. Iz hrvatskoga Primorja. — Još mi sveudilj titraju pred očima sveti i sjajni oni čini, i odzvanjaju u ušiuh one rieči, štono jih dne 8. Studenoga 1865. prigodom posvećenja crkve sv. Antuna u Dragi bakarskoj vidjeh i čuh: „O kako je strašno mjesto ovo, doisto nije ovdje drugo, van kuća Božja i vrata rajska." O sretnoga mjesta — rekoh sam sebi — a da još sretnijega čovjeka, koj u takovu mjestu dušu svoju udomi! — Nu nije moja namjera, a niti sam zato pozvan, da razglabam i opisivam svete obrede i upuštam se u bogoslovje, već sam žalostan, što do sada još nitko od mnogobrojnih, od mene učenijih i vještijih u peru gg. prisutnikah svečanost tu, pa ma i površno opisati nehtjede. S toga laćam slabo svoje perce i javljam štovanomu obćinstvu nješto bar o obdržavanoj svečanosti u prerečenom mjestu, a milo bi mi bilo, kad bi u našem kojem časopisu od koje vrstnije ruke i obširnije izvješće uzčitati mogao.

Kako dakle u uvodu rekoh, prije malo godinah iz temelja podignutu novu župnu crkvu u Dragi bakarskoj presv. g. biskup Vjenc. Soić posveti. Pripravu k toj svečanosti nekanim obširno bilježiti, pošto sam uvjeren, da nitko, komu je iole poznato, koli mio i drag je čitavoj ovoj biskupiji presv. g. posvetitelj, i koj pobliže poznaje tamošnjega revnoga župnika g. Josipa Dobrilu i njegovo njemu dušom i tielom odano vjerno pučanstvo, jamačno neće dvojiti o sjajnom, a još više srdačnom dočeku presvietloga nadpastira. Za dan 7. Studenoga pr. g. bijaše već pozvao mjestni župnik svu bližnju braću s redovnici iz Rieke i Trsata i podvorio prirodjenom mu i dolikujućom se gostoljubivostju — dakako postno, za spasonosnije pripraviti se postom i molitvom toli svetomu činu. Oko 4 sata po podne krenu čitava ova kita svećenstva s mnogobrojnim pučanstvom i školskom mladeži, a na čelu domaći župnik zaodjeven plaštom crkvenim, na susret približujućemu se od mnogo odličnih licah duhovnoga i svjetskoga stališa u kočijah iz Bakra dopraćenomu presv. g. biskupu, koga mjestni župnik kratkim srdačnim govorom pozdravi, te uz tutnjavu zvonovah i gruvanje mužarah u posvetiti se imajuću — ne samo iznutra, van te izvana s podignutim veleljepnim slavolukom te crkvenimi i narodnimi zastavicami krasno urešenu — župnu crkvu uvede, gdje pomolivši se Bogu odpraćen bude u župni stan, pred kojim bje u slavu njegovu podignut drugi vele liep slavoluk, nakićen narodnimi zastavicami. Pri ulazu u župni stan izruči nj. presvjetlosti liepo odjevena domaća djevojka prekrasnu kitu umjetno spletena cvieća s nadpisom na dragocjenoj vrpci vještom rukom izvezenim: „Srčani dar svomu presv. biskupu Dr. Venceslavu od strane dražke mladeži" — na čem jedva srdačno zahvalivši se okružujućoj ga mladeži, eto jedna 9 godinah stara učenica zaufanije jamačno nego k svomu možda

Digitized by Google

najmilijemu rodjenomu otcu u svoj čednosti približi se i prikaza mu u ime školske mladeži takodjer prekrasno spletenu kitu cvieća. Kako je ovaj djetinje ljubavi i zahvalnosti znak djelovao u otčinsko srce njegove presvjetlosti, samo onaj pojmiti može, koj znade, što i koliko učini do sada za školarstvo, te koje i kakove i sada u tu svrhu svakom sgodom na podčinjeno svećenstvo izdaje otčinske opomene i naredbe. — Poslje kratkoga odmora po dovršenoj jutrnjici u župnoj crkvi, podvorivši mjestni župnik kratkom postnom večerom nazočne — razidjosmo se na noćni počinak. Jutrom, čim zače zora pucati, probudi po dolini razliegajući se zvuk zvonovah svaku dušu i pozva u Božji hram. Pohrlivši u crkvu, nadjosmo oko nje i u njoj već mnogobrojno pučanstvo sakupljeno, a iz župnoga stana doprati svećenstvo presv. gosp. biskupa svečano u crkvu, koj ponajprije prikaza Svevišnjemu nekrvnu žrtvu, a zatim započe posvećenje crkve. Neću, kako i u uvodu rekoh, opisivati one veličanstvene svete obrede, i kako djelovahu na nazočno pobožno pučanstvo; to jedino mogu izpovjediti, da sam tom prigodom vidio od nabožna uznešenja mnoge tronute, izmedju kojih ni sebe neiznimljem. Po dovršenom svetom činu odpjevana bje svečana sv. misa, pod kojom je vrli i blagorječiti g. Pavao Sekulja, župnik u grobničkom Cerniku, držao sgodi primjeren govor; a na koncu sv. mise, prije nego-li podieli apostolski blagoslov, prosbori i njeg. presvjetlost, opomenuv nazočne na dužnu čast i štovanje kako ove, tako i svih inih svetih crkvah. Svečanosti ovoj prisustvovahu medju drugimi odličnimi svjetovnjaci i presvietli g. veliki župan vitez Smaić. — Oko pô druge ure po podne po dovršenoj službi Božjoj dočeka pučanstvo presv. g. biskupa pred crkvom, gdje okruživši ga s nazočnim svećenstvom u župni stan ga sprovede, a tu se pučanstvu na srdačnih izkazanih mu znacih ljubavi i počitanja nj. presvjetlost prijazno zahvali. Sa svoje gostoljubivosti poznati domaći g. župnik počasti liepo svoje goste. — Još ću samo napomenuti liepi i izgledni red, koj je od početka do konca ove posvetbe vladao, i kako je mjestni župnik za tu svrhu sva i svaka skrbno priredio i žrtvovao, da u prisutnih, a najpače u svom milom stadu probudi pobožno čuvstvo i dugotrajnu uspomenu ovoga svetoga čina. To se je sa svim razlogom i očekivati moglo od njegove dosad dokazane revnosti i brižljivosti. On bo je tečajem 10 godišnjega svoga župnikovanja dao izvana i iznutra krasno obnoviti, uresiti i pobojadisati svoju župnu crkvu, pribavio joj četiri nova zvona, novu uru, četiri nova žrtvenika s krasnimi slikami, novi križni put i novu propovjedaonicu; povrh toga težkim naporom i u najneugodnijih vremenih župno groblje, školu i liep novi župni stan. Sva ova izposlovao je i pribavio s pobožnim svojim pukom i podporom vis. namjestničkoga vieća. — Al ga i za to, kako svatko, koj ga pobliže poznaje, tako poimence njegov župni puk štuje i ljubi, a to je najugodnije priznanje, najljepša nagrada za ljubav i zasluge njegove.

Iz levanjske varoši, na novo ljeto 1866. — (Konac.) Kao što u početku rekoh, moja župa je u pô šumadije skupa s podružnicami svojimi, šest jih na broju. Medju ovimi tako zvani „Milinci“ excelliraju, gledao desno ili lievo, od svakud brda šumom obrasla. Tu za vrieme biskupa Antuna Mandića bijaše pepeljana i zvaše se od imena njegova Antunovac. Pepeljarom s vremenom omili ta pustolina, a uz njih i druge sirote iz Češke i Slovačke doselivše se nadjoše tu sebi mili stan, i tako iz pepela preostala od njegdašnje pepeljane uzkrsnuše Milinci, seoce u prodolu ležeće od 14 kućaricah, do 80 dušah brojeće. Premako siromašni, ipak su bogoljubni, rado službi Božjoj dohode, i ako su sat hoda od župne crkve udaljeni; skoro svake nedjelje i svetca vidit ćeš njekoliko njih u sv. misi. Krasan izgled za moje druge brojem mnogo veće župljane. Bogoljubne roditelje nasljeduju rado i dječica. Ali baš dječici njihovoj u onoj pustoši manjkalo je nješto, što bi jim znakom veće slave Boga i pobude bogoljubnosti bilo. Jedini križ na pô seoca i dalje malo groblje, to jim bijaše sve. Življega niečega trebovaše, što ćutila budi u stara i mlada k pobožnosti. To je zvono. Zvono davno svi željše, ali uz sirotinju morade jim želja jalova ostati, dok jim se evo ljetos ona ista dobrotvorna ruka nesmilovà. Moji Milinčani dobiše zvono od 50 funtih. Tko je bio veseliji od njih, tko-li sretniji? Hajd, čim ono malo ljetine skupiše i nov usjev posejaše, na poso zvonika. Hrastje darovano pred vrati, gradja brzo gotova i zvonik bude podignut. Dadoh ga pako tako prirediti, da mu prednja strana nalići kapelčici, gdje bi se bogoljubna duša, kad je neugodno do župne crkve doći, i Bogu pomoliti mogla. Za zaštitnika svoga izabraše si sv. Ivana Apošt. i Evangj. i taj dan odrediše za podizanje zvona na zvonik. Pomislih u sebi: obrali zimno doba za svečanost takovu! — al opet odmanuh: nek i to bude Bogu na veću slavu! — Jedva Ivan-dan kroz gustu magluštinu prodanka, al troja kola milinačka već u župnom dvoru čekaju, da svoga župnika sa zvonom i žive orguljice — cure pjevačice povezu. Krenusmo, ćića, zima kao uz prkos, — magluština skoro kao u rogu pritisla, neda ti odisati, — a šumadija ti procvala cvietom inja, kojim ti kadikad vjetrić oči zaspe. — Ali sve zahman! kad je srce toplo od ljubavi Božje. Kad se povrh Milinacah dovezosmo, dočekaše nas tu radostni Milinčani, staro i mlado i još mnogi drugi iz drugih podružnicah. Zvono narodnimi vrpcami okićeno primiše dva Milinca medju se, — zastavica napried, a mi svi u liepom dugom sprovodu pjevajući božićnicu: „Radujte se narodi, kad čujete glas!“ uz gruvanje topićah dodjosmo tako k zvoniku, kojega kapelčica krasnimi narodnimi ćilimi, bršljanom, zimzelenom i smrekovim granjem okićena, a slikom sv. Ivana poput olta-

Digitized by Google

rića urešena bijaše. Odmah zvono na mjesto svoje bje uzdignuto, a zatim ja toj svečanosti shodno prosborih o njihovoj davno gojenoj a sad izpunjenoj želji, — o zvonu — čega da nas zvuk njegov sjeća, na što-li probudjuje? — zatim predjoh na zastitnika sv. Ivana A. i E., preporučih jim njegovu žarku ljubav pram Isusu i napram bližnjim, pak završih opomenom na molitve za blagoga darovatelja, koga Bog obiljem milosti svoje pomilovao. — Bog i duša! gledajuć za vrieme govora moga na onaj bogoljubni narod pred sobom u onoj cićoj zimi gologlav na mezevu stojeći, pazljivo me slušajući, a kad kad od radosti suze lievajući, — osjećah i ja radost, da je veće ni misionar u sjevernoj Americi nad svojimi obraćenici imati nemože. Mimogred budi spomenjeno našoj kranjskoj braći na čast, da su i oni, koji su ovdje u šumi na poslu, svi pobožno toj svečanosti prisustvovali. Svemu pako tome slavju da krunu nadpostavim, poslie rečena govora odpjevah i sv. misu u onoj kapelčici Bogu na slavu, a sv. Ivanu na poštenje. „Gloria“ zaori, zvono prvi put zazvoni, a topići zagruvaše po prodolu milinačkom uz trostruku jeku okolnih brdah. Dovršiv sv. misu pozdravismo Gospu i pridružismo tri Otče naša za blagoga darovatelja.

Evo tako ovrši se ta svečanost u malih, pustošnih Milincih Bogu na veću slavu, Milinčanom na veselje, a blagomu darovatelju u zahvalni spomen. A tko je taj? pitat ćeš „kat. liste.“ Neusudjujem se trubit mu slave po svietu, koju on sigurno netraži, znajuć predobro za one rieči Isusove: „kad milostinju daješ, trubljom pred sobom netrubi, nek nezna ljevica, što čini desnica tvoja.“ Dosta budi to reći: da su oba ta dara napram njegovih mnogih drugih kao kapljica u sinjem moru; dosta budi to, da će mu u zahvalnih srcih živiti spomen, dok ova župa uztraje; dosta na posliedku to: da je dragi Bog oba ta dara u knjizi vječnosti u zaslugu mu upisao.

Ilija, župnik.

Iz Kreševa u Bosni na početku 1866. — Vremena se mienjaju, pa i u nas danas smie se misliti i po malo raditi oko podizanja zvonah, od kojih do skoro toliko se zaziralo. Tako iza drugoga dolazka Omer-pašina i njegova u Mostaru boravljenja podignuta su ondje zvona i na katoličkoj i na grčko-iztočnoj crkvi, a i po ostaloj Hercegovini kod svih skoro katoličkih bogomoljnicah. U nas u Bosni, osim Sutjeske, gdje su po osobitoj povlastici svedjer od feta (osvojenja) na samostanskoj crkvi kucala, lani su i u Fojnicu dobavljena, i na malenom drvenom zvoniku medju samostanskimi zidinami obješena. Na to se uzrujala bila muslomanska svjetina njekimi zanešenjaci podirkivana, te kod mjestnoga mudira i davu (tužbu) stavila, gdjekoji dapače zarekli se bijahu, da ni do Stambula mirovati neće; nu nječije trke do prve šljive . . . te se sve razmiti na njekakvoj obćenoj molitvi, protiv tomu zavedenoj.

Mjestance, iz koga Vam pišem, inače najveća katolička obćina u Bosni, ima takodjer samostan od starine i dosta prostranu crkvu prije desetak godinah prenačinjenu; nu bez ovećih zvonah bijaše sve do god. 1865., kadno dotične starješine izmoliše, pa u jednom samostanskom hodniku namjestiše dva još iz sretnijih vremenah preostala i sačuvana. Nu koliko s njihove malenoće, toliko s nizkoga im položaja glas im se izvan samostana nije čuo. S toga je opet jesenas zamoljen čestiti valiha, da dopusti koliko na više podignuti i ta dva, i ako se kako i teže koje zvono dobavit mogne. Što moljeno, dopušćeno tako, da i opet medju zidinami ostane. . . Tko je gladan, i suh mu je kruh sladak — podiže se dakle u oči Božića nješto drvena zvonika, u koj i ona dva zvona smješćena budu, i treće preko $2\frac{1}{2}$ cente težko, koje u isto doba dovuče iz Djakova pošt. ot. Ivan Čičić, ovdješnji propoviedalac nedjeljni i meštar redovničkih novakah, zajedno s vrlo liepim kipom bl. D. Marije, dobavljenim iz Beča.

Naš je sviet svakako još hvala Bogu dosta pomnjiv u pohadjanju crkve, a ovih ga Božićah zvona i spomenuti kip još na više bogoljubstvo potaknuše, te je išo, štono rieč, i tko je mogô i nemogô; osobito odavle iz mjesta, kako bi čuli zvoniti, odmah bi listom grnuli. Takodjer kad bi za pozdravljenje Gospino zazvonilo, neima ga, koj bi čuo, a da nebi odmah gdje se zavrnuo — pa makar i na sried sokaka bilo — kleko te izmolio Angjeo gospodnji, i to, kako velim, klečeć rukuh sklopljenih i očijuh k zemlji oborenih od veće pobožnosti, ali srca k nebu uzdignuta iz zahvalnosti, što se već jednoč dočeka, za čim se preko 400 godinah toli željno a uzalud uzdisalo!

A šta mislite, da su na to Turci? Bog i oni znadu, kako im je na srcu; ali se pametnije i poštenije podnešoše, nego im braća u Fojnici, te ne samo da nikakve javne gungule nebje, nego njekoji odličniji dolažahu u samostan čestitovat nam božićne svetkovine; što, buduć toga prije nisu činili, može se uzeti, da su tim ukazati htjeli kao njekakvo zadovoljstvo i privoljenje na spomenutih novostih. . . Svakako se i od njih sve to boljemu s vremenom nadati. . . Slava im za to!

I u našem ovogodišnjem Directoriu divini officii na 5. Srpnja stoji: SS. Cyrilli et Methodii Eppor., što prije nije bilo. U dotičnoj odluci veli se, da je državnik i definitorium za dopušćenje toga čina molio s tih razlogah, što te svetce kao svoje apoštole štuje vas narod slavjanski, na koj da spadaju i Bošnjaci, bez ikakve je sumnje. S toga im je dopušćen i čin (officium) i misa sub ritu duplici majore. — Daj Bože, te jim se pravi štovatelji brzo uzmnožali! (Ono, za što nas pitate objavit ćemo drage volje, buduć smo uvjereni, da ćete stvar objektivno razlagati, nedirajuć u osobe. *Ured.*)

Digitized by Google

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli gosp. biskup Dr. Vjenceslav Soić vratio se je u subotu iz Beča u Zagreb.

— Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj pristupio je k učiteljskoj zadruzi za podporu učiteljskih udovicah i sirotah po Hrvatskoj i Slavoniji, darovav u to ime 100 for. Drugih 100 for. pokloni presvietli gospodin družtvu za podporu siromaških učenikah kr. velike gimnazije zagrebačke.

— Gosp. Antun Regen nije se zahvalio na zastupničtvu, kako krivo obaviešteni rekosmo u zadnjem listu.

— Da je s nabožnosti svoje poznati naš puk uz shodnu upravu na uzveličanje slave Božje voljan sve učiniti, što god može i smože, to je on već mnogo putah po svih stranah domovine stvorom dovoljno dokazao; o tom nam je upravo u rukuh nov dokaz iz Kunića. Možebit da neima u prostranoj nadbiskupiji zagrebačkoj siromašnije župe od kuničke, pa koliko su ti ubogi župljani u kratko vrieme žrtvovali u pomenutu svrhu! Troškom od 600 for. u njihovoj župnoj crkvi sv. Kate podignut je nov ukusan veliki oltar s liepom oltarskom slikom sv. župne zaštitnice; stara prosta propovjedaonica zamienjena je novom ukusno pozlaćenom; dva pobočna žrtvenika, da dolikuju velikomu, sasvim su obnovljena, a nabavljene su dvie liepe kazule, milovidna nebnica, misal sa zlatorezom i više toga. U istoj župi ležaše jur u ruševinah kapela sv. Antuna, koju su isti siromašni župljani gotovo s temelja podignuti, za $4\frac{1}{2}$ hvata produljiti, a u njoj novim liepim oltarom ukrasiti dali, potrošivši na nju 959 for. Za sve ove stvari nije niti novčić potrošen iz crkvenih glavnicah. Tamošnjega g. župnika ide čast i zasluga, ne samo što je župljane svoje na dobrovoljne prineske potaknuo, valjane umjetnike dobavio, djelo rukovodio, već je iz svoje imovine 532 for. tako predujmio, da mu je župljani povrate, kada uzmognu. Slikarsko djelo načinio je akademički slikar iz Ljubljane Pavao Künl, a kiparsko i pozlatarsko Antun Zajc, oba za umjerenu cienu.

Iz Slavonije. U Dolnjem Miholjcu preminuo je onomadne preč. g. Mirko Josipović, opat, začast. kanonik stolne crkve pečuvske, podarcidjakon kotara valpovačkoga i doljno-miholjački župnik. Rodjen god. 1791. bio je pokojnik 16 godinah župnikom u Slivoševcih, postao je god. 1837. župnikom u Dolnjem Miholjcu, god. 1849. zač. kanonikom, god. 1851. podarcidjakonom a g. 1858. opatom. Nasljednik mu je na župi veleč. gosp. Stjepan Mavračić, dosadanji župnik u Brodjancih.

Iz Ugarske Pokojni nadbiskup kiločki Josip Kunszt ostavio je oporukom 2000 for. družtvu sv. Stjepana, 2200 for. zaklade za mise zadušnice, 3300 manjih zapisah. Svu preostalu ostavinu odlučio je jednom polovinom za dječačko sjemenište, koje bi se u Koloči utemeljiti, te Isusovcem pod upravu dati imalo, a drugom polovinom za podpornu zakladu, iz koje će se koločkim Isusovcem, djevojačkimi učionami bavećim se duvnam i inim učevnim zavodom stipendija dieliti.

Iz Bruselja. O posljednjem času života kralja belgijskoga Leopolda pripovieda se ovo: Ružnu namjeru solidairah, da zaprieče kralju te neumre po kršćansku, osujetila je jedna odvažna katolička gospodja, naime vojvodinja brabantska, sada kraljica Marija. Solidairi bješe stavili strogu stražu pred sobu kraljevu, kamo je smio dolaziti samo jedan stari i vierni kraljev sluga. Vojvodinja dozove oba tjelesna liečnika, te jih upita, neka joj bez okolišanja kažu, da-li će kralj preboljeti. Liečnici izjaviše, da mu neima više lieka, ter da mu je živjeti jedva jošte koju uru. „Ako je tomu tako — reče vojvodinja — znadem, što imam činiti, ter mi nevalja ni časa počasiti." Pojde odmah, da će kralju u sobu; ali straža pred vratima počme i njoj kratiti ulaz, rekši, da joj je stroga zabrana i jednaka za svakoga. Nedade se ona odbiti, već stupi u sobu k bolestniku, te ozbiljnim glasom rekne: „Zanašaju Vas, Vaše veličanstvo, varavom nadom. Ja vršim najtežju dužnost svojega života, dočim Vam moram naviestiti, da imate živjeti jošte samo kratak čas. Molim Vas dakle, utješite se utjehom vjere, te dopustite nam i Vašoj djeci, da budemo oko Vas." Mirnim srcem slušao ju kralj, a zatim uzeo ju za ruku veleći: „Hvala Vam, drago diete; neostavite me, dokle nebude svemu kraj." Na to otvori vojvodinja vrata, pusti nutar svoga muža i djecu, svoga svaka, protestant. dvorskoga kapelana Dr. Beckera, koj izustiv njekoliko riečih odalji se, napokon dade dozvati ministre i višjih častnikah. Pomiriv se kralj sa svojom djecom, s kojom se bio zavadio, ter srdačno oprostiv se s njom, držeć čvrsto snahu si za ruku izdahnu. — Drugi jedan dopis iz Bruselja dodaje ovoj viesti ovo: Preko uru klečaše ova vierna njegova kći po sinu uz smrtnu postelju pripravljajuć kralja, koliko se mogaše više na smrt, dok joj napokon kralj sam uze sv. propelo iz ruke, te ga na čase ljubio, pozorno slušao njezine rieči i odobravao, dok mu je molila pokajanje onakovo, kakovo svako katoličko diete uči od roditeljah, pak iz svoga katekizma.

Iz Amerike. U Filadelfiji dojde jedna crkva episkopalacah sbog duga na bubanj; biskup Wood kupi ju za 15,000 dolarah. To je strašno zabrinulo episkopalce, ter brže bolje sastaviše novac i htjedoše ju odkupiti za 20,000 dolarah. Nu katolički biskup očitova, da nije nikakov spekulant, već da je kupio crkvu zato, jer za svoje katolike neima dosta crkvah.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Umro je Josip Diaković, župnik u Gornjoj Stubici.

Dopisnica uredničtva.

G. O. A. Z. u I. — Učinite, što u pismu obrekoste.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 4. **U ČETVRTAK** **25. SIEČNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

O družtvu presvetoga oltarskoga svetotajstva.

Napisà *Jakob Pavić.*

Prije malo sedmicah upoznao sam štovane čitatelje ovoga lista s družtvom, o kom glasi nadpis ovoga članka.

Vriedno je a i potrebito još koju o istom družtvu progovoriti; jer je ono za nas od velike važnosti. Tko u nas znade za početak ovomu družtvu; tko na um uzme, koli je uzvišena svrha ovomu družtvu; tko znade, koli odlična, koli sjajna lica u katoličkoj crkvi za razširenje ovoga družtva sa svom revnošću zauzimlju se: onaj neće o njegovoj velikoj važnosti nimalo dvojiti, onaj neće ni časa počasiti, da mu dragovoljno pristupi, da ga sa svom ljubavju prigrli, i da o njegovu razširenju i procvietanju u nas svojski nastoji.

Kada su u staro doba na naše strane Turci nemilice navaljivali, domaći ratovi, glad, kuga, nesigurnost, divljačtvo i mnoga ina zla Europu pritiskivala, za odvratit od sebe ova zla utekao se je sviet Bogu s molitvom, i bijaše uvedena pobožnost od 40 urah pred Presvetim s molitvami, zatim izpostavljanje presvetoga svetotajstva na posljednje pokladne dane; i napokon bude uvedena bratovština presvetoga svetotajstva sa neprestanim klanjanjem Jaganjcu Božjemu.

Tako je polovinom 16. vieka ustrojena bratovština presvetoga svetotajstva u Rimu, koju je papa Pavao III. (a i nasljednici mu) potvrdio; oproštenji nadario, i izvan Rima preporučio. — Uslied toga počimajuć od puna gorke uspomene 17. stoljeća počela su se družtva presvetoga svetotajstva u katoličkoj crkvi ustrojavati.

Svrha je ovomu družtvu toli uzvišena, da nemože uzvišenije biti. — Što je uzvišenije, nego s ljubeznim Sinom Božjim u ljubavi sjedinjenu biti? što je ljepše, što-li je plemenitije, nego Božje oltare i crkve dostojnim uresom kititi?

I zato najvredniji sinovi svete matere crkve, najodličnija lica i mužkoga i ženskoga spola nadahnuta živom vjerom i pravom pobožnošću ovo družtvo svesrdno ogrliše, pa o njegovu svestranom razširenju i procvietanju revno nastoje.

Kako da se u nas počme? što da mi učinimo, da se ovo toli liepo družtvo i kod nas uvede? — Odgovor je na to kratak. — Što drugi učiniše, učinimo i mi. Od nas se više netraži da učinimo, nego što možemo. Učinimo-li svaki, što samo možemo, dosta smo učinili. Družtvo će se ovo onda u nas za stalno uvesti, zavriežiti će se, liepo će cvasti, i našim silam primjeran liep plod prinositi.

U Beču pred 8 godinah ovo je družtvo brojilo samo 15 članovah, pa onomadne vidismo, kroz kratko vrieme koli je uspješno djelovalo, koli divno napredovalo! Ako nam i nije poletiti, da dostignemo uspjehe povećih sličnih družtvah; ali nam se je slobodno u njihove liepe primjere ugledati. U izvješću o djelovanju ponajbližjega nam peštanskoga družtva čitamo sliedeća: „Pribavljeno crkveno ruho sa neznatnimi iznimkami priugotovile su bezplatno dobrotvorne ruke. Ovogradski i izvangradski velikaši, bogatci i siromasi, umjetnici i zanatlije natiecali su se pri nabavljanju crkvenoga ruha i inih predmetah, spadajućih na službu Božju, što je liep dokaz, da se u našoj domovini još nalazi razpršenih plemenitih silah, koje da se saberu i rukovode, zadaća je ovomu družtvu. Ovoj zadaći družtvo ovo nebi doraslo, da se nediči visokom zaštitom onih, koje sv. Duh postavi za biskupe, da upravljaju crkvom, za koju božanstveni Odkupitelj proli svoju neprocjenjivu krv na drvu križa. Ništa željnijega, ništa važnijega nemogaše družtvo izgledati, nego što skoro svi visokočastni biskupi Ugarske ne samo da ovomu družtvu svoju visoku

Digitized by Google

zaštitu zajamčiše, i ravnatelja družtva na uztrajnost u njegovu poduzeću otčinski obodriše, nego takodjer unapredjenje družtvene svrhe stranom prigodom svojih pastirskih pohodah, stranom svojimi pastirskimi poslanicami svećenstvu i puku u istinu apoštolskim revnovanjem na srca staviše. Biskupi, svećenici, redovnici, svjetovnjaci svakoga striša i razreda, svake dobe i obojega spola kao zagovor učiniše, da će družtvene svrhe svojski unapredjivati, i sa svom snagom o tom nastojati; da Bog odkupitelj u presvetom oltarskom svetotajstvu sve većma i većma bude spoznavan, ljubljen i čašćen, i da se kuće Božje, posvećene za obitavanje Sina Božjega, što dostojnije ukrase. — Družtvo ovo oživljava pravi kršćanski duh. Nijedan član nezna, za koju crkvu on družtvu svoj dar predaje; nijedan nezna, koj će se svećenik pri službi Rožjoj njegovim darom zaodjeti: samo se to znade, kuda god budu njihovi darovi po družtvu poslani, da će biti upotriebljeni na uzvišenje slave Božje i povećanje pobožnosti puka kršćanskoga. Ne pojedinim ljudem za volju posluje član ovoga družtva, ne ovoj ili onoj obćini žrtvuje on svoj dar u novcu, tvari i djelu. Isukrstu doprinaša on žrtvu svoje ljubavi, koj je u svakoj crkvici nazočan. — Doprinašajuć svoj dar družtvu, doprinaša on i žrtvu poniznosti, jer nezahtieva, na što se imade njegov dar upotriebiti, niti kamo se ima poslati; niti zahtjeva, da ravnatelji crkvah i njihov puk saznadu za svojega velikodušnoga dobročinitelja, za njegov dar, i za njegovo ručno djelo, iz kojih proizadje krasni nakit za crkve njihove, pa se tim zadovoljava i jedino u tom najveću slavu nalazi, što se Gospodar neba i zemlje ponizuje, ter žrtvu ljubavi od svojega ubogoga stvora milostivo prima, pa ga zato i vjekovitom plaćom nagradjuje.“

Bacimo pogled i na utemeljeno erdeljsko družtvo presvetoga svetotajstva. Godine 1861. stavi se tamo družtvu na čelo preuzv. gospoja Montenuovo, rodjena grofica Batthyány, pa se za procvietanje družtva svojski zauze. Ona je ponajprije u Boga svoje pouzdanje stavila, za što veći broj članovah družtvu, kao i za sredstva na promicanje družtvene svrhe potrebita pobrinula se. Ona ustroji dobrotvornu lutriju, namienjenu svrsi družtvenoj. Ona pokuca na vrata i na velikodušna srca prejasnih članovah najvišjega carskoga doma; obrati se na svoje znance i prijatelje. Pa joj u brzo došla pomoć i u novcu i u stvarih i od ovud i od družtva bruseljskoga, bečkoga, peštanskoga i požunskoga. — Ona nagovori mnoge visoke gospoje, da i same za družtvenu svrhu djelaju, i druge djelačiće pribavljaju; ona je svoju dvoranu otvorila, pa gospoje svoje prijateljice svakoga tjedna po jedan put na obćeniti rád oko sebe sakupljala, a i sama za družtvo skupa s njimi radila. — Riečju ista preuzvišena predsjedateljica erdeljskoga družtva u svojoj liepoj čednosti nepromjeniva, a u revnovanju postojana kroz kratko vrieme na toliko je uspjela sa svojim djelovanjem, da je izvješće o tom samo milota čitati.

I mi imademo med sobom plemenitu gospoju, koja je na slavu Božju i na spas svoje i mnogih dušah s plemenitim požrtvovanjem pripravna taj trh na se primiti, pa se našemu uvesti se imajućemu družtvu na čelo staviti. — Uvjeren sam, da će ona drage volje sva moguća poduzeti, da se ovo družtvo i po našoj domovini razširi i procvate. Ali ona sama toga izvesti podobna nije; ona treba naše pomoći; na nas svećenike njene su oči uprte, a potrebuje od nas samo dobru volju. Dobra pako volja djelotvorna je: ona neće dangubiti, ona će bodro oko sebe razgledati, ništa neće zametavati, štogod ide samo u prilog družtvenoj svrsi; ona će dostojno ocieniti svaku sgodu i okolnost, kojom bi se družtvena svrha unarediti mogla; ako ima čim pripomoći, ona će rado darovati, a ako nemože što dati, ona će moliti, pa će i u svojoj sirotinji pjevati slavu Jaganjcu neokaljanomu. Činimo, što možemo! Pristupimo sami u družtvo, i skrbimo se, da i mnogi drugi stupe. Pravila družtva ponašena biti će naskoro tiskana; ali toga čekati nemoramo, da se za članove prijavimo. Nije od potrebe čekati ni pastirskih skupštinah. Nije od potrebe čekati ni na poziv naših visokočastnih vrhovnih pastirah. Dosta nam je znati, da će oni naša upisivanja u družtvo blagim okom i veselim srcem gledati. — Tko uzželi u družtvo stupiti — on se neka svojemu g. podarcidjakonu javi što skorije, koj će popis članovah želećih u družtvo stupiti na dotični preč. duhovni stol poslati. Premda najbolje dolikuje gg. podarcidjakonom, da pozovu svoju kotarsku braću na sudjelovanje, ipak to članovah upisivanje i mladji koj brat može poduzeti, pa ih dotičnomu podarcidjakonu predati, da ih što skorije na preč. duh. stol odpremi. Skrižaljke pri tom upisivanju imaju sliedeće biti: broj tekući, ime i prezime, stališ, godišnji prinesak, dan u mjesecu, ura pobožnosti. — Svaki će član nastojati, da se družtvo što većma po domovini razširi, zato će si znance i prijatelje sa družtvom upoznati i što usrdnije jim ga preporučiti. — Pristupljenjem u ovo družtvo član nesnosljiva tereta sebi nenameće — 1 for. ili 50 novč. godišnjega prineska, koj se napried plaća, nije teret nepodnosljiv; a ako u mjesec danah jednu uru osobitim načinom Bogu na slavu, a za spas naše duše posvetimo, ništa nova nepoduzimamo, to smo inače dužni činiti. — Povrh toga

ovo je družtvo bratovština, pa dogodi-li se kada, da svojih u družtvu preuzetih dužnostih neizpunimo, prosti smo od svakoga grieha.

Tko želi od gg. župnikah za svoju crkvu od družtva pomoć prositi, pristoji se, da i sam prije bude član. — U Zagrebu se je moći već sada u ovo družtvo upisati u pisarni preč. duh. stola, i u samostanu milosrdnih sestarah. Ali ako i nećemo svi dobiti pomoći od ovoga družtva za naše crkve, ipak nas dužnost opominje, da mu pristupimo, jer neživimo samo za sebe. — Imademo dosta braće u domovini, koja za liepim nakitom i uresom svojih crkvah uzdišu, ili legla ili ustala kine se, kako bisvojoj biedi odoljela. Poćutili smo već i sami radost u srcu s bratove radosti, što mu se njegov oltar iznenada zasja, što mu se pokrpine zamieniše sjajnim misnim ruhom, a duša nam je u radosti plivala, kad takovom prigodom oko bacismo na pobožni puk, pa mu s toga neobičnu radost kao na licu čitasmo. Što u gradskoj buci često ostaje neopaženo i neuvaženo, u skromnih seoskih kolibicah pobudjuje izvanrednu pobožnost, a u sličnih sgodah neopisivu radost i veselje. A to su sve naša braća, sve nas je rodila jedna majka sveta vjera naša.

Možemo gojiti temeljitu nadu, da ćemo s osnovanjem ovoga družtva uspjeti. I u nas su oni, koje sv. Duh postavi, da ravnaju Božjom zaručnicom, pravi prijatelji ovoga družtva, koji će ga sa svom snagom podupirati. I naše svećenstvo u ovom pogledu neće zaostati za svojimi visokočastnimi vrhovnimi pastiri. — Naći će ovo družtvo liepe podpore i u naših pobožnih velikašah, u častnikah gradjanskih i vojničkih, u gradjanah, u ovih svih gospojah i vriednih kćerih. Naći će liepu pomoć osobito po gradovih i u djevojačkih učionah. I u nas imade prilično dosta razpršenih dragocjenih silah, koje da se saberu, i dobro upotriebe, biti će zadaća ovomu družtvu.

Skoro svaki od gg. župnikah imati će po više odličnijih obiteljih u svojoj župi, kojim će liepim načinom preporučiti, da ovomu pobožnomu družtvu ili kao člani pristupe, ili ga inače podupiru. Tko nije voljan dužnosti člana na sebe uzeti, prosto mu je bez preuzimanja ikakve ine dužnosti kao podupiratelj sa godišnjim prineskom od 2 f. pristupiti. — Tko se nije voljan na godišnju podporu obvezati, prosto mu stoji za družtvenu svrhu onoliko darovati, koliko ga njegov nabožni duh nukao bude. Ni seljaci nisu od ovoga družtva izključeni, i njihove žrtvice, prinešene na sveti oltar, navješćivati će slavu Božju.

Tko izmed gg. župnikah bude želio od družtva pomoć zadobiti, on će u molbenici stanje svoje crkve u kratko opisati, kao i točno naznačiti sve joj potrebite stvari, spadajuće na dostojno ovršivanje službe Božje, po tom sa potvrdom svojega podarcidjakona na ravnatelja družtva ili predsjednicu pod župnim pečatom bezplatno poštom odpraviti. — Uslied naredbe visokoga financijalnoga ministarstva dne 5. Kolovoza 1860. br. 39359/955. ravnatelj družtva presvetoga oltarskoga svetotajstva kao i predsjednica carskom poštom bezplatno obće u poslu družtva sa svimi oblastmi i župnici; isto tako župnici za ravnateljem i predsjednicom.

S više iskár biva vatra, više rukuh više napravi, složnimi silami ogromna se djela proizvadjaju. Sakupimo razpršene po domovini naše dragocjene sile na ovu tako liepu, tako uzvišenu svrhu. Ako nas svaki u to ime učini, što može, puno smo učinili; tada ćemo žudjeni cilj postići; na skoro ćemo s velikim veseljem klicati: „Sve se može, kad se bratske sile slože;" na skoro ćemo se i nasladjivati liepimi plodovi, što će ih ovo družtvo proizvoditi. — Bog dragi blagoslovio svakoga onoga, koj k ovomu bogoljubnomu djelu primakne svoju pomoćnicu ruku.

Sv. pismo i prirodoznanstvo.

(Dalje.)

3. Radi toga bilo je u svako doba dosta muževah, a to baš po izbor veleumah, kojim se niti poštenje niti pravdoljubje nemože odreći, a koji su najbolje znali, dokud je doprla znanost, — a medju ovimi crkveni otci, bogoslovci i prirodoslovci, — pravovjerni, krivovjerni i bezvjerni učenjaci, koji toga medju sv. pismom i prirodoznanstvom toli često spominjanoga protuslovja nenadjoše.

Sv. Jeronim, Augustin, Toma akvinski nisu se plašili toga protuslovja, dapače oni su ga u njekom smislu i dopuštali, nebojeći se ništa za Božju objavu.

Medju prirodoslovci upravo oni, koji u znanosti označuju nove epoke, koji svojimi obreti udariše joj nove temelje, a nove puteve njenu napredku otvoriše, sudili su najnepristranije o tvrdnjah Božje objave, a počitanje i vjera njihova u Božje slovo nebje njihovimi obreti nimalo uzdrmana.

Kopernik, Kepler, isti, što se god proti tomu govorilo, Galilei, zatim Cuvier, Blumenbach, Prichard, Humboldt, Deluc, Dolomieu i Buckland nenadjoše u posljedcih svojih velikih i obsežnih iztraživanjah nikakovih zaprekah vjeri, da je sv. pismo slovo Božje; *) pa da još navedemo i druge, muževi najrazličnijega vjerozakonskoga uvjerenja, takovi, koji u svom znanstvenom izpitivanju nisu pobliže pazili, ili se ništa nisu osvrtali na

*) Njihove izreke navode Reusch (Bibel und Natur), Wiseman (Zusammenhang zwischen Wissenschaft und Offenbarung) i Nicolas (Philosophische Studien über das Christenthum.)

Digitized by Google

sv. pismo, kanoti Ampère, Demerson, Boubée, Werner, Andrija i Rudolf Wagneri, Quenstedt i Harting nenamjeriše se u posljedcih svojih iztragah na ništa, što bi je bilo ovlastilo, da napadaju na božanstvenost sv. pisma. Dapače u Rimu pred očima sv. otca smijaše Pianciani na najslobodoumniji način pokušati, kako bi današnje stanje znanstvenih iztragah doveo u sklad s obaviestmi sv. pisma.

4. Ako dakle u sv. pismu u njekih stvarih, štono su i ljudskomu izpitivanju podvržene, ima dosta stavnih tvrdnjah, n. pr. o starosti ljudskoga roda, o podrietlu njegovu iz jednoga praotca, o potopu, o dugom životu prvih patriarkah itd. o kojih se baš u novije doba kaže, da si glede njih znanost i objava protuslove, što treba da tu radimo? Imamo-li zahtievati od prirodoznanstva, da se bezuvjetno pokloni objavi? Ili ima-li znanost pravo, da o istinitosti i božanstvenosti sv. pisma dvoji?

Otvoreno govoreć moglo bi se s većim pravom uztvrditi prvo, nego-li potonje. Najviši duševni interesi, o kojih visi svaka viša naobraženost ljudih, njihov ćudoredni život, dà svako dobro i zlo, nemogu se nipošto žrtvovati neopisivoj promjenivosti takove znanosti, koja u svojih pojedinih zaključcih i sudih zavisi od najmanjih pripadnostih, a u svojoj cjelosti tiče se kamo nižjih interesah ljudskih. Izvan toga ima objava toli velikih spoljašnjih poviestju svieta zajamčenih dokazah za svoju istinitost, toli uzvišenih i prevažnih unutarnjih svjedočanstvah za svoju božanstvenost, da bi se za pravu ludost smatrati moralo, kad bi se ova ogromna važnost izravnati htjela sa zrncem kakova prividno koliko mu drago utvrdjena posebničkoga učena mnenja. Ili zar nije ludo, dà smiešno, što su u novije doba u Englezkoj pitanje, da-li je zec preživalac, i božanstvenost sv. pisma držali za dvie posve ravnotežne stvari? S druge pako strane ova je znanost, kako već prije spomenusmo, toliko „nepobitnih“ posljedakah svoga iztraživanja pobila, a tako još sveudilj „napreduje,“ da ima dovoljna razloga, te se ustručava konačno i odlučno izricati sud, kao što to njeni znamenitiji zastupnici sbilja i čine.

Napokon upravo one sv. pismu protiveće se hipoteze s većine tako su nepodobne i nevjerojatne, da je mnogo razumnije radje se podvrći jasnim obaviestim sv. pisma, ma bilo to i znanosti unatoč, nego-li sgoljne sanjarije pojedinih „iztraživalacah,“ često posve nepoznatih svojstvah, ma se baš i pozivali na kakov u Americi, Oceaniji ili Bog znao gdje tobože na vidjelo iznešeni geologički nalazak, bezuvjetnom vjerom prihvatiti, koju bi najsvetijoj, najovjerovljenijoj i najblagodatnijoj vlasti, što jih je ikada bilo na svietu, imali uzkratiti. Čovječanstvo valjalo bi sbilja žaliti, kad bi njegovi najviši i najsvetiji interesi, čitav njegov vjerozakonski i družtveni život od kakovih tobožnjih nalazakah zavisio, te poštenju kakovih zemljoslovnih iztraživalacah i znanstvenih časopisah, ili još listovah za zabavu i dnevničkih podlistakah na milost i nemilost bio predan.

Pa uza sve to ipak neištemo, niti nemožemo iskati, da prirodoslovac u iztraživanjih svojih obaviesti objave uzme za izhodište. On ima pojave prirode onako smatrati, kako mu se stavljaju pred oči; izvoditi odtud zaključke, o kojih često sudi, da su nepobitni. No ako igdje, to je ovdje od potrebe, štono rieč, prudenter dubitare, jerbo sam prirodoslovac predobro znade, da su obično samo prividno čvrsti učini, a sbilja samo hipoteze temeljem njegovih zaključakah. Čim je on više izobrcn, tim većma ujedno spoznaje, da medju nebom i zemljom ima neizmjerno mnogo više faktorah, do kojih neće ljudsko izpitivanje nikad doprieti moći, nego-li su oni, o kojih smie se nadati, da će biti vrstno svladati je. Neka dakle bar bezuvjetne izvjestnosti netraži za svoje posljedke, pa već to jedno biti će dovoljno, da sa sv. pismom i s crkvom, i s istom istinom ostane na miru.

Vjerujući prirodoslovac, ako se sukobi s čim, što se protivi Božjoj objavi, on će dakako po prilici misliti onako, kako misli i razuman učenik, kad mu je učiniti težak račun, nu komu je učitelj kazao, kako ima izaći; neslaže-li se posljedak njegova računa s onim, što mu ga reče učitelj, neizadje-li račun, ili opazi-li, da ga je izveo na što god prekoredna i nečuvena, to odmah pomisli, da se je njegdje preračunao, te gleda, kako će pogrešku naći i izpraviti. Kad bi se ovakov postupak sviestno uporavljao na prirodoznanstvo, nebi ovomu bar ništa škodio, već bi k tomu doprineo, da se njegovo postupanje i posljedci brižljivo izpituju, a čuvaju od svake prenaglenosti. Koliko stranputicah, koliko vremena i napora, i koliko porazah bilo bi se prištedilo prirodoznanstvu, kad bi ono u nedvojbenih stavnih tvrdnjah sv. pisma kao ogradu, ili kao opomenu od stranputicah bilo priznati htjelo! Preglednemo-li dugačku povorku njegovih zabludah, morat ćemo i nehotice priposnati, da mu pod rukama čestita i vjerujućega izpitatelja nikada ozbiljna pogibelj nezaprieti; ali usuprot da se je za volju tendencioznih željah bezvjernih učenjakah i najpogrdnijemu nasilju pokoravati moralo. Takovih primjerah ima mnogo i u nebo vapećih. Tako n. p. kad se od nas zahtieva, neka vjerujemo, da je jedna ribarska koliba „najmanje 70,000 do 80,000 godinah“ bila zakopana pod zemljom (kako tvrdi Schleiden u svom god. 1864. izdanom djelu „Alter des Menschengeschlechtes“), ili da je našasto tisuće godinah starih krušnih ostanakah, tako zvanih graditeljah stupovnjačah itd. a sve to samo zato, da se proti Mojsiji i svakoj poviesti može dokazati, da ljudski rod „najmanje već 100,000 (dà 300,000) godinah vjekovati mora.“ (Schleiden u pomenutom djelu.) Ala će težka sramota postignuti ovu „znanost,“ kada se jednom nevjeri otme monopol „točna iztraživanja.“ Razboritiji učenjaci, kojim je i do prave znanosti i do njihova poštenja stalo,

Digitized by Google

već počimlju uzmicati; tako u najnovije doba glede starine tako zvanih sgradah stupovnjačah sa 10,000, dà 50,000 sidjoše na 2000 ili 1400 godinah.

(Konac će sliediti.)

Crkvene starine u Kisegu.

U Kisegu, inače starinskom ugarskom i od našega Jurišića glasovitom gradu, nahode se tri osobite vriednosti riedke starine u katoličkoj župnoj crkvi, i to:

a) Srebrna, dobro pozlaćena, $28^{1}/_{2}$ palacah visoka i dva funta težka u gotičkom ukusu izradjena dobro sačuvana monstrancija, koje je podnožje bez svakoga uresa; dočim se na sriedini držka u okolo šest arabeskami nakićenih tornjićah nalazi, koji držku osobiti ures daju. Prvi kat sačinjava okruglo staklo, u kojem se svetotajstvo čuva, imajuć sa svake strane po tri nejednaka simetrička arabeskami nakićena četverouglasta stupa, koji dolnji i gornji liepo i umjetno urešeni tavan i rečeno staklo sa svetotajstvom drže. Na vrhuncih tieh stupovah viditi je liepo i umjetno izradjene male aždaje (simbol grieha), koje kane pobjeći. Drugi kat sastoji iz šest stupovah, koji se u toliko liepo urešenih tornjićah svršuju. U sriedini je sa svezanima rukama stojeći i na šibanje osudjeni Spasitelj. Napokon se poviš ovoga kata diže šestougljasti u brk svršujući se vješto nakićeni toranj, koj je s razpetim na križu Spasiteljem okrunjen. *)

b) Iz istoga kova i dobe dobro pozlaćeni kalež, koj u sriedini držka, šest arabeskami urešenih i podpuno onim na monstranciji sličnih tornjićah imade te nesamo istu dobu, nego takodjer jednoga i istoga rukotvorca kaleža i monstrancije pokazuju. Na podnožju je slika s korpom i ljiljem u rukuh samo krajnimi potezi nacrtane svetice, od koje pričamši u okolo jest gotičkimi pismeni sliedeći njemački nadpis urezan: Her Bolfgang Haiden hat lassen machen disen Kölch do man (Kölch damals) hat zelt 1†4†8†6. (Gospodin Bolfgang Haiden dade kalež načiniti, kada je brojeno 1486.) Bezdvojbeno je dakle, da je i monstrancija iste godine i od istoga rukotvorca, od kojega i kalež načinjen, što dovoljno na držku nahodeći se tornjići pokazuju. **)

c) Kazula, koju je polag obćega mnenja sv. Elisabeta, kralja Andrije II. (1203—1235) i koruške hercežice Gertrude kći, vlastoručno vezla. Gledeć na pismene dokaze toga mnenja najdoh u jednoj staroj kanoničkoj visiti: „St. Elisabetha casulam fecit“ (Sv. Elisabeta napravi kazulu), a u visiti od god. 1698. stoji samo: „Casula St. Elisabethae.“

Kazula sastoji iz zlatno-svione tkanine, koje su uresni cvietovi crvenim koncem izvezeni. Boje su sve, osobito crvena, popustile. Na ledjih je slika na polumjesecu stojeće i Spasitelja svieta držeće od dva leteća angjela krunjene bl. D. Marije med trakami. Desno je nuz Bogorodicu sv. Ivan Evang., lievo sv. Andrija, poviš glave sv. Ana, držeći dječicu Isusa i Mariju, a ozdol izpod polumjeseca stojeći sv. Joakim Patriarka, med dvie krilate angjeoske glave. Na prsih kazule viditi je uzpored takodjer tri manje slike i to: sv. Ivana, sv. Andriju, i sv. Joakima. Slike su zlatnim koncem toli umjetno i skoro palac uzvišeno plastički tako izvezene, da naravnim podpuno naliče. Odielo rečenih slikah jest konci inih bojah šatirano, dočim su lica i ruho sa bielosvionim koncem vezene. Pojedine su slike na zlatnu kazulu sačinjavajuću tkaninu veoma vješto prišivene, pokazujući, da su mnogo starije i umjetnije, što nesamo bliedoća bojah, već i isto djelo pokazuje, od zlatno-svione tkanine, koja kazulu sačinjava. Nu rečena je zlatnosviona tkanina poslie god. 1698. upotriebljena, jer se u kanoničkoj visiti od rečene godine štije, da je kazula obilnim biserom, kojega je već god. 1674. mnogo falilo, i drugimi dragocjenostmi urešena bila, od kojih sada ni spomena nije. *)

Kazula se samo jedan put u godini i to na dan sv. Elisabete (19. Studenoga) upotrebljava, što se kao

---

*) Vidi Extract. Visit. Canon. An. 1698. die 12. Aprilis. „*Monstrantia argentea tota, et liberaliter deaurata in turriculas hinc trinas, et inde itidem ternas, similiter inferne supra basim seu manubrium in senas minores turriculas elegantissime elaborata, cuius pars superior seu cooperculum in turritum quoddam fastigium gratiosissima antiquitate deducitur, in summitate exhibet Crucifixum in medio autem intra sex columnas ligata et flagris caesa praesentatur effigies ipsius Salvatoris. Opus sane nostro aevo uti rarum ita omnino admirandum.*“

**) Na istom mjestu: „*Calices argentei . . . . speciali opere et exquisita arte praecellunt duo, quorum uterque supra basim frequentiores exhibent turriculas, et quidem alter eorum intra suas turriculas habet senas B. V. Mariae statuas, et tametsi quantitate exiguas, arte tamen gratiosas et parvulo seu Jesulo conspicuas; alter ex illis factus et elaboratus a. post Christum 1486.*“ Prvoga kaleža neima, dà niti se nezna, kamo je dopao; barem ovdje o njem nitko ništa nezna.

*) Extract. Visit. Can. a. 1674. die 25. Junii „*Casula . . . . gemmis ornata, ex quibus valde multum deest, ita enim inventa est tempore occupationis Ecclesiae.*“ — Ext. Visit. de anno 1698. 12. April. „*Casula cum sua stola et manipulo antiquissima et ex auro trilici seu materia celeberrima in qua imagines B. M. Virginis cum suo parvulo in tergo per medium, et infra cum imagine S. Joachim supra tres aquilas stantis* (tih orlinah sada neima, da niti jim se za mjesto neznade, valjda je kazula pokraćena), *superne autem a dextra B. V. Mariae imago S. Joannis Evang. a sinistra autem S. Andreae Apostoli, denique supra coronam B. Virginis* (angjele nespominje, koji drže krunu) *imago S. Annae in dextra cum Jesulo, in laeva autem manu cum pupula Virgine Sancta Maria, admirando opere et plerumque copiosissimo auro refertae, ac passim frequentibus verisque margaritis conspersae aliisque vetustis suis ornamentis ac artificiis expositae, radiisque quaqua versus vibratis, ac per margaritas insertas nitidis et coruscis, pulcherrimam ac vetustam ingerendae pietatis aspirant Religionem.*“ Slike; niti su imale, niti imadu bisera niti spomenutih dragocjenostih, zato je reći, da su ta sva na prvašnjoj tkanini morala biti, koja je izmienjena. Toliko sam o tih starinah s dozvolom g. župnika u starih spisih našao.

Digitized by Google

moćica i vlastoručno djelo sv. Elisabete ovdje smatra, te zato u velikom poštenju drži. I ja sam tako sretan bio, te u istoj kazuli žrtvu Svamogućemu na dan sv. Elisabete prikazao. Ako je sbilja sv. Elisabeta što doprinela, to su navedene slike, koje ne samo davnu starost, nego i osobitu umjetnost pokazuju.

L. I. Oriovčanin.

Viestnik.

Iz Zagreba. Na blagdan Bogojavljenja iztočne crkve, što ga je u prošli petak slavila, ovršio je presvietli gosp. vladika križevački Gjuro Smičiklas u ovdašnjoj grčko-katoličkoj kapeli sv. liturgiju, a svečano vodokršće na trgu sv. Katarine, gdje je bio smješten i jedan dio ovdašnje posade grčko-sjedinjene vjere.

— Za izpražnjeno mjesto katekete kod mužkih i ženskih glavnih učionah u gornjem gradu Zagrebu, s kojim je skopčano 700 for. godišnje plaće, razpisao je preč. duh. stol zagrebački natječajni izpit na 9. i 10. Srpnja t. g. Potanji uvjeti naznačuju se u razposlanoj po kotarih okružnici duh. stola od 5. Siečnja br. 12.

— Velečastni g. Mihovil Pavlinović, župnik iz Dalmacije i poznati rodoljub, prispio je u Zagreb, da kao izabrani zamjenik veleč. g. Franje Šagovca zastupa na saboru kotar djakovački.

— Ivanički samostan častnih otacah franjevacah dobio je na molbu svoga glavara č. o. Salezija Fučkana dozvolu tako od vis. kr. namjest. vieća za gradjansku, kako i od vis. zemaljskoga vojn. zapovjedničtva za vojničku Hrvatsku i Slavoniju, da smie sabirati darove za obnovu crkve i samostana, o čem iste visoke oblasti uputiše podredjene si upravne organe, a preč. nadbiskupska stolica preporučnom okružnicom svećenstvo. Samostan ovaj, koj jedva da može o škrtu biru za nuždu prehraniti njekoliko članovah, došao je sam po sebi do razsula, a k tomu prošloga ljeta stiže ga ljuta nesreća, te ga je grom ošinuo, i jako oštetio zvonik, crkva i sam stan. Pomoć mu je dakle od prieke nužde. Svećenstvo i puk okolice najbolje znadu pripoviedati, od kolike jim je pomoći i duševne koristi ovaj samostan; znadu i hvale se, ali sami častnim otcem nemogu vratiti zajma. Zato je brižni i revni glavar udario jedinom jošte preostalom stazom, kojom mu želimo, da nadje milostivih srdacah i obilatih rukuh. Nadjoše jih u nas prosci iz dalekih krajevah, pak valja da nećemo biti manje svomu, nego tudjemu.

— Ravnateljstvo nadbisk. sjemeništa zagreb. daje na znanje, da ima jedan oltarni stol (mensam) od drva, dobro sačuvan i prilična vida, zatim jedan portatile i jedno maleno shranište (tabernakul), što je sve bilo došada u domaćoj kapeli, no sada se može uz priličnu cienu, komu bi trebalo, odpustiti.

Iz Ugarske. Njitranski biskup Dr. Roskovány poklonio je 40,000 for. za izdržavanje katoličke gimnazije u Njitri, a 50,000 for. uložio kod svoga kaptola, pridržav si kasniju odluku o porabi ove svote na korist svoga biskupijskoga duhovničtva.

Iz Pešte. Za boravljenja nj. veličanstva u Budimu i Pešti bješe jednoga dana k dvorskomu stolu pozvana i dva rabina — što do sada nije bivalo. Na to predmolja (Vorbeter) izraelske peštanske obćine imenom Šor raztrubi glas, da je peštanski nadrabin Dr. Meisel kod kraljevskoga stola blagovao. Čim začu dotičnik otu strahovitu tužbu, zaiska umah strogu iztragu. Obćina sazva izvanrednu sjednicu, gdje se dokaza, da je Meisel nedužan, jer da je polag izjave mnogih svjedokah jeo samo voća i sira, te gutnuo vina. Predmolja bje skinut s časti. — Svjedoci izjaviše ovo: Rabini, istina je, uzimali su na pladanj svakoga jela, ali neokusili nijednoga, dakle da su oba duhovnika obdržavali samo udvornost, nu mozaičkoga zakona, koj dopušta samo košer-jela, neprekršili ni za vlas. Jedan svjedok (poslužnik, koj je dvorio) reče, da su rabini rabili nož i vilice te prečinjali se, kano da jedu; ali baš da ni mrvice neokusiše. Buduć dakle da je nedužnost ove gospode sjajno dokazana, to se možemo nadati, da će se smiriti razdražena srca. — Tako piše bečka stara „Presse."

Iz Gradca. Rektor sveučilišta Dr. Oskar Schmidt, koj je svojom uvodnom besjedom prije njekoliko tjedanah došao na glas, reče opet 12. Prosinca razpravu o starosti ljudskoga roda, a u njoj se iztaknuo osobito tim, da su u Valenciji dugo vremena štovali pod sv. moćicu sv. Krištofa mamutov zub. Ova priča — veli gradački „Wahrheitsfreund" — nebijaše nam do sada poznata, ali se nećemo prevariti, ako ju bacimo medju bajke izmišljene mržnjom proti katoličkoj crkvi, kano što su i one Thümmelove i Veberove.

— Kći grofa Gj. Apponya, koj je ugarski judex curiae, a djecu si daje odgojivati kod Isusovacah, obukla se je ovdje za koludricu.

Iz Rima. Govor sv. otca, rečen sboru kardinalah prigodom običnih božićnih čestitakah, ili pravije odgovor na nje, skupa je i važan i uzvišen, da ga je vriedno znati, a ovdje se za nuždu moradu spomenuti samo glavne točke. Govoraše preko četvrt ure, ter premda je sretan u svakom nepripravljenom govoru, nebijaše ipak morda nikada sretniji, koliko u ovom. Reče: da prima s velikim veseljem čestitku sv. sbora. U svako vrieme od početka njegova vladanja da mu je isti sbor zaklonom u boju, a to se nada, da će mu biti i odsele. „Nikada — reče, nisam trebovao većma ove podpore, nego sada, jer vremena idu sve na gorje. Crkva je od postanka svoga bila napadana, najprije od rimskih carevah, zatim od mudracah, krivovjeracah, divljakah, mu-

Digitized by Google

hamedanacah, pak opet krivovjeracah i nevjeracah s novom bjesnoćom. Ali nikada morda nebijaše rat ovako žestok, kako je sada. Posried ove oluje čini se da spava Isus, kano njekada na jezeru genezaretskom. Gospodina neprobudiše jošte naše tjeskobe, naše molitve. To je valjda porad naših griehah, morda što nas Bog hoće da prokuša i pročisti.“ Ovdje nacrta sv. otac vještački žalostno stanje današnjega družtva, osobito u Italiji, ter kako se najsvetija prava ćudoredbe, pravice i vjere gaze nogama. Njekojimi riečmi zadirnu u vladare, nespomenuv ipak po imenu nijednoga, a zatim današnje Vandale. Zatim reče: „Ljudi, koji do zla svjetski misle (eminentemente profani), staviše nedavna jednomu od kraljevah ove rieči u usta: „Budućnost je u rukuh Božjih.“ Dobro dakle, i mi ćemo ove rieči opetovati s kršćanskim pouzdanjem, te čekati budućnost. Nepitajmo nestrpljivo, kada-li će to biti, i kako, već se sjetimo, kako je Bog jurve češće podredjene uzroke obratio u prilog svojoj svrsi. Zapovied, da se vas sviet prebroji, izadje od cara Augusta, koj sigurno nemišljaše na Boga i Isusa, pa ipak uslied nje dojdoše Josip i Marija u Betlehem i izpuniše se proročanstva, da će se naime u ovom gradu roditi Spasitelj. Dokle nedojde Bogom odredjena ura, mi ćemo ju čekati mirno, držeć se one zapoviedi gospodnje: Bdijte i molite! Bdijte pokazujući kršćansku kriepost, ljubav prama bližnjemu, milosrdje prama siromakom, strpljivost i revnost za vječne stvari, uztrajnost u mnogih pogibeljih i napastih. Uza to molimo s tvrdom nadom u Gospodina, koj neće uviek spavati. Prem neznam, što i mene sama čeka, to vjerujem ipak i nadam se, da će koj taj od Vas, koji ste sada ovdje, doživjeti kraj ovomu zlu, te vidjeti novu pobjedu crkve. Dà, Gospodin će se prenuti, ter reći moru: Miruj! a vjetar će se utišati te zavladati velika tišina.“ — Ove rieči, koje sam vjerno pobilježio, jedva su slaba prilika govora, što ga papa reče. Dirnu i zanese sve, ter jedina svetinja mjesta uzdrža kardinale i prelate od klike. Po svem tomu, kadno po običaju pristupiše starešine svakoga od tri razreda kardinalah na cjelov ruke, nemogaše se kardinal Asquini, starešina kardinalah svećenikah, uzdržati da nerekne: Magister, verba vitae aeternae habes.

— Kadno ruski poslanik na mlado ljeto dojde pred sv. otca, da mu po običaju čestita, odgovori mu sv. otac s ostalim, da mu se daje na žao, što ruski car imenovanoga biskupa chelmskoga neće da namjesti. Baron Meyendorff odvrati mu, da se je njegov vladar prevario u ovom biskupu. Sjetiv ga na to sv. otac, da je toga biskupa imenovao na preporuku baš carevu, te s toga da nije dvojio o carevu privoljenju, odvrati mu po drugi put poslanik: da se je lahko prevariti, čemu za dokaz prodrznu se papi u oči kazati: Vaša se je svetost prevarila u o. Pasagliji, kojemu bijaše predala učiteljsku stolicu, a tako i u kardinalu d' Andrea; u Poljskoj je mnogo hvaljeni katolicizam samo krinka prevratu. — Na to se diže sv. otac, ter reče svečanim glasom: „Ja gojim svako štovanje napram osobi Vašega vladara; ali nemogu trpiti, da me zastupnik kojega vladara u mojem kabinetu ruži. Odlazite“ (Via!) Poslanik ode umah. Kardinal Antonelli naloži odmah brzojavom nunciju u Beču, neka umoli ministra vanjskih posalah grofa Mennsdorfa, da taj slučaj prijavi u Petrograd. — Kako se zna, do sada petrogradski dvor nije ni dopustio, da sv. stolica ima kod njega stalna poslanika.

— Na mlado ljeto odgovori sv. otac grofu Montebellu na čestitku izraženu u ime častničkoga francezkoga sbora po prilici ovako: „Ovaj put izričem Vam osobitu hvalu, jer je ovo morebiti zadnja godina, da Vas ovim načinom mogu blagosloviti. Kad Vi otidjete, doći će za Vami morda neprijatelji crkve i papinske stolice u Rim. Neka bude i to; tada ću ja, prem ubog i nevriedan griešnik, ugledati se u našega Gospodina Isusa Krsta, te ga sliediti u muci. Prije nego podje na Golgotu, moljaše u gethsemanskom vrtlu. I ja ću moliti; moliti za Vas i za Vaše porodice, za Francezku, za sve dobre katolike po svem svietu, koji me svojimi darovi i molitvami tješe i kriepe, za carsku porodicu (cara nespomenu imenom) i za ovu ubogu Italiju, koja je pala u ponor nevjere i nevolje. Nego, na ovaj dan radosti ostavimo se ovakovih tužnih mislih. Primite blagoslov u ime Otca, koj je početnik svega dobra, u ime Sina, koj nas je spasio, i u ime Duha svetoga, da Vas ojači ne samo proti tjelesnim neprijateljem, već i proti duhovnim, koji Vas kamo ružnije i jače obkoljuju.“ Neću ni da pokušam opisati, piše dopisnik „Vaterlandov,“ jaki utisak ovoga govora. Njekoji častnici utronuše prieko, a svi zaniemiše. Slava Bogu, a hvala Piu IX. koj mu uviek ostaje vriednim namjestnikom.

Iz Italije. Novi gradjanski zakonik sbilja je uveden od 1. Siečnja t. g., a tim i gradjanska ženitba. Vjenčanja obavljati će se javno u obćinskoj viećnici pred gradjanskim činovnikom. — Na prekršnike udarena je globa od 100 do 1000 lirah. Prije vjenčanja samoga ima se taj čin javno oglasiti na ulazku viećnice. Redovni zavjeti nisu nikakova zapreka ženitbe. Knjige matice uzete su svećenikom, a tim gube oni važnu priliku, gdje se do sada mogoše upoznati s obiteljskim životom. — Jurve je 17 nadbiskupah i biskupah povodom ove pogubne promjene razpisalo okružnice na stada, vršeć tim svoju dužnost s velikom odvažnošću, ali i umjerenošću i razboritošću. Razloživši na kratko ali razgovetno katolički nauk i dokazavši, da je gradjansko vjenčanje prosto gradjanski čin, a nipošto kršćanski brak, preporučaju vjernikom, neka se vladi pokoravaju u svem, što se neprotivi zakonu Božjemu, ali ujedno zahtievaju, da se po svaki način pokoravaju i crkvi.

Digitized by Google

Iz Fiorence. Dne 17. Studenoga pr. godine otvoren je talijanski parlamenat. „Unità cattolica“ mozga o tom ovako: „Čudnovato je to, da se je parlamenat otvorio baš na onaj dan, kadno se na obalah Tibera i po svem katoličkom svietu slavi posvetba hrama sv. Petra i Pavla. Kadno u fiorentinskoj dvorani poče prietiti 500 glavah Rimu, pjevaše se u isti čas u Rimu: „Terribilis est locus iste,“ te kadno počeše u Fiorenci snovati urotu proti vatikanu, razlegaše se u ovom glas Pia IX. i njegova svećenstva: „Haec est domus Domini firmiter aedificata.“ — Gospodo moja senatori i poslanici komore u Fiorenci! (nastavlja isti list). Slaba ona daska, na koju se je namjestio sv. Petar, preživjela je vjekove i sve pustošine kano simbol vječnosti rimskoga papinstva. Vaše stolice namještene su nesramnim načinom naproti učiteljskoj stolici Petrovoj. Ali budite uvjereni, da će ote tudje stolice, koje se od jednoga kraja Italije do drugoga sele, kojeno jučer bijahu u Turinu, a danas su u Fiorenci, prvlje se srušiti, nego će se ova 18 vjekovah stara stolica samo uzdrmati. Pogledajte ovu staru baziliku sv. Petra, koje posvetbu danas slavimo. S prvine, dokle silnici vladahu u Rimu, bijaše ona samo podzemna bogomoljnica; pod Konštantinom postade ona bazilikom od 100 stupovah; onda, kadno protestantizam naviesti crkvi rat, diže se nad njom veličanstveno trulo, a na njem križ, znak spasa, u nebotičnoj visini. O tom moja gospodo promišljajte štogod.“

Iz Poljske. Veliku svetinju „Jeruzalem katoličke Poljske“ moram da pohodim i vidim prvlje, nego pogine, — tako pomislih sam sobom, pročitav, što sve smiera ruska vlada proti samostanu Częstochovu. Što sam odlučio, kleknuti naime pred tamošnjim čudotvornim kipom Bogorodičinim, i učinio sam, pak mi nije ni žao. Do istine, komu je stalo, da vidi krasnu crkvu, ter u njoj silno blago, neka se brže požuri. Časak jošte, pak sve može propasti, prem nam se valja zaufati u Boga. Pripovieda se, da je sliku Gospinu u Częstechovu naslikao sv. Luka, a sv. Jelena carica doniela ju u Carigrad sinu Konštantinu, a poslie za kipoborstva bila je sakrivena, dokle ju dobi Vladislav vojvoda opavski u 13. vieku, ter ju na „jasnoj gori“ blizu Częstochova objesi u krasnoj crkvi. Pobožni kraljevi poljski, njihove porodice i mnogi velikaši takmili su se, tko će ju čim ljepše nakititi. Bogata riznica pokazuje i danas jošte množinu dragocjene oprave, pokaznicah s draguljami, sablju pobožnoga kralja Sobieskoga, s kojom je ratovao proti Turčinu pred Bečom i silu bogata turskoga pliena. Katolički svećenici nesmiedu se pustiti preko medje u Rusku, ter tko ima u putnici, da je svećenik', nemože preko. Obratno svećenici, koji su pod silu prešli iz Ruske u Poljsku, nesmiedu natrag. (Da jih nepuste jošte u Prusku, morali bi valjda u zrak.) Katoličke crkve u ruskoj Poljskoj ruše se, a nepopravljaju; jer vlasti se za to nebrinu, seljak pako zadovoljan je, da je miran; pače katoličkomu svećeniku nemora davati ni desetine, ako neće. Dobrim Pavlinom u Częstochovu ugrabljeno je prošle zime zadnje dobro izpod proštenjišta; k tomu bijaše to jedinim šetalištem i boravištem za bolestnike. Sad su isti bolestnici kano i redovnici stegnuti na samostanske zidine, ter osim naročite dozvole od ruske policije nesmie nijedan iz samostana. Častni redovnici, koji veličanstvenu svetinju čuvaju, došli su do umriela. Nesmiedu primati novakah, a imadu jošte samo jedan samostan u Krakovu. Medju bielimi Pavlini opazih svećenika u crnini, te pomislih, da je Slezak; ali mi kroz plač odgovori, da je redovnik iz drugoga samostana primljen u Częstochov, da se tudier dohrani do smrti. Augustinci i jošte drugih redovah članovi iz Ruske nastanili su se ovdje. U crkvi, gdje svaki dan ima stranoga ljudstva, upravo sam se razblaživao. Pred čudotvornim kipom pjevaju se neprestano sv. mise, figuralna svirka jest izvrstna, ter me je zanosila. Do podne stupa k oltaru misnik za misnikom, ter je riedko kada moći uhvatiti priliku, da tko tudji pred njim može služiti. Što će sada biti od te svetinje? Veliko blago ciene Rusi na malo, što je boljega, pozatvarali su oni, ter se nesmie više ni pokazivati. — Krasan jedan samostan, sagradjen tek prije dvie godine, otet je redu, a redovnice izagnane preko medje. Kamo će to dospjeti? Jedini Bog može pomoći, ter sačuvati krasni samostan u Częstochovu!

Iz Švedske. U biskupijskoj sinodi u Upsali izjavi protestantski nadbiskup u svoje i mnogih svojih vjernikah ime zlovolju nad protukršćanskom prosvjetom u Badenskoj. Zatim uze govoriti, koliko ga veseli videć, da mnogi protestanti žale katoličku crkvu i papu u sadanjoj tjeskobi, ter reče: „Ove tjeskobe nepolaze doista iz revnosti za pravo kršćanstvo, već iz posve protivna uzroka, i zato veselje sbog toga nije dobro promišljeno. Što se danas godi katoličkoj crkvi, to se već sutra može goditi i evangeličkoj, a po našem mnenju smiera sve to na propast crkvi i vjeri, ne pako na učvršćenje.“

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Stjepan Molnár, župnik Pod-Turnom, dobio je župu Subotičku.

„ Jeronim Kollay, upravljatelj župe u Sv. Gjurgju, postao je župnikom Pod-Turnom.

„ Andrija Čižmek, duh. pomoćnik u Gornjoj Stubici, postao je tamo župnikom.

„ Antnn Vrček, duh. pomoćnik, premješten je iz Novigrada na Vivodinu.

Preminuo je g. Franjo Kovačić, župnik u Čvrstcu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 5. **U ČETVRTAK** **1. VELJAČE 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Ples.

Poklade su, doba za veselje i šalu, a naročito za ples. — Komu je stalo do dobra ljudskoga roda u obće, a poseb svoga naroda, tomu valja promatrati ter omjeriti o višja načela svaku ljudsku navadu i običaj, a to tim većma, čim je zamašniji. Ples je mila igra po svem svietu, sa životom pako našega naroda rekao bih da se je baš srastao. S toga nebudi zamjere ni našemu crkvenomu glasilu, što evo o plesu nosi u sviet razpravicu.

Mlada čeljad čim začuje riečcu „ples," uzigra joj srce, a neka čuje plesnu svirku, uztreptaše u njoj sve i najtanje žilice, a srce hoće da izskoči. Kad bi dakle kojemu ovakovu čeljadetu pao na oči ovaj broj našega lista, pak ono opazilo na čelu milu mu rieč, jao si ga tada meni, jer od nemila umah bi se razjedilo sluteći za sigurno: da se tudier kudi ples. — Ej, tko bi se osmjelio ples pokuditi samo na polak, tko-li mu prigovarati, van ako hoće upravce, da se nanj namrče lica i omrazi se mladomu, a morda i starijemu svietu? Toga se meni neće. Kad bi bio ples zla igra, trujuća srce i svu ćud; kad bih se i stavio ja, da pišem proti njemu, znadem, da ga jednim člankom u ovom listu nebih ni smutio, a kamo-li dokinuo. Već naprvo kažem, da proti plesu nepišem, a nepišem niti za plesače i plesačice, već pišem za ljude, kojim ako nije u ovo pokladno vrieme večernom zabavom ples, može jim prikratiti dugu zimsku večer barem razpravica o njem.

Što je ples? Jest kretnja tiela ili skakotanje stegnuto na razna, al' stanovita pravila sa svirkom ili bez nje, na dvojke ili hrpice, na kolo ili smjes. Kano umjeća i vještina skakotati, obraćati se, previjati polag stanovitih pravilah i glasbene mjere ples u obće niti je nedostojan čovjeka niti griešan. Mimika i rhythmus poglavite su sastavine plesa, i to prva ima smierati na to, da izrazi čuvstva, požude, i predoči kakov duševni položaj, a druga, da prvu drži u skladu i mjeri. Biljeg ljepote nosi ples tada, ako se raznolike kretnje stanovitim redom spajaju u skladovitu cjelovitost, kojom se promjena duše što se može savršenijom prilikom prijatno prikazuje na vidjelu. — Što se rhythmičnom kretnjom tiela neda predočiti, nemože da bude ni predmetom plesne umjeće; a opet, ako se hoće, da plesni komad bude pravi umotvor, mora on da bude izraz koje aesthetične ideje. Bez toga nemože se ples računati u vrst liepih umjetnostih. — Što se tiče samoga oblika, razvoja, načina i porabe plesa, dieli se on na družtveni i kazalištni. Prvi je manje umjetan, ima po pravilu liričan biljeg, ter rabi samo za družtvenu zabavu. Ovamo spadaju i narodni plesi. Kazalistni njeki negledaju na ljepotu, već samo na vještinu, a drugi gledaju na jedno i drugo. Grci bješe uzveličali ples poezijom i dramaturgijom. Lucijan (de salt.) piše, da njihovi plesi bijahu sve sama vrlina i krasota; jer, reče, da se njimi oštre duševne sile, vježba i ojačava tielo, a gledaoci ne samo što se razvesele, već i uče motreći u živoj prilici prošle sgode, a k tomu čaraju se i oči i uha. — U obće valja znati, da je starim narodom ples poglavito bio mimika i karakteristična predstava rhythmičnom kretnjom tiela, dočim skakotanje ili kretnja noguh bijaše samo mimogredna stvar.

Ples spominju već najstarije bibličke viesti; a plesalo se 1. prigodom povratka slavodobitnikah i kraljevah (Sud. 11, 34. Sam. 18, 6.); 2. kod pobjednih i drugih svečanostih (Ex. 18, 20. Judit. 15, 15; 16, 24.); 3. za vjerozakonskih obhodah i u sveta vremena (2. Sam. 6, 5.), s toga i zahtieva ono pjesnik (pj. 149. i 150.), da slave Gospodina u kolu; i napokon 4. u krivobožkom

Digitized by Google

bogoštovju, gdje se je okolo kipovah i žrtvenikah plesalo (Ex. 32, 19; I. Reg. 18, 26.). Plesovi za gostbe, kano na dvoru Herodovu, nalaze se u židovah kao kasniji, od poganah uzeti običaj, premda ga spominje već Xenophon (Cyropaed. 4, 6. 7.), a asirski kraljevi nemogući vrći s pameti svojih dvorskih plesačicah, zabavljali bi se plesom i u ratu. Kod prigodah spomenutih pod prvim i drugim brojem plesahu osobito gospodje i djevojke, kod ostalih dvajuh smies i mužkarci, na dan sjenicah sami mužkarci, koji bi u dvoru hrama pred gospodjami izvodili raznolik a umjetan ples s bakljami u ruci. „Pobožnjaci i muževi od čina t. j. dobrih djelah — Essenci plesahu pred njimi (gledaoci) s gorućimi bakljami (koje su polag Gemare bacali u vis i opet hvatali), a plešuć uza zvuk glasbilah, na koja svirahu levite, pjevali pjesme i hvalospjeve." — Iz onoga, što je Michal (2. Sam. 6, 20.) spočitao Davidu, da je plesao, nemože se izvesti, da je ples bio smatran nepristojnim za muževe; jer spočitnica ona proteže se na kraljevsku čast, za koju mišljaše Michal, da je pogrdjena tim, što je David kano tko prostiji plesao. To se vidi i iz tronuta odgovora Davidova: „Pred Gospodinom, u koga sam našao milost (iz zahvalnosti) plesao sam. Pak bih se bio jošte manjim pokazao, nego tako, da bih i sam vidio malenkost svoju."

Običaj, da se i ozbiljni, ugledni muževi pridruže veselju mladeži, opravdava Gemara pozivajuć se na pjesmu: „Blažene naše mladeži, kad se s njom naša starost nemora stiditi; pak blažena naša starost, s kojom se je mladost pomirila." Liepo opravdava vjerozakonske plesove ovim razlogom Servius (in Virg. Eclog. 5, 73.): „Ut in religionibus saltaretur, haec ratio est. Nullam majores nostri partem corporis esse voluerunt, quae non sentiret religionem; nam cantus ad animam, saltatio ad mobilitatem corporis pertinet." Rimljanin preziraše ples, te njemu bijaše poslovica: „Nemo saltat nisi ebrius." Ali prigodom vjerozakonskih svečanostih plesahu i rimske najvrednije gospodje iz najsjajnijih porodicah. — Horat. Carm. II. 12. 16—20. „quam (govori o gospodji Maeceninoj) nec ferre pedem dedecuit choris . . . nec dare brachia ludentem nitidis virginibus, sacro Dianae celebris die." Na ovo kaže tumač: „in sacris sollemnibus nonnisi liberas et honestas, seu virgines seu matronas, saltitasse compertissimum est." Glasoviti govornik rimski Cicero piše o plesu: „Nitko nepleše, bilo sam bilo kod redovite svečanosti, van ako je najmanje pijan ili je ludjak. Ples je zadnja od svih opačinah i obuzimlje sve druge." To reče javno uz obćenitu pohvalu; a nečitamo, da mu je itko prigovorio. — Pjesnik Ovid, koj napisa mnogo toga razbludna i ružna, dakle čovjek sigurno ne strogih načelah, osudjuje ples, te plesališta zove: „Mjesta za brodolomje stida," a plese „izrode opačinah." Senat za cara Tiberija dade prognati sve plesače iz Rima. Car Domicijan (81—96. posl. Isusa — sigurno ni s daleka skrupulista) dade njekoje senatore, za koje je bio dočuo, da su plesali, skinuti s časti.

Veliki govornik grčki Demosthenes kori pratioce Filipa kralja macedonskoga, što su javno plesali, a iz toga dokazuje, da su okolo kralja ljudi lahkoumni, razmaženi i slabe petlje. Ovdje spominjem jošte izreku iz knjige mudrosti (9, 4.): „S plesačicom nedruži se niti se s njom nepusti u govor, da te svojom mudrolijom neupropasti!"

Iz predjašnjega vidimo, da se plesu nalazi trag u najdavnijoj starini, u židovah i poganskih narodah, prigodom vjerozakonskih i svjetskih svetkovinah; vidimo, da je služio kao naravan izraz veselja, a često Višnjemu na čast. Spomenusmo o njem različit sud; jedni ga hvale, a drugi kude. Oni, koji ga hvale, mislim, da ga hvale kano bezazlen običaj, naravan izraz ljudskoga veselja, umjetnu skladnu igru, prilikujuću višju koju krasnu ideju ili predstavljajuću slavan dogodjaj, — hvale ga, dokle je sam po sebi i po učestnicih dostojan čovjeka, te prost od svake nečednosti ili pogibelji. — Koji ga kude, mislim opet, da je zato, što ili se neslaže s njihovom ćudi, načeli i nazori, ili što izopačen truje ljudsku ćud, te mjesto veselja radja čemerom. Vidimo, da je u stara vremena bilo ljudih jednoga i drugoga spola, koje baš za tom igrom nije vuklo srce, ali da je njim ples bio kano čin žrtve za plemenitiju svrhu; a opet, da se je i zamieralo ljudem od dobe i časti, što su plesali, držeći ples nepodoban za stariji viek i veću čast. Kakove je tko volje i snage, u kakovu je družtvu, kako tko uzme, kakov je gdje običaj, tako se po tom valja i vladati, pak ako ništa neveže, neka makar starac sjedoglavac i baka poskoče! Ljudska pokvarenost, kojoj ples može biti prigoda i mamilo na grieh, dade povoda i onoj izreci sv. pisma. Napokon spominjem, da ples, dokle je sam po sebi, i po učestnicih pristojan i bezazlen, dopušta i ćudoredni zakon kršćanski.

Igrati različite plese uči se i danas marljivo obojega spola mladež; jer se smatra kao umjeća neobhodno potrebita za višju ugladjenu obrazbu. I treba. U plesovih boljarskih, odličnijega i tanje ugladjena svieta stroga su pravila i u igri samoj i u ponašanju za igre, zato svakomu mora biti drago, da se plesači i plesačice prije izuče, ter nekvare i neobruže se. Nego, budi mi sad dopušteno reći, da plesna igra može biti opasna po ljudsku ćud i to objektivno i subjektivno, i u

Digitized by Google

najvišjem i u najnižjem ljudskom družtvu. Objektivno, ako je plesna igra tako udešena, da mora podžeći u čovjeku strast; subjektivno pako, ako se u igru uhvati glava slabe gradje. Jednomu i drugomu može se u odličnijem družtvu doskočiti tim, da se ili nečedna i škodna igra iz zabavnika izpusti, ili se osoba slaba od igre bud' sama odbije, bud' se krhkim ulaz u plesalište zabrani. Nego ima prilikah, gdje je svaki ples i po svakoga manje više škodan. Obazrieti mi se je na plesove nižjih razredah to gradskih to seoskih. Uzmimo na oko najprije gradske.

Gdje je plesalište? Obično u krčmi, gdje je slaba ili nikakova pazka. Tu se pazi samo na to, da se jede, pije, gospodski troši i plaća, a drugo sve gleda se kroz prste.

Tko su oti plesači i plesačice? Čeljad, koja je već u poznanstvu ili ga traži s drugim spolom: zanatlijski djetići, vojnici, sluge i služkinje velike i manje gospode, oženjeni i omužene bez žene i muža, a većinom se od kuće ukrali. Pleše čeljad ugrijana vinom, i ona, koja tomu ili nije ili nebi smjela biti vikla; od vina postane lahkoumna, razputana, drzovita i nesramna. — Što s prvine i uzteže njeka vanjska čednost, kojom hoće povadjati se za gospodom i gospodskim plesom, ugrijana krv razkida spone čednosti, ter se plesači i plesačice pokažu u naravnoj svojoj prilici. —

Kakov je to ples? Bora mi s malenom morda iznimkom niti je umjetan, niti je naučen, već je koturanje i preskakivanje bez reda, huka i buka; nije čedno veselje, već razputana strast; nije zabava za odmor, već trudan posao. Blište se oči, žare lica, pritište rukama kano kleštima, viče, huška i lupa nogama, da pod puca i kuća se trese. Što je takov ples? Dugačka, pomamna a gusta vreva ljudstva u gustom dimu i prahu uza bučnu i krešteću svirku.

Kada je takov ples? Obično poslie podne ili u večer, a traje do gluhe noći ili tja do dana. Noć je rodica zalah.

Kako se svršuje takov ples? Junački. Plesači pokažu često, da se znadu i pobiti za svoje ljubovce, a i plesačice za svoje vojne naoštriti nokte; često se i ljubav takovom prigodom ili zaprisegne po sve vieke, ili zaprisegnuta prekine tragično. Osvanuo bieli dan, a mrak prošao, osim što ga je zaostalo u glavi i kesi plesačah i plesačicah. U večer bijaše jim kosa kano gladko očešljan lan, a u jutro kano neočešljana kudelja; prije plesa bijahu to sami pauni i paunice, a poslie plesa šišmiši; prije plesa kano struk cvieća, a poslie njega kano razasute metle; prije sve bodro i veselo, a poslie snuždeno i čemerno. S najboljega plesa nije nitko došao ni pobožniji ni bolji, a kamo-li će s ovakova doći bolji. Poslie uredna i odlična plesa spočitava često i mnogomu sviest pogreške, pa zar da nespočitava poslie ovakova, ako nije obumrla? Doista, ovakovo plesalište jest javan trg, gdje se jeftino prodaje dievstvo; jest mrtvo more, gdje se guši duhovni i tjelesni život, kvari zdravlje, truje i krv i ćud, trati novac. Tko bi pobrojio sve posljedice ovakova plesa? Znadu jih gospodari i gospodarice, znadu liečnici i bolnice, znadu sudci i kaznione, a znadu i župnici, koji često nezakonitim porodom moradu obezčastiti krstnu maticu. Na ovakovo plesalište zar da bude prosto stupiti mladiću ili djevojci, ako jošte ima stida i poštenja? Ili zar je to djevica, koja se na polak ili posve pijanim ljudem dade natezati i nečistima očima probadati? Zar je to zabava za uredna mladića ili djevojku slušati ružne govore, psovke, kletve, viku i kliku u onakovu neizabranu družtvu? Mnogo čeljade ovakove vrsti zamami veselje neimajući ga drugdje; ide s čistom nakanom i čvrstom odlukom glede ponašanja i vremena. — Ali u ludo ide svaka odluka za ovakovo plesalište; jer na njem niti je zabrane niti obrane. K tomu valja zapamtiti ovakovoj mladeži, da nikoga, tko onamo dospije, nedrže za prenježan i presdušan stvor, jer misli se, tko je takov, da onamo ni nedolazi. Obzirom na ružne a neizbježive posljedice ovakova plesališta, mora se s jadom priznati, da su bezdušni oni roditelji, koji svoju djecu puštaju onamo, a tako bezdušni i gospodari i poglavari, koji puštaju družinu i podložnike, a nepominju jih i neodvraćaju, dokle god siže njihova vlast. A odgovarati će zato pred Bogom i oblasti, koje imadu bditi nad javnim poredkom. Kako nebi bilo liberalno kratiti ikomu veselje i priliku zanj, tako bora mi nebi bilo ni veledušno ni sdušno, kad bi se ovakovu ljudstvu gradskomu prepustilo na volju, što je zanj očevidno trovilo. Ima državah skroz ustavnih i vladah skroz liberalnih, ali tamo ima za nerazbornu prostotu policija i stega.

(Konac će sliediti.)

Sv. pismo i prirodoznanstvo.

(Konac.)

5. Prije nego-li završimo ovo obćenito razmatranje o medjusobnom odnošaju sv. pisma napram prirodoznanstvu, navest ćemo još njeke izjave najvećega naučitelja crkve, sv. Augustina, da se vidi, kakovom se je bezpristranostju i slobodom, s koli uzvišenoga i slova Božjega sbilja dostojnoga gledišta sudilo o ovom odnošaju izmedju obaviestih Božje objave i podmienah (hipotezah) znanosti, i to u vrieme, kadno o obretih i hipotezah osamnaestoga i devetnaestoga stoljeća nije

Digitized by Google

nitko niti iz daleka slutio. Tim će se ujedno pobiti prigovor, kao da sv. vjeru braneći tumačnici sv. pisma tek sada prisiljeni i samo na izliku podmeću sv. pismu slobodniji smisao, al koga njegovi sastavitelji nisu nipošto spajali sa svojimi riečmi.

Benedikt Pererius Valentini izdao je god. 1612. u Moguncіji četiri knjige „Commentariorum et disputationum in Genesim." U uvodu navodi medju inimi sliedeća pravila iz knjige sv. Augustina „De Genesi ad literam" za tumačenje Geneze:

a) Opis Geneze ima se doslovno uzimati, a ne slikovno; ona povieda, što se je dogodilo, kako n. p. i Knjige kraljevah; a nije joj namjera, da u prilikah predstavi duševne stvari, kakono Vela pjesma. Ali jerbo se u njoj više toga povieda, česa neopazujemo u običnom teku naravi, s toga misle njeki, da je to rečeno slikovno, te da historično poviedanje počima tek s onim, što se opisuje poslie protjeranja praroditeljah iz raja. „Kano da je za nas — primjećuje sv. Augustin — štogod obična, da su oni toliko godinah živili, ili da je Henok prenešen (u raj), ili da je Sara uzprkos svoje starosti i neplodnosti rodila sina i slične stvari."

b) Gdje se na štogod neobična i neprotumačiva naidje, tu nevalja namah svomu nerazbornomu shvaćanju za volju takove stvari očitovati za čudesa i neposredne učine Božje svemoći, već treba tražiti, kako ćemo je prema naravi stvari protumačiti. „Tako nesmiemo one, — kaže isti sv. otac, — koji taje, da i iznad nebeske tvrdine ima vodah, oprovrgavati, rekavši, da je Božjoj svemožnosti sve moguće, te s toga da nam je vjerovati, da su vode iznad nebeskoga svoda iste naravi, kakove su na zemlji; jerbo ovdje se radi o tom, da se pronadje, kako je Bog, prema riečim sv. pisma, narav stvarih stvorio i uredio, a ne o tom, šta on sam u njih i s njimi čudnovatim načinom svojom svemoći hoće da djeluje."

c) Gdje rieči sv. pisma ostavljaju različitim mnienjem otvoreno polje, nevalja svoje vlastito mnienje izdati za nauk sv. pisma, i kao takov braniti ga. „Ako koje tamno i zamršeno mjesto sv. pisma bez povrede kotoličke vjere dopušta različita mnienja i tumačenja, tada se nesmie nijedno tako drzovito i tvrdoglavo prihvatiti, kao da je vlastito sv. pismu; da možebiti, kad ga točnije iztraživanje istine pravedno uzdrma, nebudemo pobijeni, buduć se ne za mnienje sv. pisma, nego za svoje vlastito borimo načinom, kojim svoje mnienje namećemo sv. pismu, dočim bi na to smierati imali, da mnienje sv. pisma sigurno pronadjemo, pa ovo onda prisvojimo."

č) Osobito brižno treba se čuvati, da tumačeći sv. pismo štogod neuztvrdimo, što nedvojbenomu izkustvu i zaključkom filozofije i drugih znanostih protuslovi, jerbo se istina vazda s istinom slaže. „Toga se je bez sumlje čvrsto držati, da pokažemo, kako sve, što su mudraci ovoga svieta o naravi stvarih istinito mogli dokazati, nije našim sv. knjigam protivno; usuprot da sve, što oni u svojih knjigah sv. pismu protuslovna uče, bez svakoga straha držimo za sasvim krivo, te na svaki mogući način kao krivo dokažemo. Jerbo za vjeru našega Gospoda, u kom je sve blago mudrosti sakrito, tako hoćemo da prianjamo, da se niti praznimi riečmi krive filozofije zavesti, niti praznovjerjem kakove tobožnje nabožnosti zastrašiti nedamo." — Na drugom mjestu (Epist. ad Marcellinum) kaže isti naučitelj: „Kada se koj silogizam navodi proti ugledu sv. pisma, tada leži u njem obmana, ma mu se kako god oštroumno predstavljala vjerovatnost; jerbo nemože da bude istinit. Upravo tako kada se proti kojemu istinitu i sigurnu silogizmu stavlja ugled sv. pisma, radi onaj nerazborito, koj to čini; on nestavlja smisao sv. pisma, do koga niti dopricti nemogaše, već svoje vlastito mnienje s istinom u opreku, te navodi proti ovoj, ne što stoji u sv. pismu, nego što je on sam, kako misli, zanj (njemu u prilog) pronašao."

Na koncu navedenih pravilah primjećuje sam Pererius, da ima ljudih, koji kano odlučni neprijatelji svake filozofije i svake ljudske znanosti, drže da je ona sv. pismu neprijateljska i štetna, dočim ima opet drugih, koji su se pokazali kao tako bezumni štovatelji starih pjesnikah i mudracah, da sve njihove izreke drže za proročanstva, te s toga kratke obaviesti Mojsijine na potvrdu onih, a one na obširnije razlaganje i tumačenje Mojsijinih tvrdnjah oštroumno i potanko nastoje uporabiti.

Takovo postupanje kaže, da je časti i veličanstvu božanstvenih knjigah posve tudje i nedolično, da potamnjuje njihovu nebesku sjajnost, mrči njihovu čistoću, obezsvećuje i przni njihovu svetost, a slabi nemalo vjeru u njihovu božanstvenost.

Pererius sám od svoje strane hoće da opisu Mojsijinu dade takovo tumačenje, „koje je svrhi i osnovi Mojsijinoj primjerenije i pristalije; ono se dakle neka drži smisla riečih, te njihovo pravo značenje i običnu porabu neka sačuva; neka bude prosto te i manje učenim ljudem razumljivo; neka se podudara s govorom, koj je običan u sv. pismu, a neka neizmišlja Mojsiji izreke, kojih sv. pismo nepozna, već neka ih vadi iz drugih miestah sv. pisma, gdje se govori o istih stvarih a predaje isti nauk. Nikada neće se ono bez razloga uteći k čudesom i Božjoj svemožnosti, a ništa učiti, što je Božjoj mudrosti i nježnosti naše vjere tudje; ali i neće ništa sadržavati, što se protivi očitomu izkustvu i razlogom razuma, što no jih mudroslovje i ine ljudske znanosti pružaju. Ovo će tumačenje biti tako udešeno, da će se njim vaskolik Mojsijin nauk kao temeljit i u liepoj suvislosti svih djelovah predstaviti. Napokon neće ono biti sumnjivo niti novostju niti protuslovjem proti razlaganju sv. otacah, starodavnom predanju i obćenitom priznanju crkve i kršćanskoga puka."

Digitized by Google

Evo ovako piše jedan od najznamenitijih katoličkih tumačah sv. pisma prije više od dva vieka i pol, a zasvjedočava i dokazuje, da ovi njegovi nazori nisu novi, već da od vajkada postoje u crkvi.

Oni će i u svako vrieme u crkvi imati odlučiv upliv. Badava je, vjera i znanost nedadu se jedna od druge absolutno odlučiti. Istina, one izhode iz različitih načelah, vjera iz objave, znanost iz izkustva; one stupaju svaka svojim posebnim putem, vjera putem ugleda, znanost putem zaključakah; tako mogu doći na različite tvrdnje o istoj stvari; ali da se u takovom slučaju sadržaj vjere neima zapostaviti pripadnim, prolaznim, iz veoma oskudnih sredstvah proizhodećim, te na samih uvjetnih „ako“ osnovanim ljudskim zaključkom, to se samo sobom razumije, ako u obće ima objavljena vjera, dà ako u obće ima Bog, pa ako je ljudski duh stvoren za višju istinu, nego je ona, do koje se samimi experimenti doći može.

Neka dakle nastoji prirodoznanstvo, kako će zakone naravi proučiti, čitav niz prirodnih učinakah i uzrokah shvatiti, a pojedine pojave iz pronadjenih po njoj zakonah protumačiti, ali neće ipak doći preko drugotnih uzrokah — pa joj i ovi nisu tako podpuno pristupni, da bi sve, što je neobično, ma samo i iz naravnih razlogah bezuslovno moglo za nemoguće očitovati. Dapače protivno, što dalje dopre povorkom drugotnih uzrokah, tim se većom snagom napućuje na uzrok prvobitni, na stvoriteljnu volju vječna, neizmjerna, premudra i svemožna bića.

Objava Božja obično prelazi mimo posrednih uzrokah, te nas neposredno vodi na vrelo, k prvomu početniku, k Bogu. Znanost neka ovaj medjutak izpuni čitavim nizom naravnih uzrokah i učinakah, ali nesmie stvorca ovih uzrokah tajiti. Gdje se poviedaju stvari, štono joj se čine nemoguće, nemože ona proglasiti to za bezuvjetno protuslovje medju objavom i znanostju, nego je samo vlastna kazati po prilici: Prema poznatim nam dosad prirodnim zakonom nije mogla postati zemlja u običnih šest danah, patriarke nisu mogli življeti do tisuću godinah, sunce, a dotično zemlja nije se mogla zaustaviti, Crveno more i Jordan nisu se mogli razdieliti itd. Ali stvorcu i gospodaru prirode nemože poricati mogućnost, da može i bez, dapače i proti naravnim zakonom djelovati; a kod više toga, što niti sv. pismo nepredstavlja poput čuda, morat će dopustiti, da je moglo biti naravnih uzrokah, štono su dosad, a možebiti će i do vieka prirodoslovju ostati sakriveni, n. p. način, kako je postao sviet, dugovječnost prvih ljudih, potop itd. pa da ne samo za „pobožnjake,“ već za sve ljude, dakle i za prirodoslovce valja, što kaže pisac knjige o „nasljedovanju Isusa:“ „Si tibi videtur, quod multa scis, et satis bene intelligis, scito tamen, quia sunt multo plura, quae nescis.“ (lib. I. c. 2. n. 3.)

1766—1866.

S ovim nadpisom započeo je „Wiener Kirchenzeitung“ ovogodišnji svoj tečaj s člankom, koj nam se čini vriedan, da ga ponašena priobćimo štovanim svojim čitateljem. Glasi ovako:

Prije sto godinah bivalo je u Francezkoj po prilici tako, kako biva u ovaj par u Njemačkoj. Materializam i atheizam bijahu proglašeni kao pravo mudroznanstvo, kršćanstvo bje zabranjeno, a zaključeno, da se crkva utamani. Savezu tomu stajaše na čelu Voltaire, progonstvo stavnoga kršćanstva bje sustavno upravljano, nevjera u Boga, neumrlost ljudskoga duha, sud i odkupljenje propoviedahu se prilagodjeno rečenomu smjeru. Encyklopaediste zamamljivahu s nauci se nješto baveće razrede pučanstva, Voltaire i njegovi učenici podkapahu ruglom i podsmiehom vjeru i ćudoredje obiteljih. Iskreni prijatelji opominjahu kraljevski dvor i svraćahu mu pozornost na neizbježive posljedice, ali prijatelji prevrata znadoše si još više važnosti pribaviti, rugahu se zlogatalom, pobiše jim upliv, a konac bje godina 1793.

Najprije bje encyklopaedija (prve dvie knjige) kao djelo pogubno zabranjena, a kasnije opet kao bezazleno dopuštena. Polutanske mjere pokazivahu kolebanje vlade i pripravljahu joj propast.

Prvi kraljevski nadodvjetnik u Parizu Joly de Fleury izjavi se o encyklopaediji: „Kriva filozofija odbaci bez stida zavjesu, kojom je dosad svoje korake zastirala; za čudo je, da sada na glas naviešta bezbožtvo, viče proti nebu, a otrov svoga bezbožnoga duha i svoga izopačenoga srca hoće da razprostre po svem svietu. Njeni pristaše trude se, da podkopaju temelje katoličke vjere, taje božanstvo Isusa, evangjelja proglašuju za basne, sv. pismo izvrću i izopačuju, da prevare neoprezne čitatelje, nedopuštaju se nikakova čudesa, iztočni grieh, sloboda volje i Božja promisao se poriču, a tvrdi se, da izvan matematike i prirodoznanstva neima nikakove istine, čovjeka da u smrti nestaje s tielom i dušom, sveta izprava vjere grdi se, Božji i ljudski zakoni izlažu se preziranju, crkveni nauk i stegu, ćudoredbu, bogoslužje, istinitost vjere, božanstveni i ljudski ugled napadaju bogogrdna pera filozofah ove vrsti, koji u tom polažu čast, što se potištuju medju živinu, dočim joj čine čovjeka u svemu ravna, dočim nepriznavaju druge blaženosti do putenih slastih, i dočim bi jim bilo prema želji, da skapaju poput ine životinje. A kakova rabe sredstva, da raznesu svoje zablude? Rug i izsmjehivanje, hipoteze i sofizme, tražene prigovore i bogogrdje, u kratko sva sredstva, štono su od bezbožnikah kroz osamnaest vjekovah tisuću putah opetovana, ali i onom snagom i osvjedočenjem, koje biljeg istine na sebi nosi, oprovrgnuta bila. Prigovori i hitrolije ovih nazovi-mudracah mogu samo one prehiniti, koji neće da se uputit dadu, ili kojim ide u prilog, da zavedeni i prevareni budu. Svaka ćudoredna država, ma i neimala za se prednosti, da stoji u katoličkoj crkvi, imala bi

Digitized by Google

ovakove spise zabranjivati, jer neima nikojega družtva, komu nebi samovolja, razuzdanost i bezvjerje bilo protivno!"

Usjev je dozrio, plod naspio i nastala god. 1793. sa svimi svojimi strahotami za Francezku, a sa svojimi učinci potresi i prevrati u srednjoj Europi i Italiji.

U Njemačkoj držan je god. 1848. pokus za veću prevratnu gradnju. Poslie njega odstupiše predstavljači s pozorišta, da svoje uloge bolje nauče, a strojeve za promjene i izčeznuća sigurnije namjeste i prirede; da gledaoce pripravе na pleskanje, a štampu kao vješta šaptaoca iznajme.

Nove pozivnice već su bezbrojno podieljene a nestrpljiva mladež prerano je u Belgiji (na djačkom kongresu koncem Listopada 1865. u Lutihu) pokazala ove pozivnice. Nu to nesmeta mnogo predstavljačem — oni o tom mramorkome šute. Ali program taj zaslužuje, da se nanj pozor obrati, jer sadržava osnovu za bližnju budućnost:

„Mi izpoviedamo otvoreno materializam. Mi smo prevratnici, socialiste, atheiste. Pošto smo odbacili ugled Božji, nećemo ništa da znamo niti za kakov ugled ljudski. To je znanost, ili ona nije ništa. Čovječanstvo treba silom goniti na napredak, crvena zastava pravi je barjak slobode. Živio Danton, Marat, Robespierre i svi ini junaci god. 1793. Za njihovim primjerom treba da se povedemo i zadnji ostatak vlasti ukinemo — ma baš i krv potocî tekla."

Nesmetnimo s oka osnov ciele teorije, prevažan temeljnik-kamen, na kom se podiže krvava sgrada, glasi: „Mi otvoreno izpoviedamo materializam." Vlada, koja se nemože više ograditi proti ovoj u posljedicah svojih pogubnoj laži, to jest vlada, koja ovu izreku očitovanu od školske mladeži ili učiteljah, koje sama plaća, mirno prima, ta se neka ništa nečudi, ako mladi strahonje stanu s rubilom (guillotinom) obilaziti i svoje krvave uloge predstavljati. Učitelji sveučilištah upoznadoše učenike, a novine puk s načeli prevrata; materializam je poput klicajućega zrna posijan, a prvi miloduhi cviet razlupao je postavu svoju u Lutihu, te na očigled svih izrasao preko krova. Prvi pokus s rubilom jest javno propoviedanje materializma pod varavim nadpisom: slobode naučanja; podje-li za rukom ovaj pokus, to su predbježno vlade, koje to dopuštaju — izgubile glavu — a gubitak glave doći će sbilja u modu kod zanešenih nasljednikah Dantona, Marata i Robespierra. „Za njihovim primjerom treba da se povedemo, da se i posliednji ostatak vlasti ukine — ma baš i krv potocî tekla" — reče omladina u Lutihu.

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli gospodin biskup Ivan Kralj darovao je dobrotvornomu družtvu u Varaždinu 105 for. za podporu tamošnjih ubogih.

— U noći izmedju 22. i 23. Siečnja orobljena je župna crkva u Bedekovčini (Komoru). Zlikovac provalio je najprije vrata, vodeća na kor; al nemogavši se valjda odavde spustiti u crkvu, otidje natrag i razvine rešetku na prozoru od sakristije, te se krozanj provuče u nju. Razkopav u sakristiji sve kištre, razbije zaključanu željeznu škrabljicu, a kod velikoga oltara sitnim novcem napunjeni kovčežić. Izvan novacah nije ništa drugo odnio iz crkve; ali izvan crkve ukrao je učitelju rublje s konopa, na kom se je sušilo.

Iz Ugarske. Kod verifikacionalnih razpravah u zastupničkoj kući ugarskoga sabora žestoko i uvredljivo napadali su mnogobrojno zastupani kalvini na katoličko duhovničtvo. U tom se je osobito odlikovao debrecinski zastupnik Patay, dok ga u sjednici dne 23. Siečnja nije nadkrilio jedan katolički duhovnik. Viećalo se je o izboru zastupnika Papa, komu se prigovaralo, da su se kod njegova izbora izbornici potukli i njih više mrtvih ostalo. Buduć se je to pred kućom katoličkoga župnika dogodilo, eto liepe prilike, da se izgrdi katoličko svećenstvo. Uz druge učinio je to na najveću sablazan Karlo Bobory fulminantnim govorom, osvadjajući katoličko svećenstvo, da je u golemoj mjeri mitilo, kupovalo duše, te svoju vlast u crkvi i izvan nje a u ime crkve zlorabilo na političke agitacije, pa rekavši, da osobito u sadanjih okolnostih neima većega zločinstva, nego što je i onako poderano tielo domovine vjerozakonskimi i narodnimi agitacijami još više razdirati, obiedio je katoličko duhovničtvo i ovim, kako reče, najvećim zločinstvom. Ovimi napadaji, koje veliki dio zastupnikah pratijaše odobravajućom vikom, pobudio je govornik, kako primjećuje „Idők tanuja," nepogodovanje i ogavje u svih pravih katolicih, a na karakteristiku služi mu i to, što se i on u govoru pozvao na Boga Magjarah (Magyarok istene)! Želit će naši čitatelji znati, što je taj junak, koj je ime svoje tako žalostno proslavio. Karlo Bobory jest svećenik vacovske biskupije, doktor bogoslovja, bijaše njekoč član višjega duhovničkoga obrazovališta kod sv. Augustina u Beču, kratko vrieme namjestni učitelj iztočnih jezikah na sveučilištu peštanskom, zatim profesor bogoslovja, župnik u Czeglédu, g. 1848. odsudjen a kasnije pomilovan, te sada živi u stanju mira. Brani se, istina, Bobory u „Pesti Napló-u," kao da nije napao na svekoliko svećenstvo, buduć je i to rekao, da hvala Bogu ima još svećenikah, koji (poput njega) znadu svoje zvanje spojiti sa zahtjevi domoljubja; ali kud mu je smierao napadaj, to svjedoče najbolje oni, koji su ga u sabornici slušali, i koji su ga povladjivali.

Iz Gradca. Ovdje je kriminalna parnica objašena 21godišnjemu tehniku Vinku Dlauchy, na kojega pada težka sumnja, da je on ubojica udovice računarskoga savjetnika Ane Klaminger, prije njegove kućne gospodarice i neprestane dobročiniteljice. Da se bolje

Digitized by Google

znade taj mladi čovjek, evo spominjemo strašno pisamce, podpisano vlastitom njegovom krvlju dne 30. Ožujka prošle god. iztragom pronadjeno u njegovoj sobi. „Dušu zapisujem tebi vraže vlastitom svojom krvlju, jer si mi ti uviek na službu, a najviše, što mi pribavljaš novca. U to ime odričem se svake vjere, najdulje za 25 godinah možeš mi nju nazad donieti — pišem to dakle svojom krvlju i podpisujem se Vinko Dlauhy, tehnik."

Iz Beča. Školsko vieće, komu je državni ministar grof Belcredi stavio na rješitbu pitanje, da-li se bečko sveučilište ima promieniti u bezvjerno, izjavi se velikom većinom proti bezvjernosti.

— Nj. veličanstvo zapovjedi, da stožernikom rimske crkve propisane vojničke počasti imade činiti i straža c. k. dvora, i sve straže, gdje god nj. veličanstvo stolovalo.

— U obćenitoj sjednici svih četirih granah bečkoga sveučilišta, u kojoj se je viećalo o tom, da-li se protestantsko-bogoslovni fakultet ima priklopiti sveučilištu, stavi dvorski savjetnik Haimerle, upravljatelj školskoga vieća i predsjednik ove sjednice, načelno pitanje na razpravu: da-li je sveučilište izključivo katolička zaklada ili nije. O tom pitanju visi i ono drugo, da-li se protestantski fakultet bogoslovni ima njemu priklopiti. Poslie duže razprave odluči većina od 8 proti 5 glasovah, da je sveučilište katoličko. Većinu učiniše profesori bogoslovne grane, Jäger, Arndts i tri medicinske grane, naime dvorski savjetnik Hyrtl, vladni savjetnik Schroff i prof. Pitha; prof. Škoda nebijaše prisutan. Osobito Pithi zamiera „Wiener Mediz. Wochenschr.," što je glasovao s katoličkom strankom, dodajuć, da se Hyrtlu i Schroffu nitko nebi ni čudio, što promiču „klerikalne težnje." To nemože u glavu spomenutomu listu, već židov dr. Wittelshöfer očekiva, da će Pitha javno si nanešenu uvredu i javno odbiti. — Na ovo primjećuje „Vaterland:" Do sada bijaše sramota stupiti u družtvo sa svakojakim klatežem n. p. s kažnjenici padšimi u prvašnju zloću, ali baciti prikor na muževe zato, što katoličko pravo brane, pak tvrditi, kad se to o njih pogovara, da je uvreda za nje, to je preostalo doktoru Wittelshöferu.

Iz Olomuca. Nedavna umrvši kanonik baron Weitersheim naredio je oporukom glavnim baštinikom tamošnji ubožki zavod, ter ovaj dobi 120,000 fr. Ostala ostavština iznosi 54,000 for.

Iz Rima. Sveučilište rimsko imadjaše do sele tri stolice za iztočne jezike, naime za hebrejski, arabski, i sirsko-kaldejski; sada je pako Pio IX. pridao jošte treću stolicu, naime za sanskritski. Za profesora imenovan je jezuita Ivan Bollig, koj je ujedno profesor iztočnih jezikah u kolegiju rimskom, a izvanredan je jezikoslovac u obće.

Iz Njemačke. Mjeseca Prosinca pr. g. bijaše u Heidelbergu skupština tako zvanih „starokatolikah." Dvorski savjetnik Josip Beck (katolički svećenik, koj ni neprešav na protestantski vjerozakon, oženi se nedavna) utemelji naime družbu starokatolikah, valjda tako ozvanu za razluku od „novokatolikah," drugčije ultramontanacah, mračnjakah, tupakah i popovskih robovah itd. „Augsb. Allg. Ztg." doniela je dugačkih izvješćah iz pera istoga Becka. Ob urečenoj uri nadje se u urečenoj dvorani oko 20 mladićah, od kojih gotovo polovina spada u katolički kasino, te htjedoše vidjeti, što će biti. Pošto se duže vremena čekalo, da-li će jošte tko god doći, a nitko nedošao, razide se skupština. To je taj starokatolički pokret u Heidelbergu.

Iz Kolonje. Upravo nam stiže radostna viest, da je stolica sv. Materna poslie duga udovanja popunjena. Sv. otac papa imenova u konsistoriju od 8. Siečnja t. g. za kolonjskoga nadbiskupa visokočastnoga g. Pavla Melchersa, biskupa osnabručkoga, apoštolskoga vikara sjevernih misijah u Njemačkoj i Danskoj, kućnoga prelata, priestolnoga pobočnika nj. svetosti i doktora bogoslovja. Rodjen je 6. Siečnja 1813. u Monastiru, najprije se posveti pravoslovnim naukom, poslie ostavi državnu službu i dade se na bogoslovne nauke ter 5. Lipnja 1841. bude redjen u svećenika. Služio je kano kapelan u Halternu, poslie kano podravnatelj i duhovni vodja svećeničkoga sjemeništa, zatim kano glavni vikar u biskupiji monastirskoj. S ovoga posljednjega mjesta bje izabran 3. Kolovoza 1857. za biskupa osnabručkoga te 20. Travnja 1858. posvećen. Nadbiskup Pavao prvi je toga imena na stolici kolonjskoj.

— O posljednjih danih pokojnoga Kolpinga pišu „Rh. Volksbl:" Doživio je zadnje i najveće svoje veselje, naime blagoslov nove djetičke kuće. Poslie već nevidje djetićkoga družtva; jer već druge noći poslie svetkovine pozali mu se neduha (asthma). Do skora opazi se, da mu pomoći neima; on sam primi sv. otajstva, a djetići skupljali bi se na molitvu. U težkoj bolesti nije hotio da se ostavi breviara nemareć za liečničku molbu; a zadnji dan, što ga je molio, bijaše mu dan sv. Martina biskupa. Pak smrt njegova ima nješto slična sa smrću ovoga svetca. Jave naime Kolpingu, da djetići u večer od 9—10 mole za njega, a on odgovori: „Neka bi jim bilo, da me svojom molitvom uzdrže u životu. Treba-li mene jošte, neplašim se posla. Nego mislim, da čim više molitve, tim više boli. Bog će uslišati njihovu molitvu, ali ne onako, kako oni misle. Budi volja Božja; on najbolje znade, što je dobro za me i za druge." — Punih 14 danah morao je budan presjediti samo naslonjene glave u težkoj muci, ter svakomu moralo je da se ražali srce gledajuć krepka muža, gdje ništa nemože van okom trenuti. Tri posljednja dana bijahu mu jošte i gora. Nitko nije čuo iz njegovih ustijuh ni-

Digitized by Google

jedne jadikovice, već bi samo na tiho molio i cjelivao propelo. Dne 4. Prosinca pri podpunoj sviesti izpravi se na stolcu vlastitom snagom, ali se odmah sruši natrag, a plemenito mu srce prestade kucati.

Iz Vestfalske. Družtvo učenih svećenikah, bavećih se duhovnom pastvom, spremilo se od nove godine izdavati spise u prilog „pravoj prosvjeti,“ preko godine u 12 svezakah. Razpravljati će praktične predmete kršćansko-katoličke vjere, a tako i druga važna nabožno-ćudoredna i družtvena pitanja. Ciena će svakomu svezku biti samo 1 srebr. groš. Ovim se podhvatom nemisli pokvariti posao hvaljenomu frankfurtskomu družtvu; jer mu je posve drugi smjer. Spisi mogu se naručiti putem svake katoličke knjižare u Njemačkoj.

Iz Poznanja. Ob izabranom nadbiskupu Ledechovskom nosi u Lavovu izlazeće „Haslo“ sljedeće životne crtice. Poslie mladostna uzgoja i nauka u Varšavi, Parizu i Rimu probavi grof duže vremena kano misionar u južnoj Americi. Sad su mu 42 godine, a jest sposoban, učen i sa svakoga obzira uzorit svećenik. Uz prevratne težnje nije nikada pristajao. U kolikoj je časti Ledochovski Belgijancem, svjedoči zadnja glavna skupština Vinkovih družtvah u Bruselju. Govor njegov primiše s velikom klikom i pohvalom. U malo njegovih riečih pokaza se obilje mislih, plemenitost srca, pobožnost i divna vještina u izrazu. Neznam, reče on u uvodu, što da više moram: ili čestitati članovom Vinkovih družtvah, ili jih bodriti. Do istine, hoće-li se njim drugoga, pravednost zahtieva prvo; s toga ću učiniti jedno i drugo, ali u malo riečih, jer za dobro, kakovim radjaju družtva, najbolja je hvala — „hvale ga njegova djela.“ Zatim opisà samaritanska njegova djela te nastavi: Ali čestitajući vam prijašnji rad, zar da kažem: dosta ste učinili? Ne, gospodo moja, to nebi bila ponuka, kakovu vi od mene očekujete; svaki bo vas sjeća se one velevažne izreke Augustinove: Qui dicit: sufficit, periit. Ne, ne; napnite i odsele svu snagu, množajte dobra djela i nadalje, te ljubav iskrnjega topite na ljubavi Boga. Prava blagotvornost nesustaje nikada; čim većma radi, tim većma čezne za radnjom, dà, što je za čudo, čim ona darežljivije dieli, tim biva u sebi veća, punija i jača. To je baš pravi biljeg božanstvenih djelah, tko jih je jednom okusio, taj se nikada nezasiti, a množinu predobivaju, kad se veličajno rabe. Dakle samo hitro neka se daje, moja gospodo, jer se uviek Isusu Krstu u njegovih ubogih daje. Prije svega dajte tjelesne hrane, jer to otvara put do srca; zatim hranu duševnu, utješnu rieč, koja poraženi duh uzdiže, predočujuć mu priliku trpećega Isusa; rieč pouke, koja razjasnjuje cienu muke, ako ju trpi po kršćansku s utjelovljenom Rieči; rieč savjeta, pokazujuću liekove, kojim će si bol ublažiti, zametak joj dokinuti ili ju okrenuti u prilog svojemu spasu. — Nadbiskupiji dakle gnjeznopoznanjskoj moramo čestitati, što je ovoga muža dobila na čelo. Kadno njemu stiže brzojavna viest u Bruselj, da je izabran, probliedi i suze ga obliše. U očevidnoj zabuni reče Poljaku, koj je u taj čas bio kod njega, neka ga ostavi sama, da se pomoli Bogu, te kuša, je-li to njegova volja.

Iz Pariza. Od njekojega vremena svake nedjelje jagme se za prostorak izabrani slušatelji u prostranoj crkvi Notre-Dame, da čuju propoviedi glasovitoga karmelićanina o. Hiacinta. U crkvu grne odličan i učen sviet: najglasovitiji govornici saborski, učenjaci, činovnici, ljudi različitih mnienjah, katolici i nevjerci. Mlad jošte karmelićanin, koj je tek od prošle godine došao na glas, divan je pojav, izvrstan propovjednik, te pravedno može slobodno besjediti na mjestu, koje prije njekoliko godinah proslaviše Ravignan i Lacordaire. Za predmet odabrao si je baš važnu i uspješnu stvar, naime pobijati tako zvani „nezavisni“ bezvjerni moral, štono se u Njemačkoj zove poštenjačka vjera i čista pravednost, ovdje kano i tamo slobodni ga zidari svagdje iznose na vidjelo i hvale, a liberalni i radikalni listovi brane. Ja se — piše dopisnik „Vaterlandu“ — podpuno slažem s tim izborom, priznajem darovitu glavu u o. Hiacinta, i da je pravo, što neprijatelja sliedi na njegovo polje, te pobijajuć njegove razloge svoje prilagodjuje duhu vremena, ter tako istinu luči od laži. — Nego što je i meni i svim ljudem od razbora za čudo, i što nam neide u glavu, jest to, da dnevnik „France“ slavnoga propovjednika hvali i brani, a „Monde“ šuti o njem sve jednako. Doduše meni hvala „Monde-ova“ nije nepogrešnim znakom, da je ovo ili ono kršćansko i crkveno; znadem prosuditi, kako se stanovita školska mnienja izključuju, a k tomu kako se često pooštre osobnošću; nu kad šta hvali „France,“ a o tom istom šuti „Monde,“ onda volim pristati uz posljednjega. Jer makar je „ultramontansko“ kršćanstvo toga lista ponješto neugladjeno i okorjelo, to je ipak pravo, što se o prevrtljivom i dvorskom kršćanstvu dnevnika „France“ neda reći.

Iz Lizabona. Sabor je otvoren. Izmedju zakonskih osnovah predloženih saboru naglasi kralj u priestolnom govoru osobito osnove za školsku obuku, gradjanski kazneni postupnik, slobodu štampe, i za zaglobu dobarah, različitim duhovnim redovom pripadajućih.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Marko Horvat, dosadanji duh. pomoćnik u Belovaru, ide za župnoga upravljatelja u Čvistec.

„ Eduard Jelošić, duh. pomoćnik, premješten je iz Cirkvene u Belovar.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 6. **U ČETVRTAK** **8. VELJAČE 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Ples.

(Konac.)

Velikaši i odličnjaci nevežu se u izboru plesnih igrah na svoje narodne, već u zabavnik redaju igre raznih narodah. S toga njihov ples ni neima narodnoga biljega. Ples i sbilja nosi na vidik ćud narodnu. Tako n. p. talijanski i španjolski kaže bukteću u grudi vatru; francezka quadrilla čarobnost i umjeću te ugladjeno ponašanje francezko; poljska mazurka žestoku vatru s njekom narodnom galanterijom; češka polka i rejdovanka prirodjeni pokoj duše, bujnu milinu i umjetnu okretnost; ruski golubac naravnu bodroću i navadnu okretnost; magjarski csárdás ponositost; jugoslavjansko u obće, a na póse slavonsko kolo pokazuje tiho plamteću vatru, starinu i junačtvo sdruženo s ljubovnom ćuti, i njeku uljudnu milu razpuštenost jugoslavjanskoga značaja; a ličko ozbiljnost.

Seoski naši plesovi nose u obće biljeg iztočnih plesnih igrah. Nazivci starinskoga židovskoga plesa svjedoče, da se je igralo u okrug, u kolu. „Današnji iztočni ples (piše Scholz u svojoj bibličkoj arkeologiji u Bonnu 1834. kako se je sam na svoje oči uputio) jest kretanje u okrug i polukrug s nepravilnimi rhythmičnimi koraci i pregibi, a izvode ga nomadi tako, da se čitave hrpe mužkaracah i djevojakah uhvate u kola, medju dva mužka kola žensko na razdaleko, da se nedodirnu niti nesastanu, uza svirku; po gradovih igraju samo djevojke." — Da je kolo bilo u običaju i u starih Grkah, može se razabrati iz Homerove Iliade pj. XVIII. st. 590. a ljube ga i danas tako zvani novi Grci. Luka Ilić Oriovčanin u svojih „Slav. nar. obič." za dokaz, da se indijski kako drugi običaji tako posebice ples slaže sa slavjanskimi običaji, navodi ovo: „Najodličnija svetkovina je u Hindostanu tako zvana „Cvietna" na slavu boginji Bhavani, zatim boginji Sivas u ono vrieme proljetno, kada su noć i dan jednaki. Djevojke su se i žene naime uhvatile u kolo okolo te boginje, dostojno i sa različito umjetnim gibanjem tiela — dajući pleskanjem rukuh takt — okretale se, pjevale i onda aldove davale." (Wiese, Indien I. 1, str. 346.).

Kolo je obćenita plesna igra po svem našem narodu. U Slavoniji je igra dvostruka: „Kolo" i „Tanac." Ono je opet od tri vrsti: „Kolo navadno," „Povraćanac" i „Jastučak;" a tanac je smies — od svakoga po nješto. U Lici je poznato jedino kolo, dočim u zapadnoj Hrvatskoj gubi sve većma pravi svoj biljeg. Po gradovih naših izgubio se narodni ples posvema, osim što se od novijega narodnoga pokreta u zabavnik višjih družtvah uvršćuje i kolo. Preoteše mah i u nas plesne igre zapadnih narodah, pače njemački koturak (Walzer) zavukao se je ne samo u naše gradove i trgovišta, već u njekojih krajevih i u sela. Tu igru ponesu na sela seljani sami iz gradovah, gdje ju gledaju, ili ju donesu iz njemačkih krajevah vojnici. Sám na svoje oči vidjeh u krajini, kako gospoda kaprali na sramotu kolu stadoše sa strane uza više kolah igrati njemački koturak, nebi-li ludi narod priučili čemu ljepšemu i boljemu. Na taj se koturak srde i mnogi Niemci. Alban Stolz u svojem djelu „Spanisches für die gebildete Welt," putopisu po Španjolskoj pripovieda, da je u gradiću Geroni naišao na ples, pa rekši sud o njem, uzimlje na sito njemački koturak. Piše ovako: „Puk plesaše pod prostim nebom igru najjednostavniju i najnedužniju, što se pomisliti može. Čeljad držaše jedno drugo za ruku, čineć velike povorke i okruge, koji se što po glasbi, što po svojoj mašti i volji kretahu. Ostalo ljudstvo neimajuć prostora za ples gledaše i plesaše srcem. Baš krasno i djetinje veselje zrcalilo se ljudstvu na licu, te mi je uspomena

Digitized by Google

još i sad uviek mila, koliko god se putah sjetim one igre. Nu sjetiv se onoga krasnoga plesa u Geroni sjetim se ujedno i njemačkoga plesališta i koturka, ter mi se ovaj naprama onomu vidi nezdrav i bljutav kano štedljiva berlinska krčma, gdje se toči polovična i pomiešana žganica, naprам gorskomu vrelu, gdje se hrpica vesele djece sastane na igru. Dočim u starih narodah, pak jošte i sada u Španjolacah ples jest proizvod i izraz bujna života u mašti i tielu, koturak jedva da se može ozvati plesom; kad bi na to išlo, mogao bi koj pitomilac zvjeradi do toga dotjerati, da medjed s medjedicom pleše koturak." Zatim uzimlje slučaj, kad bi se Njemačka opoganila ter u tu pogansku zemlju iz daleke kršćanske zemlje došao misionar, pak stavlja pitanje: kako bi on opisao taj njemački koturak? On misli ovako: „Barbari, gdje sada boravim, plešu posve čudne plese, koje su morali naučiti od samih demonah. Najradje nedjeljom i svetkom čekaju, dok se smrkne; tada se sastanu oni, koji se zovu naobraženi, skupa, da igraju ples tako zvani Walzer. Najprije se poredaju uza stienu, a čim zasvira, polete mužkarci k ženskam te svaki ubuhvati po jednu. Varaš se, ako misliš, da se one otimaju, kano njekoč Rimljanom Sabinke, pače se i jako vesele, da tko po nje dojde. . . . Što je drugčije kod plesa vidjeti: slobodne liepe kretnje, raznolikosti, umjetnosti i bodrosti, toga svega neima ni malo u koturku. Vas čovjek, ni duša ni tielo nerade ništa, o duhu kakovu nemože ni govora biti; plesači i plesačice mogli bi baš i oči stisnuti, jer same noge rade, kano na kakovu žrvnju. Čudnovato plesači su pri tom ozbiljna lica, kano da rade važan posao od velika zamašaja; a jer jim se od nenaravna koturanja razžari i ukoči lice, mnogi izgledje kano da ga trese vrućica. Dočim po drugih zemljah svatko s veseljem gleda ples, budući u njem dražesti, promjene, mašte ili višje predstave, svirke i kretnje, to gledajući koturak mora ti se omraziti i dodijati; prikazuje se taj ples kano sjetan niem grieh, kojemu se svira. . ." Pokle se je Stolz (kano misionar u pomisli) grizko narugao nošnji plesačah (fraku) i plesačicah (na polak razgaljenim njedrima, tvrdim sponam u pasu, a širokim krilima) razlaže opornost, kojom se stariji ne samo drže toga „nećudorednoga" običaja, već ga predaju i potomstvu. „Da se poslie smrti njihove nedokine, već predje s koljena na koljeno, priredjuju bogatiri tako zvane „Kinderballe," gdje se već djeca moradu koturati, zaljubiti se i sve raditi onako, kakono veliki pri noćnom plesu. A da se djevojčice za kašnje, kad budu razgaljenih njedarah vodjene na ples, priviknu nestiditi se, to i nje za najranije mladosti oblače u opravu s razporkom, ter jih šalju na javna mjesta n. pr. na školske izpite." Napokon čine se njemu roditelji vodeći kćeri na ples „kano i Čerkezi sa svojimi kćermi na carigradskom pazaru." Drugi Niemac, Leop. Kist, u svojoj pučkoj knjizi „Hausapotheke" žesti se na njemački ples, veleć: „Huka i buka, surovost i nesputanost to su današnji naši plesi, te s toga nisu razumna čovjeka, a jošte manje kršćana dostojne zabave, već opačina, koje nevalja braniti. Dà, kad bi naš puk umio plesati kano n. p. južni narodi po imenu Španjolci, Talijani i mnogi iztočni narodi, u kojih ples nekaže ni pijanštine, ni razbludnosti i nečednosti, neka bi i bilo; jer bi tada ples bio vriedna pučka igra. U Njemačkoj toga nije. Neka se slobodno u zviezde kuje pučka prosvjeta i njom se hvališe, ona je sa svim tim ostala bajkom. . . Zašto je toliko putah i u razna vremena policija ples zabranjivala po gradovih i selih, ili ga barem stezala? Danas su takove zabrane riedke. Zašto? Puk se nije promienio na bolje, već na gore; ali su se promienila upravna načela. . ."

Što mi je sada reći o našem pučkom plesu? Promatram-li objektivno pravo narodno kolo s jedne strane, a s druge strane, da puk po svojoj naravi mora imati veselje i igru, to mu sbilja neznam prigovora. Što ozbiljni Niemci hvale u južnih i iztočnih narodah, a žele u plesu svom, naime: dražesti, ljepote, promjene, raznolike kretnje i živahnosti čedne, to jošte uza svirku i pjesmu sve nalazim u hrvatskom i slavonskom kolu. Zato rado pristajem uz pisca Oriovčanina, da je „prosto narodno kolo nevina i nedužna slavonske mladeži zabava." Što se tiče Povraćanca i Jastučka ili Vanjkuška, jedini oni po svojem sustavu pružaju priliku za poljubac ili cjelov; taj pako u našem puku neznači onoliko, koliko u drugih narodah, dokle ja poznam svoj narod, prem pjesme u kolu kažu, da znači puno („volio bim nego dukat i dva"). U nas se ljubi rod s rodom, prijateljska porodica s prijateljskom, kako više manje i drugdje; ali gdje se plaho djevojče mora poljubiti sa svakim, tko joj dojde na red, tim se, mislim, može otupiti stid, što je u djevojke najljepši ures, te s toga ima u tom i zla.

Gdje je plesalište? Pravilno na tratini pod prostim nebom, i u hladu granata drvlja, na javnih i osamljenih mjestih. U gornjoj krajini, što ja znadem, drugdje se po pravilu niti nepleše, van pred crkvom na ledini nedjeljom i svetkom, a o crkvenom sboru sigurno nemože proći bez kola, ako i prodje kojim svetkom.

Kada se pleše? Ljeti po bielom danu, na očigled ako ćes svemu svietu, veliku i malenu, staru

Digitized by Google

i mladu, otcem i majkam, poglavarom i podložnikom. Ta se hora plesa u istinu pohvaliti mora.

Kako se svršuje takov ples? Liepo. Kad se mlada čeljad naigrala ili se staroj pohtjelo poći kući, te mladu iz kola zovnula, razidje se družtvo te svatko k sebi za vida: djeca s roditelji, brat sa sestrom, rod s rodom, susjed sa susjedom u veselu razgovoru. Tko za kolo nije, u kolo se niti nehvata; jer naš puk boji se podruge kano ljute zmije. Hvata se u kolo mladež zrelija, koja počimlje misliti na pir. Hudi Stolz morda bi i tu pomislio na Čerkeze i pazar.

To je naš narodni ples s biele strane. Ali ima on i crnu stranu, crnju osobito od novijega vremena. Jer prvo na mnogih krajevih igra i naš puk pred krčmom. U zapadnoj i sjevernoj Hrvatskoj niti neznam drugoga plesališta, osim svetkom pred krčmom, gdje se i plesačice makar i nehotice ter kano kriomice prikriepe i razigraju lozinom kapljicom. Iznimka je morda jedina prigoda pira. Neću reći, da je to plesalište onako pogubno, kao i gradsko; ali je svakako opasno, tekar ako mladež nije roditeljem na oku. Nepomažu tudier ni roditelji, koji pjesmici: „kume moj dragi daj se napij, — jošće nas nebu, daj se ga vžij" marljivo odgovaraju vrčićem. Drugo u mnogih krajevih igra se u večer, pod krovom, a najviše ljeti pod prostim nebom na mjesečini ili u mraku. U ovo se doba s većine krade mladež iz kuće, ter bez grehote po nikoj način nije. Često uz javni drum izpod sela igra kolo do kola, jedno bjesnije od drugoga, pa koga put nanese na ovakova vilinska kola, malo kada uteče bez neprilike. Posljedice ovakove noćne igre morda su i žalostnije, nego što dolaze do mojih ušijuh. Treće u naškom kolu pjeva se, a te pjesme mnoge su nečedne i ružne, ter ubijaju stid i truju mladjahno srce. Nemislim ovdje ljubovne, koliko se može čednije pjesme, već baš vriedjajuće pristojnost. Naš Oriovčanin navedši razne poskočnice završuje članak o plesu ovako: „U ostalom razpušćeniji mladići i nedostojne poskočnice govore, kakovih imade množina. Ovi bi se morali malo zauzdati, tim većma, jer se kod igre i djeca skupe kao i stari ljudi i žene. Na ovaj način već i malena dječica nauče se svakojakim nepristojnim divanom. Istina, svaki narod imade svoj način veselja i radosti, ali ovaj se nesmie nikada izopačiti; zato roditelji neka brigu nose kao i stariji i umniji ljudi, da takove popisuju i pokaraju, koji nepristojnim divanom družtvo samo sramote. Sapienti pauca."

Evo kako se i nedužna zabava i u bezazlenu puku može izopačiti i radjati čemernim otrovom. Kako se sam Gospodin Isus neprotivljaše bezazlenu ljudskomu veselju, tako se neprotivi ni sveta crkva. Nego gdje se veselje izvrgne u opačinu, tudier ona vojuje proti njoj svom snagom. Crkveni otci udaraju na ples strahovito. Sv. Ambrozij veli: „Red i pazka nesigurna je, a jako se je bojati prevabe i zablude, gdje se zabava završuje plesom. Želja je moja, da se nijedna djevica Božja nedade na ples." Dalje piše: „Plesi su liesovi nedužnosti i grob stidu." Sv. Efrem piše: „Nemože se ovdje dolje plesati i djipati, a njekoč gore uživati se vječnoga veselja. Gospodin reče: „„Jao si ga Vam, koji se sada smijete, jer ćete tugovati i plakati."" (Luk. 6, 25.) — Sv. Augustin veli: „Bilo bi bolje, da mladići pluže, a djevojke sjede uza svoj kolovrat, nego da plešu." — Sv. Toma Akvinski piše: „Ples nemože proći, osim da se skoro svaki put težko sagrieši." — Crkveni pisac Tertulijan piše: „Plesalište jest hram Venerin i zvono nečistoće." — Sv. Karlo Boromej piše: „Svjetski ples jest okrug, kojemu je sredotočje vrag, a kolo oko njega čine njegovi robovi." — Napokon sv. Franjo Saleski reče o plesovih: „Isti najbolji nisu za ništa." Nijedan crkveni otac nebrani plesa, već je po gotovu svaki dobivši priliku o njem pisati proti njemu. Sigurno je pako, da nepišu proti njemu, jer je veselje, već pišu, jer se iz takova veselja zameće crna žalost. Neće biti suvišno, ako napomenem ovdje jošte sud stara vojaka i dvoranina, što ga je tiskana ostavio svojoj djeci za opomenu. „Ja sam balove uviek držao za pogibeljne; a ne samo razum moj, već i izkustvo, i to osobito, dovede me na to. Prem svjedočanstvo sv. otacah, po kojem se imadu smatrati plesovi pogubnimi, ima veliku cienu, mislim ipak, da svjedočanstvo dvorskoga čovjeka o tom mora imati jošte i veću. Znadem ja vrlo dobro, da su ovakovom prigodom njekoji većoj, a njekoji manjoj pogibelji izvrženi; nu znadem i to, da se i najhladnije naravi ugriju pri tom. Obično je to družtvo sastavljeno od mlade čeljadi, koja već u istoj samoći ima dosta truda, dokle uzbije napast; kamo je mučnije dakle opirati se na takovu mjestu, gdje ljepota, razsvjeta, svirka i igra može razdražiti pùt i najstrožijemu pokorniku. Ja sam dakle te misli, tko hoće da bude kršćanin, neka neide na plesnu zabavu, a mislim, da bi izpovjednici vršili samo svoju dužnost, kad bi od onih, kojim savjest vode, zahtievali, neka se okane plesne zabave." (Grof de Bussi.)

Čim je koj pučki običaj za duševni i tjelesni život opasniji, a preotimlje veći mah, tim veći pozor zaslužuje od budna pastira. Neima dvojbe, da je takov današnji ples, a sigurno je i to, da je mnogomu župniku već zadao i jada i brige. U poslu poboljšice treba muževna razbora. Kako je zlo nemariti posve za izopačen ter opasan običaj puka,

Digitized by Google

tako bi i gore bilo hotjeti umah i poprieko dokinuti ga. Radi se samo o poboljšici. Nebi valjalo prije svega udarati na plesajuću mladež izravno koreć ju i grdeć, već prijazno privabiti k sebi gospodare i roditelje, ter nje s liepa opomenuti, razložiti jim zle posljedice i podučiti, kako će si i čim djecu ili opametiti ili posve odvratiti. Od samih plesačah prije valja uztezati djevojke, pa kad njih nestane s plesališta, nestati će i momakah. Nemože-li to s plesajućim već naraštajem uspjeti, valja se prihvatiti djece u crkvi i školi, koja će tek dorasti za ples. Baš za to ima liep primjer u životu župnika Vianneya, kojega crtice donese 34. broj pr. g. našega lista. Znademo dobro, da plesa u puku nebismo mogli posve dokinuti, kad bismo i hotjeli; ali otriebiti ga od manah ter oplemeniti, to se trsiti i moramo i hoćemo, dokle nam siže vlast.

— n —

Nebeski biser.

(Pr. Gjuro M. Šimončić B—čki.)

Intuere sanctorum vivida exempla, et videbis, quam modicum sit et plane nihil, quod nos agimus.

De imit. Chr. lib. 1. cap. 18.

Nenahodimo naroda u nikoje doba, koj nebi pokojnike svoje častio, koj se nebi zahvalno i s počitanjem spominjao vrlih muževah, što su mu golemom silom duha svoga, dubokom mudrošću i nepokolebivom odvažnošću svojom velikih i stalnih zaslugah stekli; nahodimo pače u obilju pripoviedkah, pričah i uznositih pjesamah, što nam slavna djela slavnih ljudih slave i ovjekovječuju; nahodimo silne spomenike ljudih, što ih sada medju nami neima, ali su njekoč kano vrstni državnici i dobri vladaoci domovinu srećili, kano utemeljitelji raznih koristnih zavodah boljak naroda unapredjivali, ili se inako kano umjetnici svojim umješnim pronašašćem proslavili, te za viši život, za obrazovanost ili za bolje ćudoredje zaslužnimi se učinili. Njihovoj se uspomeni spomenici grade, stupovi i kipovi dižu, svečanosti čine, čast i slava pjeva i sbori.

Svakomu čast, koga ide! Nu ako se zemaljski biser, ako se zasluga na zemlji hvali, časti i slavi, nije-li vriedno i pravedno, da se istom hvalom obazremo i na nebeski biser? Nu kakav je to nebeski biser? To su svetci, ugodnici Božji a vrli dobročinitelji ljudski, jer nije-li goruća njihova vjera, nebeska ćud te uznositi primjer mnogo i mnogo dobro čovječanstvu donosio? Ako slavimo duboku mudrost u vladanju narodah, poput hridi tvrdu postojanost na bojnome polju, svakoj žrtvi pripravno domoljubje u miru, visoke umjetnine na polju obrazovanja, a niti nepitamo, jeda-li su oti ljudi, koji su svaki na svoju ruku ob obćem boljku nastojali i ćudoredni i pošteni i bogobojazni bili; zašto dakle da s druge strane neslavimo onu uzvišenu, nebesku, rekao bih, ćud, onu stalnost vjere, kojom bi cieli sviet svladao, onu golemu ljubav bližnjega, koja sebe zataja a za drugoga žarkim plamom bukti, zašto, velim, da nečastimo one ljude, koji su za slavu Božju i za ljubav bratsku život i blago žrtvovali, a da se i nisu na toliki stepen gradjanskoga života podigli, da i nisu toliko mogući, toliko umni, toliko prosvietljeni bili?

Carstvo je Božje posvuda; začima se u vremenu, a prelazi u vječnost, razprostire se od zemlje do neba; gradjani toga carstva nismo samo mi, koji u ovoj tužnoj dolini suzah živimo i trpimo, što se po ovoj zemlji potucamo i kojekakov boj bijemo, već su i oni gradjani toga carstva, koji su bojak na toj zemlji sretno nadbili, uzpeli se na brdo sionsko, na glavicu mira, da tamo miruju i zasluženu plaću uživaju; tim što su u nebo dospjeli, nisu se razdvojili s crkvom na zemlji, svejednako su sinovi njezini, koja ih je za vječni život rodila i odgojila; svejednako su s nami sdruženi svezom ljubavi, našega su roda i plemena — njihovo srodstvo naša je čast, njihovo bratstvo naš ponos. S toga i jest crkva kršćanska vrle i odabrane pokojnike svoje vaviek častila i slavom ih se spominjala. Štovanje svetacah nije crkva uvela i naredila, nego je ono poteklo samo iz kršćanskoga srca i naravne ćuti pravovjernikah, a crkva ga je onda odobrila samo i poduprla — a to je i morala, jer nikako nije mogla da bude nezahvalna onim vrlim muževom i onim čestitim ženam, kojim pripadaju neumrle zasluge, stečene oko toga, da se razširi, utemelji i učvrsti carstvo Božje na zemlji. S toga i nahodimo štovanje svetih, po naglavce mučenikah, jur za kršćanskih pravremenah; jer su upravo oni nepokolebivom postojanošću svojom, mukami svojimi i divnom onom dobrom voljom, kojom su u smrt srtali, jasno posvjedočili, da je vjera, za koju trpe i umiru — vjera od Boga; njihova je krv, kako stari njeki crkveni otac slovi, sjeme kršćanstva: oni su tisuće i tisuće poganah obratili, a ostale i nehotice u čudo utjerali. Na njihovih grobovih, kod njihovih ostanakah sakupljahu se za vrieme progonstva vjernici, da ondje službu Božju čine, te da se primanjem svetotajstvah i živom uspomenom, živim primjerom svojih predhodnikah priprave i okriepe na isti boj, nebi-li ga isto tako sretno i pobjedonosno nadbili. Preko uspomenih danah, u koje su krvni svjedoci krvju svojom vjeru zasvjedočili, stavili bi prvi kršćani i smrtne dane onih, koji se odlikovahu izpovjedajuć vjerno i postojano nauk Isusov, braneć vrlom gorljivošću svetu vjeru i gorljivom revnošću kršćanske istine, te koji bijahu s veće savršenosti svoje i s preliepih kriepostih svojih crkvi na diku. Od četvrtoga stoljeća počeli su uspomeni njihovoj graditi žrtvenike, kapele, pače hramove, njihova si imena u krstu pridievati i njihov bogoljubni život, njihova slavna djela u bogoslužnih sastancih na diku iznositi.

Digitized by Google

Spominjemo-li se svetih i častimo-li njihove kreposti, to častimo i Boga, te ota čast sućni je dio bogoslužja: u svetih slavimo onoga, koj ih je posvetio. Oni su se velikimi djeli svojimi proslavili, svetim životom svojim griehu upopriečili, liepim primjerom u drugih ćut za božanstvenim budili i gojili, znanjem svojim i mudrošću istine vjere protiva krivovjerstvu branili, ali sve su to činili, ne sami po sebi i po svojih silah, nego pomoćju, blagoslovom i milošću Božjom: duh ih je sveti sa visinah nebeskih kriepio i slobodio. U njihovom se životu jasno vidi sila evangjelja i jasno zrcali moć kršćanstva; jasno se vidi, da milost Božja slaba jači, da čovjek njome sve može — svaku muku trpjeti, svaku napast svladati, svaku nevolju podnieti i svakoj dužnosti podpuno udovoljiti. Svetci su svjetli i raznobojni traci jednoga te istoga sunca, koje je Isus; oni su velika slika, živimi mastmi naslikana, s koje slike začudjeni motrimo divnu moć, svetost i ljubav Božju; njihov je život odsiev onoga svjetla, što ga mi podnositi nemožemo; jer je to svjetlo — slava Božja. Častimo doduše svetce, ali častimo upravo po tom najsvetijega, koj nam se ovimi — djeli svojimi — objavljuje. Pa ota čast, što ju Bogu po njegovih ugodnicih prinosimo, silno nas takodjer naravnim njekim načinom nuka, da ih uzsliedimo. Svetci imadu nam biti uzor i primjer, imadu nam biti živi uglednici, za kojimi da se u kršćanskom životu vjerno povedemo. Oni nas puni vjere i ljubavi kano nebeski kakovi traci okružavaju i vječnost nam liepu na oči nose; oni nam sjaju kano svjetle zviezdice na obzorju, koje da nam razprše tamu, što nas na toj zemlji pritisnula i da nam svrate poglede i nas i srca naša s nemira ove zemlje na pokoj, koj nas tamo u nebu čeka; oni su poput krasnih, nebeskom rosicom napojenih proljetnih cvjetićah, koji da nam oku i ćuti gode; oni nam stoje u putevih naših kano svježe, zelene i plodne voćke, koje da nas ugodnim svojim hladom blaže, a sladkim plodom kriepe.

Vrlo se rado iz bučne i nemirne sadašnjosti duhom prenosimo u mirnu, razbistrenu prošlost; godi nam, kada se zamršenih naših kojekakvih životnih odnošajah, što nam se i uzduž i napopriek križaju, što nas na sve strane navlače i natežu, što nam sile u sve vjetre gone i svaku nam ćud zamamljuju — kada se otih naših raznih nepovoljnih odnošajah sretno riešiti i u ono blaženo vrieme prenieti možemo, kadno su kršćanski naši predji onako priprost i naravan život živovali, u ono ljepše vrieme, kad je vjera još življa i tvrdja bila, a ljubav obilatije iz srdacah tekla, kad je vjera još bregove premještala, a ljubav još čudesa tvorila. Slašću njekom sisamo onaj svježi dah, kojim nas kadi kršćanska prostota i sveti mir, što ga u životu svetih ugodnikah božjih motrimo. Njekako nam je u naravi i od velike potrebe, da si u radosti i u žalosti sve misli i ćuvstva svoja prilagodimo riečim i činom onih plemenitih ljudih, što su prije nas u istom položaju bili, nebi-li si tako radost povećali a tugu pomanjili, nebi-li mnoge spasonosne utiske, što bi nam često bez traga iz srdacah izčeznuli, kano stalnu uspomenu pridržali. Sinulo-li žarko sunašce i pred naša vrata, te smo dobre sreće i u zvanju nam našem sve blagopolučno i blagoslovljeno, to se nutarnjim njekim zadovoljstvom obaziremo na prošlost i ponosni promatramo slike otacah naših, koji su čovječanstvu mnogo dobro učinili, i promatrajuć njihovu slavu ponos nam se još više diže, još se više sokolimo, nebi-li se i mi ote slave domogli. Ako-li nas pako snašla tuga i nevolja, te smo prošli u crno gvoždje; ako nam se svaka dobra želja i pošteno nastojanje osujeti; ako nas ljudi zlobe i kude te nam do čina ni doći nedadu, to se i opet rado obaziremo na prošlost, da vidimo, nije-li onda bolje možda i ljepše bilo — pa ako nahodimo i ondje ljudih, koji su se sa svietom i njegovom zlobom borili, koje je ista, dà i veća nevolja trla, pa su ju mirno podnosili, te nepazeć ni lievo ni desno pravo činili; to je i nam laglje podnositi našu biedu, zaboravljamo naše jade: to nas slobodi i junači te se opet utješenim i okriepljenim srcem prilježno laćamo svojega posla.

Komu da nije poznata sila i moć primjera? Dosta je divna ota moć a i divotan je primjer, koj nam u tihanom veličju svojem neprestano pred očima trepti, ozbiljno nam, ali blago, mirno i niemom govorljivošću kanoti namiguje; neupravlja nas on oštrom zapoviedi ili možda uvredljivom riečju, netjera nas izpred sebe poput silne kakove bujice, nego nas za sobom ljubko povlači, blago bodri i ugrieva poput ugodna sunčana traka, te mu sile ni neosjećamo, ali joj ipak odoljeti nemožemo. S toga nam ga i sv. pismo toplo preporuča: „Spominjajte se onih, koji vam rieč Božju naviestaju, motrite im život i sliedite ga.“ — U očitovanju vidio je Ivan nebrojenu množinu, svakoga jezika i porekla, gdje u bielih odoricah, pobjedonosnom palmom u rukuh a slavospjevi na ustiuh stoje pred jaganjcem Božjim; i reče mu gospodar angjelah: „To su oni, koji su došli iz velike tuge, koji su odjeće svoje obielili i oprali u krvi jaganjca Božjega, zato i jesu pred prestoljem Božjim.“ Svi ovi bili su slabi, umrli ljudi, iz praha i pepela te robovi smrti, bili su našega roda, kost naše kosti, put naše puti, bili su istim slaboćam podani, istim napastim podložni, istim borbam proti griehu izvrženi: ali su se milošću Božjom te krvju Isusovom očistili i ojačili, te im vjera i ljubav nebijahu vanjska samo rieč, vanjski čin, nego isti najnutarnjiji život, isto njihovo pravo bivstvo — pa ota vjera, dah njihova života, ota ljubav, bilo njihova srca, i na nas neodoljivom silom djeluje, kriepi nas i bodri.

Dakako da je život gospodina Isukrsta najljepši i najsavršeniji ugled svih kriepostih i svake svetosti; nu kako se upravo u taj ugled ugledati, kako ga u raznih okolnostih i odnošajih sliediti imamo, to nam pokazuje primjer svetacah; s toga i piše sv. Pavao na Korinćane

Digitized by Google

„Budite moji sljedbenici, kakono sam ja sljedbenik Krstov.“ Život svetacah ništa drugo nije, nego žiće i djelovanje Isusovo, kako se ono u raznih okolnostih i odnošenjih zemaljskoga žića te kod toli posebnih i osobitih naravih ljudskih sliediti i izvesti može, predstavljeno nam u toli raznolikih slikah, mnogostranih nazorih i svih mogućih objasnjenjih; život je svetacah, rekao bih, žiće i djelovanje Isusovo pretočeno u sve jezike i izjašnjeno u narječjih svih narodah, da ga svaki i sliednji razumije: „Nije svim dano, da znadu tajnosti carstva Božjega,“ da spoznadu božanstveni život Gospodnji u njegovoj savršenosti, i da shvate visoku pomisao njegova uzvišenoga nauka, ali u živoj slici i u živom primjeru lasno će to svakomu za rukom poći. Isukrstov je primjer svakako najveći i najljepši, jer je on svim sve bio; ali mi otaj primjer vidimo, kako je savršen, svet i božanstven, a ne kako je svetim i božanstvenim postao, vidimo ga kano slavnu pobjedu, a ne kano mučan boj; vidimo, kakav čovjek **treba da bude**, a ne kako to **postati ima**. Ima u našem životu slučajevah, u kojih nam nije dopušteno Spasitelja tražiti, a i nebi ga mogli naći; tako nas on Bog najsvetiji nemože učiti i pûtiti svojim primjerom, kako nam se valja kretati u okolnostih, što ih sobom donosi prirodjena slaboća uma i pokvarenost volje naše, kako nam se valja boriti na krvnom borištu s požudami i putenošću, kako razbijati mrak, što nam ga dvojbe navlače, kako se ugibati stranputicam, u koje nas kojekakve zablude vabe, kako bježati crni jaz griehah i kako stupati trnovitim putem pokore i poboljšanja. U svih otih i sličnih slučajevih, što nam se u životu dan po dan sgadjaju, valjaju nam jedino svetci. — Kano sluge i poslanici njegovi — njihov nas primjer pûti, tješi i bodri. Aj, koli su raznoliki oti liepi primjeri tolikih i tolikih svetacah! Vidimo medju njimi ljudih iz svih vremenah, svih narodah, staležah, svake dobe i svakoga spola: careve i kraljeve pape i biskupe, visokoumne učitelje i neuke pustinjake, visoku gospodu i priproste seljane, hrabre vojnike i plahe koludrice, muže i žene, starce i nevinu dječicu. Vidimo ih u svakom stanju, položaju i načinu ljudskoga života: vidimo ih zlatnim viencem i krunom na glavi, kako s časti i dostojanstva odsievaju kano žarko sunce u pol dana, što ga slabim okom pogledati nemožeš — i vidimo ih u priprostoj odjeći nizka roba njegvami i konopci na noguh i rukuh; vidimo ih u bogatstvu i obilju svakoga zemaljskoga dobra — i u nevolji, ubožtvu, skrajnoj oskudici, kako si golotu razdrapanimi krpami sakrivaju, i suhu si koricu hljeba toplimi suzicami namaču; vidimo ih slavne te im slava po svem svietu odmnieva — i posve neznane, te bi mislio, da je i sam Bog na nje zaboravio; vidimo ih, gdje živahno s ljudmi obće i druže se — i gdje posve od svieta odruženi u zabiti Bogu samomu žive; vidimo ih, gdje u sladkom miru radeno i prilježno dužnosti svoga zemaljskoga zvanja vrše — i gdje u ratu dušmane gone, svojom ga čvrstom desnicom biju i junačkim srcem u smrt sréu. Riečju visoko i nizko, u obilju i oskudici, u slavi i sramoti, u miru i borbi, u tišini i buri, u sjegurnosti i u pogibeljih; na svih putevih i stazah života, bile ove ravne ili strme, gladke ili hrapave, opažamo i susrećemo svetce; vidimo ih, kako na tih stazah stoje i hode, bježe i zaostaju, dižu se i padaju, malakšu i sjeguraju se, kako vrljudaju, trtaju, kako se spotiču i padaju, ali se opet sabiru i podižu — te na posljedku ipak milošću Božjom ožudjeni cilj spasa dostizavaju.

Kao što godj je **jedan** samo Stvoritelj, a stvorovah je silesija kojekakvih bojah, prilikah i sgodah, svi savršeni i od sebe krasni, ali mnogo različni svrhom i ciljem svojim, postankom i sastavom, ustrojstvom i osiećanjem, te raznimi svojimi vanjskimi pojavi, tako i **jedan** je samo tvorni duh, ali su mnogobrojni darovi i mnogovrstne milosti njegove, te vidimo, kako je ovoga svetca razsvietlio, onoga očistio, ovoga okitio, a onoga usavršio. Tisuć i tisućstručnimi popriečnimi stazami dodjoše ipak svi svetci do istoga grada Božjega, dovinuše se ožudjenomu cilju spasa. Jedni se razkrstiše sa svietom, ostaviše sve i odbjegoše u planine i divlje pustoši; drugi pako ostadoše u svietu i življahu u njem dobro mu tvoreć i o boljku radeć. Jednim je bio u volju samotan i miran razmatrajući život u tihoj samostanskoj stanici; a drugim bio opet bolje u volju družben život, pa se ga uživali, s ljudmi mnogo i živahno obćili. Jedni skučiše se dragovoljno pod jaram sliepe poslušnosti te ga tako trpljivo i točno snošahu, kao onaj monak, koj nije mogao niti slova O dopisati, jer ga opat zovnuo; drugi si opet pridržaše slobodu čineć po svojoj misli i svom osiećanju, što je pravo i dobro. Jedni držahu se po slovu onih Gospodnjih riečih, kojimi blagoslivlja uboge duhom, pa razdieliše sav svoj imetak ubogim, crkvam i bolnicam; drugi se neoprostiše sa svojim blagom, već njim upravljahu po slobodnoj svojoj volji. Jedni cienjahu djevičansku čistoću nada sve i najveće blago ovoga života, te joj prinašahu svaku moguću žrtvu; drugi opet stupiše u brak uživajuć punom mjerom slasti i radosti domaćega života. Jedni ostadoše za vrieme progonstva na svom mjestu, nebojeć se mučeničke smrti i neplašeć se od onih, koji mogu tielo ubiti, ali nemogu duše pogubiti; drugi se ukloniše od silničkoga mača, spominjuć se onih Isusovih riečih: „Progone-li vas u jednoj varoši, a vi bježte u drugu.“ Jedni bojahu se časti i dostojanstva te ga ponizni nehtjedoše primiti, nego mu se čvrsto opirahu, drugi se opet iz poslušnosti dadoše i povisiti. Jedni vršili bi svoju službu gorljivom revnošću, branili bi i štitili pravicu svom strogošću i svim pravičnim oružjem; drugi bi opet dužnost svoju blago i krotko vršili, svedj opominjali i putili a nikad nekaznili. Jedni življahu strog život odričuć se svega, posteć svejednako, hodeć gologlavi i bosonogi, spavajuć na tvrdoj prostierki, bježeć svaku nasladu i

Digitized by Google

smatrajuć već to za nepristojnu mehkoputnost, da bi se okupali ili si odjeću promienili; drugi življahu malo blažije, odievajuć se, kako je oko njih običaj bio, stanujuć i hraneć se, kako se njihovom staležu pristojalo. Jedni bijahu svedj zamišljeni, ozbiljni i šutljivi, te se nebi nikad nasmijali, niti kojom šalom našalili, a drugi bi se radovali i veselili, te pustili se kadšto i u nevine pošalice. Jedni bi sa strahom i trepetom čekali smrt, neprestano bi im u ušijuh zvučila strašna trublja posljednjega suda i vazda bi mislili na onu groznu rieč: „Odlazite od mene;“ drugi bi opet željno željeli, da ih smrt skoro tiela rieši i s Isusom sjedini, uzdajuć se u Božju veliku milost čuli bi samo one ljubezne rieči: „Dodjite blagoslovljeni i zauzmite carstvo, što vam je od iskona pripravljeno.“ Što nam još preostade, što bi imali reći? Raznolikost ova, protimbe i protuslovja ota nemogu nas smesti, pače nas pomažu u slabosti našoj, kažuć nam razne puteve, kojimi ćemo do neba, kad nemožemo svi sve učiniti, svi od slaboće svoje sve krieposti vršiti, svi savršeni, svi podpuni biti.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Razprave saborske nespadaju u obće u ovaj list, van u koliko zasiecaju u crkveno područje. U tom pogledu imamo njeke stvari napomenuti iz sadanjega sabora trojedne kraljevine.

Prva se tiče napadaja na osobu naše crkvene glave, uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa Jurja Haulika, koj se dogodi sliedećim povodom. U sjednici dne 20. Siečnja držanoj, u kojoj započe obćenito viećanje o adresi, izjavi se nj. uzoritost proti osnovi adrese, izradjene po većini adresnoga odbora, i predloži, da se imenuje novi odbor, koj bi sastavio drugu adresu, iz koje bi se imale izostaviti žaobe, tegobe i zahtjevi, jer po mnienju nj. uzoritosti neidu u adresu, već u posebne predstavke. Premda je u sljedećoj sjednici dne 22. Siečnja za volju lakšega porazumljenja uzoriti stožernik svoj predlog prije započete razprave o adresi opozvao, to je ipak zastupnik g. Ivan Perkovac u istoj sjednici mislio, da ima i taj opozvani predlog nj. uzoritosti pobijati, a učinio je to tim, što je poslie njekoliko laskavih riečih o visokom dostojanstvu, častnoj starosti i premnogih kriepostih uzoritoga gosp. kardinala rekao, da je isti vazda prianjao uz svaku vladu (valjda bi se bio imao svakoj opirati!), a sada da zagovara politiku, koju govornik nezna kako bi nazvao, pa da se nezamjeri, reče, da je to politika — nikakova.

Na ovaj lični napadaj — nemožemo ga inače nazvati, jer neuvidjamo logičkoga saveza medju kardinalovom politikom i obranom adrese, neuvidjamo, kako bi iz kardinalove politike, bila kakova mu drago, sliedila valjanost ili nevaljanost predložene adresne osnove, — na ovaj lični napadaj odvratio je uzoriti gosp. stožernik, neimavši prije prilike govoriti, u sjednici dne 3. Veljače na svoju obranu sliedeće:

„Oprostite gospodo, što se usudjujem ovoj mojoj izjavi još njekoliko riečih dodati. Nerado govorim o stvarih, koje se moje vlastite osobe tiču. Ali budnć su onomadne izjavljena ovdje javno njeka, koja bi mogla na moj moralni značaj sjenu baciti, s toga držim si za dužnost na ona u kratko i bez svake žestine odgovoriti; što evo činim sada, kad mi je od onoga vremena prvi put čast prosboriti moći. Tvrdilo se je naime, da moja politika nije nikakva politika, što će u najblažijem smislu toliko reći, kao da sam si u mišljenju i činjenju nepostojan i nedosliedan. Ja mislim, da sam tečajem 27 godinah, odkako na zagrebačkoj biskupskoj stolici sjedim, dovoljno politiku svoju pokazao, koje glavna načela jesu: nečiniti i nesnovati ništa, što bi bilo jedinstvu, dostojanstvu i sigurnosti monarkije, koje čest i naša domovina po providnosti božjoj sačinjava, protivno ili pogibeljno. Jer uviek mi je pred očima lebdila neoboriva ona istina, da niti ruka niti noga, niti ikoje drugo pojedino udo tiela nemože dugo živjeti, niti zdravo i čilo biti, ako mu srce ili glava boluje ili gotovo postala.

Drugo načelo moje politike bijaše vazda: čuvati i braniti, — i to na koliko samo je moguće u iskrenom savezu s Ugarskom, — stari naš ustav i ustavnu slobodu, nu tako, da se neprihvaća svom silom ono, što je duh vremena neopozivo izbrisao, da se nesuprotstavlja promjenam, koje smieraju na boljak domovine. — Treće moje načelo bijaše, a jest i sada, podupirati na koliko mogu intellektualnu, a osobito ćudorednu naobraženost naše domovine, i, na koliko mi slabe sile dopušćaju, doprinesti takodjer materialnomu njenomu boljku, slavi i ugledu!

To, što u ovo malo riečih izjavih, bijahu od mladosti moje, jesu sada i biti će do konca života moga, koj dakako nemože na daleko biti — načela politike moje. Dakle politika moja, dočim je pozitivna, nemože biti nikakova; jer sve, što je pozitivno, mora da nješto bude.

Izpoviedam, da onoga načela nikada nisam bio, da se valja protiviti po što po to namjeram vlade, pa makar i nedavala povoda pravednim tegobam; da treba neprestance rešetati nepovoljne stvari, koje su bile pa prošle; pa makar nebi više nikakva povoda bilo tužiti se na nezakonitost i nepravdu, da nam i onda valja u tako zvanoj pasivnoj oprjeci biti, kada nam sam kralj naš apos., poslie talikih dokazah svoje blagonaklonosti, otčinsku pruža ruku; da nam valja pronaći i upotrebiti sve zapreke, da se domovina naša iz svoga u svakom obziru žalostnoga stanja nepodigne, svojim kraljem nepomiri, i svoje toli unutarnje koli spram cjelokupne monarkije poslove neuredi. — Takova politika nije mi se — iskreno izpoviedam — nikada dopadala; jerbo je jedva ikada šta dobra na svietu proizvela. Takovu politiku bi moći većim pravom nikakvom nazvati; jer osim neprestanih i to veoma pozitivnih napadanjah na osobnosti, i zadirkivanjah u tudje poštenje, — takova politika jest politika negativna; idea pako negacije i ničesa veoma su si srodne; jesu neplodne kćeri jedne iste nesretne matere, čije ime neću da spomenem.

U ostalom čovjek sam i kao takav izpoviedam — mnogim manam podvržen; mogu pogriešiti, i pogriešim bez dvojbe češće. Ali ako me je moći budi radi kakove slabosti i manah obiediti, nemože se ipak o meni s istinom reći to, da neimam nikakovih načelah, da sam si nedosliedan, da se mienjam, da sam nepostojan. To će mi posvjedočiti svatko, koj me iole pozna, a što više i od toga vriedi, to mi svjedoči moja savjest.“

Digitized by Google

„Pozor“ nije mogao ove obrane mirnim srcem podnieti, već si ga je dne 6. Veljače u članku „Saborske slike“ izkalio ovako:

„I ovako rade, osim domaćih sinovah i oni muževi, koji su sve blagodati od ove tužne domovine 27 godinah izobila uživali, a ovako radeć imadu još srca javno u svoju hvalu kazati, da se nesuprotstavljaju promjenam, koje idu na boljak ove zanemarene domovine; da podupiru intelektualnu i ćudorednu naobraženost, slavu i ugled njezin. Kad bi ovi muževi imali ljubavi i hvaljene lojalnosti, nevelimo za ovu domovinu, kojoj su tudjom vladom nametnuti, nego za načelo monarkičko i za sretan obstanak i uspješan razvoj carevine, oni bi se tomu dovili, da ni srce, ni glava nemože biti mirna, sretna i spokojna, ako je ruka, ili noga, ili ma koje udo bolestno uslied udaracah, što ih viekom i neprestance dobiva. Oni bi uvidili, da je ne samo nelojalno, nego upravo nevjerno (!) vladaoca ili njegovu vladu svakom prilikom voditi u debatu kao protivnika narodnih željah, koje su se upravo iz njegovih najprečih potriebah izvile, o kojih mu visi narodni život ili smrt — Nam se ova igra sa načelom monarkičkim čini vrlo pogibeljna. Pogibeljno je za načelo monarkičko tvrdjenje, da se nepristoji, da nije shodno vladaoca pozornoga učiniti na tegobe i potrebe narodne. Mi smo uviek držali za najnevjernije sluge kraljeve one prilizavce englezkoga kralja, koji su ga svjetovali, da gazi prava kolonijah u sjevernoj Americi, koji su ga odvraćali, te nije uklanjao za vremena pravedne žaobe i tegobe njihove.“

Ako neuzmemo, da su ovi redci napisani u navali uzrujanih prekipljelih strastih ili u vrućici, a to neznamo, čim bismo mogli izpričati pisca, koj je u ovo malo redakah sgrnuo toliko neistine, uvriedah i crne nezahvalnosti napram mužu, o kom je sam g. Iv. Perkovac u javnoj sjednici priznao, da je „radi visokoga dostojanstva, i radi častne starosti, i radi drugih premnogih kriepostih ne samo čašćen, nego upravo odlikovan po ovom saboru,“ a u kom domovina naša štuje svoga velikoga dobročinitelja. A čim tek da izvinimo čovjeka, koj se nije ustručavao takova muža javno obiediti najtežim državljanskim zločinstvom — nevjerstvom napram svomu vladaru?! —

Drugi slučaj, što ga iz naše sabornice imamo javiti, tiče se konkordata. U sjednici dne 24. Siečnja predloži zastupnik rumski, g. dr. Miletić, da se u adresi učini spomen i o konkordatu, te se isti saboru na reviziju podnese.

Izvjestitelj adresnoga odbora, g. dr. Franjo Rački, braneći u sjednici dne 27. Siečnja osnovu adrese odbio je taj predlog, rekavši:

„O tom dalo bi se mnogo govoriti, nego ja ću samo napomenuti, da konkordat, kao ugovor izmedju glave jedne crkve i glave jedne države, u istih državah i u smislu svih državoslovacah spada medju temeljne državne zakone, koji vežu i dotičnoga vladaoca i glavu crkve. Da su se konkordati na taj način i u tom smislu, počam od Wormskoga konkordata do najnovijih izvadjali, svim je poznato, i isto tako, da je i prvi francezki konzul god. 1801. pronašao utanačiti takav ugovor, te ga uvrstiti medju temeljne zakone države.“

U carevini austrijskoj u sadašnjem smislu bila je concordia inter ecclesiam et imperium sve do Josipa II.; a imenito glede naše domovine i Ugarske u obće moram primietiti, da je ovdje crkva bila posve slobodna, i da se je što po kanoničkom pravu, što po domaćem vladala, da dakle konkordata za kraljevinu Ugarsku niti trebalo nije.

Nu ja mislim, da svikolici oni liberalci, koji svakomu družtvu u državi vole dati slobodu nutarnju i vanjsku nego-li crkvi, ni najmanje nebi se imali smućivati uprav nad tim državnim aktom, koj se u carevini austrijskoj sklopio g 1855. 18. Kolovoza, jer što se u njem navadja?

Pošto je slobodni ustav barem u načelu zavladao, skinulo je nj. veličanstvo one okove, koji su prije na crkvi ležali. Medju ostalim prije nisu mogli biskupi sa glavom svoje crkve obćiti, ako se nije metnula medju biskupe i medju glavu crkve državna vlast. Ako se skinula cenzura, onda neznam, kako bi obstojao placetum regium.

Nadalje vraća se crkvi upliv u odgojivanje onih mladićah, koji se oltaru posvećuju; vraća joj se pravo na njezin imetak, vraća se upliv biskupah na disciplinu crkvenu. Tim konkordatom dakle nevriedjaju se prava nijednog stanovnika ili korporacije; s druge strane učinjen je medju glavom crkve i države. S toga ja bih rekao, da u adresu takav zahtjev ni najmanje nespada. U ostalom ako bi se imala o tom potanja rieč povesti, ja ću još više toga navesti, jer za sada vidim, da ov zahtjev neima više braniteljah, a ja bih dosadjivao vis. kući, da više o tom sada razpravljam.“

Još nam je nješto napomenuti iz sjednice dne 29. Siečnja obdržavane. U njoj je preč. g. dr. Luka Petrović, kanonik i zastupnik kaptola zagrebačkoga, predložio, da se tri alineje iz adrese izostave, te je taj predlog nastojao podkriepiti razlozi. Nespada na nas suditi o tom, da-li je predlog bio shodan ili ne, da-li su razlozi zanj navadjani bili valjani ili ne. Ali česa zamučati nesmiemo, jest to, da je besjeda preč. govornika bila često prekidana vikom, smiehom i psikanjem, što nije bilo niti prema dostojanstvu kuće, niti prema štovanju, što su ga gospoda zastupnici dužni sebi, svojim sudrugom i onim, koji su je poslali u sabor. — Ovo, da nenazovemo stvar zasluženim imenom, samo ćemo reći sasvim neparlamentarno postupanje tim je više vriedno da se osudi, što se je dogodilo u onoj istoj sabornici, u kojoj se toli često spominje i preporučuje dostojanstvo kuće i parlamentarnost. Nu za ocjenu toga postupanja dosta je samo opomenut se staroga kršćanskoga pravila: što nećeš, da se učini tebi, nečini ni ti drugomu!

— Za unutarnje uredjenje župne crkve u Svinjaru, župi nadbiskupije zagrebačke a pukovnije gradiške, poklonio je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački na molbu tamošnje obćine stotinu for.

— Veleučeni gosp. Marko Lončarić, svećenik nadbiskupije zagrebačke i duh. pomoćnik u Križevcu, vratio se je ovih danah iz Pešte, gdje je položiv stroge izpite na tamošnjem sveučilištu stekao lovor-vienac doktora bogoslovja.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 7. U ČETVRTAK 15. VELJAČE 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Tolerancija.

Sloboda vjerozakona, sloboda sviesti to je zahtjev napram državnoj zakonarskoj oblasti, a snošljivost ili tolerancija zahtjev vjerozakonske družbe napram drugim. Jedna je i druga geslo našega vremena. Mnogi krivo shvaća ter na zlo rabi rieč: „tolerancija,“ a ima još i više njih, koji je bez hule na katoličku crkvu ni izustiti nemogu. Što je dakle tolerancija? Jest uztega i mir duše, kojim ono, što nam se vidi protivno ili pače zlo, a promieniti ga ili nemožemo ili nesmiemo, trpljivo podnosimo, nepobijamo, ili pače porad obćenita kakova dobra a za ukloniti se većemu kvaru kad i kad upravce dopuštamo i kano priznajemo. U užjem smislu tolerancija jest snošljivost vjerozakona napram vjerozakonu. Prosuditi ćemo dakle na kratko prvo: toleranciju katoličke crkve, drugo: toleranciju protivnikah njezinih, i treće: za koga je u najvećoj toleranciji našega vremena ili tobože u podpunoj vjerozakonskoj slobodi najveća intolerancija.

Uzimajući na um ovaj smisao tolerancije huli se na katoličku crkvu, da ona po svojoj naravi već nemože podnositi nikakova drugoga vjerozakona, budući njoj članком vjere, da je ona jedina spasonosna, dosljedno sve druge spasogubne. Dàkako tko ovaj članak katoličke crkve izvrati u ovu izreku: „Tko nije katolik, biti će za uviek proklet!“ mora iz njega dosljedno izvesti nesnošljivost. „Muhamedanci, Peržani, Indijanci, Kitajci itd., svi oni narodi, koji obsižu četiri petine svieta, goriti će do vieka u paklu zato, jer slučajno nisu rodjeni u katoličkoj crkvi — — koga da to nerazdraži?! tko da to vjeruje?!“ Ali je baš ta izreka proti nauku i duhu katoličke crkve. Kako porad stotine drugih stvarih, tako i porad ove viče se na crkvu samo zato, jer ju protivnici zlo razumiju, a jer ju zlo razumiju, podmiću joj nauk, koj je njoj samoj mrzota. Kako-li pako crkva onaj svoj članak razumije i nauča, to je najprostija istina od svieta, istina zdrava ljudskoga uma, kao što su n. pr. ove stavke: Gdje nije svjetla, tu je mrak; bjelini protivna je crnina; što nije dobro, to je zlo; gdje nije života, tu je smrt; tko nije u istini, taj je u bludnji itd. U tom niti je tajne niti kakove tegobe. — „Izvan crkve neima spasa“ to na prosto znači ovoliko: svatko je obvezan, i to obvezan pod gubitak dušnoga spasa vjerovati pravu vjeru te polag nje živjeti, ako mu je moguće do toga doći; ili drugimi riečmi: griešiš, te sbog toga gubiš spas svoje duše, čim hotomice istinu, ako ti se je pokazala, odbijaš. — Zar je to šta nečuvena, okrutna i nesnosna? Sljedbenik druge koje vjere neće već porad sama toga, jer je njezin sljedbenik, biti pogubljen. Ako je tko bez svoje krivnje u bludnji t. j. ako mu s ovoga ili onoga uzroka sbilja nebijaše moguće katoličku vjeru spoznati i pripoznati, to njega crkva smatra kano svoje po duhu diete. Je-li dalje on živе po zakonu, što ga drži pravim zakonom Božjim, tada se pravedno ima nadati vječnomu blaženstvu upravo kao i katolik. Česa si je crkva katolička sviestna, i što drži kao svetu istinu, za koju s veseljem od svojega postanka umire mučeničkom smrću: to je prvo, da je samo jedan rekao i pravo rekao: „Ja sam istina i život;“ drugo, da je taj jedini Sin Božji jednu crkvu utemeljio i njoj povjerio, da nastavlja njegovo djelo spasa; a treće: da je ona jedina ta crkva, kojoj je ta zadaća povjerena, a nikoja druga. Tim hoće da rekne ona, da je jedina nepogrešiva, jedina spasonosna. Tu istinu mora ona pred svakim izpoviedati, ako neće, da se iznevjeri sama sebi i svojoj zadaći; izpoviedala ju je uviek pred svojimi takmicami, koje su jurve izginule. Izreka crkve, da

Digitized by Google

je ona ladjom, koja nas jedina preko životnoga mora sigurno nosi u luku vječnu, bila bi samo tada nesnosna i okrutna, kad ona uporavljena nebi dopuštala nikomu uljezti u tu ladju. Ali se baš protivno tomu vlada crkva. Držeći istinu i sredstva spasa ne kao tobože svoju stečevinu, da bi se njom od ljudske taštine hvastala, već kao baštinu od Isusa si povjerenu na spas svemu svietu nauča svedjer istinu i nudi sredstva spasa svakomu. Prepiralo se je i prepirati će se jošte, da-li je ona prava nositeljica spasovine Isusove. Osamnaest vjekovah tvrdi ona taj svoj nauk, na to uporište upiruć se tvrdo nije jošte prestala naučati; nije se prevarila jošte, a niti se boji, da će se ikada prevariti. Otaj članak vjere da mora biti u vjerozakonu, osniva se na zdravu ljudskom umu; jer ga o tom uči ova alternativa: Ili ima sbilja vjerozakon t. j. sredstvo, da vodi čovjeka k Bogu, ili ga neima. Neima-li nikakova, tim je sve gotovo. Razpravljati dakle o njegovoj intoleranciji bilo bi bezumlje; jer to bi reklo prepirati se o načinu bivstva stvari, koja niti nebiva. Ima-li pako pravi vjerozakon, bezumno je koriti ga sbog dogme izključiva spasa; jer budući taj vjerozakon u bitnosti ima biti provodič do spasa, obstanak mu, koj se predpolaže, zanijekao bi mu se istim mahom, čim bi se reklo, da se i izvan njega može čovjek spasiti. Katolik mora reći: izvan crkve neima spasa; protestant: izvan Isusa neima spasa; theista: izvan naravnoga vjerozakona neima spasa; a to mora svaki, jer drugčije nebi bio katolik, protestant ni theista. Jedini atheista može biti u tom tolerantan. To zahtieva narav svake vjere, da sama vjeruje sebi t. j. vidi u sebi snagu i sredstva, kojim se spas duše osigurava. Drugčije, hoće neće, mora priznati, da je suvišna i neprava. Kako rekoh, ovdje nije dokazivati, da-li katolička crkva ima pravo zvati se jedinom spasonosnom, već to, što ona iz ovoga svoga nauka mora izvoditi.

Smatramo-li crkvu napram pojedinim osobam, očevidno je, da ona i svatko njezinim duhom zadahnut uslied ovoga članka mora željeti, da se *pripravan na odmetnuće pridrži*, a odmetnuli se *natrag pritegne* ter za istinu predobije. To crkva ne samo da želi, već sa svojim pukom neprestano moli, osobito na spomendan muke gospodnje na Veliki petak, i neprestano radi prema ovoj uzvišenoj svrsi: „da bude jedna ovčarna i jedan pastir.“ S toga pogleda radi crkva dvojakim smjerom: oko narodah *nekrštenih* i *krštenih*; a ta njezina radnja zove se misija.

Crkva se u toj svojoj radnji mora služiti načinom posve poštenim. Ona se nesmie prvo služiti mitom ili novcem, drugo izvraćanjem istine, a treće silom ili barem nepristojnim narivavanjem. Tim se načinom čini prosto proselitstvo ili prevaba. Ali kako se za najuzvišeniji boljak ljudskoga roda nesmiedu rabiti nećudoredna sredstva, to ipak njekakova sredstva moradu da budu, a to napram svrsi, primjerena i nje dostojna. U tu svrhu treba a i mora uz molitvu da naviešta crkva čistu istinu evangjeosku, koja na koncu mora da predobije, zatim da uloži blagotvornu ljubav i život svojih vjerovjestnikah. To, da se i neobazremo na katoličku crkvu i njezino djelovanje, zahtieva narav prave vjere napram inovjercem, da se po sve načine radi ter i oni postanu dionici jedine istine i odkupnine, a misionarska radnja jest cviet one ljubavi, koja po zakonu Isusovu ima zagrliti vas ljudski rod.

Ali sada da podjemo za korak dalje, ter promotrimo odnošaj, u kakovu crkva mora stati ne poseb naproti pojedinim sljedbenikom ili glavam, već naproti *čitavim inovjerskim družbam i njihovim načelom*. Prije svega očevidno je, da ona niti nemože prestati niti će kada prestati razloge za istinu, koja joj je povjerena, navoditi, braniti je, proturazloge pobijati, te jim ništetnost dokazivati, pače uvlačiti se u protivnički tabor, te iz nutra oružjem istine osnove ljudskih misli kidati. Ovu polemiku ili pobojnicu mora crkva, kano i svaka druga sljedba, smatrati za neobhodno potrebito pravo i njega se držati. Pogledom na život praktični mora crkvi biti sveta dužnost odbijati od sebe svaku zajednicu u svetoj službi (communio in sacris), ponudila joj se ona s koje god strane, ter mora skrbiti, da Bogu ostavštinu predade čistu, kako ju je čistu iz njegove ruke primila; nesmie dopustiti, da u ičem bude zajednica vjere, bila pod kakovim god imenom, niti smjesa vjerozakonska, koja je od zemana uzorom mnogim državnikom, a truje bivstvo svakoj pojedinoj vjeri. Vjera, kojoj se neće pokazati očito pred svietom, da je mrtva ili zamrla, toga nipošto nemože dopustiti. — S ovoga stanovišta dadu se razbistriti i njekoje druge stvari, po imenu *propisi crkveni glede mješovitoga braka i krstnoga kumstva*. Nesmie se tudier obzirati na to, da-li će se glava druge vjere uvriediti ili ucviliti; jer radi se samo za čist obstanak vjere, a s toga obzira mora se crkva brinuti, da katoličko diete po svaki način bude uzgojeno na katoličku, u porodice da se neuvuče nehajstvo, koje jim truje nabožni život. Većim dielom s istoga uzroka protekle su i one *ustanove crkve*, koje naredjuju, kako se njezini službenici imadu *vladati prama prebjeglicam* na druge vjere. Briga za svoju obćinu i nužda nagnala je crkvu i na onu naredbu *de haereticis vitandis*, a ne možda mržnja na ovakove inovjerce; ova na-

Digitized by Google

redba stroga skradnje je jošte sredstvo, kojim se mogu opametiti odmetnici, ter vratiti na pravu vjeru, a po takovu neodiše mržnjom, već upravo ljubavju. Prva je crkva katolička naviestila svietu onu rieč Boga-čovjeka, da je bližnji svaki čovjek bez iznimke, ter da ljubav ima zagrliti vas sviet; prva je ona u činu pokazala onu rieč: „Nil humani a me alienum esse puto;“ prva ona naviestila zakon ljubavi, od kojega neizpričava ni razlika plemena ni roda, ni vjera ni ista neprijateljština osobna. Ima-li dakle u sustavu katoličke crkve kakova intolerancija? Ima, a ta je čisto dogmatična, duhovna t. j. pogledom duše napram Bogu. Crkva nesnošljiva je ondje, gdje to zahtieva neobhodno pravda i istina; dočim krilom obćenite ljubavi zakriljuje sve ljude, nesnosi ona krive nauke, kano što i Bog ljubi griešnike, ali grieh mrzi.

Kod članakah svojih, koje je ustanovila po crkvenih saborih, izriče ona sud: Tko nebude vjerovao, što ga ja učim, neka bude izobćen (anathema sit). Vrhovni njezin poglavar, slab starac diže ruku samo da blagoslovi, a siplje-li striele, to su one samo duhovne. Crkva nebije boja, već propovieda samo, a propovieda podnoseć sama trude i muke, nudeć istinom svakoga; pripravna je podnositi ruglo i psovke, a uza to svakomu oprostiti. Od oblastnikah ovoga svieta traži samo jedno, slobodu, a uzkrate-li i nju, nadje si ju sama u mučeničtvu. Ona se bavi jedino poboljšanjem duše, a i to prepušta slobodnoj sklonbi ljudske volje. U boju, što ga ona bije, neprolieva se druga krv osim njezina, nerabi se drugo oružje, nego rieč i primjer, nepolučuje se druga pobjeda, nego pobjeda za nebo. Pasom je njoj istina, oklopom pravda, obućom mir, štitom vjera, kacigom spas, a mačem rieč Božja. (Sravni Ef. 6, 14.) Boraveći samo u moralnom i nadnaravnom krugu ide ona samo za moralnom i nadnaravnom svrhom. S visine ovoga svoga stana, koj se na oko koleba i ovim oružjem, koje se čini, da je samo uglavica, umje ona ipak pribaviti si vjere i pokornosti, kao nikoja druga vjerozakonska družba, ter vidi u svako vrieme i sa svake strane svieta, kako se duhovi i srca kupe oko svojega središta. Kojom sponom može ona sapeti sviet? kojim kretalom može ga pokrenuti? koje je njoj uporište za tu ogromnu radnju? Jedno je sve to: sviest istine s najjačom snagom tvrdnje, a dosljedno s bezuvjetnom izključivosti, jer u svakoj tvrdnji mora da bude nijekanje protivnoga.

Dogmatična tolerancija jest čedo skepticizma. Jer oprečno mnenje drugoga snosi i propušta samo onaj, koj za svoje nije posve siguran; bludnja se dieli s drugim i podnosi samo tada, kada se za izvjestno nezna, gdje je istina. Jedina istina može i mora oprečno mnenje osuditi; jer da toga neučini, prestala bi biti tvrdnjom, t. j. zatajila bi sama sebe; a jer katolička crkva neima nikakova drugoga uporišta, zatajila bi tim načinom i ona sama sebe.

Katolička vjera, kojoj, kako vidjesmo, sva snaga stoji u našoj sviesti, i u našem osvjedočenju ob istini, od svih je vjera baš ona, koja ljudskoj naravi najtežje i raznolike nameće spone. — Ona jedina (ili barem ona kamo više, nego ikoje drugo vjerozakonsko družtvo) daje duši stroge i mnoge propise, svim sklonostim protivne smjerove, da jih spravi u red. Sve se njoj opire (uzmemo-li na um narav): duh, srce, pùt; jer se ona njim prikazuje oporna, — duhu po svojih otajstvih, srcu po prepoviedih, pùti po svojih vježbah. Što dakle da ju uzdrži naprotiv tolikim protivštinam? Ništa drugo nego potreba, bezuvjetna potreba. Uzmimo, da liečnik dojde k ranjeniku, kojega su neumjetne vidalice pokvarile. „Sad ću vam — reći će — prepisati nov liek; ali je strahovit. Morate se pokoriti, da vam se udo odpili.“ — „Odpiliti! pak zar neima drugoga lieka do toga groznoga?“ To pitanje mora da dojde na jezik ranjeniku; ob odgovoru pako liečnika visiti će, da-li će se pokoriti ili se oprieti. Odgovori-li mu liečnik ovako: „Oprostite, ima još i drugih ljekovah, a svi su jednako dobri; možete po volji odabrati, koj vam se svikne; pače, ako vam se nerači nijedan, netrebate nikakva“ — ranjenik će ciknuti: „Pak zašto se šalite, zašto-li hoćete, da me bez sile mučite? vi ste bezobrazan i lud ili ste okrutan; jer sada znadem i sam dobro, da mi neima lieka, ter da neću preboljeti. Jer je po vašu svaki liek dobar, t. j. nepomaže više nijedan, prodjite me se, ter me neucviljujte u nesreći jošte većom a uzaludnom mukom. Užiti ću se jošte svake slasti, da zaboravim na žalostnu si sudbinu.“

Na to mora doći i čovjek naprama vjerozakonu bez onoga načela: Izvan crkve neima spasa. Jer bez njega crkva učeća: „Ako te oko muti, izvadi ga“ itd. „Ugledaj se u Spasitelja, uzmi križ i sliedi njega“ — morala bi reći: „Vidiš čovječe! ovo, što ti ja predlažem, dobro je, ali nije potrebito; možeš do toga držati, što hoćeš. Spasiti se možeš liepo, živio ti kano Turčin ili poganin, ili živio i umro kano Isus; široki cviećem posuti put vodi te onako liepo u nebo, kano i put zataje i pokore.“ Ali bi i njoj čovjek odgovorio onako po prilici, kano i ranjenik liečniku. Katolička istina ili je potrebita u podpunu smislu rieči, ili je sama sobom neskladna. Zato i kaže ona pravo po evangjelju: „Samo je jedno potrebito.“

(Dalje će sliediti.)

Digitized by Google

Nebeski biser.

(Pr. Gjuro M. Šimončić B-čki.)

(Konac.)

Nu možda nam se nameće bojažljivo pitanje, koj da je od ovih dvajuh putevah bolji i sjegurniji: je-li bolje, da se podpuno odrečemo svieta, ili da ga umjereno uživamo? je-li bolje mirno i duboko razmatranje i nutarnja molitva, ili da vjerno i revno vršimo tjelesna i duhovna djela milosrdja? je-li bolje, da se oštro trapimo i ćutila si umrtvimo, ili da se zahvalni radujemo Gospodnjim darovom? Sve je dobro, što iz svete nakane i čiste ljubavi Božje teče: svaka kriepost sveza je, što nas s Bogom veže, pomagalo, koje nam u nebo pomaže. — Kamo te milost Božja zove i kamo ti prst Božji kaže, tamo hodi; koj ti put, stalež tvoj, zvanje tvoje, nutarnji nagon tvoj naznačuje, onim podji, po njem stalno i mirno stupaj neobziruć se ni lievo ni desno, pa ćeš dobro proći. Jesi-li slobodan, neodvisan i na svojih noguh, pa te ni dužnost, ni ljubav, ni pravica kakova prama bližnjemu za sviet neveže, a ti se ga slobodno odreci, prosto ti je poći u samoću, povući se u svoj nutarnji sviet i tamo u liepom miru oko svoga spasa nastojati; ako-li pako ćutiš, da te život svjetski mami i sviest ti šapće, da si braći svojoj potrebit i koristan, a ti ostani u bučnom svietu, ali se nadanj nadvini, čini službu i dnevne poslove svoje, ali neulaži u nje srca svoga, živi *u* i *sa* svietom, ali nemoj živjeti *za* sviet. Možeš-li volju svoju svladati, samovolje se svoje tako odreći, da se sva u volji Gospodnjoj izgubi, a ti hajde podvrgni se strogoj poslušnosti duhovnoga kojega glavara; ako-li te pako težko stoji, da se odrečeš i svladaš sam sebe, a ti ostani prost i slobodan, svjetuj se sam, ravnaj i vodi se sam, čini, kako misliš, da je dobro, ali i pazi dobro, da nezadješ ni za vlas s puta svetih zapovjedih Božjih. Imaš-li blaga i bogatstva i moraš-li se zanj briniti, a ote te brige smetaju u poslu spasa, prieče ti, te se nemožeš, kako bi želio, vječnosti domaći, a ti čini, kakono Gospodin svjetuje: idi, pa podaj ubogim, što imaš, a onda se vrati i sliedi ga vjerno; spoznaješ-li pako, da je zemaljsko blago takodjer dar od Boga, a ti si ga pridrži i uživaj ga zahvalno, upotriebi ga mudro i dobro po se i po braću svoju: nesastoji se u tom samo kriepost, da preziremo zemaljsko blago, nego je i to kriepost, da ga pravo ocieniti znamo — prosto ti je imati blaga, ali valja da mu budeš gospodar, a ne rob. Ako ti je srce prepuno svete ljubavi Božje, i ako te njezin plamen grije, njezin oganj od svake požude čisti, te bi mogao djevičanstvo svoje na duši i na tielu čisto, neoskvrnuto sačuvati, a ti djevuj, blago tebi, jer je čistoća najljepša i najveća kriepost, koja nam dušu Bogu sličnu čini; nu ako te pùt tvoja uznemiruje i žalac njezin žaca, ako ti je srce prilično burnu vatrometu, što ga zatomiti nemožeš, a ti stupi u brak, samo — „neka bude u Gospodinu,“ — jer „ženitba velik je sakramenat u Isusu i crkvi.“ Bojiš-li se visokih častih i plašiš odgovornosti, što je s njimi skopčana, ćutiš-li i spoznaješ, da si slab, te im nebi udovoljiti mogao, a ti ih bježi na svaku pravičnu ruku; ćutiš-li pako, da si dovoljno jak i silan, te bi pomoćju Božjom breme njihovo snositi mogao, a ti ih uzmi: daj neka te povise, ali nemoj se sam uzvisiti i sponieti. Jesi-li dosta krepak, te bi mogao udobnosti ovoga života pregorjeti, suhom se hranom, tvrdom posteljom, prostom odjećom i tiesnim stanom udovoljiti, a ti se trapi: što budeš za Gospodina trpio i podnosio, obilno će ti se i bogato naplatiti; nemožeš-li pako toga snositi, što ti je tielo slabo a i duhu bi si naškoditi mogao, to ti je prosto, da si gojiš i njeguješ tielo, ali pazi, da ga nerazmaziš; uživaj slobodno dopuštene lasti i slasti, ali imaj pozor, da ti nebudu svakdanjim hljebom, nego samo začinkom života. — Carstvo Božje priliči trgovcu, koj se dao na dalek put, nebi-li gdjegodj pravi biser našao, pa nadje-li ga srećom, to će ga za sve blago izkupiti; trgovac si ti čitatelju blagi; a biser, to sam ti već rekao, biser su svetci na nebu; eno tamo ti ga do volje na obir, oberi si jedno zrno, što ti se ponajbolje dopada, i što bi ti morda ponajbolje pristalo, oberi si jednoga ugodnika, koj se u istih okolnostih nahodio, u kojih si sam, a čiji te život najviše privlači, blaži i kriepi; on ti neka bude uglednik, vodja, vjeran drug na putu, sdruži se s njim uzko i gledaj, da njegov život u sebi ponoviš i sličnim se njemu učiniš. Kupi otaj biser; jer se mnogo nepita: *kako* ćemo u nebo doći, nego je ponajviše do toga stalo: *da* dodjemo u nebo — bilo to na ognjenih kolih gromovnika Ilije, ili laganih kriocih nebeskoga kakova duha, ili baš na način evangjeoskoga lazara.

Svaki govor ima i svoj prigovor, — na koj nam se valja obazrieti. Pripovieda se o mnogih svetcih, da ih je milost Božja neizmjernimi radostmi i vrhunaravnimi slastmi, nebeskimi prikazami i objavami nadielila, te su se čisto u Boga zadubli i nad zemaljštinu nadnieli, da nikakvih tjelesnih potreboćah imali, nikakve tjelesne boli osjećali nisu; mogu-li dakle i moradu-li takova čudila biti predmet naše težnje, cilj naših željah? Nemogu, jer osobiti oti pojavi nisu vienac kriepostih, nego obsiev slave, kojim Bog odabranike svoje kiti, nisu sućnost nego samo počastni znak svetosti; takovi divni darovi i takove čudne milosti neimadu nam biti sjajne zviezdice, koje da nas vode kroz tamu života, već treba da ih smatramo za izvanredne pojave na nebeskom obzorju, kojimi nam htjede Gospodin veličje imena svoga i silu milostih svojih da objavi. O drugih nam se opet pripovieda, da su silnu pokoru činili, najveću oskudicu podnosili i najgrozovitije muke trpili; mogu-li i moradu-li nam u tom ugledom biti? Nemogu, jer u običnom životu takav se primjer nemože uporabiti, a oni su bili izvanredno samo orudje, kojim se Bog u osobite svrhe poslužio; nu posve izlišan ipak

Digitized by Google

nije. Jer nevlada-li od vajkada medju ljudmi težka tuga i nevolja, muke i patnje? Obazrimo se samo na grozovito ono orudje u mučionicah, nagledajmo se u duboke tamnice, na kužne galije i u dvorane lazaretah i bolnicah, i naći ćemo, da su ovdje kroz sva vremena ljudi na stotine i hiljade uzdisali, tugovali i stenjali, jecali i od silne boli trzali? Siromasi, koji od gladi skapaju — netrpe-li oni kano posteći pustinjaci i monasi; ljudi, koji se neboje s istinom na javu, pa ih s toga oholi silnici progone — netrpe-li oni kano izpovjednici za vrieme kršćanskih progonstvah; a oni jadnici, koji se težko ozlediše, ili ih druga koja ruka ozledila, vojnici, koji su u ratu dostali krvavih i težkih ranah, bolestnici, kojim lieka neima — neosjećaju-li ovi skoro iste muke i boli kano mučenici? Pa da ovim jadnikom nebude u primjeru svetih, koji su dragovoljno takove biede podnosili, nikakove okriepe niti utjehe? — U ostalom nemoramo svetce u svem i svačem sliediti, nemoramo paziti na pojedine njihove čine i što su sve činili, nego kojim i kakvim su duhom to činili. Isti svetci povadjahu se jedan za drugim jedino u vjeri, u ljubavi i poniznosti, a nipošto ili riedko kada u načinu, kojim se krieposti ove vršiti imadu. Kao što je Bog stvorio u raju drvlje, bilje i cvieće, da cvate i plodi na svoj način, tako je htjeo on, da i ugodnici njegovi, uresni ovi cvjetići u vrtu crkve njegove, cvatu i plod mnogolik nose. Drvo korenje svoje pušta u prljavoj zemlji, a stablom, granami i hvojami diže se prama čistomu nebu; nu kako da raste, da-li više ili niže, upravno ili svinuto; kako da cvate, da-li svjetlije ili tamnije, bujnije ili slabije; kakav plod da nosi, da-li više ili manje sladak i sočan — sve to zavisi o tlu, o podnebju, o vremenu i o ogoji, kojom se drvo teži. Tako je i kod svetacah: i oni se svi uzdižu sa zemlje nad zemaljštinu, ali kako i kojim načinom, da-li manjom ili većom slavom, manjim ili većim savršenstvom — to zavisi ob okolnostih njihovih, o duhu vremena i odnošajih zemlje te staleža, u kojem življahu. Lahko je dakle moguće, da se njihov duševni život tako izvana razvio, kako to u naše vrieme i u naših okolnostih moguće, ili bar probitačno bilo nebi. Niti to nije potrebito, da mi svetce u svih kriepostih podpuno dostignemo; gledajmo samo, da si prisvojimo njihovu tvrdu vjeru, goruću ljubav i njihov duh u zatajivanju samih sebe; podjimo za njimi, kako daleko možemo, a kad sustanemo, tješimo se onimi gospodnjimi riečmi, da nebudu samo silni i jaki carstva Božjega ugrabiti, već da ono i malenim i slabim pripada. Da nasljedujemo svetce, to nam budi dika, a da ih nemožemo posvema dosegnuti, to budi — poniznost naša!

Jur od vajkada bijahu životopisne crte plemenitih ljudih povoljne i rado čitane, jer nam pružaju obilna izkustva, što bi si ga inako velikim trudom i krvavom možda mukom sticati morali; njimi spoznajemo lasno sami sebe, dočim se motreć tudju sliku i priliku obaziremo pozorni na svoj život, na svoje srce i nehotice nam se nagone misli: gledj, oni su ovakvi bili, ovako mislili, ćutili, činili, borili se i trpili, a kakav sam ja, kako ja mislim itd.? to su bili njihovi nazori, to njihova načela, to njihovi provodiči kroz život, a što mene vodi? S toga običavahu jur za prvih vremenah crkve kršćanske pojedini biskupi i svećenici nacrtati život i djelovanje najslavnijih mučenikah i najvrlijih izpovjednikah vjere, da ih mogu u bogoslužnih sastancih čitati i tim pravovjerne za slične sgode jačiti i kriepiti, da njihove sjajne krieposti, junačku borbu i slavnu pobjedu ostalim kršćanskim obćinam obrane i za sva vremena ovjekovječe. Tako bi poviest njihova života i djelovanja, a iz nje opet ponaglavce one stvari, što su najjače srcem drmale i najdublje se u pamet upilile, prošle od ustah do ustah, a onda od koljena do koljena, te tako se posve naravnim načinom mnoga povjestna crta izgubila, a mjesto nje druga kakova uplela i uzmislila: pripoviest se prenapravila i ljepše izkitila. — Razmniva naša nepodnosi nigdje praznine, niti kakove nepodpunosti; je-li gdje šta prazno, to će ona izpuniti, je-li šta nepodpuno, to će ona dopuniti, razglobljeno će sglobiti, osamljeno spojiti, nejasno razjasniti, tako sve u jednu cjelost i razne masti u jedan krasan kip spojiti. Ota ista tvarna sila, što u nami tvara, djeluje takodjer i van nas: pokazuje nam ono, što je duševno, dakle nevidivo, u slikah i prilikah, pretvara idee i misli u pojave i čine, razsvjetljuje nam divnim svjetlom poput čarobne kakove svjetiljke sve i najprostije stvari, predstavlja ih u liepih i kićenih podobah, kiti ih bujnim uresom i divotom, te takove nam velebne slike u zlatnih okvirih na ogled meće. Tako postadoše, čitatelju blagi, iz povjestnih na sgoljnoj istini osnovanih crtah izkićene i ugodne legende, a iz legendah s vremenom divne one i liepe pričice. Svaka se dakle priča mora temeljiti o povjestničku istinu, koja se malo po malo provrgla pričom, poput onoga div-drveta na iztočnoindijskih otocih, o kom putnici pričaju, da mu iz vlastita korena bujan probija pletenac i uz stablo se diže, koje radi toga trune i propada, ali pletenac tim bujnije buji. Tako i priča koreni se u povjestnoj istini, uzpinje se po njenom stablu, te čim se više poviest gubi, tim se više priča širi. Tako je bivalo i sa životnimi crtami svetih, od kojih se tečajem tolikih vjekovah mnogo toga glede osobah, mjesta i vremena izgubilo i pričom prometnulo. Pa bi-li sada pravo bilo, da liepe ove i blagoglasne priče — osobito gdje nam što neobična, čudnovita pripoviedaju, sasvim zabacimo, čisto im se oglušimo i kano ništetne bajke preziremo? Djedovi naši kao dobri kršćani nisu toga činili, jer im se dopala idea i više im je bilo do one vjerozakonske istine, što je pričom toli liepo zaodjenuta, nego-li do povjestne istinitosti; ostavili su onaj povjestnički nesjegurni, dà možda i krivi nakit za volju liepe misli; pustili su u miru kukolj, da s njim i pšenicu neizčupaju. S toga i u kasnije doba,

Digitized by Google

kadno poče kriepost malaksati, vjera i ljubav hladniti, pokušaliu pobožni ljudi, da svrnu svoje suvremenike u ona blaga vremena, da im pred oči iznesu uzvišene i sjajne primjere prvih kršćanah, u to ime sabirahu zastarjele životopise, a iz pričah, što se od ustah do ustah pronosile, sačinjavahu nove, nebi-li njimi koga iznovice obodrili: odtuda poliežu legende. Legenda dakle nije strogo kritična poviest; temelji se doduše na istini, ali je kojekako izkićena i bujan joj nakit iz one dobe, kad je um razmnivi robovao; legenda je priprosta domislica za proste ali pobožne vjernike. U pravoj legendi povjestna je istinitost čisto drugotne važnosti, jer se legendom nekani vanjski život vjerno izrisati, nego samo ona vjera i ljubav, vjerozakonski onaj duh i ona uzvišena ćut i pomisao Božja na diku iznieti. Piscu je legendah ponajviše to na misli, da živo predstavi velike krieposti svetacah, da sličimice označi vrhunaravnu moć žive vjere i divnu silu Bogom nadahnute ljubavi. Buduć se pako vrhunaravne i divne sile u vrhunaravnih i divnih samo pojavih objelodanjuju, nije ni čudo, što u legendah nahodimo toliko čudesnih stvarih. Živa i odana vjera rado će priznati čudesa, ona svejednako uzko obći s Bogom, s njim se razgovara, u njega savjet pita, njemu potreboće svoje odkriva, jade svoje tuži, u sili se njemu utiče, brige i želje svoje njemu izruča, njemu se moli i njega prosi; hvali mu takodjer za sve darove, milosti i za sva dobročinstva, jer ih cieni kano iz njegove vlastite ruke darovana i udieljena. Živa vjera svagdje Boga samo vidi; narav i ljudstvo nisu njoj samo tvorne moći, nego puko i mrtvo orudje u Božjoj ruci; s toga živa vjera neobičaje govoriti: da je Bog dopustio, da se ovo ili ono učini; nego će reći: Bog je sam to učinio. — Nemoramo dakle tvrdo vjerovati, da su sva ona čudesa, što ih u legendi čitamo, sgoljna istina: prosto nam je ovo ili ono čudo, što nam se nečini vjerojatno, zabaciti; ali nevalja nam opet prezrieti liepi onaj nauk vjere ili ćudoredja, što nam se često izza takova nakita pomalja. Valja nam vrlo pozornimi biti, da neudarimo krivom stazom današnjega nevjerovanoga svieta, koj naprečac svako čudo krsti bajkom, treba da se tude sjetimo: „Boj je čudotvoran u svojih svetih“ i može ne samo s njimi nego i po njih čudesa tvoriti.

Mnogo se već legendah i životopisah svetih napisalo, ali svaki put skoro posve drugačije; a kako i nebi, kad je čovjek previše slab, pa mu neće za rukom poći, da sačini djelo, što bi vjekove bez promjene trajalo. I ota slaboća pravi je uzrok, s koga svejednako ogledamo, nebi-li djelo svoje što bolje, prikladnije, savršenije duhu i vremenu pristalije udesili. Mnogo se je jur, kako rekoh, legendah napisalo, ali ih slabo naš pobožni narod ima; ako je gdješto iz ustiuh svećenika svoga ulovio ili gdje u kakvom molitveniku ili kakvom kolendaru koj kusić našao, to mu je sva bogata sbirka; a ipak su legende i dobre životopisne crtice od mnoge koristi.

Glavna i prvotna svrha, s koje častimo i štujemo svetce Božje, kakono to crkva hoće, sastoji se u tom, da im čist život i odlične kriepostі uznasljedimo; dobro je dakle, da otaj njihov život i ote kriepostі njihove vazda pred očima imamo, i da su nam tako predstavljene, kako ćemo ih najlaglje upotrebiti i nasljedovati moći. Kad dakle život njihov pišemo ili pripoviedamo, nevalja da ih u zviezde kujemo i da ih prevelikom slavom kadimo, jer neradi se tu o tom, da je proslavimo, nego da vjernike okoristimo. Neima se dakle život njihov crtati kano da im kanimo velebni spomenik postaviti, nego moramo gledati, da ga nacrtamo, kako će biti liepo ogledalo još ljepših kriepostih, kako će biti ugledan primjer, koj će svakoga na pravi kršćanski život nutkati; jer se i opet neradi tuj, da se svetcem nova slava pribavi, nego da se nove duše spasu predobe. Dobro je doduše i liepo, da poznajemo svetce u njihovoj savršenosti i nebeskoj slavi, te da im se s toga radujemo; ali je bolje i spasonosnije znati, kojim putem i kojim su načinom oni do te slave došli. Pravo rekuć onda ćemo istom svetce dobro ocieniti, kad budemo znali, kolike su protivštine imali nadbiti, kakove težkoće, nevolje, pogibelji i napasti snositi te nadvladati, te kad budemo dobro pogledati mogli njihovu tvrdu vjeru, goruću ljubav, golemu pouzdanost, jaku volju, postojanu revnost i uztrajnu trpljivost.

Ele tko će mi zanijekati golemu korist pobožnih legendah, tà koristne su svakomu kršćaninu bez iznimke; pa kako ih je ipak malo u našem narodu. Oni raztepeni komadići po raznih knjižicah nedostaju golemoj potrebi, pa su još k tomu za prosti samo puk pisane, a bilo bi dobro, dà probitačno, da ih i izobraženi češće u ruke uzimati mogu. Nebi-li se našla blaga koja ručica, koja bi nas ovakovim liepim darom nadarila, nanizala nam skupocjen niz još skupocjenijega bisera, što ga samo na nebu nahoditi možemo? Čujem govorkati, da se kane troje mladjane ručice toga težkoga posla prihvatiti; Bog im daò dobar uspjeh, bit će im plaća od Boga, a obilna hvala od zahvalnoga naroda i od sretnih dušicah, koje će se trudom njihovim okoristiti.

Nu ako je koristno kršćaninu u obće, da se upoznade sa životom ugodnikah Božjih, a svojih ugledn:kah, to je još većma koristno, pače potrebito svećeniku, da duhovnoj skrbi svojoj izručene duše u svaki čas liepim kojim primjerom podkriepiti, potaknuti i obodriti uzmogne; a kako će to, nebude-li sam za takove primjere znao? Dakako da je ponajbolje, ako je svećenik sám bistro ogledalo svih kriepostih, ali i onda nebi škodilo, da vjernim svojim kadšto i po koj drugi primjer stavi pred oči, koj bi možda mnogo laglje nasljedovati mogli; pa s toga saletila me misao, nebi-li možda komu pomoženo bilo, da u ovom listu po gdje-

Digitized by Google

koji nebeski biser nanižem. Nemoj se blagi čitatelju uplašiti, da će to možda samo prodike svakim brojem „Katol. lista" redati, ne, već kadkada će se samo po koja čim kraća crtica iz obilja drugojakih članakah iztaknuti, da te blaži i zabavi, duhom te prenese u prva kršćanska vremena, da se uzdiviš prekrasnim onim slikam i da si zaželiš onamo doći, kamo su dospjeli oni, od kojih smo toli divne slike snimili.

U tom težkom poslu bit će mi na ruku razni pisci, koji su sa svoje vrline dobro poznati, medju njimi pako povadjati ću se ponajviše za Theod. Stabellom, komu sam i ovaj predgovor izvadio, i koga bi svakomu toplo preporučio; *) jer je on u svojoj knjizi „Lebensbilder der Heiligen" pravim putem udario, i kako sám veli, kratkimi svojimi obrisi i opisi nastojao, da si uvede čitatelja u divnu slikaru ili mnogosličan svjetozor, a ne, da ga muči suhoparnim predavanjem ili natjera u crkvu k dosadnoj kakvoj propovjedi. Ta je knjiga za prosti al' i za izobraženi kršćanski puk i neće se kajati, koj ju u ruke uzme i pozorno pročita, naći će u njoj za duh i za srce dovoljno preugodne hrane.

Ti pako blagi čitatelju, koj nećeš moći do te hvaljene knjige doći, prati pozorno moj maleni: „Niz bisera nebeskoga," s kojim ću Ti kadkada u pohode doći. Komu nije dana moć, da u slavu Božju i njegovih ugodnikah ponosite hramove diže, taj će možebiti kakovu malenu kapelicu sagraditi moći; koj nemože da oltar Gospodnji umjetnimi slikami i dragocjenimi stupovi nakiti, može ga barem prostim cviećem i zelenimi hvojicami nakititi; koj nije toliko jak, da digne zastavu Gospodnju i da ju nosi pred pukom kršćanskim, taj će barem moći kadionicu uzmahati u slavu Božju; koj nije toliko uman, da bi mogao biti svjetlo cieloj crkvi, taj će možda ipak moći zapaliti koju čednu sviećicu za se i svoga desnoga i lievoga susjeda. Tko to čini, što može, dosta je učinio; jer smo svi sluge jednoga gospodara i meštra. Tko ma kraljevsku glavu kiti, bit će nagradjen, kano i onaj, koj mu obuću s noge odvezuje, dakako svaki na svoj način. Svi smo težaci, kad se kršćanska kriepost gradi: jedan je umjetnik, koj osnovu riše, drugi meštar, koj poslom upravlja, treći poslenik, koj gradivo prinosi — svaki čini svoje i dobit će jednaku plaću. Tako sam nakanio i ja učiniti — malo, jer mnogo nemogu, a ti čitatelju blagi, nadješ-li kakvo dobro, upotriebi ga; nebude-li pako ništa po tvojoj volji, a ti oprosti mojoj — nemoći.

Dopis.

Iz Kloštra Ivanića. U selu Lipovcu, ležećem pokraj glavne ceste, što iz Zagreba u Kloštar Ivanić vodi, dogodi se 10. o. m. naravski pojav, koj će bez dvojbe naše prirodoslovce zanimati; no ja ga ovdje javljam kano kuriosum, što je gdjekomu od prostoga puka dokazom, da ima **pakleni oganj**. Graničar naime Z. dade u svom dvorištu zdenac kopati. Kad je zdenčar jur $7^1/_2$ hvatih izkopao, osjeti na jednoč od južne strane silan šum i ledenu zimu, pa pomisliv, da bi s te strane moglo biti vrelo, izkopa tu jamicu. Spustiv se drugi dan dolje s upaljenom sviećom, pa ju prinesav k jamici, da vidi, jeli što vode uteklo, nuto — puče kano iz puške, izpade mu iz ruke utrnuta svieća, a iz one jamice podignu se plamen, s početka modrast, kasnije kano i drugi od drva, te suklja neprestano u visini od dvie po prilici stope, razprostiruć jaku vrućinu. K ovomu dakle čudu teče puk i čudi se; pa jedni dohode na misao, da ima sbilja pakleni oganj, a drugi više materialistički nagadjaju, da tu moraju biti zakopani novci, koji gore! Al što je taj plamen? Neznam, je-li će to uvidjeti bjelovarski vještaci iz staklenke vode i malo zemlje, što jim iz toga zdenca poslà kumpanijska komisija! no vriedni štioci ovoga lista znadu, da to mora biti njekakov plin. Mislim, da je svjetleći plin (Leuchtgas), kakvim se (očišćenim) zagrebačke ulice razsvjetljuju, jer ga ima u naravi, gdje iz pukotinah zemlje suklja, u marmaroškoj županiji u Ugarskoj, u sjevernoj Americi, Kini, a ovo će biti u našoj domovini valjda prvi.

J. S. ž.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je previsokom odlukom od 22. Siečnja t. g. Stanislava Kostrenčića, štopskoga župnika u Gospiću, premilostivo imenovati arcidjakonom ličko-krbavskim.

— U nedjelju sedamdesetnicu dne 28. Siečnja t. g. razaslana je po nadbiskupiji zagrebačkoj pastirska poslanica uzoritoga gospod. stožernika nadbiskupa, koju, kako svake, tako i ove godine upravi u oči korizme na svoje svećenstvo. Za čitatelje naše izvan nadbiskupije zagrebačke nacrtat ćemo u kratko sadržaj ovoga važnoga spisa, u kom se ponajglavnija i najopasnija duševna bolest, reć bi pošlica našega vieka živo i vjerno s postankom i posljedicami opisuje, a uz to najshodnija ljećitba proti njoj preporučuje.

Prošaste godine opisa uzoriti stožernik u svojoj istom sgodom izdanoj poslanici narav i neobhodnu potrebu vlasti za ljudsko družtvo, pokaza stranputice, u koje u tom pogledu zaluta poganski sviet, i dokaza, kako Isukrst ustanovi pravu i spasonosnu vlast, s koje potekoše najveće blagodati ljudskomu rodu. Za veći tomu dokaz i razjašnjenje obreče, da će sliedeći put tada razložena obćenita načela o vlasti uporaviti još na vlast otčinsku, svećensku i kraljevsku. Ali k svagdanjim brigam, skopčanim s upravom nadbiskupije, nadošle još

*) Dr. Theodor Stabell, Lebensbilder der Heiligen. Schaffhausen. U 12 svezakah po 27 nov. Može se i ovdje dobiti u Županovoj knjižari.

Digitized by Google

političke agitacije nedozvolіše nj. uzoritosti toliko vremena, koliko ga zahtievaju razprave dubljega iztraživanja.

Radi toga odgodiv razmatranje o pomenutih vrstih vlasti na drugo vrieme, u svojoj ovogodišnjoj poslanici s obzirom na to, što je svećenikom povjereno čuvanje i obrana sv. vjere i crkve, razpravlja nj. uzoritost o onih napadajih na te svetinje, s kojih prieti največa pogibelj.

Medju timi napadaji kao ponajglavniji spominju se vladajući duh nevjere, nehajstvo i preziranje svega, što se odnosi na vjerozakon. Odtud polieže, što su sviet poplavile knjige i listovi, šireći naturalistička, materialistička i bezbožnjačka načela; odtud dolazi, što se iste dogme naravne vjere i aksiome pravde i pravice dovode u dvojbe, pobijaju, izvraćaju i niječu; odtud se sve više razprostire razuzdanost života; odtud potiče, što ljudi smetnuv s uma vrhovni cilj svoga života sve svoje sile ulažu samo u to, kako će što brže i laglje steći časti, slavicu, blago, lasti i putene naslade. Ove zle posljedice tim su žalostnije i opasnije, čim su, osobito kod nas, naobraženi ljudi manje spremni, da što ugledom, što perom brane vjeru, a uzbijaju sa svih stranah provaljujuću kugu nevjere.

Prelazeć na ponajbliže uzroke, radi kojih nestaje vjere u svietu, napominje nj. uzoritost kao takove: nevaljalo kućno odgojivanje, nedostatnu vjerozakonsku obuku u učionah, nemarno vršenje ili i zapuštanje vjerozakonskih dužnostih po višjih učilištih, opaka družtva, bezvjerne knjige i časopise, te prirodjenu ljudem slavičnost i pohlepu za blagom i nasladami. I ako nisu nižje vrsti ljudstva, po imenu ako nije seljanski puk, bar u našoj domovini, još okužen ovom nevjerom, ipak se i medju ovim vidja primjerah reć bi praktične nevjere; takovi jesu: sve to nemarnije pohadjanje službe Božje, rugobne kletve, pijanstvo, nesramna bludnost, nasilja, tatbine i razbojničtva.

Na pitanje: tko i kako bi mogao ovoj nevolji doskočiti? razlaže nj. uzoritost, da bi to zlo bar umanjiti mogli ljudi ugledni i paženi svojim primjerom, zakonotvorci valjanimi zakoni, javne vlasti svojimi naredbami, knjige i javni listovi vjeri prijatnim sadržajem, najviše pako svećenstvo; jer ovo može u to ime što blagotvornije djelovati na ljude nastojeći, da bude uzorom žive vjere i svih kriepostih, pobožno opravljajući sveta otajstva i službu Božju, valjano propoviedajući slovo Božje, savjestno vršeći dužnost u svetotajstvu pokore i u nebrojenih drugih prigodah, preporučajući i mudro upravljajući bogoljubne bratovštine, a ponajglavnije revno i shodno obučavajuć mladež u vjeri u učioni i izvan nje. Razloživ obširno sve ove prigode pastirskoga života, poziva uzoriti stožernik duhovničtvo, da se okani svake nemarnosti, te cielom dušom i svom snagom prione za svoje sv. zvanje.

Svakoga čitatelja moraju u živac dirnuti i duboko tronuti one rieči, kojimi se uzoriti gospodin ljubezno kano izgovara, da mu svećenstvo neće zamjeriti njegovih otčinskih opomenah; jer ga 78 godinah i sve više gineće sile sjećaju, da neće već dugo sa svojim duhovničtvom besjediti, a uz to, da ovakovi dobri svjeti najbolje dolikuju nastajućemu korizmenomu vremenu.

Glede korizmenoga posta nije obnašla nj. uzoritost ništa promieniti, već ostaje kod naredbah za prvašnje godine propisanih.

Na koncu napominje još uzoriti nadpastir nevoljno sadanje stanje sv. otca, te poziva duhovnike, da i sami, koliko premognu, doprinose, i druge gledaju sklonuti na prineske za razne potrebe crkvene glave, te i tako pokažu, da su iskreni sinovi sv. otca.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački poklonio je katoličkoj crkvi u Sarajevu, na molbu tamošnjega župnika g. Grge Martića, 50 for.

— Preuzv. gosp. biskup djakovački poklonio je družtvu za podporu ovdašnjih ubogih pripravnikah 100 for.

— Ove korizme propoviedat će u Zagrebu: po ponedjelcih u župnoj crkvi sv. Marka veleč. g. Sl. **Suhin**, prebendar; po utorcih u prvostolnom hramu preč. g. M. Sk. **Babić**, kanonik; po sriedah u crkvi sv. Katarine veleuč. g. dr. **Franjo** Sal. **Hoffmann**; po četvrtcih u crkvi sestarah milosrdnicah veleuč. g. dr. **Ant. Kržan**; po subotah u župnoj crkvi sv. Marije veleč. g. Ant. **Lukić**, prebendar; po nedjeljah u župnoj crkvi sv. Ivana veleč. g. Ant. **Vranić**, župnik.

— Javljamo velečastnomu svećenstvu, koje se zanima za znanost crkvenoga prava, da se **Aichnerov Compendium Juris Ecclesiastici** II. izdanje u Brixenu 1864. uvezano može dobiti na intencije (10 intenc.). Tko bi želio, neka se požuri u tom poslu obratiti na g. profesora nadb. sjemeništa dra. Jurja Posilovića.

— Objavljeni u 4. br. o. l. oltarni komadi iz ovdašnje sjemeništne kapele jur su razpačani.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. **Eduard Jelošić**, duh. pomoćnik, onomadne premješten iz Cirkvene u Belovar, prenešen je na vlastitu molbu u Virje.

„ **Franjo Pavlović**, duh. pomoćnik, premješten je iz Virja u Belovar.

„ **Antun Akšamović**, duh. pomoćnik, premješten je iz Stare Gradiške u Bosiljevo.

Dopisnica uredničtva.

Sboru ml. d. u S. — Nemožemo Vam dati sigurne obaviesti, da-li onaj list još izlazi. Našemu jednomu knjigaru dogodilo se, što i Vam — nedobi nikakova odgovora. Tražite novce natrag.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 8. U ČETVRTAK 22. VELJAČE 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Tolerancija.

(Dalje.)

Sada da vidimo dogmatičnu toleranciju crkvinih protivnikah. J. J. Rousseau prvi se bacio kamenom na članak katoličke crkve, u kojem protivnici vide krupnu intoleranciju, ter dao povod onoj strahovitoj psovki i kletvi, štono koncem prošloga vieka biesnijaše proti crkvi, a njegovi ju učenici prestaviše u naš viek, pak i sada žestoko vrije. — Čujmo dakle njega. „Bog me sačuvao toga, — govori on u svojem „Emilu," — da bi ikad ljudem navieštao okrutnu dogmu intolerancije! Da je na svietu jedan vjerozakon, izvan kojega bi bila sama vječna muka, a u kojem god kutu svieta našao se samo jedan jediti čovjek, koj nije o njegovoj istinitosti upućen: tada bi Bog takova vjerozakona bio najnepravedniji i najokrutniji silnik." — „Ti mi navieštaš — govori iz njegovih ustiuh divljak — Boga, koj je prije blizu dvie tisuće godinah na drugom kraju svieta, neznam u kojem gradiću rodio se i umro; a ujedno veliš, da će svi, koji u ovo otajstvo nebudu vjerovali, biti prokleti. Ja bih morao, kako ti reče, jošte ovo otajstvo naučiti; ti hoćeš, da me podučiš. Ali zašto nisi došao da naučiš to moga otca? zašto proklinješ moga vrloga starca zato, jer za to ništa nije znao? Zar sbog tvoje sporosti da trpi vječnu kaznu on, kojino bijaše dobar, vriedan, svakomu blag, a istinu tražaše?" — „Ovimi razlozi natjerani u tjesnac vole jedni od Boga napraviti nepravednika, i radje prepustiti, da se nedužan kazni porad grieha otčeva, nego da odustanu od ove divljačke dogme; drugi trgaju se iz toga tjesnaca van rekši, da se šalje angjeo, ter on poduča svakoga, tko je u neodoljivu neznanstvu, a ćudoredno živе. Liep je izumak taj angjeo! Pak nije njim to dosta, što od nas zahtievaju, da se podamo ovoj njihovoj mudroliji, već tako rekuć nagone istoga Boga u nuždu, da se njom posluži."

Pametnije bi bio Rousseau učinio, da bude svoga mjestnoga župnika bio upitao, što katolička crkva uči, umjesto što je zagrnuv se u kabanicu „Vicaire savoyard-a" *) udario na nauk, kojega niti je znao niti razumio. Ali oholu onomu mudrijašu nebijaše do istine, već do slave Herostratove, da si naime požarom hrama steče neumrlo ime.

Od kuda su Rousseau-u dokazi, da katolička crkva onako uči, kako on misli i krivi ju? Jer tko se sprema na toliku silu, kakova je katolička crkva, mora se oboružati silnimi i očevidnimi dokazi. Zar jih je pako on našao u njezinu simbolu, u saborih, u otacah, papah i učiteljah, koji su njezinu nauku najsigurnija i prava vrela? Zar su mu iz evangjelja, iz sv. Pavla, sv. Augustina, sv. Tome, iz kojega kanona ili papinske bulle? Zar mu zemljaci Bourdaloue, Bossuet i Pascal, ova tri veleuma, koji katolički nauk vas i svom oštrinom razpraviše, napisaše samo jeditu besjedu, da bi ga dovela na uagoviestanje i sumnju, a kamo-li bi na odrješitu tužbu? Članak sam po sebi, kako ga crkva razumije i nauča, nije ga mogao na to dovesti. Od kuda Rousseau-u one potvore i tužbe na katoličku crkvu, da jih u sviet trubi u vrieme, kad je malo hrabrosti trebalo tomu, da se ona izhuli; kad se je sve rado slušalo, sve rado i sliepo primalo, što bi se god govorilo proti njoj, i kada bi se čovjek pravedan ter istinu ljubeći mudroslov, ali zapleten u vjerozakonske dvojbe, bio morao čuvati više nego ikada strasti i potvore? Čovjek od naravi već sklon na bezbožtvo, u koliku-li sljepotu morade pasti po takovih predsudah! Pobili ga bogoslovi sveučilišta parižkoga, a

*) Takov naslov dade on jednoj svojoj knjizi, gdje sladkim, umiljatim i pobožnim licem huli vjeru.

Digitized by Google

i prije se mogao dokučiti do istine počam od Bourdalouea do sv. Pavla. Kada tolik duh sa svim svojim darom i snagom vojuje proti istini, moramo da zavapimo od svetoga žara: „Koplje sv. Ludovika i Karla Velikoga pade u šake razbojniku i ubojici!" (Nicolas u filozof. stud. o kršćanstvu.) Ali Rousseau kličuć svečano kroz usta svoga vikara: „Bog me sačuvao toga, da bi ikad ljudem naviestao okrutnu dogmu intolerancije," i nišaneć tim uzklikom na crkvu, pogodi sam sebe. Sve jedno je, kano da reče: Bog me sačuvao, da bi ikad o kojem vjerozakonu propoviedao, da je on prava vjera.

Intolerancija spočitava se jedino katoličkoj crkvi — a čudnovato — spočitavaju ju protestanti i theiste. Ružeć intoleranciju dogmatičnu katolikah kopaju i sami pod sobom jamu i rade u prilog bezbožtvu i nevjerstvu. Boreći se proti tobožnjoj intoleranciji katoličkoj zapliću se u protuslovje i najružniju intoleranciju. Po Rousseau-vu Emilu i Vikaru sudeći mislio bi čovjek, da od njega nemože biti većega liberalca. Jesu-li ljudi, koji povedši se za Rousseau-om potvaraju katoličku crkvu najvećom okrutnošću i nesnošljivošću, pozorno pročitali glasovitu i često spominjanu knjigu svojega meštra, blaga i krotka, s naslovom „le Contrat social," moradu znati i za ovu njegovu izreku: „Glava države smie *iz zemlje prognati* svakoga, koj članke nauka državne vjere nevjeruje. Je-li pako tkogod prvlje javno priznao ove članke, a poslie se kojim god načinom pokazao, da jih nevjeruje, *tada neka se kazni smrću!*" (knj. IV. pogl. 8.) Divne mi tolerancije! Iz istoga pera, iz kojega protekoše sladke one rieči: „Bog me sačuvao — da bi naviestao okrutnu dogmu intolerancije" — protekoše i ove krvave: „*prognati iz zemlje*" . . . *i smrću kazniti.*" Ovim se protuslovjem osvetio zdrav um, koj se neda sramotiti; ali su i one divlje i krvave rieči krive, ter je što prognana što pogubljena množina svećenstva, koje se nedade skučiti pod jaram državne vjere ili bolje nevjere. Rousseau-va krvava izreka zavriedila je ovu osudu Benjamina Constanta: „Neznam sisteme za potlaku, kojom bi se bile posvetile pogubnije bludnje, nego što je nezaboravna metafizika u „Contrat socialu." (Cours de politique constitutionelle t. VIII. p. 329.)

Dogmatična tolerancija Rousseau-va ili se zapliće u protuslovje, ili smiera na zator vjerozakonu; a u oba slučaja izlazi na vidjelo kao najokrutnija intolerancija. Jer ili hoće da se vjerozakon snosi ili trpi; a za taj slučaj pretvara mu se on u niz oštrih naredbah, koje se nemogu opravdati neodoljivom potrebom, postaje dakle vjera samovoljnom i narinutom, nekoristnom i nesnosnom. Ili opet hoće da vjerozakon posve zatare (sbilja vidi se to dosta jasno iz njegove sisteme); a tada, kako sam reče jednom pred drugimi mudroslovi: „lišava potlačene zadnje utjehe u nevolji jim; riešava mogućnike i bogataše uzdah, koje jim zauzdavahu strasti; čupa iz dubine srca grizke spočitnice opačine i nadu od krieposti, pak se jošte hvali, da je blagodat ljudskomu rodu."

Rousseau je morda jošte pogibeljniji od Voltairea; jer ovaj niti ide onako izravno niti žestoko proti vjerozakonu, niti je nanj onako zloban i nevjeran. Pero mu obiluje ljepšimi riečmi, mnogo je ozbiljniji od Voltairea, ali mu je za to, da si prikrije sofizme. Rousseau je otac prostoumnosti, koja se nadimlje od predsudah, a kaže lice iskrenosti; one kiselo-sladke mudrosti, koja jurve čitav viek truje razum i znanje, družtvo kvari i ruši, a pod izlikom snošljivosti zapovieda progonstvo. Znade Europa, na čemu se ima ovoj dvojici zahvaliti. Napoleon reče o njih: „Njihovi suvremenici mora da su bili maleni, kad su prozvali velikimi takove ljude." Protuslovje i okrutnost to su dva bitna biljega čuvstvene tolerancije skeptičke.

Neprijatelji crkve udarajući na njezinu prevažnu dogmu počeše najprvlje uporavljati ju na slučaje, kamo nespada, dakle izopačivati ju. Kada jim je uspjelo, ter su razvikali kano mrzku i okrutnu intoleranciju onaj njezin članak, stadoše vikati proti intoleranciji u obće. Rieč ovu zamočiše u otrov tako, da je nisi smio izustiti ni ondje, gdje bi liepo dolikovala; a gdje bi se pokazalo očito protuslovje, kako malo prvlje vidjesmo, nebi se hotjelo priznati. Ovu žalost crkvinu obratiše oni sebi na radost, pohitiše i dalje, ter bi za svaki čin, kojim bi crkva pokazala života, vikali kano na intolerantan. Čim većma naružiše i omraziše rieči, tim većma mogahu vojevati proti njoj ter hoteć ju kazniti zato, što tobože divljake osudjuje na vječne muke, podivljaše oni sami dotle, da su joj službenike ili proganjali iz hrama, ili davili na žrtveniku. S pometnjom jezika zameću se sve druge pometnje, ter njezina poviest bila bi ujedno poviest svakoga našega razdora i nesloge.

Dva muža, morebit dva najljuća neprijatelja, što jih se je do danas sukobilo, pišu ob istoj stvari, svaki na svoju ruku.

Prvi: „Ako tko svojim životom pokaže, da nevjeruje članke državne vjere, neka se kazni smrću."

Drugi: „Pobožni, koji dobro čine, da dospiju u nebo, neće unj dospjeti nikada, pače neka idu radje u bezbožce; a mi se imamo više čuvati dobrih djelah, nego griehah. Sve biva po vječnoj i nepromjenljivoj volji Božjoj, koj slobodnu volju čovjeka razmrvi. Bog čini u nas zlo kao i dobro. Tada se je vjera popela na vršak, kada se vjeruje

Digitized by Google

da je Bog pravedan neobzirući se na to, što on svojom voljom čini vriedne prokletinje, ter se pričinja, kano da mu gode muke nesretnikah. Bog vam je mio, kada kruni potrebnike; neka vam dakle bude mio, kada i nedužnike osudjuje. To je baš pravo evangjelje, kako mi ga je ulio Duh sveti. Car, papa ni svi vragovi neka mi unj nediraju."

Ota dva muža, koji si kano dva krvnika podieliše posao tako, da jedan ubije tielo, a drugi dušu, jesu Rousseau i Luther *) t. j. oba velika orakula onim, koji katoličku crkvu biede intolerancijom. Od takove osvade može crkva samo odvratiti lice; ter umjesto da se brani, poviknuti svim čistim dušam ljudskoga roda jadikovicu onu, štono ju izusti jedna kraljica na kraju svoje cvieli i biede: „Pozivljem se na svjedočanstvo svih materah."

Medjuto protestantizam je sam svojim labirintom bludnje, kamo je bacio svoje sljedbenike, opravdao dogmu katoličke intolerancije, i sam se okrivio neoprostljivom intolerancijom napram svojoj djeci. Za svjedoka uzimljemo protestanta Engleza. „To je ipak grozovito uzeti, da mogu biti dvie prave vjere! Jedna ili druga mora da bude kriva. Tko dakle da se jošte usudi upućivati nas, da primimo pravilo vjerovanja, koje mora da proizvede nebrojenu množinu vjeroizpoviedih? Ako naš spas visi o našoj vjeri u istinu, zar je razumno siliti ljude: da imadu sad ovu sad onu vjeru? pak zar nije to skučiti je pod silu, kad jim se uzme crkvena glava?"

Čudno je dakle to, kad protestanti katoličkoj crkvi spočitavaju intoleranciju. Jer i sam protestantizam osniva se na dvostrukoj intoleranciji: na intoleranciji s vana — mora bo i on zanijekati theistam spas, i na intoleranciji s nutra — jer u svojih sljedbenicih mora utrnuti vjeru. To je ipak razlika medju jednom i drugom intolerancijom, da joj je nutarnja kamo gora i veće kazne vriedna, nego-li je prva; jer budući su u samu vjeronauku sve bludnje dopuštene, smiera na zator samoj istini; osudjuje s jedne strane sve druge vjerozakone, a sam svojim ustrojom nagoni sljedbenike, da se razpuznu na stotine vjerozakonah.

Drugi jedan protestantski propovjednik englezki uvidjajući očito protuslovje, veli o tom članku i prigovoru proti njemu: „Prije svega mora se priznati, da se to može prigovoriti svim kršćanom, ne samo katolikom, na koje se jedine danas udara tim prigovorom. Ako katolici kažu, da izvan crkve neima spasa, to tim nekažu ništa više, nego što i svi kršćani, da je naime kršćanska vjera za spas potrebita." . . Pošto svojim slušaocem dokažuje, da u katoličkoj crkvi ima mnogo toga suvišna; ali da je onaj članak osnovan na potrebi, završuje: „Bilo bi već jednom vrieme, da se kršćani sjete onoga pravila: Što nećeš, da tebi drugi učini, nečini ni ti drugomu — ter jedan drugomu nespočitavaju više ono, što stoji dobro samo u ustima neprijateljem kršćanstva, a i ovi iste spočitnice bacaju na sve kršćane bez razlike. Bilo bi vrieme, da se svi drage volje slože te uklone tegobe; da se upru svi svom snagom, ter se pomanjša broj nekršćanah; da upravo onaj članak, koj daje povoda prigovoru i psovkam, bistro razjasne i točno opredиele." (Vid. Nicolas u navedenom djelu kod dotične glave.) U istoj knjizi čita se: „Zato i predobiva katolicizam u naše vrieme malo po malo opet ono polje, što ga je u 16. vieku bio izgubio. Protestanti počimlju jur progledavati, ter opažaju, da je onaj novi vidljivi ugled, što ga reformatori na mjesto katoličke crkve uvedoše, samo izlišan, prividan ugled; da sv. knjiga, koja je predana osebnu razlaganju, odbija svakoga na svoj razum; da i ona s razumom zalazi na neizvjestnosti i dvojbe, ter nije vrstna zadovoljiti potrebam vjere, — vjere rekosmo, koja od naravi u nas prebiva i nagoni nas, da u vjerozakonskih stvarih tražimo za vodju ugled, koj nam razgovetno i odlučno mora reći, što imamo vjerovati."

Jedina katolička crkva razvila se je i uzdržala vlastitom životnom silom, duhom, koj ju oživljuje i makar recimo, intolerancijom svojega nauka. Svi pako drugi vjerozakoni, iste kršćanske protestantske sljedbe prirasle su za narodnost pojedinih zemaljah, ter se ljudskom silom prostiru i drže; tiaru i krunu nosi jim jedna glava, a symbolum njihov ima propise ili svakako zaštitu u maču pobjeditelja. Vidjesmo, da je dogmatična intolerancija i u drugih vjerozakonah, barem s prvine, dokle se pod zaštitom mača neizvrgne s jedne strane u najveću dogmatičnu toleranciju, t. j. da možeš vjerovati, što hoćeš; a s druge u okrutnu gradjansku intoleranciju, ter je polag onoga zakona: Ako se tko pokaže, da nevjeruje u članke državne vjere, neka se kazni smrću — pao kamo više nego-li Sokrat. Vidjesmo, da jednim protivnikom crkve, spočitavajućim joj dogmatičnu intoleranciju, samim pada mraz na obraz; a drugi, udarajući na intoleranciju dogmatičnu katoličke crkve, da udaraju na

*) Luther De servo arbitrio edit. Jen. t. II. fol. 170. Kalvin je isto tako nemilosrdan! „Nestvaraju se svi pod istim uvjetom; već je jedan opredieljen za vječni život, a drugi za vječnu prokletinju naprvo." (Inst. lib. III. cap. 21.) Isti blagi Melanchton izpovieda ovaj okrutni fatalizam: „Nameće se pitanje, da-li je volja slobodna? Odgovor: Jer sve, što se dogadja, biva nuždno polag Božje preodluke, to neima naša volja nikakove slobode" (Loci Theol. Basil 1521 p. 25.) U tom-li je dakle nauku sloboda? u tom-li tolerancija?

Digitized by Google

kršćanstvo u obće, ter pod izlikom revnosti za vjeru propoviedaju najintolerantniju nevjeru.

(Dalje će sliediti.)

Poslanica sv. otca na uzorit. g. stožernika nabiskupa zagrebačkoga.

Pius PP. IX.

Dilecte Fili Noster, Salutem et apostolicam Benedictionem. Eximiae Tuae, ac Nobis jam pluribus, et minime dubiis argumentis notae religionis, et singularis erga Nos pietatis et observantiae plenissimas accepimus Litteras laetissimo natalis Christi Jesu Domini Nostri die redeunte, novoque anno adpropinquante datas. Ex eisdem enim iterum novimus, quo ardenti studio Deum sine intermissione ores et obsecres, ut Ecclesiae suae Sanctae in hac tanta temporum iniquitate tot calamitatibus ubique, ac praesertim in infelici Italia afflictae optatissimum triumphum et pacem concedat, ac Nos in tantis angustiis constitutos omnipotenti sua virtute incolumes tueatur, atque adjuvet, roboret et consoletur. Grati Nobis admodum fuerunt hujusmodi egregii Tui sensus, etiamsi nec novi, nec inexpectati exstiterint, cum haud ignoremus, qua pietate sis animatus, quo amore erga catholicam religionem incensus, et quomodo Nobis et huic Petri Cathedrae ex animo addictus. Maximas autem Tibi pro officio agimus, et habemus gratias, ac sincerissimae caritatis affectu mutuam referentes vicem, ab ipso clementissimo misericordiarum Patre humiliter petimus, et flagitamus, ut prospera quaeque et salutaria Tibi tribuere, Teque uberrimis caelestis suae gratiae donis ditare velit. Atque horum auspicem, et propensissimae Nostrae in Te voluntatis pignus Apostolicam Benedictionem intimo Nostri cordis affectu Tibi ipsi, Dilecte Fili Noster, et gregi Tuae vigilantiae concredito peramanter impertimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum die 11. Januarii Anno 1866. Pontificatus Nostri Anno vicesimo.

PIUS PP. IX.

Dopisi.

Iz Karlovca dne 16. Veljače. Istom mi dodje glas, da je karlovačko gradsko vieće upravljatelju nutarnje župe dopitalo 500 for. godišnje podpore. Častni otci franjevci više su vjekovah, dok su jim materialne sile ikoliko obstanak olahkoćivale, župne poslove bez najmanje iz gradske blagajne pripomoći i nagrade obavljali. Jer se je ovo naše doba, s kojim duh vremena sa svom moćju kreće i trese, vrti mozak i zavija vratom, tako oko crkve i njezinih službenikah smrknulo, da su sbilja časovi riedki, kada iskrica radosti sievne u naših srcih, hitim ti „Kat. liste“ taj veledušni čin gg. viećnikah karlovačkih saobćiti, da se obradueš, i tvojim čitateljem kažeš, kako jošte i sada ima ljudih, koji priznavaju vriednost zaslugah, te jih i nagradjuju.

Iz Lipovljanah. Dragi „Kat. liste!“ već ti dugo neobznanih ništa s ovih krajevah; ali šta bi ti i obznanio bio, kad su riedke te novosti, koje bi vriedne bile da se uvaže, van kad bi ti išao izbrajat svakojake jade i nepogode, kojih ima svagdje dosta u svietu, a nisu nikakova novost. Nu evo mi se sada pruža sgodna prilika, da ti koju obznanim o svečanosti, kakova nebiva često, i koja se tiče katoličke crkve, pa ju radi toga mukom mimoići nemogu.

Što je obćina piljenička, podružnica župe lipovljanske, već dugo željno žudila i očekivala, to joj se izpunilo dne 4. Veljače t. g. Taj naime dan blagoslovljena je kapela sv. Ivana Nepomuka u Piljenicah, kojoj bje prekolani položen temeljnik kamen. Blagoslovnik bijaše vel. g. župnik lipovljanski i podjašpršt Ladislav Jagodić, komu tu vlast u odsutju veleč. g. podjašprišta okružja gradiškoga, Stjepana Muzlera, podieli nj. uzoritost g. stožernik. Prem bijaše dan sv. Blaža s kiše nješto nepogodan, a i isti sutrašnji dan nješto za jutra močvaran, ipak se je što domaćega, što stranjskoga puka tolik broj sakupio, da je kapelica dubkom napunjena bila. U pô jedanaest satih započe svečanost. Iz stare kapelice, koja je njekoliko koraćajah odaljena od nove, i gdjeno pokojnici istoga mjesta okolo kapelice počivaju, izide veleč. g. blagoslovnik uz podvorbu veleč. g. župnika medjurićkoga i domaćega duhov. pomoćnika s propelom i provodom, te započe blagoslov po propisu diecezanskoga rituala. Poslie obavljenoga izvana i iznutra blagoslova kapelice služio je velečast. g. domaći župnik sam sv. misu uz podvorbu i rekao pod sv. misom poslie Credo zazvav Duha svetoga slovo primjerno svečanosti, te svojom jasnom besjedom tronuo srca prisutnih.

U uvodu pohvali govornik trud i trošak, što su ga Piljenci uložili u gradnju iste kapele, a spomene sudjelovanje i nastojanje pok. župnika Gjure Jerkovića i vojničkoga zapovjedničtva, pohvali puk, što se je k ovoj svečanosti tako mnogobrojno sakupio, te napomene, da se srećna scieni, što mu je prilika u dio pala, te može višjom dozvolom kapelu blagosloviti i za službu Božju otvoriti. Tečajem govora izvede i razjasni govornik dobročinstva, koja puk kršćanski u svakoj župnoj crkvi, a u izvanrednih okolnostih i u kapelah od Višnjega dobiva. Naime reče: prem je Bog svagdje, i svagdje mu se moliti možemo; ali ipak najprikladnije mjesto za molitve jest crkva, gdjeno kršćanin odbaciv svakojake brige vremenite može sabranom pametju Bogu se moliti, i svoje potreboće mu izkazati; jer župna crkva jest kuća osobita molitve. Nadalje reče: U crkvi župnoj služi se sv. misa, te razloživ, što je sv. misa, kaza, da se za griehe naše sam Isukrst žrtvuje svomu Otcu nebeskomu, ali da sv. misa koristi i mrtvim, te

Digitized by Google

obodri puk, da marljivo polazi na službu Božju i sv. misu, jer je to zapovjed Božja a i crkvena. Kano treće dobročinstvo napomenu: da se u župnoj crkvi slovo Božje naviešća, da se kršćani uče sve većma Boga poznati, zapovjedi njegove i crkvene spoznati, da se uče dužnostim svojim roditelji prama djeci, a djeca prama roditeljem, da se opominjemo na trpljivost u nevoljah i težkoćah, i da se izručimo u volju Božju. Napokon navede kao četvrto dobročinstvo: da se u crkvi župnoj primaju sv. otajstva, da se naime već diete, istom što se porodilo, donese u crkvu na sv. krst, da griešni čovjek, koj iskreno izpovjedi Božjemu namjestniku svoje griehe, pokaje se za nje i pravu volju ima poboljšati se, odriešenje svojih griehah zadobije, i da se tada okriepi kruhom angjeoskim; da se u crkvi kršćani vjenčaju, gdjeno primaju uzmnožanje posvećujuće milosti, da mogu medjusobno ljubezno i složno živjeti, i ako jim Bog od srca poroda dade, da svoju djecu u Božjem strahu i nauku odhrane.

Ova dobročinstva, primjeti govornik, mogu se dobiti u izvanrednih okolnostih i u kapelah. Jer zašto se dopušća, da se kapele grade? Dužnost je, reče, svakoga kršćanina, da u župnu crkvu ide i tamo javnomu bogoslužju prisustvuje; a kapele se zato grade, da u istih dionici postanu dobročinstvah napomenutih i oni, koji nemogu u župnu crkvu doći. Amo spadaju djeca, slabi ljudi, bolešljivi, starci, pa zato da i ovi dionici postanu dobročinstvah, dopusti crkva kadšto i u kapelah sv. misu i ostalu službu Božju. Na koncu opomenu župljane i ostale prisutne kršćane, da marljivo polaze župnu crkvu, te prispodobiv ju materi, a kapele kćeram reče: Kao što kćerka oddieli se od svoje matere, ide k svomu zaručniku, ali češće opet polazi svoju majku: ovako isto i župljani dužni su u župnu crkvu ići i nju darom podpomagati, a kada bude služba Božja u kapelah, tada su dužni roditelji i ondje svojim dobrim izgledom prednjačiti svojoj djeci, da budu danas sutra i ona dobri kršćani. Najposlie opomenu obćinu Piljeničku i sve prisutne, da si višeput stave za primjer sv. Ivana Nepomuka, koga si već njihovi stari za zagovornika izabraše, i koj je volio poginuti, nego-li izpovjednu tajnu očitovati. Zato nagovaraše, da budu, kad treba, šutljivi i zamučljivi, da dar jezika, koga nam je Bog dao, na dobro, na njegovu slavu upotrebljavamo, a da nepsujemo, nekunemo, pogrde kojekakve proti drugim negovorimo, da se osobito krivo nezaklinjemo. Opomenu još, da dojdu vierni višeput i sami u crkvu pomoliti se, pa će jih onda milostivi Bog po zagovoru sv. Ivana Nepomuka blagosloviti, a crkva će jim tada sbilja biti na tjelesnu i duševnu korist.

Poslie dovršene službe Božje počasti obćina piljenička svećenstvo i gospodu svjetovnu, koja prisustvovahu toj svečanosti. Bila nam dugo u uspomeni, a Bože daj, te dočekali još više ovakovih danah duhovne radosti! — ϱ —

I z I n š p r u k a na 4. Veljače. Poznato je čitateljem ovoga lista još od onomlani, koliko su se Tirolci borili, da sačuvaju najvišu svetinju svoje domovine, t. j. jedinstvo vjere. Ali jim uzalud vas trud; jerbo pod prošastim popečiteljstvom ništa neizvojevaše, te se i sabor razpusti, a stvar osta neriešena.

Tko se je prije dvie godine u Tirolskoj nahodio, od mila je suze roniti morao, gledajući, kako se ovaj pobožni a i junački narod za svoju svetinju bori. Dà krasno je bilo vidjeti tolike provode (procesije), krasno a i milo slušati, gdje se sa svih propovjedaonicah samo rieč „sačuvanje jedinstva sv. vjere“ glasa. Nu čemu da dalje opisujem, ta treba se samo opomenuti francezkoga ustanka, pak će se svak sjetiti, s kolikom se hrabrostju borahu Tirolci za obstanak jedinstva sv. vjere u miloj si domovini. Nu, kako rekoh, Tirolci neizvojevaše ništa pod prvašnjim popečiteljstvom; ali i neizgubiše ništa, te s nadom čekaju izpunjenje pravedne svoje želje. Koliko se veselje u svakoga Tirolca pokaza, kad se staro popečiteljstvo promieni, a novo nastade, to može onaj shvatiti, koj žudno s nadom i strahom kakvu stvar očekuje, pak mu se bolja budućnost pokazuje. Ali nije sve zlato, što sja, te se i Tirolci u svojoj želji i nadi prevariše; jerbo im prošaste godine na 17. Stud. stiže predlog c. k. popečiteljstva, da se sabor pobrine, na koj bi se način mogli protestanti u Tirolskoj nastaniti, uživajući jednaka prava s katolici.

Da je c. k. previsoko riešenje iznenada zateklo i neugodno dirnulo Tirolce, po sebi se razumije. Zato se sve i malo i veliko uteče k molitvam, čekajući, što će na to sabor odgovoriti.

Poslie dugoga mučanja dodje red i na jedinstvo vjere, te Vam mogu s veseljem javiti, da se je sabor (izvadivši 11) izrazio i svoju želju izrekao, da i u napried jedinstvo sv. vjere u Tirolskoj ostane. Debate pri tom nije bilo nikakve. Poslie toga je na predlog odborov zaključena i čitana adresa na nj. veličanstvo cara, u kojoj se umoljava nj. veličanstvo, da se dostoji želji pravednoj puka zadovoljiti i najvišu mu svetinju sačuvati.

Dao Bog, da jim ova adresa donese sreću, te se pravedna želja pobožnih i hrabrenih Tirolacah izpuni.

A Z.

Viestnik.

I z Z a g r e b a. U saborskoj sjednici 17. t. m. bila je na dnevnom redu osnova zakonskoga članka ob uredjenju sabora trojedne kraljevine. §. 4. te osnove daje na saboru virilni glas od strane svećenstva nadbiskupu zagrebačkomu, metropoliti karlovačkomu i biskupu sriemsko-bosanskomu ili djakovačkomu, a oduzimlje dosadanje pravo siela i glasa na saboru ostalim biskupom, prioru vranskomu, kaptolom, te samostanom i konsistorijom grčko-iztočnim. Radi toga progovori u istoj sjednici

Digitized by Google

uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup Juraj Haulik sliedeće slovo:

Visoki sabore! Poglavita svrha uredjenja sabora jest bez dvojbe, da sabor bude sposoban stvarati valjane, spasonosne i blagostanje domovine promicajuće zakone. Da se pako kod stvaranja zakonah osobiti obzir uzeti mora na ćudorednost, to je stvar poznata, te mi to nije treba dokazivati. Od tuda samo po sebi sliedi, da se svećenstvu, kojemu je naročito povjerena skrb i uprava nabožnosti i ćudorednosti, mora dati primjeran upliv kod pretresivanja i stvaranja zakonah. Da bi pako svećenstvo i onda takov upliv imalo, kad bi se od cieloga svećenstva u Hrvatskoj i Slavoniji samo trim osobam: nadbiskupu zagrebačkomu, patrijarki karlovačkomu i biskupu djakovačkomu, dozvolilo pravo mjesta i glasa u saboru, — to će jedva tko po duši uztvrditi moći. Ali takova naredba nebi odgovarala niti duhu našega ustava; velim našega ustava, kojega starodavnošću se pravom ponosimo, i kojega nepovriedjenu cjelovitost toli brižno branimo. Jer neima dvojbe, da je ugarsko-hrvatski ustav, od sv. Stjepana kroz sva vremena, svećenički stalež osobitim načinom odlikovao. Znamo, da su biskupi već kod uvedenja ustava veoma mnogo sudjelovali. I dan danas imadu svi ugarski biskupi u saboru odlična mjesta, premda nije moći sadanje ugarsko zakonodavstvo niti sbog natražnjačtva, niti sbog mračnjačtva ukoriti. Nu ja nemogu dokučiti: zašto je mislio odbor za uredjenje sabora, da se upravo rečenim trim biskupskim stolicam imade podieliti pravo sudjelovati u saboru? Jer ako je imao pred očima obseg biskupijah, ili broj dušah, imade ih mnogo većih, nego je biskupija bosanska ili djakovačka, n. pr. biskupija senjska, koja broji još jedanput toliko dušah. Ako je pako uzimao obzir na obseg posjeda, težko je dokučiti, kako je mogao kaptolu zagrebačkomu uzkratiti pravo, koj znatna dobra u domovini posjeduje i veće javne terete nosi, nego možebiti tri, četiri ciela kotara zajedno, kojim se pojedinim, po predlogu odborovu, ima dati glas na saboru?! Gospodo moja! u istih protestantskih državah imade svećenstvo primjeran upliv u zakonodavstvu: u englezkom parlamentu zauzimlje sbor biskupah najodličnija mjesta u gornjoj kući, u Švedskoj sačinjava svećenstvo jedan od četiri odsjeka zakonodavnoga tiela. Pravom bi se dakle čudio sviet, kad bi se svećenstvu u Hrvatskoj, koja bijaše radi svoje nabožne ćudi do sada svuda na glasu, uzkratilo, i to proti duhu ustava, pravo, štono ga od vajkada uživa; kad nebi svećenstvo našlo u Hrvatah niti onoliko privrženosti i blagodarnosti, koliko je uživa u protestantskih državah. S toga molim usrdno visoki sabor, da blagoizvoli pustiti i nadalje biskupe trojedne kraljevine, kojih je itako malo na broju, u uživanju svoga prava i časti, kako su ga od obstanka ustava uživali, i dozvoliti, da pojedini kaptoli bar jednoga zastupnika na saboru i unapried imati budu mogli.

Predlog uzoritoga gosp. kardinala podupirali su gg. zastupnici Predoević, Živković, Šram, Veber, Miroslav Kraljević, Boleslavski, Nikolajević i Aurel Kušević, a protivili mu se Polit, dr. Vranycany, Mrazović, Vakanović, Mirko Hrvat i Urpani. Polit, Mrazović, Vakanović i M. Hrvat bijahu za to, da se iz osnove izpusti i biskup djakovački. M. Hrvat reče medju ostalim, da neće njedna kršćanska dušica zaplakati, ako budu iztjerani biskupi iz sabora, a pozva se na talijanski parlament, u kom biskupi neimaju osobnoga prava.

Presvietli g. biskup Soić odvrati M. Hrvatu, da netreba tjerati biskupe iz sabornice (Mirko Hrvat izpričava se, da mu se zareklo), jer pet biskupah neće naškoditi saboru. Biskup djakovački da ima manje upliva na Bosnu, nego-li senjski, koj nemože ni sve svoje župe pohoditi, da neprojde preko turske medje, te je i njekad sa svojim kaptolom proti Turkom ratovao. Neželi, da si naš sabor uzme za uzor nereligiozni talijanski parlamenat. Završuje veleći, da se zastupnici rado pozivaju za volju naroda, a da bi ciela senjska biskupija osim koga gradića bila za to, da biskupi budu na saboru.

Najdalje je pošao zastupnik Urpani, predloživ, da se neda nijednomu biskupu glas i mjesto u saboru, jer oni kao takovi neimaju nikakova prava (!) zahtievati glasa u političkom životu, ako jim pako taj pripada, pripada jim kao gradjanom, a ne kao biskupom. U zao čas palo je tomu gospodinu na um zapitati: što bi onda bilo, kad bi koj politički dostojanstvenik zahtievao pravo glasa u konsistorijih? Po svoj prilici, reče, bio bi ekskomuniciran! Al pitamo g. Urpania: kada su politički dostojanstvenici imali pravo glasa u konsistorijih? a može-li se to pitanje stavit o biskupih glede saborah? Pak neuvidja-li on goleme razlike medju konsistoriji, u kojih područje spadaju duhovni poslovi pojedinih biskupijah, i saborom, zakonotvornim tielom svega naroda? Ali govorniku zahtieva pravda i pravičnost, da nebude nijednoga biskupa u saboru, jer on hoće, da bude slobodna crkva u slobodnoj državi! I tako sada znamo, da u saboru trojedne kraljevine sjedi ako ne glavom pokojni Cavour, a to bar Cavourčić. — Bila je pako prava sablazan za sve, koji znadu, da je isti zastupnik netjak presvietloga g. biskupa Soića, kad je stao pobijati svoga dobroga ujaka — nepodobnom šalom.

Kod javnoga glasovanja primljen je predlog uzoritoga g. stožernik sa 63 glasa proti 44, medju kojimi potonjimi jesu i dva glasa katoličkih svećenikah!

U ponedjeljak dne 19. t. m. u nastavljenom viećanju o osnovi zakonskoga članka za uredjenje sabora dodjoše na red podnešeni izpravci za kaptole i priora vranskoga. Preč. g. dr. Luka Petrović podnese izpravak, da se pravo mjesta i glasa na saboru neuzkraćuje kaptolom u obće, a poimence kaptolu zagrebačkomu. Besjedu, kojom je isti g. zastupnik kaptola zagrebačkoga podupirao svoj predlog, nemogavši danas, priobćit ćemo u sliedećem listu. Razloge navedene nije uvažila većina u saboru prisutnih članovah, jer je predlog kod poimeničnoga glasovanja sa 69 glasovah proti 40 zabačen. Propao je većinom glasovah i izpravak g. zastupnika Zlatarovića, zahtievajući, da se svim katoličkim kaptolom dade jedan, a svim grčko-iztočnim samostanom i konsistorijam jedan glas. Ista sudbina postigla je i izpravak g. zastupnika Šrama, da se bar kaptolu zagrebačkomu ostavi zastupnik na saboru.

Digitized by Google

Za dosadanje pravo priora vranskoga podnio je izpravak g. zastupnik Veber, te ga podkriepio čvrstimi razlozi, pozivajuć se na historičko pravo, na čl. 12. od god. 1621, kojim se prioru vranskomu kao zemaljskomu velikašu podjeljuje mjesto i glas kod velikaškoga stola u ugarskom saboru, kamo bijaše svagda kraljevskom pozivnicom pozivan, a takovu pozivnicu na sadanji ugarski sabor predloži presvietli gosp. prior vranski saboru. Sve badava; kod glasovanja ustade manjina za izpravak, i tako bje i prioru vranskomu uzkraćen dosadanji virilni glas.

— Knez crnogorski Nikola I. podielio je preuzvišenomu gosp. biskupu J. J. Strossmayeru red kneza Danila drugoga stepena. G. Jovan Sundečić, tajnik i poslanik kneza crnogorskoga, predao je dne 19. t. m. nj. preuzvišenosti red sa sliedećim pismom svjetloga kneza:

Vaša preuzvišenost! Srdačno ocjenjuinći Vaše veliko, riedko i obće poznato rodoljubje, koje pojednakom ljubavi pritiče u pomoć potrebam cieloga našega naroda, poradi čega Vi stekoste i zaslužno nosite ime slavenskoga Mecenata, koj nije izostao ni ovom okrajku jugoslavenske slobode svoju darežljivu ruku pružiti, kako u vrieme rata od 1862. god., tako osobito opet i prošle, davši na korist pečatnje i vojnikah crnogorskih svotu od 3000 for.: našao sam se iskreno pobudjen, Vama, u svoje ime i u ime svojega naroda očitovati srdačnu zahvalnost, i obdarit Vas crnogorskim Knez Danilovim ordenom II. stepena za nezavisnost Crne gore, kojega Vam znake ujedno sprovodim, i ufam se, da ćete ih s onim domoljubnim žarom primiti, kojim je Vaše dobro srce za svaku našu narodnu stvar prenapunjeno. te da ćete i u naprieda ovoj zemljici našoj, koja zaista još velikih oskudicah imade. svagda što vatrenije pristupati u pomoć i podporu.

U ostalom očitujem Vama najdublje svoje štovanje i podpuno uvaženje, s kojim ostajem

Na Cetinju, 12. Januara 1866.

Vašega prevoshoditeljstva

knjaz Crnogorski
Nikolaj s. r.

— Upravo nam stiže glas, da su imenovani začastnimi kanonici prečastna gg. Ivan Nep. Šianski, podarcidjakon i župnik u Križevcu i Ivan Samuel, prisjednik duh. stola i župnik u Kloštru-Ivaniću.

— U zadnjem listu kazasmo krivo, da će ove korizme u crkvi sv. Marka propoviedati po ponedjelcih g. Eduard Suhin. On će propoviedati u istoj crkvi po petcih, što ovim izpravljamo.

Iz Beča. U dolnjo-austrijskom saboru, kadno se povede rieč o državnom izpitu gimnazijalnih učiteljah, duhovnih i svjetovnih, naročito o sposobnosti i potrebštinah izvan Beča stojećih samostanskih gimnazijah, primjeti stožernik i nadbiskup Rauscher s ostalim sljedeće: „Uztreba-li koja od duhovnikah obskrbljena gimnazija podpore, a visoki sabor pokaže se pripravnim podieliti ju, to bi bilo hvale vriedno. Dade-li se ta novčana podpora pod uvjetom, a duhovna zadruga s dozvolom biskupa i odnosno državne oblasti pristane nanj, tada bi sabor imao pravo paziti, da-li se taj uvjet vrši, ter u slučaju, ako se nevrši, ima pravo uztegnuti podporu. — Drugčije pako neima se sabor posve ništa pačati u ove gimnazije, niti paziti na nauk i sposobnost njihovih učiteljah. . . Ja želim, da duhovnici u svakoj struci, koje same po sebi nisu tudje njihovu zvanju, budu na vršku napredka prave prosvjete. Istina nedolazi nikada s istinom u pravu opreku. Po imenu želim, da to budu u gimnazijalnih znanostih, u kojih su duhovnici dugo prednjačili; posebice želim, da to budu u latinskoj i grčkoj filologiji, koje, da je nebudu bili gojili samostani, nebi danas ni bilo; jer sve po gotovu, što imademo od pisacah iz rimske i grčke starine, spasiše nam samostani. Želju dakle, da duhovnici učitelji gimnazijalni pokažu izvrstnu vrlinu i vještinu znanstvenu, dielim ja punom mjerom. Veseliti će me takodjer, ako svi do jednoga pred izpitnim povjerenstvom državnim dokažu, da svakomu pravednomu zahtjevu barem onako, kako i svjetovni učitelji odgovaraju, ter ako mi pojde za rukom, kako sam naumio, na mojem dječačkom sjemeništu utemeljiti gimnaziju, tada ona ne samo da će biti javna, nego će jošte svi njezini učitelji sposobnost dokazati državnim izpitom, i tim se ukloniti svakomu prigovoru proti sposobnosti. — Nisam pako ja niti ote misli, da je svaki, koj je podnio ovaj izpit, već zato izvrstan učitelj gimnazijalni, niti vjerujem, da samo oni, koji su otaj izpit podnieli, mogu s dobrim uspjehom obučati. K tomu valja na um uzeti, da je osobito za samostane izvan Beča težka i ne jedna zapreka i muka, pošiljati dovoljan broj svojih članovah na sveučilište. Na koncu treba pamtiti, da i medju svjetovnimi gimnazijalnimi učitelji ima njih mnogo, koji svojega znanja polag obstojećih zakonah propisanim načinom jošte nisu dokazali. Nemogu dakle željeti, da svaka podpora, što jih država samostanskim gimnazijam podaje, bude spojena s tim uvjetom, da svi učitelji budu po propisu izpitani.“

— Za katoličku maticu crkvu u Londonu dade njeki dan u Beču boraveći lord Campden, englezki obraćenik, monsgru Pattersonu, s kojim je skupa prešao u katoličku crkvu, 10 tisućah forintih.

Iz Bavarske. Bavarska vlada boji se jezuitah. Nedavna je u Dillingenu jedan iz porodice grofovah Fuggerah pred svojim rodom odslužio prvu sv. misu, a do skoro zatim morade se trći iz naručaja svojega sliepoga otca te pobjeći preko medje. To se prije njega dogodi i njegovu tetiću, jedincu sinu državnoga viećnika Pelthovena. Što skriviše oba ta mlada misnika? Stupili su (čuj!) u red jezuitah. Sbilja je to čudna stvar, gdje domaći bavarski sinovi moradu bježati iz svoje katoličke domovine, a to samo zato, jer stupiše u crkvom

Digitized by Google

odobreni i toliko za nju zaslužni red jezuitski. Protestanti i židovi imadu podpunu slobodu vjerozakona, ali katolici, koji po pravilih sv. Ignjata hoće da žive, netrpe se; u Pruskoj, Heskoj i drugih protestantskih državah smiedu jezuite živjeti i poslovati, ali u katoličkoj Bavarskoj ne. Tu dakako nepomaže govoriti; strah od jezuitah jest što i strah od utvorah i vukodlakah, te za oba nisu dosta razlozi razuma. Iz te predsude izkopao se je ipak Dr. K. u kupalištu Stachelbergu u Švajcarskoj. Ovaj naime pozva profesora B. iz Strassburga, jezuitu, koj je prije bio prognan iz Freiburga, na zajutrak. Došav o. B. zapita: „Gospodine K, kako je to, da Vi, koj ste prije njekoliko godinah u Freiburgu, oružan sabljom i kuburom, žestoko vikali, da se pomore svi jezuite, a pače ja, pozvaste mene u svoju kuću i ovako me srdačno primiste?“ Domaćin odgovori: „Tada bio sam jošte mlad mahnitaš, te nisam znao, što činim; s dobom sam se i opametio, upoznao se bolje s progonjenimi jezuiti, ter se veselim, što Vam mogu pokazati, kako Vas štujem.“

Iz Njemačke. Iz Ottweilera, prosvietljena i češćim pohodom Ivana Rongea usrećena grada, a vjerom mješovita pučanstva u okolici trevirskoj, donosi trevirski „Sonntagsbl.“ sljedeću viest: Prije duže vremena bila je ovdje jedna protestantska porodica prešla u katoličku crkvu; prvoga tjedna u mjesecu Prosincu p. g. umre joj djevojčica od devet godinah. U večer prije pokopa sastadoše se gospodje i djevojke u kući malenoga mrtvika, da po katoličkom običaju izmole krunicu Gospinu. To se vidje njekojim prosvietljenim glavicam previše. Pak što će izmisliti? Dočekaše je pred vratima, te stadoše na nje uza psovku i kletvu bacati se blatom i kamenjem. Sutradan kod sprovoda naredio gradski načelnik policajnu stražu, ali po svem tom čulo se od klateži psovakah iz guste gomile puka, pak s prozorah. Tom prigodom izkaza se osobito njeki mladi rudar i mati njegove vjerenice. O njem se pripovieda, da je ovo rekao: „Ako jošte N. (stariji brat pokojnice) bude katolik, tada ćemo ga izbit do smrti.“ Poslie pako u noći nadio je slamom žensku priliku, oko nje ovjesio krunicu, a pod njom napisao: „Sv. Marija, mati Božja! Ja sam odabrana vještica. Progonim te danom i noćju. Sv. Marija mati Božja!“ To se vidjelo u ponedjeljak. U četvrtak radio mladić u rudniku. Ovdje se odkinuo kamen, te malen komad pade mu na tjeme, a drugi na zatiljak. Do tri puta „uh!“ i rudar izdahnu. U nedjelju, dakle za osam danah, upravo u isto vrieme, kadno i djevojku, sprovedoše ga u grob. To si neka tumači, tko kako hoće; ali ovdje u gradu i na selu drže to za čudan slučaj, tim većma, jer se godine 1853. dogodi takovih slučajah. Ote naime godine smutiše u istom gradu tielovsku procesiju, pak svi pomroše jur, i to nenaravnom, više manje čudnom smrću.

Iz Švajcarske. Ovdje para goni djecu u školu! Željezničko starešinstvo izdalo je naredbe, te uredilo, da se djeca, koja u mjestu neimaju učione, voze za neznatnu plaću (na godinu 3 tal. i 6 sr. gr.) po više miljah svaki dan onamo i natrag. Razumije se, da su za tu vožnju kano i u Englezkoj posebni vlakovi, te kod svakoga mjesta, gdje je škola, bilo drugčije kako maleno, postaju.

Iz Italije. „Unità Cattolica“ poslala je kroz lanjsku godinu u blagajnu Petrova novčića 594,000 franakah. Od g. 1860., kada je počela kupiti, poslala je u Rim svega skupa 2.110,872 fran.; k tomu dragocjenih stvarih i drugih darovah preko miliun franakah vriednosti.

Iz Napulja. — Novine su pisale, da će u Napulju bit zabranjeno javno nositi sv. poputbinu k bolestnikom. Što se glasalo, dogodilo se, jer je sbilja izašla naročita zabrana, podpisana sindikom R. Nollijem. U njoj se veli. „Zvuk zvonca i goruće baklje zdravim dodijavaju, a bolestnim škode, te s toga vode na nered. Uvažujući s jedne strane javno mnenje proti toj zlorabi, a s druge, da se nijednim načinom dotičnici nedadu odgovoriti od nje, naredjuje se do daljega: da prateći sv. poputbinu nesmie niti zvoniti niti uza nju nositi baklje. Tko prekrši ovu naredbu, s mjesta će se zatvoriti, a zvonca zaglobiti. Narodna garda, gradska straža, kralj. oružnici i ostali čuvari javne sigurnosti paziti će, da-li se ova naredba obdržava.“

Iz Londona. Navada je, da koncem Prosinca nadzornici mrtvacah izdadu javnu obaviest. U obaviesti o grofoviji Middlesex veli Dr. Lancaster ovako: Čedomorstvo preuzelo je tolik strašan mah u Londonu, da se neustručavam javiti, da na 30 glavah ženskinjah dojde po jedna ubojica, dakle na vas London njih 12,000. Neprestano pazim na mrtvu djecu, koja se povrgavaju u vrtlovih ili javnih šetalištih, ili se sakrivaju na željezničkih postajah. Ovakovih zločinkah nalazi se često i medju pozakonjenimi. To je grozovita istina. Novinam i puku jedino je na jeziku ovo pitanje: „što da se učini?“

Iz Egipta. Katoličke misije na Suezu i gornjem Egiptu, stojeće pod austrijskom zaštitom, napreduju liepo. Na Suezu sagradjena je i posvećena nova krasna crkva o austrijskoj pomoći, a u gornjem Egiptu trebalo bi četiri nove crkve za katolike, koji se neobično pomnožavaju.

(Našaste knjige.) Njeki poštenjak varaždinski gradjanin našao je prije tri tjedna na drumu medju Zagrebom i Varaždinom njemačko djelo od više svezakah, a po sadržaju sluti se, da mu je vlastnik svećenik. Tko ga je dakle izgubio, neka se obrati na g. Ivana Jagića, kateketu u Varaždinu, komu je u shranu predano, a ujedno naznači, kamo bi mu se i kako poslalo.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 9. U ČETVRTAK 1. OŽUJKA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Tolerancija.

(Dalje.)

Sada mi je preći na toleranciju političnu i gradjansku, kako se je s vremenom razavila. Položaj crkve naproti drugim vjerozakonskim sustavom pojedince i ukupno nije moguće da se uzdrži samo u svojem obsegu, već mora da se pokaže i u narodnom životu, jer život njezin ima se preliti u život narodah, a ovim opet mora biti prva i najveća zadaća, da si uzčuvaju najsvetije t. j. vjerozakonsko dobro. Pravila, štono smo jih izvili iz naravi i načela crkve, osamljena su i nepromjenljiva; ali u životu narodnom pokazuju se nješto u drugom liku. Nevalja misliti, kao da za državni život u ovom smjeru neima savršena i čista ideala, ali taj ideal uživotiti, ostvariti, to je zadaća prije svega samo narodah, a sama narav zahtieva, da se izvodi malo po malo; moglo se je previdjeti, da ovaj razvitak u povjestnici mora nagaziti na zapreke, te dočim crkva nikada nije mogla povrći svoga posla poslujući načinom i probijajući se oružjem, povadjenim iz vlastite svoje naravi i snage, moraše prepustiti povjestnici, da ona njoj za duhovno djelovanje stvori materijalnu podlogu, i trpiti, da joj se desnica državna ili uzkrati, ili da neprijateljski na nju udari, prem krivce neoprašta od odgovora. Postavno povjestno pravo jedino je stanovište, s kojega se može pravo i mora prosuditi ovaj razvitak s posljedicami.

Najviše se spočitava katoličkoj crkvi, da je pomoćju državne desnice silom prigonila inovjerce u svoje krilo. Koliko se putah čuje inkvizicija i lomača srednjega vieka, parižka krvava svatba i Albino progonstvo u Holandiji! Kako rekosmo, tko hoće da pravo prosudi dogodjaje povjestničke, mora se staviti na stanovište one dobe. Zna se, kako je stari sviet, na čelu mu Rimljani, svom silom i svakim načinom progonio tek rodjeno i rastuće kršćanstvo, a to za ništa drugo, nego jer mišljaše, da će ga progutnuti otaj novi vjerozakon, kojemu je simbolom mrzki križ. Pokle je pako s Božjom pomoćju crkva stekla pobjedu, prilično se preokrenu položaj: država složi se uzko s kršćanskom crkvom, ter državna oblast postade poganstvu, židovstvu i raznim sljedbam krivovjerskim očitom i ljutom neprijateljicom. O slobodnu izpoviedanju vjere nebijaše po takovu ni govora, a što se tiče pojedinih inovjerskih glavah, njim su se uzkraćivala posve politička, a stezala gradjanska prava, globio imetak i na nje udarale druge kazne na uštrb ili gubitak slobode i istoga života, a svim tim smieralo se na to, da se obrate na vjeru, koja bijaše jezgrom narodnomu životu i ukupnomu katoličkomu svietu jedina nada i zalog života vječnoga. U germanskih državah nalazimo to isto, samo u većoj i oštrijoj mjeri. U ovih državah, kojim se život skroz bješe srastao sa životom crkve, valjaše katolička vjera kao uvjet, bez kojega nikomu i nikakova nebijaše prava, dà niti na javni, pače njekim načinom niti na sukromni obstanak ili žiće, a dići barjak krivovjerstva i odpasti od crkve, to bi bio zločin, za koj mišljaše država, da ga mora kazniti i posljedice mu ugušiti: jedno s obzira na crkvu, kojoj se vladar smatraše naravnim zaštitnikom, a drugo držeći ga za veleizdajni zločin i prekršaj uvjeta državnomu životu kaznila ga sbog same sebe. Uzme-li se k tomu na um, da su narodi pošav s takovih načelah znali samo za oštro i krvavo kazneno pravo, tad se razumje, od kuda i zašto u onih vjekovih onolika oštroća proti inovjercem, i zašto je državna oblast onako ljuto sjekla svuda, kuda je crkva prošla svojim duhovnim bojem. Ovo, što se ovdje spočitava i pobija, nije svagdje išlo na osobu inovjerca, jer njoj nije uzkraćivana nijedna dužnost ljubavi iskrnjega; ali

Digitized by Google

jer svaki čovjek osim individualnoga mora stupiti na njeki družtveni položaj, a baš na ovom položaju t. j. u družtvenom redu svieta u srednjem vieku za inovjerce nebilo mjesta, rekši, da se sljedbe neslažu s družtvenim redom, zato jim i bijaše družtveno bivstvo ili otegoćeno i začemereno, ili posve zabranjeno. Nije mi braniti ove nazore srednjega vieka, a to tim manje, jer su jih u život uvele kršćanske države, a ne crkva; ali to stoji, da to bijahu nazori u srednjem vieku, ter si je moraš pamtiti, ako ćeš razumjeti onu oštroću. S toga gledišta mora se priznati, da one žrtve, koje tada padoše, mogu žaliti najvećma na to, što se nisu rodile za njekoliko vjekovah kašnje. Na ovu oštroću i intoleranciju katoličkih državah srednjega vieka nebi se smjeli tužiti barem oni, koji, pokle se prije sami odciepiše od katoličke crkve te ustrojiše nov vjerozakon, po svem tomu druge, koji se na istom temelju „evangjeoske" slobode u nazorih od njih odlučiše, te ustrojiše nove „vjeroizpovjedi," namisliše po svaki način prognanstvom, mukom, vatrom i mačem zatrti. Lomača je gorila onako liepo na Temzi, kano i na Ebru; a žrtve španjolske inkvizicije kamo su manje na broju, nego katoličke žrtve u Englezkoj i drugdje.

Što se tiče prigovora sa španjolskom inkvizicijom, taj se nekasa crkve. Iz duha one uredbe neda se zaključiti na duh crkve; jer španjolska inkvizicija nebijaše crkvena već državna uredba, uvedena zato, prvo: da se muhamedanski i židovski puk iztriebi malo po malo; a drugo, da se na mjesto pravne države uzpostavi absolutna monarkija. Da je to istina, svjedoče dva glasovita autoriteta Ranke i Leo, za koje se nemože reći, da se sliepo zaljubiše u katoličku crkvu, a svjedoči i poznati državnik Guizot veleć: „S prvine bijaše ona (inkvizicija) većma politična, nego vjerozakonska i više za to namienjena, da uzdrži gradjanski red, nego-li vjeru!" Ranke kaže izrikom: „Baš je inkvizicija ono, čim je bezuvjetnomu ugledu crkve učinjen kraj."

Obće poznata je dalje stvar, da su pape sami osudjivali duh i postupak španjolske inkvizicije i smatrali ju za uredbu svjetovne despocije pod crkvenom krinkom. Isti papa Siksto IV., koj 1. Studenoga 1478. novoj uredbi sa svoje strane dade potvrdu, tuži se već 29. Siečnja 1482., da je „potvrdbena bulla krivim razlaganjem svrhe toj uredbi od njega izmamljena;" iste i bližnje godine kori on ljuto sudište inkvizicije u Sevilli; od g. 1483. pribavi rimski dvor pravo priziva od španjolskih sudištah inkvizicije, a pravo priziva pribavi si i uzdrža papa proti volji Ferdinanda Katoličkoga. Dalje, ne samo da su pape sudišta inkvizicije često opominjali, zahtievali, da se osudjenim i djeci kažnjenikah povrati imovina, nego su jošte upravce ustajali proti njim tužbom, kaznom i zaprekom. Množina parnicah bila je povučena u Rim, i sudištne se osude ukidale; Lav X. Grgur XIII. i Pavao III. obraćali su se ozbiljnom tužbom na kralja, a ovaj posljednji papa primi u zaštitu one, koji htjedoše zapriečiti, da se inkvizicija neuvede u Napulj; napokon proti inkvizitorom izrečena je na više putah izobćenica, kano n. pr. god. 1519. nad onimi u Sevilli. *)

Često se dogodi, da jedna ter ista rieč označuje dva doduše slična, ali ipak znatno različita pojma; a tada je uviek pogibelj, da se sbog iste rieči izgubi u pameti i razlika pojmovah. Tako se sbilja dogodi i s riečju inkvizicija, koja je s prvine značila crkveni sud za vjeru, a kašnje se prenesla na državnu uredbu, koja je svojom oštrinom, bila već istinita ili izmišljena, postala strašilom Europe. Da je crkveni sud, sud za vjeru, obstojao od postanka, o tom neima dvojbe; ali je opet i to istina, da su u prva vremena bile kazne samo crkvene i duhovne. Gdje je država uvela sudište pod istim imenom za političke svrhe, to neka ide u njezin račun.

Ali parižka krvava svatba (noć na Bartolovo)! Niti sbog ovoga mrzkoga i groznoga dogodjaja nevalja osuditi duh crkve. Na nju ljaga nepada. Krvava svatba bijaše dogodjaj političan, te nipošto nesmieraše u prilog katoličkoj crkvi. Da je to istina, i da se je naprvo znalo, da otoga čina neće moći opravdati pred papom tobožnjom revnošću za katoličku vjeru, već da će on takove razloge za krvariju odbiti, to se vidi iz govora rečena glasovitim Muretom u ime kraljevo pred papom, prigodom slavja obslužena u Rimu na uspomenu oslobodjenja kraljeva iz ruke urotničke. Noć na Bartolovo hvali on, ne zato morda, što su krivovjerci poginuli, nego što je „ova noć propašću njekolicine oslobodila kralja iz pogibelji skore smrti zasjedne, a kraljestvo neprestana straha od gradjanskoga rata." Tako su taj čin u ono doba sudili i drugi; samo kano sredstvo za političku svrhu na razsulo kraljevskomu dostojanstvu pogibeljne i s vanjskimi neprijatelji urotile se stranke smatrahu taj čin Katarina Medicejska i njezin sin Karlo IX., a ogorčenost katolikah proti u nebo vapijućim zločinom upotrebljena bi kano u pravu horu, da se ta grozota izvede i njekim načinom poljepša.

Ako je ikada koj povjestni dogodjaj razbistren, ter o njem sve dvojbe razpršene, to je dosta ovaj; znade se, da mu vjerozakon nebijaše ni

*) O španjolskoj inkviziciji vidi obsirniji članak u 19. i 20. br. „Kat. lista" god. 1863.

Digitized by Google

uzrokom, ni povodom, već samo krinkom; znade se i to, da lukava Katarina Medicejska nemišljaše na ništa manje, nego da štogod učini na slavu Božju. — Neprijatelji katoličke crkve opisujući krvariju u noći na Bartolovo kano učin vjerozakona, upliću unj svećenike kao prve vodje; ali je dokazano, da se u taj krvavi čin neupača baš nijedan svećenik, pače su mnogi njih, kano n. pr. biskup Lisieux, koliko jim više bijaše moguće, zaklanjali Hugenotte i oslobadjali, a poslie pred kraljem zagovarali. Jednomu pjesniku iz škole Voltaireove svidjelo se, da u tom prizoru dade ulogu i kardinalu Lotrinžkomu, ter ga prikazuje, kako blagoslivlje nože za ovu krvariju; ali je za njegovu vjeresiju velika neprilika, što je kardinal upravo u to vrieme bio na izboru pape u Rimu. (Grgur XIII. izabran mjesto malo prvlje umrvšega Pia V.) Nu ovakova gospoda negledaju na takove stvari. Ta njihov meštar Voltaire pisà markezu d' Argensu: „Samo treba čvrsto i krupno lagati; na koncu mora nješto od svega ostati.“

I vojvoda Alba dolazi često na sito, a na sramotu tobože katoličkoj crkvi. Siromah ovaj mora se često prikazati na pozorištu kano vječni krvnik; jer ga je velik njemački pjesnik udostojio te slave, da ga opjeva, a to s onakovom istinom, kakovom opisa i tridesetogodišnji rat. Bujna mašta i krasan slog prekrivaju krupne laži. *) Drugčije znadu bolje kritični i nepristrani povjestnici, tko-li bijaše taj vojvoda, te od njih će čovjek bolje naučiti njegovu poviest, nego-li iz romanah i dramah. Što je zla učinio, čisto politični bijahu njemu razlozi.

U obće pristranost inovjeracah i mržnja nevjeracah tako izopačiše od prošla tri vieka povjestnicu, da je često težko pronaći pravu istinu. Istiniti dogodjaji pretjerivaju se, domeće jim se, izpušta, izmišlja i umeće ovo ili ono, kako kada treba. Pripisuju se crkvi dogodjaji, koje ona sama mrzi. U obće za takove pripoviesti, koje crkvi podmeću smiešnu, neplemenitu i divlju ulogu, budi pravilom, da se barem sumlja o njihovoj istini. Može doduše biti, da su istinite, ali tada vas prikor svali se na slabe ili opake ljude, koji na svoju čast kao na svećenika, biskupa, ili tja pape dotle zaboraviše, da su mjesto dobra tvorili zlo. Ali s druge strane moguće je, što se i češće sbiva, da su takove pripoviesti, ako ne svagda i skroz izmišljene, a to barem pretjerane ili izopačene, ter po takovu spadaju po pravoj pravici u laži. Lahko je dakako takovim načinom napadati crkvu; ali ostaje pitanje: je-li to pošteno i pravedno?

*) Čudno je, zašto se za Irce pod englezkom i Poljake pod ruskom knutom nenadje pjesnik.

Poslie silnoga pokreta u 16. vieku dielili su protestanti i katolici jednaku sudbinu: u Italiji i pirenejskom poluotoku dočeka novovjerce strog sud i muka kano i prvašnje sljedbe, a u državah, gdje protestantizam preote mah, te postade državnim vjerozakonom, spadoše starovjerci katolici na helote, kano drugdje u katoličkih državah i protestanti. Jedino u dvie države vidjamo njeku razliku. U Francezkoj obratiše si političke stranke vjerozakonsku razpru u prilog, da se laglje dokuče svaka svoje svrhe, a dugačak boj prekide Henrik IV. tako zvanim „ediktom nanteskim,“ izrekav ravnopravnost medju katolici i protestanti. Ljudevit XIV. ukinu poslie taj zakon. U Njemačkoj, kolievci reformacije, poslie dugih bojevah odluči sreća oružja, te vestfalskim mirom, barem u obće, bje ustanovljena podpuna ravnopravnost katolikah i protestantah pred carstvenim sudištem. U pojedine zemlje težkom je mukom prodiralo načelo ravnopravnosti, ter je do početka našega stoljeća neprestano ostala ona opreka, kako se je u 17. stoljeću utvrdila; katolici i protestanti imali su se tužiti na svakojake zapreke, pritlake i nepravde. Izza Napoleonove poplave po zakonih pod imenom „Reichsdeputationshauptschluss,“ „Rheinsbundesacte,“ „teutsche Bundesacte“ razvijalo se je malo po malo načelo ravnopravnosti za sve tri kršćanske vjeroizpoviedi, a kako je izvedeno do danas, javljaju nam svaki čas viesti iz Njemačke. U Englezkoj i Holandiji trebalo je katolikom više stotinah godinah i težka boja, dokle su stekli političku slobodu. U Francezkoj poslie prevrata, koj bješe zabacio svaku kršćansku vjeru, utvrdjena je podpuna ravnopravnost katolikah i protestantah. Na jugu i sjeveru ostade gdje više gdje manje pri starom; samo što je prvašnja oštrina popustila ili posve prestala. Na sjeveru se u obće teže probija tolerancija. Isti turski car Mahmud II. podieli god. 1838. slobodu svim vjerozakonom prostranoga si carstva, a Abdul Medžid ponovi i razširi zakon god. 1854. Eto dakle zavlada tolerancija u naše vrieme po svuda!

(Konac će sliediti.)

Besjeda

uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga Jurja Haulika, rečena u saborskoj sjednici dne 21. Veljače t. g.

Visoki sabore! Koj me pobliže pozna, nadam se, da će mi dopustiti, da nisam nikada bio intollerantan prama onim, koji su druge, a ne moje vjere. Sa svim tim bio sam vazda, a držim se i sada toga načela: da kako pojedini ljudi, tako i svaka država mora priznati

Digitized by Google

stalnu vjeru; što se s tolerancijom, čovjekoljubjem i pravednošću pram inovjercem, po môm barma načinu mišljenja, posvema dobro složiti dade. Scienim pako, da je to potrebito već radi toga, što država bez stalne vjere mora prije ili poslie pasti u tako zvani indifferentizam, koj, kako to zdrav razum i mnogostrano izkustvo svjedoči, nije daleko od rationalizma, materijalizma i istoga atheizma. Kakov pako udes čeka državu bez Boga i vjere? to je dobrim i pametnim odviš poznato, nego da mi je treba dalje dokazivati. S toga bi ja želio, da se, kako rekoh, na tom mjestu stave rieči: „jedne i druge crkve“, koj se je izraz i prije, imenito u izbornom redu od 1861. godine rabio, i koj niti se protivi našim zakonom, niti ičija prava vriedja. Jer drugčije ne samo protestanti, nego i nekršćani, imenito izraelićani, mogli bi zahtievati pravo na odličnu čast narodnoga zastupnika na saboru; a to bi sumnji povoda dalo, da se je trojedna kraljevina iznevjerila svomu značaju kao kršćanska zemlja, za koj se je kroz vjekove toli slavno borila.

Što se protestantah tiče, ja mislim, da one nebrojene naredbe u našem zakoniku, koje su domovinu našu od protestantskih vjeroizpoviedanjah štitile, nebi morati tako na brzu ruku mimoići ili uništiti; a to tim manje, čim je odlučnije i postojanije domovina naša, pozitivnimi instrukcijami, štono ih je ablegatom svojim na ugarskom saboru, i u posliednje još doba davala, tu slobodu svoju branila. Prije indi, nego se ti, skoro bezbrojni zakoni oslobodjenja domovine naše od protestantah nepodvrgnu posebnoj, pozitivnoj reviziji, mislim, da nebi smjeli, drugčije radeć, te sloboštine domovine naše kompromitirati. A to bi se sigurno dogodilo, kad bi se upitna stavka bez svakoga dodatka, kako ju je odbor predložio, uzakonila.

Gospodo moja! povjest trijuh vjekovah prepuna je gorkih nevoljah, štono ih tako zvana reformacija nanese skoro cielomu kršćanskomu svietu. Znano nam je, kako se u sjevero-amerikanskih sjedinjenih državah, uslied neograničene vjerozakonske slobode, pojaviše toli raznovrstne i mnogobrojne sekte, da jim se skoro ni za broj nezna; a imade medju njimi i takovih, koje si usvojiše načela protivna svakomu zdravomu razumu, proti svakomu stidu i stidljivosti, kao što je poimence tako zvana sekta mormonah, koja osim inih bezbožnih načelah, prija pogubnomu mnogoženstvu; s druge strane poznato nam je i to, kakovom se gorljivosti i postojanosti još i sada bore njekoji katolički narodi, naročito Tirolska, proti poplavici takovih protestantskih vjeroizpoviedanjah. Pa ni to neće nikomu od nas nepoznato biti, kolike neugodnosti i gorkosti morahu pretrpiti oni, medju kojimi bijah i ja, kojim je dužnost nalagala, medju ostalimi pravi kraljevine naše i ovu njenu slobodu u ugarskom saboru neprestano braniti. Kad se to pitanje u svoje vrieme u meritorno pretresivanje uzme, moći će se sa svih stranah razviditi, i zrelo prosuditi; nu ja mislim, da onim ranam, štono ih poslie četrdeset i osme godine dopala domovina naša, nebi se imala i ovom prilikom nova joj bol dodavati. S toga se usudjujem vis. saboru predlog svoj što toplije preporučiti.

Besjeda

prečast. g. dra. Luke Petrovića, kojom je u saborskoj sjednici dne 19. Veljače branio kaptolom u obće, a zagrebačkomu na pose pripadajuće pravo zastupstva na saboru.

Visoki sabore! Ja sam u prekjučerašnjoj saborskoj sjednici u ime kaptolah, naročito u ime prvostolnoga kaptola zagrebačkoga vis. saboru smjerno predložio k §. 4. o uredjenju sabora izpravak, da se u novom uredjenju sabora trojedne kraljevine kaptolom pravo zastupstva neoduzme, no da jim to pravo, naročito prvostolnomu kaptolu zagrebačkomu sbog njegovoga osobitoga položaja i velikoga posjeda s velikim trhom skopčanoga uzdrži, i u „novom“ izbornom redu učvrsti. — Da bi bio slavni odbor za uredjenje sabora svrhu izbornoga reda svestrano uvažio, mnijem, da se nebi bio na to sklonio, da kaptolom oduzme starodavno pravo zastupstva, nego da bi jim ga sada pružio, kad ga nebi bili do sada imali.

Koja je svrha izbornoga reda? — da sastavi svrsishodan sabor. — A koja je svrha sabora? — da uzpoznade sa svih stranah potrebe zastupanoga naroda, te ove po mogućnosti namiri i odstrani. Nu kako će moći sabor zadovoljiti svojoj zadaći? Tako, ako budu na saboru zastupani svi po onom razmjerju, po kojem se mogu sve potrebe naroda saznati, i njim se zakonitim putem po zakonotvornom tielu doskočiti u obziru svega žiteljstva, kamo spada i svećenstvo kaptolah, koje svojim zvanjem i djelovanjem narodu na korist služi, a saboru na pomoć biti može.

a) Čovjek kršćanin član je države i crkve, koj se samo onda u životu spasonosno kretati može, ako je ono, što država i crkva od njega zahtieva, u medjusobnom skladu, ako zakoni države i zakoni svete vjere nisu u suboju, u kojem zakoni svete vjere, kano viši i nepromjenljivi prednost imadu, na što zakonotvorac državni obzir imati mora, ako neće, da uvriedi savjest državljanah. Državu kod zakonotvorstva u našoj domovini zastupaju državnici svjetski, a crkvu i državu od njegda veliki svećenici biskupi, i manji svećenici po kaptolih.

Neka se nereče, da biskupi već imadu mjesto i glas na saboru; jer biskupska stolica može biti izpražnjena, ili biskup zapriečen bolešću ili sužanjstvom, to je već bilo i može opet biti; a onda bi bila ta biskupija nezastupana kod zakonodavstva, ako kaptol, koj nikada neprestaje, nebi imao mjesto i glas na saboru, pak i bez toga su različiti interesi biskupah i kaptolah.

Digitized by Google

b) Dalje kaptolu je najbolje poznato stanje naroda, jer su većom stranom njegovi članovi bili u pastirovanju. — Ja dopušćam, da i drugi zastupnici narodni, osobito ako su iz naroda zastupanoga, znadu stanje naroda; ali ipak to neznadu tako kao svećenik, koj po službi svoga zvanja mora, i to više putah, ići u svaki i najmanji stan, u svaku i najsiromašniju kuću, i tako sve stanje materialno dobro poznati, kojim znanjem zakonotvorstvu može on biti na veliku korist.

c) U največoj državnoj pogibelji svećenici su, koji imadu najveći upliv u puku, koji kadgod skorom sami i jedini mogu puk osviestiti, nagovoriti na slogu i na potrebite žrtve imetka i krvi, na obrambu domovine, što svjedoči najnovije izkustvo i stara povjestnica. Ako se pako pravo kaptolah ili konsistorijah uzkraćuje, onda mu se uzkraćuje i prilika priskočiti narodu u pomoć kod zakonotvorstva, što narodu nikako na korist, nego samo na štetu može biti. — Zato smjerno predlažem vis. saboru, i molim, da se pravo zastupstva kaptolom neću reći, podieli, jer ga već od njegda imadu, nego velim, da jim se ovo starodavno pravo neoduzimlje, jer kaptoli nisu ničim tomu povoda dali.

Što dočim u ime svih kaptolah u obće, to u ime prvostolnoga kaptola zagrebačkoga, koga sam zastupnik, posebno sbog njegovih zaslugah za domovinu, i velikoga posjeda s velikim trhom skopčanoga, molim.

a) Obće je znano, da je ovaj kaptol do 1848. g. i uviek onda, kada je pogibelj našemu narodu i narodnosti prietila, veće žrtve nego mnogi drugi, na žrtveniku domovine aldovao, što tvrde negdašnje stare tvrdjave Sisak i Dubica, gdje je više kanonikah za vjeru i za domovinu poginulo, pa to i najnoviji ustanak za obranu domovine svjedoči.

Godine 1848. za obranu domovine jedina četa konjanikah bili su banderialni husari biskupa i kaptola zagrebačkoga; da ništa ne rečem od tolikih po kanonicih ovoga kaptola učinjenih zakladah za znanosti i pomoć školske mladeži, za utjehu siromakah, bolestnih i inače nemoćnih. Nebi bilo sada pravo, da se poslie tolikih žrtvah za domovinu ovomu kaptolu za nagradu oduzme starodavno pravo zastupstva na saboru domovine; to bi bila kazna za dobročinstva!

b) Po upravljanju mnogih pobožnih zakladah zagrebački kaptol bolje znade, nego itko drugi u domovini našoj, žalostni položaj naroda našega, pomanjkanje obrtnosti i oskudicu novacah, te jako želi i hoće, da se ovomu zlu putem zakonotvorstva doskoči; čemu neće moći ništa prinesti, ako mu se za buduće oduzme starodavno pravo mjesta i glasa na saboru.

c) Kaptol zagrebački imao je do g. 1848. posebnu jurisdikciju ne samo na svih svojih imanjih, nego i ovdje u Zagrebu u predvarošu Kaptol i Novaves, a i tu jurisdikciju neodvisnu od sl. magistrata zagrebačkoga. — Posjeduje i sada imanja ukupno, i svaki od 28 kanonikah posebno u svih trih županijah hrvatskih: zagrebačkoj, varaždinskoj i križevačkoj, od kojih pojedini kanonici do hiljadu i preko hiljade poreza plaća. Ako se jednomu velikašu, koj ima jedno imanje, s kojim je bila posebna jurisdikcija skopčana, glas ostavlja na saboru, zašto se oduzimlje 28 kanonikom kao tolikim posjedateljem imanjah jedini glas na saboru, koga su od negda na saboru ove kraljevine uviek imali? — Veli se, da to zahtieva sadanja ravnopravnost. Je-li to ravnopravnost kod tolike razlike medju pravom i trhom žrtve za domovinu, za rod i narodnost? — Je-li bi to bila ravnopravnost, da kaptol zagrebački nosi veći trh nego ikoj velikaš u Hrvatskoj, a imao bi pravo za ovaj grad izabirati zastupnika na sabor, kao i drugi svećenik ili gradjanin, koj samo 10 stot. izravnoga poreza na godinu plaća? Ja mnijem, da to još niti onda nebi bilo ravnopravnost medju jednim velikašem i kaptolom zagrebačkim, kad bi jednaki glas na saboru imali, a kamo-li onda, kada se velikašu glas na saboru ostavlja, a kaptolu se oduzimlje. — Nebi bilo pravo, da se kaptolu zagrebačkomu, koj izim nadbiskupa zagrebačkoga u Hrvatskoj največi trh poreza nosi, nedopusti niti jedan glas na saboru, gdje njekoje obćine po jedan, i dva glasa imadu, akoprem manje poreza plaćaju, nego-li kaptol zagrebački, koj se glede svoga poreza može smatrati većom obćinom, nego ikoja obćina i mnogi slob. i kr.gradovi u Hrvatskoj. Zato molim. v. s., da se kaptolu zagrebačkomu neoduzme starodavno pravo mjesta i glasa na saboru.

Neka mi bude još dopušćeno, da prije nego zaključim, na opazke onomadnje njekojih govornikah na kratko odgovorim.

a) Njeki gospodin govornik je rekao, da kaptoli i obrtnici imadu jednake interese s varošom ili gradom i da su po ovom zastupani na saboru. Ja to niječem glede kaptola zagrebačkoga, koga svi interesi nisu jednaki s interesi grada ovoga; jer ovaj kaptol imade samo svoja stanja u ovom gradu, a svoja imanja izvan ovoga grada. Zatim molim onoga gospodina, da blagoizvoli uvažiti razliku, koja je medju zvanjem svakoga svećenika i jednoga obrtnika n. p. jednoga čizmara, krojača, opančara ili koga trgovca; tko ovih interese zastupa, kaptola zagrebačkoga i sve njegove interese jošter nezastupa. I njekoji velikaši imaju svoja stanja u ovom gradu, a imanja izvan grada, ali zato nebi bilo pravo, da im se uzme mjesto i glas na saboru.

b) Drugi govornik je rekao: da vlada već ima na saboru svoje ljude u biskupih. To neću razlagati, znano bo je, da biskupi brane crkvu i narod, koga su pastiri, i sve, što je pravo; nego samo odgovaram, da kaptoli to sada nezahtievaju, da vlada ima svoje ljude na saboru, nego da kaptoli isti mogu imati i na dalje svoje zastupnike na saboru.

c) Treći govornik je rekao, da ako bi se kaptolu zagrebačkomu kao veleposjedniku dao glas na saboru,

Digitized by Google

onda bi se moralo dati ovo pravo i drugim veleposjednikom, kao n. pr. Jankoviću u Slavoniji.

Čudim se onomu gosp. govorniku kao juristi na ovakovom tumačenju zakona o posjedu. Velika je razlika medju pitanjem: hoće-li se komu što dati, što jošter nije imao, i pitanjem: ima-li se komu što oduzeti, što je od vajkada zakonito posjedovao i uviek uživao. Što tko nije imao, niti je sada njegovo, to mu se nemora dati. Ali što je koj zakonito imao, i jošter sada zakonito posjeduje, to mu se nesmije bez njegove krivnje oduzeti. Zato opet molim, buduć da tu neima krivnje, da v. s. blagoizvoli izreći: da se prvostolnomu kaptolu zagrebačkomu starodavno pravo zastupstva na saboru trojedne kraljevine neoduzme, nego da mu na diku domovine, kao liepi ostanak i spomenik staroga našega ustava i nadalje ostavi.

Viestnik.

Iz Zagreba. Iz besjede uzoritoga gosp. stožernika nadbiskupa zagrebačkoga, koju u današnjem listu priobćujemo, razabrali su čitatelji, da je uzoriti gospodin predložio izpravak, neka bi se osnova izbornoga zakona ondje, gdje se kaže: da zastupnikom na saboru može biti svaki sin trojedne kraljevine, dodadu rieči „jedne i druge crkve."

Ob ovom izpravku nije se viećalo, van što je g. Jancsó načinio protupredlog, da zastupnikom može biti svaki „bez razlike vjere," a g. M. Hrvat uztvrdio, da protestanti nose s nami iste terete, neka dakle imadu i ista prava, pa radi toga da protestante ili protjeramo iz zemlje, ili s njimi dielimo prava, koja uživamo. Budući i kod nas živući tudjinci nose s nami iste terete, čudimo se, što isti g. zastupnik nije prema svom razlogu predložio, da se iz dotičnoga mjesta zakonske osnove izostave rieči „sin trojedne kraljevine."

Sabor je većinom primio redakciju, te se tako o izpravku uzoritoga stožernika niti glasovalo nije.

— Prečastni gosp. dr. Franjo Rački podnio je sv. otcu papi jedan iztisak prošle godine ovdje izdanoga „Assemanova ili vatikanskoga evangelistara." Uslied toga primio je prečastni izdatelj sliedeće pismo od kardinala predstojnika rimske propagande:

Illustrissime et Reverendissime Domine! Sanctissimus D. N. Pius divina providentia PP. IX. Tuas accepit literas kalendis Octobris anni proxime elapsi datas, quibus Eidem Benignissimo Patri dono mittebas exemplar Evangelistarii vetero-slavici characteribus glagoliticis seu Hieronymianis exarati, e Vaticano codice deprompti, et a Te nuperrime typis vulgati.

Hujusmodi porro donum, quod et devotionis Tuae in Apostolicam Sedem argumentum et studiorum Tuorum in re liturgica ac philologica praeclarum specimen exhibet, Sanctitas Sua maxima animi voluptate accepit, praecipiens, ut illud apud hanc S. Congregationem de propaganda fide pro negotiis orientalis Ritus ab Eodem Summo Pontifice institutam, diligenter asservaretur, simulque mandans, ut Dominationi Tuae grati Sui animi sensus per literas ejusdem S. Congregationis significarentur, in quorum pignus Ipse Sanctissimus Pater Apostolicam Benedictionem Tibi impertiri benigne dignatus est.

Cui quidem mandato libentissime hisce literis obsecutus Deum precor, ut Tibi fausta omnia ac prospera largiatur.

Romae ex Aed. S. C. de propaganda fide die 21. Jan. 1866.

Dominationi Tuae

addictissimus
Al. C. Barnabò Praef. m. p.
Joannes Simeoni m. p.
Secretarius pro negotiis ritus orientalis.

— Družtvo sv. Vinka Pavlova u Zagrebu izdalo je netom tiskano izvješće o svom djelovanju za g. 1865. Odtud doznajemo, da je družtvo god. 1865. imalo dohodka (s ostatkom od god. 1864. 116 st. 4 nč.) 1039 st. 31 nč., a troška 1023 st. 6 nč., čim mu je ostalo u pjeneznici koncem Prosinca 1865. 16 st. 25 nč. Prema godini 1864. imalo je družtvo prošle godine manje dohodka za 14 st. 83 nč., a više troška za 85 st. 96 nč. Družtvo je poznatim svojim čovjekoljubnim načinom podupiralo g. 1865. 126 ubogih, medju kojimi su članovi-skrbnici posiećali svaki tjedan 57 obiteljih, a skrbili se za više od 30 učenikah i učenicah, da marljivo polaze učionu, nadarivajući je ujedno potrebitimi knjigami, odielom i obućom.

— Nj. c. k. apost. veličanstvo podielilo je previšnjom svojom odlukom od 17. Veljače t. g. biskupu porečko-puljskomu Dru. Jurju Dobrili priznavajuć njegovo uspješno djelovanje za boljak crkve i države red željezne krune 2. reda s oprostom taksah.

Iz Bosne. (Iz privatnoga pisma.) Što ljudi govore, il' je bilo ili će biti. — Govorilo se, da će biti u Bosni namjestnikom apoštolskim presvietli g. Fra. Paško Vuičić, namjestnik apošt. u Aleksandriji u Egiptu, pa se najposlije evo i obistini. Kako velim, poodavna se o tom pogovaralo, još od jesenas — nu malo je tko vjerovao, buduć da bosanski franciškani imaju povlasticu, po svojih starješinah trojicu izmedju sebe za to mjesto predložiti, a njega jedva da su predložili, jer on nije rodjen Bošnjak, već Dalmatinac, samo obučen u redovnike u bosanskom samostanu Fojnici, al ne na ime bosanske države; s toga osim novicijata nije nigda ni boravio u Bosni. A da će se ponoviti, što je g. 1861. učinjeno, te kako nikad prije i mimo spomenute povlastice opet tudjincu ta čast podieliti, tko bi bio mislio, kad već više one okolnosti, dakle ni oni razlozi nestoje, kad se vidjelo, da ta novost ni prije nikakovim dobrim plodom urodila nije, kad lani u Hercegovini, premda su iste okolnosti, tako učinjeno nebì, i kad se znalo da je s nadležnoga mjesta za vremena javljeno, da ni-

Digitized by Google

kakva razloga neima, s koga nebi domaći sin naimenovan bio.

Istina je, u koliko ja znam, da je presvietli g. Fra. Paško na dosta dobru glasu u Bosni; al ni opet nebih smio jamčiti, da će posve povoljan biti Bošnjakom njegov dolazak za vikara apoštolskoga, jer je tudjinac, a obično kod svakoga zaziranje od tudjinacah u njih je za posljednjih godinah izvanredan mah uzelo. . . Osobito morat će to, štono se veli, preko rebra biti franciškanom, koji su jedini ovdje svećenici; jedno jer su vrlo sviestni svoga spomenutoga privilegija, i osvjedočeni, da su ga i vriedni; drugo, jer je vrlo lahko moguće, da jim po tom ciena padne kod puka, koj u svojoj prostoti nevideć daleko može kako s toga posumnjiti, kao da tobože oni nisu vriedni i dostojni, što su im predji bili, — i da Bog dâ, te s toga nepočme malaksat pouzdanje u puku prama njim, a u njih revnost, jer borme ljudi su ljudi. — S toga prijatelju, ja se baš neveselim ovoj viesti; jer kad pomislim zaziranje puka, uvredu svećenstva, nepovjerenje vlade — na koje smijem, dapače moram računati s priekoga njezima gledanja na pokojnoga Frankovića Dubrovčanina, — i najposlie nepoznanje ovdješnjih dosta zakučastih okolnostih u novom namjestniku kao tudjincu, — neznam, kakvu bi se dobru nadati, te veseo biti mogao.

— Dodajemo ovdje, što o istom naimenovanju piše dopisnik „Nar. Nov." iz Sarajeva:

U posliednjem pismu sam Vam javio, koliko bi blagotvoran bio učinak bečkoga popečiteljstva na katolike bosanske, da je ono nastojalo, da rodjen Bosanac postane namjestnikom apoštolskim u Bosni. No bečka vlada volila je, da na to mjesto, kao i prošastih putah, dodje Austrijanac, te tako je u Rujnu 1865. po propagandi naimenovan otac Paško Vuičić, franciškan dalmatinski, za biskupa bosanskoga, i on će koji dan doći u sredinu svoga stada. Paško Vuičić, po krštenju Ivo Vuičić zvan, rodjen je u Imotskom, i bio je od svoga strica fra. Ive Vuičića, njegdašnjega vojnoga kapelana brodske pukovnije i poslie administratora župe Retkovačke u Slavoniji, odhranjen za fratra. No nemogavši u Dalmaciji radi mladosti habet na se metnuti, otišao je oko 1840. u Bosnu, i ondje je od bosanskih fratarah, ali za dalmatinsku provinciju, zafratren, te se nazvao Paškom mjesto Ive. Mladić pobožan dopade se talijanskim fratrovom, te ga u Mletcih za lektura (učitelja) bogoslovja u manastiru svom postave. Tu se fra. Paško proslavi tako, da je imenovan bio po propagandi rimskoj na biskupsku stolicu Pulasku u Albaniji još prije 1860., koje godine ga bosanski fratri tražiše za svoga vikara, dajući mu prednost pred Savom Frankovićem. S Pulske stolice premješten je Paško na biskupat aleksandrijski u Egiptu, gdje se i danas nahodi, i koji nerado ostavlja, i nerado u Bosnu ide, jer zna, što ga čeka. Većina fratrovah bosanskih, želivša vidjeti Bosanca svojim biskupom, žali na svetu rimsku stolicu, što nije koga Bosanca postavila biskupom u Bosni, što je svjetovao i preuzvišeni biskup djakovački, koji naslov bosanski nosi, da se učini. — Sad će fra. Paško imati okapanja u Bosni, jer je ogorčenost i u isti puk kršćanski prodrla. Zato bi on mogao kod sv. stolice i kod Austrije izraditi, da ga rieše toga gorkoga kaleža, a da imenuju Bosanca, akoprem je Bosna i za rodjena u Bosni biskupa težka briga, a mala hasna.

(Izpravak.) U dopisu iz Kreševa u Bosni u br. 3. t. g. pogriešno je metnuto Ivan, jer bi moralo biti Frano Čičić, itd. što se ovim izpravlja.

Iz Rima. Dogovor medju Rimom i Napoleonom III. traje neprestano, a s dobrim uspjehom. Nagoda protežuća se na papinski dug, što bi ga imala preuzeti fiorentinska vlada, blizu je kraju. Papinskoj vladi plaćati će Francezka, koja će se opet sa svoje strane brinuti, da ju namiri fiorentinska vlada. Što se tiče vojske, to je Francezka ponudila sv. stolici 5000 momakah pod poznatimi uvjeti, naime, da je oblači, hrani, plaća i zapovieda papinska vlada; ali rimska vlada prigovara, da bi joj dosta bilo 2000. U ostalom to nije tolika tegoba. Rimska vlada prima svakoga dobrovoljca, bio on od kuda god, samo ako je sposoban, s toga može primiti i one dobrovoljce, što jih nudi francezka vlada. K tomu treba znati, da maršal Randon (protestant, ali veći prijatelj sv. otcu, nego mu je mnogi sin) dobro pazi, kako bi sakupio u tu vojsku same vrle mladiće. Pravilo mu je prvo, da primi one, koji su već služili u rimskoj posadi, i koji s veseljem onamo idu; drugo izabire iz ovih onakove, koji su se redom i pokornosti odlikovali. To budi na utjehu svakomu, tko se boji, da će se pri novom uredjenju papinske vojske uvući u nju svakojake klateži, kakove bijaše u onoj kod Castelfidarda.

— Sv. otac pohodi jednoga dana ubožnicu sv. Ivana di Dido; svi su klecali pred njim na blagoslov, samo nekleknu jedan starac, već zabunjen stojaše. „Zašto Vi neidete bliže?" upita papa. „Sveti otče! ja sam protestant liečnik!" „Liečnik? ja rado imam liečnike. Ali Vi ste protestant. Dakle moj sinko, proti čemu protestirate Vi?" Na to blagoslovi i toga starca, ter ode dalje. Ovih si riečih nemogaše starac izbiti iz glave, već su ga mučile dan i noć, dok se nije domislio, te prešao u katoličku crkvu.

— U nedjelju 15. Siečnja obslužila se u propagandi tako zvana „accademia poliglotta" po starinskom običaju. U crkvi propagandinoj preobraćenoj u sjajnu dvoranu pjevale se pjesme i govorile besjede u 30 i preko jezikah. Takova šta može se vidjeti i čuti samo u Rimu, i to papinskom Rimu, u onoj propagandi, kojoj kraljevina Italija dobra, a kršćanskim misionarom otimlje svakdanji kruh i prieči djelo civilizacije i kršćanstva. Ali providnost Božja jača je od ljudske zlobe, ter baš u

Digitized by Google

isto vrieme, kad je ona globila, umre bogati knez Roviano u Rimu, te ostavi propagandi 800,000 fran. Grofica Dietrichstein odreče se svietu, da može bolje služiti Bogu, a propagandi ostavi svoj imetak. Njeka francezka gospodja, koja sbog političkoga razloga neće da se imenuje, darovala ju je bogatim darom. Francezka vlada uzkratila je nješto proste vožnje misionarom propagande, ali ju s druge strane veledušno pruža družtvo austrijanskoga Lloyda.

Iz Pariza. Tako senat kako i zastupnička kuća naglašuju u svojih adresah na priestolni govor, da je svjetovna vlada potrebita sv. otcu za uspješno vršenje duhovne vlasti.

Iz Belgije. U gradu Bružu napravljeno je novo groblje, a sporazumkom gradskoga poglavarstva s biskupom razdieljeno na tri razdjela: prvi i največi za katolike, drugi za protestante, treći za one, koji umiru bez ikakove vjere — solidaire. Katolički razdiel blagoslovljen je po crkvenom obredu. Tim je učinjen kraj onečašćenju katoličkoga groblja, što je do sada često bivalo.

Iz Ruske. „Moskovskija Vjedomosti" javljaju o sjedinjenju anglikanske s ruskom crkvom sljedeće: Na 15. Studenoga 1865. bijaše u Londonu skupština od 80 po prilici glavah, s većine anglikanskih duhovnikah. Od ruske strane bijahu: kapelan kod ruskoga poslanstva u Londonu Popov, grof Aleksij Tolstoj i knez Orlov. Knez Orlov uvjeravaše, da je rusko svećenstvo na to sjedinjenje spremno, i da mu siedi moskovski metropolit Philaret ide na ruku, prem svjetuje, da se u tako važnoj stvari neprenagli. Anglikanski bogoslovi govorahu o dogmah, koje se u obijuh crkvah slažu. Pročitano je i više pisamah od anglikanskih biskupah i nadbiskupah, koji su za sjedinjenje. Do zaključka pravoga nije došlo, već se svi složiše u tom, da o tom treba revno, ali polagano i oprezno raditi.

* Statistika slobodnih zidarah. Polag najnovijega razbroja ima ložah na svem svietu 5000, poslenih članovah 500,000, neposlenih do 800,000, neračunajuć ovamo tako zvane liberalce, koji vendar slobodnim zidarom u svakom boju pomažu. Od 5000 ložah ide na Europu njih 3000, na Ameriku 1400, a na Aziju, Afriku i Australiju 600. Što se tiče Italije, o njoj piše „Civiltà catt." u tom pogledu ovo: Do godine 1859. nebijaše u Italiji nikakovih slobodnih zidarah, osim jedinoga morda Piemonta, gdje jih grof Cavour, veliki meštar, marljivo podupiraše. Od toga pako vremena prekriliše za čudo svu Italiju, a dosta je samo spomenuti, da sada u Italiji imade 51 grad s jednom ili više ložah, koje sve spadaju pod veliki iztok turinski.

(*Književna viest.*) Pod naslovom „Dragušica" sabrao i ovih danah tiskom Drag. Albrechta u Zagrebu izdao je Gjuro Stj. Deželić **Spise Zdravka Niemčića**. — Tko i kakov je bio pokojni Z. Niemčić, svećenik nadbiskupije zagrebačke, to opisuje g. izdatelj na čelu ove knjige, kojoj su ostali sadržaj što tiskani što još netiskani spisi Zd. Niemčića. Ove pjesničke i prozaične prvence svoga pokojnoga pobratima poredao je gosp. izdatelj prema njihovu sadržaju u više odsjekah, koji su nadpisani: pjesme, pripovjedke, životopisi (tu je obširan životopis baruna Mirka Ožegovića), crkva i škola, život i dom, a u dodatku izvadci iz zapisnikah sjedničnih sbora duh. mladeži zagrebačke. Iz ovih prvanacah uvidit će svaki, kako je vrlih duševnih svojstvah imao pokojni Z. Niemčić, i kako je njegova prerana smrt velik gubitak za našu knjigu. G. izdatelj kaže, da je hotio ovom sbirkom postaviti spomenik svomu prerano umrvšemu prijatelju; to mu je sbilja pošlo za rukom. A mi još dodajemo, da je on uz isti ovaj spomenik pripojio i liepu trajnu uspomenu pravoga i iskrenoga pobratimstva, kojega niti prieka smrt prekinula nije.

„Dragušici," kojoj je na čelu slika pok. Z. Niemčića, a ima 22 tiskana tabaka u 8-i, udarena je knjižarska ciena na 2 for.

Izvješće
o djelovanju družtva sv. Josipa Arimatijskoga u Zagrebu za god. 1865.

Imajuć ovo družtvo za svoju zadaću, da onim ubogim kršćanom, koji na umoru ništa za svoj pogreb neostave, pribavi barem kakav lies, nastojaše o tom i tečajem godine 1865.

Nabavilo je pako 52 liesa i potrošilo 106 for. a. v.

Dohodci mu bijahu veledušni darovi i maleni al ljubezni prinosi, što je sve iznielo 188 fr. a. vr.

Tako je preko troškovah ostalo viška 82 for.

Medju veledušnimi darovatelji spomenuti nam je posebice Nj. uzoritost stožernika i prabiskupa zagrebačkoga, koj je ove godine blagoizvolio darovati družtvu 100 for., a reći ćemo i to, da je mjesečne prinose po 10 n., na što se obvezuje svaki uredni član družtva, prinosila poglavito siromašnija, pa baš služeća klasa.

Zahvaljujući se smjerno svim blagim darovateljem i pomoćnikom, preporuča se ovo družtvo i nadalje u milost svim blagotvornim dušam, a za pripomoć vriednomu gradjanstvu zagrebačkomu.

U Zagrebu, 1. Veljače 1866.

Josip Lehpamer, v. r kano načelnik. Dr. Juraj Posilović, v. r. kano bilježnik. Vjekoslav Hinterhober, v. r. kano pjeneznik.

Dopisnica uredničtva.

G. J. L. u Z. — Imena, koja želite znati, možete saznati iz „Domobrana" od 19 Veljače. Prema našem položaju, kako ga uslied hladnokrvna razmotrenja shvaćamo, nevidi nam se potrebito niti probitačno, da Vašoj želji zadovoljimo.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 10. **U ČETVRTAK** **8. OŽUJKA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Tolerancija.

(Konac.)

Sve to dalje preotimlje mah načelo: da se državna oblast neima posve ništa obzirati na vjerozakon državljanah, već da mora dopustiti podpunu slobodu i vjerozakonu i sviesti. Probija se sve to dalje načelo: država je bezvjerna. Da-li je pako država obvezana po načelih prava i slobode svim obstojećim sljedbam, pače i budućim, koje se jošte nisu porodile, podieliti neograničenu slobodu, ili je opet obvezana krštene svoje stanovnike kojim god načinom obsjegurati od kužnih sljedbah; zatim, da-li prava državna mudrost zahtieva onu neograničenu slobodu, ili opet ovu zabranu i stegu, nećemo da ovdje razpravljamo. To samo znamo, da su prvi uglednici državnoga prava i politike odlučno proti absolutnoj slobodi sljedbah, a tako i proti absolutnoj razlučbi države i crkve. *) Znamo i to, da je sljedbarstvo ter iz njega zarodila se slaboća državne oblasti kriva, što je ogromno iztočno carstvo palo u plien Turkom, a to isto krivo je i Njemačkoj, da je razkidana i oslabila, u obće malaksala s političkoga i socijalnoga obzira. — Ali po svaki način moramo svrnuti pogled na bezuvjetne posljedice slobode, kojom se dopušta zamet i razvitak svakoj sljedbi. Te posljedice vidjamo u sjevernoj Americi i djelomice u Englezkoj; a moraju se pojaviti bezuvjetno i svagdje drugdje. Nijedan polip morski netjera tako naglo mladicah te nerazplodjuje tako neprestano roda si, kako upravo sljedbarstvo. Za vjerozakon, ćudoredbu i kršćanstvo u obće posljedice su najhudje; jer kako je danas, sljedbe, što se sada radjaju i razvijaju, nose na vidik nekršćanski, nevjerački, pače protukršćanski biljeg, a što dalje, to će jače napredovati u negaciji. Tražeći privrženikah u kršćanstvu, jer drugdje nemogu, strahovitim proselitstvom preoteti će mah ter raztrovati kršćanski puk. Puk je i tako čudnovato dosljedan. Bude-li njemu jednom razorena kršćanska vjera, podloga njegova osvjedočenja, dužnosti i nade, u koju mu dosele nitko nije smio dirnuti, tada će se baciti na posve protivan i krajni kraj nauka, te mu ništa više neće biti sveto. Ako je dakle istina ono, što su za Platonom opetovali najveći i najmudriji muževi, naime, da onaj, koj ruši vjerozakon, ruši temelj države: to sljedbarstvo trujuće kršćansku vjeru može po državu i družtvo biti samo pogubno.

*) Heinrich u knjizi „Reaction des sogen. Fortschrittes“ navodi ove: Dahlmann, Politik §. 292. i 294. Bluntschli, Allg. Staatsrecht sv. 9. pog. 4. Ahrens, Org. Staatsrechtslehre pogl. 1. §. 4. Walter, Naturrecht und Politik im Lichte der Gegenwart §. 492. i 498. Mohl, Politik str. 202.

Doduše dodaje se zakonu absolutne slobode ovakova opazka: „sustav njihov i vjeroizpovied nesmie se protiviti državnim zakonom i ćudorednosti, ter nesmje služiti za izliku, pod kojom bi se tudja politička, gradjanska i vjerozakonska prava vriedjala.“ Što se tiče državnoga zakona, po njem se opredieliti nemože; jer može biti sad ovakov sad onakov; može biti, da ga nikakova sljedba kao takova prekršiti nemože, a može biti i takov, da se ovom opazkom u načelu izrečena sloboda pretvori u robstvo za njekoje vjerozakone. Što se pako tiče ćudorednosti, ni ota pola opazke nije izvjestna. Jer sva višja pitanja ćudorednosti, osobito pita-li se za razlog ćudorednoj dužnosti, visi posve o vjerozakonskih načelih, o vjeri čovjeka. Kršćani pozitivne vjere i židovi toga su osvjedočenja: tko god nevjeruje u osobnoga Boga, zakonodavca i sudca, duhovitost i neumrlost duše, slobodnu volju i na njoj osnivajuću se odgovornost, u vječni život, plaću i kazan, da taj podkapa svaku podlogu ćudoredbe. Ali najmoderniji vjerozakonski napredak posve je drugih načelah; misli bo n. p.

Digitized by Google

da se materijalizam, po kojem neima nikakova višjega bića do tvarnoga svieta, da čovjeku nije drugoga osobnoga bivstva do u zemaljskom životu, ni druge svrhe do užitka — s ćudoredbom najboljma slaže pače drži, da je to jedina vjera prava. Da pako ovakov sustav ćudoredni, prem je očevidno, kamo vodi, nespada u nećudorednost zakonom zabranjenu, pokazuje najbolje praksa u onih državah, gdje ova opazka u zakoniku stoji, i gdje ljudi ovakova sustava mogu govoriti i pisati do volje.

Posve je druga stvar, ako se je razkolina ili nova sljedba skroz probila, razvila, učvrstila, te kojim god načinom dobila pravo na obstanak. Tako dobiše nove formacije kršćanstva uza katoličku crkvu jednaka prava, a to stanje zove se ravnopravnost, vjerozakonska sloboda. Normalno zdravo stanje dakako da nije; jer nikada nedopušta crkvi podpunu slobodu izvršivat božansko si poslanstvo, što povjestnica ravnopravnih ili paritetnih državah svakoga vremena dovoljno svjedoči, a k tomu državna oblast često zadire u crkvenu upravu. Od tuda se vidi, zašto je crkva proti načelu i praksi paritetne države prosvjedovala. Za takov prosvjed nesamo da ima pravo, nego je, nesmijući ništa propustiti od božanstvene si zadaće, nanj i obvezana. Zato i jest vestfalskim mirom težko u pravu uvriedjena crkva 26. Studenoga 1648. svečano proti njemu prosvjedovala. Ona se podvrgne jedino sili dogodjajah, te prima zlo, jer ga promieniti nemože. Nečini pako ona toga s opornom glavom i jadovitom zlovoljom, već smatrajući uviek i svako postavno stanje ujedno kao razvitak, koj se bez Božjega prepuštenja nije stvorio, prepušta mirnom dušom istoj Božjoj desnici, da ona javno stanje napredkom i bludnjom privede k pravomu idealu. Prem crkva dakle u načelu prosvjeduje proti izjednačenju vjeroizpovjedih, to njoj ipak ni s daleka nije na misli, da pomuti postavne pravne razmjere, kad su se već razvili i utvrdili. Pače protivno, u svakom praktičnom pitanju staje ona na jedino dopušteno stanovište, na jednakost ili ravnopravnost. Katolička crkva i svi vierni katolici imati će i nadalje težka boja sa sljedbami. Katolički puk, koj je od starine vikao mirno živjeti polag svoje vjere, imati će i odsele težkih napastih od nemirna duha sljedbarskoga. Čim je veća opreka medju katoličkom vjerom i novim naukom, tim će većma sve, što katolici štuju kao svetinju, postati predmetom grizke psovke i čemerna rugla i neprijateljštine. Od kada je zavladala novija sloboda, opaža se množina početakah i pokusah, koji nas sjećaju onih ružnih i bezumnih klevetah, štono jih poganski puk u prva kršćanska stoljeća sipaše na kršćane. Sa svim tim katolička crkva neplaši se ni takova boja; pače voli ga, nego krivi mir, što bi ga robstvom kupila. Ona će ne samo proživjeti i tu oluju, nego će uspievati i napredovati. Svjedokom tomu budi sjeverna Amerika, gdje je po sljedbarstvu velik dio naroda izgubio kršćanski značaj *), a ona je jur stekla sjajnih pobjedah i krasnih nadah. Crkva jedino to traži, da joj se dade jednaka sloboda. Kada je sljedbam prosto rabiti sva svoja sredstva na zator katoličkoj crkvi, to je pravo, da se i katoličkoj crkvi dade sloboda, te prosto razvija i ona svoju snagu i svoja sredstva na obranu vjere.

U tom upravo i jest najveća krivda i neprijateljština novijih zakonah, protežućih se na razne vjeroizpovjedi, što se sljedbam i nevjeri svake vrsti daje podpuna sloboda, a katoličkoj se crkvi, što se više može, nameće okovah. To valja malo razbistriti. Sada je preoteo mah ustav, po kojem vrhovnu upravu u državi dieli vladar s narodom. Tudier zastupnici puka prije svega opažaju, da su se vladari naproti ultramontanskoj opornosti i pripošnosti preslabo ponašali, valja dakle skršiti hierarkiji rogove. U protestantskih državah govore zastupnici: Katolikom su uviek na jeziku rieči: pravo, zakon i pravna sloboda; dobro dakle, treba je redati polag strogoga prava i točno po zakonu. Tomu ništa više netreba, nego da komora sastavi zakon o pravnom položaju crkve u državi, pak što taj zakon prepiše, neka je pravo. To je aksiom prava. Polag ovoga prava suditi će sudovi opornim biskupom i svećenikom i njihovim pristašam, a oružnici imadu osudu ovršiti. Uzmimo na oko samo njekoliko točakah ovakova prava. Ultramontanci kažu, da je u nebo vapijuća krivica, što vlade na prosto putem administrativnim popunjavaju crkvene časti i uredjuju uzgoj duhovnikah. Dobro; kad je tomu tako, stvorimo ono, što bijaše prostom vladinom naredbom u komori zakonom, pak će tada svaki biskup, koj bi oslanjajući se na svoje biskupsko pravo opirao se zakonu, smatrati se za buntovnika i osuditi kano svaki zločinac. — Ultramontanci tvrde, da neima zakona, koj bi zabranjivao duh. redove; na temelju obćenite slobode sdruživanja i osobne slobode sviesti da se nemože nikomu kratiti s drugimi polag stanovitih pravilah živjeti; tvrde, da je samostanski život srastao sa životom crkve. Ali zašto da se pravdamo o svem tom s ultramontanci? Komore neka naprosto zabrane sve redove i nabožne družbe, te po takovu tko se god u obsegu države usudi obući redovnu haljinu, načiniti ćemo s njim kratak račun, te mu odkrojiti, kano i tatu i zlotvoru.

*) Najmanje trećina pučanstva sjeverne Amerike nije ni pokrštena, prem potiče od kršćanskih roditeljah.

Digitized by Google

Zakon neka stoji, pa tko samo posumnja, da-li je pravedan: taj je urotnik proti veličanstvu zakona; jer što komora ustavno zaključi, to je pravo. Bivstvo Boga možeš zatajiti, ali nipošto nepogrešivu i nepovredljivu pravednost zaključka saborske većine.

Ovim prostim putem zakonarstva obaljaju se i najtežje težkoće, a to tim sjegurnije, jer kad govore druge komore, nesmie o tiranstvu biti ni spomena. Dà kada vladari i njihovi kabineti ili prve komore izdaju naredbe i zakone, tada možeš reći, da su to despotične, nepravedne, protuslobodne, duhu vremena, napredku i javnomu mnenju naroda protivne naredbe i zakoni. Ali kad govori većina druge komore, sve to nemože da bude; jer iz naprednjačkoga pučkoga izbora proizašla i sastavljena druga komora jest prava zastupnica pravde, duha vremena, napredka i narodne volje. Kano što reče Ljudevit XIV. „Država sam ja!“ tako može reći i komora: „Sloboda, napredak, narod sam ja!“ Od kada komore osudiše ultramontanizam, hierarkičnu pretegu itd., od tada sbilja mrzne i puku. S vladari, ministri i aristokrati mogli bi biskupi jošte štogod opraviti; ali s pukom u komori utjelovljenim nikada ništa!

Takova je sloboda slobodnoj crkvi u slobodnoj državi Italiji i Portugalskoj katoličkoj, u Francezkoj *) i Bavarskoj katoličkoj, u protestantskih njemačkih državicah, poimence u velevojvodinah Badenskoj i Haskoj. U bečkom reichsrathu pokazalo se dosta volje, da bi se takova sloboda odkrojila katoličkoj crkvi i u katoličkoj Austriji, a nebih se s nikim okladio, da to neće još pokušati i sabori peštanski i zagrebački. Komu je uzorom talijanski, portugalski i holandezki parlament, taj lje neće ostati mračnjakom i natražnjakom. I najveća krivda opravdava se tobožnjom namjerom, da se skrši najjača sredovječna sila. Katolička crkva i hierarkija hoće da povrati i uzpostavi srednji viek! Da je sbilja tomu tako, morala bi da bude luda, ter je se nitko nebi trebao bojati. Srednji viek jest doba, koja je jur 300 ili pravije preko 400 godinah prošla. Jedinomu Don Quixotu moglo se pohtjeti, da uzpostavi dobu vitežtva. Katolička pako crkva, baš zato, jer je katolička t. j. za sva vremena i za sve narode, nije se nikada stavljala na to, nebi-li povratila prošla vremena, već je prihvatila svako vrieme onako, kako bi ga zatekla te nastojala unj uvesti vječna načela kršćanstva i vječna svoja prava načinom vremenu primjerenim.

Prava sloboda vjerozakonska imala bi glasiti ovako: 1. Svaka vjeroizpovied (ili recimo običnim nazivkom crkva) neka posve prosto i bez svake zapreke po svojih vlastitih načelih žive i posluje; 2. u svakom gradjanskom i političnom poslu neka se jednako svakomu kroji pravda, kako to zahtieva „justitia distributiva.“ — Ali mjesto toga ravnopravnost vjeroizpovjedih razumieva se ne riedko, da bi se n. p. u protestantskoj državi katolička crkva svojim sustavom i nutarnjim životom za volju sloge i jednakosti morala ravnati po protestantskoj vjeroizpovjedi. Dakle n. pr. jer protestanti neimaju samostanah, nevalja da jih i katolici imadu; neimadu sjemeništah za uzgoj svećenikah, nevalja dakle da jih i katolici imadu itd. Očevidno je, da to neće reći ravnopravnost, već protestanćenje katoličke crkve, ter da bi se po takovu dosljedno moglo izvoditi: protestanti neimaju biskupah, dakle neka jih nebude ni u katoličkoj crkvi; protestantskoj crkvi glavom je državna glava, dakle neka bude i katoličkoj. Smiešni su dàkako ovi dosljedci u teoriji, ali se ipak na svaku ruku u praksi obistinjuju. K tomu u istih katoličkih državah tišti crkvu kabinetski i parlamentski jozefinizam. Skučiti crkvu pod vlast države, ter što se više može odkinuti ju od ukupne crkve, uzgojiti u svećenstvu nadri-prosvietljene i robske duhovne državne činovnike pod državom izabranimi i nadahnjivanimi biskupi, upravljati vas nabožni život do najsitnijih malenkostih državnimi naredbami; što se više može dotrći crkvene redove i družbe i zadušiti slobodu nabožnomu životu; spraviti vjerozakonsku obuku na prosvjetljenjački moral koristi — to su glavne crte jozefinizma. Nema sustava, kojim bi se duh i život svećenstva i puka toliko mogao otrovati, koliko upravo ovim. Josip II., od kojega je tomu sustavu nadjeto ime, nije sigurno mislio otrovati duh crkve i podkopati ju, već mišljaše „prosvietliti“ ju i prilagoditi duhu vremena, prem je njegov ukaz: „Toleranzedikt“ do theistah svakomu dao više slobode, nego-li katoličkoj crkvi. Umro je kano vjeran sin crkve i Bog mu dušu pomilovao; ali njegovo načelo ostalo je, a vlada više drugdje nego u Austriji, gdje je izumljeno.

Pritlaka s gora, pritlaka s bokovah. Kako mnogi razumievaju vjerozakonsku slobodu, morala bi po tom katolička crkva povrći načela, što se po samoj naravi izvode iz dogme samospasnosti, a sbilja ju u tom i stežu. Spomenuti ću samo nješto. Njoj se n. pr. brani slati misionare u one krajeve, gdje su misionari „biblićkih družtvah“ posijali sjeme kršćanstva; ali ista družtva smiedu slati svoje misionare u katolički puk. Eno Italije, što u njoj čine englezka biblička družtva, da prevabe katolike. Katolička crkva zahtieva, da se u

*) Da budu Francezi ljutiški skupštinari proglasili se samo atheisti te vikali na kršćansku vjeru i preko volje, a neproglasili se demokrati, socialisti — u obće prevratnici, nebi jih na povratku u Francezku bila ni zaboljela glava.

Digitized by Google

mješovitu braku ona djeca katoličke stranke, koja su njezina spola, krste i odhranjuju na katoličku. To barem dopušta pojam ravnopravnosti, ali nedopuštaju ravnopravci s druge strane. Primjerah u Hrvatskoj samoj moglo bi se nabrojiti sila. Sklopi-li katolička država s glavom katoličke crkve ugovor, kojim se uredjuju njihovi odnošaji, to je za druge vjerozakone krivica, makar se i nevriedjala njihova prava; a krivica samo zato, jer se katolikom dieli pravica. Koliku opet krivdu mora trpiti crkva sbog istih svojih mrtvacah, svjedoči po zapadnoj Europi pitanje o groblju. Katolička crkva mora razlagati nauk svojemu puku, dokazivati i braniti istinu, a toga opet uviek nemože, van pokazujuć s protivne strane neistinu, protuslovje, nedosljednost itd. Ali je to uvreda vjerozakona u državi priznana i ravnopravna; zato bi se dotični učitelj ili propovjednik katolički morao potegnuti na sud. Imamo i tomu primjer u Hrvatskoj. Drugčije reći će to zabraniti katoličkomu svećeniku i medju četiri zida svojega hrama i svoje učione svojemu puku slobodno govoriti. Kolika bi se graja digla na katoličku crkvu, kad bi se gdjegod samo jedan katolički svećenik usudio mamiti inovjersku djecu; nu ustane-li biskup ili svećenik, da se potuži na premamu katoličke djece, to je intolerantna tužba i zahtjev, na koj nije vriedno odgovoriti. Od jučer imamo protestantsku obćinu, prvu u Hrvatskoj, dàkako na prkos zaključkom saborskim mračnjakah naših djedovah posve ravnopravnu; ali pojam ravnopravnosti neište valjda to, da protestanti smiedu mamiti katoličku djecu u svoj nauk, kako čujem da mame naša nova ravna braća u katoličkom Zagrebu. Velikoj čeljadi ostavlja se na volju nauk i osvjedočenje; nu djeca i malodobna mladež mora se do dobe suztezati i čuvati. — U svem tom nesmiemo od Boga biti tolerantni.

Dokančam. Najnovija vjerozakonska sloboda jest najveća nesloboda za katoličku crkvu, ter ako ne u svih, a to je u mnogih državah ota sloboda samo drugoga lica neprestani boj proti njoj. Kako bi svakomu zdrava uma i srca čovjeku bilo drago, da se izvede sloboda vjerozakonska prava i dobro omjerena, tako bojim se, da će se s ovakove slobode, kakova sada preotimlje mah, ucviliti mnogo kršćansko srce, a to ne samo katoličko, već i svako, koje se drži postavne vjere. Previdjaju to katolici, previdjaju protestanti, a može previdjeti i grčko-iztočna crkva (Moldavska i Vlaška i samostani!); jer vojuje se proti svemu postavnomu kršćanstvu. U bezvjernoj državi, gdje se po načelu goni vjera iz uprave, suda i škole, goniti će se jošte i iz države. Tim se načelom ide za nečijom propašću; čija-li će pako ta propast biti, što-li će se na razvalinah sagraditi, to će pokazati vrieme. — n —

Niz bisera nebeskoga.

(Piše ga *Gj. M. Š. B-čki.*)

I.

Sv. Irenej, biskup sriemski.

(Po Teodoriku Ruinartu.)

On ih je izkušao kano zlato u peći, on ih je primio kano žrtvu i u svoje vrieme obazrieti će se na nje.
Knjig. Mud. 3, 6.

Bilo je dan prije vazma, — pripovieda sv. Ivan u 13. i sljedećih poglavjih — i znajući Isus, da je blizu čas, kada mu valja sa svieta k otcu poći, htjede da se oprosti sa svojimi, koji na svietu bijahu, i koje ljubljaše do kraja. Pripravio jim liepu gostbu, veliku večeru, rekao jim tužno oprostno slovo, što ga vjerno pobilježio isti preljubljeni apoštol, koj je za večere na njegovih grudih ležao. U tom slovu tješi blagi meštar raztužene učenike svoje, neka se nežaloste, što on odlazi, opominje jih na medjusobnu ljubav, proriče jim, kako će jih mrziti sviet, koj je njega još prvlje mrzio, i napokon veli jim, neka se opomenu njegova govora, gdje jim je rekao: „Nije sluga veći od svoga gospodara. Ako su mene progonili, progonit će i vas. Na svietu ćete trpiti, ali nebojte se: Ja sam sviet nadvladao."

Kako je Isus prorekao, tako se sve na vlas prigodilo. Tko da nezna za ona silna i težka progonstva, što su jih apoštoli i ostali vjernici za prva tri vieka trpili, kad su carevi rimski Nero, Domicijan, Trajan, Marko Aurelij, Decij, a ponaglavce Dukljanin sa svojim sucarem Maksimianom Herkulejem, kano vjerni doglavnici samoga cara paklenoga, podigli po svem sebi podvrženom svietu grozno progonstvo proti svemu, što se krstom krstilo i kršćanskim imenom dičilo. Pa to je i posve naravski bilo: vidio je car tminah, da mu carstvu prieti silna pogibelj, da mu osvanuo crn petak, da će mu car svjetla obrati bostan, što si ga je toli bujno zasadio, pa je uzpregao sve svoje sile, da ili pobjedi ili padne; podigao svoju vjernu četu, a ona se naturila umom i silom, sborom i tvorom, perom i mačem, da obori mladjano carstvo, što ga u iztoku zametnuo drvodjelčev sin, a dvanaest ribarah po cielom ga svietu razprostrlo; uzbunio još jedanput gospodar svieta sav sviet, da izbaci onoga, koj je med svoje došao, ali loša mu bude sreća. Isus je sviet nadvladao, pa je otu njegovu pobjedu jasno zasvjedočio odmetni car Julijan, kad je u ratu proti Peržanom smrtno ranjen zagrabio punu šaku krvi svoje, bacio se njome prama njemu i s užasnim klikom „vicisti Galilee!" crnu svoju izpustio dušu.

Našlo se je doduše za vrieme progonstva mnogo slabih kršćanah, koji su se odmetnuli od zastave Isusove, na kojoj se piše: „odreci se sam sebe," pa prošli u tabor neprijateljski; ali mnogo veći dio ostade vjeran nebeskomu caru svomu i uztraja do konca: on ih je primio kano žrtvu i u svoje će vrieme obazrieti se na nje.

Digitized by Google

Za carevanja Dukljanova na tisuće su kršćani podnieli mučeničku smrt, a medju inimi spominje nam poviest i sv. Ireneja, biskupa sriemskoga; pa budući je ovaj svetac upravo našu domovinu svetom svojom krvlju proslavio, te ga njekoč slavni grad Sriem, sadanja neznatna Mitrovica kano svoga zaštitnika časti, to ćemo njegov mukotrpni život priobćiti, u koliko nam ga razni spomenici sačuvahu, što ih je benediktinac Teodorik Ruinart u svom djelu: „Acta Martyrum“ u jednu kitu sabrao, a mi ih evo po njem našim čitateljem obielodanjujemo.

Sv. Irenej, prvo nego što je biskupom postao, nije bio svećenik, nego je živio zabitno u sretnoj ženitbi, brineć se jedino za ženu i dječicu svoju. Bio je od naravi miroljubiv, krotak i čedan, te vriedan svoga imena „Irenej,“ što bi se naški najljepše dalo reći Miroljub, a bogabojaznost, ta liepa kriepost titrala iz svake žilice njegove, pa radi toga i sbog ostalih njegovih vrlih kriepostih, odabra ga puk i svećenstvo, kako je u ona prva kršćanska vremena običaj bio, za svoga biskupa, premda je još posve bio mlad. Biskupom živio je odružen od žene u podpunoj čistoći, kako to sveta crkva punim pravom od službenikah svojih zahtieva.

Njega dakle dade Probo, predsjednik panonski, uhvatiti i preda se dovući, te mu ovako odsieče: „Ti ćeš poslušati zapovjedi božje i žrtvovati bogovom.“ Ali će Irenej odvratiti: „Tko žrtvuje bogovom, a ne Bogu, poginut će.“ Opet će Probo: „Milostivi carevi dadoše zapovjedi, da svaki ili mora žrtvovati, ili će ga na muke metati, dok neizdahne;“ a Irenej odgovori: „Meni je zapovjedjeno, da imam prije svaku muku dà istu smrt podnieti, nego-li bi Boga zatajio i djavlom žrtvovao.“ Probo će zadnju reći: „Ili ćeš žrtvovati, ili ću te namah razpinjati;“ a Irenej se na to uzradova: „Vrlo će me radovati, ako učiniš, što si rekao, bar ću biti dionikom muke Gospodina svoga.“ Zapovjedi dakle Probo, da ga imadu na muke razpeti, što vjerni sluge okrutna gospodara i učiniše. Ali Irenej niti pisnu, niti se potuži. U groznih mukah pita ga Probo: „Kako ti je Ireneju? Deder žrtvuj!“ Ali će mu Irenej posve mirno: „Ta evo mukom svojom žrtvu prinosim Bogu, komu sam dosele svejednako žrtvovao.“

Nadodju na to i roditelji njegovi, i videći, kako jim ljubeznoga sinka okrutnici muče, stanu ga zaklinjati, neka se pokori caru. Djeca njegova obuhvatiše mu koljena, vrišćuć: Otče, mili otče! smiluj se sebi, a smiluj se i nam. Žena njegova a s njom i ostale žene od roda stadoše naricati, neka se čuva, kad je još tako mlad. Sve se nad njegovim biednim stanjem razcvililo: roditelji se razplakali, družina raztužila, susjedi ga sažaljivali, a prijatelji naricali i zaklinjali ga, neka se barem mladosti svojoj smiluje. Nu Irenej ostade kod svega toga čvrst i postojan, imajuć pred sobom Gospodina svoga, te je na sve zaklinjanje mirno odgovarao: „Zataji-li me tko pred ljudmi, toga ću i ja zatajiti pred svojim otcem nebeskim,“ rieči su Gospodina moga Isusa Krsta. Znajte dakle prijatelji mili, da me niti vaše zaklinjanje, a niti prietnje careve od njegovih zapoviedih odvrnuti neće, nego da sam čvrsto odlučio, te ću se tako dugo boriti, dok nestignem ono, čemu se od njega nadati imamo.“ Ovimi junačkimi riečmi odbijao je sve od sebe, što bi ga ponajprije svladati moglo; nije se na ništa više obzirao, već nastojao samo, da uztraje na putu, kojim je pošao, jer samo onaj, koj uztraje do konca, bit će spašen. Uzalud ga i sam Probo nagovarao: „Neogluši se na njihove molbe, daj da ti tople suzice njihove omekšaju tvrdo srce, čuvaj si mladjani život svoj i žrtvuj.“ Uzalud sve to: Irenej je kod zdravih ušijuh bio gluh za svaki čovječji glas, pa s toga i postojano na sve odvraćao: „Nebudem-li žrtvovao, to imam vječni život.“ Videć Probo, da mu nemože čvrste volje slomiti, baci ga opet u duboku tamnicu, gdje je dulje vremena svako zlo i razne muke trpiti morao.

Nebilo tomu dugo, držao je Probo njeke noći sud, te u pol noći dade na sud dozvati biednoga Ireneja, i ovako ga nagovori: „Sad da si mi žrtvovao, ili ćeš oćutiti srdjbu moju.“ Irenej će mu opet sasvim mirno: „Čini, što činiti moraš, ali žrtve od mene dočekati nećeš.“ Razljuti se na to Probo kano zmija ljuta, i dade ga batinati. Na najveće muke Irenej bi samo uzdisao: „Jednoga imam Boga i njega me već za rane mladosti moje naučiše častiti. Njemu se jednomu klanjam, on je u svem jakost moja i njemu svaku žrtvu prinosim. A bogovi, oni su pusto djelo ljudsko, njim se klanjati nemogu.“ — „Kad je tomu tako, a ti primi zasluženu plaću: umrieti ćeš,“ izdere se Probo; „mislim da si već do volje kažnjen, ali umrieti moraš, tako zapovieda car svakomu, koj neće da žrtvuje.“ „Pravo reče,“ upane mu u rieč Irenej, „radostan primam smrt u ime plaće, jer muke one, kojimi si me mučio, a koje ja za ime Božje prezirem, pribaviše mi vječni život, a po smrti samoj mogu u taj život uljezti.“ „Imadeš-li ženu?“ upita ga Probo. „Neimam.“ „Imaš-li djece?“ — „Neimam.“ — „Roditelje?“ — „Neimam.“ — „A što su ti oni, koji su onomadne toli gorko plakali?“ Na to će Irenej: „Ima zapovied Gospodina moga Isukrsta, koja veli: „Tko otca svoga, majku svoju, ženu svoju ili djecu svoju, braću i roditelje više ljubi, nego-li mene, nije me vriedan.“ Otimi riečmi pogleda na nebo visoko, uzdajuć se u Boga i njegovo obećanje, zaboravi na sve, i nehtjede nikoga do jedinoga Boga znati i imati. „Deder bar ovim za volju žrtvuj,“ stane ga opet Probo nagovarati. „Neznam, zašto da njim za volju ogriešim dušu, ta djeca moja imadu otca, imadu Boga, koj će ih štititi; čini dakle, kako ti je zapovjedjeno.“ „Mladiću, dozovi se pameti; žrtvuj! inače morat ću te i opet mučiti,“ zagrozi se Probo; ali Irenej odgovara mu: „Rekoh ti, da činiš, što činiti moraš, a sada ti opet velim, čini, što te volja, vidit ćeš, koliku će mi stalnost udieliti Isus, gospodin moj proti svim zamkam i zasje-

Digitized by Google

dam tvojim.“ „Još jednom te opominjem,“ reče Probo sasvim odriešito, „pomisli dobro, ili ću namah osudu izreći.“ „Daj, molim te, učini to, da si mogu otu sreću čestitati, što ću za Isusa svoga umrieti.“ Na to izreče Probo osudu: „Irenej ima se sbog tvrdokornosti svoje, s koje nehtjede da se pokori zapovjedi carevoj, u rieku baciti.“ „Šta,“ poviknu Irenej, „toliko si mi prietio i toliko me mučio, pa na posljedku nisi ni zapovjedio, da me mačem pogube. Daj molim te, zapovjedi još i to, da uzmogneš uvidjeti, kako kršćani poradi vjere u Boga i istu smrt prezirati znadu.“

Ota svetčeva zaufanost silno razjedi Proba i on zbilja dade zapovied, da se ima Irenej mačem smaknuti. Na to razveseli se vjerni sluga Božji i zahvali se Bogu: „Hvala ti Isuse, Gospodine moj dragi, hvala ti, što si mi u tolikih mukah i patnjah toliko postojanosti udielio, i što me vječnom svojom slavom darivati dostojiš se!“ Posve mirno i veselo, kano da ide na slavje kakovo, stupaše prema bosutskom mostu, gdje je skinuo odjeću svoju i ovako stao moliti: „Gospodine Isukrste, koj si dragovoljno za spas svieta trpio, otvori mi nebo svoje i angjeli Tvoji neka primu dušu sluge Tvoga Ireneja; jer evo za ime Tvoje i za puk Tvoj, što sam Ti ga u crkvi sriemskoj pribavio, trpim muku i smrt ovu. Molim Te i vapim milosrdnost Tvoju, primi mene milostivo, a ove ovdje ojači u vjeri njihovoj.“ Onda odrubi mu krvnik svetu glavu, a tielo bude bačeno u hladnu Savu.

Vjerni sluga Božji Irenej zasvjedočio je krvcom svojom svetu vjeru Isusovu dana 28. Ožujka, u koj mu se dan takodjer spomen slavi, ljeta, nezna se pravo kojega, ali može se reći, da je bilo ljeta 304. za carevanja okrutnoga Dukljana i njegova sucara Maksimijana, kad je Probo predsjednik panonski stolovao u Sriemu, a po svem starom svietu čulo se za ime Isusovo, komu čast i slava do vieka.

Besjeda

preč. gosp. Vinka Mrzljaka, velikoga predstavnika kaptola modruškoga ili krbavskoga, prosborena u saborskoj sjednici dne 2. Veljače za odštetu desetine, istomu kaptolu pripadajuće.

Visoki sabore! Pošto je molbenica stolnoga kaptola modruškoga ili krbavskoga tomu visokomu saboru podnešena glede pripadajuće mu odštete desetka, od njegova u Vinodol došašća sve do god. 1848. pobirana, na nepokolebivom temelju istine i pravde osnovana; neću ja visokoj toj kući navadjanjem istih i drugih kojih razlogah dosadjivati, nego jedino najtoplje molim visoki sabor, da bi uz navedene razloge prionuo i zaključkom izrekao, da starodavnomu kaptolu modruškomu ili krbavskomu pripada pravo odštete desetka.

Rečeni kaptol od god. 1493. t. j. odkad je poslie razorenja Modruše u Novi, Bakar i Bribir došao i dušobrižnu skrb na se primio, nikakova inoga dohodka osim desetine neuživaše, a ni danas neuživa. On je glasom premilostivoga kr. reškripta od 2. Veljače 1844. nesamo da to kažem, potvrdjen, nego izrično kao „Capitulum curatum non privilegiatum“ proglašen, te kao takov sve dužnosti župničke zajedno obavlja, niti je ikoja druga medju kanonici i kanonikom župnikom razlika, nego što ovaj red radi crkvene matice vodi.

Iznimno je stanje cieloga kaptola modruškoga ili krbavskoga; on nije sakupljen u jednom mjestu, nego je razdieljen, kako rekoh, u tri različita mjesta, te njemu župnik nemože biti, ako nije prije kanonik, koj kao takov neima nikakova posebna dohodka, nego ukupnu desetinu kaptola tim načinom, da iste dohodke štolarske, koji su drugdje izključivo župnički, dieli s ostalimi kanonici, te s toga svi dohodci nisu župnički, nego kaptolski.

Visoki sabore! Ako je na ugarskom saboru od god. 1848. tako u novije vrieme nazvani altior clerus u ukinuće desetka privolio, to privoljenje stol. kaptolu modruškomu ili krbavskomu škoditi nemože, jer nije nikada prisustvovao u ugarskih saborih, a kad bi i to bilo, doduše nebi nikada bio pristao u taj zaključak, koj i onako neima pravovaljane moći u trojednoj kraljevini; jer je znao, da kaptol modruški pod vedrim nebom ništa neposjeduje, niti je do 1848. uživao ikoje druge dohodke osim desetine. Pravda dakle i pravica zahtjeva, da se stol. kaptolu modruškomu ili krbavskomu neuzkraćuje jedini izvor njegova življenja, već da mu se kao i ostalomu kuratnomu svećenstvu dušobrižni desetak odšteti.

Visoki sabore! Pravo na odštetu desetine pripadajuće kaptolu modruškomu ili krbavskomu pripoznale su jur godine 1857. naše zemaljske vlasti, jer su desetinu ovoga desetka dušobrižnoga svećenstva odštetile. I visoko c. kr. ministarstvo unutarnjih poslovah priznalo je to pravo, dočim je odlučilo g. 1859., da se odštećena trećina desetka nesmije izplaćivati kaptolskim kanonikom župnikom, već da se uzdrži za naplatu predujmovah, dozvoljenih pojedinim članom, neizuzamši ni onih župnikah, koji imadu na godinu 500 for. — als Lebensunterhaltsbeitrag gegen den aus der seinerzeit zu gewärtigenden Entschädigung zu leistenden Ersatz. Ako je dakle trećina desetine odštećena, naravno dakle sliedi, da i druge dvie trećine, t. j. cjelokupna kaptolska desetina ima biti odštećena, buduć su ostale dvie trećine iste one naravi, koje je i ona jedna t. j. desetak dušobrižnoga svećenstva, koj ima biti odštećen glasom c. k. patenta od 2. Ožujka 1853. §. 56.

Kad bi se pri tom ostalo, da se ima samo trećina odštetiti, to bi iz toga sliedio absurdum, da su kanonici župnici glavne osobe u kaptolu modruškom ili krbavskom, a ostali kanonici, dakle i ja kao veliki predstavnik istoga kaptola, da su puki pomoćnici ili kapelani

Digitized by Google

kaptolskih župnikah, a uvjeren sam, da to neće nijedan član ove visoke kuće uztvrditi.

Visoki sabore! Pozivam se na pravdoljubivost ove visoke kuće, da će učiniti, što ja što toplije preporučam, t. j. da se dade kaptolu modruškomu ili krbavskomu ono, što ga po pravdi i pravici ide.

Dopisi.

Iz Volodera. Da se okorjela, zlimi običaji otvrdnuta srca spasonosno uzdrmaju, i sa stranputicah na stazu pravednosti povesti mogu, pobrinuo se i voloderski župnik a podarcidjakon moslavački g. Mio Novosel za povjereno si stado, te da mu utišena savjest može zasvjedočiti: učinio si, što si mogao — pozove častne otce Isusovce Fr. Doljaka i Iv. Valjavca za blagdan prečistoga prijeća bl. D. M. 8. Prosinca p. g., da započmu sv. poslanstvo na Voloderu. Istoga dana u crkvu uvedene pod misom u 5 satih pozdravi i ljudstvu predstavi župnik, za čim o. Doljak uze s povišena mjesta propoviedati o značenju ovakovih poslanjah, i zašto na nje često netemeljito napada sviet. Jerbo je izvrstno a puku neobičnim načinom propoviedao, dolazilo je svaki dan sve više slušalacah u crkvu. Ot. Valjavec prvi put je u našem jeziku propoviedao, ali toli vješto, da u toj struci niti veteranom nepopušta. Propoviedi, koje su u 5 i 10 satih držali, učinile su velik dojam u puku, i povukle množinu svieta u izpovjedaonice. Iz županah, u kojih bješe god. 1864. sveta poslanstva držana, mnogo ih je dolazilo, da ponove odluke onda učinjene.

Dne 17. bijaše posliednja propovied u 10 satih, a za njom prohod sa slikom majke Božje, i blagoslov podignutoga križa sv. poslanstva. Od toga vremena svakdanje pred križem klečanje pruža sladku utjehu, da je spasonosno zrnje slova Božjega duboko palo u srca viernih.

Napomenuti mi je i to, da je brižljivi za svoje stado župnik s viernimi župljani ujedno stupio u molitvenu zadrugu zvanu: „apoštolstvo molitve.“ O tom je i povelju za svoju župu pribavio, uzdajući se u svoje vierne, da će se u savezu s prečistim srcem Isusovim i Marinjim revnije u molitvah podupirati, tim više, što, izvan onoga, što svakomu vlastita savjest naloži, nikakve žrtve s tim skopčane nisu; bogoljubnomu pako srcu lahko je o podne svaki dan pobožno izmoliti: Otče naš, Zdravo M. i Vjerovanje s dušobudnim uzdahom: „O presladko srce Isusovo, daj da te sve više ljubim.“

Isti otci 4. Ožujka t. j. 3. nedjelje korizmene započeli su sv. poslanstvo u Križu kod Kloštra Ivanića. Bog jim dao i tu dobar uspjeh!

Iz Svinjara dne 1. Ožujka 1866. Darežljivu i blagotvornu ruku uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga Jurja Haulika štuje i cieni svatko, koj nezatvara očiuh, da samo nevidi i neprizna njegovih plemenitih čovječanstvu u pogledu toli duše kao i tiela najkoristnijih djelah.

Nisam nakan, a i suvišno bi bilo uzoritosti njegove djela, koja podobno sunčaniem trakom svakamo dopiru i razsvjetljuju, na vidik iznositi; — nješto mi je ipak kazati, o čem sam uprav u duši uvjeren; to je pako: da će svaki nestrastven čovjek pokloniti se istini, i radostno priznati, da obstojeći u našoj domovini noviji blagotvorni zavodi i zaklade većinom svoje bivstvovanje i obstanak imadu nj. uzoritosti zahvaliti. Dosta je u domovini sinovah, koji, neću reći da su nezahvalni, ali nerado priznaju i neće da se sjećaju, da svu svoju prosvjetu i naobraženje crpiše u zavodih nj. uzoritosti. Mnoge sirote i udovice, osobito u Krajini, da i danas necvile, njegovom su blagodarnošću utješene. Uzoriti gosp. kako zasjede biskupsku stolicu u Zagrebu, nije prestao svojemu duhovnomu stadu javno i skromno izkazivati djela otčinske ljubavi i milosrdja.

Najnovije evo i župnoj obćini Svinjaračkoj u gradiškoj pukovniji dostojala je nj. uzoritost za unutarnje uredjenje katoličke crkve, koja se ovdje gradi, milostivo pokloniti 100 for. a. v. Ovaj dar tim više cienimo i uvažavamo, čim smo uvjereniji, da žalostne posljedice već njekoliko uzastopce neplodnih godinah i imućniji ljudi gorko osjećaju, a kamo-li nebi osjećali mi, koji smo još vrhu toga višemjesečnomu izljevu Save nemalo svake godine izloženi. Pomoć nam je onda od uzoritoga gosp. stožernika prispjela u najshodnije vrieme, i dočim ju s oduševljenim srcem i zahvalnom grudi primismo, neostaje mi ino, no da se javno putem ovoga lista u ime ciele obćine visokomu darovatelju sa sinovskom ćuti i ljubavi najponiznije zahvalim; a kada crkva jednom dogotovljena i uredjena bude, mi ćemo pri oltaru u znak vječne zahvalnosti skrušenom molitvom k Bogu pobožno vapiti i moliti, da on njega, koj medju nami kao pravi apoštol djeluje, svojom svetom milosti, na veću slavu sv. matere crkve, a na duševni spas vjernoga mu stada uzdrži i okriepi još na mnoga ljeta.

Mato Balunović,
obćine Svinjaračke načelnik.

Viestnik.

Iz Zagreba. U saborskoj sjednici dne 2. t. m. povoljno je riešena punogodišnja težka briga i pravedna molba kaptola modruškoga ili krbavskoga glede odštete izgubljene desetine, kao jedinoga dohodka istoga kaptola. Radi iznimnoga stanja i osobitih okolnostih rečenoga kaptola, koje predstavnik istoga kaptola i njegov na saboru zastupnik besjedom, priobćenom u današnjem listu, pristane sabor bez svakoga protuslovja na predlog g. izvjestitelja Mir. Kraljevića, da se zahtjev toga kaptola za odštetu desetine priznade u načelu za pravedna,

Digitized by Google

a molba kaptolska u tom poslu podnešena da se odpremi vis. namjestničkomu vieću za izvedenje odštete. — Preč. g. kanonik riečki Ivan Fiamin, zastupnik istoimenoga kaptola, preporuči saboru u istom pogledu kaptol riečki, a podupiraše ga presv. g. veliki župan riečki B. Smaić; nu radi drugojačijih okolnostih istoga kaptola osta preporuka bez uspjeha.

— Velečast. g. Tomo Vidović, svećenik biskupije križevačke, postao je ravnateljem ovdašnjega sjemeništa iste biskupije.

— U onomadne obdržavanoj velikoj skupštini županije sriemske, koja se pretjeranimi a i protuslovnimi predlozi i zaključci, nepravednimi pretenzijami i očitom mržnjom na Hrvate nije baš proslavila, — predloži medju inim g. Miković, veliki sudac vukovarski, a skupština pristane bez protuslovja: neka se saboru našemu podnese molba, da se kod namjestničkoga vieća postavi Srbin za školskoga savjetnika, koj bi svaki protivni živalj odbijao; da se u Lepoglavi namjesti stalni svećenik pravoslavni, a uprava kaznenoga zavoda u Lepoglavi da se oduzme kaludjericam, koje kažnjenikom niti jesti nedadu. — Neimamo ništa proti tomu, da se kod namjestničkoga vieća namjesti Srbin za školskoga savjetnika, ako ima kod nas srbskih učionah toliko, da bi bilo vriedno za njihovo upravljanje i nadziranje plaćati posebnoga čovjeka; a uvjereni smo, da će se tomu najmanje protiviti školski savjetnik za katoličke učione, osobito ako bude svećenik. Niti tomu neprigovaramo, da se u Lepoglavi namjesti svećenik grčko-iztočne vjere, jer će tamo po svoj prilici biti dosta kažnjenikah iste vjere; pa bismo tomu svećeniku od svega srca željeli, da mu podje za rukom od tih svojih zabludjelih jednovjeracah načiniti same miroljubive i tudja prava štujuće, poštene ljude. Što sl. skupština sriemske županije razumieva pod protivnimi životi, koje bi školski savjetnik Srbin kod namjestničkoga vieća imao odbijati: to će lasno pogoditi sami čitatelji, jer se samo sobom kaže. Al jamačno neće moći pogoditi, kako je to, da kažnjenici lepoglavski nisu već svi do jednoga poginuli, kada jim ta ljudska strašila, te kaludjerice niti jesti nedadu, a poznato je, da jim osim njih nitko drugi jesti dati nemože. Pak sviet bezvjerni usudjuje se tvrditi, da neima čudesah! Ako to nije pravo čudo, a to si neznamo prema zakonom prirode protumačiti, kako kažnjenici lepoglavski mogu i bez jela življeti.

Iz Rima. Nedavna pusti sv. otac preda se poljskoga svećenika Jejdiewskoga, koj živući dvie godine u Londonu obskrbi do 80 poljskih sirotah. „Vi ste, reče Pio Poljaku, filozof i vješt odvjetnik za svoj narod. Vidi Vam se, da tugu Vaše zemlje nosite sa sobom u srcu. A drugoga čuvstva ni nemože biti za sada u srcu Poljaka. Svakom prigodom gledao sam poljskomu narodu pokazati priklonost i sućut. Želim vidjeti poljsko svećenstvo na vršku svoje visoke zadaće, ter da se Vaš narod uzdrži na visini moralnoj, na kojoj se uzdržao do sada, te da ga nitko s nje nekrene. To je sladak san mojemu srcu. Kažite svojim zemljakom, da jih nikada neću prestati ljubiti i blagoslivati; da nikada neću prestati moliti Višnjega, da svojega blagoslova neuzkrati Poljakom. Poslie tolikih mukah dao Bog, ter jim se izpunile želje njihove i polučili sreću, koju jim žele sva plemenita srca.“ Nehotice dolaze ovdje na pamet rieči njemačkoga učenjaka Dr. Ivana Janssena, koj svoju razpravu („Russland und Polen vor 100 Jahren“ Frankfurt, 1855.) završi ovako: Mislimo, Poljska neće propasti, ako bude vjerno slušala glas s vatikana, ako rieči pape, jedinoga pomoćnika kako prvlje tako i sada, bude shvatila u pravom duhu pokore, ter se otresla strastih, koje se takodjer i u posljednjem prevratu na žalost, a često i na grozotu pojaviše, a okanila se duha nutarnjega razdora. Tada, ali samo tada Poljska i njezina crkva nije propala.

Iz Englezke. Kako „Temps“ piše, kraljica je Viktoria pisala sv. otcu, te mu se zahvalila na izdanu od sv. stolice naputku na irsko svećenstvo glede fenijanacah, a nagoviešta, da mu je za stanovite slučaje ponudila u svojih zemljah zaklon.

Javna zahvala.

S oduševljenjem srca i harnim sućustvovanjem poniznih župljanah mojih primismo 50 for. a. v. preko c. k. glavnoga konsulata, koje Njegova uzoritost gosp. stožernik Juraj Haulik iz svoga veledušja blagovolio je podariti na podporu našega ljetos osnovanoga učilištnoga zavoda. Taj poklon njegove darežljivosti jest jedan dragi kamičak, koj će preko naših gluhih brdah odsievati u kruni ostalih krupnih žrtvah, štono jih isti slavni dobrotvor po svojoj domovini na ovakove koristi čovječanstva posijà. Mi tek s vrućim osjećanjem naša srca dižemo k nebu: da Njegovoj uzoritosti ovakovi uzoriti čini, nakon još duga poživljenja, čine uzoriti krunu rajsku!

S najdubljom pokornošću u znak svesrdne harnosti od strane obćine katoličke odvjetuje

U Sarajevu dne 24. Velj. 1866.

Grga Martić, župnik.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je Martin Zorić, župnik u Veleševcu.

U zadnjih promjenah u 7. br. ovoga lista kaže se, da je g. Eduard Jelošić, duh. pomoćnik, onomadne premješten iz Cirkvene u Belovar, prenešen na vlastitu molbu iz Belovara u Virje. Po želji g. E. Jelošića, a i istini za volju očitujemo, da se rieči „na vlastitu molbu“ odnose samo na Belovar, a ne i na Virje.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 11. **U ČETVRTAK** **15. OŽUJKA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnik i njegovo stado.

Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas. Colos. 4, 17.

Častno, dà slavno je ime župnik. Ali i polje, koje mu Božja providnost za obradjivanje povjeri, jest široko, a više putah trnjem i korovom obilno zarašćeno, s toga u obdjelavanju s mnogimi ogromnimi težkoćami skopčano. I doista, poznati svakoga pojedinoga župljanina ne samo lično, već i njegov duševni položaj valjano prosuditi znati, za da uzmogne svaki stališ i dobu, kad uztreba, primjereno svjetovati ili poučiti, nije tako lahko, kao što se to gdjekomu na prvi pogled čini; voditi župljane toli oprezno, da u materijalnom blagostanju makar i polagano napreduju, te svaki svoj posao mirno, zadovoljno i veselo obavljaju, neizgubiv pri tom nikada s vida vječni spas dušah, i to se baš bez svakoga truda vršiti nemože; pa da na kratko sve rečem: biti svojim župljanom o t a c i m a j k a, to je zaisto plemenita i uzvišena zadaća, koju treba da župnik svom mogućom pomnjom rješava. Jer u tom na svoga župnika pozorno gleda svekoliko stado, staro i mlado, mužko i žensko, naobraženo i prosto; gleda domaći i susjedni sviet, kako župnik svoj položaj shvaća, i kako će se u njem kretati, a gleda ga odozgor i oko Višnjega, koj ga na ono mjesto odredi, da prema svojim silam radi.

Ova sva pred očima imajući i razborito razmatrajući mnogi izkustvom, učenošću i pobožnosti se odlikujući svećenici vazda se sa strahom laćahu ove težke službe, a i dan danas se jošće njekoji vrli duhovnici nemogu odlučiti, da se rečenoga posla prihvate, dobro znajući: koliku tim odgovornost i pred ljudmi i Bogom na sebe nameću. Med ostalimi neka ovdje za primjer služi samo sv. Ivan Kensky, svećenik krakovske biskupije, doktor bogoslovja i mudroslovja te profesor na sveučilištu krakovskom, koj je predavani mladeži nauk uviek bogoljubnimi djeli potvrdjivati običavao. Ovaj sveti muž postade župnikom Ilkuskim, te župom svojom njekoliko godinah na obću zadovoljnost upravljaše; nu bojeći se, da nebi možda s vremenom u duhovnoj pastvi gdje posrnuo i tim vječnom spasu župljanah svojih nahudio, napomenutu župu svojevoljno ostavi, te na naročito zahtievanje i želju imenovanoga sveučilišta opet svoju profesorsku stolicu zasjede.

Srećan i presrećan je zaisto onaj župnik, koj se namjeri na takove župljane, koji mu svi s veseljem na ruku idu, te jih po tom bez velikoga napora spoznati i svakoga izmedju njih na skorom i poimence pozivati uzmogne; koji glas svoga pastira rado slušaju i vjerno se za njim povadjaju a za drugoga župnika se neogledaju, jer jim nije stalo do njegova nauka i postupka. Takovu župniku pliva dakako srce od radosti u grudih, jerbo mu djelo na pastirskom polju bez velikoga truda bujno napreduje.

Ali nemogu se svi župnici tom srećom pohvaliti; ima bo, žalibože! župljanah, kojim — izuzamši dakako njekoje — malo je stalo i do samoga božanskoga pastira Isusa, a kamo-li da bi prijaznim okom gledali svoga župnika. — A nemare za Isusa zato, jerbo su jim djela opaka, kanoti prождrljivost, bludnost, osveta, kradja, čedomorstvo, ubojstvo i ostala ovim slična, na koja Spasitelj mrzi, prieteć jim vječnom mukom, ako se jih neokane. Ota grozna prietnja Isusova kadšto u tvrdokornih župljanah sve živce uzdrma; nu buduć da su jim navedene opačine odviš omiljele, s toga vole se ugibati i mjestom, gdje se istine božanskoga Spasitelja naviešćaju, kriepost hvali, a grieh kudi, samo da mogu svojimi gadnimi djeli i nadalje bez svake zapreke Boga vriedjati.

Digitized by Google

Što ima župnik na takovu župu došavši raditi? Zar će u tom tužnom položaju postavljene župljane svoje prekrštenih rukuh gledati i samo nad njimi jadikovati?! — Nedaj Bože toga! jer ako niti nebi župniku do vlastitoga i župljanah svojih poštenja mnogo stalo (to ipak svaki zna, da prikor i sramota župljanah vazda i na njihova župnika pada); ako nebi niti na to mislio, da župljani bez straha Božjega živeći, kao tati i razbojnici i svojemu župniku — kada jim se svidi — oprostiti neće: vezati ga ipak mora prisega, koju prigodom dobljene župe svomu biskupu položi obvezav se, da će si stado povjereno učiti, sliedeći savjet sv. Pavla apošt. Timoteju toplo preporučeni: „Praedica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina;“ (II. Tim. 4, 2.) a bude-li svoju dužnost točno izpunjavao, neće mu jamačno pomoći Božje uzmanjkati, laborantes enim Deus adjuvat.

Nu prigovara se: „Svjetovna vlast je svemu tomu kriva, da je narod tako zapušten i razuzdan; mi župnici nećemo ga moći bez njezine pomoći nikada iz toga kala podići.“ — Tako tvrde njeki svećenici. — A svjetovnjaci opet u tom svu krivnju na nas bacaju! — Tko ima dakle pravo? — Stvar u obće bezpristrano uzamši moramo sa žalošću priznati: da jedni i drugi pravo imadu; s toga svi zajedno i s narodom trpimo! — Da bi u zajednici na tom polju postojano raditi hotjeli, sjegurno bi i crkva i država na čvršćih noguh stajala. Ali šta ćemo . . . . . .!

Medjutim makar i nepomagala svjetovna vlast župnika u njegovom mučnom poslu, on vendar nesmie i sám sebi ostavljen duhom klonuti, buduć da on i bez ove pomoći ima dovoljno raznih od crkve propisanih — ako je potrebito i strogih sredstvah, kojimi se može u nuždi slobodno poslužiti, ako se tim načinom ozbiljno želi za koj korak k žudjenoj svrsi bliže primaknuti.

Ali upravo taj način postupanja s okorjelimi župljani njekojim se ljudem najmanje dopada. Jer polag njihova mnienja imalo bi se sa svakim samo umiljato postupati, a nješto i kroz prste pregledati. — Da je blagi način postupanja s čovjekom, da se poboljša, najshodniji, rado dopušćam; ali da je u svakom slučaju i za svakoga valjan, to naprečac niječem. Ako je sbilja blagi način za poboljšati tvrdokorna čovjeka najshodniji, zašto se nije njim dragi Spasitelj na svietu, kao čovjek živeći, svagda služio, već je farizeje i knjižnike kadšto javno i oštro pokarao; a nije vjere mi u tom pogledu niti istim svojim ljubimcem apoštolom, koje inače i svojimi prijatelji nazivlje, kada za potrebito pronadje, oprostio, (Luk. 9, 55.) dapače istoga Petra, koga za svoga namjestnika na zemlji odabra, oštro ukori. (Mat. 16, 22—23.) — Nadalje ako nevalja strogim načinom proti pokvarenim kršćanom postupati, tada nije imao niti sv. Pavao pravo, kada preporuči Timoteju: da griešnike javno pred svimi pokara, za da se tim ostali poplašeni od griešnih djelah uzdrže, (I. Tim. 5, 20.) dà isti narodah naučitelj volio je nesramnoga bludnoga Korinćanina iz obćine kršćanah izkljućiti, nego da mu svojim opakim životom ostalo vjerno Isusu stado otruje. (I. Kor. 5, 56.)

I doista liečnik, koj pozna ćut svoga bolestnika i opasnu bolest, koja jadnika jur duže vremena muči, pa mu od duše želi pomoći, negleda, koj liek će tomu bolestniku ugadjati, nego propisuju mu takov, o kom misli, da će ga od težke boli s pomoći Božjom osloboditi; pa makar se propisani liek bolestniku Bog zna kako grstio . . . svejedno — samo ako je ikoliko nade, da će ga korenito izliečiti. Ozdravi-li neumornim nastojanjem liečnikovim bolestnik, onda će tekar spoznati svoga dobrotvora i blagosljivljati ga još u grobu!

U ostalom da navedeni mučni posao župniku valjano za rukom podje, željeti bi bilo, da onim, kojih se ponajprije tiče . . . ., i ovdje i svigdje pred očima lebdi poznata zlatna izreka sv. Augustina: „in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas;“ jer samo pod tim uvjetom može svaki župnik u svojoj župi — gledeć na sve okolnosti sa željenim uspjehom djelovati. S Bogom!

Župnik malogorički.

Katolička crkva na iztoku i katolička družtva u Austriji.

Bečki dnevnik „Debatte“ od 9. Veljače nosi puno vriedan članak, koj kako obiluje dubokom istinom, te je prava slika katoličkomu položaju u Turskoj, tako je nam i na vrlu pouku. Prije svega objavlja isti list sljedeće pismo iz Skadra od 25. Siečnja t. g. „Albanija, kako se zna, jest onaj dio europejske Turske, gdje katolikah ima najviše; katolici živu svagdje kano nepomiešan puk u gradovih, na ravnicah i gorskih predjelih, a medju njimi najjače je pleme Miriditah, koje broji do 20,000 dušah i 3—4000 oružanih momakah, a ima na starih poveljah osnovanu samoupravu, dočim je porti obvezano davati samo nepravilnu vojsku. Često dolazi do zavade medju njimi i susjedi, pak jer jim poglavica, katolik paša Bib-Doda, nije prevrla glava, mora Izmail-paša često skočiti u pomoć te suditi pravdu. Za premoć nad Miriditjani takmili su se dugo francezki i ruski konzuli, austrijski pako konzul, zastupajući državu, koja na dvoje ime: kao zaštitnica sila katoličkoga svećenstva

Digitized by Google

i kao medjašna sila radi katoličanstvu u prilog u Albaniji na póse, kano na svem iztoku u obće, dobio je težku zadaću, da, koliko se može, ukloni zapreke. Na žalost razpolaže francezki konzul kamo većom svotom novca, što mu dotiče iz Francezke, ne samo od države, nego i od francezkih družtvah katoličkih, dočim austrijskomu neteče skoro od nikuda. Ima, koliko ja znam, i u Austriji nabožnih družtvah, kojim je posao ponajviše namienjen iztoku; tako u Beču „družtvo neokaljanoga začeća Marijina,“ a u Ugarskoj „družtvo sv. Ladislava.“ Do sada ipak nisam čuo, da bi koje ovih družtvah bilo poslalo novca austrijskim konzulatom na podporu katoličke vjere; a toga bi trebalo krvavo. Kamo sreće, da ovi redci dojdu na oči austrijskim katolikom, te jim budu opomenom, da se sjete ovdašnjih katolikah i pomognu jim za obćenitu svrhu. Ruski konzul, koj ovdje već devet godinah žive, snuje i radi veoma lukavo u dogovoru s dubrovačkim ruskim konzulom, koj je ujedno povjerenikom i za Crnu-Goru. Dočim se je ovdašnji ruski konzul g. Sučenkov držao posve mirno i hladno, kano da ni nemari za crnogorske poslove, te se pričinjao kano da pristaje uz protivnu politiku, a naprama drugu svomu u Dubrovniku g. Petkoviću, kano da se podpuno s njim slaže, lanjskoga proljeća izide dosta na vidjelo, kako je s ovom dvojicom gospode. Ukazalo se, da g. Petković nije propustio nijedne prilike, kako bi zapriečio na Cetinju nagodu s portom, te pomutio svaki dogovor i osujetio svaku ponudu, koja bi na mir smierala ili se samo potakla. Tek nedavna skinuta je krinka. Sučenkov visi u političnih stvarih posve o Petkoviću, te ga vežu njegove naredbe. Ovaj, obavieščen od ovdješnjega druga o svakoj nesjetnoj stvari, što bi se dogodila, znao bi svaki put pogoditi pravu horu, te upotriebiti za svoj posao na Cetinju t. j. uložiti apodiktični veto proti svemu, čim bi se mogla dokinuti razmirica i urediti pravilan i trajan mir. Pošlo je Petkoviću za rukom osumnjičiti kod porte katolike kano pogibeljne rovare, a sljedbenike grčko-iztočne vjere uzdići do zviezdah kano njoj najvjernije od svieta podložnike. Grčko-iztočno, svećenstvo, ruskim novcem obasuto i redovi izkićeno, najjači je saveznik ruskomu konzulu, a po imenu biskup prizrenski, čovjek svoje glave, ali darovit, tim od veće ciene, što u zemlji ima silna ugleda, a s carigradskim patrijarkom liepo se pazi. Za dokaz od mnogih evo jedan primjer. Prošle zime obratiše se starešine grčko-iztočne obćine Velike na austrijski konzulat s molbom, da jim za novu pučku srbsku učionu nabavi školskih knjigah. Austrijska vlada posla sbilja škrinju knjigah s naputkom, da jih obćina digne kod austrijskoga konzula. Dočuv to ruski konzul, uvriedilo ga, što su starešine njega obišli, te dotle nije mirovao, dokle starešine nebješe po nalogu biskupovu svrgnuti s časti i zatvoreni. Knjige čekaju još i danas, a težko će se više obćina velička osmjeliti, da uprosi za što austrijski konzulat. I turskoj vladi i ruskomu konzulu godí to, što ovdješnji konzuli neživu baš u najboljoj slozi, a k tomu jim prija, što je katoličko svećenstvo razciepano na dvie stranke, na narodnu i tudjinsku, koje se medjusobno svadjaju. Sve to služi ruskomu konzulu, da dobije premah; da pako to neide u prilog Austriji, može lahko dokučiti svatko, tko znade, da se austrijski interesi na iztoku neslažu u obće s ruskimi, a u Albaniji da su upravo protivni si i neprijateljski.“

Prije svega valja nam potvrditi istinu, da sve, što Francezka čini na iztoku, i što joj ondje pribavlja i osjegurava silnu premoć, nepotiče uviek od same vlade. To je istina, koje mi u Austriji nemožemo zadosta da si zapamtimo. Mi smo jošte i sada učni na ona dobra stara vremena patrijarkalna, kadno se je prepuštalo državnim ministrom, kancelarom i načelnikom policije, da se brinu za stanovita najviša duhovna dobra i potrebe, a niti nam pada u glavu niti opažamo, da je već sada ova briga prešla na ukupni puk, na družtva i svaku glavu pojedince.

Staro vrieme leglo je u grob, više se povratiti neće, jer izčeznuše svi uvjeti njegova bitka. Vlada niti ima volje, niti sredstva, niti snage, da opet pokuša uvesti sustav obćenita vladanja; već ćuti potrebu, da dobar dio svoje brige i posalah predade samoupravi. Pa ipak nesmiedu se zanemariti njekoji interesi, van ako se hoće okrnjiti moć Austrije kao velevlasti.

Jedan od tih velikih interesah jest položaj Austrije na iztoku kano katoličke velevlasti. U tom pako raztvara se katoličkomu družtvenomu životu austrijskomu doslje jošte neotvoreno polje za slavno poslovanje.

Mi smo tvrdoga osvjedočenja, koje smo takodjer dosta razgovetno izjavili, da su svjetovnjačka družtva u crkvenom životu od novijega vremena velike važnosti i tolika zamašaja, da ga je težko dohvatiti. Po sto putah svrnuti pozor na cienu katolicizma kao političkoga činbenika u životu austrijske države nebi jošte bilo dosta, zato ni mi neprestajemo svraćati ga nanj. I sami znamo, da od množine svjetovnjačkih družtvah, što jih u Austriji obstoji, ima njih, kojih je djelovanje navlastito namienjeno iztoku, ali i priznajemo iskreno, da ni mi kano i dopisnik „Debattin“ iz Skadra nedoznasmo od nikuda, da-li su i koliko ova družtva austrijskim konzulatom za promak katoličke svrhe na iztoku poslala ili mogla poslati novca.

Nije nam ni kraj pameti, da vriedjamo katolička austrijska družtva; mnoga bo razvijaju se dično, te čine mnogo dobra. Ali život crkvenih družtvah kao i vas nabožni život naroda zavriežio se je u kosti obćenitomu javnomu nabožnomu životu, te čini prevažan i dopunjujući život istoga. Naš pako vas javni život jest jošte u kolievci, a i ostati će u kolievci. U nabožnom životu naroda vlada jošte uviek u mnogih — ne u svih razredih — vjerozakonsko nehajstvo.

Digitized by Google

Dokle god krivi liberalizam u savezu s političkom benavošću množine nezna višje pomisli do ići na ruku protestantom i židovom; dokle god se sila vjerozakonskoga jedinstva kamo pretežnije većine u austrijskih zemljah cieni kao ništa, a činbenik austrijskoga položaja kao katoličke velevlasti prezire, katolička samosviest u puku se nebudi, nediže i nejača, dotle će djelovanje austrijskih svjetovnjačkih družtvah slabo uspievati uz najpošteniju težnju i najbolju volju, a trud će jim se na prkos velikim i malenim skupštinam, na prkos svetačnim programom i besjedam uviek izjaloviti.

Što se napose tiče austrijskih katoličkih družtvah za iztok i njihova djelovanja, čini se, da su položaj naše zemlje, „iztočne marke kršćanstva," i njezinu zadaću bolje razumjeli u 13. nego-li u 19. stoljeću.

Čestitamo i sebi i muževom, koji sada upravljaju sudbinom Austrije, sreću, što krče put za promet umjeći i prosvjeti sa svimi zemljami zapada. Ali Austrija ima izpuniti od providnosti Božje naloženu si i kamo višju zadaću. Žile-bilice njezina prometa i narodnoga gospodarstva, njezina trgovačkoga i obrtničkoga razvoja leže na Dunavu i jadranskom moru. Nezaboravimo, da se prvi izlieva u crno more, a morska nam trgovina skoro jedino stegnuta na Levantu. Nezakapajmo dara, što nam ga je providnost podarila; jer ćemo težak račun davati o njem. Mi valja da budemo viestnici europejske kršćanske prosvjete u zemlji, koja je stotinom vezovah preko tisuću godinah s nami svezana. Nepravdajmo se o tom, da-li je naša prosvjeta njemačka ili slavjanska, pak ima-li ovo ili ono narodno počelo biti premašnim i vodećim, ili ne. Nosimo kršćansku prosvjetu na iztok svakim putem i sredstvom, što nam dojde do rukuh, pak ćemo izvesti velikih djelah. Niti u grčkoj, niti u protestantskoj, niti u englezkoj, već samo u katoličkoj crkvi ima sila propagande za iztok, sila prosvjete za onu zemlju, iz koje je proizašla kršćanska vjera. Željeti je, da se sva Austrija, a poseb njezina svjetovnjačka družtva po zvanju i dužnosti stave te izvedu ovu veliku i svetu zadaću; da se svaki katolik i svaki Austrijanac zauzme za ovu visoku zadaću s oduševljenjem. Izvod velike i visoke kakove ideje nije nikada i nikojemu narodu nahudio, pače su se često po njem probudili oda sna dusi, oživljela najbolja snaga, te narod pridigao od truleža.

Dugo smo slušali pripoviedati, da Austrija imade neizcrpljivih pomoćnih vrielah. Sada se to više nevjeruje; a to je i pravo. S tom taštom mišlju, budi Bogu hvala, oprostili smo se, i za uviek od nje izliečili za svoje dobro.

Ali neklonimo duhom, zaufajmo se u svoje sile, pa ćemo biti jaki, ako samo budemo htjeli, te otvorimo-li samo prava vrela svoje sile, a barem potrsimo se, da se s njimi upoznamo i uzcienimo je. Austrija nemože i neće nikada biti silnija, van ako dade pred sobom nositi katolički barjak, te kako na zapadu tako i na iztoku stupi na vidik kao katolička veledržava. Katoličkim pako družtvom dovikujemo: Na noge, na novi život, na nov posao na novoj podlozi!

W. K. Z.

Gradjanska ženitba u Talijanskoj.

Uvedenjem novoga gradjanskoga zakonika u kraljevini Talijanskoj polučila je i uredba gradjanske ženitbe od prvoga dana ove godine tamo zakonitu valjanost; od sada vjenčat će vjerenike javno u obćinskoj kući gradjanski činovnik svjetovnjak. Proti onim, koji se nebi htjeli ovim načinom vjenčat dati, odredjena je globa od 100 do 1000 fran. Prije vjenčanja moraju se zaručnici dva puta javno ozvati pod ulazom u viećnicu ili obćinsku kuću. Kao najnižja doba, što se zahtieva za ženitbu, ustanovljeno je za zaručnika 18 (po kanoničkom pravo 14) a 15 godinah za zaručnicu (po kanon. pravu 12). Iznimke od ovoga pravila mogu se samo kraljevskim oprostom dopustiti. *) Matice vjenčanih (a tako i krštenih i umrvših) oduzete su zajedno s uvedenjem ovoga novoga zakona nadziranju svećenstva i povjerene rukam obćinskih uredah. Svećenici mogu za svoju porabu i nadalje voditi knjige o krštenih, vjenčanih i umrvših; ali svjedočbe izdane od župnoga duhovničtva neimaju pred svjetovnimi vlastmi nikakove valjanosti.

Poznato je, da gradjanska ženitba postoji u Francezkoj, Belgiji i njekih drugih pokrajinah, gdje je uveden Code Napoleon, već od preko šestdeset godinah; no uz nju naravno da nije prestalo crkveno vjenčanje, te u najviše slučajevah, pošto su zaručnici pred obćinskim načelnikom sklopili gradjanski ženitbeni ugovor, upute se u crkvu, da za svoju ženitbenu svezu prime iz ruke svećeničke crkveni blagoslov. Samo bezvjerci i zlobnici, ili takovi vjerenici, kojim župnik radi crkvenih zaprekah mora da uzkrati crkveno vjenčanje, zadovoljni su kadšto tim, da samo izpune uvjete svjetovnoga zakonodavstva glede ženitbe, nemareći ništa za zahtjeve crkve i vjere. Nadajmo se, da će i u Talijanskoj ugled crkve i snaga vjere u onih, koji su sv. krstom postali članovi katoličke crkve, biti dosta jaka i možna, te će se javno zlo, za kakovo se gradjanska ženitba u katoličkih zemljah s više obzirah držati mora, moći bezazlenim učiniti.

*) Višje redove i svečane redovničke zavjete nepriznaje talijanska vlada po ovom zakonu za ženitbene zapreke. U tom pogledu ide kraljevina talijanska dalje od Francezke, gdje isto tako postoji gradjanska ženitba, pa ipak zato — bar tako biva u novije vrieme — odmetnim svećenikom i redovnikom nedozvoljava se doći pred maira i sklopiti ženitbeni ugovor. Ali nemože se njeka dosliednost odreći talijanskoj vladi; jerbo kadno se je moderna država na strmoj nizbrdici svoga razvoja sve to više odciepila od crkve, te se dakle i u ženitbenih poslovih drži samo svojih zakonah, što je njoj tada stalo do svetčanih zavjetah i svetoga reda kao puko crkvenih stvarih?

Digitized by Google

Javio je već ovaj list, da se biskupi talijanski u obće vrlo razborito ali i odlučno trude, kako će svoja stada ob ovom novom zakonu poučiti, te svoje vjernike skloniti na to, da se i u ovom slučaju dade caru, što je carevo, al i Bogu, što je Božje. Prije proglašena novoga zakonika učinili su talijanski biskupi sve, da odvrate državnu vlast od izvedenja čina, koj se očitom pobunom proti crkvenoj vlasti nazvati moći. Ali pošto se je to dogodilo, nepreostaje jim ino, van svoje vierne činiti pozorne, da proti prietećem ćudorednom zlu budu na oprezu. Medju biskupi, koji su najvećim dielom ovu svoju zadaću odvažno, al uz to razborito i umjereno izvršili, odlikovaše se osobito turinski i vercellenski, kojih su pastirske poslanice putem novinah i do nas doprle. Razloživši u njih razgovetno stanje stvari, i braneći istinu, označuju put, kojim u težkih okolnostih, štono mogu nastati, udariti valja; oni preporučuju ravno izrikom posluh napram državnoj vlasti u onom, što nije Božjim zakonom protivno, ali zajedno opominju puk na dužnost i dokazuju potrebu, da bude poslušan napram naukom, što su nam odozgor poslani, pa ga to stajalo što mu drago. Treba se sbilja diviti mudroj obzirnosti, koja sdružena s krepkoćom, s najvećom štednjom izriče podpunu istinu, te proti nekršćanskomu zakonodavstvu znade uzčuvati kršćanski značaj uredbi, štono je kolievka porodice, a tim temelj družtva u državi. Navesti ćemo za primjer sliedeće mjesto iz poslanice:

„Isukrst povisio je ženitbu, štono je osnova svega kršćanskoga družtva i slika božanskoga stvorčeva otčinstva, svečano na svetotajstvo. To su naviešćali apoštoli, a to je i sveudiljni nauk crkve, štono su ga crkveni otci, sabori i razpravami crkveni spisatelji u svako vrieme i posvuda naučali. Apoštol narodah naziva ženitbu velikim svetotajstvom. Najvišje crkvene vlasti nisu prestale nikada pobijati one, koji si htjedoše crkvena prava prisvojiti; pače su branile kao bitni članak vjere, da svetotajstvo nije samo nuzgredno svojstvo ugovora, već da spada na bitnost ženitbe, te da je takovo sdruženje medju kršćani samo u svetotajstvu ženitbe zakonito; što je izvan njega, to je priležničtvo.“

Dalje primjećuju: „da milost usavršuje naravnu ljubav, zajamčuje njeno trajanje, te posvećuje zaručnike. Isukrst, koj naredi svetotajstva, zasluži nam svojom mukom ovu milost; radi toga dobiva ženitba po evangjelju više od starih savezah Isukrstom stečenu nam milost, a crkveni otci, sabori i sveobća crkvena predaja pravedno ju pribrajaju svetotajstvom novoga zakona.“

Oba biskupa sjećaju nadalje na pismo mudroga pape Benedikta XIV. na biskupe holandezke, u kom uči, da zaručnici, dočim idu k svjetovnoj vlasti ili krivovjernomu duhovniku, za da stupe u ženitbu, tim svršuju samo gradjanski čin, te očituju svoju pokornost napram gradjanskom zakonu; ali kao kršćani da nestupaju u pravu ženitbu. Dokle god svoj savez pred kojim katoličkim svećenikom i svjedoci svečano neobjave, dotle se pred Bogom i pred crkvom nemogu smatrati kao supruzi, pa bi si težko ogriešili duše, kad bi si prava ovih nepovlastno prisvajali.

Još opominju biskupi duhovnike, da ove istine neumorno vjernikom naviešćaju. Neka je uče, da, hoćedu-li svezu, koja u zamjenitoj ljubavi imade svoj temelj, pred Bogom i ljudmi pozakoniti, nesmiju se zadovoljiti tim, da ovrše vladarom propisani način, već iz kamo važnijih razlogah moraju se pokoriti onomu, koga naredi Bog. Na nijedan drugi način neima prave kršćanske ženitbe; milost gospodnja uzkraćuje se nenabožnim savezom, pa što bi posvetila bila, spada na pogrešku. Nestaje tu pomoći, koju Bog suprugom, njegovim zakonom poslušnim obećaje za kućni mir, za odgoj djece, a osobito položaj ženah postaje u ovakovih odnošajih užasnom kaznom.

Uz to preporučuju biskupi svojim suradnikom u vinogradu gospodnjem, neka se u svojih govorih čuvaju svake razdraženosti i svega, što bi smieralo na prikor i neposluh; neka napućuju svoje vjernike, da vrše svoja držanstva prema Bogu, ali i svoja držanstva napram ljudem, podlagajuć se vladaru i slušajuć zakone u svemu, što se neprotivi Božjim zapovjedim; a neka se uklanjaju onomu nepovoljnomu položaju, što bi ga neizbježno za sobom povukla crkveno sklopljena ženitba, kojom se nebi izpunile gradjanskim zakonom propisane formalnosti, te ju s toga svjetovna vlast nebi pripoznati mogla. Biskupi završuju ovako svoju poslanicu:

„Sada, kadno država htjede sama da djeluje, te je već sve izvedeno, prinadleži duhovničtvu i vjernikom, da se zlu, koliko se samo može, uklone. Ovoj zadaći udovoljit ćemo, ako uz novi zakon pristanemo, na koliko pristati možemo; a s bolju se odanj odvratimo, gdje mu se prilagoditi nemožemo, a da se zločinstvom ili podlom popustljivošću neogriešimo. Mi ćemo postupati, kako nebudemo svoje vjere povriedili, svomu svetomu poslanju se iznevjerili, na vjekoviti spas zaboravili; svaki od nas opominjat će se, da je nasljednik u crkvenom poslanju, nasljednik onih apoštolah, koji veselo dodjoše pred skupštinu, budući su zavriedili, da za vjeru podnose porugu, a za ime Isukrstovo da trpe progonstvo; za onu vjeru, štono je kasnije imala pobiediti svoje protivnike i progonitelje, a svojim učenikom do konca vjekovah postojanost, neustrašivost i hrabrost otacah kao baštinu ostavi.“

Dopis.

Iz Petrinje 12. Ožujka 1866. Bit će štovanim čitateljem „Kat. lista“ poznato, da je nj. uzoritost prigodom svoje misničke petdesetgodišnjice medju uboge stanovnike raznih gradovah svoje prostrane nadbiskupije

Digitized by Google

osamdeset tisućah najmilostivije podieliti blagoizvoljela, da se kamate pojedinim gradovom dopitanih svotah medju uboge stanovnike svake godine diele. Medju ostalimi gradovi postane dionikom ove uzorite milosti i blagodati i Petrinja, te se ovo podjeljivanje kod nas ovršilo upravo danas. Veleč. g. podjašpršt i župnik Josip Lehpamer, porazumjev se o toj stvari sa sl. magistratom, odluči svečanost pristojnu urediti. Već u 6. satih u jutro stane zvoniti veliko zvono, koje od znaličnosti još više puka u crkvu privabi, — a zatim po običaju drugi i treći put, te u pol osam satih pristupi gori imenovani gospodin k žrtveniku, da se sjeti visokoga dobročinitelja svojih osiromašenih ovčicah. Sl. magistrat, a na čelu mu g. pukovnik Heilmann, bijaše takodjer kod sv. mise. Pod sv. misom reče gosp. podjašpršt krepko i u srce dirajuće slovo, kojom prigodom iztoči sirotčad mnogu suzu, kad g. govornik napomene zasluge i dobročinstva nj. uzoritosti, i prisutne vjerne pozove, — kojimi bje dubkom crkva napunjena, — da kleknu i da se svi skupa za krepko i dugo zdravlje visokoga darovatelja pomole. Sve, štogod prisutno bijaše, pomoli se, a poslje dovršene službe Božje otidje do 50 ubogih u viećnicu, gdje im se u prisutnosti povjerenstva i ine gospode naznačene svote podieliše.

Ovim darom njeg. uzoritosti posušena je doisto mnoga suza, koju bi inače ubozi iztočiti morali, gdje ih oda svuda nevolje biju, a uz to i svagdanjega hleba neimaju. Zato blagosljivlju a i u buduće blagosljivati će jadni siromasi nj. uzoritost, moliti će se za blagostanje i dug život svoga dobročinitelja. Al ujedno usudjuju se preponizno i u ovom listu visokomu darovatelju duboko počitanje i iskrenu harnost izraziti.

Po naročitoj želji ubogih gradjanah
Josip Kolarić,
duhovni pomoćnik.

Viestnik.

Iz Zagreba. Tečajem godine 1865. sabrano je Petrova novčića u nadbiskupiji zagrebačkoj 413 for. 24 nč. u bankah i sitnom novcu i jedan zlatnik Leopolda I. važući deset kremničkih dukatah. K ovoj svoti doda uzoriti gosp. stožernik nadbiskup zagrebački 3000 fran. u obveznicah papinskoga zajma i dospjele na nje coupone od godine 1862.

— Za popravak crkve i samostana u Ivanić-kloštru poklonio je uzoriti gosp. stožernik nadbiskup zagrebački 100 for. a. v.

— Dne 8. t. m. preminuo je u Varaždinu naglom smrti preč. g. Andrija Dorotić, kanonik sbornoga kaptola začesanskoga, u 70. godini života.

Iz Oštrogona. Za uredjenje Petrova novčića izdao je stožernik i prabiskup sljedeću naredbu: 1. Svaki dušobrižnik neka nedjeljom i svetkom katoličkomu puku razloži tjeskobe sv. otca i dužnost katolikah, da mu pomognu. 2. Polag šematizma ima popisati broj obiteljih u župi živućih, te odlučiti po njihovoj mogućnosti i broju dušah, da-li mogu na polak t. j. po 4 ili po 8 novčićah doprinositi. 3. Sabirati se može ili po mjestnih načelnicih i učiteljih ili crkovnjacih. 4. Sabiranje ima početi od 1. Siečnja 1866; na koncu svake četvrti imadu se prinesci preko dekanata slati na ordinarijat, koj će jih bez odvlake odpremiti u Rim. 5. Dekanom dužnost je paziti na ovu sbirku. Glede svećenstva stavljaju se sljedeća pravila: Svaki svećenik stalne plaće ima davati na godinu 20 novč., bolje plaćen 40; župnici i župni upravljatelji 50 novč. do 1 for., kanonici 5—10 for., biskupi 50—1000 for., redovnici i koludrice 10—20 novč., župne crkvene blagajne 2—4 for. a filijalne 50 novč. do 1 for.

Iz Česke. U Bärbitzu položi 29. Siečnja njekadanji evangelički župnik g. Anton Martius, za sada, vlastelin u Malkovi, katoličku vjeroizpovied pred župnikom o. Franjom Schröglom. Rodio se g. 1794. u hebskom kotaru i odhranjen je u evangeličkom zakonu, a mladićem bio silom uvršten u prusku konjaničku pukovniju, u kojoj je g. 1812—14. vojevao u bitkah kod Kulma, Draždjanah, Lipsije, Waterloa i u više manjih bitkah. Kadno učiniše g. 1814. mir, dade se on izpisati, a po nagovoru glasovitoga učenjaka i prirodoslovca Al. Humboldta dade se na znanstveni put po Francezkoj, Njemačkoj, Poljskoj i Ruskoj. Poslie toga sbog velikih zaslugah za znanosti dade mu sveučilište jenansko doktorsku diplomu iz mudroslovja. God. 1816. pozvaše ga na evangeličku župu Schönberg u Saksonskoj, gdje je tu službu vršio do god. 1842., dakle 26 godinah, a tada svojevoljno odstupio.

Iz Rima. Dne 23. Prosinca izjaviv čestitku francezki poslanik grof Sartiges zamoli u sv. otca blagoslov za cara, caricu i carevića. Pio IX. odgovori na to, kako pišu „Augb. Postz." iz Rima ovako: „Blagoslivljem caricu, jer ona mi je pisala pisamah obilnih plemenitim čuvstvom; umnožala je bogatimi darovi Petrov novčić; ona se trsi živući posred dvora, o kojem se glasa, da je ćudoredno skvaren, da zadrži kršćansku vjeru. Dajem blagoslov i careviću sbog njegove nedužnosti i jer želim, da se povede za častnim primjerom svoje majke." . . „Ali sveti otče — prekide poslanik — rado bih i caru donieti blagoslov. . ." „Gospodine poslaniče! — reče papa — „ja molim za cara, molim zanj od srca; jer toga njemu vrlo treba; ali za njega više nemogu učiniti." U Francezkoj je sviet za taj razgovor težko doznao; jer nijedan list u svoj zemlji nesmjede ga objaviti.

Iz Italije. U Borgu umro je grof Rudolfo de Maistre, plemeniti i vriedni sin glasovitoga pisca Jo-

Digitized by Google

sipa de Maistre, u 75. godini. Malo danah prije smrti donese on glavom uredničtvu lista „Unità cattolica" 1000 fran. za Petrov novčić. Kano hrabar vojak borio se je on u ratu god. 1807., 1808., 1813., i 1814. i vjerno služio sardinske kraljeve u visokih službah; a kad mu sbog vjere nebijaše više moguće služiti kralja, tad je u službu namjestniku Isusovu, a na obranu sv. stolice poslao svoja dva sina, koji su kako jim i otac baš pravi kršćanski plemići i vjerni sinovi crkve.

Iz Vratislave. Dne 5. Veljače bijaše se od tamošnjega djačkoga katoličkoga družtva sazvana skupština sastavila i uredila, a tada javi dnevni predsjednik, kako je s adresom dne 25. Siečnja t. g. poslanom g. sveučilištnomu kuratoru, što je uveo akademičku službu Božju, kako i protestantski učenici imadu svoju, i što se drže vjerozakonsko-znanstvene razprave za one, koji nisu bogoslovi. Odlučeno bje takodjer poslati predstavku bogoslovnomu fakultetu katoličkomu, te umoliti stolicu za apologetične i poučne razprave. Napokon odlučeno bje i to, da se posebnom predstavkom prijave želje učećih se katolikah vratislavskih nadbiskupu s molbom, da jih svojim zagovorom podupre.

Iz Berlina. Pod zadatkom „Stare berlinske gospodje" držaše 26. Siečnja g. Dr. Julij Beer (naprednjak izraelićanin, kao liečnik i prirodoslovac na veliku glasu) u Berlinu govor, o kojem većina naprednjačkih listovah šuti. Samo dva: „Publicist" i „Staatsbürgerzeitung" pišu o njem ovako: G. Dr. Beer odkrio je osobito veliki jaz, što se je raztvorio medju sadanjim stanjem berlinskoga ženskoga spola i onim prijašnjih vremenah, osobito srednjega vieka. Prispodoba pada na golemu sramotu sadanjemu vremenu. Gospodje su, reče doktor, po svojoj naravi i namjeni stvorene za kuću; to je njihov sviet, njihov djelokrug. Ovaj nazor bijaše pravilom i u „stara dobra vremena." Poštena berlinska gospodja u srednjem vieku nebi do tri četiri puta na godinu pokazala se na javi, a to bi obično bilo o streljačkih svetkovinah i o pokladnih šalah. Drugčije čuvala bi uviek kuću kano puž: prela, plela, tkala, klupko namatala, miesila i ciedila, pazila i ravnala družinu itd. A kako je sada? Sada možeš vidjeti berlinske gospodje i u prostih krčmah i shodištih. U srednjem vieku bilo je to nečuveno o berlinskih gospodjah, a da bi se i bilo dogodilo, težka bi takovu bila stigla kazna od policije; jer oštre naredbe, medju ostalimi tako zvani „Spandauer-Recht," stezahu strogo medje. Tako bi opet bilo za glavu oklevetati žensku glavu, naravno, ako krivac nebi mogao dokazati. Zabranjeno bijaše ženskim sastajati se i blebetati na javnu uličnu bunaru, i to pod veliku kaznu za svaku, koja bi se udaljila izvan kućnoga obsega na bunar, da blebeće. Pale ženske glave kaznile bi se i prognale iz grada; a sada je u Berlinu svaka 30. ženskinja čedomorka!! (Živahan prigovor u skupštini), a tomu su dokazom našasta tjelesa djetinska, kojim se nezna broj. Dočim je sada tako rekuć polovina Berlina okužena sramnom bolešću (žestok prigovor u skupštini), riedko se je kada našao u srednjem vieku slučaj ovakove bolesti. Za skladište odjeće nije se ni znalo. Gospodje i djevojke krojile su i šile same. Krojač, koj bi slugi ili služkinji skrojio razkošan komad ruha n. pr. od baršuna, bio bi kažnjen. Bračno žiće bijaše uzorito; jer Berlinjan znadjaše davati ženi čast, koja ju ide. A koliku žalost zadaje sada brak! Koj je uzrok toj žalosti? Na prosto taj, što je nestalo veselja za kućevni život, a omilio život krčmetinski. — Prem bijaše zla i u srednjem vieku, reče govornik, nu uzmemo-li na um ćudorednost, to ova bijaše daleko bolja, nego-li je sadanja. Ili zar su današnje obnove, obreti i odkrića, u obće prosvjetne težnje čovječanstvo učinile boljim i sretnijim? S Rousseau-om odgovori: Ne! (Skupština prigovara). Kako-li je skupština prigovor svoj obrazložila, o tom izvješće šuti — nije ga ni moguće bilo razložiti.

Iz Geneve. Prepirke vjerozakonske tako su zavladale ovdje, kano da smo se prestavili u 16. stoljeće. Svake sriede sastaju se katolički i kalvinski duhovnici na konferencije, gdje svaka stranka pred množinom slušateljstva brani svoju vjeru, te jedna bi drugu rado obratila. Slučaji, da tko predje s kalvinske na katoličku vjeru, nisu riedki. Na svu žalost imadu katolički svećenici silna posla, da obrate same svoje katolike. Od množine doselacah iz susjedne katoličke Francezke i Italije većina je njih tvrdih nevjeracah. Katoličko svećenstvo u Genevi, pod upravom radinoga novoga biskupa Mermilloda, znade dobro, kolika mu je zadaća. Mladi biskup prednjači braći si neumornom revnošću, ter često ima nedjeljah, da po šest putah jedan dan propovieda. U Genevu počeli su se jako seliti i Niemci, sbog šta je i više pomoćnikah, koji umiju njemački govoriti, namješteno.

Iz Poljske. „Dziennik" poznanjski piše: Od proganjanih poljskih biskupah sigurno da će se prvi zaputiti u „tople krajeve," kako veli isti list, biskup samogitijski Wolonczewsky. Jurve pokuša general Kaufmann, nebi-li ga prisilio, da se odrekne; nu jer je naravno promašio, a drugo mu se prigovoriti nemože, van što je sa svojim pomoćnikom Bereskiewiczem njekoliko danah dielio sv. krizmu, a to Rusi uzeli kao prkosbu, to neznade drugo, nego čekati, držeći ipak biskupa u njegovu stanu pod strogom stražom. Osim sv. krizme, na koju vrvljaše silan puk i iz bližnje biskupije vilnanske, nepazeć na stroge zabrane i straže, zabranjuju se i zatiru bez milosrdja skapulieri i krunice. U tom je došlo već tako daleko, da su ne samo pokupili sve iz dućanah i samostanah, gdje se prave, već se stavljaju vojnici na crkvena vrata, ter je grabe ljudstvu, a množina sbog toga dospieva u tamnicu. Gdje puk po-

Digitized by Google

kaže odpor i mržnju proti ruskoj crkvi, u koju ga silom nagone, ter se u nju po nikoj način neda, tamo ga nagone na protestantski zakon, kako sada biva u Samogitiji, gdje sbog hrabrosti i razbora biskupova s jedne strane, a s druge viernosti puka i od prvlje žestoko biesni progonstvo.

Iz Petrograda. Baronica Seebach, kći grofa Nesselroda, prvašnjega ruskoga doglavnika careva, prešla je u katoličku crkvu. Muž njezin služi kano saksonski poslanik u Parizu, gdje je već prvlje bila u kat. crkvu primljena mu kći. Seebach sam jest protestant.

Iz Amerike. Kadno u subotu 23. Prosinca posv. biskup Rosecrans u Cincinnati u večer izmedju 9—10 ure idjaše iz prvostolne crkve, gdje sjedjaše u izpovjedaonici, kući, nahrupiše na putu na njega dva zlikovca tražeć novac. Odgovoriv biskup, da neima novca pri sebi, pohiti dalje, ali jedan opali nanj kuburu. Zrno ga pogodi u stegno. Dokučio se stana sretno, zrno mu poslie izvadjeno, ali morade više tjedanah preležati na velik uštrb njegovoj službi.

— Dolnja kuća u Washingtonu zaključila je, da se višeženstvo u zemlji Utahu ima po što po to dokinuti, ako ne drugčije, a to makar svom silom, što je vlada ima.

(Knjižtvo.) Nedavna izišao je ovdje tiskom i troškom Drag. Albrechta III. i posliednji svezak „Propovjedih Ivana Val. Jirsíka," što jih je po drugom izdanju pohrvatio *Franjo Šic*, svećenik nadbiskupije zagrebačke. Ovaj svezak sadržaje propovjedi na sve blagdane crkvenoga godišta, sedmere o muci Isusovoj, a u dodatku jedan na župničku namjestbu. Ovim je dakle svezkom dovršeno i nadopunjeno propovjedničko djelo daleko čuvenoga a i kod nas već odprije sa svoje „popularne dogmatike" slavno poznatoga spisatelja, sadanjega budjejovičkoga biskupa, koj je sam najbolji jamac za vrlinu ovih propovjedih. Glede njihova pohrvaćenja priznat nam je, što i radostno činimo, da si je g. Fr. Šic za naše toli oskudno homiletičko knjižtvo stekao liepu zaslugu, što je duševnim potrebam i umnomu dohvatu našega naroda sasvim dolikujuće propovjedi biskupa Jirsíka u gladkom i razumljivom prievodu iz zemljišta srodnoga nam naroda českoga presadio u tlo hrvatsko. Još nam je pohvalno spomenuti i g. nakladnika, koj je učinio sve, što se može pravedno zahtievati prema slabašnim još silam našega knjižtva, da djelo dodje na sviet u pristojnom licu; a udario mu je i cienu, što se je moglo jevtiniju, ustanoviv za svezak 1 for. 50 nč., a za cielo dielo 4 for. 50 nč.

— Nakladom i troškom L. Hartmána izadje u Zagrebu „Zemljopis trojedne kraljevine od V. Z. Mařík a." Drugo izpravljeno i povećano izdanje, sa zemljovidom trojedne kraljevine. Spominjemo ovo djelce ovdje, jer ga je tako vis. namjestničko vieće, kako i vis. vojno zapovjedničtvo preporučilo za školske nagrade. Stoji mekano uvezano 60 nč. a tvrdo 70 nč.

— Gosp. Vinko Sabljar oglasio je onomadne poziv na predplatu djela: Mjestopisni riečnik trojedne kraljevine, u kom će biti naznačena sva napučena mjesta Hrvatke, Slavonije (gradjanske i vojničke strane) i Dalmacije po političkom, crkvenom i poštanskom razdieljenju. Ovaj riečnik zauzeti će do 30 tiskanih arakah velike osmine, a predplatna ciena ustanovljena mu je na 3 for. vr. au. Sabiratelji predplatnikah dobit će svaki jedanaesti istisak na dar, a knjige poslat će jim se poštom bezplatno. Pojedini predplatnici i sabiratelji, sakupivši manje od 10 predplatnikah, dobit će knjige običnim knjigarskim putem, ako sami drugčije nenarede. Predplata s popisom predplatnikah ima se neposredno g. A. Jakiću, vlastniku tiskare i nakladne knjižare u Zagrebu, izručiti, ili poštom na njegov trošak poslati, a predbrojke bez priložene predplatnine neprimaju se. Oko konca Lipnja t. g. biti će djelo gotovo, a polovinom istoga mjeseca prestaje predplatna ciena, te će nastupiti tržna.

— Po nalogu duh. stola javljamo, da pod uredničtvom kat. svećenika Jos. Ant. Bruhya od nove godine izlazi u Baselu „Sophia, Christliche Frauenzeitung" s dva priloga: „Charitas, Blätter zur Zierde des Hauses Gottes" i „Kallista, Blätter für weibliche Arbeiten und das Hauswesen." Kako se razabire iz ovih naslovah, časopis ovaj, koj dva puta na mjesec izlazi, a stoji $2\frac{1}{2}$ talira na godinu, hoće da bude uztuk proti mnogim pomodnim nekršćanskim listom i njihov ženskoj nabožnoj ćudi dolikujući zamjenik, te radi toga zaslužuje, da se preporuči u onakovih kruzih, u kojih pomenute vrsti listovi truju um i srce ženskoga spola.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Janko Lacković, dosadanji duh. pomoćnik u Dubovcu kod Karlovca, postao je upravljateljem župe u Veleševcu.
Premješteni su duh. pomoćnici:
„ Janko Maletić iz Sv. Ivana na Zelini u Dubovac.
„ Franjo Pupek iz Sv. Marije u Sv. Ivan na Zelini.

Dopisnica uredničtva.

G. *I. P.* u *T.* — „Iskrice" mogu se dobit u ovdašnjoj knjižari Sv. Galca i stoje 40 novč. — Predplate poslaste za 15 novč. premalo; namirite to drugi put.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 12. U ČETVRTAK 22. OŽUJKA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Upliva-li duh vieka u svećenstvo?

Stara je rieč: „Prije bijahu drveni kaleži a zlatni svećenici," a njetko tomu dodade: „prije nam bijahu tavne crkve a svjetlom sjajni svećenici."

Kako s naslova članka ovoga, tako i s ovih navedenih izrekah nitko naprečac neodsudi me, kao da sam namislio posve protivno dokazivati; jer kao što se te izreke nemogu pojedince glede svakoga predjašnjega, pa ma kojega vieka svećenika uporaviti, isto tako nemože se njimi protivno glede svih sadašnjih dokazati.

Nebijaše vieka, od postanka crkve Isusove, u kom medju zlatnimi svećenici nebijaše i drvenih, — medju svjetlom sjajnimi i tavnih, — medju bogoljubnimi i licumiernih, — medju poniznimi i tajno i očito oholih, — medju duhom svetim užganimi, za slavom Božjom revnujućimi i duhom svieta okuženih te jedino svoju slavu tražećih, — medju čistimi dievci i nečistih bludnikah.

Crkvena poviest to nam bjelodano svjedoči. Da su bo svi jednoga duha, duha Isusova bili, niti bi bilo onih spletakah, niti razmiricah, niti smutnjah, niti razkolja... Al po proročanstvu Isusovu i apoštolah njegovih to bijaše od potrebe, da tako Isus sam očisti gumno svoje, razlučiv vejačom pljevu od čiste pšenice, skupiv ovu samo u žitnicu svoju, onu pako sažgav ognjem neugasivim.

Ljudi ostaju uviek ljudi, pa makar jim tiara glavu krunila, makar se zlatnom pastirskom palicom podštapali, ili kao prosti svećenici drvenom, — ako jih kao takove Isus neprosvietli, duhom svojim nenapuni, milošću svojom nepokriepi i nerukovodi. Ti znaci dostojanstva njihova lje jih nesačuvaše da nezalutaju, dokazujuć različnimi slabostmi, da niti su što više, niti što manje od drugih, nego ljudi, te slabi ljudi.

Ima tomu dokazah tekom svih vjekovah crkve Isusove, gdje više, gdje manje, pak iz te razlike sud se izvesti dade: kakov je u kom vieku duh svećenstvo oživljavao i njim vladao.

Od vremenah apoštolskih pa sve do srednjega vieka punim pravom glede većine svećenstva reći bi mogli: drveni bijahu kaleži, a zlatni svećenici.

U istinu sladka njeka razkoš obuzima srce, divno pak čudjenje um pravoga katolika, kad poviest tih vjekovah prevraća. Neznaš, ili da se više čudiš, ili više veseliš nad onom dobom, kad najgroznija progonstva trpljaše crkva Isusova, ili nad onom, kada za tim sladka uživaše mira.

Toliko zlatnih i svetih svećenikah, toliko pravih otacah katoličanstva, žrtvujućih mu sve sile duha i tiela za podići čovječanstvo u duhu Isusovom, a toga radi nestrašećih se nikakovih preponah! Toliko sjajnih zviezdah po učenosti i uzornom životu, toliko mučenikah za sv. stvar vjere Isusove nijedna ina sljedba, odkad je svieta i vieka, tja do danas u sebe pokazati, nabrojit nam nemože.

Svaki skoro list crkvene poviesti tih vjekovah nosi nam imena takovih zlatnih svećenikah i to kako najvišjega tako i najnižjega reda.

Nasuprot srednji viek, viek mehkoputja i tjelesnih požudah, oholosti i sebična grabeža, viek prirodne i umne vjere godeće samo strastim srca, — taj viek duhom svojim poput bučne bujice zaplavi veći dio naše strane svieta. S vremenom osiliv se svojimi pristaši, koji njim zasliepljeni neznahu razlikovati laž mu od istine, luč od tmine, jezgru od ljuske — već ga sliedjahu sliepo i bez razbora, potrese i s prestolji, pak i drznù se u isto svetište ušuljat se. Podje mu za rukom u istom svetištu steći si privrženikah, drvenih ili

Digitized by Google

bolje rekav u kalu požudah svojih valjajućih se ogrezlih svećenikah.

Uz ove majci crkvi izdajničke sinove većma mu ponarasla krila i umnožale mu se glave kao onoj bajoslovnoj aždaji, te pod izlikom popravke njekih zloporabah crkvenih preuze iz raztvorenih raljah siktati i jedom rigati na sve, što je u crkvi sveto i spasonosno, — podmećuć rieči božjoj drugi smisao, što više izopačujuć ju i natežuć na svoju.

Uzruja se zaslicpljena svjetina, pomami se paklenim biesom, podiže se proti preostalim, katoličkoj majci vjernim sinovom, njegdašnjoj braći svojoj, — zaoriše bojne trublje, znamenje sv. križa, znak spasa i mira, posta znakom rugla i krvava poboja i pokolja; — udari sin na otca, brat na jednokrvna brata, — jednoga naroda sinovi zavojštiše se medjusobno, — poteče potokom krvca, buknuše u plamenu sela i gradovi; — neima štednje, neima oproštenja niti svećeniku niti svjetovnjaku, koj katolički misli i vjeruje, — neima štovanja hramovah božjih i njihovih svetinjah, — „krv i nož“ proti onim, a „odsveta, obezčast i razor“ barbarskim načinom, to bje geslo proti ovim.

Zaplaka majka katolička crkva krvavimi suzami, uzdišući: „sinove sam odgojila, a oni prezrieše mene i postaše mi neprijatelji!“

Gubitak bje velik majci crkvi, razor velik i činjaše se, da se ista vrata njena iz stožerah svojih pokreću pádom prieteći.

Ali onaj Isus, koj svoju crkvu na tvrdoj stieni sagradi, onaj, koj zapovieda vjetrom i talasom morskim, taj isti Isus utiša buru vieka toga, te ladjica Petrova iz nje sretno ipak izplovi.

Bura se utiša, mnogoljetnim bjesnilom bjesneći joj sinovi jedva se smiriše, zadovoljni tim, što su se svoje katoličke majke naružili i iz krila joj iztrgli se, da slobodnije željam svojim ugadjati mogu.

Al to bje samo prividan mir — iskra pod pepelom, štono imadjaše tim jače buknuti. Za ono doba razsijana načela bijahu samo kvas crnjoj i groznijoj budućnosti.

Vjetar duhnù, iskra buknù, te joj plamen laznù za onda najkatoličniju državu.

Onom razvratnom slobodom opojeni tim lakše užgaše se dusi od plamena toga, pa rek bi sagorješe sasvim, prevrnuv sve, što je gore to dolje, nadmećuć se s Bogom istim, zaniekav mu biće, a pogaziv svetinju vjere i crkve načinom prije divjakom no prosvietljenim ljudem shodnim.

Odviše su nam, makar iz povjestnice samo, žalostni i grozni pojavi ovi u svježoj uspomeni, nego da bi ih potanje navoditi morali. Pak u obe te, po katoličku crkvu prežalostne dobe, bje dosta svećenikah duha Isusova, junačkih boracah, oružanih mačem rieči Božje, a zaštićenih štitom sv. vjere, borećih se proti napadačem iste, ponikavšim joj iz materinja krila i vječnom joj propašću prietećim. Bijaše jih, rekoh, dosta; ali ipak napram odmetnikom, napram mlakim, bojazljivi i hladnim tako malo, da glede te dobe pravo reći možemo: „da Gospod nesačuva crkve svoje, uzalud bdijahu, koji ju čuvahu!“ Takova bijaše uzrujanost duhovah, takova prenapetost umovah, takov sijaset bezbožnosti, takova pokvarenost ćudoredja, takov fanatizam, terrorizam i vandalizam.

Minulo i to po katoličku crkvu grozne kušnje doba — ona ipak stoji čista kao žeženo zlato — i mi živimo u posve novom tako zvanom prosvietljenom i naobraženom vieku.

Nije nam ovdje obširno izpitivati tu naobraženost njegovu, već nam je okom uma svrnuti na učinke njene, te ju tako po duhu Isusovu po plodovih izmjeriti i prosuditi.

Mimogred samo rečeno budi: da sadanji viek u svakoj struci znanosti oriaškim korakom napried stupa, te svjetlo svoje prosvjete na sve strane širi. Ali promotrimo-li u pogdjekojoj struci svjetlo to, zasuze nam oči, ne s njegova sjaja, kao da u se gledat neda, već ovdje s njegove prevejanosti, a tamo s njegova očito katoličkoj crkvi neprijateljskoga duha; riečmi bo duboka znanja — u stavkah mudroslovnih, — u opisih poviestnih i prirodoslovnih krije se zamedljani otrov, kojim se um i srce truje te širom vrata deizmu, pantheizmu, naturalizmu i materializmu otvaraju. . . A što je crnje i gore, spisi katoličkih dušmanah na sva usta božanstvo Spasitelja, svetinju njegova nauka nijekajući, huleći, ugled crkve i svećenikah podkapajući, razašilju se u sviet kao pod devizom onoga kletoga odpadnika: „calumniare audacter, semper aliquid haeret,“ i čitaju se halovito.

To je kužni duh, što nam još iz predjašnjega vieka veje. A kao što vjetar vejući kroz svaku i najmanju pukotinu prodire, tako i duh sadanjega vieka svojom nadriprosvjetom — čast i slava onim njegovim znanostim, koje u duhu mudrosti one, o kojoj sv. Pavao govori, um čovječji prosvjetljuju i srce oplemenjuju! — prodro je, rekao bih, u sve stališe i u svaku čovječju dobu.

Striele te nadriprosvjete najviše su naperene proti katoličkoj crkvi, te učinci njeni, a to su rane, ako već nisu — a ono bi s vremenom istoj mogle pogibeljne biti, tim većma, što se tobože

Digitized by Google

s tetive stroge mudroznanske i prirodoslovne pak i povjestničke znanosti odapinju . . . i da nije duhu vieka odpora baš u katoličkoj crkvi, štono je „tvrdinja i stup istine," on bi davno polučio želje svoje: Boga bi s neba bacio, — sina mu Spasitelja svieta prostim mudracem učinio ili varalicom ožigosao, — vjerozakon mu oklaštrio, — čovječji razum i izvanjsko poštenje najvišjim načelom vjere postavio, — slobodu mislih i vjerovanja svakomu na volju stavio, — užitak tjelesnih požudah kao prirodni zakon utvrdio, — žrtvenike i hramove porušio, — svećenike kao izlišne članove družtva čovječjega ili kao zavoditelje prostoga naroda prognao i uništio, — sveta pisma kao proste basne spalio. . . .

Ali ako je duhu sadanjega vieka odpor u katoličkoj crkvi, u kakovom dakle savezu može stajati naslov i početak redakah onih, koji kao da njeku razliku medju starijim i novijim svećenstvom dokazati namjeravaju? — Zar da su noviji svećenici okuženi duhom sadanjega vieka? —

Žalostno i crno bi to bilo, kad bi se dokazati moglo, — žalostno po svećenike, a crnje i žalostnije po crkvu Isusovu.

No da ni sadanji svećenici, nerekoh svi, nisu prosti ostali od upliva njegova, tajiti nam se neda. Nemislimo ovdje onaj razvratni, onaj crkvi Isusovoj posve neprijateljski duh, — toga nedao Bog da u ikojem, barem naše domovine svećeniku bude; dapače s ponosom reći možemo, da je naših kraljevinah svećenstvo od prastara doba sv. vjeri i crkvi Isusovoj svim srcem, slovom i djelom odano bilo i sva protivna joj napadanja u istinu vjereničkim duhom odbijalo. Bilo je doba, kad je sv. stvar vjere i domovine uzko spojena bila tako, da kad jednoj pogibelj prietijaše, neosta prosta ni druga. Sjetimo se navalah samo tatarskih i turskih. Tko je onda pravovierne na obranu svetinjah crkvenih i domorodnih podticao i bodrio? tko je četovao, tko-li čete predvodio proti nekršćenim dušmanom? tko i život svoj u boju žrtvovao? To bijahu naši svećenici?

Pak da do tomu slična i sada dodje — što nek milostivi Bog od sv. crkve svoje i mila nam doma odvrati! — valjda nebi ni sadanji svećenici posliednji u obrani bili.

Ako je dakle sve tako, u čem se sastoji taj upliv sadanjega izobraženoga vieka, što ga je na njekih svećenicih opaziti?

Isuse! pravdo i istino vječna! kod koga ništa nevaži ugled ljudski, nego samo dobra djela; koj providjaš sve naše najtajnije misli, pak znadeš, kojom namjerom djelujemo, — Ti dakle providjaš i srce moje i težnju istoga. Ovimi redci neiztičem se sudcem braće svoje, nego sliedeć one, koji tebe u istinu ljubljahu i nasljedovahu t. j. sv. otce, želim braći biti blagim liečnikom, što nebih mogao biti, da neodkrijem rane. Odkrivajuć pako iste neizključujem sebe ni svojih ranah; dapače izpovjedit mi je: da ih je još dosta na meni, koje se još izcielile nisu — i ako mi je u čem hvalit se, to ću se sa sv. Pavlom svojimi slaboćami hvaliti, da tim prije u meni milost Isusova prebiva, što više, želim polag sv. Augustina druge učeći sam sebe obučavati. . .

(Dalje će sliediti.)

Iz sabora trojedne kraljevine.

U sjednici saborskoj od dne 14. t. m., pošto je sabor riešio pitanje o željeznicah, bude mnogim saborskim članom neočekivano uzeto u razpravu te kao željezničkim putem na brzu ruku riešeno izvješće administrativnoga odbora o podnescih evangeličkih občinah zagrebačke i daruvarske, molećih, da jim se podieli sloboda vjere.

Dr. Nap. Špun, izvjestitelj pomenutoga odbora, pročita sliedeće izvješće s osnovom zakonskoga članka:

Izvješće administrativnoga odbora, izaslanoga iz sabora trojedne kraljevine glede izručenih mu podnesakah evangeličkih občinah zagrebačke i daruvarske, molećih, da jim bude podieljena sloboda vjerozakonska:

Visoki sabore! Administrativni saborski odbor zaključio je u svojoj dana 22. o. m. obdržavanoj sjednici, da povodom upravljenih na vis. sabor podnesakah evangeličkih občinah zagrebačke i daruvarske, te s obzirom na operat osrednjega saborskoga odbora od g. 1861., predloži vis. saboru sliedeću zakonsku osnovu o ravnopravnosti evangeličkoga vjerozakona helvetskoga i augsburžkoga izpoviedanja.

Čl. I. Evangelikom helvetskoga i augsburžkoga izpovjedanja podjeljuje se podpuna sloboda vjere u trojednoj kraljevini pod tim uvjetom, da se sljedbenici istoga vjerozakona ustroje kano samostalna crkva u trojednoj kraljevini, te da se kano takova podvrgnu domaćemu poglavarstvu crkvenomu.

Čl. II. Pravo vrhovnoga nadzora nad crkvom evangeličkom u trojednoj kraljevini izvršuju jedino domaće oblasti političke.

Čl. III. Glede školarstva valjaju za evangelike obćenite zemaljske ustanove.

Pročitav izvješće primieti izvjestitelj, da je ova stvar velike važnosti u državnom životu, što svjedoči i poviest. Državni život zahtieva slobodu vjere, jer je državi svrha, da državljanom zajamči svestrani napredak. Poznato je, da su sljedbenici ovih vjeroizpoviedih svuda po našoj zemlji razprostranjeni; ali fali jim uvjet za organički razvoj, jer večinom neimaju duhovnikah; kada uztreba, moraju ove iz pograničnih pokrajinah

Digitized by Google

dozivati, a ovi nestoje pod nikakovim uplivom domaćih vlastih. Odbor naglašuje osobito čl. I., u kom se nije upustio u potanko označivanje, u čem da sastoji ravnopravnost izpoviedalacah evangeličkoga vjerozakona, jer se to iz organizma njihovih vjeroizpoviedih i povjestnoga razvitka samo sobom tumači. To isto valja i glede čl. II. i III., koji su udešeni s obzirom na naš narod i materialne odnošaje.

Baron Drag. Kušlan predlaže, neka se čl. I. tamo, gdje se kaže, da evangelici u trojednoj kraljevini budu podvrgnuti domaćemu poglavarstvu crkvenomu, doda pred rieči domaćemu poglavarstvu „svojemu," čim će se ukloniti moguće neporazumljenje.

Biskup Soić: Negovorim iz kakova god egoističkoga razloga, nego jedino iz ljubavi domovine. U našem narodu živu u miru i liepo se paze izpoviedaoci obijuh crkvah, a neželim, da se uvedenjem evangeličkih občinah poremeti ovo porazumljenje. Neću da navodim vjerozakonske razloge, jer nespadaju na sabor, već se tiču crkve. Ali promislite gospodo, da mi već 800 godinah, a poimence u biskupiji senjskoj na temelju dozvole, dobljene god. 1248., rabimo narodni jezik u crkvi. Do toga toliko nam je stalo, da od toga odustati nipošto nećemo i nemožemo; dapače spremni smo ovu blagodat do zadnje kaplje krvi braniti i nastojati, da se još više razprostrani. Pitam vas sada, gospodo, jeda-li će udieljena sloboda evangeličkim vjeroizpoviedim ovu blagodat utvrditi? (Glasovi: da, da!) Dao Bog, ali ja o tom dvojim, pa nebih htio, da nam s toga narodnost postrada. — Znadem, da sam glas vapećega u pustinji, ali mi dužnost nalaže, da tako govorim, a želit bi bilo, da se i gospoda svjetovnjaci za ovu stvar zauzmu. — Pogledajmo na našu prošlost, pa ćemo vidjeti, kako su se predci naši odlučno opirali svakomu tudjemu crkvenomu uplivu. A ja kažem, ako sabor svojim zaključkom prisvoji ovu zakonsku osnovu, da ćemo se tim iznevjeriti svojoj crkvenoj prošlosti.

Kan. Dr. Luka Petrović: Visoki sabore! Ja se usudjujem ovaj predmet posve na kratko razmotriti s gledišta blagostanja državnoga, i velim, da ako bi visoki sabor redakciju odbora primio, nebi ništa učinio na promicanje blagostanja naše domovine, dapače učinio bi nješto, što se ovomu protivi. Blagostanje može biti samo ondje, gdje je mir; mir pako moguć je samo ondje, gdje je sloga; jer gdje je nesloga, ondje je već gotovo poremećenje mira; a sloga je samo ondje moguća, bilo u obitelji, bilo u državi, gdje su jednaka, gdje su tako rekuć složna načela. Ako uzporedimo načela medju obstojećimi do sada u trojednoj kraljevini vjerozakoni rimo-katoličkim i grčko-iztočnim i medju vjerozakonom protestantskim, koj bi se po predlogu odbora sada u trojednu kraljevinu putem državnoga zakona imao uvesti, onda ćemo naći i vidjeti veliku razliku načelah ovoga i onih vjerozakonah. Vjerozakon rimo-katoličke i grčko-iztočne crkve jest positivan, obstojeći obće i naročito objektivno i subjektivno. Rekao sam, da vjerozakon crkve rimo-katoličke i grčko-iztočne obstoji objektivno i subjektivno, to će reći: da jedna i druga crkva „naročito" imade positivne stanovite članke vjere, koje ako koj subjekt neće da vjeruje, nego jih hotomice odbacuje, nemože biti član jedne ili druge crkve. N. p. da samo koj članak vjere napomenem; članak je vjere, da je Bog čovjeka, kada ga je stvorio, odmah čovjekom stvorio, i neumrlom dušom nadahnuo; da je duša čovječja neumrteljna. To je positivna istina objektivna, koju svaki subjekt kano član crkve vjerovati mora, inače, ako bi se tomu odupirao, nebi mogao dalje biti živi član crkve.

Drugačije se pako ima vjerozakon kod protestantah. Ovi neimaju stanoviti positivni objektivni vjerozakon, nego samo subjektivni, to će reći, kod protestantah subjekt što hoće, to vjeruje, što neće, to nevjeruje, i ako baš ništa nevjeruje, zato ipak neprestaje biti protestantom. Onaj članak vjere, da je Bog čovjeka kao čovjeka stvorio i neumrlom dušom nadahnuo, svi protestanti nedrže, dapače njekoji spisatelji u njihovom smislu govore i pišu: da je čovjek dugim trajanjem ili tečajem vremena iz majmuna ili druge opice nastao, i u sadašnju se sliku prevrgao i pretvorio. (Smieh.) Dosta je, da, koj ništa nevjeruje, što katolici vjeruju, da bude protestantom; dočim crkva katolička i grčko-iztočna zahtieva, da svaki, koj hoće da bude njezin član, sve ono vjeruje, što je Bog naviestio, i što crkva predlaže da se vjeruje.

Velika je ta razlika načelah vjerozakonskih, načelah, koja zasiecaju u dušu, zasjecaju u bitnost života čovječjega. Kod tako različitih načelah lahko se poremeti sloga i mir, a gdje toga neima, ondje neima ni blagostanja. S toga sam uzroka proti redakciji odbora tim više, što odbor nije naveo temeljitih razlogah za ovaj, kod nas posve novi državni zakon, našoj prošlosti toliko protivan. Odbor govori o evangeličkoj občini zagrebačkoj, a nije ni malo dokazao, da imade u Zagrebu toliko protestantah, da jim polag zakona može pripadati pravo občine. Ja to negovorim duhom nesnošljivim, jer sam činio do sada, i činiti ću i nadalje polag zakona vjere, koju izpoviedam, svakomu čovjeku bez razlike vjere svako moguće dobročinstvo, i svako djelo kršćanske ljubavi. Ali velim, da je netemeljit čin, kojim se stvara naprečac državni zakon za onu občinu, od koje se nezna, da imade, što zakon zahtieva, da se može nazvati občinom, u prilog njekolikim nevjernim odpadnikom, ili inostranim pridošlicam, i to na uštrb mira i blagostanja dosadašnjih vjernih gradjanah. Zato opetujem, da sam proti redakciji, pridržujuć si za specialnu debatu posebne prigovore.

Vončina kaže, da mu za obranu redakcije nije mnogo govoriti, jer je već i presv. g. biskup Soić priznao, da se ona neda uspjehom napadati. S toga ograničuje svoj govor na oprovrgnuće nazorah, razvijenih

Digitized by Google

po njegovih predgovornicih. On nevidi nikakve mogućnosti, da bi se narušio gradjanski ili vjerozakonski mir s one okolnosti, što će se možda protestanti u crkvenih obredih svojih služiti drugim jezikom, nego što se služe sljedbenici zapadne ili iztočne crkve. U njegovu zavičaju crkveni je jezik hrvatski, na Rieci je latinski, u zagrebačkoj i djakovačkoj biskupiji latinski, u crkvi pravoslavnoj staroslavenski, a na koliko je njemu znano, nije se odatle porodio nikakav nemir, nikakva nesloga medju sinovi ove zemlje. Govornik tvrdi, da je u Slavoniji živio medju evangelici, i može na umirenje g. kanonika Petrovića kazati, da su ti ljudi poput drugih božjih kršćenikah stvoreni na sliku i priliku božju, i da oni s drugimi kršćani živu u liepoj gradjanskoj slozi i ljubavi. A da sbilja neima gradjanske razlike medju njimi i ostalimi kršćenici, dokazom je i to, što ih u Zagrebu ima, kako se glasa, 180, pak bi jamačno g. predgovornik imao razlikovati ih od drugih gradjanah, kad bi tu kakova razlika bila. Neradi se ovdje, da se evangelikom podiele kakova prava, što ih oni faktično nebi uživali, nego se radi o tom, da se zakon, izvirući iz tamne prošlosti vjerozakonske intolerancije stavi u sklad s faktičnimi okolnostmi; a nepristati na ono, što redakcija predlaže, znači po njegovu mnienju govoriti u prilog progonstvu inovjernih sugradjanah, koje je progonstvo, čini mu se, u uporabi blažije i čovječnije, ali u načelu svom onako nečovječno, kao što je i ono sredovječno načelo, da je inovjerna brata slobodno mučiti i sažgati u što veću slavu božju. Glasuje za redakciju.

Dr. Stojanović žali, što se ovo pitanje razpravlja s takova gledišta, da će nas drugi narodi za gore od Tirolacah držati moći. Meni je osobito do toga stalo, da se tvrdnje božjih ugodnikah odbiju. Biskup senjski pobija zakonsku osnovu s gledišta narodnosti; Dr. Petrović s gledišta državnoga blagostanja. Ja odbijam svečano od našega naroda tvrdnju, da državno blagostanje zahtieva, da se protestanti protjeraju iz zemlje. Biskup senjski, dočim pokazuje intoleranciju svoju, hoće da narodu naprti na ledja intoleranciju; to odbijam svečano, jer tko hoće da bude intolerantan, neka si bude sam za sebe. Dr. Petrović naglasio je osobito, da govori za mir, a naveo je, da mir može samo tamo biti, gdje vladaju jednaka načela. Kad bi tomu tako bilo, nebi nam drugo preostajalo, van da učinimo predlog, neka se svi protestanti protjeraju iz zemlje. Zar će to biti mir? U koliko ja naš narod poznam, znadem, da u njem, a osobito medju protestanti, vlada liep mir; al moram priznati, da ovaj mir ponajviše smetaju oni, kojim je zvanje, da propoviedaju mir i slogu. (Pleskanje.) Protjerajmo dakle protestante, ili uvedimo proti njim inkviziciju! Pitam prečastnoga gospodina, kako bi se njemu vidjelo, kad bi njega postigla takova sudbina? I sv. stolica i katoličko svećenstvo opire se proganjanju katolikah od strane ruske vlade, pa kako daleko dopire katolički sviet, osudjuje se to kao bezbožno djelo. A ja kažem: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. — Nemogu mukom mimoići niti onoga, što reče Dr. Petrović, da svaki postane protestantom, kad ništa nevjeruje. Mislim, da dostojanstvo ove kuće iziskuje, da to od nas odbijemo. Nikad nebih bio mislio, da će u sadanjem vieku ustati dva izobražena svećenika, te braniti načelo, da nije svakomu prosto sliediti vjeru, koju hoće.

Izvjestitelj Dr. Špun: Što se tiče bojazni njeke gospode, da evangelici neće rabiti jezik hrvatski kao crkveni, imam primietiti, da upravo ovaj zakon na to smiera, da se oni u svojoj crkvenoj službi služe jezikom hrvatskim. Onoj gospodi svećenikom, koja misle, da će se ovim zakonom povriediti vjerozakonsko čuvstvo našega naroda, moram napomenuti historički faktum, da je u srednjem vieku, kada je baš vladalo najveće progonstvo proti inovjercem, glavni grad katoličanstva Rim bio utočište židovom. To je dokaz čovječnosti, a i dokaz, da tolerancija dolikuje čistomu katolicizmu.

Zatim je većinom glasovah primljen po odboru predložen zakonski članak s izpravkom barona Kušlana.

Evo ovim načinom pokopao je sabor trojedne kraljevine dne 14. Ožujka 1866. svoje staro municipalno pravo, koje su predci naši kroz više od tri vieka proti svim navalam srčano i odvažno branili i obranili, — ne od mržnje i s nesnošljivosti prema protestantom, već ponajglavnije radi toga, da od doma svoga, s turskoga susjedstva dosta nesrećnoga, odvrate nerede i silovite potrese, što jih je protestantizam u svojoj postojbini i drugdje, a po imenu u Ugarskoj proizveo. Nespominjemo toga, kao da nam je žao, što je sabor naš udielio evangelikom slobodu vjere u našoj domovini; znamo bo, da se prema promienjenim okolnostim, prema vladajućem duhu vremena i sadanjem pokretu ljudstva u prvašnjem iznimnom stanju nebismo dugo uzdržati mogli. Nu što nam se na žao daje, to je način, kojim se je ovo u posljedicah svojih važno pitanje reć bi iznebušice i navratce riešilo, i što se upotriebilo na krivične potvore i nezaslužene napadaje na katoličko svećenstvo.

Kako rekosmo, pitanje ovo dodje mnogim iznenada na dnevni red. Tako i uzoritomu gosp. stožerniku i nadbiskupu zagrebačkomu, koga onaj dan niti nebijaše u sjednici. „Domobran" dobi od prijateljske ruke besjedu, što ju nj. uzoritost bijaše priredila za saborsku razpravu; pa budući ista besjeda uz razjasnjenje protestantskoga pitanja sadržaje još i ocjenu kao u duhu previdjenoga saborskoga postupka, a k tomu budući uvjereni, da će čitatelji naši rado doznati nazore uzoritoga gospodina o istom pitanju, priobćujemo tu besjedu, kako sliedi:

Visoki sabore! Dočim si uzimam slobodu prosboriti koju ob ovom, iz raznih obzirah delikatnom pitanju, nije mi namjera izposlovati, da se evangelikom augs-

Digitized by Google

buržkoga i helvetskoga izpoviedanja sasvim i za uviek zabrani obavljati službu božju u domovini našoj; već mi je namjera: da se toliko važna stvar, kao što je nazočno pitanje, tako na brzu ruku i naprječac nerieši, nego da se tim riešenjem počeka do sgodnijega vremena, kada naime bude moguće taj predmet sa svih stranah valjano razsuditi, pogledom na sve okolnosti i posljedice, koje bi se odtuda po domovinu našu poroditi mogle.

Razloge, na kojih se ta namjera moja, odnosno predlog moj osniva, navesti ću, kako obično — u kratko.

Već sam onomadne spomenuo nebrojene one nevolje, štono ih nanese čitavomu kršćanskomu svietu tako zvana reformacija šestnaestoga vieka. Neću spominjati krvavi vjerozakonski rat, koj je cielih 30 godinah u Njemačkoj biesnio; netreba mi nabrajati nebrojene žrtve vjerozakonskoga razkolja u Velikoj Britaniji. Dosta će biti, ako u pamet dozovem ono, što nam je svim dobro poznato: koliki su, naime, upliv imale te vjerozakonske obnove uz sva vremena kod revolucionarnih gibanjah u Ugarskoj. — Ja nevelim, da su svim tim nevoljam jedini uzrok sljedbenici tih vjeroizpoviedanjah; — ali nitko nemože tajiti, da se povod i početak tih zalah tražiti ima upravo u tih vjerozakonskih novotarijah.

I to sam jur drugom sgodom spomenuo, kako se je odvažno branila domovina naša tečajem trijuh vjekovah proti tim vjerozakonskim novotarijam. Svim nam je poznato, kako se krepko suprotstavljaše naš njegdašnji slavne uspomene ban Erdödy, i ostali predšastnici naši, sve do najnovijega vremena, naročito do godine 1848. opetovanim čestoputah upravo žestokim napadanjem ugarskoga zakonodavstva na sloboštine zemlje naše u tom pogledu. — Nespominjem toga zato, kao da bih htio time svjetovati, da i mi njihov primjer posvema sliedimo; ne! — sasvim tim mislim, da nam taj primjer toliko vriediti mora, da nežrtvujemo tako rekuć jednim udarcem, i prije, nego smo stvar zrelo promozgali, te bez ikakove silne nužde ono, što su predji naši za veliku blagodat smatrali, i za što su se tečajem vjekovah toli slavno borili.

Ni to nije nikomu nepoznato, da su protestanti, osobito od početka ovoga stoljeća, od ustanovah vjerozakona svoga, navlastito izpoviedanja augsburžkoga i helvetskoga, na toliko odstupili, da je o većini njih, osobito izobraženih i literatih, uztvrditi moći, da su se poprimiv načela racionalizma, materijalizma i pantheizma, objavljenoj vjeri kršćanskoj gotovo iznevjerili.

Već ova jedina žalostna istina dovoljan je razlog tomu, da budu veoma pozorni i oprezni, koji misle u sredini svojoj mjesto ustupiti takovim vjeroizpoviedanjem. Jer neima dvojbe, da družtvo čovječje bez pozitivne vjere kršćanske dugo obstati nemože; te mora tim sigurnije u njegdašnje pogansko varvarstvo natrag pasti, čim bjelodanije nas izkustvo dvijuh skoro tisućah godinah uči, da je vjera kršćanska jedino sredstvo za spas pokoljenja čovječjega, koje se nikakvim izumkom ljudskim nadomjestiti neda.

Izkustvo nas nadalje uči, da službenici evangeličkih vjeroizpoviedanjah, zabaciv pozitivne dogme vjere kršćanske, služe se većinom u svojih vjerozakonskih podučavanjih moralnimi deklamacijami, godećimi doduše ušima slušateljah, nu koje bi većom stranom u svakom privatnom družtvu, da u istom kazalištu držati moći. To vidimo i u našem gradu, odkako se je ovdje naselio njeki protestantski propovjednik.

I takovim beletrističkim deklamacijam imade se većinom pripisati, da kod takovih propovjedih prisustvuje i velik broj katolikah, naročito ženskoga spola, koji ne toliko iz želje za kršćanskom istinom i kriepošću, koliko radi ugodnih čuvstvah, štono mu se kod takovih deklamacijah u srcu probudjuju, — rado se takovimi govori nasladjuje. Na takov način osobito ženske osobe, u kojih neima dovoljna znanja kršćanske istine, oslabljene u vjeri, koju od roditeljah svojih dobiše, padnu često putah u pogibeljni indifferentizam, zanemaruju svoju vlastitu službu božju i svetotajstva, izgube s vremenom svaku pravu nabožnu ćut, i tako se strmoglave napokon u ponor praktičkoga nevjerstva. Niti mi je od potrebe obširno dokazivati, da takove ženske težko mogu biti nježne supruge, dobre majke, ili brižne domaćice; jer tomu se hoće žive vjere u srcu. K tomu dolazi još razdjeljivanje katoličkomu duhu protivnih knjižicah; sabiranje djece u školu, od nijedne oblasti nepotvrdjenu, itd.

To sam radi toga naveo, da se vidi, od kolike je potrebe, da se kod podjeljivanja dozvole za takove bogomoljnice i škole ustanove njeki uvjeti, i da tu stvar nije moći tako naprječac i peremptorno, kako to odbor predlaže, bez velike pogibelji riešiti.

Osim toga pravi red zahtieva, da se znade prije, nego se evangeličkim vjeroizpoviedanjem tako absolutna i obćenita sloboda podieli: od koga su dotični propovjednici svoje poslanstvo primili? kakvoga su ponašanja? Nadalje treba znati: da-li jih koj superintendent nadzire? i koj? i kako se daleko to nadziranje protezati ima? itd.

Niti obzirom na narodnost nemože se predmet taj tako hladnokrvno uzeti. Znam ja, kolikom i kako hvalevriednom brižljivosti štiti i čuva Hrvatska narodnost svoju. S toga čudio bi se veoma, kad bi sabor naš uprav u nazočnom pitanju odbacio svaku brigu: dočim mu nemože biti tajna, što je javno poznato, naime da se ovdašnji evangelički propovjednik, kao rodjen Niemac, i kod službe božje i u svojoj učioni izključivo služi njemačkim jezikom, i da će tako biti i u buduće, ako i koj drugi ovamo dodje.

Prije indi, nego im se podieli obćenita sloboda, valjalo bi razabrati, nebi-li se i s obzirom na narodnost kakovi uvjeti staviti imali?

Digitized by Google

Nadalje u istih katoličkih zemljah, tako isto u domovini našoj nije dopušteno svojevoljno, i bez privoljenja višje svjetske i duhovne oblasti nove župne obćine uvadjati. — U tu svrhu, osim inih propisah, opredieljen je stanovit broj dušah. S toga bi se i glede evangelikah, prije nego im se obćenita sloboda podieli, imali ustanoviti i u tom pogledu stanoviti propisi; jer bez toga otvaraju se širom vrata svakomu bezzakonju, mogao bi se samovoljno bez mjere množiti broj protestantskih propovjednikah, a tako otvorilo bi se prostrano polje prozelitizmu svake vrsti; mogle bi se i manje obćine otegotiti uzdržavanjem protestantskih bogomoljnicah i službenikah; a posljedice tomu bile bi svakovrstne prepirke, razmirice i nered.

Bijah uviek, a i sada sam toga mnienja, da se i inovjernikom, — samo ako se načela vjere njihove neprotive zdravomu razumu i naravskoj pravednosti, te ako nisu u opreci sa svrhom družtva čovječjega, — da im se, velim, ako već u kojoj zemlji ili državi obstoje, dozvoli, da službu svoju izvršivati mogu. No gdje još neobstoje, ili gdje se u tako malom broju nalaze, da nisu kadri sačinjavati niti jedne župne obćine: da im se u takovom slučaju to slobodno izvršivanje tako rekuć nudja, to iz prenavedenih jur razlogah za shodno držati nemogu; najmanje pako, da se u toj stvari, koja bi mogla tolike posljedice za sobom povući, prenagli učine koraci. U Švedskoj biva još i dan danas, da ako tko od vladajuće ondje vjere odpadne, te se u krilo katoličke crkve natrag povrati, pa bilo to iz najplemenitije namjere i iz pravoga osvjedočenja, mora se po obstojećih zakonih izseliti, i ostaviti dom i rod svoj. U vojvodini Šlezvižkoj, kako čitasmo nedavno u javnih listovih, protivila se je vlada i zabranila, da se velikimi žrtvami od katolikah podignuta crkva posveti. Mogao bi navesti jošte mnogo primjerah takova postupanja proti katolikom u državah protestantskih, koje se inače naobraženošću i slobodoumljem hvastaju proti katolikom. Al odustajem od nabrajanja takovih slučajevah, koji su svakako znaci neliberalna duha, te pokazuju čuvstvo, koje nepozna čovječnosti, niti ljubavi pram bližnjemu. Već i ovi dokazi služe nam dovoljno za to, da nam se nevalja odviš prenagliti, kada želimo evangelikom udieliti kod nas slobodu izvršivanja njihova bogoštovja; da nam nevalja njekom neobičnom površnošću u toj stvari raditi, nego promotriv ju zrelo sa svih stranah, pričekati shodno za to vrieme. Osobito, kada neima nikakova razloga takovu prenaglenju; s jedne bo strane u malenu broju protestanti, koji se kod nas nalaze, nesamo da neosjećaju nikakovih zapriekah u izvršivanju svoje vjere, nego usuprot uživaju najveću slobodu, ne bez svake sablazni za mnoge tobožnje katolike; s druge pako strane doista mnogo ima predmetah, koji su tako silni, da o njihovom uredjenju zavisi sreća nebrojenih sinovah domovine naše. Kao takov spomenuo je punim pravom nedavno jedan od gospode zastupnikah uredjenje naših zadrugah, koje se u tako žalostnom i zapletenom stanju nalaze, da će, ako se tomu zlu na skoro nedoskoči, tisuće naših seljačkih kućah u skrajnu biedu pasti.

Visoki sabore! Isto biskupske moje zvanje svetu mi dužnost nalaže, da ništa nepropustim, što se tiče uzčuvanja svete vjere i uzdržanja ćudorednosti u domovini našoj. — A toj mi se je dužnosti tim većom pripravnošću odazvati, čim više ćutim, da se sve većimi koraci primiče trenutak, u kojem ću morati strog račun o djelovanju svom položiti.

Preporučam indi što toplije predlog svoj ozbiljnomu uvaženju i blagonaklonosti visoke ove kuće.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 17. t. m. primio je sabor trojedne kraljevine na predlog i preporuku presvietloga gosp. biskupa Soića zakonski članak, kojim se ustanovljuje, da kaptolu modruškomu pripada odšteta desetine. Isti presvietli predložitelj pročita odmah i predstavku na nj. veličanstvo, kojom se taj zakonski članak podnaša za potvrdu, a sabor ju prihvati. Na predlog g. zastupnika Zlatarovića primila je kuća isto takov zakonski članak s predstavkom na nj. veličanstvo o odšteti desetine za kaptol riečki.

— Budući je sabor svoje sjednice odgodio do 1. Svibnja, odputova preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strosmajer dne 15. t. m. preko Beča i Pešte u Djakovo, a presvietli gosp. biskup senjski V. Soić dne 20. t. m. preko sv. Petra i Rieke u Senj.

— Jučer poslie podne počela su u nadbiskupskom gradu preduzkrsna exercitia spiritualia za ovogradsko svećenstvo i duhovnu mladež, kojim pribiva i uzoriti gosp. stožernik. Duhovna razmatranja drži prečast. g. opat i kanonik Martin Pécsy.

— Englezki kat. svećenik lord Jakov Patterson došao je u Zagreb, da skuplja dobrovoljne prineske za prvostolnu crkvu, što će se na uspomenu kardinala Wisemana graditi u Londonu.

Iz Koloče. Dne 19. Veljače umre 78 god. star naslovni biskup, predstavnik i štioc tamošnjega kaptola Ivan Zombory.

Iz Rima. Diplomatom nije lahak posao obćiti sa sv. otcem; jer on se neuzteže izjaviti po apoštolsku svoje mnenje. Tako se pripovieda, da je nedavna englezkomu poslaniku Odi Russelu, koj mu je drugčije u velikoj milosti, rekao po prilici ovako: „Kad sam proti svojoj volji i na svoju žalost prisiljen dopustiti, da se u mojoj državi odsudi zločinac, tada se sa svih stranah digne strašna vika: zovu me silnikom, krvnikom, krvo-

Digitized by Google

žednim vladarom. Ali kad englezka vlada po tisuću crnacah dade podaviti bez suda, kako se je dogodilo na Jamaici, to je tada svakomu pravo, i to se zove čin pravde.“ G. Odo Russel neznade dakako ništa odgovoriti.

Iz Badenske. Povodom naumljena uvedenja gradjanske ženitbe sastade se u Bruchsalu 15. Siečnja do 3000 katolikah u skupštinu. Više izvrstnih govornikah dokaza, da je uvedenje gradjanske ženitbe 1. nasrt na dotični članak kat. vjere; 2. pokušaj, da katolički puk ohladne za zakone svoje crkve; 3. u družtvenom pogledu da je veoma opasno; 4. drzovit zamah, da se vjerozakonski mir u ovoj zemlji opet s nova pomuti. Učinjen bje zaključak, da se jasno katoličkomu puku razloži, što je i kako s gradjanskom ženitbom. Sve uzhiti pismo starca nadbiskupa freiburžkoga, koje bje pročitano na početku skupštine.

Iz Flensburga javlja dopisnik „Vlksfdu:“ Kako se zna, za rata bila je došla u našu zemlju množina katoličke vojske, a s njom katoličkih svećenikah i redovnicah. Katolici prolievahu za nas krv na bojnom polju, katolici napuniše bolnice. Po takovu se stare zabrane nemogoše uzdržati, već naredbom gradjanskih povjerenikah grofa Revertere i barona Zedlitza bje dozvoljena katolikom javna služba Božja u Šlezviku. Naš biskup Pavao, apoštolski provikar za sjeverne misije, utemelji u našem gradu jednu misionsku župu. Prošloga ljeta sagradjena je za prieku nuždu a velikim troškom malena crkvica; ali eto iznenada kano iz vedra neba grom od pruske vlade stiže zabrana, da se ista crkvica nesmie posvetiti! Župnik naš č. g. Raven ide pred namjestnika generala Manteuffela i pozove se na jasnu dozvolu gradjanskih povjerenikah. Odgovor: To je valjalo samo za vrieme rata, a sada tomu treba privolje od staležah. Nedvojimo, da bi ju od njih i dobili; ali se staležni sabor više nesazivlje. Kako da si razbistrimo otu zabranu? U Pruskoj je sloboda vjerozakona! Možemo nagovieštati, da se je g. Manteuffel, koj, što mi znamo, nije slobodni zidar, dao uputiti crkvenim neprijateljem protestantom, po imenu predstavniku Volkquardtzu i gradskom načelniku Bongschmidtu. . . Taj čin ne samo da je intolerantan i nepravedan, već je povrh toga protuzakonit, samovoljan i politično nerazborit; jer ako je to posljedica hvaljene blagodati pod pruskom vladom, tada hvala jim na daru oslobodjenja. Nebi nam gore bilo niti pod danskim jarmom.

Iz Belgije. „Veliki iztok“ belgijski posla prvake svoje pred novoga kralja Leopolda II. da mu ponudi znakove i časti slobodnoga zidarstva, štono jih nosaše pokojni mu otac. Kralj dočeka poslanike liepo, ali ponudu odbi riečmi: Ustavni kralj zakune se samo jedan put za vas život, a to na ustav svoje zemlje.“ Zatim reče kano s porugom: „Ostavite mi pravila svoja, kojih jošte neznam, ovdje; dobro ću jih proučiti.“ Do sele neprimiše slobodni zidari od kralja nikakove druge odluke.

Iz Francezke. „Daily News“ dokazuju, da su tisak i družbe u Francezkoj pod nečuvenom pritlakom; a zatim tvrde, da onaj dio tiska u Francezkoj, koj se nebavi politikom, već jedino smutnjom i rugobom, ima najveću slobodu ili bolje razuzdanost; a to je istina. „Lais i Thais imadu svoje organe, koji se javno na šetalištih prodavaju. Ovaj list Demi-monde-a sjeća nas na posljednju priestolnu besjedu, u kojoj car zamoli sakupljene senatore i narodne zastupnike, neka mu pomognu oko popravka javne ćudorednosti. Iz francezke drame nestalo je ukusa, mašte i plemenitih čuvstvah; podli značaji, preziranje svake ćudorednosti, kužna surovost i grizka silovitost, krupna putenost — to su glavne crte kazališta na uzhit puku pod vladom, koja svečanom kojom prigodom progovori o popravku javne ćudorednosti, ali svaku težnju i trud, da se puk pridigne i oplemeni mu se ćud, navlaš guši, a razbludno knjižtvo nakanice pušta i podupire. Pukom, koj za visokim ide, nije tako lahko vladati, kano onim, koj se valja po blatu. — Nedvojimo, veli isti list, da će parižki „Moniteur“ pretiskati ovaj naš članak.

Iz Pariza. Polag službenoga izvješća o početnih učionah narastao je u Parizu broj protestantskih učionah, kojih početkom ovoga stoljeća bijaše samo 11, g. 1861. samo 63, već god. 1864. na 78. Polag „Monde-a,“ u kojem se to izvješće čita, ima 19. predjel grada, gdje žive samo 200 protestantah, ne manje nego 5 učionah; a 14. predjel ima 3 učione za 140 obiteljih. „Odatle se vidi — veli Monde — da se protestantska propaganda osobito trudi oko siromašne katoličke djece. U Parizu žive svega skupa 1.607,841 duša (po sbroju od 1861.), a ima učionah 1,324, dakle u promjeru 1 učiona na 1260 stanovnikah. Buduć da u Parizu ima 23,495 protestantah, to bi na nje moralo spasti 18 do 19 učionah; ali oni imadu njih 78, dakle 60 više, nego bi po broju njihovu trebalo.

— Oko polovine Siečnja umro je u Parizu jedan od prvih knjižarah imenom Lecoffre, koj si je od 40 godinah nakladom katoličkih knjigah stekao velik glas. U Pariz dojde on u cokulah, a u kratko steče silan imetak. Djeci je ostavio više miliunah i dično ime.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Janko Kotarski, duh. pomoćnik, premješten je iz Čučerja u Šestine.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 13. U ČETVRTAK 29. OŽUJKA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Upliva-li duh vieka u svećenstvo?

(Nastavak.)

Stara i poznata je poslovica: „In senibus consilium,“ a Cicero u svom Cato Major reče: „Senectutis est proprium, ut adolescentulos doceat, instituat, ad omne officii genus instruat.“ K tomu I. Offic. reče: „Tribuere plurimum senectuti debemus.“ To sliedeć i ja ću starijih svećenikah mnienje koli za obranu svoju, toli za dokaz navesti. Nije riedkost čuti, gdje stariji njekoji svećenici ovako medju sobom, a kadkad i pred mladjimi govore: Blaženo-li bijaše doba, kad se mi zaodjenusmo reverendom! Kojom revnošću prionusmo uz bogoslovne nauke, i kojom željom očekivasmo onaj srećni trenutak, kada primismo redove svećeničke! A izišav u vinograd gospodnji nitko nebijaše srećniji od nas. Uz ono malo plaćice neoskudievasmo u ničem, uz terete pastirske neumorismo se nigda; jer je sve prava volja i medjusobna ljubav bratinska začinjavala. . . Istinabog, nebijasmo svi visokoučeni doktori, niti nam izvan pastirke i bogoslovja bijaše toli obširno i svestrano znanje; al nam toga nije toliko baš ni trebalo, jer nebijaše onda u svietu toliko mudrolije i prevejanosti — no ipak u kakovom zakučastijem pitanju, u kakovoj dvojbenoj stvari nestidismo se u starijega i učenijega brata obuku potražiti, a svjetovanje njegovo bijaše za nas milinje. . . I tako in simplicitate cordis, humilitate spiritus et charitate fraterna tekoše nam dnevi života sve do najnovije dobe. — Al' gledj ti sada našu noviju i mladju braću! Sve ti to njekim novim duhom diše, sve ti je to nješto bahato, napeto, slobodnjačko; sve hoće da je visokoučeno i premudro, sve hoće bolje da znade nego-li mi, kano da nije više u bitnosti ono isto bogoslovje, ista pastirka; mi smo jim se preživljeli . . . s toga i drugovanje s nami, i kad mora biti, odurno jim je, nasuprot sa svjetovnjaci tako zvanimi naobraženimi to jim srcu godi. — Tako njekoji stariji svećenici.

Poznato je, da starci gotovo sve, što je iz njihove dobe, hvale i u zviezde kuju, nasuprot sve skoro novije da kude, — s toga nemožemo i nesmiemo starijim tako govorećim svećenikom u svemu pravo dati, pak ni novije posve odsuditi. Ali da stariji svećenici, kraj kojih tolike godine pak i kraj gdjekoga poluviek u svećeničtvu prohuja, mnogo koječega izkusiše, te s toga prošlost sa sadašnjosti bolje sravnjivati mogu, to jim se poreći nemože. Tà i mi mladji mogli bi koju toju razliku iz našega kraćega vieka navesti.

Al predjimo na samu stvar. Da svećenika pravim svećenikom samo duh Isusov, odsievajući mu s riečih i djelah, čini, to je nepobitno. Ali da medju mladjim svećenstvom njekoji novim njekim duhom dišu, i to je istina, koju netreba svjetiljkom tražiti; a tomu su razni uzroci, glavni pako jest: duh sadanjega vieka i prosvjete njegove. A da medju mladjim svećenstvom neima onih starih „jezgritah,“ (tako su se zvali u staro doba njeki svećenici, koji u oskudici svećenikah u sjemenište primljeni, na brzu ruku bogoslovne nauke u njekoliko tabakah sastojeće, nazvane „jezgrom,“ svršiše) nego da su, izuzam pogdjekojega, naobraženiji i prosvjetljeniji, to se tajiti nemože. Naobraženost ta u njekih sbilja je obširna tako, da ćeš ih o svakoj skoro struci znanosti razpravljati čuti; u njekih pako samo je na pogdjekoju struku omedjašena. Koliko je to hvale vriedno, toliko bi željeti bilo, da naobraženost ta kod mnogih nije oni duh, kojim pravi svećenik disati, a riečju i djelom ga dokazivati mora, u zakutak stjerala ili posve ga iz srca izbacila; —

Digitized by Google

željet bi bilo, da naobraženost ta u njekih nije toli svjetovne struke, ili ako je već, da ni bogoslovna njoj u ničem neuzstupa, te da se ova nenjeguje samo kao pastorče u maćuhe; — željet bi bilo, da naobraženost ta bude više skromna, više tajna, te samo kad je od potrebe, n. pr. u sukobu sa svjetovnjaci, na vidik da izlazi, i to ne na uštrb stališa i zvanja svoga; — željet bi bilo, da je naobraženost ta u njekih svećenikah dublja i jezgrovitija, makar i užjega obsega bila, — ne pako obširnija, pak površna samo; — takova bo šuplja i plitka naobraženost radja onu bahatost i napetost — o kojoj starci pravo govore — onako, kao što se radjaju oni bućci, mjehurići i pjena na površju i uz obalu vjetrom uzburkane rieke. . .

Rieč je stara: „Težko je oko meda raditi, a prsta neoblizati, i smolu u rukuh imati, a prstih neokaljati." Tako isto težko je znanostmi kakovimi bavit se, a duhom njihovim neopojit se; dapače vjerojatna je istina: tko se kakovom strukom prosvjete bavi, onakovim duhom i diše. Uzmemo-li dakle na vagu težnju i cilj sadanjega vieka i prosvjete njegove svjetovne, lasno nam je dovit se, odkud u pogdjekom novijem svećeniku onaj novi duh, o kom starci natucaju.

Čitat je u listu sv. Jerolima, pisanom Eustokiji djevici, kako mu duhom pred vječnoga sudca uznešenom i upitanom: tko je? te odgovorivšem: „Christianus sum," sudac reče: „Mentiris: Ciceronianus es, non Christianus," a to s toga, što je sv. pismo osobito sv. proroke napram Cicerona i Plauta preprostimi smatrao, te se više čitanjem ovih bavio. Kako bi sad Isus pogdjekomu svećeniku zagrmiti morao? ostavljam, neka svatko sebi na to odgovori. — I premako je istinita izreka: „Mundis omnia munda," ništa nemanje ako u obzir uzmemo uzgoj sadašnje mladeži, kako je kod mnogih roditeljah po duhu vieka samo na njeku izvanjsku udvornost i ugladjenost omedjašen, ne pako na nutarnju ugladjenost uma i plemenitost srca, — ako u obzir uzmemo, koli je mladjana ćud uplivu duha vieka izpostavljena izvan učilišta, a gdjegdje baš i u istom učilištu, — kako lasno prisvaja načela mu slušanjem i čitanjem knjigah bez valjana izbora, nemisleća na onu mudru izreku: non multa sed multum, — kako duhom njegova slobodoumja, protivna baš duhu crkve Isusove, opojena, njim i na vidik izlazi, scieneć se tim prosvietljenijom što slobodnijom, — pak sve to u jedno skupiv kad još smislimo, da izmedju takove mladeži pogdjekoji i na natječaj klerikalni dodje, ne što u sebi zvanja osjeća, nego radi onoga svjetovnoga načela: „nikomu bolje neg popu" — pak i u sjemenište primljen bude ili radi svojih umnih svojstvah, ili, ako baš neexcellira, preporukom čijom — što nam se onda čuditi, ako takov i svršiv bogoslovne nauke i postav svećenikom više bude svjetovna-no Isusova duha, polag onoga: quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu? — što nam se čuditi, ako se takov bude radje bavio čitanjem slobodnjačkih svjetovnjakah, nego-li sv. pisma i sv. otacah, da tako više kod svjetovnjakah kao čovjek po duhu vremena prosvietljen ugleda steče? — što nam se čuditi, ako polag onoga svjetskoga načela: „kod oltara pop, a inače kao i drugi čovjek" bude svete dužnosti na brzu ruku obavljao, da izbjegne pogrdi Filistra i Kruzifixbeissera, dično pako ime Weltmanna, koj je u svako svjetovnjačko družtvo pristao, steče? — što nam se čuditi, ako takovi sbilja za takovimi samo družtvi težio, u njih najveću slast nahodio bude, te zapostaviv stanje i zvanje svoje ode post desideria carnis, post concupiscentiam oculorum et superbiam vitae? — Pak zar da i takovih svećenikah u crkvi Isusovoj imade danas? Neka mjesto mene na to odgovara pisac zlatne knjige „Memoriale vitae sacerdotalis" pogl. V., koje ovako počimlje: O Fili! quam pauci sunt sacerdotes, qui arctam viam sequuntur. Quam pauci, qui per angustam portam intrant. O quam multi declinaverunt a semitis suis! i t. d.

Neima dvojbe, da je znanost svećeniku neobhodno potrebita, osobito u sadanjem vieku, i da je ona dika i ponos svećenika. Što je znanje obsežnije u raznijih strukah, tim veća slava i ugled svećeniku, a čestoput i hasna pravoviernim, kojim kadkad za potvrdu ili podporu kakove istine i drugih osim bogoslovnih dokazah treba. Ali kraj svega toga svećenika kao takova ponajljepše kiti znanost bogoslovna, a ovoj kao temelj znanje sv. pisma i spisah sv. otacah.

Sveto pismo ruda je nebeskoga zlata, štono ju Bog isti otvori, da se iz nje duh svećenika obogati, i da si on zlatom tim skuje krunu za vječni život. — Sv. pismo jest ona riznica, iz koje treba da nebesko blago vadi svećenik kako za se, tako još više za pravovierni si narod, da mu srce njim se oplemeniv obogati. Neće pako svećenik svakom sgodom tim blagom narod darivati moći, ako prije sam svoje srce njim obogatio nebude. — Sv. pismo jest ona nebeska mâna, koje nikad neprestaje niti se skvari, nego uviek svježa, ukusna, i sladka hrana duhu i srcu svakoga, osobito svećenika, koj imade njom druge hraniti, ostaje. — Sv. pismo jest ono neizcrpivo vrelo znanosti i mudrosti prave, iz koga koji crpe, ljube Boga kao Ivan, vjeruju kao Petar, od sumnje odustaju kao Toma, steku učenost kao Pavao, iskreni

Digitized by Google

su kao Nathanael. — Na posliedku sv. pismo jest budilo krieposti, obrana proti griehu, štit vjere, mač i málj za napadače istinah njenih, mjerilo pravice božje, utjeha ucviljenih, podpora slabih, vjeran sprovodić na putu spasa, svjetlost vječna i nevarljiva, knjiga života i jemac vječne budućnosti. . . .

Spisi pako sv. otacah onaj su biser i kamenje drago sakriveno u njivi, za koje svaki bi svećenik morao sve svoje prodati, pak kupiti njivu tu, da biserom i dragulji timi okiti ono zlato, koje je iz rude sv. pisma sebi pribavio. Mislim, da neću posrnuti, ako rečem, da su sv. otci sve svoje znanje i učenost stekli sveudiljnim čitanjem sv. pisma. To svjedoče njihovi spisi skroz i skroz riečmi sv. pisma začinjeni, pak što toplije mogu, preporučuju nam čitanje sv. pisma. Sv. Jerolim piše Eustokiji djevici: „Tenenti codicem somnus obrepat, et cadentem faciem pagina sancta suscipiat.“ A Celanciji veli Paulinus biskup nolanski: „Sint ergo divinae scripturae semper in manibus tuis, et jugiter in mente volvantur.“ A Demetrijadi djevici veli sv. Jerolim: „Ama scripturas sacras et amabit te sapientia, dilige eam et servabit te, honora illam et amplexabitur te.“ A u pismu Paulinu svećeniku na dugačko razlaže, od kolike je koristi znanje sv. pisma, te pri kraju završuje ovim: „Discamus in terris, quorum scientia nobis perseveret in coelo.“ Sv. Ambroz reče: „Nigda nezanemarimo rieč božju, koja je izvor svake krieposti. . . Hranite se svaki dan svetim pismom.“ Isto skoro reče i sv. Augustin. U istom smislu preporučuju štijenje sv. pisma sv. Ivan Zlatousti, sv. Grgur, sv. Basilijo, i svi drugi sv. otci. A znamo, što sv. Pavao Timoteu II. l. pog. 3. pisà: „Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quae te possunt instruere ad salutem per fidem, quae est in Christo Jesu. Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia. Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.“

Svećenik dakle kao takov samo iz tih obijuh vrielah pravu izobraženost crpiti može; jer imao bog zna koju učenost, bez znanja ovih ništa mu hasniti neće polag sv. Jerolima ad Fabiolam: „nihil nobis prodest omnium rerum eruditio, nisi Dei scientia coronemur.“ Učenost dakle čitanjem sv. pisma i sv. otacah stečena jest prava izobraženost prava svećenika. A učenost ta jest blizanačka sestrica one izvrstne ljubavi, koju sv. Pavao nad vjerom i ufanjem uznosi s toga, što ju živa djela krase. Nedvojbeni je dakle dokaz, da kod njekih svećenikah baš te prave učenosti neima, jer bi jim inače drugčiji život bio; — ili ako njekoji i nastoje tu učenost si pribaviti, netraže u njoj jezgre no lupinu samo, — hoću da kažem: traže samo svjetsku slavu krasoslovnimi govori, kojih slave zvukom nestaje, jer temelja neima na odgovarajućih riečim djelih. Zato pravo opet sv. Jerolim reče ad Nepot.: „Multoque melius est e duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem.“ Pak odtud i ona napeta bahatost, onaj ponos njekih. . . A nije ni čudo; jer „scientia sine charitate inflat,“ što reče sv. Bernardo.

Nedvojbeni je dokaz, da zanemar sv. pisma i sv. otacah, a tim nasuprot marljivije čitanje kojekakvih svjetskih, u duhu sadanjega vieka spisanih knjigah u mnogom svećeniku slabi ili posve ubija oni duh božji, o kom veli Bog po Izaiji glede svećenika: Ecce servus meus, ponam super ipsum spiritum meum, (42, 1.) oni duh revnosti i požrtvovanja, koj oživljuje svakoga pravoga svećenika, s kojim duhom ništa mu težko, ništa trudno, ništa neugodno, ništa dosadno nije, nego sve lahko i milo, što se slave božje, spasa dušah i dužnosti zvanja svoga tiče.

Ako pak čitanje samo svjetovnih spisah te po svećenika žalostne posljedice ima, da što ćemo reći o onom svećeniku, koga ni sveto, ni svjetovno čitanje nezanima? Nije-li naravski dosljedno, da će takov sve drugo prije biti, nego ono, što bi biti morao, to jest pravi svećenik? — Samo jedno da nagovecnem. Priprava za nedjeljne ili svetačne govore, ali ne da ih sam spiše, nego iz gotovih već besjednikah kako tako pročita i prouči, i to će mu biti, što se kaže, muka i nevolja; ili govori njegovi bit će suhoparni, neshodni i neprilagodjeni potrebam svoga naroda, — ili će biti púko huljenje i psovanje, što riedko kada ili nikada ploda nedonosi. — Nije-li naravski dosljedno, da će takov dolce far niente biti leglo onih manah, koje su odurne Bogu, a u narodu smutnje i zamjerke najveće? . . Ili će takov svećenik zaroniv u more svjetovnih brigah bavit se jedino gospodarstvom i trgovanjem; brinut se više za njivu i vinograd svoj, nego-li za njivu i vinograd gospodnji? . . više nadgledati stoku svoju, nego pravovierno stado svoje? ili više zanimati se lovom zvierih, nego-li lovom dušah? . . ili baš proti Isusovoj zapoviedi: „nolite transire de domo in domum“ više biti po tudjih kućah tražeć svjetovne zabave, mješovita družtva, igre, pijanke,

kartanje — nego-li u svom domu brineć se za svoj i povjerenoga si stada spas.

Ovih i ovim sličnih manah svećeničkih uzroke gdje da nadjemo? ako ne u nezvanju k staležu svećeničkomu i u zanemaru prave učenosti i naobraženosti svećeničke, koja se ne iz svjetovnih spisah, nego iz sv. pisma i sv. otacah crpi; — glavni pako uzrok jest duh sadanjega vieka. Jest! duh sadanjega naobraženoga, ali crkvi i vjeri Isusovoj neprijateljskoga vieka svojim krivim uzgojem mladeži, svojom krivom prosvjetom uzrok je: da pogdjekoji bez zvanja stupi u stalež svećenički, te sliedeć u mladosti primljena načela obljubi više njegovu, nego Isusovu prosvjetu, a s toga postane bahat i napet, nemaran ili hladan u izvršivanju dužnostih svojih, jednom riečju: baci se svietu i prividnoj mu slavi i razkošju u naručaj. . . Evo tako duh vieka slabi ili posve ubija duh pravoga zvanja svećeničkoga, a to je duh Isusov. — Ali jošte nješto imade, što u pogdjekom pravo zvanom svećeniku podobno je duh Isusov, ako ne baš posve ubiti, a ono ga za vrieme oslabiti tako, da svećenik postane malodušan, pak i duhom klone, i ako ga milost Isusova opet nepodigne, i sdvajati počme. I ovo ću duhu vieka — ako ne baš neposredno, a ono posredno pripisati. Nut da vidimo, gdje i kako to biva?

(Nastavit će se.)

Dr. Pusey.

(Polag „le Monde-a").

Zna se, koliko u vjerozakonskom englezkom pokretu novije dobe važe Dr. Pusey. Pokle je sam potaknuo taj pokret, koj je krasnim plodom urodio, jer je mnoge najodličnije članove anglikanskoga svećenstva preveo u krilo kat. crkve, zaustavio se je glasoviti član sveučilišta oxfordskoga, te još i sada stoji na sredini medju visokom crkvom, koje ukupni nauk priznati nije njemu ni na kraj pameti, i medju naukom Rima, koj njega jošte nije primio. Ovaj neodlučni položaj zadaje njemu ne malo jada. Sa svih stranah biede ga nedosljednošću. Jedni mu spočitavaju, da je nagrdio načela one sljedbe, u koju službeno jošte spada; drugi pako sile ga, da korači jedan korak napried na putu, kojim je pošao, te očito pristane uz vjeru velikoga kršćanskoga družtva, u kojem je jedinom istina. Mudri dusi sude ga s većine blago, kako je i pravo. Očevidno je njim, da Dr. Pusey traži istinu i pravicu. Iz toga, što je rodjen i odgojen u vjerozakonu, kojemu je zdrava pojma o ugledu ponestalo, i koj osobito nezna, gdje je tomu ugledu pravi izvor, vidi se uzrok, zašto-li on koleba. Vidi se očito, da njemu ljudska uredba nepruža dovoljna jamstva, te da izvan nje traži sjegurnije uporište. Hotnja njegova približiti se sad Rimu, sad iztočnjakom, neka je tomu dokaz. On je nedavna bio i na onoj skupštini, gdje se je medju visokom crkvom i ruskom dogovaralo o sjedinjenju. Nečuje se doduše, da bi on na njoj i rieč bio izustio, ali je već i to, što je bio ondje, dosta dokaza za njegovu duševnu borbu. — Kad je tomu tako, doista je dobro znati, što Englezi o njem misle i govore, pak i onu točku, do koje je sada dospio taj veleum. Englezki listovi bistre nam oboje.

Prije svega zamjeravaju članovi visoke crkve Dr. Puseyu, što se je nametnuo za tumačitelja anglikanskoga nauka. Njeki M. Gurney, ime, kojim se sva štampa velike Britanije bavi, napada ga sbog toga žestoko; ali se je i sam zapleo u to, što njemu prigovara, te mora uzmaknuti. Protivnik ovaj tvrdi: da dva načela, na kojih se njegova crkva oslanja, jesu: „Klanjanje izključivo Bogu i bitna jednakost kršćanskih biskupah." To je očevidan natuk na katoličko štovanje svetih i priznanje prvenstva papina. Na nesreću svoju nagazio je M. Gurney na protimbu baš od strane svojih jednovjeracah, a „Quardian," organ visoke crkve, objavio je pismo, u kojem se Gurney biedi krivovjerstvom i spočitava mu se, da mu idu po glavi krive misli o vječnih mukah, koje okorjela do konca griešnika čekaju. Čini se, da taj anglikanac vjeruje u čistilište, koje, kaneći se katoličkoga nazivka, zove „pokora i kazna po smrti." Iz istoga pisma vidimo dalje, da njega dobar dio „kat. škole u englezkoj crkvi" nepriznaje za svoga vodju, pače da su pripravni prozvati ga krivoviercem i razkolnikom. Mučno je doista biti prozvanu krivovjercem i razkolnikom od škole, koja sama nije ništa drugo, nego sljedba odciepljena od velike obćenite crkve. Po takovu će M. Gurney biti do skora i izobćen. To je razdor i nesloga, kamo je dospjela državna crkva.

Što se tiče sadanjih nazorah Dra. Puseya, to nam se kažu u pismu, što ga je sam pisao na spomenutoga krivovjerca i razkolnika, i što ga je „Weekly Register" objavio polag „Morning-Posta." To pismo od 16. Prosinca 1865. prenovo je, te se nemože uzeti, da bi častni pisac do sada već svoja načela u njem izražena bio promienio. Iz njega vadimo sliedeće ulomke.

1. Ja nisam primio „nauka o poklonstvu kakovu stvoru; već sam rekao i opetovao, da kad se od strane ugleda izjavi, da je svetce za odvjet zazivati čin iste vrsti, što i svoje žive suvremenike na zemlji uprositi za zagovor, u tom nemože biti ni najmanje tegobe. Dokle te izjave nebude, držim si za dužnost, da se (štovanja svetih) okanim.

2. Ja nisam ni rieči rekao ob obćenitom prvenstvu po božanskom pravu rimskoga biskupa. Priznao sam njegovo prvenstvo u onom smislu, u kakovom ga četiri od englezke crkve primljena obćenita sabora istomu pojmu davaju.

3. Ja nisam primio nauk sabora tridentinskoga, kako je podvržen razlaganju od strane ugleda rimske

Digitized by Google

crkve. To sam samo rekao, da bi se sabor tridentinski mogao tako protumačiti, da bismo ga mi mogli primiti. Od tuda sliedi, da bi se mogao protumačiti (i sbilja se sada tumači u tom smislu) načinom, da ga mi nebismo mogli primiti. Sliedi dalje od tuda, da do onoga časa, dokle se putem ugleda neprotumači u smislu, koj bi nam dopuštao primiti ga, primiti ga nemožemo.

4. Ja nisam nikada grizkim jezikom zadirao u stanovite pobožnosti. Što se tiče štovanja preblažene Djevice, to sam hotio samo obznaniti vrst sistema, koj se skoro na ugledu osniva (quasi-authoritative system), i koj je po mojem sudu ne samo za mene, nego za svakoga Engleza u obće najveća težkoća, što pači sjedinjenju.

Iz ovoga očitovanja, koje je svakako od načelne važnosti, vidi se, kako je Dr. Pusey još daleko od katoličke istine. Prigovori, što jih on nam, ili bolje rekuć sam sebi spočitava, za opravdati se, da naše vjeroizpoviedi jošte nije poprimio, izčezavaju pred žarkim svjetlom, što sja u pravoj crkvi. Kako može tko n. pr. priznanje vrhovnosti papine ovislim učiniti od volje anglikanskoga svećenstva? Od kuda komu god dielu kršćanske crkve (uzme-li se s Dr. Puseyem, da su anglikanci dio prave Isusove crkve), od kuda, velju, tomu dielu pravo suditi ob ukupnosti, obćeniti sabor primiti ili neprimiti? Vi primate četiri obćenita sabora, a zabacujete ostale. Kojim pravom? Tko vas je stavio za vrhovne sudce? Vi se pozivljete na načelo ugleda, a imate i pravo; ova vam rieč dolazi uviek u pero.

Ali vi prestavljate ovaj ugled onamo, gdje ga neima, a nevidite ga ondje, gdje jest. Vi priznajete njegovu korist, dapače potrebu, da se kraljestvo istine na zemlji osjegura i utješi sviest; ali vi hoćete, da se on pokloni vašemu mnenju, umjesto da si vi mnenja ravnate po njegovu pravcu. Nevidite-li, da i sam pojam ugleda kidate? Vi ste pripravni pokloniti se saboru tridentinskomu, ali pod tim uvjetom, da se tako tumači, kako ga se vam hoće razumjeti; a drugačije ne. Bude-li Rim hotio misliti, kako i vi, tada ćete mu rado pružiti ruku. Rim bi imao načela promieniti po vaših; sjediniti da se može samo u tu cienu. To će reći pitanje izvrnuti i logični slied uništiti. Ili Rim ima ugled i istinu, ili neima. U prvom slučaju jest u Rimu ugled i istina. U drugom šta vam može Rim dati i zašto hlepite toliko za savezom š njim?

Nepripada nam bogoslovski razpravljati tegobe, potaknute glasovitim učenjakom oxfordskim, s obzira na štovanje Marije i svetih. Svatko zna, da katolici ni s daleka nemisle Stvoritelja zamieniti sa stvorovi, ma ovi kako uzvišeni bili, niti svemogućnost Boga, koja je u njega jedina, pomiešati s moćju njegovih ugodnikah. To su temeljne istine, koje malena djeca uče i razumiju u katekizmu. Dokazi gore navedeni spadaju u red zdrava razuma, te jih svatko, tko je jedan put priznao božanstvenost kršćanstva i ugled crkve, mora priznati.

Zar je tim rečeno, da se o podpunu obraćenju Dra. Puseya ima sdvojiti? Zar su prepone, pred kojimi se ovaj izvrstni i plemeniti duh zaustavio, za njega neoborive? Ufamo se, da nisu. Oni, koji pozornim okom u samoj Britaniji prate hod nabožnih idejah Puseyevih, proriču dobar konac. U „Weekly Registeru" ima pismo od jednoga njegova istovierca, a sada katolika i još uviek njegova vierna prijatelja, te on svjedoči, da Dr. Pusey pošteno misli, i tvrdi, da već sada njegov položaj nije onako tegotan, kako bijaše Dr. Newmanna 4 godine prije obraćenja. Svjetlo se pred dušom odkriva polagano; riedko kada dogodi se to u jedan mah. Dr. Pusey, veli on dalje, jest u ruci Božjoj, te se neboji za njega, čim opazi, da je na krivom putu, da će odmah okrenuti natrag. Izpuni-li se ovo proročanstvo, obveseliti će se katolici, te s klikom pozdraviti obraćenje muža, koj ima tu zaslugu, da je put prokrčio, i kojim se je providnost poslužila kao provodićem do spasa množini. Dotle — le Monde. — Malo za tim čitasmo, da se je Dr. Pusey zaputio u Francezku, da se s najglasovitijimi biskupi francezkimi porazgovori o pravoj vjeri, a dao Bog — te ga i uputili! Prva mu postaja bijaše Orleans.

Dopis.

Iz Čaglića dne 26. Ožujka. Župljani Čaglićki, kojih niti podpuno četiri stotine neima, a k tomu u velikoj sirotinji žive, bijahu u pogibelji, da će se i ona mala, ne od sasvim čvrsta gradiva napravljena kapelica, štono za župnu crkvu služi, sbog svoje trošnosti i pomanjkanja sredstvah za opravak na skoro porušiti, i oni biti lišeni jedinoga svoga pribježišta, te u nevoljah ovoga svieta niti u kući Božjoj neće utjehu tražiti moći. Ovu okolnost uvaživši visoko c. k. vojeno popečiteljstvo darovalo je veledušno cieli trošak na sazidanje nove crkve, za koju je i ovo gradivo već na mjesto doveženo, pak i 25. Ožujka u prisutnosti svih pobožnih župljanah i vojničkih činovnikah temeljnik-kamen svetčano blagoslovljen. — Neizmjernu cienu i duhovnu korist preriedkoga dobročinstva Čagličanom ukazana zaista pero podpuno opisati nemože, i oni premilostivomu pokrovitelju svoje župe, nj. c. kr. i apoštolskom veličanstvu, kojemu nepomičnu vjernost i najponizniju odanost zavjetuju, dostojnom zahvalnošću na ovom svietu težko će se odužiti moći.

Viestnik.

Iz Zagreba. Crkvene obrede, propisane za preddpodnevno bogoslužje velikoga četvrtka, zajedno s posvetbom sv. pomastih i pranjem nogah ovršio je danas

Digitized by Google

u prvostolnoj crkvi glavom uzoriti gosp. stožernik nadbiskup. Za pranje nogah bje i ove godine odabrano dvanaest ubogih staracah, po tri iz svake ovogradske župe, koje je nj. uzoritost u to ime nadarila podpunom odjećom i obućom, počastila u svom gradu objedom, te kod njega uz pripomoć ovogradskih župnikah dvorila, a poslie objeda svimi rabljenimi jedali, jestivom i novcem obilato nadielila.

— Evo imenah tih staracah s naznakom njihove starosti:

Iz župe sv. Marka: Lukačić Stevo, star god. 66. Udina Tomo, star god. 62. Matijak Jakov, star god. 55. Iz župe sv. Ivana: Kašner Franjo, star god. 66. Kirin Janko, star god. 65. Kolman Josip, star god. 65. Iz župe sv. Petra: Ulaga Mato, star god. 81. Ferlan Gjuro, star god. 62. Kuhtić Petar, star god. 59. Iz župe sv. Marije: Bukvić Stevo, star god. 79. Dolincer Ivan, star god. 67. Oričić Gjuro, star g. 68. Ukupno imadu 795 godinah.

— Dne 8. Rujna tekuće godine biti će tri sta godinah, što je slavni naš zemljak Nikola Šubić Zrinjski pod Sigetom junačkom smrti poginuo. Na predlog g. Slavoljuba Peroka, župnika varaždinsko-topličkoga, učinjen mjeseca Siečnja u glavnoj skupštini županije varaždinske, imenova ista odbor, da izvede potrebite predradnje za dostojno proslavlje te tristogodišnjice. Taj odbor uz ostalo pronadje za shodno, da se ponajprije pozove povjestničko družtvo u Zagrebu, neka ustroji glavni odbor, koj bi imao sastaviti program, polag kojega bi se po svih glavnijih mjestih i po župah dan 8. Rujna t. g. što svečanije proslavio. Uslied toga poziva zaključi družtvo za povjestnicu i starine Jugoslavenah u svojoj dne 20. t. m. obdržavanoj odbornoj sjednici, da se sastavi osrednji odbor, sastojeći se iz članovah družtva: povjestničkoga, Matice, glasbenoga zavoda, pjevačkoga družtva „Kola,“ narodnoga kazališta, dvorane i streljane i članovah gradskoga poglavarstva. Zadaća tomu osrednjemu odboru biti će: da pozove duhovne, svjetovne, kao i vojničke krajišničke oblasti na što ljepše proslavljenje tristogodišnjice sigetskoga junaka, koja će se obslužavati 8. Rujna 1866., kao što je to bivalo prigodom tisućgodišnjice sv. apoštolah Cirila i Metoda.

— S velikim veseljem — piše „Pozor“ — bilježimo ovdje najnoviji čin uzoritoga rodoljublja onoga muža, koj je učinio svojom plemenitom darežljivošću, te danas u istini već imamo ono, za čim su prije dvadesetljeća svi plemenitiji muževi u narodu uzdisali, nevideć ipak načina, kako da im vruća želja djelom postane. — Poznato je našemu narodu, da jugoslavenska akademija imade i umjetnički odsjek, i u akademičkih se pravilih veli, da će taj odsjek raditi oko postizavanja svoje svrhe sredstvi, koja mu imade pružati zaklada, upravo umjetničkim svrham namienjena. Za te dakle umjetničke svrhe jugoslavenske akademije predade preuzv. gosp. biskup djakovački doktor Josip Juraj Strossmayer akademičkomu gospodarskomu odboru sto dionicah od „*Associazione Dalmatica*“ po 200 fr. Osim toga upravi gosp. biskup istom prilikom na rečeni odbor vlastoručno pismo, u kojem izjavljuje, da jugoslavenska akademija imade biti baštinicom svih njegovih slikah i ostalih umjetninah. Ljudi, koje je sreća dovela u biele dvorove našega narodnoga dobrotvora, vele nam, da tu već sada imade važnih umjetninah; a i sami smo imali priliku vidjeti njekoliko slikah, što jih je g. biskup nabavio za svoga boravljenja u Zagrebu; tako smo isto čuli, da upravo sada za njega izvadja vještačka ruka dvie slike, kojim je predmet uzet iz naše narodne poviesti; a na drugu stranu, da je u dogovaranju s njekim Talijanom, koji nudja na prodaju više izvrstnih djelah.

— Blaž Verri, misionar apoštolski te bivši pratilac za života a sada nasljednik pokojnoga Oliviera u odkupljivanju i odgojivanju crnačke djece, bavio se je dva dana u Zagrebu, te tražio i našao podporu u blagih dušah za čovjekoljubno svoje djelo.

— Odbor učiteljske zadruge podnio je višjim oblastim molbu, da mu se dozvoli u Zagrebu prirediti izložbu učevnih i pomoćnih sredstvah pučke učione, koja bi se 18. Kolovoza otvoriti, a 6. Rujna t. g. s glavnom skupštinom zaključiti imala. Nadajući se povoljnu riešenju svoje molbe razobćio je odbor poziv k učestvovanju kod te izložbe, u kojem se i potanko razlaže razredba svih izložakah. Svi ovdašnji dnevnici priobćili su taj poziv.

— Javlja nam se iz Livna u Bosni, da su na predstavku tamošnjega c. k. austrijskoga konzularnoga poslovodje, g. Julija Dembinskoga nj. c. k. veličanstva car Ferdinand I. i carica Marija Anna Karolina tamošnjoj katoličkoj crkvi i samostanu franjevačkomu sv. apoštolah Petra i Pavla premilostivo blagoizvolila poslati 500 for. v. a. Ovoliko dobročinstvo probudilo je čuvstvo velike zahvalnosti u tamošnjem siromašnom katoličkom puku.

Iz Pešte. Dne 24. Veljače bijaše navadna mjesečna sjednica odbora družtva sv. Stjepana; u njoj, gdje uz prabiskupa i kardinala bijaše više drugih nadpastirah, bje zaključeno: da se kupnja posebne kuće za družtvo odgodi dotle, dokle u tu svrhu družtvena blagajna nenaraste barem na 30,000, dočim za onda bijaše u njoj samo 13,000 for. Visokočastni biskup jegarski Adalbert Bartaković predloži, da se puk pozove s nova na dobrovoljne prineske, a za to pozivlje se na primjer nedavna umrvšega grofa Dessewffya, komu je neumornim sabiranjem prinesakah pošlo za rukom, te ugarska akademija imade sada palaču. Ovaj govor razpali srca. S mjesta zapisa g. Benko Gördöcs, župnik u Uj-Kigyösu za kupnju kuće 200 for., kardinal i prabiskup 4000 for., nadbiskup Bartaković 2000 for., biskup čanadski 2000

Digitized by Google

for., biskup vacovski 1000 for., a biskup iz Subotišta 500 for.

Iz Rima. Dne 22. Veljače slavljahu ovdje boraveći Amerikanci Washingtonov rodjendan objedom. Za objeda napi Mr. Rufus King, predsjednik novojorčkoga sveučilišta, a otac poslanika kod rimske stolice od strane saveznih državah, oduševljenu zdravicu sv. otcu. — „U ovom čudnovatom gradu — reče govornik — gdje nas obkružavaju ruševine i veličanstveni spomenici, gledam tronutim srcem ovu mirnu i veličanstvenu priliku na papinskoj stolici, koja od svoga postanka vidje mnoge kraljevine, gdje propadoše, i mnoge vladarske domove, gdje izčeznuše. . . Bila mnienja koliko jim drago protivna, nije moguće, da se otmemo ter se nedivimo ovomu, svojoj dužnosti i savjesti viernomu značaju."

Iz Njemačke. Razvratna težnja slobodnih zidarah izlazi sve to jasnije na vidik. Zna se ravno već od davna, kamo oni smieraju, ali da i oni, koji najtežje vjeruju, progledaju, za to se skrbe sami slobodni zidari. Tek nedavna očitova javno tajni savjetnik Dr. Gašpar Bluntschli, meštar heidelberžke lože i počastni član ložah u Curiku, Milanu i Havru, da naime on već punih 15 godinah vojuje proti ultramontanizmu t. j. rimo-katoličkoj crkvi, a sada se opet sprema na novu protukatoličku vojnu. — Smjer slobodnih zidarah odkriva i poznati profesor Ljudevit Eckardt, njekada član bečke aule, a sada u Karlsruhi dvorski knjižničar. U 4. br. lista „Deutsches Wochenblatt" objavlja ovaj Eckardt svoj govor rečen 5. Studenoga 1865. u mannheimskoj loži, u kojem se katol. crkva prispodablja zloglasnoj kćeri Herodijadinoj, „čedu grieha," Rim se zove „moderni Babel," „karneval na poganstvo izvrgnula se kršćanstva," a vjera katolička „praznovjerstvom." — Eckardt izriče dalje u tom govoru razgovetnu izpovied, da slobodno zidarstvo prije svega radi o razlučbi učione od crkve. „Ima prije svega jedno polje, na kojem bi naročito valjalo da mi zidari poslujemo; to je mladost, slobodna učiona (t. j. zidarsko nasilje školsko). Škola je loža djetinstvu; tudier nesmie nikakova vjera, nikakov posjed, nikakov stalež lučiti, što bi već veselu mladost imalo slučiti. Odatle s hinbenimi svećenici!" To je barem razgovetno.

Iz Badenske. Singen, obćina na zemljištu grofovije Enzenberg, broji 1700 katoličkih dušah, a samo je jedna jedita ovamo udata protestantkinja. Četvrt ure od Singena ima na virtemberžkoj prot. župa Hohentwiel, ter spomenuta protestantkinja može lahko onamo ići u svoju crkvu, ako hoće. U svem obsegu od osam urah naokolo žive najviše 20 protestantah. U Singenu nije mogao nitko ni poslutiti, što će se dogoditi, a najmanje, da će ono njekoliko liberalnih rovarah početi svoj posao na tiho, jer bi ta gospoda od vlade jur od god. 1848. morala biti na glasu kao usrećitelji puka. Kano grom iz vedra neba naime stiže od ministerija prosvjete nepitav ni župno, ni kotarsko, ni okružno poglavarstvo, imenovanje protestantskoga župnika u Singenu, a ujedno nalog, da novi župnik ima dobiti stan u onoj kući, koju obćina naumi kupiti, te namjestiti kapelana, kojega već od 40 godinah neima. Bogomoljnica bude sagradjena za njekoliko mjesecih, te sada čisto katolička obćina ima uza svoga i protestantskoga župnika.

Iz Kolonije. O rodu novoga nadbiskupa našega piše münsterski „Pastoral-Blatt" ovako: „U dugoj ulici grada Münstera, štono ide od kraljeva dvora mimo krasne crkve sv. Gospe, te se od te crkve zove „Frauenstrasse," ima medju drugimi odličnimi jedna s nadpisom: J. F. Melchers. U njoj se vodi trgovina na veliko, a gospodari njezini, od kada ljudi pamte, najplemenitiji su gradjani. Uza silno bogatstvo odlikuje se kuća neobičnom pobožnošću, prostotom, poštenjem i vrlinom, tako, da i mlade ljude, što se u njoj izuče posao, vrlo ciene i svakamo rado primaju. Prestavimo-li se za njekoliko godinah natrag, vidimo sina imenom Pavla, gdje izlazi i ulazi u kuću. Najprije učenik, za tim jednu godinu dobrovoljac, pak opet referendar pravo je on veselje ne samo roditeljem, već sbog osobita dara, marljivosti, ozbiljnosti i riedke pobožnosti pravi je ljubimac i poglavarah i drugovah svojih. Na licu mogao si mu čitati krepku i odlučnu volju za sve dobro, a iz bistra mu oka virila iskrenost i razboritost. Sedam godinah bavljaše se pravoslovjem, ali mu napokon dozori odluka, s kojom se dugo borijaše — postade bogoslovom te učenikom Kleea, Görresa, Windischmanna itd. a za godinu danah klerikom u sjemeništu (g. 1840.). U sjemeništu idjaše jednu godinu pred sadanjim biskupom mogućkim. Kano kleriku pripovieda se da njetko reče Melchersu, da će biti biskup, što da ga je jako razljutilo. I u novom staležu kano svećeniku i poslie biskupu ostade mu otčinska kuća milom; neobičnom dragošću štovaše roditelje svoje. Otac mu umre, tek što je njekoliko godinah proživio kano svećenik; nu mati doživi to veselje, da si sina vidi pod biskupskom mitrom i sa štapom, te željno pohrli k njegovoj posvetbi u Osnabruk. Kad i kad došao bi i sin biskup u pohode svojoj staroj majci u Münster. Staru ovu gospodju, kojoj jedini put bijaše iz kuće u crkvu, i kojoj jedino veselje bijaše tješiti i pomagati uboge, štovao bi svatko i sbog toga osobito, što je crkvi dala takova sina. Ali bi prigodom ovakova pohoda sve govorilo: „U sjevernih misijah mora da je golema potreba novca; jer biskup Melchers opet je došao k svojoj majci." Pak i sbilja je to istina, da je Melchers trebao mnogo novca, dàkako za dobre svrhe; jer po svojem načinu življenja i po samotnosti, koju nada sve ljubljaše, za se nije ništa trebao. Koliko je god sakrivao dobra svoja djela, kad i kad izašlo bi ipak na vidjelo, da je razdao na tisuće. Uvidi-li jedan put, da je stvar dobra i plemenita, tada

Digitized by Google

bi za nju dao do posljednje pare, a što nebi doteklo, to bi morala pridati mati. Godine 1861. pozva Bog ovu plemenitu gospodju k sebi. Žalili su za njom osobito ubogi. Sin njezin s biskupom i posvećenim biskupom našega grada sprovede ju u grob. Počiva u groblju mile Gospe.

Iz Englezke. Englezki kat. tjednik „Tablet“ iznosi na javu veoma važno dopisivanje izmedju 198 dekanah, kanonikah, župnikah i drugih duhovnikah protestantskih englezke crkve s jedne strane, a izmedju kardinala Patrizzija, načelnika sbora sv. ureda u Rimu, s druge strane. Ovo pismeno obćenje započelo se mjeseca Studenoga prošle godine; a odgovor kardinala Patrizzija pisan je 8. Ožujka t. g. Anglikanci, koji hoće, da se 3 crkve, rimska, iztočna i englezka sjedine, tuže se, da jim se namjera dobro nerazumije. „Svrha našega družtva, vele oni, jest, da se tri obćinstva u svojoj cjelosti, a da nepromiene svojega osvjedočenja, stope u jedito.“ — Riečju, kako je vidjeti, anglikanci misle, da je u svih trih obćinah istina, te na jednak način, što je uglavica i ludovjet, te ju kardinal Patrizzi u svojem odgovoru kako valja odkriva, ali ujedno s ljubavju, učenom napravom i logikom velika bogoslova.

Iz Afrike. Anglikanski biskup Colenso povratio se je mjeseca Studenoga na svoju stolicu u Natal. Doček mu, kako je bilo previdjeti, bijaše strašno bučan. Biskup naime Kap-grada kao metropolita južne Afrike bješe ga svrgao s časti; ali tajno vieće u Londonu neprizna odsude. Dok je Colenso svrgnut boravio u Englezkoj, afrikanska njegova biskupija bje razkoljena. Veći dio svećenstva odtrgnu se od njega te mu odpovjedi posluh. Jedva što je bio došao u natalsku naselbinu, potražiše ga dva predstavnika stolne crkve pietermaritzburžke, Williams i Dickinson, u Bishopstownu, da mu predadu svečan prosvjed proti njegovoj namjeri, za koju dočuše, da će propoviedati u stolnoj crkvi. Biskupu nepreostade druga, van se obratiti na svjetovne vlasti. Već u subotu u kasnu večer pisà veliki sudac obojici predstavnikah pismo javljajuć jim, da je njihov prosvjed ništetan, a namjera zaključati pred biskupom crkvu nezakonita i kažnjiva. Gradić Pietermaritzburg nadje se s toga ranim jutrom u nedjelju u golemoj neprilici i zabuni. Umjesto nedjeljnoga mira — pišu „Times“ — stade vreva ljudstva po ulicah i na trgu pred crkvom. Pročulo se, da je crkveni starešina dao poskidati uža sa zvonovah; nu jedan pristaša biskupov popne se na zvonik, priveže za zvono remen te počme zvoniti. Prem je umah zvonjava prekinuta silom, dozvalo je ipak zvono množinu puka pred crkvu za čas, te malo pred 11. urom sgrnula se tušta hrpa, u kojoj bijaše vidjeti nješto i ženah, pred sjevernima vratima — zaključanima. Napokon eto i biskupa, dopraćena hrpom ljudstva, te umah zakrene prama sakristiji. Pripovieda se, da je dekan tada bio u sakristiji, pa kad se pokucalo, upitao: tko je? na odgovor pako: „biskup“ da je odgovorio: „ovdje nije ulaza.“ U to stupi predstavnik Dickinson na sjeverna vrata, te stojeć pred zaključanom rešetkom pročita svečan prosvjed „proti J. W. Colensu, po njez. veličanstva patentu (ne običnom formulom: by divine permission — po božjoj odredbi) biskupu natalskom.“ „Jer je Vaše lordstvo — veli se s ostalim — s biskupske časti svrgnuto, a ova odsuda od nadbiskupah sjedinjenih crkvah Englezke i Irske, kao što i od mnogih drugih crkvah u svietu priznato, to vjerujemo, da ova odsuda veže i pred licem Božjim. Pak jer je lord-kancelar priznao za pravo, da sjedinjene crkve Englezke i Irske u naselbinah neimaju državnoga priznanja, a njihovi svećenici mogu se smatrati samo kao članovi slobodna družtva, to je svećenstvo ove naselbine, izuzam jednoga jeditoga, objavilo očitovanje, da Vaše lordstvo od sele nepriznaje za svoju duhovnu glavu.“ Zatim se otvore vrata, a gomila nahrupi u crkvu. Pred žrtvenikom posve razpravljenim klečahu dekan i jošte jedan svećenik. Biskup praćen najzadnjom prostačinom uljeznu takodjer u crkvu te upravo k žrtveniku, gdje mu i opet stade na put predstavnik s prosvjedom, na što mu biskup samo u kratko odgovori, da je došao obavit dužnost svoje časti. Na to ustade Turnbull, punomoćnik biskupa kap-gradskoga, te pročita u ime metropolite odsudu nad Colensom izrečenu. Jedva što ovaj prestade, zaviknu dekan: „Što svežete na zemlji, biti će svazano i na nebu. Tako je svemogući potvrdio ovu izreku. Odatle! Odlazite iz ove kuće Božje!“ Biskup sve to neće da čuje, već obuče crkveno ruho i počme služiti liturgiju, s kojom se je puk slagao. Zatim se pope na propovjedaonicu te reče propovied, kojoj zaključak glasijaše posve u smislu onoga tumačenja sv. pisma, sbog kojega svećenstvo nanj i mrzi. Ova viest razjašnjuje položaj anglikanske crkve i velik razdor u njoj.

(Knjižtvo.) Iz tiskarne Drag. Albrechta u Zagrebu izašla je ovih danah u ukusnom izdanju a valjanom prevodu: Fabiola ili crkva u podzemnicah (katakombah.) Napisao stožernik Nikola Wisemann, nadbiskup westminsterski, preveo Josip Zorić. Stoji 1 st. 70 nč. — Imajući i hrvatski prevod čuvenoga ovoga djela, želimo, da nadje što više čitalacah i čitalicah, osobito u onih družtvenih kruzih, kojim ga je pokojni slavni stožernik namienio.

Dopisnica uredničtva.

? u Kr. — Novci su stigli i predani na oba mjesta.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 14. **U ČETVRTAK** **5. TRAVNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Alleluja!

(Piše Gj. Milivoj Š. Banjalučki.)

Haec dies, quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea.

Graduale ex Mis. Dom. Resur.

Per aspra ad astra, stara je poslovica, pa ogledamo-li se u životu, to nam se sto i sto prigodah pruža, gdje ju pravo upotriebiti možemo, pače isti život naš nečini se ništa drugo, nego puka inkarnacija te poslovice. Dopustit ćeš dakle čitatelju blagi, da se ja ovaj put slobodom tvojom poslužim, i da te per aspra privedem ad astra. Treba mi ovdje tužna slika, pa bih ti ju vrlo rado nacrtao; ali me je strah, bila bi slika nepodpuna. S toga ako baš i nisi ovaj put voljan tugom se zabavljati, provedi se ipak sa mnom, poslje male tuge — per aspra doći ćemo do radosti, ad astra — ad diem, quam fecit Dominus, da se uzveselimo i radostni „Alleluja“ uzpjevamo.

Doista čudan uvod, nu neću ga ovdje razjasnjivati, razjasnit će se možda sam; ti pako čitatelju blagi, kako te jur zamolih, unidji sa mnom u njeku kršćansku kuću, koju grobna prikupila tišina, a onda da podjemo dalje, kako ćemo laglje naša razmatranja zapredati moći. Sve je u kući tiho, sve nujno i zaplakano; sve se po njoj provlači poput ponoćnih sablastih, a upitaš-li zašto? netreba ti drugoga odgovora, nego da stupiš u sobicu; tuj ćeš naći pravi i najbolji odgovor. Evo drobna dječica kleče po crnoj zemljici, majka sjedi kraj postelje, nemože da plače, jer bi joj tople suze lahkotile bol, a ta joj mora težka biti; u postelji pako leži otac, ah! ljubezni otac, jedini štit i jedina utjeha čitave mnogobrojne obitelji. Težka mu bolest dušu već na jezik natjerala i za malo — prhnut će, riešiti se nesnosnih okovah, ostaviti grdnu tamnicu, lomno oto i bolešću izmučeno tielo. To je čitatelju moj tužna ona slika, što je trebam i što bih ti ju slabim svojim kistom slikati morao, a ovako doveo sam te možda i preko tvoje volje na lice mjesta, da slikaš sam, kako ćeš najbolje znati. Nije jadniku težko umrieti, što bi se možda smrti bojao, kad mu je ona dobro došla, da ga uvede u luku mira, pošto je ovdje na bojištu dobar bojak bio, in carne enim ambulans, non secundum carnem militabat (II. Cor. 10, 3.); nego je njemu težko ostaviti biednu ženu, vjernu polovinu žića svoga, i drobnu dječicu, med koju je otčinsko svoje srce porazdielio; svaka suzica, što iz njihova oka kane, stostruči mu i onako težku bol, pa to je upravo, što mu još dušu na jeziku drži; inače, mislimo, odletila bi jur davno put nebesah. Težko mu je, ali napokon umiri se, kako se to kršćaninu pristoji, koj svakdan skrušeno moli: budi volja tvoja, koja se u svem izpuniti mora, bez koje niti ptičica iz zraka, niti vlas s glave nepada, bez koje ništa na tom svietu nebiva, osim grieha; on biva mimo ote najsvetije volje. Utješio se bolnik sladkim pouzdanjem u premudru providnost Božju, neiztražujuć na tanko, u čem da se ota providnost sastoji, da-li se na sve i pojedine, pače da-li se na svaku najmanju i najnevredniju stvarcu proteže, nego živo vjerujuć, da je Bog stvorio nebo i zemlju i sve, što je na nebu i na zemlji, da on sve može, jer je svemožan, i da se za sve brine, jer je neizmjerno dobar. Pokorio se svetoj volji Božjoj, znajuć dobro, da bez nje ništa nebiva, da ona sve ravna, kako je po nas ponajbolje, i da se njoj sve podložiti mora, kako joj se i isti Sin Božji u onoj gorkoj getsemanskoj uri podložio: „Otče moj! tebi je sve moguće, ukloni ovu čašu od mene! nu ne moja, nego tvoja budi volja.“ Utješio se i smrti se nebojao, znajuć, da je ona, ma i grozna, pravedniku dobro došla, a sviest ga tješila, da je u Boga milost

Digitized by Google

našao, da je pred njegovim licem pravednim pronadjen. Zaboravi dakle na svoju bol, i stade si miliće tješiti, neka neplaču, Bog da će jim biti mjesto njega dobrim otcem, njegovoj se svetoj volji neka pokore i umire; ta otaj razstanak i onako dugo trajao nebude: doživjet će i oni, a za ovim kratkim životom traje život bez kraja i konca, život — vječni.

Vidjeli smo, kako otac na smrtnoj uri družinu svoju tješi, nu ostavimo ga sada; njemu je zadnji sat iztekao, a njegovi se umirili, utješeni liepom nadom, da neće dugo razstavljeni biti, već da će prije, nego i misle, doći čas, u koj će se sastati, da se nikad više nediele. Podjimo sada dalje, nećemo-li možda tužnoj otoj slici vjernu analogiju naći? Ufam se, da hoćemo, a da ju i neidemo Bog zna kuda tražiti. Evo unidjimo u koju godj crkvu, mislim ovdje hram gospodnji, i obazrimo se po njoj, kakva to tišina, kakov se tuj razor vidi. Eno oltari, prije nakićeni, da jih je milo pogledati bilo, sada svakoga nakita lišeni; svetohranište, dosele uviek zatvoreno, sada otvoreno, a vječni plamen pred njim ugašen. Čovjek bi u prvi mah posumnjao, da se ovdje koja svetogrdna ruka umješala. Ali eno u crkvu ulaze pobožnici tihi i mirni, kako je i u crkvi tiho i mirno; nečuješ ništa do težki koj uzdah, a sa pievnice (kora), odkale te prvo blažila vesela i ugodna svirka orguljah, ječi sada tužna pjesma: „O vi svi, koji prohodite putem, razgledajte i vidite, je-li boli, kakva je moja;“ a za pjesmom romoni turoban odzvuk umiljnih orguljicah toli tužno i ganljivo, da ti srce, ako nije kameno, prosuziti mora. Nu što je to, kakova to tišina, kakva tuga u hramu Božjem? Tko je umro, da se crkva toli težko razžalila, da ga toli tužno nariče? Odgovorit će ti svako djetešce: veliki je petak, i time je sve reklo. Eno u kutu priredjena je prilika groba, a u njem množ raznobojnih svjetiljčicah i mirisava cvieća, usried pako toga tužnoga sjaja položen je sam Bog u presv. otajstvu. Sad znademo, s čega onaj nered, s čega ona tuga, zašto tolika mrtva tišina hramom vlada. Čujmo naricanje, kako je tužno i u srce dirajuće: „Quo abiit dilectus tuus, quo declinavit dilectus tuus? — Recedite a me, amare flebo; nolite incumbere, ut consolemini me.“ Dakle neutješiva je crkva Božja, što joj je najmiliji otišao, izgubila najdobrostivijega zaručnika; zli ga ljudi izdali, težko ga namučili, te izmučena na križ pribili, gdje je svetu svoju izpustio dušu. Dobra zaručnica slavi spomen tužnoga onoga časa, kad su joj najmilijega vjerenika umorili, i slavi ga u podpunoj tuzi; s toga ona mrtva tišina, s toga zamuknuše miloglasna zvona, da kako su prije zvonkim svojim glasom Boga slavila, tako sada dubokim mûkom njegovu smrt navieštaju; zašutiše orgulje i slavospjevi, te mjesto njih odmnievaju tihe tužaljke, odmnievaju tužna proročanstva o pregorkoj muci Isusovoj, razleže se turobna pjesma: „Puče moj, što učinih tebi, ili i u čem razžalostih tebe,“ u kojoj preblagi Spasitelj kršćanom milo spočitava, što mu oni za veliku ljubav golemu neljubav vraćaju, što ga iznovice na muke traže; mjesto veselih evangjeljah, čita se pregorka muka Isusova, da razmotrimo, koliko je on za nas trpio. Svećenici čine službu Božju u crnoj boji, u boji pokore i tuge; oltari su razpravljeni, razpela prikrivena, a svetohranište otvoreno; jer neima u njem najsvetijega, on je u grobu, u kom još nitko položen bio nije; tamo ga pohadjaju vierni, tamo mu se klanjaju, tamo na grobu njegovu plaču u pokori za griehe svoje, kojimi su tolike njegove težke muke i toli sramotnu smrt prouzročili. Eto, čitatelju blagi, kako dobra i vjerna zaručnica svoga zaručnika oplakuje i nariče, te bi posve lasno od velike tuge i svisnula, da ju sam zaručnik ljubezno netješi: „U kući moga otca mnoga su prebivališta. Ja odlazim, da vam prebivalište pribavim, i onda ću doći i uzeti vas k sebi, da budete i vi, gdje sam ja.“ Tako Isus tješi zaručnicu svoju, a po njoj i vjernike svoje, neka znadu, da ako i jest umro, oni ga ipak posve izgubili nisu; jer da će uzkrsnuti i onda bivati s njimi do konca svieta, a kad oni umru, da će ih uzeti k sebi i oni s njim bivati do vieka.

Pravilo je u naravi, kada se dvie diametralno protivne stvari jedna prema drugoj stave, da se onda opreka njihova jače vidi; tako na primjer liepu sliku kraj kakove ružne, to će nam se ova ružnija, a ona ljepša pričiniti, nego što i sbilja jesu; tako opet, kada što mukom i trudom stečemo, to nam je ono, što stekosmo, tim milije, čim nas veće muke stajalo, te čim nas više tuga tišti, to nam je onda radost tim sladja. Čitatelju mili, sretnim bih se cienio, da je i tebe tužno ovo slikovanje pripravilo, kako ćeš radostnije primiti, što će sada sliediti, a ja ću nastojati, da ti ugodim, jer bi žalio, kad bi se po nesreći zanovietanjem mojim uzlovoljio. Sve ovo, što je dosele napisano, smatraj kano praeludium, jer mi je prava nakana, da pišem o „Allelúji,“ to jest o vremenu, kad se taj uznositi slavoklik svuda pjeva, a spomenuo sam tužni „Popule meus,“ kako ćeš tim radostnije veseli „Alleluja“ prihvatiti.

Povod dakle ovim mojim redkom jest nastalo uzkrsno vrieme, vrieme najprikladnije, da se duševnom kakvom zabavom zabavimo, i da razmislimo, čemu smo punih 40 danah pokoru činili. — Alaj Bože, pomislit će mnogi čitatelj, pošto probavismo sretno otu dugu korizmu, sada da

Digitized by Google

razmišljamo, čemu smo pokoru činili. Nije-li to poslje smrti za griehe se kajati? Bit će mi dopušteno, da ovaj put protuslovim, te da se ponješto izpričam. Bila bi najveća preuzetnost i u snu pomisliti, da blagi čitatelji nebi znali, čemu su pokoru činili, pa mi nikad niti na kraj pameti nije došlo, da korizmenu prodiku gradim, nego me nastalo uzkrsno vrieme prinukalo na kojekakve mozganice, pa ih blagomu čitateljstvu na čast i Bog bi dao ugodnu zabavu prinosim.

Podjimo još jednom u hram Božji. Kakva to sada u njem živost! Što bje razmetano, diže se, što bje opušteno, redi se, što bje svakoga nakita lišeno, kiti se. Kakva to žurba, pa opet kod sve žurbe još svejednako tajinstvena njeka tišina crkvom vlada? Mora da je priprava za golem kakav čin. Što, zar će možda mrtvaca sprovadjati? Jest sprovadjat će ga, ali ne u grob, jer je već u grobu bio, nego iz groba u život, na slavje. Razgovorna zvona opet zatutnjela, i na njihov glas puni se crkva ljudstvom; eno svećenik Božji stupa svečano odjeven do groba, podigne ondje položeni križ i zapjeva važnim glasom: „Surrexit Dominus vere, alleluja!“ i sviet se giba na svečani prohod, u kojem ide i sam uzkrsnuli Bog u presv. otajstvu sakriven, a pred prohodom nosi se njegova slika, kojoj se u ruci pobjedna zastava vije. Ovaj svečani prohod priliči nam Isusa, kako je nad pakao sišao, kako slavno od mrtvih uzkrsnuo, u nebo uzišao i kako se u naša srca uvraća. Ovim prohodom predočuje nam se jasno sjajna pobjeda, što ju Gospodin nad paklom i njegovimi silami održao. Isus je razbio moć sotonsku i nije morao poput inih umrlih kano sužanj u pakao sići, nego je sišao kano „slobodan medju mrtvimi“ i kano pobjednik, da pokaže sotoni moć svoju, da mu ugrabi plien, i da utješi te oslobodi duše pravednikah.

Haec est dies, quam fecit Dominus! Doista velik dan, kada nam Bog Spasitelj od mrtvih uzkrsnuo, time djelo spasenja ovjenčao i dovršio, te ujedno naznačio, da ćemo i mi uzkrsnuti. Exultemus et laetemur in ea! Velik je to blagdan, dà najveći i najuzvišeniji svih kršćanskih blagdanah, što ga Grgur Nazianžanin kraljem svih danah, blagdanom svih blagdanah zove, koj ne samo sve ljudske i svjetske, nego i iste na čast Isusovu naredjene blagdane svečanošću nadkriljuje, kaošto sunce žarkošću svojom zviezde zasramljuje. Slavi otaj blagdan ista narav: studen se gubi i zimske one obumrlosti nestaje, šume se dale u list, livade u zelen, a polja i njive u najkrasniji cviet. Najljepša čest ljeta, ili kako opet sv. Grgur Nazianžanin veli, kralj ljeta pripravlja kralju danah sjajan doček, prinosi mu na dar sve, što je u njega najljepše i najugodnije. Otvara se proljeće vremenito, ali otvara se i proljeće duševno, proljeće za dušu i za tielo, proljeće vidivo i nevidivo. Haec est dies, quam fecit Dominus, to je pravi dan gospodnji, jer je toga dana Krst kano pobjednik smrti i sotone slavodobitno iz groba uzkrsnuo i time najjasnije posvjedočio, da je Bog i od Boga poslan; s toga i propoviedahu apoštoli svagdje i svakomu uzkrsnuće Isusovo kano temelj svega kršćanstva, ma se to i činilo žudijam sablazan, a poganom ludost. Zatim je uzkrsnuće Isusovo njekim načinom dopunak našega spasenja: ako Krst nije uzkrsnuo, tada je zaludna vaša vjera, jer ste tada još u vaših griesih. (1. Cor. 15, 17.) Napokon nahodimo u uzkrsnuću Isusa, obćenite glave naše, dovoljno jamstva, da ćemo i mi, uda njegova, uzkrsnuti. S toga slave kršćani otaj dan osobitom svečanošću i neobičnim veseljem, čestitaju si uzkrssa: srećan Alleluja! pripravljaju kojekakva posebna veselja i svečanosti, poimence za dječicu, čuju se posvuda svečani slavospjevi, kojim se dodaje uznositi „Alleluja“ „Slavite Boga.“ Kaošto je njekoč potomstvo Izraelovo otim „Alleluja“ slavilo Jehovu, što ga oslobodio robstva egipatskoga: tako ga slavimo i mi istom riečcom, što nas izbavio robstva djavlova. Dočim se otaj svečani „Alleluja“ od nedjelje sedamdesetnice za ciele korizme nečuje, prekida mu svečani odzvuk na veliku subotu onu tišinu, što još uviek oko groba Spasiteljeva pritisnula i na taj odzvuk prolazi crkvom njeka radost, što će doskora pobjedu zaručnika svoga nad njegovimi dušmani radostna proslaviti moći. U staro doba bio je cieli uzkrsni tjedan sve do biele nedjelje blagdan i za to svečano vrieme primahu novokršćenici u snieżnih svojih odjećah svaki dan presvetu pričest. Sve je na uzkrs veselo, sve radostno i sve odiše njekom pobjednom sjegurnošću. Uzkrs je za svakoga dan radosti, dan veselja, u koj uzkrsnusmo svi sa Spasiteljem. S toga je bio njekoč običaj o uzkrsu odpušćati robove, kažnjenike i dugove, da se i time Spasitelju izkaže zahvalnost, što nas oslobodio smrti i njezinih vječnih okovah. Šta više, uzkrs nije samo za nas žive blagi dan, već je to i za pokojnike: „Communis infernis simul ac supernis ista festivitas, quia resurgens Dominus a mortuis et illic festivitatem dedit, ubi mortem vicit, et istic, ubi victor a morte remeavit“ slovi sv. Lav; a sv. Grgur papa veli, da je uzkrs blagdan i za angjele: „Nostra festivitas fuit, quia nos ad immortalitatem reduxit, et angelorum festivitas exstitit, quia nos revocando ad coelestia, eorum numerum implevit.“

Eto nebo, zemlja, pače isti pakao podvikuju nam: Haec est dies, quam fecit Dominus, a koj smrtnik da neodgovara radostan sa sv. crkvom:

Digitized by Google

exultemus et laetemur in ea, alleluja, alleluja! kad mu je upravo taj dan došao posrednik med Bogom i čovjekom, Bog i čovjek Isukrst, te poprimio život umrli, da nam pokaže život neumrli, umro ali u brzo i uzkrsnuo, što je za nas i potrebno bilo; jer da je nam, što smo samo za umrli život znali, koliko godj putah porekao i obećao uzkrsnuće pùti, a da nam ga sam pokazao nije, tko bi mu vjerovao? Bog dakle došao nam kano čovjek u tielu, umro od svoje volje, uzkrsnuo po svojoj mogućnosti i tako primjerom pokazao, što nam je jur odavna kano plaću prorekao (sv. Grgur papa). Mnogu utjehu i mnogu radost donosi nam vjernikom Isusovo uzkrsnuće; sada naime ne samo da znamo, da nam je duša neumrla, nego i to znamo, da će se ovo naše razpadnuću podvrženo tielo opet jednoč s dušom sjediniti, da onda nikad više neumre; znademo, da ima i za nas uzkrs, kad će naime pùt naša od razpadnuća svoga nesamo moralnoga, nego upravo fizičnoga uzkrišena biti. Ota vjera kriepila je mučenike u najstrašnijih njihovih mukah, bodrila ih, da su sve dragovoljno za Isusa trpili. „Jer su učenici Isusa poslje uzkrsnuća vidjeli, njega se ticali i unj vjerovali, prezirali su smrt i našli se pobjeditelji smrti,“ veli sv. Ignacij. Isus podignuo je uzkrsnućem svojim pobjednu zastavu, pod koju zove svetce i vjernike svoje: „U svietu će vas progoniti, ali uzdajte se u me, ja sam sviet nadvladao;“ on je prednosio otu zastavu, a koji su ga sliedili, kajali se nisu. Sv. Stjepan prvomučenik vidio je uzkrsnuloga Isusa o desnici Božjoj, i taj ga pogled u toliko ojačio, da je radostno život žrtvovao. Sladka misao na razpetoga i od mrtvih uzkrsnuloga Spasitelja bila je mučenikom ponajjači štit, s toga piše sv. Pavao učeniku svomu Timoteju: „Pomisli, da je gospodin Isukrst od mrtvih uzkrsnuo,“ i timi posve jednostavnimi, ali u sebi mnogo značećimi riečmi bodri ga na svaku kriepost. Pače i sam se apoštol ovom vjerom tješio, znajuć dobro, da se samo mukom može u vječno blaženstvo doći, kano što je i sam Spasitelj istom poslje muke unišao u slavu svoju; ali uz to je i dobro znao, da se jakošću istoga Spasitelja može svaka muka, dapače ista smrt pobjediti, pa s toga se i jest Isusu za volju svakomu rugu i progonstvu podvrgao; Isusovo mu je uzkrsnuće jamčilo, da će poslje biti slave Isusove dielnik, kano što je sada njegove muke sljedbenik. To ga je ponutkalo, te je drage volje stao naviestati evangjelje i uzeo na se sve one težkoće, s kojimi je oto navieštanje spojeno, da i drugi budu dielnici spasa u Isusu i uživaoci vječne slave. I nije se prevario, jer je živa istina, da ćemo s Isusom živjeti, ako smo s njim umrli, da ćemo vladati, ako smo trpili, kako to liepo sv. Augustin reče: „Propria fides est Christianorum resurrectio mortuorum, caput nostrum Christus ostendit, et exemplum fidei nobis praestitit, ut hoc sperent membra in se, quod praecessit in capite;“ i ovom vjerom, ovim sjegurnim ufanjem kriepimo se u svih nevoljah žića našega i punimo se već ovdje na ovoj suznoj dolini nebeskom utjehom.

Obazrimo se malko pa ponovimo, što smo gore više rekli, da naime po Isusovom uzkrsnuću znamo, da nam je duša neumrla, i budi mi dopušteno, da se ovdje od uzkrsa i Alleluje udaljim, i da koju, ma i podulju, o duši prosborim. Tà mislim, da je i vriedno o duši sboriti, kad je ona blago nada sve blago. — Pjesnici, kad ćute slabost svoju, da nemogu koje stvari dobro opjevati, zaklinju pjevačicu vilu, da im se na gudalo vine, a ja budeć sbilja, da o duši štogodj dostojna napišem, spoznajem i osjećam vrlo dobro slabost svoju, zazvat ću kojega temenjaka, da mi se o pero vine, nebi-li tako bolje i sretnije uspjeo. Tuj mi se odazvao vrli Nicolas, pa evo po njem sliede ova umovanja, kojim ja, rado priznajem, još ni s daleka dorasao nisam.

Da te pitam čitatelju blagi, je-li mi sbilja imamo dušu, i kako bi se to dalo dokazati, ti bi mi se nasmjehnuo i liepo odgovorio, da je ota istina već time najbolje dokazana, što imamo pojam o duši, pa bi i pogodio; jer mi sbilja ob onom samo pojam imati možemo, što nam već u sebi pravni ili neupravni temelj svoga bivstva predpostavlja. Mi si doduše možemo krive pojmove stvoriti, ali neima kriva pojma, koj u svojih sastojnih čestih istinit bio nebi; neistinitost bo sastoji se jedino u poredbi ovih sastojnih čestih. Tako n. pr. neima ničesa, što bi umišljenije bilo, nego je ona zvier u basni, što se „hipogrifom“ zove, pa opet neima ništa istinitijega, nego što su sastojine ote zvieri, konj naime, orao i lav. Da mi dakle nebi imali pojma ob ovih triuh životinjah, to nebi bili podobni sastaviti od njih jednu cielost, ili da ote životinje u naravi sbilja neobstoje, a mi da ipak imamo pojam o njekoj od njih sastavljenoj cielosti, to bi morala obstojati; jer gdje neima ničesa, tuj se neda ništa sastaviti, a bome niti išta predstaviti.

Nastaje sada pitanje: odkuda nam ipak taj pojam o duši, i tko nam ga mogao dati? Kako bi otaj pojam u svietu nastati mogao, da bi sbilja neistinit bio? Je-li možda stvoren? to bi onda morali već nješto imati, od čega bi otaj krivi pojam stvorili, a kako ćemo šta imati, kad si sa svih pet ćutilah ništa do krutih tjelesah predstaviti nemožemo, kako bi se dakle doumiti mogli sućtvu (substanciji), u kojega neima posve ništa tjelesna? Zar možda kruta tvar (materia) sadržaje u sebi

Digitized by Google

pojam, koj bi čist, jednostavan i beztjelesan bio, kaošto je to pojam duha? Kako bi mogla tvar biti počelo onomu, što se samo od nje sasvim luči? kako bi mogla u čovjeku tvar biti ono, što misli, to jest ono, što je u čovjeku tvrdo uvjereno, da nije ništa tjelesna? Ima medju pojmom tiela i medju pojmom duha jaz, što ga nikoja ma i kako tvorna razmniva zajaziti nemože; jer se oba medjusobno izključuju; možemo doduše pojmove zamjenjivati, ali se njihovoj bitnoj (essentialis) sadržini dovinuti nemožemo. Bi-li si na primjer mogli stvoriti treći kakav pojam, koj niti bi tjelesan a niti duševan bio? Nebi; jer neznamo, gdje da potrebne zato sastojine uzmemo, pa upravo tako bilo bi s onim, koj bi najprije imao samo pojam tvarnosti, pa bi si onda htjeo da stvori pojam duha. Iz toga svega evo jasan zaključak: Mi imademo pojam duha, a kano tvarni sami si ga stvoriti nemogosmo. mora dakle da je otaj pojam prvotan, da je izvoran. da je crpljen neposredno iz bitka (existencije) duha.

Taj bi dokaz, kako je iz njega samoga vidjeti, i onda nepobitan stajao, kad bi pojam duše jedan jediti samo mudrac u svojoj glavi zamislio bio, jer nemogućnost, da si ga je otaj mudrac samo umislio, ostala bi jednaka, a kamo dakle neće nepobitan stajati, kad zamislimo, da je taj pojam svim ljudem poznat, da si ga svi prisvojiše, bili oni kojega godj vremena ili mjesta, mnogo ili malo naobraženi, svi govore: moja duša, moj duh, kaošto se veli moja ruka, moja noga: de quo autem universa natura convenit, veli Cicero, id verum esse oportet.

Doista neima ničesa, što bi toli sigurno bilo, koliko je sigurna istina, da imamo dušu. Dušom zamjećujemo svaki utisak, a ista ova duša zamjećuje i sama sebe, luči sebe od utisakah i opet razne utiske medju sobom, razmatra ih, ponavlja, razdvaja, važi, razsudjuje i vlada njimi, ona obstoji prvo njih i sve ih preživljuje. Ista ona unutarnja ćut, koja nas uvjerava. da istinu govorimo. kad velimo: ja jesam. . . . oko mene ima predmetah, što jih ja vidim, ja osjećam, ista ona ćut, velim, uvjerava nas, da je oto „ja“ posve ine naravi od onih predmetah, te dočim u predmetih osjećamo prostor, lik, boju, težinu i djelivost, uvjerava nas takodjer, da ota svojstva nikako nepripadaju onomu ja, što ništa drugo nije, nego naša duša, kaošto se usuprot niti osjećanje, misao, želja, volja. jednostavnost bivstva, kojimi se svojstvi duša odlikuje, nikako na kruta tjelesa protegnuti nemogu; uvjerava nas, da je duša isto tako beztjelesna, kaošto su godj tjelesa bezdušna. Istina dakle, da duša zamjećuje sama sebe, a i da zamjećuje onu razliku, kojom se od tjelesah luči, tako je temeljita, kako je temeljita istina, da tjelesne stvari osjećamo i tajiti je nemožemo, nismo-li nakani sve, pače i bivstvo svoje zanekati.

Dà, još za korak i dalje smiemo koraknuti. Mogli bi sve tajiti, ili bar o svem podvojiti, pa će ipak gore dokazana istina ostati stalna i preko svake i najmanje dvojbe; jer sve, što nam se čini, da oko nas biva, sav vidivi sviet, što se oko nas giblje, mogao bi prazan samo biti san, pusta fantastička utvora. Ma da i jest ova hipoteza umišljena i vrlo smjela, to barma nije nelogična, kad nam se na primjer i u snu čini, da vidimo prave predmete i prave prigode. a to ipak samo snivamo; moglo bi dakle biti, da i to, što budni gledamo, u snu samo gledamo. i da je razlika ona medju budnoćom i medju snom tobožnja samo razlika, te i ona prividan san. Tuj dakle neima ničesa. o čem se nebi podvojiti moglo; ali dalje u toj hipotezi ni makac postupiti nesmijemo, nećemo-li pasti u bezumlje, da podvojimo naime i ob onom ja, što dvoji ili taji; jer ako dvojim o svem, to nemogu dvojiti o tom, da dvojim. ili ako tajim sve, to nemogu ipak tajiti to, da tajim, jer kad dvojim. to sigurno moram da jesam. nemoguće bo je dvojiti, a da ono, što dvoji. neobstoji. Što će pako reći — dvojiti? Reći će — misliti, a misliti može samo duša; ergo ona je jedina preko svake dvojbe, koja mi svjedoči vlastito svoje bivstvo, a i bivstvo ostalih tjelesah, koja od nje svjedočanstvo življenja tražiti moraju.

Nije-li time bjelodano dokazano, da imamo dušu? Jest, a koliko je ona od tvari odličnija, dalo bi se opet na dugo i široko izvoditi, na strah me je, da sam već i ovim filozofičkim izvadjanjem trpljivomu čitatelju dojadio; medjutim za ovaj put mora mi biti milostiv: rad bih se baš do kraja izpisati. Budi mi dopušteno još ovdje napomenuti samo tri attributa, kojimi duša nadkriljuje tvar, i onda ću namah proći na neumrlost. Jesu pako ota tri attributa: ćut, — poznanje, — savjest, koja podnipošto tromoj tvari pripadati nemogu; to su sigurni znaci, po kojih jasno razabiremo. da ima u nas njeko beztjelesno sućtvo. — Kako je ota istina jasna. našlo se ipak ljudih, koji su ju tajili, tvrdeć, da neimamo duše, niti kakova duševna sućtva, već da je u nas pusta tvar, a u toj tvari njeka sila, koja da živi, s toga im ime materijalistah i to su theoretički materijaliste; a koliko više dan danas praktičnih ima, koji priznavaju doduše. da imadu dušu, ali žive jadnici, kano da joj ni traga nije! Nu ostavimo ih, zaželimo samo, da se osvieste, pa prodjimo na drugu istinu, koja veli, da je duša neumrla.

(Nastavit će se.)

Digitized by Google

Papinski grobovi.

Nedavna namjestiše u crkvi sv. Petra u Rimu prekrasan spomenik Piu VIII. Na spomeniku vidi se Pio VIII. kako je u čas dolazka pred vječnoga sudca on klekao te sklopio ruke, Petar i Pavao predstavljaju ga, a Spasitelj razkrilio ruke. Na podnožku spomenika napokon vide se slike razboritosti i pravednosti.

Povodom odkrića ovoga spomenika donese „Osserv. Romano" kratak pregled svih papinskih grobovah. Pape prvih stoljećah pokopani su u katakombah. Poslie progonstva počeše nje zakapati u hramu sv. Petra i Pavla. Spomenici, koji do sada ostadoše, svi su u raci sadanje crkve sv. Petra. Od 9. stoljeća bili su pape zakapani što u sv. Ivanu na Lateranu porad blizine papinskoga dvora, kano Silvester II., što pako u tudju zemlju kano Grgur VII. (u Salernu u zatočju). Ali ipak grob Bonifacija VIII. jest u raci sv. Petra. Dokle pape stolovahu u Avignonu, zakapani su u Francezkoj. Za razkolja zapadnoga zakopani su pape, gotovo svi umrvši u biegu, izvan Rima: Grgur XII. u Recanati, Aleksander V., u Bolonji, Ivan XXIII. u Fiorenci; Martin V. kojno razkolje prekinu i umre u Rimu, ima grob u Lateranu. Poslie polagali bi pape na počinak u razne crkve vječnoga grada. Eugenij IV. bje prognan, ali je umro u Rimu. Pio II. umro je u Jakinu, ali mu je tielo preneseno u Rim. Za obnove i pregrade sv. Petra srušeni su mnogi spomenici, a njekoliko preneseno u druge crkve, n. pr. Pio II. i III. u sv. Andriju della Valle. Julij II. počiva kod sv. Petra ad vincula pod Mojsijom od Michaela Angela. Njegov nasljednik Lav V. bje zakopan u S. Maria sopra Minerva, a tako i Klement VII. Pavao IV. Urban VII. i Benedikt XIII. Nasljedniku Lava X. Hadrijanu VI. grob je u njemačkoj narodnoj crkvi S. Maria dell' Anima. Kosti Nikole IV. Sv. Pia V. Siksta V. Klementa VIII. Pavla V. i Klementa IX. počivaju u crkvi S. Maria Magiore. Pio IV. počiva u crkvi S. Maria degli Angeli. Inocencijo X. u crkvi sv. Agneze; Grgur XV. kod sv. Ignacija; Klement XIV. u glavnoj crkvi svojega reda (minoritskoga) agli Apostoli. — Napokon tko je god do sada obašao crkvu sv. Petra, sigurno da je od čuda postao pred grobovi Pavla III. — od Vilhelma della Porta; Vrbana VIII. od Berninia, Aleksandra VII. od istoga, Grgura XIII. od Rusconia, Grgura XIV. i Lava IX. od Mannota, Aleksandra XIII. od Jos. Verlosia i Angjela Rossia, Inocencija XII. od Valle. Klement XI. počiva u kapitulskoj dvorani. Spomenik Benedikta XIV. djelo je Bruzzijevo; a Klementa XIII. i kipa Pia VI. jesu umotvori Canove. Spomenik Pia VII. jest od Thorwaldsena, Lava XII. od Fabrisa a Grgura XVI. od Amicia.

Viestnik.

Iz Zagreba. Svečanost gospodnjega uzkrsnuća, koja se svake godine na veliku subotu u večer što velebnijim načinom slavi u prvostolnoj crkvi, ovršio je i ove godine glavom uzoriti gospodin stožernik u sjajno razsvietljenom hramu. Isto je tako nj. uzoritost i prvi dan uzkrsa svečanu misu pjevala, poslie nje velikomu množtvu sabranoga svieta propoviedala, a poslie podne i večernicu odslužila.

— Okružnicom od 29. Rujna 1865. pod br. 2062. obaviestiv prečastni duh. stol velečastno duhovničtvo nadbiskupije zagrebačke, da je boraveći prošle godine u Rimu častni otac Vinko Basile dobio tamo 800 misnih namjenah, pozva isto, da, budući pomenuti otac želi pripadajuće novce obratiti na koju narodu našemu koristnu stvar, preuzme te odsluži te misne namjene. Častni otac, komu podje za rukom dobiti iz podzemnicah rimskih izkopano dobro sačuvano tielo sv. Vinka mučenika, potroši primite za onih 800 misnih namjenah novce na krasnu škrinju i sjajno odielo, u koje je spravljen sv. mučenik, a ostatak prodje na prenosbinu iz Rima do Zagreba, gdje je sv. tielo predbježno položeno u crkvi sestarah milosrdnicah, odkud će se, kada mjesto priredjeno bude, svečano prenieti u prvostolnu crkvu. — Budući se rimskoj stolici ima opremiti službena svjedočba o odsluženih rečenih misnih namjenah, a dosad su samo iz triuh kotarah stigle dotične okružnice, s toga se pozivaju ovim sva velečastna gg. podarcidjakoni, da te s izkazom preuzetih misah providjene okružnice što brže u nadbiskupsku pisarnu poslati izvole.

— Uzoriti gospodin stožernik nadbiskup obdario je župnu crkvu sv. Marka u Jakuševcu znatnim darom u crkvenoj rubenini, napravljenoj u ovdašnjem samostanu milosrdnicah; što kako je za prieku nuždu i u dobar čas došlo, tako visokomu darovniku blagodari po sto putah župnik sa župljani.

— Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj poklonio je 50 stot. podpornoj zakladi za siromašne učenike gimnazije požežke.

— Vikar ovdašnjega franjevačkoga samostana otac Benvenuto Pančić umro je nakon podulje bolesti dne 31. Ožujka u 54. godini vriedna i zaslužna života.

— Dne 2. Travnja preminuo je u ovdašnjem nadbiskupskom sjemeništu Janko Šušlje, bogoslov 1. godine.

— „Domobran" oglasio je dne 29. Ožujka t. g. sliedeću obznanu: Dne 27. Ožujka 1866. uzapćeno je u gradu Varaždinu više komadah od razbitoga kaleža i inih srebrnih česticah na ures crkvenih spravah spadajućih; — i pošto bi posve vjerojatno bilo: da prijerečeni predmeti proizlaze od ukradjenoga kaleža ili ciborija; s toga se p. n. gospoda župnici, kojih crkve bi možebiti porobljene bile, ovime službeno pozivaju: da čim prije ovomu satničtvu prijaviti izvole, kakovi su

Digitized by Google

predmeti u njihovih crkvah ukradjeni i kada je kradja izvedena.

Satničtvo sl. i kr. grada Varaždina 28. Ožujka.
Zadravac, satnik.

Iz Ugarske. Na 27. Ožujka umro je u Pešti u 55. godini života preuzvišeni gosp. Dr. Mihovil Haas, biskup satmarski.

Iz Tirolske. U tirolskom saboru prodro je zahtjev vjerozakonske jedinosti kamo pretežnijom većinom, nego-li za posljednjega zasjedanja. Zakonska naime osnova izradjena vjerozakonskim odborom, uslied koje se samostalna protestantska obćina ili područnica može ustrojiti, te onda tekar dobiti pravo javnoga bogoslužja samo s dozvolom sabora, primljena je bez svake razprave s 39 proti 11 glasovah uz javno glasovanje po imenu, a predstavka na nj. veličanstvo istim odborom predložena o stegnuću posjednoga prava židovom sa 33 proti 17 glasovah, dočim za prijašnjega zasjedanja bijaše razmjer 26 proti 20.

Iz Badenske. Dočim badenski katolici i protestanti, u kojih ima još vjere, svejednako već unapried ustaju odlučno proti naumljenomu uvedenju obvezne gradjanske ženitbe, sastade se 2. Veljače u Heidelbergu u „mjestnom protestantskom družtvu" preko 200 ljudih iz svakoga reda pučanstva. Na dnevni red dodje „obvezna gradj. ženitba." Dekan Zittel razpravljaše sljedeće postavke: „Uvedenje obvezne gradjanske ženitbe jest u svakoj državi, koja priznaje načelo slobode vjerozakonske, a) za državljane neobhodan pravni zahtjev, b) za državu istu potreba, da si uzdrži samostalnost, c) za crkvu uvjet za uspješno djelovanje u obsegu, koj ju ide!!"

Iz Kolonije. Polag pravilah družtvenih izabiran je 2. Veljače Kolpingu nasljednik, a u jedan glas izabran g. Schaeffer iz Trevira. Izabranik bijaše puno godinah učitelj vjeronauka višje realke prve vrsti u Treviru. Utemeljio je djetićko družtvo, a doslje bijaše načelnik djetićkih družtvah u biskupiji trevirskoj. Dalje izdaje on nedjeljni list „Eucharius". Izabranik bijaše jedan od najpouzdanijih prijateljah Kolpingovih i njegov osobiti štovatelj. Dolazio je na većinu predsjedničkih skupštinah, a po imenu bijaše na velikoj u Würzburgu, gdje bje uredjeno vrhovno predsjedničtvo te spojeno s družtvom kolonjskim. Od ove skupštine poznade većina od više godinah izabranika lično. Uspjeh izbora prijavljen bje njemu odmah prvoga ponedjeljka odabranim poslanstvom u Trevir, na što se je, popitav savjet u svoga biskupa i uzdajuć se u dobru volju dotičnikah, i odlučio. Upravljatelj nadbiskupije Dr. Baudri odobri izbor s veseljem.

Iz Hanoveranske. Katolički župnik Krescencijo Wüstefeld u Bilshausenu ubode se u lievu ruku perom od nada, a ta neznatna rana nezadade mu s prvine niti bóli niti brige. Ali iznenada oteče mu ruka jako, te bude prisiljen dozvati ranara i jednoga liečnika za savjet; a ovi videći pogibelj dosude, da se ruka u laktu s mjesta odrubi. Ranjenik nepristade, već dade dozvati nadsavjetnika liečničkoga Bauma iz Göttingah; a ovaj ne samo da potvrdi sud prvašnji, već odredi, da se ruka odrubi u ramenu, jer je otok prešao preko lakta, drugčije da je smrt gotova. Župnik nedade se uputiti ni ovomu, nevjerujući, da bi bodac od pera mogao usmrtiti njega, jaka muža. Proročanstvo savjetnikovo izpuni se, te župnik u najboljoj dobi preminu 19. Veljače, dakle za 12 danah na veliku žalost svojih župljanah.

Iz Švajcarske. Radi uzkraćenoga crkvenoga pogreba mrtvacu, komu se po crkvenom zakonu nije mogao dopustiti, bijaše u Solothurnu javna, već u napried proračunana i obznanjena ružna prkosba biskupu Eugeniju. Badava je vriedni biskup, ucviljen i uzbunjen ovom zlobom, zamolio vladu za pomoć, što je njoj tim veća sramota, jer u Švajcarskoj nije čuveno, da bi se tko osmjelio obružiti biskupa. Odpravljen bje s tom liepom utjehom, da se tom „tolerantnom prkosbom" neće dogoditi ništa zakonu protivna; može se dakle smiriti znajući, da se visoka njegova čast po zakonu može ružiti. Taj „Toleranzzug" obznanjen bje tri dana prije, prilieplјeni oglasi i hrpimice dieljene pozivnice, pak se sbilja sakupila gomila odličnije i prostije svjetine sa sbirkom, svega sto učestnikah što gledaocah do 2000 pred biskupskom kućom. Sluteći, da će se u toj vojni naći morebiti i po koj „mračnjak," te bi ovu noćnu šalu držao za smutnju, dade visoka policija kantonska staviti stražu seoskih lovacah, da nedopusti mraćnjakom smesti nakanu. Tako najprije bje zapjevana pjesma utješnica svim bezbožnikom: „Wir glauben All' an einen Gott!" Zatim sliedjaše prosvjed, rečen predsjednikom suda, proti nesnosljivosti, vjerozakonu intolerancije, koja ide do groba, razdor i progonstvo zameće itd. a na to stade psovka katolikah, svećenstva i crkve, kako komu ružnija dojde na jezik. Za njekoliko danah poslje liepila su se na biskupsku palaču bezimena pisma, puna najcrnijih psovkah na biskupa i pobočnika mu.

Iz Rima. Stožernik Antonelli obavješćuje okružnicom od 27. Ožujka t. g. sve diplomatičke zastupnike sv. stolice ob uzroku, radi koga je dosadanji ruski poslovodja grof Mayendorf otišao iz Rima.

Iz Italije. Sramota je, što se radi od zakonitih posjednikah samostanskih dobarah. Mirovinom naime odsudjuju se na gladovanje; jer o njoj niti se može živjeti niti umrieti. Redovnikom i redovnicam preko 60 godinah starim daje se najviše 240 stot, a to iz drugih, ne prosjačkih redovah; a izpod 40. godine tjeraju se sa svoga s najviše 144 stot. mirovine. Laici, braća i sestre, i to preko 60 godinah stare dobivaju

Digitized by Google

54, a mladje 30 stot. na godinu. Tako se razumje sloboda i zaštita crkve u kraljevini Italiji.

Iz Francezke. „Bulletin des Louis“ donosi carsku naredbu, kojom se namietša vrhovni vojni predstavnik za francezku vojsku. Na predlog velikoga milostinjara imenovati će ga ratni ministar, a u službenih poslovih biti će mu podredjeni svi vojni duhovnici. Isti će imati plaću i stepen vojničkoga intendanta (ovaj je opet na stepenu generala divizionara). U Francezkoj samoj i u Algiru ostaju vojni duhovnici pod duh. vlašću biskupa, gdje jim pukovnija stoji. Veli se, da će se tako urediti i za druge vjeroizpoviedaoce.

Iz Pariza. Za veliko je čudo ovdje, što je i sinovac grofa Montalemberta stupio u duhovnički stalež. To je sin pukovnika Montalemberta, kojno u Algiru umre od kolere. Sam glasoviti Karlo Montalembert neima ni jednoga sina, već s gospodjom groficom Merode (kćerju glasovitoga belgijskoga državnoga ministra Feliksa Merode i sestrom bivšega papinskoga ratnoga ministra mnsgra. Merodea) imade same kćeri, a i one su već sve duvne.

Iz Ruske. Kako je poznato, u Ruskoj ima zakon, uslied kojega sva djeca iz mješovite ženitbe bez obzira na volju roditeljsku imadu biti grčkoga vjerozakona, ako budi otac budi mati zakonito spada unj. Taj pako „zakonito“ ima se razumjeti ovako: da je to svaki otac i svaka mati, ako i nisu osobno, već samo vuku lozu (u kojem god koljenu) po otcu ili materi od roditeljah „pravoslavne“ crkve. Makar da je već pradjed ili prababa prestupila u katoličku crkvu, a pronadje se, da je koje od njih kršteno u ruskoj crkvi, to se sve potomstvo natrag traži za crkvu rusku. Tražba ta tjera se marljivo kano nikada prije. Vlada daje svakomu popu i za svakoga katolika, ako dokaže, da potiče po otcu ili materi od „pravoslavnih,“ za nagradu 100 rubaljah. Što od pohlepe za dobitkom, što od fanatizma gone popovi bučan lov na duše. Obilna nagrada pruža jim sredstvo, da si nabave pomagačah, te pronadju rod i druge obiteljske odnošaje. Dokaže-li se štogod pravo ili krivo, tad se nalaže mužu i ženi, da diete nose na krst grčkomu popu, pa da se pred njim i sami jošte jedan put vjenčaju. Tko se uztrajno odupre, zaglobi mu se imetak, a on sam odpremi dublje u Rusku ili u Sibiriju. Poda-li se pako koj suprug misleći, da će i poslie moći ostati u svojoj vjeri te ići u svoju crkvu, ljuto se prevari; jer ga snadju nove zapoviedi, da se mora proći katoličke crkve, a ići u rusku. Bila bi krivica, kad bi se vas odgovor za ovu okrutnu potjeru svalio na ruske crkvene oblasti. Manje je u tom svemu revnosti za grčko-rusku, nego-li mržnje na katoličku crkvu. Badava se mudro krije te pretvara; pravi vodje i hustitelji toga progonstva znadu se već dobro. Oni su, koji se već od Katarine II. ruskom politikom i ruskim fanatizmom služe kao silnim oružjem proti katoličkoj crkvi i katoličkoj Poljskoj. Potajna družtva spotaknuše poljski ustanak, a sada ga obraćaju na zotor narodu i crkvi.

Iz Indije. Misionari umoliše sv. otca, neka jih rieši dužnosti, uslied koje bi morali oglasiti „Syllabus.“ „Mi ćemo — vele oni — proglasiti okružnicu; ali kad bismo one moderne bludnje, koje se naučaju u tolikih krajevih Europe, obznanili ovim čistim, prostodušnim i pobožnim kršćanom, to bi za nje bila veća spačka, nego korist. Jer sgrozili bi se čuvši, kako europejci, stari kršćani, mogoše zabluditi na onako strašno bogohulstvo.“ —

Iz Japana. Sv. otac dobi nedavna Petrova novčića tja iz Japana. Doduše samo ga je 600 fr.; ali pismo onih ubogih kršćanah, koji ga poslaše, mjesto, od kuda dodje, a i druge misli, koje se tim darom probudjuju, svakako čine ovu malenu svotu velikom.

Iz Amerike. Dan 8. Siečnja bijaše u New-Yorku od 60 godinah najstudeniji; toplomjer kazaše oko pol noći 20, a ob 7. u jutro jošte 19 st. po Reaumuru. U Utici bijaše tja 28. U to vrieme pogibe množina poštarskih konjah na drumu, a zaglavi i mnogo ljudih, kano već prije u Minesotti. Zaglavio je i misionar Andrija Škopec, rodom iz Kranjske, na drumu medju Clarionom i Shippenvilleom (u sjeverno zapadnoj Pensilvaniji), koj si satre nogu, da ni s mjesta nemogaše maknuti, te sutradan nadjoše ga posve ukočena.

— Dne 13. Veljače preminu u Bostonu (sjev. Amer.) poslie duge težke bolesti Ivan Krst. Fitzpatrick, rodjen upravo ondje 15. Studenoga 1812., a od 11. Kol. 1846. biskup u Bostonu. U ovih blizu 20 godinah, uračunav ovamo i dvie biskupije Burlington i Portland iz bostonske ustrojene, naraste broj svećenikah četiri, vjernikah pet, a crkvah šest putah više. Sadanja biskupija bostonska uza 100 svećenikah i crkvah broji najmanje 250,000 katolikah od $1^1/_4$ miliun pučanstva. Katoličke učione, s većine zadnjih godinah podignute, imadu oko 7000 djece. Prva crkva za katolike Nove-Englezke sagradjena bje u Bostonu god. 1813. a prvi biskup, francez Cheverus, dovede sa sobom god. 1810. prvoga svećenika u Boston. Nasljednik mu bijaše u Marylandu rodjeni jezuita Fenwick, koj biskupijom upravljaše od 1826—1846. Za sada preminulim biskupom sliediti će Ivan Williams, koj nedavna bje imenovan biskupom tripoljskim in part. inf. i za pokojnikova pomoćnika s pravom nasljedstva, a neima dvojbe, da je i on rodjen Amerikanac.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 15. U ČETVRTAK 12. TRAVNJA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Alleluja!

(Piše Gj. Milivoj Š. Banjalučki.)

(Nastavak.)

Da je ljudska duša neumrla, to je istina mnogo važna. Je-li naša duša neumrla ili nije? To je pitanje, što u naše osjećanje i u našu vjeru duboko zasieca. Kad jednom prevalimo granice ovoga žića, to smo na pragu tajinstvene budućnosti, u kojoj možemo sretni ili nesretni biti, kako smo naime ovdje slobodu svoju zlo ili dobro rabili. Sve naše misli, sve naše želje i svi naši čini ravnaju se po toj velikoj istini; ima medju sadašnjim i budućim našim životom njeko odnošenje, rekli bismo, ono isto odnošenje, što obstoji medju mladenačkom i muževnom, pa opet medju muževnom i staračkom dobom, i takodjer medju životom i smrću. Željno želimo znati, što i kako da je tamo na onom svietu, kamo se svaki čas preseliti možemo; želimo znati, što nas tamo čeka i što nam ovdje činiti valja, da si tamo sretno mjestance stečemo.

Ima sila dokazah, kojimi bi otu istinu upravo na dlaku dokazati mogli; ali nije nam namjera, da pišemo kakovu apologiju, jer ju čitatelji naši vjeruju, a i sami bi ju liepo dokazati znali. Spomenut ćemo jedan samo način, kojim slavni Nicolas neumrlost duše dokazuje, mimoišav mnogo drugih, što jih još nuz ovaj umno izvadja, a spomenut ćemo ga, jer je na vlas sličan onomu, kojim je bivstvo duše dokazao, ili da bolje rečemo, jer je onaj isti, pa nam ga je laglje ovdje ponoviti. Mi svi imamo pojam o neumrlosti duše, pa već s toga mora da se otaj pojam na istini osniva; jer mu neznamo drugoga izvora, nego što je taj, da nam iz najtajnijega ćutila i iz dna njutarnjosti teče. Jest dakle otaj pojam jedan od onih pojmovah, što se inako nacrtati nedadu, van kakvi su u izvoru ili u naravi.

Pa sbilja, promislimo de, odkud bi mi mogli otaj pojam neumrlosti crpiti? kako bi taj pojam i zamisliti mogli? Sve, što razabiremo, što zamiećemo, i sve, što oko nas biva, posve se tomu pojmu protivi. Na tom svietu umire sve, ali upravo sve, i nismo zapazili, da je što stalna ostalo, ili da se poslje razpadnuća opet u bivstvo povratilo. Nemožemo dakle motreć ovaj sviet imati nikakova drugoga pojma, do jedino pojam razpadnuća, kad nam sve, sav sviet, svako biće samo smrt i razpadnuće slovi.

Svratimo-li okom na se, ni tuj nenahodimo ničesa, što bi nas, ma i s daleka samo, na taj pojam vodilo. Kada je čovjek umro, kad se mrtav protegnuo, uda mu se zaledila, oči potamnjele, krvca stinula, srce prestalo kucati, a duša izletila; kada mu tielo već gnjiti začima, crvi mu ga toče, te u prah se i pepeo razpada, tko će zamisliti, da oto razpadnuće podpuno i savršeno te jednom za uviek učinjeno nije? Kad je čovjek umro, to neima niti u njem niti na njem ničesa, što bi kakav život spominjalo, razpadnuće ono je isto, što ga na životinjah, bilju i cieloj ostaloj naravi opažamo, s toga i veli sv. pismo, da nas nestaje poput travice; pa opet kod svega toga imamo ipak pojam neumrlosti, nadamo se budućemu životu, i njeka nas nutarnja sila goni, te smo, rekao bih, prisiljeni: sperare contra spem.

Kako bje dakle pojam neumrlosti usried toga obćenitoga razpadnuća, u kojem jesmo i odišemo, mogao si naći put i prodrieti u taj grob umrloga žića, u kom smo sada tužni zatvoreni? kako se mogao tuj zakorjeniti, klice pustiti i toli se bujno razcvasti? Kako to, da nikomu ni na kraj pameti nepada, da otaj pojam takodjer na život bilinstva i životinjstva protegne, nego ga sav sviet u jedan glas, a da dugo i nerazmišlja, sa životom onoga smrtnika spaja, koj se častnim imenom čovjeka

Digitized by Google

diči? Kako to, da čovjek samo sebe „umrlim“ krsti, a nepridaje toga epiteta takodjer ostalim umrlim bićem? To se njekako previše pojmu neumrlosti protivi: u svietu, gdje je sve umrlo, on se jedini umrlim naziva, i tako od svih inih stvarih luči, kano da su sve izuzam njega jedinoga neumrle. Čudno je to doduše, ali opet mislimo, da upravo s toga biva, što se neumrlim ćuti, pa mora da se spominje, da je s jedne ruke smrtan; pače naredio je svetkovine i izmudrio vanjske obrede, koji će ga živo na to sjećati: Memento homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris! Da toga nije, lasno bi se zaboraviti mogao, pa si umisliti, da je i tielom bezsmrtan, kao što je to dušom. Tako mu silno pojam neumrlosti u krv i mozag probio.

Bjelodano je dakle, da se otaj pojam neumrlosti na vanjskih pojavih, što bi nas lasno zaluditi mogli, nikako temeljiti nemože, niti je istinito, da bi otaj pojam nutarnje naše ćutilo zavarati mogao. Sve oko nas kazuje nam, da smo umrli, a mi si sami to kazujemo, pa ipak obstoji u nas pojam neumrlosti i nemožemo se ga nikako otresti. Odkuda poliježe dakle takav pojam, nego od tuda, što u sebi živo osjećamo, da predmet njegov, t. j. da neumrlost odista bivstvuje?

Ovaj je posljedak tim važniji, što je i pojam neumrlosti opet iz čisla onih pojmovah, što se izvornošću svojom odlikuju, od naravi proiztiču i obćenitošću se svojom potvrdjuju; zatim što si je gledeć na taj pojam srce čovječansko posvema jednako, te ga najizobraženiji narodi i najveći umovi javno priznavaju, a nahodi se i kod najdivljega naroda i u najprostijem umu, dapače je često putah upravo otaj pojam jedini biljeg, kojim se čovjek razlikuje od nieme živine.

Ali će nam tko prigovoriti: „Čovjek si u pojmu neumrlosti traži utjehu, da svim životom nije svemu kraj, i njeku sladku nadu za ovaj život, pa u tom valja da nam je sam razum vodja, jer razmniva i srce naše lasno nas zavarati mogu.“ A mi opet odvraćamo, da je upravo u tom čeznuću za utjehom i želji za nadom jasan dokaz naše neumrlosti; jerbo pojam neumrlosti nije uviek ugodan i utješan, nego pače često putah mnogo strahotan i silno uznemirujući, te s toga podnipošto takve zamamljive naravi, da bi si ga rado i od volje predstavljali. A što se veli, da nas u tom valja da sam razum vodi, pitamo opet, kako bi za čim čeznuti, kako se čemu nadati mogli, o čem nikakova pojma neimamo? a kako bi opet toli obćenito mogli imati pojam, koj se u tom prolazivom svietu na ničem osnivati nemože, i što ga sve, ali upravo sve podpuno izključuje? Razum dakle sam od male nam je ovdje koristi, nego se mora sjediniti s nutarnjim ćutilom svih ljudih i priznati, da otaj pojam nije lažljiv, već da nam je prirodjen i od Boga samoga usadjen; da se bivstvo njegovo na pravom bivstvu njegova objekta osniva, te da je istinitost njegova toliko sigurna, koliko je sigurno, da jesmo i duševan život živimo.

To je samo jedan od mnogih Nicolasovih umnih dokazah, i taj je posve metafizičke naravi; ali uvjeren sam, da će blagim čitateljem razumljiv biti, ako ga i jesam gdješto izkvario, crtajuć nejačkim svojim perom ono, što je slavni Nicolas mnogo ljepše i umnije izveo, što molim, da mi se oprosti; i zato neću daljnih njegovih dokazah da navodim, da nebudem sbilja krivcem književnoga vandalstva i da slavnomu piscu lošim svojim prevodom zao glas nepribavim. Blagi će čitatelj već i s ovim malim dovoljno upozoren biti na njegovo vrlo djelo: „Philosophische Studien über das Christenthum,“ kojega je vriednost tim veća i zanimivija, što čovjek svjetovan — Augusto Nicolas, državni odvjetnik kod vrhovnoga sudišta u Bordeaux-u — toli liepo i umno najtanja pitanja kršćanstva razpravlja, da se nemože zadosta pohvaliti.

U ostalom ota je istina tako jasna, da ju već prije Isusa poganski mudrac Plato ovimi liepimi riečmi izrekao: „Onaj, koj bi htjeo neumrlost duše tajiti, morao bi prije umom šenuti;“ poslje došašća pako Isusova ota je istina temeljnim člankom svete naše vjere, i izpoviedamo ju svednevice, moleć, da vjerujemo „u život vječni,“ i sveta ju katolička crkva sabrana na saboru Later. god. 1215. javno izrekla: „Damnamus et reprobamus omnes asserentes, animam intellectivam mortalem esse.“ Razumievamo pako pod neumrlošću duše sveudiljno njezino obstojanje sjedinjeno s neprekidnom djelatnošću i jasnim poznanjem same sebe.

Duša mora da je već od naravi neumrla, jer je jednostavno sućtvo, što se kano tielo dieliti neda, a niti ju Bog, koj ju je stvorio, nemože: uništiti, jer bi se to protivilo njegovoj mudrosti. Tko je od nas, koj nije u sebi poćutio silne, rek bi neodoljive želje za ćudorednom savršenošću, za svestranim dobrom i za sladkim blaženstvom? Ota nam se pako želja, kako svi iz izkustva vrlo dobro znamo, na tom svietu nikad izpuniti nemože: treba dakle da već s toga bude drugi život, i to vječni, gdje bi nam se otoj želji zadovoljilo; inače mogli bismo o neizmjernoj dobroti Božjoj posumnjati, koj nam je sam mogućom svojom rukom otaj nagon za dobrim i savršenim, te oto žestoko čeznuće za blaženstvom u narav našu usadio. Dalje vidimo svednevice, da mnogi s ovoga svieta prvlje odlaze, nego što jim je i moguće bilo, da si sposobnosti svoga duha podpuno usavrše; pače mnogi još tomu usavršenju ni dorasli nisu, pak ih već

Digitized by Google

nemila smrt razstavila sa životom, — eto i opet dovoljno jamstva, da se smiemo i možemo drugomu životu nadati! Inače bi se moglo pomisliti, da Bog kani s čovjekom šale sbijati, kano da mu veli: „Evo ti čovječe velikih i vrlih sposobnostih, ali ih nesmieš nijednu podpuno usavršiti; postavio sam ti cilj, za kojim ti valja neodoljivo težiti, ali ga ipak nikad postignuti nećeš. Svrha je tvoja jedino to, da poznaš sebe a i mene, da budeš mudar i kriepostan, ali se badava naprežeš, polučiti je nikada nećeš; tek što začneš za njom težiti, prestat ćeš bivstvovati i razpasti se opet u ništavilo, iz kojega te moja predobra ruka izvukla." Tako mudrost i dobrota Božja niti sboriti a niti tvoriti nemože. Na posljedku razmislimo još, kako riedko na ovoj zemlji udes naš nadam i zaslugam našim odgovara, dakle i s toga opet mora da je duša neumrla, kako će moći jednom Bog, koga kano najpravednijega i bezpristranoga sudca, dà koga kano pravednost istu častimo, svakomu točno naplatiti dobrim, koj je dobro, a zlim, koj je zlo činio.

To su razlozi, kojimi se razum naš neumrlosti domišlja, ali ima takodjer inih razlogah, koji su razumu u tom poslu vrlo na ruku; pače koji mu više o toj velikoj istini niti dvojiti nedadu. Neumrlost je duše u Božjoj objavi toliko putah točno i izrikom označena, da bi sbilja morao umom krenuti, koj bi o njoj dvojiti ili ju čak tajiti htjeo. Već u starom zakonu učili su, da je duša beztjelesna i netvarna. „Opominjaj se stvoritelja svoga u dane mladosti . . . prije nego se vrati duh k Bogu, koj ga je dao," čitamo u I. knjizi Mojsijinoj; pa ako je duša netvarna, to se nemože kano tielo u česti razpasti, a vraća-li se k Bogu, to mora da je neumrla, kano što je i Bog bezsmrtan.

Svete nam knjige na više miestah svjedoče, da su stari židovi priznavali neumrlost duše, samo što nisu pravo i podpuno znali, kakvo će biti njezino stanje poslje smrti tiela, napose u čem da će se sastojati njezina vječna plaća. Jamče nam za to oni razni nazivi, kojimi su zemaljski naš život označivali kano prelaz u drugo trajno stanje. Tako nazivahu život putovanjem: „Dani moga putovanja jesu sto i trideset," govori patriarka Jakob Faraonu, a putovanje već samo po sebi predstavlja njekakav cilj, kamo putujemo; zemlju ovu nazivahu mjestom putovanja, a čovjeka tudjincem na ovoj zemlji: „Svi smo tudjinci pred tobom o Bože i pridošlice, kano i svi otci naši; dani su naši kano sjenka na toj zemlji i neima na njoj obstanka." (I. Par. 29, 25.) Za pokojnike govorahu, da će otići k otcem svojim u miru, da će se sdružiti sa svojim pukom, da će živi sići u pakao. I to nisu prazne samo rieči, već u njih duboka misao sakrivena. Tako se pripovieda u I. knjizi Mojsijinoj, da su pomazano tielo patriarke Jakoba istom sedamdeseti dan poslje smrti sahranili, pa ipak veli pisac namah, čim spominje smrt Jakobovu: „I bude pridružen puku svomu," (Gen. 49, 32.) što se nikako nemože razumievati o grobu, tom obćenitom prebivalištu svih pokojnikah, već je tu posve ina misao, premda samo vrlo tamno naznačena. To isto čitamo o Izaku, Aronu, Mojsiji. Onaj pakao, što ga stari često spominju, predpostavlja jasno daljne trajanje života, jerbo se veli, da živi silaze u pakao. „Et descendant in infernum viventes," tako je uzdahnuo Jakob tužeć za preljubeznim sinom i želeć se s njime sjediniti: „Ja ću u tuzi k sinu svomu u pakao sići." Ni tu se nemože reći, da se pod tim paklom razumieva grob, jer je starac Jakob prevaren mislio, da su mu ljubimca divlje zvieri raztrgale, i dobro dakle znao, da ga u grobu neima. U IV. knjizi Mojsijinoj pripovieda se, da su Kore, Datan i Abiron sa svojimi pristalicami živi prošli u pakao, ili kako u hebrejskom tekstu stoji, u šeol, otaj pako šeol izvodi se iz glagolja šaal, što će reći: on je zaželio, znači dakle po etimologiji njekakvo mjesto željenja, čeznuća. O Henochu i Iliji pišu sv. knjige, da ih je Bog k sebi uzeo. Eto nisu-li to dosta jasni tragovi, da su stari budući njeki život vjerovali? Ali mimo svake dvojbe zrcali se ota vjera na onih mjestih sv. pisma, gdje je upravo izrikom izražena. Tako piše mudrac u knjizi mudrosti 2, 23: „Jer je Bog stvorio čovjeka neumrla, on ga je na svoju sliku i priliku stvorio;" dalje opet u trećem poglavju: „I ako oni (pravednici) podniše muku od ljudih, puno je njihovo ufanje u neumrlost," te opet u četvrtom: „Pravednici će pako živjeti u vieke." Vriedni starac Tobia tješio se u svakoj vremenitoj biedi tvrdom vjerom i sladkom nadom u budući život. Istom ovom vjerom krieplјahu se braća makabejska u groznih svojih mukah: „Ti preopaki," govoraše drugi brat silniku Antioku, pošto je jur prvi muku dotrpio, „ti nam dižeš ovaj sadašnji život, ali će kralj svieta nas, koji za njegov zakon umiremo, uzkrisiti na vjekoviti život."

Mislim, da je dosta dokazano, da su u starom zakonu tvrdo vjerovali neumrlost duše. A što se novoga zakona tiče, tu mi se skoro svaki dokaz izlišnim čini, kad je upravo ota istina ponajglavniji i temeljni nauk toga zakona, nauk, koj panajpače na kršćansku pobožnost i svakojaku kriepost bodri. Medjutim da vidimo ipak, jer je današnji sviet mnogo nevjeran, da vidimo, bi-li otu istinu u sv. knjigah nahoditi mogli; tà eno je

Digitized by Google

na svakom skoro listu. Sam božanski Spasitelj uči nas upravce i neupravce, i to po više putah, da će duh čovječji smrt preživljeti: „Nebojte se onih, koji doduše tielo ubijaju, a nemogu duše ubiti.“ (Math. 10, 28.) Kad nam se dakle netreba bojati za tielo, što mu poslje smrti neima traga, čemu da se bojimo za dušu, ako je i njoj zajedno s tielom razpadnuće sudjeno? Viseć na križu Isukrst dva puta je posvjedočio neumrlost duše, jedan put izručajuć dušu svoju otcu nebeskomu, a drugi put opraštajuć pokornomu razbojniku i tješeć ga riečmi: „Još danas bit ćeš sa mnom u raju.“ (Luk. 23, 43.) I jedno i drugo predpostavlja daljni život duše. Tako nas Spasitelj naš upravce uči, da nam je duša neumrla. — A neupravce uči nas to isto na svih onih mjestih sv. pisma, što govore o pravednoj i vječnoj plaći, koja nas svakoga polag djelah naših u drugom životu čeka. „Zli će unići u muke vječne, a pravednici u život vječni.“

Da su pako apoštoli i ostali učenici Isusovi vjerno poprimili nauk svoga meštra i neumrlost duše kano temeljnu istinu svega kršćanskoga nauka učili, svjedoče nam opet sv. knjige, oto duhom svetim pisano vrelo kršćanstva. Oni smatraju uzkrsnuće gospodnje kano temelj i zalog naše neumrlosti, opominju vierne, neka si dobrim životom i dobrimi djeli na ovom svietu pribavljaju blaženi život tamo na drugom svietu. Tako piše sv. Pavao Galaćanom (6, 8.): „Što čovjek posije, ono će i požnjeti; jer tko sije u tielo svoje, od tiela će žeti pogubljenje, a tko sije u duh, od duha će život vječni žeti.“ Sv. Stjepan pramučenik izručaše umirući dušu svoju Isusu, vjerujuć tvrdo, da je neumrla. — Istu vjeru naučahu takodjer svi sveti otci kano nedvojbenu istinu. Tertullijan, crkveni pisac drugoga i trećega vieka, spominje u svojoj knjizi de resurrectione carnis sa posve malo ali odrješitih riečih otu obćenitu vjeru kršćanstva: „Mi učimo neumrlost duše.“ A liepo se dàdu krasne one rieči sv. Augustina, kojimi je slobodu označio, takodjer na neumrlost duše protegnuti: „Sam stvoritelj usadio nam je otu misao u srce; svaki ju čovjek poznaje, tako diete u školi kano i mudri Šalamun na prestolju; tako pastiri na polju, kano učenjaci na učenom obzorju; svećenici uče ju na svetom mjestu, a cielo ju pleme ljudsko naviešća jasno po cielom svietu.“

Veli sv. pismo, da je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku: a što je u čovjeku, što bi Bogu prilikovati moglo? ništa, do jedine duše. Neumrla je naša duša, jer je biće jednostavno, nedjelivo, nerazpadljivo; neumrla je naša duša, jer je uviek jednaka u svojem sućtvu; jer se nerazvija poput tiela dobom, ona je podpuno savršena u maljašnu djetešcu kano takodjer u odraslu čovjeku, s tom samo jedinom razlikom, što kod djeteta savršeno djelovati nemože, jer joj organi još podpuno razviti nisu. Ota velika svojstva nemogu nijednoj tvari pripadati — nil sub coelo perfectum. ali mogu duši, jer je ona od Boga, pa će se opet k Bogu vratiti; a da je Bog bezsmrtan, to valjda nitko poreći neće, mora dakle da je i duša bezsmrtna, neumrla.

Da bi se tko drznuo tajiti naprosto neumrlost duše, taj bi morao, kako mu jur poganin Plato liepu svjedočbu podpisao, — lud biti, ili bi morao u laž natjerati svaki vjerozakon, sve narode ovoga svieta, sve tradicije svih vjekovah, samoga Boga, dà i isti razum svoj. Da je duša sbilja umrla, to čovjek nebi više bio vriedan stvor svoga stvoritelja, a još manje njemu sličan. Dobro i zlo bilo bi jednako dopušteno, jer se ovo kaznilo, a ono nagradilo nebi; a toga lje nitko, ako se sbilja posve s umom razkrstio nije, dopustiti neće, da je Bog zato ljude toli divne i na svoju sliku i priliku stvorio, da budu kano druge životinje — ništa, pače da budu manje od ostalih stvorovah, da budu nesretnici, očajnici, koji svom dušom za istinom i blaženstvom hlepte, ali mu se nikad, dà nikad doviti neće, kad im je tužno razpadnuće sudjeno.

Zaista velik, plemenit i moguć je čovjek, te nije skoro ni čudo. što je njekoč prorok uzkliknuo: „Vi ste bogovi, vi ste svi djeca Svevišnjega!“ Motreć naime i zaroniv se u velebnost, kojom je čovjek nakićen, posve mu se lašno otaj uzklik izmaknuo. Velik je čovjek, pa opet koliko jih jadnikah ima, koji za tu svoju golemu čast slabo mare, koji ako ne upravce, a to neupravce, praktičnim načinom neumrlost duše taje ili barma tajiti žele. Žive kano da će jim s tielom i duše nestati, ubijaju si dušu griehom, što je prava i jedina smrt duše. Da vidimo, u čem se pravo sastoji život duše, i umah ćemo znati, je-li ju grieh sbilja ubija. Život duše sastoji se u savršenoj ljubavi Boga, da naime njega ljubimo iz svega srca, iz sve moći svoje, te iz oto savršene ljubavi da vršimo svetu volju njegovu u svem i svačem i to radi njega samoga: tako uče moraliste. A grieh je posve otoj ljubavi protivan, jer neizmjerno vriedja njegovu neizmjernu svetost; grieh dakle ubija otu ljubav, a s njome ubija i moralni život naše duše; s toga se čita u sv. Ivanu: „Tko neljubi, ostaje u smrti.“

(Ostatak će sliediti.)

Digitized by Google

Poslovanje odbora za prenapravu katekizma.

Odbor imenovan od nadbiskupske stolice zagrebačke za prenapravu katekizmah prihvatio se je posla umah te radio, kako bi dospievao; a sada svršiv prvi posao mislim, da mi je dužnost obaviestiti o tom kojom besjedom naš sviet. Težka je to stvar i mučnija, nego bi u prvi mah i bolji vještak mogao pomisliti; tegoba predočila se odboru već u prvom sielu, a življe jošte u sljedećih, gdje je o njekoliko pitanjih jur kano gotovih prošlo i po više urah siela i vieća.

Prepirka o razredbi katekizma nije od jučer, nego vratimo-li se u davnu starinu, već prvih vjekovah kršćanskih vidimo dva različita puta: jedan sv. Cirila Jeruzalemskoga, a drugi velikoga učitelja crkvenoga Augustina. Oba smieraju za istom svrhom, ali svaki svojim putem. Prvi drži se strogo vjeroizpoviedi (simbola), podieljene na članke, drugi pako ide po niti povjestnice, razvijajuć iz divnih dogodjajah vjerozakonske istine. Cirilov način preoteo je poslie mah. Podlogom obuci i nauku jest kratka jezgra vjere, ćudoredbe i milostnih sredstavah. K tomu služi jošte kao naravna pomoć Augustinova methoda, da se naime istina razbistri kao primjerom dotičnim dogodjajem iz svete povjestnice.

Ali sbog same razredbe zametala se je i zameće se jošte danas prepirka. Odbornici pregledali su katekizamah različite razredbe; a najnaravnija razredba vidjela jim se je, kakova je u sadanjem katekizmu. To je Deharbeov pod imenom regensburžkoga; jer kako su razne biskupije njemačke primile Deharbeov katekizam s njekom promjenom, tako ga je primila i regensburžka, a polag njezina preveden je sadašnji naš, što je u porabi u crkvenoj pokrajini hrvatsko-slavonskoj. Nu ovaj ne samo da je u mnogih člancih manjkav, nego je jošte pogrešan obzirom na pravila didaktična, a ponješto u prevodu hrvatskom i na jezik. Pročitavši najnovije izdanje Deharbeova katekizma nadjoše odbornici sve nestašice popunjene, a didaktične pogreške popravljene; riečju sve: što se želi. Poprimiše dakle u jedan glas najnovije izdanje (osim početnoga stereotypno) Deharbeova katekizma, s odlukom, da se obzirom na naše okolnosti može štogod promieniti, izpustiti ili dodati. To učiniše tim radje, jer jim se stvar po duši vidje dobra i podpuna; a nad uglednike, koji brane katekizam Deharbeov, ponieti se nije jim ni na kraj pameti.

Prije svega: što je suditi o katekizmu Deharbeovu? Jer je katekizmeno pitanje težko, budući težko visoke i duboke istine dohvatu djetinjemu primjeriti, te u razumljive djeci rieči zavinuti, nije čudo, da je i Deharbeov katekizam naišao na protivnikah množinu. Ali se je baš prepirkom i razpravom njegov katekizam usavršio; jer što mu kritici razlogom dokazaše, to je učeni pisac rado prihvatio, a neosnovane razloge obširnom razpravom uzbio. Na hvalu ovomu katekizmu dosta je znati, da su ga brižno prosudili mnogi najodličniji bogoslovi i školski vještaci, množina biskupah odobrila te uvela u svoje biskupije, da je po svoj Njemačkoj najveći oteo mah, a preveden je u više europejskih jezikah. Neka ipak bude ovdje kratak sud, i to:

1. Glede vanjske razredbe

a) Katekizam Deharbeov dieli se na maleni i veliki. *) Maleni sudara se po razredbi i pojmovih u glavnih stvarih skroz s većim; riečju: jest jezgra velikomu.

Ovaj sklad od velike je pomoći i koristi. Jer s jedne strane kako da se neuvrieže djetetu temeljne istine kršćanske u svojem savezu, kada ga diete kroz sve razrede prima u ruke u istom obliku i jednako razredjena; a s druge, kolika je to polakšica i za diete i za učitelja, kada se na takov način malenim pripravlja za veliki.

b) U oba je katekizma stvar za različite razrede i razdjele ili podrazrede razstavljena znakom pred pitanjem stavljenim, tako da se može uzeti polag uma, vrline i znanja djetinjega, te jedna učevna knjiga može rabiti za više podrazredah, a da se previše nepretovari ni razum ni pamet djetinja. Ovakova razlučba učevnoga gradiva primljena je i u drugih strukah. Izkustvom naime došlo se je do uvjerenja, da česta promjena školskih knjigah škodi djeci, a protivno da je, držati se istoga pravca kanoti niti po više godinah, od velike koristi.

2. Nutarnja uredba njegova.

Kako vanjska razredba, tako i nutarnja uredba ovoga katekizma odgovara skroz zahtjevom, na koje se glede sadržaja i oblika ovakove pravačne knjige ima paziti. Jer

a) Po sadržaju katekizam Deharbeov jest:

α) pravovjeran t. j. postavlja crkveni nauk pravo i čisto, kloneć se svake pretjerane tvrdnje i novotarije. Za to mu jamči crkvena potvrda većine biskupah njemačkih, a i duboka bogoslovna učenost piščeva.

β) On je podpun, t. j. stavlja vas crkveni nauk nepropustiv ni jedne bitne točke.

Prem nije nikakova znanstvena bogoslovna knjiga, kao što ni nesmie biti, ima ipak u njem u potrebitu obsegu sve, što kršćaninu u obće za obični život i za vrieme, u kojem živе, treba znati.

Diete dakle, koje je izučilo nauk vjere polag ove knjige, nosi stupajuć iz škole pravi i čisti nauk crkve u cielosti, kako ga crkva, život i vrieme potrebuje. Ta pako svrha bez spomenutih uvjetah za učevnu knjigu dala bi se težko dokučiti.

b) Po obliku katekizam Deharbeov jest:

---

*) Katekizma su njegova tri doluše, ali za potrebu pučkih učionah mogu se uzeti samo dva. Najviši ide na prve razrede realke i gimnazije. Ohler, od koga sam ovaj sud uzeo, ima pred očima Deh. kat., kako se rabi u bisk. mogućkoj.

Digitized by Google

α) **kratak**, makar je, kako gore spomenusmo, podpun; jer izkustvom se je dokazalo, da se na diele znakom naznačene maleni katekizam u jednu godinu, a veliki u dvie godine može proći te na pamet naučiti. Ova kratkoća, bez štete u samoj stvari, od veće je koristi, nego bi se u prvi mah pomislilo. Jer da za maleni kat. treba više od jedne, a za veći više nego dvie godine, nebi se tada slagalo s razredbom pučke učione, te u nijednom razdjelu ili podrazredu nebi mogla proći u cielu, što će osobito kod vjeronauka mnogo reći. Ovako pako, da se prvomu razdjelu predaje u cielu, a u bližnjem razdjelu opet u cielu, samo na širje, dakle da se u glavnoj stvari uviek opetuje, moguće je, da svako diete za stalno nauči vjeronauk.

β) Uza što veću **kratkoću** Deharbeov je katekizam **vrlo opredieljen**, po **izrazih**, **pojmovih** i **razdjelbi**. Ova je opredieljenost poglavita vrlina njegova. Težko bi se moglo za visoke istine vjere naći sgodnijih pojmovah i riečih, nego što su izabrani u ovom katekizmu. Jer da se izbjegne dvoznačenju, velikim je oprezom biran svaki izraz, a i dobro, te za pojmove svaka je rieč na svom mjestu; nijedna nekaže niti više niti manje. Opredieljenost ova ne samo da je u prilog stvari, nego i kateketi, koj se strogo može i ima držati rieči, te koj skoro u svakoj rieči imade bitne biljege pojma, što ga ima razložiti.

γ) Deharbeov katekizam jest **razumljiv** tako po sastavku kao i po jeziku.

U pitanjih i odgovorih stvar je za diete vrlo razumljivo razložena, te se svaki put osobito svraća pozor na poglaviti pojam, o kojem se radi. Pitanja i odgovori slažu se podpuno jedno s drugim, jezik pako u rieči i stavku s većine prost je i lagan, a ipak plemenit. To pako lahkoti ne samo razumljivost, već i pametisanje i pitanje.

δ) Napokon Deharbeov katekizam tako je liepo **poredan**, da su i pojedine glave i poseb i vas nauk ukupno ceilost, te ga diete može kao dielove u savezu i opet u cielu lahko shvatiti.

Kada diete sve vjerozakonske istine u savezu može jednim mahom pregledati i laglje probaviti, tada se može bolje i osvjedočiti; svaka bo stavka razbistri se sa svake strane i shvati tek onda, kada je u savezu s cielim. S toga i jest od velike važnosti, da se u katekizmu izhodište, dielovi i razdjeli razvijaju na prosto, naravno i kano sami od sebe. To je pako sve u spomenutom katekizmu. U njem se polazi sa svrhe i namjene čovjeka, a ta je: da se spasi tim, ako bude vjerovao, zapoviedi obdržavao i primao milostna sredstva. Ova razdjelba kako je razgovetna, tako je i prosta i valjana. Polazeć od velike obsežne i nepobitne istine, koju i diete može dokučiti te razumjeti, pokazuje katekizam sredstva, i to s velikom odlučnosti i izpravnosti sva sredstva za vrhunaravnu svrhu.

Ovo su razlozi, zašto se je odbor odlučio za Deharbeov katekizam. *) Za glavne četverorazredne i seoske trorazredne učione uzeta su svega skupa tri katekizma. U prvom sielu umah zametnu se prepirka o tom: da-li se katekizam može rabiti u početnom ili prvom razredu? Budući većina proti tomu, s razloga: što se djeca u početnom razredu darovitija jedva pod konac godine, a tupija i nemarnija nipošto nemogu učvrstiti u čitanju za pametisanje, manjina pako pozivajuć se na vlastito izkustvo i svoje razrede početne njekim načinom dokazala mogućnost u izvanrednu slučaju, odluči odbor: da se sastavi katekizam pod imenom: „početni," obširniji, nego bijaše doslje rabljeni u 2. razredu s naslovom za prvi razred; te gdje bude moguće, da se jezgra prodje u prvom, a zviezdicom naznačena pitanja da se ostave za 2. razred. U tom slučaju mogu se poglavitije stvari već u 2. razredu proći polag većega uz ostatak od početnoga katekizma, a u 3. polag velikoga katekizma, ter tako olakšati se djeci za četvrti razred.

Do sada gotov je skroz taj katekizam „početni." Veći je za dva puta od dosadanjega maloga; jer valjalo je protumačiti barem na kratko zapovjedi Božje, crkvene, prestupak zapovjedih ili grieh, sv. otajstva i molitvu, o čem u prijašnjem jest nješto i ništa, te ako se je kateketa i potrudio, da sve to razloži na kratko, djetinjoj pameti, neimajući za što da se hvata, izhlapilo bi se i to, ter bi kateketa s težkom mukom o njem mogao pripraviti odrasliju djecu 2. razreda za prvu izpovied i pričest. Napokon, pokle bi djeca i po dva i po tri puta prošla ovaj katekizam, nebi znao, što da radi s djecom 2. razreda, već da olahkoti za 3., uzeo bi štogod pripoviedati iz bibličke povjestnice staroga zakona. Nauk, ako je kratak, mora da bude cjelovit. To prvašnji taj katekizam nebijaše; a smiem reći, da novi jest. U njem je na kratko protumačeno vjerovanje apoštolsko, glavne zapovjedi, Božje i crkvene zapovjedi, nauk obćenit o griehu, sveta otajstva, molitva u obće, a „Otče naš" i „Zdravo Marija" napose.

Glede pitanjah i odgovorah, što se kao podloga provlače kroz sve katekizme, odlučeno je zadržati je s istimi riečmi kroz sve katekizme. Proti tomu griešio je više manje i njemački izvornik, a hrvatski prevod u prvašnjih katekizmih jošte i više. Gdje zrelijemu i učenijemu djetetu treba za koj nauk obširnije definicije, tudier se dakako pomoći nemože, van da odgovor bude drugačiji u većem, nego-li je u manjem katekizmu.

Pogledom na jezik stvar je sbilja tri puta težka. Na hvalu Deharbeovu katekizmu rečeno je, da su mu rieči stalno odmjerene i kano odsječene; ali u našem jeziku nije jošte pošlo za rukom u nijednoj struci, a najmanje

*) Skoro poslie prvoga siela izgubi odbor vrla druga g. Stjepana Novotnoga, premještena na župu; a žali za njim, jer bi izkustvom svojim stečenim kroz više godinah na književnom i školskom polju te savjetom u ovom poslu bio za veliku korist.

Digitized by Google

u crkvenom nauku i molitvah odsjeći stalnih riečih. Za primjer navodim rieč: „krst.“ To u nas znači pridjevak Isusa „Pomazanik,“ znači križ i prvo sv. otajstvo. Narod štokavski i čakavski govori „Isukrst,“ a kajkavski: „Ježuš Kristuš.“ Ondje, gdje se tumače imena Spasiteljeva, trebaju dvie rieči razstavljene; a uzmeš-li Isus-Krst, nije pravo, jer nije narodno, a kajkavsko tekar ne. Primismo do sada u katekizmu upotrebljeno: „Isu-Krst.“ Medjuto trse se odbornici, da jezik bude lagan za djecu, i opet pravilan; a obzirući se na sva tri razrječja, rabe, gdje se igdje može, rieči svim poznatije. Što se tiče molitvah, biti će za koju rieč promjenah u svakoj. Kako dakle nam nije zamjeriti, što se nedržimo u tom ugleda, jer ga neimamo, tako nećemo ni mi zamjeriti, ako tkogod naš trud nepriznade za ugled. Svakako pako treba, da se to čim prije stalno ustanovi, te se školski nauk vjerozakonski sudara s crkvenim, a tekar podpuno slaže u molitvah.

To je na brzu ruku obaviest o dosadanjem poslovanju katekizmenoga odbora. Drugi put više.

Jedan odbornik.

Viestnik.

Iz Zagreba. Kako svake godine običaje, tako je i ove uzoriti gosp. stožernik nadbiskup na bielu nedjelju u crkvi sv. Marije pričestio mladež, koja je prvi put pristupila k stolu gospodnjemu, oslovivši ju otčinskom besjedom prije i poslie sv. pričesti.

— *b.* (Dopis.) Biedan, da upravo nesnosan bio bi život ljudski, da neima u njem časovah, gdje se zemaljsko spaja s nebeskim, čovječje s Božjim, naravno sa skrovnim; dà u istinu samo vjerom i pouzdanjem u Boga naoružani upoznat ćemo, da je uzrok našoj biedi i nevolji grieh, a smrt Isusova poručanstvo boljega budućega života, njegovo pako slavno uzkrsnuće najsigurnije jamstvo uzkrsnuća našega. — Bilo je upravo na bielu nedjelju, kad sam se vraćao iz Križevca u Zagreb. Približiv se lonjskim poljanam začujem glasno zvono, kako milozvučno pobožni puk pozivlje u hram Božji. Na taj glas obuzme me njeko čudno čuvstvo, te reknem svomu kočijašu, da tjera u brieg k crkvi. Došav bliže k hramu upravo me zateče množina ondješnjega puka, te pomislim u sebi, da će se tuj rado kakav god oli ina kakova crkvena svečanost danas slaviti. Ja u crkvu, al tudier sve puno. Djecica u bielu svečanu odielu poredana u svetištu pričinila mi se kao janjići oko svoga božanstvenoga pastira. Ugodno pjevanje mladeži na koru zanielo mi srce u višje krugove. Red i izgledna čistoća u crkvi prilikovala na čista i nedužna srdašca malenih, a sjajno ruho svećeničko dolikovalo svečanosti, štono se vršila. Sve to jako mi se dojmilo srca i poticalo ga na pobožna čuvstva. Pod sv. misom poče besjediti tamošnji podarcidjakon i župnik g. N. Havliček slovo o riečih: „Pustite malene k meni, njihovo bo je kraljestvo nebesko.“ Sada istom pukne mi medju očima, kakova se tuj svečanost vrši. Sjetim se umah na sv. Mariju u Zagrebu; sjetim se najsretnijega dana moga života, kad sam tamo iz posvećenih rukuh prvi put angjeosku hranu primio. Na pričest svećenika pristupe i maleni čedno k stolu gospodnjemu, a nebi ni mislio, kako se kod toga prizora mnogoga toli mlada, koli i stara s radosti duhovne talilo srce, jer i pod prostom surinom tuče ćutljivo srce, koje kadkada od milinja i prosuzi.

Nemogu mukom mimoići još i tu radost, što me obuze, videć kako tu i odrasli obojega spola s molitvenici u rukuh službi Božjoj pobožno prisustvuju; to me tim više uznese, što se takovi prizor slabo gdje u našoj domovini, napose po seoskih crkvah opaža. Činilo mi se upravo, da se vriedni ti župljani svojim umienjem ponose, dočim se drugdje, rekao bih, knjige stide. — Pošav iz crkve namjerim se na starca, koj mi dade ovu obaviest. Gospodine moj, reče on, prije 19 godinah nebje u našoj župi ni traga knjizi. Ali dobra sreća doniela nam sadanjega župnika za duh. pomoćnika, pak ti on sakupi oko sebe u svom stanu njih 25 samih dobrovoljacah naše djecice, pa onda uči te uči svu godinu neštedeći ni truda ni troška. Još ti on i dalje podje, moljakaj oko gospode, snubi obćinu, pak za dva mjeseca digla se i školska sgrada — kamo sreće, da se za mene mlada podigla. — Blagoslivajuć župnika i župljane ostavim Brckovljane, te me evo k tebi vriedno naše glasilo, da sa mnom dieliš otu duhovnu radost.

Iz Rima. Dne 6. Veljače položi sv. otac temeljnik-kamen onoj crkvi, štono ju englezki katolici dižu na razvalinah stare, na ime sv. Tome, nadbiskupa kanterburskoga, mučenika za slobodu i nezavisnost crkve. Papa završi ovu svečanost vatrenom besjedom s priestola, te množinu slušateljstva ganu do suzah. Napokon obrati se sv. otac gojencem englezkoga kolegija, te množini svećenikah i svjetovnjakah, veleć: „Vi morate biti kao kamenje ovoga svetišta, kamenje duhovno, koje složeno u vjeri i ljubavi ima sačiniti crkvu Isusovu. Valja da se sretnimi držite, što ste kamenje vojujuće crkve, da jednoga dana osvanete kano kamenje slavodobitne crkve; podnosite trpljivo muke i boli od udaracah kladiva Boga graditelja, koj po svojem milosrdju znade, kako treba oklesati i ugladiti duhovno kamenje prije, nego se postavi svaki kamen na svoje mjesto.“

Iz Poznanjske. Mjeseca Svibnja 1857. zaputi se Stjepan Swiatkovski, jedinac sin gospodarstvenoga činovnika Ivana Swiatkovskoga s pruskom putnicom u Varšavu, da izuči bogoslovne nauke. Probaviv u sjemeništu tri godine dobi mjes. Ožujka 1860. redove podđjakona i djakona, a u Lipnju 1861. red misnički, te na

Digitized by Google

to bude poslan u Gostinin, u guberniji varšavskoj za duhovnoga pomoćnika. Državnom bunom, od koje se on rado uztezaše, bude prisiljen povratiti se u svoj rodni zavičaj, te mjeseca Listopada 1863. stiže k roditeljem u Kurnik, gdje poslje i življaše. Ali u Veljači 1865. dodje njemu pozivnica, da se s mjesta imade staviti u Šrim pred okružnu oblast. Tudier mu rekoše, jer u svoje vrieme kao Prus nije obavio svoje vojničke dužnosti, to da mora sada u službu, te zato da je zapisan u 2. zapadno-pruski grenadirski puk br. 7. pak da odmah mora poći u Legnicu (Liegnitz), gdje mu je puk u posadi. Na veliku prošnju i obvezav se poštenom riečju, da će se bez oklevanja odmah povratiti, dobi toliko dopusta, da se oprosti s roditelji. — Stjepan Swiatkovski, koj je rodjen mjeseca Kolovoza 1837. a god. 1856. dobio dozvolu na jednogodišnju dobrovoljnu službu, u Ožujku 1860., dakle prije navršene 23. godine, dobio redove poddjakona i djakona, a u Lipnju 1861., dakle prije navršene 24. godine, dobio red misnički, bje bez svakoga obzira na stalež 18. Veljače 1865. potegnut pod pušku. — Molbu njegova otca odbi nadpredsjednik pokrajine poznanjske 11. Ožujka 1865. „jer njegov sin propisom ministerijalne naredbe od 9. Prosinca 1858. glede postupka kod prijave ili poziva pred novačkim uredom za učeće katol. bogoslove nije zadovoljio, i jer svojim ponašanjem u obće nije zaslužio iznimke.“ — Sva je prilika, da je nadpredsjedničtvu prijavljeno, da je Swiatkovski učestvovao u poljskom ustanku proti Rusom. Nadbiskup Przyluski bješe se zauzeo zanj, ali je i njemu nadpredsjednik odbio molbu. U to umre nadbiskup. Otac Stjepanov obrati se na vojno ministarstvo i ujedno na kneza Radzivila, komu preporuči stvar. Posljednji odgovori otcu 9. Listopada 1865. prijatno tješeć ga, da će ministarstvo povoljno za njega odlučiti. Ali od ministarstva stiže 11. Kol. protivna odluka. Jer je Swiatkovskijev puk služio tada u Slezkoj, obrati se otac na kneza-biskupa vratislavskoga, neka bi se on zauzeo za tu stvar; ali je od njega dobio više pisamah, u kojih odgovara, da nije ništa uspio, jer da mu vlada svaki put odbije molbu s prigovorom; „da ta stvar ide samo na poznanjski kaptol, budući da g. Swiatkovski spada u poznanjsku biskupiju.“ — Medjuto Stjepan Swiatkovski služi po svemu tom kano vojnik već preko jednu godinu, a druge mu nade nije, nego da sretno uztraje jošte dvie godine; jer je i zadnja ponuda otčeva, da će zanj platiti u vojnu blagajnu, odbita. — Ovo javljam svietu, kako sam čuo iz ustiuh starca otca, koj više za nikakov posao nije, te bi mu jedina upora u težkoj starosti bio jedinac sin, te kako sam se sam mogao obaviestiti iz pisamah, što mi jih dade čitati. — Tako dopisnik „Bresl. Hausbl.“

Iz Tibeta. Sjegurno je, da se nigdje na svietu s tolikimi protivštinami nisu imali boriti misionari, koliko u ovoj strani Azije, koja je glavnim zavičajem buddhističkoj vjeri. Tek od god. 1854. pošlo jim je za rukom stati na čvrste noge. To se dogodi tako, da je o. Renou od poglavice malena okoliša uzeo u zakup njeku prodolicu, pod imenom Bonga. Ondje je sada prva obćina kršćanska u Tibetu. Bonga je oko 6 urah duga dolina, okružena gorom i grmljem. O. Renou prokrči gore, uzora i posija polje žitkom, napravi kolibu, veći stan, crkvicu i učionu. God. 1858. brojaše obćina 12 pokrštenih Kitajacah, 1 pokrštena lama-redovnika sa ženom mu, i 17 odkupljene djece. Iste godine nahrupiše u prodolicu budhiste, te iztisnuše obćinu skoro posve; ali hrabri misionari neklonuše, već pridigoše obćinu i sve ostalo s nova. Ali i opet, jedva što se oporaviše, vratiše se plienjari, te isti o. Renou morade u bieg. Polag ugovora zapadnih silah u Kitaju od god. 1861. bude dopušteno kršćanskim misionarom življeti u Kitaju nepreobučenim, a biskup Demazure uljeze u podpunu biskupskom ruhu u grad Ta-čien-lu, gdje ga mandarini liepo primiše. Ovaj isti odvaži se, da stupi kano biskup i u Tibet. Poslie mnogih tegobah i podje mu to za rukom, tako, da se je obćina u Bongi u proljeću 1863. opet sastavila. Već na Duhove obslužena bje kat. služba Božja s podpunom svečanošću na čudo Tibetjanom. Misionari počeše s mjesta obraćati obližnja sela, a i s dobrim uspjehom; jer već pod konac iste godine moradoše misionari poći u dalja sela propopoviedat, krstit i izpoviedat.

(Post-Cours-Karte des Agramer Post-Directions-Bezirkes, von Jašo Depoli.) Na ovom velikom pomnjom izradjenom i iz kamopisnoga zavoda Drag. Albrechta izašlom poštokazu gradjanske i vojničke Hrvatske i Slavonije naznačeno je ne samo obćenje poštansko svake ruke, nego su i zabilježene ure, kada pošte dolaze i odlaze na pojedine postaje, a i razdaljina ovih izmedju sebe. Jošte je dodan i crtami naznačen pregled parobrodarske plovitbe po jadranskom, sredozemnom i egejskom moru. Ovaj prvi ove vrsti poštokaz naše domovine mnogomu će s više obzirah liepu uslugu činiti, pa s toga trud sastaviteljev, što ga je ovamo uložio, zaslužuje svaku podporu i preporuku. Komad stoji 1 for. a može se dobiti kod poštanskoga ravnateljstva u Zagrebu.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Ivan Stepić, dosadanji upravljatelj župe u gradu Ivaniću, postao je tamo župnikom.

Preminuo je Stjepan Ambreuš, župnik u Virju.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 16. **U ČETVRTAK** **19. TRAVNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Alleluja!

(Piše Gj. Milivoj Š. Banjalučki.)

(Konac.)

Priveli smo napokon našu digresiju kraju. Vrnimo se opet k uzkrsnuću Gospodnjem, po kojem znamo, da ima i za nas uzkrs, uzkrs duše i tiela, po kojem znamo, da nam može duša od smrti moralne, a tielo da će od smrti fizične uzkrsnuti. Da je uzkrsnuće duše naše od smrti moralne sbilja plod Isusova uzkrsnuća, lasno ćemo razabrati, ako-li se opomenemo, da je on „zavolj naših griehah predan bio i za naše opravdanje uzkrsnuo.“ Smrću svojom na križu izbrisao je on krivnju našu, a uzkrsnućem obnovio opet milost; smrću pobiedio smrt, a uzkrsnućem dao nam život. Jest oto duševno uzkrsnuće naše dvojake naravi: najprije moramo u sebi svaki grieh usmrtiti i nov život začeti, a onda u tom ponovljenom životu do kraja uztrajati: „Inchoata charitas inchoata justitia est . . . . . perfecta charitas perfecta justitia est.“ (Sv. Aug.) U tom nam je opet Bog naš Spasitelj najljepši primjer, kako godj je on, po riečih apoštolovih, griehu umro, t. j. za uništenje grieha umro, tako treba da i mi griehu odumremo; te kako godj je Isus jedan put umro i poslje više neumire, nego svejednako na slavu i veličje Božje živi, tako imamo takodjer mi, pošto jednom griehu odumrosmo, sveudilj za Isusa življeti i više se griehu nevraćati. Život naš treba da svjedoči, da smo sbilja s Isukrstom uzkrsnuli, treba dakle da u napredak svetost, nevinost, čistoća, čednost, skromnost, dobrotvornost, poniznost i blagoćudnost u nas prebivaju, a kad smo jednom tim sjajnim putem udarili, valja da njim i dalje podjemo, te da nikad s njega nezalazimo. Ali malo rekosmo, kad velimo, da nam je uzkrsnuće Isusovo u tom važnom poslu najljepšim primjerom. Mnogo više valja da rečemo: uzkrsnuće Isusovo kriepi nas takodjer i jači, da uzmognemo laglje griehu odumrieti, te čineć volju Božju u svetosti i pravednosti uztrajati; jer je upravo to glavni učin i plod Isusova uzkrsnuća, da š njime na nov život ustanemo, kano što smo š njime griehu i svietu umrli. „Nemo ad id recidat, unde surrexit,“ rieči su sv. Lava, „sed etiamsi pro infirmitate corporea in aliquibus adhuc languoribus jaceat, sanari instanter desideret ac lavari. Haec est enim salutis via et coeptae in Christo resurrectionis imitatio.“

Drugi je plod Isusova uzkrsnuća, što sada znamo, da će i naša tjelesa jednom uzkrsnuti, stranom jerbo je ono causa efficiens ove tajne, stranom opet, jer nam svim valja po primjeru Isusovom uzkrsnuti. Bog se njegovim uzkrsnućem poslužio, da izvede naše uzkrsnuće. Isus je drugi Adam, rek bi duševni praroditelj njime ponovljenoga plemena. Drugi, što su od mrtvih uzkrišeni bili, umroše opet, mi pako znamo, da Isus, pošto je uzkrsnuo, više neumire, da smrt nad njim više sile neima, a kako neima nad njim, koj je glava crkvina tiela, tako neće imati niti nad nami, koji smo uda istoga tiela. Nadalje sam veli, da je on čokot, a mi da smo loze; dok dakle čokot živi, živjet će i loza, njegovim uzkrsnućem i naše je uzkrsnuće zajamčeno.

Svaki od nas znade, da kraljestvo Božje na tom svietu podpuno savršeno nije; ota je savršenost pričuvana za drugi sviet i začima s uzkrsnućem ljudih. Razumievamo pako pod uzkrsnućem: povratu smrću izgubljenoga tiela, s kojim će se iznovice duh sjediniti; razumievamo dakle povratu podpune naravi ljudske. Da je otu istinu crkva uviek učila, svjedoči nam poviest, iz koje znamo, da ju je svejednako proti njezinim napadačem Himeneju, Filetu, Manikejcem, Valdencem, Albigencem, Sociniancem i inim vjerno branila, a mimo

Digitized by Google

svega nam ju najjasnije svjedoči apoštolsko vjerovanje, u kom imamo jedanaesti članak: „Vjerujem u uzkrsnuće pùti t. j. tiela“ napokon izrekla ju je crkva javno u IV. saboru lateranskom: „Svi umrli uzkrsnut će s istimi tjelesi, što jih sada imadu.“

Ima takodjer u sv. knjigah obojega zakona mnogo riečih, kojimi je ota istina točno izražena. Tako nahodimo pobožnoga Joba, gdje se njom tješi: „Znadem, da moj odkupitelj živi, i da imam u posljednji dan uzkrsnuti iz zemlje, i da ću se opet zaogrnuti svojom kožom, i da ću u svojoj pùti vidjeti svoga Boga, koga ću vidjeti ja isti, a ne drugi.“ (Job. 19, 25—27.) Nećemo-li ovo mjesto silom izkvariti, to nam je u njem nazirati pravotu tiela poslje smrti, a podnipošto povratu zdravlja poslje težke bolesti, pa to isto naziru takodjer u njem sv. Jerolim i š njim mnogi drugi sveti otci. Pripovieda nam poviest, da su za vrieme Isusova došašća svi uzkrsnuće tiela vjerovali, izuzam Saduceje. — Tako je s tom istinom bilo u starom zakonu, a u novom potvrdio ju je sam Bog Spasitelj: „Ide čas, kada svi, što su u grobovih, čuli budu glas sina Božjega, i izići će, koji su činili dobro, u uzkrsnuće života, a koji su činili zlo, u uzkrsnuće suda.“ (Iv. 5, 28, 29.) Od apoštolah se najtočnije i najjasnije o toj istini izrazio sv. Pavao, koj ju svakom pruženom prilikom kako temeljnu istinu kršćanstva izriče. Budi nam dopušteno navesti ovdje poveće jedno mjesto iz prve njegove poslanice na Korinćane; vidjet ćemo namah, što i kako je Pavao ob uzkrsnuću mislio, i bit ćemo poštedjeni s mnogim navadjanjem raznih citatah; jer mimo ovoga mjesta netreba nikakvoga daljega dokazivanja; ono samo po sebi najjasnije slovi: „Ako se Krst propovieda, da ustade od mrtvih, kako govore njeki medju vami, da neima uzkrsnuća mrtvih? I ako neima uzkrsnuća mrtvih, to ni Krst neusta. A ako Krst neusta, uzalud dakle propoviedanje naše, a uzalud i vjera vaša. . . Ali Krst usta od mrtvih i bi novina onim, koji umrieše; jer budući da po čovjeku bi smrt, po čovjeku i uzkrsnuće mrtvih; jer kako po Adamu svi umiru, tako će i po Krstu svi oživjeti.“ (I. Kor. 15, 12—14, 20—22.)

Nu mogao bi se možda gdjetko, koj je svete knjige listao, neumoljen prigoditi, pa mi dva tri mjesta iz njih baciti, da pobije, što sam malo prije rekao, i da možda čak uztvrdi i dokaže, kako svetomu pismu nije vjerovati, jer da si protuslovi. Takova bi mjesta bila ono u knjiz. Mud. 16, 14.: „Odieljeni duh nemože se više povratiti natrag;“ u knjiz. Job. 7, 9.: „Kako se razstavlja oblak i kako prohodi, tako se neće ustati iz groba, koji sidju unj'.“ Nu ove se rieči neimadu nikako o uzkrsnuću na napokonji dan razumievati, nego iz sveze govora toliko samo znače, da se duh poslje smrti neće više u ovaj zemaljski umrli život vratiti. Isto se tako ni sv. Pavao neprotivi nauku o uzkrsnuću, kad ono na jednom mjestu veli: „Tielo i krv nemogu naslied iti carstva Božjega.“ (I. Kor. 15, 50.). Pravi je i jedini smisao ovih riečih, da ljudi u živinskom ovom i razpadljivom tielu nemogu vječnoga blaženstva uživati.

Osim sv. pisma uvjerava nas takodjer o toj istini ciela jednodušna kršćanska tradicija. Irenej, Athenagora, Teofil antiokijski, Tertullian, Minucij Feliks, Grgur Niški, koji su potonji poveća djela o uzkrsnuću napisali, i mnogi drugi, puni su raznovrstnih dokazah, umovanjah i prispodobah, kojimi nastoje otu istinu upravo do dna izcrpiti. Njekoji sv. otci prispodabljaju uzkrsnuće sjemenu i ostalim truhljivim te opet oživljujućim stvarim. Tertullian i papa Grgur Veliki prispodabljaju ga suncu, koje se u divnoj žarkosti pokazuje na zarudjelom iztoku, tek što si posumnjao, da je možda u tamnoj noći na uviek ugasnulo. Drugi prispodabljaju ga gusjenici; tek što se zaprede u gustu povlaku, gmazi ona polagano od lista do lista i izprede si tako rekuć sama grob, u kojem njeko vrieme leži i čini se da je sasvim poginula; ali iznenadce prolomi vrata od tamnice svoje i eno je u slici divnolika lepirića u prostom zraku. „Gledjte, evo i drvlje vam priliči Vaše uzkrsnuće,“ slovi sv. Grgur, „eno kako u jesen lišće i svježu zelen svoju gubi, a na proljeće se opet pomladjuje; motrite sjemenje, kako obumire, kad sagnjije, a kako opet na nov život ustaje, kad proklije.“ Tertullian i Epifanij prispodabljaju takodjer uzkrsnuće snu i kako se oda sna budimo; a što mi ote tajne shvatiti nemožemo, spominju nam Justin, Tacijan, Tertullian, Grgur Niški porod čovjeka, Irenej, Epifanij, Ambrozij stvaranje iz ničesa, čega takodjer shvatiti nemožemo, a dokazuju istinu ote tajne svi poprieko istinitošću, svemogućtvom, dobrotom i pravednošću Božjom.

Nu mislimo, da nije upravo od potrebe, da otu istinu samimi pozitivnimi dokazi uglavljujemo; ta ona već naravnim njekim načinom iz ostalih takodjer kršćanskih naukah sliedi. Tako — da samo jedan primjer navedemo — sravnjivamo mi uzrok smrti sa milošću odkupljenja. Uzrok pako smrti, kako znamo, jest grieh, smrt jest kazna grieha, a odkupljenjem Isusovim uništava se grieh, dakle prestaje i kazna, prestaje smrt, te nastaje — uzkrsnuće, koje ima onda stopram nastupiti, kad se navrši vrieme kušnje i milost odkupljenja probije sve, koji joj se od volje nesuprotstaviše.

Ufam se, da će blage čitatelje zanimati, ako to buduće uzkrsnuće našega tielam alko pobliže označimo, u koliko se to iz vrielah kršćanske objave

Digitized by Google

označiti dade. Ponajprije valja nam spomenuti, da će pùt naša oživljeti i s duhom se organički sjediniti po svemogućtvu sina Božjega, a ne naravskimi kakvimi silami, budać da u naravi, kao što je jur znano, neima nikakova zametka uzkrsnuću: „Isukrst će preobraziti naše poniženo tielo, da bude jednako tielu slave njegove po sili, kojom može sve pokoriti." (Filiplj. 3, 21.) Zatim čitamo, da uzkrsnuće naše neće postupice bivati, nego posve nenadano i u jedan mah: „Evo vam kazujem tajnu: jer svi nećemo pomrieti, a svi ćemo se pretvoriti. U jedan put, u tren oka, u posljednjoj trublji; jer će zatrubljeti i mrtvi će ustati nerazpadljivi i mi ćemo se pretvoriti." (I. Kor. 15, 51—12.) Nalazimo takodjer jasnih tragovah, da će kod našega uzkrsnuća i angjeli sudjelovati, oni da će nas buditi, sabirati i porazdieliti: „I poslat će angjele svoje s velikim glasom trubnim, i sabrat će izabrane njegove od četiri vjetra od kraja do kraja nebesah." (Math. 24, 31.) Uzkrsnuće pùti bit će sveobće, svi će ustati, pravednici, i koji čine bezzakonje, svi ćemo se pretvoriti. Kano što tielo u ovom životu skupa s dušom kaznu trpi, tako će š njome dieliti i slavu, trpi pako kaznu, u koliko je s dušom griešilo, a bit će proslavljeno, u koliko je pokori i posvećenju pripomoglo. Pa je to i pravo: tielom se je navieščala rieč Božja i čula, tielom su se dielila svetotajstva i primala, djela milosrdja i ljubavi bližnjega činila; tielo se prostrto u prahu moljaše, težku pokoru činjaše, te s gorke i iskrene boli uzdisaše. Pravedno je dakle, da se tielo za to nagradi, ali je takodjer pravedno, da se tielo i kazni oštrom, bezkrajnom, vječnom kaznom, u koliko je bilo puko orudje i pusto sielo zla. Može se takodjer ota obćenitost iz one zasluge izvoditi, što ju sin čovječji pokornošću svojom do smrti i to do smrti križa stekao. Smatrali otu zaslugu subjektivno ili objektivno, to je ona za sav naš rod stečena; svako udo našega roda može od nje dio primiti, može se spasiti, a ako neće diela da primi, to neće niti spašeno biti. Pokornost ona, što ju je sin čovječji do smrti križa izkazao, jest djelo odkupljenja, a fizički je posljedak toga odkupljenja drugotno oživljenje tiela i to će se protegnuti na sve, dakle i na one, koji su moralno od Isusa odieljeni, u nemilosti i bez njegova duha s ovoga svieta prošli. Dapače ista ona nejačka djecica, koja prije krsta umru, uzkrsnut će sa svojim tielcem, pa s toga možemo zaključiti, da se takodjer i njoj dio odkupljenja pruža izvanrednim njekim, nam sasvim nepoznatim načinom; ta i ona su uda Isusom odkupljenoga roda ljudskoga, mora dakle da se i ona opravdati mogu, kada se uslied odkupljenja i njihova duša opet sa svojim tielom sjedinila bude: svi ćemo pomrieti, a i svi ćemo se pretvoriti. — Nahodimo u sv. pismu njekoja mjesta, koja na prvi mah kano da se protive uzkrsnuću neopravdanih: „A ovo je volja onoga, koj me posla," govori Isus kod Ivana 6, 40. „da svaki, koj vidi sina, i vjeruje u njega, ima život vječni, i ja ću ga uzkrisiti u posljedni dan;" nu ovo se neima razumievati o fizičkom uzkrsnuću tiela, nego o uzkrišenju na vječnu blaženost, što će samo opravdanim, koji u Sina Božjega vjerovahu, u njega se ufahu i njega ljubljahu, u dio pasti.

Po nauku svete naše vjere uzkrsnut će svaki u onom istom tielu, što ga sada nosi, i neće nam se nikakova nova tjelesa stvarati. O tom nas uvjerava sam Isukrst, a polag njegovih riečih tako isto i sveta crkva: „Svi, koji su u grobu . . . izići će u uzkrsnuće," a sv. Pavao piše Korinćanom u prvom listu: „Ovo razpadljivo (tielo) treba da se obuče u nerazpadljivost, i ovo smrtno da se obuče u bezsmrtnost." (15, 53.) Na saboru rimskom, držanom u Lateranu god. 1215. pod papom Inocencijem III. bijaše ovaj nauk javno kano Bogom objavljena istina proglašen. Nu tuj opet valja da budemo pozorni, te kad se veli, da će se uzkrišeno naše tielo od istoga sućtva sastojati, od kojega se i sada sastoji, nemoramo misliti, da će sve i pojedine česti ovoga našega tiela, što ga u grob baciše, ili što se drugim kojim načinom razpalo, isto takve uzkrsnuti, kakve su i sada; nego moramo znati, da će se od obstojećih čestih istoga ovoga prirodnoga sućtva, s koga se umrlo naše tielo na ovoj zemlji sastoji, svemogućtvom Božjim na napokonji dan preobraziti i uzkrsnuti ono tielo, tako po prilici, kano što naše tielo već ovdje svednevice skoro nove tako rekuć sastojine prima, a od prvašnjih ponješto gubi, te nam se za duljim vremenom novim rek bi tielom pretvori. Nestaje dakle svih onih prigovorah, s kojih njeki hoće da izvedu nemogućnost, da bi svako i pojedino udo zemaljskoga ovoga tiela uzkrsnuti moglo. Da čujemo, što o tom sv. Augustin slovi: „Bog je podoban od onih čestih, što se iz našega tiela u zraku, vatri, vodi ili zemlji izgubiše, ili što ih divlja zvjerad proždrla, na napokonji dan sabrati preostali prašak, te od njega novo stvoriti tielo, a mnogo će prije moći da stvori tjelesa iz one smjese, u koju će se sva narav zajedno s gnjilimi našimi tjelesi uslied strašnih onih prekretah i kobnih dogodjajah u dan sudnji razpasti, i da ih opet s našimi dušami sjedini. Isti onaj Bog, koj je tielo prvoga čovjeka iz blata stvoriti i oživljeti mogao, moći će valjda opet tielo svakoga čovjeka još jednoč iz praha stvoriti i s dušom ga sjediniti." (O gradu božjem knj. 22. gl. 40.) — Što se tiče one hipoteze, kano da je u nas naravski njeki

Digitized by Google

zametak uzkrsnuću, i da je u ovom našem zemaljskom, razpadljivom i tvarnom tielu sakrito njekakvo etherično duševno tielo, to odpada ona sama sobom, promotrimo-li samo nješto pozornije sućtvo naravi i sućtvo tiela. Ono njekakvo preobraženo tielo, što bi imalo u ovom zemaljskom tielu sakrito biti, moralo bi i opet naravska njekakva tvorina, te već s toga tvarno njeko i tjelesno ustrojstvo biti, što bi se od sadanjega vrlo malo ili bar ne sućno razlikovalo; a odkuda takvomu ustrojstvu nerazpadljivost, neumrlost i duševnost? To nam neka one mudre glave razjasne, koje su ga izmudrile; ali će slabo uspjeti, osim ako nam dokažu, da su mu one po svojoj moći ota svojstva pridale, što ih samo Bog pridati može. Uzkrsnuće je tako rekuć novo stvaranje, ali ne od ničesa, nego od preostalih čestih prirodnoga sućtva; čemu dakle naravski kakav zametak uzkrsnuću? Tà čovjek i onako u prvom načetku nije za uzkrsnuće stvoren bio, kaošto niti za grieh, a niti za smrt: quoniam Deus mortem non fecit, quoniam Deus hominem creavit inexterminabilem. (Knjig. Mud.)

Kakav da će biti vanjski oblik uzkrišenih naših tjelesah, o tom neznamo posve ništa izvjestna, pače niti toga za stalno neznamo, da-li će se tjelesa i onda spolom razlikovati, kad se poslje uzkrsnuća niti ženilo niti udavalo nebude (Luk. 20, 35); medjutim misli ipak većina sv. otacah, da će ota spolna razlika i nadalje obstajati. To je pako jasan nauk, objavljen kršćanskom objavom, da će se naša tjelesa, kad opet jednom uzkrsnu i s dušom se sjedine, posve promieniti. Glavna promjena sastojat će se kod pravednikah i kod nepravednikah u neumrlosti i nerazpadljivosti; — grube one česti, što nemogu vjekovati, iztriebit će se i naše će tielo biti nerazpadljivo. Svi dobri i zli imat će takodjer tielo čitavo, sa svimi ćutili i udi, što sačinjavaju zdravo čovječansko tielo, te se nijedan sliep, hrom ili drugojako kljast kod uzkrsnuća prigoditi neće. To se dade lasno iz samoga sućtva uzkrsnuća izvoditi, jer će se onda tielo na njeki način iznovice stvarati, a sv. Pavao pravo veli: tielo će neokrnjeno uzkrsnuti. Mnogi crkveni otci i bogoslovi misle, da će tjelesa zlih u neobičnoj rugoti uzkrsnuti, jer će se gadne njihove požude i opačine na tielu njihovom vidjeti, tielo pako pravednikah preobrazit će se i proslaviti, kako se i slavno tielo božanskoga Spasitelja preobrazilo i proslavilo: „Prvi je čovjek od zemlje, zemljen, a drugi je čovjek gospodin s neba; kakav zemljan, takvi su i zemljani, i kakav je nebeski, takvi su i nebeski.“ (I. Kor. 15, 47.) Po riečih sv. pisma i po mnenju svetih otacah bit će preobražena tjelesa pravednikah bez svake boli i bez svake potriebštine: „Više neće ogladnjeti, niti ožednjeti i neće na njih pasti sunce niti ikakva vrućina . . . i Bog će otrti svaku suzu s očijuh njihovih i smrti neće biti više, ni plača, ni vike, ni bolesti neće biti više.“ (Obj. Iv. 7, 16. 21, 4.) Kaošto će grdoba i opačine iz preobraženoga tiela neopravdanih promiljavati, tako će tielo pravednikah odsievati onom blaženošću, koja jim dušu puni: „Druga je slava suncu, druga slava mjesecu, a i druga slava zviezdam; jer se zviezda od zviezde razlikuje u sjaju, a tako i uzkrsnuće mrtvih;“ (I. Kor. 15. 41.) a kod Mateja čitamo: „Tada će se pravednici zasjati kano sunce u carstvu otca moga.“ Da će tomu tako biti, jamči nam slavno preobraženje Isusovo na briegu Taboru; ono nam je divna slika, divan primjer, po kojem ćemo se i mi preobraziti. Tko nezna, kako su apoštoli videć velebno preobraženje Spasiteljevo silno uzneseni bili, pa ota slava predstoji i nam, ako uznastojimo, da š njim uzkrsnemo, da nas on uzkrisi na posljedni dan! . . . Posve je vjerojatno, da će preobražena tjelesa mnogo okretnija, sretnija te iz mnogo tanje tvari sastavljena biti, nego-li ona, što su u grob položena; uzkrsnut će doduše ono isto tielo, ali će se pretvoriti, kanoti novim učiniti: „Tielo se sije u sramoti, a ustaje u slavi; sije se u slabosti, a ustaje u sili; sije se tielo tjelesno, a ustaje tielo duhovito.“ (I. Kor. 15, 43.) I tu nam je opet Isusovo preobraženo tielo najkrasnijim primjerom i najsigurnijim poručanstvom. Još prije smrti i uzkrsnuća svoga pokazao se Isus na briegu Taboru trojici apoštolah u slavi preobraženja, poslje smrti ustao je čudnovatim načinom iz groba, došao med svojince po više putah na zatvorena vrata i na posljedku uzišao slavno s preobraženim i neumrlim svojim tielom u nebo. Takovoj slavi i takovoj slobodi od svih zemaljskih ograničenostih mogu se i preobraženi pravednici nadati; tielo će njihovo biti vjerno i sjajno ogledalo, u kojem će se nutarnja njihova blaženost i savršenost zrcaliti.

Dakle Isusovo uzkrsnuće sbilja je dopunak našega spasa. Oduzet je dakle nesmiljenoj smrti ubojiti žalac, te možemo sada posvema mirni i utješeni izčekivati uzkrsnuće vlastitoga tiela svoga, a uz to i uzkrsnuće onih ljubeznikah, koje je nemila smrt prije nas pokosila. Haec est dies; quam fecit Dominus! Ali ima takodjer žeženim slovom pisana opomena, da neskvrnimo i nekvarimo tiela svoga, koje je hram Duha svetoga; i eto zato smo, po mom mnenju, punih četrdeset danah činili pokoru, da si otu opomenu iznovice uglavimo, te se poslje pokore tim radostnije pozdravimo s veselim: Alleluja!

Digitized by Google

Svećenik na selu.

Čovjek se rado sjeća svojih mladih godinah, svoga djetinstva. Misli rado na one dane, koje je probavio u mladjanoj dobi. Misli rado na one kuće, gdje je sproveo svoju mladost. Spominje se rado onih, koji su mu u mladosti pomoć i podporu pružili; spominje se rado onih, s kojimi je u mladoj dobi u užjem savezu bio, s kojimi se je igrao i veselio. Opominje se rado onoga družtva, u kojem se kadkad razveselio. Po imenu rado se sjeća svojih učiteljah, dobročiniteljah svoje mladje dobe, a osobito se rado spominje onih, s kojimi idjaše njekoliko godinah po učionah. Kasnije rado čuje glasove o svojih suučenicih; svaka sreća ili nesreća njihova dojmi mu se srca. Ako se s ovakovim njegdašnjim suučenikom poslie u starih godinah sastane, oh kako godi to srcu njegovu; misli, da se je brat sastao s bratom. Tada namah zametnu razgovore o svojoj mladoj dobi, o svojih učiteljih, dobročiniteljih, ob onih kućah, u kojih su stanovali, ob onih mjestih, gdje su se zabavljali, o suučenicih, prijateljih, sgodah i nesgodah. Dà čovjek rado postàne i kod igračkah djece, jer ga i to spominje na mladjanu njegovu dobu.

Evo imam i ja crkveni glasniče! jednoga prijatelja, koj se sada u daljini nalazi, a s kojim više godinah proživih u mladoj dobi; nemoj mi indi zamjeriti, ako mu pomoćju tvojom priobćim nješto, što želi od mene znati.

Dragi prijane! Mi se davno razstadosmo izišavši iz učionah. Providnost Božja postavi nas na različite krajeve i u različite staleže. Mi se od davna nevidjesmo, van što si kadkad koju listom priobćimo. Ali evo tebe udes i dalje baci, te nemožeš tako lahko čuti šta od mene; nu evo ova poslanica neka Ti kaže, što žudiš o meni znati.

Ti me pitaš: kako živim, kako se zabavljam, kako sprovedoh poklade, a u obće, kako provodim vrieme na selu?

Ti mi veliš: Tebe postavi volja tvojih poglavarah u samotno mjesto, a to samotno mjesto jest tvoj sviet. Ti neznaš ništa ob onoj vici i buci, što se čuje u gradovih; neznaš o onih zabavah, kojimi se nasladjuju varošani, o onih sjajnih soirée-ih, što se priredjuju, o kazalištnih predstavah, o koncertih, štono se drže po gradovih; u jednu rieč, veliš mi, da mi dosadna biti mora čama na selu.

Istina je, da nečujem ništa od one vriskajuće vike i halabuke, što je ima dosta u gradu; ali nepoznam niti one sjajne nevolje i hinbene laži, štono ondje vlada — a moj sviet je samotni brežuljak i samotna sobica. Neznam ništa o mnogih onih dnevnih i noćnih zabavah, štono se priredjuju u varoših; ali na selu neznam niti za one sablazni, koje bivaju i u parketiranih dvoranah. Medjutim i na selu nezavidjam varošanom njihova veleljepja i razkoših. Makar sam i lišen onih ugladjenih krugovah, kako ih često gradovi pružaju sa svojimi ugovorenimi udvornostmi i nakloni, pri kojih čovjek nezna, gdje prestaje udvornost, pa počima istinitost, — to imam ipak ljudih oko sebe, kojih duše mogu kao bistru vodu potoka do dna gledati. Svuda mi više istine i iskrenosti dolazi na susret, a nemanjka mi niti u mojoj samoći radostih; jer i samotan život duhovnika na selu pruža dosta takovih.

Doista svećenik stoji sam za sebe, i neima onoga, što se imenuje obitelj, ako nije srećan, te ima mile roditelje ili braću u svojoj kući, kojim more miran stan dati u siedoj starosti. No ma i neimao nikoga, koga bi svojim nazvati mogao, Bog, sveobći otac, s kojim on kao sluga njegov stoji u neprestanom odnošenju, blizu mu je. Molitva, ovaj čisti uzlet duše, najljepša djelatnost duha, jest, koja svakoj njegovoj misli i činu, svakomu njegovu djelu daje pravac i pravi oblik. Moleći uz svoga nerazdruživoga pratioca, uz breviar, pozdravlja prvi jutarnji trak zore; moleći podnosi breme i dnevnu vrućinu; moleći baca svoju mrežu u propoviedih, kršćanskom nauku i u izpovjedaonici, da predobije neumrle duše za vječnost; moleći stupa k sv. žrtvi; moleći ide k bolestniku, te mu pruža posljednju utjehu; moleći razdjeljuje druge sakramente; pa kad je na večer dao svoje trudno tielo na počinak, tad je njegova posljednja misao, njegovo posljednje čuvstvo — molitva. Je-li indi i samotan život u Bogu i s Bogom pust, prazan, bezutješan? Sjegurno ne! Misao na Stvorca, znanje za njega okriepi, razbistri, oživi svaku samoću, svako samotarenje.

Svećenik čita marljivo u knjizi knjigah, u sv. pismu. Ono mu nije samo starinom posvećena, častna knjiga, nije mu samo blago izabrane mudrosti, nije mu samo uzorna knjiga — ono mu je knjiga odlukah Božjih. Prouči-li dobro ovu knjigu, ona će mu razjasniti svako družtveno pitanje sadašnjosti, a odgonenuti mu svaku ma kako zamršenu zagonetku života. Sv. pismo mu je u istinu ona sibilinska knjiga, kojom se koprena budućnosti odastrieti, i tajni pečat otvoriti dade; ono je oružana, iz koje si on pobjedonosno oružje, mač i oklop odabire proti svakoj bludnji i opačini svakoga vremena; neizcrpivi je rudnik, u kojem on zlatna zrna najčišće istine nalazi i sve više odkriva, čim češće i dulje traži. Svaki dan, u kojem nije bar jedno poglavje, najmanje njekoliko redakah čitao, priziva si punim pravom nezadovoljan: Diem perdidi! On ovu knjigu nečita samo, nego o njoj promišljava, uporavlja ju na svoj život i na velike dogodjaje crkve i svieta. Kako se njegov razum razbistri na božanskom svjetlu sv. knjigah, tako mu se ugrije srce svetim ognjem ljubavi Boga i iskrnjega, koliko god putah promatra njihov božanstveni sadržaj. U promatranju ove knjige sastaju se razum ljudski i vječni, čovječja ćud i vječna ljubav Gospodinova, a iz sdruženja ovih postaje najčišća nebeska radost, koja iz najskromnijega života podobna je načiniti srećan život. Beatus vir — qui in lege meditabitur die ac nocte. Et

Digitized by Google

erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum. (P. 1, 3.)

A kada ovu sv. knjigu zatvoriv svećenik stupi u hram prirode, to mu se otvori u njezinom krilu drugo nješto, u čem mu je označen tisućovrstno imenopis Svevišnjega. Tko ima više prilike promatrati prirodu u njenoj tajnoj djelaonici, u neumornom njenom tvaranju, nego-li svećenik na selu u svojih od posla prostih časovih? Njemu priroda nije samo žitnica, s koje mu pruža hranu providnost Božja, već mu je ona neposredna objava Božja, što ju svatko na žive oči vidjeti može. U burnoj noći, kano u bljesku rose, u blagostnom posmjehu ubava proljeća kano i u tmurnom šušnju lišća u mrtvoj jeseni, u zlatnom klasu vrućega ljeta, kano u bielom pokrovu ciće zime, u žuboru potoka, kano u tutnji groma — svagdje nadje on smisla, znamenovanja, života, svuda mu se pokazuje prst svemogućega, mudroga, ljubeznoga otca.

Kao što je svećeniku priroda divno Božje očitovanje, tako mu je tim i povjestnica glede vremena. I ona mu je dobra prijateljica u njegovih od posla prostih časovih. Ovdje mu pozornost na se svraća ponajprije povjestnica crkve. Kao vjeran službenik crkve nemore dvojiti o trajanju crkve. Ona mu nije samo prolazeći pojav vremena, koj će, kako je u vremenu i iz vremena niknuo, isto tako bez traga proći. Ona mu stoji na tvrdoj hridi, koju nijedan val vremena oboriti nemože. Ali u vremenu postala mora imati spoljašnje sgode i nesgode u svom odnošaju k državam, u svojih misijah, redovih, družbah itd. u obće u svih svojih plodovih, štono na njezinom od Boga zasadjenom drvetu ponikoše. Svećenik glede tih pojavah nemože i nesmie hladnokrvan da bude. Sve promjene i sgode doznaje on iz koga pouzdana crkvenoga lista. Ali niti velikih dogodjajah svieta neće s oka pustiti svećenik na selu. Oni mu nisu djelo sliepa slučaja, a preko svih diplomatskih spletakah opaža velikoga državnika, koj nosi sav sviet u svojoj ruci. No nije on samo prijatelj dnevne poviesti, nego i prošastih stoljećah. On ju čita s nabožnim njekim čuvstvom, te je sám sobom na čistu, kako ju prosudjivati ima. Dogodjaji ljudski jesu mu iztječaj svemoguće, vječne, pravedne volje. Doista duhovnik, vjerno izvršiv dužnosti svoje, mnogo ugodnih satih ima zahvaliti poviesti.

Kao učenjaku nesmiju svećeniku ni pojavi knjižtva, osobito domaćega, strani i nepoznani biti. Postane-li već za čas, kada mu oko zagleda liepo bujno cvieće, ili kada mu zapne na kojoj vrstno izradjenoj slici — kako će proći bezučestan i bezčuvstven uz duševne proizvode osobito svoga jezika? Kako treba da ima za sve, što je liepo, veliko, odlično, otvoreno oko i otvoreno srce, tako će pratit i s velikom pozornošću svaki napredak i sva veličanstvena iznašašća na polju obrtnosti. A ove slavodobiti ljudskoga duha mogu mu na to služiti, da ga iznovice opomenu na vječnu mudrost. Pa može-li još kod bližjih pravih prijateljah izmieniti svoje ćuti i misli, tada mu je prosto uporavit na se one rieči: Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum! Takova samoća nemože ipak biti tužna, već radostna i utješna.

Još me pitaš, kako sprovedoh poklade? — Neima na selu u to vrieme onakovih i onoliko zabavah, kako po gradovih; prem ni na selu neprojdu poklade bez svakoga veselja, gdje više, gdje manje. Ali čim nastupi korizma, nastade odmah mir, tišina, ozbiljnost. Svatko se bolji povukao u samoću. Sve išlo marljivije u crkvu, da sluša slovo Božje, muku i smrt Spasitelja svieta. Sve, što je griešno, padalo na koljena pred svećenika, da izvida rane griešnoga srca. Eto opet dosta posla i rada u to vrieme za poslenika u vinogradu gospodnjem. Buduć mnogo posla, a malo poslenikah, po imenu malo duh. pomoćnikah, pomažu jim u duhovnoj pastvi, gdje samo mogu i gdje jih ima, obližnji redovnici. Župnici ovoga kraja Slavonije zamoliše velečast. Salezia Fučkana, gvardijana samostana u Kloštru-Ivaniću, da jim kroz korizmeno vrieme dade u pomoć jednoga redovnika. U priznanje, što po slavonskih krajevih pobira brat istoga samostana živež, neoklevajuć ništa posla otac gvardijan lani ot. Augustina, koj, prem već stár i nemoćan, s požrtvovanjem velikim u ovih krajevih pomagaše kroz korizmeno vrieme, a ove godine dodje nam ot. Saverij Pemac. Nemogu dosta pohvalno napomenuti duhovnu revnost ovoga otca što u izpovjedaonicah, što u prodikah. Bijaše on kao kakov misionar. Izpovjedaše ovo korizmeno vrieme u Kutini, Gaju, Medjuriću, Lipovljanih, Novskoj; a propoviedaše na dan sv. Benedikta u Medjuriću, na dan navieščenja bl. D. Marije u Novskoj, a u dvie nedjelje u Lipovljanih, pobudjujući puk svojimi razboritimi besjedami na iskreno očitovanje griehah, na pokoru, na poboljšanje života. Ostavio nas je na Cvietnicu, al ostala mu je u puka i svećenikah liepa uspomena. Od nas mu hvala, a od Boga plaća!

Vidiš dragi prijane, ovakove su utjehe, ovo zabave, ovo veselje duhovnoga pastira na selu.

Makar tada i njegova kosa siedjela, a tielo mu dan na dan sve većma slabilo, makar ga jesen njegova života i na zimu groba opominjala, — to ga sveudilj bodri misao na Boga. Dà veseli se, što će onoga licem u lice gledati, koga je dosad kroz ogledalo vjere gledao, kojega je tražio i jasne znakove nalazio u krasnoj prirodi, kojega je stope sliedio u dogodjajih vremena, i koga je naslućivao u svem, što je liepo, dobro, veličanstveno. Mili prijatelju, da i Ti ovakov pokoj duše i ovakovu sreću nadješ u tvom veleljepnom gradu želi Ti

Tvoj uviek vierni Radovan.

Dopis.

Iz Varaždina. Nemogu propustiti, da neobjavim, prem nješto kasnije, hvale vriedni čin prečastnoga

Digitized by Google

starine gosp. Vjekoslava Benaka, opata, sbornoga kaptola čažmenskoga štioca i kanonika, gdje mu nedavno blagodarna ruka prekrasnim uzkrsnjakom obdari župnu crkvu varaždinsku. Ona prekrasna misnica (kazula) bielo-crvene boje, bogato vezena zlatom, sa naručnikom (manipulus), naramenicom (stola), palom, pokrovom i bursom, i to sve vezeno zlatom u vriednosti od 400 st. s jastucima, isto tako vrlo ukusno zlatom vezenima, u vriednosti od 100 stot. — sve to od braće Stettlerah priugotovljeno, što medju ostalimi predmeti na našoj prvoj izložbi steče prvu odliku, zapade župnu crkvu varaždinsku s blagodarne ruke prečastn. rečenoga starine. Premda dobi dozvolu preč. g. kan. i župnik varaždinski Ernesto Filetić, da blagoslovi krasno ovo ruho, to si ga ipak na vlastitu molbu istoga preč. kanonika i župnika u oči uzkrsa blagoslovi sam preč. gosp. darovatelj. U njem je sutradan t. j. na uzkrs svečanu sv. misu abacialnu uz podvorbu domaćega svećenstva prikazao Svevišnjemu prvi put sam darovnik. — Ovom prigodom moram spomenuti još i to, da je isti prečast. g. opat i kanonik više putah obdario našu župnu crkvu preliepimi darovi, izmedju kojih se odlikuje vrlo liepo bielo ruho za cielu abacialnu službu Božju. Preč. se opat i štioc kapt. čazm. u istinu drži onih riečih sv. pisma (Poslov. 29. r. 14.): „Expende juxta legem Dei thesaurum tuum, et proderit tibi magis, quam aurum tuum in cista.“ — Na darežljivosti toj prečast. gosp. starine tako preč. kanonik i župnik varaždinski, kao što i svekoliko gradjanstvo zahvalno pram Svevišnjemu kliče: Bog nam ga uzdrži zdrava i vesela mnogo još godinah na radost svete crkve i mile nam domovine. *J. T.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Upravljajući odbor učiteljske „Zadruge“ zahvaljuje se u ovdašnjih novinah javno uzoritomu gospodinu kardinalu Jurju Hauliku na znamenitom daru od 200 for., što ga je istomu na podporu učiteljske sirotčadi uručiti dao; izjavljajući odbor smjernu i duboku zahvalnost od strane svoje i svega pučkoga učiteljstva trojedne kraljevine, izručuje se i na dalje u visoku milost uzoritoga darovnika.

— Povodom sutrašnjega rodjendana uzoritoga gosp. stožernika nadbiskupa podnieli su danas prije podne nj. uzoritosti svoje tople i iskrene čestitke prečast. prvostolni kaptol, sbor prebendarah, profesori nadbis. liceja s poglavari sjemeništa, predstojnici ovdašnjih duh. redovah i mnogo drugih odličnih licah.

— Velečastni g. Ivan Nep. Thaller, prisjednik duh. stola i župnik grada Požege, imenovan je podarcidjakonom kotara požežkoga.

— U perivoju Jurjevoj-vesi slavit će se dne 24. t. m. Jurjevo svečano. U tamošnjoj kapeli sv. Jurja obdržavat će se prije podne u 10 satih služba Božja s propoviedju, a poslie podne večernica.

— Pantaleon Korny, vojni sjedinjeni duhovnik ovdje u posadi ležećega puka nadvojvode Stjepana, rodom iz Galicije, našast je dne 11. t. m. utopljen kod Trnja u Savi. Dne 13. poslie podne pokopano mu je tielo s vojničkom počasti na vojničkom groblju.

— Gospodična Antonija Vukovićeva darovala je dva liepa svjetionjaka ovdašnjim kapelam sv. Jurja i sv. Franje Šavera. Za taj bogoljubni dar očituje joj se ovdje javna zahvala.

— Veleučeni gosp. Franjo Iveković, svećenik nadbiskupije zagrebačke i član c. k. višjega svećeničkoga odgojilišta kod sv. Augustina u Beču, držao je na bečkom sveučilištu dne 12. t. m. javnu razpravu i obranu te stekao lovor-vienac doktora bogoslovja.

Iz Beča. Ovdje je dne 10. t. m. umro udaren kapljom Antun Korizmić, naslovni biskup i dvorski savjetnik ugarske dvorske kancelarije, bivši prije toga savjetnik ugarskoga namjestničkoga vieća. Kod svečana sprovoda dne 12. t. m. nosilo mu je lies 12 činovnikah ugarske dvorske kancelarije. Pokojnik mnogo je ljudem dobra činio, a nije štedio truda ni troška, gdje se radilo o obćem dobru. — Za nasljednika mu imenovan je Ladislav Biró, naslovni skadarski biskup, kanonik satmarski i dosad savjetnik namjestničkoga vieća.

Iz Kolonje. Hamburžki „Kathol. Kirchbl.“ izjavi nadu, da će biskup Melchers i kano nadbiskup kolonjski ostati vikarom sjevernih misijah; jer ta čast nije naročito spojena s nijednom biskupskom stolicom. Ali poslie čita se u istom listu ovo: „Na veliku žalost našu stigla nam je viest, da visokoč. biskup obziruć se na ogromnu veličinu nadbiskupije kolonjske (ista ima 800 župah i 1.400,000 dušah uza 400,000 nekatolikah) nemože zadržati upravu sjevernih misijah.“

Od Rena. U Deidesheimu umrla je nedavna malo poznata gospodja, a na tiho sakupljen imetak ostavila za dobrotvorne i pobožne svrhe, s ostalim kuću za stan milosrdnicam i 6000 fr. zaklade, da dvore bolestnike u bolnici i gradu. Ali proti ovoj zakladi digoše „jaki dusi,“ poplašivši se 2—3 sestarah, silnu buku. Da bude plemenita gospodja ostavila bila svoj imetak skitalicam (ili loži slobodnih zidarah), bio bi joj ostao glas veleumne, napredne gospodje; nu ovako jedan dio gradskih otacah, povedši se za otci grada Augsburga prosvjeduje proti milosrdnicam. Medjuto, da se upute gradski starešine, od kolike su koristi milosrdnice, trebalo bi jim, da se dogodi u njihovu gradu onakov slučaj, kakov je pisac ovih redakah gledao na svoje oči. Kadno u zapadnom kraju zemlje god. 1854. i 1855. biesnijaše kužna pošalica umarajuć čitave obitelji, dojde u njekom selu do toga, da je sva jedna obitelj od sedam glavah u jedan dan oblegla. Bližnji rod poplašiv

Digitized by Google

se pošasti pobježe iz kuće, te tako otac, mati i dvoje djece na jednoj, babica s jednim djetetom na drugoj postelji, a djevojčica na škrinji, niti slamke pod sobom, niti perca za pokrivalo na sebi, leže, a neima ni duše, da bi jim u vrućici pružila kap vode. Mjestni glavar dade razglasiti, tko bi preuzeo dvoriti obitelj P., da će dnevice dobiti 48 krajcarah; a kad se za tu cienu nitko nejavi, obeća 1 fr. a poslie 1 fr. 24 kraj. Napokon odvaži se za posljednju cienu jedna ženskinja, ali je i sama ona za kratko vrieme oboljela. Na to stigoše milosrdnice iz Pirmasensa, te kano spasonosni angjeli dvorahu obitelj badava iz kršćanske ljubavi. — Kada zavlada takova kužna bolest, tada gospoda savjetnici znadu sebe svjetovati: jednom rukom maše se za kesu, a drugom za putna kola, te bježe kano ptice selice u druge zemlje, gdje takove bolesti nije; nu siromasi, koji se tako svjetovati nemogu, moradu ostati. To zovu oni čovječnost, ako se siromakom i bolestnikom u vrieme nevolje uztegne kršćanska utjeha i brižna dvorba.

Iz Švajcarske. U Bernu izadje nedavna knjižica o napredku zloće i nećudorednosti pod radikalnom vladom, imenito u kantonu Bernu. Pisac dokazuje, što je tomu zlu krivo, a navodi i sredstva, kojimi bi mu se dalo doskočiti. Čitava razprava jest besjeda na sugradjane. Sravniv dvie periode od 1830—1846, pak od 1846., kadno je na vladu zasio radikalizam, do 1863. dokazuje, da je pod radikalnom vladom broj zločinah jedan put kažnjenih dva puta veći, a tako i opet posrnulih zločinacah da je dva puta više, nego-li jih bijaše u prijašnjoj periodi. To je doista žalostno, ali jošte žalostnije, uzme-li se broj u razmjeru s pučanstvom. Sada dolazi svake godine jedan zločin na 20 dušah. Puštajuć s vida samokrv, prevaru, sve to veći broj klateži, tatah i prosjakah, odkriva osobito dvie rane grozovite, zadane radikalizmom, a ujedno dva poglavita biljega nećudorednosti. To su pijanština i bludnost. Račun, napravljen njekim protestantskim pastorom, kaže, da se rakije u jednu godinu popije u kantonu Bernu toliko, koliko bi proteklo kroz zdenčanu ciev $1\frac{1}{2}$ palac u promjeru široku, a da se svu godinu dan i noć vuče. Komu bi se hotjelo svuda proći kanton Bern, svagdje bi nagazio na pijance i krčme, gdje se pije rakija. Što se tiče bludnosti, broji on u Bernu 50 javnih bludilištah, nebrojeć ovamo množinu njih više manje poznatih, i sijaset javnih bludnicah. Od javnoga dobro upućena činovnika čuo je pisac, da polovina zločinah potiče iz ovoga otrovnoga vrela.

— „Schw. K. Ztg.“ donosi ovu izjavu s podpisom: „Jedan u ime svih:“ Ovdje se dogadja stvarih, koje nas sjećaju najcrnijih vremenah sile i progonstva, te si držimo za dužnost obaviestiti o tom drugove svoje po ostalih predjelih kantona (Solothurn). Ima tomu već dugo vremena, što nijedan svećenik u našem kotaru nemože biti s mirom, već je svaki izvržen javnomu ruglu i psovanju, a prostačkimi pričicami i klevetami ocrnjuje se poštenje svećenikom pred pukom, te svakim načinom ruje, nebi-li svaki njih skroz omrznuo puku. Od kuda-li taj vjetar puše, znade se to dobro, a koliko po tom pada javna ćudorednost, kaže se samo. Priučili smo se već odavna tomu, da njetković, koj na sve crkveno i katoličko do krvi mrzi, a ipak se pača u crkvene poslove i upravu sborom i tvorom, gradeć se, ako ne biskupom, a to barem predstavnikom. Podnašasmo i to strpljivo. Ali sada je već predaleko zamahnuo. S njekoliko ljudih svoje misli poče on rovariti u pojedinih župah, husteć župljane na župnika, da si ga skinu s vrata. Dokazah ima dosta. Prije njekoliko danah polupaše obiestni drpani župniku Schumacheru prozore. Koliko se (10), i koji imadu ovakovim načinom prognati, to je već sve na broju i redu. Glavni rovar jest njeki tvorničar, koj je na svećenike zamrzio sbog toga, što odvažno brane svetkovanje nedjelje. — Javljajući ovo svojim drugovom molimo jih već unapried, da nas neodtisnu izpod svoga krova, ako nas zaporenu preko medje.

Iz Rima. U noći s velikoga četvrtka na veliki petak dade ruska vlada skinuti ruski grb s poslaničke svoje palaće, služinčad odloži kokarde, a grčko-ruska kapela bude zatvorena. Noć bje za to baš dobro odabrana!

Iz Šlesviga. Na veliki četvrtak ipak je napokon s dozvolom pruske vlade u Flensburgu katolička crkva blagoslovljena i predana službi Božjoj.

Iz Turske. Otomanska vlada dala je na glas svimkolikim glavarom obćinah kršćanskih, da je obnašla tim obćinam uzeti dosad uživano pravo izvršivanja sudbenosti gradjanske, pak da će svoj raji suditi za unapredak sudovi turski. Ta je naredba, kojom se kršćanom Turske samosilno otimlju njihove dosadašnje najznamenitije povlastice, razgnjevila svukoliku raju. Osim toga, što gazi rečene povlastice, vriedja ta naredba čuvstvo vjerozakonsko, jerbo se zakonarstvo tursko osniva na koranu, koj se po svojih ustanovah posvema protivi zakonom kršćanskim. Postupak taj vlade turske, proti kojemu diže glas svoj raja sa svih stranah, privolit će bez dvojbe (?) dvorove europejske, da posreduju na korist tih nevoljnikah.

(Knjižtvo.) Od oglašenih i u ovom listu „Igrokazah za mladež,“ što ovdje izlaze nakladom Lavoslava Hartmána, izišao je onomadne dio II. sliedećega sadržaja: 1. Sablja, igrokaz u 1 činu po M. Berquin-u. 2. Kažnjena taština, igrokaz u 1 činu po istom. 3. Pravdaš, vesela igra u 1 činu po J. Kurmayeru. Preveo Ivan Filipović. Prodaje knjižara Lav. Hartmána.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 17. U ČETVRTAK 26. TRAVNJA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

PROSLOV

rečen na koncertu duhovne mladeži nadbisk. sjemeništa zagrebačkoga

priredjenom u slavu

Uzoritomu gospodinu S. R. C. stožerniku

JURJU HAULIKU VÁRALLYSKOMU

nadbiskupu zagrebačkomu, sinakah svojih preblagomu otcu

u oči preslavnoga Njegova imendana dne 23. Travnja 1866.

1.

Družbo draga, družbo mila!
Da ti kažem čudan san:
Noćas dojde po me vila,
I odvede u svoj stan.
A to su vam sjajni dvori,
Vrelo ljepšeg života,
Sve u zlatnoj zrieš odori,
Svud je raj i divota.
Same slike milolike
Pune slave, pune dike.
A kakov je tu vidik!
Iz prsah ti prodre klik.

2.

Eno tamo na istoku
Ja kroz taman vidjoh zrak
Goru dùgú i visokú,
Gdje se penje pod oblak.
A s podnožja te planine
Daleko se stere ráj,
Preko dola i ravnine
Nevidi se nigdje kraj.
Tu nazrievaš vinograde,
Tu sladkoga voća sáde,
Ovdje crkva, tamo dvor,
Dolje hrastje, smreka gór.

3.

Jedna točka tik ravnine
Oči sjeća na pozor;
Jer tu je skup sve miline,
I ljepote sve uzor.
Sa brežuljka gledaš vísa
U hladjani sjenom dol,
U kom duša pokoj sisá
I osjeća sladku bol.
Krivudave tu su staze,
A po šljunku vode plaze,
U jedan se stiču svód,
Da ponesu lagan brod.

4.

Tamo vrata na sredsredi,
Na vis cvietnat vodi put,
Na kom krasan dvorac sjedi,
Raj oko njeg svaki kut.
Svih krajevah tu drveće,
I zeleni razne šár,
Svih krajevah tu je cvieće,
I mirisa svakog čár.
Izkazat se nikom' neda,
Što tu željno oko gleda;
Jer je milja svakog zbor,
Što taj paše mali dvor.

Digitized by Google

5.

A ovomu dvorcu napram,
  Svoj ravnini na pomol,
Kano labud diže se hram,
  Na brieg gledeć i na dol.
Baš srebrno zvono zveknu
  Zorom Gospi na pozdrav,
A perivoj sav odjeknu,
  I odjeknu predjel sav,
O kako je glas taj mio!
Da si druže sa mnom bio
  I da si taj slušo glas,
  Bit' se u vis dizo vlas.

6.

Perivojem muž tim ide,
  Nogom čvrstom prem već star;
Na njemu se znaci vide,
  Da je on tu gospodar.
Blagost oči mu odáju,
  Na licu mu zdravlja žár,
Na prsih mu zviezde sjaju,
  Za krieposti kraljev dar.
Istom k vodi on domače,
Al već riba u vis skače,
  Labud jezdi kô brz plav
  Gospodaru na pozdrav.

7.

On običnu dade hranu,
  Ljubko dražeć blági stvor;
Pak na drugu krenu stranu,
  Da pohodi drugi zbor.
I kad dojde u kraj novi,
  Te se pope gor na hum,
Uzprhnuše golubovi,
  I u zraku nasta šum.
Te se diže iz svog sjela
Svake vrsti živad biela,
  I pred njega sve u skók,
  Da mu s ruke primi smók.

8.

To kad vidjoh, mah mi pade
  Onaj na úm prvi viek,
Rieči Božjom kad postade
  Sav sviet ovaj i čovjek;
I po prvom raju kako
  Sam se glavom šetjuć Bog,
Svoje djelo gleda svako,
  Brigu noseć stvora svog.
Ribu, pticu kako hrani,
I čovjeka kako brani,
  I kako je crv i lav
  Samo Bogom živ i zdrav.

9.

Raznim glasom sav perivoj,
  Brieg ori se, ori dol;
Na kolibi skladno tihoj
  Harfu bije sam Eol.
Pitah vilu i prosborih:
  Jav-li je to ili san?
A ona mi odgovori:
  Sutra sviće Jurjevdan!
Tad se prenuh i probudih,
Zakuca mi krv u grudih,
  Čuvstvom ganut poklekoh,
  I ovako tad rekoh:

10.

Tebi Bože Halleluja!
  Taj klanja se kom' svemir,
Klanja zefir i oluja,
  Gore vis i mora vir;
Kog nemože da obhvati
  Ni koj prostor, ni koj sviet,
A opet ćeš u hram stati,
  I oživit mali cviet.
K Tebi, koga nebo pjeva,
Sviet velik i mala ševa,
  K Tebi želi ovaj čas —
  I moj nejak prodriet glas!

11.

Tobom sinu pramaljeće,
  Slobodno je, što bje rob;
Slobodno se sada kreće,
  Što stezaše zime grob.
Snieg okopni, led otopi,
  Zemlja težki svrže trh,
Cvietan travnik rosa topi,
  Zeleni se gorah vrh.
Na novo se pčela roji,
Na novom se cvieću goji,
  Tobom ode smrti strah,
  Jer i mrtav živi prah!

12.

Oj oživi i pomladi
  Jurja Otca svijuh nas,
Da u sladkoj traju nadi,
  Koji u njem najdu spás.
On je tvoja živa slika,
  Nemoćnome On je štap,
Crkvi stožer, domu dika,
  Gladnu komad, žednu kap.
Pomladi nam Otca mila,
Ko što mladiš orlu krila,
  Da doživi mnogi god,
  I š njim srećan dom i rod!

Digitized by Google

Upliva-li duh vieka u svećenstvo?

(Nastavak.)

Vajme! kako smo kano ljudi slabi. Kano svećenici primismo Duha sv. pokrepitelja slabosti naše, da bi pojačeni istim nestrašimo boj bili sami sobom, sa svietom ovim, i sa svim, što od svieta dohodi, duhu pak Božjem protivi se. Izabra nas Bog slabe, da po nas i najjača smete. — Koliko svetih, koliko spasonosnih učinismo odlukah, koliko putah rekosmo: „Nunc juravi, nunc statui custodire judicia justitiae tuae." Pak uztrajasmo-li, pobiedismo-li? — Domine Deus tu nosti! . . . Petar onaj, koj Isusa mačem brani, kad ga uhvatiti dodjoše židije, taj isti Petar poslie neima srčanosti, da napram služavki pripozna ga kao učitelja svoga, već se kune, da ga nepozna. — Onaj revni Pavao, izabrana posuda Isusova, priznaje težkoću borbe svoje, pak tri puta Gospodina moli, da odstrani napastnika, — ali mu Gospod samo odgovara: dosta ti je milost moja. Toliki pravom učenosti nadareni muževi, sjajne zviezde crkve naše, koje kao svetce štujemo, izpovjediše slabosti svoje, oplakaše gorko padež svoj. A što ćemo mi reći malo- i slabovierni, pa makar da pravo zvanje za stalež svećenički u sebi osjećamo, pak da s istim zvanjem u isti stalež stupismo?

Slabo je još izkustvo moje, da dokažem ona, koja za gore rečenu stavku govore. A da bi izkustvo moje ma koliko bilo, ipak bi se uztručavao govoriti, da mi se nebi zlo tumačilo i u zlo upisalo: tko bo istinu gudi, gudilom ga po prstih biju. . . Zato nek mjesto mene iz svoga izkustva govori njeki strane biskupije starina svećenik, komu me, u prvih godinah svećeničtva moga, putujućeg sreća u kuću dovede. Udarismo u razgovor o našoj i njegovoj biskupiji, — zapita me ob ovom i onom svećeniku, kojega je ili lično ili po glasu samo poznavao, — a kad mu ja na posliedku izrazih, da se čudim, što on kao odlikovan na tako slaboj i neuglednoj župi živi — čim kano da sam mu u najtanju žicu srca dirnuo, — ili kao da sam mu neznam s čega omilio, — otvori mi štovani starina do dna srce svoje. On je već davno na istini, — a istini za volju, koja mu iz riečih i svih crtah lica sievaše, objavljam ove crtice života njegova, do kojih kako sam došao, na svrsi ću kazati. Očitujem ih, kao i on meni, sine ira et studio, ne kao applikaciju generalnu, već kao nješto specialna za dokaz, da u svakom staležu, dakle i u svećeničkom može se naći ljudih svakojake ćudi. Našlo se je u mladje doba starine toga braće opaka duha, al i duha Isusova; ovi nam se u sadanje vrieme hiljadili, a od onih nas Bog sačuvao! — Al čujmo, nek starina sam pripovieda:

Od srednjega staleža roditeljah ali pobožnih u — rodjen, pak i bogoljubno odhranjen, već u prvom djetinstvu svojem osjećah njeku ljubav, njeku sklonost, da nereknem njeko zvanje k staležu svećeničkom. U crkvi rado se baviti, Bogu moliti, svećeniku pri oltaru služiti, pozdravljenje zvoniti, kod kuće pako oltare praviti i misu služiti, to mi najmilija zabava bijaše. Radostnim okom gledahu roditelji moji na tu bogoljubnu moju zabavu; osobito mila majka njegovaše ju kupovanjem liepih slikah, zlatna papira i drugih za oltarić moj potrebitih stvarih. Mogu u istinu reći, da je sobica moja posve crkvici naličila, tako, da mi je mnogi sudrug moj zavidio, te sam pogdjekoga mititi morao, da mi samo pri mašenju služi — stariji pako ljudi, koji moje roditelje pohadjahu, vidivši crkvicu moju veljahu jim: „Sin vaš biti će pravi svećenik." Majka mi u tom govoru uživala, ali ne posve otac, što kraj dvie sestre ja mu najmladji i jedinac bijah, a k tomu zasluga mu mala za višje školovanje. To sam istom saznao, kad početne nauke svrših, a otac me pod jesen ozbiljno i zabrinuto zapità: „No sine, misliš-li ti sbilja da iz igračke tvoje istina bude? Zar ćeš ti sbilja biti pop?" — „To i ništa drugo," odgovorih mu odrješito. Zalud bijahu svi otčevi prigovori; ja ostadoh u odluci stalan, premako je i do suzah došlo. Poduprla majka, podpomogao naš dobri stari župnik, prijatelj otčev, te on se odluči kraj sve slabe zasluge na gimnaziju poslati me, ali s prietnjom: „ako mi se dobro učio nebudeš, znaj kao sveto, mjesto reverende obući ćeš bieli frak." — „Toga se neboj otče dragi!" odgovorih, poljubiv mu srdačno ruku.

Početkom školske godine odveze me jedanaestljetnoga dječaka otac u tudji sviet na gimnaziju u — i preporuči me franjevcem, koji će mi učitelji biti. Ovi uvidiv moju smiernost, bogoljubnost i marljivost u učenju, laskahu si potajno, da ću fratrom postati, a zatim nastojahu me za se dobiti. Ele ja odprto rekoh: da neću fratar da budem, nego svjetovni misnik. Ta iskrenost moja urodi poslie njekimi nemilimi po me posljedicami; toga radi sliedećih godinah kao tobože zreliji pritajah se, te fratarstvu sklonitijim se pokazah, pak s tim u franjevcih opet sinu nada. Učio sam marljivo; nebijah baš svake godine prvi, al i ne daleko od prvoga. Djački svjetovni život nije me ni najmanje zanimao; mjesto toga čitao sam nabožne struke knjige, koje su mi profesori rado davali, pak toga radi od suučenikah svojih dobih na porugu ime „fratar." Svršiv gimnaziju i dobiv krasnu svjedočbu odoh na klerikalni natječaj praćen otcem svojim. Skupilo se nas kojekakovih natjecateljah

Digitized by Google

13. Premda bijah dobro pripravljen iz svojih študijah na svako pitanje odgovoriti, ipak mišljah na zlosretan broj 13. — Odgovarah na sva stavljena mi pitanja, da se nije moglo bolje želiti, mnogi kud kamo lošije od mene, — pak kraj svega toga i ja bijah medju onimi, koje neprimiše. Neznam, tko više bijaše poražen, ja ili otac moj? Nestidim se kazati, da sam kao diete plakao, što dva lošija primljena bješe, — a otac moj od jada da si kose počupa. Što sada? obojica tek da nesdvojismo — I kad se već kući spremasmo, al eto ti kanoničkoga sluge k nam u gostionu, zovući nas ka gospodinu svomu. U kanoniku upoznah svakoga štovanja vriedna starinu, koj je takodjer pri izpitu bio i dopadnošću me slušao. On utješi otca moga i mene radi moje zlosreće; primi me k sebi u kuću kao diete svoje s tim, da samo nadalje dobro učim, pak će se on pri drugom natječaju do godine pobrinuti, da budem primljen. Tko je bio sada sretniji od mene? — Kasnije tekom godine osvjedočiv se o mojoj kako revnosti tako i poštenom vladanju, povjeri mi kanonik tajnu zlosreće moje, da toga radi na natječaju propadoh, što drugih makar i lošijih jača bijaše preporuka nego-li nauka, a to proprati s onim sarkazmom: Denique pauper ubique jacet. Svakoga počitanja vriedan to bijaše starina, kanonik bogoslov, doktor mudroslovja i bogoslovja, k tomu ponizna, prosta i bogoljubna duša. Mnogo-li sam od njega tekom godine svakdan pri stolu njegovom š njim blagujući naučio. . . On svoju rieč održà; ja druge godine budem primljen medju klerike. Tko opet sad bijaše sretniji od mene? Ni car u grimiznom plaštu svom, nego-li ja u svojoj prostoj crnoj reverendi. Sad nalegoh iz petnih žilah učiti, a to toga radi, jer se o tom radilo, da dvojica budu poslana svrhom ljeta ad sublimiora instituta. Za čudo! oni, koji na natječaju sa mnom krasno odgovarahu, u sjemeništu pokazaše se slabimi, nasuprot ona dva slabiša, ili što dan i noć učahu, ili što jim se čvor uma i jezika razvezao — premako slaba bijahu razsuda no tim bolje pameti — postaše moji takmaci; jednoga mi bijaše oboriti, da dodjem ili u Beč ili u Peštu. I sbilja prvoga tečaja jednoga sruših. Pomislih u sebi: Sad si na konju, taj za tobom na magarcu tebe nestiže. Biskup me javno na izpitu pohvali. Uvidio sam, da to jednom profesoru nije po volji bilo; zato me je drugoga tečaja skoro svaki dan pitao, nebi-li me kakogod u neznanju uhvatio, a u tom je nješto i sekature bilo — ali zalud; neulovi me. Nu što on nemogaše, to mu u pomoć priteče moja bolest. Oko polovice drugoga tečaja uhvati me njeka opaka groznica, od koje se jedva poslie mjesec danah oslobodih. Da sam bio tielom a i duhom jako oslabio, a u naucih zaostao, po sebi se razumije. Drugim opetovanje nastade, a meni novina; da sam njekoliko putah slabije, onako još nemoćan, na što profesor gledao nije, odgovorio, to se takodjer razumije. No to mu bijaše dosta za postić svoj cilj. Priprave i izpiti bijahu na vratih, i premda ove sretno i dobro položih, ipak kod toga profesora dobih iz jednoga nauka classem primam, dočim iz svih drugih studiah bijah eminens. Ele to je dosta bilo, da onoj dvojici, takmacem svojim, zapostavljen budem, što oni u svem bješe eminentes, i da oni, kraj svega, što se za me moj zaštitnik kanonik zauzeo bio, odredjeni budu ad sublimiora. Tako je htjelo da bude, pak huja! — Nu sada da vidiš oholost one dvojice! S nami svojimi suučenici, osobito sa mnom, nehtjedoše ni čestito govoriti, rek bi da su sada već svih bečkih i peštanskih doktorah znanje kašikom posrkali i glave si njihovimi lovorikami ovjenčali bili. Odoše ad sublimiora, svršiše, al se nijedan nevrati ma s nijednim rigorosom, a nekmo-li s doktorskom lovorikom; dapače da nebijaše i opet prijateljstva, došli bi bili prije reda s dekretom, al kakovim? (Ja pomislih u sebi „pakračkim.“) Istinu mi je izpovjediti, da me je to očito zlobno zapostavljenje jako u srcu boljelo, i bio bi duhom klonuo, da me moj zaštitnik dobri kanonik i naš pater spiritualis, takodjer starina i blaga duša, neobodriše.

Mnogo vriedi za sav budući svećenički viek, kad sjemeništna mladež ima pravoga spirituala i čestite učitelje. Glede moja dva mudroslovna profesora neimam ništa osobita reći, do toliko: bili su mladi ljudi, tobože mudraci ili bolje rekuć slobodnjaci, radi doktorstva svoga prenapeti, te hoteći svojim slobodoumjem nješto dokazati, što se ni najmanje sa staležem svećeničkim slagalo nije. — Ali dva bogoslovna profesora, ljudi vrstni, zrele muževne dobe, bili su pravi učitelji. Njihovo predavanje nije bilo pusto prelegovanje, već razlaganje svake materije ab ovo do najtanje dlačice, poduprto životom i spisi sv. otacah, poviesti i izkustvom života. Milina jih bijaše slušati; slušao bi jih i žedan i gladan, i višeput bi požalio, što sat njihov toli brzo minù. Poslie predavanja pako nisi vidio ljude te uglove varoške obijati, nego sjedjahu u svojoj sobi uviek čitajuć i pišuć. Riedko kad izlažahu u šetnju izvan seminarske ili biskupske bašće, ili bi se kadkad svojim učenikom u šetnji pridružili, kao Isus učenikom u Emaus idućim, učeći jih. — Pater spiritualis bijaše pravi otac svih nas, duša naša. Neznam, što bi više na njem hvalio: njegovu nelicumiernu no istinitu i žarku bogoljubnost, ili njegova mudra i otčinska svjetovanja u sv. izpoviedi i inače, ili njegove ambrozianske exhorte, ili

Digitized by Google

njegove obredne pak i pastirske obuke, koje, premda u njegovo područje nespadahu, ništa nemanje dragovoljno učaše nas sve, što nam je za duh. pastvu potrebito bilo tako, da zadnje bogoslovne godine — t. j. tko je učiti htjeo i mogao — bijasmo ne suhi, no živi pravi pravcati kapelani, neimajući straha, kako ćemo se kod posjeta raznih bolestnikah, kako u sv. izpoviedi glede ovoga ili onoga slučaja vladati, kako krstiti, kako sv. misu služiti, kako rubrike razumjeti i tumačiti itd. To toga radi napominjem, jer sam se u kasnije starije svoje doba osvjedočio, kako njekoji izišavši ad curam animarum mnoga o tom neznadoše, već od župnikah svojih učiti moradoše. — Spomenut mi je i upravljatelja sjemeništa, jer i on kao takov neposredno i silno upliva u uzgoj i budući život mladeži. Bijaše on čovjek takodjer vremešniji, učen doduše, pa je njegova rieč kod biskupa a i inače za dvie druge važila, ali kraj toga imadjaše tu slabost, da je bio, što se veli, primae informationis, uz to nagao i prestrog u sudu; a što je još gore: na koga je uzeo zub, toga je sekirao i progonio, makar najbolji bio, nasuprot koga je uzeo pod svoju klientelu, makar i kojekakov bio, mogao je na glavi igrati, ništa mu nebijaše. — U svakom skoro družtvu nadje se, što se kaže, po gdjekoji upljuvak, s koga se radjaju crvi, koji svezu bratske ljubavi, sloge i mira podgrizavaju i narušavaju. Upljuvci takovi većom stranom su slabe glave slamovići ili zavidnici, koji, da plitkost uma svoga pokriju, ili zavisti svojoj zadovolje, podlim ulagivanjem ili tajnim sumnjičenjem i potvaranjem braće nastoje kod poglavara svoga u milost ušmikat se, i sebi kakvi takvi suppositum steći, što inače nebi mogli. Neima skoro sjemeništa, gdje takovih podlih upljuvakah neima, pak bijaše jih i u našem. Ja, koj sam kroz 4 godine uviek dobro učio i neprikorna života bio, malo nepostradah posliednje pete godine, a da je zašto, nebi ni žalio, već za jednu čašu vina, koju sam ne od žive želje, već više iz šale od porcije druga svoga izpio, a za tim u muzeju pristavši uz trojicu drugovah njeku pjesmu zaudarajuću svjetovnom ljubavi izpjevao. Za kratko vrieme imadoh šta kod upravljatelja slušati: quod sim deditus potui, quod foveam incastos amores, i što ti se iz toga još svašta izvelo nije — na toliko, da bi skoro zajedno sa svojimi drugovi reverendu na klin objesiti bio morao, da nebijaše dobroga spirituala, one dvojice bogoslovnih profesorah i moga zaštitnika kanonika. Ovi na posliedku moradoše izgleda radi pristati na našu trodnevnu karenciju. Upljuvci ostadoše čisti i u milosti, a ja klonuv duhom jedva sam čekao svrhu godine, da se oslobodim napasti, — nadajući se u duh. pastvi naći sladkoga mira i duševnoga veselja i utjehe, štono oni samo nalaze, koji s pravim zvanjem izlaze u pastvu.

(Nastavit će se.)

Niz bisera nebeskoga.

(Piše Gj. M. Š. B-čki)

II.

Sv. Juraj vojvoda i mučenik.

(po Dr. Th. Stabellu, Lj. Doninu i Pet. Ribadineiri).

Sbačen bje zmaj veliki, stara zmija, koja se zove djavao i sotona i . . . postade spasenje. *Objav. 12. 10.*

Mučenici kršćanski najkrasniji su i najblagodatniji pojav, što nam ga poviest svjetska pokazati može. Oni su krvcom zasvjedočili tvrdu svoju vieru u Boga, goruću ljubav prema Isukrstu i svesrdno ufanje u blaženu, neumrlu budućnost, te pokazali time, koliko su silni, veliki u ćudoredju, a u vjeri jaki; ali ima uza to i druga blagodat, što od njih poteče: stekoše si naime neumrlih zaslugah oko razširenja i učvršćenja vjere kršćanske, probudiv i rek bi uciepiv u tisući i tisući braće svoje tvrdu onu vjeru, vruću ljubav i usrdno ufanje. Krotkom svojom poniznošću, divnim onim odricanjem samoga sebe, nepobjedivom trpljivošću u svakojakih mukah i vrhunaravnim veseljem, kojim su u najgrozovitiju smrt hrlili, natjeraše mnoge i mnoge još sasvim neizkvarene pogane u živo čudo, na ozbiljno razmatranje, često pače i na iznenadnu izpoviest vjere kršćanske, te pribaviše joj time novih prijateljah, hrabrih borilacah i slavnih pobjednikah. Nebijahu oni stupovi i stožeri, nego takodjer množitelji i usavršitelji crkve; krv njihova pobjeda je i slavlje vjere, ali je takodjer plodno sjeme budućega slavlja i pobjedah, što će ih sveti nad svietom, carstvo božje nad carstvom tminah do konca vieka održati. S toga jim crkva već spomen od prvoga svoga početka mnogo časti. Svaka bi obćina brižljivo pobilježila svoje mučenike, i onda priobćila imena njihova, mučeničtvo, život i poviest njihove slavne borbe ostalim obćinam i tako se prigodilo, da se štovanje mučenikah, napose onih, kojih se smrt osobitim kakvim i čudnim slučajem proslavila, po svih budi iztočnih, budi zapadnih crkvah neobičnom brzinom razprostrlo. Najznamenitijim i najslavnijim boriocem Isusovim možemo pribrojiti sv. Jurju vojvodu.

Prastaro je i jako razgranjeno štovanje sv. Jurja. U Carigradu bijaše njekoč pet crkvah tomu svetomu vojvodi posvećenih, od kojih je najstariju sam Konštantin Veliki na njegovom, kako mišljahu, grobu u Diospolu sagraditi dao. Pripovieda se u životu sv. Božidara Siceste, biskupa anastiopolskoga, da se njegovoj majci izkazao sv. Juraj, i da joj je prorekao buduću svetost sina njezinoga, te da je isti Božidar više godinah u njekoj crkvi sv. Jurja služio, a kada bi Mavri-

Digitized by Google

ciju prorekao bio, da će zasjesti carsku stolicu carigradsku, preporučio mu je poimence štovanje toga mučenika. Zove ga grčka crkva častnim imenom velikoga mučenika i slavodobitnika, i slavi mu još svejednako blagdan sjajno i svečano. S iztoka prenielo se već za rana njegovo štovanje po hodočastnicih na zapad. Sv. Klotilda, kraljica francezka, podigla je već početkom šestoga stoljeća mnogo oltarah i crkvicah na čast sv. Gjurgju. Grgur Veliki (590—604) obnovio je i popravio staru njekakvu malo ne razpalu crkvu sv. Jurja u Siciliji, a papa Lav II. posvetio je god. 683. jednu crkvu na čast sv. mučenikah Sebastijana i Jurja. Za križarskih vojnah razširi se njegovo štovanje u Englezkoj pod normanskimi kraljevi. Država bude njegovoj mogućoj zaštiti izručena, a dan se njegov već u 13. stoljeću svetkovao kano zapovjedni blagdan. Kasnije odabra si ga republika genovezka za svoga zaštitnika, a moskovsko carstvo ima lik njegov u srednjem štitu državnoga grba. U srednjem vieku štovaše ga vojničtvo i ratoborno plemstvo kano svoga zaštitnika. Po Njemačkoj sklapahu se vitežka družtva pod imenom Jurjevskih družbah; lik njegov vijao se na barjacih i zastavah, imenom njegovim bi se kleli i zaklinjali, te bi se težko vitežki koj dvor nahodio, u kom domaća kapelica njemu posvećena nebi bila. Slavi takodjer sv. Jurja hrvatski i srbski narod jedne i druge crkve; tà kolikim se njegovo ime na krstu daje, kolike su crkve i kapelice njemu na čast posvećene, pače i njekoja mjesta njegovim se imenom kite! Iztočnjaci slave njegov god kano blagdan i u narodnih pjesmah spominje se Gjurgjev danak kao velik god, djevoke se mole Gjurgjevu danku, da ih neka više nenadje kod matere, nego ili udate ili ukopate, a stanarice zazivlju sv. Gjurgja, da jim ostane marva zdrava i napredna, sačuvana od svake kužne bolesti; riečju u mnogom je smislu kod našega naroda Jurjevo glasovit i slavni dan. Naš Kačić pjeva: „Raduje se sva zemlja slovinska, kojano je majka od junakah; jere Gjuru vojevodu štuje.“ Liepi su mnogi običaji, što ih narod naš o Jurjevu ima, samo bi željeti bilo, da se mnoge one praznovjerne vraćarije i bezumna bajanja, što su s otim blagdanom skopčana, sve po malo iztriebe; jer je od njih već mnoga šteta potekla. Nu nije u području našem, da ih ovdje spominjemo; svaki, koj u narodu i s narodom živi, znat će ih i vrlo lasno razabrati.

Čim se više ovaj sveti mučenik štuje i časti, tim više moramo žaliti, što nam je o tom poznatome svetcu toli malo znano. Nemožemo se baš potužiti, da su nam izvori njegova žića i djelovanja slabi te riedki, pače preobilni su; ali tako nečisti i mutni, da se iz njih prava slika razabrati nemože. Mjesto prvobitnih onih istinitih aktah, uturiše se već za prvih vremenah kojekakvi krivi životopisi, u kojih se toliko nespretnosti i protuslovja nahodilo, da jih je papa Gelazio na rimskom saboru god. 494. kano puste izmišljotine osudio. Da mimoidjemo ostale pripovjesti, koje se gube u izprazne priče, spomenut ćemo ovdje samo sliedeće, što nam se iz petoga i šestoga stoljeća najistinitijim čini.

Sv. Juraj bijaše roda plemenita i odlična, rodjen u Kapadociji od kršćanskih roditeljah. Tek se podpasao mladenačkom snagom, umre mu otac silovitom smrću kano mučenik Isusov, a on ode s udovom majkom u Palestinu, gdje jim je bio pravi zavičaj i gdje je on od otca bogata posjedovanja nasliedio. Vatrenu i živu mladiću osobito se priljubio vojnički stališ, pa se sbilja dao uvrstiti u carevu vojsku i dokazao naskoro, da je zaista od samoga Boga na taj stališ zvan. Srčanošću i hrabrošću svojom, te strogim i vriednim životom zaslužio je skoro i pribavio si čast vojničkoga tribuna i vojvode (comes). Nije Juraj ni s daleka pomislio, da mu je time, što se uvojničio, dopušteno, te smie živjeti, kako ga volja i kako bi njegovim strastim godilo; nego je mnogo više na sebe pazio i Boga nikad s uma nemetnuo, uviek se ga bojao i u svem njegovu volju vršio: smatrao se više njegovim, nego-li carevim vojnikom. To dočuo car Dukljan i imenovao sv. Jurja svojim namjestnikom, premda još ni slutio nije, da je Juraj kršćanin, već mu se samo njegove krieposti dopadale. U dvadesetoj godini svojoj izgubi Juraj i ljubeznu majku, ostavi dakle Palestinu, te podje s jednim dielom otčevine svoje k caru. Car Dukljan bijaše prvih dvadeset godinah svoga vladanja vrlo blag i dobar ubogim kršćanom, i oni se za to vrieme ne samo naužili sladkoga mira, nego bijahu još mnogo paženi na dvoru i u vojsci. Nu pred konac svoga carevanja uzoholio se s mnogih sjajnih pobjedah, što mu glavu ovjenčaše, pa zamislio ludu misao, da u silnoj rimskoj državi poganstvo, štono se jur brzim i neodoljivim korakom razpadu svojemu primicalo, opet podigne, razširi i učvrsti, te u to ime mišljaše, da mu valja sasvim uništiti kršćanstvo, što se nemoglo s poganstvom složiti. Sazove dakle najodličnije pravdoznance, namjestnike i vojvode svoje u Nikomediju, da viećaju o toj njegovoj pomisli. Izvidjahu utrobu žrtvah, pitahu proročište Apolovo, saslušaše najodličnije častnike: sve glasovaše proti kršćanom. Pomoli se na to ukaz za ukazom, jedan strašniji od drugoga: kršćani imadu se lišiti svih pravah i svih častih, crkve imadu jim se razoriti a sv. knjige sažgati; svi duhovnici, svećenici i biskupi u tamnice pobacati i mukami prisiliti, da žrtvuju bogovom, — a koji nebi htjeli, imadu se pogubiti. Za mali čas napuniše se sve tamnice i sva mučilišta, a stratišti poteče curkom nedužna krv. Grozne ove zapovjedi careve bijahu svom mogućom točnošću izvršivane. Vidio je dakle Juraj, da će skoro i na njega red doći, da vjeru svoju javno izpovjedi, a što ga zatim čeka, znao je takodjer; s toga porazdieli svu svoju imovinu medju siromake, nadari sve svoje robove slobodom, i ode pokriepljen svetom vjerom i milošću Božjom odvažno te veselo k caru te mu reče pred sakupljenim viećem: „Kako ćeš dugo nesmiljeni

Digitized by Google

care, kako ćete dugo sabrani ovdje starešine i vitezovi mačem i vatrom biesniti? tà što su vam ubogi oti kršćani krivi? Oni se neklanjaju i neće da žrtvuju vašim bogovom, što nisu nikakvi bogovi, nego izprazan plod puste razmnive i djelo slabih rukuh ljudskih; nu zato, silni care, mole se oni ipak živomu Bogu za tvoje carstvo i ostaju ti vjerni i poslušni podanici. Sam je Isukrst, komu se oni klanjaju, pravi Bog, on je sam gospodin u slavi otca Boga." Čuvši ove tople rieči, što ih je vojvoda Juraj za kršćane uložio, lasno se bilo caru a i čitavomu vieću domisliti, da je on kršćanin, i snebiše se, kano da ih je grom iz vedra neba ošinuo. Bilo im je do takva vrla vojvode mnogo stalo, pa s toga nastojahu na svaku moguću ruku, da ga opet k sebi privuku. Predstavljahu mu živo cvatuću njegovu mladjahnu dobu, plemenitost roda, jakost i krepčinu tiela, visoku čast, koju si je vrlinom svojom i milošću carevom izdvorio, te sjajnu budućnost, koju jošte postići može, a s druge strane opominjahu ga, kako će zlo proći, nebude-li se carevoj volji pokorio. Ali sve jim bijaše zaludno: Juraj se nedao niti primamiti, niti prestrašiti; nepobjediv ostade on, kako dolikuje hrabromu vojniku Isusovu, pače osmjeli se u toliko, da je cara ovako nagovorio: „Bolje bi bilo, oj Dukljane, da i ti po meni spoznaš pravoga i jedinoga Boga, te da mu prineseš čistu žrtvu, što ju od nas hoće. On bi tebi za to bolje i trajno carstvo pribavio, ovo bo, što ga sada držiš, razpadljivo je i ništetno; moć tvoja kojom sada vladaš, takodjer je ništetna, slaba i vrlo nesigurna, kano što je sve nesigurno i kratko, što nam vremenita sreća obećati i dati može, pa s toga je takodjer od vrlo neznatne koristi posjednikom svojim. Otu ništetnost razabirem ja dobro, pa s toga badava ti sav trud, mogućni care, mene ništa neće od mojega Boga odvratiti, nikakva muka, nikakav strah duh moj slomiti; nagovaraj, mami, prieti, muči, ubijaj me, ja ću ipak ostati vjeran Bogu svomu!"

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvoli previšnjom svojom odlukom od 11. Travnja t. g. kanoniku sbornoga začesanskoga kaptola i župniku kr. grada Varaždina Ernestu Filetiću premilostivo podieliti naslovnu prepoštiju „de Gajdel vel Gajdobra."

— U ponedjeljak u večer kao u oči Jurjeva, visokoga imendana uzoritoga gosp. stožernika-nadbiskupa Jurja Haulika, dala je duh. mladež nadbisk. sjemeništa u istom glasbeno-deklamatornu zabavu, koju je izvan nj. uzoritosti više odlične gospode svjetovnjakah i svećenikah posjetom svojim udostojalo. Na čelu današnjega lista priobćeni proslov besjedjen je na slavu visokomu svetčaru na istoj zabavi, te bje kao izraz svačijih čuvstvah od mnogobrojnoga slušateljstva obćenitim uzhitom primit.

— Kako javismo zadnji put, Jurjevo je i ljetos svečano proslavljeno u kapeli sv. Jurja u perivoju Jurjevoj-vesi. Sam uzoriti gospodin stožernik služio je s većom podvorbom sv. misu, koju su u četveropjevu sprovadjali koralisti prvostolne crkve. Prije sv. mise propoviedao je od oltara preč. g. kanonik Josip Šušković. Neugodno vrieme zapriečilo je mnoge, koji bi inače došli bili; al se ipak što iz grada, što iz okolice sakupilo toliko ljudih, da je kapela bila puna. Uzoriti gosp. domaćina i godovnjak počastio je u svom dvorcu objedom do 35 gostih, medju kojimi bijaše i svjetli gosp. ban s više druge odlične gospode glavnoga grada.

— U ovdašnjoj grčko-katoličkoj kapeli držao je na Jurjevo, povodom imendana uzoritoga gosp. stožernika-nadbiskupa zagrebačkoga, g. Tomo Vidović, predstojnik sjemeništa biskupije križevačke, svečano bogoslužje sa svojimi gojenci. — S istoga uzroka pribivali su učenici kaptolske glavne učione u 8 satih u jutro sv. misi u prvostolnoj crkvi.

Iz Ugarske. Kako piše „Kath. Néplap," sbio se zadnjih danah mjeseca Ožujka čudan slučaj u Šomorinu (Sommerein) na otoku Čalokezu (Schütt). Na početku velikoga tjedna opsovà mlad čovjek od 30 godinah u gnievu svoju obudovljenu majku, a kad ga ona opomenu na četvrtu Božju zapovied, pohuli on gadno na Boga. No s mjesta stiže bogohulca ruka Božja; jer jedva što izusti bogogrdnu psovku, oniemi onaj čas. U ostalom zdrav je i radi, ali nemože govorit; sluh mu osta; razumije sve, što se govori oko njega, ali nemože inako odgovarat van sredstvom znakovah.

Iz Rima. Govorilo se mnogo, da će sv. otac odmah poslie uzkrsa držati konsistorium. Nu može se dvojiti, da bi tomu vrieme sbilja blizu bilo. Konsistorium u ovaj čas mogao bi i velik politički zamašaj dobiti. Prekinuće svakoga saveza s Ruskom, nasilja u Talijanskoj, velike brige uslied zloglasnoga rujanskoga ugovora, koje niti prijazne izjave francezke zastupničke komore nemogahu razpršiti, napokon obćenito stanje u Europi pružaju dosta razlogah, koji svjetuju, da se s tim počeka. — U propagandinoj tiskarni radi se na novom cjenom izdanju crkvenih saborah. Budući je sam sv. otac dao za to nalog i opredielio k tomu potrebite novce, odtud nagoviešťaju mnogi, kao da to biva u ime pripravah na prevažan nastajući crkveni dogodjaj. Svakako je proučenje predjašnjih saborah ponajglavniji preduvjet, da se može sazvati novi. Povieda se, da će ovo započeto izdanje u 54 sveza biti izpravnije od svih dosadanjih. Sv. otac imenovao je u to ime posebno povjerenstvo, a predsjedničtvo povjerio učenomu kardinalu Pitri (benediktincu). Kao tajnik i revizor djeluje kod

Digitized by Google

toga P. Vercellone, ures barnabitskoga reda, muž, koj je tolikih zaslugah stekao za kritiku sv. pisma, da se š njim, izuzamši jednoga Tischendorfa, težko itko drugi na tom polju takmiti može. Pomenuti protestantski učenjak bavi se u ovaj par u Rimu, te traži dozvolu, da može kodeks vatikanski B. izdati onako, kako je već odanj izišao |Codex Sinaiticus. — Medju mnogimi odličnimi stranci, kojih silna množina dolazi u Rim, boravi ovdje i grof flandrijski, a očekuje se iz Londona mnogobrojno putničko družtvo, kojega članovi za put ovamo i natrag i osamdnevno boravljenje u Rimu imadu platiti samo 10 funtih šter. (oko 150 for.).

— Na veliku subotu dade sv. otac obćenitu audienciju. Do 600 ljudih bje sabrano u geografičkoj dvorani. Sv. otac držao je na francezkom jeziku govor, komu se na kraju čuo samo plač i jecanje; sam sv. otac bijaše tako tronut, da je jedva izustio zadnje rieči. Videći tako ganuta sv. otca potekoše suze i ozbiljnim muževom. Kad se sv. otac udaljio, sliedilo ga je zahvalno podvikivanje: Evviva nostro Pio, Papa-Rè! Vive le roi Pape! To bijaše opet jedan utješan dan za sv. otca, koj u toli mnogovrstnih nevoljah svoj život provoditi mora.

— Dne 12. t. m. obdržavala se u Rimu velika svečanost. Taj dan jest godišnjica povratka papina iz Gajete u Rim, i njegova čudnoga izbavljenja kod nesreće dogodivše se u samostanu sv. Janje (Agnete). Radi toga obratiše se svi trgovi i sve ulice u krasne zelene vrtove, svi prozori bijahu nakićeni sagovi i kipovi, a u večer razsvietljeni počamši od najveličanstvenije palače do proste kućarice; ulicami prolazaše veseli silni sviet. Pokazala se tom prilikom opet sasvim jasno privrženost i ljubav Rimljanah prama papi.

Iz Norvežke. Pokle kralj Kristian II. prisili Norvežane, da predju na lutersku vjeru, izidjoše, kako je poznato, preokrutni zakoni proti katolikom, katolik nijedan nebi smio baštiniti ničijega imetka; katoličkim svećenikom bje zabranjeno pod smrtnu kaznu boraviti u Norvežkoj. Tko bi svećenika katoličkoga primio u zaklon i dao mu u kući prostora za službu Božju, pao bi na težke muke. Zakon ovaj stojaše sveudilj do god. 1845. God. 1842. zaprosi 35 katolikah živućih u Kristianiji dozvolu, da smiedu sastaviti svoju obćinu. Kralj dade zaprošenu dozvolu. Župnik iz Stockholma, Montz, pohrli uslied toga u Norvežku, te na Cvietnicu god. 1843. prikaza prvi put sv. žrtvu. Dne 15. Lipnja 1845. izdan je zakon, kojim se inovjercem daje sloboda, da si mogu uvesti župe pod upravom vlastitih svećenikah, koji imadu zapriseći vjernost zakonu, a oblasti svake godine predavati imenik župljanah, zatim broj krštenih, vjenčanih i umrvših. U obuci imadu inovjerci podpunu slobodu. Ženitba medju inovjerci, sbog gradjanskih posljedicah, ima se sklopiti pred oblastnim bilježnikom; a poslie mogu se slobodno zaručnici staviti pred svojega svećenika porad blagoslova. Mješovita ženitba medju inovjerci i luterovci ima se sklopiti pred luterskim duhovnikom; nu ipak imadu se zaručnici staviti i pred svećenika druge stranke. Djeca iz mješovita braka mogu se po volji u vjeri otca ili matere uzgojivati. Inovjercem daje se sloboda propoviedati svoj vjeronauk, gdje jim se god svidi, te svoju vjeru svakim dopuštenim načinom širiti. Po svem tom ostaju sve javne časti inovjercem, bili katolici ili kalvinovci, nepristupne. Katolički svećenik ima na koncu svake godine podnieti imenik župljanah, a tako uz ime i dobu broj onih, koji su na katoličku vjeru prestupili. Svrha ovoj naredbi jest veća pazka na svećenike i obraćenike. — Katolici su tim dobili, ako i ne podpunu ravnopravnost, a to barem zakonit obstanak. Župnik morade god. 1848. misiju ostaviti, a na njegovo mjesto dodjoše dva redemptorista iz Austrije. Ovi poduzeše gradnju jedne crkve, za koju su skupili prinesakah po raznih krajevih Europe, a jur god. 1848 bijaše crkva pod krovom. Medjuto sbog nestašice novca zape gradnja. Redemptoriste vratiše se natrag u Njemačku. Ali se odvaži mlad svećenik, imenom Lichtle, preuzeti misiju; on potjera gradnju napried te crkvu posveti god. 1856. apošt. vikar Studach. Orgulje dobi crkva od nepoznata dobročinca. Žrtvenik Gospin od norvežkoga mramora darova kraljica Jozefina, mati vladajućega kralja švedskoga. Slika, dobro izpala po Rafaelovoj u sikstinskoj kapeli, djelo je luteranke grofice Adelspare, koja je prije tri godine u Stockholmu umrla kao katolikinja. Drugi žrtvenik darovala su dva brata iz Kristianije. Za velikim žrtvenikom stoje dva kipa zemaljskih zaštitnikah, a dar su njekoga protestanta. Šest krasnih sviećnjakah i križ od pozlaćena mjeda na velikom žrtveniku dar su njeke dvorske gospodje pri kraljici materi. Dragocjen dar a na ures crkvi jest svetilište od biela mramora, a to je od Pia IX. God. 1862. dobi crkva od kraljice Jozefine moćicu sv. Olafa. Misija u Kristianiji, računajuć ovamo i manje gradove, broji oko 130 katolikah. O podporah, što jih dobiva od Šaverijeva družtva i od Ljudevitova u Monakovu, podignuta je već i učiona mužka i ženska. Prvlje nebijahu katolici više paženi i cienjeni od mormonacah; ali sada nestaje sve to većma predsudah, te si stiču po svuda štovanje.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Premješteni su duh. pomoćnici:

G. Baltazar Balog iz Vinagore na Bistricu.

„ Stjepan Večković iz Krapine u Doljnju Stubicu.

„ Josip Borovečki iz Bistre u Krapinu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 18. **U ČETVRTAK** **3. SVIBNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Upliva-li duh vieka u svećenstvo?

(Nastavak.)

Ljeto prodje, ja svrših bogoslovje eminenter i bjeh redjen. Otac moj došao po mene, da se osobno mojemu dobročinitelju zahvali. Razstanak moj š njim jako se kosnuo srca moga, a to radi njeke slutnje, kao da ga više živa vidjeti neću. I njegova mudra svjetovanja glede budućnosti i upute za razne slučaje, koji bi me snaći mogli, jer dodade: „mundus in maligno positus est,“ a ja mlad i neizkusan, — toli bijahu pune otčinskoga milja, da mi se pričinjalo, kano da slušam Isusa, kako polag sv. Ivana pri posliednjoj večeri svoje učenike za budućnost pripravlja i svjetuje. Na razstanku primi on moj mladomisni blagoslov, a zatim on mene kao svoga sina blagoslovi obrekav mi, da će se i nadalje za me starati, ja pako da se u svakoj potrebi, bila kakva mu drago, njemu sinovskim povjerenjem utečem. Poljubih mu otčinsku desnicu i odoh s otcem suznim očima. . .

Poslie dvie nedjelje danah prikazah Bogu moje mladomisničke prvence; donesoh i prikazah svoje čisto neokaljano srce, — srce puno bogomila žara, — puno liepih odlukah glede moga budućega duhovnoga poslovanja, pak se Bogu pomolih, da me u tom pokriepi. Sjetih se u „Memento Vivorum,“ osim svojih dragih roditeljah i rodjakah, sv. majke crkve i mile domovine, proseć jim od Boga svakovrstna napredka a od dušmanah obranu, — sjetih se biskupa, a završih Memento žarkim uzdahom za svoga blagoga dobročinitelja kanonika. Medjutim padoše dvie svieće sa sviećnjaka i prekidoše moj Memento. Babe o tom zlo gatahu, t. j. da ću biti nesretan, ja pako pripisah taj slučaj vrućini dnevnoj i izparivanju mnogobrojnoga u crkvi nahodećeg se puka. I za čudo! neznadoh jadan, da bi se u onaj čas već sjetiti morao u „Memento Mortuorum“ dobročinitelja svoga; on bo, kao što mi moj prijatelj pisà, isti dan mojih primicijah oko 10 satih prije podne uslied kratke i nagle bólje Bogu blagu dušu predade. Tim glasom do dna srca poražen — umre mi bo jedina moja nada — te u takovoj žalosti čekah svoju kapelansku dispoziciju. Sad mi padoše na pamet svieće sa sviećnjaka pale; rekoh si: jedna je valjda značila smrt moga dobročinitelja, a druga? — glede nje protrnuh, pomisliv: da neće báke pravo imati, i da ona nije viestnica moje buduće zlosreće? . . . Idi huda slutnjo dalje od mene.

Stiže disposicija — drhćućom rukom prelomih pečat — kamo ću Bože doći? — Na kraj biskupije u zabitno i pustošno mjesto. . . Evo ti, pomislih, druge pale svieće. To me je malo peklo, a najviše toga radi, što oni slabiji od mene, oni upljuvci dodjoše u varoši. Ali smisliv na Boga i glas zvanja svoga, odmanuh rekav si: i tu mora tkogod biti. Isus nije apoštole samo u varoši, već u sav sviet poslao. Tješjah sebe takodjer: tu ću barem u miru bolje moći knjigami zabavljat se, što jih njekoliko liepih od moga dobročinitelja dobih, a i župnikova knjižnica valjda bit će mi pri ruci, te ću š njim ob ovom i onom moći conferovati. Ali baš naopako! U župniku, čovjeku vremešnom, spoznadoh čovjeka neprijatelja svake knjige. Kakove knjižnice u njega? ma ni listka! Kakova razgovora poučna? ma nigda ni rieči! Slučajno jednoč otišav na tavan, da začepim rupu, kroz koju mi je u sobu, koja je skupa sa svim župničkim stanom kokošinjaku naličila — prokisavalo, nadjem njekoliko starih knjigah tamo amo razbacanih, a to bijaše župna knjižnica. . . Podjoh vrndati, pak nadjem: Epistolas S. Hieronymi. Chrysostomi de Sacerdotio. Confessiones S. Augustini. Opera Benedicti XIV. Antoine

Digitized by Google

Moral i još njekoliko starih prodikatorah, a sve u psećoj koži uvezano i po gdjegdje od miševah oglodano. Sažali mi se u srcu nad krasnimi spisi sv. otacah, koje sam samo imenom i š njekojih citatah poznavao, pak odmah zamolih župnika, da mi dopusti štogod iz te tavanske knjižnice čitati. Ele ti se on otrese na me: „No! što bi još u ovih starih svinjske kože šalbakterih čitanja vriedna bilo? Ostavite jih mišem i parcevom za čitanje, a vi ćete imati važnijega posla u župi, nego stare te šalbaktere prevraćati.“ Pa zatim dodade dostojanstveno: „Da su štogodj vriedni, bili bi u mojoj knjižnici!“ — Iz tih riečih saznadoh, da nezna, kakovo mu blago na tavanu leži. Svjetovao me moj pokojni dobročinitelj, da neprotuslovim starijemu nikad ili riedko i to liepim načinom, miru za ljubav; — zato odoh mûkom u svoju sobicu, — no nemogah preboljeti te pogrde sv. otcem nanešene. Toga radi, kad jednoč župnik u susjedstvo u goste, a gazdarica neznam kamo u selo ode, ja krišom na tavan, pak skupiv sv. Jeronima, Augustina, Chrysostoma i Benedikta, š njimi u svoj sandučić, da više nigda na tavan mišem pod zubiće nedojdu, pa puklo kud mu volja. Izpoviedam, to mi bijaše prva kradja — furtum litterarium, koju mislim, Bog će mi lasno oprostiti, jer sam te sv. otce od vječna razsula oslobodio, sebi pako a i drugim za veliku hasnu prisvojio. I u istinu nadjoh u njih onu dubljinu znanosti i obuke, onu velikoću izkustva, onu krasotu jezika, onu bogumilu pobožnost i naputke istoj, da sam čitajuć jih osjećao doisto slasti neopisive; s toga, kako mi onda omiliše, mili su mi i dan danas; njih čitajuć nadje me sanak, a probudiv se čitajuć jih pozdravljam danak; s toga i dadoh ih krasno uvezati i svjetovao bih svakoga svećenika, ma koli mala bila mu knjižnica, al bez njih da nebude, pak nek ih čateć prevrće manu diurna nocturnaque.

Ti sv. otci bijahu moja najmilija zabava u onoj pustošnoj kapelaniji, al nebijaše mila momu župniku, neprijatelju čitanja. „Ja neznam, kakovi ste vi mladić — reko bi mi — uviek čitate. Zar niste se dosta u sjemeništu načitali, niste-li svršili theologiju? Što, morate-li još učiti? Vi daste postali fratar ili bolje trapista a ne svjetovni misnik. Nit idete u lov, nit tražite družtva, kao predjašnji moji kapelani, već uviek sjedite kod kuće kao kvočka.“ Čedno mu odgovorih: „Ako sad kao mlad nebudem čitao i znanje veće, nego-li što ga u sjemeništu primih, sebi skupljao, kad ostarim lje neću, ili bi prekasno bilo.“ — Na što on porugno odvrati: „Hajte, hajte, vi hoćete najmudriji da budete.“ Ja umuknuh, ništa neodgovoriv, al i on; i od toga dana kao da se prekide njegova kolika tolika familiarnost. Nije doduše ni prije sa mnom mnogo govorio, al od sada baš ništa, osim in officiosis. — Dogodi se kasnije, da mu u njekom pastirskom pitanju, kad me sam kao izazvao bijaše, protuslovih. Sad da vidiš sijaseta! „Pak vi nezreli mladiću, vi sciolus, vi hoćete mene staroga čovjeka da učite, da popravljate? Vi zar da budete Magister Parochorum? Vi koga ja plaćam, vi, koj moj kruh jedete? Tornjajte mi se izpred očiuh, a da znate, zato će i biskup znati.“ Tako je vikao iz svega glasa. Ništa nije hasnilo moje smjerno dokazivanje, da ja pravo imam, ništa ni Pastoral, koga za osvjedočenje donesoh. On ostade napet prezirući me. Mir kućevni bje porušen, a ja svaki čas čekah, ako ne što drugo, a ono sigurno premještaj. . . . Medju to umre biskup naš. Moj župnik ode biskupu na ukop. Po njegovom povratku iza njekoliko danah stiže mi oštar ukor s prietnjom crnijih posljedicah, ako se svoje neotesanosti i nepokornosti napram župnikom neostavim. Prekrstih se nada tim, — al kad ugledah podpis moga bivšega upravljatelja kao Vicarii Generalis, puče mi pred očima, odkud ta strašna oluja dolazi. Sjetan odmah skupih svoj mali prtljag, i odoh u selo kola tražit za sutrašnje putovanje. Moj župnik neimaše srca, da primi moj posliednji vale, već u svu zoru njekud se odveze, ostaviv mi kod gazdarice ono malo moje zaslužene plaće. Odoh, liepo pozdraviv župnika po gazdarici, kao da ona o toj našoj razmirici ništa i neznade. — — —

Tu sprovedoh skoro godinu danah. Koliko sam utješen bio, što se oslobodih takova čovjeka, toliko me mučio oni ukor, koga kriv ni dužan zaslužio nisam, a bačen bjeh opet na drugi kraj biskupije, nenadajuć se tim boljemu kolaču od prvoga. Razmišljao sam putem o onoj u sjemeništu snivanoj sreći i ugodnosti svećeničkoga života, pak uzdahnuh: zlo-li si počeo! kako-li ćeš dovršiti?... Al me u tih crnih mislih ipak utješiše župljani, izražavajuć sažaljenje svoje nad mojim nenadanim odlazkom, zaustavljajuć moja kola, donašajuć male darove, pak pojjekojim i suznim: „S Bogom!“ Premako nisam s narodom izvan svoje dužnosti mnogo i često obćio, kao što to mnogi čine, da tobož njeku popularnost steku — ništa nemanje uvidio sam, da sam župljanom ipak bio omilio; a to je dokaz, da se ljubav i štovanje od župljanah nestiče samo čestim drugovanjem š njimi, nego što više točnim izvršivanjem dužnostih svojih svećeničkih; i to je dokaz, da, kao što, kako se veli, i sliepa koka zrnce naći znade, tako i prost narod znade razlikovati dobra i prava svećenika od lošijega. Zato treba da si mnogi duhovnici to iz glave izbiju: da je sve ono dobro i župljanom ugodno, što i kako oni rade, i da su s koječega župljanom mili... Varaju se mnogi u tom. Narod,

Digitized by Google

i ako je prost i neuk, znade kroz prste ali i zdravim okom otvoreno gledati, osobito dobri i pravi kršćani; — s toga i mnoga na očigled hvala i slava zadiše i páši. . . Nenavodim toga, da tim sebe kao najboljega i najtočnijega proglasim, nego jer je to, što sam se kasnije usried svojih mánah o narodu osvjedočio; i onda se nadjoše njeki, koji su me na očigled hvalili; al mi i srce oporo znalo za tu hvalu. . . .

Putujuć na svoju novu štaciju nebje mi daleko od puta i kući se svojoj svratiti. Nisam dakle mogao propustiti, da se roditeljem svojim nepotužim i videć je neutješim. Skrenuh dakle i dodjoh kući. Iztrka majka, ali jaukom pred mene. Osupnuh se nemogav se doviti uzroku takova tužna dočeka, dok mi ona oko vrata padša neprojeca: „Jao! sine, otca smo ti prekjučer sahranili." — Što sam sve u onaj čas osjetio u djetinskom razcviljenom srcu, nisam podoban opisati. . . . Naravski je, da sam u toj neprilici morao koji dan kod kuće ostati, da razpravim i razpoložim, što je od potrebe bilo. — Dobri naš župnik, začuv za dolazak moj, potrudi se k meni doći, da me koje utješi, koje da mi pripovjedi, kako me je moj bivši principal prilikom ukopa biskupova pred drugimi župnici izkitio. A kad ga ja zapitah, kakov je ovaj, komu sam odredjen, opisa mi ga crnijim od prvašnjega. No, pomislih u sebi, sad ćeš istom znati, što je pis; al što ćeš? Promisisti obedientiam, iz te kože nikud, — ta i to spada k izkustvu života svećeničkoga. — Probaviv nedjelju danah kod svoje kuće, razstadoh se težkim srcem od majke i sestarah, i odputovah u susret novomu jadu svome. — Bio sam bojazljive ćudi — k tomu žalost nad izgubljenim otcem nedade mi, da se putem župnikom, koje nepoznavah, svraćam, a najviše s bojazni, da opet nečujem tobožnje sramote svoje; svraćah se dakle u krčme. Pa gle! i to poslie dodje ad notam, tumačeno bje: da sam svjetovna duha, slobodnih načelah mladić, prezirući župnike. Težko onomu, na koga jednom poviču: U kurjo! — iste najpoštenije misli, de quibus non judicat praetor, izvraćaju mu se, a nekmo-li djela. . .

Poslie dva tri-li dana jesenskoga zločesta putovanja dodjoh o zahodu sunca na svoju novu štaciju pred župnički stan. Pred njim sjedjaše župnik. Opore-li tjelesine! pomislih u sebi, ugledav ga i pozdraviv s kolah kao svoga principala. Zapalio veliku lulu od stive srebrom debelo okovanu na dugom kamišu, pak puše kao iz kovačke mješine, da mu dim oko njega suklja vrteć se u koture. Na moj pozdrav on će štentornim kao iz desetaka glasom: „A! dakle vi ste taj Magister Parochorum, na koga ja već tako dugo čekam? Gdje ste za tako dugo? Toliki posao u župi . . . već sam namislio konsistoriji pisat i pitat, da-li se tako njene zapoviedi slušaju? Ili su valjda kapelanom ponarasli rogovi, odkad je biskup umro?" — Ja takovim odzdravom zabušen i zaboravih s kolah sići, već sjedeć smjerno se izpričah radi smrti otca svoga. Na što će on: „Tamen reliquit patrem et matrem, fratres et sorores, et secutus est Christum. Qui autem amat patrem aut matrem plus quam Christum, non est Christo dignus. To valjda znate kao — magister." Na što ću ja: „Ta i Isus plakao je nad mrtvim Lazarom, kako ja nebi nad otcem svojim?" — Na što on: „A! vidim, da ste magister in arte, et quidem scepticus! Urit mature, quod vult urtica manere. No velim vam, ako mi neobrečete, da ćete se poboljšati po glasu officiosah, koje ja dobih glede vas, nećete mi ni u dvor unići, već selite u konsistoriju pak se tamo perite." —

Muči on pušeć kao paša, mučim ja sjedeć na kolih, svoje nove naslove i što da činim promišljajući. Za malo svlada me žalost i zla kob moja, te odgovorih: „Eh, pa obričem!" Na što se on prodere: „Palko! Pišta! Janči! otvarajte kapiju!" I tako ti se ja uvezoh u dvor, kao kakvi najveći rimski triumfator kroz slavoluk, — svladav sam sebe. Palko i Pišta ponesavši moj prtljag uvedoše me u moju sobu. Imao sam kraj širom otvorene kuhinje proći; tu se živo radilo, kuhalo, pržilo, varilo, peklo i žarilo. Dakako da sam pomislio: nije to bonaventura meni u slavu, nego, već praesupposita obesa corpulentia D. Parochi, bit će tu kakove časti i gostih; kao što i bje. Pod večer skupiše se tu dva tri varmedjaša sa svojimi ženami. Palko me pozva na večeru. Ja koje umoren putovanjem, koje radi tuge svoje zahvalih se, a to bijaše velika zamjerka. Gostba trajala do poslie pol noći, pak kako onda, tako skoro svaki drugi treći dan. Sutra dan pri objedu dobih svoju lekciju; izpričavanje moje nije hasnilo, prem se i oni varmedjaši latiše mene braniti. Ja zamučah i progutah tu magjarsku valjušku. Po objedu pozvà me župnik, da se kartam; ja mu rekoh, da se u taj posao nerazumijem. „Qualis mihi juvenis capellanus, nesciens cartifoliis ludere; tamen est innocens lusus ad perdendum tempus!" reče župnik. Ele ja pomislih: znam i čuo sam mu noćas čak u moju sobu za nevinost, kako su cvancike, škude i dukati zveketali, praćeni kadikad svetogrdnom psovkom. — O župniku tom neimam mnogo reći. Sve sam rekao, ako navedem onu grčku poslovicu, što ju sv. Jeronim citira: Venter pinguis non gignit mentem tenuem. Ostalo amo još spadajuće premučat ću. . . . Inače mi u kući dobro bijaše; jer se u domaćnost nisam

Digitized by Google

ništa pačao. Posluga ad amussim, stol uviek obilan, jer se župnik na visoko sterao — al sam ja zato sav duhovni teret dneva i žege one velike župe sam vukao; — on nebi ni djeteta okrstio, kad sam ja kod kuće bio, a bolestnika providirati? o tom ni razgovora. Pak kraj svega toga njegova velikaštva nije se sirotana kapelana nigda sjetio, da bi mu koju forintu njegovoj plaćici nadodao iz galanterije barem; — ali na keca, na šandlu po njekoliko škudah a i dukatah na sliepu sreću baciti, to mu ništa nebijaše. Kraj sve moje revnosti, tihoće i točnosti svećeničke ipak nije me volio, što se kartati neznadoh, što nemogah sušiti čašice i što nemarih za ona njegova svjetovnjačka družtva; čega radi bi me višeput pred svojim družtvom peckao, i sa mnom se protitrao. No ja sve za ljubav mira i budućnosti svoje podnesoh pô ljeta, kad mi iznenada pismo dodje, da odtud selim na drugu štaciju 10 miljah dalje. Vjerojatno je, da je on sam premještaj moj tražio, kako će se osloboditi dosadna mu drúga. U ničem me okrivit nemogaše, zato me u officiosih i nesapunahu, samo strictissime opomenuše, da se dobro vladam. Opraštajuć se sa svojim debelim župnikom porugno mi reče: „No! valjda ćete se kod novoga principala bolje zabavljati nego kod mene; on je passioniran lovac i ptičar ha! ha! ha!“ To mi bje njegov „s Bogom.“ Mišljah u sebi: Bolje i lovcem i ptičarom biti, nego kao ti samo gojiti trbušinu, in comessationibus i što je s ovim sdruženo — sprovoditi život, ubijati dragocjeno vrieme, imovinu gospodnju i otčevinu sirotah na ludu sreću i u taman razsipavati, — dočim mnoga sirota gladuje a pravovierni smućuju se . . . živiti kao najamnik, komu nije stalo do ovacah. . . .

Dodjoh na moje treće mjesto, župnika nebje doma, zbilja bijaše u lovu. Pod večer dodje on i sasvim smeten, da nerečem plašljiv bijaše, kad me ugleda. Nisam znao zašto? no poslie začuh, da se zbilja mene kao tako razvikana plašio, te čim dobi officiosa, da ću ja k njemu doći, odmah odgovori i zamoli, da me krenu, buduć on na svojoj omanjoj župi netreba kapelana. Molba bje mu uslišana, a ja poslie 5 danah moga dolazka dobih novu odluku, da dalje selim. Sad je on istom veseo bio, zadržao me još četiri dana, liepo me na razstanku počastio, dapače svoja mi kola do dobroga svoga prijatelja župnika, komu odredjen bijah, dao, što više, on me sam tamo odpratio. Koliko sam mogao za malo vrieme moga kod njega bavljenja a zatim sastajuć se š njim kod prijatelja mu moga župnika opaziti, bijaše on, što se veli: beata simplicitas, verus Israelita, in quo fraus et dolus non est; k tomu skromna, da nerečem bojazljiva srca čovjek, onoga načela: bene vixit, qui bene latuit. Lov mu bijaše zbilja essentia vitae i njegova najmilija nevina zabava. Osim lova s puškom bio je i ptičar; hodnik mu bijaše izkićen krletkami a u njih različite ptičice, kojih cvrkutanje i pjevanje uho ti zaglušivalo. A mogla mu je i biti ta zabava na omanjoj župi, koju je tako već bio uredio, da, ili bilo krštenje ili pohod bolestnika, do rane sv. mise moralo se javiti; to ovršiv bio je za sigurno — osim izvanrednih slučajevah, koji se vrlo riedko dogadjahu — vas dan i noć miran i prost. — Pak kakov on bijaše, takov mu i prijatelj moj novi principal, takova i kod ovoga uredba. Tu mi dobro bijaše. S vremenom stekao sam povjerenje njegovo osvjedočenjem, da je na meni samo pusta vika. Da vratim povjerenje povjerenjem, rekoh jednoč župniku, da bi i ja š njim u lov išao, premako ni puške držati, a nekmo-li nišaniti neznadoh. Tad da vidiš njegova veselja, što je u meni našao si makar i neuka druga; nije bo hotjeo s prostaci ili makar i s odličnijimi u lovu družit se, jer reče: izkustvo me naučilo, da takovim drugovanjem običaju njeki obezobrazit se, zato bolje sám, ili svoj sa svojim ma i neukim drugom. Za mala i ja se nješto malo u lovljenju uvježbah, i meni ta nevina zabava omili, — ali i začu se, da je moj principal posve sa mnom zadovoljan, i da sam plane lovcem postao; pak evo ti meni opet odredbe, da dalje selim. Kako mene tako i moga župnika to veoma razžalosti, al nije bilo drugčije.

(Nastavit će se.)

Niz bisera nebeskoga.

(Piše Gj. M. Š. B-čki)

II.

Sv. Juraj vojvoda i mučenik.

(po Dr. Th. Stabellu, Lj. Doninu i Pet. Ribadineiri).

(Ostatak.)

Odvažna ota rieč kršćanskoga junaka pričini se oholomu Dukljanu presmjelom, i on uzdrhta kano prut na vodi od strašnoga gnjeva, nedade mu dalje govoriti, nego ga baci u duboku tamnicu, i dade ga željeznimi okovi razapeti i tako razapeta na truhlu zemlju položiti, a na prsa mu težak kamen navaliti. Juraj je sve to trpljivo podnosio. Njekoga dana bude opet pred cara dovučen, i videći ga ovaj od težke muke i tamnice posve oslabljena, stade ga opet milo nagovarati, ali i ovaj put badava; s toga zapovjedi, da ga privežu na očavljeno kolo, i da ga na grozovit način razsieku. Usried mukah pričinilo se kano da je Juraj zaspao, a svi nazočni čuli su posve jasno ove rieči: „Neboj se, Jurju, ja sam s tobom.“ Nebesko njeko svjetlo obasja svetoga mučenika, a k njemu približi se njeki nepoznanac u

Digitized by Google

sniežno-bieloj odjeći, uhvati ga za ruku i ogrli ga, na što se Juraj posve zdrav probudi.

Junačka postojanost Isusova vojnika dirnu mnogoga nazočnoga i mnogi povjerovaše u Isusa, medju njimi dva pretora Anatolij i Protulo (u njekih legendah ovaj se potonji zove Proteo), te izpovjediše namah javno, da je Bog kršćanah jedini, veliki i pravi Bog, radi čega ih zapovjedi razjareni Dukljan na mjestu mačem pogubiti. Osim njih obratiše se još mnogi drugi, koji medjutim nebijahu toliko srčani, da vjeru svoju javno izpovjede. Ista takodjer carica Aleksandra, gledajuć postojanu muku toli otmenoga vojvode, obrati se i primi vjeru Isusovu.

Vidio je biesan car, da će tim načinom slabo uspjeti, jer čim su teže i grozovitije bile muke, tim je jača bila postojanost i tim veća trpljivost mučenikova; odluči on dakle pokušati, nebi-li ga kako blagim načinom zamamio, kad ga nikakovimi mukami svladati nemogaše. Smješeć i veselim licem približi se razjareni lav mučeniku i sasvim će ga blago nagovoriti, pače malo da ne umoliti, neka bi odustao od tolike tvrdokornosti i nezaigrao njegove carske milosti, kojom će ga preobilno obsipati, ako se pokori njegovim zapovjedim.

Slavni mučenik dosjetio se liepoj prilici, kako će još većma svojega Boga proslaviti i njegovu jakost i moć na diku iznieti; odgovori dakle caru: „Ako te je volja Dukljane, podjimo u hram, da vidimo, kakvi su oti tvoji bogovi, što jih toliko častiš." Otim se riečim car vrlo obradovao, misleć, da će Juraj vjerom prevrnuti, i dade po glasniku dojaviti vieću i puku, neka se u hramu sabere sve staro i mlado, mužko i žensko, odlično i prosto, da uzveliče mnogobrojnom prisutnošću svojom očekivano žrtvovanje toli otmenoga i obljubljenoga vojvode. Sve se veselilo i radostno kličuć u hram hitilo, slaveć bogove, koji su toli sjajnu pobjedu izvojštili. Sakupivši se svi u hramu, zapovjedi car puku, da šuti, a svećenikom, da priprave žrtvu. Sve je mûkom mučalo i oči u svetoga mučenika uprlo, misleć, da je on zbilja voljan žrtvovati. Ali eto njega, gdje stupa odvažno pred Apolov kip, i pruživ prama njemu ruku, ovako će: „Ti dakle hoćeš imati od mene žrtvu, što sam ju samomu Bogu dužan?" — To reče i načini rukom znak križa; na to začuje se iz kipa gromki glas: „Nisam ja Bog, nisam; neima drugoga Boga, nego što je onaj Bog, koga ti navieštaš." — Na to će opet svetac strogim glasom: „Kako se dakle usudjuješ ostati ovdje u prisutnosti mojoj, koj pravomu Bogu služim?" — Nastade zatim strašno urlikanje, što se razlegalo iz kumirah u hramu postavljenih, i za mali čas nadjoše se svi nevidivom njekom silom satrti na zemlji. To razjari sve prisutne i nastade silna vika; popadaše svi na zemlju i uzeše svi u jedan glas neprestrašenoga mučenika na smrt zahtievati. Oholomu caru na žao se dalo, što ga Juraj toli ružno prevario, pa od naravi već biesan, vikom svojih svećenikah podpaljen i smućen množinom obraćenikah, što su videć čudo, kojim je Bog svoga svetca proslavio, u njega povjerovali, izreče smrtnu odsudu supruzi svojoj sv. Aleksandri i opornomu vojvodi Jurju. Aleksandra umre na putu do stratišta, a sv. Jurju odrubiše svetu glavu na 23. dan mjeseca Travnja, ljeta gospodnjega 303. u perzijskom gradu Diospolu; njekoji pako misle, da je mučen i pogubljen u armenskom gradu Melitheni.

Sv. German, biskup parižki, hodočastio je u Jerusolim i vraćajuć se kući preko Carigrada darivao ga car Justinijan (Upravda) osobitim darom, ramenom sv. Jurja, što ga on u Parizu u hramu sv. Vinka sahranio. U Rimu čuva se njegova glava u crkvi njegovoga imena, kamo ju položio Zakarija papa, kaošto se može čitati u knjizi de Romanis Pontificibus. Drugo rame mučenikovo prenešeno je u Kolin, gdje je Bog po njem mnoga čudesa učinio, kako se vidi iz djelah sv. Anona, biskupa kolinskoga.

Car Upravda sagradio je slavnomu ovomu mučeniku velebnu baziliku, a mnogi vladari i kraljevi, kad godj bi u rat išli, običavahu poimence zazivati sv. Jurja, sv. Sebastijana i sv. Mavricija kano najmogućnije vodje i branitelje proti neprijateljem kršćanstva.

Kako se svetci u slikah predstavljaju, to nespada ništa na vjeru, to je posao slikarova kista, komu je često i po koj pjesnički uzlet dopušten. Sv. Juraj slika se kano mlad i liep vojnik na bielom hatu, kako se naperenim kopljem sa zmajem bori; nu nesmijemo misliti, da je to slikovna predstava povjestničkoga kakova čina, pače to je samo simbol, simbolička predstava njeke istine. Što je ipak prvobitni smisao toga pobjedonosnoga boja sa zmajem, nemožemo točno označiti, kad nam u tom svakoga povjestničkoga podatka nestaje. Zmaj, jedovita ota neman, kojoj iz očijuh živa vatra sieva, a strašne ralje razvalila i izplazila procieplјen jezik gramzeć za plienom — grdna ota, zlopaka, pogubna, u tmastih špiljah i blatnih kaljužah na plien vrebajuća nagrda „stara je ona zmija," što je u raju čovjeka prevarila i odposlje toliko zla u sviet doniela; rućeći je onaj lav, što obilazi, tražeć koga bi proždro. Ili pako neman ota predstavlja poganstvo u svoj bjesnoći i okrutnosti njegovoj, kako se otrovnim dahom klevetanja, krlještećima očima zvierskoga bjesnila svom mogućom i prevrtljivom himbom, britkimi zubi i oštrimi nokti mučilah i škripacah te smrtnimi udarci okrutne svoje sile proti djevičanskoj jošte nejačkoj crkvi Isusovoj podignulo. Napokon može takodjer pobliže predstavljati samoga cara Dukljana, koj je kano začetnik posljednjega sveobćega progonstva kršćanah vjerna slika i prilika strašnim bjesnilom podlegajućega kumirstva.

Neuki puk razumije se samo u slikovno pismo i u tom često putah mnogo grieši; jer vidi tvarnu samo sliku, a nepazi na znamenje; vidi vanjski lik, a nepazi na nutarnju bitnost; gleda stvar, a nedovija se pravomu

Digitized by Google

smislu. I tako se prigodilo, da je simbolički otaj zmaj bio povodom mnogih i mnogih pučkih pričah i pripoviedakah, koje su osobito mnogobrojne bile u iztoku, gdje su ljudi žive i vrlo razgrijane razmnive. Poznata je medjutim i u našem narodu priča o sv. vojvodi Jurju i o ognjenom zmaju (pozoju). Slavni naš Kačić ovako je u jednoj svojoj pjesmi otu priču opisao: Bijaše u Libiji kod grada Širene, — drugi pričaju kod grada Bajruta u Siriji — duboko jezero, u kojem prebivaše nemili zmaj na strah i trepet svemu gradu i čitavoj okolici; jer mu valjalo svednevice poslati dvie ovce, a kasnije jednu ovcu i jednu djevojku, da se nahrani, a kada mu nebi dali dragovoljno mita i darovah, on bi ih sam uzimao na stotine. Obredio se jur sav grad i dohodio red na kralja širenskoga, da on dade kćercu jedinicu. Strašna bijaše bol i tuga nevoljnoga otca — ali pomoći mu nebilo. Izvedoše dakle nakićenu djevojku van grada do zelenoga jezera, u kom prebivaše nemili zmaj; ostade djevojka sama, i eno već je zmaj zamutio jezero i stade ga grozan zvižd. U to htjede Bog, da ukaže svoje čudotvorstvo, i učini, da je tuda prolazio sv. vojvoda Juraj. Vidje on, u kolikoj je pogibelji sirota djevojka i nazove joj Božju pomoć, stane ju nagovarati, neka bi se odrekla Akorona (?) svoga i spoznala njegovoga Boga, stvoritelja neba i zemlje, a on da će ju grdna zmaja osloboditi. Djevojka pristala na to, a on dočekao zmaja na dobrom bjelcu svojem, te ga bojnim kopljem tako lahko udario, da se grdna neman na tle srušila i u crnoj krvi svojoj previjala. Videći ovo čudo, što ga počinio sv. vojvoda, pokrsti se kralj širenski a š njime i sav grad Širena. Tako Kačić; ali je to, kako jur spomenuh, pusta samo priča, ili ako hoćemo liep simbol, koj se trojako protumačiti dade.

Toliko sam smio o sv. Jurju napisati, a da se neizgubim u pusto pričanje, i najveća bi mi nagrada bila, da sam ovim neznatnim trudom uveličao slavu toga i onako velikoga svetca, vjernoga i postojanoga bojnika Isusova, koj može svakomu kršćanskomu vojniku najsjajnijim uzorom biti; a nepodje-li mi to za rukom, jer sam preneznatan, da mu slavi što godj doprimetnem, to će me već i sama misao tješiti, da sam mu slavno ime na diku iznio. — A ti sveti Jurju na svoje poštenje izprosi nam od Boga proštenje.

Zamke bezvjernikah.

Puno manje mladeži postajalo bi žrtvom bezvjernih spisah, a bezvjernici češće bi se, premašiv cilj, pokunjeni, žigom neznanja i zlobe označeni s bojišta vraćali, dočim bi crkva pobjedu slavila, da mladi naraštaj pomnim okom a krepkim duhom motri bezdan, što je pred njim razjažen, a u koj će se bez dvojbe, neudalji-li se bezodvlačno, prekorupce svaliti, — da slušajuć svjetovanje izkusnih ljudih neide hotice u susret krvožednomu lavu, već čim urlik mu do ušiuh dopre, potraži pristanište sigurno, gdje će slobodnije moći odisati. S toga si razloga preduzeh upraviti oči mladeži na taj jaz i opisati joj toga lava; a mislim, da neće ni čovjeku zrelu biti bez svake koristi, uzčita-li ove redke.

Razlozi, zašto tako bezvjerne knjige uspievaju, jesu a) što zavode mečtu kitnimi izrazi, slikami, riečju liepo izvezenim ruhom, a preko mečte do razuma i volje kratak jim je put; b) što neizkusan štioc, neznajuć razlikovati točno med od otrova, misleć, da siše sladokusan med, crpi smrtonosan otrov; c) što se njihovi pisci tako prevrtljivo i prevejano pretvaraju, djipajuć iz jednoga grma u drugi, da treba vrlo izbrušen sitnozor, kojim se može šarovitost njihova razabrati. Pojedince ću ove točke potanje razglobiti.

A. Bezvjerne knjige zavode kitnim ruhom. Da pustolov, koj grabeć i otimljuć dane boravi, putniku već iz daleka prieti, handžar vadi i šarku pregledje, a da se neumije odievati u ruho gospodsko, a lukavost i podlost, što mu iz očiuh sieva, pritajivati, činiti se najpoštenijim, dok propitkujuć nesazna, da je u putnika novacah izobila — kako bi mu rukuh dopao? Mislim, da mu se samo mahnitac ugnuo nebi. Ili bi-li itko pametan u skupocjenom odielu krenuo na dalek put, videć unapried, da će iz gustih oblakah, što se težki kišom k zemlji sasvim spustiše, pljusnuti za čas kano iz kabla kiša? Bi-li se napokon nevješt plivanju, ako mu neomrznu život, usudio upustiti u borbu s valovi derave rieke, znaduć, da jim se ždrelu jedva plivač najvještiji izmakne? Nebi sjegurno. — Tako se imade i sa spisi bezvjernimi. Nebi jih u toj borbi toliko ranjenih i umrtvenih ostalo, da bezvjerni pisac svoje misli načinom jednostavnim, izrazom prostim, prostodušno i u kratko, kakono čine branitelji istine, naniže; jer bi tada svatko, zagriznuv u trpku jabuku, što ju pružaju, odbacio ju, izpiruć si usta, da joj nestane u njih traga. Al buduć bezvjerni pisci o tom uvjereni, da bi jim, postupajuć tako, trud bio zaludan, upotrebljuju način, kojim će žrtvu namamiti a namamljenu lahko proždrieti. Mudro umiju otrovnu zmiju zamotati u svilene vrpce, pa ju postaviti u raznoliko, oku ugodno urešenu kutiju; a bezazlen mladić, često i muž, sudeć, da je u liepoj posudi krasnija još stvar, segne za njom, raztvori ju — — al mu se biednu u čas omota oko rukuh zmija i neizlječivu mu zada ranu. Pa što je još gore, štioc zaključujuć iz vrline jezika, koja se u te ruke spisih nahodi, na jedrinu i temeljitost mislih, a tajnah jim ipak umom nedomašujuć sám sebe vara, da neima čega nebi razumio, da neima ničega, što-bi se njegovu razumu opiralo, pa se još i pred drugimi hvali, da je s vrška visokoga jablana gniezdo snimio, premda se nanj ni uzpeo nije. Nedaj mladiću, da te vanjsko cvieće, što bezbožne knjige kiti, zavede, te pružiš ruku za njimi; jer ćeš ju, vjeruj, ogrebsti o šiljasto trnje. Imade,

Digitized by Google

hvala Bogu i cvieća bez trnja, pak vuče-li te za njim srce, takovo biraj, bar ćeš zdravih rukuh ostati.

Drugi razlog, komu se ima povoljan uspjetak bezvjernih knjigah uračunati, jest:

B. što štioc ne riedko mjesto meda siše otrov, koj prvlje ili kašnje nuždno ubija. Staklenku punu meda s drugom, u kojoj se čuva otrov, neće nitko zamieniti, nego onaj, koj nepoznaje ni jedno ni drugo. A takovu, neće-li, da nasjedne, neima druge, nego da se kani i meda i otrova, te da neide izmedju njih birat. Tako se upravo imade i s bezvjernimi spisi. Nije za svakoga neznatna stvar, temeljito izmedju dva ili više spisah prosuditi, koj da se podudara s naukom crkve, a koj da joj se protivi; tomu se hoće točna, temeljita i svestrana znanja vjerozakonskih istinah, kojim nisu oboružani oni, koji se nasumce hvataju knjigah, neobziruć se na njihov smjer, pače birajuć najradje bezvjerne. Jer mnogo jih nezna ni početnih istinah vjere; a mnogi sazda sgradu na piesku, naučiv puno toga, ali na temelju krivu. Pa tko će takovu graditelju, koj ni sebi neumie sazdati sgrade kako valja, vjerovati, kad o tudjoj sgradi sud izrekne? S toga će najrazboritije ljudi te vrsti učiniti, okane-li se onoga, čemu dorasli nisu, pa će jih svatko pametan više cieniti, videći, da se drže onoga, čemu su vrstni, a da ludo neposižu onamo, gdje se mogu lasno opeći. To ako uzčine, prestati će se bezbožnim piscem hvala pjevati; jer čitajuć jih samo oni, koji dobro razaznavaju otrov od meda, upoznati će, da su varavi trgovci, koji viču, da trguju s medom, a kupcu podmiću otrov — pa će to svemu svietu javno odkriti. Tim putem sviet će razabrati, da iz bezvjernih pisacah negovori no strast ili zloba, koja se nezadovoljava tim, da sáma sebe u ponor vječne smrti uvaljuje, već gledje, da i druge za sobom povuče. Tada će se mudro čuvati proizvodah njihovih. Najveća pako korist, što bi odavle potekla, bila bi ta, da bi ti pisci, vraćajuć se vazdá s bojišta izprebijenih ledjah, radje ostajali u napried sjedeći u zapećku, nego-li se izvrgavali svietu svojimi spletkami na ruglo. — Al slaba mi je nada, da će se svjet ovaj slušati; tà to se je i prvlje svjetovalo. A zašto nedopire taj glas preko ušiuh do srca svietu? Zato, što otrov, koj se iz bezvjernih knjigah vadi, za čas sladi, pa se ga zato ostaviti neće; al sjegurno je ipak, da će doći prvlje ili kašnje vrieme, kad će usisan otrov podrmati cielom naravju, te će ga bjednik, koj ga usisa, hoćeš nećeš izbljuvati, niti će ga ikad više sisat poći; a primjer će njegov druge nagnati, te će i oni pozorno lučiti jedno od drugoga.

Treći razlog, s čega sjeme bezvjernih pisacah pada u plodnu zemlju, jest:

C. što jim se prevrtljivost i na najbolji sitnozor jedva opaža. Govore prirodoslovci o nevidih, što jih ima u mesu ili zelenilu, te pojede-li jih čovjek kojom nesrećom s ostalom hranom, izlegnu silu jajah, koja se opet sličnom živinicom pretvore, u težku ga bolest bace i život mu prikrate. Tko će poricati, da se takovih crvićah neimamo više plašiti, no ovelikih kukacah n. p. klještavca? — Tako se upravo na našem polju imade. Da bezvjernici svoje misli očito na vid iznesu, malen bi broj čitalacah jim bio. Razno je orudje, kojim oni tu svrhu svoju dostići nastoje. Ovaj prikriva misli gustom koprenom frazah, onaj se služi izrazi dvoličnimi, treći traži rieči manje poznate, ini napokon zavodi tumačeć krivi svoj nauk, da nije crkvi protivan, čim dosljedno sám sebe pobija. Da mi nitko nezaniječe trećega načina, kojim nas zavode bezvjerni pisci, navesti ću radi kratkoće samo jednoga, naime mudroslovca na glasu Cousina, kojim se Francezi ponose. Dočim u jednom svom djelu posve jasno napisà: „Bog je u isto vrieme trogub: bog, narav, čovječanstvo. Odista nije-li bog sve, to nije ništa; ako je u sebi absolutan, nedieliv, nedohvatan je; a tim, što je nedohvatan, nije ništa;“ izjavi drugdje: „Kakova može biti medju menom i školom bogoslovnom razmirica? Zar sam ja neprijatelj kršćanstva i crkve? Može-li mi tko u svih knjigah, što jih napisah, ma jednu riečcu iztaknuti, koja niječe svetim stvarim dužno štovanje itd.“ Nije-li takovo prenavljanje veoma opasno nevještu štiocu? Netreba-li oštra uma i temeljita znanja, da se spozna prevejan spletkar i lažac? — Valja još na oko uzeti, da nam je volja griehom oslabljena, te radje uz zlo nego uz dobro prianja, i da se za spletkarom brzo povodi. Svjedoci su tomu bezbrojne duše, koje uz bezbožnu knjigu nedužne sjednuše, a griešne i propale ju odvrgnuše.

Mislim, da su navedena poticala dosta silna, da se manimo spisah bezvjernih; jer nam duševnom propašću priete, niti jih nemože nitko ljubiti, a da i sam prije ili kasnije sljedbenik jim nepostane. A imade silnih razlogah, s kojih treba vjeru čuvati nada sve ino. O tom ću skoro, ako Bog da, obširnije prosboriti.

R—g—r.

Viestnik.

Iz Zagreba. Jučer u jutro primila su u prvostolnoj crkvi iz ruke presvietloga gosp. posvećenoga biskupa Ivana Kralja 24 klerika nadbiskupije zagrebačke tonzuru, a 22 manje redove.

— Na natječajni župni izpit, što se je prva tri dana mjeseca Svibnja ovdje obdržavao, došao je samo jedan natječnik, g. Janko Šenk, duh. pomoćnik bednjanski

— „Pozoru“ pisao je dopisnik iz Djakova, da je preuzvišeni gospodin biskup djakovački J. J. Strossmayer, prije nego je nastupio put u Peštu s njekimi članovi kraljevinskoga odbora, u ruke preč. kaptola djakovačkoga položio 20,000 for. za utemeljit se imajuće sjemenište malenih. U to je ime nj. preuzvišenost već prije njekoliko godinah dala 50,000 for., a svećenstvo bisku-

Digitized by Google

pije djakovačke doprinielo takodjer 50,000 for., te tako glavno (fond) toga zavoda iznosi već sada 120,000 for.

Isti dopisnik javlja dalje: Čuli ste bez dvojbe, da se ovdje već od duže vremena nastoji, kako bi se što prije podigla nova i što veličanstvenija stolna crkva. Drago mi je, da vam javiti mogu, da će se već 1. Svibnja ove godine početi kopati temelji toj novoj stolnoj crkvi, a to imamo opet zahvaliti samo g. diecezanskomu biskupu i g. naslovnomu biskupu rizanskomu i velikomu predstavniku kaptola djakovačkoga Josipu Matiću, koj je kako svagdje, tako i tudje desnom rukom biskupu našemu. U to ime došao je prekjučer u Djakovo graditeljstveni savjetnik i profesor bečke politehnike Rösner, po kojega će se osnovi ista crkva zidati, da se lati pripravna posla, planiranja. Crkva će se graditi poput basilike sa dva tornja, biti će, uslied nješto smanjene prvobitne osnove, 38 hvatih duga; a jer će predstavljati sliku križa, imati će s prieda i s traga 15 hvatih i 3 stope širine, u sredini pako, nad kojom će se dizati kupula, 25 hvatih. Predšastnici nj. preuzvišenosti i niže svećenstvo djakovačko ostavilo je u tu svrhu liepe glavnice; nu da nije darežljive ruke sadanjega biskupa, koj je zato najveću svotu 50,000 for. položio i svu gradju poklonio, nebi se taj posao još ni danas preduzeti mogao. Možete se domisliti, da se tomu djakovačko pučanstvo neizmjerno raduje, nesamo za to, što će imati biskupovoj stolici dolikujuću stolnu crkvu, nego što će si pri tom i štogod zaslužiti moći; jer nužda i ubožtvo sve to većma raste. Toga u naših bogatih i Bogom blagoslovljenih predjelih nije nigda bilo, što je sada, da seljanin već sada kruha neima, a koj ga još nješto malo ima, tu ga gazda zatvara i komad po komad družini dieli. Ali nije čudo, i silni porez ubi narod i nebude-li skoro lieka, neznam, što će biti iz nas.

Malo danah kasnije donio je isti list viest, da je preuzvišeni gosp. biskup medju osiromašeni puk kotara djakovačkoga 2000 mirovah hrane dao podieliti.

— Javismo u svoje vrieme, da je presvietla gospodja grofica Ljudevita Jankovićka odlučila o svom trošku u Daruvaru sagradit dati samostan, u kom će sestre milosrdnice žensku mladež bez razlike vjerozakona poučati i odgajati. Piše nam se iz Daruvara, da je taj samostan dogotovljen i sa svim obskrbljen, te da je 2. Svibnja svečano otvoren. Nu molbu presvietle gospodje a s dozvolom uzoritoga gospodina stožernika-nadbiskupa preuzeti će tri častne sestre iz samostana zagrebačkoga upravu toga novoga ženskoga zavoda u Daruvaru, komu želimo k plemenitoj svrhi Božji blagoslov i što veći napredak.

Iz Beča. Dne 22. Travnja slavio je ovdje preuzvišeni gosp. naslovni nadbiskup Josip Lonović pedesetoljetnicu svoga svećenstva. Tom prilikom poslalo mu je nj. veličanstvo po ugarskom kancelaru velekrst reda Leopoldova za crkvene i znanstvene zasluge.

Iz Englezke. Javismo nedavna, da je Dr. Pusey, utemeljitelj velike protestantske škole zvane po njem puseyzam, iz koje su se najslavniji članovi anglikanske crkve povratili u katoličku crkvu, odputovao u Francezku, da se posavjetuje s njekimi tamošnjimi bogoslovi o svojih bogoslovnih dvojbah. U Bruselju izlazeći tjednik „Messager du dimanche“ donosi o tom njegovom putu sliedeće izvješće: Dr. Pusey, bivši orudjem za prelaz mnogim uglednim anglikancem, stoji sam još daleko od katoličke crkve. Nastojeći brižno oko toga, da si dvojbe i sumnje svoje razprši, otišao je na put, na kom se je najprije zaustavio u Bordeaux-u, a nastavit će ga u Orleans i Pariz. O njegovu boravljenju kod stožernika-nadbiskupa bordeaux-skoga možemo priobćiti njekoliko zanimivih podrobnostih. Msgr. Donnet gledaše na njega više činî nego-li besjedami djelovati. Tà što Puseyu još manjka, nije znanje, već ono objašnjenje, koje je podobno i u jedan mah svršiti započeto djelo. Uzoriti kardinal uzeo ga je sobom u više pastoralnih pohodah, koji su ga, kako se na njem vidjelo, živo zanimali, i kojim je s pobožnim tronućem pribivao. Jedan od generalnih vikarah pokaza mu u Bordeaux-u samostan sestarah milosrdnicah u svih pojedinostih, gdje se mogaše uvjerit o znatnih uspjesih katoličkoga milosrdja. Jednoga jutra pratijaše stožernika u nedavno otvoreno utočište za stare invalide blizu augustinske crkve. Tamo su se dokančala exercitia za ove plemenite ostanke stare francezke vojske. S velikim veseljem i zahvalnosti primiše oni svoga biskupa, koj jim je milim i srdačnim nagovorom suze na oči izmamio. I Dr. Pusey nemogaše se suzam oteti, i izlazeći iz ovoga zavoda reče: „Što sam čuo i vidio, obilježeno je pečatom Božjim. A Domino factum est istud.“ Ostatak istoga dana proveo je on u dominikanskom samostanu. — Nemožemo dakako kazati, kakovi će biti posljedci ovoga s najboljom namjerom poduzetoga puta. Je-li će Dr. Pusey ostati kanoti usried puta medju anglikanstvom i kat. crkvom, kojoj se je već jako približio, ali koje dosad još sasvim pojmio nije? Kako čujemo, kardinal ga je što jače molio, da putuje u Rim. „Piu IX. — reče mu — pridržano je, da ukloni prepone, za koje se toli čestita duša i toli plemenito srce, kao što je vaše, tako dugo vremena zaklanja.“

(Knjižtvo.) Sbor duhovne mladeži zagrebačke izdao je u ovaj par opet jedan svezak svojih spisah za mladež. Taj svezak sadržaje pohrvaćenu Franje Hoffmanna pripoviedku: „O s v e t a j e m o j a, j a ć u v r a t i t i.“ Knjižica poput prvašnjih u 16—i ima 141 str. a s prieda sličicu, te stoji tvrdo uvezana 26 nč. a s pozlaćenim rezom 55 nč. Može se dobiti u nadbiskupskom sjemeništu i u svih ovdašnjih knjižarah.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 19. U ČETVRTAK 10. SVIBNJA 1866. **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Upliva-li duh vieka u svećenstvo?

(Nastavak.)

Da neduljim zlokobne poviesti, a da se znade za izvor te mutne po me vode, kazat mi je, da sam za ono vrieme interregnuma vikariatskoga moga bivšega upravljatelja, a to je $1\frac{1}{2}$ ljeta trajalo, dok prispješe bulle potvrdnice iz Rima, još četiri mjesta promienio, i to ne samo ja, nego i drugi pomoćnici. Na čem se ta praksa osnivala, to on sam znade; ja pako samo znam, da sam se tim seljakanjem iztrošio skoro do gole duše, iz mnogo pećih kruha jeo, t. j. mnogo koječega vidio i čuo, što je zvanjem i vjerom mojom podrmalo. Kao ozebo sunca izgledao sam novoga biskupa, nadajuć se boljemu. „Instar veris vultus ubi tuus adfulsit, populo gratior it dies, et soles melius nitent“ — te Horacijeve rieči pripjevô je njeki naš pjesnik došašću novoga biskupa; na njekom se to obistinilo, al meni žalostni danci svanuli. Kako to? — Novi biskup, čovjek strân, ali dobra i poštena duša. Kao strâna trebaše ga o raznih stvarih obaviestiti, a kao čovjeka dobra srca lasno ga bijaše zavesti. U prvi čas sve je primao onako, kako mu se pripoviedalo, da se pako i on umili, preporučenim mu milosti je dielio. . . Ja ocrnjeni bogac ležah in porticu probaticae piscinae expectans aquae gratialis motum, — al drugi krepčiji od mene prije skočiše, ili od drugih zaronjeni bješe, ja neimadoh koga, koj bi mi se smilovao. . . . Da je u tom poslu glavnu ulogu igrao bivši vicarius generalis, to se po sebi razumie. Znao se je tako fino biskupu ulagati, da ga je u mnogom slušao i molbe mu izpunjavao. Da samo dva o tom svjedočanstva, koja me jako opekoše, navedem: 1) Jednu godinu danah mladji od mene svećenik, ali klient upravljateljev postade kod njekoga znamenitoga velikaša dvorski kapelan i educator herulorum. . . Bone Deus! taj jedva miserrime i jedino milošću izpliva iz bogoslovja, taj, koj bi sam još trebao odgojitelja. — 2) Jedan od onih poznatih upljuvakah postade episcopalis ceremoniarius, taj, koj je u sjemeništu najslabiji bio gledę ceremonijah, da o drugom šutim. A ja? — promienio za kratko još dva mjesta, dojdoh tandem u varoš — i to čovjeku na glasu svetosti. Obradovah se, da ću kod ovoga, po nagonu srca i zvanja svoga, prema onom Davidovom: „Cum sancto sanctus eris,“ bolje još napredovati, poštenje svoje dokazati, te po njem, jer bje odlikovan, biti preporučen. Nemogu da o tom znamenitom čovjeku koju više neprosborim. Dočekà i primi me, rekao bih, radostno i žalostno, tako, kao da je jednim okom smijao se a drugim plakao; zagrlio i poljubio me kao otac izgubljena i vrativša se sina. Njegova kućna uredba bila je stroža nego-li u kojem samostanu. Niti tu kučeta, niti mačeta, ni pileta ni praseta, ali ni kuharice, nego kuhač! k tomu clausura strictissima. Prozori mu uviek zastrti, ali tananimi, dakle prozirnimi zastori. . . U kući nikakove lùpe ili vike trpio nije, dapače ni glasnijega razgovora ni oštrijega hoda, što jako dražljivih bijaše ćutilah — i što ga je i najmanje takova šta, kao što on tvrdjaše, u pobožnosti bunilo. . . I sbilja rekao bih, da se uviek Bogu molio; jer ma u koje mu drago doba k njemu došao, uviek bi iz svoje spavače sobice u drugu pred tebe s breviarom ili patricami u ruci izišao, i to na pole zlovoljnim licem, što ga u molitvi smetaš. . . Njegovi razgovori pri objedu i inače bijahu sbilja nabožni i pleni sale attico; prodike pako bijahu mu pune ljubavi Božje i bližnjega, k tomu krasoslovne, — to mu se dati i priznati mora — i što sv. Jeronim reče: caninae facundiae! — Čak nam bi pripoviedajuć tvrdio: da on i revelacije imade uviek prije, nego-li

Digitized by Google

će se što znamenita u njegovom životu ili u obće dogoditi, i to tvrdjaše većom sigurnosti od sv. Pavla, koj reče: „Scio hominem, sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit." Od kuće bi riedko kad odlazio osim službe svećeničke ili udvornih posjetah, koje nigda nepropusti, veleć: decentiae et reciprocitatis gratia. — Služeći pri žrtveniku, rekao bih, da je više bio nego svet. Ona nenaravska, dakle valjda vrhunaravska poniznost i skrušenost; ono prevrtanje očijuh; ono širenje i onako dugačkih mu rukuh; ono grčevito sklapanje istih; ono klanjanje po sobstvenom valjda ritualu; ono strašno udaranje u prsa, da je sve bronilo; ono težkimi uzdasi praćeno podvikivanje riečih: „Domine non sum dignus" kao u notah crescendo sve jače i jače; ono pri poklecavanju udaranje koljenom o drveni skalin žrtvenika, da je sve šobonjilo itd. — to me je u istinu iznenadilo, da sam sám sebi rekao: i ti svakdan breviar moliš i sv. pismom i sv. otci zabavljaš se, nastojiš, da što bolje Bogu služiš i čistim se uzdržiš od himbenoga ovoga svieta, al napram ovomu nisi ništa; tomu ti nisi vriedan ni remena od obuće odpetljati. Čudo svoje nisam ni kollegi svomu zamučao. Ovaj od mene bar za 5 godinah stariji svećenik, i nota bene klient bivšega vikara, prije mene za tri mjeseca amo dodje, — te na moje udivljenje samo smiešeć se reče: „Pa zar vi njemu, tomu bratu našemu — jer je on nas uviek braćom nazivao — vjerujete?" — Ja bi se bio š njim posvadio za istinitost pobožnosti župnika našega, ali kao mladji moradoh mučati. Poslie u sebi pomislih na onu poslovicu: „Dok s kim devet masnih projah nepojedeš, nemožeš ga znati, kakov je;" — gdje koji bo kao zec devet kožah ima. — Zato ostavih tu stvar budućnosti. I sbilja! poslie pol godine moga kod njega kapelanovanja počeh dvoumiti o svetinji njegovoj. Zašto? Znamo, da su pravi svetci po izgledu preblagoga Spasitelja našega odlikovali se milosrdjem napram griešnikom, dočim napram sebi bijahu strogi. Ali kod ovoga goropadnoga svetca nebijaše milosrdja pram slabostim čovječjim ni od korova, dapače, da negovorim o djelu, i najbolje namjere sumnjičiti, izvrtati, brata pokuditi i naprečac osuditi, a tim samo sebe opravdati i osvjetlat nastojati — to mu bijaše po njegovom svetom načelu: zelus pro domo Dei. . . Kad bi njega u čem god pohvalio, primajuć hvalu pod plaštem poniznosti: sve na veću slavu Božju — vidio bi mu na licu, kako s toga slavja raste. Taj sveti zelus bijaše ga tako svega pojeo, da je riedko kada bolestnikom išao, — osim ako ga je koj bolestnik baš osobno pozvao, — jer smo mi sve, osim svečanijih funkcijah, gdje je on samo brillirati mogao — obavljali, dočim bi se on izgovarao, da se mora Bogu moliti. . . . Ova i ovim slična samo na njegovu slavu odnoseća se gledao i slušao sam, — dočim bi se moj stariji sudrug, štono kažu, izpod brka škubio — skoro godinu danah, a živio točno kao pravi svećenik, i čuvao se i sjene svoje, da nenagrajšem još gore kraj našega svetoga brata. — Ali kao što je vrag sv. Antuna pustinjaka u raznih slikah došao napastovati, tako njemu i nam dodje napast u kuću. Kako to? Kuhač se popišmani, nemoguć čudne župnikove svetosti dulje podnositi, pak mu se na službi zahvali. Što je sada čineći naš brat? Nedobiv drugoga morade žensku u kuću uzeti, a ova nebijaše ni na pole canonicae aetatis. Sad istom da čuješ njegovih exhortah svaki dan pri objedu i večeri, kako su ženske vele pogibeljne, dapače što su prostije i pobožnije, — kakovom je on tu svoju novu kuharicu gradio, jer ju inače u kuću ni uzeo nebi — tim da su zavodljivije itd. — K tomu najstrožije nam zabrani u kuhinju ni primirišati, a nekmo-li otvoriv vrata zaviriti, — da nam se oči nezatrune a duša neokalja, navodeć one poznate rieči: „pepigi foedus cum oculis meis nec cogitare de virgine." Dosta toga! — Ja sam se po zapoviedi njegovoj vladao, a drug moj samo se podsmjehivao, i živio po svojoj volji, oslanjajuć se na svoga patrona, bivšega vikara. Ele nješto se sa sveticom kuharicom sbilo, radi čega ona iz kuće stante pede odselit morade; — a ne dugo za tim dobih i ja officiosa, da na drugu župu putujem. Sad da vidiš, kako se župnik čudio mojemu tobože nenadanomu premještaju, kako je prividno žalio skoro do suzah. Bože dragi! a sve bijaše licumierno pretvaranje; jer sviet je moje premještenje sasvim drugčije tumačio, a ja istom kasnije začuh, kako me je taj goropadni svetac kod starešinstva nakitio. Na druga moga udarati nehtjede, ili bolje rekav nesmjede radi zaštitnika mu, koga, premako izprva trpiti nemogaše, ipak poslie radi njegova upliva kod biskupa, od koga se većoj časti nadao — nehtje ni štićenika njegova ukoravati. — Sic Herodes et Pilatus facti sunt amici ad perdendum innocentem. A mogao sam tomu obieljenomu zidu skinuti krinku s lica; imadoh ga u šakah, — ali pomisliv na Boga i dušu, pomisliv na čast svećeničku i ljubav bratinsku, koja slabosti pokriva, okanih se toga, ostaviv Bogu sud i osvetu.

Neću da mnogo opisujem opet novoga svoga župnika, koj takodjer u varoši — bijaše. Reći ću u kratko: Jadan bijaše podan onim dvjema slabostima, koje su najveće smutnje za pravovierne, — a osim toga u kući mu vladaše ženska kud prosta, tud ohola, a k tomu još neoprana jezika, koja je i nad kapelanom gospodovat hotjela. Pod-

Digitized by Google

nosio sam taj nered do njekle; ali kad mi ona u moje svećeničko poštenje dirnù, dozlogrdi mi, te potražih lieka kod župnika; no mjesto toga naruži me on, nju još povladjivajući, svršiv s ovimi riečmi: „Ako vam pravo nije, a vi si tražite bolje, vjenčali se nismo!“ To me natjera, da sam prvi put u svom misničkom vieku poglavarstvu se potužio. Za njekoliko danah dodje mjesto premještenja zapovied, da s prtljagom svojim u sjemenište dodjem, gdje ću dalje odredbe čuti. Tamo došav istom začuh, o čem i nesanjah. Ništa moje pravdanje hasnilo nije. Više se pismu moga principala vjerovalo. Na nesreću moju bijaše biskup bolestan, predanj nemogoh. Upravljatelj, komu ta stvar bje predana, ljuto me izsapunav s tim odpravi: „Hvalite Bogu, što je biskup bolestan, inače bi ovdje pro recollectione mjesec danah odsjedili, da vam se nemirni i oholi duh vaš umiri. I to vam budi posliednja opomena, pak selite odmah na novu štaciju.“ To rekav predade mi officiosa u istom smislu sastavljena.

Odredjen budem čovjeku sa strogosti i učenosti na glasu, drugčije pod imenom „profoza kapelanskoga“ poznatomu. Ajde! pomislim, da i to jošte pokušam. Nadjoh u njem zbilja čovjeka, kakov mu bijaše glas. Nevelim to toga radi, što je bio doktor bogoslovja, jer non omnis doctor doctus — već što je pun i, što se veli, natučen bio obširna i jezgrovita znanja i k tomu pravi svećenik: strog prama sebi, a pun blagosti i iskrene ljubavi prama drugim, točan u ovršivanju dužnostih svojih župničkih, duša i pravi pastir ovacah svojih, od njih ljubljen i štovan, — jednom rieči: ogledalo u svemu. S vremenom i ovaj uvidi, da je pusta vika na meni, i tako stekoh podpuno povjerenje njegovo; on me obljubi kao brata, a ja mu očitovah srce svoje do dna skupa s jadi svojimi. S njim drugujuć lebdio mi je pred očima moj pokojni dobročinitelj a njegov prijatelj; s toga nisam se, saznav to, začudio, što mu on mudrim svjetovanjem i učenim razgovorom toli sličan bijaše. Kod njega diže mi se opet duh moj, koj mi poče već klonuti, i ja skoro zaboravih na sve nepogode svoje. Tako živuć poteče mi skoro godina. Al će opet nješto se dogoditi, što će i mene da uznemiri. Biskup naš bude premješten na drugu biskupiju; vikarijat po drugi put dopade upravljatelju, a prvo njegovo upravno djelo bijaše, što po odlazku one dvojice profesorah bogoslovja na župe namjesti ona dva moja seminarska takmaca za profesore. Koliko me to zaboli, toliko me pobudi, da se i ja pripravljam za rigorosa, te da dokažem tako, da sam i ja vrstan štogod učiniti. Silno me je u tom bodrio i podpomagao župnik moj, koje svojim učenim razlaganjem, koje svojom obilatom knjižnicom, koja mi je uviek otvorena bila. Za pôdrugu godinu ja sretno položih izpite, i stekoh doktorsku lovoriku, prije one dvojice. Da to nije bez nenavidnosti tih mojih neprijateljah prošlo, po sebi se razumie. Neimajuć kakova povoda, da pakostno srce na meni izkale, — htjedoše me barem sekirati, i skovaše i opet moje premještenje od moga dobroga župnika; al se on oporo vikaru uprotivi, te zlobna nakana bje opozvana, i ja ostadoh na svojem mjestu, bolje si neželeći, tja do onoga vremena, kad i za me njeka nada sinù, da postanem župnikom. Al i u tom bijah loše sreće. Župa namienjena mi, al nesudjena, bijaše u susjedstvu našem, kollator pako vlastelin. Moj dobri principal preporuči me patronu i ovaj obećà . . . al obećano kano i slagano. . . U isto doba požuri se i upravljatelj, te preporuči jednoga od gore rečenih profesorah. Znati pako treba, da je u tom vlastelinstvu veliki upliv imala njeka gospoja. Znao je za to moj dobri principal, al je i upravljatelj još bolje za to znao; onaj scienjaše izpod svoga dostojanstva svećeničkoga njoj se pokloniti, ovaj ne, — i tako posta župnikom njegov štićenik profesor, a ja s drugimi konkurrenti ostah na cjedilu. Ožalošćen moj dobri principal u razgovoru o tom sa mnom izusti prvi put njekoliko krupnijih izrazah proti upravljatelju, a zaglavi ovimi riečmi: „I on mi je jadan doktor bogoslovja; išao je onakovoj Jezabeli klanjat se. Zaboravio ili nigda ni znao nije za onu temeljitu i mudru izreku učenoga Sailera: „Die Weiber sollten, so wie sie in der Kirche schweigen, auch wohl bei Besetzung des Kirchenamtes keine Stimme haben.“ Da se meni oči zamažu i rana ublaži, bjeh naimenovan profesorom. Ali ja se sada na tom kolaču zahvalih; netjedoh bo kao doktor nuz onoga nedoktora služiti i od njega mladji profesor biti. Izpoviedam, da je u tom nješto i moje oholosti bilo. . . Ja ostadoh kod svoga dobroga župnika, a tim se zamjerih; to zasvjedočava moja sadanja župa.

Kad već reda dočekah, da i ja župnikom postanem, bijahu osim ove moje župe još dvie druge prazne. Ja potražih najbolju, a dobih ovu najslabiju, profesor pako, onaj drugi takmac moj, najbolju, neznam s čega, ako ne zato, što je profesorom bio bez doktorske diplome, kao i onaj gore spomenuti, koj je Jezabelinom milošću župu dobio. Peklo me je to jako, i htjedoh opet da se i na tom kolaču zahvalim; al na svjetovanje moga dobroga principala, da većoj zamjerki izbjegnem, primih ju ipak. Tješio me doduše novi biskup a i upravljatelj, koj je onda bio canonicus a latere, da budem za vrieme strpljen; — al kako onda, tako i danas do mojih siedih godinah. Kako to? U početku sve idjaše mutna voda starim žliebom, —

Digitized by Google

dok Bog sa mnom neokrenù, — te ja prędpostavih tu ostati, nego-l' drugo što tražiti. Došav na tu svoju župu te ugledav ju sgrozih se — sjetih se jadan svoje prve kapelanske štacije, jer ova kano da joj bijaše rodjena sestra u svem: u loših sgradah, u pustoši, u siromaštvu, k tomu još duševno zanemaren i pokvaren puk — predšastnik bo moj samo se za boljak žitka svoga brinuo, svinjami i rogatom marhom trgujući. . . U takovom lošem stanju u onoj pustoši prvi put me napadoše svjetovne misli, i zla kob moga dosadanjega svećeničkoga života stade mi živahno pred oči. Uzdahnuh: pak zar je moj pokojni otac zato od svojih ustijuh zalogaje si uztezao i na me trošio? zar sam se ja zato trudio i mučio? zar zato Bogu i zvanju svomu vjerno služio? Pak bar da mi je majka moja, želeća kod mene kao župnika dane svoje dovršiti, živa ostala; al i nju mi Bog uze, pak i stariju sestru! — Nije mi se mililo čitati; moji njegda mili sv. otci Jeronim, Augustin i Zlatousti ležahu u sanduku mom medju drugimi knjigami zatrpani. Ohladni u meni duh molitve. Sebi istom postadoh nesnosan, podjoh već i sdvajati. Tomu je mnogo dopriniela i nesloga okružne braće. Veliki u tom upliv imaše moj seminarski takmac, u istom okružju župu onu najbolju dobivši, i za kratko vrieme podarcidjakonom postavši. Ohol, da mu je i trag smrdio, ubique petens primos accubitus et cupiens Clarissime vocari, — svakoga je prezirao, tko mu tako godit nehtjede, mene pako ponajviše radi doktorstva moga. Za njim se povela i ostala braća, te nebijahu prama meni one bratske srdačnosti, — k meni pako nedodje nijedan. Tako ostavljen od svih, zar je čudo bilo, što i ja kao drugi slabi ljudi zabludih, kud netreba? . . . Njeki stran i znamenit velikaš imao je početkom moga župnikovanja provesti se kroz moju župu, te videć žalostno stanje mojih sgradah i divjač pustoši poželi i čovjeka lično poznavati, koj tu živi. Došav k meni požali me, na razstanku pak reče: „Ovdje, ako čovjek nije ljubitelj knjige, mora podivljati, ili iz sdvojenja postati pijanica ili“ — promumlja još nješto. To je doduše sud svjetovnjaka, ali mi njegove rieči često na pamet dolažahu, osobito kadno periculis in falsis fratribus uz veoma osjetljivo srce moje, — kadno boreć se s kojekakvom nuždom žitka — jer gospodarstvu nebijah vješt ma ni u kakovoj struci, — kadno boreć se s tvrdokornimi svojimi župljani, nehtijućimi primati savjetah mojih, već radećimi sve po starih svojih navadah, kadno, rekoh, i ja duhom klonuh, — pokliznuh — i padoh, te na meni izpuni se ona poslovica: „Angelicus juvenis senibus satanisat in annis,“ ili ono sv. Pavla: „Spiritu incepi, carne consummavi.“ Nije mi se izpričavati i odbijati padež svoj: ad proximas peccandi occasiones, — ad mala exempla fratrum, — ad res et circumstantias ex ipsa natura loci et solitudinis, — ad spem impunitatis, — ad vim tristis et desparationi proximi animi, — već mi je izpovjediti: nisam mislio na one sv. Pavlu rečene besjede: „Paule! virtus in infirmitate perficitur.“ Zato i prestadoh se boriti, a pustih uzde napasti; s toga i nebijah jak kao Pavao, a mnogo slabiji od Augustina i drugih cedrah libanskih. Pak gledj! Nad padom mojim kliknuše braća moja; „exacuerunt velut serpentis linguas suas, videntes festucam in oculo fratris, trabem vero in proprio non considerantes.“ I da je samo tim prošlo i Bože pomozi! ali revni podarcidjakon, oculus Episcopi, dade izviest, ali tajnu, a to radi svoje kože; nesmjede bo očito proti meni postupati, jer bijaše u iste vrsti samo dubljem blatu. Taj nazovi-Clarissimus nije znao za one rieči crkvenika: „Sicut mordet serpens in silentio, sic qui fratri suo occulte detrahit;“ a još manje za one sv. Jeronima: „Si me vis corrigere delinquentem, aperte increpa, tantum ne occulte mordeas.“ — Kako mu, tako mu! ala meni je to za sav viek, tako rakav, naškodilo. Nisam, kao što već rekoh, nigda bio osvetljive krvi, a tim manje napram braći svojoj, osobito u zabludjelom stanju svom uviek mi one rieči: „Charitas operit multitudinem peccatorum“ zvanjahu u ušima i kazati mogu, da one jedino bijahu mi provodići na putu poboljšanja moga i pokore. Zato ostavih Bogu dragomu sud vrh sebe i braće svoje, a sa sv. Jeronimom šaptah si: „Ante tribunal Christi simul stabimus; ibi apperebit, qua mente quis vixerit.“

(Konac će sliediti.)

Vjera najveće je dobro na zemlji.

Čovjek je takove naravi, da dobro nuždno ljubi, pa za njim, ako mu je prema naravi, teži, odmiče priečke, koje mu ga čine nepristupnim, a postignuv ga, scieni se srećnim. Može, istina, čovjek i zlo žudjeti, n. p. razbojnik, da ubije putnika, i blaženim se držati, kad mu se domogne; ali valja znati, da nitko neželi zlo kano takovo, već kano sredstvo, preko čega će dostati kakovo dobro. Tako u pomenutom primjeru neželi razbojnik smrti putnikove samo zato, da ovaj prestane živjeti, već ili da se, ubiv ga, dokopa novacah, ili da si zadovolji strasti — osveti; — jer će zadovoljiv joj tobož mirovati. Istina je dakle nepobitna, budući u

naravi ljudskoj, da čovjek za dobrim nuždno teži. Al je s druge strane i to istina, da čovjek neželi dobra, koje nepoznaje, ili koga mu je poznanje manjkavo. Tako n. p. nemisli seljak, znojeć se na podnevnoj omari, kako će si razgaliti dušu srčuć sladoled; jer ga nepoznaje. Odatle izvodimo, da ima sila toga, za čim bi čovjek težio možda strastnije, no za onim, što mu se prije vidjelo najbolje, da se o vrlini mu uvjeri. S toga upravo bez svakoga je temelja tvrdnja s protivničkoga logora, da bi jamačno ljudi, najpače od malenih noguh u školah učeni, uz vjeru svesrdno pristajali, njom se ponosili, da je u istinu najveće dobro čovjeku na zemlji. Bez temelja je, jer predpostavlja, da oni, koji odbijaju vjeru, poznaju pravo dobro, a to se nedokazuje; predpostavlja, da bi oni, kojim se nemili vjera, kad bi ju dobrom pronašli, duboko si ju u pamet i srce usadili, a neuvažava se, da su možda zato kivni i zlobni na nju, što jim zakrčuje put k ugodnostim, koje, buduć jim bliže, vole. Da raznjetim žeru, što malo da neutrne, da drmnem, tko se podaje driemu, da pružim povoljnu hranu, koga glad kine, a žednu napit vode studenke, pokazati ću i dokazati, da je vjera najveći dar, kojim nas mogaše obdariti vječni Tvorac; da bi djelo gospodnje, kad bi nas bez vjere bio ostavio, bilo nepodpuno, a čovjek pojedinac i čitavo čovječanstvo bilo bi najbjednije — tužnije od nieme životinje. Istina će ta sama sobom sliediti, kad dokažem razlozi kratkimi i prostimi, da je 1) čovjek bez vjere po se najnesretniji, — jer je lišen dobra, koje mu je neobhodno nuždno, da sačuva čast, kom se od životinje luči; 2) da je po obitelj, kojoj je glava ili član, poguban — jer, ako je glava, neupravlja kako valja, ako je član, nesluša kako treba; 3) da je nekoristno pače štetno udo države, — jer joj nedoprinosi k blagostanju, već podgriza, u koliko može, glavnu žilu, što drži sklad u državi, a bez sklada kakova je dobrobit moguća?

Rekoh 1), da je čovjek bez vjere nesretan. Razumievam pako pod srećom, postignuće prave svrhe shodnimi sredstvi. Diete, došav na sviet, donese njeke sposobnosti, dakako jošte nerazvijene, a te su sposobnosti: moć traženja istine ili razum, zatim moć slobodna biranja izmedju dobra ili zla, t. j. slobodna volja, da nenapominjem tiela, koje svaki zrije. A zašto podà Tvorac te sposobnosti čovjeku? Jeda-li, da u njem nerazvijene driemlju? Tada nebi bio mudar; jer bi čovjeku dao, čega netreba. Uresio je dakle Bog čovjeka timi sposobnostmi, da njimi postigne ono, čim biva pravim čovjekom, i bićem se duševnim sve to bliže primiče: razumom naime da traži istinu, pa ju nadje, voljom pako da izabire izmedju dobra i zla, dobro da prihvaća, a zla da se kani.

Al čovjek te svrhe, s koje ga Tvorac razumom i voljom, kano sa dva najljepša alema, što imaše u riznici svojoj, obdari, nikad do vieka bez vjere i to prave nepostiže. Pitajmo oštroumnoga Aristotela, koj osnova pravu s veće strane filosofiju, nije-li istina, što uztvrdih? pa će nam odvratiti, da si je sám velikom zagonetkom. Isto će to potvrditi nemirni dusi ostalih grčkih i rimskih filosofah, kojino tražeć istinu tumarahu naput sliepca u golemoj pustoši, a na posliedku izjaviše, da je veliko pitanje, je-li stavno, što se njim vidi istinito. Noviji mudraci doduše nepriznaju, da do istine doprieti nemogu, ili pače, kao što Lessing, vele, da jim je najveća slast istinu tražiti, a nenaći je. Prvašnjim dokazujemo, da je istina daleko od njih; a druge žalimo, što vele, da jim je, kad pregnuše u koj grad, milije unj nedoći, nego-li doći; da jim je gladujućim miliji glad, no okrepna hrana. Pa kako će i doći do istine, neupiruć u jasnu luč vjere očijuh? Tko će odgonenuti duboku zagonetku naravi ljudske, djelovanje uma, pojave mečte, kolebanje nesjegurno volje, razmjer medju tielom i dušom bez tumačnice vjere? Tko se neće snebivati, pošav u narav, pasuć oči na punobojnom sitnom cvieću i nasladjujuć se iz njega pršećim miloduhom? Tko neće, ima-li još išto ćuti istine u njem, kad za tihe noći uzme motriti modro nebrojnimi ljeskajućimi zviezdami kano sitnim biserjem posuto nebo, kako jedna drugoj voljno put krči, a pastir jim se — mjesec kano sa počinka na svodištu pomalja, — tko neće, velim, motreć to snužden i zlovoljan u duboke se pogruziti misli o biedi čovjeka, koj je kano nejako čedašce u zabiti izložen, te nezna, tko mu otac, tko-li majka, tko ga izvrže jadna, kamo-li? Dà bez vjere svako nam je svjetlo bliedo, sve nam je zagonetka a ništa istina. A uhvatimo-li vjeru za ruku, da nam bude pratilicom, razum nam neće nezadovoljan kano biesan poskakivati s jednoga mjesta na drugo, već će laganim al stalnim korakom miran i veseo stupati, nalazeć svagdje dovoljne hrane. Neće si više čovjek biti zagonetkom, već će točno razabirati, odkuda potiče, zašto ga Tvorac tako mudro ustroji, čemu mu razum, a koja je dužnost volje? Neće se više snebivati motreć bujno cvieće i divno nebo, već će, skačuć mu od milja srca, pjevati Gospodinu pjesme hvalopojke, što stvori i rabi tako liepa sredstva, da ga žalostna razveseli, a nevoljna utješi.

Vidimo iz ovo malo riečih, da je istina, što prostodušno izpovjediše mudraci starovjeki, a što mi dokazujemo svakom sgodom novijim, ako se i grade, da je u njih prava istina; vidimo naime, da najplemenitija čovječja čest t. j. razum, neteče svrhe, za koju je Tvorcem naredjen, bez vjere, gubi visoku vriednost, kom se sve većma čistim duhom upriličava, bez vjere. Pa kano što je istina, da je razum čest naravi ljudske najdragocjenija, tako je istina, da zakapajuć ga čovjek tim, što ga nepodupire, da dostigne do cilja si — istine, sám se odriče najvećega dobra.

Što je rečeno o razumu, valja i o drugoj bitnoj česti duše: volji. Prije svega napominjem, da od pojma volje izključujem nagon niži, što nas goni, da zadovoljimo nagnućem prirodnim; već mislim pod voljom onu

Digitized by Google

moć, koja razumom vodjena izmedju dobra i zla, ili izmedju dva nejednaka dobra bire veće. Tvrdim dakle, da bez vjere ni toj česti duše zadovoljiti nemožemo. A zašto? Zato, jer volji se nezadovoljava van dobrom, koje svako drugo nadilazi; onda bo tek miruje volja, kad neima, za čim da jošte hlepi, kad posjeduje dobro najveće. Bezvjerje pako ne samo da nenudja takova dobra, nego nepruža uprav nikakova ili samo prividno. Za kakovim dobrom uzdiše čovjek bez vjere? Nabrojiti ću obična. Za putenim razkošjem. A nalazi-li u tom kakovo dobro? U početku odgovoriti će ti tvrdeć; ali će se za kratko vrieme tužiti, da ga tjelovne sile ostavljaju, da mu umno vježbanje neprija, da u njem zamrieše svi poleti duševni, veselje da mu neblaži duše, a žalost da se ga neprima: riečju reći će ti, da prestaje živjeti. To-li se može ozvati dobrom? Nipošto, nalič bo sladku otrovu, koj, dok ga srčeš, sladi, al za malo podgrize život i svali u rani grob. — Čovjek bez vjere uzdiše možebiti za novcem i drugim imutkom. Al ni tudier neima ni sjene prava dobra. Pogledjmo samo čovjeka škrta. Stupa plaho razvraćajuć oči simo tamo, u razgovoru je kratak, niti nezameće o ičem drugom govora, nego o svom siromaštvu. Družtva bježi, prijateljstvu se uklanja, jer misli, da bi morao prinieti žrtvah: žive sám za se. Al ni sám sebi nedozvoljava nikakova užitka; jer nemože podnositi, da mu hrpa pada. Kada drugi ljudi u sladkom snu počivaju, on nemiran šeće po sobi ili nepokojan leži na krevetu, domišljajuć se, kako će sutradan nješto novacah sgrnuti. Nije to pretjerano, već živa istina. Onaj bo, koj s novcem tako neradi, ni nemisli, da je novac veliko dobro, pa s toga u toliko samo za njim teži, u koliko mu k večemu dobru pomaže. — Napokon ne riedko stavlja čovjek ciljem, za kojim mu nastojati valja, slavu; al i u tom mu slučaju ponajčešće mjesto pšenice bjelice, kojoj se nada, niče kukolj. Raznih imade stazah, preko kojih pojedinci do slave doći misle: njeki umjetnošću, drugi znanošću, treći hrabrošću itd.; al svaka je posuta trnjem i kamenjem, te mučno je i opasno po njoj stupati. Pa kad se jošte iza tolike muke do slave nedoveru? Pa što onda, ako i sbilja požanju, što posijaše? Njeko se vrieme sretnimi ćute; al za malo, kad jim se prestane slava pjevati, prvašnji jim se nemir u srce vrne. Ni volji dakle nepruža hrane, za kom gladuje, onaj, koj si iz srca izrine vjeru. A kad nam vjera srce puni, tad nam volja miruje, zadovoljna je i sretna. Nebojimo se, da će nam dobro, kojim nas vjera daruje, tko ugrabiti, kano što se škrtac za bogatstvo si boji; niti nam ikada omrzne, kano što razkošniku razuzdanost, već čim se bolje u srcu uvrieži, tim većma sladi. Čovjek pun vjere veselo obavlja dnevne si poslove, niti mu se tako lahko nabere čelo sa zlovolje, a noćju kriepi se sladkim snom, što mu se spusti na trudne oči.

Možda me pitaš, čitatelju: a zašto ima ipak vjera toliko neprijateljah, kada ona sama donosi pravu sreću? Zato, jer ima ljudih, koji vole upirati oči u zemlju, nego jih podići prama nebu, koji vole danas komadić crna hljeba, no sutra izabrana jela, koji vole, potucajuć se od praga do praga, prosjačiti prezrene darove, nego-li znojem lica pošten i zadovoljan život provoditi; jer ima ljudih, koji nehvataju za ničim, nego što jim pred nosom leži. Prodjimo na drugu stavku, naime: da je čovjek bez vjere po obitelj, kojoj je glava ili član, poguban.

(Ostatak će sliediti.)

Dopis.

Iz Daruvara dne 3. Svibnja. Neda mi se na ino, već da štovano obćinstvo ovoga lista obaviestim o vanrednoj svečanosti, štono je ovdje u mjestu, naime trgovištu Daruvaru, dne 1. Svibnja što slavnije obavljena. Pripravno k toj svečanosti u nedjelju dne 29. Travnja naviešteno bje puku, da će u obsegu grada presv. g. Julija grofa Jankovića dogotovljeni samostan, za kršćanski uzgoj ženske mladeži bez razlike vjere odredjen, dne 1. Svibnja otvoriti se, a obstojeća u njem kapela blagosloviti. Pozvani puk kraj vrlo ugodna vremena sakupi se tolik, da se jedva ikada u tolikom broju na kakovu slavu ili svečanost sabrao. Okolo 10 satih došla je obojega spola školska mladež u župnu crkvu sv. Trojice, gdje se sabra županijsko kotarskoga suda častničtvo, oružničtvo, financijalni službenici, cehovi, župnici, što iz kotara pakračkoga, što opet iz drugih na broju njih devet, dva ujedno grčko-iztočnoga vjeroizpoviedanja, častni isusovac iz požežkoga sirotišta ot. Doljak, a na čelu svim preč. g. zač. kanonik Fidel Höpperger iz Zagreba. Tako su dočekali visoku utemeljiteljicu presv. groficu Ljudevitu Jankovićku sa suprugom presv. grofom Julijom Jankovićem i kćerkom Marijom, a u njihovoj pratnji dodjoše i častne milosrdne sestre, prispjevše dan prije iz Zagreba i Požege. Svećenstvo zaodjenuto ruhom crkvenim a u rukuh noseć goruće voštenice stupi okruženo bakljami pred žrtvenik, odkud uz pjevanje „Benedictus" u provodu s hiljadami svieta krene put samostana. Kada prispiju tamo, poduze blagoslivanje najprvo žrtvenika a zatim kapele preč. g. zač. kanonik Fidel Höpperger; za toga nazočno svećenstvo pjevaše psalme. Po dovršenom blagoslovu zauzeše u klecalih mjesta s jedne strane visoka utemeljiteljica s častnimi sestrami, a s druge opet svećenici. Tada domaći g. župnik uz podvorbu još dvojice župnikah čitati zače tihu sv. misu, pod kojom poslje Credo sve prisutne pozdravi govorom mjestni duh. pomoćnik J. Jugović. Pod sv. misom sviraše presv. g. grof J. Janković u fisharmoniku. Poslie sv. mise uz pjevanje i sviranje ovdješnjega družtva sviračkoga liepim redom vratiše se svi iz samostana u župnu crkvu, gdje pred žrtvenikom bje odpjevana pjesma zahvalnica, a tim sve-

Digitized by Google

čanost završena. — Presv. g. grof Janković svekoliko svećenstvo, generalnu predstojnicu č. sestru Ivanu Krösbacher s ostalimi sestrami i odličnu drugu gospodu na broju 34 osobe sjajnim objedom počasti, pri kojem nazdravljahu se zdravice visokoj utemeljiteljici, uzoritomu g. stožerniku-nadbiskupu, presv. g. grofu i cieloj slavnoj obitelji, te prisutnim gostom.

Častne sestre milosrdnice primile su sa samostanom već 72 djevojčice bez razlike vjere na odgojivanje. Bog blagoslovio njihovo trudovanje, a visokoj gospodji utemeljiteljici podielio dugovječno življenje, da vidi na obilatih plodovih ostvarene plemenite namjere svoga bogoljubnoga i dobrostivoga srca. *J. Jugović.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Počamši od 1. Svibnja drži se i ljetos na čast Bogorodici tako zvana svibanjska pobožnost svaki dan pod večer u crkvah sv. Katarine i sestarah milosrdnicah, kao i u domaćoj kapeli nadbiskupskoga sjemeništa.

— Uzoriti gospodin stožernik-nadbiskup zagrebački poslao je za popravak župne crkve u Brusju na otoku Hvaru (Lesini) putem dotičnoga ordinarijata 40 for., a isto toliku svotu preko c. k. austrijskoga konzulata za gradjenje prve katoličke crkve u Janini u Arbanaskoj.

Iz Like doniele su „Nar. Nov.“ sliedeći dopis: Kad putuješ iz Gospića prama Medku, otvara ti se oku ugodna okolica, gdje jedan sat daleko leži lievo kraj potoka Like desno pram Velebitu seoce Ribnik, valjda od ribah, koje se u hladnoj vodi Lici love, tako nazvano. Tu je katolička župa blizu do 800 dušah brojeća. Kako su biesni Turci negda iz Like — ove kolievke junakah — protjerani, osta Lika opustošena, narod razpršen, crkve razorene: nu malo po malo počeše ljudi opet naseljivati Liku, zapuštena polja obdjelavati, crkve zidati, i nove župe podizati. Tako bi u Ribniku za potrebu sazidana crkva u jednom kutiću medju vodami, koje u okrug svojim zavojem poluotok čine. Godine 1710. dodjoše u Liku grof Coronini i barun Rahmchiassel kao kraljevski povjerenici Krajinu polag novoga vojničkoga sustava ustrojivati, nu narod videći, kako mu se stara ustavna prava ukidaju, a novi sustav vojnički uvadja, uzruja se i pobuni, te ova dva povjerenika poče progoniti od Udbine i Ribnika, i ovdje, da spase život, uteku u crkvu, kao sigurno utočište, nu upravo tu, gdje misliše na spas, nadjoše smrt. Oba su ubijena od uzbunjena naroda u crkvi. Crkva ljudskom krvlju obezčašćena bude zatvorena i zatim srušena. To se još i danas u narodu vjerno pripovieda kao dogodjaj, koj svjedoči, koliko je vojnički sustav narodu prijatan.

Godine 1711. sagradi se opet nova, nu na drugom mjestu u sred sela, crkvica, poput kakve kapele, koja za ondašnji maleni broj puka dovoljna bijaše. Za gradju te crkvice upotriebiše kamenje od stare srušene crkve. Zvonik bi kašnje sagradjen. I ova navršiv 154 godine u ovo zadnje kao pod starost vrieme pretrpi kojekakve nezgode. G. 1861. 30. Lipnja istom po dovršenoj službi Božjoj, prije nego puk iz crkve izadje, udari grom u zvonik, sletiv u crkvu ubije dva čovjeka do mrtva, a 11 koje težko, koje lahko izrani tako, da nekoji ostaše osakaćeni do smrti. Tom nesrećom zvonik i crkva znamenito se potresu i oslabe, dočim već prije toga oćutiše jednom težki udarac groma.

G. 1865. 4. Lipnja na blagdan duhovski, kad se svrši služba Božja i puk tek iz crkve izadje, na jednom sruši se sa svom snagom sav gornji tavan u crkvi, razori pobočne oltare, satare i polomata nebnicu, zastave i ostalo. Sama providnost i ruka Božja sačuva narod od strašnoga poraza. Srećom velikom da se to pod službom Božjom nedogodi, inače sav puk pognjeći i podavi, jedva bi svaki stoti bio spasio život. Tako ostaše četiri gole zidine i krov. Ove zime pako silni vjetrovi raznihaše krov i zidine već i onako od sebe slabe i gnjile, udarci vremena i groma potrešene i znatno oslabljene; 10. Travnja noćju od silnoga i biesnećega vjetra jugovića sruši se krov i zidine, samo osta svetište i zvonik, nu i ovo dvoje razpucano konačnoj propasti gleda kod kakva samo potresa ili nevremena. A i onako zlo uzidan i nespretan zvonik kao i sva crkva bijaše više na ruglo i sramotu u današnjem vieku narodu i pastiru, nego-li na ures i nalik kući Božjoj. U Lici ružnije i nespodobnije crkve nije bilo; u nijednom smislu nije odgovarala svrsi svojoj, najmanje da probudi u puku pobožnost i uzdiže srca prama Bogu, a bila je za sadanji puk i premalena i tiesna, tamna i vlažna, za čitavu stopu i više u zemlji, dosliedno i zdravlju ljudih škodljiva, rečju: preživila se i propala, kao što svaka stvar pod nebom jednom dospjeti mora. Vrieme gradi, vrieme i razgradjuje. Ovo je dakle u kratko sudbina crkve Ribničke od njezina postanka. Puk dakako ovo sve pripisuje onomu kamenju iz stare crkve, krvlju ljudskom omašćenu i amo premješćenu, da se uslied toga sve nesreće svališe vrhu crkve i puka. Nu u našem narodu svagdje više manje ima predsudah i praznovjerja.

Tako dakle pobožni puk Ribnički odavna već željan bolje i pristojnije, ljepše i čednije crkve, gdje da si u svojih težkoćah, potrebah i siromaštvu duševne snage, okrepe i utjehe traži, i Bogu dužnu hvalu daje, neima sada nikakve crkve, neima onoga, što mu je za dušu najpotrebnije, što mu je najmilije, najsvetije. Nu ufanje u Boga kriepi ga, da će i to biti.

Iz Beča. Od njekoga vremena tako je samokrv zavladala u Beču, da neprojde gotovo niti dan, a da novine nebi spomenule koje to samoubojstvo. Dne 29. Travnja dogodilo se je tamo, kako je službeno potvrdjeno, osam takovih groznih slučajevah.

Digitized by Google

— Nedavna ustanovio se i u Beču klub spiritistički, te je u jednih bečkih novinah, svojem glasilu, objavio potanku izviest o dozvanju dvajuh duhovah, od kojih je jedan pokojni židovski propovjednik Mannheimer. „Wiener Kirchenztg.“ dodaje tomu ovu primjetbu: Svakojaka čuvstva, osiećanja i misli probudile su se u nas, saznavši za postanak ovakova kluba u priestolnici katoličke Austrije. Negledeć na to, da svaki iole pametan čovjek znade, što mu je držati do ovakovih obmanah i prevarah, ipak je žalostno, što se ovakovim ljudem dopušta prilika, da mogu i ovdje svoje nepodobštine praviti; a u istinu bezsramno je i mrzko, što naši liberalni bečki listovi, koji inače sve, što je katoličko, sve takove skupštine i družtva, govore i čine, što se u njih drže i sbivaju, samo meću na ruglo, a žuč svoju na nje izlievaju, napram ovako kukavnoj profanaciji svake vjere, napram ovakovom poganskom glumarstvu nenadjoše niti rieči za pravedan ukor i osudu. Doista žalostan je to znak vremena, a dvostruko su sažaljenja vriedni oni, koji iz ovakovih listovah crpe svu svoju mudrost.

Iz Rima. Nedavno nestalo je važnih diplomatičkih pisamah sv. otcu. Pronašlo se, da je ta pisma ukrao tajni komornik (cameriere segreto) Angelini, koj je radi tolike nevjere protjeran iz vatikana. Tom sgodom sazva oko sebe sv. otac svu svoju služinčad, te ju opomenu riečmi takovimi, da će se njih, dok budu žive, sjećati osobe, kojim pade u dio sreća, te mogu posluživati sv. otca.

— Prekinuta diplomatička sveza medju papinskom stolicom i ruskim dvorom, premda je vrlo nepovoljan dogodjaj, ipak je urodio i dobrim plodom, naime utemeljenjem poljačkoga kolegija, koj je na Cvietnicu svečano otvoren. Upravu preuze sbor poljskih svećenikah pod imenom „uzkrsnuća,“ a sv. otac preda jim za pomenuti zavod crkvu sv. Adriana na starom forumu pod kapitolom blizu tamnicah mamertinskih. Svečanomu otvorenju kolegija pribivao je kardinal Clarelli, msgr. Franchi, Simeoni i mnogi drugi. Poslie zazvana i izpjevana Veni creator oslovi stožernik besjedom, koja se je živo dojmila slušateljah, prve gojence, za sada njih 6 na broju, a slučajno po dva iz austrijske, pruske i ruske Poljske; no već je njih više na putu u Rim, da budu za svoju domovinu apoštoli, a, ako Ruska uztraje na nastupljenoj stazi, možda i mučenici. — Ovoj viesti dodaje rimski dopisnik „Salzburger Kirchenblatta“ želju, da ovaj zavod bude imao bolju budućnost, nego-li prije tri godine prilikom tisućljetnice sv. Cirila i Metoda kod S. Girolamo degli Schiavoni otvoreni kolegij za Jugoslavene, koj pravednomu očekivanju zadovoljio nije. — Dopisniku jamči ime Semenenko (tako se zove predstojnik novoga poljskoga kolegija) za to, da se toga kod poljskoga kolegija nije bojati.

— Sva je prilika, da će novine na skoro opet podignuti graju na sv. stolicu, što je tobož opet zabranila čitanje sv. pisma. Da se koliko toliko put zakrči dieljenju izopačenih biblijah medju puk, što protestantska propaganda u veliko čini, izdala je sv. stolica naredbu za svoje zemlje, kojom se protestantskim putnikom dozvoljava samo jedan otisak svoga sv. pisma u papinsku državu prenieti, ako je na prvom listu ime putnikovo razgovetno napisano.

— Sv. otac dao je ruskomu caru preko ruskoga poslanika u Parizu čestitati, što mu onomadne, kad je nanj ubojica upalio samokres, bje srećno izbavljen život.

Iz Njemačke. Nadbiskup kolonjski ostavio je svoju dosadanju biskupsku stolicu Osnabruck dne 12. Travnja. Prije svoga odlazka primi on svakojakih darovah: od gospodjah pomenutoga grada ukusno izvezeni sag, od bivših biskupljanah dva srebrna sviećnjaka i svotu novacah za utemeljenje zavoda za zapuštenu djecu, od duvnah „vječnoga klanjanja“ oltarnik s izvrstnim vezilom, od svećenstva skupocjen kalež, a iz misijah srebrni križ i misal.

— Gradskomu vieću u Augsburgu svidjelo se zaključiti, da školska djeca netrebaju u zimi ići k misi. Dne 14. Travnja oglašena je ovomu vieću u javnoj sjednici odluka kr. okružne vlade, da su samo školska nadzorničtva i crkvene vrhovne vlasti nadležne odlučiti, jeda-li imade školska mladež k misi ići ili ne, kao što istim jedino prinadleži sve, što se na nastavu i odgoj mladeži odnosi.

— Pokojni eichstätski biskup Oettl načinio je svoje sjemenište baštinikom sve svoje ostavine, naloživ mu jedino, da izplati njekoliko zapisah. To je u istinu biskupska oporuka. No osim oporuke pokazao je pokojnik još na više drugih načinah, kako se otčinski brine za svoje sjemenište. Više godinah redomice dao je znatnim troškom opravljati grad Hirschberg, da bude ugodno boravište klerikom preko praznikah, a malo prije smrti odredi, da se tamo podigne više novih sgradah, što je sada dakako obustavljeno.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Dragutin Bezuk, dosadanji duh. pomoćnik u Dolnjoj Stubici, primio je s dozvolom duhovnoga stola upravu župe u Konjšćini.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 20. **U ČETVRTAK** **17. SVIBNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Upliva-li duh vieka u svećenstvo?

(Ostatak.)

Čudni-li su putevi božji! Bog razkide verige grieha moga . . . . Ja obolih težko bez ikakve nade duljega života. Tada mi Bog posla, kao angjela čuvara, moju mladju sestru udovom ostavšu. U tom poslanju ja ugledah prst božji. Talilo mi se srce od žalosti nad padom svojim, a od radosti videć sestru svoju. Smilio mi se Bog te uz njenu nježnu dvorbu okrenu mi bolest na bolje. Srce mi poželi čitati. Uzeh izpoviedi sv. Augustina, otvorih je i padoše mi u oči one njegove, koje sam njekoč olovkom podvukao, rieči: „Redite praevaricatores ad cor, et inhaerete illi, qui fecit vos. State cum eo et stabitis. Requiescite in eo, et quieti eritis.“ A malo niže: „Beatam vitam quaeritis in regione mortis; non est illic. Quomodo enim beata vita, ubi nec vita?“ Suze me obliše, pak počeh oplakivati svoj pad. Bog me na brzo pokriepi i podiže, a ja i nadalje plakah kao Mandaljena, kao Petar, tješeć se riečmi Kornelija: „Major est Magdalena lapsa et poenitens, quam virgo et innocens; major Petrus negans et plorans, quam Deum confitens.“ I rekao bih, da su upravo pad moj i sve neprilike, koje me snadjoše, bile — kao izgubljenomu sinu — povodom povratka moga k Otcu i Spasitelju mojemu. „Et tunc gratia Dei in me vacua non fuit,“ jer omili mi opet molitva i moji dragi sv. otci; u srce mi povrati se onaj sladki mir, koga sviet dati nemože; župljani moji milošću božjom, a valjda i mojimi pokornimi suzami ganuti, uvidiše moje spasonosne opomene, podjoše me slušati i nasljedovati — a ja iz toga uvidiv, da mi se Bog radi pada moga smilovao, — obljubih je kao djecu, a oni mene kao otca svoga; — popraviše se loše sgrade moje, omili mi pustoš moja tako, da si šaptah: Oh! beata solitudo, tu sola beatitudo! i do danas ništa boljega nepotražih. Nemilostiva braća moja poleg onoga sv. pisma: „irritantes ipsum invidia sua pauci facti sunt,“ zaniemiše Bogom na istinu pozvani. Pet sam biskupah preživio, oko mene sve nova braća. Ja sám — uz sestru svoju — kao stari panj čekam još razsulo svoje. Pod staru glavu dopade mi i odlikovanje, koje niti željah niti iskah. Oko mene, kao oko starešine svoga, kupe se sada rado mladja braća, a ja jim, kao i Vam mladi brate, pripoviedam po gdjekoju crtu iz burnoga života svoga, da jim bude obukom i upravom života. Osobito pako naglašujem ona, koja su nam u crkvi osobito potrebita i velika upliva u svećenstvo i pravovierne, da nam sv. vjera sve bolje napreduje oplemenjenjem srdacah i spásom dušah, — a ta, čini mi se, da su sliedeća.

Ako je bitni znak dobra pastira, da poznaje ovce svoje, kao što nas to Spasitelj uči, tada većim pravom iziskuje se to od višega reda pastirah, da dobro poznaju one, kojim će kao pastirom stada mjesto sebe povjeriti, ili kakovu čast podieliti. U koliko jim je pako to nemoguće, u toliko treba da savjete ne pojedinoga, možda podla ulagivaoca, no više častnih i vjerodostojnih ljudih poslušaju. Tim načinom neće nigda nesigurno, već uviek temeljito postupati, a težko proti istini i pravici pogriešiti; uz takovo bo poznavanje najmanja je pogibelj za istinu i pravicu. Ako je pravica ma u kojem staležu potrebita, tada je najpotrebitija u crkvi Isusovoj, quae est columna et firmamentum veritatis; i ako se ma u kojem staležu proti njoj grieši, to bi se u staležu crkvenom ponajmanje, ili ne bi se nigda proti njoj griešiti smielo. Poznavao

je predobro Isus Ivana, i znao je, zašto ga nad svimi apoštoli ljubi; — poznavao je i Petra, i znao, zašto mu prvenstvo povjeri; — al je i Judu Iškariota poznavao predobro, premako ovaj reče: „quare hoc unguentum non vaeniit trecentis denariis et datum est egenis?“ S nepoznavanja mnogi pretvorica, mnogi neuki, mnogi sablaznjivi Juda ono zadobi, što zanj nije, a na kvar je pravoviernomu stadu. — Bilo je toga od njegda u crkvi Isusovoj, jer njom upravljahu slabi ljudi a ne angjeli božji: to nam svjedoči poviest, to mnogi sv. otci. Medju ovimi sv. Ivan Zlatousti: „Neque enim immeritos solum adlegunt, verum et idoneos ejiciunt.“ A sv. Jeronim u pismu na Nepocijana opominje: „Sciat Episcopus, cui commissa est Ecclesia, quem dispensationi pauperum curaeque praeficiat. Non omnia possumus omnes. Alius in Ecclesia oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, venter et caetera.“ A malo niže: „Multi aedificant parietes, et columnas Ecclesiae substruunt; marmora nitent, auro splendent laquearia: gemmis altare distinguitur, et ministrorum Christi nulla electio est.“ I za naš viek mogu se te rieči po gdjegdje uporaviti. Eno primjerah u mojem životu od sjemeništa pak do siedih godinah. — Veliki uzrok takove nepravice jest takodjer tako zvani favorizam, kojim se baš proti zapovjedi sv. Pavla Timoteju danoj radi: „Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo et doctrina,“ (II. Tim. c. 5, 17.) te mnogi neznalica dokopa se onoga, o čem ni sanjao nije, a tim favorizmom premnogo se odbija ad supplementum divinae gratiae. Jedan put, znamo, da Duh sv. vrh neukih apoštolah na Duhove snidje, i još koj put čitamo u Djelih apošt., da je izlio se vrh novih obraćenikah. To je u početku crkve Isusove od potrebe bilo; — ali u sadanjem vieku, ako dostatna znanja svećeničkoga neimaš, nemožeš bez preuzetnosti u milost božju očekivati, da će ti ga Duh sv. u glavu uliti. Vidio i poznavao sam u svom vieku kako župnikah tako i pomoćnikah, ponamještenih po gdjekojoj i većoj varoši, a neznam, što jih je tamo smjestilo, ako ne favorizam? Jer ili jih slušao na prodikaonici, ili u drugovanju, ili jim motrio život, uvidit si morao, da nisu na svom mjestu. A da nam otvorenih po duhu Isusovom glavah i čestitih svećenikah osobito po varoših treba u sadanjem vieku, tko će o tom dvojiti? Da su pako takovi više na štetu nego-li na spas i obuku pravoviernih, to je bjelodano. — Da pako u tom favorizmu nješto imade i zloglasne simonije, — nemislim od strane poglavarah crkvenih, — nego od onih, koji svoje favoritle osobito kod svjetovne vlastele preporučit nastoje, da zadobiju koj mastniji beneficium, ili od istih kompetentah, — i to stoji, i toga sam doživio; znam bo, gdje bijaše munus a manu, a gdje opet munus a lingua et obsequio. Zato pravo reče mudri Sailer u svom Moralu: „Die Simone unserer Tage wollen nicht den h. Geist um Geld, sie wollen nur Zeitliches um Zeitliches, Geld um Geld, oder Geld und Ehre und Lust um Geld haben, und so kann man sagen, dass die Simonie gerade da ausgestorben sei, wo sie am kräftigsten ihr Leben beweisst.“ Da s takovih svećenikah mnoga zla na pravovierne padaju, tomu dokaza netreba.

Drugo, što nam osobito treba, jest: medjusobna ljubav, počam od glave do najnižjega uda; i to onakova ljubav, kao što nam ju sv. Pavao preporučuje onimi poznatimi riečmi: Charitas patiens est, benigna est itd. (I. Cor. 13, 4—7.) Ljubav, kao što nam Isus veli, treba da bude bitni biljeg učeničtva i svećeničtva našega, treba da odsieva sa svih riečih i dielah naših. Takova ljubav najprvo izključuje svaku oholost i gospodovanje. Kad sv. Petar biskupom veli: „Pascite, qui in vobis est, gregem domini, providenter non coacte, sed spontanee secundum Deum... non dominantes in Clerum, sed forma gregis facti ex animo;“ — kad Titu sv. Pavao veli: „Oportet Episcopum ...esse non superbum . . . sed benignum, justum, sanctum;“ — kad sv. Jeronim biskupom veli: „Illud etiam dico, quod Episcopi sacerdotes se esse noverint, non dominos: honorent clericos quasi clericos, ut et ipsis a clericis, quasi Episcopis, honor deferatur. Scitum est illud Domitii: Cur ego te, inquit, habeam ut principem, cum tu me non habeas ut senatorem.“ Kad je tako biskupom rečeno, što tek o sebi da misle, kako-li da se ponašaju napram braći svojoj svećeničtvom jednakoj nižji službenici crkveni? .. Ako je napetu prčevitost ružno vidjeti na čovjeku prostu i glupaku, tad je ružnije vidjet ju na učenjaku ili takovu, koj hoće, da ga bar za učena sviet drži, — a najružnija je na svećeniku ili bio ovakov ili onakov; dapače, što je u većoj časti ili učeniji, tim da je poniznija i umilnija duha i ponašanja, poleg Isusa uzora svoga: „Discite a me, quia mitis sum et humilis corde! — et qui inter vos major, fiat sicut minor!“ — Kad god bi takovu napetu prčevitost na kojem čovjeku vidio, pao bi mi i nehotomice

Digitized by Google

onaj naš kućevni ptić — komu baš nedajemo epiteton mudroga — na pamet, koj što mu crveno-modra rojta s glave dulje visi, tim se većma napinje, prči i širi. . . I samo slabije glave ljudi visoko i oholo glavu dižu, hoće nad braćom si da gospoduju, hoće da ju sude i odsudjuju, da ju tajno i javno opadaju, a kadšto na račun officiositatis suae. Blažena-li onda onoga glavara duša, ako takove pobolje poznaje, ako glede njihovih prijavah sliedi svjet Pavlov dan Timoteju: „Adversum Presbyterum accusationem cito ne receperis, nisi sub duobus aut tribus testibus.“ A o tajnih prijavah istinu reče učeni Sailer: „Geheime Denunziationen sind wie Nachtvögel, die den Tag scheuen, und sollen deshalb im Reiche des Lichtes in der Kirche Christi auf Toleranz keinen Anspruch machen.“ Da je s takovih tajnih prijavah po gdjekomu svećeniku zavarena kaša, od koje se za uviek opeko, i crn mu komad u torbu zavaljen, s koga mu prodje tek revnoga djelovanja u vinogradu gospodnjem, i o tom bi osim mene još možda koj brat pripoviedati mogao. . A da se ljubav medjusobna medju nižjim svećenstvom s takovih prijavah iz zlobe proiztičućih kida i ruši, i o tom dvojbe neima; mnogi bo malodušan brat boji se s takovim ocrnjenim družiti se, da se ili višjemu poglavaru u milost tim uvuče, ili da mu se nerckne: similis simili gaudet, ili: našao lonac zaklopac.

Još jednoč velim: Medjusobna ljubav nižega svećenstva. O! te nam ponajviše treba! Ta to je ona ljubav, s koje raste slava božja, napreduje sv. vjera, potvrdjuju i pokrepljuju se pravovierni liepim izgledom svojih pastirah. To je ona ljubav, koja se nenadtječe s bratom, koja mu nezavidi, koja negleda na máne njegove, a neto-li da o njem zlo misli, koja takodjer negleda ni na svoje prednosti, već sama sebe zaboravlja, da samo u bratu živi, a živeć u njem trpi š njim trpećim, raduje se š njim radujućim se, neiznosi mu slabostih na vidik, nepecka ga niti nezagriza radi njih, već ih pokriva plaštem svojim, — jednom rieči: snosi sve terete, a da jih sama ni neosjeća. U snošljivosti toj jest vrhunac ljubavi prave. Takova snošljivost nestiče se Bog zna kojom učenošću i znanjem, nego jedino ljubavju, — ljubavju, koja samo blagošću popravlja ono, što se popraviti dade, — blago i milo tumači ono, što povladjivati nesmie, — a mukom uztrpljivo podnosi ono, što se promieniti na bolje nemože. Takove nam ljubavi treba; — „takova samo ljubav ublažava sve, što je na nas oporo, ugladjava sve, što je oštro, za da gladki umjestni budemo kako medju sobom, tako i medju raznimi ljudi, — a nebudemo potucani i gurani kroz sviet kao uglaste kocke, nego da se lagano kao oble krugle kroz život ovi koturamo,“ što opet reče Sailer. Takovu nam ljubav preporučuje sv. Pavao (Eph. 4.), kad veli: „Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis; cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate, soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae.“ — A od one paklene hudobe, s koje pada ugled crkve, vjera nenapreduje, svećenici, viestnici ljubavi, samo su na sablazan i spačku pravoviernim, — od one sablasti, koja ustmi blagosliva a srcem proklinje, — od one guje, štono u potaji ujeda, te kida spone ljubavi i sloge bratske, — od toga, rekoh, plaši nas sv. Pavao (Galat. 5.) s malo riečih: „Quod si invicem mordetis et comeditis, videte ne ab invicem consumamini.“ — Nije zalud sv. Ivan učenik ljubavi, kad već prestar bijaše, a podulje govore u crkvi govorit nemogaše, uviek jednimi te istimi riečmi braću svjetovao: „Sinci moji, ljubite se medju sobom, ljubite se!“ A kad mu to učenici predbacivahu, što uviek jedno te isto svjetuje, odvrati: „Jer je to zapovied gospodnja, i ako samo ovu izpunili budete, dosta je!“ Tako i ja velim moj mladi brate: Ako se ljubili budemo medjusobno, dosta je, dosta, da omilimo Bogu, da omilimo pravoviernim, i da nam svim omili, ili bolje da reknem, da nam snošljiviji bude ovaj i onako kratki i kadikad raznimi jadi ogorčeni život. —

Tako završi sieda starina, dočim ga ja tronutim srcem do kraja slušah. Oči mu višeput zasuziše, — kao obično starcem, kad štogod iz srca pripoviedaju, — ali i moje suhe neostadoše. Nakon male stanke dodade starina još: Evo takov bijaše svećenički život moj. Izpripovjedih Vam ga mladjani brate, da Vam bude učionom izkustva, kao što bijaše i meni. Nepripoviedah pako iz kakove nenavidnosti ili mržnje bratinske; jer ako je čega u mladjih mojih godinah bilo, to bijaše više žalost nad zlosrećom mojom; odkad pako premilostivi Bog pádom mojim mene sebi opet predobi, odkad mi se opet mir u srce vrati, nadjoh sve, što mi se prije činjaše da mi manjka, nadjoh zadovoljstvo u Bogu, u sebi i u pravoviernom stadu svom, a to jedina težnja svakoga pravoga svećenika biti ima. Slavim zato i hvalim Boga, koj mi tu milost udieli, i uzdrži me u istoj tja do starih godinah mojih, te tješim se onimi riečmi sv. Jeronima, što jih Julijanu,

Digitized by Google

raznimi nesrećami ucviljenomu, pisà: „Felix et omni dignus beatitudine, quem senectus Christo occupat servientem, quem extrema dies Salvatori invenerit militantem, qui non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta; cui in introitu paradisi dicetur: recepisti mala in vita, nunc autem hic laetare."

Nemogoh se uzdržati, da dovršivšemu starini ruku nepoljubim, i zamolim ga, da mi glavnije crte pripoviedanoga života skupa s onimi korenitimi citati još jednoč navede, da ih sebi zabilježim za vječnu uspomenu. Na što on škubeć se reče: „Kad Vam se dopada, dobit ćete sve to, ali kad još jednoč meni u pohode dodjete. Sada Vas put naneo, ali drugi put nek vas ljubav dovede." Ja mu obrekoh. I za po godine sgoda mi bijaše posjetit ga. Nadjoh ga bolna i oslabljena. Ipak me radostno primi, a na razstanku suznim okom dade mi svežčić zapečaćen s ovimi riečmi: „Da niste došli, dobili bi bili to po oporuci mojoj. Predajem Vam to za vječnu uspomenu, za što me zamoliste, a ujedno i one sv. otce, koje sam s tavana iz mišjih čeljustih oteo, da nebi iza mene opet možda dospjeli na tavan. Ja jih više trebati neću, osjećam bo skoro razsulo svoje. Da Bog da i Vi iz njih onu slast crpili, koju crpljah ja, i oni Vam provodići i utješitelji u svećeničkom životu bili, kako bijahu meni." Ja bijah tronut do suzah. Oprostih se š njim, kao da ga nigda više živa vidjeti neću. Sbilja iza kratka bolovanja upokoji se. Blažena mu i spokojna duša!

Crte života toga starine objavih s toga, jer mislim, da su shodne ovoj razpravi, dokazujuć: da non saltem extra sed etiam intra muros — nahodi se kadikad takova šta, što je podobno čisto, za svećenstvo pozvano srce uzdrmati u vjeri, oslabiti u sv. odlukah, omlačiti u revnosti ili za vrieme ili za uviek, ako se Bog nesmiluje, — a to su: nepravica, zli izgledi svećenički, nenavist, mržnja, opadanje — od čega nek nas Bog sačuva!

Ali ostaje nam prva razprava i š njom pitanje neriešeno: da-li za one svećenike, koji krivom prosvjetom vieka okuženi za istom se povedoše i zabrazdiše zapostaviv zvanje svoje, lieka imade? — Poznata je ona izreka: Si non es vocatus, fac ut voceris. Ali, quam durus sermo hic! K tomu reče sv. Bernardo: „Quis vidit sacerdotem cito poenitentem?" Takovu braću ostavit nam je ponajprije milosti i svemogućtvu božjemu, koje etiam ex lapidibus potest resuscitare filios Abrahae. U sadanjem tobože prosvietljenom, al crkvi i vjeri Isusovoj neprijateljskom vieku predstoji ovoj borba, kakova još nigda: borit joj se adversus principatus et potestates et rectores mundi tenebrarum harum. Kakva ju budućnost čeka, to je samo Bogu znano. No za sigurnost bolje joj budućnosti mislim, da joj jačega jamstva u sadanjih neprilikah neima do „sjemeništah za malene" (Seminaria puerorum), iz kojih će od mladjanih noguh u duhu Isusovom odgojavani, pravim svetim znanjem obogaćeni, svietom pako neokuženi svećenici izhoditi u vinograd gospodnji. S toga svake hvale vriedna su nastojanja njekih biskupah glede tih sjemeništah, da što prije u život stupe. Da Bog dao i naša domovina takovimi dobro uredjenimi zavodi što prije se usrećila, te nam iz njih izlazili novi Jeronimi, novi Augustini, novi Zlatousti, Bogu i crkvi Isusovoj na veću slavu, dušmanom vjere na odpor, a pravoviernim na spas, — da tako popravc ono, što mi gdjekoji zvani ili nezvani pokvarismo sa svoje slabosti ili s kakova mu drago drugoga upliva. Jer tko bi izmedju nas sa sv. Pavlom reći smio: Neminem laesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus? (2. Cor. 7, 2.) Quis est hic, et laudabimus eum.

+ ○ +

Vjera najveće je dobro na zemlji.

(Konac.)

Završih zadnji put tim: da je čovjek bez vjere po obitelj, kojoj je glava ili član, poguban; a sada navest ću tomu njeke razloge.

Kada se neima tielo potužiti na glavu? Kad je vida oštra i bistra, sluha tanahna i budna, njuha osjetna i prava, kusa razborna i ćutljiva. Kad imade glava ova svojstva, velimo, da je na svom mjestu. Treba dakle da i glava obitelji, hoće-li da bude po obitelj blagonosna, ista svojstva imade; al jih čovjek bez vjere neima. Oči su mu mutne, kano maglom prevučene, slabo razabire, vid mu daleko nedopire, a skoro sve, sto vidi, krivo mu se pričinja. Neponja on dužnostih', što jih kano glava obitelji prama supruzi si, djeci i služinčadi imade: dovle duševno mu oko neprodire. Žene neće smatrati družicom si života od Boga danom, već podčinjenom robinjom; neće s višega gledišta na porod si kano na zenicu paziti, već će dopušćati, da se nevina mu kćerka kuži bezposlenimi razgovori i posjeti, niti će prigledati, dolazi-li neizkusan mu sin za vremena na noćni počinak. Slugu će vierna smatrati ne članom obitelji, premda nižim, s kojim valja prijateljski postupati, već stvarju, odredjenom po naravi na svaku biedu i nevolju. Može-li sbilja čovjek takovih nazorah usrećiti obitelj, kojoj stoji na čelu?

Dočim dakle glava bez vjere sve prevrnuto, lažnim svjetlom obasjano vidi, pokazuje se čovjeku punu vjere sve upravno i u jasnom svjetlu. Ženu si ljubi i poštiva, djecu goji u strahu božjem, prema družini nije tvrd,

Digitized by Google

već joj je drugi otac. Tko si neće željeti biti udom pod takovom glavom?

Razmotrimo, ima-li u glave bez vjere drugo svojstvo: sluh tanahan i budan? Nipošto. Sluh je u takova zabrtven, gdje bi valjalo, da bude budan, a tanan je, gdje bi imao biti zabušen. Za nauk, što dolazi iz ustiuh sluge božjega, ušijuh neima, pa s toga ni nečuje naricanja biedne supruge, da se mani neuredna života; s toga lelek tužne djece nenalazi u srcu otčevu odziva; a uzaludno je uzdisanje pod gvozdenom rukom stenjuće služinčadi. Al usuprot voljno prisluškiva klevete proti iskrnjemu, te si puni srce jedom, što će ga nanj sgodnom prilikom izliti; napinje uši, kad mu do njih doleprše bogumrzke kletve; niti se uzlovolji, čuvši nepristojne rieči, kojimi se čeljad mu šali. Takov je sluh čovjeka bez vjere. — A kakov je u onoga, koj vjere nikad izpred očijuh negubi? Unatoč protivan. Svaku priliku prihvaća, da čuje rieč gospodnju, što ju sluga mu navješta; rad sluša i povladjuje, kad mu voljom božjom očituje, da miluje ženu si kano sebe, da breme s ledjah joj skida, i na svoja prti; da mu je sveta dužnost nastojati, kako će uzčuvati u kćerci si nevino srce, pa da motri svaki korak mladjana si sina, uzanj pristaje, kad ga uči; da je služinčad mu porod istoga otca nebeskoga, koj i njemu dade život. Sve to sluša, u pamet i srce prima, te po tom upravlja si život. Nasuprot zatvara uši pred klevetnikom, znajuć, da ni njega pred drugim poštediti neće otrovan mu jezik; krv mu uzkipi, kad mu zazuji u ušijuh kletva bezstidnika, a neštedi djeteta, kad mu se izmakne rieč nečedna, već ga opominje, kori, a ako treba i kazni, te tako vrši dužnost pravoga otca. Što misliš, čitatelju, koj će od ove dvojice — glavom obitelji budući — bolje njom upravljati, i koliko se može srećnom učiniti? Znam, da ćeš pristati uza me, te reći: onaj, u koga ima žive i djelotvorne vjere.

Je-li nadalje njuh glave obiteljske, u kojoj se neudomi vjera, prav i osjetan? Nije. Blagi miris, što prši iz Bogu ugodna cvieća, vriedja ga, a vonjem se, što se diže iz smradne truleži, razgaljuje. Gdje bi imao biti osjetan, kan da mu živci obumroše; a što po sebi nit miriše nit vonja, on si utvara, da najneugodniji sipa vonj. Kad mu žena koječim vrieme trati, neosjeća, da se tako dragocjen dar božji, vrieme, kano nekoristan odbija; kad mu kći u družtvu s razpuštenijimi prijateljicami tajne razgovore vodi, neosjeća, da joj, dopuštajuć to, dopušta otrovnu guju srcu si privijati; kad mu sin u družtvu nevaljalu noći probavlja, neosjeća, da će se tim putem brzo okužiti, pa mu tada ruglom biti; neosjeća napokon, da mu služinčad, huleć Boga, medju sobom se svadjajuć, blagoslova donieti neće, već da će izazvati osvetu božju, da razruši sve, što će težkom mukom podizati. — Usuprot pako pričinjat će mu se, da mu žena nevrši dužnostih, polazeć često u crkvu, da izprosi pomoć božju kod svakoga podhvata; pričinja mu se, da će mu kći, kani-li se opasnih družtvah i prekomiernih zabavah, ostati neuka i nenaobražena; krivo mnije, da mu sin neće nikamo pristati, voli-li u prosto vrieme knjigom se baviti, nego-li družtva tražiti; krivo je upućen, da će obogatiti, upregne-li služinčad nedjeljom i svetcem na rád. — Protivan je u tom pogledu pravac čovjeka, koj vjeru štuje. Godi mu primjećujuć, da mu je žena u razgovoru kratka, a neugodno ga dira, ako zanemaruje službu božju; godi mu, ako kćerka voli sama oko posla se vrtiti, nego-li šaputanjem vrieme gubiti, a mrzi ga, ako mu dosadjuje prošnjami, da prisustvuje svakoj zabavi; srce mu se širi, vidi-li, da mu sin uredno žive, a stišće mu se, kad neljubi knjige, niti je veseo bez družtva. Kakova glava pribaviti će tielu čast pred ljudmi a dopadnost pred Bogom? Svatko će sjegurno upirati oči u obitelj, kojoj će glava, nukana i vodjena vjerom, postupat, kako sada navedoh. Svatko će reći: srećne supruge, srećne-li djece i služinčadi uz takova muža, otca i gospodara.

Tako napokon, tko neima vjere, neima ni kusa razborna i ćutljiva. Što pospješuje sreću, dovodi blagoslov božji, širi medju članovi obitelji slogu i zadovoljnost, to njemu nije po ćudi. Nesladi mu jutrom za zore ustati, i pritjerati djecu i služinčad na jutrnju molitvu, da jim Gospodin blagoslova neuzkrati, prednjačeć jim dobrim primjerom, dočim voli, otvoriv jedva oči, sipati najmrže kletve na nevoljnu čeljad. Nerači mu se na večer, kad se jur tama razprostre širokim svietom, sazvati članove obitelji na sielo, te jih o Bogu i bogoljubnih stvarih podučati. Tečnije mu je u krčmi prekomjerno pijuć zatrošiti i zadnju paru, a za kuću malo mari Niti hoće da okusi spasonosne hrane, što mu mudriji pružaju, da bude prema susjedom pravedan, prema sirotam milosrdan: već odkida susjedu, ma i pedalj bio, gdje može, zemljišta, a tvrd je prama ubogim. Sve to zato, jer nemisli ili nevjeruje u Boga, praznovjerjem mu se čini nauk o plaći ili kazni budućoj, te hoće da se ovdje naužije, godeć si strastim i puti. — Protivan je kus u otca puna vjere. Negubeć Boga i plaće vječne izpred očijuh netrpi u kući si sluge nemareće za Boga, pa kupi okolo sebe služinčad bogoljubnu, za stolom i na večernjem sastanku pripovieda život ovoga ili onoga svetca ili kriepostnika, što ga je jošt dječakom na propoviedi ili drugdje čuo; voli i nepravdu podnositi, nego-li zavaditi se sa susjedi, a rado odkida svojim ustam, da nahrani gladna ili napoji žedna. Blago susjedom uz takova gospodara, blago siromahom uz takova dobričinu!

Svakako je, kako vidjesmo, po obitelj golema nesreća, kad joj je glava bez vjere; al joj blagostanje muti i član, koj zameće vjeru. Nalozi gospodarovi, budući osnovani i potaknuti vjerom, čine mu se dosadni i ništetni, gdje može izmakne jim se, a gdje nemože, površno jih i mlako ovršuje. Svrnimo opet oči na tielo. Što bismo rekli ob onom tielu, gdje nebi htjela ruka da segne za cvjetićem, koga miris ugodno dirnu njuh; gdje nebi htjela noga da pohiti k mjestu, odakle blago-

Digitized by Google

zvuk do ušijuh zvoni; a želudac nebi htio da probavi, što mu se preko ustijuh pruža? Takovo bi tielo bez sumnje bilo poremećeno, niti bi moglo dugo obastati. Al uprav tako se sbiva u obitelji, kojoj je član bez vjere. Glava vidi, da je nuždno nedjeljom u crkvu ići: član nesluša, radje se po krčmah klati; glava čuje medju družinom kletve i svadje, kori ju i poduča: članovi kan da nečuju, već još mnogo gore psuju; glava nanjuši potajne sastanke članovah obitelji, prieti se i kori: al mu je sve uzaludno, rieč bo se njegova neprima nikoga, jer neima u članovah vjere, pa mjesto da slušaju glas pobožnoga otca ili gospodara, izsmjehavaju ga i grde. A može-li kuća uz takove članove napredovati? Tko ima oči, vidi, da nemože. A uzbude-li koli u glave toli u članovah žive prave vjere, tada će sve u najljepšem suglasju teći, i ona će obitelj jur ovdje imati predkus buduće sreće u raju. A budući da je veliko dobro sreća u obitelji, veliko je dobro i ono, čim se ta sreća stiče, a to je, kako vidjesmo, vjera.

Što pokazah o obitelji, može se i na državu uporaviti, ona bo nije nego velika obitelj, družtvo, sastojeće se od mnogo obiteljih. A što je družtvo? Jest skup ljudih, težećih raznimi sredstvi k istoj svrsi. Valja dakle da svi, hoće-li, da budu dobri državljani, upoznaju onu jednu svrhu, pa da sviestno upotrebljuju sredstva, koja su jim u području, da k toj svrsi prispiju. Treba da svako udo države priznaje pravim si kraljem Boga, kojega je namjestnik vladar zemaljski. Na to svedj misleć neće smatrati pravedne naloge vladarove samovoljom sgoljna čovjeka, već će jih priznati voljom Božjom, znajuć, da je „svaka vlast od Boga,“ i voljno će jih vršiti. Zato ni neće namah tužiti se i vikati na vladara, da o propasti podčinjenoga si puka radi, izda-li zakon, što se na prvi mah nepodudara s njegovimi željami, već će ga, dok se dade i smie, vršiti, pa i što je tegotno, izpričavati dobrom namjerom, potrebom itd. Ali će s druge strane i vladar, pun duha božjega, priznavati Boga vrhovnim gospodarom svih stvorovah, a sebe odabranim vršiteljem volje njegove, te će biti oprezan, da neučini, što nebi bilo prema volji božjoj, buduć uvjeren, da samo tako vladajuć može biti srećan i on i narod mu podčinjen. Vladar će nastojati, da mudro upravlja, svećenik, da plemeni puku dušu i srce, vojnik, da štiti vlastitim životom domovinu, činovnik, da sviestno vršeć dužnosti pomaže vladaru, zanatlija, da radeć marljivo materijalno stanje države diže, napokon seljak znojiti će se, da povadi iz zemlje, što je u njoj ukopano darovah božjih. Svi će čeznuti za srećom domovine i države, svi će toga radi nastojati, da vlada povjerenje medju vladarom i podanikom, pravica da sudi, novac da se uzalud netroši, mir i sreća da se udomi i u sjajnih palačah i u prostih koljebah, — da se svuda vrši volja božja. Sretna vladara uz takove podanike, sretnih podložnikah uz takove vladare!

R—g—r.

Pio IX. i bratovština sv. Mihalja.

Od vremena reformacije bije se boj proti papinskoj vlasti, tako duhovnoj kao i svjetovnoj, ako i kada za čas prekinut, a to sve većom ogorčenosti. Govorkanje, da papi netreba svjetovne vlasti, netreba kraljestva na zemlji, i pokazivanje na Petra, živuća u nuždi, jesu onaj temelj, na kojem neprijatelji katoličanstva osnivaju smjelu tvrdnju: da se crkvena vlast nemože podudarati sa svjetovnom, te da obje vlasti stoje kano neprijateljice proti sebi; neustručavaju se izjaviti, da vjera ne samo što nebi ništa tim izgubila, već dapače da bi još više ugleda stekla, kad bi se papa zadovoljavao stanjem prostoga posebnika i više slična. — Žalibog ovo nisu želje i zahtjevi samo protestantah, bezbožnikah i bezvjeracah, te članovah svih potajnih družtvah, nego i velikoga broja katolikah, koji posliednji dàkako izvan imena već od davna s materom crkvom nikakove druge zajednice neimaju. Ova je želja na koncu prošloga stoljeća postala osobitom miljenicom svih dušmanah kršćanstva, pa se nije ništa propustilo, da se namjestniku Isukrstovu otme vlast svjetovna, te prema tomu svršena otimačina g. 1859. nije bila ino, van predigra onoga, za čim ovi neprijatelji teže. Rim kao priestolnica Talijanske bijaše i jest najmilija želja Viktora Emanuela i svih onih, koji od crkvene države kao od kakove sablasti zaziru.

Radi toga nalagala je sama potreba, a zajedno bila je i dužnost svakoga pravoga katolika, da sv. otcu u toli nevoljnom položaju priteče u pomoć, kako će usried navalah uzbunjenih strastih pobjedonosno uztrajati na Petrovoj hridi, a tomu mogahu služiti samo dvie stvari: molitva i dostatna novčana podpora. Druga bijaše baš tako potrebita kako i prva; jer samo tako je sv. otac omogućen, da uzdrži preostali mu dio svoje države, a zajedno je postavljen u stanje, da svoje visoko zvanje može slobodno i bez zapriekah vršiti. Papa ima se brinuti za svukoliku hierarkiju i crkvenu stegu, a mora u ovaj par, premda mu je država znatno okrnjena, ipak ne samo isti novčani teret nositi kao i prije, nego se je ovaj još povećao, odkada, kako u Italiji, najveći dio biskupah, iz svojih biskupijah odtjeranih, potraži u Rimu zaštitu i utočište. Pitamo, bi-li sv. otac kao obični posebnik bio dosta slobodan, da kao namjestnik Isukrstov na zemlji udovolji svojim dužnostim?

To i više drugoga zrelo su razmotrili muževi mudri i razboriti, svjetovnjaci i svećenici, i tako se pomalo sastavilo družtvo, komu je plemenita svrha, da se sv. otcu pruži sva ona pomoć, s kojom mogu razpolagati slabi zemski stvorovi, ustrojila se bratovština sv. Mihajla. — Ova bratovština nije više nova, i akoprem je već doniela liepih plodovah od postanka svoga, to bi joj ipak djelovanje moglo još kamo veće i uspješ-

Digitized by Google

nije biti, kad bi svi katolici, visoki i nizki, bogati i siromašni za nju svesrdno prionuli.

Bečka bratovština ovoga imena obdržavala je dne 16. Veljače t. g. treću glavnu skupštinu pod predsjedničtvom kneza Karla Jablonowskoga, a dodje na nju odlično obćinstvo, medju inimi stožernik knez-nadbiskup bečki Rauscher, papinski nuncius Falcinelli, knez-nadbiskup soligradski, posvećeni biskup bečki Dr. Kutschker i više drugih znamenitih muževah svjetovnjakah i svećenikah, od kojih napominjem još iz Francezke u Beču boravećega propovjednika abbé-a Bauera, koj je prošloga došašća u crkvi tako zvanih Škotah držao izvrstne francezke propoviedi. Koliko nam dopušta tiesni prostor našega lista, obaviestit ćemo o toj skupštini naše čitatelje na kratko.

Poslie pozdravna govora, kojim otvori skupštinu predsjednik bratovštine knez Karlo Jablonowsky, podiže se stožernik knez-nadbiskup bečki, te oslovi skupštinare dubokoumnom besjedom, za kojom preuzvišeni g. grof Fürstenberg izviesti skupštinu o djelovanju bratovštine za prošlu godinu 1865., koje je u bratovštinsku pjeneznicu u ime Petrova novčića unišlo nješto preko 10,400 for. Za njim govoraše Dr. Adolf Zillich o napredku takove bratovštine u St. Pöltenu; njega zamieni besjedom barun Stillfried-Ratenitz, a napokon preuze rieč francezki gost abbé Bauer, koja raznieti sva srca. Iz te njegove besjede navesti ćemo mali odlomak, sadržavajući dogodjaj iz njegova života, koj toplo i prosto pripoviedan sve je nazočne ganuo i do oduševljenja razpalio.

Abbé Bauer reče medju inim: „Dva mjeseca prije nego-li ću odputovati u Rim, dodje u večer k meni uboga jedna seljanka, rodom iz iztočnih pokrajinah Francezke, i reče mi svojim priprostim seljanskim narječjem: „Vi ćete u Rim. Evo uzmite ovaj maleni darak sobom, i predajte ga od mene sv. otcu, ali kažite mu, da je od mene,“ i tu mi reče dobra i priprosta ova žena, kako se zove. „Ja ga prosim, neka za mene moli Boga, da dobro ovdje dokončam.“ Svota činila mi se znatna, bar prema njenim okolnostim znatna, sastoječ od više stotinah franakah, i radi toga mnijah, da mi svećenička opreznost nalaže, da joj stavim više pitanjah: „Kako stekoste vi ovoliko novacah?“ — „Kad hoćete da znate, ovi su novci pričuvak svega moga života.“ — „Koliko Vam ima godinah.“ — „Toga baš neznam pravo, jer neznam čitati, ali svakako mi je već preko 50 godinah.“ — „Koliko je trebalo vremena, da priskrbite ove novce?“ — „Jako mnogo, jer već od 40 godinah služim drugim ljudem, a bilo mi je 11 godinah, kada sam stupila u službu.“ — „A ova svota, koja predstavlja zaslužbinu Vašega cieloga života, plod je mnogih probdijenih noćih, mnogih poniženjah, mnogih tjelesnih i duševnih mukah, — što htjedoste Vi učiniti s ovom svotom prije, nego-li doznaste za nevolje sv. otca?“ — „Ja htjedoh š njom živjeti u svojih starih danih.“ — „A sada? „Radit ću.“ — „Ako-li obolite?“ — „Onda ću odići u bolnicu.“ Kada ovu rieč izustih sv. otcu, te ga opet pogledah, tada vidjeh — toga neću nikad zaboraviti — na ovom licu, na koje sve prietnje prevrata, sve prietnje mogućnikah ovoga svieta nemogahu natjerati slabosti i straha — na ovom licu zapazih blistajuće dvie debele suze, a Pio IX. uze svoj pečatnjak, tako zvani ribarski prsten, i metnuv ga na milostinju seljankinu reče: „Moralo bi mi prije posliednjega zalogaja nestati, kad bi imao dirnuti u ovu svetinju!“

Kad bi ovako mislili i činili milijuni katolikah, tada bi bilo moguće, da opet prispije doba, o kom kaže biskup Förster: Bijaše vrieme, kadno je od juga do sjevera živila samo jedna jedita obitelj kršćanskih narodah. Mnogo stadah, ali samo jedan pastir, mnogo pastirah, ali samo jedan nadpastir, mnogo djece, ali samo jedan otac. Pak u ovom blagoslovnom, veličanstvenom jedinstvu bijahu narodi veliki i možni! A mjesto ovoga liepoga jedinstva šta vidimo danas? Sa svih stranah neskladnu graju, zametavanje Isusa, mržnju na jedinu, staru, sveobću vjeru. Protukršćanski duh tako nas okružuje, kako i zrak, što ga dišemo. Da se ovomu okuženomu zraku primieša novoga kiselika, to ima biti zadaćom svih vjeri svojoj odanih katolikah, i tu se katoličkim družtvom nudi velik i plodonosan djelokrug.

S toga neka si svećenici i svjetovnjaci u liepoj slozi pružaju ruke, te revno i marljivo oko toga nastoje, kako će se veličina i snaga naše sv. matere crkve na novo učvrstiti, a oni tim postati vriedni sinovi našega sv. otca Pia IX., koga Bog čuvao i blagoslivao, nam i crkvi na spas.

Dopis.

Na slunjskih brdih dne 11. Svibnja 1866. Treću nedjelju poslie uzkrsa, kadno svetkovinu zaštite sv. Josipa svetkovasmo, pozove me župnik leskovački, da kod uvoda i umještenja njegova u ondašnju župnu crkvu budem prisutan, te da mu tom sgodom budem propovjednikom. Pozivu tim sam se radje odazvao, što sam znao, kako je tamo medju župnikom i njegovimi župljani, i jer se kojekakvi prieteći glasovi pojaviše.

Onu je nedjelju kod nas ljuto kiša prala; oto nezgodno vrieme vendar nije moglo put na toliko oblatiti, da se nebi bila liepa kita gospode i pučanah obojega spola sabrala bila. Od župnoga stana pa sve do hrama pojdosmo dva a dva pod zastavami i križem svećenici u kamžicah a vojnički častnici u svečanoj odori. Došavši pred vrata župne crkve tako se naproti puku stavih, da sam svaki mig očijuh i kret ramenah vidjeti a i glas čuti mogao. Dotični crkveni i svjetovni izaslanici pročitaše odnosna pisma, i njekoliko riečih i g. župniku i puku svaki sa svoga gledišta progovori. Kako se glasalo, bojah se, da će se sa strane puka u prietnje, grožnje i protivljenja udariti; nu srećom prevarih se

Digitized by Google

sve je mirno i tiho bilo. A takovo sam ponašanje uzeo za dobar znak pomirenja medju župljani i župnikom. — Toliko o tom, jer mi se neće javnim listom razglašivati neugodnu prepirku, koja može biti daljnomu svietu niti znana nije. Samo kažem: Sretan župnik, koj neima podstrekača proti sebi.

Na veliku subotu pošao je kamenski župnik u filialna sela preko Kupe, da blagoslovi jestojske. Na putu konji se poplaše te polete u propanj tik obale kupske. Kuda ćeš, u vodu, ili o drvo? Župnik skoči s kolah, te si slomi desne noge obje kosti u koščici.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 12. Ožujka t. g. premilostivo imenovati biskupa kotorskoga Marka Calogeru biskupom splietskim, a hvarskoga prepušta Dra. Jurja Dubokovića biskupom hvarskim.

— Nj. c. k. apošt. veličantvo blagoizvolilo je previšnjim svojim riešenjem od 9. Svibnja t. g. premilostivo potvrditi 14 članovah jugoslavenske akademije, medju kojimi su četiri svećenika, naime: Sime Ljubić, gimnazijalni učitelj na Rieci, Dr. Franjo Rački, kanonik i školski nadzornik u Zagrebu, Josip Torbar, ravnatelj višje realke u Zagrebu i Adolfo Veber, gimnazijalni ravnatelj u Zagrebu.

— Centralni odbor za proslavu tristogodišnjice hrvatskoga junaka Nikole Zrinjskoga Sigetskoga držao je dne 13. Svibnja o. g. drugu sjednicu, u kojoj je ustanovljen program za svečanosti, kojimi će se ta tristogodišnjica slaviti u Zagrebu 6. 7. 8. i 9. Rujna t. g. Na sam svečani dan tristogodišnjice t. j. 8. Rujna na malu Gospojinu zaključi odbor da se drži svečanost crkvena, o kojoj čitamo u zapisniku ovo: U 9 satih bit će u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj svečana služba božja, pri kojoj da se pjeva glagoljski štenje i evangjelje a na koru hrvatska misa, umolit će se nj. uzoritost gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački. Ujedno umolit će se nj. uzoritost i za to, da blagoizvoli odrediti propovjednika, koj bi tom prigodom u crkvi proslovio historičnoj uspomeni i svečanosti shodnu propovied.

— Presvietli gosp. posvećeni biskup likopoljski Ivan Kralj blagoizvoli učiteljskoj udovi u Zajezdi, Kati Jambreković, s osmero djece obterećenoj, poslati 10 for., na kojem milostivom daru putem ovoga lista smjerno se presvietlomu darovniku zahvaljuje nadarena udova i tamošnji upravljatelj župe.

Iz Rima. Dne 25. Travnja prikazao je sv. otac s kardinali u crkvi dominikanskoj Sopra Minerva obične darove, opredieljene za opremu (miraz) valjanih djevojakah; ova oprema glavna je zadaća kod rečene crkve uvedene bratovštine sv. „blagoviesti.“ Tom prilikom dobi 846 ubogih no poštenih djevojakah opremu. Ima-li još igdje na svietu dobrotvoran zavod, koj bi samo u jednoj jeditoj godini opravio 846 mladih djevojakah? A u Rima ima još više zavodah ove ruke.

Iz Konštanca. Novoustrojena ovdje loža slobodnih zidarah nadjela si je ime Wessenberga, smierajući tim na poznatoga pjesnika, pisca i bivšega generalnoga vikara u Konštancu. Proti tomu izdao je jedini još živući Wessenberg sliedeće očitovanje: „Kojim pravom usudjuje se tako zvani red slobodnih zidarah jednoj svojih ložah nadjeti ime, koje ja nosim, nedobivši prije za to moje dozvole? To je obzir, na koj se u ovakovih slučajih pazi svuda na svietu, a pomenutoj družbi kao da se čini suvišan. Framazoni valjda misle, da ovim nazivom ukazuju čast uspomeni pokojnoga kostničkoga biskupskoga upravljatelja baruna Wessenberga; zato neka znadu, da sam ja iz ustah ovoga poznatoga muža malo laskavih riečih čuo o biću i postupanju slobodnoga zidarstva. Ja kao glava barunske Wessenberžke obitelji očitujem ovim javno, da medju tako zvanim redom framazonskim i istoj toj obitelji nije nikada obstojao niti najmanji odnošaj, a ogradjujem se svečano proti neopravdanom postupanju framazonskoga reda, da se mojim imenom na koj god način služi, pošto ja kao katolik, držeć se sasvim suda vrhovne glave naše crkve, tako zvani red slobodnih zidarah prezirem i odanj zazirem, te smatram za uvredu moga poštenja, da u kakovo god ma još kako udaljeno odnošenje napram istom budem doveden. Barun Filip Wessenberg.“

Iz Švajcarske. Varošica Aarburg leži medju katoličkimi okružji kantona solothurnskoga i lucernskoga. Protestantski stanovnici pomenute varošice zaiskaše od poglavarstva argovskoga kantona dozvolu, da mogu sve svoje sajmove prenieti na katoličke blagdane; naime prvi na Josipovo, drugi na drugi dan Duhovah u Svibnju, treći na Petrovo, četvrti na Veliku Gospojinu, peti na dan sv. Viktora 30. Rujna, šesti na Sesvete. Poglavarstvo drage je volje to dopustilo. Na to pitaju švajcarske crkvene novine: Jesu-li ovi blagdanski sajmovi prostačka nesusjedna, židovska špekulacija, ili su ruglo na katoličko žiteljstvo?

Iz Francezke. U biskupu arraskom Parisisu, koj je nedavna u 71. godini preminuo, izgubila je Francezka jednoga od svojih najvrednijih crkvenih glavarah. U svih borbah, što jih potaknu pitanje o slobodi nastave, bijaše ovaj po svoj Francezkoj vrlo štovani prelat sbilja vodja, snaga i glava katolikah, koji su udioničtvovali u ovoj borbi. On je bio zajedno prvi, koj prihvati rimsku liturgiju, a još prvi, koj usta za reformu naukah prema kršćanskim načelom.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 21. U ČETVRTAK 24. SVIBNJA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Mojsija i devetnaesti viek.

Mnogo zla rodi neznanstvo, ali ga još više plodi nazovi-znanje, kao što mudro kaže Leibnic: „Svako polovično i površno znanje odvraća čovjeka od Boga, dočim ga temeljito k njemu navraća." Da je tomu tako, mislim, da mi netreba dokazivati; to bo svatko znade, a gdje tko se o tom već i vlastitim izkustvom osvjedočio. Nu nastojat ću ipak, da blagim čitateljem predočim, kako daleko neznanstvo čovjeka dovesti, te poput bujice sve, na što naidje, sa sobom povukav u bezdno sunovratit može. To je ponajglavniji razlog, zašto istina često toliko postrada, kao što je bio postradao a i dugo stradao Mojsija, koga je istom devetnaesti viek valjano ocienio.

Neima možebiti na svietu knjige, kojoj bi se bilo tekom vremena toliko predbacivalo, kao što prvoj knjizi Mojsijina Pentateuka, Genezi, ali niti neznam knjige, koja bi bila slavodobitnije izašla iz sve te borbe, nego-li upravo Geneza. Ona bijaše izmjehavana, ruglu izvrgavana, reć bi ubojitim oružjem napadana, smrtonosnimi strielami udarana; nu napokon smieh i poruga pade na obraz napadačah, striele probiše njihove vlastite grudi.

Svaki list, svaki redak, da malo ne svaka rieč činjaše se protivnikom te knjige smiešna, bijaše jim nesmisao. Ovo nemogaše Mojsija znati, ono ponjati, ovo stoji u opreci s božjom svemoći, ono s dobrotom, ovo se protivi zdravomu razumu, ono naravi ljudskoj, i opet ovo protuslovi naravi i njezinim zakonom kao astronomiji, geologiji, geognoziji, fiziologiji, zoologiji, i što ti ja znam čemu sve ne.

Ovakovimi i ovim podobnimi spočitkami i prigovori izticahu se nadri-mudraci kroz sve vjekove, koje je rodilo čas neznanstvo, čas krivo i netemeljito znanje, a čas i zlobno i pokvareno srce. Prvi i drugi izvor otoga napadanja začepi novije doba a napose devetnaesti viek, za treći neodgovara Mojsija.

Gluha bijaše noć, tama prikrivaše zemlju, samo ovdje i ondje pomoli po koja zviezda bliedo svoje lice. Osvanu s iztoči sunce, digne s planinah tamu, koja se je još amo tamo dolovah hvatala. Ali žalosti! jedva što pusti sunce blage zrake, da ogrije ozeblu zemlju, eto ti silnih magluštinah i oblačinah; zakriše sunce, pa nasta mrak i noć. A buduć je nox amica latronibus, a u mutnoj je vodi lasno ribe hvatati, sad oni zulumčari harači, pravo i pravdu grdi, svaku svetinju poruži, crkvu i državu podkapaj, te tako i sebe i sve uza se u crni ponor strmoglavi. No sunce, za koje bih bio rekao, da ga je nestalo na obzorju, probi magle, razprši tmaste oblake i okriepljenimi traci razsvietli zemlju.

Devetnaesti viek, nazvan viekom prosvjete, razgali tih ljudih golotinju, dokuči njihove sebične težnje, dokazav iz one iste knjige, onimi istimi dokazi, koje su oni, neshvaćajući jih dàkako, naperili bili proti Mojsiji, njegovo duboko temeljito i pronicavo poznavanje naravi i njezinih zakonah, a njihovu plitkost, površnost i netemeljitost. Devetnaestomu vieku bje istom dosudjeno pronići u narav, upoznati se s njezinimi počeli, pročitati hieroglife, i tako se ma i približno primaći Mojsiji, da ono, s čega oskudieva ohladnjela tekom vremena vjera, nadoknadi znanost.

Čudnovato doduše, ali istina, koja se poreći nemože, da je Mojsija već u svoje vrieme bio prirodoslovac, s kojim se jedva devetnaesti viek mjeriti može. O tom će nas sljedeća razprava osvjedočiti.

Ako ikoja znanost, to se je sigurno siloslovje (fizika) gorostasnim korakom stupajuć nakon njekoliko desetakah godinah bujno razvilo, mnogo predsudah odstranilo, pojmovah razbistrilo, zakučastih

Digitized by Google

pitanjah riešilo i vasioni sviet čudom i divljenjem napunilo. Preko močvarah, sried raztepenih klisurah, na rubu od propasti, po bujnih livadah i duž mora preleti čovjek u tinji čas neizmjerne prostorije, na kojih se je prije njekoliko godinah zapućivao pomiriv se prvlje s Bogom i ljudmi. Najudaljenija mjesta i gradovi dodjoše u doticaj, primaknuše se do pred nas.

U isti čas i istom skoro brzinom, kojom se misli radjaju, već se po vasionom svietu razprostiru. Izsušiše se rieke, jezera, da i mora; nesta vrletnih planinah i pjeskovitih pustarah. Danas se čovjek uzvija nebu pod oblake poput krilata orla; leti bez krilah, pliva bez jedarah i vesalah. Kreće »nebeskimi tjelesi, zapovieda rekao bih gromovom — tako da danas već istinom biva ona izreka rimskoga pjesnika: „Omnia jam fiunt, fieri quae posse negabam."

Da vidimo sada, u kakovom odnošaju stoji to čedo devetnaestoga vieka s Mojsijinim opisom o stvaranju; kako se gledju, da-li se paze, popunjuju ili izključuju. Za sada ćemo se stegnuti samo na jednu točku, koja govori o stvaranju svjetla i topline.

U Genezi gl. 1. red. 3. čitamo: „Dixit Deus, fiat lux, et facta est lux;" a u 11. red.: „Dixit Deus, fiant luminaria in firmamento coeli..." Ono se sbude prvi dan, ovo četvrti. Uzeli se dani kakovi mu drago, budi naravni budi ciele epoke, svakako se radjaju ova dva pitanja:

Prvo: Odakle svjetlo prije sunca?

Drugo: Kako je moguće, da je bilje i drveće, o kojem Mojsija govori prije stvorena sunca, uspievalo, dočim mi znamo, da se tomu hoće svjetla i topline, a jedno i drugo zavisi o suncu? —

Vještaci nagadjaju, da je prvobitno bila na zemlji njeka tvar osobite vrsti i vlastitosti. Dok je bila pomiešana s njekimi ostalimi počeli, a osobito s parom, koja ju je nosila i njezino prežestoko djelovanje priečila, lebdila je vrh zemlje. Osobitost joj se sastojaše u tom, što je utjecala na eter, i u gibanje ga staviv svjetlo uzrokovala. Rečena tvar se je tekom vremena izhlapljivala, ostavljajuć zemlju po svemiru se razilazila i okolo planete, štono ga suncem danas zovemo, u velikom kupila, dok je nije napokon na zemlji nestalo i sva se gori stvorila.

Istina je doduše, da nemožemo odrješito uztvrditi: tako jest i nikako drugačije. Sasvim tim ne samo da je ova hipoteza moguća, već je i istini vrlo podobna, osnivajuć se na njekih neoborivih, rekao bih, istinah, crpljenih iz same naravi zemlje i sunca, a protivnici težko će ikad protivno dokazati moći. Svi se naravoznanci i zviezdoslovci u tom slažu, da sunce okružuje dvovrstno zračište: jedno žarko, iza kojega je drugo tamno, braneć samo sunce na toliko, da bi po mnienju astronomah na njem organička tjelesa uspievati mogla. Prvo dakle od ovih zračištah sastoji od tvari, koja je s početka boravila do zemlje, čineć joj istu uslugu, štono ju sada u velikom sakupljena okolo sunca čini. To je mnienje astronomah, koje povladjuje i sliedeći na zemlji opaženi učin.

Mi razlikujemo pet ili barem tri zemaljska pojasa bitno različita; razlogom je tomu razni položaj pojedinih djelovah zemlje napram suncu. O razlikosti položaja napram suncu zavisi razlika u toplini, o ovoj razlika u vegetaciji. No buduć nalazimo u svih trih pojasih okameninah bilja iste vrsti, i to svagdje i u velikom tako, da se to nemože kazati, da je to posljedica potopah: sliedi, da u ono vrieme, kad su ove biline rasle, nije sunce svojom toplinom uplivalo, već nješto drugo, bilo što mu drago. Ta nepoznanica valja da je toplinu u jednakom razmjeru širila cielim površjem, čemu vrlo dobro odgovara gori napomenuta teorija.

Nu bilo kako mu drago, to stoji neoborivo, da ima svjetla i bez sunca, o čem se barem danas dvoumiti nemože; a da-li je ovako, kako razvismo, ili drugim načinom eter u kretanje došao, stvar nije bitna, sva bo se važnost stavlja samo na to, da-li je svjetlo bilo moguće prije sunca; a to ne samo da je bilo moguće, već je pače tako, i nikako drugčije biti moralo.

S ovom se pako teorijom opis Mojsijin o postanku svjetla skroz podudara.

Jer prvo Mojsija se služi na dotičnom mjestu hebrejskom rieči *jehi*, koja točno prevedena znači s i t, a ne f i a t lux, — izraz, koj se za čudo s resultati znanostih devetnaestoga vieka sudara. Svjetlo nije trebalo stvoriti, kano kakovo osobito tielo, jerbo po sebi nije ino van sliedica u gibanje stavljenoga etera, kao što n. p. glas nije ništa nego u gibanje stavljeni zrak. Pa zato nereče Mojsija fiat, već sit. Odtale se dade zaključiti na eter jur obstojeći, kojega je nješto, što bilo da bilo, u gibanje stavilo.

Drugo rieč *or*, kojom se je Mojsija poslužio, da izrazi svjetlo, neznači samo svjetlo, već i toplinu, i za čudo označuje fluidum, koj nastaje izhlapljivanjem i vrienjem takovih tjelesah, što se mogu poput dahokružnoga zraka širiti. Ima se dobro uvažiti, kaže Chaubard, da se pojam svjetla i topline jednom te istom rieči označuje, kano da izrazuju jedan te isti podmet. Rieč dakle *or* morali bismo, ako hoćemo da točno označimo njezino značenje, prevesti sa „svjetlo-toplinom," što odgovara nedavno u fiziku se uvuklu izrazu: „kemičko-električno-magnetički agens." Sveta je dakle poviest

Digitized by Google

više nego za tri tisuće godinah u tom obziru znanost pretekla. Isto tako nevalja s uma smetnuti, da rieč *or* u prvobitnom svojem značenju uključuje pojam židčine, koja izsievanjem nastaje; to će nam bo biti u pomoć, da shvatimo, što je pojav, kojega krstimo svjetlom.

Tako razglabajuć sveti nacrt prizna Marcel de Serres i Arago nakon dugotrajnih iztraživanjah i mnogobrojnih pokušajah, da se Mojsija sa znanostju skroz podudara. To isto tvrdi u sve struke znanostih duboko pronikli Wiseman, koj se je na njekom mjestu ovom prekrasnom prispodobom ob odnošaju znanostih na objavu u obće izrazio: „Ako ravnim, utrenim i sa svakoga gledišta udobnim putem brzamo, to nam se čini, kao da se oni predmeti, što nas neposredno okružuju, protivnim pravcem kreću. Pa to je većom stranom djelo čovječjih rukuh, kao živice, što jih zasadiše, kolibe i kuće, što jih sazdaše. Upremo-li pako, baciv pogled preko njih, razmatrati naravske tvorbe prirode, kano nebotične glavice vrletnih planinah, nebeskim oceanom ploveće oblake, to jih uočimo, gdjeno s nami istim tekom putuju. Isto tako, mnijem, da biva s nami na putu do istine. Ljudi su nas sa svih stranah obasuli nasadom svoje ruke ili izumî svoje razmnive, pa ako se putujuć na nje osvrćemo, to nam se čini, da smo š njimi u protuslovju. No dignemo-li smjelo glavu u vis preko ovih krnjavih i nesavršenih slikah, te zaviriv u samu prirodu š njom se posavjetujemo, to ćemo se uvjeriti, da ona s nami stupa, te da je predmet naše težnje ujedno predmetom njezina cilja."

Ovimi i ovim podobnimi pitanji razbijahu si glave najvrstniji muževi kroz sve vjekove; ali budać nedorasli, da jih rieše, to su oni, koji su u Mojsiji povrh naravnoga uma božansko nadahnuće nazirali, naprosto mu vjerovali; koji se pako spustiše na krila svoga ograničenoga, strastmi pomračenoga, predsudami zasliepljenoga uma, oni ga izsmjehavahu a ni nesluteć, da tim sami sebe ruglu izvrgavaju. Tako daroviti Bossuet, razmišljavajuć ob otom velevažnom pitanju, a nemoguć ga uza sve svoje visoke darove dokučiti, reče: „Onomu velikomu Tvorcu svidjelo se stvoriti svjetlo prije, nego-li ga je sveo na sliku i priliku, štono mu ju dade u suncu. Htjede bo nas poučiti, da one velike svjetiljke, koje htjedoše gdjekoji bogovi proglasiti, od sebe i po sebi ništa neimadu: ni sjajne tvari, od koje se sastoje, ni zamjerna oblika, kojim su zaodjevene."

Nu nehtje tako Dupui, Volney, Rousseau, Vortaire i njihovi tadanji i sadanji pristaše. Oni ove potežkoće objeručke prihvatiše i prigrliše, pred cielim ih svietom na sva usta raztrubiše, nerazbijajuć si glave, da-li i kako bi se riešiti mogle; ali neka jih.

Ja ću pokušati rečene dvie potežkoće riešiti, nu prije nego-li prodjem na samu stvar, treba da si razjasnimo, pojam svjetla, jerbo upravo odtale težkoća potiče, što su ljudi narav svjetla zlo shvaćali.

(Konac će sliediti.)

Apoštoli i mi.

Znamo, da ljudi, koje je Isus odabrao izmedju ljudih i apoštoli. imenovao, bijahu ribari, dakle ljudi prosti i siromašni, ljudi neznatni — bez imena i glasa, u cielom svom posjedu i vlatničtvu neimajući druge pokretnosti do čuna i mreže; čun i mreža, to bijaše njihovo svekoliko blago. Dosta malo! A kada jih Isus baveće se ribarijom pozva, da ga sliede, veleć: „Ajdete sa mnom, te ću iz ribarah učiniti vas lovcî ljudih," tada na njegovu rieč i na njegov poziv i ono malo, što imadjahu, ostavě, pa ubogi sliede ubogoga Isusa Nazaretskoga, koj, premda gospodar svega stvorenoga — njegova bo su nebesa i njegova je zemlja — javno izpovjedi, da neima toliko svoga, kamo bi glavu naslonio.

Apoštoli dakle, da ničim nebudu smetani na putu u domovinu blaženih, nagovorom onoga, koj čovjeku reče ostaviti sva, da po njem dobije sve, Bogu i svojoj duši za volju odabraše krajno siromaštvo, i tim izborom spadoše na prosjački štap. Taj od njih dobrovoljno prigrljeni prosjački štap bio je njihov diel na zemlji, da si njim izhode ne minuće, već trajno blago na nebu. I premda neobhodno je potrebito, da ovdje s Isusom strada, koj hoće da s Isusom unidje u slavu njegova nebeskoga Otca: samo ipak ubožtvo i briga za sobstveni dušni spas, ma ona i najveća bila, nebje apoštolom dosta za njihovo proslavljenje; oni, da se proslave, moradijahu povrh toga svoje tjelesne i duševne sile posvetiti još plemenitijoj radnji, te kao što prije držahu lov na ribe, tako jim je u buduće bilo hvatati duše Bogu; što oni i učiniše u podpunoj mjeri. Jedva što jim bje naloženo, da idu po svietu naučat i krstit narode, umah se učine spremnimi, i ni časa nepočase, već štap u ruke, put pod noge, pa ajde po svietu, kô pčele po cvietu. Radi česa? Da navieštaju Božji glas dušam na spas. Eno jih, gdjeno kopnom hode, morem brode; od iztoka idu k zapadu, od sjevera k jugu, te za kratko vrieme do svakoga kuta zemlje dopre njihov glas, i do kraja svieta rieči njihove; a taj ogromni put provališe ne na konju, ne na kolih, već pješke i k tomu bosonogi, bez torbe i prtljage, bez poputbine i novca, živući od dana do dana ob onom, što dobiše od ljudih; a ljudi držeći se one izreke: „Vriedan je plaće, koj za poslom skače," što bi imali, rado bi jim dali. Nu apoštoli, imajući polag Pavlovih riečih hranu i odjeću, tim se udovoljiše; a što jim je i trebalo više? Njihova

Digitized by Google

hrana sastojaše poglavito u tom, da vrše nalog svoga obožavanoga Meštra, kao što je i on vršio volju svoga nebeskoga Otca.

Nu danas su stvari na drugčije okrenule. Ako su apoštoli više kraljestvah i državah proputovali pješke, te bosom nogom obilazili sela i gradove, to učiniše uslied svoga siromaštva, pa možebiti još i zato, što je prostakom tako putovati bilo u običaju; tà i sada, osobito ljeti, prosti i siromašniji ljudi običavaju iti bosi, a riedko jih vidiš, da jaše, ili da se voze, već putuju pješke; a i krug njihove djelatnosti nije bio tako obsežan, kao što danas, te bi se morali žuriti, da, počem obaviše jedan posao, nezaostanu s drugim. O težanju polja, o obradjivanju vinograda, o stočarstvu, vrtljarstvu i u obće o gospodarstvu apoštoli neznadijahu ništa; sve to bijaše jim deveta briga. A isto tako neznadijahu ništa ni o crkvenih računih, ni o skrižaljkah o gibanju pučanstva, ni o upisivanju rodjenih, vjenčanih i mrtvih u dotične matice, ni o popisu momčadi novačenju podvrgnute, ni o izvadcih iz zapisnika dušah obojega spola djece boginjati (ciepiti) i uškoliti sė imajuće, ni o različitih periodičnih izviestih i neprestanom dopisivanju sa svakojakimi oblasti i uredi, ni o izradjivanju propoviedih za crkvu, bogoslovnih pako zadaćah za kotarske sastanke, ni o čitanju novinah i drugih u svećeničko područje spadajućih spisah i knjigah itd. Kada krstijahu, nekrstijahu svako diete pooseb, već sve rodjence a š njimi i odrasle krstijahu ujedno, i to kropljenjem uz kratke rieči, što jih Isus za krštenje ustanovi. Kada je tko umro, nesprovadjahu svakoga mrtvika pooseb od kuće do groblja, kao što sprovadjamo mi, već samo molilo bi se zajednički za duše pokojnikah Bogu za oprost njihovih griehah, i za opranje ljagah, s kojimi odoše u vječnost. Kada je tko obolio, nebijaše jim potrebito ići k svakomu bolestniku pooseb u stan njegov, da ga priprave na smrt, već takove bi zdravi donosili k njim, kao što jih donašahu i k njihovu Meštru, da jih čudotvorno ozdravi, i da ozdravljeniku reče: „Ustaj, pa hodi!“ A kada jim bijaše govoriti, negovorahu oni, već Duh sveti, kojim bijahu nadahnuti, govoraše iz njih. K tomu dolazi i to, što broj kršćanah za ono vrieme bijaše jošte malen, crkva Isusova tekar u zametku, zakon po njem uveden nov, božanska njegova vjera u klici, — i što apoštoli nebijahu stegnuti svaki na svoje područje, kao što mi sada, već poslanje njihovo protezalo se na čitav sviet, pa kad jih ljudi nebi primili u jednom mjestu, tad excussis pedum pulveribus odišli bi u drugo; i buduć da bijahu siromasi, idući od mjesta do mjesta, mogahu s Biasom reći: „Omnia mea mecum porto;“ čemu jim dakle konj? čemu kola? Ali sada to više neide. Sada su nastala druga vremena i druge potrebe, drugi zahtjevi i drugi običaji, druge okolnosti i drugi odnošaji i glede hrane i glede stana i glede nošiva i glede duhovne pastve.

Što glede zahtjevah i običajah našega vremena prema zahtjevom i običajem staroga vremena napomenuh, da stvar razbistrim, navesti ću jednu pričicu. Za vrieme kraljevanja Ljudevita VI., kralja francezkoga, biskup karnutački (Carnutensis) jašio je na mazgi, pozlaćenu uzdu držeći u ruci. Kralj Ljudevit, kad to vidje, da uštipne biskupa, reče: „Biskupe! vaše vrsti ljudi jašili su njekad na tovaru (magarcu).“ „To je valjda bilo onda, kada su kraljevi ovce pasli,“ odvrati biskup. — Istina, da je Isus, što mi znamo iz sv. pisma, samo jedan put, i to na magarcu jašio u Jerusolim u posliednje časove svoga života; istina je takodjer i to, da je on vazda pješke putovao, i još k tomu bosonog, kao što se to vidi iz slikah njega predstavljajućih; nu ako mi ili jašimo, dakako na konju, oli se pak vozimo, ma to bilo i na četvorici, to je ili zahtjev dostojanstva, koje tko obnaša, ili zahtjev mjestnih okolnostih, u kojih se tko nalazi, a svakako zahtjev vremena, u kojem živimo.

To isto valja glede stana, hrane i nošiva. Jedino glede nošnje — buduć da župnički stanovi nisu i onako svagdje baš u najboljem redu — primietiti imam to, da ova bude pristojna i dolikujuća svećeničkomu staležu. Istina, da odjeća nečini čovjeka, kao niti nož mesara; ali stoji i to: Est vestis testis, quales intrinsecus estis. Ako ti je odjeća mastna i prljava, svatko će reći, da ti je takova i duša. Censuram meretur amictus nimis attritus, vel laceratus, quia mores non integros, et etiam animum indumento similem indicare videtur. (Parochus meditans, Cap. XXI.) Ako-li je pako odjeća odviše ukusna, svatko će te držati za čovjeka izprazna, tašta, pače i za oholicu. Omne quippe, quod non propter necessitatem suam, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam. (U rečene knjige istom pogl.) — Što se tiče hrane, mislimo si, da neživimo zato, da jedemo, već jedemo, da živimo. Komu je Bog trbuh, tomu je vrag kuhar. Koj se ovdje gosti s Gavanom, taj se neće moći u raju veseliti s Lazarom. Na to nije pomislio onaj kaludjer, koj se nikad nije mogao dosta natužiti na prost i kratak objed, a još kraću večeru. Samostanski predstojnik, nemogav dalje slušati njegove tužbe i prigovore, da nezadovoljnika utješi, reče mu: „Si non habes satis, memento paupertatis,“ to će reći: Ako ti nije dosta, sjeti se uboštva.

Taj kaludjer, kako se vidi, bio je izjelica i gladuš, s toga uviek kod teka; šteta što nije sjedio za Lukulovim stolom. Nu ima jih, koji kod puna stola najodabranijih jestbinah nemogu da jedu, kan da neimaju želudca, ili kano da su astomares, to jest, nejedi, o kojih se priča, da neimaju ustih, već samo širje nosnice u nosu, kojimi udihavaju miomirisom odišući zrak, i njim se hrane. Medju takove spada i kralj Dionizio. Taj kralj više putah tužio se svomu kuharu, da mu neide jelo u slast. „Jelo tečno čini začin; kad njega uzbude, ići će i jelo u slast,“ će kuhar tužećemu se kralju. „Kakav

Digitized by Google

začin?“ upita ga kralj. „Glad i rád,“ odgovori upitani. Tako je! Optimum cibi condimentum — fames, to će reći: Glad je najbolji kuhar. A da bude tko gladan, neka nestoji prekrštenih rukuh, te samo gleda, kako drugi rade, već neka i on maše rukama, kreće nogama, pa će izkusiti, da djelo sladi jelo. Artakserkses u boju potučen, kada u biegu morade jesti suhe smokve i ječmenicu, to mu je tako išlo u tek, kao još nikad nikakova hrana prije, kao što sám izpovjedi, koreći sudbinu, što mu je tako dugo sakrivala slast, tek i ukus, što ga u sebi ima prosta hrana, kada ogladnjelu dodje u ruke. Vjerujem, jer Artakserkses do toga časa nikad nije bio ni gladan. I kralj Dario, napivši se hladne vode, što mu ju žednu njetko poda, reče to isto, jer i on nije nikad prije bio žedan. A znamo iz povjestnice, kako je Nero iz svoje veličine spadši na nizko, i u toj biedi sjetivši se slastih i lastih, što jih je njekoč uživao, kako je, velju, Nero čašom mutne vode u ruci uzkliknuo: Haec sunt decocta Neronis! — Toliko onim za volju, koji se tuže na slab tek.

Kada već govorim o teku, treba da još nješto napomenem. Došli iznenada gosti k Sokratu. Sokratova supruga zabrinula se, čim da goste podvori, buduć da je objed bio omjeren samo za njih dvojicu. „Nebrini se, ženo!“ reče joj suprug. „Ako su prihodnici ljudi pošteni, zadovoljiti će se malim i prostim obrokom; ako-li su nepošteni, nisu ni toga vriedni.“ Da se toga načela drže oni, kod kojih se u znak hrvatske gostoljubivosti svaki čas jede velikom žlicom, i koji više putah na godinu imaju Božić, nebi izdielili sami sebe, kao što više putih biva, već bi jim i ono malo, što imaju, doteklo i seglo do kraja, te nebi morali jednim uzimati kožu, da njom obuju druge. Koj se mnogo gosti, kratka mu je oporuka.

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

Iz Krapine. Medju ostala veselja ovoga svieta možemo zaisto uvrstiti i radost, koju poćutimo, kad izgubljenu stvar opet nadjemo. Ovo bijaše dalo povoda ženi evangjeoskoj, te se na toliko obradova i obveseli, kada je našla svoj izgubljeni novac, da je veselim glasom pozvala sve susjede i prijateljice i rekla jim: veselite se sa mnom i čestitajte mi: congratulamini mihi; a zašto? quia inveni drachmam meam. Ako ova žena imadjaše toliko veselje radi jednoga male vriednosti novca, što bi bila ona učinila, kad bi bila našla onaj dragulj, što ga Polikrat, kralj samijski, štoičkom taštinom baci u more? Stvar sa svih stranah točno razsudjujuć priznati moramo, da si nemožemo na cielom širokom svietu pomisliti dragulja skupocjenijega od Božje milosti, pa makar na kup snosili sve blago svega svieta; jer može-li čovjeka usrećiti sve to blago, neima-li uzanj Božjega blagoslova? Ovu milost Božju izgubiše ljudi, i mnogi ju naricanjem i suzami tražahu, dokle napokon žena zavriedi poslje mnogo stoljećah dopadnost kod Boga, te nadje srećom ovaj najdragocjeniji alem. To bje ona sveta i pobožna žena, koja popravi onu nesreću, što bi ju inače cielo ljudsko pleme popraviti biti imalo sbog pada jedne žene. O ovoj ženi, bl. Djevici Mariji, možemo sigurno reći: invenit gratiam apud Deum.

U tom ste vi Zagrebčani i Varaždinci sretniji od nas ostalih, jerbo imadete svaki dan liepu priliku ovoj dobroj majci čestitati i zahvalnost izkazati radi nadjena dragulja, imajući svibanjsku pobožnost. Kamo sreće, da se ota pobožnost čim više razprostrani medju našim narodom, a osobito po gradovih i većih mjestih. Bijaše istina Bog naumljeno, kako mi je poznato, takovu pobožnost i u našem trgovištu uvezti, ali sbog pomanjkanja svećenstva nije pošlo za rukom. Medjutim da ipak nješto u znak čestitke i zahvalnosti prema bl. dj. Mariji ustanovljeno bude, sastavilo se prošle godine u marijanskom mjesecu Svibnju družtvo „malenoga Isusa“ za izkupljenje crnacah.

Pobližje o tom družtvu pisano ti je, mili crkveni glasniče, lani; sada ti samo to imam javiti, da je isto družtvo sakupilo 13 for. 33 novčića, koje ti šaljem, da jih predaš na svoje mjesto, a ovomu družtvu počima mjesecom Svibnjem ljeto novo.

Ti takodjer običaješ medju svoje viesti metnuti, kad koj inovjerac prestupi u krilo samospasne katoličke crkve. Takov jedan slučaj dogodi se i u našoj starodavnoj Krapini dne 5. o. m. Bernardo Jungwirth, izraelićanin, koj je polag vlastitoga očitovanja već od svoje 10. g. gojio želju i imao volju postati kršćaninom, ali mu uviek priečke bijahu stavljane. Sada, jer neimade nikakove prepone, a u vjeri rimo-katoličkoj podučen i izpitan, bude u župnoj crkvi krapinskoj u nazočnosti kumovah i njekih drugih pobožnih kršćanah došavših k sv. misi po mjestnom duh. pomoćniku okršten na ime Franje serafinskoga.

Ako ti možebiti jošte nitko nije javio, da je naš vriedni starac, izsluženi duh. pomoćnik Antun Florian suznu ovu dolicu promienio boljim životom, tak metni i to medju svoje viesti, da je rečeni starac poslje duge i težke bolesti i opetovano providjen svetotajstvi umirućih dne 13. o. m. u 5 satih poslje podne umro, a dne 15. prije podne župnikom radobojskim, vikarom samostanskim i mjestnim duh. pomoćnikom na župno groblje sproveden, gdje mu bila zemljica lahka, a dušici mu se Bog smilovao.

Iz Peteranca. Neopisivom radošću uzimam pero, da štovanim čitateljem javim svečanost, koju smo ovdje na dan 6. Svibnja t. g. proslavili.

Poslie jutarnje sv. mise okolo pol devet satih krenusmo procesijom iz župne crkve uz zvuk zvonah ka groblju, koje no je prošle godine znatno povećano

Digitized by Google

i okolo zidom opasano, da se onaj novododani dio blagoslovi. Putem tamo sretosmo procesiju Drnjansku, koja je upravo dolazila, da u župnoj crkvi Peteranskoj svoj svakoljetni zavjet pred žrtvenikom sv. mučenika Florijana izvrši, kojega svetkovina se ovdje upravo u nedjelju u osmini obdržava. Buduć ove obje župe, Peteranska naime i Drnjanska, svoje groblje zajedno imadu, te i Drnjanci svoje prošle godine obzidaše, krenuše i oni ka groblju, i tako posta iz dvajuh procesija jedna. Kod groblja nas dočeka već tamo prispjeli prečastni gospodin Nikola Žalec, podarcidjakon kotara Gjurgjevačkoga, da taj svečani čin po propisanom obredu katoličke crkve obavi. Po dovršenom blagoslivanju vratismo se u crkvu pjevajuć pobožne pjesme, a pridruži nam se i procesija Sigetečka, koja je takodjer u Peteranac polazila, i tako se sakupi velika množina puka. U crkvi bje još preduzeto blagoslivanje novoga žrtvenika sv. križa, koj je prošle godine postavljen.

Ovdje mi valja nješto dodati.

Prošle godine odlučiše ovdješnji župljani, nagovoreni svojim revnim župnikom velečast. gosp. Martinom Šantušem, da će već zastarjele i od praha posve potamnjele žrtvenike ponovit dati. Što odlučiše, to i bez oklevanja izpuniše. Negledajuć na znamenite troškove, koji su s takovim dvostrukim poduzećem osobito u sadanje oskudno vrieme skopčani, pozvaše oni po naputku gore navedenoga si g. župnika u našoj domovini već poznatoga kipotvorca Jakova Bisjaka iz Krapine, te se š njim na brzo i pogodiše. Taj je umjetnik riedkim požrtvovanjem uz malenu za čudo cienu tri žrtvenika i prodikaonicu s mnogimi inimi nakiti i uresi crkvenimi tako vještački ponovio, da si je — bez pretjeranosti budi rečeno — ime i lice baš ljudski osvjetlao, kao što su to i mnogi vještaci priznali; a gore navedeni žrtvenik načinio je s nova, na kojem sja slika propetoga Spasitelja, njegovima rukama napravljena, koja se pravim umotvorom te vrsti smatrati može. Kamo sreće, da se oni, koji kod sličnih podhvatah iz inozemstva dvostruko skupe umjetnike pogadjaju, da se, velim, jednom sjete, da „nije ono sve baš najbolje, što je tudje."

Dovršiv dvostruko blagoslivanje podjosmo da Svemogućemu zahvalnicu prinesemo; nu prije izpjeva najstariji ovoga kotara župnik Novogradski, velečast. g. Ranjško, uz podvorbu velečast. gg. župnikah Gjure Švelića Hlebinskoga i Franje Banića Rasinjskoga sv. misu. Prodiku sam gore navedeni preč. gosp. podarcidjakon Žalec proslovi, u kojoj u kratko ali razgovetno razloži po primjeru „Dobar pastir život svoj daje za ovce svoje, a dobre ovce slušaju glas pastira svoga," kako srećna je obćina, kojoj u dio pade zadobiti mudra i razborita duhovnoga pastira; pod žrtvovanjem pako izpjeva domaći učitelj sa sudrugom si Hlebinskim krasnu pjesmicu, koju za tu svečanost sastavi slavno poznati pjesnik Ferdo Rusan.

Nemogu ovdje mimoići da nenapomenem jednu uglednu osobu, koja svojom darežljivosti mnogo pripomože za ukrašenje naše crkve, a to je velemožni gospodin pukovnik Martin Imbrišević, domaći sin Peteranski. Darežljivi ovaj gospodin, ganjen domorodnom ljubavi, kupio je prošle godine krasan svjetionik (luster) za dvanaest sviećah, a stari je dao ponoviti. Kadno pako prošle jeseni dodje, da posjeti svoje znance, pritužі mu se g. domaći župnik, da još koješta manjka crkvi, ali da neima, odakle bi se nabavilo, umah se ganu naš ljubimac, te eto već stoji pred žrtvenikom krasna rešetka od lievana željeza, nova vječna svjetiljka i četiri prekrasne sviećnice (lampaša) za nosit, kakovih jamačno ni svaka stolna crkva neima, a sve to plati darežljiva ručica miloga nam domorodca, da pokaže, kako znade ne samo služiti vladaocu i domovini, nego hoće i majci svojoj crkvi kano vjeran sinak u nuždi u pomoć priteći. Neznamo za sada, što namjerava sa vječnom svjetiljkom, nu nadamo se, da će i zakladu utemeljiti, iz koje bi se ulje kupovalo, da tako u istinu postane prava vječna lampa.

Po dovršenoj svetoj misi sakupismo se u župnom stanu, gdje nas veleč. g. domaći župnik počasti navadnim objedom, kod kojega se ni na zdravice po hrvatskom običaju zaboravilo nije.

Najveća zasluga toga čina ide ponajprije velečastnoga gosp. domaćega župnika Martina Šantuša, koj je sve prepone vazda muževno slomiti i svojim razboritim savjetom župljanom postojano u pomoć priteći znao; slava bila i načelniku obćine g. Josipu Gažiju i njegovim drugovom, koji su se za predprege, težake i ostale potreboće neumorno brinuli; a pohvala ide i revnu župnu obćinu, koja je vjerno slušala glas vodje svoga, i dragovoljno priniela što je više mogla na žrtvenik Svemogućega, imajuć pred očima njegovu što veću slavu i spas dušah svojih.

Ferdo Hechtel, učitelj.

Iz Kostrene sv. Barbare. — Dne 13. o. m. obdržavana je u Bakru znamenita svečanost. Presvietli gospodin biskup Venceslav Soić ustolio je kao mjestnoga župnika i kanonika svoga brata, preč. g. Ivana Soića, bivšega mrkopaljskoga župnika, podjašprišta i začastnoga senjskoga kanonika, obaviv pri tom običajne obrede i svečanu službu Božju, što je od 10. ure u jutro do 1. po podne trajalo. Izvan domaćih prisutstvovalo je ovoj svečanosti do dvadeset stranih svećenikah, koji su stigli iz gorskoga i vinodolskoga kotara i obližnjih okolicah.

Govor presvietloga gosp. biskupa, iz triuh nazorah upravljen na novonamještenoga župnika: svoga na istoj župi nasljednika, brata i podčinjenika; zatim govor poglavitoga g. Oktavijana Kopajtića, sudca kapitanealskoga slobodnoga grada i kotara bakarskoga, upravljen na obćinstvo, preporučujući mu ljubav i odanost naprama

Digitized by Google

duhovnom pastiru, mjestnom sinu i sugradjanu; napokon odgovor istoga namještenika preč. župnika — bijahu sami valovi miline i slasti, kolebajući se u grudih oduševljenoga slušateljstva.

Kod sjajnoga objeda, za kojim siedjaše osamdeset gostovah što domaćih, što stranih, otvori presvietli g. biskup zdravice, počam od najvišjih licah nj. veličanstva cara i kralja, i nj. svetosti Pija IX. pape, moleći sveobćega vladaoca, „da jim pokloni pomoć od Siona i od neprijatelja da jih sačuva," za kojimi sliedjahu ostale u našoj domovini obične napitnice. G. A. Burmašević izpjeva pod objedom u slavu prevriedne braće Soićah sastavljenu pjesan i zdravicu, a u isto vrieme g. Ferko Pleše, podjašprišt i župnik fužinski, podieli medju goste tiskanu pjesmu, kao uspomenu ljubavi i prijateljstva, obstojavšega medju svećenici gorskoga kotara i bivšim župnikom mrkopaljskim, preč. g. Ivanom Soićem.

Sliedeći dan proveden bje u užjem sastanku, nu ne manjoj radosti. Tà komu se nebi razširilo srce gledajuć vedro i prijazno lice presv. g. Venceslava Soića? „On je sin Paskvičin," — to prima za odgovor svaki stranac, komu kuća presv. gostoljuba nije pobližje poznata. Sbog toga nudi mi se samo u pero, da za Vaše čitatelje napišem dvie tri crtice o toj čestitoj porodici.

Gospodja Paskvica, blage uspomene pokojna mati višehvaljene braće Soićah, izgubiv supruga, bivšega pomorskoga kapetana, u crnom moru, osta mlada udovica s petero nejake djece i slabim imetkom. Mužko njezino srce i prometan duh svlada vendar brda i ponore, te dade joj dovoljne snage, kojom prevede preko goleme pustare svoju djecu i nastani u nazočnu oazu srećna i čestita života. Dva su joj sina visokocienjena braća Venceslav i Ivan; kći Klementina (Maria Ana) opatica je kod duvnah na otoku Krku (Velji), imenom i činom blažena; iz četvrte imenom Marije, udate Urpani, niknuše liepe nade potomci: Venceslav Urpani, poveljeni odvjetnik, drugi sudac kot. grob.-hreljinskoga, zastupnik istoga kotara na sadanjem saboru, — Ivan Urpani, župnik sv. Jelenski, — Klement, doktorand medicine u zavodu jozefinskom, sa dva druga brata pomorska častnika; — napokon peto pok. Paskvice diete jest blagorodna gospodja Rajmunda udata Dujmić, prava slika i prilika pokojne svoje matere. — Suprug blagopočivajuće rečene Paskvice, Lovro, kao pomorski kapetan izgubi brod razbijen u crnom moru udesom zla vremena; on spašen i jurve na kopnu pouzdajući se u silnu svoju tjelesnu snagu i potaknut čovjekoljubljem dade se privezat konopom, te se spusti medju uzburkane talase, da izbavi što bi većma izbavit mogao svoje momčadi. Boreći se s morskom silom od iste slomljen izgubi život.

Iz ove dakle svakoga štovanja vriedne obitelji proizlazi novonamješteni bakarski župnik preč. gosp. Ivan Soić. — Kad se još u obzir uzme, da je isti prečast. gospodin mjestni sin, koga su vrline javno poznate; da je u rodnom mjestu kroz pet godinah kao namjestni kapitularac i upravljatelj služeć pokazao dosta znakovah svoje revnosti i radinosti; napokon da je ne samo od mjestnoga žiteljstva, nego od dvanaest hiljadah žiteljah municipalnoga grada i kot. bakarskoga zastupstva, kao dotičnoga pokrovitelja, uzklikom najprije, a na zahtjev njekojih kasnije u tajnom ždriebu sveobćim odvjetom, izim triuh, za dva druga kandidata glasovavših, izabran bio: sigurno zaključit se može, da je izbor njegov izpao po želji mjestnoga žiteljstva. Radi toga čestitati valja Bakranom, što su dobili muža odlična po svojoj ćudi i srcu. S druge strane čestitati valja i izbraniku, što mu u dio pade postati načelnikom duševnim svoga rodnoga mjesta, gdje mu se pruža prigoda, da svojim uplivom revnost odprije izkazanu nastavlja, te jednom rukom stare konservativce, čiste ipak narodnjake, s drugom mladji napredniji naraštaj k jednoj svrsi, k dušnomu spasu, a boljku i napredku svoga rodnoga mjesta vodi.

Viestnik.

Iz Zagreba. Prvi dan Duhovah služio je u prvostolnoj crkvi svečanu misu uzoriti gospodin stožernik nadbiskup, a poslie propoviedi do jedne ure poslie podne dielio svetotajstvo potvrde. Drugi dan Duhovah dielio je isto svetotajstvo u prvostolnom hramu presvietli g. biskup Ivan Kralj.

— Dne 3. Lipnja t. g. zaputit će se uzoriti gosp. stožernik nadbiskup zagrebački u kotar okićki, da dieli svetotajstvo potvrde i obavi kanonički pregled po tamošnjih župah. Nj. uzoritost boraviti će dne 4. Lipnja u Stupniku, 5. u Brezovici, 6. u Kupincu, 7. kod Sv. Marije pod Okićem, 8. kod Sv. Martina, 9. u Sv. Nedjelji, 10. na Rudah, kamo će doći i župljani iz Kotarah, 11. i 12. u Samoboru, kamo će doći i župljani iz Noršićeva-sela.

— Čitamo u stranih listovih, da je visoko naše namjestničko vieće pod 8. Travnja ovdašnju protestantsku obćinu opomenulo na umjerenost, dok njeni odnošaji konačno riešeni budu, a pastora da je naputilo, neka svoja privatna predavanja stegne u buduće samo na protestantsku djecu, te izvan vjeronauka nepouča u drugih strukah.

Iz Beča. Mjeseca Travnja počinilo je u Beču samokrv 20 muževah i 6. ženah. Pokušalo se je ubiti 26 muževah i 15 ženah. Uslied ubojstva umrla su 3 muža. Ubita su 4 muža i 2 ženske. Postradalo je s težkih tjelesnih ozledah 16 muževah i 7 ženah. Naglom smrti preminula su ukupno 54, što muževi, što žene, što djeca.

Iz Rima. U nedavna obdržavanom konsistoriju predao je sv. otac pisma, tičuća se stožernika d' Andrea. Čuje se, da je sbor kardinalski predložio, da se

Digitized by Google

d' Andrea skine s biskupije, ako se na skoro nepovrati u Rim.

Iz Njemačke. Biskup moguntinski barun Ketteler izdao je onomadne naredbu da u došast svi dekani svake godine imadu njemu lično podnieti izvješće o stanju njihovih okružjah, te u njem ne samo ono, što se tiče svećenstva i puka bezobzirno priobćiti, nego, ako jih uzbude, i želje svećenstva, te takoršnje ili prave tužbe na diecezansku upravu izjaviti, kod česa biskup niti svoga velepastirskoga djelovanja neizključuje. Uz ovu naredbu uvjerava on dekane, da će jim tim zahvalniji biti, čim se oni u svojih izvješćih otvorenije, slobodnije i istinitije o svemu bez iznimke očitovali budu, što može crkvenomu životu u biskupiji, jedinstvu i pravomu svećeničkomu duhu ići u prilog. — Čim je čovjek više postavljen, tim mu je mučnije prodrieti u potankosti, koje se samo iz bliza uočiti mogu, a i za takove potankosti treba znati onomu, koj hoće da vlast svoju vrši valjano i pravedno. Biskup moguntinski hoće dakle, da mu dekani njegovi budu sbilja oculi Episcopi, a da nebudu to samo — ad oculum.

Iz Heidelberga. Odavle se razprostire u francezkom jeziku pisani poziv u medjunarodnu zadrugu slobodarah, kojoj je svrha sastaviti družtvo pod imenom: „Société agis comme tu pense“ (Družtvo radi, kako misliš). Članovi ovoga družtva imadu se obvezati, da neće nikada primiti nikakova svetotajstva bilo koje mu drago vjere, niti svećeničke pomoći dopustiti kod porodah, ženitbe ili na umoru itd. Ovaj, kako se vidi, osnovani ustroj nevjere, komu je ognjište u Belgiji, hoće da se sada i u Njemačkoj ugniezdi.

Iz Pariza. Nedavna dodje u francezkom senatu u pretres molbenica, u kojoj se ište, da se mrtvaci odmah nesahranjuju, nego izlože u mrtvarnicah, te sva moguća opreznost upotrebljuje, da se nitko živ nepokopa. Odbor predloži, da se preko ove molbenice predje na dnevni red; ali senat zaključi, da se molbenica preda vladi. Na ovaj zaključak velik je upliv imao govor stožernika Donneta, koj medju inim navede slučaj, gdje bi skoro njega živa sahranili bili. „S Vašom dozvolom — tako pripoviedaše — navesti ću još jedan dogodjaj. God. 1826. stajaše ljetnoga vrućega dne u dubkom natrpanoj crkvi mladi jedan svećenik na propovjedaonici. Na jedanput zavrti mu se u glavi, besjede mu zapinjahu o usnah, i on se sruši; odnesoše ga iz crkve, i za njekoliko urah zvonilo mu se na umor. Nije ništa vidio, ali je još čuo, a to, što je slušat morao, neslužaše mu na umirenje. Liečnik izjavi, da je mrtav, i podpisa dozvolu za njegov pogreb. Biskup stolne crkve, u kojoj taj mladi svećenik propoviedaše, pohodi mrtvaca i moljaše „De profundis;“ uzeše i mjeru za lies; nastupi i noć, a svatko će si lasno misliti, kakov užas vladaše čovjekom, koj se u tom stanju nalazio. Uslied smjese svakojakih oko njega govorećih glasovah udari mu u uho glas jednoga od njegovih mladenačkih prijateljah. Divno je to nanj djelovalo i potaknulo ga na prekomjeran napor. Sutradan stajaše tadanji mladi propovjednik opet na propovjedaonici, a danas, gospodo, evo stoji no pred Vami.“

Iz Portugalske. Mnogomu se je već na čudo dalo postupanje portugalskoga svećenstva, koje za crkvene stvari kao da haje i nehaje, i ono mrtvilo, u koje, čini se, zapade veći dio toga svećenstva. Da se ovdašnje okolnosti mogu prosuditi, valja znati, da je od više godinah ovdje zavladavše slobodno zidarstvo došlo do tolike sile i vlasti, koja nedopušta, da se igdje samo ikakov znak pokaže u crkvenom životu. Poslie pobjede framazonskoga prevrata bjehu biskupi protjerani, sjemeništa pozatvarana, a njihova dobra oteta. Ovo stanje trajaše deset godinah. Ljudi, koji su u mladosti ili kao nepopravljivi, ili radi slaboumlja bili odpušteni iz sjemeništah, bijahu tada od nametnutih biskupskih upravljateljah podignuti u svećenski stališ, dočim jih s odpustnimi i preporučnimi pismi pošiljahu k jednomu zloglasnomu biskupu u Španjolsku, da jih redi. Kasnije bje dopušteno sjemeništa otvoriti, ali jih nehtjedoše oskrbiti potrebitimi dohodci, a niti oteta jim dobra nedadoše natrag. Samo milostinja katoličkih Portugezah čini moguće, što se po sjemeništih njeki nauci predavaju; pa i u ovih okolnostih nedopušta vlada biskupom, da za ovu pouku sami odaberu knjige i učitelje, nego čini sve to odvisno od svoje dozvole. To je živa slika i prilika slobodne crkve u slobodnoj državi! Dosta znatan broj biskupah, imenovanih od framazonske vlade, pripada ložam. Njeke od tih biskupah potvrdi sv. stolica, buduć se u Rimu nije znalo, da su oni prije, nego-li primiše pastirski štap, nosili zidarsku žlicu, a već u ložah bili darovani biskupskom kapom, prvlje nego-li bjehu imenovani biskupi. Prema tomu mislio bi čovjek, da portugalsko svećenstvo mora biti jako izopačeno; pa je ipak u većini vriedno počitanja i vjerno. Tako je duboko usadjena vjera u narodah poluotoka! Dà ako i biskupi nisu takovi, kakovi bi imali biti, te se s biskupi Njemačke, Francezke, Talijanske, dà i Španjolske nemogu mjeriti, to ipak nisu postali (izuzamši dva ili tri), što su od njih slobodni zidari očekivali. Spomenut ćemo ovdje samo kardinala patriarku lizabonskoga, koj je prije sám bio framazon, a sada je predmetom najžešće mržnje slobodnih zidarah, jer je u posliednje vrieme počeo crkvina prava s njekom srčanošću i odvažnošću braniti.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je u Krapini Antun Florian, nemoćni svećenik.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 22. **U ČETVRTAK** **31. SVIBNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Mojsija i devetnaesti viek.

(Konac.)

U razno doba iztaknuše se razni prirodoslovci različitimi hipotezami o svjetlu, pa budući sve nevaljale, neosnovane i više manje netemeljite, nemogahu se s istinom oprijateljiti. Izmedju svih najpogubnija po objavu bijaše teorija „emanacije," uslied koje svjetlo nije ino, van vrlo sićušne čestice od svjetlonoše odieljene, koje dopirajuć do očijuh čine, da se vidi. Da je ota teorija neosnovana, uči nas izkustvo, jamči zdrav razum, a da je upravo i nemoguća, uvjerava nas astronomija, na neoborivih matematičkih dokazih osnovana.

Tko se je na ovakav temelj stavio, taj će prije najnesrodnija lučbena počela slučiti, more žlicom pregrabiti, nego-li Mojsiju sa znanostmi u ovom obziru izmiriti; jer to bi značilo filius ante patrem, dim prije vatre, što je metafizički nemoguće. Medjutim ostanimo još koj časak kod ote teorije, da vidimo, što su ipak iz nje kao hipoteze protivnici izvesti mogli i smjeli, držeći se zdravih načelah Aristotelove logike, a ne kojekakovih rovarah i kovarah. Ovo jest a i bijaše vazda puka hipoteza, i kao takova nije van mnienje o stvari, koje može više ili manje vjerojatno biti, kako već razlozi za ili proti prevagu imadu.

No vjerojatnost nije još izvjestnost, a dok neimamo o kojoj stvari izvjestnosti, nesmiemo pa i nemožemo naprečac osuditi teorije s njom u opreci stojeće. Najviše možemo u takovom slučaju kazati: „Teorija protusloveća možebiti nije istinita;" no kazati naprosto: „nije istinita," osuditi ju naprečac, to nemožemo, inače bismo pogriešili proti zdravoj logici. Samo oni dakle, koji su dalje popošli, nego-li jim bijaše slobodno, osudiše Mojsiju. — Ovakovih više manje vjerojatnih hipotezah razvilo se tekom vremena više, koje se sve u tom ujedinjuju, da su nevjerojatne, a nipošto istinite.

Ali kao što na mnogom drugom, tako napose na tom imamo se zahvaliti devetnaestomu vjeku, što je razpršio tmaste oblake, digao tamu neznanstva i sinuo upravo jasnimi traci prosvjete. — Da je opis Mojsijin u navedene dvie točke moguć bio, o tom se danas više razborito dvoumiti nemože, nećemo-li budi neukost budi zlobu na vidjelo iznieti. Jer tko ima u naobraženom svietu te nebi znao, da se iz svake i najsitinije stvarce, bila ona koje mu drago vrsti, može izmamiti shodnim načinom svjetlo, vatra i munjina, i to neovisno od sunca. Buduć to svojstvo tvari (materiji) pripada u svako doba i u svih mogućih okolnostih, pripada joj bitno, ako-li to, pripada joj od izkona.

Tvar je dakle bila pri ruci, sad se samo radi o načinu, kojim se je razvijala vršeć onu zadaću, štono ju danas vrši sunce. Tim bi bila nemogućnost Mojsijina opisa glede svjetla oborena i težkoća u svojoj bitnosti riešena. Nu nećemo se samo tim zadovoljiti, što smo protivnike negativno pobili, zanijekav sliedicu njihova umovanja, već ćemo još pokušati, nebi-li i upravno protumačili način, kako se je svjetlo prije sunca razvijalo, i to iz svojstva samoga svjetla, kako su ga u najnovije doba učenjaci protumačili. Zatim ćemo s otom teorijom prispodobiti opis sv. knjige, gdje ćemo se osvjedočiti, kako se podpuno sa svakoga gledišta podudara i popunjuje. I tako će nam stvar postati jasna.

U novije vrieme staviše siloslovci, kao Joung, Fresnel, Arago i ini, koji su sve moguće kušali, da u narav svjetla prodru, hipotezu, koje je istinitost vrlo vjerojatna, pače rekao bih posve izvjestna; imade bo mnogo razlogah, koji vojuju za nju, a malo ili ništa proti njoj. Uslied ove hipoteze ima vrlo tanka židčina, koja se zove eter.

Digitized by Google

Ova nenapunjuje samo dahokrug, već vasioni sviet, dà probijajuć i najtvrdja tjelesa dopire čak do središta zemlje. Tvar ova po sebi nedjeluje tako na čovjeka, da bi ju zamietiti mogao, gdje i kako bi mu se htjelo i svidjelo; nemože se bo vidjeti, pipati, čuti, vonjati niti kušati. Pa niti oni dušoslovci, koji šesto osjećalo brane, netvrde, da ga ma kako u njegovoj prvobitnoj formi razabiru. — Kako dakle znamo, da eter bitiše? Svaka stvar materijalna djeluje na osjećala, došav s njimi ma kako u doticaj, i, ako to ne, to nemožemo zaključiti na njezino bitisanje. Tako će tkogod prigovoriti. — Istina dopušćam, da svaka materijalna stvar djeluje na osjećala, došav s njimi u sraz, i da po tom najlaglje i dosta sigurno možemo zaključiti na bitisanje ili nebitisanje same stvari. No nemanje istina je i to, da toga djelovanja vazda neosjećamo, neopažujemo, ili, kakono se kaže, nismo si ga sviestni; budi što nismo dovoljno oprezni, budi, što su nam osjećala nakon poduljega djelovanja oslabila. Tako n. pr. došavši u sobu miloduhim cviećem posutu ili drugom mirisavom stvari posipanu, to ćemo u početku osjetiti jak· miris, koj će u upravnom razmjeru s vremenom padati i slabiti, dok ga napokon ni neosjećamo, dočim ćemo s nova stupivši u sobu opet se miloduhom nasladjivati. Odtale se lasno zaključuje, da miris svedjer djeluje na nosne živce, nu da su mu ovi privikli i na njeki način otupili, radi čega ga neprimaju. Znamo dobro, da krv neprestano kruži i kolâ po žilah, pa toga ipak u običnom normalnom stanju neopažujemo. Dokazuju liečnici, da su sve česti čovjeka u neprestanom gibanju, pa ipak još nikomu na um nepane uztvrditi, da je on taj pokret i vrevu neoružanim okom motrio.

Znamo i to, da se nalazimo u zraku kanoti u kakovom moru; ovaj nas sa svih stranah okružuje, od ozgor, od ozdol, osvoji lievu i desnu, zaokupi predak i zadak, tišti iz nutra na polje, s vana u nutar, tu se ziblje, tare, zadieva, pa mi ipak u vrieme podpune suteži svega toga neosjećamo. Medjutim neću se upušćati u dokazivanje, da eter sbilja ima, to bo je već dokazano razlozi neoborivimi; navedenimi primjeri htjedoh samo toliko kazati, da zato, što stvar u prvi mah nepada u područje naših osjećalah, nesmiemo zaključiti, da stvar nebitiše, osobito, ako ona nezasieca u naše područje, i ako uz nju prianjaju ugledni muževi, vještaci u svojoj struci, što je upravo ovdje slučaj. O eteru bo govore mudraci staroga vieka, razlažu ga učenjaci srednjega i novoga, a dokazaše ga devetnaestoga vieka prirodoslovci.

Dok eter miruje, vlada podpuna tmina, čim pako dodje u gibanje, eto ti svjetla. Sad se pita, što eter stavlja u gibanje, i što ga razgibati može? Na to odgovaramo: „Stavlja ga u gibanje sunce, a staviti ga može: munjina, paljenje i njeki drugi lučbeni postupci."

Nadalje se pita: Koje od ovih eteričnih kretalah stavilo je eter na rieč Gospodnju u gibanje? Da-li sunce? Ne; jerbo Bog reče istom četvrti dan: „Fiant luminaria coeli." . . Možda gorenje? Podnipošto. Kažu doduše njeki geognozi, da je prvobitno na zemlji tolika vrućina vladala, da je ciela naličila gromadi sastojećoj se od samih slapovah, te su se ovi, pošto je vrućina pala, slijali u usjanu tekućinu, koja se je onim razmjerom sgušćivala, kojim je vrućina izsievala. Stavimo, da je tomu sbilja tako, što bez uštrba sv. pisma dopustiti možemo, to tim ipak nije stvar riešena; jer prije, nego-li se ukaza na modrini nebeskoj sunce, čitamo, da je zemlja obilovala biljem, rašćem i raznolikim drvećem, što predmnieva stanje zemlje ili takovo, kakovo je sada, ili barem ovomu podobno i u bitnosti jednako, a nikako goruće.

Da munjina, ili budi kakovi mu drago lučbeni postupci nisu vrstni, te bi bili mogli toliko izobilje svjetla proizvesti, da bi ovo cielu, i to bez prestanka, zemlju razsvjetljivalo, mislim, da mi netreba dokazivati.

Što dakle? Zar će taj čvor ostati neriešen? Zadjosmo-li u labirint, iz kojega van neima puta?

Neplaši se. Novije doba porodi više no jednoga Aleksandra, vještih razmrsivanju još zakučastijih čvorovah, nego-li bijaše gordički. Ima Arijadna, kći Minova, koja će nas izvesti iz toga zahodnjaka. Ima provodilja — prava, istinita i božanstvena znanost, nikla u rajskih perivojih, otapljana nebeskom rosom, bujno procvala, na daleko se razgranila, lice zemlje debelim hladom prikrila i obilnim plodom urodila, — koja će nas u žudjeno pristanište bezdvojbeno privesti, samo valja, da se nje mudro držimo, da se od niti, štono nam ju ta Arijadna iz svoga klupka odmata, neudaljimo, inače ćemo zalutati stranputicom, pa iz labirinta nećemo izaći. Rukovodiljom i pouzdanicom neka nam bude objava, rieč onoga, koj prevariti niti neće, niti nemože. Samo tako izbjeći ćemo proždrljivoj čeljusti zlokobnoga Minotavra — varkam, spletkam, mrežam, zamkam, zamami i lukavštini zlobnoga svieta, koj pod plaštem slobode, čovječnosti i prosvjete krije gadno robstvo, nečovječnost, pravo mračnjačtvo i natražnjačtvo; samo tako doploviti ćemo u željno željenu luku, s koje vodi utrenik u perivoj nebeskoga milja i omilja. Kušajmo, pa ćemo se osvjedočiti ob istinitosti ovih besjedah. Medjutim nećemo, da se ovdje otim nepogrješivim ugledom poslužimo, jer bi to bila stranom petitio principii, a stranom, što ovakov dokaz u očijuh onih, s kojimi imamo posla, ništa ne-

Digitized by Google

važe. Ali neka jih, ići ćemo jim nà ruku, oslonit ćemo se na ugled ljudski, spustit ćemo se na lagahna krila ljudskoga zdravoga uma. Koja je dakle ta brodolomna daščara, te će nas po uzkolebanoj pučini morskoj valovi amo tamo bacane spasiti? To je prava ljudska znanost; ona bo nam pruža ključ do mnogih odkritih tajnah, razmršenih dvojbah, otvarajuć nam bogatu riznicu istine.

Vidjeli smo dakle, kako je netemeljita napomenuta potežkoća spotikačah i opadačah, jer 1. neoboriva je istina, kako vidjesmo, da imade svjetlo i bez sunca; jer 2 način njegova razvitka, kako ga tumači cviet učenjakah u našem vieku, podpuno se sudara s Mojsijinim opisom. I tako izčezava potežkoća, kao što izčezava dim u zraku, pljeva na vjetru, tama pred suncem.

Iz svega, što smo do sada rekli, mogli smo se uvjeriti, da se Mojsija u tom obziru s devetnaestim viekom omjeriti može. Do toga je on došao ili naravskim ili nenaravskim putem. No buduć je posve nevjerojatno, dà i, kakono vele, moralno nemoguće, da bi se Mojsija prije tri tisuće i prieko godinah u onakovih okolnostih, gdje su znanosti još u povojih ležale, a gdjekoja struka još niti nebila u klici, da bi se Mojsija, velju, već u svoje vrieme bio onomu vrhuncu savršenosti naravskim putem dovio, do koga nemogahu toliki kasniji vjekovi, niti isti filozofički Grci, niti govornički Rimljani doprieti, uzprkos divnoj njihovoj produktivnosti i mnogostranomu napredku: to nam nepreostaje drugo, već prostodušno priznati, da se je nadnaravnim načinom dovio vršku, sa kojega je svu narav kao na dlanu motrio. Ako-li to, a ono je djelo njegovo djelo rukuh Božjih. Buduć se pako na njem osniva kršćanstvo, sliedi, da je ono osnovano na temelju božanskom. Na božanskom temelju može se osnivati samo Božja sgrada; dakle nauk Isusa-Krsta je već samo zato, kad nebi imao nikakova drugoga dokaza za svoju božanstvenost, božanstven, što se osniva na božanskom temelju — mozaizmu — i što je sve njegove zahtjeve popunio i oživotvorio.

Apoštoli i mi.

II.

Istina, da izmedju sada i njekada velika je razlika, a tu razliku proizvede vrieme, koje staro obara, da novo stvori. Da se čovječanstvo nije u ničem promienilo, već da je ostalo u svojoj prvobitnosti, to bi mi još dan danas hodali u odjeći Adamovoj, hranili se divljim voćem i korenjem, a umjesto rujna vinca pili vodu iz potokah. Nu sviet napreduje, a gdje se napreduje, tu ima i promjene. Tà i zvjerad mienja dlaku; ptice se mitare, to jest, gube staro perje, da dobiju novo; i zmija se lili, da bude ljepšom i mladjom; i šuma žuto lišće pod jesen gubi, da se na proljeće zelenim ogizda; i trava s cviećem na zimu usahne i obumre, da se s pomladom omladi; pače i sam Isus prebrazio se je na taborskoj gori: lice mu zasja kano sunce, a odjeća mu postade biela kano snieg. Zašto i mi ljudi nebi s gorega išli na bolje? Zašto si i mi nebi pribavili udobniji život? Dakako sve u granicah triezne umjerenosti. Što je odviše, nije ni s kruhom dobro. Svaka prekorednost škodi. Objestna Ezopova žaba, kada se naduvala, da veličinom dostigne vola, razpukne se, te svoju obiest plati životom. Adam nije iz raja bio protjeran samo zato, što je zaveden lukavošću paklene zmije okusio zabranjeno voće, već najviše s toga, što je hotio da bude — Bogom. Smjele misli! Lude želje! Više nego griešne drzovitosti!

Indi, kao što malo prije napomenuh, slobodno nam je s gorega ići na bolje, to jest, slobodno nam je skrbiti za udobniji život; jer da je to volji Božjoj protivno, to onda Bog nebi bio Izraelićane — taj odabrani svoj puk — zvao od egipatskoga crvenca na kananejsko mlieko i med, a niti Adama stavio u zemaljski raj, da ondje obasut svimi dobri planduje i živi bezbrižno. A da uzmognemo udobnije živjeti, prosto nam je baviti se gospodarstvom, ići za trgovinom, prionuti uz obrt, tjerati zanat, podizati prosvjetu, širiti znanost, naobražavati um, oplemenjivati ukus, — sve to, velju, nam je slobodno; nu paziti valja, da se u ničem neprekorači granica umjerenosti. In medio virtus. Nu to je, u čem sviet pretjerava. Ljudi su radi zemlju pretvoriti u nebo; s toga ona ljudskih proizvodah čudesa, što jih vidimo, i kojim se divimo. Pak jesmo-li pokraj svih tih čudesah i divotah sretni? jesmo-li zadovoljni? Nemislim. Neima, ah! neima prave sreće do u Bogu; s toga sv. Augustin reče: „Nemirna je duša moja, o Bože! dok neopočine u tebi.“ Današnji sviet čim je naobraženiji i čim prosvjetljeniji, tim se više tudji od Boga, a čim se više tudji od Boga, tim je nezadovoljniji, a nezadovoljan je radi težke nevolje, s koje strada, a u ovu nevolju pade s toga, što se je razkrstio svojim Bogom.

„Samo škole, samo škole, pa će umah biti bolje!“ Tako dan danas viče sve, što samo vikati može. Nu te vikače, koji snivaju o njekakovoj sreći, koju bi nam donieti imalo samo školstvo, kada bi se uvelo i ondje, gdje ga jošte neima, pobija Rousseau ovimi riečmi: „Odkad ustadoše sveznalice, nestà dobrih, i mi se prepirati učimo, a ne živjeti.“ Dakle učenjačke, a napose vjerozakonske razpre i prepirke, to su većinom koristi crpljene iz samoga školstva. „Za čudo mi je,“ veli W. de Britaine, „što nas našom neslogom upropašćuju i siromašnimi čine ona, koja su odredjena za naš spas i za naše usrećenje.“ Tà škole od svih razredah, od najnižjih do najvišjih, po drugih naprednijih

Digitized by Google

mjestih obstoje već odavna, a u nas se dižu na sve kraje; prosvjeta, ta razvikana usrećiteljica čovječanstva, koja onomu svjetlomu oblaku i onomu vatrenomu stupu, štono Izraelićanom bijahu provodiči u pustinji, prispodobiti se može, obsiže dobru polovinu svieta; ljudski um, kao što malo prije napomenuh, tvori čudesa, te već doživismo to, da sada mrtvi strojevi rade, što je odprije velikim trudom i naporom valjalo raditi rukami: — pa ide-li uza sve to ljudem bolje? zar jadno čovječanstvo nekuka kano kukavica pod bremenom težke nevolje, koja ga tišti kao môra? A što je uzrok toj obćenitoj nevolji? Job pita: „Tko je opirući se Bogu imao mira?“ (Job. 9, 4.) Samo vjeroprazni ljudi mogu misliti, da je sve ono zlo, što nas gnjeći i bije, kano: nerodica, potresi (trešnje), ljudska i marvinska kuga, bune, nemiri, ratovanja itd. ili sliepim slučajem, ili zlobom ljudskom nastalo; vierni kršćanin valja da reče s istim Jobom: „Ruka je Gospodnja, koja nas postiže.“ (Job 19, 21.) Dei respectus, hominis profectus; nu toga štovanja Boga kan da više niti neima, buduć došlo već do toga, da njeki prosvietljenjaci javno niječu Boga, a drugi, koji tobože još tumaraju u tmini neznanstva, kao što su rus olentes, et de gleba nati, povedši se za njimi s toli mrskimi, surovimi i krupnimi psovkami Boga ruže i grde, da se je čuditi, što sviet još obstoji. Qui ululat contra Deum, lupus est, veli sv. Chrysostom. Nije-li to rugoba za 19. viek, koj se toli hvasta svojom civilizacijom?

Krasne su Kurelčeve rieči, što jih on napisa glede knjige. „Ti si knjigo! — piše on — velika gospodja. Pred tobom su svi narodi koljeno priklonuli, tvojemu se žezlu i neznaje podložili, tamjanom te okadili, ružom ovjenčali, tvoj zakon podpisali i posluh zavjetovali. Gdje ti staneš, sunce ogranjuje; gdje te nije, sumrak se hvata. Kad narod pohodiš, ogrije se; kad odhodiš, oledi se. I bez tebe zemlja bi stala, nu neznaje da stoji; i bez tebe ljudi bi živjeli, nu neznaje da žive. Ti si iskra, ti si luč života, ti si duša, koja se osviestila, bez koje osviesti duša dušom nije; ti si njetilo duha obumrloga; ti si uzkriesilo ilove naravi naše; ti si spasitelj i sahranitelj uma ljudskoga i mudrosti ljudske; ti si zasnovatelj viekov ljudskih i spomena ljudskoga; ti si poruk i jamac sve to veće slave njihove, a nastajućega djelovanja ljudskoga vodja sve to umniji, svieća sve to jasnija, sve to svjetlija.“

Liepe besjede! krasne misli! Nu što sve to hasni? Possideas licet omnem mundi sapientiam, lingvarumque habeas exactam notitiam, sed si verae pietatis et probitatis regulis non regaris, nihil aliud est tuum opus, quam sapiens ad infernum descensus. (W. de Britaine in lib. Prudentia humana, Cap. II.) Treba luči, nu koja od Boga neluči; treba svjetla, nu takova, koje razsvjetljuje svakoga čovjeka, došavšega na ovaj sviet; a to svjetlo je ono, što nam ga je s neba donio Isus, naime sv. evangjelje, zatim oni ljudi, o kojih reče Spasitelj: „Vi ste svjetlo svieta.“ S toga mi je još koju reći o svećenstvu.

(Ostatak će sliediti.)

Niz bisera nebeskoga.

(Piše ga *Gj. M. B-čki.*)

III.

Sv. Kvirin, biskup sisački.

(Po Dr. Th. Stabellu i Teodoriku Ruinartu.)

Ako vas uzprogone u jednom gradu, a vi bježite u drugi. Mat. 10, 23.

Bogata njegdašnja rimska pokrajina Panonija (sadanja Ugarska, Hrvatska i dio Slavonske) bijaše dvjema velikima cestama prepletena, a da ostalih raznih putevah ni nespominjemo, pa kako je sama sobom bogata bila, bijaše takodjer liepimi bogatimi gradovi izkićena, u kojih se banila i širila rimska naobrazovanost, i od kojih se dandanas riedki samo spomenici vide. Sisak, Sriem, Subotište, Šoprun, Gjur bijahu njekoč slavni panonski gradovi: Siscia, Sirmium, Sabaria, Scarabantia, Arabona, a danas im prošlu slavu samo povjestnica, taj svjedok vremenah, to svjetlo istine, ta uspomena života i navjestnica starine, slovi i sbori. Lasno ćemo dakle vjerovati, da se po doljnjem Podunavlju i Posavlju, što naravnim svojim položajem mnogo s Italijom i Ilirijom obćiše, već za rana i u davna vremena zametnuše kršćanske obćine. Kako svaki, štono rieč, svetac sebi ruku drži, a svaki tržac svoju robu hvali, tako je i povjestničarom, neizuzam niti crkvenih, ta obća pogrieška, da svoje previše hvale; s toga nahodimo crkvenih povjestničarah, koji iz njekoga domoljubja hoće da svoju zemlju proslave, pa joj začetak kršćanstva u davna vremena apoštolah ili barma u vremena prvih apoštolskih učenikah odmiču, premda se ono u njihovoj domovini mnogo kasnije začelo. Tako će biti i s panonskimi sgodopisci; i oni pripoviedaju, — ali su jim pripoviedanja od slabe povjestničke vriednosti, — da je sveti apoštol Pavao sam glavom po Iliriji rieč Božju propoviedao, a učenik njegov Tito preko Dalmacije cielo Posavlje i Podunavlje proputovao. Medjutim ako ota kazivanja i nestoje: to je ipak živa istina, da je već pod konac trećega vieka bilo po Panoniji kršćanskih obćinah i biskupskih stolicah. Neoboriv nam je za to dokaz mukotrpan život sv. Kvirina, biskupa sisačkoga, koj je za vladanja okrutnoga Dukljana mučeničku neven-krunu stekao. Prvu nam viest o tom mučeniku donosi chronikon sv. Jerolima i njeki slavospjev svetoga Prudencija (početkom 5. stoljeća); zatim imademo još djela mučenička, na kojih se vidi siguran biljeg davne starine.

Mjeseca Svibnja god. 305. odrekoše se oba cara, Dukljan u Nikomediji, a Maksimijan u Milanu carevanja, te svukoše grimizne haljine, što jih još više nedužnom krvcom ocrniše. Prestadoše obe nemani biesniti, ali nebio time ipak kraj progonstvu nebogih kršćanah;

Digitized by Google

jer ga je produljio njihov nasljednik Galerij u iztoku i u Iliriji s jednakom, dà još većom i strašnijom okrutnošću. Izmedju mnogih, koji su u to kobno vrieme bojak bili s neprijatelji Isusovimi i sjajnu pobjedu održali, najznamenitiji je borilac sv. Kvirin, biskup sisački. Slavni njekoč panonski grad Siscia ležaše na istom mjestu, gdje je sada naše trgovište Sisak, na izljevu naime Kupe u Savu; ali od njekadanje slave vrlo mu riedki spomenici ostadoše, a biskupskoj stolici ni traga više. Tako prolazi svaka svjetska slava — bez traga, i pravo pjeva naš Gundulić: „Mrû kraljestva, mrû gradovi, i njih plemstvo trava krije.“ Sv. Kvirinu, koj je na toj razpadljivoj stolici sjedio, ostade ipak slavna i vjekovita uspomena; jer je on slavu svoju tražio u Isusu. Bio je za njegovo vrieme Maksim gradski prefekt u Sisku; ovaj dakle izdade po ukazu carskom zapovied, da se imade kršćanski biskup toga grada uhvatiti i u tamnicu baciti. Čim je to Kvirin doušao, sakrije se dobro, da počeka u otajnom skrovištu liepu priliku, kojom će pogibelji izbjeći — polag riečih Gospodnjih: „Ako vas uzprogone u jednom gradu, a vi bježite u drugi.“ Bio je Kvirin dobro u godinah poskočio, i častni starac mnogo jur godinah crkvu svoju ljubavju i vjernošću upravljao, te sveti nauk evangjelja javno naviešćao, ne samo svojim vjernikom u sborištih, nego takodjer i poganom u dobri čas i u nevrieme, svakom sgodom i prigodom, te ga zato i poznavalo sve stanovničtvo grada i čitave okolice. Pobježe starac iz grada, ali mu u biegu zla sreća bijaše: vojnici ga uhvatiše i pred sudca dovukoše. Ovaj ga oštro na račun pobere, zašto da je biegom htjeo zakonu izmaknuti; na što mu Kvirin mirno odgovori: „Nemisli sudče, da sam strašivica, ili možda čak i krivac, ne, nisam ja bježao pred zakonom, nego sam učinio, što Isukrst, gospodin i meštar naš, učenikom svojim zapovieda. Pisano bo stoji: Ako vas uzprogone u jednom gradu, a vi bježite u drugi.“ — „Pa tko je taj, koj nam to zapovieda?“ izdere se Maksim. — „Rekoh ti jur Isukrst, gospodin i meštar naš, koj je pravi Bog.“ — „Nu sada ćeš ipak uvidjeti, da zapoviedi careve mogu te svagdje dostignuti, i da ti ovaj, što ga pravim Bogom nazivaš, nemože pomoći, kako ti valjda niti u biegu pomogao nije, kad te uhvatiše i evo k meni dovedoše.“ — „Aj, varaš se ljuto; on je s nami uviek i pomaže nam svagdje; on je bio sa mnom, kad me uhvatiše, pa je evo i u ovaj čas sa mnom, i on ti iz mojih ustijuh odgovara.“ — „Što brbljaš toliko, nemisli, da ćeš se ovaj put jezikom izkopati; na, evo ti svete zapoviedi velikoga cara, čitaj pa čini, što nalaže!“ — „Nemogu naloga careva posluhnuti, niti bogovom tvojim žrtvovati; jer je to proti mojoj sviesti a i proti zapoviedi Božjoj. Bilo bi svetogrdno, da sluga Isusov žrtvuje vašim bogovom; jer su oni — ništa, a moj Bog, komu ja služim, gospodin je neba i zemlje, on je sve stvorio, i u njem se sve miče, u njem sve živi, on je vrhu svega, po njem i u njem je sve — on je početak i konac.“ — „Vidim starče, da si za svoga dugoga živovanja mnogu bajčicu naučio, ali uči sada, kako valja neumrle bogove štovati. Evo ti tamjana, prospi ga na žeravku, pa znaj, da poslušnost više vriedi, nego-li izprazno mudrovanje; a nebudeš-li poslušan, to opet znaj, da ćeš podvržen biti težkim nevoljam, i da ćeš strašnom smrću život svoj dovršiti.“ — „Netroši riečih, sudče; tako se djeca plaše, a ne ljudi. Težka nevolja, kojom mi se groziš, meni je čast, a smrt, kojom me kaniš zastrašiti, život mi vječni donosi; s toga ću Bogu svomu biti poslušan, a ne tvojim carevom. Nemećem ja tamjana na žrtvenike tvojih vragovah, jer sam se priučio živomu samo Bogu čistu i dopadnu žrtvu prinositi.“ — Napokon će ga sudac kano sažaljujućim i blagim glasom umoliti: „Bojim se za tebe starče; tvoja će te mahnitost natjerat u smrt; neluduj i nešali se svojom siedom glavom, žrtvuj bogovom i spasi život svoj.“ — „Rekoh ti jur, da vragovom žrtvovati neću, jer stoji pisano: Svi bogovi narodah vrazi, i koji njim žrtvuju, izkorenit će se.“ — Razljuti se sudac kano guja, videć, da mu se sva njegova nagovaranja lome o tvrdoj volji biskupovoj, i zapovjedi častnoga starca batinati. Za ote pogrdne i bolne kazne stade ga opet nagovarati: „Starče, dozovi se jednom pameti, pripoznaj, da su mogući bogovi, kojim rimsko carstvo služi, i učinit ću te namah svećenikom velikoga Peruna, inače morat ću te predati namjestniku Amanciju, da ti on vriednu odsudu smrti odsudi; razmisli dakle dobro, što ćeš činiti.“ — „Šta? svećenikom me kaniš učiniti? tà to već jesam, i to u ovaj čas dvojako, gdje samoga sebe Bogu prikazujem; oh, koli su mi sladke boli, što jih sada trpim, i želim još više trpiti, da onim, kojim sam na ovome svietu predpostavljen bio, pokažem put, kojim se najlaglje u život vječni doći može.“

Izprebijana dade ga Maksim baciti u tamnicu i težkim željezom okovati, nebi-li ga — kako mišljaše — težkom tamnicom oslabio i onda mu tvrdu volju laglje slomio. Ali se sveti biskup tomu vrlo radovao, što može za Isusa trpiti, pa je od srca hvalio Bogu na toj velikoj milosti. Slabo je on mario za svoje muke, nego se zaronio u pobožnu molitvu, te molio neprestance za svoje progonitelje i za ostale sutrpnike: „Hvala ti Gospodine, što si mi udielio sreću, te mogu radi tebe progonstvo trpiti; ah! daj, da i svi oni, koji me progone, a i ovi ovdje, koji sa mnom u tamnici pate, spoznadu tebe pravoga Boga, i koga si poslao — Isusa Krsta — komu čast i slava u vieke!“ — Oko polak noći podigne se starac sa molitve, i eto ukaza se čudnovata njeka svjetlost, te mu zasja oko siede glave tolikom sjajnošću, da je sva tamnica od nje odsievala; to zapazi tamničar Marcello, pa pohiti u tamnicu, ali smotriv čudo, skruši se, pade svetomu biskupu pred noge i stade ga suze roneć moliti: „Gospodine, moli se i za mene Bogu tvomu, jer evo i ja vjerujem, da je

Digitized by Google

on jedini i pravi Bog." Veselim srcem zagrli Kvirin novoga brata, poduči ga na brzu ruku u svetih otajstvih vjere i obilježi ga imenom Gospodnjim. Tri dana poslje toga zapovjedi Maksim, da biskupa vode k namjestniku gornje Panonije. Idjaše dugo vremena i mnogo miljah po kopnu, a zatim vodom uz Dunav preko Komarna i Gjura u Sabariju (Subotište), gdje je namjestnik prve ili gornje Panonije stolovao. Kojim je godj gradom kraj Dunava sveti biskup prolazio, pozdravljahu ga kršćani velikim štovanjem i donašahu mu jela i pila, a on im je u zamjenu dielio duševnu okrepu svoga nauka i blagoslova. Napokon prispje na mjesto, a i za malo danah vrati se namjestnik Amancij iz Scarabante u Sabariju, i dade svetoga biskupa namah preda se u kazalište dovući, te pregledavši spise, što mu ih Maksim poslao, upita ga, je-li sbilja sve to istina, što mu Maksim o njem poručuje? Na što će Kvirin odvažno: „U Sisku sam već tvoju vjeru izpovjedio — vjeru u Boga i Isusa, koga u svom srcu nosim, i od koga me ništa na svietu razstaviti nemože." — Na to mu odvrati Amancij: „Smili mi se tvoja starost, i žao bi mi bilo, da bih te morao kazniti; opameti se dakle već jednom, i kani se ote tvoje tvrdokornosti, pokori se volji carskih gospodarah, pokloni se bogovom rimskoga carstva, i živi u miru i pokoju. Promisli dobro: kako je sladak život, a kako je gorka smrt." — Na što mu Kvirin s posmjehom na ustih odvrati: „Doista liepo si začinio i okitio svoj govor, pa da sam kakav mladjani slabiš, komu se srce o sviet priliepilo, posve bi me lasno primamio; ali srećom nehajem više za ovaj život, nego težim za drugim boljim, što se smrću začima, nu poslje smrti nikad više nedočima; taj sam život dosele vjernikom svojim naviešćao, a sada ću evo zanj ovaj zemaljski život radostno žrtvovati." — Reče na to Amancij svoju posljednju: „Htjedosmo da te s dobrim i liepim upokorimo, ali je tvoja opornost pretvrda. Neka bude dakle smrt tvoja groznim primjerom svim ostalim kršćanom, kako strogo znadu carevi nepokornost kazniti," — i odsudi Kvirina na smrt.

Odsuda mu bude dosudjena, da mu se ima žrvanj (mlinski kamen) o vrat privezati, i on se tako u rieku Sibaru (Kisek) baciti. Kada su ga izveli na most, sakupila se množina svieta, da vidi taj neobični prizor. Pograbiše krvnici starca mučenika, i sunovratiše ga u deruću rieku; valovi se razdvojiše, sastaviše i opet razdvojiše, a sveti biskup s težkim kamenom nemože potonuti, već kano da na valovih sjedi, a oni ga voljno nose. Krepkim glasom nagovaraše svetac prisutne kršćane, neka budu postojani i vjerni svojoj vjeri, i neka se nedadu uplašiti od mukah, što toli kratak čas traju. — Božja ruka držala ga nad vodom, da još i u istoj smrti Isusa častno izpovjedi, a Božja ga ruka zaronila, da bude dionikom krune obećane. To je bilo ljeta 309. poslje Isusa, a na dan 4. Lipnja, koji mu se dan i spomen slavi.

Sveto njegovo tielo bude do mala nadjeno i vjernici ga sahraniše u njekoj crkvici kraj rieke Kiseka; kada su pako koncem četvrtoga vieka mnogi kršćani od straha pred divljimi barbari bježali u Italiju, ponesoše takodjer sa sobom njegove svete kosti u Rim, gdje jih u katakombah na apijskoj cesti položiše kraj moćih sv. Sebastijana, a god. 1140. budu opet prenešene u Bogorodičinu crkvu preko Tibera. Ima medjutim njegovih moćih u Milanu u crkvi sv. Vinka, u Fuldi, u Beču u crkvi sv. Stjepana, a u našoj zagrebačkoj prvostolnoj crkvi čuva se njegova ruka u srebrnoj monštranciji, što ju, kako napis svjedoči, Antun Zdenčaj, zagrebački kanonik, iz Rima donio god. 1780.

Slika se sveti ovaj nepomični i hrabri borioc Isusov kano biskup sa žrvnjem kraj sebe, ili, kako ga drugi slikaju, žrvnjem o vratu. Bog dao, te se po našoj miloj domovini njegove slike hiljadile, na veću slavu njegovu, i onoga, koj ga je tolikom jakošću i postojanošću nadielio — Isusa naime Krsta, komu čast i slava do vieka.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzorititi gospodin stožernik-nadbiskup neznatno je s nahlade obolio; radi toga odredjeni za dojdući tjedan put u kotar okićki odgodjen je na neizvjestno vrieme.

— Budući uzoriti gosp. nadbiskup prepriečen, ovršio je na Brašančevo u prvostolnoj crkvi službu Božju a na svečanom provodu, koj je išao gradom, svečane obrede presvietli gosp. posvećeni biskup Ivan Kralj. Uzoriti gosp. stožernik pribivao je službi Božjoj na svom koru, a preuzvišeni gosp. ban, na čelu ovdašnjih javnih častnikah i činovnikah, bio je kod sv. mise u hramu, i pratio je procesiju po gradu.

— Prečastni duh. stol zagrebački razpisao je natječajne izpite za izpražnjena mjesta kateketah na glavnih mužkih i ženskih učionah u Zagrebu, i na višjoj gimnaziji u Varaždinu; za prvo mjesto ustanovljen je natječajni rok na 9. i 10. Srpnja, a za drugo na 1. i 2. Kolovoza t. g.

— Presvietli gosp. posvećeni biskup likopoljski i veliki prepošt kaptola zagrebačkoga Ivan Kralj zaputit će se mjeseca Lipnja u kotar koprivnički, da po tamošnjih župah dieli svetotajstvo potvrde. Nj. presvietlost bavit će se u to ime dne 12. Lipnja u Koprivnici, 13. u Bregih kod Koprivnice, 14. u Ivancu, 15. u Legradu, 16. u Imbrihovcu i Gjelekovcu zajedno, 17. u Kuzmincu, 18. u Rasinji, 19. u Bukovcu, 20. u Sv. Gjurgju u trnju, 21. u Ludbregu, 22. u Martijancu, 23. u Suhodolu. Ako nenadodju kakove nepredvidjene zapreke, posjetit će presvietli gosp. biskup u istom poslu mjeseca Srpnja kotar doljno-varaždinski. U tom slučaju opredieljen je

Digitized by Google

dan 3. Srpnja za Toplice Varaždinske, 4. za Svibovac, 5. za Kneginec, 6. za Obreš kod sv. Ilije, 7. i 8. za grad Varaždin, 9. za Biškupec, 10. za Bartolovec, 11. za Vidovec, 12. za Belu.

Iz Beča. Prošle godine dne 2. Stud. u 44. br. ovoga lista obaviestismo svoje čitatelje, kako je bečki „Wanderer“ 7. List. p. g. prvi donio, a za njim drugi listovi u sviet razturili bajku, da je prije tri godine kod vojničkoga vježbanja u Dalmaciji iz puške ubit zapovjedajući častnik, a radi toga povedena iztraga da je bez uspjeha ostala. Dvie godine kasnije da je uhvaćen jedan vojnik, koj je sam priznao, da je zapovjedajućega četnika iz osvete sbilja ubio, te je na temelju toga priznanja bio ustrieljen. Ubojici da se došlo tim u trag, što je on svoj zločin priznao svojoj zaručnici, a ova, što je doznala, na zadnjoj uzkrsnoj izpoviedi kazala svomu izpovjedniku, koj je to dotičnomu mjestu prijavio, našto bude zločinac uhićen. Humoristički bečki tjednik „Kikeriki“ priobćio je 19. List. p. g. tu izmišljotinu pod naslovom: „Eine Beicht-Affaire“ s dodatkom: „da, ako je ova pripoviedka istinita, tada bje izpovjedna tajna povriedjena, a duhovnik da je radio kao policajni uhoda, što se sa sv. sakramentom neslaže, jer bi gospoda duhovnici s istim pravom i druge izpovjedne tajne, koje baš nisu kažnjivi zločini, izbrbljati mogli.“

Pošto se uslied točne i stroge iztrage pronašlo, da je ciela ta priča gola i zlobna izmišljotina, podigne bečko državno odvjetničtvo tužbu proti uredničtvu „Wanderera“ i „Kikeriki-a.“ Dne 19. Svibnja t. g. bijaše u tom poslu konačna razprava, kod koje je državno odvjetničtvo onu pripoviedku označilo kao zlohotnu, na potištenje katoličke izpoviedi i uvredu katoličkoga duhovničtva smierajuću laž, koja je podobna svećeničku čast što mrže ocrniti, pouzdanje vjernikah u svoje izpovjednike okrnjiti, a staležno poštenje svegakolikoga duhovničtva povriediti. Radi toga je onom lažnom pričom počinjen prekršaj uvrede poštenja i uvrede zakonito priznane crkve, pa je državni odvjetnik Lienbacher sastavitelja one viesti Ferdinanda Tiefenbachera, odgovornoga urednika „Wandererova“ Iv. Nordmanna, te izdavatelja i urednika „Kikeriki-a“ O. F. Berga obtužio radi obijuh tih prekršajah.

Obtuženik Tiefenbacher očitovà, da je onu pripoviedku čuo u jednoj gostioni pripoviedat, pa držeći ju za vjerovnu, dostavio ju Wandereru. Urednik Nordmann izjavi, da je priposlani rukopis samo površno pročitao, a izpravci u njem da nisu od njega.

U zaključnom svom govoru napomenu državni odvjetnik, da je ona zloglasna obaviest izašla na sviet upravo u vrieme jubileja, a njom se očito smieralo na to, da se oslabi dojam izdane pastirske poslanice stožernika Rauchera, u kojoj se vjernici na pobožnost i izpovied pozivlju. Zahtievajuć, da se svi obtuženici osude, ostavi sudu, da jim odmjeri kaznu.

Sud je sva tri obtuženika priznao za nedužne, radi šta je državni odvjetnik prizvao se na viši sud.

Pred istim sudištem razpravljana je prije malo danah slična parnica. U „Debatti“ je nedavno njezin pomoćnik Schnitzer priobćio viest o njekom čovjeku, koga su živa iz Rudolfove bolnice na jedno bečko groblje zakopali, te, pošto je u grobu oživio, opet ga u istu bolnicu donieli. Ravnateljstvo rečene bolnice obtužilo je radi te lažne prijave uredničtvo i sastavitelja, a ovaj je priznao, da mu je ovu „zanimivu novost“ u jednoj kavani ponudio židov Lang s primjetbom, da će mu ju kazati, ako mu ju dobro „eskomptira.“ — Sud je sva tri okrivljenika proglasio za krive, te odsudio urednika na gubitak 60 for. od jamčevine, ostalu dvojicu na višenedjeljni zatvor.

— Javismo u zadnjem listu, da se je prošloga mjeseca Travnja samo u Beču dogodilo 67 slučajah što samokrvi, što samokrvnih pokusah. Brojevi ovi govore toli grozovitim glasom, da se svatko, nije-li sasvim otupio, nada tim težko zabrinuti, i o tolikom zlu ozbiljno misliti mora. Istoj staroj griešnici „Pressi“ već je to dozlogrdilo, te se onomadne u svom podlistku bavila ovim užasnim pojavom, navadjajuć za uzrok samokrvne pošasti, kojoj je Beč pozorištem, nestašicu vjere, jer vjera je, kako veli, pravi „anti-cyankali.“ Zašto medju ljudmi nestaje vjere, razjasnjuje ona ovako: Njekad nije imala crkva niti bogatstva niti konkordata, ali ljudi su ju slušali i žacali se od samokrvi; sada je ona bogata (?), te stoji kao suverena vlast napram državi, pa joj se padanje upliva ukazuje u sve to češćijih samoubojstvih. Dakle — konkordat i crkvena dobra kriva su, što ljudi sami sebe ubijaju. Tako bar tvrdi „Presse.“ Na to je „Öster. Volksfreund“ dobro primietio ovo:

Nemožemo misliti, da je „Pressi“ do sbilje s ovim tvrdjenjem. No mi ćemo joj kazati, što je u istinu krivo, da se je naše vrieme na toliku nesreću odmetnulo od kršćanske vjere, te je tim i krivo onoj pošasti: To je uz više drugih stvarih velikim dielom ona vrst dnevne literature, koja je već od godinah sa svimi sredstvi laži i zavodjenja nabožnu sviest i crkvenu vjeru u puku podkapala, svećenstvo ozloglašivala, crkvene dogme i zapoviedi metala na ruglo, samokrv izvinjavala, dà i slavila, a crkvu poimence radi njene strogosti napram samokrvnikom grdila, pa sada užasan pojav vremena, što-no nam duboke rane našega družtva odkriva, nevjerovnom frivolnošću upotrebljuje na to, da ponovi staru hajku na konkordat i crkvena dobra. Napram ovomu pojavu učinila bi dnevna štampa doista bolje, da, umjesto što osvadjuje crkvu, pospe pepelom vlastitu svoju glavu, te se pokajano opomene, tko je ono što revnije razprostirao nauke, uslied kojih ljudsko srce neima, česa bi se držalo, a ljudski život izgubi svaku cienu. Ove je nauke

Digitized by Google

crkva — sa konkordatom i bez njega — svagda pobijala, te tim svoju djelatnost kao pravi „anti-cyankali" dokazala.

Iz Rima. Uslied novijih viestih nepotvrdjuje se novinami pronešeni glas, da je sv. otcu ukradjena listnica, ili ma kakovi drugi spisi.

— Više novinah poznatoga smjera priobćilo je nedavna sliedeću priču iz Rima: „U samostanu sv. Doroteje pobilo se je sedam franciškanah na noževe, i to bjesnilom, koje se jedva protumačiti može. Jedan od redovnikah osta na mjestu mrtav, drugi je umro drugo jutro, svi drugi tako su težko izranjeni, da nije nijedan izvan pogibelji života. Nitko nezna za uzrok ove nečuvene mrcvarije; ranjenici postojano neće da dadu ikakovu obaviest." Bilo bi mnogo jednostavnije, primjećuje dobro „Wiener Kirchenztg.," kad bi pripoviedalac ove priče bio odmah kazao, da su svi ti franjevci na mjestu ostali mrtvi, tada bi svako traženje obaviesti jednim mahom bilo prekinuto. Tà i ona dva lava u bajci, kako je poznato, tako su se od jarosti raztrgala i proždrla, da od njih do repovah ništa drugo preostalo nije. Uredničtvo u Freiburgu izlazećega „Kirchenblatta" pisalo je izravno u Rim, i zamolilo od pouzdane ruke potanju obaviest o ovoj gladiatorskoj borbi. Odgovor iz Rima glasi ovako: „Vaše pismo s dotičnim člančićem nedodje mi sasvim neočekivano, jer je već prije više danah jedan Austrijanac kod stola pripoviedao, kakovu bezumnu i groznu priču raznose njemačke novine. Ja sam s mjesta što točnije išao sve propitat. Niti duša nezna ovdje za taj franciškanski okršćaj, a kada pročitah onaj mali člančić, nastà obćeniti smieh. Jedan gospodin in „Anime," dopisnik „Oesterr. Volksfreunda," otidje lično k predstojniku samostana sv. Doroteje, ot. F. Barbi-u, od koga dobi ovaj odgovor: Sva ta pripoviedka posve je neistinita i izmišljena. Kako mnije, nastala je ta bajka ovim načinom. Predstojnik blizu ležećega samostana St Giovanni in Malvis težko je bio obolio, pa jer se činilo, da je bolest opasna, pozvaše njega, predstojnika samostana sv. Doroteje, k bolestniku. Začuv za to pohiti on što brže i gologlav onamo, a za njekoliko časovah povrati se isto tako brzo u sv. Doroteju, da uzme sv. pomasti. On i drugi jedan brat, koj je nosio sv. ulje, odputiše se opet što brže u St. Giovanni, da bolestnomu predstojniku udieli posliednje pomazanje. Postolara, koj blizu stanuje, zapita njeki čuvidan židov, zašto franciškani tako brzo, pa još gologlavi simo tamo lete. Onaj, hoteći se s ovim pošaliti, odvrati mu: da su se redovnici na noževe poklali. Tako je tu stvar protumačio superior P. Barbi. Radi toga sva ova grozna pripoviedka o toli tragičnoj sjeći braće franjevacah pokazuje se ovdje, gdje tisuće i tisuće u največem miru i veselju borave, kao prekomjerno smiešna i bezumna. Takove strahote mogu samo crkvini neprijatelji željeti, da se ovdje sbudu."

Sve one novine, koje su ovu laž priobćile, opet su se dakle živo osramotile. Jeda-li će jê ova nova mistifikacija učiniti opreznije? Dvojimo. Tà nije njim stalo, da saznadu, šta je u stvari istinita, već je njim stalo samo do škandala. Čim su nespretnije i bezumnije bajke, proti crkvi i njenim službenikom izmišljene, tim su njim milije. A katoličkoj štampi baš je nemoguće oprovrgavat onu legiju lažih i izmišljotinah, koje se dan na dan razprostiru proti crkvi. Ali bar kadšto valja na ruglo metnuti po koju od onih većih lažih, što jih prekovjerni protivnici, uzprkos svomu ostalomu bezvjerstvu, toli lasno i rado vjeruju.

(*Knjižtvo.*) Pripovijetke iz staroga i novog zavjeta. Preveo Gj. Daničić. Sedmo izdanje. U Biogradu, 1865. — Ovih danah stiže nam u ruke pod ovim naslovom latinicom tiskana knjiga, u kojoj su sve znamenitije sgode staroga i novoga zavjeta opisane divnom prostotom bibličkoga poviedanja i sloga, a jezikom onakovim, kakov teče iz najbistrijega vrela, iz nepokvarenih ustijuh onoga naroda, koj naškom rieči najčistije sbori. Po takovu uz stvarnu vriednost, što pripada ovoj knjizi po njezinom uzvišenom predmetu, još će iz nje svaki čitatelj crpiti punu slast ovejanoga našega narodnoga govora, kao što ga pružati može poznata vještačka predvoditeljeva ruka. Knjiga, u kojoj su u pomanjih člancih, brojevi i naslovi obilježenih, iz staroga zavjeta 53, a iz novoga 52 sgode rečenim načinom što življe nacrtane, stoji samo 30 novčićah.

U komisiji ovdašnjega knjižara Sv. Galca izašli su onomadne: Životi kraljeva i arhiepiskopa srpskih. Napisao arhiepiskop Danilo i drugi, na sviet izdao Gj. Daničić. — Ciena je ovoj za poviest i staru našu literaturu zanimivoj knjizi 2 for. 50 nč.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Andrija Košnjak, župnik u Ladislavu, dobio je župu u Trnovici.

„ Franjo Drobčec, župnik u Molvah, postao je župnikom u Čvrstcu.

„ Vilim Majer, dosadanji duhovnik u gradu Bistri, ide za duh. pomoćnika u Vibovac.

Kao vojni duhovnici pridieljeni su za slučaj potrebe:

G. Toma Novaković, duh. pomoćnik u Novoj Kapeli, gradiškoj pukovini.

„ Stjepan Žugčić, duhov. pomoćnik u Novigradu, 1. banovačkoj pukovini.

„ Josip Budor, duhov. pomoćnik u Brdovcu, 2. banovačkoj pukovini.

„ Matija Stipić, duh. pomoćnik na Šipku, puk. slunjskoj.

„ Gjuro Matosović, duh. pomoćnik u Petrovini, puk. križevačkoj.

„ Franjo Pavlović, duhov. pomoćnik u Belovaru, pukovini gjurgjevačkoj.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 23. **U ČETVRTAK** **7. LIPNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Crkva — majka naša.

Kod proroka Izaije prilikuje sâm Bog ljubav, kojom miluje palo i spasa potrebno čovječanstvo, ljubavi, što ju goji majka prema svojoj djeci. Može-li žena, veli on (Isa. 49, 15.), zaboraviti čedo svoje, a da joj se nesmili sin njene utrobe? Al i ako ona zaboravi, ja tebe zaboraviti neću. Što je svemožni i premilostivi Bog ovdje obećao, to se i izpunilo. Vječni Sin vječnoga Otca spusti se s neizmjernom dobrotom i ljubavi do zabljudjele i nesrećne Evine djece, upisa ju na križnom drvu u svoje ruke, preporodi i posveti ju svojom krvi. Tim bje zajedno sklopljen novi savez i osnovana crkva, koja, obogaćena svakim blagom nebeskih milostih, stupi gledeć na Spasitelja u odnošaj zaručnice prema zaručniku, a gledeć na svoje članove u odnošaj majke napram svom porodu. Zato joj i kaže Gospodin dalje kod istoga proroka: Podigni naokolo oči svoje i vidi, kako se svi skupljaju i dolaze k tebi. Tako mi života, veli Gospodin, svimi njimi zaodjet ćeš se poput nakita, i opasat se njimi kano zaručnica. Kao što se zaručnica kiti biserom i draguljami, tako će nebeski zaručnik privesti svojoj crkvi nebrojenih članovah; ovi će doći iz daleka, jedni sa sjevera i od mora, drugi s južnoga kopna, (Is. 49, 12.), te će tako naličiti srećnoj materi u krugu svoje djece.

Ali neima crkva samo naličiti materi, već treba da sbilja i bude duhovna majka svim svojim članovom. Onaj višji Jerusolim, kaže apoštol, jest slobodan, a to je naša majka. Sveti Pavao prispodobio je naime oba zavjeta ženama Abrahamovima, Sari i Hagari; Hagar, prilika staroga zavjeta, bude sa sinom svojim Izmaelom odvržena, Bog odbaci sinagogu. Sara pako sa svojim sinom Izakom, koga neprimi toliko po naravi, koliko po vjeri i Božjem obećanju, budué neplodna samo osobitom Božjom milosti dobi od srca porod, naliči crkvi, koju Isus, došav od ozgor, sebi pridruži kao zaručnicu, da mu otajstvi vrhunaravnimi djecu Božju i subaštinike svoga kraljestva, sbilja slobodnu djecu rodi, i tako plodna majka bude i ostane.

I najstariji crkveni otci često su crkvu označivali kano majku. Navesti ćemo dva tri primjera. Klement aleksandrijski uzkliknu (Paedag. I. 6.): „Ostajstena čuda! Jedan je otac svih stvarih; jedan slovo svih stvarih; i jedan Duh sveti, pa isti svuda. Jedna je majka i djevica, te radostno ju nazivam crkvom. — A ona je djevica zajedno i majka; neokaljana kao djevica, a ljubeća kano majka.“ Taj isti naziv rabi i sv. Metodij (Conv. 10 virg. or. III.), a nalazimo ga i kod sv. biskupa i mučenika Ciprijana u poznatom mjestu (de unit. eccl. cap. 19.): „Tko ostavi crkvu Isusovu, nemože steći nagradah Isusovih. On je tudjinac, nesvet i neprijatelj. Nemože Boga više imati za otca, tko neima crkve za majku.“

Ovimi redci nastojat ćemo dokazati, da se crkva punim pravom imenom majke može nazivati, a da je ona i sbilja majka, koja se brini što jače, kako će nas ne samo u vječnom, nego i u ovom zemaljskom životu načiniti srećne.

Davajuć crkvi ime majke, činimo to radi toga, jer ona vršeć od Isukrsta predanu joj zadaću, da uči i posvećuje, ima mnogo naličnosti s državstvi, što-no su naložena i tjelesnoj materi. Tjelesna mati, koja je i susazdateljica tjelesnoga života, dužna je svoje diete gojiti, naučati, njegovati, te u svemu i svačemu zanj se brinuti. Baš to čini i crkva. Kao supočetnica vrhunaravnoga života poučа nas u znanosti spasa, goji nas hranom svetotajstvenom, te skrbi za sve poput brižne matere. Prodjimo

Digitized by Google

samo cielim ljudskim životom, od onoga časa, u kom čovjek dodje na sviet, do onoga drugoga mnogim toli strašnoga trenutka, u kom završiv svoj zemaljski tečaj predje preko vratah vječnosti, pa ćemo vidjeti, da je crkva sbilja majka naša, — majka od poroda našega do smrti, pače da se materinska njena ljubav proteže još na preminule, koji ili još podnose muke, ili su već unišli u vječne radosti, tako da svezom ljubavi sve obuzimlje, te iz vojujuće, stradajuće i slavodobitne crkve čini jedno veliko obćinstvo, jedno bratinstvo, jerbo svi imadu samo jednu majku.

Pa tako je sbilja. Jedva se čovjek narodio, već mu se crkva vjernim dieljenjem od Isusa joj povjerenih svetih sakramenatah ukazuje kao mila majka, dočim novorodjeno čedo krstom, preporodnim pranjem, očisti od iztočnoga grieha, primi ga u svoje obćinstvo, čini ga djetetom Božjim, te mu tako otvori put u nebo. Kao što diete tjelesnim porodom dobi i naravne darove, tako primi vrelom sv. krsta nadnaravne darove za život vječni, kriepostí vjere, ufanja i ljubavi, koje mu se zajedno s posvećujućom milosti zasade u dušu. Kao član crkve postaje i udom njene božanske glave, udom Isusa-Krsta; i zato se pomaže sv. uljem, jerbo je Isus pomazanik. I kao što njekad egipatska kraljevna, kao da bi bila mati, zapovjedi pravoj materi, da diete Mojsiju uzme i odgoji: upravo tako i sveta mati crkva preko svojih službenikah poziva roditelje i kumove, da diete preuzmu, nesmatraju ga za svoje vlastničtvo, već kao dar Božji, pa da se zanj brine, te ga odgoje, kako će biti valjan i pobožan kršćanin.

Al šta bi bio svaki ljudski uzgoj i naobraza bez učiteljstva materinske crkve? Neću da spominjem ovdje grozote poganstva, gdje je zakonom dopušteno bilo zatirati i izlagati djecu, gdje ista naravna čuvstva nagnuća i ljubavi bijahu utušena, gdje sladka imena „otac“ i „majka,“ a rieč „obitelj“ u višjem znamenovanju nebijahu niti razumljena. Jer negledeć na ovu krajnu biedu poganskoga odgojivanja, koje si mi jedva pravo predstaviti možemo, kamo bi i kod nas došao uzgoj djece, da nanj učiteljstvo crkvino svojski nedjeluje? Diete bi s majčinim mliekom upijalo kriva načela, uzobražavalo bi se, samo da bude slika i prilika u svietu, te da se čim god odlikuje u očijuh ljudih. Al toga nedopušta materinska briga i ljubav crkve. Zato daje roditeljem i odgojiteljem mudra pravila, kako i za što diete uzobraziti valja, da jednom ne samo vremenito, nego i vjekovito bude srećno. Već kod primanja svetotajstva ženitbe suprugom težku dužnost, za koju će jednoč pred Bogom odgovarati, veže za srce, da, ako jih Bog blagoslovi s djecom, sve učine, kako će iz nje jednom postati gradjani nebeski. A na ovu dužnost opominje ona roditelje vazda preko svojih duhovnikah, koji jim ju svakom sgodnom prilikom iznovice što jače preporučuju.

To crkvi nije još dosta; neostavlja ona samo roditeljem ovu važnu zadaću, nego je u tom što može više podupire, a učestvuje sama kod uzgoja sredstvom učionah i kateketičke pouke. Dječake i djevojke uči ona Bogu se moliti, uvadja je u otajstva naše svete vjere, te jim u osobi Spasiteljevoj pokazuje ogledalo svih kriepostih, uzor svakoga savršenstva. Sada su njegovi sveti nauci, njegove opomene i preporuke na dobro, njegova uznosita obećanja za vječnost, kao i njegove prietnje budućega suda i kaznah za opake, sada njegova čudesa i dobročinstva svake vrsti, sada njegova muka i smrt, što ona stavlja djetetu pred oči. Drugda mu opet spominje angjela čuvara, koj ga svuda prati, kloni od grieha, a navraća na kriepost. Pokazuje i razlaže mu liepe crkvene običaje, što-no mu pridižu srce i pobudjuje na pobožnost. Isto tako stavlja mu pred oči primjere svetacah, i poziva ga, da se za njimi povadju. U kratko, crkva uči čovjeka pravu vjeru, jerbo ju sama podpunu ima i čuva, plemeni mu srce, mudro ga svjetuje, da bude što savršeniji, a daje mu najbolji naputak za vječni život. Pa kao što to čini sada i učini nam, tako postupaše ona u svako vrieme i na svakom mjestu. Ona je neumorna učiteljica i odgojiteljica čovjeka i ljudstva.

Nu čovjek, primivši i najizvrstnije nauke i najbolja načela, nosi ipak još sveudilj u sebi tragove staroga Adama: posrne često na stazi života, padne i sagrieši. Evo kako opet i ovdje crkva zastupa mjesto materino kod njega. Ona neostavlja nesrećnika, ma bio i najveći griešnik; vlast je dobila, da ga rieši svih griehah, odvrati s puta skvarenosti, otme čeljusti pakla, i opet ga s Bogom izmiri, jerbo su joj predani ključevi kraljestva nebeskoga, jerbo je Isus postavio njene službenike, da u njegovo ime pokornikom svaku krivnju oproste. Tako dakle crkva vida ubitačne rane, kanoti iz riekah krvi Isusove zajima kaležem liek, te ga izlieva na pokajana griešnika kriepostju odriešenja, tako da mu se ne samo operu sve ljage, nego da on oživi nanovo poput usahla drveta, koje opet počima zeleniti se, cvjetati i roditi plodom. A da bude još jači, da se slabosti njegovoj dade čvrsta podpora, daje mu svetom pomasti, svetotajstvom potvrde, u ruke potrebito oružje proti neprijateljem spasa, i čini od njega stalna izpoviedaoca vjere i vjerna Isukrstova borioca. Kao što je dakle Bog put, istina i život, tako pokazuje i crkva put, uči istinu i daje život: put k spasenju, istinu vjere

Digitized by Google

i Božjega slova, a život milosti posredstvom sv. sakramenatah.

(Ostatak će sliediti.)

Slavospiev presvetomu srcu Isusovu.

Zapjevajmo pjesmu novu,
Svetom srcu Isusovu!
Dostojno ga hvalimo,
Iz svega srca slavimo.
„O! Isuse, Spasitelju!
Usliš' molbe žarku želju:
Užeži u srcih nam
Tvoga srca ljuven plam!"

Tvoje srce izvor pravi
Nepresežne jest ljubavi!
Vrutak svake milosti
I uzor je smiernosti!
„O! Isuse, Spasitelju! itd.

Tvoje srce nas ljubljaše
Nepazeć na zloće naše;
Ljubljaše nas do kraja,
Da zasluži nam raja!
„O! Isuse, Spasitelju! itd.

Tvoje srce na Golgoti
Muke križa trpit hoti,
Sve se dade umorit
I sulicom otvorit!
„O! Isuse, Spasitelju! itd.

Iz Tvog srca mila, blaga,
Teče slabim kriepost, snaga,
Utjeha svim jadnikom,
Oproštenje griešnikom!
„O! Isuse, Spasitelju! itd.

Zato svi mi presvetomu
Klanjamo se srcu Tvomu,
Njemu se utičemo,
Jednodušno kličemo:
„O! Isuse, Spasitelju! itd.

Isusovo srce drago!
Jedino si naše blago!
Ti čeznuće svagdanje
I jedino uhvanje!
„O! Isuse, Spasitelju!" itd.

Ti nas smjesti sve u sebi,
Da budemo vierni Tebi;
Da te žarko ljubimo,
Raja neizgubimo!
„O! Isuse, Spasitelju!
Usliš molbe žarku želju!
Užeži u srcih nam
Tvoga srca ljuven plam!"

Ilija Okrugić, Sriemac.

Apoštoli i mi.

III.

Tko želi postati župnikom, a možebiti i što više, taj želi dobru stvar, samo ako to biva propter Jesum, et non ob esum, propter regnum coelorum, et non ob mundi decorum; nu koji su takovi, da je slavimo i da jim se duboko klanjamo? Nostra hac tempestate, quod nimis deplorandum, statim, cum quis promotus est ad honores, non curat prodesse, sed gloriatur tantum praeesse; non quaerit opus, sed opes; non libros, sed libras; non prece, sed tantum pretio juvat, et demum praesumit se meliorem, quia cernit se superiorem; at bonum facit non gradus, sed virtus; non dignitas, sed honestas. (Ambros. Marlianus in lib. Theatrum politicum cap. I.) Ima i takovih, qui magis referunt mercenarium, quam Pastorem; similiores sunt agricolae, quam Deicolae; studiosius colunt arva, quam Coelitum imagines; plus curant motum corporis, quam elevationem mentis et devotionem cordis; majore studio sarriunt segetes, quam animas depurgant; mendicabulis saepius intentant stipitem, quam porrigunt stipem; in majori pretio habent nummum, quam divinum Numen; magis solliciti sunt de caula, quam coelesti aula; cribrum magis diligunt, quam librum; pluris faciunt haram, quam Aram; lodices potius amant, quam codices, et mundi faeces, quam debitas preces. (Parochus meditans, cap. XXV.)

Znam, da se taj Canticum minus svave neće dopasti mnogomu, kao što se nije dopalo i njekomu samotaru (monaku) ime, što mu bje nadjenuto prigodom njegova zavjetovanja; reče bo: „Toga imena nije nijedan svetac u nebu." Ali mu bje odgovoreno: „Ako to ime nije sveto, a ti učini, da bude sveto." Sviet svašta o nas priča i govori, a možebiti da i neima posve krivo; nu tomu je lasno pomoći. Pitaš kako? Evo odgovara:

Živi i radi, kako valja;
Sviestno vrši svetu službu,
Pa ćeš mirno, kô da 'e šala,
Nepravednu slušat tužbu.

Pazimo dakle, braćo mila! da svjetlo, što je u nas, nepotamni, već neka tako svietli pred ljudmi, da vide naša dobra djela, i slave zajedničkoga Otca, koj je na nebesih. Luč smo svieta; dakle ovu luč nezastirajmo zastorom griešna života, već ju stavimo na sviećnjak bogomile pobožnosti. Sol smo zemlje; dakle mudrošću u činih valja nam prednjačiti puku, što ga providnost Božja našoj upravi i našemu rukovodstvu povjeri. Naučitelji smo ljudstva; dakle ako hoćemo učiti druge, moramo i sami prionuti uz nauk, da nam se nereče: „Jer si zabacio znanost, i ja ću odbaciti tebe, da mi dalje neslužbuješ." Vodje smo puka; dakle raditi nam je o tom, da nebude sliepac vodio sliepca, inače oba strovaliti će se u jamu. Duhovni smo liečnici; dakle najprije je potrebito očistiti sebe, onda čistiti druge, da nam se nespotakne ono: „Medice! cura te ipsum." Pa-

Digitized by Google

stiri smo ovacah Isusovih; dakle tako nam je pastirovati, da nijedna našom krivnjom nepogine. Takodjer smo dušobrižnici; dakle brinuti se za duše, za koje ćemo morati Bogu dati račun, to budi prva i najsvetija dužnost naša, da uzmognemo jednom reći: „Evo, Otče! koje si mi dao, uzčuvah sve do jednoga, i sada je iz rukuh mojih u tvoje ruke predajem.“

Bio njeki župnik, muž radin i služben, čovjek blage ćudi, dobra srca, neprikorna života, riečju: poštenjak. Ovomu toli skrbnomu dušobrižniku i vriednomu dobričini njegov jedan župljanin reče: „Otče duhovni! tim vašim životom, ako ga nezamienite boljim, nećete moći u nebo.“ Ove rieči izreče on toli svečano i ozbiljno, da se je župnik prepao i ne malo zabrinuo. „Jest!“ opet će župljanin, „tim životom, ako ga nezamienite boljim, nećete moći u nebo; jer svačiji život, bio dug oli kratak, dokonča se smrću, a zar vi nećete nikada umrieti? Nerekoh-li indi pravo, da tim životom nećete moći u nebo?“ Sad župniku odlahne. To je dakako bio lusus verborum, ništa nego igra od riečih, koja ipak siromaka župnika napuni strahom i brigom. Nu što, kad bi se komu u istinu spoticati moglo, da svojim životom neće moći u nebo? O tom neka govori jedan primjer, što ga evo ovdje navodim u pričici.

Njetko, koj je rado okolovao, bio je više putah u njekakovu poslu tražen od njekoga, nu nikada zatečen u svojoj stanici. Ovaj najposlie ogorčen kad bi ga i opet, nu uzalud tražio, zlovoljno na odlazku zamrmlja: „Gdje je taj čovjek, da ga nije nikad kod kuće?“ — „E! ako nije kod kuće, u kućah je,“ odgovori mu njetko, čuvši njegovo mrmljanje. — Tko voli izvan kuće tražiti ono, što mu ovaj sviet dati nemože, već čista i s toga vesela, mirna i zadovoljna duša, taj neka si u pamet utisne rieči, štono jih napisa Mato Brandl u knjizi: Parochus meditans, u pogl. IX., i koje u prevodu glase ovako: „Nitko izvan kuće neka netraži čisto i nepomućeno veselje. Ako pobožna duša nenadje doma, što žudi, vani lje neće nikada naći. Samo u pravoj i nehimbenoj pobožnosti nalazi se pravo veselje; a takova pobožnost sukromnost ljubi, javnost izbjegava. Na trgu i na ulicah, na šetalištih i u cvietnih vrtovih lasno oslabi, ili se posve izgubi (pobožnost), dočim u samotnih mjestih raste i napreduje.“ — Sova, dok je u svojoj špilji, liepo joj je, mirna je i zadovoljna; nu čim izadje na vidjelo, oda svih stranah na nju navale ptice zlobnice, te jedne ju bodu kljunom, druge ju tuku svojima kreljutima, treće ju oštrimi pandžami nemilice deru. Istim nepogodam izvrgava se svećenik, koj rado kućari i okoliše! Jezik neima kosti, ipak može bosti, s toga:

Da nedodješ na jezike,
I da na te sviet nereži,
Zloglasne se čuvaj vike,
Doma budi, javnost bježi.
Zlobnih ljudih zlobnom vikom
Ugled gine, mržnja niče;
Nedaj s tog', da zlim jezikom
Tko nespretno na te viče.
Dakle vike, kâ je dike
Otrov, boj se kao groma,
Te bez sile ti velike
Ni za korak neidi iz doma.

Svagdje dobro, a doma ponajbolje, veli narodna poslovica. Iti po vodu preko vode, budalasto je; a jošte je budalastije tražiti zabave više putih gubitkom poštenja i novca izvan kuće, kada takove, sada moleći, sada štijući oli pišući — da ništa nerečem o nadležnoj službi, na koju da si vazda spreman — možeš imati, kao što evo i ja, doma — u svojoj sobi. Compositae mentis signum est, posse consistere et morari secum.

— *sss* —

Rieč o godini Kvirinove smrti.

Od Tkalčića.

U posliednjem broju „Katoličkoga lista,“ u članku „Niz bisera nebeskoga“ g. Gj. M. B—čki nacrta mučeničtvo i smrt sisačkoga biskupa sv. Kvirina, koja se sluči, kako on veli, „ljeta 309. poslje Isusa, a na dan 4. Lipnja.“

Svi dosadanji povjestnici kao i hagiographi stavljaju Kvirinovu smrt u g. 308. ili 309. (osim jedinoga Krčelića, komu se vjerojatnijom čini g. 304.), to svoje mnienje temeljeć najviše na slavospjevu Aurelija Prudencija, i na rimskom Martyrologiju; nu ja ju na temelju ovih istih dokazah stavljam u g. 303.

Alojzio Lipoman izda prošloga stoljeća život „SS. Priscorum Patrum,“ gdje se nalazi: Vita et mors divi Quirini Episcopi Ecclesiae Siscianae, per Aurelium Prudentium virum consularem scripta, iz koje samo vadim ono, što mi treba.

O Kvirinu Prudencij ovako pjeva:

Insignem meriti Virum
Quirinum, placitum Deo
Urbis moenia Sisciae
Concessum sibi Martyrem
Complexu patrio fovent.

Hic sub Galerio Duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Urgebat ditionibus,
Fertur Catholicam fidem
Illustrasse per exitum.

Rimski pako Martyrologij ovako veli: „Sisciae in Illyrico, S. Quirini Episcopi, qui sub Galerio Praeside pro fide Christi, ut Prudentius scribit, molari saxo ad collum ligato, in flumen praecipitatus est....“

Po Prudenciju dakle i rimskom Martyrologiju sv. Kvirin bio bi umro, kada je Galerij Ilirikom upravljao! A koje to bijaše godine?

Digitized by Google

Godine 284. zacareva silnom rimskom carevinom Dioklecijan; uvjerivši se pako, da je jednomu čovjeku veoma tegotno tolikim svietom upravljati, uze si u pomoć g. 286. jednoga sucara s naslovom Augusta, a za takvoga odabere junačinu Maksimijana. Ali i ova dva cara prinuždena bješe opet načiniti dva podcara (caesares), a takovimi proglase Konstancija Klora i Galerija. Tim si ovako podieliše upravu: Dioklecijan zavlada istokom, sa stolicom u Nikomediji, Maksimijan zapadom, priestoliv se u Milan, Galeriju kao podcaru bude izručen Ilirik, t. j. Dalmacija, Norik, obje Panonije, obje Dacije, Moesija i Thrakija, a Konstanciju Kloru zapadne Galija, Britannija i Hispanija.

Dioklecijan i Maksimijan carevahu tako samo do Svibnja god. 305., kada ovaj u Milanu, a onaj u Nikomediji svuče carske grimizne haljine, i položivši naslove „Augustah" nasloviše njimi svoja oba podcara Konstancija Klora i Galerija.

Ta dva novo proglašena cara uzeše u vladu opet dva podcara, Severa naime i Maksimina Daju. — Podcar Maksimin Daja zavlada mjesto Dioklecijana istokom, t. j. Azijom i Egiptom, a Sever zapadom t. j. Italijom i Afrikom, dočim Galerij zadrži si opet Ilirik, a Konstancij Kloro Galiju, Britanniju i Hispaniju.

Je-li dakle sv. Kvirin umro, dok je Galerij vladao Ilirikom kao podcar (286—305), ili pako, dok je njim upravljao kao car (305—311)?

Svaka skoro legenda o sisačkom biskupu Kvirinu počima ovako: „Tempore persecutionis Diocletiani et Maximiani" t. j. za progonstva Dioklecijanova i Maksimijanova, a progonstvo Dioklecijanovo nije trajalo duže, nego od 23. Veljače god. 303. do Svibnja god. 305.; jer te godine, kako vidismo, odrekao se Dioklecijan vlade. Ono pako progonstvo, štono je trajalo od g. 305. i dalje, nemože se nikakovim pravom prozvati „progonstvom Dioklecijanovim," već Galerijevim i Maksiminovim, koji su ga g. 305. iznovice proglasili. Ako je dakle Kvirin umro za progonstva Dioklecijanova, to je morao umrieti prije Svibnja g. 305.

Prudencij, pjeva, a po njem rimski martyrologij veli: da je Kvirin umro „sub Galerio Duce — sub Galerio Praeside". Dux ili Praeses neznači nikada cara, već njegova namjestnika ili upravljatelja, jer su se i tim imenom nazivali za dobe carevah i pojedini nadstojnici pokrajinski, kao: Praeses Pannoniae Saviae itd. Ako je dakle Kvirin podnio muku sub Galerio Praeside, to ju je podnio prije g. 305., dok još Galerij nebijaše carem, već podcarem, — vodjom — nadstojnikom. Buduć pako da se kaže, da je umro u Lipnju, to je mogao umrieti u Lipnju ili g. 304. ili 303.

Ja sam za godinu 303., jer se najvećma slaže s legendami. Veli se bo ondje, da je sisački prefekt odmah po proglašenom carskom ediktu naložio, da Kvirina uhvate, nu svetac začuv za to, da je naumio spasiti se biegom, ali pošto mu je namjera odkrivena bila, da ga u biegu zatekoše vojnici, i uhvativ ga dovedoše na sud, nakon koga, buduć ostao stalan u vjeri, posla ga prefekt za tri dana u Sabariju, gdje i primi mučeničku krunu.

Carski ukaz, odredjujući progonstvo proti kršćanom, proglašen bje, kako rekoh, 23. Veljače g. 303., a od toga dana do dana Kvirinove smrti, t. j. do 4. Lipnja, tri su podpuna mjeseca; dotle sasvim je lasno po dobro uredjenih mansijah i mutacijah bio edikt u Sisak donešen, proglašen i Kvirin odveden u Sabariju; jer kako legenda veli: Maksim dade po proglašenom ediktu uhvatiti Kvirina, koga za tri dana, t. j. veoma brzo opremi u Sabariju.

Sisački dakle biskup Kvirin umro je na 4. Lipnja g. 303., a ne 308. ili 309.

Otče naš i Napoleon III.

Abbé Deguerry, koj je nedavna naimenovan odgojiteljem francezkoga carevića, držao je ove, kako i više predjašnjih godinah, korizmene propoviedi u tuilerijskoj kapeli. Car sa svojim dvoranstvom uredno je pribivao ovim propoviedim. Ljetošnje korizme odabra si Deguerry za predmet svojih prodikah „otče naš." Neznamo, kako je prečastni govornik svoju zadaću izveo; no „Unità cattolica" doniela je pod gornjim naslovom članak, kako bi ona po prilici Napoleonu III. tumačila „otče naš," a glasi ovako:

Krasan je prizor vidjeti cara, gdje kleči, i čuti, kako moli: „Otče naš, koj si na nebesih." To je pravo bratinstvo, prava jednakost, jer, imamo-li jednoga zajedničkoga otca, to smo svi medju sobom jednaki i braća. Liepo je slušat, kad Napoleon III. moli Boga: „Sveti se ime tvoje, dodji kraljestvo tvoje." Kraljestva ovoga svieta čine narode sve bjednije; poredak, sloboda i mir mogu se naći samo u kraljestvu Božjem; zločinstvo, skvarenost, prevara i laž nevladaju u ovom kraljestvu. Veličajno je doušit molitvu francezkoga cara: „Budi volja tvoja." Šta će suverenstvo naroda? šta volja komore? Volja Božja neka bude, ova volja, koju sv. Augustin zove uzvišenim i božanstvenim ustavom, ima se vršiti na nebu i na zemlji. Na to imadu smierati svi zakoni, odluke i okružnice. Al šta kaže k tomu savjest Napoleona III.? Je-li on vazda pazio i vršio volju Božju? Je-li on svagda svetio ime Božje? Je-li on svedjer nastojao svuda podignuti kraljestvo Božje?

Istoga Ernesta Renana dojmila se velebna molitva „otče naš," te priznaje, da već po njoj samoj Isus „a merité le rang divin qu'on lui a décerné. I kad nebismo imali nikakovih drugih dokazah za božanstvenost Nazarenca, već bi molitva gospodnja za to dosta bila." Samo jedini Bog mogaše u malo redakah toliko filozofije, morala, i recimo, toliko politike skupiti; doista sva prava, valjana i blagonosna politika sadržava se u otče našu. U toj molitvi nahodi se divna razprava o narodnom gospodarstvu, najslavodobitnije oprovrgnuće

Digitized by Google

komunizma. Francezki car moli providnost, kako i najzadnji gradjanin, za svoj svagdanji hljeb; za svoj hljeb, ne za hljeb drugih, za hljeb biskupah, redovnikah i duvnah; za hljeb u znoju lica stečeni, ne za hljeb iz državne pjeneznice ili posebnikom ukradjeni. Napoleon III. moli, da mu Bog odpusti duge, kao što on oprašta onim, koji su ga uvriedili. To je prava snošljivost, ne sloboda i dopuštanje zablude, već praštanje ljubavi. Napokon završuje, proseći Svevišnjega, da ga neuvede u napast, a izbavi od svakoga zla. Ova molitva sbilja je politički čin, sto putah bolji od svih ustavnih jamstvah. Narodi lasno bi bili bez ustavah i odgovornih popečiteljah, kad bi imali vladare, koji svako jutro pobožno mole otče naš, a uz to zrelo razmišljaju, što izgovaraju. Suprotivno vladarom nebi trebalo toliko tamnicah graditi, niti toliko policijašah izdržavati, kad bi njihovi podanici svako jutro s molitvom gospodnjom i u duhu Isusovu obraćali se našemu Otcu na nebesih.

Mnogo nam se povieda o velikih načelih godine 1789. Ali pravedna i vjekovita načela nalaze se u molitvi gospodnjoj; načela god. 89. ova su načela izopačila i pokvarila. Godine 89. reklo se: „Ljudi se slobodni i jednaki rode, a takovi i ostaju.“ Otče naš kaže: „Ljudi su braća, koja imadu jednoga otca na nebu.“ God. 89. reklo se: „Svrha svakoga političkoga sdruženja jest sačuvanje naravnih, neoddatnih pravah čovjeka.“ Otče naš veli: „Svrha je družtvu, da se sveti ime Božje, a njegovo kraljestvo uvede na zemlji.“ God. 89. ustanovilo se: „Načelo svakoga vrhovničtva pripada bitno narodu.“ Otče naš kaže: „Budi volja Božja na nebu, kako i na zemlji.“ G. 89. reklo se: „Svojina je nepovredivo sveto pravo.“ Otče naš kaže: „Daj nam naš svagdanji hljeb.“ God. 89. reklo se: „U nikoga se nesmie radi njegova mnenja, osobito vjerozakonskoga, dirati.“ Otče naš kaže: „Gospode! oprosti nam naše duge, kako i mi opraštamo dužnikom svojim.“ G. 89. reklo se: „Ujamčenje ljudskih i gradjanskih pravah zahtieva javnu vlast.“ Otče naš veli: „Gospode! neuvedi nas u napast, dà izbavi nas oda zla.“ Što načela god. 89. imadu dobra, pametna i pravedna, sve se to nalazi i u molitvi gospodnjoj.

„Unità cattolica“ završuje ovimi riečmi: „Kad bi se na sveučilištih i po novinah, mjesto što se razpravlja o ljudskih pravih, radje učila i tumačila molitva gospodnja, bilo bi kamo bolje na svietu; imali bismo više slobode a manje tatah, više nesebičnosti a manje prievarah, više ljubavi a manje despotizma.“

Grozota samokrvi.

Dne 18. Svibnja položio je stožernik-nadbiskup bečki Rauscher s velikom svečanosti temeljnik-kamen novoj crkvi u predgradju bečkom, zvanom „unter den Weissgärbern.“ U besjedi, koju je rekao tom prigodom, izjavio se uzoriti govornik ovako o zavladaloj u Beču reć bi pošasti samokrvi.

Medju nami biva svašta, što nas zabrinuti mora. Najveća žrtva, što ju čovjek može svojoj dužnosti doprinieti, jest život; u tom se slažu svi narodi i sva vremena. Zašto to? Jerbo je čovjeku prema naravi, da život ljubi, da ga više cieni od svih drugih zemaljskih dobarah. A strah od smrti, što mu je prirodjen, više je no puki nagon, kojim divlja zvjerad gleda izmaknuti lovcu; on osjeća i onda, kada mu to baš nije posve jasno, da mu je život dan za važnu svrhu. Niti isto poganstvo nije se u svojih boljih danih oglušavalo ovomu priznanju. Dok se stara Grčka nije izopačila, razsula i u zasluženo robstvo pala, učilo se tamo, da je Bog čovjeka postavio na mjesto, koje ostaviti nesmie, a zakonom bje ožigosana samokrv. Ovaj je samokrvniku uzkraćivao častni pogreb, a u Atheni još mu bje odsječena ruka. Kršćanin pako previdja svezu svoga bića, i znade, da o valjanoj porabi života, što-no se dokanča na grobu, zavisi sudba ciele vječnosti. Kod pojedinacah dogadjat će se vazda, da će strast i opačina biti silnije od razuma i sviesti, a svuda, gdje samokrv prestaje biti osamljenim pojavom, to je jako opasan znak, to je, kako zasvjedočava poviest svieta, ako nenastupi kakov omašan prekret, predteča razsula i propasti. A najopasniji su ovakovi slučaji, kada se dogadjaju u kršćanskih zemljah; jerbo se ovdje sastaju vjera, razum i naravno čuvstvo, da se najzdvojenijoj svih opačinah, na sebi samu počinjenomu ubojstvu, odupru; kada dakle preotme mah, to je tim očitiji znak poremećena duševnoga života. Spominjući ove žalostne stvari, govorimo žalibože! o niečem, što za Beč nije više niti tudje niti udaljeno: jer sa sve to većom brzinom prolaze mimo nas dogadjaji, koji oglašuju, da je ne samo pogled u vječnost oslabio, nego i naravsko čuvstvo otupilo, bolna razdraženost mjesto snage, a taština mjesto poštenja zauzela. Sa sliepom pohotom bacaju se ljudi u vir razkoših, a da si u to ime pribave sredstvah, neplaše se tudje pronevjeriti i krasti. Kad se nemože više prievara sakriti, razstavljaju se sa zlorabljenim životom, kao što gnjilo voće s drveta pada.

Sviet je zaboravio odricat se i trpljeti; kakova nevolja, kakova prevarena nada prevlada lasno dušu, koja za više ništa neprianja, a želja, da nestane bolnoga čuvstva, uzbija u nazadak svaki razbor i strah. Tà već smo doživljeli, te su se i djećaci ubili, da izmaknu zasluženoj kazni.

A odkud dolazi, da ovakovi pojavi raztužuju i obezčašćuju Beč? Odgovor netreba daleko tražiti. U ime razuma zahtieva se, da se čovjek za ništa nebrine, nego kako će zemaljskih razkoših i dobarah što više si prisvojiti; u ime znanosti zapovieda se, neka vjeruje sviet, da misao nije no pokret tvari, razvoj pranika u moždanih, a čovjek da je muna (opica), kojoj su moždani tekom više milijunah godinah savršenije se razvili. Takova šta biva i drugdje; ali premda posljedice na život nigdje neizostaju, to ipak nedolaze svuda jedna-

Digitized by Google

kom brzinom. Ljude hladnije naravi može lakše razbor vlastite koristi uzprezati unutar njekih granicah. Gdje pako vlada veća usrdnost, a zamašniji polet razmnive, tamo je spremno tlo za plemenite i uzvišene stvari, ali treba da ga natapa zora nebeska, jer će inače na njem uzbujati otrovan korov. — Tako stoji u Beču.

Ljudi, koji se grade prijateljî puka, trude se revno, kako će po krčmah, radionicah i tvornicah svietu oteti vjeru i zatupit ga. Pa kad je ovaj, komu se besjedom i pismom pripovieda, da si udovolji požudam, još izključen od navieščanja slova Božjega i žrtve novoga zavjeta, zar do toga nije ništa stalo? je-li to nješto, što bi sami svećenici žaliti imali? Propaganda ćudorednoga razsula nije još dosad kod bečkoga pučanstva mnogo uspjela; još je ono spremno prihvatiti sve, što je istinito i dobro; i gdje se pojavlja surovost i lahkoumnost žalostnim načinom, tinja pod pepelom pustih požudah još iskra plemenitijih potrebah. Tko ovu iskru razpiruje, nečini-li uslugu čovjeku, obitelji, družtvu? Nije-li to djelo prosvietljene, svoje si zadaće sviestne ljubavi iskrnjega? Jerbo je to bez svake sumlje, radi toga će svaki prijatelj svojih sugradjanah radostno pozdraviti sgodu, kojom se počima graditi crkva za vanjski grad; jer jasno svjedoči, da se nastoji oko toga, kako će se doskočiti najsvetijim potrebam tisućah ljudih. —

Glede crkve, koje polaganje temelja dade prigodu veleumnomu stožerniku, te je ove mudre besjede progovorio, dodajemo još, da je za gradnju ove crkve darovao on sâm 60,000 for. Previšnji carski dvor doprineo je u isto ime 8000 for. a drugi posebni darovnici dadoše 5355 for. Dosad je na gradnju i gradivo izdano 59,000 for. a za dalje gradjenje s prineskom grad aBeča u pripravi je do 100,000 for.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 30. Svibnja t. god. donio je „Pozor“ dopis iz Breznice, komu je uredničtvo prema sadržaju dalo nadpis: Buntovnik u crkvi. G. Tito Ožegović Barlabaševački, vlastelin i narodni zastupnik, koj je pod tim dopisom tako podpisan, priobćuje u njem jezgru propoviedi, što ju je, kako tvrdi, g župnik Tomo Mužar na duhovsku nedjelju držao u župnoj crkvi na Humu. U toj jezgri, koju je dopisnik, kako kaže, došavši iz crkve kući umah napisao, ima takovih izrazah, koji su podobni omraziti puku sabor, županije i javne činovnike.

Ako je g. župnik humski sbilja onako besjedio u crkvi, kako se navodi u jezgri, što ipak još nemožemo vjerovati; ako je istina, što tvrdi dopisnik, da se u njegovoj crkvi „naše svetinje na ruglo meću, te se neštedi nijedno sredstvo, ni laž, ni kleveta, ni zloba, niti ikoja strast, da se puku omrazi naš ustav i domaća vlada,“ što opet nemožemo još vjerovati, — to neoklevamo ni malo javno očitovati, da bi takovim postupkom rečeni g. župnik bio zloupotriebio svoju duhovnu službu, povriedio svoje svećeničko zvanje i zaboravio na svetinju mjesta, pa za taj slučaj želimo što življe, da sablazan, koju bi takovom zlorabom bio počinio, popravi čim se bolje može. Smiemo još, nebojeći se s nikoje strane prigovara, dodati, da o ovoj stvari s nami jednako sudi svekoliko naše svećenstvo od ozgor do doli.

Osudjujući ovako uvjetno nevaljan čin, imamo nješto reći i g. dopisniku iz Breznice. On se nije samo zadovoljio tim, da preda javnosti protuzakonito postupanje svoga župnika, već je tom prilikom još bacio sumlju i na crkvenu našu glavu, uzoritoga gosp. stožernika-nadbiskupa zagrebačkoga, i na naše domaće duhovne i svjetovne oblasti.

Kaže dopisnik, da će iz priobćene jezgre svatko razabrati, da se g. župnik „kao oslanja na velikoga gospodina, kojemu je rek bi u velikoj milosti.“ Premda odmah za tim veli, da nezna, što je u stvari, to će ipak svakomu iz tih njegovih riečih u oči udariti, da se njimi smiera na to, kao da nj. uzoritost, koja se tu razumieva, ako i nenalaže, a to povladjuje onakovu zlorabu u crkvi. Ovu, na ničem neosnovanu i nevriednu potvoru odbijamo sa svom odlučnosti od naše vrhovne crkvene glave, kojoj se nemože upisati u grieh, ako se tko u nevaljane svrhe nepovlašćeno na nju poziva.

Dopis svoj završuje g. Tito Ožegović ovako: „U svakoj drugoj ustavnoj zemlji krenuo bi se s mjesta svećenik, koj bi na svetom mjestu ovako bunu prodikao. Buduć pako naše duhovne i svjetovne oblasti ovoj zloj porabi ni malo neće da doskoče: zato nam drugo neostaje, nego potražiti lieka u javnosti, koja će znati presuditi i osuditi postupanje, radi kojega smo evo lišeni prave religiozne hrane.“ — Mi se usuprot usudjujemo tvrditi, da se u nijednoj ne samo ustavnoj, nego niti absolutistički i despotički vladanoj zemlji nebi s mjesta krenuo svećenik u okolnostih, u kojih to glede svoga župnika zahtieva g. dopisnik i narodni zastupnik; jer nije samo ustavnim uredbam, nego i crkvenim i gradjanskim zakonom, a i pojmu pravičnosti protivno, da bude itko s mjesta dignut, dakle i župnik svoje župe lišen nit osvadjen, nit saslušan, bez tužbe i obrane. Kakovim pravom mogaše g. dopisnik reći, da naše duhovne i svjetovne oblasti ni malo neće da doskoče zloj porabi g. humskoga župnika, to će znati ocieniti čitatelji, kad jim rečemo, da za tu zlu porabu nisu oblasti znale, a nisu niti znati mogle, jer jim je do sada nitko prijavio nije.

Duhovni stol nadbiskupije zagrebačke odredio je iztragu proti g. humskomu župniku na temelju dopisa iz Breznice, premda novinski dopisi nisu inače čvrst criterium istinitosti, a po imenu ovaj svojim očitim stranačkim smjerom dosta je sumljiv. Uvjeravamo pako g. Tita Ožegovića, da bi duh. stol to isto bio učinio i onda, kad bi ga ili on, ili ma tko drugi obaviestio bio

Digitized by Google

o propoviedanju okrivljenoga župnika. Nebi-li ovakov postupak bolje bio dolikovao kršćanskoj ljubavi, i „pravoj rieči božjoj, koju smo vikli slušati u crkvi?“ Na to pitanje neka g. dopisniku odgovori njegov vlastiti razbor. Svakako bi tek onda, kad se ovakova prijava, učinjena duhovnim ili svjetovnim oblastim, nebi bila uvažila, bio mogao g. dopisnik iz Breznice pravedno i javno prigovoriti našim duhovnim i svjetovnim oblastim, da ovoj zloj porabi ni malo neće da doskoče. Ovako je on naše domaće oblasti ozloglasio i omrazio, te u isti onaj grieh pao, s koga je javno obtužio svoga župnika.

Iz Senja. Ovdje je dne 13. Svibnja t. g. mladu misu služio novoredjeni svećenik g. Mato Grünhut, koj je, rodom izraelićanin, prije više godinah prešao u krilo katoličke crkve, i u senjskom sjemeništu učio bogoslovje.

Iz Beča. U palači i pod predsjedničtvom uzoritoga gosp. kardinala-nadbiskupa držalo je dne 24. Travnja osrednje družtvo leopoldske zaklade glavnu svoju ovogodišnju skupštinu za misije po sjevernoj Americi. Izvan darovah, koji su posebnim svrham namienjeni, razdielilo je ovo družtvo zadnje godine medju najpotrebnije misije sjeverne Amerike 15,190 for. Česka obćina u St. Louisu, za koju se biskupija budjejovička osobito zauzima, dobila je 800 for.

— Popečiteljstvo rata uztražilo je od državnoga ministarstva, da ovo pozove ordinarijate, neka bi apoštolskomu vojnomu vikarijatu što skorije doglasili primjeren broj redovnih i svjetovnih duhovnikah, koji bi htjeli primiti službu u bolnicah, što će se morat podizati, dodje-li do rata.

Iz Berlina. Mjeseca Ožujka t. g. umrlo je ovdje bez krsta 112 djece protestantskih roditeljah. Tako se napreduje u metropoli protestantske Njemačke.

Iz Rima. U papinskom breveu od 12. Veljače t. g., kojim se pisci (članovi družbe Isusove) rimske „Civiltà cattolica“ slažu u poseban kolegij, hvale se isti pisci glasovitoga katoličkoga časopisa što jače sbog neumorna truda oko brižna i razborita uredjivanja ovoga časopisa, kiteć ga učenimi razpravami o božanskih istinah vjere, i obranami vrhovne časti, ugleda, sile i prava sv. stolice, uččć i šireć čist nauk, odkrivajuć mnoge i raznolike bludnje, osobito našega vremena, a uzbijajuć otrovne, za crkvu i državu jednako pogubne spise, i opiruć se bezbožnim težnjam ljudih, koji bi, kad bi se dalo, već odavna prevrnuli bili crkvu i državu. Ovakovim svojim poslovanjem, veli breve, stiču si pisci spomenutoga časopisa dnevice sve veću u Nas zadovoljnost, a u častne braće biskupah i drugih mnogih odličnikah hvalu. Da se dakle za ono dobro, što ga „Civiltà cattolica“ učini, čvršći stavi polog, te ovomu zavodu na veću Božju slavu, na spas dušah i sve to veću korist prave nauke obsjegura obstanak, sklapa se družtvo pisacah lista „Civiltà cattolica“ u poseban, redovnomu generalu podredjen kolegij, kojemu će uredba biti ota, da oni, koje general naredi za pisce Civilte ili drugih spisah, dokle se papi ili njegovim nasljednikom svidi potrebno, sve vrieme i volju obrate na pisanje i izdavanje spisah na čast katoličkoj vjeri i sv. stolici. Kolegij može polag ustanovah brèvea imati i tiskarnu, te knjige izdavati, prodavati i po svih mjestih razpačivati. Dodje-li do toga, da se kolegij bude morao seliti iz Rima, to će se tada moći s dozvolom papinom smjestiti u kojem drugom gradu, što ga general naznači, dokle ga ovaj opet pozove u Rim. Nenadje-li se sgodno mjesto za nastavak posla, to se zaklada i dohodak ima čuvati, dokle se s nova uzmogne uzpostaviti. Na ovoj uredbi štogod promieniti može samo papa.

— Medju stožernici vlada običaj, da si zamjenito čestitaju k Božiću i mladom ljetu. Kardinal-nadbiskup chamberijski ovako je dne 15. Siečnja t. g. odgovorio na čestitku stožerniku D' Andrei.

Uzoriti gospodine! Pošto sam Vaše pismo od 25. Stud. pročitao, imam samo jednu želju k blagdanom i k mladom ljetu za Vašu Uzoritost, naime, da se sasvim pokorno i poslušno podvrgnete volji našega sv. otca pape Pia IX; svaka druga odluka otvorila bi Vam stazu, na kojoj su zalutali Lamenais, Gioberti i Passaglia. Čast mi je biti s počitanjem

Vaš najponizniji i najpokorniji sluga
Aleksander kard. Billiet,
nadbiskup chamberijski.

Iz Štokholma. Ovamo su dne 25. Travnja stigle dvie sestre milosrdnice — prve u ovoj kraljevini.

Iz Londona. Zakonski predlog, da se iz dosadanje parlamentske prisege izostave svi oni izrazi, koji vriedjaju vjerozakonska čuvstva katolikah, pročitan je dne 16. Travnja u gornjoj kući po drugi put, što će reći, da je primit. Buduć je isti predlog i doljna kuća već prihvatila, to još treba, da nanj pristane kraljica, što nemože izostati. Protestantski fanatici jadikuju, da je tim razvaljen glavni branik protestantizma u Englezkoj.

(Književno.) Tiskom Drag. Albrechta u Zagrebu izišao je ovih danah na svjetlo Zemljopis i povjestnica austrijskih zemaljah. Za narodne učione napisao i vlastitim troškom izdao Vjenceslav Zaboj Mařík, učitelj na uzornoj glavnoj učioni u Zagrebu. Stoji 25 novč.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je u Zagrebu Jakob Tkalec, nemoćnik nadbiskupije zagrebačke.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 24. U ČETVRTAK 14. LIPNJA 1866. TEČAJ XVII

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine, kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Crkva — majka naša.

(Konac.)

Al ima još dragocjenije blago, što nam ga pruža crkva, i koje najbolje pokazuje njenu materinsku ljubav, mislim svetotajstvo oltarsko. Kad bi Isukrst samo ovo jedno svetotajstvo bio ostavio crkvi, da ga dieli, bio bi to već dovoljan dokaz, da htjede, da nam ju dade za majku. Crkva zove svu svoju djecu k oltarom, dopušta, da sva učestvuju u najsvetijoj žrtvi, u sv. misi, pruža priliku, da sva pod prilikom hljeba i vina sakritoga Boga vide i klanjaju se Jaganjcu, koj oduzimlje griehe svieta, dà još više, ona jim ju dieli i na hranu. Kolika je to neizmjerna milost i blagodat za kršćanina, kad smie pristupiti stolu Gospodnjemu, da primi pravo Isukrstovo tielo, te se okriepi nebeskom jestvinom, onom jestvinom, koja nam duši udjeluje milosti, daje nam zalog vječnoga života, a čini od nas nosioce Božanstva! Sbilja kad bismo od crkve samo ovo jedno dobročinstvo primali, već bi samo odtale morali pripoznavati njeno materinsko milovanje. Zato kao što neima oštrije crkvene kazne, nego kad crkva odpornika iz svoje občine izključi, izobći, te mu zabrani pristup k stolu Gospodnjemu: upravo tako obratno neima veće sreće, štono zemaljskomu putniku može u dio pasti, nego-li je udioničtvo u božanstvenih otajstvih i sjedinjenje sa svojim Bogom, svojim Isusom, sa svojim svim. U tom pogledu koliko premašuje materinska ljubav crkve ljubav naših vremenitih materah! Vremenita naša majka dade nam istina život, ali nas ona i porodi u griesih; crkva pako rodi nas preporodnim pranjem kao djecu Božju i baštinike kraljestva nebeskoga. Vremenita majka odieva nas trošnimi haljinami i hrani zemaljskom jestojskom; crkva pako lomi nam pravi hljeb života, a oblači nas odielom nevinosti i milosti. Vremenita majka naobrazuje nas za sviet, a crkva nas uzgaja za gradjane nebeske. Vremenita majka hoće često samo minuću sreću, a crkva usuprot naš vjekoviti spas.

Ljubav ove majke nesustaje još ni ovdje. Ona prati u muževnu dobu stupajućega mladića, koj namjerava odabrati si kakovo posebno zvanje. Jer hoće-li da se posveti staležu duhovničkomu, otvori mu crkva svoja sjemeništa, uzgoji ga za njegovo sveto zvanje, i pomàže ga u svetom redu misničtva, da kao pomazanik pristupljuje k oltaru, kao posrednik izmedju Boga i čovjeka, kao pomiritelj za žive i mrtve. Teži-li kršćanski mladić ili kršćanska djevica za savršenstvom evangjeoskih savjetah, hoće-li položiti zavjete podpune čistoće, ubožtva i pokornosti, te stupiti u koj duhovni red, crkva je prima u svoja utočišta, i daje jim zakone, kojih vršenjem mogu postići onu najveću počast, da budu jednoč u slavodobitnom pohodu sliedili Jaganjca. Misle-li usuprot stupiti u ženitbu, to jim crkva posvećuje savez, uzdiže ga na čast svetotajstva, te jim kao uzor zamjenite ljubavi i vjernosti stavlja pred oči svoj vlastiti savez s Isusom. Na kratko, kakova god staleža, zvanja i službe hoće da se prihvati čovjek, bio on kralj ili podanik, gospodin ili sluga, gospodja ili služavka, svuda i svakomu daje crkva nauk i uputu, te nastoji svakoga privesti k spasu.

Kada kršćanin ostari, navale nanj svakojake muke i tegobe, dušev ne i tjelesne nevolje, pa mu je i tada crkva majkom. Bolestnika jači ona svetotajstvom posliednjega pomazanja za težku borbu na smrtnoj uri, očisti ga od ostanakah njegovih griehah i pripravlja ga za prelaz u vječnost. U okužene kuće, na mjesta, gdje se ljudi sa smrtju bore, tko je spremniji ići od crkvenoga sluge, komu to ona kano najsvetiju dužnost nalaže? Tko je oživotvorio blagotvornih zavodah više od crkve, koja

Digitized by Google

pruža onemoglim utočište, goji i njeguje stradaoce svake vrsti, a tudjincem i putnikom daje stan i hranu? Tko opominje vjernike tako često na djela milosrdja, na utemeljenje blagotvornih družtvah? Nadalje gdje je ikoja od crkve odciepljena sljedba, koja bi, kako ova, mogla pokazati toliko duhom Božjim nadahnutih muževah? Iz nje proizidjoše sv. Kamilo Lellis, utemeljitelj otacah dobre smrti, sv. Ivan de Deo, utemeljitelj braće milosrdnikah, sv. Vinko de Paula, utemeljitelj sestarah milosrdnicah: tri reda, kojim je posebna zadaća, da služe Gospodinu u njegovih bolestnicih. Iz nje proizidjoše sv. Feliks Valois, Ivan Matha, Rajmundo Pennafort, Petar Nolasko i osnovatelji drugih redovah, kojih članovi odkupljuju zarobljenike iz robstva nevjernikah s požrtvovanjem vlastite svoje slobode. Iz nje proizidjoše Jeronim Emilijan i sv. Josip Kalazancijo, kojih se redovi ponajglavnije bave odgojivanjem mladeži. Al tko bi izbrojio sve te različite duhovne redove, sborove i pobožne bratovštine, štono su kanoti tolike ruke one najbolje majke, kojimi ona svoju djecu duševno i tjelesno goji. U njoj ima takodjer muževah, koji ostave sve, roditelje, rodbinu, prijatelje, časti i domovinu, te idu k divljakom i nevjernikom u tudje zemlje, gdje su svim pogibeljim, stradanju i nevoljam, dà i smrti izvrženi, samo da luč vjere donesu i onim, koji još u tmini i u sjeni smrti sjede.

Prelazimo mûkom sve druge uredbe, sve od crkve odobrene bratovštine, sve blago milostih, proštenja, koje nam ona obilatom rukom dieli, posvetbine, što nam jih pruža, krasne i dušobudne molitve, koje nas uči — sve u tu svrhu, da nas na pobožnost i kriepost, a napokon k vječnomu spasu privede. Poslužit ćemo se ovdje besjedami pokojnoga stožernika Wisemana, koj govoreći u jednoj svojoj razpravi o crkvenih običajih veli: „Vjera katolička teži u svakom obziru da bude sveobća, nastoji svaki prostor, svaki život, sve tielo i dušu, svaku vrst djelovanja, svaki dio godišta i svaki odsjek vremena proniknuti. Zemlja, zrak i more mogu njenu snagu osjetiti, od njenih milinah biti uzhićeni, njen glas čuti. Ona posvećuje vrhunce planinah svojimi Alverni, svojimi Vallombrasami, svojimi sv. Bernhardi, blagosivlje obronke brdinah svojimi tihimi pustinjami i samotnimi kapelami, posvećuje doline svojimi velebnimi samostani i krasnimi hramovi, blagoslivlje poljane i plodine svojimi svečanimi procesijami i litanijami, a novu kuću svetom vodicom i svećeničkom molitvom. Brod, štono ide na more, da Božja čudesa vidi na pučini, pripravlja se za predstojeće pogibelji crkvenimi molitvami, što jih izgovaraju službenici crkve.“ Crkveni blagoslov dieli se još i željeznicam i parostrojem. — Rieč u jednu, crkvu ima za sve blagoslov radi svoje djeće.

Kasno bismo došli na kraj, kad bismo hotjeli pojedince nabrajati i potanko razložiti sve blagodati, što jih primamo od crkve. Ona je doista, kako rekosmo, majka naša od poroda do smrti. Dapače ona nam je majka još i poslie smrti. Jerbo kad je čovjek svoj zemaljski tečaj već dokončao, sahranjuje ga ona u blagoslovljenu zemlju, moli za njega, a prinaša za pokoj duše mu premilosrdnomu Bogu žrtvu pomiriteljnu. Vazda gleda, gdje i kako će nam pomoći, pa kad ništa za nas učiniti nemože, ima bar za nas molitve zagovornice. I u tom pogledu naliči ona tjelesnoj materi, koja moli svednevice Božji blagoslov za svoju djecu. Molitva njena biva u ime svih izabranikah, u ime samoga Isukrsta, s kojim zajedno posreduje i moli. Moli ona za prosvietljenje svojih svećenikah i učiteljah, za da vjernikom predavaju pravi nauk spasa; moli ona za stalnost svim nevolje i progone trpećim; moli, da se obrate griešnici, krivovjerci i nevjernici; osobito moli ona za nas, da budemo sveta uda božanstvene glave Isusa Krsta; moli ona za odstranjenje svakoga zla, za uklonjenje rata, kuge, gladi i inih nevoljah; moli za svjetovne poglavare, da mudro i pravedno vladaju, — u kratko: za sve i za svakoga, da prispijemo svi k onomu uzvišenomu cilju, kamo nas ona vodi. — A što dugujemo mi njoj za ovu materinsku ljubav? O tom još njekoliko riečih.

Velika i nebrojena jesu dobročinstva, što jih čovjek prima od crkve. Pa ipak koli često bijaše, a bude i sada ova milokrvna majka od ljudih prezirana, ozloglašivana, od izvanjskih i nutarnjih neprijateljah progonjana? Negledeć na toli mrzku nezahvalnost ostaje ona ipak i nadalje najbolja blagotvorka; laži i klevete, izmišljene i naperene proti njoj, nemogu je uzdržati, da stradajućim utješiteljica, vjernikom učiteljica, pokornikom posrednica, dieliteljica blagoslova, a svim majka neostane. U koju vrst njene djece hoćemo mi da spadamo? Zar medju nezahvalnu i izrodjenu? Jamačno ne! Ali tada nam je pomljivo nastojati, da ju kao dobra i poslušna djeca štujemo i ljubimo. Čestit sin i valjana kći nebi se nikad usudili tjelesnoj majci dužnu ljubav uzkratiti, ili ju još i mrziti. Čim većma dakle treba da ljubimo crkvu, od koje primamo kamo veća dobra, nego što nam jih tjelesna majka dati može! A ova ljubav treba osobito da se posluhom i vjernom privrženosti očituje. Jer kao što samo ono diete svoju majku iskreno ljubi, koje sve čini, što majka zahtieva, — kao što je samo onaj sluga svomu gospodaru sbilja i od ljubavi privržen, koj vjerno uz njega pristaje, sve njegove zapoviedi točno vrši, a čast i imovinu

Digitized by Google

njegovu čuva i brani; tako isto valja da i onaj, koj ljubi crkvu, sve njene zapoviedi i propise obdržava, živi, kako ona uči, njenim neprijateljem uši zatvori, njenu čast brani, a proti svim napastim i potvoram ju štiti.

Prema tomu nije težko presuditi, može-li se onaj dobrim djetetom katoličke crkve zvati, koj u one dane, na koje ona iz najboljih razlogah zabranjuje užitak mrsnih jelah, ipak jede meso, nehajeći za njenu zapovied? Lasno je presuditi, je-li onaj poslušno diete, koj nedjelje i blagdane obezsvećuje, a izostaje iz službe Božje? A je-li znak ljubavi, kad se mnogi crkvenim obredom i običajem, kojih niti nerazumiju, a s toga niti ocieniti neznadu, rugaju, te kao zastarjele stvari osudjuju? Ili imade-li u onih ljubavi i počitanja napram crkvi, koji njene službenike, njene redove i družbe psuju i ocrnjuju? koji crkvene uredbe grde, na crkvene odluke ropću, crkvena prava povredjuju, crkvi nanešene poruge s dopadnošću ili bezbrižno gledaju? U tom pogledu sasvim je istinito, što o duhu protuslovja i nestanju dužnoga počitanja napram crkvi kaže noviji ascetički pisac englez Faber: „Naše ponašanje treba da bude vazda prema podložnosti, a ne prema kritiki. Tko je nezadovoljan s crkvom, taj mora pomalo izgubiti vjeru, ma toga ni neopazio. Čujem o tudjih zemljah, gdje se u ovaj par slabo mari za crkvene zapoviedi, i gdje se pravi znatna razlika medju njimi i drugimi dužnostmi, pa sam uvjeren, da vjera onih zemaljah malakše, premda se na oko pričinjalo protivno. Kada vidim katolike, koji za te iste zapoviedi ništa nemare, a nebrine se nit za mise, nit za zapoviedne postne dane, to u tom nazirem ne toliko njeku nemarnost duha, koliko podpuno pomanjkanje vjere."

To je žalostna posljedica, kad zaboravimo postupat, kako dolikuje dobru djetetu napram svojoj materi: nestaje nam sve više sv. vjere, a s ovim gubitkom skopčan je i gubitak vječnoga blaženstva. A da toli nesrećnu sudbu od sebe odvratimo, činimo točno, čim nas svjetuje sv. Augustin. Kaže on: „Ljubimo svi crkvu, prianjajmo nerazdvojno za ljubeću, brižljivu i mudro nas svjetujuću majku, da s njom i po njoj zavriedimo s Bogom otcem za uviek sdruženi biti." (De symb. ad catech. ser. III.)

Odluka sv. stolice o zlorabah s magnetizmom.

U Pragu i po svoj Českoj, pače i kamo dalje uzavrela je njeka neobična ljutina na katoličko svećenstvo uslied tajne sudbene razprave, u Svibnja t. g. u Pragu držane, što ju je prva u sviet izniela pražka „Politika," a po njoj „Agr. Ztg." u 108. 110. i 111. br. ove godine. Ista razprava bavi se naime kradjom od preko 145,000 forintih, čemu Med. Dr. Horst magnetičnom sljeparijom, a pomoćju dvijuh ženskih glavah dade povoda, a žrtvom pade Josip Khiesl, gospodarstveni nadzornik grofa Kolovrata u Pragu. Dva svećenika, Dichtl, bivši dvorski kapelan cara Ferdinanda, i Peroutka, bivši gimnazijalni kateketa, dolazila su češće na ote magnetične pokuse, držala je za višju objavu, i za takove proglasila — od tuda taj jad. Uslied toga je Karlo Jänig „Politiki" priposlao sljedeći dopis.

Blagorodni gospodine!

„Politika" rado vidje i javi, da katol. svećenstvo ona dva u Khieslovu parnicu zapletena duhovnika žali i kori. Osobito u br. 127. od 9. Svibnja t. g. ima posve valjana primjetba," da neima razloga crkvu zamienjivati s pojedinimi ljudmi, koji njezine nakane tako nepravo shvaćaju, a interese njezine tako zlo zastupaju." — Na svu žalost pako ima jošte uviek mnogo njih, te sbog pogreške ovih dvajuh svećenikah, koje ja od srca žalim, bacaju ljagu na sve svećenstvo, pače na istu svetu crkvu. Dajte dakle blagorodni gospodine ustupite mjestanca u svojem daleko razprostrtu listu sljedećoj okružnici, što sam ju iz novoga rimskoga časopisa: Acta ex iis decerpta, quae apud Sanctam Sedem geruntur in compendium opportune redacta et illustrata. Romae mense Septembri 1865. str. 177. vjerno preveo.

Okružnica na sve biskupe proti zlorabam s magnetizmom.

U sriedu 30. Srpnja 1856.

U glavnoj skupštini sv. rimske i obćenite inkvizicije, držane u samostanu S. Maria sopra Minerva, preč. kardinali, odredjeni za vrhovne izkvizitore proti bludnjam krivovjeracah po svem kršćanskom svietu, poslie zrele razsudbe svega, što jim o pokusih magnetizma vjerodostojni muževi sa svih stranah dojaviše, odlučiše izdati ovu okružnicu na sve biskupe, da se zlorabe s magnetizmom dotrgnu.

Zna se, da se uvodi njeka nova vrst praznovierstva povodom magnetičnih pojavah, kojimi se mnogi novotari bave, a to nipošto s tom slavnom namjerom, da promiču naravoslovne znanosti, već da ljude varaju i zavode, jer misle, da tom umjećom ili sljeparijom magnetizma, osobito preko ženskinjah, visećih o volji magnetizara, mogu tajne, daleke i buduće stvari saznati. Sv. stolica jurve je povodom pojedinih slučajevah izdala više naredabah, u kojih se takovi pokusi kao nedopušteni kore, dokle smieraju za svrhom, koja nije naravna, poštena, i čine se s neshodnimi sredstvi. Zato i jest u sličnih slučajevih na 21. Travnja 1841. izdana ovakova odluka: „Poraba magnetizma takova, kakova se tu kaže, nije dopuštena." — Isto tako odlučio je ovaj sv. sbor stanovite knjige, koje takove bludnje neprestano prostiru, zabraniti.

Jer je pako neobziruć se na pojedine slučaje trebalo ipak razglabati sam magnetizam u obće, to je 28,

Digitized by Google

Srpnja 1847. uglavljeno sljedeće za pravilo: „Poraba magnetizma kao uporava naravna i drugčije pristojna sredstva nije ravno sama u sebi i za se moralom zabranjena, nu ipak nesmie se pri tom ići za nikakovom nedopuštenom ili kakovom god zlom svrhom, a povrh toga mora da se brižno okani svake zablude, gatanja i svakojakoga očita ili skrovna zazivanja nečastivoga duha."

Prem je ovom obćenitom naredbom točno označeno, dokle jest i dokle nije dopuštena poraba magnetizma: to je ipak ljudska lukavština već sada dotle dotjerala, da mnogi nemareći za sam dopušten nauk na očit uštrb gradjanskomu družtvu idu za čudovištem hvastajuć se, da su naišli na sigurno vrelo proročanstvah i gatanjah. Zato se i dadu one ženskinje uz nečedno trzanje i lamanje spopasti od čarobije, snohodje (somnambulizma) i utvarah (vizijah), ter se pričinjaju i blebeću, da vide vrhunaravnih stvarih, dà predrznu se tja razglabati vjeru, izazivati pokojne duše i primoravati je tobože da govore, odkrivaju tajne i daleke dogodjaje i druge kojekakve ludorije, naravno ne bez znatna dobitka sebi i svojim gospodarom za takove gatnje. U svem tom, bila kakova god umjeća ili obsjena, jer se naravna sredstva upotrebljuju za vrhunaravne svrhe, jest skroz nedopuštena i krivovjerska prevara i težak prekršaj proti ćudorednosti.

Da se dakle toliko, za crkvu i državu jednako pogibeljno zlo s uzpjehom zaprieči i zatare, moradu svi biskupi s pastirskom brižljivošću, pomnjom i revnošću ustati. Zato imali bi biskupi s pomoćju milosti Božje ovdje opominjuć otčinskom ljubavju, ondje opet strogim ukorom, ili takodjer svakim sredstvom zakona, koliko i dokle jim to dopusti obzir na osobite okolnosti mjesta, vremena i osobah, te misle u Gospodu, upotrebiti svu snagu, da ove zlorabe magnetizma uklone i zataru, ter da stado gospodnje brane od zloga duha, sačuvaju blago vjere neoštećeno i ćudorednost povjerenih si dušah. Pisano u Rimu u pisarni sv. ureda u Vatikanu 4. Kolovoza 1856. V. Kard. Macchi.

Iz misionarskoga života.

U ledenih krajevih nutarnje englezke sjeverne Amerike nalazi se ostatakah od praselacah, koji bježe od Europejacah, a sve malo po malo ginu. Prem su od krupnih opačinah okorjeli, velika je ipak u njih želja za vjerozakonskom istinom. —

Život misionara u obće žrtva je; a u sjevernih krajevih i po gotovu. Jer ne samo da je učenu duhu težka muka sniziti se do nizka stepena duševnoga, na kom čami onaj puk, te ga pridići s putenoga na duševni život, već se treba jošte hrvati s vječnom zimom studenom, koju samo kad i kad slabimi trakami ublaži sunce. Pa kada i prigrije to sunce, samo je toliko, da se led na polak otopi, te po njem nesmieš nikamo, a zemlja neokopni nikada, niti neožive priroda. Tada je tek za misionarstvo mukah, kad bi mislio, da mu je odlahnulo. Po čitave mjesece nemože ni maknuti s mjesta, već čameći čeka, dok se boljma poledi, te ili pučani mogu k njemu, ili on k njim. Tudier mu treba sva živa vjera i duševna snaga, da tu očajanu samoću uzmogne snositi, težju i od najtežjega posla u apoštolskom poslanstvu.

O. Petitot piše iz misije sv Josipa 1. Rujna ovako: „Od Ožujka sam sâm samcat, a sva družina dvie su mi — mačke! Možete dakle i sami znati, da mi je kad kada dug čas. — Medjuto ova samoća nije mi dodijala, pače mi je za njeku slast, te se bojim, da bi mi s nje ljudi onemilili. Ali i tu slast skupo plaćam. Dojde ovdje vrieme, te mi magla prikrije vas obzor, vjetar mi kroz krov od kore zavija, a snieg se u krupne kupe valja niz brda: tada me obuzme tuga, a slike iz daleke domovine jedna drugu goni u razmnivi. Druga mi utjeha nepreostaje, do miloga Isusa, koj pod snieżnim krovom u svetištu na me čeka. Na čase povučem iz listnice i ogledam mile mi fotografije, kojih imam veliku sbirku; čitam s nova listove iz Francezke, drage te svjedočbe prijateljstva i ljubavi; pišem po njekoliko redakah, te se razgovaram dragi prijatelju s Vami. To Vam je život misionara u ovih pustarah i mrklih gorah. — A što da vam reknem za hranu? Riba, pak opet riba, dakako pod raznim imenom; ali treba znati, da ju mi jedemo bez svakoga smoka, bez ulja, kruha i prikusa, osim što nam je začinom glad. Ako je, štono se veli, umaka (sauce) toliko vriedna, koliko riba, to se može pravije reći, da riba bez umake malo vriedi. Dobro nam je, kad je nemoramo jesti jošte k tomu gnjile. Kadšto zamienimo dosadnu ribu mesom; ali kakovim mesom! Samo riedko kada blagujemo na polu nezrio krumpir i prst debelu repu; jer timi jedinimi plodovi daruje nas ovdje zemlja."

U pismu o. Petitota pripovieda se s ostalim način, kako se putuje po onih ledenih krajevih, što naše štioce može zanimati. Pripnu se naime na noge sklizaće drvene, u lik čuna do 3 stope duge a 1½ široke, pak to su saonice po sniegu i ledu. Petitot pripovieda prvi svoj takov put. Bijaše mu presklizati iz svoje misije sv. Josipa veliko Robsko jezero na protivnu obalu.

„Mjesec je Listopad. Zaputim se s bratom Boistaine-om i s četiri divljaka. Prtljagu nakladasmo na dvoje saone, a pod svake upregosmo po četiri psa. Potjerasmo napried po indijskom običaju: naprvo jedan divljak, koj je psom prtio snieg i pravio put, za njim saone, a napokon nas dva jedan za drugim, na čvrstih sklizaćah, da neutonemo, ako se probije led. Pomislite, kako bi bilo putniku, kad bi morao putovati pješke po liepih francezkih cestah od Marsilja do Liona ili Pariza, a svaki dan prevaliti 15 ili 16 miljah o kruhu ili siru i vodi, a k tomu samo 4 ili 5 urah počinka! — ¿Ali sada sudite tegobu puta. Po studeni od 50 stepenah (po Fahrenheitu) ili 18°42 po Celsiju, gdje nevidiš kuće ni kućišta, vas božji dan morao sam letiti važuć se desno

Digitized by Google

i lievo, jer tako se mora na sklizaćah. Noge mi nabreknuše i okrvaviše od remenja, a poslie osam danah vožnje našao sam nokte odpale.

„Da Vam i pokušam opisati strahotu zime ovdje, nebiste mi morda vjerovali, rekši da pretjerivam. Ali pomislite i sam nepreglednu ravninu bez žive duše, po kojoj biesan vjetar diže snieg, te se viju gusti sniežni oblaci; ma kako daleko odjurio, ništa ti se nova neprikaže oku, već uviek jedno te isto, kano da ravnica teče s tobom; pod tobom nevjerno tlo, te svaki čas možeš ugreznuti, makar si na sklizaćah: to je za prvi put čovjeku grozovit pojav. — Hajde pratite nas mišlju. Dvie su ure poslie pónoći; vodja probudi, čaj se ugrije i pripnu sklizaće — na putu smo. Sjever brije lice, od napora jedva da smažeš dosta sape, te vas dan hoćeš nećeš moraš šutiti. Dodje noć mrkla, neznamo, kuda idemo do jedina ovdje divljaka; a i on se ravna samo po vjetru. Nebojimo se, da će nas krivo zavesti. Kano srnac skače sad ovamo kroz brda od sniega, sad onamo kroz prolome od leda, koj ti oštrim okrajkom dere noge. Vodja bježi bez prestanka, odleti često naprvo tako daleko, da ga niti vidimo, niti čujemo, a da psi neznadu letiti njegovim tragom, pogibosmo. Sunce, koje se oko 10 ili 11 urah pomoli i odskoči od zemlje, olahkoti nam po nješto; jer sbilja najveća je neprilika mrak, kada skoro za svakim korakom posrnemo, ter nam se godi, kako bi se godilo sliepcu, kad bi ga kakova sila gonila grbavim putem. O porodu sunca stignemo na kopno, t. j. na gorske rtove, koji čine zakloništa na ovom ledenom jezeru. Tudier se naloži vatra, te suho sirovo meso zalievamo čajem. Poslie toga objeda putuje se dalje, neodpočinuvši ni jednu uru. O 6. ili 7. uri traži se konak opet na kopnu. Putovali smo 15 urah; to je jak dan, ali prije počinka čeka nas jošte težak posao. Misionar, kao najodličniji od družtva, kopa jamu u 3 stope debelu, a jako tvrdu sniegu, a drugi sieku jele, njih do 30 velikih stabalah, od kojih se zelenim granjem prostre dno u jami. Na jednom kraju nakladaju se jele okresane, zapale se, te za čas digne se plamen višji od najvišjega drveća. Tako mora biti, ako nećemo da se smrznemo. Sklizaće se odkopče, a medvedje i karibuvske (karibu jest vrst soba t. j. sjevernoga jelena) kože, braneće od najoštrije studeni, povade van. Je-li jaka bura i mećava, to se jama ogradi kano kolibom, a drugčije ostane se pod prostim nebom. Poslie večere (meso na plamenu u brzo oprženo) zamotamo se čvrsto u pokrivala, stisne se čvrsto jedan do drugoga, zovnu se jošte psi, te se zaspi nemareći za ono 55 stepenah studeni.

„Za novaka prva je ovakova noć duga i žalostna. Mašta puna prizorah vidjenih po danu, a i na pogled ovoga noćnoga nedade mi, prem obhrvanu od truda, ni oka stisnuti. Jedno od neobična tegotna sklizanja, drugo od straha, da ću se morda smrznuti, popade me hladna groznica. Češće sam ustao te sio k vatri tako blizu, da je plamen opalio krzno na meni; ali sam ipak skroz prozebao. Naš vodja, pokriven samo prostim gunjem od vune, a samo u kožnatoj košulji od karibu-a i čarapah, hrkaše kano da ga kolješ. U ovih je ljudih neobična naravna toplina. Kašnje mi ovakovo putovanje već nebijaše toliko tegotno, a najposlje letim već i ja lahko kano kakov divljak. Lahko se čovjek privadi na trude i muke, kojim nemože izbjeći. — Medjuto na povratku s ovoga puta malo što nezaglavih. Putovao sam s jednim agentom družtva hudsons-bay-skoga (trgovina s krznom s velikimi skladišti u ovih stranah). Nebudući rado medju zadnjimi, a nehtijući za hramajućimi od truda psi skakutati, stavih se vodji karavane o boku. Nismo imali pravoga vodje, pače pravo rekuć ja sam bio preuzeo tu čast na se; jer naš divljak nije poznavao ovoga diela jezera, dočim meni od prije bijaše vrlo dobro poznat. Prva dva dana išlo je sve liepo; malene moje noge natjecahu se u brzini s orijaškimi crvenjaka, čovjeka od 6 stopah visine. Bindislini (tako se zove — zla misao) jest najljepši i najveći divljak ovoga jezera.

„U jutro trećega dana ustadosmo već ob 1. uri po pónoći. Bijaše mrak kao u rogu, mlad je mjesec, na nebu ni zviezde, a sjevernoj zori nije ni vrieme. Povrh toga duvaše strašan vjetar uz mećavu. Ja odoh naprvo, a Bindislini do mala me uhiti. Do ručka bijaše nam prevaliti dug put od 8 miljah — do Point de roche. Da nezabludimo u mraku, valjaše nam držati se obale. Na nesreću bijaše zaljev dugačak, a na njem se digle čitave gore od ledenih gromadah. Ja, držeći to za kopno, pojurim onamo, te zadjem s pravca. Kad se zabludi u gori ili na vodi, tada se ide naokrug, da čovjek ni neosjeti, a tako bude i sa mnom. Vjetar se je okrenuo, rekoh divljaku, — sad nam je za ledjima. Čovjek nereče ni besjede, ali se baci na snieg, da sluša, neće-li čuti koračajah. Divljaka taj sluh nikada neprevari. Uputiv se, da karavana neide za nami, reče, da smo zabludili, okrene se natrag i pokaže na lievo: „To je kopno!“

„Mogaše više od ure projti, što smo ovako nasried jezera putovali. Težko mi bijaše vjerovati, da bi vjetar zaobišli bili, ali videć, kako je divljak odvažno na lievo okrenuo, povedoh se i ja bez prigovora za njim. Bijaše dosta tegotno, dok prevalismo preko bezbrojnih gomilah leda. Čas nam zapeše sklizaće u dubokih pukotinah, čas opet propadosmo do prsijuh u mekan snieg, štono večer prije padši još se nije smrznuo bio; često na okrajcih santah izmakoše nam ove izpod noguh, a mi bi tada pali na brid od leda. Tako se povlačismo sve do svitanja, što je radi guste mećave bilo tek oko 11. ure. Sniegom bijasmo sasvim posuti. Na bradi, kosi i obrvah uhvatile se ledenice. Ipak nenadjosmo još traga karavani, koja nas medjutim bila prestigla; tek na sliedećem počivalištu dostigosmu ju.“

Digitized by Google

Dopisi.

U Karlovcu dne 6. Lipnja 1866. Na samo Tielovo ovršismo u župnoj crkvi nutarnjega grada Karlovca svibanjsku pobožnost. Kroz trideset i jedan dan vrvljaše pobožan puk k otoj pobožnosti. Premda je već po samoj naravi rečena pobožnost svojstvo slabijega spola, vidjalo se je takodjer i krepčijih mužkih licah uprtima u sliku b. D. M. očima stojeć ili klečeć. Izvanrednom njegom pazile su pobožnice ovo ljeto pobočni u hramu na slavu bl. Dieve Marije podignuti žrtvenik. Tu ti je bilo od prvoga pak sve do zadnjega dana cvieća raznolika, i kako se je slušateljstvo i pobožnost dnevice dizala, tako je većalo, razcvjetalo i umnožavalo se cvieće od podnožja tja gori visoko nad polovicom žrtvenika. Bogoljubni dar gospodičnah, biela sitno izvezena prozračna koprena, osobitom se je dopadnošću gledala; mnogobrojnih sviećah plam ljuljao se i titrao molitvicom: „Sv. Marijo! moli za nas" u njojzi liepo i umjetno izvezenoj. Ručno ovo žensko djelo dobar mi je znak, da nije u nježnih grudih naših hrvaticah ona bogoljubna ćut utrnula, koje se tragovi u mnogih starijih župnih hramovih zagrebačke nadbiskupije još nalaze, jer bijaše doba, kad su hrvatice kazule, štole i narukvice vezle i čipke plele, — te mi je mig, da nam valja svojski otu ćut buditi, a vezariju crkvenu hrvatskim umjetnicam preporučati. Tim će naše crkve opet trajnom ljepotom zasjati, i onu tvorničku na oko ljepotu bez svake trajnosti a velike ciene iztisnuti, jer je tvorničarom crkva prebogata. Ove dane bile su na Hradčinu u Pragu na ogled izpostavljene ženske crkvene rukotvorine, koje će se ubožijim crkvam razdieliti. Kako čujem, bilo je ondje puno ljepote, umjetninah i marljivosti vidjeti. I kod nas bi takovo družtvo valjalo, a imalo bi baš i komu dieliti! Gospodje kolatorice bi si kod toga posla dušu namjestile; gospodje učiteljice svoju bi zadaću trajnom pohvalom riešile, a dakako župnik bi svojom rječitom besjedom i malašnom pripomoći svilu i kadifu, tkaninu i šik, konopljinu i laneninu naprosio: Ecclesia mendicans. Eto kamo zaidjoh. Vraćam se na svibanjsku našu svetkovinu, koju je hvale vriednom strpljivošću, izglednom marljivošću i vatrenim, marijanskoga propovjednika dostojnim oduševljenjem i počeo i dočeo č. o. Ambroz.

Ljetos nije kao običajno naša tielovska procesija gradom nuz pratnju muzike hodala; ljetos nas iznenadi svojim skladnim kod svake postaje pjevanjem naše gradsko pjevačko družtvo. Doduše muzika s glasbenimi nastroji velika je jedinomu čovjeku pristupačna umjetnost, ali je kamo silniji i uzvišeniji glas ljudski; on bo diže i ruši, uzhićuje i oživljuje ondje i onoga, koga se muzika ništa nedojima. Izvrstne napjeve tielovskih velepjesamah skladno izpjevane slušaše sviet s milinjem.

Eto čuste, kako mi je danas baš srcu milo, jer sam na pohvalu Karlovčanom s dvojom hvalom izišao. O. Ambrozu neću hvaliti; njemu želim: Bože daj i do godine njega, slušatelje mu i pjevače pomogla majka Božja! *B.*

Iz Senja. Gjuragj Ivančić, izsluženi župnik Đolski senjske i modruške biskupije, živući u stanju miru, dne 1. Lipnja t. g. usnu u Gospodinu u Kraljevici, navršiv 72 godine. Njegova oporuka, štono se nahodi već u prepisu kod duh. stola, uzor je crkvenoga duha i odsiev kanoničkih zakonah.

Vaskolik svoj imetak, koj nadilazi svotu 12,000 (dvanaest tisućah) for. bez aktivnih obveznicah, zapisao je on najsiromašnijim crkvam ovih biskupijah, kojih je njekoje on sám naznačio, a ostale ostavio odluci i sudu diecezanskoga biskupa.

Pokojnik, koj je od godine 1818. revno obnašao svoju župničku službu, provodio je vazda sasvim samotan život; a uzamši u obzir, da je službovao u najsiromašnijih župah, gdje nikad nije imao više od 300 for. na godinu, moramo reći, da je sebe i svoje dohodke žrtvovao ideji: „Živim za siromašne crkve."

Bog mu dušu vječno upokojio, a sviet mu ime viekom spominjao!

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik nadbiskup oporavio se je sasvim od svoje posliednje bolešljivosti. Radi nastale vrućine, koja bi mogla nahuditi zdravlju nj. uzoritosti, odgodjen je naumljeni put u kotar okićki na jesensko vrieme.

— U ponedjeljak u jutro krenuo je presvietli gospodin biskup Ivan Kralj na oglašeni jurve put u kotar koprivnički.

— Preuzvišeni gospodin biskup J. J. Strossmayer poklonio je, kako javlja „Pozor," sve svoje dnevnice (10 for. na dan), što mu pripadaju kao članu kraljevinskoga odbora, „učiteljskoj zadruzi". U tu svrhu primljenih 300 for. predao je preuzvišeni gosp. biskup veleuč. g. dru. M. Šuhaju, da je istoj zadruzi izruči, a odredio je zajedno, da joj se i ostale dnevnice predadu, čim budu izplaćene.

Iz Njemačke. Tako zvani „illuminati" prošloga vieka bijahu čudni ljudi, ali bijahu s više obzirah ipak bolji od njihovih današnjih nasljednikah. Tako n. p. bijahu oni očiti neprijatelji svih samostanah, koje smatrahu samo kao „sjedišta mračnjačtva i praznovjerja;" polag svega toga imadoše oni ipak još toliko poštenja i odvažnosti, te su priznavali i ono dobro, što su ga u mnogom obziru proizvodili samostani, kao što je to višeput učinio Herder. S takovim otvorenim poštenjem izgubio bi kakov današnji „prosvietljenjak" svako povjerenje u svoje stranke, koja bi ga u tom slučaju za

Digitized by Google

prebjeglicu smatrala. Pa ipak imadu mnogi samostani još i danas one iste zasluge, što jim jih je Herder priznao za stara vremena. Tomu je dokaz jedini u Njemačkoj postojeći samostan trapistah Marienwald u pruskom Porenju. Samostan pripadaše prije Bernhardincem, bje g. 1808. ukinut, a ležeći u divljoj i pustoj okolici pružaše turoban vidik u svojih podrtinah. Kupio ga bio njeki tvorničar, da iz njega načini tvornicu; ali buduć se ova nemogaše nikako pridignuti, dade on s velikim troškom samostan i crkvu, na daleko i široko na glasu kao proštenjište, razvaliti. Buduć je kod toga posla mnogo radnikah postradalo, nehtjede nitko više niti za velike novce kod rušenja pomagati. Tako ostadoše podrtine, a činilo se, kan' da Božje prokletstvo tišti svu okolicu, koja je sasvim bila opustjela. Tako osta to do god. 1861., kada trapisti iz Ölenberga kod Strassburga kupiše razvaljeni samostan i crkvu. Pet lajkah, bez svakoga svećenika, nastani se u ovu pustinju. Jedan od njih, Fr. Zakarija, zaputi se sabirat dobrovoljne prineske iz Berlina preko Draždjanah do Monakova, pa sakupi na tom putu 1100 talirah. S ovom svotom toliko je proizvedeno, da se ne samo samostan sâm izdržava, u kom živi sada 26 redovnikah s jednim naslovnim vikarom, nego je on još i pravi blagoslov za okolno ubogo pučanstvo. Gdje prije neuspievahu niti najprostije plodine, žanje se sada pšenica, a videć prekrasnu stoku jedva možeš dokučiti, kako mogaše glad i bieda tamo prije vladati. Tvornica, koju su braća takodjer kupila, pregradjuje se sada u velik mlin po najnovijem ustroju, dočim se u svoj okolici nahode samo nevaljane suhače. — Evo ovako djeluje „sredovječno mračnjačtvo" samostanah.

Iz Poznanja. Swiatkovski, u prusku vojsku uvršteni svećenik, o kom javi i naš list, odpušten je na molbu poznanjskoga nadbiskûpijskoga upravljatelja Brzezinskoga od nj. veličanstva kralja, što je dotičniku preko vojnoga ministarstva dano na znanje. Vojničko poglavarstvo u posadi veoma je prijatno postupalo sa svećenikom u vojničkih haljinah.

Iz Rima. „Correspondence de Rome" donosi iz Pariza radostnu viest, da se za rimski zajam tamo čine mnoge ponude. „Svi razredi, kaže taj list, drže ovu prigodu za sgodnu, da svoje glavnice koristno i sigurno ulože, a zajedno da pomognu uzdržati najviše kraljevstvo na zemlji. Naš dopisnik uvjerava nas, da je občinstvo osvjedočeno, kako je obstanak družtva uzko skopčan s obstankom papinske vlasti, i da onaj dan, kad bi se dopustilo prevratu, da razvali ovu najsvetiju i najzakonitiju vlast, nebi više niti glavnica, niti ikoji drugi interes bio siguran."

— Ovamo je, kako javlja „Monde," dne 10. Svibnja došlo šest napuljskih biskupah, koji su prognani iz svojih biskupijah. Razumie se po sebi, da su poput apoštolah svega lišeni stigli u Rim. Sada prinadleži Piu IX. njihovo izdržanje. Medju množinom napuljskih biskupijah samo jih je još devet ili deset, u kojih prebivaju dotični biskupi. Sve druge stolice izpražnjene su što smrću, što izgonom.

— 21. Travnja obslužena je 2620. godišnjica obstanku Rima svečanom znanstvenom sjednicom u palači Campidoglio, gdje je pred izabranim slušateljstvom uza svirku opjevana slava prije poganskoga, a poslje kršćanskoga Rima, a zatim u liku znanstvene razprave besjedom pripoviedani njegove sadanje borbe. S ostalim bje dokazano, da Rim ima svoju neprestanu i vječnu slavu za Bogom zahvaliti jedino papam, koji od njega učiniše glavni grad svieta; dokle god je dakle Rim kraljevskom stolicom papah, dušom i srcem kršćanstva: dotle jest i biti će med svimi gradovi prvi; u njem je u malom sjajnost svega svieta — „Urbs Roma compendium Orbis."

Iz Fiorence. 20. Travnja uprosi u poslaničkoj sabornici Civinini ministra prosvjete Bertia: zašto su otvorena sjemeništa, koja je Natoli bio zatvorio? Isti nabraja, da su od 263 sjemeništa, što jih „po nesreći" ima u Italiji, 82 zatvorena, 50 porad opornosti državnim zakonom, a 2 porad prekršaja proti ćudorednosti. Ministra brani d' Ondes Reggio, koj nećudorednosti vidi samo u državnih zavodih. Berti izpovieda, da je zatvorena sjemeništa djelomice dakako otvorio; dokazuje, da se valja obazirati i na volju ljudih, koji hoće, da jim se djeca odgoje u sjemeništu; a napokon na dugo hvali svećenike, koji su u Italiji uviek liepo držali s prosvjetom, što svjedoči povjestnica itd.

— Ovih danah primila je talijanska dolnja komora gotovo jednoglasno prvi članak zakonske osnove o ukinuću religioznih družbah.

Iz Bazileje. Odavle se je zanećalo, da katolici, koji žele postati gradjani, moraju prije obećati, da će svoju djecu dati protestantski odgojivat. Uslied ovoga zanećanja dao je jedan bazilejski katolik u ime njih više sliedeće razjašnjenje tiskati u listu „Basler Nachrichten."

Istina je, da „u nijednom zakonu niti naredbi neima niti riečce o ovoj tako zvanoj obvezanosti," a zakon da zahtieva samo izkaz, da je molitelj „sljedbenik koje kršćanske vjeroizpoviedi, te ima dovoljnu zaslužbinu i pošten glas." Ali tim je žalostnije, kada koj od najviše oblasti izdani i sasvim liberalni zakon može pukom zlovoljom druge oblasti napram ovdašnjim katolikom postati gorkom ironijom. A da je tomu tako, to možemo, ako bude od potrebe, pozivajuć se na množtvo svjedokah i dogodjajah, javno dokazati. Predbježno zadovoljavamo se onomu zanećanju oprieti se tvrdnjom, da od god. 1848. nije niti jednomu katoliku podieljeno pravo gradjanstva u Bazileji, koga djeca ili nisu već prije bila protestantska, ili koj nije obrekao, da će ju u istoj vjeri dati odgojivat, a da je protivno mnogim katolikom, koji

Digitized by Google

su sve uvjete, zahtievane za stečenje gradjanstva, podpuno izpunili, a svoje molbe podkriepili s više pohvalnih svjedočbah o čestitom ponašanju i glasu, to ipak uzkraćeno jedino s toga razloga, što nisu htjeli pristat na ono zahtievano obećanje. — Ova naša tvrdnja sbilja stoji u živoj oprjeci s onim liberalnim zakonom; radi toga, da malo objasnim protuslovje medju zakonom i njegovim vršenjem, moramo malo i za zastor zaviriti. Ono obećanje, jer je nezakonito, naravno da se neuzima nikada službeno; ali privatno bude svaki molitelj pitan, kako misli odgojivat svoju djecu, te pozvan, da samo pro forma podpiše revers, da će ju protestantski dati odgojivat. Gdje neima nikakove nade, da će ovaj uvjet biti primljen, ili ako molitelj neće, da nanj pristane, tada mu se isto tako privatim daje prijateljski savjet, da molbenicu svoju radje opozove. Neće-li molitelj da to učini, tada mu molbu u gradskom vieću odbiju, nenavedši nikakova razloga, jer toga zakon nenalaže.

Napokon imamo još primietiti, da nam nepada na um zauzimat se za to, da katolici budu primani u gradjanstvo, nego bismo samo molili, da se s izdanimi jednom zakoni iskreno i pošteno postupa. Ako katolici nisu povoljni, dobro, neka se to kaže očito i odlučno: „mi jih nećemo s ovoga ili s onoga razloga,“ pa je stvar za uviek svršena, a nijedan katolik neće više o tom niti rieči trošiti. Ali onda nemojte se farizejskim plaštem zaodievati i javno se hvastati liberalizmom, tolerancijom itd., kad mu iz svih dirah proviruje protivno. Hoćete-li sbilja biti tolerantni, a vi u dotičnom zakonu ustanovite razloge, koji izključuju od gradjanskoga prava, da i katolički molitelji znadu u napried, na čem su, a neizlažu se pogibelji, da pogrdno budu odbijeni.

Iz Francezke. Ministar Béhic izbraja u izvješću na cara poimence osobe, koje su se prošaste godine, kada je biesnila kolera, vjernim vršenjem svojih dužnostih osobito odlikovale, i zavriedile, da jim se to od strane države prizna. U tom izvješću kaže se doslovice i ovo: „Dozvolite mi, gospodaru, da članovom raznih duhovnih zadrugah, a poimence sestram milosrdnicam očitujem javno priznanje za odanost, kojom su se podvorbi bolestnikah žrtvovale. Našim sestram milosrdnicam nemožemo podati redovah, ali sve su je one zaslužile. Ja ću se ovdje stegnuti samo na to, da opetujem, što mi je nedavno pisao gospodin popečitelj izvanjskih djelah. „Milosrdne sestre, koje bijahu u Talijanskoj u sva ona mjesta, gdje se pojavio kratelj, a osobito u Jakin pozvane, svuda je puk blagoslivao i štovao. Žalit nam je u Italiji i na iztoku smrt više ovih svetih gospodjah, koje su pale kao žrtva gorljivosti, koja svakomu stradanju i pogibelji prkosi, i kojoj ništa nenalići do čednosti sestarah.

— Poznati bogoslovni spisatelj Isusovac Gury, od koga imamo veća djela Compendium theologiae moralis i Casus conscientiae, bivši prije učitelj moralke u rimskom kolegiju, umro je 18. Travnja u Mercoeuru u Francezkoj, navršiv 65 godinah.

— Car Napoleon poklonio je iz svoje vlastite pjeneznice trapistom 80,000 fr., da jim tim priskoči u pomoć kod razvodnjivanja cieloga jednoga predjela u ainskom departementu na Saoni.

Iz Azije. Ap. vikar u Kvičevi, duboko u kitajskom carstvu, imadjaše samo 8 misionarah, a poslie mu je iz Francezke došlo jošte 6. Na jednoga dodje veoma mnogo puka, kao n. pr. na samoga Lionsa najmanje 60,000 što kršćanah što katekumenah. S prvine prije malo godinah bijaše samo njekoliko tisućah u svem vikarijatu, te su misionari pomoćju bolje podučenih pripravljali za sv. krst. — U biskupiji roseau-skoj u zapadnoj Indiji, koja drugčije obsiže 6 englezkih i 3 danska mala otoka, bijaše jur g. 1864. medju 180,000 stanov. 58,700 katolikah (god. 1861. oko 44,000), ali samo 17 svećenikah, a k tomu su otoci jako razdaleko.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Marko Horvat, dosadanji župni upravljatelj u Čvrstcu, premješten je odanle kao takov u Molve.

„ Jakov Jugović, duh pomoćnik u Daruvaru, postao je župni upravljatelj u Ladislavu.

„ Stjepan Lončarić, dosadanji upravljatelj župe u Trnovitici, ostaje do dalje odredbe tamo kao duh. pomoćnik.

Poziv na predplatu

na drugo polugodište

„ZAGREBAČKOGA KATOLIČKOGA LISTA.“

Izmakom tekućega mjeseca Lipnja izvesti ćemo na kraj prvo polugodište „Zagrebačkoga katol. lista.“ Radi toga molimo uljudno onu gospodu, koja su si ovaj list ili samo naručila, ili samo za prvu polovinu godišta nanj predplatila, da nam dotičnu predplatninu čim prije izvole dostaviti.

Buduć imamo još i za prvašnje godine predplatnine na dugu, s toga molimo one, kojih se to tiče, da istom prilikom nezaborave i preostali svoj dug podmiriti.

Predplatnina na „Zag. kat. list“ iznosi na pol godine:

Za one, kojim se šalje poštom, **3** st. **15** nč.

Za one, koji sami dižu list u odpravničtvu, **2** st. **50** novčićah.

Uredničtvo „Zag. kat. lista.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 25. **U ČETVRTAK** **21. LIPNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Duhovnost duše.

Bog je najprije od zemlje sazdao ljudsko tielo. Ali ovo tielo bijaše samo mrtva smjesa, troma tvar, nepokretna gromada; manjkaše mu život, princip života, duša. Ovu dade mu dahom, čim je zajedno izraženo njeno duhovno sućtvo. Povieda nam bo sv. pismo, da Bog udahnu čovjeku u lice dah života, i on posta živom dušom. (Gen. 2, 7.) Što je dakle ljudska duša? Je-li možebiti čestica od Boga? Nije; jerbo je Bog najjednostavniji duh, koj se nemože dieliti, i zato nemože niti duša biti dielak od Boga. Ona je nješto, što je Bog stvorio u vremenu, a sve, što je stvorio Bog, to nije Bog. Ili zar je ona, kako tvrde pantheisti, samo jedina, svemirna duša, koja je razprostrta u svakom čovjeku? Opet nije; jerbo sv. pismo napominje mnogo dušah; svaki čovjek ima svoju vlastitu dušu upravo tako, kako ima svoje vlastite misli i svoju vlastitu volju. Duša svemirna jest bezumlje; jerbo ova jedna sveobća duša bila bi u jednom pravovjerna, u drugom bezvjerna, u ovoga dobra, u onoga zla, ovdje više, ondje manje uzobražena, bila bi u isto vrieme pobožna i bezbožna, nebeska i paklena, Božja i vražja. Ili zar je napokon duša, što hoće materialisti, nješto tvarna, što je istovetno s tielom? Nije ni to; ona je nješto, što je od tiela različito, što se odanj odlučiti može, što je netjelesno. Što će dakle biti duša?

Pogledamo-li pozornije na ovaj sviet, zamietit ćemo, da u njem i na njem djeluju različite sile. Vidimo tu silu biljevnu (vegetativnu), koja čini, da n. p. bilje raste. Vidimo osjetnu silu (sensitivnu), koja nepomaže samo rastenju, već razabire i spoljašnje stvari, kanoti u životinje. Ali vidimo još više. Vidimo stvorovah, koji imadu samosviest, koji slobodno, samostalno i o sebi rade, te se radi toga pravedno zovu osobe, dočim drugi ove samosviesti, slobodna izbora, osebne odluke neimaju. Čovjek raste poput biline, on zamjećuje izvanjske stvari nalik životinji; ali u njega je još višja sila, on misli i hoće. Šta je dakle ljudka duša? Nije ona samo biljevni i osjetni, već je zajedno i samostalno radeći, misleći i hoteći princip. Ona je ono nješto, što se nemože ni uhititi ni sapeti, što se nemože niti na mjesto privezati, niti na prostor ograničiti, što se nemože ni vidjeti, premda se svojim osjećanjem, mišljenjem i hoćenjem toli izvjestno pojavlja, da se o njem nemože dvojiti. Ona je ono nješto, što kreće rukom, što pomiče nogu na hod, a opet ju obustavlja, sada oko otvara, a sada opet ga zaklapa. Pa opet nije ona ni oko, ni noga, ni ruka. Ona je u cielom tielu, a ipak tielo nije. Duša dakle nije ništa tjelesna, ona je nješto duhovna.

To upravo poriče materializam. On nečini razlike medju dušom i tielom, njemu je vaskolik čovjek samo tielo, tvar, t. j. materija, odkud njemu i njegovim pristašem ime. Sve, što mi označujemo duhom, to je materialistom samo učinak tvari. Radi toga materializam, jerbo nepriznaje duhovnost duše, stavlja čovjeka sa živinom na isti stepen. Čovjek nije mu mnogo više od prašine, što ju vjetar čas uzvitla i digne u zrak, a čas opet odpuhne i obori na tle. Pa ovaj nauk nesakriva, nepritajiva se više; hvali se on po novinah, romanih i pjesmah; o njem pišu se knjige, da mu se dade veća vjerovnost; svojih pristašah ima osobito mnogo medju potomstvom kuće Izraelove, ali imade jih dosta i medju kršćani; nerazborit sviet pozdravlja ga kao evangjelje novoga vieka, pa i ako mu se nepriznaje, da je teoretično istinit, to se ipak praktično za njim povadjaju svi lienčine, lakomci i putenici, svi, koji nepoznadu višjih interesah do trgovine i obrtah, tvornicah i dobitka — na kratko, kojim bi bilo po volji, kad poslie ovoga nebi bilo više nikakova drugoga života. Materia-

Digitized by Google

lizam naime niječe dosliedno i neumrlost duše; jerbo, jesu-li duša i tielo jedno, tada s tielom nestaje i duše. Zato je proti ovom sve dalje se razprostirućem zlokobnom nauku godine 1862. podigao svoj glas i sv. otac Pio IX. „Oni, reče u besjedi na kardinale i biskupe, nedopuštaju drugih silah, do onih, što leže u tvari; a sve njihovo ćudoredje i čestitost na to smiera, da si blaga i bogatstva što više mogu prikupe i umnože ga, te si svakoj zloj pohoti ugadjaju. Pa ovakovimi opakimi i gnjusnimi načeli laskaju, brane i opravdavaju svaku putenu razkoš, štono se protivi duhu, te joj pripisuju tako zvana naravna prava i svojstva, koja, kako tvrde, povredjuje nauk crkve." (Alloc. in Consist. 9. Junii 1862) Iz ovih besiedah uzeta i gotovo istimi riečmi sastavljena je i 58. stavka syllabusa.

U naše vrieme, kadno se materialističke doktrine sve navalice šire, nevalja jim se samo šuteć s puta ugibati, već da opasnim svojim smjerom i pogubnimi posljedicami nepoharaju najljepši cviet i najplemenitije plodove ljudskoga života, treba jim se svojski i srčano opirati. Neće dakle biti nesgodno, ako o stožernom pitanju, s kojim materializam stoji ili pada, naime o duhovnosti duše na ovom mjestu nješto progovorimo.

Prije, nego-li stanemo braniti duhovnost duše proti materialistom, treba nam dobro upoznati njihove tlapnje, jer tako ćemo jih lakše pobijati moći. — Materializam imaše već u davno doba svojih pristašah; poimence naginjahu nanj epikurejci i manikejci. Njihove utvare bijahu kasnije ponovljene, osobito u Englezkoj, a na izmaku prošloga stoljeća od tako zvanih enciklopedistah u Francezkoj, dok se napokon za njimi povedoše i, kako se sami rado krste, misaoni Niemci, nastojeći u posliednje doba znanstveno ga opravdati i osnovati, neiznesavši ipak kod toga ništa bitno nova na vidjelo. U tom su poslie Feuerbacha ponajglavniji kolovodje Büchner, Moleschott, Vogt i drugi, kojih su načela pjesnik Heine i pisac romanah Gutzkov, da nespominjemo inih njihovih pritucalah, uveli i uporavili u ljepoznanskom knjižtvu, te tako što više razprostrli. Što dakle drže ovi da je djelatni i životni princip u čovjeku? Jedni kažu, da je to njeki fini eter, drugi, da je to najčistija krv ili probavljanje. Što čovjek misli i hoće, to je njim samo učinak živačnoga sustava, poslovanje moždanah, djelovanje pranika (fosfora) u moždanih, prilikujući ga žigicam, koje se trenjem na drapavoj površini zapale. Da u kratko rečemo s Moleschottom: „Isti ugljik (Kohlenstoff) i dušik (Stickstoff) bijahu redomice trava, djeteljina, pšenica, živinče i čovjek." Zaištemo-li dokazah za ovakove nečuvene tvrdnje, to dobivamo ili ništa neznačeće ili benave odgovore, koji krupno neznanstvo i slaboumnost predpolažu.

Kaže nam se, da je duh i tvar jedno te isto. Tvar jest nješto, što se može osjećati zamietiti, što zauzima njeki prostor, sastoji se od djelovah, a samo o sebi jest tromo i nepomično. Svaka tvar, bila ona drvo, gvoždje ili meso, u sebi je troma, nemiče se o sebi, nepokrene se s mjesta, ako-li ju koja s vana djelujuća sila nedirne i nemakne. Svaka tvar, bila tako malena kao što je sićušan prašak, ima čestice, ima početak i dočetak, desnu i lievu stranu, težu i širinu. Sve dakle, što je tvarno, ma da se i samo na sitnozor vidjeti može, može se na tezulji potegnuti (vagnuti) i opisati, da-li je oblo, trokutno ili višekutno itd. Ako indi mišljenje i hoćenje nije ništa ino van tvar, cviet tvari ili utančena tvar, što sliedi odtud? Učinak treba da bude prema uzroku. Ako je dakle uzrok naših mislih i sudovah tvar, to moraju i misli i sudovi, kanoti njeni učinci, biti tvarju. Tada mora moguće biti naznačiti, kako je duša težka, gdje joj je desna i lieva strana; mora biti moguće u čestice ju raztvoriti, razdrobiti i razrezati; mora biti moguće razlikovati misli i sudove po mjeri i vagi, n. p. tri, četiri lota težke misli, pet, šest palacah duge sudove itd. Bezumje! pomislit će svaki, koj to uzčita. Sbilja bezumje jest materializam, koj dosliedno vodi do ovako bezumnih zaključakah.

No uzmimo stvar ovu s ozbiljnije strane. Čovjek nemisli samo o stvarih, koje sbilja jesu ili biti moraju, nego i o takovih, koje samo mogu biti, t. j. koje su moguće; on nemisli samo na ono, što je sada, što je vidio, već i na ono, česa nije nikad vidio; on misli u isto vrieme o različitih stvarih, pa si o njih tvori sudove, a izvodi zaključke, kojih neima u tih stvarih. Pa to sve da može proizvesti tvar? Još više, čovjek može se uznieti iznad svakoga vremena i prostora, može mjeriti razdaljenost nebeskih tjelesah, može misliti o stvarih, štono su posve beztjelesne, o abstraktnih pojmih, kanoti o krieposti i opačini, duševnoj krasoti i istini. Pa sve to da proizvodi tvar, koja se od vremena i prostora ni za časak oddieliti nemože, a posve je osjetna? Još više, čovjek može razmišljati o svojih vlastitih mislih, može jê odobriti ili osuditi. Gdje je oko, koje gledeć druge stvari vidi i samo sebe? gdje je uho, koje, dočim sluša tudje glasove, čuje sâmo sebe? Materialist, nepriznavajući ljudsku dušu, neće nikad biti podoban da protumači, kako čovjek misli. Mi pako zaključujemo posve pravedno i pravilno: Misao jest nješto jednostavna, nedjeliva i djelatna, dakle mora i njen uzrok biti jednostavan, nedjeliv i djelatan, nipošto tvar, nego duh ili duša. Prema tomu materializam, koj niječe čovjeku dušu, du-

Digitized by Google

hovnu dušu, naliči sliepcu, koj sunčanu svjetlost, ili gluhoniemu, koj skladnoglasje muzike taji.

Ali idemo još dalje za njim u njegove zakutke. Ako duša sa svojimi silami i svojstvi nije ništa drugo van tvar, tada mora moguće biti naznačiti, što u nas misli, kao što znamo, da na pluća dišemo, a želudac da probavlja. Nit nam nedadu materialisti dugo čekat na odgovor; kažu nam oni, da sila, koja misli, jest u živcih (nervih) ili u moždanih. Istina je, da su živci orudje našemu osjećanju, ali oni nisu i onaj, koj osjeća. Kada što god vidim, to nije vidni živac, koj vidi, a kad nješto čujem, to nije slušni živac, koj čuje; nego ja vidim, ja čujem, ja osjećam. Dakle jedan te isti ja, jedan te isti subjekt vidi, čuje, osjeća; dakle ima jedinstveni nad različitimi živci stojeći princip, a to je moj duhovni ja, moja duša. Da to tako nije, tada onaj, koj je kakovom god nesrećom izgubio vid očinji, nebi mogao imati predstave o ljudih i njihovih .obličjih, koje je prije često vidjevao. Oko mu je zaklopljeno, vidni živac nedjeluje više. Tko je dakle, koj vidi? Duša; spoljašna osjetila samo su njeno orudje. — Drugi, kako rekosmo, stavljaju snagu, koja misli, čovjeku u moždane; ali i njim je isto tako loša sreća, kako i onim, koji ju polažu u živce. Već je to dosta čudnovato, što se ljudi mogu pozivati na moždane, dočim nebismo niti znali, da moždane imamo, kad nam nebi to drugi prije kazali bili. Moždani ostanu i u mrtvacu, a često sasvim bez ozlede i mane, pa ipak .neima u njem niti života, niti misli ikakove. Istina je ravno, da su moždani centralni organ, s kojim svi živci stoje u svezi, pa da tim on prinaša čovjeku utiske vanjskoga svieta. Ali je golema razlika medju onim, koj gradivo prinaša, i onim, koj njim poslnje. Moždani su kao ogledalo; u njem cakle se sve stvari, osim njega samoga. Ali zar ogledalo zrcali samo sebe? ili znade-li za ono, što se u njem odsieva? Toga niti mi neznamo, dok unj nepogledamo. Tako primaju poput ogledala i moždani predmete, ali oni nemisle, niti nemogu kao tvar misliti, nego duh shvati sliku i o njoj razmišlja.

To ćemo primjerom još bolje razjasniti. Stavimo, da čujemo izgovorit rieč Napoleon ili Bismarck, a da vidimo sliku Pia IX. One rieči i ova slika za tjelesna osjetila sluha i vida nisu ino van zvuk i pogled. Ali koliko se tu u isti mah rodi mislih, koliko se probudi uspomenah, kako se s jedne strane pojavi osjećanje zlovolje, a s druge čuvstvo ljubavi i štovanja. Sve ove misli, uspomene, osjećanja i sudovi ipak su nješto više, nego-li sgoljni zvuk u uhu, odsjev u oku, i uzdrmanje moždanah. Tu neima dakle druge van priznati, da ima njeki viši princip, koj sam može proizvoditi duševne učinke, a to je duhovna duša.

(Ostatak drugi put.)

Niz bisera nebeskoga.

(Piše ga *Gj. M. B—čki.*)

IV.

Sv. Vladislav, kralj ugarski.

(Po Dr. Th. Stabellu, Lj. Doninu i Ant. Slomšeku.)

Blago zemlji, gdje je kralj plemenit.
Crkov. 10, 17.

Zadje-li jedno sunce, to će poslie kratke noći izaći drugo. Poslie smrti slavnoga ugarskoga kralja sv. Stjepana postade Ugarska pustim razbojištem, gdje se borilo i otimalo za priestolje, bunilo proti svakomu redu državnomu, i neprestance ratovalo sa mirnimi susjedi. Stjepanova nećaka Petra izagnaše iz Ugarske sbog silne okrutnosti i velike razuzdanosti njegove, a nasliedio ga Stjepanov stric Andrija, koga su buntovnici prisilili, da je morao sve kršćanske crkve razoriti, pogansko bogoštovje opet uvesti, a poganske običaje, poganski način življenja u svojoj državi podnositi. Da si osjegura nasljedstvo na priestolju, dade si sedmogodišnjega sina Salamona svečano okruniti; ali se s toga zavadio s bratom Belom, komu se takodjer zaželjelo vladati, i braća se medju se pobila, te Bela nadvladao i Andriju s ovim svietom razstavio. Po smrti Belinoj izvikaše Niemci mladjanoga Salamona kraljem, i bude po drugi put krunjen; Belini pako sinovi, Gejza, Vladislav i Lambert, moradoše u Poljsku pobjegnuti, dok bi se s kraljem nagodili, po kojoj nagodbi priznaše oni Salamona kraljem, a njim budu kano vojvodam posebna zemljišta u Ugarskoj podčinjena Nu nije liepa ota sloga dugo potrajala; poslie njekoliko godinah, za kojih su Gejza i Vladislav kralju vjerno služili, bilo to u mirno ili ratno doba, narušiše zlobni jezici blagi mir i dadoše povod groznomu proliću krvi. Salamon bude pobijen, a stališi ga kano izdajnika — što se htjeo njemačkomu caru kano vazal pokloniti — sa priestolja sbaciše, na što se vojvoda Gejza okiti grimizom. Za njim sliedio je god. 1077. hrabri njegov brat Vladislav.

Rodio se Vladislav u Poljskoj god. 1031., gdje mu otac pribježište našao, i gdje se oženio s kćerju domaćega vojvode. Zasjednuv pako Andrija priestolje, pozva si brata Belu natrag u domovinu, i dade mu treći dio zemlje kano vojvodinu. Mladoga je Vladka vrla majka dobro odgojila, mladjanu je svoju dobu u svojoj domovini sproveo, te si ovdje doskora poštenim svojim srcem, liepimi kriepostmi, ozbiljnošću, hrabrošću i žarkom gorljivošću za istinu i pravdu obćenitu ljubav i svestrano štovanje stekao. Otac mu a i brat sjedjahu na kraljevskoj stolici; njega pako, kraljevića po krvi i nasljedstvu, okruživahu takodjer raznolike zamame i pogibelji, ali

Digitized by Google

je on ostao kod svega toga čedan, čista i pobožna srca, te išao upravnim putem krieposti. Godine 1077. umre Gejza, i sabrali se stališi, da biraju novoga kralja, pa premda je jur dva puta krunjeni Salamon, koj se još u tvrdjavah Požunu i Mošonju čvrsto držao, sve i posljednje sile napregnuo, da se ovaj put krune dočepa, mimoidje ga ipak ta slava, jer je svećenstvo, plemstvo a i vas puk naginjao vrlomu vojvodi Vladislavu. Jedni se opominjahu njegove čednosti, umjerenosti i triezností, njegove pravednosti, mudrosti i hrabrosti; kako on negine za zemaljskom slavom, neugadja si putenim slastim, kroti svaku neurednu strast, goni svaku sebičnost i svaku nesdušnost, kako je u svih nesgodah i težkoćah uviek obziran i prilježan. Drugi opet slavljahu njegovu blagoćudnost, krotkost, njegovo velikodušje i čovjekoljubje; kako je uviek bio miran, svakomu prijatelj, prama svakomu blag i mio, pravi otac ubogim, zaštitnik nevoljnikom — prijatelj puku. Pače sama ga već njegova veličanstvena osoba — bio je za glavu veći od svih, — njegova plemenita vanjština, njegovo umiljno držanje i misaon izraz njegova lica — bio je najljepši čovjek u svom narodu, — označivahu kano da je za vladanje rodjen. Pa ga i sbilja na državnom saboru izabraše jednodušno za kralja.

Čvrstom rukom zahvati Vladislav žezlo, kojim će toli nemirno i uzrujano kraljestvo vladati; ali kako je ćutljiv i nježna srca bio, nehtjede se dati kruniti, dok god se Salamon sasvim krune neodrekne. Sazove namah sabor na Panonski brieg, da se posavjetuje, kako bi se mogli toliki zločini prepriečiti a nutarnji mir osjegurati, te kako bi se opet mogao stari red u zemlji povratiti. U ovom saboru uglaviše način, kako se ima gradjanska i sudbena uprava rukovoditi; odrediše najvišega sudca državnoga palatina, a u svakoj županiji posebne velike sudce; stališi zavjeriše se težkom zakletvom, da će uglavljene zakone sami vršiti, ali ujedno dobro paziti, da ih i drugi vrše. Za vrieme sabora nastojahu biskupi, da izmire kako kralja sa Salamonom; Vladislav je bio na sve sklon, on bi bio podielio, pače sasvim odstupio kraljestvo svomu suparniku, ali se oprieše tomu svom silom svjetski velmože, videć u tom vrelo novih smutnjah. Napokon privoli Salamon, da će s kraljevskom časti i s kraljevskimi dohodci kano zasebnik mirovati. Ali se naskoro pokaza jasno, da je Salamon nevjera; pokajao se nevriednik, što se tako lahke ruke odrekao krune, pa stao nanovo petljati, pače kralju o glavi raditi: pozove ga pod obrazinom prijateljstva k sebi u goste, — da se ga onda rieši. Vladislav je došao, ali s oružanom pratnjom najotmenijih svojih velmožah; Salamona zatekoše u zlom djelu, dokazaše mu grdnu namjeru — i zatvoriše ga u Višegrad; nu za malo pustiše ga opet na slobodu, ali u zao čas, jer je i opet stao šarati. Ode ponajprije u Njemačku, ali kad ga tamo nehtjedoše podpomoći, prodje k Pečencem i Kumancem, s kojimi je više putah u Ugarsku navalio i nemilice haračio, dok ga napokon Vladislav hametom nepotuče, a on kano neznan bjegunac bez traga i glasa izgine. Kako njeki hoće, pokajao se taj hudobni Salamon za svoja zla djela i dokončao život svoj u strogoj pokori, živeć kasnije pustinjački život u Istri.

Kako je Bog pobožnoga kralja oslobodio toli zlobna neprijatelja, tako je takodjer blagoslovio njegovo oružje u boju proti ostalim protivnikom, i jedina mu je sad briga bila, da utvrdi i ojači svoju kraljevinu. Ponajprije pokorio je oporne Čehe, svladao Ruse i Poljake, i time si osjegurao mir kraljevini a sebi stekao neumrlu slavu. Imao je i s Hrvatskom posla. Posljednji kralj hrvatski Zvonimir umre bez potomka; s toga nastade u Hrvatskoj obća smetnja, jer svi se velmože otimali za priestolje. Obudovljena kraljica Liepa, sestra sv. Vladislava, uteče se u toj smetnji k bratu, a i još ga njekoji velikaši pozvaše na pomoć, koju im on rado pružio, te s lahke ruke gornji dio Hrvatske predobio, gdje je takodjer mir povratio. Kako je pobožan bio i jednako se brinuo za tjelesno i duševno dobro svojih podanikah, vidio je, da su ljudi po onih stranah, kud je oružanom rukom prolazio, vrlo zapušteni; s toga utemelji u Zagrebu biskupiju god. 1091. i postavi njekoga Duha, rodom Čeha, čovjeka vrlo pobožna i kriepostna, prvim biskupom. Nije dakle s gorega, što sam se odvažio, da nacrtam život toga pobožnoga kralja, koj je utemeljitelj naše zagrebačke biskupije, što je prije njekoliko godinah, god. naime 1856., podignuta na čast nadbiskupije, i bilo bi dobro, da se naš narod pobliže upozna s otim svetcem, i da ga više uzčasti kano velikoga dobročinitelja. Dok se on u Hrvatskoj bavio, navališe opet Kumanci velikom silom u Ugarsku, pustošeć posvuda, kud bi prolazili, i vodeć hiljade i hiljade ženah i djece u robstvo; što ga prinukalo, da je morao ostaviti Hrvatsku, te je više nikad ni vidio nije, a ova uzčuvala tako samostalnost svoju i riešila se svakoga tudjinskoga upliva. Kumanci misleć, da je Vladislav ponajbolje s Hrvati zabavljen, skupiše se kod rieke Temeša, da se bezbrižni odpočinu; u to ih zateče Vladislav, i sa svih stranah obkoli, te tako silu potuče; ali većinom budu pohvatani i skloniše se, da prime sv. krst, s toga jih Vladislav naselio u današnjoj Jazigiji. Vladar njihov stao jih doduše natrag zahtievati i oružati se proti Vladislavu, ali ga ovaj pobjedio i svojom rukom ubio. U tom boju toliko su ugarski vojnici oduševljeni bili za sv. vjeru, i toliko se kraljevoj mudrosti i svetosti povjerovali, da jim se svaki njegov čin i svaka naredba činila živim čudom. Izmučeni gladom i žedjom dovukoše se težkom mukom na bojište, i stadoše vikati, da jim se dade hljeba i vode. Kralj posveti pobožnom molitvom odredjeno mjesto, gdje će se imati za boj spremni postaviti. Podignuv se sa skrušene molitve uzme jih gladne tješiti, i eno ukaza se iznenadce stado bivolah, a gdje bi konj njegov udario kopitom o suhu zemlju, probiše živa vrela okrepne vodice. Pobijeni neprijatelji

Digitized by Google

bacahu putem novce i dragocjenosti svoje, nebi-li time progonitelje svoje prevarili; ali su Ugri slabo na to pazili, već složno izpred sebe kletoga dušmana gonili. I tuj im je molitva kraljeva pomogla, koja je stvorila zlato i srebro prostim kremen-kamenom. Pošto je tako Vladislav utvrdio granice kraljevini svojoj, a osjegurao joj mir od vanjskih neprijateljah, sazva god. 1092. i opet sve duhovne i svjetovne stališe, da utamane i zadnje tragove poganstva, što se opet stalo po Ugarskoj micati. Mnoge crkve, što su za nutarnjih nemirah porušene, moradoše dotične obćine opet sagraditi, kralj im je potrebitu spremu, a biskup crkvene knjige nabavio; po nedjeljah i blagdanih bijahu prepovjedani sajmovi, javna djela istim takodjer židovom, pače i sam lov; sve poganske žrtve i molitve kod vrelah, na pećinah i pod raznim drvećem bijahu pod kazan iste smrti zabranjene; inostrani svećenici moradoše se svjedočbom o prvašnjem svom životu izkazati, a nije jim bilo slobodno zemljom se povlačiti. Krom toga, što je pobožni ovaj kralj tolike koristne zakone stvorio, bio je on sam najljepši primjer prave pobožnosti i savršeni uzor svake krieposti. On je podigao mnoge crkve, utemeljio više biskupijah, svojim podanikom sam sudio i branio slabe proti jakim. U crkvi nebi ga drugčije vidjeli, nego klečeć u dubokoj poniznosti pred Bogom. Svaki bi dan klečeć sv. misi pribivao. Najmilije mu je bilo moliti i kraljevske svoje velike dužnosti svjestno i točno obavljati. Tielo je svoje krotio strogim postom i mnogim bdienjem, a ono malo, što je spavao, bilo je ponajviše na tvrdoj zemljici, ili bar na tvrdoj prostierki. Čistoću je u toliko ljubio, da se unatoč svemu nagovaranju od strane svojih savjetnikah nehtjeo ženiti, nego odlučio prvotnu svoju nedužnost netaknutu sa sobom u grob ponieti. Za sirote i uboge se mnogo brinuo, a milostinju im skoro razsipno dielio, te je bila rieč po Ugarskoj, da ugarski kralj nezna ništa drugo, nego zidati bolnice, dizati crkve i ubogim dobro činiti; ali je on dokazao, da je ta rieč lažljiva, jer je svagdje na svom mjestu bio. U ratu imao je taj običaj, da je prije bitke zapovjedio svojim ljudem držati trodnevni post i javne molitve, a sam im je liepim svojim primjerom prednjačio; nije dakle ni čudo, što je toliko sretan bio u boju proti dušmanom svojim, kad su mu sami angjeli na pomoć bili. — Za one težke razmirice medju papom Grgurom VII. i carem Henrikom IV. ponudiše Niemci Vladislavu krunu, ali je on sjajnu otu jabuku na prosto odbio, težeć više za svetošću, nego za vanjskim ugledom i slavjem.

U to vrieme bodraše gorljivi pustinjak Petar amienski po Italiji, Francezkoj i Njemačkoj kršćanske narode, neka bi digli križarsku vojnu proti selčukskim Turkom, koji su svetu zemlju ugrabili. On je na svoje zdrave oči vidio, kako je njekoč sveta zemlja bila slavna i odista sveta, a kako ju sada dušmani poniziše i opoganiše, pa je sve živo izrisao: kako nevjernici hramove pogane, žrtvenike ruše, sveto posudje zlorabe, kršćane bičuju, u tamnice okovane bacaju, kako žene i kćeri skvrne; kako se sada razliegaju onuda psovke samo i divje kletve barbarah, kuda su njekoč pobožne molitve i svete pjesme zamnievale; kako se sada tamo vruća krv mučenička prama nebu puši, gdje se prije miomirisni tamjan kadio. Jauk i lelek iztočnih kršćanah odjeknuo je cielim zapadom, i sve se silno uzrujalo; papa Vrban II. nagovaraše u saboru, što se u Piačenci mjeseca Ožujka g. 1095. držao, sve prisutne, neka bi se zakletvom obvezali, da će stupiti u sveti savez, čim začuju božju volju i božji glas. Kralj Vladislav izjavi po svom poslaniku, da je na svaki bogougodni posao sasvim pripravan. Oko uzkrsa iste godine dodjoše k njemu poslanici englezkoga, francezkoga i španjolskoga kralja, i ponudiše mu vojvodstvo nad cielom križarskom vojskom, što bi se imala u kasnijem kojem saboru (u Klermontu) urediti. Svetom njekom radošću saslušao je Vladislav otu ponudu i mahom se zavjetovao, da će želji tolikih otmenih vladarah zadovoljiti, te se stao na taj važni posao marljivo spremati. Ali mu nije bilo sudjeno, da pobožni svoj zavjet izvrši: u najljepšem oružanju i spremanju stalo mu nestajati tjelesnih silah, i to ga opomenu na put — ne do groba Isusova, nego u svoj vlastiti grob. Dade sazvati sve stališe i redove svoje prostrane kraljevine u Njitru, gdje se otčinski s njimi oprostio, i svetu dušu u Gospodinovo krilo predao dne 28. Srpnja 1095., da uživa zasluženu slavu.

Sveto njegovo tielo bude preneśeno u Veliki Varadin, i tamo sahranjeno u Gospinoj crkvi, što ju on dao sazidati. Mnogo su žalili i naricali Ugri za velikim, hrabrim i svetim kraljem svojim; nemogahu nikako vjerovati, da se on od njih oddielio, već si predstavljahu u svojoj prostodušnosti, da još uviek — nevidiv s neba nad njimi vlada. Plemić njeki morao od nužde kod njekoga bogata grofa založiti srebrnu zdjelu, što ju jednom od kralja na poklon dobio, a nemilostivi grof stade tvrditi, da je to njegova zdjela, i da mu je bila ukradjena. Dodju oba pred sudca, a ovaj stavi zdjelu na kraljev grob s riečmi: „Blagopokojni je kralj za života na ovoj zemlji uviek pravo sudio, a on će i u nebu pravo dosuditi. Koj si od vas dvojice zdjelu bez ikakve kazne s ovoga posvećenoga mjesta odnese, tomu i pripada!“ Drzovito će grof za njom posegnuti, ali se u taj čas nadje na tlu, kano da mu je pala težka kaplja; plemić si odnese velikim strahopočitanjem svoje dobro — a prisutan puk slavljaše Boga u njegovom svetcu. Mnoga druga čudesa, što se još na njegovom grobu prigodiše, dadoše povod, te se njegovo slavno tielo god. 1192. s dozvolom rimske stolice diglo iz groba i na častnije mjesto na štovanje izpostavilo, a god. 1198. pribroji ga papa Celestin III. svetim, a blagdan mu bude ustanovljen na dan 27. Lipnja, koj se dan i u Zagrebu na kaptolu pro choro et foro svetkuje. U vrieme, kad bje svetačno svetcem proglašen, ukazala se nad nje-

Digitized by Google

govim grobom sjajna zviezda, koja se dva ciela sata vidjela. I mnoga se druga velika čudesa prigodila; s toga mu ime: kralj čudotvorni.

Sv. Vladislav, kako jur spomenusmo, utemeljitelj je biskupije zagrebačke i treći njen zaštitnik. Njegove svete kosti čuvaju se u Velikom Varadinu, ne pako u našem Varaždinu, kako to njekoje legende pogrješno poviedaju, a u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj čuva se kost od njegove ruke u srebrnoj, sa dva rubina urešenoj ruci, koja drži sjekiru, i koju je god. 1690. dao načiniti Ivan Znika, tada kanonik-čuvar kaptola zagrebačkoga. Na Vladislavovo pripuštaju se pobožni vjernici k cjelivanju ote svete moći.

Sveti Vladislav slika se najobičnije u svečanom kraljevskom odielu, u ruci mu bojna sjekira; ali ga i na druge kojekakve načine slikaju s jelenom, s pratnjom angjelah, ili kako mu angjeli sveto tielo na mrtvačkih kolih voze.

Družtvo za podporu siromašnim pripravnikom učiteljskim.

Dne 12. Prosinca prošle godine ustrojilo se družtvo za podporu siromašnim pripravnikom učiteljskim u Zagrebu. Već o zametku njegovu i prvom razvitku htjede sreća, te i ono uvrsti u imenik temeljnikah imena muževah, koja se štiju u upisnoj matici svakoga družtva, što kojim god putem smiera na boljak i napredak naroda, a do njih se poredao dobar broj darovnikah s liepim darom. — Jurve osjetiše štićenici ovoga družtva blagodat, čim se je o družtvenu novcu njekolicina doslje prehranila, nabavilo se knjigah i namirilo drugih potrebštinah — sve za prieku nuždu. Nego više se toga potrebuje jošte za temelj tomu družtvu. Svota zakladnica nije dorasla do tisuće, a ove godine, nedotičući godišnji prinos, moralo se od nje svaki mjesec štogod uštipnuti, prem jedna točka družtvenih pravilah kaže, da se jedan dio i godišnjega prinosa ima zakladiti. K tomu obazreš-li se na obseg družtva, imena temeljnikah i prinosacah kažu, da su k družtvu prionula, osim njekolicine o postanku u Zagrebu boravivše, samo gospoda u Zagrebu prebivajuća, prem i od samih Zagrebčanah družtvo jošte izgledje milostnicah rukah. Istina je, njemu je jedva polovica godine; nu uzme-li se na um, da u nas plamen za liepu pomisao brzo plane i liepo se uzvije, ali brzo i legne, nebudi zamjere, ako se rekne, da se doslje s uspjehom ponositi nemožemo. Ponielo je dosta slabo. —

Da pako družtvo posegne dalje, te mu se uhvati koren po svem narodu, kako se družtvena svrha posredno tiče svega njega, odredi odbor trojicu odbornikah, neka na sve krajeve poištu muževah, koji bi na se preuzeli čast družtvenoga povjerenika, t. j. u svojoj okolici namolili članovah stalnih i opet darovnikah, te prinose i darove slali ovamo družtvenomu odboru. Kako tko uzme, posao je to lahak i težak: lahak, komu u njedrih kuca veće srce, a razborita mu glava umje uhvatiti ljepšu sgodu, te se umiliti, za koga znade, da bi mogao odkinuti koju paru; a težak bora mi, gdje ili nije pao u ruke čovjeku skroz dobre volje, ili ako je oko uprošena povjerenika sama suha drenovina, iz koje uz najbolju volju i medena usta nemože iztisnuti kâpi. —

Spomenuta trojica obratiše se na muževe svakoga staleža, za koje bijahu kano sjegurni, da prošnje neće odbiti. — Nego dva tri-li odgovora svjedoče, da se njih nije našlo onoliko, koliko jih je uprošeno, a bojati se je i više nećavih odgovorah. Tomu bi znalo biti krivo, što se morda nerazumiemo, prem su uz propratnicu poslana i družtvena pravila, koja sama kažu svrhu družtva, i prem je ova u svoje vrieme bila razložena u novinah. Neće dakle biti u nevrieme jošte koja besjeda o potrebi i svrsi družtva.

Svatko razuman previdja, kolike je ciene pučko učiteljstvo po narod, prosvjetu mu i obrazbu ćudi; a previdja i to, da bi pučki učitelj prazne glave, a k tomu morda i nesputana života u obćini više učinio zla nego dobra. Česa tko neima, toga ni dati nemože, dakle niti nenaobražen obrazovati. To polažemo kao gotovu očevidnu istinu. — Za taj pako stalež imalo bi pripraviti vrstnih glavah učiteljište ili praeparandija — pripraviti u dvie godine! Tude dakle valja i učiteljem i učenikom upreći sve sile; tude treba neumorna truda oko nauka, ter temeljito proučiti sve mnoge struke, bez kojih se nemože da bude valjalim učiteljem, a opet liepe prilike, stroge pazke i naputka, da mladić privikne životu kriepostnu i značajnu.

Pa kakovi mladići dolaze u taj zavod? Pogledom na prvašnje učione i znanje ima zakon, a taj se obdržava. Druga je pogledom na obskrbu. Učiteljski stalež nepruža sjajna izgleda niti na časti niti na blago, što bi čovjeka mamilo, pak zato niti u učiteljsko pripravilište neide bogatir. Bogatiji ili uče dalje, ili ako nisu za višji nauk te zapnu, okreću po izdašnjem obrtu i prometu za boljim kruhom. Pa nije to siromaštvo svih naših pripravnikah niti srednje ruke. Hajde da jih u tom pogledu sdušno poredamo.

U prvi red idu domaći zagrebački sinovi. Njebrojimo medju najbogatije, makar da su siromašna roda; jer imadu barem stalan krov, kamo će se zakloniti, i sjegurnu koru kruha. Bez svoje brige posebne neuče svi ni ovi. U drugi red idu mladići iz drugih gradovah ili selah, kojim stan i hranu plaćaju ili pomažu plaćati roditelji, ili tko od roda. Takovih je opet malo. U treći red idu sirote bez otca i matere, ili sinovi takovih roditeljah, koji se sami s ostalom si djecom doma bore s nevoljom. — Od ovakovih trećega reda polazeći u učiteljište često se nadje te nedonese na zapis do slabu odoricu na sebi i komad papira (školsku svjedočbu) u

Digitized by Google

ruci. — Početkom tekuće školske godine bijaše tužne trke, vike i pomaganja; jer jedan je bez stana i hrane, drugi bez čvršće ljetne oprave, a kamo-li bolje zimske, treći bez knjigah, a razmjerna množina bez svačesa. Učitelji praeparandije i glavnih učionah gradskih s ravnateljem pobrinuše se za nje, kako se u prvi mah i za prvu potrebu dade, što otvarajuć svoja vrata i kese, što kucajuć na tudja. Po svoj dobroj volji i brizi nikomu nije preteklo; ali dobro dodje barem donle, dokle se je ustrojilo družtvo, te jim ono koliko toliko moglo pomoći.

O čem dakle valja siromašnim pripravnikom živjeti?

O podpunoj obskrbi žive njih jedva petorica šestorica; a ostalih preko petdeset evo kako živu. Osmorica dobivaju štipendij, dva po 120, a ostali po 73 forinta. To je sreća; ali ako nije od druguda pomoći, ni ob tom se neda proživjeti. Dalje valja jim živjeti o vlastitoj zaslužbi t. j. privatnoj obuci ili instrukciji. Ali na istu zaslužbu odsudjen je mnogi pravnik, gimnazijalac i realac; povrh toga ima i nižjih činovnikah, koji će rado zaslužiti si štogod k malenoj plaći privatnom obukom. Nije dakle lahka stvar ni naći instrukciju, a tekar ne mastniju, koja bi bolje obskrbila. Gdje je stan i hrana, pak se srećom uhvatila instrukcija, hajde prolazi; ali gdje kukavac bez toga i uhvati instrukciju, n. pr. jednu za stan, drugu za objed, ili oboje za jednu, od kuda mu oprava i knjige? Od kuda sve onomu, tko ostane bez ičesa, a drugčije darovit je i vriedan, te bi grehota bila za njega, da morade poći drugamo?

Eto dakle o čem i kako živu pripravnici. — Moglo bi se jošte kojom crnom, al' istinitom crticom kano primjerom narisati, kamo nužda može dognati mlada čovjeka, pak i pripravnika; ali nije prema namjeri. Samo recimo, da je briga za živež i drugu obskrbu, kako se samo po sebi razumje, golemom zaprekom napredku u nauku, a često dovede mladića u moralnu propast. Dàkako ima gotovoj nevaljalštini prieki liek — odagnati; nu druga je uzčuvati vrlinu. Hoćeš-li, da ga uztegneš od zle prilike, valja da mu pružiš ljepšu; hoćeš-li, da odbiješ od njega nepoštenu milostnicu ruku, koja ga u nuždi misli zakapariti za uviek, valja da mu se pruži u pomoć poštenija. To ako nemože biti za sve, barem da je za vrlije. Mnogo toga u obće potrebuje se jošte za ovaj zavod. Dokle je briga zemaljske vlade, dotle se je u nje molilo, i moliti će se, a dokle se smiera, da se razjasni potreba družtva za podporu, dotle, mislimo, da je razjašnjena.

Netraži se tude golema zaklada, koja bi nosila na tisuće godišnjega prihoda. Sreća će biti, ako barem bude nosila na stotine, da se vriedni siromasi uzmognu nadariti kojim komadom oprave, knjigami i drugimi školskimi potrebštinami, a u bolesti liekom. Zna se, da je u nas puno potrebe, te da se traži u mnogo ime i sa svake strane; ali ova potreba i golema je i odavna već viče. Svota osječena za temeljni i godišnji dar najmanja je, što se može osjeći za družtvo. Pak i svaki dar, bio kako malen, s hvalom se prima. Dobro bi došao i svaki nenovčan dar, što bi mogao rabiti za družtvenu svrhu.

Stalo je svemu narodu do toga, da dobije vrstnih učiteljah za puk; preporučamo dakle družtvo za učiteljski naraštaj svemu njemu; stalo je najpače svećenikom do vrlih pomoćnikah oko pučke prosvjete; stalo je učiteljem do vještih i značajnih mladjih drugovah: najpače dakle preporučamo ga njim.

Odbor družtva za podporu ubogim pripravnikom.

Viestnik.

Iz Zagreba. Već dugo nedobismo nikakova glasa, pa radi toga nemogasmo niti svoje cienjene čitatelje obaviestiti o izkapanju podzemnoga hrama sv. Klementa pape u Rimu, u kom je zakopan sv. Ciril. O dosadanjem uspjehu i dobitku toga izkapanja izviestio je družtvo za povjestnicu i starine Jugoslavenah u Zagrebu njegov počastni član, poznati rodoljubni dubrovčanin knez Medo Pucić, a priložio je svomu dopisu i tri liepe slike, predstavljajuće dosadanje nalazke u pomenutom hramu, štono se stranom izvjestno, stranom po svoj prilici odnose na slavenske apoštole. Slike izručene su ovdašnjemu narodnomu muzeju, a pismo, pisano u Rimu na 28. Veljače t. g. te pročitano u odborskoj sjednici rečenoga družtva dne 9. Lipnja t. g., glasi ovako:

Slavno družtvo! Desivši se koj dan u Rimu, posjetih jednom najstariju crkvu, hram sv. Klimenta pape rimskoga, o kojoj je rieč, da je tamo ukopan naš prvoučitelj sv. Ćiril. Već ima tri četiri godine, da mu traže grob, i već su dvie trećine podzemne crkve, koja je sva zemljom nasuta, izkopali, očistili i mnoge dragocjenosti, mramorne stupove, starinske ikone, zidine i crkvena posudja odkrili i na vidjelo stavili. Žalibože još na grob nenaidjoše, ali je dobra nada, da će prije poslje i do njega doći, jednom, jer nisu još izkopali najznamenitiji dio crkve, što pod velikim oltarom leži, a drugo, što su već medju ikonami našli jednu, gdje je predstavljen prenos tiela sv. Ćirila s Vatikana u ovu crkvu; a ja imam čast poslati slav. družtvu snimak ove ikone litografiran. Prilažem tomu još druge dvie kartine; u jednoj sv. Ćiril prima od cara (bugarskoga?) nalog, da pokrsti narod, i već na drugoj strani iste kartine naš svetac bavi se krštenjem, a u drugoj, medju ostalimi svetci, koje časti ova crkva sv. Klimenta, nalaze se u sriedi dva bezimenjaka, za koje se misli, da je jedan sv. Ćiril a drugi sv. Metod.

To je sve, što spominje naše svetce u podzemlju Klimentovom, ako se još što nadje i dodje meni do

Digitized by Google

znanja, bio gdje bio, neću propustiti, da neobaviestim slavno družtve o novom nahodu. — Ja sam

slavnoga družtva član počastni
Medo Pucić.

Iz Ugarske. Dne 10. Lipnja svečano je na Panonskom briegu ustoljen dne 5. Rujna 1865. izabrani, a od nj. veličanstva na 2. Stud. iste godine potvrdjeni arciopat Krizostom Kruč. Običajni blagoslov podielio mu je preuzvišeni papinski nuncius Marian Falcinelli-Antoniacci, koj je sam god. 1822. bivši mladićem od 16. godinah u red benediktinski stupio, g. 1843. opatom sv. Pavla izabran, g. 1853. biskupom forliskim, a 1857. nadbiskupom atenskim in part. bio imenovan.

Iz Rima. Sv. poenitenciarija razposlala je nedavna po nalogu papinu na sve talijanske ordinarijate naputak, kako se s crkvene strane ima vladati naproti novomu zakonu o gradjanskoj ženitbi. Ima u njem 8 članakah, a podpisao ga je kardinal A. M. Cagiano 15. Siečnja 1866. Poglavita jezgra jest mu na kratko ova: Iz crkvenoga nauka u obće, a napose iz spisah sabora tridentinskoga (s. 24. c. 1. de ref.) vidi se, da medju kršćani bez propisanoga crkvenoga blagoslova nemože da bude valjane ženitbe s otajstvenom svezom, dosljedno dakle, da svaka sveza medju mužem i ženom bez otajstva, ma bila i kriepošću gradjanskoga zakona sklopljena, nije ništa drugo „van sramotno i kužno priložtvo." Svjetovna vlast neima prava vezati i riešiti; svako dakle čeljade, koje ostane samo u gradjanskoj ženitbi, jest „pravi priložnik ili priložnica," a svako opet, koje gradjanskim zakonom pusti razriešiti crkvenim načinom valjano sklopljenu ženitbu, te sklopi drugu, čini preljub, te je oboja stranka nesposobna za odriešenje. Da se ipak od vjernikah odvrate neprilike i kazne, a za korist djece i za uklonit se pogibelji višeženstva, imadu se mladjenci poslje crkvenoga vjenčanja staviti i pred svjetovnu vlast, da se zadovolji i državnomu zakonu, al' ipak s nakanom (kakono Benedikt XIV. u svojem breve-u od 17. Rujna 1746. „Redditae sunt Nobis" propisà) ovršiti samo „puki gradjanski obred." S toga uzroka neka župnik nepripusti na crkveno vjenčanje bez obzira one, kojim bi gradjanski zakon branio ženitbu, te s toga poslje nebi priznani bili (od države) za zakonite. Dogodi-li se pako, da se iz neobhodne nužde obred gradjanski morade učiniti prije crkvenoga vjenčanja, to mladjenci nesmiedu stanovati skupa dotle, dokle se ženitba nesklopi coram facie Ecclesiae.

Iz Englezke. Englezko i inozemno protestantsko bibličko družtvo izdalo je nedavna „Ulomke iz 61. godišnjega izvješća $18^{64}/_{65}$." Dočim se druga biblička družtva stežu više na svoju zemlju, te biblije ili od nje dielove izdaju samo u materinskom jeziku, ono hoće da obskrbi sve kršćanstvo svakoga jezika, a naravno većina prolazi u europejskih jezicih. Zadnje godišnje izvješće nemože da se nahvali liepe prodje tim biblijam. Posao napreduje većim mahom svake godine, grade se za biblije nove kuće i knjižare, a namiešta više raznašalacah. Prije svega kaže se s veseljem novo polje, na koje je družtvo stupilo. „Austrija se sada smie smatrati kao dio prostranoga polja, nakićen uspjehom, jer su u tri velegrada austrijskih zemaljah — Beču, Pešti i Pragu — nakladana skladišta pod jamstvom zakonite zaštite." I u Portugalskoj smie se već sada biblija tiskati i prodavati. U Meksiku je car nemareći za prosvjed biskupah na djela družtvena dao udariti svoj pečat. Prinosci skočili su preko 100,000 funtih. U tri posljednje godine razpačalo je družtvo preko 7 miliunah komadah, a to je više nego sve, što je u prvih 26 godinah družtvo uradilo.

(Knjižlov.) Upravo izadje tiskom i troškom Albrechtovim: Severila ili slika iz progonstva kršćanah u Sisku. Historična pripoviest iz četvrtoga stoljeća, napisao ju Ivan Krst. Tkalčić. — Ta knjiga tiskana na većoj osmici, str. XXII. i 248. s dodatkom rimskih sisačkih spomenikah, može se dobiti za 1 st. 20 novč. u svih ovdašnjih knjižarah.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Blaž Mračić, duh pomoćnik, premješten je iz Kutjeva u Požegu.

Poziv na predplatu

na drugo polugodište

„ZAGREBAČKOGA KATOLIČKOGA LISTA."

Izmakom tekućega mjeseca Lipnja izvesti ćemo na kraj prvo polugodište „Zagrebačkoga katol. lista." Radi toga molimo uljudno onu gospodu, koja su si ovaj list ili samo naručila, ili samo za prvu polovinu godišta nanj predplatila, da nam dotičnu predplatninu čim prije izvole dostaviti.

Budući imamo još i za prvašnje godine predplatnine na dugu, s toga molimo one, kojih se to tiče, da istom prilikom nezaborave i preostali svoj dug podmiriti.

Predplatnina na „Zag. kat. list" iznosi na pol godine:

Za one, kojim se šalje poštom, 3 st. 15 nč.

Za one, koji sami dižu list u odpravničtvu, st. 2 50 novčićah.

Uredničtvo „Zag. kat. lista."

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 26. **U ČETVRTAK** **28. LIPNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Duhovnost duše.

(Ostatak.)

Materialisti uvidjaju dobro, da su pobijeni; pa jerbo svojim krupnim i sirovim materializmom nemogu prodrieti, traže zaklonište za utančenim i ugladjenijim, te vele: Kada tvrdimo, da su moždani djelujući i životvorni princip u čovjeku, nemislimo moždane tvarne, nego tvarnu silu, štono leži u moždanih, mislimo naravnu, prirodjenu jim snagu. Kao što svako tielo, — tako umuju nadalje — kriepostju njekoga neodoljiva unutarnjega zakona, naime zakona teže, teži k središtu zemlje, ili kao što životinja radi prema prirodjenom si nagonu, vatra prema naravi svojoj gori i grije itd.: tako ima i u moždanih naravna sila, koja proizvodi misli; pa tako ono, što mi zovemo dušom duhovnom, nije ino van prirodna sila.

Smiemo-li to dopustiti? Nesmiemo i nemožemo, ako nećemo da dodjemo u sukob s razumom i izkustvom svojim. Sve su prirodne sile omedjašene, te nemogu ništa više proizvesti, van koliko jim je podano snage; sve su prirodne sile neslobodne, te moraju prema naravi svojoj djelovati. Podvuci izpod kakove hridine podlog, pa će se uslied zakona teže morat strovaliti, a neće se moći sama uzdržati. Kada vatra zahvati kakovo gorivo, mora ga, ako se jačom silom nezapriečí, sažeći, a nemože o sebi usried paljenja prestati. Kada pčela svoje stanice gradi, a pauk plete svoju mrežu, to te životinjice nemogu to inače praviti, van kako je to bivalo već prije tisućah godinah. Sve su dakle prirodne sile ograničene i nemogu svojih medjah prekoračiti. Je-li tako i s našom dušom? Je-li i ona tako izključno vezana o kakov zakon, komu nebi nikako mogla odoljeti? je-li i nju sili štogod na njene odluke? djeluje-li i ona samo jednostrano? Ili nemože-li ona sada na kakov čin se odlučiti, a kasnije odanj odustati, ili ga na pol samo izvršiti? Nemože-li ona danas biti srčana i odvažna, a sutra neodlučna i bojazljiva? Nemožemo-li sada ovo i ono naumiti, a malo za tim sve to opet preumiti? Gdje se nahodi išta slična u prirodnih silah? Ili sastavite na skupno djelovanje sve prirodne sile, jeda-li će one sve moći prevladati dušu, čim ova nebude htjela? Sve sile ovoga svieta nemogu premoći duševne snage; razum i volja premašuju svako nasilje. Tielo je moći ubiti, ali neima zemaljske vlasti, koja bi dušu, dok neće, na što prisiliti mogla. Svaka prirodna sila proizvodi samo, što je tvarno, a duša uzpinje se do duševnih predmetah; svaka je prirodna sila sliepa, a duša izpituje i prirodne sile, te joj ove služiti moraju. Prirodne sile ostaju uviek jedne te iste, a djeluju, kako su prije više vjekovah djelovale; ljudski pako duh iznosi sveudilj na vidjelo nove stvari, smišlja nove misli, proizvodi nove doslie još nevidjene umotvorine. Pomislimo samo na divno djelovanje i uporavu pare i munjine. Ali galvanička struja vezana je za žicu, a preko ove neizlazi. Para djeluje u stroju, a izvan njega nestaje joj snage. Tomu svemu usuprot duša je svagdje djelatna; neima prostora, kamo se ona mišlju nebi mogla prenieti, a vremena s njihovimi dogadjaji može za čas na hitrih krilih preletjeti. Zar ćemo još i sada vjerovati materializmu, koj bi nas htio zasjeniti, da sve to nije duh, već samo prirodna sila moždanah? Nipošto; mi ostajemo i nadalje kod svoga tvrdoga uvjerenja, da u čovjeka ima još višja, nego-li je sgoljna tvarna sila, da u njega ima duhovna duša.

Malo prije natuknusmo nješto o životinjskom nagonu, te primjetismo, da živina sada baš onako radi i posluje, kako njekada, a drugačije da niti nemože. Kada bi dakle čovjek bio bez svake višje, izim sgoljno prirodne sile, u dosadanjem smislu

Digitized by Google

ove rieči, to medju njim i živinom nebi više postojala nikakova sućna razlika. Prije toga znali smo svi, da čovjek, upravo radi toga, što ima duhovnu dušu, stoji iznad živine. Ali evo materializam dotle je već dotjerao, da uzvisuje živinu, kako će čovjeka potištiti, da živini daje misaonu snagu, samo da zaneća duhovnost naše duše. Strah nas je, da ćemo strpljivost svojih čitateljah umoriti, a možda i gniev u njih pobuditi, ako jim stanemo pripoviedati sve ludoveti materializma. Ali nam valja i o tom povesti rieč, jerbo materialisti sciene, da je to stvar vrlo važna. Njim je stvar gotova, da je duša ljudska baš onako tvarna, kako i duša (para) životinjska, jerbo kod čovjeka i životinje dolaze isti pojavi na vidjelo. U živinčeta, kažu oni, opazujemo lukavost, hinbu, gniev, privrženost, razne vještine, dade se ukrotiti, pripitomiti i čudnovato uvješbati; pa ipak živinče neima no živinski život. Dakle, zaključuju u svojoj premudrosti materialisti, niti čovjek neima više. Neznamo sbilja, bi-li se više čudili kratkovidnosti ili drzovitosti, kojom se tvrdi, da medju životinjskim životom i duševnom djelatnosti neima baš nikakove razlike. Istina, da je živinski život, životinjska para, ili, ako hoćete, duša dosta na to, da tielo raste, diše, krv u kolanje stavlja, miče se, osjeća i ćuti; svemu tomu netreba duševne djelatnosti, kod svega toga netreba ništa misliti, sve to biva i u snu. Ali zar nije u čovjeku još nješto više od toga, što ga uznosi iznad ovoga živinskoga života? Dà, odgovaraju materialisti, i u životinje ima toga još više, u nje ima divan nagon. Pa što je taj nagon? Djelovanje izvanjskih stvarih, svjetla, glasa, vonja itd. na tjelesni organizam, to će reći spoljašnje stvari djeluju životinji na živce, štono svoje sborište imadu u moždanih, pa ovo djelovanje čini u njoj, da ili naginje onomu, što joj prija, ili se odvraća od onoga, što joj je škodljivo. To je nagon; nu zar neima u nas kamo više od ovoga? Dakako i mi osjećamo studen, kada se dotaknemo kakove studene stvari, i našemu njušnomu živcu godi, kada što miloduha miriši, a vriedja ga, kada što zaudara po smradu; i nam se prohtije onoga, što nam ide u slast, a odbijamo od sebe, što nam se gadi. Ali zar je ovaj nagon već duševni život? Pokaži psu komad mesa, pa će se i nehotice za njim polakomiti. Pokaži mu različitih ma i prekrasnih slikah, a ove neće se ga dojmiti, neće ni čuvstvah ni mislih nikakovih u njem pobuditi. Što dakle dokazuje nagon proti duhovnoj snagi duše? Nagon neproizvodi nikad ništa duševna, on nepozna slobode, on je podvržen samo prirodnoj nuždi. On ostaje do vieka jednak. Lastavica gradi sada gniezdo, kako ga je gradila u vrieme Noemovo, a mrav radi danas, kako je radio za života Salamonova. Zašto neima u tom nikakova napredka? Jerbo ovaj pripada samo duhu.

Ali odvraćaju materialisti, i to je njihov posljednji dokaz: Životinju moći je usavršiti, moći ju je za čudo uvješbati i svačemu priučiti; ta u tom se je već dotle dotjeralo, da psi računaju i igraju domino; pa da neima u njih pameti i umovanja? — Ljudem lahkovjernim bilo prosto to vjerovati, ali u tom neima ni razuma, ni umovanja. Sve je ovo uvješbano bičem i stotinom drugih mukah, pa se odtud najbolje protumačiti može. Gladom i udarci priučilo se živinče pomalo njekim znakom, pogledu, kretanju ruke ili noge itd. pa polag ovih poput kakova stroja samo po nagonu izvadi i položi kamen ili cedulju, koju treba. Drugda proizvode se ovakove majstorije mekaničkimi napravami, ili su očevidne hitrolije i prievare. Nikad nije u tom duševne, misleće i slobodnom voljom djelujuće sile. Al dosta već o tom. Ako je materialistom toliko stalo, da se sa živinom u svem izjednače, prosto jim bilo, mi jim te časti nezavidimo; mi ćemo se i u napredak držati onih Gospodnjih riečih: A j d e d a n a č i n i m o č o v j e k a n a s l i k u i p r i l i k u s v o j u, d a b u d e g o s p o d a r o d r i b a h m o r s k i h i p t i c a h n e b e s k i h, i o d s t o k e, i o d c i e l e z e m l j e, i o d s v i h ž i v o t i n j a h, š t o p l a z e i m i č u s e p o z e m l j i. (Gen. 1, 26.) — Samo još nam preostaje jedan pojav, što se kadšto navodi kao prigovor proti duhovnosti duše. Ajde da još i njega na kratko protumačimo, čim će nam istina još u jasnijem svjetlu sinuti.

Očevidni pojavi dokazuju, da se naravno stanje u čovjeku kadšto poremeti; kaplja, težka bol, naprasna strava mogu ga onesviestiti, tako da mu je sva njegova duševna snaga kao uzeta (gelähmt); bolesti su uzrok, da bulazni i tlapi; bolja moždanah, n. p. kad moždani stanu se gnojiti, ili kad krv do njih više nedopire, proizvodi tako zvano slaboumlje, a može se izvrgnuti u ludost i mahnitost. A dodju-li moždani opet u svoje normalno stanje, ukloni-li se tjelesna patnja, povrati se opet samosviest i prijašnja snaga razuma i volje. Odtud se ipak vidi, — tako izvode materialisti, — da su moždani ono, što u čovjeku misli. Al moždani su samo tvar, dakle i duša nije no tvar.

Što ćemo na to odgovoriti? Mi ćemo materialistom najprije drugi slučaj predložiti. U čovjeku, koga razparaju odmah, čim je bio smaknut, bilo mačem ili puškom, nadju se obično moždani sasvim zdravi; pa ipak oni nemisle više. Dakle nije tvar, od koje prolieže mišljenje, duh i tvar nisu jedno te isto. Ali pokušajmo, nebismo-li mogli kako protumačiti malo više navedene pojave. Nemože se o tom dvojiti, da medju dušom u tielu stanujućom i

Digitized by Google

dušom izvan tiela bivstvujućom ima razlika. Duh može i bez tiela obstojati; ali dok on boravi u tielu, privezan je na ovo kao na svoje orudje, a djelomice od njega i zavisi. Ako je dakle tielo ozledjeno, ta ozleda taknut će se i duha, ali neće radi toga on prestati biti duhom. Medju duhom i tielom, dok su zajedno, postoji isto ono odnošenje, koje medju umjetnikom ili rukotvorcem i njegovim strojem ili orudjem. Kada dlieto kiparu otupi, nemože njim više mramor izdjelavati, ali zar on zato prestane biti vještim kiparom? Ako na glasoviru pukne koja žica, ili se probije koja tipka, to neće niti najveći virtuoz više moći sve glasove na njem proizvoditi, ali zar će s toga tkogod reći, da više neudara izvrstno, ili da je prestao biti virtuozom? Tako je upravo s duhom i tielom. Kad je tielo bolestno, a poremećen mu živačni sustav, tada je ono duhu malo vriedno, dà često smetajuće ga orudje, ali zato ovaj nemora nipošto prestat biti duhom. Oni pojavi dakle nemogu prevrnuti istine, da je duša duhovne naravi, već samo dokazuju tiesnu svezu duše s tielom. Dapače mogu se prama njim staviti drugi isto tako istiniti pojavi. Dogodi se kadšto, da pijani ljudi, kojim su tjelesni organi sasvim omamljeni, kod izvanrednih povodah, n. p. požara, strahovita praska ili sličnih uzrokah, u tili čas otriezne, te postignu podpunu duševnu djelatnost. Odkuda je to, da čovjek i kad spava, premda tada sviest odstupi, a sva osjetila kao da su u svom radu obustavljena, ipak djeluje svakojake sanke snivajući? Djelovanje duha u snu naliči pianisti, koj u polusviestnom stanju udara svoj fortepian. U vrućici buncajući često se osvieste, ako jih tko krepko oslovi. To nebi bilo moguće, da nije razlike medju duhom i tielom. Pa tko nije već vidio na svoje oči, kako u bolestih uz sasvim oslabljeno tielo duša za se ipak djeluje i uznosi se nad tjelesnim stanjem? Kod ljudih s ostarjelosti onemoglih, kojim je tielo već na umoru, može se opaziti mirna jasnost u umiranju, i podpuna neodvisnost duha od tjelesnoga stanja bez nade i pomoći. Prema tomu svemu tko dakle da neprizna, da duša sbilja nije tvar, već od tvari i tiela različit princip?

No može se za to navesti još i važnijih razlogah. Neima ni broja slučajem, u kojih dolazimo u doticaj sa stvarmi, koje gode našim osjetilom, prijaju pùti, pobudjuju nečistu pohotu, te podtiču na griešnu dopadnost. Kad bi čovjek sastojao samo od tvari, jamačno nebi se mogao oduprieti ovakovim zamamnim vabilom, već bi se bez sumlje za njimi povesti morao, jerbo sve to ide tvari u prilog. Ali eto tu se u njem podigne nješto višjega, te čini, da on baš od onoga zazire, što tvari sasvim prija. Taj višji uzrok može-li biti sama tvar? Nipošto, jer tvar hlepi i čezne za tim; to je njeka duševna sila, koja sasvim izvjestno vlada nad tvarju i zapovieda joj, gdje ima stàti, to je duša ili ljudski duh. — Drugda sukobi se čovjek s pogibeljmi, pridese mu se stvari, kojim bi se pùt ili tvar željela ugnuti s puta, koje osjetila neugodno diraju. Pa i tu njeka višja moć zapovieda tielu, da uztraje, ma baš kod toga i propasti moralo. Kakova je to moć? Nije tvar, jer ova hoće, da uzmakne; to je nješto višjega od svake tvari, to je opet duh. — Kada pokornik od svoje volje odreče se mekane postelje, uzkrati si svaku tjelesnu nasladu, a pùt si uzpreže i trapi pokornimi djeli; kada sestra milosrdnica stoji bolestniku uz krevet, te nehajeć za opasnost, što joj prieti s kužne bolesti, ipak ga dvori; kada čovjekoljub ulazi u zapaljenu kuću, da izbavi još koj ljudski život; kad učenjak mnogu noć probdije uz svoje knjige, da koju istinu dublje promozga, ili rieši kakovo važno pitanje; — sve te nenagoni na to tvar, jer ona zahtieva samo ono, što joj godi, što osjetilom prija, a bježi pred okuženim zrakom, boji se vatre, a čezne za mirom. U kratko, što tielo i osjetila svojoj vlasti podlaže, što se njihovoj naravnoj težnji odupire, dapače jim nalaže, da rade proti svojim vlastitim nagonom, to može samo nješto takova biti, što stoji iznad svake tvari, dakle što je netvarno, duhovno.

Eto dakle vidismo, kako su svi prigovori i izgovori materializma ništetni, a sam razum i vlastito izkustvo uče nas, da čovjek nije samo od tvari, već da je tjelesno-duhovno biće, da u tielu njegovu prebiva i duhovna duša.

Ali mi smo ljudi kršteni, pa kao takovi znamo, da sv. pismo, slovo Božje, čini vazda razliku medju tielom i duhom, da tielo kao vidivo, a dušu kao nevidivu, tielo kao razpadljivo, a dušu kao neprolazljivu označuje, da nas poziva, neka se čuvamo svega, čim bismo oskvrnuli pùt ili duh, te nas s Isusom uči moliti: „Otče! u Tvoje ruke izručam duh svoj,“ ili sa Stjepanom: „Gospode Isuse! primi dušu moju.“ No sve to tako je dobro poznato, da bi suvišno bilo više riečih o tom širiti. Samo nam se neda inako, van da priobćimo još jedno mjesto iz knjige Mudrosti. Čini se sbilja, kano da je mudrac imao pred očima materialiste našega vremena, kada jim stavlja u usta ove besjede: „**Tielo naše postat će pepelom, a duh razpršit će se kao riedak zrak; života našega nestat će kao oblaku traga, i razplinut će se poput magle, koju zrake sunčane raztjeraju i vrućinom svojom obore na tle. . . . Zato ajde da se uživamo dobra, i rabimo sve stvoreno brže bolje, kako to običaje mladež. Pijmo iz-**

vrstno vino i hranimo se poslasticami, a neka nam neizmakne cviet dobe. — A što drži mudrac do ovakovih tvarno i puteno mislećih ljudih, i kako jim sudi? **Zloba njihova,** veli, **zasljepljuje jih; neznadu otajstvah Božjih, neizgledaju naplatu pravičnosti, i neciene čast svetih dušah.** (Sap. 2.)

I tako je sbilja kod svih teoretičnih i praktičnih materialistah. Neznadu otajstvah Božjih, u zlobi svojoj neće da priznadu, da je Bog stvorio čovjeka na sliku i priliku svoju; da duša, i pošto se razstavi od tiela, neprestaje živiti, i da će od vječnoga sudca primiti zasluženu plaću, da je pozvana na veliku čast, a obećana joj kruna vječne slave. Zato i žive takovi ljudi poput živine živinski, a završuju život gore od ove. Jer živina neima poslie ovoga zemskoga drugoga života, a duša njihova živit će i nadalje; ali kakovo će to biti življenje? Mi pako znamo otajstva Božja, i uvjereni smo, da je u našem tielu duh, da imamo dušu, koju nam udahnu Bog dahom svojim, a ovaj dah da će se vratiti k Bogu, da će duša postići najvišju čast i slavu. Toga radi nebavimo duh svoj samo zemaljštinom i bjegućimi stvarmi, već ga upravljajmo na najviši duh, na Boga. Ako strielac nenaperi puške u nišan, neće pogoditi u biljeg. Smjer i svrha naša jest život vječni, a ovoga života sredsrieđa jest Bog. Da dakle dodjemo k Bogu, to treba da je duši našoj jedina žudnja, duhu našemu jedina težnja, pravac svemu našemu životu.

Carski manifest.

Na moje narode!

Usred djela od mira, kojega sam se podhvatio, da temelje udarim takovoj formi ustavnoj, koja bi imala jedinstvo i moć ukupne cesarevine učvrstiti, pojedinim pak zemljam i narodom slobodan im unutarnji razvoj osigurati: naloži Mi vladalačka Moja dužnost, svukoliku Moju vojsku pozvati pod oružje.

Na medjah cesarevine, na jugu i na sjeveru, stoje vojske od dvojice neprijateljah-saveznikah, kaneće uzdrmati Austriju i njezin velevlastni obstanak u Evropi.

Nijednomu od njih nedadoh povoda ratu. Sačuvati narodom Mojim blagodati mira: to sam — sveznajući Bog bio Mi svjedok — smatrao svagda kao najprvu i najsvetiju svoju dužnost vladalačku, i nastojao vjerno zadovoljit joj.

Nego jednoj od obiuh neprijateljskih silah netreba ni izlike; ona lakoma i pohlepna, da ugrabi čestih od cesarevine Moje, desi-li joj se samo zgodan čas, našla je već tim i povoda ratu.

U savezu s pruskimi četami, koje sada kao neprijatelji stoje proti nam, pošao je bio prije dvie godine danah jedan diel vjerne Moje i vitežke vojske tja na bregove sjevernoga mora.

Ovo bratimstvo u oružju sklopio sam bio s Pruskom, da se obrane prava, ugovori utvrdjena, da se zaštiti njemačko jedno pučko pleme, kojemu pogibelj prietijaše, da se nevolje rata, kojemu već nebijaše moguće ukloniti se, stegnu na što tješnje mu granice, i u iskrenom savezu od dvie srednjo-evropejske velevlasti, kojih je nada svim dopala zadaća uzdržanja mira evropskoga, da se na sreću Moje cesarevine, Njemačke i sve Evrope zadobije uztrajno poručanstvo mira.

Nisam tražio osvojiti ništa; nesebičan pri sklapanju saveza s Pruskom nisam ni u ugovoru bečkoga mira hlepio za nikakovom koristi. Na Austriju nemože pasti ni najmanja krivnja s klete te povorke nesretnih zamršajah, koji, da je u Pruske bila ista nesebična nakana, nebi se mogli bili ni poroditi, ili bi se barem, da je u Pruskoj vladala ista saveznička vjera, odmah bili i izravnali.

Navlaš, samo za oživotvorenje sebične svrhe, bjehu ti zamršaji zametnuti i gojeni, i s toga nebijaše moguće vladi Mojoj rješiti ih mirnim putem.

Tako postade položaj od dana do dana svedj ozbiljniji.

Ali još ni onda, kad su se u obih neprijateljskih državah, kao što je obće poznato bilo, činile ratne priprave, i kad je već sve više i više izlazilo na vidjelo, da vlada medju njimi porazumak, koji se nemogaše osnivati na inom, nego na namjeri zajedničke neprijateljske navale na cesarevinu Moju, — još ni onda se nemakoh, nego čuvah mir, znajući vladarsku Svoju dužnost, i pripravan na svaki popust, slažući se s poštenjem i sa srećom Mojih narodah.

Nego opaziv, da će dulje krzmanje na štetu biti krepkomu uztuku neprijateljskih navalah a tim i sigurnosti cesarevine Moje, odlučih Se napokon na težke one žrtve, koje su neobhodno skopčane s oružanjem za rat.

Na uvjeravanja Moje vlade o miroljubju Mojem, na opet i opet učinjene izjave o pripravnosti Mojoj k istodobnomu razoružanju, odgovori Pruska s takovim zahtjevom, na koji pristati nebi bilo ino, nego uništiti čast i sigurnost Moje cesarevine.

Pruska je zahtievala, da najprije razoružam sasvim vojsku nesamo proti njoj, nego i proti neprijateljskoj, na granici cesarevine Moje u Italiji sakupljenoj sili, za koju, da joj je do mira, niti bi ponudjeno niti se mogaše ponuditi ikakovo poručanstvo.

Dogovaranja svakolika s Pruskom u pitanju o vojvodinah urodiše svedj novimi i novimi dokazi k tomu, da u suglasju s Pruskom pri očevidnoj njezinoj, na sili osnovanoj i za osvajanjem težećoj politiki nije moguće riešiti pitanje ovo onako, kao što dolikuje dostojanstvu Austrije, pravu i koristim Njemačke i pomenutih vojvodinah.

Digitized by Google

Dogovaranje se pretrže; stvar svakolika bi predana njemačkomu savezu, da ju rieši, i podjedno bjehu na sabor pozvani zakoniti zastupnici zemlje Holšteinske.

Prieteći rat dade povoda trim vlastim: Francezkoj, Englezkoj i Ruskoj, pozvati i Moju vladu, da učestvuje u skupnom viećanju, koje bi imalo smierati na to, da se sačuva mir. Vlada Moja, primjereno nakani Mojoj, da se, ako je ikako moguće, sačuva mir narodom Mojim, nije udioničtva uzkratila, ali je privolju svoju skopčala s tim izrazitim uvjetom: da javno evropsko pravo i postojeći ugovori imadu biti izhodištem pri namjeravanu posredovanju, i da učestvujuće vlasti neće braniti ničijih posebnih interesah na štetu ravnosilja evropejskoga i pravah cesarevine austrijanske.

Buduć da se već isti pokušaj viećanjah o miru razbì o naravskih ovih uvjetih: očitim je to dokazom, da ni sama viećanja nebi nikada mogla bila dovesti nas k tomu, da se sačuva i učvrsti mir.

Najnoviji dogodjaji dokazaše neoprovrzivo, **da je Pruska zamienila sada pravo očitom silom.**

Pravo i čast Austrije, pravo i čast ukupnoga naroda njemačkoga nebijaše Pruskoj više priečka za kobno joj uzbujano slavohlepje. Pruske čete udjoše u Holšteinsku; skupština stališah, sazvana po cesarskom mjestodržcu, bi silovito razagnana; vladanje u Holšteinskoj, koje ugovor bečkoga mira bijaše prenio zajednički na Austriju i Prusku, prisvoji Pruska izklopno, a austrijanska posada bijaše prisiljena uzmaknut izpred sile deset putah veće.

Kada je njemački savez, vidiv u tom samosilje, ugovorom protivno, po predlogu Austrije zaključio, da se opremiti i krenuti imadu čete savezne: onda Pruska, koja se toli rado gradi kao nosilica interesah njemačkih, navrši pogubni put, kojim bijaše udarila. Raztrgnuv narodnu svezu, koja spajaše Niemce, objavi svoj izstup iz saveza; zaiskà od vladah njemačkih, da prigrle tako zvanu osnovu reformah, koja bi razkomadala Njemačku, i krenu s oružanom silom proti vladaocem, koji vjerni ostadoše savezu.

I tako nije moguće odvratiti rata nesretnoga, rata Niemacah proti Niemcem.

Za svu onu nesreću, koja će s rata ovoga snaći ljude pojedine, porodice, krajeve i zemlje, neka oni, koji su mu krivi, odgovaraju pred sudom povjestnice, pred priestoljem vječnoga svemogućega Boga.

Polazim u boj s onim pouzdanjem, koje daje stvar pravedna; ćuteć u Sebi onu moć, kojom obiluje velika država, gdje jedna samo misao — dobro pravo Austrije — obuzima vladaoca i narod; polazim čila, krepka srca pri pogledu hrabre Moje, na boj spremne i junačke vojske, koja je tvrdi bedem, o kom će se smrviti sila neprijateljah austrijanskih, i s pogledom na vjerne Moje puke, koji složni, odvažni, na svaku žrtvu pripravni uzdižu oči k Meni.

Čisti plamen uzhita domoljubnoga bukti jednako i svuda po prostranoj Mojoj cesarevini; vojnici pozvani pohrliše radostno k četam svojim; dobrovoljci vrve u službu ratnu; svekoliko za sablju i pušku doraslo pučanstvo njekojih zemaljah, kojim ponajviše prieti pogibelj, sprema se na boj, i hiti najčišća, najplemenitija pripravnost na žrtve bud' kolike, da bi se, koliko moguće, ublažila nesreća i podmirilo, što vojsci treba.

Jedno je samo ćućenje, koje obuzima, koje probija skroz i skroz stanovnike kraljevinah i zemaljah Mojih, a to je: ćućenje skupnosti, ćućenje jakosti u slozi njihovoj, ćućenje gnjeva nad takovom nečuvenom povredom prava.

Žao Mi je i prežao, što djelo porazumljenja o unutarnjih pitanjih ustavnih nije još na toliko uspjelo, da bi Mi moguće bilo, u ozbiljnom ovom, ali podjedno i uznositom času zastupnike svih Mojih narodah sakupiti oko priestolja Moga.

Neima Mi istina sada podpore te, ali zato mi je vladarska Moja dužnost tim jasnija, odluka Moja tim čvršća: osigurat ju cesarevini Mojoj za sva buduća vremena.

U boju ovom nećemo biti sami.

Vladaoci i puci njemački poznaju pogibelj, koja slobodi i nezavisnosti njihovoj prieti od vlasti, koju u svem, što čini i poduzima, rukovode jedino sebične namjere i bezobzirna pohlepa za razširivanjem moći svoje; znadu oni, koje im je branište za ova najvišja njihova dobra, koja-li je podpora za moć i cjelokupnost svekolike njemačke domovine Austrija.

Kao što mi skočismo na oružje za najsvetija dobra, koja narodom braniti valja, tako će skočiti i njemačka naša savezna braća.

Na silu nam utisnuše oružje u šake. Nu dakle! sada, gdje ga spodbismo, nit smijemo niti ćemo položiti ga prije, dok nebude državi Mojoj kao i saveznim državam njemačkim osiguran slobodan unutarnji razvoj i nanovo učvršćena moć njihova u Evropi.

Nego pouzdanje naše nebudi jedino u slozi našoj, snagi našoj: ima još jedan, Višji, u koga se Ja ujedno uzdam: uzdam se u Svemogućega pravednoga Boga, kojemu je kuća Moja od postanka služila, koji neostavlja onih, koji se u pravednosti uzdaju u Njega.

Njemu ću se moliti, da Mi dade pomoć i pobjedu, a zazivam i narode Svoje, da molitve svoje sjedine s Mojimi.

Dato u glavnom i priestolnom Mojem gradu Beču na dan 17. mjeseca Lipnja 1866.

Franjo Josip s. r.

Digitized by Google

Poziv na prineske za ranjene vojnike.

K najvažnijim uredbam za slučaj rata spadaju ratne bolnice i slični smještenju i njegi bolestnikah i ranjenikah namienjeni zavodi. Mudro brineći se, učinila je vojena uprava s obzirom na tu okolnost obsežne glede toga pripreme i obskrbila je iste bolnice gotovo sa svim potrebitim.

Medjutim su za uporabu tih zavodah potrebne i stvari takove, koje se već poslie jednokratnoga upotrebljenja većom stranom kao neupotrebive odstranit moraju, i kojih potriebna kolikoća, akoprem je za sada u obilnoj izmjeri zališna i osigurana, neda se proračunati za slučaj rata.

Ovamo spadaju svake vrsti zavoji, kao su to: šarpije, vezice, presomitke (Compressen) itd., kojih ogromna uporaba za slučaj opetovanih ratnih dogodjajah ili duljega trajanja rata iluzornu čine svaku skrb glede nabave, kupovanja ili inoga njih osjeguranja.

Za odstraniti pomanjkanje valjane ili bar upotrębive zavojne zalihe i proiztičuće odtud neprilike i štete jedno je samo polag dosadanjega izkustva sredstvo, naime: obće udioničtvovanje pučanstva kod toga čina ljubavi bližnjega darovanjem i priposlanjem dobrovoljnih prinesakah.

Kralj. namjestničko vieće obraća se dakle s pouzdanjem na toliko put što najsjajnije zasvjedočenu domorodnu ćut pučanstva Hrvatske i Slavonije s molbom, da potrebu ratnih bolnicah na šarpijah, vezicah, presomitkah i inih za zavoje prikladnih stvarih pokrije i osigura čim moguće višebrojnijim i obsežnijim priposlajem sličnih darovah.

Svrha čovječnosti, koja se takovimi darovi postigava, kao i pokazujuće se za interese vojske u svih klasah pučanstva oduševljenje i okolnost, da može kod toga čina čovječnosti svatko, baš i neimućan, bez osobita obterećenja udioničtvovati, i da zadovoljstvo nalazi u osvjedočenju onom, da je na taj način k dobru blizih mu toli ranjenih vojnikah doprineo, pružaju kralj. namjestničkomu vieću najsigurnije jamstvo povoljna uspjeha ovoga poziva.

Dotične darove primat će uz potvrdu gradska poglavarstva i žup. kotarski sudovi, koji će ih uz potvrdu predavati bližnjoj c. kr. vojenoj oblasti, odnosno c. kr. zemaljskomu vojnomu zapovjedničtvu, vojenomu mjestnomu, ili tvrdje zapovjedničtvu.

U Zagrebu, 17. Lipnja 1866.

Od kr. dalm.-hrv.-slav. nam. vieća.

Šokčević s. r., ban.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik nadbiskup zagrebački Juraj Haulik poklonio je za potrebe ranjenih vojnikah šest tisućah stot. u kovanom novcu.

— Presvietli gosp. posvećeni biskup Ivan Kralj povratio se je dne 24. t. m. iz kotara koprivničkoga srećno i zdravo u Zagreb.

— Prečastni duh. stol nadbiskupije zagrebačke imenovao je velečast. g. Dragutina Vrana, župnika u Tomašici, podarcidjakonom kotara garešničkoga.

Iz Beča. Ovdje je onomadne umro gradski i javni bilježnik Dr. Julius Schwarz, koj je kao čestit muž bio na glasu. Taj poštenjak ostavio je 120,000 st. nepokritoga duga, a u ovoj svoti je 80,000 st. sirotinjskih novacah. S više stranah nastoji se, kako da se više ublaži težka sudbina onih, koji su ovim pronevjerenjem postradali. — Bečki „Vaterland" kaže tom prilikom, da je ovo od 120 gradskih viećnikah u Beču u kratko vrieme četvrti (drugi kažu peti), koj se ovim načinom — opoštenio.

Iz Pešte. K uredniku magjarskoga crkvenoga lista „Religio" dodjoše dne 7. t. m. čudni gosti u pohode. Poznati članovi krajne ljevice na ugarskom saboru, Bobory, Csiki i Patay, navališe prostačkim načinom na urednika radi članka, koj je u njegovom listu dne 2. ist. mj. tiskan, a naperen proti saborskomu odboru za bogoštovje i nastavu, komu su i pomenuta gospoda članovi, zahtievajući, da jim oda pisca. Dr. Palásthy izjavi, da on kao urednik prima svu odgovornost radi onoga članka na se, pa je spreman na odgovor ili odmah na mjestu, ili, što bi volio, na sudu. Jedan od gospode zakonarah očitova na to, da u ovom slučaju nebi sud umjestan bio, već da su oni odlučili sami si pribaviti zadovoljštinu, ma bilo i dvobojem. Dr. Palásthy odvrati, kako dolikuje svećeniku; na što je nesrećni odmetni svećenik Bobory zaslužnoga urednika što ružnije izgrdio, a Bobory, kako naši čitatelji od prije znadu, u taj se posao izvrstno razumije.

Iz Česke. U občini Prosečů umroše 20. Svibnja t. g. u istoj uri dvie 74 stare blizanke. Buduć se bio pronio glas, da su se otrovale, pronadje sudbena iztraga, da su obje s ostarjelosti preminule.

Iz Krakova. Ruska vlada dirnula je i u vrela dohodka krakovskih crkvenih zavodah. Krakovske novine pišu o tom ovako: Imovina krakovskoga svjetovnoga i redovnoga duhovničtva, kano i zaklade za uzdržavanje crkvenih sgradah stojaše u desetini, postotcih od svotah na imanja i u poljsku banku uloženih, pak iz zakupnine od dobarah. Većim dielom bijaše taj imetak u kraljevini Poljskoj, a u Krakovu i vojvodini jedva desetina od svega. Ove zaklade u Poljskoj smatrale su se kao posve sjegurne: poljska banka plaćaše marljivo kamate, a desetina i postotci od posebnikah utjerivali se u slučaju, kad bi dužnik zanemario platiti, sudbenim putem. Kako nam se sada javlja, dohodci iz Poljske za

Digitized by Google

ovaj dio biskupije dotičući obustavljeni su. Čim je ugušena buna, zabranila je ruska vlada, uredjujuć poljsko duhovničtvo, duhovnikom davati desetinu. Ista zabrana protegnuta je u toliko i na krakovsko duhovničtvo, da je, kadno vlastela i seljani drage volje htjedoše dati krakovskomu svećenstvu desetinu, to najstrožje prepovjedano. — Mjeseca Travnja dade ruska vlada odpisom bogoštovnoga odbora krakovskoj crkvenoj oblasti službeno na znanje: da je ona iz poljske banke i glavnicah na posjedu stojećih krakovskomu duhovničtvu pripadajuće kamate zabranila izplaćivati, a zasebnici da je imadu plaćati u vladinu blagajnu. Napokon mjeseca Svibnja izašla je okružnica na sve zakupnike dobarah, koja su svojina svjetovnoga i redovnoga duhovničtva, da od ovoga časa imadu zakupninu plaćati vladi. Uslied toga došle su krakovske crkve sa svećenstvom u golemu nepriliku. Dohodci spali su skoro na ništicu, a troškovi su veliki. Najviše će postradati s toga dobrotvorno krakovsko družtvo, bolnica sv. Lazara, stolna crkva i kaptol, crkva sv. Petra, samostan sv. Andrije i drugi, od kojih će se mnogi, kako se pogovara, morati razpustiti, ako nebude pomoći. Ovoj se nada krakovsko duhovničtvo jedino od austrijske vlade, na koju se je i obratilo, moleći za posredovanje kod ruske vlade, koje mu je i obrečeno.

Iz Ostije. Čim je nedavna sv. otac došao ovamo, podje odmah u crkvu sv. Aureje, pokloni se presvetomu otajstvu i bijaše kod sv. mise. Zatim ode u biskupsku palaču, te dostojanstvenike, koji ga pratijahu, pozva na doručak. Po običaju blagova on na samu; ali poslie deset časovah dodje u blagovalište medju druge, njih do 30. Nije mu bilo pravo, što gosti ustadoše, već mahnuv rukom da sjednu, podje oko stola, te s jednim progovori besjedu ob ovom, s drugim ob onom. Za poslastice bude donešen jedan holandezki sir. „Toga Vam nemogu zadosta preporučiti“ — reče Pio IX.; „to Vam je od njeke uboge starice iz Holandije, koja neimajući ni probijena novčića u gotovu, da mi ga daruje, poslala mi je dva prava holandezka sira — a mimogred budi rečeno, po gosp. Brouwesu, jednom od urednikah amsterodamskoga „Tijda,“ koj, kako znadete, bijaše nedavna ovdje. — Jedan sam spravio za Vas. Udrite po njem!“ Na to zaplaka više nego jedan od staracah kano diete. „Pravi holandezki sir“ pako pojedoše za slast.

Iz Napulja. „Unità cattolica“ dobi od jednoga iz Napulja izagnanih biskupah iz Rima od 11. Svibnja sljedeće pismo: „Sada evo boravim u Rimu s mnogimi častnimi biskupi iz Napuljske, a usljed silovite dosude (tako zvane) talijanske vlade, koja nam jedva njekoliko urah dopusti za pripravu na put, tako da nemogosmo uprositi dozvole za vlastita slugu, bismo-li ga smjeli povesti sa sobom. — Stanovite bagre dnevnici, da opravdaju ovaj postupak vladin, mašaju kano obično za klevetami te nas izkitiše nadjevci: strančari, urotnici itd. Nekoristi njim odvratiti, da znademo, koji su to strančari i urotnici. Čast mi je samo to jedino javiti Vam, da nam je činovnik iztražni sam rekao, da nam neima ništa prigovoriti, već da je to samo način, kojim nas vlada namjerava ukloniti nesreći od namičućih se pogibeljnih dogodjajah. Bila medjuto namjera vlade kakova god, to ćete Vi po svojoj ljubavi prama biskupom i revnosti za čast crkve bez dvojbe znati pravo razbistriti svietu ovaj dogodjaj, na čemu Vam već sada sa svojom častnom braćom naprvo liepo hvalim.“ — Pravo primjeti „Unità cattolica“ na ovo pismo, da je vlada talijanska izmislila posve novu vrst milosti i ljubežljive skrbi za biskupe. Da prognani biskupi nedadoše ni najmanjoj sumnji o političkoj uroti, dokazom je već to, što su prognani, dočim bi drugčije sjegurno čamili u tamnici. To budi kratak odgovor na onu raztrubljenu laž, da se je naime došlo u trag uroti, u kojoj da je upleteno više biskupah napuljskih proti talijanskoj vladi. Nju je raztrubila „Augsb. Allg. Ztg.“, te pod 16. Svibnja piše ovako: „Od prvih ratnih viestih razavila je reakcija ogromno djelovanje; samostani i sakristije postadoše političkim sastaništem. Policija vrebaše dugo, ali nemogaše u trag uči, dokle napokon nenaidje u stanu biskupa Salsano i. p. na sastanak biskupah i njihovih poslanikah. Svrha tomu sastanku rekoše da je jedini naputak za ženitbu i pričest; ali pravi uzrok jest dogovor, kako bi se na prvu pobjedu austrijsku digla buna na jugu. Do sada je deset tih duhovnikah prognano.“

Iz Njemačke. Nedavna objaviše „Köl. Blätter“ iz privatna pisma „njekoga protestantskoga porenskoga učenjaka“ kratak opis velikoga tjedna u Rimu. — U tom se pripovieda, da je sv. otac s ostalimi pustio preda se i jednoga protestantskoga učenjaka, pak i s kćerju njegovom progovorio ovo riečih: „Zar ne, Vi ste Njemica? Dobro — Bog Vas blagoslovio moje diete.“ Dalje da je papa na njezinu prošnju blagoslovio čisla, što jih je sa sobom doniela u ruci. Na koncu kaže se jošte, da se papinski blagoslov na Uzkrs i sve dostojanstveno držanje papino dojima duboko srca. — Papa, čislo, blagoslov — pak ote strašne rieči jošte k tomu iz učenjačkoga protestantskoga pera — to je previše. Liberalni protestanti narediše odmah oštru inkviziciju, tko je taj prot. učenjak, te se usudio učiniti toliku grozotu. Ta viest prozuja iz ustijuh u usta po svem Porenju, te u brzo dozna se, da je taj učenjak profesor Plitt iz Bonna. Pak taj štovatelj pape i „rimske pompe“ bijaše prvlje — strahota — profesor i župnik u Heidelbergu. Kako da tolerantni Šenkelovci kršćani neškrinu zubima? Čovjek, koj je to učinio, nije moguće da dulje ostane profesorom bogoslovja protestantskoga! Na ovu viku dozove se tužni profesor pameti, progleda, te uvidje jasno krivnju. U ime i po nalogu njegovu izdade Dr.

Digitized by Google

Schlottmann, sada dekan evang. protest. fakulteta u Bonnu, u br. 129. „Köln. Zeitunga" očitovanje ovoga sadržaja: Profesor Plitt pogledom na onaj članak očitova pred evang. prot. fakultetom u Bonnu (dakle po svoj prilici na zahtjev istoga), i to s naročitom željom, da se očitovanje objavi — „da je on iste redke u prevelikoj i neopreznoj naglosti, polag časovita dojma, neobazriev se dovoljno na vlastiti crkveni položaj i dužnosti napisao, te da učinjenu smutnju iskreno žali" itd. Iz ove javne izpoviedi i crkvene pokore, kojoj se profesor Plitt morade podvrći, vidi se, što liberalni protestanti drže za najveći grieh. Sva naime krivnja javnoga pokornika Plitta stoji u tom: što je o papi pristojno govorio i pisao. — Profesor i crkveni savjetnik Schenkel u Heidelbergu zataja javno, dà javno, da je Isus Bog, a nijedan protest. fakultet nezaiska od njega opoziv, niti ga je trebalo svrći s mjesta; profesor pako Plitt u Bonnu napisà njekoliko pristojnih redakah o papi, i kći mu dobi od njega blagoslov, pak zato mu bješe ili opozvati ili ostaviti službu. Tako-li napredno protestantstvo, kojemu je neprestano na jeziku tolerancija, razumieva protestantsku slobodu mišljenja i sviesti? Kano da mu je glavnim načelom: Vjeruj štogod ili ništa, misli štogod ili ništa, — ali čuvaj se pod gubitak službe o papi dobro misliti ili pisati! — Medjutim i javni opoziv nije spasio profesora Dra. Plitta, jer je isti, kako kasnije javiše novine, naredbom ministra prosvjete Mühlera dne 26. Svibnja skinut sa svoje učiteljske stolice na bonnskom sveučilištu!

Iz Greifsvalde. Novi Rector Magnificus na ovdašnjem sveučilištu, prof. Dr. Bekker, politizova pod vjerozakonskom krinkom 15. Svibnja t. g. ovako: Mora, reče on u početnom govoru, doći do rata medju protestantskom sjevernom Njemačkom i južnom Austrijom. Jer u Austriji vlada okorjelo papinsko katoličtvo, koje guši slobodu misli — ergo protestantsku sjevernu Njemačku, osobito Prusku, kano njekada Gustava Adolfa zove sveta dužnost, da prekrili ratom južnu katoličku Njemačku, ter ju trgne iz jarma papinskoga katoličtva. Zar gospodin R. M. nezna, pita „Bresl. Hausbl.", da je preko trećine pruskoga pučanstva katoličko, pak da bi, kad bi se želja njegova za ratom izpunila, preko stotine katoličkih učenikah na njegovu sveučilištu moralo trći mač na njega?

Iz Amerike. U Gradu New-Yorku polag pouzdana razbroja žive 450,000 katolikah, a imadu samo 32 crkve, od kojih je 8 njemačkih. Dakako u njekoje može stati po više tisućah glavah, kano n. pr. u crkvu redemptoristah sv. Spasa, koje učionu polag koledara za 1866. polazi do 1800 djece; al' ipak većinom jako su malene i proste. Nije dakle ni čudo, da su se na sam Uzkrs katolici na tisuće vraćali' od crkve bez mise, ili se pred njom pod prostim nebom pomolili Bogu. Tomu bi se znalo pomoći gradeć nove crkve, njih 80 do 100, kad bi se samo moglo naći prostora za nje, ter kad trošak nebi bio golem. Nu što se dalje odgadja, to sve teže biva. Pak i svećenikah je premalo (72, od kojih je 18 njemačkih); jer na svakoga njih dodje po 6250 vjernikah. Po takovu se može protumačiti, kako-li je to, da je nedavna na redemptoristične misije u englezkoj crkvi sv. Mihovila, gdje poslovahu tri svećenika, došlo preko 800 odraslih ljudih na sv. potvrdu. — Veliku pomnju zaslužuje i' od velike je važnosti za katoličku crkvu u Americi nastojanje oko crnacah, o čem po nalogu sv. otca imadu viećati u narodnom saboru biskupi saveznih državah. Dosle su revno za nje radili otci Isusovci, a o. Wenninger ponudio se tja, da će za gradju posebne za nje crkve u Cincinnati-u dati 4000 dolarah od dobitka za svoja djela; jer, veli on, ako crnci nedobiju vlastitih crkvah, to su oni propali. U Baltimoru, Washingtonu, a jošte po njekojih mjestih imadu već svojih crkvicah. — Dalje piše iz sjeverne Amerike isti o. Wenninger: Kamo sreće, da sada imamo dosta misionarah, znajućih englezki jezik, te da mogu poći u južne strane propoviedati — ala bi ondje bilo žetve. Po čitave obćine raznih sljedbah izjaviše se već, da su pripravne prestupiti u katoličku crkvu. Žalostno je, i opet velim, da se za crnce ovdje tako malo čini, dočim se u Africi toliko novca trati bez uspjeha (?).

Poziv na predplatu

na drugo polugodište

ZAGREBAČKOGA KATOLIČKOGA LISTA.

Izmakom tekućega mjeseca Lipnja izvesti ćemo na kraj prvo polugodište „Zagrebačkoga katol. lista." Radi toga molimo uljudno onu gospodu, koja su si ovaj list ili samo naručila, ili samo za prvu polovinu godišta nanj predplatila, da nam dotičnu predplatninu čim prije izvole dostaviti.

Buduć imamo još i za prvašnje godine predplatnine na dugu, s toga molimo one, kojih se to tiče, da istom prilikom nezaborave i preostali svoj dug podmiriti.

Predplatnina na „Zag. kat. list" iznosi na pol godine:

Za one, kojim se šalje poštom, **3** st. **15** nč.

Za one, koji sami dižu list u odpravničtvu, st. **2 50** novčićah.

Uredničtvo „Zag. kat. lista."

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 27. **U ČETVRTAK** **5. SRPNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Svećenik oporučitelj.

Povod ovomu članku dadoše posliednje naredbe pok. Jurja Ivančića, izsluženoga župnika biskupije senjske i modruške, zadnje tri godine u miru proživjelâ, a 1. Lipnja t. g. u Kraljevici umrvša, koj je svoj imutak, — štono si ga tečajem 48 godinah u svećenstvu probavljenih izključivo svojom skrbi i zaslugom, gospodarstvom i osobitom štednjom bio nabavio, i čigovu vriednost sám pokojnik u svojoj oporuci i zapisju, i to neračunajući aktivni dug u iznosu 1000 stot., niti nepokretnine, svotom 12000 stot. označuje, — izuzev dva tri neznatna privatna zapisa, na korist diecezanskoga sjemeništa, te siromašnijih crkvah i župah naših dvijuh biskupijah ostavio. — Ima jih, koji pomenutoga oporučitelja s onoga uzroka, što on u očitovanju svoje posliednje volje niti jednomu izmedju svojih preostalih rodjakah ništa nije zapisao, odriešito osudjuju. Ima opet drugih, koji drže, da svećenik s imovinom si u životu i u smrti razpolagati može, što i kako sám hoće, te vele, da svećenik one dužnosti, koje ga patre kao gospodara imovine i kao oporučitelja gotovo je izvršio time, ako je zadovoljio dotičnim gradjanskim zakonom, ma se na propise crkvene niti neobzirao. S otih dvajuh razlogah nebudi s gorega u ovom listu prosloviti koju o dužnostih svećenika, koje ima u pogledu uporave svojih dobarah za života, kao i u sastavljanju očitovanja svoje posliednje volje pogledom na zapisje dotične svoje imovine.

Da nemisli tkogod, da pisac ovih redakah ustaje na obranu pokojnoga župnika Ivančića u tom, što ovaj u vlastoručnom sastavku očitovanja svoje posliednje volje niti jednomu izmedju svojih rodjakah ništa nije zapisao, već ovdje otvoreno izjavljam, da ja pokojnikovu iz rečenih posliednjih njegovih naredbah, ako i prividno samo, provirujuću oštrinu prema rodjakom nehvalim; ali moram ujedno očitovati, da se niti s navedene posliednje naredbe, koliko su javno poznate, nesablaznjujem — poput onih, koji izjavljujući se ob oporuci i zapisjih pok. Ivančića svakojako, samo ne prema smislu dotičnih crkvenih ustanovah i zakonah, nepokazuju drugo, ako ne ili prekrupno neznanstvo crkvenoga prava, ili pako pretjerano prijanjanje uz duh nepotizma. Znati bo nam je, da bi se toga svećenik osobito kao oporučitelj ma i onda oprezno i strogo klonuti morao, kad bi crkvene zakone sa gradjanskimi u surazu stojeće opazio; kud i kamo više tuj, gdjeno su ne samo ovi s onimi u najboljem suglasju, već pače državnim ustanovam crkveni canones jesu osnovnim načelom i pravcem, kao što ćemo niže vidjeti.

Ova predpostaviv, i prije jošte, nego li na samu stvar predjem, opaziti mi valja, da nisam nakan kakovu sa svih gledištah podpunu bogoslovnu razpravu napisati, niti s dubokimi proumljivanji se baviti, a niti štovanim štiocem suhoparnimi theorijami, što jih u izobilju ima, dosadjivati; moja nakana jest samo ta, da predmet, o kojem ću naravno samo objektivno govoriti, s praktične strane shvatim i za dušobrižni život natuknem, a to iz više navedena uzroka s pogleda u obće crkvenih propisah; na gradjanski ću se indi zakonik obazirati samo u toliko, u koliko bude od nužde dokazati, da propisom crkvenim sa strane vlasti eksekutivne protuslovja neima nikakova. Sada pako na stvar.

Da toli sebi, koli svojim štiocem tečaj nazoraho lahkotim, dielim imovinu svećeničku, kako nas uči moral i crkveno pravo, na njezine razrede. Prema tomu ona sastojati može 1) od otčevine (bona patrimonialia), po čem se razumievaju dobra i svojina, štono ju je svećenik bud' prije svoga ulaza

Digitized by Google

u svećenski stalež posjedovao, budi ona, štono si je on, postavši već svećenikom, nasljedstvom, darovanjem itd. nabavio; 2) od **kako otčevine** (quasi patrimonialia), koja svećenika dopadnu kao takova, ali kao uzdarje ili plaća za službu i trud, naime iz službe crkvene, iz dužnosti bogoslovnoga učiteljstva, iz obavljanja sv. sakramenatah, propovjedih, sv. misah, pokopnih sprovodah, godišnjicah, kako takodjer iz nestalnih dohodakah župničkih od štole, vulgo incerta, te iz dohodka piorum legatorum i svjetskoga nadarja (beneficii laicalis); 3) od **crkvenih dobarah**, koja svećenici dobivaju iz crkvenih nadarjah (ex beneficiis ecclesiasticis); amo spadaju plaća, desetina, odnosno desetinska odšteta, i novčane podpore, koje podjeljuje vlada. Dobra pako crkvena imaju se smatrati sa trostruka pogleda: 1) ili kao takova, koja su nuždna na primjereno uzdržavanje; ili 2) kao ona, koja svećenik svojom umjerenosti od nuždna uzdržavanja života si uztegne, navlaš prištedi i na stran stavi, te pod imenom prištede ili pričuvka (parsimonialia) dolaze; 3) ili napokon kao suvišna, koja naime preko nuždna i primjerena uzdržanja preostanu. *)

Ako je dakle govor o dobrih navedenih pod 1), naime o otčevini, patrimonialia, inače nazvana **profana**, da vrhu toga svećeniku pripada nepobitno pravo svojine, i povlast, s otim slobodno i svestrano razpolagati u životu i u smrti, o tom neće jamačno nitko dvoumiti, koj sa svojimi zahtjevi prema svećenstvu granice pretjeranosti nije prekoračio; niti se ikoj zakon nemože navesti, koj bi takovu svojinu svećenikom odricao.

Premako te rieči dosta su razumljive, držim ipak, da treba k razjasnjenju koju dodati. Dočim velim, da svećenika vrhu svoje otčevine podpuno i slobodno razpolaganje patri, time neću da mu kojekakvu nedozvoljenu ili protuzakonitu oli griešnu uporabu imućtva vindiciram, već hoću samo toliko da reknem, da on s otim posve slobodno razpolagati može, kako u obće svaki svjetovnjak, te ga u izvršivanju toga prava nesmie priečiti nikakova stega, izim, da se takodjer s otoga gledišta od njega zahtievati smie živahnije shvaćenje ćudorednoga zakona. Jer i negledeć na to, da se svećenik od dvijuh diametralno jedne proti drugoj stojećih zloćah, u koje se u obće u tom obziru pada, naime skuposti i razsipnosti, čuvati i uzdržati mora više nego-li svjetovnjak, dužan je takodjer bolje no svjetovni čovjek mudre nakane, koje je davaoc svega dobra sa dopitanjem vremenitih dobarah skopčio, poznati, uvažiti, dublje shvatiti i u praktičnom životu što veću važnost im pribaviti.

Koju, kakovu-li je svrhu Stvorac sa dopitanjem zemaljskih dobarah spojio, o tom nas sv. pismo na toli mnogo miestah i tako očevidno obavješćuje, da samo prilježna neznan ili zlobno izopačivanje o tom inače misliti može. Tako n. p.: „Činite si prijateljah s nepravednim bogatstvom, da vas na dospietku primu u vječna prebivališta.“ (Luk. 16, 9.) — „Koj ima dobarah ovoga svieta, te vidi brata si u nevolji stradati, a svoje srce pred njim zatvara, kako je božje ljubavi u njem?“ (Iv. I. 3, 17.) — „Podajte zadužbinu od onoga, što preostaje, i sve će se očistiti“ itd. Kako se dakle iz tih navodah uvidja, ima svaki bez razlike, koj je zemskimi dobri ublagodaren, svoj suvišak sa stradajućim čovječanstvom dieliti u stanovitoj mjeri, i gledati, da djeli ljubavi bližnjega i milosrdja biedu mu ublaži, dosliedno tim većma svećenik, koj i u tom pogledu svjetlo i sô zemlje mora da bude. — Toga istoga držati se ima svećenik takodjer u pogledu dobarah, navedenih pod 2), naime kako otčevine (quasi patrimonialia), kao vlastnik i gospodar nad tim kako nad otčevinom, te u potanje razglabanje o tom se upuštati držim posve suvišnim; s toga prelazim na dobra navedena pod 3), naime crkvena, inače nazvana prihodi ili dohodci nadarbeni (beneficialia). „Ako se pita, jeda-li su svećenici gospodari nad crkvenimi dobri, znati i bilježiti valja, da se pod imenom crkvenih dobarah nerazumievaju zemljišta i ina nepokretna dobra crkvena, koja naravno svećenici razsvojiti nemogu; pošto vlastničtvo nad njimi pripada crkvi, svećenici su pako samo uživaoci: već se samo razumievaju prihodi od tuda izlazeći. Izviše tuj se radi o dohodcih ili dobrih crkvenih k primjerenu uzdržavanju potrebitih; ili o dobrih prištedjenih (parsimonialibus); ili o suvišnih. a) Radi-li se ob onih dobrih crkvenih, koja su nuždna u svrhu primjerena uzdržavanja svećenikah, izvjestno jest, da su svećenici gospodari vrhu njih; jer pogledom na njih svećenici su kako poslenici, koji si pribavljaju pravo svojine i gospodarstva nad svojom zaslugom i plaćom. b) Ako se radi o crkvenih dobrih prištedjenih (parsimonalia), ogromna većina proti manjini moralistah uči, da svećenikom pripada pravo svojine i gospodarstva nad njimi; takova bo dobra podavaju se u ime plaće za radnju onim, koji crkvi služe. Po tom da bi tkogod od onoga uzdržavanja, na koje pravo ima, svojom umjerenosti i štednjom štogod znao si uztegnuti i na stran staviti, moći će s otim po volji razpolagati, to bo je uztegnuto i odbito od onoga, što je već njegovo. c) Ako je napokon govor o crkvenih dobrih suvišnih, svi se u tom slažu, da su nadarbenici (beneficiarii) sub mortali obvezani (barem s gledišta zapovjedi ljubavi bližnjega i milosrdja,

*) Vid. Petr. Scavini Theol. Mor. 1862. Tom. II. pag. 233.

Digitized by Google

dohodke preko svoga uzdržavanja preostale na nabožnu uporabu ili siromahom razdieliti; pošto su dobra Bogu posvećena i od nabožnosti darovana.“ *)

Nastaje sada pitanje, kako može i mora svećenik uporabiti one nadarbene dohodke, kojih treba za uzdržavanje sebe, i onaj dio rečenih dobarah, štono ga si je prištedio? Koliko god se svećeniku podpuno priznaje pravo, da s dobri iz upitnih dohodakah stečenimi može razpolagati, to mu se ipak samo na toliko prepušta, koliko mu to pravo osobite zakonite ustanove uzkratile ili stegnule nisu. Tuj dakle sve stoji za tim, kako se je crkva, kojoj nedvojbeno i ovdje zakonodavna moć pripada, o tom izjavila. A u pogledu toga držim, da sam u položaju, te mogu navesti podpuno valjan dokaz, da je crkva silno i najkrepčije zapovjedila, da se upitni nadarbeni dohodci rabe na korist dobrih i blagotvornih svrhah. Počem se otaj propis usposobljuje zakonom pravomoćnim, to ga se je svjetsko svećenstvo u savjesti držati dužno. K podkriepljenju ove these mogao bih doduše dokazah iz svih skoro viekovah donieti; nu da i onako suhoparno gradivo odveć nenaraste, navodim ovdje samo njekoje izmedju najvažnijih. Iz kanonah apoštolskih: „Za cjelokupnu crkvenu imovinu valja biskup da skrbi, i nek ju porazdieli, kako na božje oči (inspectante Deo). A nebudi mu dozvoljeno štogod od toga za sebe kao svojinu uzeti, ili svojim rodjakom darovati od onoga, što je Bogu posvećeno. Ako su pako ovi siromasi, može im kao siromahom podieliti, ali, dočim ih kao takove zaklanja, crkvenu imovinu nesmie prodavati.“ Can. 37.

Vrlo temeljito i obvezivo se sabor kartažki god. 397. izrazio: „Zaključili smo, da se biskupi, svećenici, djakoni i klerici budi koje vrsti, koji se bez posjeda kakove imovine zaredjuju, te si za vrieme, kadno biskupi ili svećenici bijahu, polja ili zemljišta budi kakova u svoje ime nabaviše, čine krivci zločina posega na imovinu Gospodinovu, ako ih polag učinjene već opomene crkvi predali nisu. — Ako-li ih pako po ikakovoj darežljivosti ili uslied rodbinstva štogod kako svojina dopasti imalo, to mogu s otim činiti, kako su u savjesti sami sobom glede toga odlučili. Nu ako su od svoje prihvaćene odluke odustali, to se imaju kano nevriedni crkvenoga dostojanstva odvrženimi proglasiti.“ Držim, da je ovo pravilo medju svimi najobveznije, jer zapovieda upravo, da svaka stečevina, koju svećenici čine od crkve, crkvi se opet vratiti ima.

U V. vieku, gdjeno poznata razdioba crkvenih dohodakah u četiri diela već gotovo u sveobćem običaju bijaše, piše Gelazij papa biskupom bazilikatskim i abružkim: „Toli od prihodah, koli takodjer od prinosah žrtvenih imaju se, kako to imovina svake pojedine crkve dozvoljuje, (kao što je to već davno zaključeno bilo), četiri diela učiniti, izmedju kojih jedan za biskupa, drugi za svećenike, treći za siromahe, a četvrti za crkvene gradjevine uporabiti valja.“

*) Ibid. pag. 234.

Nesmie se mimoići sabor agdenski god. 506., koj se ovako izjavljuje: „Svećenici ili laici, koji žrtvene priloge roditeljah, štono su bud darovani, bud oporukom ostavljeni, zadržuju, ili misle, da se ono, što je od njih crkvam ili samostanom darovano, uzeti smie, imaju, kao što je sv. sinoda zaključila, kano krvnici siromahah, dok ih nepovrate, od crkve izključeni biti.“

Vrlo liepo se izrazuje takodjer sabor ahenski god. 816.: „Crkvena dobra jesu, kako se od sv. otacah predaje, ter u prednjih poglavjih zadržava, zavjeti vjernikah, pomirovina griešnikah i otčevina siromahah. Jer vjernici od gorljivosti u vjeri i ljubavi prema Krstu, sa pomnje za svoje duše, ter iz čeznuća za nebeskom otačbinom sa svojom vlastitom imovinom crkve su obogatili, da se njom vojaci Krstovi uzdržavaju, crkve urešuju, a uznici u svoje vrieme i polag sgode odkupljuju. S toga treba bodrivom i pomnjivom skrbi na one paziti, koji s crkvenimi dobri upravljaju, da ih ne samo uporabe za svoje potrebe, već pače polag mjerila okolnostih da pod ništa nepropuste za one, koji Krstu služe, dà za one, u kojih se Krst prehranjuje i odieva, skrbiti.“

Sve ine dokaze prelazim, te spominjem samo poznate odluke sabora trid. sess. 25. cap. 1. de ref. i sess. 23. cap. 1. de ref.

(Ostatak drugi put.)

Gdje da tražimo lieka?

Kada čovjek pomnim okom uzme motriti svaki korak napried i natrag roda čovječjega, mora opaziti, kako grdna pošast bezvjerja i razuzdanosti po svietu harači i nebrojne žrtve sa sobom u bezdan vječne smrti povlači.

Istina, gusta se tmina, što je prikrivala stanovnike pustarah afrikanskih i brdah azijanskih, grezle kroz stoljeća u kalu divljačtva, sve to više prši, nažižuć učitelji vjere Krstove luč neugasivu istinah nebeskih; ma zato se sve to jače natuštavaju oblačine na nebištu svieta izobražena, kojega je sv. crkva svojim mliekom dojila i u svojih njedrih čuvala — a sad joj hvali, grdeć ju i preziruć. Istina, da se novoobraćenici — dobro zemljište, na kom se uhvati sjeme slova božjega — skupljaju oko svoga učitelja, da iz njegovih ustijuh čuju rieči života, a na njegovu da se srcu, koje tek za brata čovjeka bije, napiju vode, iza koje se neždedja; ma zato brtve uši, da nečuju nauka iste glave crkvene, ili mu odgovaraju

otrovnimi strielami oni, koje je krst podigao na vršak učenosti, a sada brišu s čela si znak krsta. Oj nezahvalnosti crna, nestalo ti traga, je-li možno, te si tako pomutila mozag stvoru razumnomu?

Al zašto da zalazimo po stranom svietu, ta i kod kuće, pod vlastitim krovom imamo što vidjeti. I nas poplavi otrovno sladilo kužnih naukah, i mi ga srkasmo željno; a sad već trzamo u smrtnoj boli — tko će nas izliečiti? Nevjeruješ-li štioče, a ti me sliedi u svete hramove, što digoše predji naši, da ostave potomkom si baštinu najljepšu — mjestance, gdje će ucviljeno srce tihom molitvicom dozivati angjela tješitelja, gdje će nevoljni sjegurno pomoć naći; pa koga ćeš ondje sresti? — Sjedokose starice, pitljive tudjine, pa možda nedužne dječice, za drugimi ćeš se uzalud (?) ovdje ogledati; jer jim je mrzka kuća Gospodinova. Po većih blagdanih možeš, istina, i po gdjekojega odgodnjaka opaziti, gdje se, o zid se osloniv, crkvom razgledje; al on nedodje, da sa zaručnicom Gospodinovom hvalu poje, već da si prikrati dugo vrieme, pa da napase oči na sakupljenom svietu. Ej vi biele kosti djedovah naših, što prhnete davno u crnoj zemlji, koja vam se hvala čini za ljubav vašu? koliko se uzdisajah podire ka Gospodinu, da vam se ljubavju ljubav vrati? Razumi šapat, što jim iz grobovah prodire, kako se tuži na te:

Kamo-l' vira? kamo-l' duša tvoja?
Kamo suze? kamo ljubav moja? (Kačić.)

Al ostavi hram, podji sa mnom na pošet, nebi-li si ondje crne misli raztjerao. Upri oko u onu mladu djevicu. Na licu joj rumena zora, a na čelu odsiev mirne duše; stupa lagano, očima oborenima. Komu da nezaigra srce od mila, pa da nepovikne: sretne-li majke, koja može takovu kćercu na grudi si pritisnuti; liepo cvati, liepi miris svakud prši, nevino joj srce tek za Boga i majku kuca. Al se primakni bliže — što vidiš? Jaoh! otrovnom se zmijom sigra, njom se najvoli zabavljati, nepušta je iz rukuh danju ni noćju, a nezna biedna, da će joj brzo okužiti mlado srce, pa svaliti ju u rani grob. Eno ondje stupa mladić, rumen mu oblieva mladjano lice, oči mu se živom vatrom krese. Tko da nezavidi otcu, koj se takovim sinom ponosi, a da nečestita domovini, koja tako bujan cviet goji i zalieva; jednom će joj biti čvrstom podporom. Al pristupi k njemu, da čuješ, kakove mu rieči iz mladjana srca teku! Silno ćeš se prepasti. Držao si, da mu je najdublji korjen uhvatio nježan cviet ljubavi prema Bogu, što mu zasadjivala sirota majka, a na njem da je niknuo drugi žarki cviet ljubavi prema ljudskom rodu — al si se ljuto prevario. Otrov, što mu rano okuži srce, udara mu već na usta — pomisao mu je na Boga crna, ljubav prama braći već je otisnuo iz srca. Sjetiš-li ga, da je rana, s koje boluje, smrtna, on će ti se nasmjehnuti; jer drži, da je najzdraviji. I starac u svojoj kolibi mirno trajuć zadnje dane slabo razmišlja, što ga čeka onkraj groba, u koj je već jednom nogom koračio. — Tako je po gradovih. Ljepše ti istina polje pukne pred očima, svratiš-li se u zabitno selo, ali i ondje već sve to jače trne ćud nabožna.

Vrieme je dakle, da se već jednom osviestimo, pa da zbiljno tražimo crva, koj toli silno biesni, i u svom biesu mori i satire, do čega dodje; a da ga našav uništimo. Vrieme je, neznamo bo, hoće-li Gospodin još dugo čekati, da se prenemo; jer kad jednom pruži strogu desnicu vrhu nas, jao nam, jer, kako pjeva naš ovjenčanik:

Jer pedepsa s neba koli
Lakše ide, teže pada.
(Gund. Osman pj. 7. vr. 76.)

Kano što liečnik, želi-li zbiljno bolestnika trgnuti iz groznoga ždriela smrti, koje je već zievnulo, da ga progutne, prije svega pita za uzrok bolesti, da odstraniv njega i bolesti nestane: tako treba da se i mi pitamo, koje je to čemerno leglo, od koga polieže toli strašan porod? što je bolesti, kojom bolujemo, razlog?

Ono, što svakomu pojedinomu tielu život daje, jest duša. Radi toga djeluje toliko duša na povoljno i nepovoljno stanje tiela. Jer snuždi-li se duša? a ono se i tielo mrči; sjedne-li rajska radost u dušu? a ono obliće rajski posmieh i lice. Tako treba da bude njeki duh, kojim žive veliko moralno tielo — sviet, ili njeka čest mu, koj u vis drži stieg, oko koga se kupe ljudi. Kakov dakle duh svietom vlada, onakov je i sviet. U srednjem je vieku vladao duh kršćanski, pa s toga su kraljevi i velmože ostavljali sjajne palače, pa hitili, nakitiv junačke si grudi svetim krstom, da se bore za sv. grob. Danas pako vlada duh svojeumlja i bezvierstva, pa zato ostaju crkve puste, a bezstidna se sastaništa pune, zato se bacaju knjige duha nabožnoga u zanemar, a grle i najnećudorednije. Evo ti štioče ponajglavnijega razloga boli našoj.

Što da sada radimo? Zar da stojimo skrštenih rukuh, videć vlastitima očima ponor, u koj se dnevice sve to više žrtvah uvaljuje? Ne, ne. Odbacimo sami kužnu hranu, kojom smo doslje duh si pitali; a učimo i druge, najpače roditelje, da već jednom prestanu, ako jim je do Boga i duše, djecu tek razumu dospjelu hraniti hranom, koja nekriepi duha, već ga ubija; nastojmo jim duboko u srce zasaditi rieči sv. Pavla, koj, govoreć o spisih bezviernih, veli: „Sepulchrum patens est guttur eorum; . . . . venenum aspidum sub labiis eorum.“ (Rim. 3, 13.)

Daj da razmotrimo drvo, iz koga niče dobar plod, koj ipak današnji sviet odbacuje, i drvo, koje rodi otrovom i čemerom, pa istinito reci, neradi-li mudro onaj, koj željno želi, da mu rukuh dopane plod s prvoga drveta, a nije-li bezuman onaj, koj mari tek za rod, kojim rodi drugo drvo? — Sliedi me dakle u tihu kolibu muža, koj nezna za knjigu do svetih riečih, ili koja ob istih govori. Eno starca sjedokosa, gdje sjedi samotan u pustoj kolibi očima sveudilj u sv. besjede upr-

Digitized by Google

tima. Srbrna mu kosa, što mu se niz vrat spušta, svjedoči, da je već mnogu božju godinicu preživio, a suho mu i ozbiljno lice jamči, da nije bezposlen dane trajao, već da mu kano zlato biserje bliešti u zlatnoj prošlosti mnoga muka, što snese, mnogi uzdah što podrie iz ljubavi prema bratu svomu, a mirni rajski posmieh, što mu oblićе bliede usne, jamči, da je sretan i presretan, jer mu se angjeo mira udomio u srcu. Eno ga, kolom naokolo kruži ga grobna tišina, nečuje do žubora hitroga potočića, cvrljuga ptícah pjevicah i hukanja zloguke sove. Sjedi, a očijuh neskida sa svetih riečih, samo ih kadkad baci i nehotice na drven krst, što kraj njega leži, a krupna mu biser-suza bliesne u mutnom oku. Al gle! oči mu se na jednom zaklope, veselo mu se lice pomuti i čini se, kano da se crni oblaci poviše na visokom mu čelu. Što-li se toli silno zamislio i u misli zanorio? Jeda-li mu se umoren duh pošetuje čarobnom poljanom u more vječnosti tonule prošlosti? ili mu se u srcu prenuo crv, da mu nemirom gorči zadnje dane života? Jok — srce mu silnije kuca, uzdiše sve češće, suze mu potokom vrve; jer se sjetio, kako sviet, za koj Spasitelj iztoči zadnju kap krvi svoje, veselim korakom hiti stazom obasutom cviećem zavodljivim, dok s ruba pada vječnoga za uvjek nauznako nepadne; sjetio se, pa misli i razmišlja, kako da mu pritekne u pomoć, sliedeć stope meštra si Isusa, koj ostavi na čas sjaj nebeski, a zaodjenu se čovječtvom, pruži ruke, da mu ih pribiju klini — a to sve jedino zato, da pomogne zabludjelu svietu. Iznenada mu sine zlatna misao, prene se, uzima pero, te piše braći si pismo, šalje im ga orošeno suzami sažaljenja, da ih gane, da se za vremena vrate, pa da boljom stazom udare. Pisanje mu prekida tek tiho šaptanje vruće molitve, da mu onaj „qui incrementum dat,“ neuzkrati blagoslova. — Što iz takovih rukuh izadje, zaisto je liepo i koristno. Negoni takovoga pisca strast, već ljubav, nenastoji, da si neznanje kakovim plaštem zakloni; jer je sav svoj život sproveo uz knjigu, i to knjigu, koja je izvor mudrosti. E! da okusi nehajni sviet, koli su mu sladke rieči, koli visoke misli, odmetnuo bi bez dvojbe kužne one knjige, iz kojih je dosad crpio znanje i zabavu, te izpovjedio, da je bio nepravedan prema spisom nabožnim, zapostavljajuć ih bezćudorednim i poganim. Pa kako da polieže što dobra iz srca pogana? —

Razmotrimo jošte, kakovo je drvo, što rodi voćem na lik zlatnim, al u istinu punim jeda i čemera. — Eno ti čovjeka duha nemirna, samovati mu je vjekovati; zato i boravi dane u vjekovitih družtvih. Pùti si napušta uzde po volji, da se naužije, što mu srce zaželi; zato mu je crna pomisao na Boga. Čim dalje zalazi na svojoj stazi, od cilja odvodećoj, tim jače ćuti u sebi nuždu, da naviesti krvni rat Tvorcu svemožnomu, koj i preko savjesti i preko slugah si zove otčinskim glasom, da pohrli poput izgubljena djeteta na njegove grudi. Iz kola braće si vraća se tek u kasno doba noći a u ušijuh mu jošte zuje hvale, kojimi mu laskahu: da mu neima premca na širokom svietu; zašto da prieči slobodan polet veleumu si; da neka usreći sviet svojim djelcem, odkriv mu istine, kojih do njega nitko neobrete; da mu plaća neće manjkati, jer će ga sviet u zviezde kovati, a oni u nebo dizati. Dospije kući — nemirnim korakom ide gore dolje, oči izkreće, kosom zabacuje a kadkada mu se ljuta kletva iz poganih ustijuh podkrade. Sjedne — piše — tare — opet piše. Zamisli se. Iznenada klikne: ha! sretne pomisli; piše, piše i napiše. Djelce izadje, a braća ga do neba dižu; jer im baš po srcu piše. Pa i ostali sviet željno grabi za tim kužnim voćem, niklim na još kužnijem srcu, da se njim hrani.

Iz svega, što je dosle razvedeno, mogao je poman štioc razabrati, da današnjoj našoj bolesti krivi su medju inim i pogani pisci, koji, buduć sami skvareni, nastoje, kako će i ostali sviet za sobom povesti. Al jim se mi zahvalimo na takovu daru, a hvatajmo se protivnoga: sv. pisma, koje je sigurno vrelo mudrosti, i sv. otacah crkvenih, koji prezirué sve prolazno oči ponajviše u sv. pismo upiru, da odanle vade mudrost i sa ze i za druge, da saznadu i pokažu, kako valja putovati, da dospijemo u rajski Jerusolim.

To je liek, koj nas uz druge može opet na noge podići. Da je najgorkiji, morali bismo ga željno prihvatiti; al kad je tako sladak, tko da je tako neuman, te će ga u svojoj preuzetnosti odbiti? Mili-li ti se, štioče, što je liepo i uzvišeno? Gdje ćeš naći pravu krasotu i uzvišenost, ako ne u svetom pismu? Neka na mjesto mene odgovori muž rad visoke učenosti hvaljen, englez Sterne. Prispodabljajuć sveto pismo s klasici završuje: „Vidimo dakle, da se skoro sva krasota klasičnih pisacah sastoji u kitnom izrazu, u ugodnom blagozvuku, u muzikalnoj frazi; dočim je ljepota naših pisacah u uzvišenosti predmeta, a ne u pukih riečih. Misli su same sobom tako visoke, da se motreć ih snebivamo, premda su u prosto ruho zaodjevene, te ta krasota blišti iz svakoga ma kako prostoga prevoda.“ Ili si voliš srce plemenitimi čuvstvi puniti? A ti segni za svetimi otci, kojim srce gori čuvstvi najplemenitijimi; jer ih nezatreše u razkošnom životu, već ih plemeniše narav, to njetilo pravih čuvstvah, sveudilj motreć, njom se zabavljajuć. Ili ti je žedna duša za naukom? A ti zaviri u sv. pismo i pisce crkovne, pa ćeš se čuditi, kako je možno umu čovječjemu u onakovu se visinu podići; kamo godj okom svrneš, svagdje ćeš naći najdublju učenost. Da se štioče bolje uvjeriš ob istini mojih tvrdnjah, povesti ću te u vrt divnoga Chateaubrianda, u kom se on uviek bavio, gdje je milo si cvieće zasadjivao i zalievao, da vidiš, koje mu je najmilije bilo.

(Ostatak će sliediti.)

Digitized by Google

Okružnica preuzvišenga gosp. biskupa senjskoga baruna Mirka Ožgovića

na podčinjeno mu svećenstvo.

Premilomu Naših biskupijah senjske i modruške ili krbavske svjetovnomu i redovnomu kleru, kao takodjer svim predragim vjernim Našim pozdrav i blagoslov od Gospoda!

Visoka kr. dvorska kancelarija dalmatinsko-hrvatsko-slavonska dopisom iz Beča dne 17. Lipnja 1866. br. 360/pr. danas nam uručenim priobći Nam previšnji manifest, kojega nj. ces. kralj. apoštolsko posvećeno Veličanstvo na svoje narode najmilostivije izdati blagoizvoli, koji ovako glasi: „Na moje narode! . . .“ itd.

Ljubezna braćo i sinci!

Evo nam pred vrati najveće zlo, što nas dostignuti može, rat. Mi kao vjerni podložnici našega premilostivoga vladaoca; mi sinovi onoga hrvatskoga junačkoga naroda, koji je za obranu carstva austrijskoga mnogo putah požrtvovanjem svojih sinovah i prolićem silne krvi osvjetlao si lice; mi u toli najopasnije doba što da činimo? Jedna sviuh nas ima biti misao: nastojati, da carstva austrijskoga neprijatelji, proti kojim naš premilostivi cesar prisiljenim se nalazi, da se oružja lati, neunidju u austrijske države. Dvojako je tu sredstvo neobhodno nuždno, to jest: 1. moliti pomoć svemogućega Boga, a 2. služiti se silom oružja. Već nj. c. k. apošt. posvećeno Veličanstvo u pročitanom manifestu Svojem na vjerne narode Svoje carstva austrijskoga u Svojem i u svemogućega pravednoga Boga pouzdanju izrazilo se: da će se Bogu moliti, da Bog dade istomu Njegovomu c. k. Veličanstvu pomoć i pobjedu, i da narode svoje saziva, da isti molitve svoje sjedine s molitvami Nj. c. k. apošt. Veličanstva.

Mislimo, da nije hrvatska mati hrvatskoga sina rodila, koji nebi dušom i tielom pristao uz tu nabožnu ideju Našega premilostivoga vladara; nije hrvatskoga sina, koji bi se oglušio ovomu pozivu svoga cesara i kralja.

Ljubezni! utecimo se pod obranu svemogućega Boga, i od njega sveudiljnom molitvom prosimo, da razprši sile neprijateljah austrijskoga carstva. Prosimo pomoć od Boga, — nu za njegovu utažiti srdjbu čistim i skrušenim srcem obratimo se njemu, a ostavimo griešnu i njemu mrzku stazu, kojom do sele možebit hodasmo; tim načinom smilovati će nam se Višnji, i u pomoć biti. Poslie molitve treba i silom se oružja služiti; htjeti da nam prekršćenih rukuh Bog u pomoć bude, i da nas oslobodi od dušmanina, značilo bi napastovati Boga, i očekivati od njega čudesa. Sliedimo, ljubezni, Makabejce, koji opaziv, da je njihovo otačestvo i vjerozakon u pogibelji, oružanu dušmansku silu odbili su oružanom silom, i tako molitvom i mačem nadvladali otimača svoje države, tlačitelja svojega bogoštovja. Pozivamo vas, da ovaj Makabejacah primjer svi ukupno sliedimo; a dočim svi austrijski narodi odaslaše svoje hrabre i oduševljene junake u vatru i na bojno ratište, mi, ljubezni, nesmijemo spavati, već moliti, da Bog svemogući blagoslovi njihovo oružje, da Bog blagoslovi branitelje cara i domovine.

Hrabri naši austrijski junaci, koji se sakupiše pod dvoglavim sada na jug i sjever obraćenim orlom, branitelji su pravde — branitelji su blagostanja, ne samo austrijskoga carstva, već čitave Europe. Ako bi imala nadvladati drzovitost onih, koji složiše sve svoje sile, da prebace i poruše temelj družtvenoga reda, koji drmaju crkvenimi i socialnimi uredbami, nastojeć uništiti svaku vjeru, pravdu, istinu, razboritost, poštenje i vjerozakon *), nestalo bi na svietu mira, nestalo bi pravde i pravice. Da budu nadvladala načela, u kojih ime misli se lice Europe preokrenuti, neće biti svrhe tlačenju sretnim uspjehom oduševljenu.

Čestit indi, slavan, dà svet je ovaj boj, radi kojega hrabri austrijski sinovi orameniše kuburu, opasaše sablju. Bog pravedan osudjuje težnju, za ugrabiti ono, što je tudje, osudjuje onoga, koji idolu svoje pohlepe prikazuje krv žrtvah na hiljade. Obratno — Bog prima, odobrava, blagoslivlje one, koji same sebe na smrtnom oltaru prikazuju za red, pravdu i domovinu.

Zato naredjujemo:

1. U svakoj stolnoj, sbornoj i regularah crkvi poslie velike sv. mise izza dovršenih jur propisanih molitvah za sv. otca Papu Pia IX. pred presvetim oltarskim sakramentom imaju se sa pukom moliti pet „otče našah“ i pet „zdravo Marijah“ sa psalmom: „Bože utočišće naše i kriepost“,' i trimi molitvami, kao što se nalazi u rimskom ritualu u vrieme rata.

2. Svaki misnik, služeći sv. misu, ima uzeti molitvu, tajnaju i popričešćenje iz misala od maše u vrieme rata.

3. Ovu Našu okružnicu sa premilostivim carskim manifestom ima što skorije svaki župnik u crkvah Naših biskupijah iz predikalnice svomu puku proglasiti.

Dano u Naših biskupskih dvorih u Senju, dne 20. Lipnja 1866.

Proročanstva.

U ovakovo zlokobno i zloguko vrieme, kakovo je danas, obaziru se ljudi i na proročanstva, kojih ima množina, te razabiru, da-li se koje proteže na sadašnje vrieme, i da-li naviešta velikih i priekih dogodjajah? Pak eto! odmah nalazimo nješto osobita, da će buduće godine 1867. Uzkrs pasti na Markovo, a Tielovo (Brašančevo) na Ivanje; a o takovoj godini kaže starinska latinska kitica ovo: „Quando Marcus allelujabit, Antonius Spiritum Sanctum invocabit, Joannes coe-

*) Rieči su sv. otca P. P. Pia IX. prosborene u konsistoriju 9. Lipnja 1862. u pritomnosti od 300 biskupah.

Digitized by Google

nabit, Totus mundus vae clamabit.“ Ova se je proreka već jednom izpunila — god. 1848. Sljedeća dakle godina nije dobro zabilježena u knjizi proročanstvah. Ali se naročito zlo kaže za god. 1868. Za ovu kaže njeka marsiljska gatalica ovako: „Vidim velik sjeverni plam, a to sluti na krvav rat. Jednoga kralja s kraljevinom nestaje, četiri vladara diele si zemlju, a pri toj diobi zametne se medju njimi svadja, te puca obćenit rat. Zametak mu potiče iz godine 1849. i 1850., a traje 40 godinah. Veliki narodi padaju na stoti dio, mnoga mjesta po Njemačkoj i Francezkoj opustila su; po čitava hrpa kućah kupuje se po jedan franak; ali sve to dogoditi će se istom 1868. godine.“ — Njekakovo proročanstvo napokon u amerikanskoj duhoslovnoj spomenici veli tja za sjegurno, da će se te godine ništa manje nego razdieliti Austrija. A kuda-li će ono: A. E. I. O. U. Austria erit in orbe ultima?! — Vriedni čitatelji znat će i sami, da ovakovih prorokah i njihovih proročanstvah nedržimo ništa. Neka dakle to uzmu za zabavu

---

Dopisi.

Iz Križevca 27. Lipnja. Bijaše godine 1834. u sv. Petru, kotara križevačkoga, za župnikovanja pokojnoga J. Čačkovića, kadno je silan led svu ljetinu do gola pobio. Jadni puk svetopeteranski, tim u najskrajnju nevolju padši, komu da se uteče, ako ne onomu, koj miluje i kara, koj nikoga neupropašćuje, kojega je otčinsko srce istomu okorjelomu narodu israelskomu u nestašici priskočilo!

Revni župnik i brižljivi pastir stada si povjerenoga nagovori vjerne si ovce, da se uteku čim gorljivije kojemu od odabranikah Božjih, te njegovim mogućim zagovorom u vječnoga Gospodara neba i zemlje izprose milost, da jih u buduće mine takova nesreća; da nadalje u slavu istoga svetkuju i njeke svečanosti urede. Poslušni puk svetopeteranski sliedjaše glas svoga brižljivoga pastira, te po njegovom svjetovanju zavjetom se obveže, da će svake godine na dan sv. Ivana i Pavla*) poput svetca praznovati, te u provodu sa presv. oltarskim svetotajstvom svemoguću i presvetu Trojicu moliti, da po zaštiti spomenutih odabranikah Božjih onu župu od gràda občuva; što više, puk u prvi mah tako prione uz tu nabožnu pomisao, da je reć bi s mjesta naumio u blizini župnoga hrama na slavu spomenutih svetacah kapelicu sagradit dati, kamo bi svake godine na 26. Lipnja provod išao. Medjutim sbog velika siromaštva i ono malo svotice, štono bje sabrana, nije mogao preč. duh. stol dopustiti, da se kapelica bez dostatne glavnice gradi. Al svečani provod bivao je i biva svake godine na rečeni dan, te silni puk ne samo svetopeteranski, već glogovnički, kalnički, miholečki, dà i križevački onamo hrli, da sjediniv molitve goruće prosi Svevišnjega, da ga štiti od zla vremena; pa i u istinu, budi Bogu hvala, nije od tada tolike štete bilo.

*) Čujem, da je i u Križovljanih istim svetcem u istoj nesgodi zavjet učinjen, nu neznam, da-li se svečanost još sada svake godine obavlja.

Ele kad se je i ljetos približavao dan sv. Ivana i Pavla na 26. o. m., zamisli revni svoga stada pastir, sadanji župnik svetopeteranski veleč. g. Pavao Jalžić, da spomenutu misao glede nove kapele ma i djelomice oživotvori, a stranom da se ljetos, kadno nas mraz popario, čim gorljivije sa stadom pomoli Svevišnjemu, da barem ono malo preostatka tuča nepobije. U to ime uze on svojski tu moljakati, tamo podbadati na dobrovoljne prineske, to kod puka, to kod gospode na onu župu spadajuće, te doskora nakupi liepu svoticu, kojom dade sagraditi veleliep nov žrtvenik u župnoj crkvi, uz to pako jošte 8 stopah visoku sliku kod Prokša u Zagrebu načiniti, koja spomenutu svetu dvojicu odabranikah Božjih, za bezbožnoga odpadnika Juliana mačem smaknutu, predstavlja, kako im se Spasitelj s krunom i palicom ukazuje; — djelo je vrlo vješto izvedeno.

Da ti je bilo vidjeti mili štioče ono veselje, onu uzhićenost u puka, kojino ljetos onamo dohrli, opaziv novi žrtvenik, a nad njim sliku odabranih zaštitnikah svojih, onda bi bio baciv oko na nebo visoko morao iz dna duše zavapiti u radosti: a Domino factum est istud!

Naš vrli starina i brižljivi glavar kotara križevačkoga, preč. g. Ivan Nep. Šianski, zač. kanonik i župnik križevački, dodje ljetos na ovaj dan u sv. Petar, da uz podvorbu ovrši blagoslov spomenute slike. Poslje blagoslova krenu u veliku provodu silni sviet u prekrasnom redu s presvetim svetotajstvom iz župne crkve u selo uz gruvanje mužarah i sviranje križevačke bande, štono ju veleč. župnik svetopeteranski neštedeć troška dozvao; u selu je dan blagoslov, pa vrativ se istim putem u crkvu prisustvovasmo sv. misi, štono ju preč. g. kanonik uz podvorbu pjevao. Izza „Vjerovanja“ izadje na besjedište veleč. g. župnik miholečki, Većeslav Belošić, te u srce dirajućim slovom pobudjivaše vjerno stado na čašćenje sv. Ivana i Pavla.

Diljem govora spomenu sve one, koji su darežljivošću priskočili; u čem dakako prva slava ide vel. g. Jalžića župnika domaćega, obćinu svetopeteransku, revnoga joj bilježniku, plem. gospodju Fodrocijevu, koja je prekrasno zlatom vezene dušeke darovala, pokrovitelja župe pl. Mirka Tremskoga, vlastelina Frölich-Veselića itd. .

Da su kod te riedke svečanosti oblasti županijske i grada Križevca te okolično svećenstvo u liepom broju sakupljeno bilo, svim na slavu spomenuti mi je dužnost, kao i to, da je poslie svršene pobožnosti u crkvi domaći župnik liepu kitu izabranih gostovah gostoljubno objedom podvorio. Dr. Lončarić.

J. Š. Iz koprivničkoga kotara dne 28. Lipnja 1866. Draga nam bijaše viest, prijavljena u zadnjem

Digitized by Google

broju ovoga lista: da se je presvietli g. posvećeni biskup Ivan Kralj odavle srećno i zdravo povratio u Zagreb. To nam bijaše tim milije čuti, što u tom vidimo izpunjene naše vruće želje, kojimi popratismo dielećega se od nas na 23. o. m. g. biskupa. Dobro stanovitom prilikom kazà o njem jedan izmedju ovostranoga svećenstva: „Što je radost djeci gledajućoj u svojoj sredini ljubljena si otca, što je veselje podčinjenim nad milim pogledom štovana predpostavljena, to da je radost i veselje naše nad sjajnim prisućem presvietloga g. biskupa, koj upravo otčinskom ljubeznošću i riedkom blagošću umie si prikupiti srca svih nas, i napuniti ih čuvstvom iskrenoga štovanja te odanosti prama sebi." — Kamo god stiže u svetom zvanju svoga apoštolskoga poslovanja visoki ovi dostojanstvenik, dieleć po ovom kotaru svetotajstvo potvrde, svuda bje dočekan radostno i slavno, kako to samo svagdje mjestne okolnosti dopustiše. Tu se je opažalo pravo, da tako reknem, natjecanje izmedju braće svećenikah, vlastele i drugih vjernikah, kako da ga koji ljepše i dostojnije u svojoj župi i susjedstvu dočeka i primi. Nije tu manjkalo srčanih pozdravah od strane župnikah, ni prijaznih prostodušnih govorah i pjesmicah od strane malene seljačke djece, ni krasno savitih vjenčićah, ni drugoga raznoga slavlja, priredjena prosto nu srčano u prostoj nepokvarenoj prirodi. A sve to može se uzeti za očiti dokaz, da u ovostranom podravskom puku živi još nabožna ćut, podkriepljena pravom vjerom, te da se svakom sgodom obilno izražuje toli u čvrstoj odanosti prama sv. crkvi, kao i u iskrenom štovanju poglavicah i dostojanstvenikah njezinih. Željeti je samo, a to u istinu i želi iz čista srca svaki pravi katolik, neka nam puk zbilja takov uztraje na dalje; neka odaljen od izkvarenosti razgranjene širom svieta uzčuva od otacah nasljedjenu čistoću prave vjere, i u njoj živući neka ostane sklon na vršenje činah Bogu i ljudem dragih. Pravednu ovu želju od svih nas gojenu i žarkom molitvom praćenu do priestolja Božjega, neka Sveviš̌nji blagostivo uslìši; i neka nebeske blagodati po presvietlom g. biskupu upravo u tu svrhu ovdašnjemu puku podieljivane rosom svoga blagoslova poškropi, nebi-li se tim što više slava Božja i radost pastira umnožila.

Viestnik.

Iz Zagreba. Baš kad smo htjeli ovaj list završiti, stiže nam u ruke najnovija pastirska poslanica uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga, koja će se ovih danah razposlati svećenstvu po nadbiskupiji. U njoj razlaže nj. uzoritost postanak i uzroke sadanjega krvavoga rata, kojemu je carevina austrijska na dvie strane od dvoje neprijateljah izložena, i kojemu obseg, dugotrajnost i posljedice ničije oštroumlje opredieliti nemože. Dokazav očitu krivičnost napadačah a pravednost naše obrane, nada se uzoriti vrhovni pastir, da će Bog pružiti pomoć pravednoj stvari, al zajedno dodaje, da ovo uzdanje nesmie nas priečiti u pomaganju našem. Pošto je dakle s posljedkom ovoga rata uzko skopčana sudba i svekolike carevine i pojedinih njenih pokrajinah, poziva uzoriti stožernik što življe svoje svećenstvo, da svaki na svom mjestu što slovom, što tvorom i vlastitimi žrtvami nastoji skupnoj domovini priteći u pomoć, da budemo vriedni potomci onih predakah, koji su u svako vrieme znali neoskvrnutu sačuvati vjernost, ljubav i privrženost svojim zakonitim vladarom. Pa jerbo su svi trudi i napori slabi bez blagoslova i milosti Božje, opominje nj. uzoritost svoje svećenike, neka ovu i sami osebice, i sa svojim stadom izmoliti nastoje. U posliednjem pogledu nalaže uzoriti stožernik, da se po svih župnih i redovničkih crkvah odmah prve nedjelje, čim ova poslanica kamo prispjela bude, sadržaj njezin s pastirskom razboritosti i primjerenim načinom puku oglasi; zatim da se na ustanovljeni koj bližnji nedjeljni ili svetčani dan iz svake župne ili samostanske crkve izvede svetačna procesija u obližnju crkvu, kapelu ili, gdje ovih nebi bilo, do kipa kojega svetca; napokon da se, dok bude trajao rat, svake nedjelje i blagdana poslie sv. mise pred izloženim u ciboriju presvetim oltarskim svetotajstvom s pukom izmole tri otče naša i tri zdrave Marije s molitvom iz misala: Deus, qui conteris bella itd. kojoj se ima dodati dosad propisana molitva za papu, te s blagoslovom pobožnost dovršiti.

— Na Petrovo služio je u prvostolnoj crkvi sv. misu uzoriti gosp. stožernik nadbiskup s mnogobrojnom podvorbom i običnim u našem prvostolnom hramu slavljem.

— Poslie kratkoga odmora zaputio se je dne 2. t. m. presvietli gosp. biskup Ivan Kralj u kotar dolnjo-varaždinski, gdje će po tamošnjih župah dieliti svetotajstvo potvrde.

Iz Ahena. Marijina zadruga mladih trgovacah u Ahenu posla nedavna sv. otcu dar od 3000 franakah kao Petrov novčić. Sv. otac zahvali se ovomu sboru sam ljubeznim pismom. Riedka primjera od trgovacah!

(Knjižtvo.) Tiskom i troškom Albrechtovim izašla je ovdje: Obća povèstnica dra. Bumüllera i dra. Schustera preveo; a uzgredce posebna hèrvatska po dru. Račkomu, Kukuljeviću, Tkalčiću, Peroku i Tomeku za mladež sastavio jedan domorodac (svećenik). S mnogimi drvorezi. Ciena 1 stot.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 28. U ČETVRTAK 12. SRPNJA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Svećenik oporučitelj.

(Konac.)

Kako je očevidno, u svih u posliednjem listu priobćenih navodih temeljna je misao jasno izražena, da se dohodci, u načelu nazvani crkveni, u dobre svrhe uporabiti imaju, i da je svećenik na dobrotvornost obvezan; a da se ovaj zakon neovršuje, uzrok leži u tom, što se njegovo izvršivanje ili prestupljivanje spoljašno svaki put neopazuje, radi toga se prepušta takodjer način, kojim se svećenik ovoga zakona držati ima, njegovu nutarnjemu sudištu — savjesti. Sliedeći ipak nazori imati će podpunu obću valjanost.

1. Svjetsko svećenstvo ima svoje dohodke uporabiti prije svega na svoje staležu primjereno uzdržavanje, prehranu, odielo, stan, poslužbu, književno izobraženje, gostoljubnost, uzdržanje i oporavu zdravlja, — da, kad bi za uzdržanje života si morao biti u brizi i stiski, u dužnostih zvanja ili potrebitom izobraženju nebi zapriečen bio, — kao takodjer na umjerena nadarja (donationes) i čedne zabave. O objektivnoj valjanosti ovoga načela jamačno nitko dvoumiti neće; u čem ipak staležu primjerena sustentacija svećenstva sastoji, glede toga se tako lasno nesložismo. Po svoj prilici vrlo je težko u tom medju odviše i premalo pravu sredinu pogoditi. — — Jednoglasan ipak je zahtjev crkvenih kanonah, da se svećenik u svom kućnom gospodarstvu, u prehrani, i u svem svojem načinu življenja shodne umjerenosti i jednovitosti drži. „Domus tua simplex sit," veli Memoriale vitae sac., „necessariis non careat, superfluis vacua sit. Clamet ingredientibus: satis morituro." I prenavedeni cap. 1. sess. 25. de ref. veli: „Quapropter exemplo patrum nostrorum in concilio Carthaginiensi non solum jubet, ut modesta supellectili et mensa, ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo vitae genere ac tota ejus domo caveant, ne quid appareat, quod a sancto hoc institutq sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum ac vanitatum contemtum praeseferat."

Kad bi dakle tkogod crkvene dohodke hotio na pretjeranu gojnost tiela si, razkošnost i razsipnost u pokućtvu, izpraznost u odielu, visoke igre itd. upotrebiti, taj bi upravno proti crkvenim propisom radio, ter proti zapovjedi kršćanske dobrotvornosti griešio. „Tko oltaru služi," veli sv. Bernardo, „vriedno je, da od oltara i živi. Dozvoljuje ti se dakle, kad pravo služiš, da od oltara živiš, ali nipošto, da se od oltara razkošuješ, da se na oltaru vrkočiš, zlatne si uzde nabavljaš, vezena sedla, srebrne mamuze i o." —

Priznaje se s jedne strane važnost prigovora, koj se tuj susreta, ako i relativno samo, da se u naše doba netreba bojati, da bi svećenik pretjeranu tratnju tjerao ili sujetna oholjenja igrao; jer znamo, da je položaj svećenika u obće i onako toli prekaran, njegovi dohodci toli odmjereni i nestalni, da on u pogledu najnuždnijih stvarih u veliku nepriliku dospieva, pače gdjekojega si i u velikoj tjeskobi predstavljamo. S druge strane ipak uza sve to tvrdo smo uvjereni, da svećenik, koj svoje dužnosti savjestno obavlja, ako i osjeća nepovoljne odnošaje vremena, jošte uvjek si naći može uzdržanje života, ma i stisljivo. Izreka našega Spasitelja: Dignus est operarius cibo suo, Matt. 10, 10. ufano se takodjer u naše doba obistinjuje.

2. Što preko potroška na staležu primjereno uzdržavanje života preostaje, ima se stranom na potreboće crkvene i školske, stranom na podporu siromakah, prema mjeri veće oskudice na ovoj ili onoj strani uporabiti. U red potrebah crkvenih broji se sve ono, čega budi vlastita crkva, gdje si

Digitized by Google

svećenikom, budi koja druga siromašna crkva, budi crkva u obće, a osobito dieceza k unapredjenju božjega kraljestva na zemlji i k pristojnu obavljanju spoljašnoga bogoštovja u bližnjem ili daljnem odnošaju treba, bud na razplodjivanje vjerozakona, bud na urešivanje crkvah, promicanje školstva i obuke, bud polag jasnoga zahtjeva sabora trid. osobito za podporu biskupskih sjemeništah.

U red siromakah spadaju odlično župni siromaci, kojim se na razne načine blagodarnost izkazati može: novčanom podporom, bezplatnom ili cjenijom nabavom i dieljenjem živeža, razpačanjem dobrih pučkih spisah, promicanjem obće koristnih zavodah itd.; nadalje takodjer rodjaci, ako su neimućni, t. j. ako im inače neima sredstvah za uzdržavanje života. U naše doba kler se popunjuje većinom iz staleža seljačkoga i zanatlijskoga. Koli često putah se roditelji moraju i zadnjega svojega novčića odreći, a braća sad u ovom, sad u onom uštrb trpiti, samo da sin ili brat svoje nauke nastaviti i dovršiti uzmogne. Radi toga je dužnost zahvalnosti, osobito bližjim rodjakom djelotvornu pomoć pružiti, kako su to već i sami crkveni kanoni izrekli, samo nesmiju se obziri pravednosti prema inim siromakom s očiuh pustiti, niti dopustiti, da se rodjakom možebit njeka izključiva samotržba dopita.

U obće ima množtvo dobrih i uzvišenih svrhah, koje što u većoj, što u manjoj mjeri pazku i imovinu svećenstva prizivlju i traže. Proletarijat množi se i onako svaki dan sve to više, sabiranje milostinje čini se sve to češće, blagotvorni i obće koristni zavodi iziskuju prekomjernih glavnicah, te najbolje dotirani svećenik morao bi više putah u nepriliku doći, kad bi svim tražbinam i zahtjevom, štono ih čovječnost i potreba prema njemu čine, zadovoljiti hotio. Radi toga uporabi svaki svoje nadarbene i duhovne dohodke polag najboljega znanja i volje, po zahtjevih nutarnjega sudca i morala, ter svietli takodjer u tom liepim primjerom svjetovnjakom. Nesmie se po maljušnih motivih, nit po koljenih rodbinstva mjeriti blagotvornost naša, nego, gdje je nužda najveća, gdje se dade najviše dobra učiniti, tuj je uporabi crkvenoga dobra najbolje mjesto.

Tko hoće da bude pravedan, te očima od predsude prostima pogled na svećenstvo baci, neće tajiti, da su u svako doba mnogi i mnogi svećenici takodjer u tom pogledu crkvenim zakonom strogo zadovoljavali i u crkvenom smislu dohodke svoje uporabljali. Mnoge bolnice i kuće, utočišta svake vrsti za bolnike, siromake i sirote, tko ih je sagradio? Razne nabožne i obće koristne zavode i zaklade, gdjeno mladež obuku, starost obskrbu, a pobožnost utočište nahodi, tko ih je podignuo i proizveo? Stolne, sborne i župne crkve s njihovimi visoko se penjajućimi zvonici, i kapele, dragocjena crkvena odiela i skupo posudje za porabu službe Božje, tko ih je sazdao i nabavio? Poviest je ubilježila velike žrtve, kojimi je pobožni svjetski stalež na tom učestvovao; nu ona dokazuje takodjer, da je svećenstvo od vajkada ponajviše k tomu doprinielo. Sasvim suvišno držim, u ime dokazah tomu ma samo jednu navesti, ter onim, koji upitne zasluge svećenstvu odriču, kao i onim, koji se iza smrti svećenika, imovinu svoju crkvam jamačno samo zato zapisavša, da pogibelji i raztužujuće posljedice toli strogo zabranjenoga nepotizma ma i cienom prividne strogosti prema rodjakom izbjegne, pitati osmjeljuju: „Za koga je štedio, za koga-li se mučio, i komu je svoj imetak ostavio?“, odgovaram: Oculos habent, et non vident.

Medjuto makar takodjer svećenik sa svojimi dohodci posve kanonično postupao, svoje svekoliko imućtvo ipak nemože za života sasvim potrošiti, i njega se riešiti; po čem glede takova ostatka, kao i glede slučajno prištedjena imutka nastaje daljnje pitanje: kako treba da se svećenik u sastavljanju svoje posliednje volje t. j. oporuke vlada.

Tja do XII. vieka odricali su toli gradjanski koli crkvem zakoni svećenikom svako pravo, sa imovinom u duhovnom činu ili službi stečenom konačne naredbe praviti; a kad je svećenik umro, dopala je ciela ostavština, dokle god je cjelokupna crkvena imovina jošte nerazdieljena pod neposrednom upravom biskupovom stojala, zajedničku u svakoj crkvenoj provinciji obstojavšu zakladu, iza učinjene razdiobe pako pojedine crkve, gdje je pokojnik služio. Izključena bijaše otčevina (patrimonialia), vrhu koje se je uviek slobodno i bez svake zapreke oporučiti moglo; u slučaju ipak, ako je nastala kakova razpra ili dvojba o tom, to je slutnja govorila uviek na korist crkve; protivno se je moralo pravovaljano dokazati.

Istom papa Aleksander III. učini polašticu, da svećenici u bolesti od crkvene stečevine, u pokretninah sastojeće, štogod kao milostinju onim, koji su ih za života posluživali, te siromakom konačno ostaviti mogu; i ova ustanova bje povodom, da su svećenici oporuke praviti počeli. Izprva, istina je, morale su njihove oporuke svaki put diecezanskim biskupom potvrdjene biti, inače valjanosti nisu imale nikakove; a da su biskupi pravilno samo zapise i legate za dobre svrhe u krieposti održavali, to se dade lahko misliti. Na skoro ipak odpadè i ovo i svako ograničenje, te već početkom XV. vieka bijaše svjetsko svećenstvo u podpunu, nenapadnu i crkvenimi sabori potvrdjenu pravu, da o cielokupnoj svojoj imovini slobodno posliednje razpolaganje činiti može. Da je ova

Digitized by Google

povlast toli lahko se stekla, i na toli malo protivnikah naišla, biti će tomu više uzrokah doprinielo, u kojih potanje razglabanje neću se ovdje upuštati; ponajglavniji uzrok biti će bio ufano taj, što se je s jedne strane držalo, da će se time tada vladajuće toli zloglasno pravo posvoje (jus spolii) najlasnije obustaviti moći; s druge strane pako, što je takodjer razlučba crkvene imovine i otčevine čestokrat velikim prepirkam i razdorom povoda davala.

Time pako, što se je svjetskomu svećenstvu pravo i povlast, posliednje naredbe činiti, priznavalo, drevna, toliko putah ponovljena, sveobćimi i posebnimi sabori, sv. otci i papami svojski preporučivana crkvena zapovied: „crkveno dobro ima se samo na pobožne svrhe uporabiti," nije nipošto dokinuta, protivno ona obstoji jošte sveudilj u svojoj prvobitnoj valjanosti, ter svećenik se ima pri sastavljanju oporuke onih istih osnovnih načelah držati, koja su više u pogledu uporabe crkvene imovine za života nadarbenika razvita, i otaj sastavak očitovanja svoje posliednje volje u obće tako udesiti, da se vrhu toga Bogu i svojoj savjesti račun dati uzmogne.

Po tom mora svećenik takodjer pri sastavljanju svoje oporuke u obzir uzeti i darovati ponajprije siromake, crkve, učione i ine blagotvorne i obće koristne zavode, polag razmjerja njihovih potrebah i gledajući na svoj subjektivni i objektivni položaj, a to tim sjegurnijim te izvjestnim pouzdanjem u podpuno ostvarenje svojih prema pomenutim načelom udešenih bud oporučnih, bud zapisnih naredbah, čim znati mora, da ga u ovršenju više nacrtanih, in foro conscientiae toli obveznih crkvenih propisah sa strane eksekutive ne samo ništa nepriečí, već pače ga ova sama u tom ponukuje i obodrava.

Tomu za dokaz navodim smisao na stvar spadajućega čl. XXI. konkordata, kako ga tumači Schulte:

„Articulo XXI. Convent. Austriacae **in cunctis Imperii partibus** (ergo etiam per Hungariam, ubi episcopi jure testandi antea haud fruebantur) **archiepiscopis, episcopis et viris ecclesiasticis omnibus liberum esse declaratur, de his, quae mortis tempore relicturi sint, disponere juxta *sacros canones*, quorum praescriptiones et a legitimis haeredibus ab intestato successuris diligenter observanda erunt.** Haec verba exprimunt:

a) Clericos (saeculares) de omnibus bonis suis testamentum condere posse. Ex Art. XIII. Concord. evidens est, in eo condendo formam legis civilis servari oportere. b) Dispositionem testamentariam pro foro interno ad canonum normas fieri debere, quibus scilicet bona ab ecclesia profecta ecclesiae adplicari jubentur. c) Testamenta clericorum facta (in legitima forma civili) [tomu najlasnije zadovoljiš time, da oporuku sám vlastoručno napišeš i podpišeš, sa svjedoci ili bez svjedokah [1]] et plane praescriptis canonicis consentanea agnosci **debere a legitimis haeredibus adeo, ut haeredes, qui dicuntur necessarii,** *litem movere nequeant* **ex capite partis legitimae sibi denegatae** eo, quod juxta canones de bonis clerici solumodo profanis [2]) non item ecclesiasticis pars legitima haeredibus attribuenda est. **Unde beneficiatus in testamento, dummodo juxta canones agat, respicere non tenetur parentes, aut** (casu quo quis ut maritus legitime ad ordines promotus sit) **uxorem aut filios.** His omnibus actio non conceditur ex eo, quod parte legitima defraudati sint. [3])"

Iz prenavedenih se bjelodano uvidja, kojim i kakovim svjetski svećenik svoju imovinu zapisati i ostaviti ima; al mi je na kraju takodjer naglasiti gotovu i živu istinu, da takovo dobro, koje se protupravno uzteže onim, kojim pripada, niti ploda, niti blagoslova nemože nositi nikakova, i takodjer narod si je o tom osudu napravio, u tolikih poslovicah založenu. „Non licet nobis pecuniam mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est."

Pisah u Dramlju početkom Lipnja 1866.

J. U.

Gdje da tražimo lieka?

(Konac.)

Chateaubriand presudjuje njeke svete otce ovako:

Rječitost učiteljah crkve ima nješto osvjedočavajuća, moćna, da reknem nješto dostojanstvena. Ugled ti njihov zajamčuje istinu, uvjerava te; jer su poslani od ozgor, jer šire nauk na rieč svemožnoga. Ma premda govore, duhom Božjim nukani i vodjeni, ipak im nemanjka ni bistra pronikljiva uma, pače ne riedko nadziru bistrim okom sve znanosti, nadilaze sve umove — samcati motre s nepristupne visine.

Sv. Ambrozij, dika zapadnjakah, kad govori, iz ustiuh mu teče med, kad piše, svaka mu se rieč plodnim cvietkom pretvara, kad dokazuje, osvjedočava, kad

---

¹) Ob. austr. grad. zak. progl. 1852., pogl. 9. §. 577. l. 76. *Op. p.*

²) Dakle se pod tim imenom nerazumievaju niti dobra obrtna (industrialia), niti crkvena, koja proizlaze iz beneficija, a niti pričuvna (parsimonialia), koja svećenik na stran stavi, štedljivo živući iz prihodah beneficija, i koja bi honeste živući zakonito potrošiti mogao. — Comp. Theol. Mor. Auct. J. P. Gury S. J. Ratisbonne 1857. *Op. p.*

³) Vidi Comp. Jur. Eccl. cum singulari attentione ad leges particulares VI. Conventionis cum Sede Apostolica initae in Imperio Austriaco vigentes. Auctore Simone Aichner etc. Brix. et Leont. 1826. *Op. p.*

Digitized by Google

pobija, stiče lovorike. Ovdje ondje naići ćeš na koj manjak, al neupisuj ga njemu, već njegovu vieku. On te ugodno zabavlja, al te i mudro uči. Nevjeruješ-li, a ti otvori njegovu „Razpravu o dievstvu" i „Elogij patriarkah."

Spomeni danas svietu koga svetca, reći će ti: to bje čovjek neuk, zanešen, pamrak mu dospio u glavu, mozag mu se zavrtio — vjerovaše smiešnoj čaroliji. Bijaše-li takov sv. Augustin? Nipošto. Drugimi ga crtaj potezi, da mu pogodiš sliku. Mladić vatren, darovit, duha zanosljiva, poda se strastim, uzde jim napusti do volje. Do skora se okusi svih slastih; al se čudio, kako da mu sve razkoši toga svieta nemogu zadovoljiti želji srca — čim se više uživa, tim više gladni. To ga pritjera te podigne mutne oči prama nebu, nješto mu veljaše, da tamo stoluje ona krasota, ona slast, za kojom on čezne. Bog mu šaptaše u srcu. Pa taj čovjek, koj se nemogaše zasititi razkošmi svieta, taj rob pùti nadje napokon pokoj u krilu vjere, posta gospodarom tiela, zazornikom svieta. Čitaj mu „Izpoviedi," pak se uči poznavati čovjeka. Svetac odkriva opačine svoje svietu, ma ne samo svietu, već i nebu, te nekrije ničega pred onim, koj znade sve. On je kršćanin, koj pred sudištem pokorničkim svaljen plače krivnje svoje te jih izpovieda, da mu u pomoć priteče liečnik i rane mu izvida; a nepreda, da će naricanjem domoriti onomu, o kom bje rečeno „trpljiv je." A kako si on naslika Boga, komu povjerava prekršaje svoje? „Neizmjerno si velik — veli — predobar, premilosrdan, neizmjerno pravedan. Liep si, tko će ti odoljeti? Svemoć tvoja nepoznaje granicah nikakovih. Svedj se mičeš, a svedj miruješ. Vasioni svemir Ti držiš, čuvaš, puniš. Ti ljubiš bez strasti, srdiš se bez uzbune, mienjaš učine nemienjajuć odlukah. Al što je to, što velim, o moj Bože? gdje će naći čovjek riečih, da o tebi govori?"

Pa taj čovjek, koj si evo tako živu sliku Boga nacrta, otvara posve iskreno tajne srca svoga, te jadikuje nad grieškami mladosti svoje. „Konačno odputih se — kaže — iz Kartagine, kamo sam nedavno prispeo, pa vidih, da me oda svud kruži ljubav prema svietu, ljubko mi se smiešući. Mirno živjeti činjaše mi se nemoguće. Ja netražah ničega do slastih, koje obaraju u bezdan, koje satarišu. Mišljah, da će mi se srce smiriti, nadjem-li koga, koj će mi vruću ljubav vruće odmjeriti, jer čovjek žive u onom, što ljubi. — — Na posliedku padoh u mreže, u koje sam želio dospjeti; ljubav mi bje vraćena, posjedovah, što sam ljubio. Al ti si o Bože sjevnuo trakom dobrote i milosrdnosti uprav onda u moje srce, kad si ga napunio gorkošću; jer dočim sam mislio naći sladku razkoš, nenadjoh no gorki jed." — Neizmjerne-li krasote u tih riečih: prodiru iz srca iskrena, a prati ih crna tuga, duboka sjeta. Diže srce prema Bogu i nebu, dočim ćuti, koli ga je ljuto prevario sviet, te vidi duboki pad svoj, Peče ga, on uzdiše; mori ga, on žali, vapi za oprost. „Grad Božji" i „Listovi" mu pravi su odsiev te ljepote.

I sv. je Jerolim velik muž. Bujičava mu razmniva leti s jednoga polja na drugo, a pronicav mu um sbiljnim korakom sliedi poletnu maštu: roni duboko, uznosi se visoko nad sviet, primiče se nebesom, a našastom se istinom hrani. Njegovi „Listovi" i „Razprave" sjaju kao dragocjen biser medju sv. otci. I on vezuu u pruglu, tražeć svjetske lasti; i njegova se ladja, kojom zaplovi po dalekom moru, da hvata razkoš, razmrska o hrid čemera; ni njemu nebijaše med svjetskih radostih sladak već trpak; zato se i on naravlju tješi, samoću u srebro kuje. Sa podnožja svoje špilje u Betlemu, gdje mu bijaše stan najmiliji, motri umnim okom pad rimskoga carstva, pa se snebiva, srce mu hoće da izkoči, silne uzdahe podire k nebu; dà silna-li polja za razmatranje svetomu pustinjaku. Zato lebdi sv. Jerolimu uvjek pred očima nesmiljena smrt, taština našega života. „Mi umiremo i mienjamo se svaki čas, a živimo, kano da nam neće biti nikada umrieti — piše svomu prijatelju Eliodoru. Evo i ovo vrieme, što gubim, pišuć ti, moram odkinuti danom svojim. Mi si često dopisujemo, a naša pisma prebacuju more — mileni Eliodore — pa kako se lahko šajka na nepreglednom moru otiskuje: tako se i mi sve bliže primičemo grobu. Svaka struja mora donosi jedan časak."

I Tertulijan sja kano sjajna zviezda na nebištu crkvenih pisacah. Veći dio njegovih spisah, što napisa zlatno mu pero, da brani krst proti poganim umovom, možemo i danas u istu svrhu upotrebiti. Ali vajme! dočim se je njekoč branio krst proti nasrtaju svojih krvnikah, poganah, danas mu se je boriti proti vlastitim odmetnim sinovom, koji po njem pljuju. U njegovih je spisih najvažnije, što je on, kako bijaše uman, udario novom stazom, te nezajekuje djetinjim glasom drevnosti, već ori gromkim glasom muža.

Tertulijan umuje, zanoruje mišlju u duboko more, a bire biserje. Rječit je, biser misli kuje u zlatne besjede. Govor mu nije cvieće bez mirisa, ljuska bez zrna, kakov bijaše ne riedko govornikah, što su se penjali na govornice rimske, ili što su umovali po trzih atenskih; on bo negovori, da si ušutka strast, ili da steče slavu, već da uciepi u srca slušateljem istine vječne. To je plod vjere Krstove. Da se neslomiše idola poganah, djelo čovječjih rukuh, da neprosinù u sried guste tmine poganstva trak vjere Krsove, sviet bi istina bivao sve to starijim, ma ne čovjekom već djetetom. Bludio bi na bezpuću tražeć istine najviše; al nebi imao nikoga, da ga uzme za ruku i dovede na pravi put. U svih njegovih djelih ima sto i sto mislih. Čujmo, što veli u djelu „Ures ženah." „Neznam — veli, kudeć prekoredni ures kršćanskih ženah — hoće-li moći ruke narukvicami urešene nositi težke verige; a noge, priučene mehkoj obući, neznam, kako će trpiti gvoždje nesnosno." A u djelu „Mučenici" veli: „Kršćanin, koj iz-

Digitized by Google

povieda očito i bez straha svoga Krsta, nalazi u zatvoru onu razkoš, koju su proroci tražili u pustinji. Zato nezovite više stana uzničkoga zatvorom, već samoćom; jer ni tielo neosjeća težka gvoždja, kad duša poleti u nebo, već s njom gore boravi."

Medju grčkimi sv. otci prvi su Ivan Zlatousti i Basilij. Zlatousti piše jezikom izbornim, ma nješto težkim; slog mu je kitan naput Izokratova. To potakne Liberalija, te mu ponudi stolicu rječitosti. Basilij nije uzvišen kao što Zlatousti, al je jednostavniji, zaljubiv se u misticizam sv. pisma.

Valja da jošte spomenemo sv. Grgura Nazianzenjana, koj ostavi nakon sebe kraj liepe proze pjesamah, u koje zavi otajstva vjere Krstove. „Najmilije mu bijaše — piše Fleury — boraviti u pusti Arianzo, u svojoj otačbini. Tiesan vrt, kladenac i nješto drveća, što mu služaše za krov, bijaše mu sva radost. Tu je postio, tu molio razkajana srca, suznih očijuh. Tom je svetom poezijom hranio žedan duh svoj. Tu je opisao svoj život, svoje zgode i nezgode. Sav' mu bijaše posao: moliti, učiti, otajstva tumačiti, napućivati, kako valja živjeti. On zamisli liepu pomisao, te ju i izvede, da postavi onim, kojim je do pjesničtva, na ruke predmet ugodan al i koristan; nemogavši podnieti prčenja poganah, da samo njih idu lovorike na zabavnom polju.

Posljednji je sv. otac Bernardo. Tanahna je uma i radin. Kraj toga nedosižan je u crtanju običajah, a opisuje zanimivo. Čujmo, kako riše oholicu. — „Oholica rado govori; šutiti mu je muka. U veselju je razkalašen, u žalosti biesni. S vana se pokazuje pošten, a iz nutra je nepošten. Uviek spreman, da navali; nepripravan, da se brani. Tvrd, kad valja dati; ljutit, kad treba moliti. Nerado se laća onoga, što može i mora; rado se prima onoga, zašto nije i što nemora."

Što da nas, razmotriv sve to, jošte drži, da nezavrgnemo kužne knjige, koje su težkoj boli, s koje stradamo, velik uzrok; a da željno neprihvatimo knjige odišuće duhom nabožnim, koje plemene srce, bistre um, dovode k Bogu? Zaisto ništa drugo nego zloba ili nehajstvo naše. Al onda težko si ga nam, jer kako ćemo se jednoč izpričati pred priestolom Sveznajućega? koj-li razlog naše zloće navesti?

Nekrzmajmo dakle, već se trgnimo iz smrtnoga driemeža i osviestimo se. Netratimo vremena, čitajuć knjige nevaljale, jer je kratkotrajno boravljenje naše na zemlji; već se njim koristimo, čitajuć valjane. Najpače nedajmo mladeži u ruke knjigah opakih, jer jim se otrov mlada srca lahko primi; a težko je staro drvo savijati. Budemo-li tako radili, a to možemo biti uvjereni, da će prava mudrost s nebeskih visinah medju ljude sići, te ih ozdraviti; jer „multitudo sapientium est sanitas orbis terrarum." Sap. 11, 26. Tad će biti manje prčenja a više znanja, manje vike a više stvora. Dao svemožni Bog, te nam to vrieme brzo naspjelo!

— r.

Carski manifest.

Mojim narodom!

Težka nesreća, koja je zadesila moju sjevernu vojsku, uzprkos tomu, što se je junački odupirala, da nemože bolje; pogibije, koje su odtale domovini nastale; ratne nevolje, koje žare i pale moju milu česku kraljevinu, a priete i drugim stranam moje carevine; bolni nenaknadni gubitak za tolike tisuće porodicah — sve ovo potrese do dna mojim srcem, koje tako vruće i otčinski za dobro mojih narodah kuca.

Nego moje pouzdanje, što sam ga u svom proglasu od 17. Lipnja izjavio, pouzdanje na vašu tvrdu vjernost, odanost i požrtvovanje, pouzdanje u hrabrost moje vojske, koje niti nesreća slomiti nemogaše, pouzdanje u Boga i moje dobro sveto pravo, nije se niti jedan čas uzkolebalo.

Ja sam se obratio na cara Francezah, da posreduje radi primirja u Italiji. Ne samo što sam naišao na dragu volju na- to posve spremnu, već se je car Napoleon od svoje volje, da zaprieči dalje prolievanje krvi, ponudio za posrednika za primirje s Pruskom i zametnuće ugovaranja mira. Ja sam ovu ponudu prihvatio. Spreman sam na mir uz častne uvjete, da dokinem proljev krvi i poharu ratnu; al nikad neću pristati na mir, kojim bi se uzdrmali uvjeti velevlastnoga položaja moje carevine. Ako to, odlučio sam boj biti do skrajnosti i uvjeren sam, da će mi to narodi moji povladiti.

Sve čete, što ih ima, skupit će se, i praznine u vojsci popuniti odredjenom regrutacijom i mnogimi dobrovoljci, koje na novo probudjeni patriotički duh svagdje zove. Austriju je snašla golema nesreća, al nije duhom klonula, nije poklapljena.

Narodi moji! uzdajte se u svoga cara! Austrijski narodi nisu se nikad većimi pokazali nego u nesreći. I ja ću se povesti za primjerom mojih otacah, te ću vam prednjačiti nepokolebivom vjerom u Boga, odvažnošću i postojanošću.

Dato u mojem priestolnom gradu carevine Beču na 10. Srpnja 1866.

Franjo Josip s. r.

Rat i mir.

Sit gloria in excelsis Deo, et erit pax hominibus bonae voluntatis in terra.

Pokle vlade kršćanskih vladarah i narodah nezasitnoj pohlepi protukršćanskoga liberalizma za volju malo po malo povrgoše kršćanska načela, moradoše, da spase njekoja si prava, zaboraviti dužnosti, na kojih se ista prava imadu osnivati. Tako kriva pravna država, koja u jezgri nije ništa drugo van sveobće pravdanje i prepiranje sborom i tvorom najsilnijih državljanah, nastade

Digitized by Google

namjesto kršćanske države, koja uz prava vladara i narodah i dužnosti jedne i druge stranke, kao temelj njihovih pravah, nauća i zahtieva.

Tim nastade nesretna pometnja pojmovah, zahtjevah i težnjah. Umjesto ćuti za pravdu iztakla se svuda naokolo pohlepa za djeli, kojim se drugi pravni razlog netraži do dobra uspjeha, a to je ta politika tako zvanih svršenih činah — faits accomplis.

Takova pometnja, koja se nehvata samo česa god, već kida životno počelo državnomu poredku, mora da se zametne svagdje, gdje se državno ustrojstvo vodi u opreku s načeli, koja su počela i život njegovu bitku i redu.

Kršćanske se države ruše, čim dodju u opreku s kršćanskimi načeli, te ne samo da se po njih nevladaju, već upravo protukršćanskimi maksimami nagrdjuju. Ova je istina u povjestnici dobila na stotine živih prilikah! Ali nikada nije promisao Božja ovoga pravila razjasnila življim primjerom, nego što ga je najnovijom povjestnicom namjestnika Isusova na zemlji, Pia IX.

Kada Božja promisao, koja sjegurno najvišjega eksponenta Bogom naredjenoga kršćanskoga životnoga reda čuva i štiti, koliko to dopušta čovječja sloboda, kada velju ona dopušta, da se protukršćanska struja digne proti trokruni posvećenoga pape-kralja, te mu puk ružno pohara: čemu se mogu nadati drugi vladari i puci od ove struje, van ako ne onomu, što je papu i puk mu snašlo? Riečju: vladari će se naći bez veličanstva, a narodi jim bez blagostanja. Što je proti Božjemu redu kršćanskom vjerom podpuno i najživlje izraženomu, a to za vremenitu i vječnu sreću, to je samo zlo i nesreća.

Mi sada živemo ob malom onom ostatku od stare kršćanske ćudoredbe, koja se u narodih na njihovu sreću jaće uvriežila, nego-li krive maksime, a zato njim ona i može jošte spasiti život od ove kuge. Reakcija proti papi na visini istine, pravice i spasa nosi već i svoje eksponente na svojoj visini. A tko da nepozna ove vodje reakcije? Paće tko da jih nije oćutio prije, gdje jih mišlju jošte nije ni dokućio? Što nam se prieti, što nas draži, tišti te izpija, to je reakcija. Sviet se neodoljivom silom Božje vladavine nagoni onamo: da pristane ili uz papu kao eksponenta kršćansko-ćudorednoga poredka za spas ljudskoga roda, ili uz eksponente spletke i grabeža, štono vladare i narode na uzici vuku, na pogubu ljudskoga roda. Dva se barjaka viju u vis: jedan nosi život, blagoslov, sreću (malo se jošte cieni), a drugi nosi zlo, od kojega stradamo, te ovoga valja se većma, valja posve okaniti i prihvatiti boljega. To nas jedino može spasiti. A tko išta za to učini, stekao si je zaslugu za čovječanstvo; brani nas od proturednih maksimah barbarskih, što priete poplavom, a to barbarstvo zavladalo je već osobito ondje, gdje uza sve hvastanje s uljudnošću, napredkom itd., čemu se mnoge drage žrtve prikazuju, najvažnija pitanja mogu riešiti jedinim jošte sredstvom barbarah — krvavim ratom.

Evo navodimo dva glasa, od kojih se jednim isti „najveći liberalci“ mogu dozvati pameti, a drugi najbolje mislace može obodriti i ponukati na jedini spasonosni vitežki korak: k barjaku istine, pravde, koj se pokazuje u primjeru Bogom naredjenu na Piu IX.

„Boljetak ljudskoga roda zahtieva njeku uzdu, — reče Voltaire — koja bi vrhovnike sustezala i puteve očito kazala. Ova uzda vjerozakona bila bi se mogla obćenitim sporazumkom predati u ruke papi. Pape, miešajući se u svjetovne prepirke samo zato, da se smire, sjećajući kraljeve i narode njihovih dužnostih (syllabus), kazneći njihove griehe, čuvajući izobćenje samo za najtežje prekršaje, smatrali bi se uviek kao Božji namjestnici na zemlji.“

„Ja bih bio ote misli, — reče Leibnitz — da bi se u Rimu (dakle ne u Parizu) za riešavanje zamršenih stvarih medju vladari ustrojilo sudište, a papa se imenovao predsjednikom tomu sudištu, kakono on bijaše njekada odlučni sudac medju kršćanskimi vladari. To je predlog, koj bi se sjegurno tako lahko dao izvesti kano i onaj abbéa St. Pierre-a (predlog za vječni mir u Europi). Ali kad je slobodno praviti romane, zašto da bi se zamjerila komu osnova, po kojoj bi nam opet mogla doći zlatna doba.“

Ako dakle Europa zavisi o drugom odlučnom sudcu, a Leibnitzov odlučni sudac za tom službom sada doista nečezne: to najbolje pokazuje, da se je Europa kobnoj sili zlih maksimah i zlobnim eksponentom protukršćanske struje već predaleko podala. Pia IX., encyklika i syllabus bijahu posljednja rieč mira, a to i ostaju. Pa tko traži mir i spas, neka prouči i dobro ocieni onu mirovnu rieč, u srcu, u kabinetu, u sastanku. To može, to hoće pomoći. Quoties fluctuabat navis ecclesiae, toties periclitabatur salus reipublicae; zato i jest mir crkve kako znak, tako i uvjet i najvažniji činac mira u svietu. Iz rata proti crkvi uče se uputni ljudi rat proti vladarom i narodom, a gdje je propao žrtvenik, tude se nemože čvrsto držati nikakov priestol. Baca-li se kocka nad kojim kraljem, paće nad istim papom-kraljem: pasti će kocke i nad ostalimi vladari, ako s ljudskim prosvjedom neustanu solidarno odmah, čim su baćene nad jednim; jer tada je takov prosvjed važniji, sjegurniji i slavniji.

(Wien. Kirchztg.)

Dopis.

Iz Varaždina dne 30. Lipnja. Jučerašnji dan, kadno slavljasmo svetkovinu sv. apoštolah Petra i Pavla. i kadno čitasmo u sv. evangjelju rieči Spasitelja našega, rečene sv. Petru apoštolu: „i tebi ću dati ključeve kraljestva nebeskoga“ — jučerašnji dan preda prečastni g. Vjekoslav Benak, opat i štioc sb. kaptola čazmenskoga, prije abacialne sv. mise kanoniku istoga kaptola, župniku varaždinskomu a novoimenovanomu prepoštu

Digitized by Google

od Gajdela ili Gajdobre, prečast. g. Ernestu Filetiću, abacialni krst i prsten uz srdačni govor, u kojem spomenuvši zasluge istoga novoimenovanoga prepošta pripomenù stalnost u vjeri, što označuje znak sv. krsta, i vjernost sv. majci crkvi, što označuje abacialni prsten, te mu izjavi želju, da uzvišene ove znakove nosi na korist sebi povjerenih dušah, na dobro crkve i svoje spasenje. Prečastni odabranik, novoimenovani prepošt srdačno se zahvali, spomenuv smjerno nezaslužnost svoju a milost nj. veličanstva kralja našega, koj mu ovu čast podieli, i zahvaliv se nj. uzoritosti kardinalu i nadbiskupu našemu, koj ga na molbu sl. magistrata sl. i kr. grada Varaždina nj. veličanstvu predstavi za istu zadobljenu čast. Poslie toga svečanoga čina odpjeva preč. g. štioc sv. misu pod mitrom uz podvorbu domaćega svećenstva.

Viestnik.

Iz Zagreba. Prošlu nedjelju dielio je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački red poddjakonata u prvostolnoj crkvi, kojom prilikom zaredjeno je osamnaest klerikah nadbiskupije zagrebačke.

— Na natječajni izpit za prazno mjesto katekete na glavnih učionah grada Zagreba, koj je bio razpisan i ustanovljen na 9. i 10. t. m., nije nitko došao.

— Prijamni izpit za klerikat nadbiskupije zagrebačke održavat će se ove godine dne 8. Kolovoza. Mladići, koji su voljni podati se duhovničkomu zvanju, te žele stupiti u sjemenište, imadu u rečeni dan prije podne doći na izpit u sjemenište, a najkašnje dan prije sjemeništnomu ravnateljstvu predati svoje molbenice s priloženim krstnim listom, školskom i liečničkom svjedočbom.

— Izpražnjena mjesta u zagrebačkom i požežkom nadbiskupskom sirotištu popunit će se i ove godine tako, da će se u sirotište zagrebačko primiti mladići u 4. i 5., a u požežko u 2. i 3. gimnazijalni razred. Samo u slučaju, ako se za rečene razrede nebi dovoljan broj sposobnih mladićah prijavio, uzeti će se obzir i na molitelje nižjih razredah. Molbenice, kojim se imadu dodati isti prilozi, koji su gori više napomenuti za sjemenište, valja upraviti na uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa, te najkašnje do 20. Kolovoza t. g. predati u pisarni nadbisk. duhovnoga stola.

— Iz privatnoga pisma doznajemo, da je presvietli g. biskup Ivan Kralj, odputovav 2. t. m. u kotar dolnjovaraždinski, tamo što svečanije dočekan. Na granici županije varaždinske, na bednjanskom mostu, pozdravi presvietloga biskupa županijska deputacija, odkud su narodni konjanici s trobojnicami pred njim jašili. U Toplicah Varaždinskih dočeka i od strane svojih župljanah, koji su u velikom broju bili sakupljeni, pozdravi presv. g. biskupa pod sjenicom mjestni g. župnik. U Toplicah je visokomu putniku u slavu bilo svirke i pucnjave mužarah. Započev u 7 satih u jutro svoj apoštolski posao, potvrdio je tamo presv. g. biskup 1120 dušah.

Iz Ugarske. Pod predsjedničtvom prabiskupa ugarskoga sabralo se dne 26. Lipnja u Budimu mnogobrojno svećenstvo u vieće, kako da se od njegove strane pomogne u ovo ratno vrieme povišenim potrebam države. Misao, da se uzme zajam na crkvena dobra, odbit je načelno, a zaključeno većinom glasovah, da se za ratne potrebe dadu dobrovoljni osobni prinesci. Prema tomu podpisali su biskupi: knez prabiskup ostrogonski 30,000 st., jegarski 10,000, pečuvski 4000 st. i 600 u srebru, vesprimski 10,000, gjurski 10,000, veliko-varadinski (gr. sj.) 4000, sombateljski 1500, vacovski 4000, samoš-ujvarski 500, njitranski 10.000 u državnih obveznicah, banjsko-bistrički 1550, košički 4000, rožnjavski 1000, šipuški 1700, veliko-varadinski (lat.) 7500, čanadski 10.000, prešovski 500, erdeljski 5000, opat cistercitski 10,000, prepušt jasovski 2000, škoti 600, prepušt veliko-varadinski 1000, veliko-varadinski mali prepušt 500, opatija kapornočka 250, lekerska 100, čornajski prepušt 1000, biskup lugočki 1000 st. Kaptoli: ostrogonski 10,000, koločki 7000, jegarski 20,000, njitranski 4000, banjsko-bistrički 150, vacovski 1000, rožnjavski 1000, požunski 550, pečuvski 2050, vesprimski 6000, gjurski 3000, sombateljski 500, košički 700, satmarski 550, njitranski veliki prepušt 300, čanadski 1000, veliko-varadinski (lat.) 6000, veliko-varadinski (g. sj.) 425, samoš-ujvarski 450, šipuški 1000, temišvarski 1000, prešovski 200 st. Svega preko 200,000 stot. — Kaptol stolno-biogradski nije nikomu bio poslao punomoćja.

Iz Češke. 4. Lipnja ustrielio se u obćini Sluhy djećak od 13 godinah, pošto je prije iz pištolja ranio mlinarovu kćer tobože sbog nevjere.

Iz Rima. U tajnom konzistoriju od 22. o. mj. imenovao je papa stožernici: dublinskoga nadbiskupa Cullena, kneza Hohenloha, papinskoga domaćega prelata, barnabitskoga patra Biglia i prelate Mateaccia i Consolinia. — 20. o. mj. čestitahu papi stožernici kao na godišnjicu, kad je nastupio priestol. Odgovarajuć na čestitku stožernika Patrizia izjavio se je papa o položaju kraljevine talijanske. On se je potužio na zaključke talijanskoga parlamenta i na ugnjetavanje redovah, koji se uzprkos pogreškam njekih članovah smatraju uresom i moćju vjerozakona. Jasnim glasom izrekao je papa anatemu, ali ujedno dodao: „Molimo za nje, da se opet poprave, da budemo mogli reći, kao što je Isus razbojniku: „„Ti ćeš sutra sa mnom biti.““ Papa je tješio izagnane biskupe. — Većina je od prisutnih plakala.

Iz Italije. „Zakonom za sjegurnost,“ što ga je mjeseca Svibnja u Fiorenci komora primila, i polag kojega može se svaki „sumnjivac“ bez daljega pitanja

Digitized by Google

zatvoriti, vežu se katoličkim novinam i usta i ruke. „Patriota Cattolico“ javlja, da za njeko vrieme prestaje izlaziti; „Unità Cattolica“ javlja, da će od sele s velikim oprezom i pritajom pisati; glavni urednik lista „Conciliatore“ zatvoren je, dočim se nije ni mislilo na njega, već na urednika lista „Tromba Cattolica.“ — Katoličko središnje družtvo u Bolonji obzirom na ovo „iznimno stanje“ (zakon za sjegurnost), u kojem je sada Italija, prestaje poslovati. — Novi napuljski prefekt Gualterio izvodi novi zakon biesnom oštroćom; svake noći pohvata se oko 20 glavah, a osobito se ide na „klerikalce“ i „Bourbonce.“ Broj pozatvaranih svećenikah raste dnevice. — Nasuprot stižu viesti iz Fiorence, da se tamo prave nakarade o vjeri i papi tako ružne, da je vas puk razjaren.

— Kada se je onomadne u talijanskoj komori viećalo o ukinuću svih vjerozakonskih družbah, povede se rieč i o mirovini, što bi se imala dati svećenikom za oduzeta crkvena dobra. O mirovini biskupah bijaše različitih predlogah. Član sredine Brunetti nehtjede skinutim nadbiskupom i biskupom priuštiti više od 2000 lirah godišnje mirovine; kanonikom po njegovu mnienju bilo bi dosta na godinu 1000 lir., a župnici morali bi se zadovoljiti sa 300 lirah na godinu. Evo ovako se „poboljšava“ stanje „nižjemu“ svećenstvu pod liberalnom talijanskom vladom.

Iz Francezke 15. Svibnja razposlaše parižki djaci na svoje vršnjake po „mladoj Njemačkoj“ i „mladoj Italiji“ pobudnicu, koja mora da otvori oči svakomu onomu, tko jošte dvoji, da-li u naše vrieme vlada bezbožna drzovitost, nesputana samovolja i skrajna obiest. „Braćo!“ kliču parižki mladići — „Vi ste obmamljene žrtve stare kako neslane tako i odurne politike, koja već tisuće godinah narode nagoni na medjusobno ubojstvo pod pustom izlikom narodnih interesah i plemenske razlike, narodnostih, domoljubja, roda, suteži, i kojekakovih velikih a praznih riečih, koje uviek služahu slavičnosti. Došlo je vrieme, da se takovih ludih riečih za uviek okanimo. Recimo tada negda, da smo naprosto ljudi. Kako priznajemo samo jednoga vodju, razum, tako priznajemo samo jednu domovinu — čovječanstvo. Tko hoće da bude slobodan, tko hoće da s nami ide putem prevrata, taj je naš zemljak, a kršitelji pravednosti, oni, koji bi hotjeli za uviek narode držati u robstvu, u neznanstvu, u nevolji, to su jedini naši neprijatelji.“

Iz Ruske. Vilnanski biskup Krasinski, što je poznato, odpravljen je prije tri godine u Sibiriju, i tako mu biskupija obudovila. U ovoj nuždi starac Wolonczevski, biskup samogitijski, jedan od riedkih, koje je ruska vlada dosle poštedila, dobiv poslje duga moljakanja od generala Kaufmana dozvolu, potrudi se u vilnansku biskupiju dieliti sv. krizmu. Navala i stiska puka bijaše tolika, kano da već 15, a ne tri godine nebijaše potvrde. General Kaufman zabrani strogo po rusku, prem je on sam protestant, biskupu, da na dan nesmie preko 3 ure dieliti otajstvo, a biskup bi morao i po tri puta toliko vremena uzeti, od 6. u jutro do 1. po podne, a poslje objeda do 6., nebojeći se okrutnoga Kaufmana, dostojna zamjenika Muravijeva. Baveći se biskup u Kovnu, gdje stoji Muravijev sin kano namjestnik, dogodi se nješto, što pokazuje u biskupa odvažan duh. Opet vriedni sin svojega otca propisa biskupu, koliko svećenikah smie rediti, naime 5. Biskup zaredi njih 20. Namjestnik nahrupi pucajuć od ljutine s ministrom policije, te će oštro: „Koliko ste svećenikah zaredili?“ — „Dvadeset,“ odgovori biskup posve mirno. — „Dakle ste zaboravili, da sam Vam dopustio rediti samo pet.“ — „Ja nisam ništa zaboravio; ali mi je dužnost nadvikala pamet. Kao pastir nisam mogao mirnim okom gledati, gdje je puk s nestašice svećenikah svoju dužnost zanemario, te niti se izpoviedao, niti mogao biti jedan put kod mise. Prosudite sam, kako nestaje svećenikah, pak što da bude od vjere, ako nije dopušteno drugih rediti?“ — „Znate-li, što Vas čeka za ovaj neposluh? Platiti ćete veliku globu. Što ćete tada?“ — „Ali ta Vi znadete, da je moja blagajna prazna.“ — „E dakle ćemo dati na prodaju pokućtvo i šta drugo imate.“ — „Dobro, neka bude; nu hoće-li mi se dati barem osobna sloboda?“ — „Hoće — slobodan ste!“ — Hoćete-li mi ostaviti pastirsku palicu?“ — „Dakako!“ — „Ako je tomu tako, dopustite mi, da se oprostim s Vami!“ — Na ove rieči uze biskup palicu, te podje k vratima. „Kamo ćete?“ povikne žestoko namjestnik. — „Idem prosit! Smiliti će se samogitijski biskup ljudem, te će mu podati komad kruha. Neznam, što da ovdje jošte čekam, kad mi sve mećete na prodaju.“ Namjestnik, budi što ga prosinu plemenita misao, budi što se poboja posljedicah, ustavi ga i oprosti kazne. Drugčije pozva general Kaufman biskupa za tri dana natrag iz Vilne, gdje ga puk dočeka s velikim slavljem; jer ga sasvim zateče taj nenadani pojav. — To sve dogadja se pod vladavinom Aleksandra II.

Iz Štokholma. Na 23. Svibnja o podne sruši se zvonik nove katoličke crkve, što se je dogradjivala, te zakopa jedan dio težakah. Odmah bi naredjeno, da se odkapa, te već o četvrtoj uri izkopaše 15 mrtvacah. Računa se, da jih je pod ruševinom do 30. Nalazi se udah tjelesnih, a jošte o $3^3/_4$ ču se iz dubljine stenjava i jecanje, ali je slaba nada, da će se tko živ izvući. Zvonik se svali na crkvu tako, da je jednu stranu do dna razrušio, a orgulje odtisnuo tja do velikoga oltara. Kralj glavom doleti na prvi glas na mjesto, te dade zapoviedi. Crkvu je gradio njeki Niemac Loschbener, ali ne po svojoj, već po tudjoj osnovi.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 29. U ČETVRTAK 19. SRPNJA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Samokrv.

Pisano na slunjskih brdih.

Svaka zvierka ljubi svoj život, ma si upravo neznala kazati, zašto se čovjeku uklanja, zašto bježi pred lovcem, zašto se ranjena i jurve na umoru razcvili: to je višji dar Božji, zakon naravi.

A čovjek, koj znade umom dokučiti namjenu života, kojemu nauk i um jasno pripovieda, da si života dao nije, pak si ga niti uzeti nesmije; čovjek, kojega vjera kršćanska uči, da ga poslje uztrajanja i strpljivo snošena tereta ovoga tiela — čeka vječnost — taj se samokrvi nežaca! Time se je čovjek do izpod zvieri snizio; jer nečusmo, da si koja zvier sama sudi, da si luč života sama gasi.

Samokrv medju ljudmi nije ništa nova; tko bi pošao historičkim sliedom natrag, našao bi je kroz sve vjekove, a našao bi takodjer iztražiteljah toli mrzke opačine. Svaki je viek marljivo iztraživao uzrok samokrvi. Niti isto poganstvo nije ga bezobzirce dopuštalo i hvalilo, — ta je sramota našemu vieku pridržana! Njeki tražahu uzrok samokrvi u razsipnosti, njeki u pretjeranom domoljubju, a njeki u nesrećnoj ljubavi; njeki u smućenoj pameti: osobito liečnici naziru rado u tom poglaviti uzrok samokrvi. Nu pronašlo se je, da mnogoljetni mahnitci umroše naravnom smrti. Niti najvieštiji anatom, oboružan sitnozorom i kemičkimi razstavinami, nemogaše niti najmanjega organičkoga zamršaja opaziti, koj bi uzrokom samokrvi bio. Težko je naći i nareći tomu pravi uzrok; jer živci i mozag, krv i žilice u mrtva čovjeka miruju — a upravo takova paraju i razgledaju.

Dva puta bijah prisutan, kadno su liečnici, da pronadju uzrok smrti, mrtvaca parali. Za moga kapelanovanja dogodi se, da dvoje djece pastirčadi naidje na paskvicu (atropa belladonna) jur modruljasta ploda. Misleć, da su trešnje, ubraše djeca zrnje, te se nazobaše. Ono jače preboli, izbaciv na usta pojeden otrov; ono drugo slabije, nemogavši mu sama narav pomoći, umre. Župnik javi dogodjaj političkoj županijskoj oblasti, a ova izašalje liečnika. Isti došavši razpara mrtvaca, izvadi želudac, razreže ga — a želudac iznutra zelen. Zatim ostriže glavu, razreže kožu na glavi na četiri komada; sprednja dva komada potegne preko čela do nosa, a stražnja dva kusa smjesti u zatiljak, uzme pilu, razpili lubanju, kosti razkrene dljetom: moždjani izgledahu kao da su zelenom masti zalijani, a žilice po njih bijahu zelena soka pune. Tuj se je očito vidio uzrok smrti i djelovanje otrova.

Drugi bijaše utopljenik, sunovrativši se u potočić uzak i plitak, u kojem bijaše gliba koliko vode; i toga parahu liečnici, kao gori rečeno diete. U utopljeniku najdoše moždjane krvju zalijane a žilice pod opnom nabrekle krvju. — Rekoše mi liečnici, da je u moždjanih stinuta krv posljedica zadušenja. Fizičan indi uzrok smrti najdoše: ovdje zadavu, ondje otrov. Moralan ili možebiti nemoralan uzrok smrti odkriti nemogu; jer je taj različan, kao što je različna ćut i prostrana volja ljudska. Što je uzrok, da um, ona višja snaga, kojom čovjek sebe i oko sebe stvari znati i razlučiti može, kojom se nad zemljom do nebesah podići, pače i u sama nebesa prodrieti može, — što je uzrok, da ta sila boluje? da se preda zdvojenju? Moralna je to bolest, dolazeća ponajviše odtuda, jer su ljudi počeli sami sebi živjeti!

Najlakomija, najdivlja zvier, kada se najjače razbiesni, blago je još stvorenje, uzporediš-li ju s čovjekom samoživcem. Zvier ždere zvier drugu, ide za plienom, čini čovjeku štetu; — nu to čini da se zasiti, da si umiri glad, koj ju s brloga tjera do blizine čovjeka, ovoga najokrutnijega kralja zvierskoga. Inače će čovjek, kad ponemani. Sav sviet

Digitized by Google

mu se čini zvjerinjak, a ljudi zvieri, na koje će poput Nimroda nišaniti. Šalu sbijajuć ništiti i ubijati će hiljade, pače pod plaštem krieposti činiti će prevare i bezzakonja: njemu je dano, da zakone Božje i svjetovne prekršuje.

Kršćanska je vjera velike stege zakon, i s toga se vidi upravo njegovo božansko počelo, što je razuzdanost pogansku pod zapt Božje zapoviedi vrgao. Boj traje vazda, i trajati će bez dvojbe, dok bude uzroka borbi na svietu. Reče mahnitac u srcu svojem: neima Boga. Bezufanje i bezvjerje gredu pod jednom kapom. Tko si je utrnuo i ugušio vjeru u Boga, tomu je nestalo sidra ufanja, koje će ga zakvačiti, da ga neodnesu uzburkani talasi strastih. Sveto pismo nam na strahovanje pripovieda strašne primjere samokrvi, ali uviek kao posljedicu bezvjerja i bezufanja. Saul, odstupivši nevjernošću od Boga, nabode se na svoj mač. Achitopheles, buntovnički savjetnik, svjetovavši Absolona sina proti otcu Davidu, objesi se. Judu izdajicu neću spominjati, i dogodjaje svjetske zamučati ću. — Znalična poganka priprla je ufanje u kutiju, iz koje strasti izletiše. Dakle istim poganom bilo je ufanje od velike ciene; nu oni neznadoše, u koga i kamo će uprieti svoju nadu, a kršćanin znade. Bezvjernik pako u bezufanju rekši: neima Boga, gdje će zapet sidro ufanja svojega? —

Strašan je čovjek, kada je Boga s pameti svoje vrgao. Suze sirotinske biser su mu dragocien, kojim si oblaže i kiti svoju lakomu požudu. Tatbina mu je izjednačenje imovine; razumna vjernost robstvo; vjera izmišljotina popovska. Sada će od ljutosti pjeniti se i drhtati; sada će plakati, uzdisati, ruke lomiti, da izmami ili uplaši, prihini se, da postigne svrhu svoje sebičnosti. Konac svemu tomu je samokrv. Nu kao što je naš izobraženjak bio lažac, varalica i nepošten u životu, tako je hulja i kukavica na smrti. Koj se banio, oholo zakone gazio, vjeru prezirao, taj na posljedku neima srca, da na ovom svietu zasluženu kaštigu podnese. Boji se za svoje tovljeno mekoputno tielo; srami se ljudih, neće pod kratku svjetsku kazan — a neboji se Boga, neplaši se kaštige vječne; — i kako bi se bojao Boga, u kojega nije vjerovao? kako bi se plašio kaštige vječne, buduć je neumrlost duše na svoju tjelesnu udobnost nijekao! Sažaljenja vriedni kršćeni stvore, čemu se nadaš, kada si jurve do zadnjega stupca doćerao, ter dalje varati i hiniti nemožeš? Nada ti je kubura, konopac, rieka, otrov. Tielo ti je u tvojoj ruci, u tvojoj moći; u tom slučaju ti s njim razpolažeš, kao što si razpolagao s ukradjenim, otetim, osvojenim novcem, potrošivši ga u razbludi.

Isukrst učeći nas moliti reče: „neka bude volja tvoja,“ i sam se je toga načela držao često opetujuć: „bilo kako ti otče hoćeš, a ne kako hoću ja.“ Sv. Ivan (I. 2, 17.) pišâ: „I sviet prolazi i želja njegova, a tko čini volju Božju, ostaje do vieka.“ Volja čovječanska je silna; da mi nebi politici zamjerili, rekao bih, da je ljudska volja velevlast. Ljudski „hoću“ zatro i uništio je hametice mnoga i premnoga plemena narodah, koja povjestnica zabilježiti nije učasila: tako je taj zator naprasno išao. Ljudski „hoću“ ruši i diže. Danas je okolicą dubrava, a sutra je golet, danas brieg, sutra ribnjak, danas stiena, sutra špilja. Ljudski „hoću“ mienja zemlji lice, pače iste stvorove Božje hametice bije, ubija, dok ih neutamani. Ljudski „hoću“ sabija u kolutice bakar, srebro i zlato, konopljinu i prteninu, sada već i kukuruzovinu tlači u papir te mu namišlja njekakovu vriednost, a tu vriednost nazivlje — novcem. Novac je u sebi dobra stvar, al je i nesreća ljudska. Za novac možeš steći malone sve na svietu. Za novac prodaje se poštenje, vjernost, suza i duša; za novac čini se prievara, otmica; za novac je pošten — ma inače varalica, bez novca nepošten sumljiv — ma najpošteniji bio; za novac se krivo prisiže, za novac se nieče i Bog. Prevariv, tudje potrošiv — ubije se ili otruje, u vodu skoči, ili konopcem se zadavi novčana lakomost. Novac puni tamnice, napučuje groblja, u pogibelji je s njim, imao ga ili neimao. Tko ga ima, u ruci mu je ključ malone do svega na svietu; a tko ga neima, gori željom za njim, a ta ga vatra oslabi, sprži, sruši. To bi mi nedvojbeno posvjedočio životopis samokrvnikah. Blažen, koj nepovjerova blagu, niti novcu; nu tko je taj? te ćemo ga hvaliti!

Sv. Ivan uzrok raspu izražuje ovim: „Jer sve, što je na svietu, tjelesna je pohota, i pohota očijuh i ponos života, a nije od Otca, nego od ovoga svieta.“ (I. 2, 16.) — Valjalo bi mi o svakoj ovoj izreci koju progovoriti, pak dokazati, da sbilja iz ota tri vrela izviru mnoge opačine, a iz opačinah — smrt; nu jer su o svakoj prije mene mnogi izvrstno govorili i knjige napisali, hoću tek nješto da natuknem.

Tjelesna pohota ili blud. Pošast bluda truje i batali rod i porod. Ota opačina i još bolesti njezine gradskim, a sa žalošću moram reći, već sada i seoskim oblastim mnogo brige zadavaju. Oslabljen tielom i duhom, nezdrav, neimajući vjere i pouzdanja u Boga, što će drugo van šundrati se? — u opačinah smrt! — Mučno je oku proći mimo izložbenih prozorah, gdje se zlatne naušnice, narukvice i prstenje smješi; težko umaknuti mimo namigušah liepih odjećah, i nakita, pak nezaželiti. Želiti a neimati, pače neimati niti nade, da će se ikada stići na ovaj način, što se vruće želi, tim se okrene način življenja — u opačinah smrt! —

Digitized by Google

Ponos života nateže osobito na razkošno življenje bilo u odjeći, hrani, pokućtvu ili ma u čem god, čega niti dohodci zanata, trgovine ili kakova drugoga prometa doseći, niti plaća službena namiriti nemože — u opačinah smrt!

Vele, da je opica tupa uma, da svojom pameću ništa smisliti nemože, nu da dobro, pače izvrstno oponaša ili nasljeduje čine vidjene. Ako je tomu tako, u tom bi pristao uz novovječne mudrijaše, koji opicu uzporedjuju s čovjekom, ili čovjeka čine opicom; jer sbilja čovjek druge rado oponaša. Nošnja, hrana i kretanje, zabava i zaduživanje od višjih i uglednijih stališah oponašanjem priljubi se kod srednjega, a poslje i kod najnižega stališa. Oponašanjem hrani se razkoštvo (luxus), a razkoštvo, nemože-li se domaćim imutkom doseći, radja, goji i pita opačine — u opačinah smrt! — razumievam smrt nedostojnu čovjeka.

Istina, Bog je dao čovjeku dovoljnu vlast i snagu, da se svega, čim priroda obiluje, uživa; pače dao mu je dar umni, da užitak i način uživanja, slast i udobnost, jelo, piće, nošnju, zabavu s dana na dan može mienjati i usavršivati. Ta vlast i sloboda nije čovjeku štetna niti pogubna, dok se u medjah umjerenosti kreće; ali kad se ote prekroče, tada narav kazni, čim je povriedjena.

U našoj domovini kukavština samokrvi počinjena je u njekojih naših gradovih; nu na selu jošte se čula nije. Naš seljak zauzet je zadružnom i obiteljskom brigom: zadružnom, — da mu kuća i zadruga nepostrada, da namiri porez, stranom da pripravi torbu vojniku, da obuje i odjene čeljad, zanimlje ga briga, da mnogobrojne domare nahrani i preko zime prehrani; obiteljskom — ta mu se je srca i duše uhvatila, tuj ti mu je žena, čuvarica radosti i razgovaranja, tu su mu djeca, angjeoci nebeski, puni nježnosti, nestaši, ljubavi, dosjetljivosti. Ta briga našemu seljaku godi, bodri ga i oštri mu um, razblažuje srce — i sgrnuvše se magluštine, koje bi mu mogle radost potamniti, razganja. Naš seljak oženjen nesamuje, kao što se na mnogih oženjenih u gradovih po modi se oženivših vidja. U zadružnom životu našemu seljanu nikada nedosadjuje dugočasnost, ona velika bolest uma, a k tomu moli se i ufa se u Boga. Ako se naš seljanin nadje u nezgodi, ili se razljuti, žena i djeca su mu razgovornici. Sad ga zovnu vlastita djeca, sad njegove braće — ima zadrugah, koje su se već odrodbinile tako, da se u kući i iz kuće mogu ženiti, akoprem se nazivlju rodbinskim nazivom: striče ili strinko . . . pa ako je ljubljen i prijazan, i susjedska mu djeca dodju. Ovdje opazi maloga na batini jahača, ondje ga moljače momčić, da mu korbač sasuće ili osnić usieče, ondje curica, neima joj četiri pednja visine, nosi omašnu preslicu ili vretenom s kudielje trusi pozderje. Ili mu ukućanin kazuje zgodu sbivšu se danas u šumi, luki, ili u susjedstvu. Hrvat seljak netumara kao zamišljena bezposlica; neće mu se raditi, leže spavati, bilo baš u sried biela dana; budan uklanja se samoći kao najvećemu neprijatelju. Našinac se rado razgovara. Dvojica hodeći putem vatreno besjede, kao da ih desetak imade. Uza svoju rječitost ima Hrvat kapljicu vinca, te si š njim kadšto razigra dušu i razvedri pamet; s toga med muži i ženami svuda ima vinopijah — nu pijanicah na riedko. Hrvat sladko jede i pije, pa sladko mu se i živi. Hrvat je skroz napunjen nabožnom ćudi i podpunim uzdanjem u Božju providnost. Hrvat nezieva od preužitka putene naslade, da bi mu od toga mozag ovodenio. U seljanske hrvatske kuće nenavrnu se jošte niz bisera francezkih romanah, niti u izvoru, niti u nagrdjenom hrvatskom ili njemačkom prievodu.

Dakako, ja govorim o Hrvatih u najširjem smislu, a nemislim Hrvate stanujuće u gradovih; jer je u grad dovukla trgovina, obrt, nauka, zloća iz inih krajevah i jezikah svakojako ljudstvo. U toj se smjesi mieša opačina s domaćom tudja, te se laglje dogodi samokrv, nego-li na selu.

Novine pišu, da je u velikom njekom gradu zavladao običaj, te kakove je masti gospodjina haljina, takove dlake mora biti i naručajno pašče; s toga se tamo od njekle vidjaju paščići crveni, modri, zeleni, kakovih do sada nebijaše. Ti će bojadisani psi njegdje njekomu zavrtiti mozgom, kada mu vjerovnici zaokupe kuću i praznina kesu, a žensku prokšiju ozbiljnost nužde i krpe siromaštva. Umom i kesom, vjerom i nadom bankrotirani Gavan gotov je samokrvnik.

Sahrani Bože od toga naš narod!

Klevete na svećenstvo jesu-li uvreda poštenja?

Vrhovno c. kr. zemaljsko sudište promienilo je na priziv državnoga odvjetničtva presudu c. k. zemaljskoga sudišta u Beču od 19. Svibnja t. g., kojom u poznatoj parnici, koju u 22. broju ovogodišnjega našega lista obširnije razložismo, Ferdinand Tiefenbacher, Ivan Nordmann i O. F. Ebersberg bješe proglašeni nevini glede uvrede poštenja, a to tako, da su gore spomenuti sbilja krivci uvrede poštenja te svaki odsudjen na pet danah zatvora, a posljednja dva povrh toga jošte na gubitak 60 for. od kaucije.

Na ovu odluku c. kr. vrhovnoga zemaljskoga sudišta budi ovdje malena primjetba. Nedavna čusmo iz ustiuh branitelja odvjetnika razložbu, koja tim većma zahtieva znanstveno razjašnjenje, jer ima služiti za pod-

Digitized by Google

logu prizivu, a pravnomu i službenomu položaju svećenstva podobna je da nahudi. Jezgra svemu tomu dokazivanju jest ova: „Svećenstvo nije nikakova korporacija, zato se nemože ništa s jednoga svećenika na sve protezati, niti po jednom sve svećenstvo suditi; to nebiva niti u onom slučaju, kad bi se pojedincu krivo naprtio zločin, bio on i najveći, kao povreda izpovjedne tajne, uslied koje bi sliedilo smaknuće. Neimenuje-li se u takovoj kletvi povrh toga nijedan svećenik, to se klevetnik ima odriešiti; jer nitko po imenu nije potvoren."

Nećemo da se upuštamo u razloge, što jih tako pravoslovna znanost, kako i praksa sudovah i vladajući nazori podavaju, za dokaz, da je barem katoličko svećenstvo korporacija, i to po svojem hierarkičnom sustavu, po solidarnosti časti, službe (župničke itd.), odgovornosti i zastupstva, korporacija per eminentiam, korporacija svjetska. Ali to je sjegurno, da su katolički svećenici i više nego korporacija naprosto; oni su naime stalež, kojemu je povjerena stalna služba, dà stalež, kojega članove svećenička zaredba nežigoše žigom nepoštenja ili sramote, kakova su, recimo za primjer, nezakonska djeca, koju je austrijski zakon oslobodio od posljedicah sramote, već je stalež, kojega ide poštenje staležno, i to toliko barem vriedno, da ga znanost uvrsti u red poštenja ženskoga, narodnoga i službenoga.

Jer svećenik u izpovjedaonici radi posao služben, to je kleveta sbog povrede izpovjedne tajne (zloraba službe) sjegurno očevidan nasrt na solidarno službeno i staležno poštenje.

Na izdaju izpovjedne tajne stavljeno je uz ostale kazne doživotno skinuće, nesposobnost za svećeničke službene poslove, moralna smrt. Zločini, koji se kazne smrću, to su veleizdaja itd.; ali je izdaja tajne izpovjedne doista veleizdaja vjerozakona, največega povjerenja pokornikova i najizvrstnijega sredstva za spas. Zar dakle kleveta pod ovim naslovom da nebude ništa, samo ako osvadjeni svećenik nije imenovan, kada se s te okolnosti, što se prava izpovied polaže samo pred katoličkim svećenikom, jasno naznačuje čitav stalež?

Mislimo, da upravo tada, kada bi se ozloglašenje stegnulo na jednoga od staleža po imenu, ono nebi moglo škoditi toliko (jer bi se taj mogao braniti, dočim bi svi drugi ostali bez ljage), koliko bi škodilo, kad bi se dopustilo ozloglašivati bez imena, tako da ruglo možeš protegnuti, kako ti se svidi, na jednoga ili na sve, te možeš misliti ovako: ovaj svećenik, moj župnik, izdao je izpovjednu tajnu, to je gospodin N.; a napokon su svi, ako svi štioci misle na klevetu, te ju hoće uporaviti svaki na koga.

Promišljaj, dokle hoćeš, da nadješ zločin, koj bi se po mržnji i zloj kobi, što bi ju izdajom prouzročio, mogao uzporediti s izdajom izpovjedne tajne, nećeš naći ni jednoga; kano s bližjega mogla bi ovakova po prilici kleveta poput analogije dotjerati razložbu odvjetnikovu ad absurdum.

Vojničtvo nije korporacija; ako dakle po krivici ozloglasim čin jednoga austrijskoga častnika, to tada nije ništa; jer prvo po jednom nemogu se suditi svi, a drugo, taj jedan nije niti imenovan. Slažem-li na primjer u novinah daleko razgranjenih: Njeki austrijski častnik podvrtao je tvrdjavne zidove u četverokutu lombardo-mletačkom, podmetnuo barut, a žice žegice dobavio Talijanom u ruke — to nije ništa, jer se s jednoga nemože protezati na sve; pošto vojska nije korporacija, i jer toga njetkovića nisam imenovao. Dokle bi došli po ovakovih pravnih nazorih? Jer su crkva i država nješto više, nego je korporacija na prosto, to bi se dala izvesti mnoga ovakova stvarca, kada bi odlučivala racionalistična rabulistika, ne pako ustanove zakonika, kojih za službeno, staležno i osobno poštenje i katoličkoga svećenstva jošte ima preostalih na izbor.

Godišnja izviest družtva sv. djetinstva Isusova.

Družtvo sv. djetinstva primilo je godine 1864. 1,690,223 franka. Prema predjašnjoj godini bijaše mu dohodak veći za 39,729 for.

K ovoj ukupnoj svoti doprinesoše medju inimi: Francezka 926,255 fr., Talijanska s papinskom državom i Mletačkom 199,975 fr. Belgija 180,877 fr., Pruska 78,198 fr., Bavarska 59,273 fr., Hanoveranska 7353 fr., Nizozemska 44,890 fr., Švajcarska 38,075 fr., Englezka 6260 fr., sjeverna Amerika 30,245 fr., južna Amerika 6889 fr. itd.

Izmedju 25 biskupijah, koje su god. 1864. najviše dopriniele, uzima nadbiskupija kambriačka u Francezkoj (sa 67,712 fr.) prvo mjesto, kolonjska 9., vratislavska 18., münsterska 23.

Sada nješto o plodovih ovoga družtva u posliednje vrieme. Uslied izkazah, što su jih predstojnici različitih misionskih postajah za god. 1865. poslali, iznosi u 63 od sv. djetinstva podupiranih misionskih postajah broj u smrtnoj pogibelji pokrštene poganske djece 357,353, broj one, koja se troškom sv. djetinstva odgajaju, 24,316; al je tu opaziti, da od drugih 18 misionskih postajah, koje takodjer dobivaju podporu od istoga družtva, nestigoše još izkazi, kada je 30. Svibnja zaključen obračun za god. 1864/5.

Sami ovi navedeni brojevi govore jasno i po sebi zasvjedočavaju neizmjerni blagoslov, što se na sreću čovječanstva postizava djelovanjem sv. djetinstva. Jerbo ipak još sve jednako ima ovdje i ondje ljudih, koji neće da shvate, zašto bi medju tolikimi inimi i ovo družtvo vriedilo, da bude što jače podupirano, neće biti s gorega, da na bolje porazumljenje još nješto napomenemo.

Pokojni biskup Perrocheau reče, da će družtvo sv. djetinstva obratiti Kitaj; „a danas — kaže biskup

Digitized by Google

Faurie, apošt. vikar kitajske pokrajine Kujčena — vidi se jasno, da je sv. djetinstvo zlatni ključ za razprostiranje vjere, koje dobiti rastu onom istom mjerom, kojom napreduje sv. djetinstvo.“ Drugi misionar, g. Anot, provikar pokrajine Kianksi, veli, da će Kitaj svoj spas zahvalit imati sv. djetinstvu. To će svatko razabrati, kada uzme u obzir, da već svagdje ima sirotištah, učionah i inih odgojilištah za izbavljenu pogansku djecu, u kojih se njih množina odgaja na kršćansku. Tako bude u Kiang-Nangu, drugoj kitajskoj pokrajini, od Srpnja 1863. do Srpnja 1864. preko 6000 djece odgojeno, neuračunav ovamo 1200 druge, koja bješe obučana po kršćanskih učionah. — Grad Kanton ima dva sirotišta, od kojih jedno za dječake ima 120 gojenacah. U Pekingu, glavnom gradu kitajske carevine, stupiše dvie kitajske djevice u red sestarah milosrdnicah, a za njimi će se na skoro još pet drugih povesti. — U Senegambiji u Africi bijaše početkom Prosinca 1863. u misionskih postajah sv. Josipa, u Joalu i Dakaru 1044 poganskedjece u odgojivanju (za ratarstvo, zanate itd.); dva crnca, takodjer gojenci sv. djetinstva, budu tamo nedavna redjena u misnike. U obojih Gujnejah (u Africi) odgaja se na kršćansku u dva sirotišta djece 165, u Madagaskaru 69 u jednom sirotištu, a k tomu još 645 učenikah po kršćanskih učionah itd.

Neka stoji još nješto iz pokrajine Kujčenske. Osrednji parižki savjet izvješćuje medju ostalim i ovo:

Na početku god. 1864. presta progonstvo, u kom mnogi umroše mučeničkom smrti, pošto bje okrutni gubernator, general Tien, skinut, koj se usudio njeko vrieme istim carevim zapovjedim opirati se. Sada stoji pokrajini na čelu dobar i pravedan podkralj. Prvi čin bijaše mu, da je biskupu Faurie-u poklonio Tienov stan, a jedno biskupovo pismo o kršćanskoj vjeri pritisnuv nanj svoj pečat svuda razobćiti dao. Mandarini i čitava sela obratiše se, prekret ovaj pojavi se u isto doba u sjevernom okružju pod g. Blangardom, u zapadnom pod g. Lyonsom, dà, premda u manjoj mjeri, i u južnom pod g. Sabatierom, samo iztočno nije još udioničtvovalo, jer tamo ima još mnogo buntovnikah. Oba carska hospicija ili kitajska sirotišta predana su sa svimi k njim spadajućimi zemljišti pismenom izpravom biskupu Faurie-u. U ovaj par nenose ta zemljišta ništa, a sgrade hoće da se sruše, državna se podpora nije izplaćivala, a djeca su poginula od gladi. Kada g. Faurie stupi prvi put u ta sirotišta, malo da se nije ugušio u kužnom zraku. Al se odmah latilo posla, da se ta kužišta očiste i prozrače. Naše zavode pohodiše mandarini, dapače i njihove žene; ali tada nebijaše u njih misionarah, jer prema kitajskom običaju nesmiju tamošnje žene unići u kuću, u kojoj ima muževah. Nje primiše i pozdraviše kršćanske djevice; liepi red, što svuda vlada, čistoća i brižljiva njega djece dopadoše se svim pohodnikom, koji radi toga obasuše te zavode hvalom i priznanjem. Odgoj sirotčadi u glavnom gradu imadu danas misionari u svojih rukah; mandarini i njihove žene povjeravaju jim i isti odgoj svojih kćerih. Svuda slavodobiti, piše nam visokočastni gospodin, svuda obratci, svuda propitivanje, nebismo-li preuzeli kinezka sirotišta, svuda ponude i predaje pagodah i javnih sgradah, da u njih podignemo sirotišta, učione ili ljekarne.

Da samo ostanemo kod jednoga, stara Tienova palača s velikim vrtom i ribnjakom u sredini, uredjuje se za prostrano sirotište sv. djetinstva, u kom će biti kapela, učione, više spavaonicah, blagovana, sobe za učitelje s lieva djevojačka, s desna dječačka učiona za pogansku djecu onoga gradskoga diela; doli će doći osrednja ljekarna; još će tu biti dvorane za propoviedanje i stan za misionare. S ovom palačom dobljeno je i više livadah i mjesto, na kom će se graditi stolna crkva. Sve će to biti posebnimi ulazi i zidovi kako treba odieljeno. Misionari dobiše na dar i prirodninah, što jim kod njihovih velikih troškovah i potrebah bijaše na velu korist, n. p. čaja više nego što jim treba, vina, dȑvah, uglevlja, školskih potriebštinah i preko 150 komadah prtenine za sirotišta

Ovakovih radostnih činah moglo bi se još više navesti. Neimamo-li dakle razloga nadati se, da će družtvo sv. djetinstva Kini a možebit još i drugim zemljam biti na spas?

Ali da zadaća, što si ju je družtvo sv. djetinstva stavilo, još nije izpunjena, to se vidi iz nevoljah, s kojih Kitaj od njekoliko godinah težko postrada, a to su kuga, glad i rat. „Za tih danah biede (kaže se u izviesti osrednjega parižkoga savjeta) vidjelo se po gradovih na mesarskih klupah izloženo ljudsko meso na prodaju; po selih otimao je jedan drugomu još trzajuće komade ubitih ljudih, a putniku nije bio siguran život, ne kao da će ga tko orobiti, nego da će si do okostnice osušeni ubojice njegovim mesom utažiti glad.“ Da su u ovih okolnostih osobito uboga i pomoći lišena djeca najvećoj opasnosti izvržena bila, to se samo sobom kaže. Biskup Zanoli, apošt. vikar u Hupi, povieda medju inim, da su njeki roditelji svoju netom rodjenu kćercu na komade posjekli, skuhali i pojeli; da je druga majka svoje diete isti dan, kad ga je rodila, i pojela itd. Kada čedomorstva već s takovih uzrokah i s tolikom nečovječnosti bivaju — što će tek biti, kad zavlada sveobća bieda? Biskup Pincho, apoštol. vikar u zapadnom Sučuenu, koja je pokrajina nedavna od strahovite gladi stradala, scieni, da je tamo s toga uzroka preko 10,000 djece u rieku bačeno. — Radi toga družtvu sv. djetinstva otvorio Bog srca svih čovjekoljubah.

Dopis.

Iz Kloštra Ivanića. Dočim braća naša krajišnici, poletivši skoro svi, što puške nosit mogu, na junačko polje, krv prolievaju: domari njihovi preostavši

Digitized by Google

kod kuće, Bogu se mole, i njegovim svetim na čast crkvice grade. Tako se 9. Srpnja u Kloštru Ivaniću položio zakladni kamen kapelici sv. Roka na ondješnjem groblju. Bila je odprije istoimena kapela — zavjet starih — na trgu; al ju izjeo zub vremena, pa za to odlučiše pobožni potomci sagraditi novu; a da ju sačuvaju od pokvare, što se lahko o sajmu dogoditi može, premjestiše ju sa sredine trga na groblje. Ondje neka je na ures groblju, i na utjehu vjernim mrtvim; pa će se moći u njoj i mrtvaci izložiti, osobito inostrani, koji bi se dosle ili u crkvi samostana franjevačkoga ili u stražari izlagali.

Toj dakle crkvici položiše svetčano zakladni kamen na gori rečeni dan. Ob 9 satih sakupi se na glas zvonah množtvo pobožnoga puka u župnom hramu, pa odanle krenu svetčana procesija na groblje. Vodjaše ju domaći župnik i začastni kanonik Ivan Samuel uz podvorbu župnika brežkoga i otacah Franjevacah, a prisutno bijaše za liep primjer domaće poglavarstvo. Na opredieljenom mjestu blagoslovi se kamen, pročita i podpisa zakladnica; za tim prosbori domaći župnik o svrsi i zadaći ove kapele i zakladnoga joj kamena, pa sjeti živo prisutne, da se grade kano živo kamenje na onom kamenu uglovnjaku, na kom počiva sveta crkva; napokon pomoliše se za sretan napredak i dočetak iste kapelice, i za sreću i pobjedu naših vojnikah, osobito onih, kojih željom, trudom i privoljom počima se graditi ova kapelica. Pošto se jošte pomoliše za vjerne preminuvše, vrati se procesija u župni hram, gdje se odpjeva svetačna služba božja, te poslie mise pred izloženim presv. otajstvom jošte izpjeva pjesma zahvalnica „Tebe Boga hvalimo“ i izmole molitve za sv. otca papu, za cielu prejasnu kuću austrijsku i za pobjedu naše vojske. Tako se dovrši svetčanost.

Ova se je kapelica liepom slogom počela graditi. Vjerni puk veseo prista uz svoga pastira, a budi na čast rečeno kumpanijskomu upraviteljstvu, ni ono od svoje strane nezaosta. Jačala slava božja i širila se! Rat jur ište težkih žrtvah i na imetku i na krvi; nebila u Boga i u sv. Roka pusta molba onih, koji uzprkos tomu nemare prinositi još koju žrtvicu Bogu na veću slavu i na ljepše poštenje njegovim svetim.

Jedan od nazočnih kod rečene svetčanosti.

Viestnik.

I z Z a g r e b a. Uzoriti gosp. stožernik nadbiskup zaredio je na ime nadbiskupije zagrebačke u nedjelju dne 15. t. m. u prvostolnoj crkvi osamnaest djakonah, koji su tjedan danah prije primili bili red poddjakonata.

— Uzoriti gosp. stožernik nadbiskup Juraj Haulik darovao je 200 for. za narodnu svetkovinu Nikole Zrinjskoga Sigetskoga.

— Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj povratiò se je u subotu u večer u povoljnom zdravlju u Zagreb, svršivši svoj apoštolski posao u dolnjo-varaždinskom kotaru.

— Iz Varaždina stigla nam je sliedeća prijava: Glavari otacah Franjevacah države sl. Ladislava u kapitulu držanom u Varaždinu dne 17. Srpnja t. g. izabraše za provinciala: O. M a r i n a M a r i n o v i ć a; za kustosa: O. S i m u S ö m ö r i ć a; za definitore: OO. P a u l i n a V u t i ć a, K l e m e n t a L e t t l i n g e r a i J e r o l i m a H o r v a t a.

— Što je duhovi veća razdraženost zavladala, što su burniji pojavi vremena, to se brže razprostiru svakojaki glasovi leteći od ustijuh do ustijuh. Nije dakle ni čudo, što se i u ovaj par viesti i glasovi u svakojakih slikah nevjerovnom brzinom i bez znanja njihovih početnikah šire medju svietom. Po gotovu svaka pridošlica iz drugoga kojega grada, skoro svaki putnik pomnoži i odtisne postojeće viesti novimi i to „sasvim pouzdanimi,“ pa kada nadošli glas o zlokobnoj nesreći naše sjeverne vojske proizvede obćenitu zabunu, pojaviše se u isti mah i glasovi o izdaji, a ovi glasovi, najprije za moguće, odmah za tim za vjerovne držani, budu za tinji čas kao „posve izvjestni“ pripoviedani i što brže na sve strane razobćeni. Po kavanah i gostionah, na šetalištih i ulicah, u višjih i nižjih kruzih pripoviedalo se medju inim, da su ratnu osnovu naše vojske izdala dva biskupa! Jedan da je knez nadbiskup olomučki, koj je tobož sam imao ključeve do kabineta vojvode Benedeka, te je osnovu u potaji snimio i poslao Prusom; a drugi knez nadbiskup vratislavski, ili, kako pričahu drugi, kardinal nadbiskup pražki. Za petami ovomu glasu dodje drugi još užasniji, da je knez nadbiskup olomučki ustreljen, dakle neima više dvojbe, da je bio izdajica. Svemu tomu na potvrdu puče još glas, da razjareni Bečani strahovito biesne proti izdajničkim popovom. Kako napokon da sviet nepovjeruje ovolikim uzajamno se potvrdjujućim viestim, te nepočme misliti, da nješto mora biti u stvari? Pa su ipak sve te viesti tendenciozne laži, bez svakoga povoda vražjom upravo zlobom izmišljene i razprostirane.

I z V e r o n e. Službene bečke novine „Wiener Ztg.“ doniele su sliedeći dopis: Nadvojvoda, vrhovni zapovjednik vojske, spaja s osobitom njemu vlastitom srčanosti i bezobzirnom bravurom na bojištu onu otčinsku brižljivost i neumornu djelatnost za dobro svoje vojske, zatim bolestnikah i ranjenikah — pripadali ovi našoj ili neprijateljskoj vojsci, — koje mu kao i njegovu neumrlomu otcu otvaraju srca svih njegovih častnikah i vojnikah. Ovih minulih danah posjeti on sve ovdje nahodeće se bolnice, da se glavom osvjedoči, kojim se načinom obskrbljuju i njeguju ranjeni i bolestni vojnici.

Veliko njihovo množtvo, uračunav ovamo i do 1400 ranjenih Piemontezah — koji ukupni broj zasužnjeni-

Digitized by Google

kah povisuju preko 6000 — ipak je unatoč strahovitoj navali, koja ovakovom prigodom u prvi mah nastaje, pod krov i koliko se bolje može smješteno. Što se je to postignuti moglo, za to svakako velik dio zasluge pripada veronezkomu biskupu Canossi, jerbo je s iznimkom malo crkvah sve ine duhovne sgrade predao za porabu. Isti je izdao poziv na svoje biskupljane, da se zauzmu za uboge ranjenike, pa mogu posvjedočiti, da su se sa svećenstvom na čelu muževi i žene boljih staležah u znatnom broju za dvorbu u bolnicah ponudili, pa i težku ovu zadaću s riedkim požrtvovanjem vrše. Bolnički častnici, liečnici i bolestnici nemogu dosta da nahvale svoje njegovatelje, a oni s istom neumornošću i požrtvovanjem postupaju s austrijanskimi kako i sa zasužnjenimi vojnici; ovdje neima medju njimi nikakove razlike. I gradska obćina odmah očitova, da će sve potriebštine o svom trošku nabaviti.

Za ovu svuda se pokazujuću spremnost nadvojvoda je pomenutomu biskupu kao što i gradskomu načelniku što srdačnije se zahvalio. Profesor Pita, koj neumorno oko bolestnikah nastoji, očitova, da se čudi, što se tu sve čini za bolestnike; oni su dobro namješteni, a dobivaju primjerenu hranu; on je sa svim, što i kako je naredjeno, posve zadovoljan. Medju ranjenici vlada onaj isti duh, koj i u vojsci; i oni, koji su dopali težkih ranah, žele što skorije povratiti se k vojsci, da se opet s dušmanom ogledati mogu.

Iz Bavarske. U Monakovu je nedavna preminuo barun Rast i oporukom ostavio 177,500 for. u to ime, da se ova svota upotrebljuje na naučnike bez razlike vjere i državljanstva, te da isti za ćudoredno-nabožne ljude i valjane državljane odgajani budu. Po njegovoj odluci davat će se djećaci neimućnih roditeljah vrstnim zanatnikom ili tvorničarom u nauk i za njih će se naukovina plaćati; djećaci, svršivši nauk i želeći se usavršiti, dobit će najmanje 15 for., da mogu krenuti na put; osobito daroviti mladići dobivat će podpore do 250 for. za putovanje u inozemstvo. Na rodjen dan zakladnikov (28. Siečnja) obdržavat će se svake godine u Monakovu služba Božja, kojom će prilikom 12 naučnikah, koji se marljivošću i ćudorednim ponašanjem odlikovali budu, dobiti nagrade (molitvenu knjigu i 2 for.). 45 katolikah, toliko protestantah i 10 židovah ima se po volji oporučiteljevoj uživati blagodatih njegove zaklade.

Iz Pruske. Vilim, pruski kralj, — piše „Augsb. Allg. Ztg.“ na temelju, kako veli, sasvim vjerovne obaviesti — vjeruje tvrdo, da je nadahnut Duhom svetim, a da ga je ovaj odabrao za sredstvo, kojim će se obnoviti Europa, što se može samo velikim prolievanjem krvi postignuti. Dolazi k tomu, da kralj nije samostalan, te se s njim ne Duh sveti, već opaki duh njegova ministra služi kao sredstvom.

Iz Pariza. Knjiga „La Vie de Jésus“ ad abbéa Michona za veliku je korist. Isti Renan, proti komu je ona naperena, hvali ju kako s nabožnoga tako i s književnoga gledišta. Dvie naklade razpačane su za kratko vrieme, a treća, koju će Michon na ponuku iz Rima posvetiti papi, pripravlja se.

Iz Englezke. Došla je na sito i rešeto obuka, a u prvom su redu sveučilišta. Da katoličko sveučilište u Dublinu, kakovo je sada i dokle ga država neprizna, nije prema svrsi, a opet da u sgoljno protestantskom dublinskom sveučilištu i u bezvjernih trih kraljevskih kolegijih katolici nisu dovoljno obskrbljeni, toga vlada netaji. Razprave, što su od Kolovoza pr. g. do Veljače t. g. trajale medju irskim episkopatom i vladom, mogu se razabrati iz jedne parlamentarne modre knjige. Spomenica jedna, podpisana od tri nadbiskupa (četvrti Mochale tuamski nepodpisà) i 26 biskupah, kaže medju ostalim sljedeće: Gradja trih kraljevskih kolegijah stajaše 200,000 funtih, a od god. 1847. plaćala je za nje država godimice 20,000 funtih. Ovi kolegiji bijahu namienjeni za učenike svih vjerozakonah; nu prem su samo 23 na sto od pučanstva protestanti, ipak su protestanti zaokupili Trinity-Colleg jedino za se, a u ostalih kraljevskih kolegijah ima 75 postotakah protestantah, katolikah pako samo 25 na stotinu. Pravedno bi dakle bilo, da se katoličkomu sveučilištu dadu sve one povlastice, koje imadu i druga, po imenu podizati na akademičke stupnje. Jer pako po svemu tomu vlada nije voljna priznati naprosto sveučilište dublinsko, ali je voljna uzporediti ga s ona tri kraljevska kolegija, te učenikom podati mogućnost, da se popnu na akademičke stupnje, to predlažu biskupi: neka se katoličko sveučilište priznade barem za sgoljno katolički pod upravom biskupah stojeći kolegij, te s druga tri kraljevska kolegija kao ravnopravan uzporedi, a utjelovi u tako zvano kraljevsko sveučilište u Irskoj (koje je samo povjerenstvo za upravu obuke), pak od države obskrbi. Ob ovom predlogu nisu razprave jošte na koncu. — Lord Russel reče njekomu poslanstvu, koje prosvjedovaše proti priznanju: Vlada nemisli priznati katoličko sveučilište kano takovo; ali drži pravednim zahtjev, da se pronadje put, kojim bi učenici, ne od ovoga sveučilišta sama, ali ipak od državne oblasti mogli primiti akademičke stupnje.

— Biskup newportsko-menevijski u kneževini Walesu, koji na stolici svojoj sjedi jur od god. 1840., podaje sljedeću obaviest o svojoj biskupiji. Sva je prilika, da su Walešani s većine skoro 200 godinah poslje, kako se Englezka odkinu od Rima, ostali vjerni staroj vjeri; nego jedno što napokon puk nije mogao već sakrivati svećenikah, a drugo što svi višji staleži prionuše uz protestantstvo, utrnu malo po malo stara vjera i u puku do kraja. U vremena progonstva mogli bi se kad i kad

Digitized by Google

svećenici provući te obilaziti zemljom pohadjajuć katolike, a kadno se kašnje opet ustrojiše pojedine občine, bijaše svećenikom boriti se s golemimi težkoćami.

Iz Londona. Nova formula zakletve, za sve članove parlamenta svih vjerozakonah jednaka, kojom se ujedno ukida posebna zloglasna za katolike, prošla je sretno kroz obje kuće. Disraeli pokuša, nebi-li se priznavanje kraljeve supremacije umetnulo u priséžnicu, a sbog toga su ga privrženici njegovi katolici izpričavali tim, da formulu, ako i prodje kroz dolnju kuću, neće primiti u gornjoj lordovi, ter tako da će ostati barem za vrieme stara (pristojnija je, nego Disraelom predložena). Medjuto nije se trebalo bojati, jer lordovi primiše ju bez svake promjene, samo što u zakon, kojim se propisuje, uvrstiše nedužnu opazku, da se obstojeći zakoni o supremaciji kraljičinoj u crkvenih i gradjanskih stvarih promjenom prisežne formule nemienjaju. Pače nije se o njoj ni glasovalo, osim što je samo markez Westmeath proti njoj prosvjedovao. Stari nopoperijski fanatizam u Englezkoj, što se i ovom prigodom pokazalo, izčeznu. Nova formula nepodaje katolikom nikakovih novih pravah, niti je od kakove praktične koristi; jer ni po prvašnjoj nije se branilo katolikom u parlamenat. S toga je jedino pogleda važna, što pokazuje prama katolikom dobru volju, i da je nestalo onoga nepovjerenja, uslied kojega se zahtievalo, da se katolici izrikom zakunu, da neimaju na umu upropastiti protestantsku vladajuću kuću, i da se neće poslužiti primišlju — reservatio mentalis.

— Od praktične su važnosti za katolike u obće, a napose za irske razprave o reformi u Irskoj. Doduše za ovoga siela neće one dotjerati do kakova praktičnoga posljedka; ali je i to već velike ciene dobitak, što se zlo razpravlja do dna. Prije ili kašnje promieniti će se javno mnienje u tom pogledu, te će obnova neodoljivom silom prodrieti. Kako bi valjalo urediti odnošaje medju posjednici i zakupnici, to će istom kašnje doći na red. Položaj državne crkve irske razpravljen je uslied predloga Sira J. Graya (Irac, protestant, liberalac): neka bi kuća izjavila, da je položaj državne crkve u Irskoj pravedan razlog nezadovoljstva za pučanstvo one zemlje, te da zahtieva skor obzir od parlamenta. Sir Gray navede s ostalim sljedeće razloge: U državnu crkvu spada samo desetina pučanstva, a niti napreduje medju njim, pače obratno da je razmjer medju protestanti i katolici u posljednja dva vieka sa 3: 1 spao na 10: 1. Pokrajina Ulster računa se kao prava postojbina irskomu protestantizmu; zemlja i kućište otimlje se tamo katolikom, pak se podaje englezkim i škotskim naseljenikom, a ipak ima ondje katolikah 50, a protestantah samo 20 na stotinu. U Leicesteru neima njih 12, u Münsteru ne 6, a u Connaughtu ni 5 na stotinu sljedbenikah državne crkve. U Dublinu poskočiše anglikanci u deset zadnjih godinah sa 10 na 11 postotakah, ali ne, što bi se protestantstvo širilo, nego jer se katolici sele. Dohodak irske državne crkve iznosi 700,000 funtih, a dieli se na 12 biskupijah i 1510 župah. U 199 župah neima ni da bi jedan protestant, ali ima 98,000 katolikah; u 615 župah živu odsjekom po 23 protestanta; u njih dolazi na svaku protestantsku obitelj po 31 ufnt, u 114 drugih, u kojih žive 36,000 katolikah, dodje po 178 funtih na svaku obitelj. — Da to tako ostati nemože, valja da se uvidi. — Takovi brojevi, piše „Times“ onaj dan poslje razprave, osudjuju položaj obzirom na crkvene nadarbine jače, nego ikakovo dokazivanje. Uzdržavanje skupe povlastice, koja za devet desetinah pučanstva promašuje svrhu skroz, neda se izpričati. — Po svemu tomu izjavi se tajnik za Irsku, Chister Fortescue (liberalac katolik), poslje Grayeva govora, da se vlada za sada nemože obvezati, da u tom išta učini, prem je on sam osvjedočen, da se štogod učiniti mora. I vlada i parlamenat odmah bi se odvažili na taj posao, da nije opriečno različitih mnienjah medu samimi onimi, koji su za obnovu. Liberalci i većina katoličkih zastupnikah hoće, da se crkvena dobra djelomice posvjetovnjače i obrate na školske i druge državne potrebe, te da se naprosto dokinu daće, što jih i katolici davaju državnoj crkvi; konzervativci i mnogi katolici hoće da se povrate katoličkoj crkvi, ili da se katoličko svećenstvo obskrbi iz državnoga dohodka. Za ovo posljednje jest i „Times.“ O tom će biti dosta još prepirke u parlamentu i novinah.

Iz Indije. Muhamedanci popuštaju od korana. Prvi put, odkada Englezi vladaju Indijom, uvedoše sljedbenici korana za englezku kraljicu molitvu, te mole svake svetkovine. Prva molitva rečena bje u Lahori, u novoj bogomoljnici, što ju je vlada darovala Muhamedancem. — Drugi znak za napredak izlama povieda se iz Tauera. Kako se znade, koran zabranjuje slikati bilo koje živo biće, ter tako stegnuo je slikarstvo na jedine arabeske. Na prkos ovoj zapoviedi dade se njeki potomak prorokov, šerif Onasanski, čovjek kod pučanstva u Maroku u velikoj časti, njekomu Francezu naslikati.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuše: Lavoslav Reputin, župnik u Kratečkom, i Vaclav Ferenc, župnik u Klenovniku.

G. Mirko Vrbec, duhovni pomoćnik u Gošću, postao je upravljateljem župe u Kratečkom.

Dopisnica uredničtva.

G. *M M. u T.* — Onoj gospodiu nije za Vas platio, zato poslanu svotu primismo kao ostatak za god. 1865.

G. *B. P. u C. g.* — Pismo Vaše od 7. Srpnja stiglo nam je, ali bez novacah.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 30. **U ČETVRTAK** **26. SRPNJA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Crkva i napredak.

Tko je crkvenu poviest čitao, uvjerio se je, da se je upravo na katoličku vjeru i katoličku crkvu neprestance i svagdje, od njenoga postanka do našega vremena, navaljivalo što neprijateljnijimi napadaji, ne samo silovitimi i spoljašnimi, kao što bijahu krvava progonstva, nego i nutarnjimi, kamo idu krivovjerstva, koja se istu životnu snagu crkve, njeno Božje ustanovljenje i njezin nauk usudjuju razdirat; uvjerio se je o tom, da gotovo neima dogme, dà niti crkvenoga običaja, komu se s koje god strane nebi bilo protuslovilo. Tako je: nije izmakla nijedna stotina, nijedna desetina, dà reć bi niti jedna godina, od kada Gospodin dovrši djelo spasa, a da nije kakova neprijateljština proti katoličkoj crkvi izašla na vidjelo. Sada bijahu njeni članci vjere, sada njena ćudoredba, čas njena spasila, čas opet njena stega ili nepogrešiva Božja vlast, kamo su striele svoje odapinjali nevjernici i nazovi-vjernici. Pa šta su postigli ovi sa svimi svojimi napori? Jesu-li crkvu ikada na to sklonuti mogli, da u ičem od svoje vjere i ćudoredbe odstupi? ili podje-li jim ikad za rukom sbilja dokazati, da je ikad u kojoj točki od njih zalutala u bludnje? Nikada nečusmo toga; ali je usuprot svagda dogodilo se tomu protivno: mudrolija njenih protivnikah bje osramoćena, a sve njihove osnove, kojim god načinom zamišljene i izvedene, bijahu tašte i ništetne.

Kakov zaključak treba da izvedemo iz ovoga razmatranja? Jamačno ovaj, da je prvo katolička vjera kao nepomična i nepromjenjiva i prava i božanstvena, jerbo sve, što je ljudsko, jest nestalno, a samo što je božanstveno, nosi na sebi biljeg nepromjenivosti; a drugo, da je katolička crkva ona, koje niti paklena sila nemože svladati, ona, kojoj je Isukrst svoju sveudiljnu pripomoć obećao: Nuto ja sam s vami sve dane dok bude svieta i vieka; (Mat. 28, 20.) koju je obodrio, veleć joj: Neboj se malo stado, jerbo se je svidjelo vašemu Otcu dati vam kraljestvo; (Luk. 12, 32.) kojoj je napokon rekao: U svietu imat ćete nevoljah, ali budite utješeni, jerbo ja sam pobiedio sviet. (Iv. 16, 33.) Pa upravo razmatranje ovo, da je crkva katolička u svih borbah pobjedu održala, da se njen nauk nikada nije promienio, i da joj se nikada zabluda dokazat nije mogla, uvjeri već tisuće odciepljene braće o istini katoličke vjere i privede je natrag crkvi u krilo.

Mislio bi čovjek, da će te borbe jednom ipak prestati; ali varao bi se, tko bi tako mislio, jerbo je crkvi sudjeno, da, dok je na svietu, neprestano se boriti i vojevati mora, odkud joj i ime vojujuće; pa u tom nas utvrdjuje i sva njena poviest od postanka do sadanjega danka. U tom je ipak najgore to, što i oni isti, koji se zovu sinovi katoličke crkve, proti njoj ustaju, a time njenim vanjskim neprijateljem rade u prilog, te ovi što smjelije našu dobru majku ocrnjuju i grde. Čine to nevjerni sinovi crkve pod kojekakovimi izlikami, a neposluh svoj prikrivaju svakojakimi izgovori.

Ostavivši druge izpitivat ćemo ovaj put dvie tri takove fraze, koje su u naše doba mnogim na jeziku, te koje pod skupnim imenom i firmom napredka i drugim nastoje preporučiti. Poimence čuješ često opetovati ove dvie tvrdnje. Njeki kažu: Vjerujem u Boga, pa to mi je dosta; čemu toliko drugih izlišnih stvarih, što uči crkva? Drugi usuprot vele: U katoličkoj crkvi ima toga mnogo, što se neslaže više s našim vremenom; crkva bi bolje učinila, kad bi od toga odustala, više popustljivosti pokazivala, njekih svojih predsudah i zastarjelih običajah se ostavila, ona bi pri tom samo dobila. Ove obje tvrdnje, koje i često čujemo, a i tiskane često čitamo, osobito u novinah, koje se kod toga obično ovčijom kožom zaogrnu i pričinjaju, kao da jê na to nuka najčistija ljubav i briga za crkvu, potanje ćemo ovdje razjasniti. Neće to možda biti suvišno i u nevrieme, kada ne samo ljudi naobraženi, već i uobraženi, dà i prostiji takove mudrolije govore, te katoličkoj vjeri i crkvi kroje sud.

Digitized by Google

„Ja vjerujem u Boga, pa to je dosta; čemu toliko drugih stvarih?“ Tko tako misli i govori, tomu služi za temelj jedna od ovih dvijuh hipotezah: ili mora on predpolagati, da izvan Božjega bitstva sve druge obaviesti i objave Božje, koje su preko patriarkah, prorokah i jedinorodjenoga Sina Isukrsta obznanjene čovječanstvu, nisu od Boga pošle, već su sgoljne izmišljotine; (Sr. Syllaba prop. 7.); ili mora držati, da, i ako je Bog svoju volju objavio, ljudi nisu dužni na to paziti. (Sr. prop. 56.) Samo onaj, koj nepriznaje nikakove objave, ili mnije, da se za nju nemora mariti, može reći: „Ja vjerujem u Boga, i to je dosta; sve drugo je suvišno.“ Ali što treba da držimo ob ovih obijuh hipotezah? Prva, koja svaku objavu niječe, sgoljni je deizam, koj niti nestoji više u kršćanskom području, druga je pogrda nanešena Bogu. Razmotrimo obje što kraće.

Ako su sve objave, u koje vjerujemo, samo prievara i izmišljotina, tada je prievara i izmišljotina i židovstvo, koje se nedrži samo objavah staroga zakona, nego je od Abrahama do Isusova vremena vjerovalo u Božjega Spasitelja, dapače krivim mnienjem obsjenjeno goji još sada nadu u mesiju; tada sve knjige staroga i novoga zakona nevriede više od kakova romana od Eugena Sue-a ili kakovih novinah; tada sva proročanstva, koja su se već izpunila, bijahu samo san i tlapnja; tada vaskolik zemaljski život Isukrstov, njegova bezbrojna čudesa, njegov nauk i njegova djela samo su tašta obmana i puko blistavilo; tada su miliuni mučenikah, koji su krv svoju prolili za katoličku vjeru, bili mahniti zanešenjaci; tada je utemeljenje crkve, njezino razprostranjenje i uzdržanje, štono se svako od njih oku razumnoga izpitatelja predstavlja kao nedokučivo čudo, samo ljudsko djelo; tada je svekoliko djelovanje crkve kroz malone dvie tisuće godinah na spas narodah, jerbo osnovano na laži i prievari, neprekidni niz potištenosti; tada su svi svetci, svi veliki naučitelji i mudraci, svi pape i biskupi, svi vjernici na svietu bili samo varalice ili prevareni. Ali tko da neužasne, tko da se neprepadne pred toli bezadnim ponorom? Dakle onomu, koj crkvi, štono je čuvarica i navjestnica Božje objave, dobivši za to od Isusa zvanje i sva potrebita sredstva, nevjeruje, nepreostaje druga mogućnost, nego da ili sve zaniječe te postane savršenim bezvjercem, nalik kakovu divljaku na kojem nepoznatom otoku južnoga mora, do koga još nedopre nikakov glas o kršćanstvu, ovoj savršenoj Božjoj objavi; ili, neće-li tako duboko pasti, mora tvrdnju „da je dosta vjerovati u Boga“ odbaciti i sve vjerovati, što je Bog objavio, dakle slušati i crkvu, kojoj je Bog predao vlast i naložio dužnost, da ljude nauča i rukovodi, što je i ona u svako vrieme činila.

Ali možebiti se on neoslanja na ovu prvu hipotezu, nego na drugu. Dopušta on, da sva objava kao što i bitak, Božje pravo i djelovanje katoličke crkve jesu fakta, proti kojim nemože se temeljita sumlja povesti, ali mnije on, da Bog nije hotio, da ljudi na to paze, te se podlažu njegovoj volji. Rekosmo, da bi takovo predmnievanje bila pogrda na Boga, pravo bogohulstvo. Jer stavimo, da je tko dovoljno upućen, da koj državni zakon postoji, stavimo, da on znade, da je vladar taj zakon potvrdio, a prekršiteljem kaznom zaprietio, bi-li ovaj smio reći: „Zakon istina postoji, ali nemislim, da sam dužan pokorit mu se.“ Pa kad bi on tako mislio i govorio, nebi-li ga kao odpornika, kao preziratelja vladarove volje smatrali i proti njemu kao takovu postupali? Jamačno bi. Kad je tomu tako, a i Bog je svoju volju objavio, te očitovao, da se zapovjedi njegove vršiti a glas njegovih namjestnikah slušati ima; dalje je on vjernikom, koji njegovu nauku vjeruju i vrše ga, obećao vječnu nagradu, a prestupnikom zagrozio se vječnimi kaznami, a napokon one, koji njegove poslanike, crkvene predstojnike preziru, kao preziratelje sama sebe, kao pogane i griešnike označio. Može-li se dakle, a da se Bog nepogrdi i kanoti u lice nepohuli, još priznati, da je Bog ravno svoju volju objavio, ali nije zajedno i hotio, da ju slušamo i prema njoj se vladamo?

S koje god dakle strane smatrali tvrdnju: Vjerujem u Boga, i to je dosta, — svakako se ona mora odbiti kao nevaljana, Božje veličanstvo i svetu njegovu crkvu huleća; dà u svojoj jezgri sadržaje ona još i nećanje Boga. Jerbo kad je jednom izvjestno, da je Bog govorio i govori sveudilj preko one, koju je načinio čvrstim stupom istine, rekavši: t k o s l u š a v a s, s l u š a m e n e; to se toj crkvi nemogu više protiviti, a da se neprotivim i samomu Bogu, nemogu je zatajiti, a da nezatajim istoga Boga. Kad bi diete reklo svomu otcu: „Ja vjerujem, da si ti moj otac, ali ništa dalje, za sve druge, za majku, učitelje i odgojitelje nije me briga;“ ili kad bi podložnik svomu vladaru kazao: „Ja vjerujem, da si ti moj kralj, ali za tvoje zakone i tvoje činovnike ništa neću da znadem,“ — kakova bi to bila djeca, kakovi podložnici? Pa kad otac svega čovječanstva, kada kralj neba i zemlje govori svojim stvorom, svoju jim volju na nedvojben način obznanjuje, nalaže jim zapovjedi i postavlja svoje namjestnike, kakovi će štovatelji, kakova će djeca Božja biti oni, koji će jezikom priznavat, da ga poznadu i ljube, ali uz to preziru volju i odredbe njegove? Radi toga ostaje istinita rieč, štono ju već u trećem vieku napisa jedan naučitelj crkve, sv. Ciprijan: „Nemože imati Boga za otca, tko neima crkve za majku.“ (De unit. eccles.) Oni, koji nevjeruju, da ima Bogom ustanovljena crkva, njezinim se zapovjedim nepodlažu, njena spasila preziru, njenomu se bogoslužju uklanjaju, nisu djeca ove majke, i zato nemogu biti niti djeca nebeskoga otca. Iz svega ovoga izvodi se nedvojbeni zaključak, da onomu, koj hoće da bude Božji i dionik Božjega blaženstva, treba da bude sasvim, ne samo krstom, već cielim svojim životom, slovom i tvorom, dušom i tielom kršćanin katolik. Tim smo s prvim izgovorom gotovi.

Digitized by Google

Predjimo sada na izigovor drugi, koj se još češće i pod svakojakim licem pojavlja, al se ipak na to svesti može: „Katoličanstvo je previše oporo i okorjelo, imalo bi se više prilagodjivat vremenu; u katoličkoj crkvi ima svašta, što se s našim vremenom već nepodudara; crkva bi učinila mnogo bolje, da se toga okani, da u koječem popusti, a odustane od njekih svojih predsudah i običajah, pri čem bi se ona samo okoristiti mogla.“ — Prvašnju tvrdnju nazvasmo nevjerom i bogohulstvom. Kakov sud treba da izrečemo ob ovoj drugoj, kojoj bi rekao na oko, da crkvi prija? Katoličanstvo jest Isukrstom objavljena a od njega za sva vremena ustanovljenom crkvom razširena vjera, koja svojim izpoviedaocem predlaže stanovite istine, da je vjeruju, a nalaže jim stanovite dužnosti, da je vrše. U čem dakle da crkva popusti, u čem da bude povodljiva, u čem da se priljubi, u istinah vjere ili u zapovjedih i dužnostih? Promotrimo oboje s bližega.

Prije svega, jesu-li dogme katoličke crkve takove, da bi se glede njih štogod promieniti moglo? a kad bi s njimi i kakova preinaka bila moguća, jeda-li bi još bile Božja objava, kršćanske istine? Na oba pitanja mora se bezuslovno niječno odgovoriti. Istina Bogom objavljena, slovo Božje, nepromjenivo je kao sam Bog, nepromjenivo je do vieka. U tom pogledu reče Isus (Luk. 21, 33.): Nebo i zemlja će proći (promienit će se), ali moje rieči neće proći (nemože se na njih ništa preinačiti). Radi toga svaka preobraza nauka bio bi ostup od Božje objave, a tim nebi bio više Božji nauk, slovo Božje.

Nije drugačije niti glede zapovjedih i vjerozakonskih dužnostih, kako n. p. glede svetotajstvah, svetkovanja nedjeljah i blagdanah, pokore, molitve itd. Sve to je Bog odredio i naložio, a nijedna vlast nemože od svega toga u bitnosti ništa niti dokinuti niti promieniti. Dapače Isukrst očitova: da ni jedno slovce, ni jedna crta neće se popustit od zakona; (Mat. 5, 18.) a apoštol Jakov primjećuje: Tko samo jedan zakon prekrši, okrivio se na svih. (2, 10.) Crkva je najviše ustanovila pobliži način, kako se zakoni obdržavat imadu, bitnost njihova dolazi neposredno od Boga. On zapovieda, da učestvujemo na žrtvi i stolu Gospodnjem: Činite to, veli on, na moju uspomenu; (Luk. 22, 19.) a opet drugdje: Ako neuzblagujete puti sina čovječjega, nemožete imati u sebi života. (Iv. 6, 54.) On reče: Tko se nepreporodi vodom i Duhom svetim, nemože unići u kraljestvo Božje. (Iv. 3, 5.) On je naredio svetotajstvo pokore, svojim je primjerom posvetio post, učio nas moliti i opomenuo nas: Bdijte i molite vazda; (Mat. 24, 23.), svetite ime Božje. Prema tomu dakle oni, koji misle, da bi crkva imala popuštati, te zahtievaju od nje promienah, netraže od nje ništa manje, nego da promieni volju Božju, s drugimi riečmi, da se zaručnica iznevjeri svomu nebeskomu zaručniku. Radi toga spadaju takovi ljudi u broj onih laži-prorokah, glede kojih nas je opomenuo Isus, veleći, da jim nevjerujemo, kada nam govorili budu: Ovdje ili onje je Krst.

(Ostatak drugi put.)

Sermo

Eminentissimi Domini Georgii Haulik de Várallya, S. R. E. Cardinalis et Archiepiscopi Zagrabiensis, dictus ad alumnos Seminarii cum exitu anni scholastici 186$^5/_6$.

Dilecti filii!

Bellicosi, quibus involuti sumus, motus, caeteras inter, nec paucas nec leves curas, illam, gravem sane, animo meo injecerunt sollicitudinem, ne occupato pro aegris, laesisque militibus Seminario, ipse apud nos examinum semestralium cursus intercipiatur. Haec mea sollicitudo, sint Deo laudes, evanuit: cum examina nostra tranquille et ordinate potuerint terminari.

Quid dehinc futurum sit? nedum cum certitudine, sed nequidem probabili aliqua conjectura possumus divinare. Evenire potest, praesertim si durante infelici hoc bello, vel etiam pace conclusa, prout accidere passim solet, contagiosi morbi eruperint, ut aedes quoque Seminarii aegris militibus repleantur, talisque occupatio, prout itidem fieri consvevit, in longius tempus extendatur, sic ut integri etiam scholastici anni cursus debeat emanere, vosque longiori tempore extra Seminarii septa per diversa loca, vobis ipsis relictos degere oporteat.

Hoc obtutu, vester ad ferias discessus, hac vice multo majorem animo meo incutit sollicitudinem, quam incusserit cunctis prioribus, toto Episcopatus mei tempore evolutis annis. Metuo quippe vehementer, ne in infelicem hunc casum, vester in literis profectus grave patiatur detrimentum, neve successio rite praeparatorum in vinea Domini operariorum interrumpatur, sicque sat tristis caeteroquin jam in Archi-Dioecesi nostra Sacerdotii defectus, cum ingenti animarum detrimento, amplius adhuc augeatur.

Sed quod hoc etiam magis angit cor meum, est, ne ille, quem sub disciplina Seminarii hausistis, et plurium etiam annorum decursu excoluistis, spiritus tristem in modum dissipetur, in nonnullis vestrum plane evanescat, sicque in Sanctuarium penetrent homines viva fide destituti, corrupti mundi principiis infecti, sensuum lenociniis indulgentes, et praeter sacerdotalem habitum, vix quidquam vocationis ecclesiasticae cogitandi agendique sua ratione praeseferentes; quo certe vix ullum religioni et sacrosanctae Ecclesiae nostrae magis deplorandum posset damnum evenire.

Ad antevertendum hoc infortunium, nonnulla ad vos, filii dilectissimi, dirigere, hoc summe discriminoso temporis momento volui paternae exhortationis verba. Scopus aeque ac tenor idgenus exhortationis meae alter

Digitized by Google

esse non potest, quam fuerit praecedentibus annis, dum occasione vestri e Seminario discessus verba ad vos faciebam. Eo nimirum dirigitur in genere contentio mea, ut vere sanctae et sublimis vocationis vestrae semper et ubique, ac in cunctis, in quae vos incidere contigerit, rerum locorumque adjunctis, jugiter memores sitis sic, ut ejus ne uno quidem momento obliviscamini.

Scitis, dilecti filii, quomodo infelicibus his temporibus nostris in dies magis invalescat incredulitas, impietas morum, omnisque generis corruptela; quae quidem tanta jam est, ut non tantum in privata hominum vita, sed et in publicis nationum correlationibus se exerat quam manifestissime. Ipsum hoc, cui involuti sumus, horrificum bellum, quid est aliud, quam triumphus iniquitatis, vafriciei, mendacis simulationis, mensuram nesciae arrogantiae, et superbiae ac audaciae nullos amplius limites tolerantis? Reapse metuendum est, ne ingens iterum, magnam saltem humani generis partem corripiat calamitas, talis cataclysmus malorum, qualis, historia teste, universalem subsequi solet morum corruptelam et impietatem. Hoc evenit humano generi per diluvium universale, postquam corrupta fuit omnis caro; hoc multis populis ac nationibus, postquam a divina et naturalis justitiae lege deflexissent, seque in vitiorum abissum praecipitassent. Neque enim ipsi divinae omnipotentiae aliud suppetere videtur medium, mortales generatim a recto tramite deflectentes, ad eum reducend'; sanamque iis mentem restituendi, quam via ingentium calamitatum publicarum, horrenda profusionis humani sanguinis, pestis, famis, et similium, quibus offensum supremum Numen degeneres suas creaturas castigare solet, acerbitatum.

Unicum infelicitati idgenus occurrendi remedium est, toto corde reverti ad fidei christianae et vitae inocentiae fontes, qui jam semel ex universali corruptela imo veri nominis barbarie eripuerunt humanum genus; qui unicum sunt efficax erga inundantia nos mala antidotum. In vicem perversorum, Deo, fide et justitia destitutorum axiomatum, mundus, si salvari vult, toto iterum corde adoptare debet beneficam divinae revelationis et evangelicae veritatis lucem; exuere debet arrogantem de infallibilitate humanae rationis persvasionem; compescere debet exorbitantes passionum suarum fluctus, eosque dulci et levi Jesu Christi jugo subjicere, edomare. Pro vitae et actionum suarum cynosura praefigere sibi debet non fallacia illa humani ingenii commenta, quae magis magisque inundant mentes mortalium et pectora, sed veritates, quas Deus, ejusque unigenitus Filius nobis misericorditer revelavit. Debet insuper ad moderandos malae suae concupiscentiae, et sensualitatis fluctus diligenter uti salutaribus illis remediis, ac virtutis subsidiis, quae benignissimus Redemptor noster instituit, et sacrosancta fidelibus suis propinat Ecclesia. Verbo, si mundus mitigare cupit, quibus undique premitur, calamitates, et se minitanti precipitio eripere: fidem christianam, a qua tantopere coepit recedere, ejusque saluberrima praescripta, toto iterum mentis et cordis ardore amplectatur est necesse. Quidquid aliud egerit, incassum laborabit, nec abyssum, in quam citis properat passibus, evitabit.

Jam vero in hunc finem plurimum conferre potest debetque Sacerdotium, quod hoc praecise scopo est constitutum. Nimirum ut sit lucerna supra candelabrum posita, quae in mediis tenebris coecutienti mundo viam demonstret salutis; ut sit sal illud salutare, quod infauste isti putredini resistat, atque adeo medeatur. Quanta sit Sacerdotii novae legis, hac in parte, vis et efficacia? manifesto documento sunt Apostoli, qui etsi perpauci numero, literarum rudes, miseri passim piscatores, nec ulla seu ingenii, seu natalium gloria insignes, terrarum orbem ab ignorantia in lucem agnitionis veri Dei, e perniciosissimorum errorum pelago in plenam veritatis claritatem, e profundo vitiorum omnis generis coeno ad puritatem morum, vitaeque innocentiam traduxerunt. Argumento est Gallia, in qua, post enormem quoque illam, quam impia philosophia induxit, fidei christianae stragem, praeclari imprimis Sacerdotii sui opera, et infatigabili zelo, religio actu laetius floret, quam in quacunque alia natione; quod quidem eo mirandum magis, quo certius constat, legislationem, et gubernium civile actu sensa et principia fovere, religioni minime faventia. Denique argumento hujus veritatis est jugis experientia, quae irrefragabiliter docet, omni hac, summa sane temporis nostri iniquitate, tamen in illis regnis, provinciis, imo et singularibus paroeciis, quae ex benignitate divina praeclaro, id vero est viva fide, exemplari vita, et debita scientiarum cultura praedito gaudent Sacerdotio, religionem, ac morum probitatem actu florere, nec incredulitatem et impietatem tantas agere potuisse strages, quantae inundarunt illic, ubi Sacerdotium in mundanas evaporavit auras, a severioris vitae recessit rigore et sanctimonia, aut turpi contabuit sacratiorum praesertim disciplinarum ignorantia.

Vos, filii dilectissimi, notabilem aliquando Sacerdotii patriae nostrae efformabitis portionem; itaque et sors religiosae probitati vitaeqne innocentiae populi, a vestra magna in parte dependebit contentione, a vestro zelo, a literaria, et morali cultura vestra. Vestrum itaque erga Deum, erga patriam ac vosmetipsos officium magnopere deposcit, ut memores tam sublimis destinationis vestrae, nihil unquam, quod ei adversum sit, committatis; e contra, ut tota virium vestrarum contentione eo enitamini, ut nobili huic destinationi vestrae, quo licet perfectius, abundantiusque possitis respondere.

Media in praeclarum hunc finem conducentia, vobis multifarie proposita sunt decursu vitae vestrae seminaristicae; ego quoque eatenus iteratis jam vicibus determinatiora etiam vobis suppeditavi consilia. Hac vice tria tantum brevissime rememorabo, sed ad quae cuncta fere caetera, ceu ad suas reducuntur scaturigines.

Digitized by Google

Primum et praecipuum est, intima cordis cum Deo et Salvatore conjunctio, quae, ut scitis, prosperrime nutritur jugi orationis, piarumque meditationum spiritu, ac assidua bonorum librorum lectione. Haec sunt, quibus spiritualis vita in nobis conservatur, imo alitur, ac uberiora in dies capit incrementa. Destituta iis anima, magis magisque recedit a Deo, terrenarum rerum indaginibus amplius intricatur, tandem morte spirituali obrigescit.

Alterum, multum pariter ad praestitutum, quem memoravi, finem efficax medium est tenera conscientiae puritatis cura. Temerata enim, et peccatis deturpata conscientia pro Deo, et regno ejus tam parum potest efficaciter operari, quam parum vasa carbone infecta apta sunt mundae farinae conservandae. Puritati autem conscientiae, in tantis quotidianae vitae periculis custodiendae, certissima praebent subsidia frequens, dignaque in Sacramentis Poenitentiae et Eucharistiae participatio, sensualium appetituum refrenatio, et conscientiae examen quotidianum.

Denique tertium, cujus meminisse volui, vocationis ecclesiasticae conservandae medium est, fuga occasionum peccati. Qui familiari cum sexus sequioris personis, etiamsi probae vitae esse videantur, conversationi indulget: se manifesto jacturae castitatis exponit periculo; nec diu, quamcunque fortasse firma initio habeat proposita, a mortali animae lepra se praestabit immunem. Qui inter homines versatur, perversa seu religiosa, seu politica principia foventes, vix, ac ne vix quidem diu vitabit propriae suae perversionis periculum. Qui quaerit periculum, ait scriptura, perit in illo. Et cum perverso perverteris. Nec ullus temere confidat characteris sui firmitati. Exempla terrent. **Quibusdam**, ait S. Gregorius Papa, **saepe magnitudo virtutis occasio fuit perditionis: ut cum de confidentia virium inordinate securi essent, per negligentiam inordinate morerentur.** Idem tenendum de istis, tam frequentibus adhucdum in nostra praesertim patria conventiculis, in quibus lusibus, poculis, saecularibus nec semper rite castigatis cantilenis, liberioribusque discursibus et vociferationibus indulgetur. Boni spiritus, et modestioris genii clerici animum petulantiae idgenus principio ingrate afficiunt; sed si repetantur, minus ei reprobandae apparent; tandem earum illecebris irretitur, tamque parum eas refugit, ut in iis ipse suas reponere asvescat delicias. Jam vero quod talia prorsus repugnent vocationi ecclesiasticae, nihil opus est multis demonstrare. Sufficit vitae tenores considerare Sacerdotum idgenus conventicula frequentantium. Somnum libenter in altum diem protrahunt; ad Ecclesiam tardi sunt, ad Sacramentorum administrationem difficiles et morosi, in catechisanda pube et rudibus negligentes, in elaborandis sacris ad concionem dictionibus superficiales, properi, unctione destituti, in persolvendis ipsis per Ecclesiam praescriptis precibus inexacti, distracti, aut plane temere negligentes; nonnulli infausto se ebrietatis vitio dedunt, aut sacrilegis cum personis sequioris sexus nexibus irretiuntur.

Haec itaque, si sacrosancta, quam delegistis, vocatio semper et ubique, solis instar praefulserit oculis mentis vestrae, velut perniciosorum lapsuum illicia vitabitis quam solertissime; contra tota virium vestrarum adstrictione sectabimini ea, quae sublimitati ac dignitati status vestri congruunt: id vero est, **quaecunque sunt vera, quaecunque pudica, quaecunque justa, quaecunque amabilia, quaecunque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitabitis**, ac pretiosum, quod vobis conceditur, tempus minime prohibitarum, aut minus honestarum distractionum et voluptatum consectatione, vel turpi ocio conteretis, sed necessariarum statui vestro, utiliumque cognitionum acquirendarum studio maxima saltem in parte consecrabitis.

Quod si determinata voluntate, fortique animo agendum vobis praestitueritis, potens est Deus, ut vos in medio etiam, quae vos circumdatura sunt periculorum, servet immaculatos, et puras a multifaria mundi corruptione custodiat intelligentias vestras, benignissimeque concedat, ut, reddita rebus publicis tranquillitate, anima et corpore sano, ad hoc iterum revertamini sacrum plantarium, ulteriores in praestituta vobis salutis via passus facturi. Et equidem hoc eo a vobis mihi polliceor fiducialius, quo totius hujus scholastici anni decursu enisi estis solertius, ne ullo a recto tramite devio vestro facto paterno meo, Superiorumque vestrorum cordi sensibilius vulnus infligatur. In quem finem etiam meam vobis toto cordis affectu impertior benedictionem in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

Rossi o katakombah.

Od množine knjigah, napisanih o spomenicih vječnoga grada u razne dobe veličanstvene mu povjestnice, na kojih se imamo zahvaliti trudu i učenosti glasovitih starinarah, vriedno je da se uvrsti u prvi red djelo kavaliera G. B. de Rossi s naslovom: „Podzemni Rim." Pisac glasovit s riedke učenosti, oštra za kritiku uma, i s mnogoga u ovoj struci posla podaje nam prvi podpunu poviest katakombah rimskih, štono u prve viekove kršćanske crkve bijahu velike stvari.

Prije svega izriče Rossi i podupire mnogimi razlozi svoje osvjedočenje: da već za apoštolah bijaše jedno šest ili sedam katakombah. Tomu su nepobitni dokazi: slikarije na stieni, koje su sloga posve istoga, kano i one u Pompeju nadjene, a predstave jim nisu stegnute na kašnje u crkvi zavladali slikovni ciklus; nakiti od najfinije stukarije, kakove na spomenicih trećega i kašnjih viekovah nema; posve kratki, često jedino ime spominjući nadpisi; ista ova imena, koja su skroz klasična, i kojih u kasnijih katakombah nije više naći;

Digitized by Google

rake i galerije neobična lika i obsega; napokon nadpisi s konzulskimi brojevi godinah, koji idu u prvi viek kršćanske dobe.

Iz svega toga pravo izvodi pisac, da su katakombe obično rabile za ukop već u prva vremena crkve, pak da su bile privatnom svojinom kršćanah. U ona prva vremena nebijaše posve nikakova uzroka, zašto bi se sakrivala ovakova groblja; znamo bo, da je rimski zakon tjelesa istih onih, koji po njem život izgubiše, davao za ukop svakomu, tko bi je uztražio. Razumie se, čim se je dalje širila kršćanska vjera i povećavale kršćanske občine, da je trebalo skrbiti za veća groblja, nego što jih dotle davahu privatne osobe iz pobožne darežljivosti.

Rossi dakle sjeguran je vodja svakomu, tko bi hotio zaviriti u povjestnicu i upravu katakombah; a ovdje budi nam dozvoljeno na malo pokazati, kolika je pouzdanja ovakov vodja vriedan.

Pisac „Philosophumenah," bio on tko mu drago, kaže, da je papa Zefirin na izmaku drugoga vieka rimskomu svećenstvu postavio za glavara Kaliksta, te njemu predao „počivalište." Koje počivalište misli on? Što se ima pod riečju „počivalište," kano da bijaše samo jedno, razumievati? Za odgovorit na ova pitanja, valja nam se sjetiti, da je polag drugih sigurnih povjestnih dokazah papa Zefirin bio napravio groblje do druma Via Appia, i da se je kano prva od svih uz taj drum izkopanih katakombah zvala katakomba sv. Kaliksta. Pape, koji su donle bili pokapani na Vatikanu blizu groba sv. Petra, pokapani su od tada, naime od Zefirina do Marcelina, dakle skoro 100 godinah, u katakombi sv. Kaliksta. Odtuda se može zaključiti, da ova katakomba bijaše prva ili barem najvažnija, koja je na zapovied papinu za občenitu porabu i na občenit račun bila uredjena. Polag potrebe pravljeno je sve više ovakovih grobljah, te tako čitamo o papi Fabijanu, petom nasljedniku Zefirinovu, da je on grad razredio na kotare i više toga zapovjedio graditi na „počivalištih." Jer je pako s jedinom kratkom iznimkom pod Maksiminom crkva uživala podpun mir, to misli Rossi, da se pod onimi gradjevinami imadu razumievati crkve, a one, bez dvojbe u malenu obsegu, gradile se na ulazku groblja. Sigurno je, da su kršćani za one dobe u obsegu grada bili sazidali crkvah, koje poslje njihovi neprijatelji razoriše. Zna se takodjer, da su po svojem vanjskom licu ove prve crkve kršćanske naličile na poganske, prvlje cellae, a kašnje basilicae zvane. — Oko sredine trećega vieka nailazimo na prvi primjer, gdje se poganska vlada upača u pokopne posle kršćanah, te vidimo iz ukazah nalažućih progonstvo ili zaglobu, da vlada kršćanska groblja nije smatrala za potajnu ili nezakonitu svojinu. Godine 257. zabrani Valerijan svaku vrst skupštine na groblju ili pohod grobovah na njem. Tri godine kašnje opozva njegov sin Galienus ovu zabranu, te posebnom naredbom, koju Eusebij spominje, dozvoli biskupom slobodnu porabu grobištah. Za devetoga progonstva nenalazimo nikakova vladina ukaza pogledom na groblja. Kadno za desetoga i najljućega progonstva pod Dukljaninom crkve bješe razorene i požgane, a vrtlovi i polja, gdje bijahu kršćanska groblja, zaglobljena, čitamo, da je odmah na to papa Marcelin Rim podielio na 25 županah (tituli) za „krštenje obraćenikah." Ova naredba i jedna slična pape Dioniza, koj jur prvlje svećenikom pojedine predade crkve i groblja, kažu razgovetno, kako su župne crkve i groblja bila uzko spojena, te se jedno od drugoga nije dalo odlučiti.

Povjestnimi dokazi i množinom svjedočanstvah dokazuje Rossi, da je svaka župa imala svoje posebno groblje i dva svećenika, kojih jedan obnašaše službu u gradu, a drugi u katakombah. Jedan titulus i njemu pripadajuće grobište, naime sv. Kaliksta, providjaše sam papa s pobočnim arkidjakonom. Dokazah, što jih naš učenjak za ovo mnienje navodi, ima tolika množina te idu tako na sitno, da jih nije moći na malo svesti; a dokazivanje tako je logično, da se nesmie pokratiti. Moramo se zadovoljiti s dvjema crtama. Po papi Korneliju doznajemo, da za njega (osim njega i Novacijana) bijaše u Rimu 46 svećenikah. Jedan nadpis u katakombah sv. Domitile kaže izrikom: „Ovaj spomenik sagradiše za svojega života Aleksij i Kapriola na zapovied (jussu) ili po dozvoli dvojice svećenikah Arhelaja i Dulcita. Drugi nedavna nadjeni nadpis u Kalikstovoj katakombi kaže, da je djakon (bez dvojbe arkidjakon) Sever ovaj cubiculum jussu papae sui Marcellini sagradio. — Kada dakle Rossi dokazuje, da javnih katakombah bijaše 25 ili 26, te da se po nadpisih u njih pronadjenih dade za izvjestno zaključiti, koliko bijaše k njim pripadajućih župnih občinah, to se vidi, da njegova gore spomenuta stavka nije više nikakova hipoteza, već dâ se daljim protraživanjem samo potvrditi.

(Ostatak drugi put.)

Viestnik.

Iz Zagreba. U nedjelju u jutro dielio je opet u prvostolnom hramu uzoriti gosp. stožernik-nadbiskup sv. redove. Tom prilikom primilo je sedamnaest djakonah nadbiskupije zagrebačke red misničtva.

— Uzoriti gosp. stožernik nadbiskup zagrebački pohodio je u nedjelju poslie podne ranjene vojnike, nastanjene u zemaljskoj bolnici do samostana sestarah milosrdnicah. Predstojnici istoga samostana predao je visoki pohodnik 100 for. za izvanredne potrebe ranjenikah.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački boravi od nedavna liečenja radi na Kiseloj vodi kod Rogatca. — Nj. preuzvišenost izjavi, da će u samostan milosrdnih sestarah u Djakovu primiti 20 ranjenih vojnikah, gdje će o njegovu trošku biti liečeni i oskrbljivani. Iz ovdašnje

Digitized by Google

zemaljske bolnice već je uslied toga otišlo 20 ranjenikah u Djakovo.

— Prečastni prvostolni kaptol zagrebački predao je jučer, odaslavši dva svoja člana preuzvišenomu gosp. banu, 2000 for. za ratne potrebe. Izvan ove svote, dane u ime cjelokupnoga kaptola, već su pojedini kanonici učestvovali u dobrovoljnih prinescih za potrebe ratnih vojnikah.

— Gosp. Josip Štritoff, izsluženi župnik Divuški, postao je altarista pod naslovom presv. Tiela Isusova kod župe sv. Marka u Zagrebu.

Iz Bukovine. Rimo-katolička crkva ima u Bukovini 40,716 dušah (svega skupa pučanstva, s većine Rumunjah, ima na 187 četvornih miljah 486,708 dušah), a spadaju pod lavovsku nadbiskupiju. Ima 12 županah i 11 mjestnih kapelanijah. Svećenstvo bere plaću iz bukovinske katoličke dotacije. U Bukovini neima katolička crkva kao takova nikakove zaklade, te je najsiromašnija u Austriji. Imade župah i kapelanijah bez crkve i bez stana za svećenika, već služba Božja drži se u najmljenoj za to kući, a sam pastir mora se prilagoditi kano stanar u seljanskoj kući, životareći za ovolike dražine ob 300 for. a. vr. U istom Istensegitsu, župi od 2300 dušah, jest kukavna, trula crkvica od jelovine, koja će se danas ili sutra srušiti. Pod austrijskom vladom učinjeno je vrlo mnogo, podignuto više novih crkvah, župnih stanovah i učionah, a tako i dvie višje gimnazije jedna u Črnovici, a druga prije šest godinah u Suzavi.

Iz Rima. U ranu zoru 17. Lipnja naviestiše topovi s angjelgrada, da je osvanula 21. godišnjica, što je Pio IX. sio na papinsku stolicu. U 10 urah sakupiše se stožernici, biskupi i prelati u Sikstinskoj kapeli, gdje stožernik Reisach reče svečanu misu. Po boku sv. otcu stojaše knez Colonna, priestolnik, senat i rimsko gradsko glavarstvo. Medju biskupi vidjelo se mnogo prognanikah, kojih dnevice ima više. Poslie mise ode sv. otac u riznicu, gdje svuče misno ruho, a obuče mucet. Oko njega bijahu biskupi i prelati, starješine i gradski municipij, zatim najstarija dva kardinala-djakona. Na to pristupi kardinal Patrizzi, podstarešina sv. sbora, dekan bo kardinal Mattei jošte uviek boluje. S njim dojdoše prvi kardinal-svećenik i prvi kardinal-djakon. Naklonив se kardinal Patrizzi reče čestitku u ime sv. sbora po prilici ovimi riečmi: „Sveti Otče! Sva katolička crkva slavi ovaj dan, valja dakle da ga tim većma slavi sv. sbor, kojega najsvetije dužnosti, a još više zahvalnost, štovanje i ljubav vežu s Vašom posvećenom osobom. Zato s velikim veseljem dočekasmo ovu priliku, da Vam izrazimo srdačne želje. Mi se tvrdo nadamo, da će poslie oluje, koju Bog pripusti onako žestoko biesniti, da njegova moć i zasluge krmilara njegove crkve tim svjetlije zasine, mir se povratiti i krasno slavlje okruniti težki boj. Dao Bog, te Vaša Svetost što prvlje doživjela otaj veseli i zasluženi dan! Bog olahkotio i prikratio kušnju svomu vriednomu namjestniku na zemlji! To su čuvstva, sveti Otče! što jih sv. sbor u jedan glas od srca odkriva, žaleći bludnju jednoga nerazbornika, koj bi na ovaj dan morao biti ovdje s nami pred Vašom Svetošću (kardinal d' Andrea). U Isusa Krsta nam je zaufanje; on je nada naša, svrha naša, on će biti i naša pobjeda." — Sveti otac odgovori riečmi, kojih nam nije dano vjerno priobćiti, jer jih od krepčine govora i tronuća nebi moguće vjerno sabrati. Reče po prilici ovako: Sa živom utjehom i veseljem primam rieči sv. sbora, rieči, koje vidim, kako Vam prodiru iz srca. Dà, ufamo se mi u Gospoda, koj će nam u ovom težkom boju biti u pomoći. Muževi, koji bi iz najjačih razlogah i dužnostih morali biti pripojeni za crkvu i ovu sv. stolicu, vriedjaju ju, gaze nogama njezine najsvetije pravice, progone i ruže sluge Božje, evo ove častne biskupe (kažuć na prognanike), mjesto da brane, bacaju svećenike i svjetovnjake u tamnice samo zato, jer su svojoj crkvi vjerni, robe crkve i pobožne zaklade, zatiru duhovne redove, kojino bijahu crkvi ures, snaga i pomoć. Takovi muževi vuku na glave si striele srdjbe Božje i anatheme crkvene, anatheme, koje u ovaj čas ponavljam i potvrdjujem. Nu bismo-li na njih sazvali kaznu Ananije i Safire? Ne; pače molimo za njih milost, što ju steče spokoreni razbojnik. — „Mecum eris" — reče njemu Spasitelj — a neka i oni čuju: mecum eritis, kad se pokaju za svoje krivde i zločinstva. Ali do toga dana moramo da nam bude odgovorom onaj apoštolski: „Oportet nos obedire Deo magis quam hominibus." Nepravedna volja ljudska nesmie da se predpostavi volji Božjoj, kako njekoji pisci, koji su nam stranom našoj nesreći krivi, tvrde, te laž s istinom mješajuć oslabiše spasonosnu moć istine. Oni mišljahu, da na onaj način mogu predobiti sviet! Ne! tako se nepredobiva sviet, već tvrdim zaufanjem u Boga i vjernim vršenjem njegovih zapoviedih, pobožnom i uztrajnom molitvom, tim drugim velikim oružjem, s kojim se može uzdržati boj. — Dokle će on trajati, neznamo; ja se nadam, ako i ne svi, a to da će mnogi od Vas doživjeti mu konac. Naše zaufanje u Boga i naša molitva pospješiti će ga; a blagoslov Božji, što ga sazivljem od Boga na sv. sbor, na biskupe, prelate, na puk i njegove zastupnike, neka ovaj blagoslov, što Vam ga svim od srca dielim, sve Vas objači i utješi. Zaufajte se u Boga: on je naša svrha i od njega dolazi blagoslov na puk: Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua.

— Istom 21. Lipnja t. g. grimiznicom zaodjeveni stožernik Mateucci preminuo je dne 9. Srpnja.

Iz pruske Slezke. Koliko nevolje može prouzročiti nevino zvono, pokazat će čitateljem sliedeći do-

Digitized by Google

godjaj iz sadašnjega nesrećnoga ratovanja. — U slezko selo Godov (u ribničkom kotaru) unidje dne 23. lipnja t. g. zorom odjel pruske pjehote, konjaničtva i topničtva, da prevaliv austrijsku granicu pokvare željeznicu. Naravno, da je ta njihova nakana bila sasvim tajna. Baš kad je vojska u selo ulazila, zazvoni zvono na pozdravljenje. Ovo zvonjenje, koje zvonar bez osobite župnikove zapovjedi svaki dan u zimi medju 6—7, a ljeti medju 3—5 urah opravlja, pobudi pozornost častnikah, oni slušaju i neznadu si ga protumačiti; stanu sumljati i pitaju, čemu se zvoni, i tko je župnikom. Premda jim se reklo, da zvoni Gospi na pozdrav, ali čuvši, da je župnik rodom „Austrijanac," drže oni za cielo, da je župnik izdajica, te da je dao zvonit Austrijancem na opomenu. Na zapovied obsade mu vojnici kuću, a jedan podčastnik s dva prosta vojnika udje mu u sobu, gdje se župnik baš na nastalu buku bio probudio, te mu očitova, da je sužanj i da ga odmah odvesti mora. Lasno si možemo pomisliti, u kakovu čudu se našao župnik, tim više, što mu se na njegovo opetovano propitivanje nije kazalo, kakova se krivnja na njega baca. Župna kuća puna vojnikah, župljani jadikuju i plaču, jer se čuje, da će župnika ustrieliti. Sve je u najvećoj zabuni. Kašnje dodje jedan častnik k župniku, i tješjaše ga tim, da je to samo strategička naredba, ali nereče mu ni on, zašto su ga zasužnjili. Medjutim je vojska s najvećom opreznošću prešla preko medje — nenabasav nigdje niti na vojsku niti na drugu kakovu zapreku, te željeznički most i brzojav srećno poharala. Okolnost ta, što s one strane nisu bile učinjene nikakove mjere, da se sila silom uzbije, uvjeri zapovjedajućega pukovnika, da je župniku učinjena krivica, te straža njegova bude s mjesta odazvana. Tri ure sjedio je župnik ovako zasužnjen, neznajući ni zašto, a nedadoše mu u to vrieme niti u crkvu, da služi sv. misu. Tako se dogodilo. No glas se drugi pronio o istom župniku. Ovdje se pripoviedalo, da je ustrieljen, ondje, da je svezan odveden u tvrdju, pa isti razboriti ljudi vjerovahu, da je župnik počinio izdajstvo. Premda je on rodjen u austrijskoj carevini, služi on već preko 16 godinah u Pruskoj, a poznat je kao lojalan čovjek.

Iz Amerike. Nedavna se je ovdje razpravljala osobita parnica. Jedan protestantski pastor u Cincinnati-u osjeguravao je proti vatri od deset godinah nazad rukopise svojih propoviedih kod osjegurnoga družtva „Aetne." Kod požara, štono se prije više tjedanah u njegovom stanu porodio, spaljeni su ti njegovi rukopisi. Družtvo nehtjede mu dati odštete, rekši, da te njegove propoviedi sve zajedno nisu niti dolara vriedile. Pastor se obrati na sud: pozva se za dokaz na svoje župljane, neka oni izjave, jeda-li njegove propoviedi nisu mnogo bile vriedne. Sud pozva sve muževe i žene njegove župe preda se, pa sbilja svi župljani izpovjediše, da su propoviedi svoga pastora rado slušali, i da su mnogo vriedne. Porota obsudi družtvo, da plati 2000 dolarah za izgorjele rukopise.

(Knjižtvo.) Počem je „Liljan, zabavnik za mladež" posve za razašiljanje gotov, a svojim je nutrnjim sadržajem i izvanjskim sjajnim oblikom za nagrade mladeži sasvim zgodan, to se ovim umoljavaju kako svi pouzdanici učiteljske zadruge, tako ravnatelji, nadzornici naših školah i prijatelji mladeži, da bi si čim prije potrebit broj Liljana naručili, ili barem najavili, koliko bi jih u svom krugu prometnuti mogli. Ciena je knjige mekano vezane 50 novč., a tvrdo vezane 60 novč.

Upravljajući odbor učiteljske zadruge.

— Ovih danah izišao je ovdje na sviet: Mali kućnik. Koledar za prostu godinu 1867. Izdaje ga upravljajući odbor „Učiteljske zadruge." Stoji mekano vezan 25 novčićah.

Javna zahvala

poštovanomu samostanu milosrdnih sestarah u Zagrebu.

Ako je istina, da dobra podvorba i njega može bolestnu čovjeku život produžiti, dà i zdravlje mu povratiti, to u istinu bijaše i s mojom više mjesecih bolestnom suprugom, kojoj brižljiva podvorba i kršćanska privrženost Vaših sestarah Bonaventure i Sabine u dio pade.

Priznavajuć harnim srcem zasluge Vašega na kršćanskoj ljubavi bližnjega utemeljenoga reda, nemogu na ino, već da i ja svom harnostju i počitanjem moju zahvalnost Vam izjavim za onu pripravnost, kojom su prepoštovane milosrdne sestre Bonaventura i Sabina kroz više mjesecih moju suprugu dvorile, i za poredak, što su ga u mojoj obitelji uzdržale; ter budite uvjerene, da ova moja čuvstva počitanja prama redu, koj je najljepšim uresom naše crkve, uviek ću gojiti i ja, i moja djeca, kojoj u malahnoj dobi brižljive matere bijaste.

U Sisku 12. Srpnja 1866.

Jašo Depoli.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Franjo Burek, duh. pomoćnik u Kamenici, postao je župnim upravljateljem u Klenovniku.

Dopisnica uredničtva.

G. *J. D. u D.* kod *R.* — Drugo izdanje „povjestnice" razpačano je do zadnjega komada. Poslani 1 st. ostaje do Vaše odredbe kod uredničtva.

G. *M. M. u T.* — Sabrani novci za akademiju predani su u dotične ruke.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 31. U ČETVRTAK 2. KOLOVOZA 1866. **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Crkva i napredak.

(Ostatak.)

Da još bolje razjasnimo, čim završismo posljednji put ovaj članak, treba da pobliže razmotrimo, kakovi su to ljudi, kojim se crkva i njeni zakoni čine odviše osoriti i okorjeli, te u čem bi željeli, da se oni prilagode okolnostim vremena.

To su ponajprije takovi ljudi, koji za ništa drugo nemare, za ništa drugo se nebrine, van kako će svojoj mekušnoj pùti i razkalašenim tjelesnim nasladam ugoditi. Njim se dakako nedopada, kada jim kršćanski nauk dovikuje: Tko za pùt sije, žeti će s pùti skvarenje; (Gal. 6, 8.) i zato bi htjeli, da crkva i njeni službenici zatisnu oči, da čitanje sablaznivih knjigah, nećudoredne kazalištne predstave, nepristojne plesove, bezsramno odielo, nedopuštena poznanstva nekude toli strogo, a možebit da iste ženitbene veze razpuste. Pa jerbo jim crkva, kako njekoč Ivan Krstitelj Herodu, opet te opet kliče: Nesmieš toga činiti, (Mat. 14, 4.) radi toga ljute se apoštoli zdrave putenosti, tuže se na tlačenje ljudskih pravah, crkvu potvaraju pedantizmom, i da nestoji na višku vremena, da od ljudih hoće da načini samo zloćude bogomoljce, pa napokon razpaljeni gnievom uzkliču: to treba da drugačije bude! A zar će možebit ovi ljudi ostali sviet bezpućem, razuzdanošću i razbludnošću oplemeniti te na višak kulture podignuti? (Sr. Syllab. prop. 58.)

Crkva i njen nauk nije dalje onim po ćudi, koji se samo trude, kako će što više novacah i zemaljskih dobarah steći. Zato jim se nedopada slovo Božje: Tražite prije svega kraljestvo Božje i njegovu pravicu; zato zaziru od nedjeljah i blagdanah, kojimi jim izgine tolik dobitak, pa sciene, da bi je valjalo dokinuti. „U svojoj bezbožnosti tvrde, — veli sv. otac — da se ima ukinuti zakon, koj zabranjuje radi službe Božje u njeke dane težačko djelo raditi. Kod toga lukavo kažu za izliku, da se ono pravo i onaj zakon načelom valjanoga narodnoga gospodarstva i javnomu boljetku naroda protive." (Encycl. od 8. Pros. 1864.)

Još su i oni nezadovoljni, koje duša neprestano mori radi njihovih griehah, a o pokori i trapnji ništa neće da znadu; zato bi željeli, da se ukine izpovied, odpusti uzkrsna dužnost, koja je samo silovanje savjesti, uklone postni dani itd. Valjda znadu ovi za kakov drugi put, kojim je moći do blaženstva doći, nego-li je onaj, što jim ga je naznačio Isukrst besjedami: Ako neuzčinite pokore, svi ćete zajedno propasti. (Luk. 13, 3.)

Može-li katolička crkva slušati ljude ovakove bagre, kada od nje zahtievaju obnove i promjene, koje bi samo prijale opačinam, služile mamoni, a podupirale nepokajanost? Nemora-li je ona tako od sebe odbiti, kako učini njekoč Isukrst, rekavši napastniku: Okani me se, odlazi od mene? (Mat. 4, 10.)

No da bezumlje, da nerečemo bezbožnost ovakovih zahtjevah još bolje uvidimo, stavimo, da se crkva za svim onim, što se zove novovječnom prosvjetom i napredkom, povede, da se po volji zločestih kršćanah ravna, te od Božjih zapoviedih i nauka odstupi; što bi nastalo s napredka ove ruke? Netreba nam daleko ići, da nadjemo tomu posljedak, jerbo evo možemo ga lasno uočiti, leži pred nami, zabilježen je u listovih poviesti starijimi, novijimi i najnovijimi sgodami.

Reformatori šestnaestoga vieka povrgoše vlast i ugled crkve, ustanoviše načelo slobodnoga iztraživanja, te ustupiše svakomu pravo, zašto dàkako nebijahu povlašćeni, da si može vjeru sam po volji prikrojiti. Što bje tomu posljedica? Poznato je dobro, kroz kakove promjene i prevrate prošao je protestantizam, kako se je skoro u nebrojene sljedbe, stranke i frakcije razcjepkao, te s većine u racionalizam i nevjeru razplinuo. Baš bi se to dogodilo i s katoličkom vjerom, kad bi bilo prosto Božje slovo po volji mienjati.

Pristupimo k dogodjaju, što nam je bliže. Sve ono, što bi naša pomodna prosvjeta htjela da se ukloni,

Digitized by Google

bje prama koncu prošloga vieka sbilja i silovito odstranjeno. U Francezkoj bje kršćansko svetkovanje nedjeljah i blagdanah uklonjeno, svaka vrst vjerozakonskoga bogoslužja zabranjena, iz školah svaka pouka kršćanske vjere iztisnuta, zvanju svomu vjerni svećenici utamničeni i poubijani, svi samostani porušeni ili dokinuti, nećudorednost ne samo trpljena, već i javno odobravana i razprostirana. Postnim danom, uzkrsnomu vremenu, dieljenju svetotajstvah, navieštanju slova Božjega nebijaše traga ni glasa, što se samo sobom kaže. Rieč u jednu, za kršćansku vjeru ne samo da se nije htjelo znati, nego se iz petnih žilah nastojalo, kako će ju sasvim utamaniti. Pa što je sliedilo odtale? Malo prodje godinah, kažu nam povjestnici, pa su svu Francezku prekrilili bili razbojnici, sva zemlja napuni se nezakonskom djecom, od koje njih najviše, jerbo padoše občinam na teret, a ove nedotjecahu više uzdržavat jê, pogine od gladi, javna pouka propade u stanje barbarstva, do tri miliuna ljudih zaglavi uslied nove vjere slobode, jednakosti i bratinstva; u kratko: sva zemlja ne samo u duševnom i ćudorednom obziru, nego i u materialnih interesih propade gotovo do kraja.

Još se možemo pozvati i na dogodjaje najnovijega vremena, koji se njekim dielom još niti sasvim razvili nisu. Svrnimo okom na jug, na Italiju. U novoj talijanskoj kraljevini, koja je plienom i prognanjem zakonitih vladarah, kao što i ustanovljenjem načela „svršenih činah," kojim imenom bje nazvana kradja i otimačina, i „nepačanja" nastala, (sr. Syllab. prop. 59—64.) bje ravno katolička vjera očitovana vjerom državnom, pa je ipak u isto vrieme papi najveći dio njegova posjeda otet, mnogo biskupah i svećenikah bačeno u tamnice, popunjenje izpražnjenih biskupijah zapriečeno, gradjanska ženitba uvedena, mnogo samostanah dokinuto, pa kao na ruglo izjavljeno, da se crkve još moraju ostaviti, kako će se žene moći gdje Bogu moliti, dok budu muževi igrali kolo junačko. To se nazvalo novom dobom, slavom Italije, napredkom i stečevinom devetnaestoga vieka. Uočimo malo plodove ovoga napredka, ovoga pomodnoga katoličanstva! Mjesto samostanah moraju se graditi kaznione i tamnice, da se mogu kazniti zločinci, koji su se do zla boga pomnožali. Mjesto sreće i blagostanja, što se je ljudem obećavalo, plaćaju ovi sada za sve moguće poreze, a na skorom će jim se porez udariti i na zrak, što ga dišu. Mjesto prvašnjega mira i pokoja, živu sada u sveudiljnoj opasnosti i nesigurnosti; mjesto nedjeljne mise idu sada gradjani na stražu ili na vojničko vješbalište. Nisu-li to sjajni posljedci nove slobode, blažijega shvaćanja vjerozakona, od države popravljenoga katoličanstva! Pa je sve to samo početak, a sva je prilika, da će zlo još na gorje se okrenuti.

Učini govore glasnije i jače od riečih; pa zato oni, koji mniju, da bi crkva imala stubokom prihvatiti sva načela novoga vremena, te zatisnuti bar jedno oko, osudjuju sami sebe, promičući tim samo biedu i nevolje ljudske. Nikad se nesmie zaboraviti, da je kršćanska vjera, da je katolička crkva bila, što no je nadvladala poganstvo, njegove grozote uklonila, ljudstvo civilizovala. S toga zapustiti crkvu, ili od nje zahtievati, da se odreče svojih pravah, znači toliko, koliko vraćat se na poganstvo, znači otimati ljudem, što imadu najboljega.

Neka nekaže nitko, da je ova tvrdnja pretjerana, jer danas tobož stoji ljudski rod na toli visokom stepenu prosvjete, da već nebi u nazadak pasti mogao. Ovaj je prigovor s dva obzira neosnovan: jer ponajprije toli visok stepen prosvjete nije baš tako očevidan, dapače čuju se s mnogo stranah tužbe, da glupost i sirovost preotimlje mah; drugo ovaj prigovor zasvjedočava neznanje poviesti. Nebijahu-li žitelji Francezke prije prevrata na višku vremena, nebijaše-li tada Francezka u svemu kolovodja, nepovadjaše-li se sve za francezkimi običaji i modom? Pa upravo ova Francezka, držana za uzor civilizacije, kako pade duboko, kada se je odmetnula od vjere kršćanske! Jerbo ljudi ostaju vazda ljudi, mogu oni dakle i sada isto tako duboko ugreznuti, isto tako daleko zalutati, i s pravoga puta u natražak udariti.

Mislimo, to će biti dosta, da se dostojno ocieni i ona druga navedena tvrdnja. Neima crkva popustiti, nego ljudi treba da revnije slušaju njen glas, da savjestnije vrše njene zapovjedi, da marljivije rabe njena spasila, pa onda će biti mnogo bolje, onda će se sbilja napredovati. Crkva nije neprijateljica napredku, dapače ona želi što vrućije pravi napredak. O tom ćemo još dvie tri reći.

„Rimska stolica, kažu takovi naprednjaci, može i mora se s napredkom, s liberalizmom i s novovječnom civilizacijom pomiriti i naravnati;" (Syllab. prop. 80.) ako toga neučini, tada je katolička crkva neprijateljica napredka. Crkva da je neprijateljica napredka! Ova tvrdnja sto putah navedena, sto putah oprovrgnuta, ipak se nanovo opetuje besjedom i. tiskom. Ali u čem da je crkva neprijateljica napredka? Ima napredak u materialnom, duševnom i ćudorednom području.

Na materialni napredak ide n. p. podizanje ratarstva, promicanje trgovinskoga prometa, izumljenje novih strojevah, željeznicah, brzojavah, razsvjete s plinom itd.; Protivi-li se crkva napredku ove vrsti? ili nemoli-li vazda s nami za svagdanji hljeb? neblagoslivlje-li u katoličkih zemljah željeznice? nerabi-li u njekih okolicah već i plin za razsvjetu crkvah? nije-li ista toli razvikana crkvena država sve to prihvatila i primila? Na ovom polju dakle crkva nezazire od napredka.

Ili zar je morda ona neprijateljica napredka duševnoga, umjetnostih i znanostih? Neprotivi se ona plemenitim umjetnostim, neprotivi se slikarstvu i kiparstvu, već se njimi služi na veću slavu Božju, a goji i podupire na svaki način umjetnost na vjerozakonskom polju. Ako o ikom, to se može reći o papi, da živi

Digitized by Google

usried umjetnostih. Vatikan sa svojimi galerijami i muzeji najveća i najbogatija je riznica proizvodah stare i nove umjetnosti. Neprotivi se crkva prirodnim znanostim, kamo spada ljekarstvo, zemljoslovje, biljarstvo, živinoslovje, lučba, zviezdoznanstvo itd. Bilo je vrieme, kadno se je od mržnje na kršćanstvo mislilo, da će pomoćju prirodoslovja za rukom poći dokazati neistinitost sv. pisma. Ali čim se dalje i dublje iztraživalo, sve se više pokazalo suglasje medju posljedci povedenih iztragah i slovom Božjim, a crkva je ove posljedke radostno pozdravljala. Neprotivi se ona pisanju prave poviesti, kažemo prave poviesti; jerbo laži i izopačivanje sgodah, kakovimi vrve mnoga povjestnička djela, te se pojavljaju i po drugih knjigah i časopisih, nevriede doista imena poviesti, već povjestnih lažih. Dapače crkva nastoji, da se povjestno polje što više goji i obradjuje, jerbo poviest nam zasvjedočava najbjelodanije upravu Božju, pokazuje, kamo dospieva ljudstvo, kada se odmetne od Boga, a do kojega stepena prosvjete se popne po kršćanstvu. Po imenu razkriva poviest spasonosno djelovanje crkve na svemkolikom zemaljskom krugu. Zato je upravo poviest više vrlih i pravdoljubivih muževah, kanoti su Stolberg, Hurter, Lämmer i drugi, privela u krilo katoličke crkve. Neprotivi se ona pravoslovju, a najmanje bogoslovju; dapače može s ponosom gledati na svoje crkvene otce, bogoslove i kanoniste. Ali zablude, opaka načela, krivo tumačenje njenoga nauka, izopačivanje istine moraše ona svagda uzbijati, kao što je sbilja u svako vrieme i uzbijala. Isto tako nije ona neprijateljica pravoga mudroznanstva, već se samo protivi zavodljivoj ljudskoj mudroliji. A to pravedno. „Ništa nije nesigurnije od ljudskoga uma, kaže Pio IX. u allokuciji „Singulari quadam," rečenoj dne 9. Prosinca 1854., — koj je prema razlici darovitosti različit, a izložen bezbrojnim prievaram i obsjenam; zašto je i u najgrdnije bludnje pao, gdje je odvrgnuv ugled crkve i pouzdajuć se u vlastitu snagu po volji radio." Crkva dakle nije neprijateljica niti duševnoga napredka.

Zar je ona morda neprijateljica ćudorednoga napredka, zar je ćudorednomu dobru ikada zapreke na put stavljala, ili zar ga nije na svaki način što milije njegovala? Nepoziva-li bez prestanka ćudoredno izopačene ljude na popravak i pokoru, nenalaže-li sveudilj vršenje ćudorednih kriepostih? Neopominje-li vazda dobre: Tko je svet, neka bude još svetiji? (Apok. 22, 11.) Nepropovieda-li u svako vrieme, da je potrebito čovjeku činiti dobra djela? Nepřednjači-li ona u tom sama najboljim primjerom? Pobožne i blagotvorne družbe, duhovni redovi za uzgoj djece, za njegu bolestnikah, nepodigoše-li se u njenom krilu s njenim odobrenjem? Nu toga nit netaji nitko, dapače neprijatelji njeni spočituju joj, kako napomenusmo, da toli strogo pazi na ćudorednost, na stegu u ponašanju i na dobra djela. Osjećaju oni, da je u tom jakost i snaga crkve, pa radi toga kušaju, nebi-li ju kako iz područja blagotvorstva iztisnuli, te kršćansku ljubav zamienili humanizmom i framazonskim čovjekoljubjem, koje, dočim jednom rukom pruža milostinju, razprostire drugom knjige, spiske i razpravice, pune najjedovitije mržnje na crkvu, da tako ubogim ljudem njihovo najveće dobro, njihovu vjeru, otme iz srca.

Namjerom, da se nahudi crkvi, prigovara joj se i to, da i druge od crkve odciepljene sljedbe čine mnogo dobra. Sačuvaj nas Bože od toga, da jim to dobro nepriznajemo ili umaljavamo; ali mislimo, da smiemo smjelo reći, da i ovoga dobra nebismo kod njih vidjeli, kad nebi bilo katoličke crkve. Svaka sljedba, kad se je odciepila od crkve, uzela je sobom po koj dio njenoga nauka, pa ovimi odlomci kršćanstva životare one, a ono, što imadu dobra, ne sebi, već, kad bi iskrene bile, blizini crkve, njenim primjerom, nauku i djelovanju pripisivat bi morale. (Sr. Syllab. prop. 18.)

Nije dakle crkva katolička neprijateljica napredka onoga, koj je ovoga imena vriedan, već ga ona u svemu i svačemu žudi, podupire i promiče. Za ovaj napredak, koj čovjeku plemeni srce i dušu, koj ga sve bliže dovodi k Bogu, krieposti i svetosti, moli ona Boga neprestano još i danas, kako njekoč apoštol Pavao, pišuć Kološanom (1, 9. i slj.): Neprestajemo za vas moliti Boga i prositi, da spoznate njegovu volju, u svoj mudrosti i duševnom shvaćanju, da stupate, kako ćete zavriediti Boga, u svemu blagovoljni, svakim dobrim djelom plodonosni. Zato prije svega i sa svom revnošću nastojmo oko ovoga napredka, napredka dušah naših. Ali ovaj napredak može se postići samo u što užjem sdruženju s crkvom; jerbo ona nam pruža u to ime potrebita sredstva, ona nam naviešta volju Božju, stavlja nam u svojih svetcih najizvrstnije uglednike pred oči, da se za njimi povodimo, a milostmi, štono su skopčane s njenimi spasili, podaje nam potrebitu vrhunaravnu snagu, da, kako kaže apoštol: Vršeć istinu u ljubavi, rastemo svačim u njem, koj je glava — Isus. (Efez. 4, 15.)

Rossi o katakombah.

(Konac.)

Obraćenjem Konštantinovim počimlje nova doba u povjestnici katakombah. Miltiades, prvi papa, koj si prenese stan u Lateran, posljednji je pokopan u Kalikstovoj katakombi. Nasljednici njegovi pokapali bi se u raznih, s većine što jih sami sagradiše, bazilikah. Podzemne svodane grobnice počeše po malo izlaziti iz običaja. Od godine 338. do 360. došla bi na tri groba samo po dva u katakombah, a prama izmaku četvrtoga vieka izjednači se broj ljudstva zakopana oko bazilikah s pokopanim u katakombah. Prem je štovalac katakom-

Digitized by Google

bah papa Damazo bio nazad uveo za njekoliko godinah stari način pokapanja, to ipak prevlada običaj zakapati mrtvace na posebnu groblju, a već godine 410. preote on skroz mah, za što su mnogo učinile duhovne oblasti. Bijaše naime zavladao običaj praviti grobove u katakombah ne više u posebnih stanicah ili po strani u stieni dubsti, već što bliže mučeničkim grobovom (retro sanctos), tako da napokon niti se je pazilo na red, niti se štedile krasne slikarije na oltarih, pače bi se često oštetili stari grobovi. Poznati nadpis pape Damaza u papinskoj stanici kod sv. Kaliksta spominje ovu zlorabu, te ju kori oštrimi riečmi. Drugi nadpis njekoga arcidjakona Sabina, kojno za obnove u bazilici sv. Lovrenca izvan zidovah izadje na vidik, naglašuje, neka bi vjernici više trsili se nasljedovati krieposti svetih u duhu i srcu, nego se brinuti, da jim kosti dodju što bližje k moćicam njihovim. Papa Damazo, koj nada sve štovaše ove svete spomenike, nemogaše mirnom dušom gledati, gdje se starinske častne katakombe krnje i kvare; već on i nasljednici mu svom se snagom uprośe, da tomu učine kraj. Tako bi reći, da je u to vrieme prestalo pokapanje u katakombah i na obćeniti račun crkve; ono postade privatnim poslom roda i svojte i kopačah (fossores), ceha, o kojem već u četvrtom vieku na nijednom spomeniku neima ni besjede. Svi kasniji nadpisi, koji kažu, kako se je groblje kupilo ili prodalo ili se dozvolilo napraviti ga, svjedoče, da su vas ovaj posao upravljali svećenici, mansionarii, predstavnici bazilikah, i da su se mrtvi pokapali ili u bazilikah samih, ili blizu njih, ali ne više u dubljini, u katakombah.

Makar katakombe prestadoše biti grobljem, ostaše ipak neprestano kao mjesta štovanja; vjernici štovahu u njih svetište slavne čete mučeničke. — Prem jih Goti i druge divljačke čete oplieniše i onesvetiše, katakombe su uviek i kašnje popravljane i kićene brigom papah. Virgilij god. 517. poslje poraza u Rimu pod Vitigesom, a Ivan III. po prilici 15 godinah kašnje zauzeše se osobitom pomnjom za katakombe. Usljed jedne naredbe ovoga posljednjega pape čitala se svake nedjelje u raznih katakombah sv. misa. Sličnu naredbu izdade 150 godinah kašnje papa Grgur III. Nu ipak nisu poslje namještani posebni svećenici za misu u katakombah, pak nije se čitala misa ni pravilno svake nedjelje, već samo na godišnjicu kojega mučenika. Četrdeset godinah kašnje napokon, t. j. oko 760. poče pod papom Pavlom I. običaj, s kojega posve opustiše i propadoše katakombe, naime običaj prenositi kosti mučeničke iz katakombah u crkve po gradu. Koncem 6. vieka jošte bijahu kosti sv. Ivana i Pavla jedine u gradu relikvije, kako to svjedoči Praefatio mise na njihov dan štivene, a sačuvane u Sacramentariju sv. Lava. Kadno pako god. 756. Longobardi pod kraljem Aistulfom grozovito poharaše katakombe, htjede neodoljiva potreba, da se dragocjene moćice zaklone u sjegurno mjesto, a to prenosom u grad. — Dojima se osobito srca žaoba pape Pavla na žalostno stanje, na što spraviše katakombe biesni divljaci. Papa Hadrijan I. i nasljednik mu Lav III. prama koncu 8. i na početku 9. vieka obnoviše velikom pomnjom i trudom bazilike u predgradjih, te pod njimi ležeće katakombe, da budu dostojne štovanja. — Šesta i sedma od priklopljenih djelu Rossijevu slikovnih tablicah primjerom su uresah, što jih je Lav III. načinit dao, a poznati će jih svatko, tko je pohodio grob sv. Kornelija. Mislimo sliku ovoga pape i njegova sudobnika Ciprijana, a tako i Siksta II. i njekoga drugoga biskupa, čijega je imena samo prvo slovo O preostalo (Rossi nagadja, da je to Optatus, biskup i mučenik), a o njem nestade svakoga i najmanjega drugoga glasa. Svi noviji, koji o katakombah pisahu, spominju ove čudnovate, zanimive slike; ali nijedan nesnimi s njih legende barem po prilici — nijedan, da nebude Rossija, nebi bio mogao pročitati nadpisa na njih. Ovomu podje za rukom razkriti na njih 17. redak 58. psalma s malenom razlikom od sadanjega načina čitanja Vulgate (virtutem mjesto fortitudinem). Da se ote rieči pristoje papi Lavu i njegovu tadanjemu položaju, kaže se samo. „Ego autem cantabo virtutem (tako prvlje stojaše u tekstu mjesto fortitudinem) tuam, et exultabo mane misericordiam tuam, quia factus es susceptor meus, et refugium meum in die tribulationis meae.“ Od mnogih jest to samo jedan primjer, kako se novimi nadjevinami u katakombah potvrdjuje točnost starih pisamah i bilježakah; jer Liber pontificalis kaže izrikom, koju katakombu popravi Lav III., naime ovu sa spomenutimi slikami (renovavit coemeterium Beati Xysti atque Cornelii via Appia).

Trud Lava i njegovih nasljednikah oko popravka i uzdržanja katakombah nebijaše medjutim od uztrajna uspjeha.

Paskal I. naredi prenašanje kostih mučeničkih iz katakombah u gradske crkve u velikoj mjeri. 20. Srpnja 817. prenešeno je njih ne manje nego 2300 u grad, te od toga vremena držaše se, da u katakombah neima više moćicah.

Pak i sbilja, prem je pod Sergijem i Lavom IV. bilo naredjeno pabiranje te nješto i nadjeno, nije se od toga vremena našlo ništa znamenita.

Lahko je dakle uvidjeti, da, kako su relikvije vadjene iz katakombah zato, što su se ove počele razpadati, tako da su i katakombe propale do kraja zato, jer su iz njih povadjene relikvije. Sve se zapustile i zanemarile dakako nisu nikada. S bliza i daleka dolažahu uviek pobožni putnici, da se u ovih mjestih pomole. Papa Nikola uvede u mnogih od njih s nova službu Božju, Sacrificium missae, quod multos per temporum cursus ab eo discesserat. Ali je to ujedno i zadnja povjestna obaviest do našega vremena, što se proteže na katakombe.

Digitized by Google

Izpovjedaonica.

Za čudo je, zašto-li starinari o tako potrebitoj i obćenitoj crkvenoj stvari, naime izpovjedaonici šute. Reći bi, da se je o tom jošte malo mislilo i pronašlo. Gdje se god u novije vrieme grade nove crkve, prave se doduše takove stolice u romanskom i gotičkom slogu; ali s većine po nepravu ukusu, a to sigurno zato, jer nebijaše nikakova starinskoga primjerka. Vriedno je dakle popitati se jednom: kakove bijahu izpovjedaonice u stara vremena kršćanska, pak u srednjem vieku? Zar nebijaše nikakovih izpovjedaonicah u crkvah, ili zar svim nestade traga? Neće dakle biti suvišno ove povjestne crtice o izpovjedaonici.

Najstarije tragove izpovjedaonici valja po mnenju otca Marchi-a tražiti u rimskih katakombah. Ondje je pako naći pokraj grobnice i žrtvenika njekakovo kamenito sjedalo, za koje mnije isti starinar Marchi, da je služilo za izpovjedni sud. Jer kakvo je, neda se pomisliti, da bijaše biskupskom stolicom. Tudie dakle da je na otvorenu mjestu sjedio svećenik, a pokornici iz hodnika pristupljali su na izpovied.

Da se do žrtvenika bez pokrova i ograde napravi običan stolac za slušanje izpoviedi, taj običaj čini se da bje uzčuvan kroz vas srednji viek. To svjedoče i slike ob otajstvu pokore, svjedoči i to, što nepreostade baš nijedna vrlija izpovjedaonica od one dobe, dočim imade iz srednjega vieka primjerakah i najmanjih drvorezinah. Za dokaz ovoj tvrdnji spomenuti ćemo samo tri kipotvorine.

U Norinbergi ima u crkvi sv. Lovrenca glasovit oltar s krilima, koj se zove i oltar zaklopnjak, g. 1406. napravljen. Na krilima ima naslikanih sgodah iz svetčeva života. Na jednoj slici prestavlja se svetac kao carev izpovjednik; sjedi s infulom na stolcu nadkritu nebnicom, a car kleči na klecalu pred njim izpeviedajuć griehe. Za carem stoji njegova pratnja, vitezovi i momčad.

U glasovitoj molitvenici „Hortulus animae" (Strassburg 1509. kod Kolbacha) vidi se medju izpovjednimi molitvami i slika izpoviedi. U sredi crkve sjedi izpovjednik u kamžici i s biretom na običnom gotičnom stolcu bez zastora i rešetke; pred njim kleči dječak skrušeno se izpoviedajuć, za kojim opet stoji mati kano zabrinuta, da-li će joj mali sveti čin dostojno obaviti. — Ovoj podobna ima jošte slika u glasovitoj molitvenici, što ju R. Glockenton za nadbiskupa mogućkoga Albrechta izkiti sitnolici, i što se sada čuva u dvorskoj knjižnici u Aschaffenburgu. I tudie je vidjeti izpovjednika, gdje sjedi na otvorenu, bogato nakićenu gotičkom stolcu, a pokornik pred njim kleči.

Gotova je dakle istina, da se je u stara kršćanska vremena i u srednjem vieku rabio samo prost stolac za čin izpoviedanja, a ne osobiti s podprsnikom, ogradami i rešetkami.

Može se dokazati, da su se takovi stolci stavljali uz ograde svetišta, a često i za veliki žrtvenik, barem u manjih crkvah, što je sada obrednikom rimskim zabranjeno. Jer u Staroj Bavarskoj naći je tamo jošte često starih stolacah s naslonom i dušekom. Tako se može protumačiti jošte i druga uredba u naših crkvah. Često je naći na gotičkih žrtvenicih sa stražnje strane naslikan posljednji sud, a na tako zvanoj predelli ubrusac s obrazom gospodnjim, pak slike apoštolah Petra i Pavla. Ove su pako slike podobne, da griešnike ganu na skrušenje u izpoviedi. Čekajući oko žrtvenika, dokle dojde na nje red izpoviedati se, imali bi pred očima sud, Spasitelja u muci trnjem okrunjena i poglavice apoštolske. Dočim prve slike nukaju na pokajanje i mržnju na grieh, slika Petra s ključima morala je da jim pokaže način, kojim će svaliti sa sebe breme grieha; sjetiti jih naime, da je Gospod Petru i apoštolom jedinim dao oblast odriešiti ili neodriešiti griehe, pak s toga da voljnim srcem pristupe k izpovjedniku te se iskreno izpovjede. — Napokon i to, što su se prvlje pokornikom na glavu polagale ruke, kaže, da je izpovjednik sjedio na otvorenu stolcu. Proti mnenju, da u srednjem vieku nebijaše posebnih izpovjedaonicah, čini se da svjedoči Didronovo izvješće, naime: da je on u Gospinoj crkvi u Norinbergi našao gotičku izpovjedaonicu od starih vremenah, te ju odmah narisao i izdao u Annalih. Ali nećemo pogriešiti rekavši, da je ta izpovjedaonica novo djelo iz dobe posljednje obnove crkve. Neima dvojbe, da je za nju nacrt načinio O. Heideloff, ter oči istoga vještaka Didrona mogao prevariti. Uzme-li se na sitnije promatrati ota izpovjedaonica, naći je na njoj oblikah, kojih za drveno djelo u srednjem vieku nisu rabili. Ostajemo dakle kod toga mnenja, da se nijedna izpovjedaonica od srednjega vieka nije našla sa pretini i rešetkami.

Tek u petnaestom vieku, morda s naredbami tridentinskoga sabora, dojde u običaj sadanji oblik izpovjedaonicah. Valja da je prvašnji način, naprosto bez svake rešetke slušati pokornika, zadavao mnogu nepriliku, pogibelj, napast i smutnju, te se počelo odieljivati što jače izpovjednika od pokornikah, a napokon i prednji otvor zastirati ovjesom, kako je to već prije po samostanih bilo. Poznati „Ornatus ecclesiasticus" od glavnoga vikara Müllera u Reznu (1594.) spominje već ovakovu gradju, te ima nacrt podpune izpovjedaonice. To je podpuna stanica od drva u lik četvornjaka, s desna sjedalo za izpovjednika, pregradi s lieva klecalo za pokornika, nu ipak tako, da jednako kleči, a ne k izpovjedniku obraćen. Pred pokornikom visi slika trpećega Spasitelja. Spisi milanezkih koncilijah i odluke sv. Karla Boromejskoga opisuju uredjenje izpovjedaonice do najmanje stvari. Tako malo po malo došlo je do toga, da se grade izpovjedaonice onako velike i veličanstvene, kojim se možeš diviti u prvostolnih crkvah, osobito belgijskih, pravi umotvori rezbarstva, obilujući slikami i

Digitized by Google

kipovi što svetih pokornikah, što emblemi i simboli grieha, kazne, suda, pokore itd. Tako je malo po malo za dobro dušah od prostih stolacah staroga vremena nastao veličanstven priestol, na kojem svećenik mjesto Boga svemogućega drži sud, griehe prašta i pridržava. Liepa zadaća ostaje našim graditeljem, da naprave novih izpovjedaonicah ovakove vrsti prema zakonom i potrebi crkve od tvrde hrastovine, udobne, bez zlatnih uresah i mastih, ali s nakitom misaonim i pobudnim i svetimi slikami.

Viestnik.

Iz Zagreba. Jugoslavenska akademija, koja se je dne 26. t. m. konštituirala, izabrala je istom prigodom za svoga pokrovitelja preuzvišenoga gosp. biskupa J. J. Strossmayera, a za predsjednika prečastnoga g. kanonika i apošt. prabilježnika dra. Fr. Račkoga.

— Na natječajni izpit, što je jučer i danas obdržavan za izpražnjeno mjesto katekete u gimnaziji varaždinskoj, došao je samo dr. Franjo Iveković.

— U nedjelju dne 29. t. m. imasmo u Zagrebu dvie mlade mise. U crkvi sestarah milosrdnicah prinese Bogu prvence svoga misničtva g. Antun Kovačić, a u crkvi sv. Katarine g. Ivan Likević.

Iz Beča. Poznati povjestničar benediktinac dr. Beda Dudík dobio je zlatni duhovnički krst za zasluge, a vojnički kapelan Nikola Zity za zaslužno poslovanje vitežki krst reda Franje Josipa.

— Čitamo u „Volksfrdu,“ da po površnom računu već preko 400 sestarah milosrdnicah s pruske strane vrše svoje zvanje na ratištu i po vojničkih bolnicah. Čudno je, što svi ranjenici hoće samo da jim one dvore, dočim neće ništa da znadu za svjetovne gospodje, kojih imade dosta na uslugu po bolnicah. Prema žaobam katoličkih vojnikah iz Vestfalije i Porenja trebalo bi još pruskim bolnicam, da jim se pošalje katoličkih molitvenicah, dočim su gotovo poplavljene protestantskimi biblijami, molitvenicami i razpravami. Tužba je još, što u Saskoj i Slezkoj neima dosta katoličkih svećenikah, dočim se porenske u Austriji se nahodeće čete raduju, što nadjoše dosta svećenikah, kojim se mogu izpovjediti. Tako u jednom moravskom gradiću, kamo jedne nedjelje dodje porenski voj, napuni se u tinji čas crkva pruskimi vojnici, koji su hrpimice išli na izpovied, te službi Božjoj prije i poslie podne s dušobudnom pobožnošću pribivali.

Iz Ugarske dobio je „Wien. Kztg.“ pod naslovom „Mutni izgledi za crkvu“ sliedeći dopis: Neka mi bude prosto pozornost za čas s bojišta odvratiti, za da pogled čitateljah navrnem na drugu sliku. Doduše i ova slika nepruža ništa radostna ni oku ni duhu, ali svakako valja, da se i s njom, ako i neoprijateljimo, a to barma upoznamo, da nas, kada jednom sbilja u život stupi, nezabuši.

Ovomu pismu dadosmo naslov „Mutni izgledi za crkvu;“ prema tomu hoćemo da razjasnimo buduću sudbinu crkve, koja će ju snaći u Ugarskoj, kako ju snadje već drugdje. Čemu se ima crkva nadati, ili, bolje da rečem, čemu se neima nadati, a čega se ima bojati, to je dosta jasno izašlo na vidjelo za trajanja sada obustavljenoga sabora.

Pun očekivanja gledaše svatko na otce domovine. Ovaj sabor imaše tvoriti čudesa: da sve političke i socialne odnošaje preinači, a od Ugarske da načini raj slobode i sreće, to mu bijaše zadaća. Sbilja veliko bijaše pouzdanje u blagohotnost i iskrenost otacah domovine, ali priznat nam je i nepouzdanje mnogih. Već onaj stranački duh, što se je odmah kod verifikacije razžestio, pokazivaše, da se pravedno zabrinusmo. A čim je sabor dulje trajao, sve se više u smjesi bezkrajnih debatah mogahu razpoznati pojedine crte krivoga liberalizma. Svakim danom bivaše ta neman vidljivija, njene dobiti veće, dok se napokon žalostnim izkustvom uvjerismo, da mnogo veći dio saborskih zastupnikah u njegovoj je vlasti.

Dakle je staza liberalizma, na koju stupiše naši otci otačbine. Sve ideje, štono su god. 1789. dozrele, a burom prevrata raznešene po svem svietu, niču napokon i u Ugarskoj, te rode istim pogubnim plodom. Podpuna sloboda vjere s ravnopravnošću svih mogućih vjeroizpoviedih, ma bila i mormonska, emancipacija židovah, gradjanska ženitba, državna nastava, sekularizacija crkvenih dobarah! To su one slavne uredbe, pomoćju kojih ima iz Ugarske postati Eldorado svakoga blaženstva.

Sve pomenute ideje bijahu za zasjedanja saborskoga ne samo očitovane, već i znatno podupirane. Da će se iste ideje i privesti u život, toga se je tim više bojati, što su se najugledniji muževi za nje izjavili. Tko će još dvoumiti, da emancipacija židovah i gradjanska ženitba neće ostat samo puke želje, kad je Deák, vodja dolnje kuće, u jednoj besjedi izrazio se, „da je emancipacija židovah potrebita, a gradjanska ženitba da je prema sadanjem vremenu.“

Ovu zamašnu izjavu velikoga muža bit će njemački listovi tim manje opazili ili uvažili bili, pošto istim magjarskim nepade u oči. Samo časopis „Religio“ osmjelio se, ma baš s gubitkom popularnosti svoje, oprieti se velikomu mužu, te u ime crkve proti takovim izjavam protestovati. Tako misli Deák; pa kad to već biva na zelenom drvu! —

Ma i kako visoko cienili političku slobodu, koja se ima steći, to ipak neda nam se bez straha pomisliti na budućnost. Ma se i postigla ova sloboda, podpuno

Digitized by Google

ili čestimice, to će ipak vazda biti na račun crkve: njeno pravo, njeno ruho će joj se oteti, da se njimi zaodjenu novi, goli stvorovi liberalizma. Sve se sprema na borbu; protestanti su već u svih svojih organih naviestili rat, te već u napried ustanovili uvjete za mir, koji glase: „Nećemo mirovati, dok vam sve neuzmemo.“ S rogoborom očituju po svih listovih, da i oni na temelju ravnopravnosti hoće da budu dionici naše vjerozakonske zaklade!!

Svećenstvo pripravlja se na borbu, ali stoji samo samcato bez saveznikah. Katoličke sviesti ponestalo je i iz Ugarske, a čamilo vjerozakonskoga nehajstva zavladalo je marijanskom kraljevinom. Probudit ćemo se jednom, ali prekasno; vratit će se vjerozakonska sviest, ali tada, pošto nas neprijatelj iz vlastite naše kuće pogrdno bude protjerao.

Iz Česke. Ranjenici pripoviedaju, da je u bitci kod Kraljičina Gradca mladi jedan duhovnik, ne vojnički kapelan, već valjda duh. pomoćnik obližnje koje župe, u najvećoj vatri na ratištu po zemlji puzao, umirajuće tješio i svetu jim poputbinu dielio. Govoraše s vojnici česki, poljski, njemački i talijanski. Napokon pogodi i njega zrno, te se sruši na mrtvoga jednoga vojnika. Kad je sve bježalo, tada kasom uzmičući topnici, a upropice jezdeći konjanici pogaziše možda još živuće tielo ovoga revnoga svećenika.

Iz Mletačke. Prvi i najprečji posao, kojim po mletačkih gradovih, iz kojih izadje austrijska vojska, počimlju svoje novo djelovanje gradski magistrati i odmah ustrojavana narodna straža, to je izagnanje jezuitah. Iz Padove većina članovah već je prije toga otišla u Briksen, a onim, koji ostaše, kao što i boravećim u Vičenci bje naloženo, da za tri dana imadu iz mletačkoga zemljišta otići, jer će se inače upotriebiti sila. Već je i ovih više preko Tridenta odputovalo na sjever. — Dočim Talijani otce Isusovce gone, pozivlju je njihovi bojni saveznici Prusi k svojoj vojsci. „Hildesheimer Sonntags-Zeitung“ donese onomadne ovu viest: Uslied višje odredbe zaputi se iz Paderborna pet otacah družbe Isusove na bojište, da u duhovnih poslovih kod pruske vojske budu u pomoć.

Iz Rima. Na spomendan krunitbe primi papa u pohode ministre, velike državne sborove, velike vojničke i gradjanske dostojanstvenike, članove diplomatičkoga sbora i generala Montebella skupa s francezkim častničtvom. Članovi diplomatičkoga sbora dolazili su pred papu po rimskom običaju jedan po jedan; mr. de Sartiges bijaše pred njim skoro tri četvrta ure. General Montebello prikazujuć svoj sbor nespomenu ni riečcom papinske krunitbe, niti je u kakovo god ime čestitao. Pio IX. reče mu: „Gospodine generale, hvala Vam na posjetu. Prem je vani sve uzrujano, Rim je podpuno miran; a na ovom miru imam se s većine zahvaliti francezkoj posadi, što je ovdje. Medjuto bude-li, kako se glasa, prošla iz moje države, nebih sbog toga nipošto očajao; tada bih sašao k sv. Petru, nad grob apoštolah, te rekao Petru i Pavlu: Sada više nego ikada morate Vi sv. stolicu braniti.“ Častnikah, vidje se, da se kosnuše ove rieči. Pio IX. ponudi zatim svakomu na póse prijaznu rieč, a osobito razgovarao bi se sa svakim od prije znancem; a na koncu poljubiše ga svi u ruku. Kod pregleda papinske vojske na okupu pod generalom Kanzlerom bijaše general Montebello s više francezkih častnikah u gradjanskih haljinah. Bijaše četah od svake pukovine, a najbolje su izvodili razne kretnje žandarmi i dragoni. Za defiliranja vozaše še papa na povratku s obična šetališta lagano mimo četah blagoslivljuć svaki odjel po redu. — Papa je i ove godine na dan krunitbe pomilovao više krivacah, a medju ostalimi 33, koji su na prosto s političkoga ili skupa političkoga i drugoga zločinstva obsudjeni; preko 50 njih pušteno je iz državnih tamnicah. — U konsistoriju od 25. Lip. posla novim kardinalom polag običnoga obreda klobuk. Poslie toga govoraše konsistorijalni odvjetnik prvi put za to, da se blaženom proglasi Maria Rivier, utemeljiteljica sestarah Marijina prikazanja, a kardinal Patrizzi pročita dug izvještaj o kanonizaciji 19 mučenikah gorkumskih (u Holandiji), kojino 9. Srpnja 1572. poginuše mučeničkom smrću smaknuti od kalvinovacah, i bl. Marije Franciške od ranah Isusovih, trećakinje alkantarinskoga reda u Napulju. Papa izjavi svoju nakanu, neka bi se spomenuti blaženi proglasili svetci, a kardinali svaki za se izjaviše „placet.“ — Glavni urednici rimskih novinah bjehu pozvani pred ministerij nutarnjih posalah, te dobiše nalog, neka dobro paze razlažuć razne ratne viesti. Uredniku lista „Correspondance de Rome“ preporučena je osobita pazka; glavni pomoćnik lista „Osservatore Romano“ ukoren je, jer se je proti njemu potužio ovdješnji pruski poslanik sbog pristranosti tobožnje za Austriju i saveznike.

Iz Bavarske. „Deutsch. Volkblatt“ javlja ovo pod 19. Srpnja: Prije osam danah zaputio se jedan bavarski protestantski župnik u Vircburg, da dozna najnovije viesti s tamošnjega ratišta. Prusi pobiedíše, Bavarci bješe potučeni. Vraćajuć se kuči u poštarskih kolih neprogovori ova pobožna duša tri ure niti besjede, jerbo se sami katolici vozjahu s njim. Ali izstupiv u G., gdje je vjerno njegovo stado nanj čekalo, poviče on: Djeco, molite Boga usrdnije, pobjeda je naša. Tako s više stranah zlorabe protestantski pastori ovaj nesrećni rat, navlačuć ga na vjeru; tako se dične pobjede pruskoga oružja slave kano slavodobiće protestantizma nad katoličkom crkvom. Nije dakle čudo, što smo mi katolici sada više nego prije izvrženi porugam, pogrdam i neprijateljštinam. Bismo-li i mi tako postupali bili, da je pobjeda Austriji u dio pala? Jamačno

Digitized by Google

ne! Jerbo ponos i napokonja pobjeda naše crkve nije mač Austrije, nego svladajući križ.

Iz Pruske. Nedavna sastalo se više luteranskih propovjednikah na dogovor, na kom su se složili u sliedećih uvaženja dostojnih zaključcih: 1. U ratu, što je buknuo, te u biedi, što je s njega već nastala, naziremo mi sud Božji nad našim pukom, pa scienimo, da smo dužni i svojim obćinam to otvoreno kazati. 2. Priznajemo, da smo zajedno sa svojim pukom ovu kaznu Božju zaslužili, pa se pozivamo samo na mnogostrano mah preotimljuće onesvećivanje nedjelje, na vladajuću žudnju tvarnoga dobitka i taštih stvarih, na pohlepu za slastmi i razkošnim životom, na moć nevjere itd. 3. U ovih odnošajih vremena nahodimo mi za sebe i svoje obćine strogu opomenu na molitvu. 4. Napokon spoznajemo u njih na sebe i svoje obćinare upravljen poziv, da što djelotvornije vršimo kršćansku ljubav.

Iz Vratislave piše „Schles. Kirchblatt:" Zlobni glasovi, ovdje po gradu raztureni, kao da je naš visokočastni gospodin knez-biskup milijun talirah za ratne potrebe poslao austrijskomu caru, pa da radi toga 20 pruskih vojnikah oko njega straži, kako mu neće biti moguće i drugu novčanu pošiljku opremiti, raznieli su se i preko granice Slezke; upravo sada dobismo radi toga pismo iz Poznanja, kamo je takodjer doprla ova bajka. Dobro je pri tom, što ovomu glasu u istoj Austriji nevjeruju. Suprotivno bečki „Wanderer" gorko se tuži u 154. br. od 7. Lipnja na to: „što knez-biskup vratislavski najveći dio svojih dohodakah vuče iz Austrije, a troši je u Pruskoj. Vaskolik čisti prinos njegovih posjedah, što čini više od 100.000 tvrdih talirah (sigurno ni za paru manje, jerbo jih je dopisnik iz Javornika za „Wanderera" posve točno prebrojio!) putuje u Prusku, (evo razloga, zašto putuje u Prusku) jer knez-biskup stanuje samo njekoliko tjedanah u godini u gradu Johannesbergu u austrijskoj Slezkoj, a ostali dio godine živi u Vratislavi." — Istini za volju nam je posvjedočiti, da visokoč. g. knez-biskup vratislavski skrbi velikodušno i za potrebe svojih biskupljanah u austrijskoj Slezkoj. Zar nezna „Wanderer" za ono 30,000 for., priloženih Melkiorovoj zakladi na podporu duh. pomoćnikom i poboljšanju učiteljskih plaćah? nezna ništa o novopodignutih školskih sastavih, o utemeljenju samostanskih zavodah i bolnicah, o sagradjenih i popravljenih crkvah? Neka samo pobraja one molbenice, što svednevice stižu iz onoga predjela u Vratislavu, a riešavaju se što milostivije; neka si dade pripovjediti u Zugmantelu o veličajnih darovih, u Češinu i Bieloj Vodi o stipendijih, što jih knez-biskup dieli iz Vratislave, pa neće više pisati onakova bezumlja.

Iz Bone. U krilu evangeličko-bogoslovnoga fakulteta ovdašnjega sveučilištu sbile su se u najnovije doba čudne stvari. Jedan od njegovih najuglednijih članovah bje — kako i mi to već u ovom listu javismo — još na početku ovoga ljetnoga polugodišta prisiljen, da svoju ostavku ponudi, a njegovo veličanstvo skloni se premilostivo ju primiti, jer je počinio neopreznost, te pod živahnim dojmom audiencije, što mu ju dade sv. otac, u pismu pisanom iz Rima nakladniku novinah „Kölnische Blätter" s dozvolom, da ga može objaviti, pohvali s njekim oduševljenjem neodoljivi pojav mnogo kušane glave katoličke crkve, — što se uzelo, kano da se neslaže s mrzotom napram papinstvu, kako ju zahtieva protestantizam. To s još njekimi drugimi prividnimi znakovi bijaše temelj težkoj sumnji, da naginje na katoličanstvo. A sada evo čujemo, da se je i preuzvišeni gosp. ministar duhovnih, nastavnih i liekarskih stvarih morao sklonuti na odluku, te je sadanjega dekana evangeličko-bogoslovnoga fakulteta profesora dra. Schlottmanna o Miholju t. g. premjestio na svečilište u Hallu, — naredba dosad nečuvena. Sluti se, da joj je uzrokom za katolike uvredljivi sastavak očitovanja, što ga je pomenuti g. dekan od onoga člana fakulteta odmah nakon povratka s puta, na popravak nanešene sablazni i na umirenje brigah, što su se odtud bile porodile, dobio, te u neshodnoj formi oglasio bio. Ako je to sbilja razlog, radi koga se pronašlo, da je ovaj premještaj potrebit, to imadu prijatelji vjerozakonskoga mira dosta uzroka, da g. ministru na tom izjave svoju zahvalnost. — Tako pišu „Köln. Bl."

* Do 17. Srpnja doveženo je u Beč sjevernom željeznicom 12,546 austrijskih ranjenikah, medju ovimi 317 častnikah. Od sakonske vojske stigoše 1436, medju njimi 52 častnika. Pruskih ranjenikah dopraćeno je ukupno 148 vojnikah i 16 častnikah.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Premješteni su duh. pomoćnici:

G. Janko Plenar iz Volodera u Raču.
„ Josip Krč iz Čažme u Kloštar.
„ Gjuro Muljević iz Feričanacah u Turnašicu.
„ Ivan Hohnjec iz Moravča na Vinagoru.
„ Stjepan Haraminčić iz Velike Gorice u Dubravu.

Namješteni su mladomisnici:

Gg. Ivan Krapac u Sisak, Mio Kelečić u Lobor, Florijan Rubetić u Krapinske Toplice, Josip Tišlér u Daruvar, Ambroz Grdić u Brdovac, Ivan Likević na Bistru, Herman Haladi u Draškovec, Josip Crnić u Belovar, Janko Curić u Cirkvenu, Stjepan Framić u Novigrad, Franjo Sokolović u Petrovinu, Antun Kovačić u Legrad, Ladislav Tanhoffer u Voloder, Pavao Kroempler u Stare Čiče, Josip Vuković u Suhodol, Dragutin Mračić u Feričance, Ivan Franetić u Čadjavicu.

Preminuo je Filip Marin, duh. pomoćnik u Suhodolu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 32. **U ČETVRTAK** **9. KOLOVOZA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Crkva i država.

Upirući se o besjede Isusove: Dajte caru, što je carevo, a Bogu, što je Božje, dokazasmo prošle godine u 46. broju ovoga lista, da crkvi pripada vlast zakonodavna, t. j. da je po Božjem pravu vlastna zapoviedati, a prema tomu izvedosmo za njene podložnike dužnost, da njene zapoviedi slušaju, a pokoravaju se njenim odredbam. U zadnja dva lista ovogodišnjega tečaja popodjosmo za korak dalje, te razmotrismo crkvu napram tako zvanom napredku sadanjega vremena, onom napredku, koj ili o crkvi ništa neće da znade, te hoće da se samo s vjerom u Boga u obće, a pravije rečeno s nevjerom i bogohulstvom zadovolji, ili bar mnije, da bi crkva imala više povodljivosti pokazivati, te odustati od njekih svojih naukah i običajah, a zaključismo tim, da crkva nezazire od napredka, dapače da pravi napredak želi i promiče. I ovaj put govorit ćemo opet o crkvi, i to o pitanju u naše doba vrlo važnu, koje svuda sili na vidjelo, a u njekih zemljah već se i sa svom živahnošću pretresuje, naime pitanje ob odnošaju crkve napram državi, napram političkom družtvu.

Bilo je stranakah, a ima jih i još, koje bi crkvu htjele posve skučiti pod državnu vlast, te od nje načiniti samo služavku svjetovne vlade; ima drugih, koje bi ju od države sasvim odlučiti, te, kako vele, slobodnu crkvu u slobodnoj državi načiniti željele; napokon ima i takovih ljudih, koji priznavaju biće crkve kao pravedno i neodvratno, ali zajedno od nje zahtievaju, da se u ničem nepača u ljudsko družtvo. (Sr. Syllab. §. V. et VI.) U ovom pitanju mnoga se je u svako vrieme zloraba činila s izrekom Gospodnjom, izušćenom pred Pilatom: **Kraljestvo moje nije s ovoga svieta. Kad bi kraljestvo moje bilo s ovoga svieta, borili bi se moji poslužnici, da nebudem židovom predan. Ali sada kraljestvo moje nije odavle.** (Ivan 18, 36.) Jerbo svi, koji se na ove rieči pozivahu, da crkvi uzkrate svaku vlast, neopaziše, ili nehtjedoše opaziti, da je Isukrst samo rekao: Kraljestvo moje, crkva moja, nije **sa** ovoga ili **od** ovoga svieta, a nipošto: Crkva moja nije **na** ovom svietu. Jer upravo zato došao je on na sviet, da na njem utemelji svoju crkvu na spas ljudskomu rodu. Ova jedina razlika riešava svaku tegobu i zamršenost.

Kao što se je njekoč puk izraelski, stari zavjet, zvao pukom Božjim i kraljestvom Božjim, jerbo ga je Bog izbavio iz egipatskoga sužanjstva, razlučio od poganskih narodah, u vjerozakonsku zajednicu i jedinstvo spojio, te načinio nosiocem svojih objavah i obećanjah: upravo tako pribavio si je i Isukrst crkvu kao svoje kraljestvo, jerbo je ljude oslobodio iz robstva grieha i vraga, ujedinio jê u nov savez, novu Božju obćinu, te ju nebeskom istinom i nebeskimi milostnimi sredstvi oskrbio, da ju napokon u kraljestvo nebesko, k vječnomu spasenju privede. Ovo kraljestvo treba da bude sveobće, obuhvaćujuć vaskolik sviet: **Ajdete, te učite sve narode**; treba da traje sveudilj: **Ja sam kod vas do konca svieta.** Šta je dakle crkva? Ona je postankom svojim Božje, pobjedom Isukrstovom nad griehom i vragom utemeljeno, a prema svom opredieljenju preko svieta i vremena dosižuće kraljestvo, a članovi su mu ljudi svih miestah i vremenah, koji imadu postati gradjani nebeski. Stoga crkva, iliti kraljestvo Isukrstovo odlučeno je **za** i **na** ovaj sviet, ali nije **sa** ili **od** ovoga svieta, nije političko, već vjerozakonsko, duhovno kraljestvo. Ovo je samo, a nijedan drugi nije pravi smisao riečih Isusovih: kraljestvo moje nije odavle. Kao da je rekao: Kraljestvo moje nije kakova svjetska država, štono se trgovinom, ratarstvom, obrtom i vojskom bavi,

Digitized by Google

nego je duhovna vlada, koja molitvom, žrtvom, svetotajstvi i slovom Božjim rukovodi ljude k vječnomu spasu.

Već odavle može se djelomice razabrati, što ćemo još obširnije vidjeti, kako se crkva razlikuje od države. Ali zar se one zato opiru i protive jedna drugoj, ili nemogu-li one sasvim dobro uza se i zajeduo postojati? To je ono pitanje, kojim si mnogi razbijaju glave, premda je već davno riešeno besjedami Spasiteljevimi: Dajte caru, što je carevo, a Bogu, što je Božje. Tim je razlika obijuh vlastih, svjetske i crkvene, a zajedno i sklad obijuh izrečen, pošto se jednomu te istomu čovjeku nalaže posluh napram državi i napram crkvi. Ali izpitajmo točnije ovaj odnošaj medju državom i crkvom, jer ustanoviv ga čvrsto, bit će nam lasno dokazati, da gori spomenuta mnienja nisu osnovana.

Sam Bog je neposredno utemeljio crkvu. Ti si Petar — oslovi Gospodin prvaka apoštolah — i na toj stieni sagradit ću *(ja)* crkvu svoju. (Mat. 16, 18.) I državna oblast dolazi od Boga, jer neima, kako piše apoštol, oblasti van od Boga, a koja postoji, Bogom je odredjena; (Rim. 13, 1.) ali nijednu državu nije Bog neposredno ustanovio. Dalje nije samo utemeljenje, već i svakolika unutarnja uredba crkve od Boga. Sam Isukrst, kaže sv. Pavao, odredi njeke za apoštole, njeke za proroke, njeke za blagoviestnike, njeke za pastire i učitelje, na usavršenje svetacah, na vršenje službe, na sazdanje tiela Isukrstova. (Efez. 4, 11. i. d.) Usuprot svakolika uredba države samo je djelo ljudsko, nije neposredno od Boga naredjena, kao što prvenstvo i crkvena hierarkija. Uredba, što ju Isus dade svojoj crkvi, izvan toga još je božanstvena i nepromjeniva, te je ostala vazda jedna te ista. Država pako primila je mnogo različitih formah; bilo je i ima državah samovladarskih, ustavnih, republikanskih i despotičkih. Crkva jest i može samo jedna biti, a državah ima mnogo i različitih. Crkva nemože propasti, nego će obastati do konca vieka: Vrata paklena neće je svladati. Državah su već stotine propale, a od postojećih nije nijedna sigurna kako crkva, da će neprestano trajati, nijednoj nije obećano, da ju nutarnji i vanjski potresi neće moći uzdrmati i upropastiti. Crkva bje osnovana, da obezgrieši i osveti čovječanstvo, te ga vjekovito usreći; svrha je njena sasvim vrhunaravna. Države su ustrojene, da svoje i svojih članovah zemaljsko biće osjeguraju i stvarne blagodati promiču; njihova je svrha sgoljno naravna. Crkva, premda obsiže vaskolik sviet, a pozvana je, da sve narode primi u svoje krilo, nezatire zato ipak pojedine narodnosti i države; baš s toga, što joj je svrha i što su joj sredstva vrhunaravna, te idu preko zemaljštine, stoji ona povrh svih državah tako, da jih u njihovom zemaljskom cilju ipak neprieči. Zato upravo, jerbo se iznad njih diže, slaže se ona s različitimi formami državah; ona postoji baš tako u državah republikanskih kako i u monarkičkih, a svoje djelovanje, ako joj se samo nestavljaju na put prepone, razvija tako u Švajcarskoj ili sjevernoj Americi, kako u Austriji ili Španjolskoj. Crkva nastoji, kako će svekoliko čovječanstvo i vjekovito, država, kako će samo česti ljudstva i vremenito usrećiti, pa radi toga obje, ma koliko su postankom, sredstvi i svrhami svojimi različite, ipak se stiču u zajedničtvo u tom, što se na njima osniva sreća ljudskoga družtva, socialna dobrobit.

Crkva i država hoće, da vlada pravo i ćudoredno dobro; pravo pako i ćudoredje imadu svoje korenje u Bogu, u vjeri. Zato kaže protestant Dahlmann u svojoj Politici: „Prije svega vjera je pretežnija od države.“ A učiteljica vjere, viestnica božanstvene istine to je crkva. Već odtale može se razabrati, da crkva i država, akoprem se u mnogom razlikuju, mogu ipak sasvim dobro uzpored obstojati, dapače da upravo tada, kada se zamjenito podupiru, promiče i postizava se zemaljsko i nadzemaljsko najvišje dobro čovječanstva. Radi toga jedna bez druge gotovo nemože obastati.

Crkva priznaje i štuje pravo države, i daje njezinim zakonom višju sankciju; suprotivno zahtieva ona i prima od države zaštitu za svoj zakonit i uspješan obstanak i djelovanje. Pa kada država pruža crkvi ovu zaštitu, radi ona ovoj upravo tako u prilog, kao što crkva promiče državine svrhe tim, što joj sveudilj savjestne i vjerne podanike uzgaja. To je samo sobom već dosta jasno, no primjerom jednim postat će još očevidnije.

Spasonosan upliv vjere i crkvom rukovodjena uzgajanja nepokazuje se nigdje bolje i razgovetnije, nego-li u porodici. Vjera uči, da djecu smatramo zajedno kao djecu Božju, koja su još na nješto višjega odlučena, nego što je zemaljština. Ova jedina misao preobražuje čitavo biće i obstanak obitelji, proizvodi sasvim novu pažnju medju roditelji i djecom, pobudjuje na brižljivo uzgajanje za nebo, te čini tako od kućne zajedno i crkvenu porodicu. Budući svaka država valja da bude dobro uredjena porodica u velikom, zašto se i vladar smatra i zove sveukupnim otcem državljanah: samo se sobom kaže, da će država tada najbolje stati, kada crkva svojim naukom, blagoslovom i osvećujućim uplivom na nju djelovala, te njenim zakonom i pravom podanikom na sreću vjerozakonsku posvetbu bude davala.

Digitized by Google

Ima toga još više; crkva ima vrelah i duhovnih spasilah, kojih neima nijedna država. Tko da se neopominje, kako je slavno i blagotvorno crkva uticala u prošlo doba, tko nezna, kako je ona na sreću ljudskoga roda spasonosno djelovala do našega vremena? Jerbo je u nju uložio Bog kvasac, štono je sviet pretvorio, u nju je posijao dobro sjeme, štono rodi plemenitom bjelicom pšenicom, njoj je dao srce puno ljubavi, one ljubavi, koja iz njega sama iztiče, one plodne ljubavi, koja se nikad neumori, nikad nesustane i neohladni, već sveudilj svojimi uredbami, svojimi družbami, redovi, svećenici, svetotajstvi i pobožnostmi nove duhovne i tjelesne blagodati dieli, svoje revne članove na slična dobročinstva pobudjuje, te tako u svakom položaju života pomaže blagim slovom i tvorom, za svaku nevolju ima utjehu i polakšicu, a kod toga nikada neostane samo kod tjelesah i zemaljskih potrebah, nego se takodjer, dà još više, obzire na duše i njihovo vjekovito blaženstvo.

No udaljismo se previše od našega predmeta. Vratimo se nanj, te razaberimo još s druge strane, jeda-li crkva i država, duhovna i svjetovna vlast, mogu u složnom zajedničkom djelovanju obastati? Kada bi se jedna drugoj po naravi odupirala, morala bi nastupiti toga odpora neodoljiva i neizbježna praktična posljedica, da podanici države nebi zajedno članovi crkve, a vjernici nebi zajedno i državljani mogli biti. Ali tko bi smio to ozbiljno tvrditi? Mi smo katolici, pa dočim zadovoljavamo svojim dužnostim napram crkvi, činimo zajedno i ono, što država od nas zahtieva. Kao što se dakle s naše strane posluh prema crkvi s posluhom prema državi slaže, upravo tako mora biti moguća sloga medju objema vlastima, ako se svaka zadržava u svom vlastitom djelokrugu, a nedira u prava druge. Na jednoj strani skrbi država za vremenite potrebe, za svoje gradjanske i kaznene zakone, za vojsku, financije itd; na drugoj strani brini se crkva za duhovno dobro, i što je s njim skopčano, za vjeru i kriepost, za navieštanje spasnoga nauka i dieljenje svetotajstvah, za uzgoj svojih svećenikah i slične stvari, pa se tako neće poroditi nikakov nesklad i odpor.

Suprotivno crkva će još državne interese promicati, a i svagda jih je promicala, gdje god joj sama država nije u tom činila priečke. Bez crkve nebi bilo ni svjetovne vlasti. „Bez hierarkije, veli protestantski povjestnik Ivan Müller, nebi Europa imala družtva, koje moraše bditi nad sveobćim probitkom." (Reisen der Päpste, 1782.) Isto tako čuveni povjestnik protestant Raumer piše: „Kod liečenja državopravnih manah pruži crkva prije nepoznatu pomoć. Vrlo često doprinesoše crkveni zaključci, da se ublaže težki odnošaji, a pogubne zlorabe bješe upravo zabranjene." (Hohenstaufen, knj. V.) Nadalje proglašuje crkva kraljestvo po milosti Božjoj, dočim veli s knjigom mudrosti: Od Gospoda, kraljevi, dano Vam je gospodstvo, a vlast od Svevišnjega. (Sap. 6, 4.) Pobunu proti vladaru očituje za pobunu proti Bogu, dočim opetuje s apoštolom: Tko se buni proti poglavarstvu, diže se proti Božjoj odredbi; a takovi navlače si sami prokletstvo. (Rim. 13, 2.) Ona zapovieda, da se pokoravamo svjetovnim zakonom, opominjuć sa sv. Petrom: Podložite se Bogu za volju svakomu ljudskomu stvoru, tako kralju, koj ima najvišju vlast, kako i namjestnikom, od njega poslanim, da kazne zločince, a nagrade pravednike. (1. Pet. 2, 13. 14.) Ona nam nalaže, da plaćamo poreze i daće, pozivajuć se na rieči sv. Pavla: Dajte svakomu, što dugujete; porez, komu porez; carinu, komu carinu; strah, komu strah; čast, komu čast. (Rim. 13, 7.)

Dočim ovako crkva radi državi u prilog, očekuje ona opet od države obranu u svih slučajih, u kojih ju zaište, dajući joj tim priliku, da i na duhovno i višje dobro podanikah sudjeluje. Prema tomu imala bi država braniti, da se zločeste knjige i listovi nešire, u kojih se često vjera i ćudoredba stavlja na ruglo, a crkva i svećenstvo se huli; imala bi javne sablazni ukloniti, prigode skvarenosti, javno smetanje i očite uvrede crkvenih pravah kazniti, a njenim zakonom još veću snagu udieliti itd. Države, u kojih tako biva, trebaju manje policije i kaznionah, pa jim i manje prevrati priete. Pa i kad sbilja nahrupe valovi pobune, to će topovi i bajoneti države moći morda obuzdati tjelesa, ali duhovah neće moći svladati; to se može postići samo uplivom vjere. Pa i ako nastanu kadšto razmirice medju državom i crkvom, ova je svagda bila spremna pomirit se i naravnati, kako to s mnogimi državami utanačeni konkordati dovoljno zasvjedočavaju.

(Ostatak drugi put.)

Bog i duša napram prirodoslovju.

Glasoviti zviezdar novijega vremena Laplace dade se znanstvenoj obiesti zanieti do bogumrzke izreke: „Ja sam protražio vas nebeski prostor, pak ipak Boga nisam našao."

Ovu tvrdnju treba s dvojega pogleda omjeriti. Prvo kaže nam ona plahovito stanovište, na koje se staviše Božjoj objavi neprijajući zastupnici novije prirodoslovne znanosti, a drugo kaže, kolikom se nadutošću znanost prieti objavi, čim se sa svaka slabašna stanovišta prodrzava suditi o Bogu i Božjih stvarih.

Digitized by Google

Kada zviezdar motri nebeski prostor teleskopom, pazeć i računajuć kretanje i zakone zviezdnoga svieta, to je posve naravno, da s ovim svojim poslom Boga naći neće. Jer Bog se nevidi na staklo, nemože se zamietiti kao kakova okretna sila, neda se on kao kakov načelni zakon nebeskoga stroja proračunati, a to baš zato ne, jer je Bog. Da se on može vidjeti na staklo i osjetiti ljudskim kojim osjetilom, umom proračunati, tada nebi ni bio, tada bi ga svatko smio bez prikora tajiti, tada bi on bio samo njeka osnovna sila, osnovni zakon svieta.

Zviezdar, ako mu se hoće Boga spoznati, mora da s veličanstvena vidika, što mu se otvara zviezdozorom, s obilja i mudrosti zakonah, što ju u svemiru opaža i motri, pogledati i dalje gore na početnika i ravnatelja svega toga, što vidi. Jer Bog nije stvar, te se nevidi očima, kojima se gledaju stvari, niti se spoznaje onim putem, kojim se spoznavaju stvari. On je uzrok svim stvarim, što obstoje, te s toga vidi se jedino okom duha, umom, koj preko stvarih vidi uzrok i početnika jim, ili jednom riečju: stvoritelja.

Tko zviezdovno nebo motri samo onako, kako jest, nevidi Boga u njem, a to zato ne, jer Bog nije zviezdište niti njegov dio. Tko je pako ovo zviezdište, kako je veličanstvene i divne gradje i sglobe, proučio, te nemotri samo nakanice okom uma, kako je ovaj stroj sastavljen, već za korak i dalje podje te popita: tko je to tako uredio i tko to uzdržava? taj mora Boga vidjeti, te mu gleda kano u lice.

Upravo svodište nebesko sjajnim slovom uči razgovetno, da ima Bog. Misli-li pako tkogod, da promatranjem zviezdišta mora doći do toga, da i sama Boga vidi, te da Bog ni nemože da bude, ako ga takovim načinom nevidi, to se taj jako vara. To bi bilo svejedno, kano i kada bi se komu dala na ogled krasno pisana pjesma, a ovaj, umjesto da čita pjesmu samu, te razabire duboki smisao i bogat proizvod uma, što je obavinut riečmi, gleda samo liepe i pravilne crte slovah i slog redakah. Kad bi sada taj hotio reći, da je pjesmu divnu, kojoj se svatko čudi, i sam točno proučio, ogledao slovo za slovom i redak za redkom, te da more o njoj bolje suditi, nego ma tko drugi, — kad bi htio reći, da svih tih mislih, čuvstvah i duboka smisla, što jih drugi u njoj nalaze, u pjesmi nije: to bi pokazao svojim sudom, da je nerazuman. Dakako da on nije ništa mogao naći do jedinih pismenah; a to prosto rekuć zato, jer pjesme nije čitao, već samo motrio pismena i mjerio redke. Veleć dakle, da nije moguće u pjesmi šta drugo naći osim pismenah, to tim drugo nedokaza do svoje bahatosti i maloumnosti.

Ali zar isti prigovor da nezasluže zviezdari, koji trseći se, da progledaju zviezdni sviet i proračunaju mu zakone, neobziru se posve ništa na to, kako se u svih ovih stvarih javlja biće Božje, a opet bahato sude izrićuć smjele dvojbe, da ova istina na slabih noguh stoji, jer se matematičkimi formulami neda dokazati?

Vikli smo i preko volje slušati ovakove obiestnice; pače dadosmo se zašutkati duže vremena, a ovu ironiju, kojom se obiest i znanost sama sebi rugaše, neokrenusmo proti njoj samoj, da ju snažno i odlučno uzbijemo.

Nu obraćamo se na drugu stranu prirodoslovne znanosti.

Anatom na veliku glasu običavao bi, barem prije, svake godine svojim slušaocem opetovati ovu dosjetku: da je već bez broja razparao i razudio ljudskih tjelesah, ali u nijednom nenašao duše. Po svem obliku ove nespretne i tupoumne dosjetke vidi se, da je ponačinjena po spomenutoj Laplace-ovoj, te samo s astronomije prenešena na anatomiju. Neprestanom i tupoumnom ozvasmo ovu dosjetku zato; jer se njom iztiče prigovor proti bitku i neumrlosti duše s toga, što se ova neda nožem izrezati iz mrtva tiela. Da se duša sbilja dade anatomičkim nožem naći u tielu, tada bi bila baš nješto tjelesna, a ne duhovna, te bi se dakako i biće joj i neumrlost mogla tajiti.

Savjestno i ozbiljno iztraživanje podati će doista i sredstvi anatomije vrlo jakih dokazah za biće i duše i duhovnost njezinu. Tko naime divni ustroj ljudskoga tiela, u kojem duša prebiva i njegovimi udi djeluje, do najmanje česti iztražuje, i spozna mu misaono i svrsi shodno značenje, mora, ako je razuman, priznati, da biće, koje je odredjeno, da ovaj podpuno sastavljeni organizam oživljuje, rabi i vlada, mora biti samosviestan razuman duh. Toliko razložne i promišljene djelatnosti zahtieva naravni ustroj tiela od duše, koja u njem prebiva.

Po takovu dakle na temelju anatomije, koja ljudsko tielo u svojem mudrom ustrojstvu i značenju spoznaje, može se izvesti zaključak, da ima duša, i da je ona neumrla. Ali sama anatomija tim na putu svoga iztraživanja nenalazi još duše, već samo sasvim razgovetne znakove i dokaze, iz kojih može razum, filosofičko umovanje zaključiti, da sbilja ima duša. Dakle k spoznanju neumrlosti duše doprinosi ona to, što doprinosi slovnica i kritika, da se razumije koja pjesma.

Slovnicom i kritikom samo se pripravlja i protire put umnomu razumljenju pjesničkoga umotvora, ali se nepostizava. Živo shvaćenje duše, čuvstvovanje i umovanje, duhovno njeno tvorenje, to je, što ima nastojati, da prodre u pjesmu, da njena čuvstva, njeno dublje značenje i njene misaone slike razumije.

Baš je tako i s divnim Božjim stvorom, čovjekom. Pošto je sastavljen od žive, misleće i duhovno tvoreće duše, i od tiela, koje je živim i razgovetnim njenim glasilom i tvorilom, to je on kanoti kakova Božja pjesma, prema kojoj naše ljudske pjesme nisu no slabi i bliedi odsjevi. Tielo je spoljašnji izraz, zamjetan oblik, u koj je Bog udahnuo na sliku i priliku svoju stvoreni princip života, dušu. Kao što nemogu doprieti do smisla koje pjesme, ako joj razložim sve rieči u slovke, a ove u

Digitized by Google

pismena, već samo tim, da joj svojim duševno sabirajućim, shvaćajućim razumom pronadjem duh, što ga je pjesnik u besjede uložio: upravo tako nemogu naći ni duše u čovjeku tim, da mu tielo do najmanjih česticah razčinim. Samo ljudskim duhom može se opet spoznati duh; samo je on podoban, da ga nadje pod tjelesnom povlakom, a nipošto anatomički nož. Ovaj doprinosi na spoznanje duše baš toliko, koliko gramatička analiza na razumljenje koje pjesme.

Tim dakle nemislimo nipošto reći, kao da anatomija nevriedi ništa za dušoslovje, niti nam je na umu, da joj pobijamo cienu, već samo zahtievamo, da ona sama sebe neprecjenjuje, te nepresudjuje stvari, o kojih sa svoga tiesnoga gledišta odlučno suditi nemože.

Tko si unapred odabere tako tiesno gledište, pa se onda ipak prodrzne te ob onom, što s njega spoznati i vidjeti nikako nemože, sumlja i dvoji, taj neima nikakova prava na priznanje i štovanje naše.

Evo uz tebe provodi život čovjek, koga ti poznaš do na dno duše. Znadeš, što i kako misli, što i kako osjeća. Kao da neima tiela, tako se lasno uznosi u krug idejah, u okoliš duha, štono leži visoko iznad tjelesnoga svieta; kao da se oprostio svih ćutilah, tako je čisto, plemenito i veledušno njegovo čuvstvo. Kad se je odlučio ozbiljno za kakov uzvišeni cilj, tada mu je volja tako jaka i možna, da ga nijedna sila ovoga svieta, ma i sve one zajedno s nakanjenoga puta odvratiti nemogu. Al netom padne mu kaplja, trgne sobom i sruši se mrtav. Sada leži pred nami samo tudja nepovoljna, i najboljemu prijatelju zazorna, bezmoćna gromada. I nehotice čudno nam je oko srca, kad ju pogledamo. Od svega onoga, što nam se je još čas prije toli veliko i uznosito pojavljivalo iz ovoga tiela, neima tu ništa više, svega, što je toli milo i razumno iz njega na nas gledalo, nestade bez traga.

Gdje je sve to sada?

Tu ti pomenuti anatom dodje i razudi tielo sasvim; učiniv to stupi pred nas te gledeć na nas važnim i učenim licem kaže nam, da je ovo razkomadano meso proizvodilo sve ono, čemu se kao dubokoumnu i velesrčanu na našem prijatelju divljasmo. Duša to nemogaše biti — jerbo njoj nenadje u mrtvacu nigdje traga.

Dakle jerbo duše od tiela razstavljene već nenadje, jerbo je nožem svojim i u mesu nezamieti, jerbo je nenadje onako, kako se u obće niti nemogaše naći, zato nje niti neima, a sve ono, što od nje izvodismo, mora da je bio samo učinak mesa!

Ali kako da se iz tjelesnih sastavinah protumači uzvišena i sveta ljubav čovjeka, kako njegova poniznost i požrtvovanje, mudrost i snaga volje njegove? Kako istom njegova uztega i trapnja, koja se težnji i nagonu tjelesnomu upravo protivi, dakle iz ovoga nagona i težnje nikako nemogaše proizaći? Kako da se protumače misli i duhovni pojmovi, koji ne samo da nadilaze sve, što je tjelesno i osjetno, već i nad ovim odlučno sasvim vladaju? Kad bi ove misli i ovi pojmovi bili učinak tiela, to bi ovo samo sebe nadilazilo, proizvodilo bi nješto, što bi bilo višje od samoga njega, te bi ga daleko nadkriljivalo.

Kako da se sve to protumači?

Za to nemari materialistički anatom. Njegov nož nenalazi duše, toga radi nemože je ni biti; svi pomenuti višji pojavi moraju se izvoditi iz tiela, ma se to baš i zdravoj pameti protivilo.

Slasti uredničkoga života.

U doba, kao što je sadanje, običaju zanešeni prijatelji mira i pokoja s težkimi uzdisaji jadikovati: Ajme, mučno ti je biti čovjekom! — Mili Bože! Kad je već mučno biti čovjekom, što tek da kažu urednici, koje u svako vrieme, a ponajviše u ovakovo, kakovo je naše, mori sto jadah, a muči sto mukah? Istom nedavna izjadikovao se je jedan američki novinar radi svoga života pravim američkim načinom ovako: „Ako pišemo uvodne članke o dnevnih pitanjih, namećemo svoj sud čitateljem, pa bi bolje bilo, da radje priobćujemo sgode iz ostalih stranah svieta. Preštampamo-li viesti iz drugih listovah, dakle željene sgode iz drugih stranah svieta, tada smo prelieni, da pišemo uvodne članke. Kad pišemo za vladu, tada smo podkupljeni kruhoborci. Pišemo-li proti vladi, eto ti nas odmetnih strančarah. A pišemo-li nepristrano, to ti bezobzirnost naša nepozna nikakovih granicah, ili smo hulje, bojeć se, da se jednoj ili drugoj stranci nezamjerimo. Kada objavimo obširne kritike o kazalištih, koncertih itd., štono su po duši i uvjerenju pisane, tê su jednim dosadne, a drugi tvrde, da je svaka pohvala i svaki ukor pristran. Donesemo-li obćenitu kritiku bez posebnih uštipakah, to je samo obmana, nismo ni kuhani ni pečeni; a ako neuvrstimo nikakove kritike, tada preziremo umjetnost. Upotrebimo-li svoje prosto vrieme na domaće radosti i sukromne nauke, veli nam se, da smo oholice, te se uklanjamo drugovanju s obćinstvom, s kojim bi nam se valjalo što bolje upoznati. Idemo-li u večer u gostione, da se upoznamo s obćinstvom, tada smo izjelice i pijanice, krčmanska potucala. Ako nedodjemo, gdje se otvara novouredjena gostiona, preprosto nam je mjesto i družtvo, te zato izostasmo. Ako dodjemo, šapću si ljudi: bez toga nemože ipak ništa proći. Kad javimo, da su u krmetini trikini, kvarimo mesarom posao. Reknemo-li, da u njoj neima vlasaticah, dignut će se na nas učenjaci; a uztvrdimo-li, da u svinjetini neima sasvim ništa, to će tek na nas graknuti sa svih stranah. Skapa-li Petru ili Pavlu preko noći krava, pa ako nenadje odmah sutradan obširno izvješće o tom važnom dogodjaju, odkazat će nam list. Kada imamo baš najviše prešna posla, dodje nam u pohode njetko, koj ima naručiti

Digitized by Google

objavu radi izgubljena pseta; taj se njetković sjedne sasvim na domaću, napuni si lulu našim duhanom, te nam izpripovieda sve sgode i nesgode svoje obitelji počam od šukundjeda sa svimi ogranci, a uz to još i porodične tajne izgubljenoga pseta. Ako brzojavne viesti saobćimo obširno, prigovara nam se: ta to je sve lažljivo, i već će se sutra opozvati. Ako je navedemo skraćene, samo se kaže, da smo ono, što nam se nedopada, zamučali. Ako si je tkogod slomio desnu nogu, a mi u zao čas javismo, da je bila lieva, zlo i naopako po nas, jer će nas psovati, da lažemo i izopačujemo. Kad ciena papiru skače, nesmiju novine niti skuplje niti manje biti, a kada pada, mora list biti cjeniji i veći. I tako dalje." —

Da nepomisli tkogod, da je tako samo u novom svietu, navest ćemo još nješto ovamo zasiecajućega iz stare naše Europe. „Bamberger Pastoralblatt" hvali se ovako: „Ako već položaj katoličkih urednikah i novinarah u obće nikoga nevabi, a to kamo manje, ako je svećenik, koj kako god potrajno proti liberalnoj struji svoje sile posvećuje štampi. A tko to hoće da čini, taj se prije, nego-li samo pero zamoči, neka deset putah popita, jeda-li ima u njega moralne snage, da podnosi ne baš namamne posljedice takova posla. Jerbo ovakova djelatnost, ako ima iole zamašnije uticati, zahtieva od njega, ne samo da možda doprinese žrtvu na vremenu, počinku i družtvenih zabavah, nego po imenu tamo, gdje se bezznačajnost sistematično goji, da isti svoj životni položaj, svoj spoljašnji bitak u obće žrtvuje. Tko kao svećenik hoće da podigne svoj glas za pravo i istinu crkvi na uhar, taj se naravno neka nenada nagradi od strane svieta, niti od crkvi neprijateljske države pomicanjem na višje časti, dok pobožna sebičnost postigne svrhu svoje slavičnosti, već se neka u napried odreče svakoga priznanja, svake zahvale ili nagrade, a neka se pripravi na preziranje i još gorje od strane svojih vlastitih staležnih drugovah. Tko pako vanjski bitak i položaj u svietu tek tražiti mora, tomu se naprosto mora svjetovati, da se takova posla nelaća. Svaki nadničar državne ili duhovne birokracije više se cieni, nego-li ovakov prijatelj znanosti i muž žurnalistike, ma baš i prvaci znanosti njegovu poslovanju dopitali potrajnu vriednost!" — Dosta žalostno, ako je istina.

Viestnik.

Iz Zagreba. Naumljeni za proljeće put uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga u kotar okićki, da tamo dieli svetotajstvo potvrde, bje, kako znadu čitatelji, radi bolesti nj. uzoritosti odgodjen. Taj velepastirski pohod pasti će rečenomu kotaru u dio koncem Kolovoza i prvih danah Rujna. Kako je naime ustanovljeno, krenut će uzoriti gosp. stožernik iz Zagreba dne 26. Kolovoza poslie podne, pa će se baviti dne 27. na Stupniku, 28. na Brezovici, 29. na Kupincu, 30. pod Okićem kod bl. D. Marije, 31. kod sv. Martina, 1. Rujna u Sv. Nedelji, 2. na Rudah, kamo će doći i župljani iz Kotarah, 3. i 4. u Samobora, zajedno i za Noršićevo-selo.

— Prečastni gosp. kanonik Josip Marić zaputio se je ovih danah u Slavoniji, gdje će mjesto bolešću zapriečenoga prečastnoga gosp. arcidjakona gvežčanskoga i sinačkoga Matije Beloberga u župah kotara požežkoga i pakračkoga obaviti crkvenimi zakoni propisani kanonički pregled.

— U ovdašnjoj župnoj crkvi sv. Marije služio je prošle nedjelje mladu misu g. Josip Tišlér, novomisnik nadbiskupije zagrebačke.

— Jučer je pod predsjedničtvom uzoritoga gospodina stožernika nadbiskupa u sjemeništnoj sgradi obavljen izpit onih mladićah, koji su molili, da budu primiti u sjemenište nadbiskupije zagrebačke. Moliteljah bilo je ukupno 46, i to: iz zagrebačkoga bogoslovnoga liceja 1, iz gradačkoga sveučilišta 1, iz gimnazije zagrebačke 24 (medju ovimi 11 gojenacah zagrebačkoga nadbisk. sirotišta), iz gimn. varaždinske 18, riečke 1, osiečke 1. Primljena su u sjemenište 24. Imenito: U 2. tečaj bogoslovja: Gado Matija. U 1. tečaj bogoslovja: Peroković Martin. U 8. gimnazijalni razred: Hercl Antun, Ivanić Mirko. U 7. gimnaz. razred: iz nadbiskupskoga zagrebačkoga sirotišta: Antolković Josip, Benko Toma, Širmer Ivan, Srimčević Valentin, Stišćak Ivan, Svačko Florian, Tucić Izidor, Valla Franjo; od drugih moliteljah: Gjurgjina Franjo, Kollay Jerolim, Košier Teodor, Kovačić Martin, Kramarić Stjepan, Niemčić Stjepan, Ožeg Stjepan, Petrović Šime, Škobl Kornelij, Šmalcelj Vinko, Vidović Antun.

Iz Češke. Tek 3. i 4. Srpnja pokopani su poginuli vojnici kod Skalice. Obćinski kovač bijaše glavni grobar. Tu ima grobovah sa 200, 60, 30, 10, 7 i više ili manje mrtvih junakah. Seljaci, kojih je medjutim malo ostalo u onoj okolici, pometaše križe od granja na ove grobove. Na grobovih pojedinih pruskih častnikah označuju križi od daske s napisom mjesta njihova počivališta. Stanovnici skalički kažu, da tri dana poslie bitke nisu ni zalogaja okusili.

— Od milosrdnih sestarah, koje pohitiše na bojište, da njeguju ranjenike, već su dvie pale žrtvom svoga revnoga čovjekoljubja. Dne 19. Srpnja umrla je u Benadkah sestra Adriana, a 21. i. m. u Mislovicah sestra Ida, obje u koleri. Pokojnice bile su franciškanke iz samostana Nonnenwertha na Renu, odkud dodje njih 15 sa svojom predstojnicom, da pružaju svoju omiljelu pomoć ranjenim vojnikom.

Iz Talijanske. Medju žrtvami posljednje bitke kod Custozze nalazi se i jedna četrnaest-godišnja dje-

Digitized by Google

vojka iz Valeggia, koja pade žrtvom čovjekoljubja i milokrvnosti svoje. Dok je borba u Valeggiu i oko njega najžešće biesnila, nošaše ovo junačko diete borećim se vojnikom vodu i privezivaše jim rane. Netom dozuji piemontezko topovsko tane, te raznese djevojci polovinu glave, da se je na mjestu mrtva srušila. Ljutom boli vidješe vojnici, kako pade ovo hrabro djevojče, te poskočiše, da mu smrt na neprijatelju osvete.

Iz Berlina. Sbirke vitezah Johanićanah za ranjenike dotjerale su već preko 36,000 talirah. Red ovaj uredio je i uzdržaje o svom trošku devet bolnicah za ranjenike po raznih stranah kraljevine. Izvan toga uredili su pojedini vitezi posebne bolnice, u kojih ima već preko 260 krevetah. Još se je mnogo vitezah ponudilo, da će oporavljenike svojim troškom oskrbljivati. Djelovanje, što ga je ovaj red, brineći se za ranjenike, na se uzeo, tako je obsežno i zamašno, da upravi njegovoj nemogaše više odoljevati samo jedna snaga. Zato grofa Eberharda Stolberga, koj stoji redu na čelu, zastupaju kod različitih vojskah namjestnici: kod prve vojske grof Todor Stolberg, kod druge knez Pless, kod polabske knez Putbus i grof Otto Stolberg itd.

Iz Djevina (Magdeburga) dobio je list „Köln. Bl.“ ovaj dopis: Vi ste opetovano iz pokrajine Saske kao i iz drugih predjelah naše kraljevine priobćili viestih o ogorčenosti, koja od njekoliko mjesecih kod velikoga diela protestantskoga pučanstva proti katolikom vlada i javno na vidjelo izlazi. Buduć, kako kažete, u Vas još čitav svežanj ovakovih prijavah leži u reservi, to bi sasvim suvišno bilo, kad bi ja od svoje strane htio umnožiti taj svežanj konštatiranjem učinah, koje bi prije pol godine jedva za moguće držali bili. Kakovim su psovkam, porugam, pogrdam, klevetam i osumnjičenjem izvrženi katolici u ovoj okolici, pa još i kod ljudih, koji se svojom visokom obrazovanošću rado grade, to si je u katoličkih okolicah težko i predstaviti moći. Kakove se klevete na nas bacaju, kakovimi nam se prietnjami groze, kako se sada katolikom u obće, sada opet „katoličkim popovom“ sve u krivnju piše, što je buknuo rat; kako nam se pazi na svaki korak, prisluškuje svaka rieč, motri svaka kretnja, pa gdje se nenadje ništa „sumljiva,“ ovo se lažljivo izmisli, te onda poput bujice leti od obćine do obćine, — sve to ste već prijavili iz drugih miestah. No ja sam se latio pera, da ovim čudnim i mnogostranim pojavom nješto dublje na dno pogledam, a štovane čitatelje Vaših novinah učinim pozorne na to, da ove pretjeranosti puka nezaslužuju toliko našu pazku, koliko više korenje, iz koga niču i rastu. Svatko, tko pozna puk u naših predjelih, bit će uvjeren, da on sam ob sebi nije podoban, da se u jedan mah i bez svakoga povoda posvuda proti svojim katoličkim sugradjanom na ovaj način razjari i uzruja, tim manje, što su prije ovih nesrećnih danah ratnoga stanja katolički svećenici od protestantah obćenito bili štovani i liepo paženi. Prema tomu mora se predpostaviti, da tu ima njeka obćenita prema osnovi udešena i sistematično izvadjana hajka od njeke (t. j. dobro poznate!) u mraku se veruće, te u potaji šarajuće vlasti, štono je po dogovoru na dan znak nahuškana, te svojom obćenitošću i istodobnošću, kao i množinom te krepkoćom svojih organah mogaše biti uvjerena o svom uplivu. Jednakost upotrebljavanih sredstvah i istodobnost učinah pokazuju bez dvojbe, da tu postoji zajedničko postupanje po jednoistoj ugovorenoj osnovi. Medjutim besjede „crvenoga princa,“ što ste jih i Vi priobćili, objasnjuju dovoljno svekoliko djelovanje one stranke, kojoj poznati „sinovac“ pripada, kako baš sada izlazi na vidjelo, te imamo dosta razloga, da to upamtimo, a okanimo se nemara. Bližnja budućnost pokazat će, da nismo pretjerane zloslute bili, ali valjda i to, da smo kako obično uljuljani u navadno naše pouzdanje pustili s oka potrebitu opreznost. Svakako primićemo se mi katolici i u vjerozakonskom obziru težkim, otvoreno priznanje zahtievajućim, te odlučno riešenje donosećim danom.

Iz Kolonije. Povodom sadanjega rata izdao je kolonjski nadbiskup Pavao na svoje biskupljane pastirsku poslanicu, iz koje priobćujemo sliedeći odlomak: Nesrećni rat, za kojega odvraćenje pozvasmo Vas već na 14. Svibnja t. g. da molite, sbilja je buknuo, i već su potoci krvi proliveni u njemačkoj otačbini; rat sa svimi svojimi užasi i strahotami uzplamtio je medju sinovi jednoga te istoga (?) poriekłom, jezikom, povjestnicom i ugovori od davna i tiesno sjedinjenoga naroda. On pustoši od pol vieka blagoslovi mira obilujuće poljane njemačke otačbine; a tko zna, kad će mu biti konac! Svi mi bez razlike stradamo već više manje od jadah i nevoljah, što ratom neizbježno nastaju, a množtvo porodicah već je žrtvami, što jih bojište uzište ili će još zaiskati, u crno zavito ili težko zabrinuto, a mnoge su udaljenjem svojih roditeljah i hraniteljah pale u najveću nuždu. Dà svi mi osjećamo težki pritisak sudbine, što je snašla našu otačbinu, a to nas nagoni, da tražimo obranu i izbavljenje od prietećih pogibeljih, štono su nas zaokružile.

U Gospodu Vas, poljubljeni, opominjemo, da ozbiljne sgode sadašnjosti motrite okom vjere. Vjera nas uči, da Božja providnost upravlja svimi stvari, a sudbinom pojedinacah kao i narodah ravna i vlada; da ima Božja mudrost, pravičnost i ljubav, koja kazni, da poboljša, rani, da izvida, i sve rukovodi onim na spas, koji ljube Boga. I sadanji rat takovo je orudje u rukuh svemožnoga Boga, šiba za zavladalu skvarenost našega vremena, koje se je nevjerom, ohološću, razkošju i ogrezlošću u zemaljštinu velikom česti od Boga odvratilo, a puteve vjere i straha Božjega ostavilo. On će oboriti oltare, štono su kumirom novovječnoga pogan-

Digitized by Google

stva podignuti, i na kojih je velik dio naših suvremenikah sve svoje pouzdanje i sve svoje nade osnivao; on će obiest i bahatost oholicah i bezbožnikah poniziti, razbludnost razkošnikah i kalašah, koji svoj raj samo na zemlji traže, promieniti u tugu i biedu, a jamačno mnogo dušah nevoljami, koje uče moliti, privesti k sebi. Rat je poput vihra, koj vrućinu razhladi a zrak pročisti, strahovito zlo, ali često u rukuh Božjih i blagotvoran liek.

Svi mi skrivili i sagriešili smo pred Gospodom i zavriedili kaštigu od Božje pravednosti. Ponizimo se dakle pod njegovom svemožnom rukom, povratimo se skrušeni i iskreno pokajani k Bogu Spasitelju našemu, i molimo se njegovu milosrdju, da pokrati vrieme tuge i jadah, a što brže opet prikazati izvoli blagoslove mira.

Iz Pariza. „Journal de Bruxelles“ a za njim mnogo drugih listovah pripoviedalo je nedavna o njekom stolnom govoru principa Napoleona, koj da je bio naperen proti katoličkoj vjeri, a više tih listovah donielo je i sam govor, sbilja odišući jedovitom neprijateljštinom proti katoličkoj crkvi. Emil de Girardin i Em. Ollivier pobijaju u večernjem „Moniteuru“ od 19. Srpnja odlučno sadržaj te principove besjede, dodavajući, da svih 25 osobah, koje slušahu pomenutu stolnu besjedu, može posvjedočiti, da je princip sasvim drugačije govorio, a o katoličkoj vjeri da nije ni govora bilo.

— Ovih danah izašla ovdje brošura pod naslovom „La guerre“ (rat) objasnjuje prilično već od davna gojeni i učinjeni predlog kralja pruskoga, da se naime promieni zemljovid Njemačke. Spominje, kako je on bivši još kraljevićem mrzio što jače Austriju, kako se je sa svojim bratom kraljem Friderikom Vilhelmom IV. zavadio radi framazonstva, kojemu je bio zaštitnik, i kako se je osobito odlikovao kao revan pokrovitelj družtva Gustav-Adolfova, koje si je preko svojih poslovodjah osobito Austriju odabralo za polje djelovanja. Nije tekar po Bismarcku postao kralj neprijateljem habsburžkoga doma i štovateljem politike Friderika II; u njem bijaše već od njekada fridericianizam utjelovljen. S posljednjim kraljem izteče vrieme ugovorah; da je sada počela perioda lukavštine i silovitosti, to svednevice sve više izlazi na vidik. Već prije više mjesecih — dodaje tomu „Deutsch. Volksblatt“ — kazali su ovi listovi, da će takovo vrieme naspjeti, te su nagovarali njemačke vladare i narode, da se što čvršće sdruže medju sobom i s Austrijom. Ali dočim su se vlade naprarn Austriji sveudilj nehajno ponašale, ili svoju neprijateljsku ćud prema njoj jedva mogle sakrivati, tim su još više zamrsile položaj stvarih, a u isto je vrieme Pruska u svojoj pohlepi za povećanjem još više podkrepljivana. Velika bijaše kratkovidnost evropejskih i manjih njemačkih vladah, a danas je već u opasnosti evropska ravnoteža. Prusko-talijanski savez nesmiera samo na upropašćenje austrijske carevine i njeno izključenje iz Njemačke. Srećni uspjesi u Českoj, puška iglenjarka, te tim povećana obiest i glad, koj bi htio što više zemaljah progutati, dovode na daleko sižuće posljedice. Francezke novine očituju već bojazan, da bi se pruske požude mogle jednom i proti Francezkoj obratiti. Pruska u savezu s nezahvalnim i neposlušnim Napoleonovim djetetom, mahnitom Italijom, na što se sve neće odvažiti? Osobito ako Napoleon nebude htio privoliti, da se rujanski ugovor sasvim izvede, čemu će skoro nadoći rok. Zar se Viktor Emanuel i Bismarck nisu možda sporazumjeli o Rimu? U svakom slučaju pruskotalijanski savez nije male važnosti za katolike svih zemaljah; to govore već francezka glasila na sva usta. Nadalje kada se Viktor Emanuel na francezkom zemljištu, gdje su u ovaj par Austrijanci samo gosti, napram ovim ponaša, kano da bi bio u svojbini, kada s dozvolom Pruske navaljuje na savezno zemljište, tko zna, nisu-li ova dva vladara, pruski kralj i inostranac, da utvrde svoje prevratne osnove, nakanila na čelu svojih vojskah sastat se u staroj carskoj priestolnici i tu mir diktovati? Barem u Fiorenci goje se takove nade, kako to spominje dne 11. Srpnja „le Mondu“ odanle poslani list. Austrija, ostavljena sama te od svojih saveznikah samo mlitavo podupirana, čini se da danas leži oslabljena i nemoćna; ali u neprijateljskom taboru mogli bi se i varati. Pa ako se sbilja varaju? Šta će tada kraljevina Italija? šta Pruska? — Šta od tih opazkah vriedi još sada pazke i uvaženja, znati će sami štioci.

* Na početku Srpnja umro je englezki liečnik dr. Powel, zanešen inače frenolog. U oporuci zapisao je jednoj svojoj štovateljici — svoju glavu. Ovršitelju oporuke naloži on, da mu poslie smrti dade odrezati glavu, te ju preda toj gospodji, što je ovaj sbilja i učinio. Jeda-li je nju osobito obradovao taj zapis, o tom se ništa nepripovieda.

* Na šlesvižkom otoku Nordstrundu položen je dne 8. Srpnja svečano temeljnik-kamen prostranoj katoličkoj crkvi, što će se tamo sagraditi.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Dosadanji župni upravljatelji postali su župnici: G. Gjuro Benko u Žumberku, g. Gjuro Pavešić na Kalju, g. Ferdo Domanković u Brestovcu.

Dopisnica uredničtva.

G. B. P. u G. g. — Novci Vaši stigli su nam.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 33. **U ČETVRTAK** **16. KOLOVOZA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Crkva i država.

(Ostatak.)

Razloživši zadnji put u obće, da obje vlasti, duhovna i svjetovna, crkva i država, mogu jedna uz drugu obstajati, a da i imadu uzpored obstajati, jer se samo tako može istodobno promicati vjekovito i vremenito dobro ljudih, — neće već biti težko odgovoriti onim, koji ili traže, da se ove dvie vlasti sasvim razciepe, ili čine od crkve služavku, ili joj hoće svaki uticaj na obćenito dobro oteti. Na podpuno odciepljenje crkve od države smieraju njeki dobrom nakanom, misleći, da bi crkva svoje uzvišeno zvanje tim bolje vršiti mogla, čim bi bila neodvisnija od države, drugi opet od zle ćudi, nadajući se, da će crkva tim brže propasti, čim više bude sama sebi ostavljena. Prije svega valja znati, da sama crkva nije nikada takovo oddruženje zahtievala. Godine 1848. očitovali su u Vircburgu sakupljeni nadbiskupi i biskupi Njemačke u svojoj spomenici: „Ćudoredjem, štono se ljudskom sviešću u životu izražuje, vlada vjera, koju uči crkva. Radi toga crkva je čuvarica ćudoredja, kao što je država obranom mira i dieljenjem pravice čuvarica narodnoga jedinstva. Država i crkva dotiču se naravnom neobhodnošću u svojih djelokruzih; i zato spoznaje episkopat i izriče: da se crkva odciepi od države, t. j. od javnoga, na ćudoredni i vjerozakonski osnov nuždno se oslanjajućega poredka, to nije želja crkve.“ A u najnovije vrieme osudio je papa stavku: „Crkva se ima od države, a država od crkve odciepiti.“ (Syllab. prop. 55)

Neboji se crkva, da će bez države propasti, niti nemisli, da joj je ova za obstanak neobhodno potrebita. Baš protivno. U prvih stoljećih crkvi nije trebalo države, od nje nije imala nikakove podpore, dapače ju je ova na svaki mogući način progonila i utamanit nastojala. Pa je ipak crkva uveličala se, a poganska država postala je kršćanskom. A kada je već država kršćanska, pa kad bi crkvu od nje ipak odlučit, kad bi se, kako glasi pomodni aksiom, slobodna crkva u slobodnoj državi ustanovit imala, to bi država morala upravo bez svake vjere biti. To pako nije bilo niti u poganskoj državi, koja je svoje vjerozakonske običaje i svećenike imala. Pa što bi postalo od ljudih kod podpune razlučbe? I oni, u koliko su državljani, imali bi se odreći svake vjere, ili bi si morali nabaviti dvoju sviest: državnu i crkvenu. A nije-li to bezumje? Tada bi sbilja nastupio onaj slučaj, što ga je već Spasitelj sam napomenuo: Nitko nemože dvoma gospodarima služiti, (Mat. 6. 24) dočim ipak zapovieda slušati crkvu i državu. Napokon bila bi država bez vjere nalik tielu bez duše. Zato ostaje istinita biskupska izjava: „Da se crkva odciepi od države, toga crkva neželi.“

Mnogo gore je nastojanje onih, koji bi htjeli crkvom sasvim zavladati, te ju do služavke i robinje državne poništiti, kamo je smierao febronianizam i jezefinizam. Ljudi ovi upiru se o krivo načelo, da duhovna i svjetovna vlast nemogu uza se postojati, te zato da se crkva mora podložiti državi. Proti tomu moći je na kratko primietiti, da bi se iz one predmnieve isto tako mogao izvesti i drugi zaključak: ove dvie vlasti neslažu se medju sobom, dakle mora se država podložiti crkvi. Pa bi ovaj potonji zaključak imao još više vjerojatnosti za se, nego-li prvašnji. Jerbo je crkvena vlast jamačno starija od svake države u Europi; niti jedna neizvodi svoj postanak iz prvoga vieka kršćanske dobe, sve su one kasnije osnovane. Nadalje svaka je država na pojedine narode, a često samo na koj diel naroda ograničena; a crkva obuhvaća sve narode. Tim bi dakle, kad se sbilja obje vlasti nebi slagale, prije doli-

Digitized by Google

kovalo, da se država crkvi kao starijoj i većoj podvrgne.

Nu prodjimo se toga, pa razmotrimo tu stvar u poviesti. Ova nam jasno zasvjedočava, da su države, silujuće crkvu da jim robuje, vazda same sebi nahudile. Tako je bilo u poganskom rimskom carstvu, tako u bizantinskoj državi, tako kod njemačkih carevah iz kuće Salievacah i Staufenovacah i njihovih dinastijah, tako kod Napoleona I., komu zviezda sreće njegove počela je tada bliedjeti, kada je zasužnjio papu. A niti nemogaše to drugačije da bude, dočim je ugnjetavanje crkve zajedno i povreda Božjega prava; jerbo kako mene posla otac, tako šaljem ja vas; tko vas sluša, sluša mene, tko prezire vas, prezire i mene. Zato su svagda mudri vladari, a sjegurno na svoj boljak, Božje pravo crkve priznavali, i to javno i svečano n. pr. u konkordatih očitovali.

Ali tomu se često prigovara: da crkva hlepi za gospodovanjem, svećenici hoće da sve zaokupe, da sve sebi podčine! Odgovorit ćemo na to s jednim primjerom. Kada je car Josip II. god. 1780. u Austriji do samostalna vladanja došao, poče on namah mnogo novotarijah uvadjati i silovitom rukom vriedjati crkvena prava. Biskupi nesmjedoše već slobodno obćiti s papinskom stolicom, bogoslovna učilišta bješe njihovomu nadziranju uztegnuta, nebijaše jim prosto van takove zarediti u svećenike, koje bi jim vlada poslala; sve bratovštine bješe ukinute, a car, da još samo jedno napomenemo, tako daleko podje na tom putu, da je i to bio ustanovio, koliko voštenicah smie gorjeti pod službom Božjom, zašto je Friderik II., kralj pruski, cara Josipa porugljivo nazivao svojim bratom sakristijanom. Tko je ikada čuo, da bi se crkva i njeni službenici sličnim načinom igdje bili pačali u državne stvari? da bi bili propisivali n. p. koliko se činovnikah i kakovih namjestiti, kuda ceste i željeznice povući, gdje mostove graditi, koje mitnice podizati, koliko novakah u vojsku uzimati, kako financije urediti valja i slična? Strah od tako zvane „popovske vlade“ nalik je na djetinski strah od sablastih, kojih neima.

Upravo taj strah je bio, štono je u mnogih državah izumio tako zvani kraljevski placet, to će reći državno odobrenje ili dozvolu sgoljno crkvenih naredbah, izdanih od pape bilo za svukoliku crkvu, bilo za pojedinu koju biskupiju, ili od biskupah za svoje biskupije. (Sr. Syllab. prop. 41. et seqq.) Takove naredbe, kamo spadaju i pastirske poslanice, stranom se odnose na vjeronauk i ćudoredje, na obrede i propise bogoslužne, stranom su opomene na pogibelji prieteće spasu, pouke bludećih, izobćenje opornih iz crkve, dieljenje oproštenja, oprostah i sličnih, u kratko stvari puko crkvene prema uputi apoštolovoj: Propoviedaj slovo, nastoj o njem bilo sgodno ili nesgodno, upućuj, opominjaj, kori sa svom strpljivošću i poučanjem. (II. Tim. 4, 2.) Glede takovih crkvenih naredbah prisvajahu si mnoge države pravo, te objavu i izvedenje njihovo učiniše ovisnim od svoje dozvole, svoga placeta.

Da ovu povredu Božjega prava crkve označimo, svratit ćemo pozornost samo na jednu okolnost. Kada crkva izdaje propise i upute na svoje vjernike, tada govori majka djeci, pastir stadu, učitelj učenikom. Nu polag zapovjedi Isukrstove imaju vjernici crkvu slušati, ovce za glasom svoga pastira poći, učenici pokoravat se nauku svoga učitelja. A placetom, kojim se državni službenici pačaju u sgoljno crkvene stvari, ovaj se red sasvim prevraća; jer tu učenici učitelju, stado pastiru, djeca majci hoće da propisuju, što činiti i kako daleko poći mogu, a čega nesmiju činiti. To je upravo nenaravan odnošaj, to znači crkveno pravo lišavati snage. Slovo Božje, kaže sv. Pavao, nije privezano. (II. Tim. 2, 9.) Nemože se niti jedan istinit primjer navesti, da bi naredbe papinske ili pastirske poslanice biskupah bile priestolja prevalile, ili države u nesreću strmoglavile bile. Crkva nije niti proti onim državam pobunu i ustanak propoviedala, koje su nju progonile, kao n. p. proti Švedskoj i Ruskoj. Ona kao što je vazda dosad navieštala, tako će i odsele uviek opetovati, što naloži njen božanstveni osnovatelj: Dajte caru carevo, a Bogu Božje.

Još nam je jedno krivo mnienje izpraviti, naime onih, koji vele: crkvi bilo prosto skrbit se za svoje crkvene stvari, neka ona krsti, propovieda, misuje, sluša izpoviedi, mrtve pokapa, ali samo neka ostavi u miru gradjanske i političke odnošaje. Da vidimo u kratko, što vriedi ovaj zahtjev.

Dakle crkva neka se brini za svoje duhovne potrebe, ali se neka nepača u stvari gradjanskoga i političkoga družtva. Ova tvrdnja može imati dvoji smisao. Prvo može se pod njom razumjeti, da crkva kao takova nesklapa poput svjetovnih vladah državne ugovore, nebavi se diplomacijom i politikom, nepravi ustavah, nepodiže banke i novčare, neupravlja državnimi dobri, nediže vojnikah i nezapovieda vojsci itd. u kratko neopravlja svjetovne stvari. Tomu nebismo imali ništa prigovoriti, u koliko smatramo crkvu kao zavod za spas; jer negovorimo ovdje o papi kao vladaru crkvene države. Drugo može se onom tvrdnjom i na to smierati, da se crkva uzteže od svakoga uticanja u ove svjetovne stvari i na toliko, da niti njen duh, njena od Boga izhodeća pravda i moral, njena

Digitized by Google

vječna načela pri tom nebudu uvažavana, nego da nemari za ništa, što i kako biva, bilo pravo ili krivo, dopušteno ili nedopušteno, pošteno ili nepošteno. U tom smislu bila bi ona tvrdnja bezbožna, a značila bi po prilici, kao kad bi se reklo, da u svjetovnih stvarih netreba na vjeru nikakov obzir uzimati.

Bog je crkvi predao neoddatno pravo i naložio svetu dužnost, da svuda njegovoj volji i njegovim zakonom pribavi važnost, te radi toga da i glas svoj svuda podigne, gdje se god koj Božji zakon ili Božje pravo vriedja, gdje se god ćudoredje i čestitost u pogibelji nalazi, a pravica kojim god načinom zapostavlja. Nije joj samo zadaća, da dieli svetotajstva, nego i da uči Božju istinu. Tko joj dakle ovaj uticaj hoće da uzkrati, taj neteži za ničim manjim, nego da gradjansko družtvo ustroji bez Božjega zakona, bez pravice i čestitosti, rieč u jednu, da ju načini bezvjernom. Pa žalibože ima sada ljudih, koji na to smieraju, te se — kako kaže sv. otac — usudjuju i javno učiti, da „najbolji sustav javnoga družtva i gradjanski napredak zahtievaju neobhodno, da se ljudsko družtvo bez svakoga obzira na vjerozakon, kao da ga niti bilo nebi. . . uredi i vlada.“ (Encycl. 8. Dec. 1864.)

Crkva dakle, akoprem se nebavi svjetovnom politikom, mora ipak uticati i na diplomaciju, te mora zahtievati, da se pravica i vjernost nevriedjaju. Kao što se nepravedni ugovori medju pojedinimi ljudi nemogu odobriti, tako se nemogu odobriti niti krivični državni ugovori, osobito ako od njih još veće zlo može nastati. Crkva nadalje nepravi svjetovne ustave i državne uredbe; ali kad bi se ovimi u opasnost dovadjala vjera i Božje pravo, zar bi crkva tada smjela šutiti, a nepodići glasa svoga? Istina crkva netvori u državi gradjanske i kaznene zakone; no nemora-li paziti i zahtievati, da zakonodavstvo nedodje u protuslovje s božanskim pravom? Dalje, kad bi zakoni svjetovni i najbolji bili, ali zar ljudi, kojim prinadleži zakone uporavljati, nisu nikada podkupljivi, pristrani, strastim podvrženi? Tko se stara, da nepravedno nesude, nezasluženo nekazne i i. d.? To je crkva, koja od njih zahtieva pravednost i veže jim ju na dušu kao najsvetiju dužnost. Država može zahtievati prisegu, ali da se prisega sveto i nepovredivo drži, to uči samo crkva. I to je istinito, da crkva nije kakavo bojno popečiteljstvo, ona neodredjuje popis novakah, niti nezapovieda vojsci. Ali zar neimaju i vojnici neumrlu dušu? nemora-li se dakle i na nje protezati njena briga? Crkva nepodiže banke i novčare; ali i ovdje treba da vlada njen vjerozakonski duh, da lihvarstvom, zakidanjem i prievarami nedodje tudja imovina u pogibelj.

Svi ljudi podčinjeni su kralju kraljevah; Isukrst vrhovni je gospodar malenih i velikih, bogatih i ubogih, vladarah i podanikah, učenih i neukih; (sr. Syllab. prop. 54) njegova volja i njegovi zakoni valjaju za sve ljude bez iznimke; **Bog**, kaže apoštol, **nepazi na ugled osobe**, (Kol. 3, 25.) već zahtieva od svakoga, da mu služi istinom i pravednošću. **Tko nije sa mnom**, tako on sám očitova, **taj je proti meni, a tko sa mnom nesabire, razsipava.** (Luk. 11, 23.) Crkva usta su njegova, ona je njegova namjestnica na zemlji, pa s toga njen duh, njen nauk i njena načela treba da se svuda paze, da utiču u sve odnošaje života. Tko dakle od nje zahtieva, da šuti, taj kao da ništa neće da znade niti za Boga i pravičnost njegovu. Ali crkva neće nikad šutiti, gdje joj bude govoriti. Kao što njekoč apoštoli, kada jim visoko vieće zabrani naviešćati nauk Gospodnji, odvažno odvratiše: **Boga treba više slušati nego ljudi**, (Čin. 5, 29.) a bez bojazni nastaviše propoviedati Razpetoga, a nevjernim žudijam kriv̌ičnost njihovu spočitavati: tako i crkva neće se nikada odreći svoga prava, niti će si ga dati oteti. Njene pastire moći je progoniti, bacati u tamnice, mučiti i ubijati, oni se zato neće iznevjeriti svomu božanstvenomu gospodinu i meštru. Pa i našao se koj Juda medju njimi, to ostaje zato jedanaest drugih apoštolah, i tisuće njihovih nasljednikah, koji su spremni za crkvu svoju, nebojeći se do Boga nikoga, podnieti sve muke i trude, žrtvovati život i imanje.

Čini nam se, da smo tim dosta jasno označili zamjeniti odnošaj izmedju dviuh od Boga naredjenih vlastih, crkve i države, odkud zajedno sliedi, da kao što treba da budemo podložni državnoj vlasti, isto tako da imamo sinovskom odanošću prianjati i za svetu crkvu. Završit ćemo ovu razpravicu besjedami, uzetimi iz gori spomenute spomenice u Vircburgu sabranih biskupah: „Osamnaest vjekovah dokazuje, da je bila crkva, koja je u burnih vremenih, kadno su valovi razuzdanih strastih divljom silom bučili, narodi na narode ustajali, boreći se na ostao propao, a osnovi svakoga gradjanskoga i državnoga poredka kolebali se, čvrsto oslanjajuć se na stienu, koju nesvlada sila nikakove bure, te bistro upiruć oči u onoga, koj joj glavom i uglovnjakom, vodjom i prosvjetiteljem hoće da bude do konca svieta i vieka — narode uzgojila i na ćudorednost priučila, umjetnosti i znanosti njegovala i oplemenila, svim vrstim javne i sukromne nevolje nikad neizcrpiva vrela kršćanske ljubavi u svojih različitih sva duhovna i tjelesna djela milosrdnosti obuhvaćajućih družbah otvorila, vladare i puke u pravdi i pravici nastojala složiti, pa tako poredak i slobodu u svih

Digitized by Google

odnošajih javnoga i gradjanskoga života na jedinom pravom temelju vjere znala osnovati.“

Politički materializam.

Svaki novi prekret u povjestnici i svaka njena nova doba naviešta se unapried osobitim načinom, koj poput sjene dojdućih sgodah i promienah dolazi pred njimi samimi. Prema tomu, kad bi se na stanovitih prokrčenih stazah još i nadalje htjelo ići, to bližnja doba evropske poviesti, čije se sjene već u naše vrieme vide, neće imati nipošto prijazno i mirovno lice, jerbo tako zvana nova politička škola hoće da sgradu budućih državnih uredbah podigne na „odrpinah ugovorah“ i na ruševini svega, što je dosad na istini i vjeri postojalo.

„Pravo svšenih djelah,“ štono ovoj školi valja kanoti prvi i vrhovni zakon, najstrahovitija je politička doktrina, koja bje dosad izumljena, jerbo u isto vrieme, kada vladaše pravo jačega, dolazila bi ova teorija samo čestimice te uz borbu i protuslovje do izvedenja; tekar našemu vremenu bje pridržano, da ovu teoriju prenese u porabu, štono bi obćenito imala valjati, te da „svršenim djelom“ utisne krivi biljeg prava, što bi se sveto štovati imalo. U tom leži materializam naše politike, koj na ovom polju upravo tako hara i pogubno djeluje, kako to materializam običaje činiti svuda, gdje se može ugniezditi. Ovaj politički materializam čini tim svaki ugovor iluzornim, ma baš i u ime presvete Trojice „za vjekovita vremena“ bio utanačen, jerbo svaki njemu se odupirući učin pretvori ga „odrpinom.“ Ovaj politički materializam kriv je, što u naše doba moraju iz svojih zemaljah bježati isti kraljevi, koji su kriepostju najsvetijih ugovorah sjedili na priestolju, na koje se za tim sgodnom prilikom popne drugi, da ga opet kriepostju svetoga ugovora zasjedne. Primjer tomu imamo u najnovijoj poviesti Grčke.

Napokon ovaj je isti materializam, koj istim prevratnikom i državnim zločincem daje drzovitost, te se usudjuju zakonitim vladarom svoje usluge ponuditi proti priestolom i proti istim oltarom, na što se nebi mogli osmjeliti, kad nebi vidjeli, da kod onih vladah, gdje je „nova politička škola“ podigla svoje učiteljske stolice, ne samo „sveti ugovori,“ nego kadšto iste „svete knjige“ valjaju još samo kano „stari dronjci.“

Istina, koju ovdje napisasmo, gorka je, a dvostruko gorka, jer valja upravo za naš viek, štono se tako rado gradi kanoti vrieme one muževne prosvjete, koja se je tobož u 16. stoljeću rodila, a koje dalji razvitak i naobraza tobož pada u 17. i 18. viek. M. Ch. de Bussy u svom najnovijem djelu, *) nacrtao je posve drugačiju sliku ob ovoj prosvjeti i njenih posljedicah, pa je osobito jedno mjesto ovoga djela, koje ćemo kao amo zasiecajuće posebice navesti.

De Bussy opisuje naime u 2. svezu svoga djela način, kako je protestantizam u 16. vieku i na političkom polju proizveo sličan protestantizam, koj je zajedno filozofiji 18. vieka bio u prilog, a ova je opet sa svoje strane dovela na prevrat, pod kojega uticanjem još danas stradamo. Pri tom dolazi de Bussy na poznato vladavinsko načelo Ljudevita XIV., koje on kao sasvim nekatolično pobija, te za tim ovako nastavlja.

„Nasljednik Ljudevita XIV., ako je htio odvratiti ovu šibu, imao bi se bio povesti za sasvim različitim sustavom, nego-li bijaše njegova predšastnika; naime sankciju svoje oblasti i liečenje nevoljah, s kojih je bolovalo družtvo, bio bi imao od one jedine vlasti, koja prava i zakone osvećuje, koja bolesti družtvene lieči, od crkve tražiti i očekivati; kao vladar bio bi imao spoznati i priznati, da ponajglavnije vrelo zalah sastoji u razciepljenju, odpornosti i neprijateljštini izmedju političke i crkvene vlasti; on bi sve moguće bio morao učiniti, da privede u djelo posestrimstvo i savez ovih dvijuh vlastih, umjesto što se je ogradjivao proti podhvatom Rima. Jerbo sam Rim bio bi podoban pomoći kraljevstvu, za da se poredak u družtvu opet povrati, duhovi umire, zablude izprave, prigovori pobiju, nestrpljivost umjeri, urote potiše, razuzdanost mnienjah obustavi, a družtvo opet privede na ono jedinstvo nauka i vjere, koje se samo priznanjem jedne vrhovne vlasti, te voljnim i poniznim počitanjem prema istoj može proizvesti; jerbo podložnost i vjera, pouzdanje i posluh jesu jedno te isto; gdje neima vjere, gdje neima pouzdanja, tu neima drugoga do pobune i nereda. Kraljevom francezkim prinadležalo je, da primjerom ove odanosti, ovoga povjerenja prednjače; oni toga neučiniše, pa gle! zato padoše. Slabi i dobri kralj Ljudevit XVI. morade krivinu svoga predšastnika okajati i platiti glavom. Na to bje naveden političkim materializmom, onim pogubnim naukom, štono je uviek samo trsio se, kako će uticaj katoličanstva obezkriepiti, ili barma umanjiti, jerbo mu je napredak krepko obustavljalo. Dotle se već dotjeralo, da je vjerozakon samo još njekoliko prostih ljudih štitilo, ali ovi su ga u isto vrieme svojimi opakimi smutnjami skvrnili, a svojimi porugami težko vriedjali. Radi toga ustupimo svakomu pripadajuće mu mjesto u odgovornosti napram povjestnici; ta prevratnici nisu jedini krivci, premda su najrazuzdaniji i najokrutniji bili. Ali tko je njim posao olahkotio? Tko jim je pobjedu, ma samo i za vrieme, omogućio? Tko dade povod, da je Bog onaj bič, onu neman razputao, kojoj je i svoje strahovite kazne naložio? To bijaše protestantizam, filozofija, to bijahu oni državnici, koji htjedoše državu sasvim odciepiti od crkvene vlasti, koji ju htjedoše osloboditi! Dà vi mišljaste, da smijete papu zavrći, njegovu

*) C. A. Kallmus preveo ga je u njemački jezik pod naslovom: „Die Empörer gegen die Kirche und die gesellschaftliche Ordnung.“

Digitized by Google

neograničenu vlast, svemožno, nepogrešno, vječno i božansko pravo necieniti, omedjašiti, dapače sasvim zatajiti! Natrag svi vi, natrag vi protestanti, filozofi, državnici, kraljevi, boljari i gradjani, koji na samoga Isukrsta u posvećenoj osobi njegova namjestnika ustajete; natrag, kažem vam! Razpremite mjesto za vaše tmuraste nepomirljive umoborce, za okorjele načelne buntovnike, za prijatelje republikah, za one krvnike: demokrate, jakobince, sansculotte, komuniste! Razprimete mjesto za demokratičko i socialno rubilo. Razpremite mjesto! Vi nehtjedoste priznati vlast Božju; oni ju odriču sada vam! pa se proti vam služe svojim pravom! Vi nepoznavaste katoličkoga milosrdja, učite se sada poznati republikansko bratinstvo! Vi predadoste svećenika pučkomu bjesnilu; isto to bjesnilo će, mora i vas zahvatiti. vaša priestolja, vaše palače, vaše žene, vašu djecu! Vi se nalik djeci igraste s ognjem, vam se pohtjede podrtinah! Dobro, pogledajte onamo! tamo imate podrtinah! Vi htjedoste veličanstvo križa potamniti; to bje učinjeno! križ je pao i — s njim vaše priestolje! s oltarom obori se priestolje, palača, zatim kuća, napokon i koliba. Sada će vas bratinski u govoru tikati, daje vam se častno ime: gradjanina; dapače sile vas, da podvikujete u slavu republike, plešete carmagnolu a pjevate marsiljku! . . . Vi se kratite ponizit se pred Bogom, kleknuti pred Bogom, koj od vas nezahtievaše drugo do vaše ljubavi; dobro! sada se morate ponizno u prašini valjati pred Robespierrom, koj vam zato odvraća mržnjom, pa vam još daje odrubiti glavu! . . . O Bože! poslie ovih živih opomenah, bi-li tko još smio tajiti tvoje uticanje u ljudske stvari? Pa je-li sbilja moguće, da ima još u ovaj par vladah, koje još sveudilj misle dignut se na tvoju crkvu, na vlast svete stolice, dočim ruševina, što ju je slična pobuna prouzročila, još niti odstranjena nije; dočim se ovim ustankom podmetnuti požar još vaviek puši?! . . ."

S ovimi krasnimi i krepkimi besjedami nije samo politički materializam našega vremena istinito opisan, već je zajedno i uztuk mu naznačen, naime da se politika sa stranputice „svršenih djelah," koja vodi na „cunjaste ugovore," navrati na stazu vjerozakonskih istinah, koje jedine vode k pravednosti a tim i k mogućnosti, da naše vrieme postane čvrstom podlogom za onu povjestnu dobu, koja se u došast na njoj ima sazdati. Dao Bog, te neostalo pustom željom, što ovdje natuknusmo. (Wien. Krztg.)

Sadanje stanje katoličke crkve i ostalih vjeroizpoviedih u svetoj zemlji.

Glavno povjerenstvo za sv. zemlju, stanujuće u Beču, izdaje pod naslovom „Missions-Notizen aus dem heil. Lande" svake godine obaviesti o vjerozakonskih odnošajih Palestine. Godine tekuće izdani IX. svežčić sadržaje podpuni pregled stanja katoličke crkve i ostalih vjeroizpoviedih u sv. zemlji, kako bijaše god. 1865. Sastavljen je taj pregled iz opisah obajuh predstojnikah austrijske za hodočastnike sagradjene kuće u Jeruzalemu, dra. Hermana Zschokkea i Alberta Hörmanna. Odtud priobćit ćemo njekoliko važnijih poglavjah.

Latinski patriarkat.

Kada su se apoštoli iz Jeruzalema razišli po svem svietu, da naviešćaju evangjelje, stajaše na čelu sionskoj crkvi u Jeruzalemu, ovoj matici i pracrkvi svega kršćanskoga svieta sv. apoštol Jakob manji, inače zvan i brat Gospodnji. Umrvši on god. 26 (?) poslie Isukrsta mučeničkom smrti, naslieđi ga, kako svjedoči Eusebij, sv. Šimun kao biskup jeruzalemski, koj je za obsadjivanja grada po Titu prema Gospodnjoj opomeni sa svojom občinom pobjegao i zaklonio se u Jelli u Pereji onkraj Jordana, ali se poslie pohare grada opet unj povratio, da na razvalinah podignu nove stanove. Četrdeset i sedam godinah upravljaše on neprestano crkvom jeruzalemskom, sve dok nebje god. 108. odsudjen, da umre na križu. Odsele do vremena Hadrijanova sliedjaše četrnaest biskupah židovske krvi, a kada Hadrijan god. 134. poslie Isuk. od Jeruzalema načini poganski naseobinski grad s imenom: „Aelia Capitolina," zamienjivahu se biskupi poganskoga poriekla, a njihovo čislo otvori sv. Marko, koj umre g. 138. kao mučenik. Hadrijan mrzeći kršćane, koje je izporedjivao sa žudijami, dade na mjestu sv. groba kip Jupitra, na Golgoti lik Venere, a na rodištu Isukrstovu Adonisa postaviti. Od sv. Marka pa do Makarija, koj pod Konštantinom Velikim upravljaše crkvom u Jeruzalemu, sliedom sliedila su trideset i dva biskupa, koje Euzebij poimence napominje u svojih ljetopisih. Premda je biskup jeruzalemski u Palestini zauzimao drugo mjesto po časti, jerbo pravom prvostolnicom bijaše Caesarea maritima, ipak je prvašnji obzirom na sv. grad imao više povlasticah, koje potvrdi i sabor nicejski. Već rano bješe gradovi Rim, Aleksandrija i Antiokija radi svoga osobita položaja odlikovani patriarkalnimi stolicami. Na saboru carigradskom god. 381. dobi i priestolnica iztočnoga rimskoga carstva četvrti patriarkat, a napokon na saboru kalcedonskom god. 451. podignuta je u Jeruzalemu peta patriarkalna stolica, koje se je vlast prema odluci istoga sabora protezala preko trostrane Palestine, dočim obje Arabske i Fenicija ostaše podčinjene antiokijskomu patriarkatu.

Dakle pod vlast patriarke jeruzalemskoga spadaše: prva Palestina s prvostolnicom Caesareom, kojoj opet bijahu podčinjena dvadeset i četiri biskupa, obuzimajuć biskupije stare Judeje i Samarije, te po primorju sredozemnoga mora; druga Palestina, kojoj bijaše prvostolnica Scythopolis ili Bethsan, obsižuć biskupije Galileje; treća Palestina s metropolom Petra ili Raba, ima-

Digitized by Google

juć pod sobom biskupije južne i brojeće deset biskupskih stolicah.

Jednom odlukom sabora carigradskoga (534) i pokrajina Hauranska i metropola joj Bostra s trideset pet biskupskih stolicah pridieljena je jeruzalemskomu patriarkatu. Povrh ovih metropolitah i njim podčinjenih biskupah stajaše još dvadeset i pet exemptnih biskupah neposredno pod jeruzalemskim patriarkom.

Samo se sobom kaže, da tada biskupije nebijahu tako razgranjene, kako su u naše doba dieceze na zapadu; tada imaše svaki oveći grad svoga biskupa. Poslie smrti patriarke Sofronija bude radi zavladala muhamedanskoga okrutna gospodovanja suslied patriarkah prekinut za šestdeset i sedam godinah. Za toga vremena povjeravala je rimska stolica upravu crkve jeruzalemske biskupom susjednih diecezah. S Ivanom V. zaće čislo grčkih s Rimom sjedinjenih patriarkah. Poslie patriarke Simeona II., koj se progonstvom, što su mu prietila od jeruzalemskih stanovnikah radi domićućih se križarah, ukloni biegom na Cipar, a godine 1099., skoro pošto je grad predobljen, umre, namjesti Bogomir Bouillonski za patriarku jeruzalemskoga Daimberta, prije nadbiskupa pizanskoga. Za njim je sliedilo trideset i sedam patriarkah, od kojih deset posliednjih unatoć svim pokusom nije moglo doći u posjed svojih biskupijah. I poslie smrti Vilhelma IV. (1374.) nepresta sv. stolica imenovati patriarke jeruzalemske in partibus infidelium, koji ipak nebijahu dužni stolovati u svetom gradu.

Sada bje skrb nad razpršenimi po iztoku katolici povjerena učenikom sv. Franje Assiskoga, koji su kroz pet stoljećah s neopisivimi mukami nastojali uzdržati sveta mjesta. Polag svega toga ipak se je u Rimu sve više osjećala potreba, da se odrede mjere, štono će biti podobne, da se s jedne strane stavi što jača prepona sve se više osilujućemu uticaju i nepravednomu zauzeću svetih miestah od strane razkolnikah, a s druge strane da se katolička crkva u Palestini postavi na čvršći temelj, te joj se poda uredjeno stanje. Uzdignuće stare biskupske stolice sv. Jakoba i uzpostava patriarkata jeruzalemskoga jesu najsjanije sgode, kojimi zaće Pio IX. svoj pontifikat. Pošto posliednji naslovni patriark jeruzalemski, Pavao August Foscolo, bje 4. Listopada 1847. svečano riešen sveze, štono ga je spajala s jeruzalemskom crkvom, imenova Pio IX. svećenika Josipa Valergu patriarkom iste crkve.

Josip Valerga rodio se god. 1814. u Loanu u genovezkoj pokrajini. Nabožno uzgojivanje u njegovoj porodici bijaše uzrokom, što su tri sina posvetila se svećeničkomu zvanju. Izvan Josipa Valerge, koj posta svjetovnim svećenikom, stupiše dva njegova brata u red karmelitski. Karlo Valerga, biskup myriofski in part. inf., obnašaše čast apoštolskoga vikara kvilonskoga u iztočnoj Indiji, gdje u revnu službovanju dne 24. Pros. 1864. preminu. Drugi njegov brat, ot. Leonard, odličan bogoslov i mudroznanac, boravi u ovaj par u Tripoli u Sirskoj. Josip Valerga svrši svoje nauke u Rimu sjajnim uspjehom te vješt osobito iztočnim jezikom željaše doći u iztok. God. 1840. dodje u Sirsku, posta tamo tajnikom kod apoštolskoga delegata, osam mjesecih kasnije bude kao prodelegat poslan u Mezopotamiju te u Mossulu poslovaše uspješno oko uzpostavljenja misijah dominikanskoga reda. Kod pobune tamošnjih muhamedanacah bude misionar Valerga uboden kopljem u vrat, uslied česa bijaše mu 14 danah u pogibelji život. Ozdraviv srećno opravljaše velikom gorljivosti svoju svetu službu u Mezopotamiji i Perziji do godine 1847. Nenadano pozvan u Rim, naviesti mu Pio IX. glavom, da je imenovan patriarkom jeruzalemskim, te ga on i zaredi za ovu čast. Tako dobi sveti grad na udivljenje i radost katoličkoga svieta opet patriarku.

(Nastavit će se.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Centralni odbor za proslavu tristogodišnjice Nikole Zrinjskoga Sigetskoga, u sjednici držanoj dne 11. Kolovoza pod predsjedom přesv. g. Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, obširno je razpravljao o tom, kako današnje zamršene i ratne okolnosti veoma prieče. da se već početkom mjeseca Rujna uzmogne i u glavnom gradu trojedne kraljevine Zrinjskova narodna svetkovina onakovom sjajnosti proslaviti, kako je to centralni odbor želio, i kako bi dolikovalo slavi neumrloga junaka i časti svega naroda hrvatskoga. Obzirom dakle na to. što jošte traju ratni zamršaji, s kojih tolike naše porodice u crno zavite plaču; obzirom na to, što je mnogo puka, osobito u krajini, izvan domovine, te s toga valjda ni očekivane deputacije na ovdašnjoj narodnoj svetkovini nebi bile mnogobrojne, kako centralni odbor želi; nadalje obzirom i na to, što je sada na praznicih izvan Zagreba učeća se mladež, koja bi imala u velikom broju učestvovati kod koncerta obajuh pjevačkih družtvah „Kola“ i zemaljskoga glasbenoga zavoda, te na pučkoj svečanosti u Jurjavesi — zaključio je centralni odbor: da se Zrinjskova narodna svetkovina u Zagrebu neslavi u Rujnu, nego da se odgodi na neizvjestno vrieme, i to da se napose prijavi nj. uzoritosti gosp. stožerniku nadbiskupu zagrebačkomu sbog naredbah glede odredjene već svečanosti u prvostolnoj crkvi. Nadalje je zaključio, da će predsjednik radi proslavljenja narodne svetkovine u Zagreb sazvati sjednicu centralnoga odbora, čim se okolnosti na bolje okrenu, ili čim se za to izjave ma i njeki samo odbornici. Napokon zaključi, da će mu vrlo ugodno biti, ako se tristogodišnjica Zrinjskova bez odgode proslavi posvuda drugud u domovini izvan Zagreba.

— Velečastni otac Marin Marinković, nedavna izabrani provincial države sv. Ladislava, odabrao si je

Digitized by Google

ovdašnji franjevački samostan za stanovanje, te je već i stigao u Zagreb.

— Prošli četvrtak držao je velečastni sbor prebendarah prvostolne crkve svoju godišnju obnovu, kojom je prilikom za starješinu (dekana) izabran velečast. g. Mio Košćec.

— Dne 1. Rujna obslužavat će se u stolnoj crkvi u Senju svečane zadušnice u crkvenom glagolskom jeziku za Nikolu Zrinjskoga Sigetskoga i sve ostale u borbi proti polumjesecu junačkom smrti poginule njegove drugove.

— Velečastni g. Janko Miklonšić, župnik u Jelenskoj, poslao je uredničtvu 20 st., namieniv 10 st. Petrovu novčiću, a 10 st. jugoslavenskoj akademiji.

— Medju mladići, koji su iz ovdašnjega nadbiskupskoga sirotišta primiti u sjemenište duhovne mladeži, izostao je u zadnjem listu Vilko Špigelski, što ovim popunjujemo.

Iz Beča. Pristaše borusizma i „nationalvereina" već od mnogo godinah dižu graju na Austriju, i podjaruju mržnju na nju tim, što je ona, kako kažu, „država konkordatska." Neima tomu dugo, što je ta ista tužba izrečena proti Austriji na tako zvanom „Abgeordnetentagu" u Frankfurtu, a prije i za ovoga nesrećnoga rata plašile su pruske novine svedrevice njemačke protestante s „konkordatskom Austrijom" kano strašilom, koja se na boj sprema proti njihovoj vjeri, te će je zakovati u gvoždje. „Pobjeda Austrije bila bi pobjedom konkordata i jezuitah nad svjetlom i slobodom protestantizma!" — to su uztvrdila nedavna u Lipskom njemačka usta, a to su opetovali nebrojeni pruski jezici. — Prema tomu nameće se čovjeku i samo pitanje: kako postupa Austrija sa svojimi protestanti? Posve nadležan odgovor nalazimo u adresi, što ju je nedavna bečki evangeličko-bogoslovni fakultet preko svoga dekana i prodekana u svečanoj audienciji podnio nj. veličanstvu. Najvažnije mjesto te adrese glasi ovako: „Neka blagoizvoli Vaše Veličanstvo ovaj izraz iskrene odanosti tim milostivije primiti, što dolazi iz srdacah onih, koji su vidoci otčinskih veledušnih osiećanjah, štono su djeli postala, djeli, kojimi naša crkva iznutra dobi uredbu, kao jedva koja druga evangelička crkva u Njemačkoj." — Jedan član ovoga fakulteta, posadni protestantski propovjednik Szeberényi, izdao je prošaste godine spis, u kom kaže: „Šta hoćete Vi (austrijski protestanti)? Slobodnu, samostalnu, autonomnu crkvenu uredbu? Gdje vam je u Europi slobodnija i samosvojnija — izuzamši možda presbyterialnu crkvu u Škotskoj? Pitam vas, gdje? U Saskoj, u Pruskoj, u Francezkoj, u Englezkoj — Švedskoj — Švajcarskoj? Nigdje! — Šta hoćete još? Zaštitu i jednako učešće u državnom blagu? Gdje imate u Europi protestantsku državu, koja bi toli neznatnoj čestici svoga pučanstva, kao što su jedva nješto preko osmine miliuna brojeći protestanti njemačko-slavenskih pokrajinah, toliko blagohotnosti, zaštite i učesti na državnom imutku udieljivala, koliko ova razvikana „konkordatska Austrija?" Neću da govorim o dotaciji superintendentah i starješinah, koje car neimenuje, pa ipak plaća; — neću da govorim o sistemiziranih 8000 st. na godišnju podporu ubogih obćinah i učionah. I na to nećemo da postavimo veliku važnost, što je ova katolička država u tri godine u Beču, Pragu, Lavovu, Veroni i Mletcih urediti dala (evangeličke) posadne crkve troškom od 80,000 st., nedobiv u to ime niti besjede molbe ili zahvale od crkve. I to neka nebude kao osobit izraz priznanja, što ova država od četiri godine 10 bogoslovah carevine svakoga sa 600 st. godišnjice šalje na njemačka sveučilišta; — naši siromašni otci moradoše najprije dvie, tri godine pedagogovati, da se za tim s prištedkom jednu godinu na sborištu muzah evangeličkoga Jeruzalema mučno probiju. — Sve to zajedno, s bezprimjernom darežljivošću prema našem bogoslovnom fakultetu s dotacijom za šest profesorah i knjižnicu, uz izdržavanje gotovo svih slušateljah zavoda, neka, premda jamačno u manjoj mjeri, ipak pada u dio evangeličkoj crkvi u Francezkoj i Ruskoj. Ali što ipak zaslužuje da se osobito naglasi, jest mjera dobrohotnosti i sučuvstva od strane krune i države napram našoj crkvi, što je pokazana imenovanjem jednoga evangeličkoga superintendenta u visoku gospodsku kuću, te izjave učešća i ravnopravnosti za protestante sa strane državnoga parlamenta!" itd. — Želit bi bilo, da bi se i pruski katolici, sačinjavajući kamo veću čest žiteljstva (trećinu), mogli pohvaliti postupkom, kakov pada u dio austrijskim protestantom — po njihovom vlastitom priznanju.

Iz Rima. Oba vikara, koje nesrećni kardinal d' Andrea postavi za svoju biskupiju Magliano, i za svoju komendu u Subiaku, dobiše od papinske vlade nalog, da u poslu pomenute biskupije i komende u došast više neobće s mgrom. d' Andreom, nego da njimi nadalje upravljaju kao administratores apostolici.

— Povieda se, da je sv. otac odgovarajuć na mnoge službene i neslužbene čestitke prigodom godišnjice svoje krunitbe gledom na ozbiljne okolnosti vremena mnogu važnu primjetbu izrekao. Rimski dopisnik javlja „Köln. Ztgu" kao „vjerovno," da je papa pred jednim milim mu prelatom izustio ovo proročanstvo: „Vidim pred sobom jednu godinu punu biede, krvi i suzah, ali u sliedećoj mnogo veselja, a u trećoj moj pokop." — Po što kupili, po to prodali.

Iz Talijanske. K zakonu ob ukinuću samostanah, što ga je talijanska komora nedavna u Fiorenci votirala, valja nam naknadno dodati, da je glede ukinuća učinjena jedina iznimka s jednim samostanom. Čl. 35. toga zakona kaže: „Opatija S. Maria Terrana u Caltagirone (u Siciliji) iznimlje se od ukinuća, što je ovim zakonom ustanovljeno, pa će se i nadalje davati

Digitized by Google

u leno sudcu kr. monarkije u Siciliji." — Čl. 34. glasi ovako: „Vlada će se za to starati, da sgrade s njihovimi knjižnicami, arkivi, umjetninami, znanstvenimi strojevi i inimi opatijah Monte Cassino, Cava dei Tirreri, S. Martino della Scala, Monreale, kartuzijanskoga samostana kod Pavije i drugih sličnih duhovničkih miestah, štono imadu monumentalnu vriednost, te se obsegom svoga umjetničkoga i književnoga blaga odlikuju, ostanu sačuvane." — Težko će to biti ogromne sgrade u dobru stanju čuvati bez stalnih njihovih stanovnikah.

— Iz Salerna se piše, da je u tom jedinom gradu u ovaj par dvadeset i jedan svećenik utamničen uslied Crispieva zakona, koj svuda nazire urote proti „postojećoj uredbi" u Novoj Italiji. Medju ovimi uznici jesu kaptolski vikar biskupije nocerinske (gdje je svete uspomene biskup zagrebački bl. Augustin Kažotić biskupom bio i umro), 1 opat, 1 kanonik, 1 profesor kanoničkoga prava i 7 župnikah. Osim ovih utamničenih duhovnikah stenju još u salernitanskih tamnicah „molti secolari e donne," kako kaže talijanski list.

Iz Vratislave. Kada je dne 12. Srpnja vratislavski nadbiskup Dr. Förster išao Uršulinskom ulicom, prodrznu se jedna s djecom pred kućnimi vrati sjedeća žena prolazećega nadbiskupa prostačkimi psovkami, kojih nemožemo priobćiti, obružiti, medju kojimi bijaše i stara laž o subvenciji danoj Austriji za rat. — Dne 3. istoga mjeseca dobi u Sgorelicah (Görlitz) jedna sestra milosrdnica baš u onaj par, kad se je s dvorbe i njege ranjenikah kući vraćala, od jednoga elegantno oljevenoga gospodina ovaj pozdrav: „Čekajte samo, i vi lije na skoro ćete dolijati."

Iz Poznanja. Nedavna javismo, da je opet popunjena nadbiskupska stolica poznanjsko-gnježnjanska. Sudimo, da neće biti čitateljem nepovoljno, ako jim priobćimo njekoliko crticah o toj važnoj prvostolnici.

U razdobju od 1504—1609. bijaše najveći broj poznanjskih kanonikah, naime 10 prelatah i 34 kanonika. Svako od ovih miestah imaše zakladami osjegurane dohodke, i to od lenskih selah, ili od desetine stanovitih selah, ili u novčanih svotah, koje su se mjesto desetine uslied ugovorah plaćale. U 16. vieku, kada se je u Poznanju razkolje toli pogibeljno za katoličanstvo bilo razprostrlo, bje poremećeno i davanje desetine i namještanje kanonikah. Biskup Andrija Szóldrski ukinu 7 kanoničkih stolicah, a g. 1714. ostade još 10 prelatarah i 23 kanonikata, djelomice sa slabom dotacijom. Od g. 1421. mogahu uslied pečatnice pape Martina V., izhodjene od kralja Jagiella, samo plemići biti imenovani za ova kanonička mjesta, samo bijahu 4 stolice pridržane za dva magistra bogoslovja i dva doktora crkvenoga prava, koje mogahu dobiti i neplemići. Dvie ovih posliednjih stolicah bijahu preko 100 godinah izpražnjene! . . Pruska preuzela je sva biskupska i kanonička dobra, te u smislu bulle „De salute animarum" od 16. Srpnja 1821., kojom bje nadbiskupija gnježnjanska s biskupijom poznanjskom sjedinjena pod jednim nadbiskupom, dotirala je nadbiskupa s godišnjim dohodkom od 12,000 tal., prepošta s 1800 tal., stolnoga dekana s 1600 tal., dva starija kanonika po 1200 tal., četiri sliedeća po 1000 tal., dva najmladja po 800 tal., četiri naslovna kanonika po 100 tal., šest prebendarah po 200 tal. Za Gnjezno namješten i dotiran je jedan prelat, šest kanonikah i četiri prebendara, za Poznanj dva prelata, osam kanonikah i šest prebendarah. — Nadbiskupija gnježnjanska obsiže 16 dekanatah, 211 župnih i 11 područnih crkvah s 363 duhovnika i 294,917 dušah. Nadbiskupija pako poznanjska ima 22 dekanata, 341 župnu i 85 podružnih crkvah s 513 svećenikah i 622,467 dušah. U Poznanju je teoretično sjemenište s 9 profesorah i 99 gojenacah; u Gnjeznu praktično sjemenište s 4 učitelja i 20 klerikah. Nadbiskupija gnježnjansko-poznanjska ima sada još samo 4 katoličke gimnazije i 3 učiteljska sjemeništa, 1 samostan Filipinacah s 10 duhovnikah, 1 skupštinu Isusovacah, 3 samostana Reformatah i 16 samostanah duvnah, koje se što obukom, što njegom bolestnikah, što promatrajućim životom bave.

Iz Englezke. Od svih ministarskih častih sada je samo jedna podredjene naravi podieljena katoliku, a to je Morris solicitor-general za Irsku. — John Pope Hennessy, jedan od najvještijih zastupnikah irskih katolikah u prvašnjem parlamentu, te jedan od riedkih katolikah, koji pristaju uz odlučno konzervativnu stranku, propao je kod posljednjega izbora u dosadanjem svom izbornom kotaru. Sada će se prijaviti kao kandidat u grofiji wexfordskoj.

Iz Azije. Katolička crkva ima opet jednoga mučenika više u Tibetu. Abbé Gavro Durand, apoštolski misionar u onom predjelu, pade žrtvom svoje svete revnosti — ubijen tanetom dušmanskoga jednoga mandarina. Duranda i njegova u vjeroviestničtvu druga abbé Breta progonila je rulja svjetine, predvodjena od četiri mandarina. Idući preko jednoga mosta udari ga smrtno tane i on pade u rieku. Progonjenici baš su u onaj par svršili bili molitve za umirajuće, te dali jedan drugomu odriešenje. Tielo mučenikovo nadjoše stanovnici sela Ulca i sahraniše ga, a na grobu izmoli molitve preostali mu drug.

* Dne 7 Srpnja krenula je iz Vratislave čitava četa ondašnjih djakah na bojište, da pomognu dvoriti ranjenike. Bijaše jih više od stotine. Jedan dio ovih vrlih mladićah sastojaše se od učenikah kat. bogoslovja.

Dopisnica uredničtva.

G. J. D. u N. — Primite ovo kao namiru.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 34. U ČETVRTAK 23. KOLOVOZA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Što je crkva?

Kršćanstvo je podpuna Božja objava. Sve objave, što su učinjene prije kršćanstva, posredovane su preko otacah, kojim Bog govoraše, preko patriarkah i prorokah, dakle sgoljno ljudskim orudjem; a suprotivno kršćanska objava saobćena nam je po Sinu Božjem, koj je odsiev slave i prilika vječnoga otca. (Žid. 1, 3.) Sve starije objave bijahu nadalje na više načinah ograničene, sadržaj bijaše jim nesavršen, često samo pripravljajući a ne djelujući; tek kršćanstvom bje nam otvoren unutarnji život Boga trojednoga, za nas propisan najsavršeniji uzor života, a obezgriešenje i osvećenje ljudstva sbilja udjelotvoreno. Sve predhodne objave bješe ponajbliže upravljene samo na jedan puk; kršćanska pako imala se svim narodom naviestiti; glas njezin imao je doprieti do na kraj zemlje. (Rim. 10, 18.) Napokon prije kršćanstva bijaše čovječanstvo razklopljeno na dvie nejednake polovine: jedan veoma malen dio sačinjavahu židovi, drugi kamo veći pogani. Kršćanskom pako objavom i sredstvi, što jih sakrivaše u svom krilu, imali su se svi ljudi s Bogom izmiriti, te zajedno u jednu vjerozakonsku zadrugu i obćinu spojiti.

Dà upravo ovo jedinstvo u istoj vjeri bje glavni cilj, zašto je Isukrst došao na zemlju, bje nagoviešteno prijećem ljudske naravi, s kojom je u životno zajedničtvo s nami stupio; bje zatim jasnimi besjedami izrečeno, da osim židovah ima još drugih ovacah, koje mora dovesti, da tako sastavi jedno stado pod jednim pastirom; (Iv. 10, 16.) i konačno bje izpunjeno njegovom mukom i smrću, podnešenom ne možda za pojedince, već za sve ljude; jer Bog je toliko ljubio sviet (sve ljude), da je zanj dao svoga jedinorodjenoga sina. (Iv. 3, 16.) Ovo jedinstvo bijaše i ponajglavnijim predmetom one usrdne molitve, koju Sin Božji pred svojom težkom smrću upravi na otca. Jerbo kao što u njoj ponajprije za one moljaše, koji mu bijahu na zemlji bliži, naime za apoštole, proseći: Sveti Otče, občuvaj je u tvoje ime, koje si mi dao, da budu jedno; upravo tako moljaše i za sve ljude, nastavljajuć: Ali nemolim samo za nje, već i za one, koji će na njihovu besjedu u mene vjerovati, da svi oni budu jedno, kao što si ti otče u meni, a ja u tebi, pa tako da oni i u nas budu jedno. (Iv. 17, 11.—20, 21.) Tim dakle svekoliko čovječanstvo imalo bi biti ujedinjeno medju sobom i ujedinjeno u Bogu, imalo bi sačinjavati jedno vjerozakonsko zajedničtvo, kojemu su vidivi živalj vjerujući članovi, a nevidivo vezilo je sam Bog. Ovo pako vjerozakonsko zajedničtvo u novom zavjetu, koje je Isukrst namienio, za koje se je na sve načine brinuo, i koje je sbilja nastalo, zove se u crkvenom jeziku ecclesia, a hrvatski crkva. Ecclesia, što će reći kanoti pozivom nastala skupština, jerbo je Gospodin svoje poslanike odpravio po svem svietu, da u nju pozivaju. Naška rieč crkva (cirkva, crikva, sr. njem. Kirche) ponačinjena je po svoj prilici prema grčkoj κυριακή, jerbo predstavlja zajedničtvo s Gospodom, koj joj je glava i početnik, te prava duša njezina života.

Samo se sobom kaže, da je Isukrst svoje apoštole, koji imadoše biti ponajbliži njegovi pomoćnici, dovoljno obaviestio ob ovoj crkvi, da jo rado o njoj besjedio, te često na nju nagoviestao. Pa tako je i sbilja. Čas jasnimi riečmi, čas u slikah i prilikah predstavlja ju u razgovorih i propoviedih svojih, a tim očituje zajedno njenu narav, svojstvo, uredbu, opredieljenje i trajanje. Nalik graditelju, koj prije, nego-li stane podizat sgradu, načini osnovu, ili poput kakova učitelja, koj se

pred svojimi učenici rado služi prispodobami, kako će jim koju stvar bolje razjasniti, tako i božanstveni graditelj i učitelj pokaza u evangjeljih naris svoje crkve, a biće i narav njezinu protumači prilikami i prispodobami, nazivajuć ju sada kraljestvom, gradom, kućom ili hramom, sada ju označujuć kao njivu, gorušično zrno, kvasac, biser, sada ju prilikujuć brodu, ovčarnici, svjetiljki itd. Svi ovi nazovi zato su za nas prevažni, jerbo, ako jih pojedince izpitamo, pa onda sve skupa sastavimo, možemo si predstaviti i shvatiti podpuni pojam prave crkve Isukrstove. U to ime pokušat ćemo pobliže razmotriti sve one izraze, štono se označujuć crkvu nahode u sv. pismu.

Već se u starom zavjetu proriče, da će mesija biti kralj i posjednik velikoga *kraljestva*. U drugoj pjesmi Davidovoj govori mu Gospodin: **Zahtievaj od mene, pa kao baštinu dati ću ti narode i kao tvoje vlastničtvo zemlju do kraja.** Isto tako ukaza se Danielu u utvari sin čovječji, komu bje dana **vlast i slava i kraljevstvo, i svi narodi, plemena i jezici, da mu služe; njegova vlast jest vječna vlast, koja se neće uzeti, kao što i njegovo kraljestvo, koje nikad propasti neće.** (Dan. 7, 13. 14.) Da će Isukrst biti vladalac velikoga kraljestva, to utvrdjuje i angjeo, dočim je Mariji o njenom sinu naviestio: **Gospodin Bog dati će mu priestolje njegova otca Davida, i on će u kući Jakovljevoj vladati do vieka, a kraljestvu njegovu neće biti konca.** (Luk. 10, 32. 33.) Neposrednomu utemeljenju ovoga kraljestva prednjačio je glas vapećega u pustinji, pozivajuć ljude, da mu se pridruže: **Činite pokoru, jerbo je blizu kraljestvo nebesko.** (Mat. 3, 2.) Napokon dodje sám Isus u Galileju, propoviedaše evangjelje o kraljestvu Božjem, te reče: **Vrieme se je izpunilo, a kraljestvo Božje je blizu.** (Mar. 1, 14. 15.) Vrlo često razgovaraše se on za tim sa svojimi učenici ob ovom kraljestvu, koje hoće da utemelji, primieti, da je njim dano, te mogu razumjeti tajnu njegovu, a pomalo je i uputi, da se tim ima razumievati crkva njegova, koju si svojom krvi kupiti, te u koju svu svoju istinu i pravicu, te sve svoje zasluge uložiti hoće.

Što je dakle s ovoga gledišta smatrana crkva? Ona je kraljestvo, koje sam Bog utemelji; kraljestvo, kojega su podložnici ljudi svih miestah i vremenah, koji Sina Božjega Isukrsta kao svoga kralja priznavaju i počituju; kraljestvo, koje nije omedjašeno na njeke pokrajine, nego razgranjeno preko sve zemlje, koje neće minuti, već sveudilj trajati. Evo tako nam odkriva ova slika božanski postanak naše crkve, njenu vriednost pred Božjim licem i njenu obćenitost iliti katoličnost glede prostora i vremena. Ali nam ona pokazuje još, kolika ciena i kakove prednosti pripadaju po njoj i nam. Jerbo ako je crkva kraljestvo Isukrstovo, a Isukrst kralj i svećenik do vieka: tada smo mi, članovi ove crkve, a u tom nas utvrdjuje i sv. Petar, (I. 2, 9.) rod odabrani, kraljevsko svećenstvo, puk osvećen. Tada smo dionici slave i veličanstva našega nebeskoga kralja, te možemo s otajstvenom objavom reći: **Ti si nas Bogu našemu učinio kraljeve i svećenike, i mi ćemo vladati svom zemljom.** (Apok. 5, 10.) Tada ćemo i mi kao kraljevi jednoč nositi krune, pa možemo jur sada s apoštolom Pavlom gojiti radostnu nadu: **U ostalom čeka me kruna pravice, koju će mi dati Gospodin, pravedan sudac.** (II. Tim. 4, 3.)

Zato je sbilja crkva nješto veličanstvena i uznosita, te nadkriljuje sva zemaljska kraljestva ovoga svieta zajedno, jer nijedno od njih neima postanak svoj od Boga, nijedno neće trajati do vieka, nijednomu nije Sin Božji neposredni kralj! A koli odlična čast pripada nam, ako smo pravi i živi članovi ove crkve, te ako Isukrsta usrdno priznajemo, da vlada u kraljestvu dušah naših! Tada nam je veselo uzkliknuti sa psalmistom: **Ala visoko su čašćeni tvoji prijatelji, o Bože, a jako je utvrdjena prednost njihova.** (Ps. 138, 17.)

Nije crkva manje slavna, niti su manje srećni oni, koji joj pripadaju, uzmemo-li na oko drugu sliku, pod kojom nam ju Gospodin predstavlja. Kao što ju nazva kraljestvom nebeskim, tako o njoj reče, da je na briegu stojeći *grad*, koj nemože ostati sakriven. (Mat. 5, 14.) Ovako crkvu označuje i sv. Pavao, govoreći vjernikom: **Dodjoste k brdu Sionu, ka gradu živoga Boga, k nebeskomu Jeruzalemu.** (Žid. 12, 22.) A osobito rado se ovom slikom služi sv. Ivan, nazivajući crkvu **gradom Božjim**, (Apok. 3, 12.) **novim Jeruzalemom**, štono s neba snidje od Boga, ili **svetim gradom**, komu zapovieda Gospod gospode. (Ibid. 11, 2.)

Šta sliedi iz ove slike? U svakom gradu ima mnogo žiteljah, koji su svi medju sobom sdruženi, te čine jednu gradjansku obćinu. Tako dakle sačinjaju i članovi crkve samo jedno zajedničtvo. No crkva je grad Božji i sveti grad; dakle su i njeni članovi gradjani Božji, gradjani sveti, zašto i piše apoštol Efežanom: **Niste vi više tudjinci i gosti, već sugradjani svetih.** (2, 19.) Nadalje grad ovaj sagradio je Bog, on je njegov mili, jedino mu dragi grad; radi toga valja i svim ljudem nastojati, da postanu gradjani njegovi, jerbo se inače nebi dopadnosti Božje uživati mogli. Na-

Digitized by Google

pokon ovaj grad leži na glavici, te ga može svatko vidjeti; prema tomu dakle crkva nije, kako tvrde njeki novotari, nevidiva, već vidiva zadruga, zajednica i općina pravovjernikah. Pa kada se pravo gradjanstva kojega zemaljskoga grada toli visoko cieni, da se podieljenje začastnoga gradjanstva smatra kao osobito odlikovanje, kolika čast ide katolika, koj sbilja nebesko počastno gradjanstvo posjeduje.

Prelazimo na drugu priliku. Onaj isti apoštol, koj nam reče, da smo sugradjani svetih, kaže nam, da smo ukućani Božji. Pa zašto? Jerbo smo — tako piše — sagradjeni na temelju apoštolah i prorokah, čemu je sam Isukrst kamenom-uglovnjakom, kojim se spaja čitava sgrada, te se uzdiže sveti hram u Gospodu, u kom ste i uzidani kao stan Božji u duhu. (Ef. 2. 20. et seqq.) Svi smo mi dakle ukućani Božji, svi članovi jedne porodice, kojoj je vrhovnim gospodarom sam Bog, prema komu stojimo u odnošaju djetinstva. Crkva naša nemože nikada propasti, jerbo je kuća, koja nije sagradjena na piesku, već na nepokolebivom temelju, komu je uglovnjakom Isukrst. Crkva je naša apoštolska, jerbo su joj temeljni zidovi apoštoli. Ona je sveta, jerbo je stan Božji. Zato se i zove hram, hram živoga Boga, hram duha svetoga. Nije dakle ona samo puko ljudsko družtvo, već je družtvo Božje i zajedno ljudsko družtvo, jerbo Bog u njem prebiva, jerbo njim upravlja Duh sveti i vodi ga stazom istine. Radi toga piše isti apoštol: Vi ste hram živoga Boga, kako govori Bog: U njih ću prebivati; ja ću njim biti Bogom, a oni će biti pukom mojim. (II. Kor. 6, 16.)

Ali još uzvišeniji pojam imat ćemo o crkvi, uzmemo-li u obzir, da kao što se ona naziva hramom Božjim, isto tako i tielo Isukrstovo, koje primi kod upućenja, on sam označuje kao hram, dočim veli židovom: Srušite ovaj hram, pa ću ga opet za tri dana sagraditi. (Iv. 2, 19) Odtale se izvodi, da medju Isukrstom i njegovom crkvom postoji onakov odnošaj, kakov medju slovom i ljudskom naravi, koju uze na se. Isukrstovo čovječtvo jest kanoti hram, u kom sve obilje njegova božtva tjelesno prebiva; (Kol. 2, 9.) s toga je na njem nješto vidiva, tielo, i nješto nevidiva, božtvo, ali oboje, božanska i čovječja narav, tiesno i nerazstavno sdružena u jednu osobu. Istim načinom treba dakle da i u crkvi razlikujemo, što je vidivo, zajedničtvo vjernikah, i što je nevidivo, milost i zajedničtvo s Isukrstom i Duhom svetim, koji u njoj prebivaju.

Tko dakle hoće da valjano shvati biće i narav crkve, njemu se je čuvati trijuh zabludah, kojim se treba kloniti i glede osobe Isusove. Ebionićani bješe osudjeni, jerbo su Isukrstu poricali božtvo i smatrali ga sgoljnim čovjekom; jednaka sudbina postiže Nestorijance, jerbo su božtvo i čovječtvo razstavljali, te tako od jednoga dva Isukrsta načinili; napokon bude i monophysitizam zabačen, koj je božansku i ljudsku narav Isukrstovu pomeo u jednu. To isto valja i o crkvi. Prvo nesmie se ona smatrati kao puka ljudska zajednica; drugo nevalja ono, što je u njoj vanjsko i čovječje, razstavljati od unutarnjega i božanskoga, te tako dvie crkve, jednu vidivu a drugu nevidivu, razlikovati; napokon treće nesmie se u njoj ono, što je božansko, s ljudskim tako pomesti, da posliednjega sasvim nestane. Ove tri bludnje o crkvi obnoviše, kako je poznato, reformatori 16. vieka, dočim su ili Božje utemeljenje i upravu crkve zabacili, ili nevidivu i vidivu crkvu, ili napokon samo crkvu svetih prihvatili. Sve to nije istinito. Samo onaj misli pravo, koj u crkvi nazire zajedno Božji i čovječji zavod. Jerbo kao što Isukrst nije samo Bog, a nije ni samo čovjek, već skupa Bog i čovjek; tako i crkva njegova nije izključivo božanska, ili izključivo ljudska, nego zajedno božanska i ljudska, na koliko je vanjsko zajedničtvo vjernikah kanoti hram, u kom duh Božji sveudilj prebiva, te ga uzdržava i oživljuje.

To će nam još jasnije postati, kada s tim uzporedimo još drugu priliku crkve, koja se poimence u poslanicah sv. Pavla često napominje; naime u njih se označuje crkva kao *tielo*, kao tielo Isukrstovo, a vjernici se nazivaju *uda Isukrstova*. Kao što na tielu ima mnogo i različitih kotrigah, kojih svaki svojim posebnim načinom djeluje, ali ipak svi zajedno čine jednu cjelost, jerbo samo jedna glava vlada svim tielom, a jedna duša, jedan duh ga oživljuje; tako broji i crkva mnogo i različitih članovah, koji posebne svoje poslove opravljaju, dočim su jedni odredjeni za apoštole, drugi za pastire i učitelje, opet ini za ovce i učenike; ali svi unatoč tolikoj razlikosti sastavljaju samo jednu općinu, kojoj je glava Isukrst, a duša duh i život Isukrstov, koj ju kao duhovno i otajstveno tielo uzdržaje svezami svoje rieči i svojih milostih, svoga nauka i svojih svetotajstvah, na usavršenje svetih, na vršenje službe i na gradnju tiela Isukrstova. (Ef. 4, 12.)

Dakle, kako već prije natuknusmo, u crkvi ima sbilja nješto vanjskoga i vidiva, i nješto unutarnjega i nevidiva. Vidivi i vanjski su članovi, vjernici, a nevidivo i nutarnje je prebivanje Isukrstovo u njoj. Al kao što življenje duše, akoprem je sama sobom nevidiva, ipak se u tielu na toliko vidivo pojavljuje, jer bi bez nje tielo bilo mrtvo, niti bi rasti, niti djelovati moglo; upravo tako očituje se i Isukrst u svojem mističnom tielu i

Digitized by Google

dokazuje, da u njem sbilja prebiva, svimkolikim životom crkve, njenim čudnovatim razširenjem i uzdržavanjem, njenim uticanjem na ljudsko družtvo, njenimi sbilja svetimi članovi, njenim doista božanstvenim djelovanjem na spas dušah. Odtale samo se sobom kaže, da crkva nije mrtvo, već živo tielo, nije puko ljudsko, nego božanstveno-ljudsko zajedničtvo, i da neživi samo naravnim, već i vrhunaravnim životom; jerbo ona je kanoti posuda, napunjena milostmi i blagoslovi iz neizmjernoga blaga ljubavi Isukrstove, ona je tielo, koje proniče božanska životna snaga.

Odtud se izvodi još nadalje, da crkva nemože nikad popustiti od vjere i ljubavi, jerbo je glava njezina vječna istina, i sama ljubav, te da nikada nije prosto od nje se odlučiti pod izlikom, kao da je zalutala s puta istine; dapače svako odciepljenje od nje zajedno je i razstava od njene glave, od Isukrsta. Dà još više drugih važnih posljedicah iztiče odtale. Ako je crkva tielo Isusovo, onda stoji ona prama njemu u jednakom odnošaju, kao što primljena ljudska narav napram njegovoj božanskoj osobi. Ali Isukrst je upućenjem našu narav ozbilja tako primio, da ju je nerazstavno spojio sa svojom božanskom naravi i osobom; drugo, u njega su obje naravi tako spojene, da je samo jedan Bog-čovjek Isukrst; napokon treće, on je ljudsku narav tako primio u jedinstvo svoga božtva, da niti njegovo čovječtvo nije podobno bilo zabluditi ili sagriešiti, dapače da je dionikom postalo njegovih božanstvenih svojstvah, te tim se usposobilo za jedino moguće orudje, da s nami u zajedničtvo stupi, te izvede djelo spasenja: S l o v o p o s t a d e t i e l o m, i p r e b i v a š e m e d j u n a m i. Ali, kako rekosmo, crkva je tielo Isukrstovo. Što odtud sliedi?

Sliedi ponajprije, da se crkva nemože od Isukrsta odciepiti, već da nerazstavno ostaje s njim sdružena, zašto Pavao, govoreć o jedinstvu ženitbe i o zajedničtvu života medju mužem i ženom, dodaje: O v o o t a j s t v o v e l i k o j e, a l i j a k a ž e m u I s u k r s t u i c r k v i, (Ef. 5, 32.) naime, koji su tako nerazstavno spojeni, kako treba da bude kršćanska ženitba. Sliedi drugo, da samo jedna prava crkva može biti, koja je tako tiesno sdružena s Isukrstom, da tko nju sluša, sluša i Isukrsta, a tko prezire nju, prezire i Isukrsta. Sliedi treće, da Isukrst u crkvi i po crkvi neprestano medju nami prebiva, po njoj sveudilj ljudem podaje plodove stečene djelom spasenja, po crkvi uči ljudstvo svaku istinu, od griehah ga čisti i odriešava, te vodi k vječnomu spasu. Gle kršćanine, koli je divna i uzvišena tvoja crkva! Ona je tielo Isukrstovo, zajedničtvo mnogih udah, u kojih se Isukrst pojavlja i svoj život razvija, gdje medju ljudmi vazda prebiva, uviek kao Spasitelj djeluje, svaku istinu uči, od verigah robstva oslobadja, pravednošću nadariva, svojim duhom napunjuje i do vječne krune vodi. Radi toga svetim udivljenjem oduševljeni moramo s otajstvenom objavom uzkliknuti: G l e č a d o r a B o ž j e g a m e d j u l j u d m i! O n ć e k o d n j i h p r e b i v a t i, o n i ć e b i t i n j e g o v p u k. a s a m B o g b i t i ć e s n j i m, b i t i ć e n j i h o v B o g. (Ap. 21, 3.) Zato je srećan i presrećan svaki, koj je član ove crkve, a po njoj i udo tiela Isukrstova. Ali prema tomu valja i što usrdnije ljubiti crkvu; j e r b o n i t k o, kaže apoštol, n i j e j o š m r z i o s v o j e p ù t i, n e g o j u h r a n i i n j e g u j e k a k o n o I s u k r s t c r k v u. (Ef. 5, 29.) Radi toga treba točno poslušati sve njene zapoviedi, jerbo se u tielu oko, uho, ruka i noga, u kratko svako udo mora pokoravati glavi. Napokon treba da svi medju sobom budu sdruženi u djelotvornoj ljubavi, jerbo, kako primjećuje isti apoštol, (I. Kor. 12, 21.) oko nesmie reći ruci: Ja mogu biti bez tebe; a glava nesmie reći nogama: Netreba mi vas; i jerbo je izvan toga ova ljubav najjasniji dokaz, da smo prava uda Isukrstova, kako je sam kazao: N a t o m ć e s v i s p o z n a t i, d a s t e m o j i u č e n i c i. a k o s e b u d e t e z a m j e n i t o l j u b i l i. (Iv. 13, 35.)

(Ostatak drugi put.)

Sadanje stanje katoličke crkve i ostalih vjeroizpoviedih u svetoj zemlji.

(Nastavak.)

Izostavljamo više obaviestih prvoga odsjeka, jer nisu obćenite važnosti, pa prelazimo na odsjek drugi, štono je nadpisan:

L a t i n s k o - k a t o l i č k a ž u p a.

Katolička obćina latinskoga obreda broji u Jeruzalemu ljetos 1335 dušah, koje su u župnom obziru povjerene neposrednoj skrbi otacah franjevacah. Već od više stoljećah utjelovljena je župa glavnomu samostanu k sv. Spasu, kojega predstojnik, zajedno i čuvar sv. zemlje, sada je veleštovani ot. Serafin Milani, rodom iz Modene. Njemu su podčinjeni svi samostani i hospicija u Judeji, Galileji, Siriji, dolnjem Egiptu i na Cipru, njih dvadeset i sedam na broju. Izuzamši hospicij u Bajrutu, opravljaju otci ovoga reda svuda, gdje god stanuju, i župničku službu pod velepastirskom upravom patriarke, kao ordinarija jeruzalemske biskupije i apošt. delegata za Siriju, a u Misiru (Egiptu) pod nadzorom biskupa antiphelisкoga in partibus, monsignora Paška Vuičića. Za sva dušobrižnička mjesta prediaže dotičnike ot. čuvar, a na njegov predlog daje jim duhovnu vlast i namješća jih kao kurate ordinarijat. Župa u Jeruza-

Digitized by Google

lemu ima dva duhovnika, ot. Bernardina i ot. Matiju. Služba Božja obslužava se po obćenitom obredu rimske crkve, a propoviedi, katekeze, križni put i druge pučke pobožnosti drže se u obće u pučkom arapskom jeziku; i blagdani svetkuju se po grgurskom koledaru, a sada smiju i zvona slaviti.

Župnu učionu polazi 85 dječakah, a njom upravljaju dva arapska svjetovnjaka. U višjih razredih uče dva redovnika učenike talijanski i francezki jezik takovim uspjehom, da urodjeni katolici obično govore i talijanski, a francezki razumiju. Pouka ženske mladeži povjerena je sestram sbora sv. Josipa. Potrebite školske knjige dobivaju učenici iz misionske tiskarne, što se nahodi u samostanu sv. Spasa, a siromašnoj djeci daje se i hrana, a kadšto i odjeća.

Ostali redovnici čine službu na koru i kod bogoslužja u svojoj crkvi i izvan nje. Jerbo svaki dan čita se sv. misa i u špilji smrtne muke Isusove kod Gethsemania, u kapeli bičevanja, i u kapeli bolne Majke Božje izvan crkve sv. groba. Kod osobitih prigodah dopušteno je latincem služiti sv. misu i na drugih mjestih, naime na Spasovo na maslinskom briegu; na drugi dan Duhovah u kući Kajfinoj na Sionu, koja je sada jermenska nesjedinjena crkva; na mučilištu apoštola sv. Jakova starijega, gdje sada stoji glavna crkva nesjedinjenih Jermenah, na 25. Srpnja; napokon na grobu Lazarevu u Bethaniji u petak poslie četvrte nedjelje korizmene i na imendan sv. Mandaljene, dne 22. Srpnja. Ali za to mora se svaki put od vlastnika crkve kupiti dozvolja.

Od samostana spasovskoa odvisno postoji i tamni samostanić uz crkvu sv. groba sa šest svećenikah, koji su na tri mjeseca tamo zatvoreni, čuvaju preslavni grob Spasiteljev, uz njega i na Kalvariji u kapelah bogojavljenja i križeva vrše svaki dan službu Božju, slušaju izpoviedi hodočastnikah, diele jim presv. pričest i spasonosnu pouku. Svaki pobožni putnik žali nepodobštinu, što je stranim kao i domaćim kršćanom svih vjeroizpoviedih u vlastitu njihovu svetinju moguće unići samo s dopuštenjem turakah, koje za svaki pojedini put ot. čuvar ili dotični patriarka izhoditi mora, a još se i vratarom ulaznina platiti ima; pa ta nevolja postoji kako prije, tako i odposlje krimskoga rata. Nemanje mora se na žao dati svakomu romaru, što bez očite pogibelji za život nemože na grobu Isusovu dulje moliti, jer razpucano trulo bliže je danas provali, nego-li bijaše pred posljednjim parižkim mirom. Ali tko da tu pomogne? Grci su u novije vrieme, i to prigodom razsvjete, koja bje odredjena na čast sadanjemu sultanu, zasjednuvšu na priestolje, svojim troškom usadili križ na malo trulo crkve sv. groba; tomu se svi kršćani raduju, ali bi još više žalili, kad bi, kako poslie požara god. 1808., Grci na jednoč i veliko trulo sagradili i izključivo za sebe posvojili, za što jim nemanjka sredstvah. Protector noster aspice Deus!

Sliedeće poglavje ima za predmet

Patriarkalno sjemenište.

Odtud vadimo ovo na obaviest.

Da se novorodjenom hierarkijom u Palestini postignu željeni uspjesi, trebalo je misliti na uzgoj urodjenoga svećenstva. To učini patriarka bez otezanja, i podigne patriarkalno sjemenište, koje je pôdrugu uru od Jeruzalema, a 20 časovah od Bethlehema udaljeno, te na glavici u sried maslinah ima krasan i zdrav položaj. Podizanje crkve kao i sjemeništa naidje kod grčkoga razkolnoga pučanstva od 3000 dušah na najveće težkoće, dà dodje i do male pobune, kod koje dopane ranah jedan misionar, a patriarka sam, da se zakloni od zlostavljanja, pobježe u Jaffu. Ovo sjemenište na radost je patriarki, a nada crkvi jeruzalemskoj. Zavod kao i uzgajanje domaće mladeži povjereno je svjetovnim duhovnikom, kojim je vriednim predstojnikom kanonik Vinko de Bracco. U ovaj par ima sjemenište 28 gojenacah, sve samih Arapinah, najvećma rodom iz Jeruzalema. Gojenci navršivši osam godinah primaju se bezplatno u sjemenište, gdje dobivaju ne samo prehranu i izdržavanje, nego i duhovni uzgoj i pouku.

Školska godina počima 16. Listopada, a dočima koncem Srpnja; svaki gojenac mora se oko Uzkrsa i na koncu godine podložiti polugodišnjemu izpitu. Javno dieljenje nagradah obavlja se vazda u prisutnosti patriarke. Sjemenište posjeduje i priličnu knjižnicu, koja je s većine postala darovi iz Francezke. Svi nauci predavaju se talijanskim jezikom. Da se s nauci spajaju i shodna duhovna vješbanja, samo se sobom razumije. Kod svečanoga bogoslužja čine seminarci podvorbu.

(Nastavit će se.)

Kolera.

Kako je kolera u naše vrieme opet se pojavila na više stranah Europe, a po imenu počela moriti po onih sjevernih predjelih naše carevine, gdje je nedavna biesnio krvavi i nesrećni rat, bojat se je, da se taj nezvani gost, koj inače rado prati veliku vojsku, s vraćajućimi se s bojišta vojnici nesvrati i u našu domovinu. Dapače reć bi, da nam je već na domaku; jerbo, kako čujemo, pojavila se je ovih danah kolera u Zidanom mostu. Neće indi biti u nevrieme i suvišno, ako i naš list donese o strahovitoj ovoj bolesti kratku obaviest. Mislimo, da će ona dobro doći osobito duhovnikom na selu živućim, gdje nemogu odmah, kad uztreba, imati liečničke pomoći; a ako ova u koleri nedodje što brže, smrt je gotova. Za takove slučaje valja znati, čim čoviek sebi i drugim, bar dok liečnik dodje, pomoći može.

Čuveni njemački liečnik i profesor Bock u Lipskom sudi o koleri ovako: Kolera nastaje tim, što

Digitized by Google

se u jedan mah stane raztvarati u čovjeku krv, i to tako, da njene vodene čestice naprasno iz krvi prelaze u želudac i crievnu jažu (Darmkanal), a odavle što bljuvanjem, što stolicom idu napolje. Tekućina ova sivkasta je poput vode od pirinča (riže). Čim se dulje izlučuje ova voda iz krvi, tim biva deblji ostatak krvi, tim tromije ona teče i kolâ; toplina se prestane razvijati, krajevi tiela budu mrzli, modri, nastupe grčevi, srce i bìlo kucaju sve slabije, tako da se napokon niti osjetiti nemogu, a konačno nadodje smrt. Još se nezna pravo za uzrok, s koga se krv tako naglo raztvori, a i medicina nije dosad obrela lieka, kojim bi joj se naprečac doskočilo. Znano je, da ima vrlo različitih načinah, kojimi se kolera lieči, ali sve su to samo pokusi, a nijedan se nemože pohvaliti sjegurnim uspjehom. Razložit način lječitbe, jerbo je prema naravi bolesti, jest svakako ovaj: Tko s kolere oboli, neka odmah legne u krevet, neka se toplo pokrije, pa stane što više vruće vode piti, da se je što prije i što više krvi primieša, a ova tim razriedi i u žilah židčija postane. Ako je srce već slabije i polaganije kucati počelo, da se ono uzbudi, neka se vodi primieša nješto žestokoga pića, bilo kakovo god. Ali vodu treba piti neprestano. Za ugasit nutarnju vrućinu neka bolestnik gutne kadšto nješto mrzla biela piva. Tako se ima postupati, dok nepopusti bljuvanje i proliev (lijavica), a to će biti, kako izkustvo zasvjedočava, svagda, kada se razloženi način odmah upotriebi. Ali tim nije još uklonjena pogibelj. Mnogi preboli koleru, pa ipak umre, ako se neizvede mokraća, što se je nabere, jer, dok bolest traje, nepušta se voda. I za to treba piti što više kropa, koj laglje procuri kroz bubrežne cievčice. Čim bolestnik stane mokriti, može se uzeti, da je izbavljen. Dakle je pri tom paziti, da se vruća voda u što većoj mjeri pije, i da se to dotle nastavlja, dok s prestankom bljuvanja i lijavice neizadje iz bolestnika i mnogo mokraće. Mlohavosti, što preostane izza preboljele kolere, može se najbrže doskočiti užitkom jake govedske juhe, priesnih jajah i dobra mlieka. Nu prije svega treba nastojati, da se predusretne i preprieči ova bolest, a u tom pogledu uvješbao sam ja mnogim izkustvom, da nije s kolere nitko obolio, tko je odmah, čim se bolest pojavila, nosio oko tiela širok pojas od flanela, osobito pako po noći. Nitko od onih, koji su ovakov pojas nosili, nebje napadnut od kolere, a nenaidjoh na nijednoga bolestnika, koj bi takov pojas nosio bio. Zrelo voće držim da je slobodno jesti, dàkako umjereno, kao što svagda, jerbo umjerenost u svakoj stvari jest majka zdravlja. Dotle Dr. Bock.

Za obranit se ovoj pošalini, po jednoglasnom sudu liečnikah važno je i potrebito, da se pročiste zahodi. Najbolji tomu način jest ovaj. Uzmi jednu funtu zelene galice (Eisenvitriol), razmrvi ju što sitnije, uspi u $^1/_2$ vedra (akova) tople vode i u njoj kroz njekoliko časovah dobro razmuti, pa ovu smjesu polagano izlij u zahod tako, da će teći uz strane žlieba ili cievi. To valja svakih osam danah ponoviti, a kod veće porabe zahoda i češće te u većoj mjeri.

Još ćemo priobćiti, što je nedavna objavio Dr. Julio Althäus, liečnik kraljevske bolnice u Londonu. U našem podnebju, kaže on, neima kolere bez prediduće lijavice. Ako se ova za vremena ustavi, nemože se razviti kolera. Ali jerbo ova predhodna lijavica kadšto samo kratko vrieme traje, a mnogi od onih, koji ozletrbe t. j. dobiju proliev, propuste s nemarnosti to za vremena prijaviti, sbog toga ima se nastojati, da se i ovaj proliev preprieči. Radi toga, čim se doglasi prvi pojav kolere (u vojsci), neka se bez otezanja svakomu momku, ma bio i sasvim zdrav, dade svaki dan po jedna drahma ljekarski preriedjene sumporne kiseline (Acidum sulphuricum dilutum) u malo vode, što je prije kuhana. To bi se imalo redovito s obroci dieliti. Ako se ipak pojavi lijavica, neka se dotičniku dade smjesta 20 kapljah driemačkoga moka (Tinctura opii), a to se ima opetovati za dvie tri ure, ako lijavica prestala nebi. S ova dva prosta, cjena i lasno prienosna lieka može se krateljska rednja prepriečiti, a, ako se je pojavila, utušiti. Ako se sumpornoj kiselini doda malo ruma ili konjaka, bit će ona ljudem povoljnija, a prijat će to i želudcu. Acidum sulphuricum aromaticum britanskih ljekarnah, izvrstni je preparat za ovakove svrhe, a ima u sebi osim sumporne kiseline prepečene vinovice (spirita), nješto korice (cimeta) i gjumbira.

Viestnik.

Iz Zagreba. Visoki rodjendan nj. c. k. apošt. veličanstva proslavljen je u našem glavnom gradu običnim svečanim način om. U prvostolnoj crkvi bijaše svečana služba Božja s ambrozianskom zahvalnicom, koju je glavom ovršio uzoriti gospodin stožernik nadbiskup, a pribivali su joj sa svjetlim banom na čelu svakoga reda dostojanstvenici, činovnici, častnici i mnogo ostaloga svieta.

— Na Kraljevo t. j. na blagdan sv. Stjepana kralja došlo je u Zagreb i ove godine množtvo puka ne samo sa svih stranah Hrvatske, nego vidjelo se i više slovenskih naših susjedah iz obližnjih predjelah Kranjske i Štajerske. Već u oči blagdana mnogo je pobožnoga svieta bilo u prvostolnoj crkvi, a sutradan imalo je više svećenikah puno posla izpoviedanjem mnogobrojnih pokornikah. Svečanu sv. misu i večernicu služio je glavom uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup.

— Na papinski državni zajam od god. 1866. podpisaše u kotaru gornjo-varaždinskom: g. Stjepan Vuković, podarcidjakon i župnik ivanečki, za sebe 500 fran.; g. Dragutin Forkl, župnik maruševečki, za kapelu sv. Roka

Digitized by Google

u Druškovcu 500 fr.; g. Mijo Bešvir, župnik petrianečki, za kapelu sv. Kate u Novoj-vesi 500 fr.; g. Janko Vuković, župnik vinički, za kapelu sv. Jelene u Vinici 500 fr. Ukupno 2000 franakah.

Iz Rima. Dne 6. Kolovoza bijaše tajni konsistorij, u kom je sv. otac držao alokuciju. Istom prilikom prekonizirani su: 1. msgr. Harcus, nadbiskup diabekirski, za patriarku antiokijskoga (sirkoga obreda) s plaštem; 2. msgr. Checa za biskupa ibarskoga u Ecuadoru; 3. msgr. Paško Vuičić za apošt. vikara u Bosni; 4. msgr. Ciurci za apošt. vikara u Egiptu i Arabiji.

— Piše se iz Rima, da je sv. otac dne 4. Kolovoza predsjedao izvanrednoj skupštini kardinalah, u kojoj se je viećalo o položaju papinske države. Očekiva se odlučan korak, koga će papa posebnom enciklikom objaviti. — U crkvi franjevačkoj držao je sv. otac važan govor. Nagovarao ja mladež, da se kloni prevratnim strastim, a za tim je pozvao na molitvu za kralja Viktora Emanuela, da prestane raditi proti vjeri. — Biskupija algirska povišena je na nadbiskupiju.

Iz Njemačke. Obično se premalo pazi na uticaj framazonskoga reda na politiku. Dapače ima spisateljah, koji očito tvrde, da je ovo tajno družtvo bar u Njemačkoj dosta nevine naravi. Mi nismo nikada toga vjerovali. Dogodjaji potvrdjuju, da smo imali pravo, bojeći se obće škodljivosti slobodnih zidarah. I drugi pripisuju uzrok, što su Prusi toli brzo napredovali, ne samo dugoj pripravi i silovitosti, nego i potajnim spletkam izdajicah narodne stvari. O tom piše njetko u „Mondu" iz Njemačke: Kralj hanoveranski bje kod kuće izdan; hanoveranska vojska bje od Bavaracah izdajnički ostavljena; postupak Badenske doprinese najviše tomu, da je 8. voj bio paralizovan. A tko su te izdajice? i gdje su? U Hanoveranskoj nebijaše jih mnogo, ali žalibog bijahu možni; jerbo su razpolagali sa svim strelivom, a prije neprijateljštine imali su vrhovnu upravu vojničkih stvarih u svojih rukuh. U Bavarskoj i Badenskoj nemogu se vlade izviniti. Treba primietiti, da svuda, gdje su se ova izdajstva dogodila, bijaše framazonah, i da broj i važnost izdajstvah bijaše vazda prema broju pristašah velikoga iztoka. Ništa nije naravnije od toga, jerbo je veliki meštar iztoka u Njemačkoj, koj ratuje. Tko je ono, što se je istom u Njemačkoj sbilo, mogao i hotio s bližega motriti, mora biti uvjeren, da su svi ubogi vojnici savezne vojske u pokrajinah, u koje su Prusi navalili, od graduiranih framazonah predani vojničkoj ovrhi te iste države. Ovi framazoni stajahu kao zidari pod zapoviedju vladara, koj poduze upropastiti njihove zakonite vladare, a oni nebirahu dugo medju svojom službenom prisegom i zakletvom, položenom u loži. — Ovomu dopisu francezkih novinah dodaje „Deuts. Volksblatt:" Mi sami nadjosmo posljednjih danah priliku, da s takovimi, koji su poznati kao „braća," izmienimo svoje političke nazore, ili da čujemo njihovo mnienje o naših njemačkih stvarih, pa se uvjerismo i ovdje, da su oni prijatelji Pruske a neprijatelji svoje užje domovine. Kod nas nije za dlaku bolje, nego-li u Talijanskoj; kralj pruski bio je dosad u svemu vjeran sninak kralja Viktora Emanuela, a valjda će to biti i u buduće. Zato kao što od mlade Italije, tako nemožemo niti od Pruske ničemu nadati se to za njemačku otačbinu, to za katoličku crkvu.

Iz Pruske. O djelovanju vjerozakonskih družbah u pruskoj vojsci ima protestantski „Köln. Ztg." ovaj dopis: „Djelovanje, što ga protestantski johanitski i katolički maltezki vitezi te s njimi u plemenitom savezu združene diakoniske i sestre milosrdnice opet, ili bolje da rečem, u mnogo većem obsegu, kako g. 1864. u šlezvig-holšteinskom ratu razvijaju, kao što to i ogromni razmjeri sadanje svjetske borbe zahtievaju, vrlo je blagoslovno; o tom sam se opet nanovo stotinami primjerah glavom osvjedočio. Bez svake pripomoći od strane države, samo svojimi silami skupivši novce, ovi su redovi sada opet podigli bolnice, u kojih mnogo stotinah častnikah i vojnikah nadje što bolji doček, te po mogućnosti ublaženje svojih bolih i oporavu zdravlja. Nisu-li to već uspjesi, pred kojimi bi svaka poruglјiva kritika osramoćena zaniemiti morala? A nezaslužuje-li najveće priznanje, kad se ovi vitezi, većinom već stariji, najvišjim stališem pripadajući muževi, dobrovoljno iz krila svojih porodicah i iz svoga djelokruga, te svim lastim udobna života otmu, da čitave tjedne od bolnice do bolnice hite, nezdrav bolnički zrak dišu, često glavom obične poslužničke poslove opravljaju (ja sam to na svoje oči opetovano vidio), te mnoge one neugodnosti, što jih prohodni vojni život u ratu neuklonivo sobom donosi, s radostnom revnosti i neželeći za to niti najmanje nagrade kakove god vrsti, podnose? A tekar ove pobožne sestre, protestantske kao i katoličke vjeroizpoviedi, jerbo se oboje u tom natječu na jednaki, najplemenitiji i najradostniji način, koje bez straha najteže, najružnije, a sbilja često i najgnjusnije poslove opravljaju, stanuju neprestano u vojnih lazaretih, koji su ne riedko pogubnim kuživom napunjeni, a nemare za napore, trude, i požrtvovanje, samo da muke ubogih bolestnikah ublaže, a bolno trzanje ljubeznom rukom utaže — ima-li od ovih većih primjerah plemenita srca i požrtvovanja sama sebe? Kako visoko, kako neizmjerno visoko stoje sve ove čedne, sebe same žrtvujuće, od svake osobne taštine sasvim udaljene pobožne sestre iznad svih naših elegantnih, odlično se gradećih pomodnih gospodjah velikoga svieta, ili iznad mnogih izpraznih, sebi se dopadajućih ženskinjah i bezbrojnih spisateljicah, koje misle, da su Bog zna kako sjajne usluge učinile čovječanstvu, i da se njihovim djelom vaskolik sviet divi

mora, ako su po koji benasti i frivolni roman napisale! Ali kakovo priznanje nalaze ovi johanitski i maltezki vitezovi sa svojimi sestrami kod svih vojnikah, kako je drago i najsirovijim ljudem, čim bieli pojas s crvenim križem ili drugačije redovničko odielo zagledaju! Sbilja u srce dira čovjeka videć, kako kadšto nješto dvolične vojničke pjesme zašute, ili kako od dugotrajnih hodah izmučeni vojnici ustaju, da razpreme mjesto, kada se ove pobožne sestre približnju. Nijednomu generalu nedaju vojnici veću, tako od srca dolazeću počast, kao što ju često ovim priprostim, smjernim, svojim poniznim ponašanjem tiho se vladajućim pobožnim sestram sasvim od svoje volje ukazuju."

Iz Vratislave. Težko osumnjičeni knez-biskup vratislavski izdao je malo prije, nego što su se okrvile vojske, na svoje duhovničtvo pastirsku poslanicu, u kojoj dolazi i ova opomena: „Upravo u očigled strahovitoga rata, kojega bojazljivo očekivanje kao zadušljiva omara prije silna potresa duše tišti, srca razpaljuje, duhove zabunjuje, strasti potiče, — upravo sada treba više no ikada, da ne samo dužnosti Vašega svetoga zvanja kao duhovnici, nego i Vaša držanstva kao državljani što savjestnije vršite, te riečju i primjerom malodušne ohrabrite, bojazljive umirite, razdvojene pomirite, te iz svih silah nastojite pobuditi i razširiti ono razpoloženje duše i srca, koje nas čini spremne, da dragovoljno svoje dobro žrtvujemo dobru obćenomu. Poznato nam je dobro, da su mnogi od vas klonuli duhom, a sve Vas da je obhrvala težka tuga radi nečuvenih sumnjah i klevetah, štono su ovih danah proti nam, Vašem biskupu, i proti Vam poljubljena braćo izmišljene i razglašene, a i još se izmišljaju i razprostiru. Ali molimo Vas, neklonite duhom i nedajte se smesti ovakovimi izkustvi, kakova su crkvu i njene službenike u svako doba pratila; mislite radje na uzvišene uglednike, koje da nasljedujemo, sveudilj nas opominje naša sv. majka na putu našega duhovničkoga života i poslovanja, — uglednike, koji bijahu veliki svojim neumornim djelovanjem, veći još svojom poniznom mukotrpnošću, a najveći ljubavlju, koja, kako kaže apoštol — sve podnosi, sve vjeruje, svemu se nada, sve trpi. Što su teže i nepravednije uvrede, koje morate trpljeti, tim vjernije i revnije nastojte i starajte se: da vazda i svagdje činite dobro, uzbijate zlo, a uz istinu i pravicu bez straha pristajete, da oni, koji Vas biede zločinstvi, vide Vaša dobra djela, te slave Boga u dan izkušanja."

Iz Bruselja. Kralj s kraljicom počeše obilaziti zemlju, te se dne 16. Srpnja s mnogobrojnom pratnjom zaputiše u Lutih i Viv ers. Prvi ovaj kraljevski pohod upotriebi belgijski liberalizam, vjeran svomu značaju, koliko se više moglo na stranačke demonstracije. Kao što prije u Gentu, tako sada u Lutihu nebješe k svečanostim pozvani zastupnici katoličke štampe. U Alostu, kud je kraljevska obitelj putujuć u Gent prošla, nepozva liberalna obćinska uprava niti trijuh poslanikah, koji alostski kotar zastupaju u komori, jerbo pripadaju katoličkoj stranci. Očevidan primjer mržnje na katoličtvo poda nedavno i obćinska uprava u Bruselju. Jedne večeri prolažahu ulicami procesije moleć Boga, da odvrati koleru. Na predlog gradskoga zdravstvenoga odbora opomenu gradski načelnik prilieplјenimi oglasi gradjane, da se okane ovih pobožnih provodah, jerbo ovakovo nagomilavanje ljudstva i smetanje noćnoga pokoja promiče koleru. No u isto vrieme nalaže se gradjanskoj straži, da se u tropičkoj vrućini vješba u oružju, a kod sadanjega velikoga bruseljskoga sajma dozvoljavaju se bez svake opomene u najvećem obsegu sve zabave i razuzdanosti, koje noćni pokoj posve drugačije uznemiruju, a koleri krče put više nego-li moljenje brojanice. Medjutim i oni provodi nebješe odredjeni od svećenstva, kako to premudri načelnikov oglas izrekom tvrdi, nego jih potaknu jedino uzdanje i pobožnost vjernikah.

Iz Englezke. Irski zastupnik O'Conor Don poveo je rieč u dolnjoj kući o jednoj tegobi englezkih katolikah. Od njekoliko godinah namješteni su katolički duhovnici u tamnicah, vladi neposredno podčinjenih; glede drugih tamnicah povladjuje zakon od god. 1863., da dotične oblasti mogu katoličke duhovnike namjestiti, gdje jih nebi bilo. Nu ovu povlast dosad je porazmjerno malo tamnicah upotriebilo. Sada dakle traže katolički članovi, da se navedeni zakon promieni, te se oblastim naloži kao dužnost, da imadu namjestiti kat. duhovnike. Članovi sadanjega kao i prvašnjega kabineta priznavaju, da se za duhovnike kod katoličkih uznikah još mnogo toga učiniti ima, ali neće već sada da zakon god. 1863. preinače, jerbo se nadaju, da će dotične oblasti s vremenom i bez svakoga siljenja uvažiti pravedne želje katolikah. S ovim očitovanjem pitanje je samo odgodjeno, ali će svakako bilo kojim mu drago načinom sliedećih godinah povoljno se riešiti.

Iz Amerike. Čitamo, da je poznati naš sunarodnik Slovenac biskup Baraga, komu ima sada 70 godinah, dne 24. Lipnja osvetio novu drvenu stolnu crkvu u Marquettu. Samo dva najstarija svećenika od onih, koje je sam zaredio, pribivahu obredom kao podvornici.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Mijo Ferenčić, duh pomoćnik u Malom Taboru, premješten je u istom svojstvu u Gošće.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 35. **U ČETVRTAK** **30. KOLOVOZA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Što je crkva?

(Ostatak.)

Spasitelj poslužio se je po svom običaju i pričami (prispodobami), da nam sliku i narav svoje crkve što življe i jasnije stavi pred oči. Svratimo dakle pozor i na ove priče. Ima jih po imenu ovih sedam: prva je priča o *sijaču*, koj prosiplje sjeme, ali prema razlikosti tla različitu sabire ljetinu. (Mat. 13. 8.) Druga je ob *oranici*, na kojoj uz pšenicu raste i korov, koj posliednji po nalogu gospodarevu tek u vrieme žetve bude izčupan i bačen u vatru. (Ibid. r. 24. i slj.) Treća je o *mreži*, u koju se spuštenu u more ulovilo ribah svake ruke, dobrih i nevaljanih. (Ib. r. 47. i slj) Četvrta o *kvascu*, kojim prokisne sve tiesto. (Ib. r. 33.) Peta o *gorušičnom zrnu*, koje je maleno sjemence, pa ipak izraste do velikoga drveta. (Ib. r. 31.) Šesta o *kladu* zakopanu u njivi, za koju čovjek dade sve, što ima, samo da ju kupi. (Ib. r. 44) Napokon sedma priča o dragocjenom *biseru*, što ga traži trgovac, te nastoji nabavit si ga bilo u koju god cienu. (Ib. r. 45 i slj.).

Svatko nas znade, da je sijač Sin čovječji, a oranica, po kojoj sjeme, svoj nauk, sije, da je ovaj sviet. Pa kada Isukrst dovrši djelo spasenja i svoje apoštole napuni Duhom svetim, a oni na njegovu zapovied razidjoše se, da naviešćaju nauk svoga božanstvenoga meštra, što se tada sbude, kakovim plodom urodi ovaj nauk, kako uznapredova crkva, u koju su vjernici sv. krstom primiti bili? O tom nas obavješćuju priče o kvascu i gorušičnom zrnu, od kojih prva reć bi svu nutarnju, a druga svu vanjsku poviest crkve sadržaje. Jerbo u njih je izraženo, kako je nauk kršćanski pomalo poganske nazore iztisnuo, mnogobožtvo izkorenio, ljudstvo ćudoredju priveo, a sviet u kršćanski promienio; dalje kako se je crkva, koja s prvince bijaše malena i neugledna, na skoro razgranala po zemlji, te uzrasla do golema debla, kojega su se grane i ogranci razpružili preko svega svieta. Ove priče dakle uče nas poznavati tako božanstvenost i svetost, kako jedinstvo i sveobćenitost (katoličnost) crkve. Isto tako pokazuju nam njenu veliku vriednost, i da je ona sbilja skupocjen biser, za koj valja sve dati, a nam da prinadleži dužnost i potreba, da u nju stupimo i u njoj ostanemo, jerbo je ona skrovni klad, komu za ljubav sve drugo ostaviti i dati moramo, samo da njega zadobijemo.

Ali još i koječemu drugomu uče nas ove priče. Akoprem je Sin Božji usijao samo dobro sjeme, to se ipak neprijatelj čovjek, vrag, usudjuje i korov posijati medju pšenicu. Tim je božanstveni Spasitelj razgovetno kazao, da će se pojavljivati krivovjerstva, što no će nauk crkve pobijati i izopačivati, ili krive nauke razprostirati; tim je o njih izrekao i svoj sud, označiv je djelom vražjim, a nas zajedno opomenuo, da uz nauk crkve čvrsto i nepokolebivo prianjamo. Ali i medju onimi, koji se nalaze u krilu prave crkve, neće biti svi odabrana i sveta čeljad, i medju njimi biti će mrtvih i griešnih članovah. Na to smiera priča o mreži, u kojoj ima dobrih i nevaljanih ribah, dobrih i zlih katolikah, koji posliednji bit će bačeni iz mreže.

A kako će dugo trajati ovo stanje, kako dugo bit će krivovjerstva, kako će dugo družit se dobri sa zločestimi kršćani? Do žetve, dok dospije vrieme ovoga svieta; jerbo onda će se pšenica snositi u nebeske žitnice, a korov svezat se u snoplje i baciti u vječnu vatru. Prema tomu dakle božanstveni naš Spasitelj razlikuje dvoje vrieme, dvoju dobu crkve; vrieme prije i poslie žetve; vrieme, u koje dobri i zli, pravovjerni i krivovjerni stoje uza se, i vrieme razlučbe i naplate; vrieme borbe i vrieme pobjede, u kratko razlikuje

Digitized by Google

vojujuću i slavodobitnu crkvu. To bi svakoga sviestnoga kršćanina imalo pobuditi, da sveudilj nastoji biti živim članom crkve, pravim katolikom, da se čuva zamrljat se griehom, da se kloni nevjere i krivovjerstva, za da sjegurno bude mogao unići u slavodobitnu crkvu. To nas neka što jače utvrdi u uvjerenju, da nije dosta biti katolikom imenom i slovom, nego da to imamo biti istinom i tvorom.

Povrh napomenutih, ima u sv. pismu još i drugih prilikah, što no nam razjasnjuju značenje crkve; razaberimo još na kratko i nje. Ponajglavnije ovih prilikah jesu, kojimi se crkva prispodablja svjetiljci, ovčarnici, brodu, zaručnici i materi. I one nam zasvjedočavaju svetost, vidivost, obćenitost i božanstvenost crkve, njeno stanje s ovkraj i s onkraj zemaljskoga života.

Crkva je dakle *svjetiljka*, koje svjetlo, koje djelovanje svatko može vidjeti, ako vlastitom krivnjom kod zdravih očijuh neće da bude sliep; ona je svjetiljka, kojom Isukrst razsvjetljuje sviet, kojom tminu poganstva razgoni, te nam čini moguće, da stupamo u božanstvenom svjetlu bieloga danka. Niti se neužiže svieća, kaže on, da se metne pod sud, nego se stavlja u sviećnjak, da svietli svim ukućanom. (Mat. 5, 15, 16.) U crkvi učimo se sbilja poznavati istinu, u njoj stavljaju nam se pred oči najizvrstniji primjeri svake krieposti. Nu zato zahtieva Gospodin od nas kao njenih članovah: Svjetlost vaša neka svietli ljudem, da vide vaša dobra djela, i slave Boga na nebesih.

Crkva je nadalje *ovčarnica*, (Iv. 10, 14. i slj.) koju je dobri pastir Isukrst sam sagradio, za da u nju primi sve ljude, pošto je za nje život svoj žrtvovao. Ona je *stado*, koje on na najbolje pašnike vodi, koje hrani svojim slovom, svojim vlastitim tielom i krvi. Ona je stado, komu je još prije svoga odlazka ostavio vrhovnoga pastira i naložio mu: Pasi moje jaganjce, pasi moje ovce, (Iv. 21, 15. i slj.) i nad kojim je postavio još više drugih pastirah pod vrhovnim pastirom Petrom, zašto jê i ovaj u svojoj poslanici opominje: Pasite povjereno vam stado Božje, i bdijte nad njim ne na silu, već dobrovoljno po volji Božjoj. (I. Pet. 5, 2.) Evo dokaza, da crkva Isukrstova mora nuždno imati hierarkiju, vrhovnoga pastira i druge nadpastire, papu, biskupe i njihove pomoćnike. Ovomu stadu, ovcam Isusovim, zasjede će praviti sotona, jerbo vrag, kaže prije napomenuti apoštol, obilazi krdo poput ričućega lava, da poždere ovce. Ovomu, dodaje, uzprotivite se postojano u vjeri. (Ib. r. 8.) Kao da je rekao: Prianjajte za nauk i spasila crkve, što vam jih diele vaši pastiri, pa vam se neće nanieti šteta. Ali niti crkvi neće sotona moći nahuditi, jerbo vrata paklena neće je nadvladati moći. (Mat, 16, 18.) U ostalom bit će u stadu višeput šugavih ovacah i jaracah, a uvući će se u nj i vuci. Vuci razdiraoci, piše sv. Pavao, doći će k vam, nepraštajući stadu; a izmedju vas samih ustati će muževi govoreći opaka. (Act. 20, 29. 30.) No sve to nemože nas premamiti, ako poput dobrih ovčicah glas dobroga pastira slušali i za njim se povadjali budemo.

Opet se prilikuje crkva *materi* i *zaručnici*. Onaj višji Jeruzalem, veli se u poslanici na Galaćane, naime crkva novoga zavjeta, slobodan je, a majka je naša, (4, 26.) jerbo nas preporadja i uzgaja, da budemo djeca Božja i subaštinici Isukrsta, prvorodjenoga medju mnogom braćom. Ona dakle ima biti spasoviti i uzgojni zavod za čovječanstvo. Ona je zaručnica Isukrstova, za koju je sve učinio i svoj život žrtvovao, da mu bude slavna, sveta i bezporočna; (Ef. 5, 25. i slj.) ona je vjerna zaručnica, koja nikad neće poći za drugoga zaručnika; bogata vjerenica, koju je Isukrst sa svim blagom svojih milostih nadario; ona je sveta i nedospjetna, te podobna sve ljude usrećiti.

Napokon prispodablja se crkva još *brodu*, (Mat. 8; Mar. 4; Luk. 8.) u kom Isus nauča, u kom spava, u kom zapovieda vihru. Samo se u njoj nalazi pravi Isusov nauk; samo apoštoli i njihovi zakoniti nasljednici jesu ribari ljudih; samo tko plovi u ovom brodu, uteče buram, nepotone u moru svieta, nego dodje sjegurno na obalu vječnosti, u kraljestvo blaženih. Vihri i valovi udarat će biesno ob ovu plav, ali je neće moći skrhati; crkva će se s mnogo stranah progoniti i napadati, imat će periode trpnje i nevoljah, ali će se u sgodno vrieme probuditi njen božanstveni krmilar, utišiti vjetre i valove, a svojoj crkvi opet mir povratiti.

Ako sve dosad navedene prilike i priče saberemo i u kratku pregledu zajedno shvatimo, možemo si tim predstaviti podpuni pojam o crkvi Isukrstovoj. Crkva je ova od Boga, jerbo Isukrst je kralj ovoga kraljestva, koje obsegom svojim dopire dotle, dokle se stere zemaljska kruglja. Ona je grad, u kom se gradjani uživaju nebeskih pravah. Ona je kuća, što no se o kamen-uglovnjak Isusa i o temelj apoštolah upire. Ona je Isusova nerazdruživa vjerenica, jest hram njegov i njegovo tielo, a zato su i njeni članovi hram Božji, uda Isukrstova, obdarena vrhunaravnim životom. Crkva je dakle jedna jedita, apoštolska, katolička i sveta. Prvi njeni povjestni početci bijahu maleni, ali naskoro se razširila po cieloj zemlji, podavši joj novo plemenitije lice. Uz nju dižu se ravno krive vjere,

Digitized by Google

krive crkve, u vlastitom njenom krilu bit će mrtvih i nevaljalih članovah; ali ovi neće njenomu obstanku i svetosti nahuditi, jerbo će ona, kad jednom mine vrieme borbe, slaviti vjekovitu pobjedu, kao vječni Jeruzalem, kao vječno kraljestvo vjekovati u nebu, a njeni vjerni i živi članovi postati će gradjani svetih, dà kraljevi, koji urešeni neuvehlimi vienci vladaju s Isusom bez prestanka.

Najveći dio onoga, što nam predstavljaju ove slike, već se je potvrdio u prošlosti, ili leži u ovaj par kao istinit pred našim očima; i ostatak, štono se odnosi na budućnost, još će se izpuniti. On će se izpuniti i na nas, prema tomu, jesmo-li korov ili pšenica. Pa razabirući to umom zar da se neutvrdi u nas što jača nakana, da budemo pravi, dobri i živi članovi vojujuće crkve? Nedajmo se obmanuti bludnji i zloći, neslušajmo glas krivih prorokah, nedrugujmo s vuci razdiraoci i s vuci u ovčijoj koži, kakovih sada mnogo imade, očitih i zakukuljenih neprijateljah crkve; vršimo točno nauk i zapoviedi crkve; uporabljujmo marljivo njena spasila, pa ćemo jednoč biti članovi i slavodobitne crkve.

Sadanje stanje katoličke crkve i ostalih vjeroizpoviedih u svetoj zemlji.

(Nastavak.)

Prepuštajuć sliedeće poglavje o novih misionskih postajah, prelazimo na peti odsjek:

Novi poučni i dobrotvorni zavodi.

Da se pravo kršćansko uzgojivanje djece uvede i prema silam podupire, to je morala biti glavna zadaća biskupa u zemlji, gdje se na uzgoj i obiteljski život u obće nije pazilo, gdje se je dosad već za veoma učena držao, tko je samo čitati i pisati umjeo. Tko god je putovao po iztoku, znade, da žena na veoma nizkom stepenu stoji, te je udaljena od obiteljskoga života, prema tomu dakle da niti u kućnom krugu nije podobna razviti one djelatnosti, koja bi kućanstvo urediti, te ga družtvenomu stanju zapada približiti mogla. Po gradovih provode obično žene bezposlen, tužan život, dočim žene ubogih fellahah (seljakah) moraju najteže poslove opravljati. Nije moguće, da bi u takovih kućnih odnošajih, koji se od naravskoga stanja često jedva malo razlikuju, mogao uspievati uzgoj djece. Dapače u istom Jeruzalemu žive još u ovaj par kršćanski roditelji u toj obsjeni, da zavodu kojemu ukazuju veliku milost, ako mu na bezplatnu prehranu i uzgoj povjere svoju djecu. Nije s toga nikakovo čudo, ako uzvratno djeca negoje prema svojim roditeljem one ljubavi, koju je inače sama narav usadila u djetinje srce; često nemože niti ista smrt roditeljah iztisnuti koju suzu djetinjemu oku.

S uzobrazom mužke mladeži mora ipak jednakim korakom ići i primjeran uzgoj ženskoga spola. Jerbo je posliednji poseban cilj ženskih kongregacijah, s toga je katoličkomu misionarstvu moralo ponajglavnije do toga stati, da jim ide na ruku, te jê kao sjemeništa na iztoku udomaći. Samo preko njih je moguće u iztočnih stranah doći u doticaj s ljubomorno čuvanom obitelju.

Ako se sada nastoji o tom, da se sa zapada iztok misijami i kršćanskim uzgojem preobrazi i usreći, to neznači ništa drugo, nego da jur odrasla djeca sa zahvalnošću vraćaju dužni tribut u biedu zapaloj majci.

U Jeruzalemu posluju sliedeće ženske skupštine:

1. Skupština pojava sv. Josipa, koja je ovamo pozvana u isto vrieme, kad je uzpostavljen patriarkat. Zadaća je ove skupštine, koja bje god. 1838. utemeljena u Galliaku u Francezkoj a u Marsilju ima svoju kuću-maticu, uzgajanje ženskoga spola i njegovanje bolestnikah.

2. Skupština Gospe sionske. Utemeljiše ju braća Todor i Alfons Ratisbonne, koji rodom židovi kasnije se obratiše na kršćanstvo. Sve svoje nastojanje upravljaju oni na obraćenje židovah, svojih prvašnjih jednovjeracah. Od pape Grgura XVI. primivši poslanje, da obraćaju razpršeno stado Izraelovo, osnovaše oba brata god. 1853. žensku kongregaciju, koja će se i za svoj spas starati, i oko duhovnoga preporoda židovah nastojati. Nova ova obitelj stavi se pod okrilje Gospe sionske.

Godine 1856. zaveo je Alfons Ratisbonne u najmljenoj jednoj kući u Jeruzalemu sirotište, a na skoro za tim drugo u sv. Ivanu, dvie ure od grada udaljeno. Brzo poslie toga podje mu kanoti osobitim Božjim naredjenjem za rukom kupiti dakako za veliku kupovninu, naime 68000 franakah, zemljište zvano Ecce Homo. To je dio njegdašnje palače Poncija Pilata, i to dio sudionice, zvane Lithostrotos ili Gabatta, gdje je Isukrst poslie bičevanja s trnovom krunom na glavi bio židovom kao kralj predstavljen. Ali s gradjenjem samostana nemogaše se odmah početi. Šest mjesecih trebalo je raditi, da se samo od više stoljećah nagomilana ruševina odveze s puta, pri čem se obrelo i važnih stvarih. Samostan sionski obuhvaća jedan stup velikoga svoda, što se zove svod Ecce Homo, i na kojem su bile izvajane rieči: Tolle, tolle, i jedan drugi rimski svod, koj je s glavnim svodom spojen. Dne 20. Siečnja 1862. preuzeše sestre sionske na križnom putu ležeći samostan, a njihovi pitomci naseliše se u sirotištu s njim skopčanom.

3. Skupština sestarah nazaretskih, koju je dne 3. Svibnja 1822. ot. Roger u Montmirailu u Francezkoj s tom namjenom osnovao, da srednje razrede pobudjuje na nasljedovanje života svete obitelji nazaretske.

Blagonosnim uticajem ovih trijuh ženskih kongregacijah pripravlja se žiteljem Palestine, a osobito položaju ženskoga spola bolja budućnost.

Digitized by Google

Poslie ovoga opisuje se u izvješću

Odgojilište ubogih dječakah.

Pošto je djelovanjem ženskih skupštinah doskočilo se potrebam kršćanskoga i kućnoga uzgoja ženske mladeži, činila se nuždna kuća, kojoj je zadaća, da malene, uboge sirote mužkoga spola prima, gdje će se uz kršćansko uzgajanje i naučiti kakovomu zanatu. Tim se ima s jedne strane doskočiti biedi, u koju bi ovakovi zapušteni i ostavljeni dječaci bez dvojbe zapali, a s druge strane imadu se na temelju vjerozakonskoga života i kršćanske poslenosti uzgajati marljivi i valjani gospodari i otci porodicah. Ako se podizanje ovakovih zavodah kao potrebito obćenito priznaje u naobraženom zapadu, to se ta potreba tim većma osjeća na iztoku, gdje je obiteljski život jako zapušten. Pošto je jur 2. Rujna 1863. kanonik Antun Belloni utemeljio zavod, koj se stavi pod obranu sv. porodice, a uze si za zadaću uzgoj malenih, ubogih i osirotjeljih dječakah, bude isti patriarkalnom odlukom od 23. Siečnja 1864. potvrdjen i dobi zajedno propisani kućni red. Prve dvie kuće u Beitšalli i u Bethlehemu za 12 i 14 gojenacah samo su privremene. U novije vrieme kupljeno je izvan Jeruzalema zemljište, na kom će se sagraditi sirotište za siromašnu mladež Palestine. Da se u ime podizanja i uzdržavanja ovoga zavoda očekuje sve od blagotvorstva Europe, vidi se iz poziva, što ga je predstojnik toga zavoda u Ožujku god. 1864. upravio na milosrdna srca zapada.

Za tim spominje izviest naša na kratko

Katolička družtva u Jeruzalemu.

Godine 1852. uveo je u Jeruzalemu jedan njemački hodočastnik u zapadu dobro poznato družtvo sv. Vinka, koje u ovaj par ima medju katoličkim pučanstvom dvadeset članovah, te se bavi podporom ubogih.

U najnovije vrieme pada uvedenje mladjenačkoga i djevičanskoga družtva, koje broji 40 članovah, te se je pridružilo kongregaciji sv. srca Isusova. —

Opisavši vjerozakonski život katolikah latinskoga obreda u svetoj zemlji, dolaze u misionskoj izviesti na red

Katolički Grci i Jermeni.

O jednih i drugih kaže se uz ostalo:

Katolički Grci počeše god. 1836. pod svojim sada već pokojnim patriarkom Muslumom, koga i kao početnika svega ovoga djela smatrati valja, blizu vratah vodećih u Jaffu graditi hospicij s crkvom, što bje dogotovljeno god. 1847. Kod ove crkve, koja je zajedno župna crkva jeruzalemske grčko-katoličke obćine, namještena su obično dva župnika. U ovaj par poslie smrti jednoga opravlja ot. Ilija Kattan, rodjen u Bajrutu g. 1814, a župnik od g. 1845, duhovne poslove u svojoj od 60—70 dušah sastojećoj obćini, a s jednim još učiteljem pouča 12—18 učenikah u posebnoj učioni. Hospicij može primiti do 200 hodočastnikah, što je za malen broj grčko-katoličkih hodočastnikah (god. 1865. 70—80) više nego-li treba. Jeruzalemski katolički Grci podčinjeni su ravno patriarki damascenskomu, koj se služi naslovom trijuh patriarkatah, naime antiokijskoga, jeruzalemskoga i aleksandrijskoga. No radi velike udaljenosti i mučna obćenja podvrženi su sada jeruzalemskomu patriarki. Uz to postoji još i jeruzalemski grčko-katolički biskup, ali ovaj, kako i patriark, nestanuje u Jeruzalemu, već u Kairu. Sadanji grčko-katolički patriark jeruzalemski zove se Grgur, a tamošnji grčko-katolički biskup Ambroz.

Od pet šest godinah nazad sastavljaju i katolički Jermeni malenu obćinu od trideset po prilici dušah (jedno pet obiteljih). Kada je sadanji njihov župnik Serafin Davidian (rodjen u Kapadociji 1827.) godine 1855. poslan u Jeruzalem, nenadje on tu još nijednoga katoličkoga Jermena. Sadanji njegovi župljani prestupiše svi pomalo iz razkolja u krilo katoličke crkve. I za Jeruzalem postoji posebni jermensko-katolički biskup, koj ima svoju stolicu na Libanu, a tako i posebni patriarka, stanujući u Bezommaru na Libanu.

Poslie katoličkih Grkah i Jermenah govori misionarska izviest o

Grčkoj nesjedinjenoj crkvi.

Medju svimi iztočnimi vjeroizpoviedmi u Jeruzalemu najvećega je upliva bez sumlje grčko-nesjedinjena, ili kako se sama zove, grčko-pravoslavna crkva.

Pošto je posliednji iz reda grčkih, al s Rimom sjedinjenih patriarkah jeruzalemskih Simeon II. umro, a od križarah za jeruzalemskoga patriarku postavljen bio Daimbert, neprestaše ni Grci davati Simeonu nasljednike, te je poslie odlazka latinskoga patriarke Heraklija, koj je u Ptolomais pobjeći morao, Atanas II. kao grčko-razkolni patriarka dao se uvezti u Jeruzalem. Sada vrši grčki patriarka kako i latinski svoju jurisdikciju nad podredjenimi si biskupljani svoga obreda. Premda je grčka stranka medju svimi kršćanskimi vjeroizpoviedmi u Jeruzalemu brojem najjača, to živi ipak većina diecezanah raztrešena po selih medju muhamedanci. Sadanji patriark Ciril, koj bje godine 1845. ustoljen, premjesti iz Carigrada, gdje su prvašnji patriarke u blizini turske vlade rado boravili, svoju stolicu u Jeruzalem, te se nastani u velikoj patriarkalnoj sgradi na zapadu crkve sv. groba. Njemu je podčinjeno pet s većine diecezanskih biskupah, no ovi neprebivaju svi u svojih diecezah, nego je samo sgodnom prilikom posjećuju, zatim deset arkimandritah, trideset svećenikah, petnaest djakonah i do petdeset kaludjerah u Jeruzalemu; k tomu dolazi još pet ženskih samostanah, naime: sv. Bazilija, cedanajski, sv. Gjorgje, sv. Eutimija, i zavod sv. Kate za ruske koludrice. Grci posjeduju u Jeruzalemu najviše sv. miestah, a prisvojiše si jih ponajviše usurpacijom. Osim kapele sv. groba i kamena pomazanja, koje obje svetinje pripadaju zajednički Latin-

Digitized by Google

cem, Grkom i Jermenom, posjeduju Grci najveći dio crkve sv. groba izključivo, po imenu: na Golgoti kapelu uzdignuća sv. križa, u samoj crkvi tako zvanu tamnicu Isukrstovu, kapelu Longinovu, kapelu sa stupom pogrde, dalje veliki katolikon t. j. jedini kanonički kor u glavnom dielu hrama sv. groba; kapelu Adamovu, zatim samostan na iztoku razpinjališta, dapače i jedan sprat iznad kapelah golgotskih. Isto tako pripada njim blizu zvonika kapela sv. Ivana, presvet. Trojstva, a na uglu i kapela sv. Jakova, napokon poslie g. 1757. grob Marijin u dolini jozafatskoj, gdje su crkvu takodjer križari sagradili, a sada su joj suposjednici i Jermeni. Napokon imadu Grci i u Betlehemu presbiterij velike bazilike, oltar narodjenja Gospodnjega u špilji poroda, i špilju pastirsku kod Betlehema, koje su svetinje njekad pripadale Franjevcem, a Grci su jim je oteli. Izvan samostanah u Jaffi i u Ramlehu prinadleže jim još dva veličajna samostana sv. Save i sv. Ilije.

Sada prelazi izviest na

Nesjedinjene Jermene.

O njih doznajemo ovo:

Gledeć na krasotu samostanske sgrade, sjajno uredjenu crkvu i bogatstvo posjeda, to Jermeni nezauzimaju u Jeruzalemu posljednje mjesto. Pokrstivši se rano, odciepiše se na saboru kalcedonskom godine 491. od rimske crkve, te bijahu stožer monofizitskoga krivovierja. Grgur Illuminator, njihov apoštol, jest sveza, što no njihove raztrešene občine po iztoku i zapadu spaja u jednu zajednicu, kojoj je poglavica veliki patriarka ili katholikos u Edšmiacinu u Ruskoj, od koga i oba njihovi patriarke, carigradski i jeruzalemski, primaju posvetbu, te od njega i zavise. Već je god. 1310. jermenski jeruzalemski biskup uzeo naslov patriarke. Premda ima Jermenah malo na broju, to ipak njim pripada najljepša strana Jeruzalema, koja se po njih zove jermenska, a zauzima veći dio gornjega Siona. Njihova je dika crkva sv. Jakova s velesjajnim samostanom, koj zajedno patriarki služi za rezidenciju, a spadaju k njemu još prostrani vrtovi u jugo-zapadnom kutu današnjega gradskoga zida. Unutarnjost crkve bliešti u sjaju orientalnih mastih. Na sjevernoj strani namješten pobočni žrtvenik označuje mjesto, na kom je sv. Jakovu odrubljena glava. Sadanji jermenski nesjedinjeni patriarka Izaija rodio se u Talasu blizu Cesareje u Anadolu god. 1824. Katholikos ga je na koncu g. 1864. posvetio, a dne 17. Travnja 1865. bio je svečano uveden u Jeruzalem. Njemu su podredjena tri biskupa, od kojih prvi Izak prokurator je patriarke carigradskoga, drugi Carabed nadsakrista i blagajnik, a treći prima i bilježi priloge hodočastnikah. Pod njimi stoje trideset i tri svećenika, tri kurata, od kojih jedan čini duhovnu službu, a druga su dvojica opredieljena hodočastnikom na uslugu; nadalje devet naddjakonah, sedam djakonah, stotina braće laikah i sedam pjevačah. U Jeruzalemu naseljeno je do 120 jermenskih obiteljih, te jih ima oko 600 dušah.

Sa samostanom u savezu je i s temelja novo-sagradjeno klerikalno sjemenište. Premda je u ovom zavodu sada samo šest kandidatah, to će jim broj do skora poskočiti na trideset. Jerbo su dosadanja četiri profesora uzeta od svjetovnjakah, nije se moglo mnogo uspješna od njihove djelatnosti očekivati; al će novi patriarka na brzo pribaviti dolikujuće duhovničko učiteljstvo. Do velikoga samostana stoji tako zvani samostan maslinski, sagradjen na mjestu, na kom je stajala kuća velikoga svećenika Anne. Jedna pobočna uložnica s oltarom u malenoj ali ukusno uredjenoj crkvi sv. angjelah pokazuje se kanoti uza, u kojoj bje Isukrst čuvan, dok su probudili velikoga svećenika. Priča se tu, da je iste noći Isus bio privezan u dvorištu za maslinu, odkud prolieže ime samostanu. U ovom samostanu življahu prije kaludjeri; sada se rabi kao ženski samostan, u kom prebiva do trideset duvnah. Ove polažu najprije samo proste zavjete; ali čim su navršile četrdeset godinah, mogu položit i dosmrtne zavjete. Početne učione, koje polazi oko 40 učenikah, podieljene su na mužku i žensku; u prvoj uče četiri učitelja arabski, jermenski, francezki i pjevanje; ženskom učionom upravljaju koludrice.

Samostan ima svoju tiskarnu, iz koje proizlazi svake godine blizu 5000 svezakah, ponajviše liturgičkih, školskih i molitvenih knjigah u jermenskom jeziku, zatim knjižnicu, u kojoj se čuvaju dvie tisuće jermenskih rukopisah; izvan ovih nalaze se u njoj djela u grčkom, latinskom, talijanskom, francezkom, njemačkom, sirskom, arabskom i koptičkom jeziku.

Jermeni imadu i izvan gradskih zidinah samostan, naime, kako se priča, kuću velikoga svećenika Kajfe na najvišjem vrhu Siona, medju sionskimi vrati i blagovanom posliednje večere. Maleni samostan s crkvom čini četverokut visoko obzidan. Preko malenih vratah ulazi se u pridvorje, što no je izključivo pokopalište jermenskih patriarkah i biskupah u Jeruzalemu. Na južnoj strani desno od oltara ima soba s malim žrtvenikom, a to bi imalo biti mjesto uzke tamnice, u kojoj Isukrst probavi jedan dio one noći, dok se je visoko vieće domišljalo, kako bi ga moglo na smrt obsuditi. U hramu sv. groba pripada Jermenom kapela sv. Jelene, kao što i kapela razdieljenja haljinah, a izvan njega na iztočnoj strani kapela zvana angjeoska. U Betlehemu, Jaffi i Ramlehu imadu Jermeni kako i Franjevci i Grci svoje samostane, što no zajedno služe kao hospicija hodočastnikom.

(Ostatak drugi put.)

Kardinal d' Andrea.

Sliedećim apoštolskim pismom suspendirao je sv. otac kardinala d' Andreu kao biskupa i opata:

Briga, što Nam za obćenito stado Gospodnje, tako Nam, kako i drugim nasljednikom sv. Petra Božjom

Digitized by Google

voljom povjereno, prinadleži, zahtieva od nas, da bez prestanka za njegovu sjegurnost bdijemo, te pazimo, da se nijedna ovca, koje Isukrst nije izpraznim zlatom i srebrom, nego za cienu svoje krvi kupio, nestrmoglavi u propast. Briga ova prati nas danom i noćju, ona nas opominje i nagoni, da svoju apoštolsku vlast upotriebimo, kada god zamietimo, da spasu kojega diela ovoga stada prieti pogibelj, bilo to i od strane njegova pastira.

Radi toga obratismo Svoju pozornost i osobitu skrb na biskupsku crkvu sabinsku i opatiju subiačku, kojih uprava i nadzor bje povjeren Jerolimu d' Andrei. Mi smo ga pridružili sv. sboru kardinalskomu; ali on zaboravi na svoju dužnost i počitanje, što no ga je dužan Nam i apoštolskoj stolici, i postade kamenom smutnje za sve ljude, a po imenu za svoje dvie dieceze, jerbo smo prije tri godine, kada je zamolio dozvolju, da smie radi oporave svoga zdravlja otići u Napulj, s važnih razlogah mislili, da mu ju odbiti moramo. Mi ga svjetovasmo, da u druge gradove ili okolice talijanske, što no su s dobra svoga zraka na glasu, otidje. Mi mu pobismo prigovore, što nam ih radi dulje trajućega putovanja mogaše učiniti; s početka činilo se, kano da će se podložiti Našim željam, ali u Lipnju 1865. odputova u potaji iz ovoga grada, i ode bez Našega znanja u Napulj.

Ovaj naprasni odlazak pobudi u velikoj mjeri nezadovoljstvo Naše, jerbo bijaše znakom nepočitanja i neposlušnosti prema Nam i apoštolskoj stolici; a činilo Nam se, da će biti povodom velike sablazni za vjernike. S toga morasmo njekoliko mjesecih kasnije pomenutoga stožernika sjetiti na mnoge težke kazne, što su jih vladajući pape, naši predšastnici, a poimence Inocent X. u svojoj konštituciji „Cum justa," proti kardinalom izdali (kazna, pod koju se padne i bez sudačke presude), kad bi se usudili udaljit se iz svoga djelokruga radi kako god pravednoga i zakonito prividnoga uzroka, nedobivši prije dopuštenja od vladajućega pape. Videći pako, da tvrdokorno ostaje kod svoje odluke, dadosmo mu preko skupštinah kardinalah, kojim su tumačenje odlukah sabora tridentinskoga i poslovi biskupah i redovnikah povjereni, na znanje pravedno nezadovoljstvo, koje Naše srce radi toga poćuti, nebi-li ga tako priveli na bolje odluke. Ali on nije ništa mario za sve te opomene, te ostane tvrdoglavo kod svoje nakane, koju nastojaše u javno izdanih listovih obraniti. Nadalje htjede otrov svoje zloće izliti uvredami i klevetami na odlične kardinale i svakoga štovanja dostojne biskupe, koje je kao svoje neprijatelje trsio se ocrniti. Dapače osmjelio se je takova mnienja objaviti, koja kao kriva moramo osuditi.

Ovakovo ponašanje, nevriedno katoličkoga prelata a osobito člana kardinalskoga sbora, koj je svečanom prisegom ovoj svetoj stolici obvezan, obràni težkom bolju sve poštenjake, a ohrabri i potakne sve zlo misleće. Pošto smo dakle mi, zastupajući na zemlji mjesto onoga, koj je strpljiv, blag i velik u svom milosrdju, s velikom strpljivošću očekivali, da će se povratiti boljemu uvjerenju; pošto smo uzeli na se, da prelata, koj je zalutao iz pravoga puta, opet nanj dovedemo, i pisasmo mu vlastoručno pismo puno otčinske ljubavi, te ga pozvasmo, da se dozove pameti i razmotri, kako je težko skrivio. Opomenusmo ga silno, da svoje pogreške spozna, te se k Nam kanoti na otčinsko srce povrati, te popravi veliku sablazan, što ju je svietu i svojoj brizi povjerenim vjernikom podao. Ali sve to njega niti je ganulo niti uzdrmalo: suprotivno postao je on bezsramniji i oholiji. i nije se stidio pisati pisma neprispodobive preuzetnosti, koja za Nas, a u osobi Naše poniznosti za apoštolsku stolicu nemogahu biti pogrdnija.

Činilo bi se prema tomu, da granice dugotrpnosti i našoj službi dolikujuće blagosti prekoračujemo, kad nebismo pokušali ovu strahovitu sablazan zapriečiti, i ovaj bič dušah uzbiti.

Prije ipak, nego-li išta strožijega odlučismo, povjerismo ovu stvar izpitivanju Naše častne braće, stožernikah sv. rimske crkve. Poslie brižljive iztrage i razmotrenja svih dogodjajah, osudiše i sažališe oni jednoglasno pogrdu, što ju je njihov sudrug Nam i apoštolskoj stolici nanio, te se prema crkvenim zakonom i običajem papah, Naših predakah, izjaviše za to, da bi se za upravu i dobro diecezah sabinske i subiačke naimenovanjem apoštolskoga namjestnika imala skrb uzeti, dok stožernik Jerolim d' Andrea svoju pogrešku nespozna i nepopravi, te se svojim povratkom u Rim Nam i svètoj stolici nopodvrgne.

Što se tiče Nas, prema Našoj pastirskoj dužnosti Nam je nada svim stalo do vječnoga spasa dušah; radi toga povedosmo se za primjerom Naših predšastnikah, koji su se sličnimi sredstvi poslužili, brineći se za upravu i dobro crkve. Uslied toga, primivši svjetovanje naše častne braće, kardinalah sv. rimske crkve, poslie pouzdana spoznanja i zrela razmotrenja oduzeli smo i zabranili kriepošću Naše apoštolske podpune vlasti gore rečenomu kardinalu Jerolimu d' Andrei svako vršenje jurisdikcije u biskupiji sabinskoj i opatiji subiačkoj, dok Mi i sveta stolica nebudemo obnašli što drugo odlučiti. Mi mu zapoviedamo, da se neusudjuje vršiti niti najmanji opravak svoje službe ili uprave u jednoj ili drugoj diecezi, bilo potajno ili javno. (Sada sliedi naimenovanje dvajuh apošt. namjestnikah.)

Dano u Rimu kod sv. Petra pod prstenom ribara na 12. Lipnja 1866. u 20. godini našega papinstva.

Pio papa IX.

Žalibože niti ovaj ozbiljan čin sv. otca nije otvorio očijuh kardinalu d' Andrei, jerbo se je prodrznuo navedeno papinsko pismo od 12. Lipnja za ništetno proglasiti, što tobož kanoničke opomene, pozivi i druge formalnosti nisu prama njemu obdržavane. Uslied toga je u konsistoriju dne 27. p. m. obdržavanom zaključeno, da

Digitized by Google

se proti stožerniku d' Andrei imade strogo postupati. On je medjutim, kako se povieda, zaputio se u Oneglio u svoju biskupiju, te je pomoćju mjestnih oblastih protjerao namjestnika, koga poslà papa. Nu ta viest treba da se potvrdi.

Viestnik.

Iz Zagreba. U nedjelju dne 26. t. m. u $^1/_2$ 5 satih poslie podne krenuo je na put uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup u kotar okićki, a ponajprije na Stupnik, da dieli svetotajstvo potvrde. Njegovu uzoritost prati na tom putu prečastni g. kanonik pobočnik i veleč. g. obrednik. Tutnjava zvonovah izprati odputovavšega u apoštolskom poslu uzoritoga našega velepastira.

— Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj podielio je jučer sv. red misničtva g. Franji Kellneru, bivšemu gojencu pazmanskoga sjemeništa u Beču, pošto mu je već prije podielio bio sve ostale redove.

— Za izpražnjena mjesta u nadbiskupskih sirotištih podnešene su 92 molbenice, i to 65 od gimnazijalacah, 1 od realca i 26 od učenikah glavnih učionah. Primiti su pako u sirotište zagrebačko: u VI. razred Levin Kolaj; u V. razr. Mirko Gažić i Franjo Rossi; u II. r. Stjepan Nakić. U sirotište požežko: u IV. raz. Andrija Jagatić; u III. raz. Stjepan Bešan, Ivan Broz, Josip Ivandija, Martin Lebanović, Petar Petaj i Gustav Šmider; u II. raz. Josip Blažeković, Ivan Geszl, Tomo Košak i Ivan Pisačić; u I. raz. Albin Herkov. Ukupno primito jih je 16.

— Prečastni g. kanonik Franjo Huszár poduzeti će mjesto zapriečenoga prečastnoga g. Franje Milašinovića, kanonika i arcidjakona kalničkoga, u drugoj polovini mjeseca Rujna kanonički pregled županah kotara zelinskoga. Prečastni gosp. namjestni visitator krenut će dne 16. Rujna poslie podne iz Zagreba, te će boraviti dne 17. u Sv. Ivanu na gornjoj Zelini, 18. u Bisagu, 19. na Visokom, 20. u Rieki, 21. u Ljubešćici, 22. u Remetincu, 23. u Magjerovom, 24. na Humu, 25. u Hrašćini, 26. u Bedenici.

— (Priposlano.) Slušatelji sv. bogoslovja, svršivši u Zagrebu god. 1841. svoje nauke i primivši višje svete redove, dogovoriše se onda, da će se po izmaku 25 godinah, kojim Bog zdravlje i življenje udieli, opet na jednom pobliže opredielit se imajućem mjestu sastati.

Bila su tada 24 suučenika, sada pako poslie izminulih 25 godinah još je živih 17, od kojih jedan boluje bez nade, da će preboljeti. Po svoj velikoj nadbiskupiji razpršeni, namješćeni su kao župnici, jedan je gvardijan u samostanu oo. Franjevacah u Krapini, a jedan opet vojni duhovnik posadne bolnice u Budimu. Na ove bje upravljen poziv, da se prema svom danom obećanju sastánu 22. o. m. na Bistri kod svojega suučenika, ondašnjega mjestnoga župnika. Od pozvanih došlo jih je 9, a ostali što bolešću, što velikom udaljenošću prepriečeni nisu mogli izpuniti obećanja, niti se odazvati bratinskomu pozivu Došavši oko 10 satih prije podne na Bistru, prvo jim bijaše, da se Bogu zahvale na obilatih milostih tečajem toliko godinah od njega primljenih, kojimi okriepljeni mogahu sile svoje posvetiti na razširenje kraljestva Božjega. Priznanjem, da nisu toliko i tako radili, kako su bili dužni, uzdrmani, podignuše se opet svjedočbom savjesti svoje, da jim vender poslovanje nije ostalo bez blagoslova; i zato prisustvovahu suznima očima svetoj žrtvi, koju doprinese Višnjemu domaći župnik bistranski, davajući živim čuvstvom Bogu hvalu, koj probudi u njih nabožne želje i svetu revnost u vršenju svetih dužnostih svojih: na često tegotnom putu k bolestnikom, kod postelje umirajućih, na prodikaonici, u izpovjedaonici, u učioni kršćanske mladeži, u bojnoj vatri i velikih vojničkih bolnicah. Četvorica je od njih izvan toga pobliže služila domovini na našem saboru g. 1848. g. 1861. i g. 186$^5/_6$. — Približavajući se sve više grobu, osjećahu, da će jih sile za kratko polagano ostaviti, te jim zato neće već dugo moguće biti, da istom snagom služe svetoj crkvi. Da jih toga radi neba milost i za buduće u najsvetijem zvanju podkriepi, prosili su pobožno Boga. Dočim se je ovako za žive prisutne i odsutne suučenike sveta misa svečano služila i zahvalnica „Tebe Boga hvalimo“ pjevala, čitana je još jedna sveta misa „de requiem“ za pokoj dušah umrvših jur 7 suučenikah.

Po dovršenoj službi Božjoj čestitao je jedan drugomu. Njekoji se dulje vremena nevidješe, dapače niti se svi odmah neprepoznaše. Tako niti piscu ovih redakah nije znao namah za ime jedan od njegovih njekadanjih milijih suučenikah, jer mu je kosa posiedjela, a zub vremena izjeo na licu koješta. Prijatelj, misleći, da ga je uvriedio, za umirit ga izpriča mu se tim, da je bio uviek slaba vida. Njekoji krepčijega zdravlja, sretnijega temperamenta, i kojim bijaše blažija sudbina, izgledju gojno i zdravoliko.

Kuće domaćina srdačno nas dočeka i liepo počasti. Za stolom napismo dubokim strahopočitanjem zdravicu premilomu našemu nadpastiru, uzoritomu gospodinu stožerniku, koj nas prije 25 godinah vriedne pronadje Božje i svoje milosti, koju primismo položenjem biskupskih rukuh njegovih, želeći mu iskreno od svih pogibeljih prost, srećan, dugotrajan život, od Boga blagoslovljeno dično upravljanje velike njegove nadbiskupije i Božju nagradu uzoritih njegovih djelah. Zahvalno sjetismo se i još sada živih naših učiteljah, preuzvišenoga gosp. biskupa Stjepana Moysesa, preč. g. arcidjakona i kanonika Franje Milašinovića i preč. g. začastnoga kanonika i profesora Dra. Dragutina Klemenića.

Razidosmo se veseli i zajedno turobni sa željom, da nam sveza iskrene bratinske ljubavi i na dalje srca

Digitized by Google

skapča, i da se opet, ako Bog dâ, poslie 25 godinah sastanemo, ako ne ovdje, a to pred licem Božjim.

Iz Češke. Ovih tek danah dobismo poštom pražki „Blahověst“ od 15. Srpnja. Uredničtvo mu kaže u jednoj opazci: Prag a bez mala i sva Česka u vlasti je neprijateljskoj. Sada jedini „Bog je naše utočište i snaga, pomoćnik u nevoljah, koje nas veoma snadjoše.“ (Ps. 45.) Sada nemožemo no vapiti s prorokom: „Oprosti, Gospode, oprosti puku svomu; a neizdavaj baštine svoje na pogrdu, da nad njom vladaju narodi!“ (Joel 2, 17.) Vesele pjesme, naši hvalospjevi umukoše, a srce pritisnuto obćenitim stradanjem traži polakšicu u uzdisajih k Bogu, koj može pomoći u biedi. „Ti si moje branište i utočište! tako je vazda klicao David; tako klicajuć išao je na bojište, a u boju čvrsto je stajao.“ Tako su s Davidom vapili i naši otci. Pjesme Davidove i za nas su obilato vrelo utjehe i uzdignuća misli. Na polakšicu u sadanjoj trpnji podajemo ovdje prostonarodno tumačenje njekih psalamah, odlažući druge rukopise na sgodnije vrieme. — Budući je tumačenje prvih trijuh Davidovih pjesamah „Blahověst“ donio g. 1862., priobćuje sada tumačenje psalamah 4. 5. i 6. Svaki psalam ima prema sadržaju svoj nadpis, koji živo označuju čuvstva českoga naroda u težkoj nevolji, koja ga stiže uslied nesrećnoga ratovanja na sjeveru. Psalmu 4. ima nadpis: „Utjeha, radost i sjegurnost u Bogu;“ 5. „Jutarnja molitva za obranu od neprijatelja;“ a 6. „Prosba za ublaženje Božje kazne.“ — Na kraju lista javlja uredničtvo, da se radi prekinutoga poštovnoga obćenja, i jerbo je nadbisk. sjemenište, u kom stanuje urednik, postalo kasarnom kr. pruske vojske, obustavlja dalje izdavanje lista za vrieme rata.

Iz Rima. Talijanska vlada, koja je nedavna stvorenim zakonom ukinula sve samostane, a kamo god protegne svoju vlast, izgoni iz pobožnih svojih utočištah redovnike, ta ista vlada zamolila je preko jakinskih oblastih onomadne brzojavom u Rimu vidarah i sestarah milosrdnicah za mnoge ranjenike u pomorskoj bitki kod Visa, koji leže u Jakinu, Sinigagliji, Osimu, Mačerati i Jesiu. Molbi je dakako s mjesta zadovoljeno.

Iz Porenja. Pod naslovom „Bojazni pruskih katolikah“ piše „Rhein Ztg.“ kako sliedi: Prije njekoliko danah primieti „Staats-Anzeiger“ (službeni list pruske vlade), da se na crkvenom polju sada opazuje najsjajnije svjedočanstvo za to, da je Pruska svojoj kulturnopovjestnoj zadaći uspješno udovoljila, doćim u sadanjoj veličanstvenoj razvojnoj borbi Pruske različite vjeroizpoviedi u riedkoj slozi i natječuć se u domoljubju stoje uza se. Napram ovoj tvrdnji valja ipak napomenuti, da je nadbiskup kolonjski Pavao, čije je ime pod pozivom, dne 18. Lipnja u Koloniji izdanom, u kojem se kaže: „Nj. veličanstvo kralj pozva nas ovdje na oružje, da se uzdrži čast i samostalnost Pruske,“ na prvom mjestu stajalo, u svojoj pastirskoj poslanici dne 29. Lipnja očitovao, da je onaj poziv za njegova izbivanja izišao, čim kano da odbija od sebe sumlju, kao da ovaj rat odobrava. Poznato je i to, kako onda, kada sva zemlja moljaše za uzdržanje mira, katolici nisu tajili, da bi uslied rata njihovim vjerozakonskim interesom u Njemačkoj mogla opasnost zaprietiti. Imadu-li pruski katolici razloga, da se toga boje? Sadanji pojam o državi stoji iznad pojma vjeroizpoviedi, a i po našem ustavu prestao je protestantizam biti pruskom državnom vjerom. Ali i u tom, kao što i u mnogom drugom obziru slovo ustava nije još i pravim tvorom postalo. Dne 18. Travnja tekuće godine smio je gubernator baron Manteuffel u Šlesvigu u jednoj besjedi reći, da je već Friderik Veliki kralja pruskoga nazvao kraljem konnetablom *) Njemačke, te braniteljem i zaštitnikom protestantske vjere. Ovaj isti baron Manteuffel bijaše, koj je kasnije nastojao zapriečiti posvetbu katoličke crkve u Šlesvigu. Zahvalno se priznaje, da je u ovaj par samouprava katoličke crkve u Pruskoj osjegurana; ali je i u Austriji slobodan razvoj protestantske crkve ujamčen, kako to nedavna u Beču od evangeličkoga fakulteta caru podnešena jednodušna adresa zasvjedočava. Žaliboże dokazuje statistika gimnazijah a osobito sveučilištah u Pruskoj, da je na ovom polju ravnopravnost još ostala blaga želja. U Pruskoj su izmedju 6 sveučilištah tri po vjeri evangelička, od drugih jedno u obće nije nikakove vjere, a dva su paritetična. Ali na ovih je broj katoličkih redovitih profesorah ili velika manjina, ili će jih na skoro nestati. Kada je godine 1862. o ravnopravnosti sveučilišta bonnskoga izdana po službenih izvorih sastavljena spomenica, bude ravno povedena iztraga radi povrede službene tajne, ali vlada nije niti pokušala, da oprovrgne sadržaj te spomenice. U ovaj par, kadno Pruska stiče veću vlast u Njemačkoj, neka se iskreno stara, kako će svaku bojazan radi zloporabe ove vlasti u vjerozakonskom području raztjerati, a ravnopravnost vjeroizpoviedih, kako ju zahtieva ustav, sbilja ustanoviti.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Martin Šantuš, župnik u Peterancu, postao je župnikom u Virju.

„ Stjepan Lončarić, bivši župni upravljatelj u Trnovitici, premješten je kao takov u Peteranec.

---

*) Connetable, rieč sastavljena od latinskih riečih comes stabuli, bijaše njekoč u Francezkoj kraljevski konjušnik, a kasnije najviši gradjanski i vojnički državni dostojanstvenik, koj je u vrieme rata imao vlast gotovo kao u Rimljanah diktator. Ljudevit XIII. ukine god. 1627. ovo dostojanstvo, a Napoleon ga god. 1804. obnovi, načiniv ga jednim od pet najvišjih častih krune, te ga podieli svomu bratu Ljudevitu. Poslie restauracije nepopunjuje se više ova čast. Ured.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 36. U ČETVRTAK 6. RUJNA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Ljudsko tielo gledom na njegova preimućtva i nedostatke.

Čitajući sveta evangjelja nalazimo, kako se božanstveni naš Spasitelj neumorno trudi, da ljude pouči, da jim oplemeni srce, da je skloni na kriepost i pripravi za nebo, rieč u jednu, da jim spasi duše. Ali se on nestara samo za duše, već ga vidimo, kako se sveudilj brini i za tjelesno dobro. Kada nas uči da molimo: Kruh naš svagdanji daj nam danas, (Luk. 11, 3.) ili kada uzima braniti svoje učenike, što su u subotni dan od gladi trgali klasje i jeli zrnje, to očituje tim i skrb za tielo. Kada bjesomučne oslobadja, grozničave, uzete, gubave, krvotočne, mjesečne lieči, kada sliepim, niemim i gluhim daje porabu njihovih sjetilah, kada kljenite oporavlja, dapače i mrtve uzkrisuje, sve su to čudesa, što jih tvori tielu u prilog. Kada je napokon dva puta čudotvornim načinom umnožio hljebove i u pustari nahranio gladujuće, tim posvjedoči jasno, da mu je mnogo stalo i do tjelesnoga života ljudih. Al dočim vidimo na jednoj strani, kako se skrbljivo stara za našu tjelesnu dobrobit, za pùt, kojom rieči sv. pismo često naziva životinjski dio čovjeka, čujemo ga ipak, kako na drugoj strani veli: „Duh jest, koj oživljuje, pùt neprudi ništa;" (Iv. 6, 64.) čujemo ga, kako govori: „Nebrinite se za svoj život, što ćete jesti, niti za svoje tielo, čim ćete ga zaodjeti; nekažite, šta ćemo jesti, ili šta ćemo piti, ili čim ćemo se oblačiti, jerbo za svim tim teže pogani, već tražite ponajprije kraljestvo Božje; (Mat. 6, 25. 31—33.) čujemo napokon, kako o bogatcu, koj je svoju žitnicu povećao, te za više godinah zalihe na stranu metnuo, tvrdi, da je ludjak, i da će još iste noći dušu od njega zaiskati. (Luk. 12, 20.) Pa takovih prividnih opriekah medju njegom i nebrigom, medju prednošću i nemarom, odlikovanjem i zapostavljanjem tiela nalazimo još više u sv. knjigah. Onaj isti apoštol Pavao, koj često o ništetnosti i mlohavosti tiela, te o opornoj pùti govori, uznosi opet tielo naše s druge strane, dočim ga označuje hramom Božjim i orudjem za slavu Božju. Dà već i u starom zakonu imade ovakovih na oko protuslovjah. U vrieme Noema besjedi Bog: „Duh moj neka neostane u čovjeku, jerbo je pùt;" (Gen. 6, 3.) a kod Joela kaže on suprotivno: „Ja ću od svoga duha izliti na svu pùt. (2, 28.) Izaija veli: Sva je pùt poput siena, (40, 6.) pa ipak Spasiteljev predteča obećaje: „Sva pùt vidit će spas Božji." (Luk. 3, 6.)

Svaka stvar ima, što no rieč, dvie strane; tako je dakle i s tielom, životinjskom sastavinom čovjeka. U njega je jasno i tamno lice, svjetlo i sjena, ima svoja preimućtva i svoje nedostatke. Ovo dvoje valja samo u pravi sklad privesti; tielo se nesmie niti premalo niti previše cieniti, ako nećemo udarit u stranputice. Predjašnje sluči se gnostikom, koji su uzkrsnuće pùti tajili, te zato tielo što dublje potištivali, zatim manikejom i priscilijancem, koji su tielo držali za vražju tvorinu. Potonje pako dogadja se materialistom, razkošnikom i nasladnikom, u kratko svim, o kojih kaže apoštol, da jim je trbuh Bog, (Fil. 3, 19.) te koji tielu davaju prednost pred dušom. Velika bijaše razlika medju tielom Adamovim prije i poslie sagriešenja. Prije bijaše tielo njegovo prosto od smrti, prosto od svih požudah, a savršena sloga vladaše medju dušom i tielom. Poslie pako razvrže se ova sloga, pùt se pobuni proti duhu, tielo bude nevoljam i bolim, a napokon i smrti podvrženo. Ali i sada još postoji golema razlika, kada ovo svoje tielo ili na sebi, s njegovimi manami i slaboćami, kako nam prolieže od Adama, ili kada

Digitized by Google

ga prema svom postanku i opredieljenju, t. j. s gledišta Božje objave smatramo. Kao što se čini neznatno, lomno i krhko u prvom obziru, tim nam znamenitije i zamjernije izlazi pred oči u drugom pogledu.

Naumismo ovdje obje ove strane našega tiela pobliže razjasniti, napomenuti naime njegova preimućtva i njegove nedostatke. Razlog, radi koga odabrasmo o tom pisati, leži u našem vremenu, koje neobično visoko cieni materialne stvari, a za tielo se stara što može bolje; al pri tom ipak jako se vara i grieši, dočim baš ono, što je biedno i tašto, vele cieni, a pravu vriednost tiela, kako nam ju predstavlja Božja vjera i prosvietljeni razum, sasvim krivo shvaća, jerbo samo tjelesnu pùtenost cieni, a nepočituje tielo kao Božju tvorinu, kao organ duše, kao orudje osobitih kriepostih, u čem se ipak, kako ćemo vidjeti, ponajprije sastoje njegova preimućtva.

Pošto je Bog stvorio nebo i zemlju, te sve njihove krasote i urese dovršio, sazda on čovjeka od zemlje. Tko je dakle pravi početnik ljudskoga tiela? Jest onaj isti svemožni gospodin, koj stvori višje duhove, klanjajuće se oko priestolja njegova, kojega voljom postade od ništa sunce i mjesec, sve životinjstvo i bilinstvo, on je Bog trojedni, koj reče: Učinimo čovjeka, (Gen. 1, 26.) te svojom rukom načini lik tielu, da nosi u sebi neumrlu dušu. Dakle je tielo naše neposredna Božja tvorina. Pa nije-li to slava i preimućtvo njegovo? Ljudi se rado hvale i grade svojim poriekłom i rodom, svojimi slavnimi predci, iz kojih lozu vuku. Zašto dakle da se i mi neponosimo svojim tielom, koje dolazi iz ruke Božje? Ali će se prigovoriti: da je ovo tielo sazdano od prašine, od zemlje. Tako jest; i kip je načinjen samo od kamena, od neuradjena izlomljena komada stiene, pa ga ipak cienimo, jerbo mu je umjetnik znao dati toli veleljepan lik; i slika sastoji se napokon od mastih, što no su uzete iz biljevnih ili rudnih, dakle minućih tvarih, pa smo ipak gledeć ju uzhićeni, jerbo je slikar umio boje tako vješto podieliti i uporaviti. Tako je i ovo tielo prekrasna i neprispodobiva tvorina, ne radi tvari, od koje je uzeta već radi svemožnoga i premudroga umjetnika, koj ju je načinio! Svaka zemaljština, kad se raztvori u svoje sastavine, napokon je prah i zemlja. Željezo, i kako je kruto i čvrsto, vadi se iz rudovite zemlje. Tvrdi mramor, kad se razbije i raztuče, postane prah i piesak. Najskuplje ruho, dodje-li u vatru, pretvori se u tinji čas pepelom. Najkrasniji cviet, čim povene, razpada se u prašinu. Pa preziremo-li sve te stvari, jerbo su od prašine ili iz ništa postale? Dapače mile su nam i drage, te i u njih upoznajemo stvarajuću vlast gospodina Boga. Tako i tielo naše negubi svoje vriednosti radi toga, što je od zemlje, dapače vriednost njegova tim se povećava, što je neposredna tvorina stvarajuće ruke Božje, koja iz lomnih sastavinah umije sazdati toli krasne i dragocjene stvari.

Nu još će veće biti naše udivljenje, ako i površnim samo pogledom razmotrimo svojstvo ovoga tiela i njegovih pojedinih udah. Pustimo za čas, neka nam o tom povieda muž jedan iz trećega stoljeća (pisac nazovi-klementinskih rekognicijah): „Motri ljudsko tielo kao djelo vještačko; noge nose poput stupovah cielu sgradu, svuda vlada najsavršenije sumjerje, jedna noga dolikuje drugoj, jedna ruka drugoj, jedan prst drugomu, jedno oko drugomu, jedno uho drugomu. Kako je jezik podoban za govor, kako su umjestni zubi, kako je mudro načinjeno srce i pluća. Kako krv poput rieke iz jednoga vrela izviruće struji kroz bezbrojne žile, te kao po jarcih cielu zemlju, tielo naime, natapa i oplodjuje svojimi životnimi potoci." A kad bismo istom proniknuli u tajnosti anatomije, kad bismo mišice s njihovimi stovrstnimi opravci i njihove sastavine iz bezbrojnih tananih vlaknah sastojeće, ili različite živce samo u glavnih njihovih skupinah, dà kad bismo samo jedno sjetilo, na primjer oko, u svoje pojedine česti točnije raztvorili i razvidili, — morali bismo se još tisuć putah više diviti onomu, koj bijaše moguć od zemlje načiniti ovakovo tielo. Nije dakle tielo naše samo prosto djelo Božje, već je djelo vještačko i preizvrstno; puko „neka bude" kao da nebje dosta neizmjernoj svemoći, nego sudjelovaše i bezkrajna mudrost, da se dovrši kruna zemaljskih tvorinah; a to podaje ljudskomu tielu novi sjaj, novo dostojanstvo.

Uz to pristaje još višje preimućtvo. Svakomu umjetniku, kad hoće da izvede kakovo djelo, lebdi u pameti uzor ili pralik, što ga nastoji ponačiniti i izraziti. A kakov pralik imaše Bog pred očima, kada je prvo ljudsko tielo ličio? Jamačno uzor najsavršenijega čovjeka; dakle onoga, koga sv. pismo s odlikom imenuje čovjekom, koj sam sebe naziva Sinom čovječjim, koj je prvorodjenac svega stvorstva, i o kom kaže psalmista: „Krasna-li si lika, više od ljudskih sinovah, dražest se razlila na tvojih usnah; (44, 3.) u kratko, tielo drugoga Adama, sveto čovječtvo Isusa, sina Davidova, sina Abrahamova. Čovjekom postajući Isukrst, kaže Tertullian (de resurr. carn.), bijaše slika, prema kojoj bje uličeno tielo; i tako primi tielo priliku u pùti dojdućega Isukrsta, kao djelo i zajedno kao zalog Božji, naime kao zalog našega spasenja, što no ga izvrši Isukrst, primivši našu narav. Kao što je dakle Božja ruka uličila naše tielo, tako je ono sazdano prema najsavrše-

Digitized by Google

nijem obrazcu; naše tielo naliči tielu Isukrstovu, a tielo Isukrstovo naliči tielu našemu, jerbo je on, kako piše apoštol, primio priliku roba, postao nalik ljudem, a našast vidom kao čovjek. (Ef. 2, 7.)

Nu ova spoljašna naličnost nebijaše dovoljna božanskomu Stvoritelju; još je veća plemenština imala pùti u dio pasti. Sin Božji imao je primiti ljudsku narav, i tim s nami stupiti u pravo tjelesno zajedničtvo. Jerbo su djeca, kaže opet apoštol, postala dionici pùti i kr̀vi, radi toga je i on sebe s njimi kao nadielio; s toga morao je u svemu biti nalik svojoj braći. I slovo postade pùt i prebivaše medju nami. (Žid. 2, 14. 17.) Možemo-li domislit se većoj časti i odlici za ljudsko tielo od ove? Nitko nedaje alem-kamen okivati u gvoždje ili olovo, već u zlato i srebro. Nitko nelije dragocjenu pomast u zamazane spremice, nego odabire najkrasnije i najčišće. Pa kada se samo Božanstvo ponizuje, te hoće prebivati u ljudskom tielu, dà kada ovo tielo što tjesnije i nerazdruživije spaja s božanskom osobom, nije-li tada tielo vrlo dragocjena posuda? Isukrst neprimi kakovo inorodno, iz kakovih uzdušnih ili nebeskih tvarih sastavljeno tielo, neprimi on kakovo prividno tielo, već sasvim onakovo tielo, kakovo je naše: Slovo postade pùt. Prosto dakle bilo drugim hvalit se bližnjim srodstvom s krunjenimi glavami; mi se možemo pohvaliti kamo višjim srodstvom, tjelesnim zajedničtvom s Isukrstom. Istina je ravno, da je Isukrst tielo naše primio ponajprije radi naših dušah, da je u tielu živio i muku trpio, umro i uzkrsnuo, da izbavi duše naše. Ali nisu-li naše duše s tielom što tjesnije sdružene u jednu cjelost? Pošto je dakle Bog za naše duše toliko učinio, nemora-li u njegovih očijuh i tielo mnogo važiti, budać je s njim sdružio dušu? Nadalje zar neučestvuje i tielo u spasenju, što nam ga je stekao Isukrst? Ova pitanja vode nas do novih preimućtvah i častih našega tiela.

Ovo tielo načinjeno je sbilja samo od zemlje, uslied grieha podpalo je smrti, te mora opet postati zemljom; ali nije njemu do vieka trunuti i gnjiti u grobu, već mu je jednom uzkrsnuti, opet se sdružiti s dušom, dapače usposobit se za uživanje vječne slave. Sije se, piše Korinćanom sv. Pavao, sije se u truležu, a ustaje u neraztlivosti, sije se u nečasti, ustaje u slavi, sije se u slaboći, ustaje u snazi.... U čas, u tren oka, kod zadnje trublje uzkrsnut će mrtvaci neraztlivi, a mi ćemo se pretvoriti; jerbo ova raztlivost treba da obuče neraztlivost, a ova umrlost treba da se zaodjene neumrlošću. (I. Kor. 15, 42. i slj.) A kako će ovo tielo biti prenačinjeno, kakov-li će dobiti vid, i o tom nas upućuje apoštol, veleći: „Isukrst pretvoriti će tielo naše nizosti, da bude jednolično tielu njegove sjajnosti, kriepostju, kojom si može sve podčiniti.“ (Fil. 3, 21.) Preobraženo i poput sunca blieštеće tielo Isusovo na Taboru, iz groba slavodobitno izstupivše, slavom i sjajnošću ovjenčano uzkrsnulo tielo Spasiteljevo, ono je obrazac, po kom će Isukrst jednom naše sadanje priprosto tielo preobraziti i sebi ga naličnim učiniti. Često snidjoše po Božjem nalogu andjeli k ljudem na zemlju, i ukazaše jim se u tjelesnom liku; ali mi nećemo dobiti ovakova prividna tjelesa, nego tjelesa prava, te ovimi snabdjeveni učestvovat ćemo u zajedničtvu angjelah na nebesih. Smatramo-li dakle postanak našega tiela, njegov pralik, njegovo srodstvo i opredieljenje, sa svakoga ovoga gledišta predstavlja nam se ono, ne kao stvar neznatna i prezirna, već kao nješto velevriedna i dragocjena.

(Nastavit će se.)

Sadanje stanje katoličke crkve i ostalih vjeroizpoviedih u svetoj zemlji.

(Ostatak.)

U odsjeku odmah sliedećem opisuju se Kopti, Sorianci i Abisinci u Jeruzalemu.

Kopti, njekada najznamenitije pučanstvo u Egiptu, podaše se kako i Jermeni nauku monofizitskomu, zašto jih je grčka crkva ljuto progonila. Kao stari protivnici Grkah pridružiše se zajedno sa Sirci jermenskoj obitelji u Jeruzalemu, koja nad njimi, kako i nad Sirci i Abisinci, vrši njeku vrst pokroviteljstva. Njihov glavni stan u Jeruzalemu jest krasni, tekar dogotovljeni samostan, hramu sv. groba na iztok nad Jeleninom nakapnicom (cisternom) sagradjen, u kom sada stoluje biskup. Samostan opasuje još nedogotovljenu crkvu. Novomu biskupu Ambabsiliju iz Kaira podčinjeno je šest duhovnikah i mala obćina, brojeća sedamnaest dušah u Jeruzalemu.

Ničim bitnim, samo njekimi dogmatičnimi nizgredicami razlikuju se od jermenske i koptičke crkve Sirci ili Sorianci, takodjer zvani Jakovljani (Jakobite) od Jakova Baradaja, kaludjera, koj je na početku šestoga vieka jur propalu sljedbu monofizitah opet pridigao. Sirski kršćani stanuju u svojih rodnih predjelih osobito u zemlji Kurdah na gornjem Tigrisu i Eufratu, gdje kod Mardina u samostanu zvanom Der-ez-Zafaran i njihov patriarka stoluje. Odtud imenuje on biskupe svojim 12 biskupijam. U Jeruzalemu osta jim od njihovih prvašnjih posjedah samo malena crkva i samostan sv. Marka, koj, kako se priča, stoji na mjestu bivše kuće Marije Markove, kamo se je sv. Petar poslie div-

Digitized by Google

noga svoga izbavljenja iz tamnice povukao. Crkva je malena, a u njoj se čuva, kako misle, krstni kamen sv. Marka. Crkvi je predstojnik biskup, komu su podčinjena dva svećenika, dva djakona i jedna kaludjerica. Malena sirska občina u Jeruzalemu spala je u ovaj par samo na jednu porodicu.

Napokon vriedno je napomenuti i Abisince, koji u najvećem siromaštvu i oskudici obitavaju u kukavnih kolibah u iztočnom pridvorju hrama sv. groba, a ponajviše jê izdržavaju Jermeni i Kopti. Ima jih na broju 50—60, većinom kaludjeri i duvne, koje na modroj platnenoj suknji, što no jim nedostatno prikriva naga crna uda, možeš već s daleka spoznati. S ubožtvom svojim spajaju oni zajedno strogu stegu. Izvan hrama sv. groba imadu pod kapelom žalostne majke Božje kapelicu, koja je na ime Marije egipatske posvećena.

Za ovim ide novo poglavje s nadpisom:

Ruska na grobu Spasiteljevu.

Neima kršćanske vlasti na zemlji, koja bi u kraće vrieme u Jeruzalemu bila toliko upliva stekla i tako se učvrstila bila, kako Ruska. Krimska vojnica mnogo je tomu doprinela. Ruska znade vrlo dobro, da kršćani svih vjeroizpoviedih na iztoku drže Jeruzalem za središte kršćanstva, te da se on kao ognjište vjere i kao protu-Rim čarobno dojima živahne mašte iztočanah. U Jeruzalemu se dakle čvrsto ustanoviti, tu premah steći, te odavle pravoslavnu, to će reći s ruskom sjedinjenu grčku crkvu razplodjivati, to je svrha i zadaća ruskoga poslanstva u Jeruzalemu. Silni sviet iztočnih kršćanah, koj hodočasti u Jeruzalem, sudi obično samo po vanjskom sjaju, veličanstvu crkvah i obredah, te po množtvu svećenstva. Jerbo rusko-grčka misija u tom pogledu sve druge daleko nadkriljuje, s toga se boje urodjeni Grci, da njihovoj vjeri prieti pogibelj na iztoku. Ovo veličanstvo, koje iztočni hodočastnici vide u Jeruzalemu, potiče jih često na počitanje razkolne crkve, a vrativši se natrag, utrdjuju u tom i svojtu.

Ruska misionska revnost prolieže tek iz novijega vremena. Pošto je naime latinski patriarkat u Jeruzalemu opet bio uzpostavljen, pohiti i Ruska arkimandrita Porfirija poslati u sveti grad. Godine 1858. odpravi sinoda petrogradska prvoga ruskoga vladiku u osobi mladoga Cirila sa dvanaest ruskih popovah u Jeruzalem. Iste godine bude i ruski konzulat ovdje podignut. Putem sbirkah, što su se pod zaštitom ruskoga cara po cieloj carevini činile za Jeruzalem, sakupljeno je množtvo novacah, za koje Rusi kupuju mnoga zemljišta, i podižu sgrade. Tako posjeduju oni u gradu na jug crkvi sv. groba zemljište, na kom je za vrieme križarskih vojnah stajala crkva Maria minor, zatim izvan gradskih zidovah, blizu vratah vodećih u Jaffu, na tako zvanom majdamskom trgu, veliko zemljište, a drugo uz ribnjak Mamillu, i napokon blizu damascenskih vratah, što no je obraćeno u vrtove.

Napokon posliednji te u mnogom obziru najzanimiviji odsjek govori

O protestantih u Jeruzalemu.

Od godine 1840. naselio se je i protestantizam u Jeruzalem. Kao svrha njegova uvedenja bje naznačeno obraćenje židovah; zato se ovdje protestantizam zaodieva na polag židovskim ruhom, te se gleda židovom više no igdje drugdje narinuti. No nastoji on i privrženike drugih vierah premamiti na odpadnuće, te od njih sastaviti novu Isukrstovu crkvu. Ovu zadaću trsi se protestantizam u Jeruzalemu postići što novci, kojimi u obilatoj mjeri razpolaže, što nametnom revnošću misionarah, pobožnih pastoricah i pietističkih svjetovnjakah. Pošto je jur prije četrdeset godinah iz Bostona u Jeruzalemu uvedena misija, kupiše god. 1838. Englezi od Jermenah zemljište za bogomoljnicu, koja bje g. 1843. otvorena. Ali revnost misije nadje, da je to nedovoljno za obraćenu židovsku občinu. Sadanja crkva, zvana Krstova, kojoj je biskup Aleksander, prvi protestantski biskup u svetom gradu, godine 1842. temelj položio, bude napokon poslie mnogoga prekidanja god. 1848. dogotovljena. Ona bijaše ponajglavnija stečevina s egipatskim Mehemed-Aliom proti porti sdružene Englezke, koja ju dogovorno s Pruskom zajednički utemelji. Stoji sa svojimi prigradci djelomice na mjestu, na kom stajaše palača Irudova, onoga istoga, koj je njekoč božanstvenomu djetetu onako lukavo o glavi radio. Duga je šestdeset i pet stopah, a široka u popriečnoj srednici petdeset i pet stopah, te na nju potrošeno je po prilici dvie sta tisućah for. Uredjena je elegantno, nad oltarom na velikih crnih mramornih pločah napisano je deset zapoviedih, otče naš i vjerovanje žudijskimi pismeni, na desno od njih je propovjedaonica, a u nazadku prekrasne orgulje. Što ipak u velikoj ovoj crkvi sgriješiti moraš, to je križ.

Misiji je na čelu biskup, koga zamjenice izabire Englezka i Pruska. Sadanji biskup g. Gobat, iz njekadanje biskupije bazilejske u Švajcarskoj, reformirane je vjeroizpoviedi, ali je anglikanskoj crkvi u Malti pridružen i oženjen. Bio je dulje vremena misionar po iztočnih stranah, poimence u Habešu (Abisiniji), a imenovav ga biskupom htjelo se ovo njegovo djelovanje nagraditi, ili na veći razvoj potaknuti. On je naučan, osobito vješt iztočnim jezikom, ali samo svojim jednovjernikom naklonjen muž. Njemu po boku stoji odbor, sastojeći od misionarah i njekoliko svjetovnjakah, koj o svih misionskih stvarih vieća i odlučuje, a nadzire osoblje, odredjeno za obraćanje na protestantizam.

Protestanti imadu ovdje sliedeće humanitarne zavode:

I. Učione i kuće za arabsku djecu:

1. Krikonsko sirotište (nazvano po mjestu Krikoni (Crichona) kod Bezileje), kojim upravlja sirotinski otac

Digitized by Google

Stern; u njem je trideset dječakah, ponajviše sirotah, ostalih izza poubijanih libanonskih maronitah, iz Damaska i Aleppa. Uče se različitim naukom i zanatom. Ovo sirotište leži na sjevero-zapadu oko $^{3}/_{4}$ ure izvan grada.

2. Biskupska učiona na Sionu, nedaleko izvan zidovah jugo-zapadno od blagovane, kažu joj i diecezanska učiona, s četrdeset i tri učenika, medju njimi mnogo sirotah s podpunom prehranom, a dvanaestorica, koja se samo obuča. Njom upravlja glavni učitelj Palmer, dva arabska pomoćnika i jedan nadzornik.

3. Biskupska djevojačka učiona u gradu s trideset učenicah, koje su samo ob dan u učioni, medju njimi ima dvanaest muhamedankah. Glavnom je učiteljicom najstarija kći biskupova, izvan nje namještena je i jedna podučiteljica.

4. Diakoniska djevojačka učiona s tri djakonice i po prilici četrdesetero djece, medju kojom njekoliko turske.

II. Učione za židovsku misiju utemeljene:

1. Mužka učiona sa šestnaestero židovske djece (sada jih je devet okršteno, a sedam nekrštenih), kojom upravlja Beelay s jednim pomoćnikom.

2. Djevojačka učiona s 42 židovske djevojčice, od kojih osam u podpunoj prehrani; njom upravlja žena misionara Beelaya s jednom pomoćnicom. Šest gojenicah još nije okršteno.

3. Enquiren's home (prokušalište), prozelitnica za židove, gdje se za prestup na protestantizam pripravljaju i izpituju. U ovaj par nahodi se tamo deset mladih židovah, ali se primaju židovi svake dobe i station. Stoji pod upravom više misionarah.

4. House of Industrie (obrtovnica) za židovsku i arabsku čeljad, pod ravnateljstvom g. Schika, gdje se daje nauk u zanatih i u pravljenju omiljelih stvarih od maslinovine. Sada ima šest naučnikah.

5. Židovska šivaonica za udate i neudate prozelitice. Radi stroge zabrane rabinah nepolazi se više ova učiona.

III. Bolnice:

1. Bolnica djakonicah iz Kaiserswertha s četiri njemačke djakonice, utemeljena od pastora Fliednera god. 1851. U njoj ima 20—30 krevetah. Tečajem ove godine bude u nju primljeno i sa svim oskrbljeno 360 bolestnikah bez razlike vjerozakona. Bolestnici bijahu s većine muhamedanci.

2. Englezka bolnica s dvanaest posteljah za bolestne židove pod upravom englezkoga liečnika dra. Chaplaina. Bolnica je ova puko čovjekoljubni zavod, u kom je zabranjen svaki pokus obraćenja. Bolnica ima i svoju ljekarnu.

3. Pruska bolnica sa 12—15 krevetah. Zajedno s pruskim hospicijom, komu je pridieljena, stoji pod upravom pruskoga johanitskoga reda.

4. Za hodočastnike postoji u novije vrieme znatno povećana pruska hodočastnička kuća s dvadeset po prilici posteljah, gdje ubogi hodočastnici bezplatno, a imućni za malenu plaću budu primani. Ove godine bude 67 protestantah primljeno u ovu kuću.

Misiji na podporu nahodi se blizu protestantske crkve skladište biblijah, koje medjutim ne samo biblije, nego i druge knjige religioznoga sadržaja razprodaje ili poklanja. U njem ima djelah na njemačkom, talijanskom, francezkom, englezkom, španjolskom, magjarskom, bugarskom, grčkom, arabskom, turskom, perzijskom i amahariskom jeziku. I sladjahnimi uzdisaji začinjeni traktatići wupperthalskoga družtva imadu u Jeruzalemu revnih razprostiralacah.

Pa kako je uspjela ova toli bogato oskrbljena misija? Sami protestanti kažu, da broj židovskih prozelitah iznosi 130, a arabskih 45—60; ako se ovim pribroji još 158 evropskih protestantah, to svakolika protestantska obćina u Jeruzalemu iznosi oko 344 duše. Podružnice jeruzalemske misije postoje u Betlehemu, Naplusu, Nazaretu itd. Iz Jeruzalema, kako kaže protestant vitez Bunzen, treba da se pruža rame prosvjetljujuće, poučujuće i utješujuće ljubavi pram jugu u Aleksandriju i Kairo, pram sjeveru do Libana, do Damaska i Aleppa.

Glede židovah postigla je protestantska misija resultatah, koji po vidu priložnike misionskih novacah radošću napuniti moraju, ali u sebi slaba su utjeha. Unatoč mnogim više no dopuštenim prilagodbam na židovstvo, uprkos prednosti, što se daje židovskim prozelitom u novoj obćini, ipak je Izrael još veoma udaljen od ulaza u protestantsku zajednicu. Sva ta misija za obraćenje židovah sa svojim uspjehom osniva se s njekimi iznimkami na ubožtvu i biedi židovah. S i r o m a š n i ž i d o v s m a t r a č e s t o k r š t e n j e k a o u l a z n i c u u k r š ć a n s k u b l a g o v a n u i k a o n a p u t n i c u n a s v a g d a n j u p r e h r a n u. Duševnost o v i h n o v i h o b r a ć e n i k a h k a d š t o j e t o l i s l a b a, d a s e r a d i k r s t n o g a d a r i v a n j a d a j u v i š e p u t k r s t i t, t e s e o p e t p o v r n u u ž i d o v s t v o. Istina, da se kadšto koji obrati, koga nije na to novac i nevolja nagnala, ali su takovi slučaji vrlo riedki. U obće težko je uvidjeti, zašto protestantizam toliko troši na neplodnu jeruzalemsku zemlju, gdje židovi hvastajuć se poviestju obsižućom četiri tisuće godinah, koje pozorište vazda jim je pred očima, te otvrdnuli u talmudskom praznovjerju srećne se sciene, što mogu u zemlji i vjeri svojih otacah umrieti. Neide baš u riedkosti, da misionari i propovjednici dodju kod obraćajnih pokusah u težak škripac sa svojom krotkoćom, jerbo gorljivi žudije kadšto neostaju samo kod tiha preziranja i ustmena odgovora. Isto tako slabo se prima protestantska propagandistička revnost katolikah. Nješto više sreće, kako se čini, služi joj kod Grkah i Jermenah, kod kojih radi

neznanstva proste svjetine misionar sa svojim obećanjem nadje prije posluh.

O uspjehu protestantske misije, koja svake godine stoji petdeset tisućah for. u srebru, pisao je sam biskup Gobat prije njekoga vremena u Englezku: „Premda propoviedamo, opominjemo, nagovaramo, prosimo kako obraćenike, tako i druge, ipak to sve obično, dà moram reći, gotovo svagda ostaje bez vidiva uspjeha.“ A drugi jedan misionski činovnik izjavi prije dvie tri godine dru. Seppu, da medju svimi, koji slušaju propoviedanje evangjelja, nije da bi jedan, o kom bi sjegurno smio vjerovati, da prianja iskreno uz Isukrsta.

Verige sv. Petra.

Poviest o verigah sv. Petra vrlo je zanimiva i sama o sebi, i radi čudesah, što jih je Bog uz to učinio. Sv. Petar dva puta je bio u verige zakovan i u tamnicu bačen, jedan put u Jeruzalemu, drugi put u Rimu. Sv. pismo povieda nam u 12. poglavju poviesti apoštolske, kako bje prvi put zasužnjen poglavica apoštolski. Pošto je Irud dao Jakovu odrubiti glavu, dade Petra uhvatiti i zatvoriti, da bude poslie Uzkrsa smaknut. Dok je Petar bio u tamnici, moljaše crkva neprestano zanj Boga. Pa gle, u noći prije dana za smaknuće opredieljena, kadno je Petar s dva lanca svezan i od vojnikah stražen spavao, probudi ga angjeo gospodnji, a lanci spadoše s rukuh njegovih. Angjeo ga provede uz prvu i drugu stražu te kroz gvozdena vrata tamnice, koja se sama otvoriše, na ulicu. Petar ode sada u kuću, u kojoj bijahu sakupljeni kršćani, te na njihovo udivljenje izpripovjedi jim, kojim je čudnovatim načinom izbavljen iz tamnice. Za tim nastavi sv. apoštol propoviedat evangjelje s ponovljenom revnosti i odvažnosti. Medjutim vjernici, kako si lasno misliti možemo, nedopustiše, da bi se njegove verige, ovaj divni spomenik obrane i zaštite, što ju Bog udieli svomu namjestniku na zemlji, kod pravih zločinacah rabile i tim obezsvetile. Oni je kupiše od nadzornikah tamnice, pa se kod povjestnikah i grčkih apologetah čita, kako u Jeruzalemu i po svem iztoku bijahu ove verige štovane i čašćene, te kako se mnogo čudo sbilo njihovim doticanjem.

Dočim je sv. Petar u Jeruzalemu trudio se oko obraćenja židovah, mislio je on i na obraćenje poganah. Radi toga ostavi on godine 42. Aziju, te ode u Rim, tada glavni grad poganskoga svieta, a od providnosti odabran, da bude glavnim gradom kršćanstva. Pošto je tu ustanovio kršćansku obćinu, zaputi se dalje misionskim poslom. Poslie godine 64. po Isukr. biesnilo je u Rimu pod carem Neronom nesmiljeno progonstvo kršćanah. U to vrieme, oko god. 66., dodjoše oba apoštola, Petar i Pavao, u Rim, gdje budu na skoro uhvaćeni, te u grozovitu mamertinsku tamnicu bačeni. Nad ovom tamnicom, koju svaki dan mnogo pobožnikah i putnikah polazi, sagradjena je malena crkva na ime sv. Josipa. Oba apoštola umroše mučeničkom smrti na 29. Lipnja g. 67.

Po smrti svetih apoštolskih poglavicah nabaviše si rimski vjernici, budući oduševljeni kako i jeruzalemski svetom gorljivosti, od krvnikah verige, kojimi oni bijahu speti. Ovdje ćemo govoriti samo o verigah sv. Petra. Ove verige, koje u prvo vrieme progonstva bijahu brižno sakrivane, izadjoše oko godine 116., za vladanja pape Aleksandra I., čudnovatim načinom na vidjelo.

Biskup jeruzalemski Juvenal pokloni god. 436. carici Eudoksiji, supruzi Teodozija mladjega, obje verige, u koje na zapovied Irudovu bijaše sv. Petar okovan. Ova pobožna vladarica položi jedne u crkvi sv. Petra u Carigradu, a druge posla u Rim svojoj kćeri Eudoksiji, supruzi cara Valentinijana III. Ova dade do skora na mjestu stare od Teodore podignute bogomoljnice sagraditi sjajnu baziliku pod imenom „eudoksijanska bazilika sv. Petra u verigah (in vinculis),“ i zaište, da se verige jeruzalemske s rimskimi u njoj čuvaju. Ove verige bijahu toliko štovane, da su isti pape kao izvanredan dokaz milosti i znak velikoga nagnuća važne osobe, koje su si za sv. stolicu zaslugah stekle, kao što i njeke odlične crkve pojedinimi karikami od njih darivali. Obično pako poklanjahu nješto piljotinah zaklopljenih u malenih, skupocjenih moćnicah, na lik križa ili ključa načinjenih, i koje su prije, nego bi je poslali, polagali na grob sv. Petra. Moćnice ove nosjahu se na vratu, da nosioce nesnadje nikakova nesreća.

Da medjutim svete verige nebudu odviše oštećivane, prestaše pape pomalo čestice od njih oduzimati, već jedino dopuštahu cjelivat je, predmete pobožnosti s njimi dodirnuti, ili bi poklanjali po koju krpu od platnenih zavojah, u koje su se vazda umatale, kada nisu vjernikom na štovanje izložene bile. To isto biva još i dan danas.

(Ostatak drugi put.)

Dopis.

Iz susjedstva ruševačke župe, 28. Kolovoza. Dan prije svrši preč. g. kanonik Josip Marić u Ruševu svoju kanoničku vizitu u požežkom kotaru. Dne 26. poslie objeda kod gostoljubivoga župnika Mate Kovačevića u Pleternici krenù mnogobrojnom pratnjom svećenstva i svjetovne vlasti i stiže pod večer u Ruševo, provezav se kroz tri slavoluka uz gruvanje topićah i pozdrav Ruševčanah. Sutradan obavi ona, koja su de jure et ordine, odpjeva sv. misu uz podvorbu svećenikah i klerikah, zatim krenu svečanim sprovodom na groblje, tu blagoslovi križ, poslie u sprovodu ode dugačkomu selu Ruševu na kraj, tu blagoslovi drugi, odtud se vrativ na pô sela blagoslovi treći križ, te u podne stiže u crkvu, davši Bogu hvalu na obavljenom svom poslu. Ganjljivo je srcu i oku gledati bilo onaj

Digitized by Google

mnogobrojni bogoljubni župni puk, kako u crkvi tako još više u sprovodu, koj je po naredbi revnoga ruševačkoga župnika g. Petra Ribića svuda uzastopce preč. g. vizitatora pratio i onaj dan svetkovao; za znamenje, da u našem prostom narodu još imade bogoljubne ćuti, i da se ova neda utrnuti, kad on ima vrla župnika. — Po dovršenoj toj svečanosti iza kratka odmora sjedosmo stolu, kojega obilje i slastni zalogaji posvjedočiše, u koliko i s toga gledišta gostoljubivi g. župnik prečast. gospodina štuje. Veseli bijasmo upravo po naški, kao što to prečast. g. Mariću, obće poznatomu narodnjaku, omiljelomu pjesniku i govorniku našemu, a i nam kao našincem dolikuje. Nu veselju našemu njeki mali začin dade još njeki sliepac iz one okolice. Evo ovako je u stvari. Prečast. g. Marić, koj kao što sve, što je naše, žarko ljubi, dakle i sliepce, te naše narodne Omire, začuv za toga tobože razvikanoga sliepca izrazi želju, da bi ga vidjeti i poznati htjeo; šta više, kad mu nebi bilo toli hitno u Zagreb vratit se, da bi ga i u domu njegovom pohodio. . . Začuje to njekako naš sliepac, te predusreo preč. g. Marića glede te želje, pak u Ruševo došao, i ovom ga pjesmicom pozdravio, kad se malo vincem pokriepio:

Oj! mili Bože! na svemu Ti hvala!
Mili Bože, pomozi svakome,
I junaku i vriednu težaku,
Koji radi i Tebi se moli,
A i nama što se veselimo,
Harno tvoje uživajuć dare
Uz te čaše i pjesmice naše.

Oj! mila bratjo, družinice draga,
Poslušajte, da vam jednu kažem,
Kô što znadem sliepac po sljepački —
Pjesmu malu, ali iz dna srca,
Pjesmu malu, al' ljubavi veće,
Pjesmu malu, još većeg štovanja,
Pjesmu malu, o još većem mužu.

Oj! nije velik s grdne tjelesine,
Nit je velik s velika junačtva;
Nij' topuzom gradove rušio,
Nit je ćorde krvcom omastio,
Od jednoga gradeći dvojicu,
Kô naš junak Kraljeviću Marko . . .
Već je velik s velikoga srca,
A još veći s duha velikoga.

Oj! U svom srcu vas naš narod nosi,
Miluje ga i ljubi ga žarko,
Njeguje ga, kano čedo majka,
Tà mezimče, tà svoje jedinče;
Za rod samo i živi i mari,
I svojimi obsiplje ga dari.

Oj! Nisu dari od srebra i zlata,
Ni bisera, nit kamenja draga,
Već su dari duha velikoga,
Nadvišući i srebro i zlato,
A i biser i kamenje drago,
Tà i svieta svegkolikog blago.

Oj! Davno-li je moja bratjo bilo,
Kad njegova zapjeva nam Vila,
A u slozi vilinskih sinovah
Slavonije i Hrvatske majke, —
Onda kad nam rod u zibki ležà,
Rek bi u snu tvrdom samrtnome,
S čega? bratjo dobro znate veće —
S koga? onom Bog dô tolko sreće. —

Oj! Pa nut bratjo, čuda golemoga,
Uz glas njegov i ostale bratje —
Kano da nam rod iz sna se prenù,
Osviestiv se malo k sebi dodje,
Upoznade svoju staru slavu,
Upoznade svoju staru pravu,
Upoznade svoga cilj poslanja,
Pak za svoje poče da prianja. . .

Oj! Nečud'te se moja bratjo draga
Tomu našeg roda uzkrsnutju,
Rodoljubnoj i toj slozi bratskoj
Uz glas onog, o kom sliepac pjevam
Tà kad su mu naše tekle rieči
Koli sladko, toli i medeno,
Toli čisto, zlato ko žeženo,
Da je svaki vas očaran bio
Uz govor mu zlatan, meden, mio. . .

Oj! Pa kako je onda bratjo bilo,
Onda, kako i danaske tako;
U njegovih starjih već godinah
Uzme-l' našom da prosbori rieči,
Uzme-l' gusle, pjesmu da odpjeva,
Neznaš, čemu da se više diviš,
Il' pjesniku, ili govorniku,
Ili slogu, il' obilju mnogu
Krasnih mislih, što su se natisli,
Pak ti struje, čas ko rieka huje,
Čas žubore, ko potočić s gore, —
A sve ljubav roda ih začinja,
Da s' zanešen skroz i skroz s milinja, —
Da mu svatko to mora da dade:
On sám tako sborit, pjevat znade. . .

Oj! Nut der bratjo, da-l' se domišljate,
Tko je onaj, o kom sliepac pjevam?
I kog Višnji tako nam nadari?
I koj tako za dom i rod mari?
Marić to jest, to ime mu kaže,
A s imenom i rád mu se slaže. . .

Oj! oj Mariću! Tebi pjesma mala,
A uz pjesmu od srca ti hvala,
Što si sliepca htjeo pohoditi,
A s otim si želji ugoditi.
Da si došô, dom mu usrećio,
Još bi sliepac veseliji bio.
Al kad nemcž', i tako je dobro,
Vidismo se, pak dosta je pobro . . .
Tebi pjesma i od Boga zdravje,
A od sliepca i sveg roda slavje!
Živio nam još stotin godinah,
Naužívô s' rod s Tebe milinah!

Oj! A vi bratjo čaše sad natoč'te,
Izkapiv ih Mariću svjedoč'te:
Koliko se njemu radujete,
Kol' štujete, kol' ga milujete.
Nek se znade, tko kog rad imade!
Dok smo, nek smo, da se milujemo,
Kad umremo, nek se spominjemo!

Digitized by Google

Iza ove pjesme još nam slirpac njekoliko narodnih odpjeva, pak od preč. g. Marića krasno bje nadaren. . . Tako se svrši svečanost u Ruševu. Oko pete ure krenu preč. g. putem u Pleternicu na konak, opet onako krasno praćen. Sretan mu put želeći uvjeravamo ga, da si je trajni spomen štovanja i ljubavi u srcih preostale braće sagradio.

Viestnik.

Iz Zagreba. Preksinoć u suton vratio se je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup srećno i zdravo u svoju stolicu iz kotara okićkoga. Tutnjava ovogradskih zvonovah oglasila je povratak vrhovnoga pastira. S uzoritim gosp. stožernikom vratio se je i presvietli gosp. biskup Ivan Kralj, koj je u ponedjeljak u jutro došao u Samobor, da tamo isti i sliedeći dan pomogne nj. uzoritosti dieliti svetotajstvo potvrde. Kako je uzoritoga gosp. stožernika na odlazku iz Zagreba više prečastne gospode kakonikah izpratilo do Stupnika, tako je i povraćajućeg se iz Samobora visokoga nadpastira više članovah preč. kaptola zagrebačkoga dočekalo na brodu pod Susjed-gradom i dopratilo ga u Zagreb. — Na ovom apoštolskom putu potvrdila je nj. uzoritost (u Samoboru uz pripomoć presviet. g. biskupa Ivana Kralja) u kotaru okićkom ukupno 8169 dušah, a poimence: na Stupniku 337, u Brezovici 106, u Kupincu 763, kod bl. D. Marije pod Okićem 1002, kod sv. Martina pod Okićem 1153, kod sv. Nedjelje 478, u Rudah (s Kotari) 1009, u Samoboru (s Noršićevim-selom) 3321. — Kako čujemo, po svih župah rečenoga kotara bio je veliki pastir od svećenstva i puka svečano dočekivan, a najslavnije u Samoboru. Nadamo se, da će se tamo naći koja dobra duša, te će nas o tom obširnije izviestiti.

— Uzvišena kr. dvorska kancelarija potvrdila je odpisom od 31. Srpnja t. g. učinjen od uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga po pripadajućem mu pravu izbor bivšega katekete zagrebačkih glavnih učionah, svećenika Simu Balenovića, za učitelja nauka vjere, didaktike i pedagogike na kr. učiteljištu u Zagrebu.

— Dne 28. Kolovoza, dočim je u Zagrebu tekla konačna razprava proti hajdučkoj družbi Udmanićevoj, porobio i zlostavio je u večer sam zloglasni razbojnik Udmanić sa dva druga zlikovca župnika u Sesvetah, g. Josipa Kovačića, jednu uru daleko od Zagreba. Kad je radi nastale pred župnom kućom buke Udmanić za čas ostavio župnika sama, skočio je ovaj svezanih rukuh iz prozora, te se biegom uklonio većim mukam. Razbojnici, raztjeravši pucnjavom sakupljeni sviet, izmakoše. Isti dan obustaviše pomenuti hajduci iznad Sesvetah po bielom danu poslie podne dva mladja svećenika, koji su se na sesvetske livade vozili, ali jim neučiniše ništa.

Iz Rima. Dne 17. Srpnja t. g. bilo je vučenje zadužnicah papinskoga zajma od 18. Travnja 1860. i 24. Ožujka 1864., koj iznosi zajedno 100 miliunah franakah. Tom prilikom izvučene su 622 zadužnice po 1000 franakah, 604 po 500 fr. i 1260 po 100 fr. Izvučene obveznice u ukupnom iznosu 1,050,000 fr. izplatit će se 1. Listopada t. g.

Iz Talijanske. Talijanska vlada osudila je nedavna biskupa piaćentinskoga Ranzu na godinu danah tamnice i 1000 fr. globe, što jedan župnik grada Piaćence nehtjede uslied biskupove naredbe bolestnomu duhovniku Antunu Pizzi, koj je pod crkvene cenzure pao bio, podieliti svetotajstva umirućih, dok, kako je propisano, neopozove, što je proti crkvi sakrivio. Bolestnik umre bez opoziva, dakle i bez svetotajstvah. Prevratna stranka načini mu što sjajniji pogreb, prosta svjetina provali u biskupsku palaču i pohara, što joj rukuh dopade, a još k tomu bje povedena parnica proti biskupu i dužnosti svojoj vjernomu župniku.

Iz Frankfurta. U drugoj polovini mjeseca Srpnja uhvatila je ovdje policija po nalogu pruskoga zapovjedničtva Ivana Rongea u njegovom stanu, i dovela ga na glavnu stražu. Drugi dan bje preslušan i kazano mu, da je zato uhićen, što je zapovjedničtvu prijavljeno, da je u Pruskoj obsudjen, a kazne da nije još podnio. Proti tomu branio se Ronge tim, da je tek na 26. Srpnja pozvan pred sud u Saarbrücken (radi pogrde katoličke vjere).

Iz Ruske. Ukazom od 17. Lipnja ukinuta je rimo-katolička biskupija kamieniečka u Podolju, i to, kako se kaže, s razloga obćenitoga dobrostanja. (!) Crkve, koje su doslie pripadale toj biskupiji, pridružene su biskupiji žitomirškoj. Dosadanji biskup kamieniečki Fijalkowski stavljen je s primjerenom (?) mirovinom u stanje mira.

— Gubernator Tolstoj razpisao je bio natječaj za nov ruski katekizam. Od 100,000 i više ruskih duhovnikah nije niti jedan pokušao steći nagradu.

Iz Holandezke. Jedanaest sestarah reda sv. Franje, stanujućih u Maestrichtu, koje je kralj pruski radi njihova djelovanja na ratištu u Šlesvig-Holštajnu nedavno nagradio redovi, dobiše na koncu Srpnja, baš u onaj par, kada se s 15 drugih sestarah spremiše u istu svrhu na put u Slezku, krstove reda Franje Josipa. Dvie od njih umroše žalibože još na putu od kolere.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Ivan Mikac, duh. pomoćnik, premješten je iz Rieke u Križevac.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 37. **U ČETVRTAK** **13. RUJNA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Ljudsko tielo gledom na njegova preimućtva i nedostatke.

(Nastavak.)

Što dosad navedosmo ljudskomu tielu u prilog, pokazuje nam ga samo u trpnom, a ne u djelotvornom stanju; sve, što ima, i što će imati, nije no djelo i dar Božji. No tielo ljudsko možemo smatrati i kao djelotvorno, u koliko je organ i orudje duše, s kojom ga je Bog sdružio; i to će nas dovesti, da upoznamo nova njegova preimućtva.

Prije svega tielo je nuždno sredstvo za duhovnu i ćudorednu naobrazu duše, nadalje tielo je i posrednik milostih posvećujućih. Ljudska duša može istinabog i sama o sebi postojati, kao što i sbilja i živi poslie razlučbe od tiela; ali dok je ona po volji Stvorčevoj sdružena s tielom, mora se njim služiti, te u mnogih stvarih visi sasvim o njem. Medju dušom i tielom postoji onakov po prilici odnošaj, kakov medju glasbenikom i njegovim glasbilom. Uzmite mu njegovo glasbilo, a on će ostati, što je bio, zadržat će svoju vještinu i duševnu snagu, svoju umjeću, svoje znanje, svoj razum i volju; ali od njega nemožete više čuti nikakove melodije, nitko se više nemože nasladjivati njegovom igrom, rieč u jednu, on neće više moći djelovati kako prije, dokle god bude svoga glasbila lišen. Upravo je u takovu odnošaju, kako rekosmo, duša napram tielu. Duša naša može i bez tiela živiti; ali dokle boravi u tielu, ovo joj je neobhodno potrebito, da s vanjskim svietom, s drugimi stvorovi, može obćiti i u savez s njimi stupiti. Kroz sjetila i ćutila dojimlju se je predmeti, s kojimi dolazi u dodir. Treba joj očijuh, da vidi, ušijuh, da čuje; kroz sjetila širi ona krug svoga znanja; dapače kroz njih uči se najuznositiju svih znanostih, znanost vjere, jerbo vjera je iz čuvenja. (Rim. 10, 17.) Samo posredstvom govora može duša svoja čuvstva i svoje misli drugim priobćiti, a crtami lica očituje svoje razpoloženje, radost i žalost, dopadnost i zlovolju, šalu i ozbiljnost. Napokon jedino s tielom i kroz tielo podobna je duša na spoljašni rad i djelovanje.

Dapače još više, duša, samo dok prebiva u tielu, može oko svoga spasa nastojati, može si vječno blaženstvo zaslužiti. Samo posredstvom tiela može gladne hraniti, žedne pojiti, nage zaodievati, neuke poučati, dvojeće svjetovati, drugim dobrim primjerom prednjačiti. A o tih djelih visi posjed neba. Samo tko zakonito vojevao bude, bit će okrunjen, kaže apoštol. (II. Tim. 2, 5) Ali vojevanje traje samo dotle, dok je duša sdružena s tielom. Svatko, veli on opet, primit će nagradu svoju prema rádu svojem. (I. Kor. 3, 8.) Rad pako traje, dok duša prebiva u tielu. Prema tomu dakle tielo je kanoti vrt, a duša vrtlar. Kao što vrtlar mora sjeme sijati, biljke gojiti, a korov čupati, dok mu prija vrieme, da nemora trpiti oskudicu, kad nadodje zima; tako treba da i duša, dok nedodje zima smrti, dok još vrieme zemaljskoga života, sdruženje s tielom, traje, pomno radi u ovom vrtu, izvodi plodove dobrih djelah i cvieće miomirisnih kriepostih, a tim sama sebe učini vriednom, da bude u vrt Božji, u rajski perivoj zasadjena. Jerbo drvo, što no nenosi dobra ploda, bit će posječeno i u vatru bačeno. (Mat. 3, 10.)

Istina je ravno, da tielo kadšto neće da služi duši, da joj odreče posluh i proti njoj se pobuni; ali u tom slučaju valja da duša kao plemenitiji i vladajući dio nižju čest spravi pod svoju vlast, a ova će joj borba steći samo veću zaslugu, te će tako i ovdje tielo biti duši na uhar. „Gdje je veća borba, kaže sv. Bonaventura, tu je veća pobjeda, dakle i veća kruna. Tielo otegoćuje borbu, a zato

daje priliku obilatijim zaslugam." A sv. Ivan Zlatoustnik piše: „Zato dade nam Bog od zemlje sazdano tielo, ne da njim dušu privlačimo k zemlji, nego da i tielo vodimo put neba." Mnogo dakle dobitka, dà vječna dobitka pritiče duši od tiela. Ono joj pomaže naobraziti se, ono joj služi poput mosta, preko koga ona prelazi s obale vremenitosti na obalu vječnosti, sa zemlje borbe i vojne u prekrasni zavičaj nesmućena mira i pokoja.

Ali još drugo preimućtvo treba da dosudimo tielu. Kao što je ono sredstvo za ćudorednu i duhovnu naobrazu duše, tako je ono, kako već gori natuknusmo, posrednik milostih posvećujućih. Bog je za sredstva svojih milostih, za svetotajstva odabrao vidiva znamenja, kroz koja nam pritiču nevidive milosti. Kao što on djelovanje svetotajstva čini ovisnim o spoljašnom znamenju, isto tako hoće, da tielo bude posrednikom, preko koga duša prima nutrnju milost. „Pùt, tielo, piše Tertullijan, (de resurr. car.) pere se, da se duša očisti od skvrne (na sv. krstu); pùt se maže, da se duša osveti, pùt se znamenuje, da se i duša utvrdi, pùt se rukopoloženjem osjenî, da se i duša Duhom svetim osjeni (na sv. potvrdi); pùt blaguje tielo i krv Isukrstovu, da i u duša bude nahranjena Bogom." Dapače jedno svetotajstvo odlučeno je upravo tielu na blagodat; posliednje pomazanje ublažava bolest a povraća i zdravlje, ako je probitačno za dušni spas.

Nečudimo se dakle, što sv. Pavao uslied tolikih odlikah tiela naziva naše tielo i uda njegova hramom Duha svetoga. **Zar neznate**, kaže, **da su vaša uda hram Duha svetoga, koj je u vas, koga imate od Boga, i da niste sami svoji?** (I. Kor. 6, 19.) Naime Duh sveti nastanio se je u nas na sv. krstu i na sv. potvrdi. **Ljubav Božja izlila se u naša srca Duhom svetim, koj nam je dan**, (Rim. 5, 5.) i radi toga smo prema duši neposredno, a prema tielu posredno hram Duha svetoga; duša je Božja vjerenica, a tielo je vjeno (miraz) ove vjerenice.

Nečudimo se napokon, što crkva još i mrtvim tjelesom ukazuje toliku čast, kada groblje svečano blagoslivlje, smatrajuć ga za sveto i nepovredivo mjesto, kada još i grob, u koj se polaže mrtvac, blagoslivlje, a uz molitve i značajne obrede predaje tielo zemlji; jerbo ona, čuvarica istine, znade, koliko vriedi i što znači ljudsko tielo, znade, da je osvećeno na sv. krstu, hranjeno svetotajstvenim, pa ipak sućnim tielom Isukrstovim u sv. pričesti, da će napokon poput cvieta iz sjemena opet niknuti, te preobraženomu tielu Isukrstovu nalično postati. Radi toga možemo s Tertullijanom zaključiti: „Tielo povlašćeno je od Boga u najplemenitijem smislu; ista duša može samo krozanj i sdružena s njim doći do vjere i spasa; na toliko je pùt stožernica spasa."

Tim ipak neiztjerasmo još na kraj ovu stvar; preostaje nam još jedna vrlo praktična znamenitost tiela, koju valja napomenuti.

Ima kriepostih, kojih nemože niti angjeo posjedovati, kriepostih, do kojih se čovjek bez tiela nebi doviti mogao, kriepostih, koje ponajglavnije na tielu pokazati mora; ovamo poimence spadaju: mučeničtvo, čistoća i djevičanstvo, umjerenost i trapnja. Razmotrimo je na kratko pojedince, da uvidimo, kolika slava s njih pritiče tielu izvan već napomenutih preimućtvah.

Mučeničtvo, to će reći predanje tiela na smrt ili na smrtne muke, kojim se zasvjedočava istina vjere, vjerna odanost i savršena ljubav Boga. Jerbo najveći dokaz ljubavi jest očevidno, kada se tko radi Boga svega, istoga vremenitoga življenja odreče, za Boga trpi muke i umre. Kao što nam Bog nemogaše jače dokazati svoju ljubav, nego tim, što nam dade svoga jedinorodjenoga sina, kao što je Isukrst za nas postao kraljem svih mučenikah: tako isto i mi, učenici razpetoga Spasitelja, kao ogranci križa, nemožemo savršenije dokazati uzvratnu ljubav ničim, koliko radi njega žrtvujući krv i život svoj. Kad bi angjeli mogli zaviditi, tražili bi jamačno, da jim se dade naše tielo, te tako da mogu za miloga Boga stradati i umrieti. Nu to može samo čovjek, a može samo tim, što ima tielo. Dakle samo tielo čini čovjeka podobnim, te može za Boga prinieti najveću žrtvu, i najjačim dokazom zasvjedočit mu svoju ljubav. Odtud valja izvoditi onu velu čast, što ju je crkva od vajkada izkazivala tjelesom svetih mučenikah, dočim je njihove umrle ostanke brižno čuvala, njihov smrtni dan svake godine slavila, na njihovih grobovih prikazivala sv. žrtvu, a nad njimi gradila crkve Božje, njihove moći puku na štovanje izlagala, te jih još i sada ulaže u sve svoje oltare. Odtud dolaze čudesa bez broja, što jih je Bog kroz svete moći tvorio, da tim dokaže svoju dopadnost prema ovom počitanju, a zajedno, da svoje slavodobitne ugodnike već na ovoj zemlji proslavi.

Druga kriepost, kojom se čovjek može odlikovati samo radi toga, što je zaodjeven tielom, jest **čistoća**, i njezin najvišji stepen, **djevičanstvo**. Nećemo da sada duljimo govor o cieni i prednosti ove kriepostí; neka bude dosta ovdje navesti besjede mudroga Siraka: **Ništa od onoga, što se cieni, nemože se prispodobiti s uzprežnom dušom**; (26, 20) i spomenuti izreku božanstvenoga Spasitelja: **Blaženi, koji su čista srca, jerbo će gledati Boga.** (Mat. 5, 8.) Poznato je svakomu, da se ova kriepost prilikuje čistomu liljanu, da je ona najkrasniji

cviet ćudoredja, što no se uzdiže nad tvarju, u tielu a nad tielom živi, te slobodno i bez zapreke teži u nebo. Što valja o čistoći u obće, to valja još u većoj mjeri o sveudiljnoj čistoći, o djevičanstvu, što no je podpuno nasljedovanje pralika Isukrsta, koj rodjen u djevičanskom krilu ostaje vazda krunom djevičanstva. Radi toga reče već sveti biskup i mučenik Ignacio (ad Polycarp. cap. 5.): „Ako tko može uztrajati u čistoći, neka to čini sasvim ponizno, na čast pùti Gospodnjoj." Upravo radi ovoga toli uzkoga odnošaja prema Isukrstu, te radi osobite naličnosti s njim i s njegovom vazda čistom majkom i djevicom čitamo u tajnoj objavi, da nepokaljani djevci i djevice neposredno sliede svuda jaganjca, kamo god ide, te da pred priestoljem pjevaju pjesmu novu, koje nitko drugi nemože pjevati. (Apok. 14.) A sv. Ciprijan veli o njih: „Oni su cviet crkvene sjetve, ures i nakit duhovne milosti . . . slika Božja, u kojoj se cakli svetost Gospodnja, uzvišeniji dio stada Isusova." (De habit. virg.) Pa baš zato, što je cviet čistoće i djevičanstva toli plemenit i dragocjen, zahtieva on, da se što brižnije njeguje, a odgovara od taštine i oholosti, koje zaručnici Isukrstovoj nedolikuju. Sve pako ovo, što navedosmo čistoći na čast, služi i tielu na diku, jerbo tielo jest osobitim načinom, kojim smo podobni vršiti kriepost, koje, i ako živimo u zemaljskom odielu, ipak nas već ovdje angjelom, najčišćim duhovom čini slične.

Treća napokon kriepost, koja se bez tiela i izvan tiela nemože vršiti, jest u m j e r e n o s t i vanjska t r a p n j a. Rekosmo vanjska, radi razlike od nutrnje, koja se sastoji u uzprezanju samovolje, u samozataji, dočim vanjska u nas kroti tjelesna čuvstva, potištuje opaku pohotnost i putenu nasladnost, ovomu buntovnomu dušmaninu naviešta rat, nastoji mu oružje oteti i oslabit ga, radeći poput vinogradara, koj s čokota uklanja štetne mladice, što no bi priečile uspjeh plodovitih rozgvah. Još nam je i to primietiti, da nebesjedimo ovdje o onih vanrednih trapnjah, kakove se čitaju u životopisih svetacah, o dugom noćnom bdenju, višednevnom postu, podpunom uzdržavanju od mrsnih jelah, bičevanju, nošnji haljinah od kostrieti i cilicijah, te inih težkih pokorah. Mislimo ovdje samo obične vanjske trapnje, koje su dužnost za svakoga kršćanina, kanoti da uzprežemo pohlepu za jelom i pilom, uztežemo si kadšto i dopuštenu zabavu, točno obdržavamo zakon o postu, voljno podnosimo bolesti, nevolje, protivštine i druge kušnje, te više inih sličnih stvarih. Već se iz navedenih po imenu jim vidi, da jih nije moći vršiti bez tiela. Ali i što znači i koliko vriedi ova kriepost umjerenosti i trapnje, lasno će razabrati svaki kršćanin. Jerbo ako je sagriešio, one su izvrstno sredstvo za izkajanje, kao što nam sv. pismo na sto miestah zasvjedočava, da je Bog radi ovakovih djelah pokore oprostio krivnju, te pokornika opet primio u svoju milost. Ako-li je prost od grieha, onda mu se ovakova djela upisuju u zasluge, kojimi se još veće slave na nebu čini dionikom. Nesmie se dakle tajiti, da tielu i u ovom obziru pripada vriednost kao sredstvu za blagostanje duše, za oproštenje njene krivnje, za pokraćenje njene kazne u očistilištu, i za postignuće savršenoga blaženstva na nebu.

Ova vanjska trapnja još je ona žrtva, o kojoj kaže apoštol: P r i k a ž i t e v a š a t j e l e s a k a o ž r t v u, ž i v u, s v e t u, B o g u p o v o l j n u, k a o v a š e r á z b o r i t o b o g o s l u ž j e. (Rim. 12, 1.) Ona je napokon, koja nas stradajućemu i preobraženomu Isukrstu čini sličnije. A k o p o š t e n o r a d i t e, piše sv. Petar, i s t r p l j i v o p o d n o s i t e m u k e, t o j e u B o g a m i l o s t. J e r b o n a t o s t e z v a n i, k a o š t o j e i I s u s z a n a s p a t i o i o s t a v i o v a m p r i m j e r, d a s l i e d i t e n j e g o v e s t o p e. (I. Pet. 2, 20. 21.) P a a k o s n j i m p a t i m o, uvjerava nas sv. Pavao, bit ćemo s n j i m i p r o s l a v l j e n i. (Rim. 8, 17.)

Bit će to dosta razlogah, da razaberemo, s koliko izvrstnih preimućtvah nadarena je umrla naša polovina, naše tielo, gledali mi na njegov uzor, sveto čovječtvo Isusovo, ili njegovo srodstvo sa slovom, koje postà pùt, ili njegovu znamenitost kao radila duše, kao sredstva za vršenje ponajglavnijih kriepostih, kao pomoćnika k postignuću blaženstva, ili napokon njegovo buduće opredieljenje, njegovu preinaku i preobrazu kod obćenitoga uzkrsnuća. Mnogo svakojakih poukah, zaključakah i dosljedicah dalo bi se na to nanizati. Mjesto svega toga neka stoje samo besjede apoštolske: K u p l j e n i s t e z a v e l i k u c i e n u; s l a v i t e i n o s i t e B o g a u v a š e m t i e l u. (1.Kor. 6, 20) Dà sbilja, za neizmjerno skupu cienu, za cienu smrti Isukrstove smo odkupljeni, stečene su naše duše, i naša su tjelesa odlikovana, počašćena, za buduće uzkrsnuće pripravljena. Radi toga sveta nam je dužnost, da s dušom i tielom budemo Isukrstovi, da mu služimo dušom i tielom. Slavimo ga valjanom porabom svoga tiela, slavimo ga nutrnjom i vanjskom čistoćom, požrtvovanjem tiela, njemu na službu, dobrovoljnimi djeli trapnje; slavimo ga dušom i tielom, jer tako čineći možemo se pouzdano i temeljito nadati, da će i on jednoč proslaviti nas na duši i tielu.

(Nastavit će se.)

Digitized by Google

Verige sv. Petra.

(Ostatak.)

Iz onoga, što rekosmo u zadnjem listu, razabire se, da sv. verige nisu više podpune. Jedne sastoje se od 28 karikah, od kojih zadnja na lik pismena S drži povojni lanac, kojim bijaše sv. apoštol sapet oko vrata. Druge verige, s prvašnjimi spojene čudom, koje ćemo kazati, imadu pet karikah, četiri su manje od drugih, a peta je i ovdje nalik S, na kojoj je učvršćen okrugao kolut i komad željeza, čim su obje verige spojene. Sva je prilika, da je ovaj komad željeza jednim krajem bio uzidan, a na drugom je bio učvršćen lanac, kojim bijaše sv. uznik okovan.

U Rimu je obćenito poznata divna sgoda, što se je pridesila, kada su verige iz Jeruzalema donešene bile u Rim. Kada je papa usried pobožnoga svieta, koj se bio sgrnuo, da izkaže počitanje odličnoj ovo moći, primaknuo bio jedne verige drugim, da je zajedno prispodobi, sastaviše se one ujedno, tako da sada čine samo jedan lanac, komu bi rekao, da ga je sklovala jedna ruka. To se slučilo na očigled svegakolikoga prisutnoga svieta. Sada imadu ove sastavljene verige još pet stopah u duljini. Čuvaju se u krasnom pozlaćenom kovčegu, načinjenom troškom Pia IX. Kroz godinu zatvorene su u ormaru, uzidanom u sakristiji. Ovaj najprije zastrt je zavjesom od crvene svile, za njom je pozlaćena rešetka i napokon vrata od mjeda, što jih je krasnimi kipotvorinami uresio slavni Pallajoli. Sa tri ključa zatvaraju se vrata od ormara, a tako i rešetka, a čuvaju se, prvi kod pape, drugi kod kardinala, noseća ime bazilike, treći kod opata regularnih kanonikah sv. Ivana lateranskoga, koji opravljaju službu Božju. Višeput kroz godinu izlažu se verige puku na štovanje. U takove dane pružaju pomenuti kanonici u kamžici i stoli verige vjernikom na cjelov, a dotaknuvši se povojnim lancem vrata, govore pri tom sliedeće rieči: „Zagovorom sv. apoštola Petra občuvao te Bog od svakoga zla. Amen.“ Svakoga putnika živo se dojme, koj ovakovom prilikom boraveći u Rimu neproputi sv. verige pogledati i dotaknut jih se. Kada velike nesgode zadese ili Rim ili crkvu, dadu pape iznimice izložit sv. verige i nosit je na provodnu u druge bazilike.

Da ovom prilikom rečemo koju i o verigah sv. Pavla, bijahu ove isto tako brižljivo čuvane, kako i sv. Petra, a budu spravljene u baziliku vatikansku. Papa Grgur Veliki (umro 604.) govori o tom u jednoj poslanici, pisanoj carici Konštanciji: „Poslat ću Vam nješto od verigah, što jih je sv. Pavao na svom vratu i na svojih rukuh nosio, i kroz koje biva mnogo čudesah u puku.“

Od ovih verigah uzete su četiri karike te primetnute verigam sv. Petra, da oba apoštola, koji niti u životu niti u smrti nebjeśe razdruženi, primaju zajedno i poklonstvo ljubavi i štovanja. U ovaj par čuvaju se verige sv. Pavla u baziliki sv. Pavla izvan gradskih zidovah. Sastoje se od dugoljastih i zlo kovanih karikah, kojim se očito vidi, da su staro djelo. Nisu težke, možda zato, što je sv. Pavao bio rimski gradjanin, te se je radi toga s njim blažije postupalo.

Putnici i hodočastnici smatraju kao osobitu milost, mogu-li verige sv. apoštolah vidjeti, dotaknut ih se i dat si je metnut oko vrata. Sv. Ivan Zlatoustnik izražuje živahnimi besjedami, kako čezne za ovom srećom: „Ala da mi je vidjeti mjesto, gdje se čuvaju verige apoštolah! Ala da mogu vidjeti one lance, pred kojimi vragovi strepe, a angjeli jim se klanjaju! Da me neuzdržavaju dužnosti moga zvanja i mlohavost moga tiela, radostno bi poduzeo hodočašće u Rim, samo da vidim ove verige i tamnicu sv. Petra i Pavla. Srećne verige, srećne ruke, koje njimi bijahu urešene! Da sam živio u ono vrieme, kako bi bio cjelivao ove ruke, koje su bile vriedne, da budu za moga meštra okovane! Slavnije bijahu lanci spete ruke sv. Pavla, nego-li tada, kad je u Listri hromu povratio hod; srećniji bijaše u tamnici, nego-li u trećem nebu; slavniji u svojoj tamnoj uzi, nego-li na kakovu zlatom i draguljami blieštećem se priestolju. Dà, dà, ništa nije ljepše od lanca, nošena za Isukrsta! Za njega biti okovanu bolje je, nego-li biti apoštol, nego-li naučitelj, nego-li evangjelist, nego-li angjeo. O srećne verige, krasnije od svih ovratnicah, od svih zlatnih vienacah, od svih kraljevskih krunah, da mi vas je samo vidjeti!“

Od njekoliko godinah nose mnogi, osobito po Talijanskoj, Francezkoj i Belgijanskoj, malene lančiće, što no su točno ponačinjeni prema verigam sv. Petra. Tim hoćedu da pokažu svoju iskrenu ljubav i odanost napram papinskoj stolici. S ovimi lančići osobita je stvar, koju nam je još spomenuti.

Godine 1863. dodje iz nove talijanske kraljevine u Rim silno množtvo osobite vrsti lančićah za dobnjake. Bijahu od nada, vrlo ukusno načinjeni, urešeni malenom kruglicom i jevtini, a nosjaše jih mnogo mladih ljudih. Nikomu nepade na um pomisliti, šta da ti lančići imadu značiti. Za značenje jim se doznalo tek onda, pošto su bili dosta razprostranjeni. Naime nošenje ovih lančićah prilikovalo je tobožnje robstvo, u kom stenju Rim i Mletci, a kruglicom se je nagovieštalo na Orsinove bombe. Čim se doznalo za ovo značenje tih lančićah, povrgoše jih svi pristojni ljudi s gnjevom, a mogli su se vidjati samo još kod ljudih, koji su se prodali prevratu. Pakostna ova lukavština prevratnikah urodi sasvim protivnim plodom prema onomu, što su ga oni zamislili, naime većom privrženošću napram sv. otcu. Ljudi se domislili, da dadu načiniti lančiće nalik verigam sv. Petra, pak da je nose uz dobnjake. Sv. otac pohvali ovu misao, i dopusti, da se načini točan snimak od sv. verigah. Po njem načinjeni su lančići, pa za kratko vrieme nosili su je najodličniji ljudi načinjene od nada, njeki od srebra i od zlata, a svi u znak svoga počitanja i

Digitized by Google

ljubavi napram Petrovoj stolici. U Rimu sastavio se odbor, koj se je skrbio za pravljenje ovih lančićah od nada, i dodiranje njihovo s pravimi verigami sv. Petra. Gotovili su se od nada, a ne od skupljih kovinah, da budu što naličniji verigam sv. Petra. Ljudi je nose ne samo radi njihova simboličkoga znamenovanja, nego i zato, da steku zaštitu i zagovor sv. apoštolskoga poglavice.

Naklada i prodaja knjigah u staro doba.

Znade se izvjestno, da veliki narod rimski, premda štampe još nije poznavao, nije bio bez knjigah, dà niti bez novinah. Kakove su te novine bile, što-li su sve sadržavale, to neznamo točno kazati; ali Tacit nam povieda, da je novinah bilo po pokrajinah, i u taboru, koje bijahu marljivo čitane, jerbo je svatko želio doznati, što Thrasea nije učinio (Tac. Ann. XVI. 22.), kao što ljudi u naše doba hoće da saznadu, što je Ljudevit Napoleon rekao, ili što nije rekao.

Jerbo je u Rimljanah bilo mnogo dobro poznatih nakladnikah, odtud se može izvoditi, da je i knjižarstvo u njih u živahnom prometu bilo. Dioniz Halikarnaski spominje „tisuće pisacah" o jeditom predmetu najstarije rimske poviesti; pa premda u toj njegovoj frazi ima pretjeranosti, to ona i u svojoj pretjeranosti zasvjedočava velik broj spisateljah. Nije pako pretjerivanje, već sasvim točna obaviest, da je August samo u Rimu dao oduzeti preko dvie tisuće prepisah nazovi-sibilinskih knjigah. Poznat je još jedan učin, što nam u tom obziru može služiti kao putokaz. Plinio naime piše smijućke jednomu svomu prijatelju, kako mu se je zavrtilo u glavu, da hvastavo tuguje za svojim sinom, a nitko da netuguje kako on — luget ut nemo. „Za njega rade kipari i slikari, a on sastavi govor, što ga ne samo javno u Rimu pročita, nego — tim nezadovoljan — razposla tisućinu prepisah po pokrajinah." (Plin. Epist. IV. 6.)

Ima jedna vrst knjigah, koje se mnogo traže, te jih nesmiemo mimoići, mislimo školske knjige. Kad Juvenal kaže, da dječak „stihove, što jih je naučio na izust na klupi, zatim stojeć neka opetuje," odtud biva jasno, da su rimski dječaci imali školske knjige, koje bi zamrljali, poderali, izgubili, kako to čine i u ovaj par njihovi epigonci. Znamenito je, da su se u rimskih školah tumačili i učili pučki pjesnici; dà Persio nam kaže, da su pjesnici u to polagali svoj ponos, što su jih u učionah čitali, a Nero, koj je, kako je poznato, bio zatravljen literarnom taštinom, zapovjedio je naročito, da se njegovi stihovi imadu dati dječakom u ruke.

Najjači pako dokaz za knjižarski promet pruža možda to, što je u Rimljanah knjižnica bila sućni dio kuće, što u naše vrieme, medju istimi imućnimi razredi, više nipošto nebiva. Sva je prilika, da u tom mnogo toga valja odbiti na modu, i da su se knjige njekim načinom smatrale kao uresno pokućtvo. Tà Seneka ruga se obćenitoj pomami, kojom su se sabirale knjige, kod onih ljudih, koji poznadu samo vanjsku vriednost svoga posjeda. Ali i ova moda pokazuje dovoljno, da su knjige bile važan živalj u rimskom životu; jerbo nisu to bili samo hiri pojedinih sabiračah, koji slavičnosti za volju htjedoše imati knjigah, kako drugi ljudi novacah, ljušturah, kukacah itd. Taj učin, da je u svakoj odličnijoj kući bilo robovah, kojim je bila naložena osobita služba, da pred drugimi čitaju, da prepisuju i brine se za knjige, dokazuje, koli je važno mjesto u Rimljanah zauzimalo knjižtvo. To nagovieštaju i ciene knjigah.

Kad bi knjige bile skupe, bile bi riedke morale biti; da nisu bile jevtine, nebi bile mogle ni jako se razprostraniti. Iz te okolnosti, da je knjigah bilo množina, sliedi s jedne strane, da su morale biti cjene, a s druge strane okolnost, da su knjige bile jevtine, dokazuje odlučno njihovo veliko množtvo. Jedan francezki učenjak, koj je ove ciene pomno proučio, dolazi do uvjerenja, da su knjige rimske bile cjenije od naših.

Čujmo, što kaže Marcial. Prva knjiga njegovih epigramah, kaže nam, da se ukusno uvezana može kupiti za 5 denarah (blizu 1 st. 48 nč.); a u jevtinijem vezu za puk da stoji 6 do 10 sestercijah (35—58 nč.). Trinaesta knjiga epigramah prodavala se je za 4 sestercija (oko 24 nč.), a pri tom veli on: da bi polovina ove ciene doniela liep dobitak. Kad je njegov nakladnik Tryphon uz cienu od 24 nč. za uvezan prepis pjesnih slavnoga pjesnika primao znatnu korist, to su troškovi s tim skopčani morali sbilja neznatni biti. A Horacovi poznati redci, u kojih kaže, da izvrstna pjesan donese ne samo novacah nakladniku, već pribavi i slavu pjesniku, dočim prelazi i preko mora, dokazuju nam, da se je silno množtvo prepisah razprodavalo.

Valjda će mnogi od čitateljah pomisliti, da su u ono vrieme knjige bile jevtine zato, jerbo se njihovim piscem nisu nagrade plaćale. Ali nije tako. Piscem se je plaćalo. Tim ipak netvrdimo, da su ikada dobivali onolike svote, kolike u naše doba bogati knjižari plaćaju na glas izašlim spisateljem — svote, da bi se još prije malo godinah mnogomu od samoga čuvenja bia upalila krvca. Horac nedobi nikada po guineju za redak svojih odah, i Petronio nedobi 16,000 funtih šterlingah za svoj roman. Livio nebje tako plaćan, kako Maculay. Al su ipak i rimski pisci bili plaćani, i to svotami, koje bijahu veće od onih, što no se dugo nakon izumljene štampe nisu davale. Sva je prilika, da su se tada, kako i sada, mnoge knjige izdavale bez honorara; kadšto, jerbo su jim pisci bili bogati, pa su je samo radi slave napisali — što je naravski bilo jeftinoći u prilog; njekada pako s toga, što sadržaj knjigah nije velike prodaje obećavao. No jasno je, da, čim je izdavanje knjigah postalo trgovačkom špekulacijom, te su se nakladnici borili za čast (i dobitak) novih djelah, tim su

Digitized by Google

i siromašni spisatelji naučili se poznavati vriednost svojih rukopisah. Da je Marcial bio plaćan, i da mu je mnogo stalo do novacah, to sam izpovieda; a kaže još, kako je „gonjen od gladi i molbah svojih prijateljah“ završio knjigu, da primi nagradu u ruke. Istina je i to, da Marcial žali na svoje siromaštvo, te se gorko tuži: što, dočim se njegovi stihovi i u Britaniji čitaju, nezna njegova mošnja ništa za to. Žaoba dakle na siromaštvo pjesnikah prastara je — žaoba, koja istim izumkom tiska nije ništa ublažena.

Nu Marcial dobi, kako je procienjeno, do 4400 franakah za svoje epigrame: svota malena, i to takova, koja njegovu mnienju, da nije primjereno plaćen, nije na uštrb. Ali da je Milton za svoj „izgubljeni raj“ a Spencer za svoju „kraljicu vilah“ toliku svotu dobio, bili bi mislili, da su kraljevski nagradjeni.

Sbilja nakon izumljene štampe bijahu mnogi pjesnici i drugi pisci zadovoljni, samo ako su jim djela našla nakladnika, i ako su u ime nakladnoga prava dobili njekoliko otisakah na dar. Glede ovih darovanih otisakah tuži se Marcial, da jê mnogi znanci očekuju, kako će si prištediti malenu kupovninu, a da mnogi ovoj uvredi prilažu još i ruglo, te prodaju prepis, što su ga od spisatelja izmoljakali. I naše vrieme ima u tom pogledu svojih osobitih žaobah; simo patri ona, što ju navodi Charles Lamb, koj stanovitim piscem spočituje: „Daju vam na dar otiske svojih djelah, koja nitko neće da kupuje (dočim svoje benasto ime u nje upisuju), te očekuju uzvratno od vas, da vi njim darujete otiske vaših djelah, koja nalaze kupacah.“

Kad je s jedne strane nepobitno, da je čitanje bilo obćenito obljubljeno, a za valjane spisatelje bilo otvoreno neizmjerno polje, kad se s druge strane nemože dvoumiti o zavisećoj o tom nakladnoj djelatnosti i čudnovatoj jevtinoći knjigah, to se nameće pitanje: kako je ovakova razgranjenost i cjenoća bila moguća prije izumljena tiska, koj nam se čini biti jedinim sredstvom za postanak jevtinoga knjižtva. Da se stanje stvarih u starom Rimu sa stanjem u srednjem vieku nemože uzporediti, to proizlazi iz glavnih učinah, da u Rimu knjige nisu bile niti riedke, niti skupe, a da je čitateljah bilo mnogo. Što je dakle uzrok toj razlici? To je radnja robovah.

U Rimu bilo je na stotine, dà na tisuće robovah, koji su se bavili prepisivanjem, što su u srednjem vieku činili njeki (?) redovnici i pisari. Radnja robovah bijaše ne samo obilata, već i jevtina. U srednjem vieku nebijaše pisarija obična vještina, a radnja bijaše skupa. U rimskom kućanstvu bijahu oni, koji su pred drugimi čitali (anagnostae) i prepisivali (librarii) gotovo tako neobhodno potrebiti, kako i kuhači. Iste gospodje imale su svoje prepisačice (librariae). Ovi robovi nisu samo pisali, što jim se je diktovalo, ili pravili izvadke, nego bi se oni bavili i prepisivanjem knjigah, koje bi gospodari njihovi željeli, ako nisu bile još predane obćinstvu, ili ako su bile već po knjižarah razpačane.

S početka si je svatko ovim načinom nabavljao knjižnicu. S vremenom pako stvori naravna težnja smierajuća na diobu radnje i specializiranje poslovanja osobit razred nakladnikah. Attik, muž ugladjena ukusa te i sam spisatelj, koj je jednakom mjerom bio zauzet za trgovinu i za knjižtvo, upozna u razprostiranju prepisah u veliko liepu sgodu, da udovolji svomu ukusu i svojoj djelatnosti. U to je ime on njeki broj robovah osobito odgojio, pa budué je množtvo prepisačah kod njega radilo, s toga bijaše mu moguće knjige tako brzo umnažati, kako bijahu tražene, te jim sniziti cienu, što je najviše drugih ljudih sklanjalo, te su je volili od njega kupovati, nego da jih dadu po svojih vlastitih robovih prepisivati. On proizvadjaše knjige u jevtinu cienu velikom brzinom i u višjem slogu. Uspjeh bijaše mu toli znamenit, da su se na skoro i drugi za njim poveli. Izdavanje knjigah postà trgovinskim predmetom. Rim dobi naskoro mnogobrojnih knjigarah u svakom dielu grada. Stupovi kolonadah bijahu oliepljeni oglasi novih knjigah. Čuvene pisce obilazijahu, kako nam kažu Plinio i Kvintilian, laskavi izdavatelji, žudeći dobiti djela, „za kojimi obćinstvo toli silno i obćenito čezne.“ Ova revnost bje dosta putih i kažnjena: previše podhvatljiva spekulanta pohodi kadšto Nemesa velikoga „preostatka,“ komu su medjutim otvorene stajale pokrajine kao razprodališta, kamo su se nerazprodane knjige mogle poslati; a kad su pokrajine bile uzbunjene, tada preosta još, kako nagovieštaju Marcial i Horac, pomoć u tom, da su se nečitani prepisi rabili za zamatanje kolačah i mirodijah.

Uz toli obilatu radnju robovah nebijaše potrebita umjeća tiskarska. Ako je jedan rob stotini prepisačah zajedno diktovao, to je posao velikoga izdanja manje stajao, a zahtievao malo više vremena, nego-li slično iz naših tiskarnah proizhodeće izdanje. Brzini prepisivanja idjaše naravno u prilog pokraćivanje. Da si možemo ovu brzinu predstaviti, neka nam služi tvrdnja Marcialova, da je samo jedna ura potrebita za prepis ciele druge knjige njegovih epigramah. Ova knjiga ima 540 stihovah, pa uzmemo-li njegovu „jednu uru“ doslovno, to bi se devet stihovah u jedan čas (minutu) bilo moglo prepisati. To se težko može vjerovati. Medjutim bilo tomu, kako mu drago, svakako nam je zaključiti, da je prepisivanje knjigah brzo išlo za rukom. Prema tomu mogla se je na zahtievanje i tisuća komadah ovakove pjesni u jednom danu prepisati.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 7. t. m. s večera došao je zloglasni hajduk Udmanić sa svojom družbom u Kraljev-vrh kod Stubice, te je tamošnjega župnika porobio. Župniku, g. Franji Sirovcu, poslužila je u tom sreća,

Digitized by Google

što je u onaj par, kada su razbojnici unišli, bio na drugoj strani dvorišta neopažen, te spoznav, kakovi su ga gosti pohodili, pobjegao je i u bližnjoj se šumi sakrio. Dok se je ovako župnik uklonio zlostavljanju, koje bi ga težko minulo bilo, budući nije imao mnogo dati, dotle su razbojnici dvie čitave ure po njegovu stanu haračili, nemareći za ljude, koji su se uslied zvonjenja u stran i dignute buke oko župne kuće u velikom broju sabrali bili. Razbivši i pretraživši sve, odoše hajduci pucajuć izmedju ustrašenoga sakupljenoga puka, komu se je Udmanić s prozora težko zagrozio, ako nebude mirovao, napomenuvši i to, da on seljakom nečini ništa zla. Tako su razbojnici s plienom, koj, kako čujemo, nije bio velik, umakli u goru, a poslie njihova odlazka otidjoše župljani tražit župnika u šumu. Premda su i mimo njegova zakloništa zovuć ga prolazili, neznajući on ipak, da-li ga možda netraže prisiljeni od hajdukah, neusudi se javiti, već osta do jutra sakrit u šumi. Potjera, što je uslied toga povedena s više stranah na razbojnike, ostala je bez uspjeha, a radi zuluma ovoga, koga zlikovci ovi, kako se čini, namieniše osobito seoskim župnikom, moralo je više njih za vrieme pogibelji ostaviti svoje župe.

— Na natječajni izpit za župe, što se je od 11. do 13. t. m. ovdje obdržavao, dodjoše dva svećenika.

— Piše nam se iz Illoka, da je dne 28. Kolovoza t. g. u Budimu obdržavan kapitul redovnikah sv. Franje države kapistranske, u kom je u prisutnosti svih exprovincialah, definitorah i gvardianah jednoglasno za provinciala već po treći put izabran velečastni otac P a v a o N a g y, rodom iz Kaloče, bivši već dva puta u Rimu na sveobćem kapitulu franjevačkoga reda. Tom prilikom izabran je za kustosa veleč. ot. D o m i n k o K i r c h m a y e r, za državu kapistransku vele zaslužan muž, koj je već tri puta obnašao čast provinciala. Za definitore izabrani su mnogopoštovani otci: E n g e l b e r t F e l l e r, V a t r o s l a v M u h a, gvardian samostana mohačkoga, K a ž i m i r C s i l l a g i M a r t i n G j u r i ć, gvardian samostana osiečkoga i izsluženi meštar novakah.

I z R i m a. „Journal de Debats“ dobio je iz Rima čudno glaseću viest, da je dne 11. Kolovoza u Vatikanu pred malim brojem kardinalah čitana nova enciklika, koja se ima svim katoličkim biskupom razposlati. Kako taj dopis priča, bio bi joj zadatak, da biskupom opiše pogibeljan položaj rimske stolice, te je pripravi na nove razprave s Italijom, koje bi gledeć na osamljeno stanje sv. otca poslie odlazka Francezah samo popuštanjem u njekih stvarih mogle za rukom poći. Jedni kažu, da je ova enciklika već opremljena, drugi pako tvrde, što se čini vjerovnije, da će se još njeke promjene u redakciji poduzeti. Sadržaj da joj je njeka u pomirljivom duhu sastavljena protestacija in extremis, pa da se upravo radi toga duha nedopada jezuitom, koji neuzkolebivo zahtievaju, da se upotriebi krajni odpor. Oni da i sada nastoje iz petnih žilah, da se enciklika preinači po njihovoj želji.

I z T a l i j a n s k e. Zakon o „sumljivih“ uporavlja se i u „osvojenoj“ Mletačkoj, ponajglavnije na svećenike. Svaki gotovo dan dovažaju se skupimice mletački svećenici u kolodvor u Aleksandriji, odkud je oružnici prate u Turin ili Genovu, ili na otok Sardiniju. Žandarmi imadu nalog, da na svakoj postaji, gdje vlak stane, pitaju načelnika postaje i druge činovnike, jeda-li tamošnji duhovnici čine svoju dužnost. Ovo pitanje stavlja se glasno dotičnikom tada, kada putnici izlaze i ulaze. Naravno, da se nanj točno odgovara, pri čem su sve oči uprte u vagone, u kojih se nahode žrtve najslobodnije evropske vlade. U Genovi zatvaraju svećenike u tamnicu, gdje moraju duhovničke haljine svući, pa jih onda u gradjanskom odielu porazdiele po manjih primorskih mjestih. Pučanstvo, što mu na čast služi, te mu se i priznati mora, vlada se vrlo uljudno prema nesrećnim progonjenikom. Tomu se nije čuditi, jer zakon o sumljivih osobah tako se protivi svakomu zdravomu pravnomu čuvstvu, vidi se na njem toli očito, da ga je porodila neobuzdana mržnja na katoličanstvo, a uporavlja se gotovo izključivo na katoličko svećenstvo, da i sliepcu mora pući medju očima, te isti odlučni demokrati osudjuju ovu terrorističku naredbu. K tomu dolazi, da se je očitom povredom ustava senatu učinilo nemoguće, da o zakonu, kojim se ukidaju vjerozakonske družbe, razpravlja i glasuje. Medjutim zakon Crispiev (o sumljivih) nije nimalo popularan. Poznato bo je, da premda je svećenikah mnogo pohvatano, nije ipak niti kod jednoga našasto kakovo sumljivo pismo. Nadjoše u njekih popis priložnikah Petrova novčića, a izvan toga iz veržicah, što se u novije vrieme na čast apoštolah Petra i Pavla mnogo nose u Talijanskoj, načiniše izdajničko znamenje. Od svjetovnjakah zatvoreni su u obće samo katolički knjigari i novinari, a njihovi listovi — n. p. u Fiorenci sva katolička glasila — su zabranjeni. Casoni, glavni urednik lista „Patriota cattolico“ i odvjetnik u Bolonji morao je pobjeći, a De Agostiniu, knjigaru u Fiorenci, bude silovito dano boravište — jer su u njegovu knjigaru dolazili svećenici.

I z B e r l i n a. Konsistorij pokrajine braniborske pozvao je dne 9. Listopada pr. god. pokrajinske duhovnike, da ga izvieste o tom, koliko se je tečajem prošle godine dogodilo prelazah iz jedne vjeroizpoviedi u drugu u njihovih župah. Iz priposlanih izviestih sastavljen je glavni pregled, uslied koga prešlo je: iz židovstva na kršćanstvo u Berlinu 30, u svoj pokrajini 39 ljudih; iz katoličke crkve u evangeličku u Berlinu 139 (medju njimi 52 djece potvrdom), u svoj pokrajini 241 (medju ovimi 102 djece potvrdom); od razlučenih luteranah u evangeličku zemaljsku crkvu 6, dotično (u svoj pokrajini) 73, od drugih vjerozakonskih družbah i razkolni-

Digitized by Google

kah 19, dotično 72; iz zemaljske evangeličke crkve u katoličku 15, dotično 17; iz zemaljske evangeličke crkve k razlučenim luteranom 22, dotično 62. Drugi sudbenim očitovanjem dogodivši se prelazi iz zemaljske evangeličke crkve iznose u Berlinu 170, u cieloj pokrajini 347, odtud 2 na židovstvo, 10, dotično 107 k baptistom, 4, dotično 52 k slobodnim občinam, a 154, dotično 186 bez potanje naznake. Znamenito je, da jih je 129, dotično 176 prestupilo samo zato, da se mogu na gradjansku oženiti. Pred ženitbenom razstavom učinjeno je pomiriteljnih pokusah 1031, dotično 1875, od kojih 222, dotično 614 podje za rukom.

Iz Englezke. U ovaj par najprešnije je medju irskimi pitanji stanje vladino napram katoličkom dublinskom sveučilištu. Prvašnje ministarstvo nehtjede ga službeno priznati, ali prije svoga odstupa učini korak, što no je već živahnim razpravam dao povoda u dolnjoj kući. Već smo prije toga napomenuli u našem listu, da u Irskoj pod imenom „kraljevskoga sveučilišta" postoji nadzorna i izpitna oblast za tri bezvjerna „kraljevska kolegija," kojih slušatelji mogu kod toga „sveučilišta" steći akademičke grade. Vlada je „senat" toga sveučilišta imenovanjem više katoličkih članovah pomnožila i zajedno statuta tako promienila, da i takovi, koji nisu bili slušatelji trijuh kraljevskih kolegijah, — dakle i učenici katoličkoga dublinskoga sveučilišta, — mogu kod „kraljevskoga sveučilišta" zadobiti akademičke stepene. Ovu naredbu kude dvie stranke. Jedan dio katolikah nije s njom zadovoljan, te zahtieva, da se katoličko sveučilište naprosto prizna kao takovo, i kao neodvisno od „kraljevskoga sveučilišta;" a većina protestantah nazire u ovoj naredbi, koja čisto katolički zavod u bitnosti izjednačuje s kraljevskimi kolegijami, opasnost za načelo bezvjerne nastave. Ova nova naredba nije još stupila u život, a jeda-li će se sbilja izvesti, zavisit će ponajviše o položaju, što će ga nova vlada napram ovom pitanju zauzeti, naravno i o tom, je-li će se katolički biskupi, pod kojih upravom stoji katoličko sveučilište, moći o toj stvari porazumjeti s vladom. Da se katoličko sveučilište bez državnoga priznanja nemože dugo uzdržati, o tom su sada svi jednoga mnenja; ali kojim bi se načinom imao odnošaj sveučilišta napram državi urediti, o tom se razilaze mnenja razdaleko.

— Način, kojim se o naimenovanju nadbiskupa Cullena za kardinala i o njegovu svečanom dočeku u Dublinu piše u englezkih novinah a govori u protestantskih krazih, sjeća čovjeka naravno na postupanje, kojim bje primljeno prije 16 godinah slično naimenovanje stožernika Wisemana. Izuzamši nješto podrugivanja, piše se o ovom dogodjaju mirno, dà pristojno, a dnevnik „Times" napominje s njekim ponosom, da se ovom prilikom nepokazuje ništa vjerozakonske razdraženosti. Istina-bog Wisemàn bijaše kardinal englezki, a s njegovim imenovanjem u isto vrieme uvede papa crkvenu hierarkiju i razdieli Englezku u dieceze, te je ovo posliednje dalo veći povod uzrujanosti, koja je isto ministarstvo i parlamenat zavela na benaste odluke, nego-li crveni klobuk, što ga je donio stožernik Wiseman; ali to ipak udara u oči, da je u Englezkoj nestalo protupapinske gorljivosti, te da ono malo zanešenjakah, koji se usudjuju još vikati „No popery!" nenalaze više pristašah. — Pravedno prilaže se važnost tomu, što se je kardinal Cullen odmah poslie svoga povratka iz Rima izjavio s malo nade o izgledih za crkvenu državu, a u svojoj pastirskoj poslanici još jasnije, nego-li u govoru prilikom svečanoga svoga dočeka. Odnosno mjesto pastirske poslanice glasi ovako:

„Prije njekoliko godinah svečano su protestovali u Rimu sakupljeni biskupi proti napadajem, kojimi su neprijatelji Isukrstova namjestnika gledali oteti mu zemlju, što no je njegovu čuvanju povjerena. Zajedno su očitovali, da je svjetovna vlada svete stolice očevidno providnošću odredjena, da se u sadanjih okolnostih dobra i slobodna vladavina crkve na svaki način olakša. Nadalje su biskupi u ime svih katolikah očitovali, da je svjetovni posjed rimske crkve svojina svekolike katoličke crkve. Katoličke države, Austrija, Španjolska i Napuljska, ponudile su se, da će ovaj posjed braniti; tada je možna jedna država tražila sama za se častnu zadaću, da štiti vrhovnu glavu crkve. Pred licem katoličkoga svieta uzeo je sadanji upravljatelj Francezke na se ozbiljnu odgovornost, da će ostale katoličke vlasti od izvedenja njihovih namjerah odvratiti, i dužnost, da će sam interese sv. stolice braniti. Izpuni-li on vjerno ovu dužnost? . . . Dobro je poznato, da su podlom lukavštinom i sirovom silom papi već davna otete njegove najljepše i najbogatije pokrajine, akoprem je francezki vladar bio uzeo na se, da će je štititi; a sva je prilika, da je u ovaj par naspjelo vrieme, kada katolički sviet bude morao gledati, kako i neznatan ostatak njegove državine i isti Rim postaje plienom crkvoderinskih dušmanah katoličke crkve. Po ljudskom razboru predstoji crkvi kriza, a u čas najveće nužde, badava izgleda sv. otac pomoć od vlastih ovoga svieta, i od one vlasti, koja je ipak odlučno i svečano pomoć obećala. Za crkvu neboji se on ništa; neoslanja se ona na ljudsku pomoć, nego na svemoć Božju."

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je dne 5. t. m. **Franjo Katušić**, župnik u Buku.

Dopisnica uredničtva.

G. *V. M. u U.* — Dugujete 3 st. 15 nč. za drugu polovinu godine tekuće.

G. *A. P. u L.* — Posiaste nam predplatninu, kako pišete, za „drugo polugodište." To nas nuka, te Vam moramo javiti, da na Vaše ime nije još plaćen list za prvo polugodište.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 38. **U ČETVRTAK** **20. RUJNA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Ljudsko tielo gledom na njegova preimućtva i nedostatke.

(Nastavak.)

Dosad razmatrasmo vrla svojstva ljudskoga tiela, i pri tom imasmo priliku uvjeriti se, da se nesmie prezirati: nesmie se prezirati, jerbo je neposredna tvorina stvarajuće Božje ruke, koja ga je svojom svemoći uličila a svojom premudrosti uredila; nesmie se prezirati, jerbo je prilika svetoga čovječtva Isukrstova, te će kod budućega uzkrsnuća postati jednolično preobraženomu tielu Isusovu. Rekosmo nadalje, da je ono nuždno orudje duši kod njene duhovne i ćudoredne uzobraze, a povrh toga još i posrednik milostih posvećujućih, koje se preko njega saobćuju duši u primanju spasilah. Napokon dokazasmo, da se po njem vrše najodličnije krieposti, mučeničtva, čistoće i vanjske trapnje. U kratko, osvjedočismo se, koli su istinite besjede Tertullijanove: „Tielo povlašćeno je od Boga u najplemenitijem smislu; ista duša može samo krozanj i sdružena s njim doći do vjere i spasa; na toliko je pùt stožernica spasa.“

Pri tom ipak smatrasmo samo svjetlu stranu tiela, a šutijasmo posve o njegovoj tamnoj strani. Zar da ovu mùkom mimoidjemo? Nipošto; toga nesmiemo učiniti niti radi same stvari, niti radi višje svrhe. Nesmiemo učiniti radi same stvari; jerbo različite slaboće tiela odviše su poznate i osjetne, nego da bi se plaštem zaboravnosti prikriti mogle. Ali niti radi višje svrhe toga učiniti nesmiemo, koje nikad s oka pustiti nevalja. Jerbo i ako nas je dosadanje razmatranje uznielo, i ako nas je njekim pravednim ponosom napunilo to, što je tielo naše toliko važno ne samo za ovo prolazno vrieme, nego i za vječnost: to nam ipak razboritost nalaže, da si netajimo tegotah, koje su skopčane s postignućem naše napokonje svrhe, a koje nam upravo tielo na put stavlja. Kao što je istina, da smo Božja slika i prilika, isto je tako istinit riek: Pamti, da si prah, i da ćeš se u prah povratiti. (Gen. 3, 19.) Kao što je nepobitno, da je tielo velika blagodat duši, kojoj pruža priliku, da steče obilatih zaslugah: ravno tako važne su opet i besjede sv. Grgura Velikoga: „Zemaljsko biće prispodobljeno nebeskomu blaženstvu više je breme, nego-li pomagalo.“ (Hom. 37. in Evang.) Pa kao što je izvjestno, da životom u tielu život u nebu steći možemo, isto tako mogaše Job punim pravom o ovom tjelesnom boravljenju na zemlji reći: Vojevanje je život čovjeka na zemlji, a dani njegovi kao dani težaka. (7, 1.) Istinabog duh, kao princip života, imao bi biti vladajući dio; ali tko nas nezna, koli često si tielo ovu vlast prisvaja, te duši mnogu, dà često nenaknadivu štetu nanosi? Kada odličan i velemožan gost dodje u kuću podanika svoga, neće ga ovaj u kakov ružan zakutak ili pod stube, nego će ga u najbolju sobu nastaniti; sam gospodar stisnut će se, samo da njegov gost kod njega dobro namješten i zadovoljan bude. I duša je takov gost, koj se na njeko vrieme svrati u tielo. Ali ovo nepostupa sa svojim gostom vazda pristojno i častno, često okalja svoje gostoljubje rugom i pogrdom. Da dalje neduljimo, tielo, što no je duši pridano kao pomoćnik, gustokrat joj je samo zapreka u njenoj težnji, a kadšto i uzrok vječnoga prokletstva.

Prema tomu dakle istom prilikom, kada budemo izbrajali slaboće i mane našega tiela, nastojat ćemo zajedno pokazati, da one s dosad navedenimi i hvaljenimi preimućtvi nisu u protuslovju, nego da, premda su poroci i zapreke, ipak Božjom odlukom u zajednici s njegovom slavodobitnom milosti, kojom smo podobni sve premoći, imadu više biti sredstva za spasenje. Radi toga sam sobom

Digitized by Google

odpada svaki uzrok žaobi o mlohavosti i krhkoći našoj, tim više, što je čovjek sam tomu kriv. Svakomu roptanju u tom obziru staje na put već apoštol veleći: Tko si ti čovječe, da se preš s Bogom? Zar govori djelo meštru: čemu si me tako načinio? Ili zar lončar neima vlasti nad ilovačom, da iz iste smjese načini jednu posudu na čast a drugu na porugu? (Rim. 9, 20. 21.)

No prelazimo na razmatranje nedostatakah, što jih ima na našem tielu. U tom ćemo najprije razabrati njegove slaboće, koje su svojstvene ili njegovoj naravi, ili su posljedica iztočnoga grieha, zatim njegove mane, na koliko je ono često zapreka u vršenju dobra, dapače povod mnogih griehah; a napokon gledat ćemo izravnati protuslovja, t. j. odgovoriti na pitanje: zašto Bog dopušta, da uz toliko preimućtvah našega tiela postoji i toliko njegovih nedostatakah?

Kada govorimo o nedostatcih i manah ljudskoga tiela, naravno razumijemo tielo onakovo, kakovo je sada, u stanju poslie sagriešenja, kojim bje liepa sveza sloge i sklada s dušom razriešena, tielo radi toga prava neumrlosti, koje mu je Bog osobitom svojom milosti udielio, lišeno, bolestim i inim hudim uplivom podvrženo i napokon predano smrti. Dakle je ovo tielo prije svega sasvim nesamostalno, ono samo o sebi, jerbo je sazdano od zemlje, nemože se, kako u obće nijedna puka tvar, ni micati ni kretati, nego mu za sve treba duše. Samo kroz ovu može vidjeti, slušati, govoriti, kušati i gibati se. „Što god ima na njem, piše sv. Bernard, života, čuvstva i krasote, to je blagodat duše. Kada se ona oddieli, tada se istom pravo uvidja njezin upliv. Čim nestane duše, izčezne očinji vid, zaniemi jezik, zatvori se sluh, probliedi lice, ukoči se cielo tielo, te se za kratko pretvori prahom i truležom.“ (Serm. 6. de Adv. Dom.)

Ali nezavisi tielo samo o duši, već mu na njegovo uzdržavanje treba reć bi čitav sviet. Jerbo pogledamo-li iznad sebe, treba nam zviezdah, svjetla i vatre, da vidimo i ogrijemo se; a obazremo-li se oko sebe, treba nam zraka, da dišemo i čujemo, vode, da ugasimo žedju, zemlje sa svojim biljem, korenjem, kamenjem, rudami i životinjami za stan, odielo i hranu. Dakle od svih počelah i živaljah ovisno je tielo, a nemože biti bez nijednoga od njih.

Prispodobimo-li svoje tielo s drugimi stvorovi, istimi životinjami, zamietit ćemo nadalje, da imadu svakojakih savršenijih svojstvah, koja nam manjkaju. Tà tko od nas vidi bistro kao orao, njuši oštro kao pas, ili kreće se brzo kao ptica? Pile jedva se je prokljuvalo iz jajeta, pa već trči amo tamo. Koliko treba čovjeku, dok se samo hodati nauči? Mnogo živinče jedva što se je izleglo, pa si već traži potrebitu hranu. A kako dugo treba gojiti i njegovati diete? Koli brzo obuče se mnoga životinja dlakom, ljuskom ili perjem, te je obranjena proti zlim uplivom nepogode. A čovjek mora si istom od životinjah praviti ruho. Njeke životinje naoružane su rogovi, druge papci, kopiti ili oštrimi zubî, da se brane; čovjek mora si istom skovati oružje.

Istinabog čovjeku nudjaju se sva zemaljska dobra; ali sva ta dobra nisu-li tako krhka i prolazna, kako je sam? Radi toga pjeva David: Neboj se, kada obogati čovjek, te se umnoži sjajnost njegove kuće; jerbo kada umre, neće sobom ništa odnieti, a sjajnost njegova neće s njim dolje snići. (Ps. 48, 17. 18.) U istom smislu piše i apoštol: Na ovaj sviet nedonesosmo ništa, pa bez dvojbe nemožemo niti ništa odnieti. (1. Tim. 6, 7.) Dapače dobra ovoga svieta nisu samo prolazna i minuća, nego su i zaprekom spasu, a to će biti tim većma, čim se tko njimi samo za volju tiela svoga služi. Prema tomu govore usta vječne istine: Težko je bogatcu unići u kraljestvo nebesko; a kažem još jednom: Lakše je provući devu kroz iglene ušice, nego-li bogatcu unići u kraljestvo nebesko. (Mat. 19, 23. 24.) Tako bo je blizu pogibelj zloporabe, a zato opominje toli živo apoštol, da oni, koji rabe ovaj sviet, budu, kao da ga nerabe, jerbo prolazi lice ovoga svieta. (1. Kor. 7, 31.) Pa stavimo, da svi ljudi valjano rabe dobra ovoga svieta, šta bi napokon sve to hasnilo, kada sva ta dobra ipak nisu podobna, da uklone one nevolje i protivštine, kojim je podvrženo tielo i naše tjelesno življenje. Nećemo da snidjemo u dubljine ljudske biede, nećemo da brojimo sve one uzdahe, što su se pročuli, odkud su naši praroditelji izagnani iz raja. Mukom ćemo mimoići i sve one nesreće, što su saletile pojedina lica, obitelji i čitave narode. Tà bilo je ljudih, a mogli bi je brojiti na miliune, koji su se svega svoga vieka borili s nesgodami, što jih je jedna drugu izmienjivala, tako da je vaskolik njihov život od prvoga glasa u kolievci do zadnjega slaba hripanja na smrtnoj postelji bio kanoti kakov lanac patnjah, u kom je jedna karika za drugu, jedna bieda i bolja za drugu, jedna muka i briga za drugu bila vezana. I ako nisu baš svi toliko stradali, bez tjelesne boli i nevolje neprodje ipak nitko. Sada ga je mučio glad i žedja, sada mu je bila nepriličma vrućina i studen, danas je s ove, a sutra s one nestašice stradao. A što tek da rečemo o silnom broju dugotrajnih i težkotrpnih, ili bar tegotnih bolestih, kojim je podvrženo

Digitized by Google

naše tielo, i koje čovjeka čine neprikladna za svaku radnju? Sbilja sv. pisac pravo imaše, kada napisa ove besjede: Svi dani čovjeka puni su boli i biede, i po noći nemiruje njegov duh. (Eccl. 2, 23.) A isto tako istinite su rieči mudroga Siraka: Mnogo jadah prirodjeno je svakomu čovjeku. Težak jaram pritiskuje svu djecu Adamovu od dana, kada izadju iz materine utrobe, do dana ukopanja njihova u zemlju, koja je svih nas majka. Misli i brige srca njihova bave se razmišljanjem o budućnosti i o danu smrti. Tako biva onomu, koj sjedi na sjajnom priestolju, kao što i onomu, koj je do praha i pepela ponižen; onomu, koj se oblači u senet i nosi krunu, kako i onomu, koj se odieva debelim platnom. (Eccli. 40, 1. seqq.)

Al stavimo, da nam je tielo prosto od svake muke, prosto od svake bolje i nevolje, to bi ipak življenje njegovo bilo poput paučine, poput zvuka, što no prozuji, poput oblaka, što no se brzo pretoči u kišu, poput magle, koju razprši sunce, nalik sienu, koje iskra zapali i uništi — sve same prilike, kojimi se služi sv. pismo. Jerbo nijedan čovjek, kako kaže knjiga Poslovicah (27, 1.), nemože se ponositi sutrašnjicom, a nitko nezna, što će donieti došasti dan. Kada dakle i tielo naše i nebi bilo od krhke zemlje, već od tvrda kamena ili neprogoriva nada, kad bi bilo prosto od svih bolih i patnjah, kad nebi petdeset i osamdeset, nego stotinu i tisuću godinah trajalo, jednom dodje ipak neizbježivi čas, što ga čovjek kao kakovu prieteću sablast vidi uviek pred sobom, dodje smrt, a ova dodje, da, kako tvrdi sv. Augustin (Soliloqu. cap. 2.), svojimi strahotami i svojom iznenadnošću napuni mjeru svega zla. „Ova smrt, nastavlja isti sv. otac, ima sredstvah i putevah bez broja, da prekine nit ovoga nesrećnoga života, te mu podmeće zamke i mreže na sve strane. Čas ga iztroši grozničavim ognjem, čas ga smrvi teretom bolih; jednoga zaguši, drugoga spali ili udavi u vodi; jednoga baci divljoj zvjeradi u plien, druge ubije otrovom. Pa ima-li napokon veća bieda od ove, da je čovjek sasvim uvjeren, da mora umrieti, a ipak nezna ništa o tom, kada i kako će umrieti? O koli užasna i neizmjerna je bieda ljudskoga života, o tuge i žalosti, koje već djelomice ćutim, a koje očekujem na izmaku mojih danah! Pa sam ipak radostan s neznatnih utjehah, što mi u dio padaju, a nebranim se proti valovom, što no se uzdižu kano gore i valjaju proti meni.“ Ponosimo se dakle svakako sveudilj tim, što je tielo naše Božje naličje i sazdano prema praliku svetoga čovječtva Isusova, ali nezaboravimo kod toga nikada, da je Bog ovo tielo načinio od zemlje, te da je isto, upravo da svomu uzoru što sličnije bude, i mukam a napokon i smrti podvrženo, kao što je i Isukrst muku trpio i zatim umro.

Al to nije još sve, što je ljudsko tielo na sebi i po svojoj naravi mlohavo, krko i umrlo; još ćemo na njem obresti kamo većih manah, razmotrimo-li ga u njegovoj svezi s dušom. Istinabog imalo bi tielo biti posudom i orudjem duši na njeno posvećenje; ali poznato je dobro, da ju mjesto toga često uzteže od dobra, ili joj pako vršenje dobra jako otegoćuje. Gustokrat htjela bi se duša uznieti do molitve, do usrdna sdruženja s Bogom; ali tromo tielo priteže ju dolje, slabi ju u poletu, te na duh štetno djeluje. Često odvaži se duša na plemenite nakane, često bi htjela izvesti velika djela, ali joj tielo to čini nemoguće. Koliko stotinah dobrih nakanah bijaše u nas, koliko stotinah putah jê ponovismo, te opet ponovismo? Zašto nepostaše tvorom? Pût, tielo, njegova slaboća i zemaljske požude bijahu tomu krive. Duh, govoraše božanstveni Spasitelj pospanim i tjelesno umorenim učenikom na maslinskom briegu, duh je istina voljan, ali pût je slaba. (Mat. 26, 41.) Raztlivo tielo, tako čitamo već u knjizi Mudrosti (9, 15.), otegoćuje dušu, a zemaljski čador drži ničice ćud. Pa u svem tom nekrije se niti svestrana izprika za nas. „Nelaskajmo si tim, piše Tertullijan (lib. de monog.), što je Gospodin rekao, pût je slaba, jerbo je on rekao prije toga, duh je voljan, da tim izrazi, tko i komu se ima podložiti, naime pût duhu, slabiji jačemu, nizki višjemu, da po ovih okriepljeni budu.“ Ali neuzteže nas tielo samo od mnogih dobrih djelah, nego nas još i razstavlja od najvišega dobra, od Boga. Dokle smo u ovom tielu, kaže apoštol, putujemo bez postojbine od Gospodina. (2. Kor. 5, 6.) Pa radi toga upravo čeznuli su toli žarko svetci, da budu riešeni okovah tiela, premda su dobro znali, da je ono potrebito orudje za usavršenje duše i za postignuće blaženstva na nebu. Jao meni, vapi kraljevski pjesnik, što tudjinstvo moje traje toli dugo, boravim kod stanovnikah Cedra (kod dušmanah), dugo je putovala duša moja. (Ps. 119, 5.) Duša moja, uzdiše prorok Izaija, čezne za tobom ob noć, a i duh moj probudi se k tebi u meni na uranku. (26, 9.) Želim se razstaviti, veli sv. Pavao, da budem s Isukrstom, što bi bilo mnogo bolje. (Fil. 1, 23.) A opet tvrdi još življe: Nesrećna mene, tko će me izbaviti od tiela ove smrti? (Rim. 7, 24.)

(Ostatak sliedeći put.)

Digitized by Google

Značaji, razmatrani s kršćanskoga gledišta.

Na svietu ima plemenitih dušah, milokrvnih srdacah, blagih ćudih i srećnih svojstvah, o kojih ti se čini, kao da jih je milost Božja stvorila a narav proizvela samo zato, da s njih procvate svako dobro ljudskomu rodu. To su darovi nebeski, riedki i mnogo vriedni, razkoš i ures svieta. Pa sbilja savršen značaj djeluje toli neodoljivom silom, ima u sebi nješto toli zamamljiva i ljubazna, da se njegovu uticanju nemožeš oteti, već kao nadvladan blagom moći voljno mu se predaješ. Onaj, komu ovakov značaj u dio pade, uživa se i sam sladkoga duševnoga mira, a još ima i tu radost, što usrećuje ljude, koji su oko njega, te jim saobćuje svoju pokojnu ćud. U drugovanju je čestit i ljubazan, zanese i predobi svačije srce, te neuvriediv nikoga postizava unatoč svih priečkah srećan uspjeh svojih nakanah.

Medju ljudmi često se širi i dulji govor o različitih značajih, koji već svojom razlikosti potiču razne opazke. U tih razgovorih odgaljuju se, često i zlorado, slaboće drugih, a gotovo nitko neće da se zaroni u dubljinu značaja te izpituje njegovo biće. Ništa nam nije tako blizu, a gustokrat ništa tako nepoznato, kako značaj; on nas prati neprestano, on nami upravlja i vlada, pa ipak često nemarimo s njim se pobliže upoznati. A vendar imali bi što življe nastojati, da se dovijemo pravomu pojmu značaja, da proniknemo u svoju dušu i srce, te odastremo koprenu, koja nam jê prikriva. Ako u tom poslu naidjemo u trag stvarim, kojimi će biti uvriedjena naša taština i samoljubje, biti će nam za to bogatom odštetom mnoge upute i pouke, koje ćemo istom prilikom polučiti.

Njeki spisatelji razpravljajući o značaju drže, da je on vladajuće nagnuće, koje čovjeka nagoni, te mora njegovim zahtjevom po volji raditi.

Drugi misle, da značaj nije ino, nego ćud ili volja, koja čovjekom vlada; znaš-li, kakove je tko ćudi ili volje, znati ćeš i kakova je značaja.

Ima opet drugih, koji mniju, da čovjeka razlikujući značaj zavisi o lagodi (temperamentu), te da fizična osobitost ima nanj neodoljiv upliv.

Ostavljajući bez daljega izpitivanja ove nazore, koji, kako se čini, više učinke, nego-li biće značaja razjasnjuju, scienimo, da je **značaj prirodjeno ili stečeno nagnuće, koje nas nagoni na dobro ili zlo, te svakoga čovjeka bitno od drugoga razlikuje.**

Značaj je dakle

1. nagnuće, to će reći, njeka težnja i nagon, koj gotovo s neodoljivom snagom u nami djeluje.

2. Značaj je nagnuće prirodjeno, jerbo ga s porodom donosimo na sviet. Ako je uredno, to je dar od Boga, komu valja da se zahvalimo; ako je pako neuredno, nesmiemo se radi toga tužiti, jerbo je posljedica iztočnoga grieha, te nam nalaže dužnost, da ga uredimo i izpravimo.

3. Značaj je nagnuće prirodjeno ili stečeno. Premda nam je od poroda svojstveno, to ga je ipak moći odgajanjem u mladosti popraviti i pogoršati, kako to svagdanje izkustvo zasvjedočava. Značaj je poput mramora u rukuh vješta kipara, a ljubav, strpljivost, revnost i uztrajanje mogu valjanim odgojivanjem mnogo izposlovati.

4. Značaj je nagnuće, koje nas nagoni na dobro ili zlo. Značaj nije samo fizične ili tvarne naravi, nekrije se samo u ljudskom organizmu, nego sjedi ponajglavnije u duši. Ovdje radi on, odavle kreće on našimi duhovnimi silami, prema tomu, kako je dobro ili zlo uzgojen, na sreću ili nesreću našu; on je moć, koja na duh i tielo čovjeka djeluje smjerom različitim, kadšto sasvim protivnim.

Dobar značaj čini dobro s njekom lahkoćom. Najsilniji odpor, najjače napasti, na oko neuklonive zapreke nemogu ga odvratiti s puta pravde i pravice. Zli jezici i prietnje nemogu uzkolebati njegove stalnosti; on ćuti u sebi njeku revnost i nagon, njeku potrebu, da na dobru putu napred ide, a ljubav Boga nuka ga i opominje, da napreduje, da nastoji i trudi se što dalje napred doći. On stupa po stazah gospodnjih, diže i širi slavu Božju, nabavlja duši svojoj obilje uznositih kriepostih, a kupi si bogato blago za vječnost. To su krasni plodovi srećna, na dobro sklona značaja.

Sasvim je drugčije s manjkavim, na zlo spremnim značajem. On je velika nesreća za onoga, komu je pao u dio, jerbo mora mnogo borbah obastati, mnogo pobjedah nad sobom održati, da svoja zla nagnuća obuzda, koja razuzdana nalik su na plahovitu rieku, što no na daleko i široko sve pohara. Čovjek hoće da čini dobro, pa ipak vidi, kako i proti volji naginje na zlo; kriepost mu se dopada svojim miljem, i on se stara, a možda i trudi, kako će ju doseći; al ga u tom kanoti nevidljiva njeka ruka natrag vuče. Milost Božja govori mu glasno u dubinah duše, te nastoji nad dvojbami i oklevanjem održati pobjedu; ali njeki potajni dušmanin obori jednim udarcem sve dobre nakane, kojimi je uz pomoć Božju oduševljen bio.

Ovu nutarnju borbu dobra i zla, koju mora svaki čovjek manje više podnieti, opisuje sv. Pavao ovim, upravo sgodnim načinom: „Znam, da u meni, to jest u mojoj pùti neprebiva dobro; volje bilo bi u mene, ali da djelujem dobro, nenahodim načina; jer dobro, koje bih htio, nečinim ja, dali činim ono zlo, koje nebih htio. Ako pako činim ono, što nebih htio, nisam ja, koj ga činim, dali grieh, što je u meni. Ja bo ćutim u sebi zakon, koj mi, kad bih htio učiniti dobro, predstavlja zlo, a po unutarnjem čovjeku nahodim ugodnost u zakonu Božjem. Ali osjećam i drugi zakon u svojih udih, koj se protivi zakonu mojega duha, i koj me

drži podložna onomu griehu, koj je u mojih udih. Jao meni nesrećnomu! Tko će me osloboditi od ovoga grieš-noga tiela? Milost Božja po Isusu Krstu, našem gospodinu.“ (Rim. 7, 18—25.)

Prema tomu dakle manjičav značaj ponajglavniji je uzrok naših zabludah, on je kao ognjište, na kom se vatra požude uzpiruje, podjaruje i razplamćuje, dočim je uredan i dobar značaj jako ponukalo na kriepost.

5. Napokon rekosmo, da je značaj nagnuće, koje jednoga čovjeka bitno razlikuje od drugoga. Bog je stvorio ljude različite veličine i prerazličita obličja. Težko, dà nemoguće bi bilo naći dva čovjeka, koji bi si u svemu i svacemu posve nalični bili. Tko pobliže razmatra ljude, nadje lasno osobitih crtah, kojimi se od drugih razlikuju. Ova različitost u crtah nahodi se i u značajih. Jedan je pun milja i prijaznosti, drugi osorit i neugodan. Jedan ljubi slogu, mir i pokoj, drugi hoće samo kavgu i svadju. Ovdje ti je prostodušan, iskren i zato obćenito milovan čovjek, tamo utajena, himbena, svakomu nemila osoba. Nebi na kraj došao, tko bi htio navesti gotovo bezbrojne razlike, koje pruža točno razmatranje značajah. Ma kako temeljito znanje, obsežno izkustvo i bistar pogled nemogu nikako naći niti dva čovjeka, koji bi imali jednake nazore, nagnuća i želje. Malena pozornost i površan izpit dotječu, da se pronadju na jednom ili drugom očevidna i razlikujuća obilježja.

Tako u obće treba shvaćati ljudski značaj.

Različiti ljudski značaji u svih svojih znatnijih očitovanjih i pojavih dadoše u staro i novije doba misaonim muževom priliku i gradivo, te su o njih napisali vrlo ugodnih i poučnih razpravah. Spominjemo samo grka Theophrasta i franceza Labruyèra, kojih se spisi o ovom predmetu odlikuju točnim poznanjem ljudih.

No izpitujući i opisujući oni ljudske značaje, čine to s puko filozofičkoga gledišta; njihovo stanovište, s koga smatraju i presudjuju razne pojave značajah, jest samo sgoljna uljudnost, pristojnost i razboritost.

Mi ćemo prema smjeru našega lista redomice u njem razmatrati značaje s neprestanim obzirom na propise i zahtjeve kršćanske vjere. Služit će nam u tom uputom djelce, što ga je god. 1844. uz potvrdu biskupa tournajskoga izdao Perrodin, predstojnik velikoga sjemeništa u Bourgu, pod naslovom: Caractères chrétiens et religieux, ou règles de conduite pour réformer son caractère et perfectionner l' éducation.

(Nastavit će se.)

Čudan slučaj iz izpovjedaonice.

U gostioni većega jednoga grada sastalo se jednu večer družtvo mladih ljudih. Okitivši se svojski vincem zabavljahu se živahnim razgovorom. Poslie politike i dnevnih novostih povedoše rieč, kako to u sličnih sgodah obično biva, o crkvenih i vjerozakonskih stvarih. Poimence s izpoviedju sbijala su mlada gospoda mnogo šale, možda zato, nebi-li ši porugom i grdnjom ove spasovite uredbe raztjerala onu nelast i zlovolju, što ju je misao na ovo spasilo u njih pobudjivala. „Ala braćo, reče jedan, bilo bi smieha i veselja, da se idemo izpovjedit na izliku šale radi.“ Dok su se drugi toj čudnoj šali samo smijali, ponudi se onaj, da će za okladu što je rekao i učiniti. Prvom sgodom pristupi k izpovjedaonici, te reče prodrzljivo izpovjedniku, da je došao, samo da dobije okladu, i izpripovjedi tomu povod. „Radi toga izpoviedam vam se, da sam ogriešio dušu ovim i ovim — ali za to nemarim ništa, — zatim ovim i ovim, — ali za to nemarim ništa;“ i tako je napomenuo više griehah, dodavši svakomu: „ali za to nemarim ništa!“ Pošto je svetogrdnik dovršio, stane mu vriedni izpovjednik ovako besjediti: „Vi ste za okladu svoje učinili; sada moram ja učiniti svoje, te Vam prema Vašoj izpoviedi naložiti pokoru. U to ime izgovarajte kroz tri dana tri puta svaki dan, u jutro, o podne i u večer:

Znam, da ima smrt, — ali za to nemarim ništa;
Znam, da ima sud, — ali za to nemarim ništa;
Znam, da ima pakao, — ali za to nemarim ništa.“

Tim je izpovjednik rugaoca odpustio.

Još isti dan u večer pripoviedao je on veselo svojim drugovom, što i kako se je izpovjedio, zahtievajući, da mu se plati okladnina. Ali drugovi mu prigovoriše ozbiljno, da mora prije svršiti i pokoru, što mu bje naložena, jer i ona spada na izpovied. „Dobro, i to ću učiniti, — odvrati on — oklada je svakako moja.“ — I sbilja stane on naložene mu besjede izgovarati, s početka hitno, gotovo bez svake misli — ali nadalje s čudnovatim njekim čuvstvom. Zamrla vjera njegove mladosti stupi mu najednoč pred dušu, postane nemiran, pokunjen, napokon kobne one rieči nehtjedoše već preko njegovih usnah. Milost Božja posluži se njimi, da ga otme njegovim zabludam. On stane ozbiljno misliti o smrti, vječnosti i svojoj duši, pa na skoro dovrši milost Božja svoje djelo.

Sada potraži onoga istoga svećenika, od koga je dobio onu pokoru, odkrije mu svoje srce, i umoli ga za pripomoć, da se iskrenim pokajanjem i izpoviedju s Bogom pomiri.

Kasnije bi svakom priličnom sgodom rado pripoviedao, kako ga je čudnovatim načinom Bog sa stranputicah k sebi opet priveo, te, dok je živio, osta stalan u vjeri, a vjeran svojoj crkvi.

Dopis.

Na Bregih pri Ivaniću. Ima drugdje ljudih, koji glasno viču, ima ih morda i kod nas, koji barem

Digitized by Google

potajno žele, da se škola oddruži, ili, kakono kažu, emancipira od crkve. Takovi da su bili dne 16. o. m. na Bregih, bili bi se uvjerili, da barem pučka škola nemože lasno i sretno biti bez crkve, kako ni diete bez rodjene majke. Neću spominjati, kako je upravo crkva u svojoj materinjoj ljubavi zamislila i uzgojila pučku školu; nego ću samo konstatirati, da nebi bilo na Bregih danas tako prostrane i liepe školne sgrade, kakovih se malo vidja po našoj domovini, da nebude revne brige domaćega župnika Josipa Turkovića, i visoke darežljivosti uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa, koj je istoj župi patron. S njimi su tu liepo sudjelovale i civilne oblasti, naročito poglaviti gosp. Pajanović, veliki sudac moslavačkoga kotara; pa kako su o tom oboje vlasti zajednički radile, tako su zajedno proslavile i svečanost blagoslivljanja iste škole.

To se sbilo na gore rečeni dan. Blagoslov je obavio preč. gosp. Franjo Gašparić, kanonik-pobočnik nj. uzoritosti, uz podvorbu i baš liepu i veliku kitu obližnjega svećenstva; a svetčanost je svojom nazočnošću ukrasio presv. veliki župan križevački s drugom odličnom svjetovnom gospodom.

Nego tu se još drugi svetčani čin obavio: blagoslovila se liepa slika sv. Maksimilijana nad velikim oltarom. I to je opet blagodat nj. uzoritosti; gdje mi valja dodati, da je i svetište ukusno izmaljano od slikara Prokša, tako da je sada umiljato unići u ovaj hram Božji, koj je dosada dosta neprijazno izgledao, kako žalibože mnogi, osobito seoski u našoj domovini. Svemu tomu je sgodnije, nego-li ja ovdje, a poučnije za seoski puk izraz dao govornik za tu svetčanost preč. g. Ivan Samuel, razloživši, koja je korist od svetih slikah i koja od škole, da se njom vjerni puk služi, i u srcu one blagoslovi, koji mu to dobročinstvo izkazaše.

Razumieva se, da je župnik domaćina goste ove svetčanosti objedom počastio. Tomu će se gdje tko i nasmjehnuti; al se mojoj misli tu dvoje nametnulo: jedno, kako župnici i u tom pogledu mnogu i teretnu žrtvu nose za svoju školu, — a drugo, što se ovom prilikom nije samo jelo i pilo, nego se i riečca proslovila za liepu slogu medju crkvenimi i gradjanskimi vlastmi. Bog bi dao, te se u nas nigdje i nikad nezaratilo i nerazmetnulo ono, što treba da složno stane za pravu prosvjetu i naobraženje naroda našega i sretniju njegovu budućnost!

Viestnik.

Iz Zagreba. Tristogodišnja uspomena slavnoga hrvatskoga bana i junaka Nikole Šubića Zrinjskoga proslavljena je u crkvi i izvan nje, gdje više gdje manje svečano, što dosad znamo, u Karlovcu, Varaždinu, Križevcu, Krapini, Samoboru, Jastrebarskom, Novom Vinodolskom i Fužini. — Prvi dio albuma, što ga pod im nom „Zrinjska zviezda“ na proslavlje tristoljetne uspomene sigetskih junakah izdaje svojim troškom Matica, izišao je na svjetlo, te sadržaje obširan i na temelju izvorah napisani „Život Nikole Zrinjskoga“ od prof. M. Mesića.

— Od strane prečastnoga ravnateljstva sjemeništa nadbiskupije zagrebačke obavješćujemo duhovnu mladež iste nadbiskupije, da će se u nadbiskupskom liceju buduće školsko godište, budući neima nikakove zapreke, dne 1. Listopada započeti; toga radi imadu svi klerici već isti dan prispjeti u sjemenište.

— Žalibože i ovaj put moramo u našem listu spominjati domaću našu sramotu, zloglasnoga hajduka Udmanića. Ovaj zlotvor, bivši ovo posliednje vrieme strah i trepet svekolike okolice zagrebačke i bližih predjelah, dočekao je u nedjelju dne 16. t. m. bliže večera vraćajućeg se sa svojom porodicom iz Zagreba kotarskoga sudca svetoivanskoga g. D. D. u starom razbojničkom vrebalištu, u Dubokom jarku medjù Sesvetami i Popovcem, te mu uz novce, zlatnu uru i prstenje oteo i kočiju s krasnimi konji; obećao ipak, da će mu to dvoje povratiti. Zasjednuv sa svoja dva ortaka odveze se gospodski preko Sesvetah i Božjakovine u Ivanić-kloštar, gdje je u tamošnjoj jednoj krčmi tri ure konje hranit dao. U gluho doba noći došao je Udmanić sam pješke iz Ivanića u selo Brege, te unišav u samotnu kućaricu njeke starice udovice, kazao joj je, tko je, i da je došao, da kod nje prenoći. Staricu posla najprije gledat, je-li župni dvor još otvoren ali premisliv si, stade ju zvati natrag; no ona nehtjede se vratiti, već zakloniv se, dok je mimo nje prošao, ode k svomu bratu, i kaza mu, kakov je čovjek k njoj došao, a brat ju naputi, da ide to prijaviti seoskomu sudcu, što ona i učini. Sudac, scieneći, da iz starice govori vino, propusti upotriebiti njenu prijavu, neodrediv ništa. Udmanić valjda nije ostao u pomenutoj kućarki na Bregih, jer je u zoru vidjen u Dubravčaku; al malo prije osme ure doveze se na hintovu pred dvorište brežke župne kuće, gdje je, kako čitatelji znadu iz gori priobćenoga dopisa, dan prije bilo sakupljeno veselo družtvo, a i tada bilo je na dvorištu više seljakah. Gori u župničkom stanu poslie doručka mirno su pušili preč. g. kanonik pobočnik uzoritoga gosp. stožernika Franjo Gašparić, koj je u poslu gospoštinskom došao bio iz Zagreba, poglaviti gosp. veliki sudac moslavački Pajanović, gradjanin zagrebački g. Huzek i domaći župnik. Zapazivši iz prozora liepe konje i kočiju propitkivaše jedan drugoga, tko se tako rano k župniku vozi. Dok oni još nagovieštaju ovo i ono, otvore se vrata, a u sobu dovede bivši prije na hodniku seoski sudac pristojno obučena čovjeka, koj sudcu reče: „Prijatelju, pričekajte malo vani, ja ću biti odmah gotov.“ Sudac izadje iz sobe, a nepoznanac samo zatvori vrata, pa šeširom na glavi zapita „Gdje je kanonik?“ Gosp. kanonik Gašparić neznajući,

Digitized by Google

tko je, a misleći, da je isti radi žirovine, koju je gospoština prodavala, došao, zapita ga: koj kanonik? i što bi rad? U to dodje iz druge sobe domaći župnik g. Turković, a zapaziv ga Udmanić reče mu: „S Vami imam posla.“ Na to pristupi k župniku, razgali odielo i pokaže mu oružje, te smješeć se reče: „Ja sam Udmanić, dajte novce.“ Župnik stade se malo izgovarati, a na to će mu Udmanić: „Nešalite se sa mnom, jer ću odmah dozvati svoje dečke.“ Pa sbilja korači k prozoru, te nesvrnuv ni za časak očijuh s prisutnih, mahne dva puta rukom, na što se karuca doveze u dvorište. U to zapita hajduk pritomne, tko su? Gosp. kanonik reče za se i za g. Huzeka, da su iz Zagreba, a došavši red na g. Pajanovića, koj ga je u svom kotaru dao hvatat, a radi toga mu se Udmanić zagrozio, zametne se medju njimi ovaj razgovor: „Tko je ovaj gospodin?“ — Ja sam iz Ludine. — „Što ste?“ — Sudac. — „Pajanović?“ — Jest. — (Začudjen) „Pajanović... Pajanović. . . Drago mi je, da Vas poznam.“ Videći župnik, da druge neima, izvadi ključ od ormara, i ponudi ga Udmaniću, da si sam uzme novce, što ovaj nehtjede učiniti, već naloži župniku, da sam izvadi novce. Dok je župnik u drugoj sobi otvarao ormar, u kom je imao novce, naslonio se je Udmanić ledjima medju vrata, nespustiv s oka nikoga. Župnik donese na stol u kištrici novce, 20 for. u bankah i dva založena dukata, veleć, da je to sve, što ima. Na to će mu Udmanić: „Nelažite, Vi morate imati više novacah, tà Vi ste kanonik. (Valjda je od koga čuo, da je u župnoj kući kanonik.) Ja moram od Vas dobiti više novacah.“ Uz to navije dvie kubure za pojasom. „Nisam ja kanonik, odvrati mu župnik, već samo župnik.“ A gosp. kanonik Gašparić reče odvažno: „Badava navijaš te pištolje. Ti nas možeš sve poubijati, ali zato nećeš dobiti više novacah, nego jih imamo; tà nemisli, da mi pravimo novce.“ Prečastni g. kanonik dobi od hajduka za odgovor: „Vi šutite, s Vami neimam ništa posla, Vi ste stranjski.“ Još je preč. gosp. kanonik pokazao tim srčanost svoju, što je izvadio iz džepa listnicu, pokazao hajduku u njoj samo njekoliko forintih, rekav, da mu to treba za povratak u Zagreb, i zato da mu jih nemože dati. Udmanić, koj je sve vrieme tiho govorio i drhtao, bojeći se valjda, da tu nebude uhićen, zadovolji se bez daljega prigovora s danimi mu novci veleći: „Kad neimate više, bit će i to dosta za foršpon.“ Pobrav novce naloži župniku, da uzme šešir i s njim ide, a ostalim njegovim gostom zaprieti, da će ubiti župnika, ako dignu kakovu viku. Na pitanje g. kanonika: Kamo vodi župnika, da znadu po njega priliku poslati? odvrati: da neidu daleko, samo do Ivanića (grada), odkud može i pješke se vratiti. Na dvorištu sjedne u kočiju i posadi uza se župnika, te odjuri put Ivanića grada. Putem je župniku kazao, da mu se neće ništa zla dogoditi, ako se bude pametno vladao; da nesmie nikamo gledati već preda se, jer ako komu ma najmanje namigne, da će ga namah ubiti; pa ako mu posao dobro podje za rukom, da će mu njegove novce povratiti. Ipak je župniku na tom putu oteo srebrnu uru s lancem i zapovjedio mu, da u gradu Ivaniću bogatoga trgovca Kundeka, komu idu, pozove u prvi sprat, a drugo da će učiniti on sam. Kundeka nenadjoše kod kuće, već njegovu gospoju morade župnik pozvati iz dućana u gornji kat, koja ništa zla nesluteći odvede gori dobro poznatoga župnika i nepoznatoga gosta. Dok je Udmanić od gospoje Kundekovice na svoj način otimao novce, označivši joj se, tko je, začula je to u drugoj sobi njena kći, te iztrčav na ulicu počela vikati: da je kod njih Udmanić. Na to počelo se u stran zvoniti i sviet se kupiti, neznajući u vici i zabuni, je-li vatra, što-li? Začuvši tu buku Udmanić ostavi gospoju i župnika u sobi, a on ode dolje, prokrčiv si napetom kuburom put kroz sakupljen sviet; pri tom mu je izpala kesa napunjena srebrom, istom oteta, a kod kočije, koja se radi buke malo dalje odmakla bila, izpala mu je kubura, nemogavši je u brzini i od straha zataknuti za pojas, koja odapev se kasnije ubi gradjanina Golubića. Udmanić skoči u karucu i izpaliv sa svojimi više hitacah u zemlju, srećno opet izmače. Sreća mu se je ipak isti dan iznevjerila u Ilovi, gdje su na prijavu iz Zagreba nanj navalili žandari s četnici, oteli mu konje i kočiju, jednoga mu druga ubili a njega ranili; pa premda je ranjen utekao, sva je nada, da će ga, buduć mu je potjera na tragu, uhvatiti i njegovu zulumčarenju i javnoj našoj sramoti jednom konac učiniti. — Čujemo, da je u kočiji našasto osim oružja i novacah. Vriedno je i to napomenuti, da je župniku brežkomu na pitanje: zašto je k njemu došao? odgovorio: da su ga „njegovi seljaci“ već prije nanj naputili. No buduć je on pitao za „kanonika,“ sva je prilika, da je taj pohod bio od „seljakah“ namienjen oli preč. gosp. kanoniku Gašpariću, koga ili nije prepoznao, ili nije bio dobro napućen, ili se nije od straha usudio i njega orobiti, oli pako, što je vjerovnije, prvašnjemu brežkomu župniku, bivšemu takodjer kanoniku.

Iz Moravske. Iz Krakova piše jedan dopisnik: Od 28. Kolovoza boravi opet u našem gradu poznati učenjak, profesor i arkivar Dr. Beda Dudík, budući mu ovdje povjereno važno, po svoj prilici dulje vremena potrebujuće poslanstvo. Medju njegovim odlazkom i povratkom leži život pun sgodah i nesgodah, pun vjerne odanosti i hrabra požrtvovanja. U posljednje vrieme budući vidokom slavnih činah naše južne vojske, s kojom je dielio sve nevolje i pogibelji, mogaše Dr. Dudík svoje važne izviesti s bojišta s riedkom živahnosti opisati, te jih preplesti množinom potankostih. Kao znameniti prinesci za poviest onih zamjernih danah prokrčiše si oni put gotovo u sve domaće i strane novine. Neudovoljen ovim poslom, vidimo ovoga vriednoga svećenika i usried kreševa vršiti svoje uzvišeno zvanje, te kao da bi to

Digitized by Google

njegova osobita dužnost bila, ranjene njegovati, a umirajućim posliednje utjehe donositi. Riedko odlikovanje za muža mira i pokoja resi izza toga zlatni vojnički krst za zasluge prsa na žrtve spremnoga odvažnoga muža.

Iz Italije. Francezki list „Monde," koji stoji u dobrom odnošaju s Rimom, govori pogledom na moguće dogodjaje o prenosu prestolnice sv. otca na otok Maltu, veleć, da je to vrlo vjerojatno. Papa da neće ostaviti Rima drage volje. Nijedan njegovih predšastnikah da nije iz Rima dobrovoljno otišao; uviek su, kad su iz njega otišli, bili protjerani. Ali ovo protjeranje neima se razumjevati, kao da bi Pia IX. Talijani silom potisnuli van, nego ako se bude mislilo, da bi mogao dopasti sužanjstva, to će on morati ne u svom nego u interesu crkve ukloniti se sužanjstvu. Na dalje veli: „Nije-li posve naravski, da tada svrati oči na Maltu, kad mu englezka vlada nudi to utočište? Takova opreznost nemože nikoga vredjati osim možda talijanskih prevratnikah, ako bi naumili bili papu uhvatiti, pa upravo takov slučaj učinio bi nuždnom tu odluku. Ali zašto, pitat će, da ide na Maltu, te se stavlja pod zaštitu englezkoga naroda? Malta je talijanska zemlja, blizu Italije, s nje mogao bi papa biti u savezu s cielim katoličkim svietom. Papa mogao bi odtale lasno voditi dogovore s Viktorom Emanuelom, ako se bude taj htio pomiriti sa crkvom. Budući neima u Englezkoj centralizirane administracije, to nebi mimogredno stanovanje pape na Malti nikakove pometnje izvelo u englezkom posjedu, niti bi navalilo vladi kraljičinoj ikakovu odgovornost. Pio IX. bio bi ondje slobodniji nego igdje drugdje, jer englezko gospodstvo neosniva se na načelu cesarizma, nego je njeka vrst vrhovnoga gospodstva."

Još nebi papa ništa proti tomu imao, veli taj list, da ga obsjednu u Rimu, nu pobjedonosna revolucija, budući treba Rim za glavni grad, zatvorila bi ga u njegovoj palači. Koliko bi tada nezadovoljstvo, kolika-li smetnja zavladala evropejskim svietom, da papa padne u sužanjstvo! S toga svi će vladaoci hvaliti englezku vladu, jer bi ih ova tada izvukla iz velikoga tjesnaca, budući nemogu više posredovati u Italiji. Na gostoljubnoj hridini otoka Malte mogao bi tad Pio IX. čekati, dok se slegnu bure i oluje.

Iz Badenske. U Heidelbergu izlazeći evangeličko-protestantski „Wochenblatt" pripovieda s očevidnom dopadnošću svojim čitateljem, da je rimska nahodnica (Findelhaus) god. 1864. primila ništa manje nego 1098 glavah dječice, medju kojom je njih 189 priznato zakonskimi, a 909 držano za nezakonska. S običajnim čuvstvom vlastite pravednosti propratì heidelberžki tjednik ovu viest s uzklikom: „Pogled natražke pokazuje, da se otvorena rana sveudilj gnoji." U Freiburgu izlazeći „Kirchenblatt" odgovara na to ovako: Što se ponajprije tiče navedenoga, prividno sbilja velikoga broja nezakonskih porodah, to valja opaziti, da se u rimsku nahodnicu neprimaju samo djeca iz Rima, nego i iz pokrajinah sabinske, frosinonske, velletriske, iz Komarke i inih predjelah. Zatim valja uvažiti, da novom Italijom proizvedena podivljalost, prisutnost francezke vojske, sticanje mnogih stranacah neidu nipošto ćudorednosti u prilog. Polag svega toga statistička prispodoba s drugimi državami pokazuje, da u ovom obziru Rim ipak se odlikuje nad drugimi gradovi i zemljami. Uslied najnovijih statističkih podatakah bilo je god. 1861. u Pruskoj 823.018 zakonske i 60,154 nezakonske djece. Od 440.415 protest. djece bijaše 42.999 nezakonske; od 272.709 katol. djece samo 16.787 nezakonske. U Talijanskoj, unatoč sadanjoj razvraćenosti svih vjerozakonskih i ćudorednih odnošajah, dolazi polag najnovije statistike („Augsb. Allg. Ztg." 12. Ožuj. 1865) u sjevernih pokrajinah na 1000 djece 56 nezakoskih porodah, u južnih samo 42. Napokon mnijemo, da bi za heidelberžki evang.-protest. tjednik bilo mnogo umjestnije, da pozornost svoju svrati na svoju bližnju okolicu ili na protestantsku Englezku. U Englezkoj dàkako netrude se mnogo, da uboge i svake pomoći lišene stvorove u nahodnicah odgojivaju, — tamo je ubijaju, pa nikomu ništa. Englezki listovi davno su već dokazali, da je u stanovitih razredih englezkoga družtva čedomorstvo sasvim preotelo mah. A zar je heidelberžki „Wochenblatt" zaboravio, što je prije nedavna o ćudorednom stanju iz bližnje okolice javio? Sjetit ćemo ga na njegove vlastite besjede. Bilo je na 24. Srpnja 1864., kada je pod predsjedničtvom dekana Zittela u Heidelbergu u skupštini crkvene obćine učinjen predlog o „javnom mnogostrano sablaznjujućem nećudoredju u gradu." Tada je heidelberžki evang. prot. tjednik primietio ovo: „Bezsramnost, kojom se prostitucija bani, dade povoda težkim tužbam ovdje, kao što i u Manheimu. U ime ćudoredja, osobito mladoga naraštaja potrebito je, da se ovomu zlu sa svimi sredstvi do koči." Gradski ravnatelj Fecht prizna sa sažaljenjem ovaj učin, ali očitova, da gradska oblast nije u stanju pružiti zahtievanu pomoć. Neka se dakle heidelberžki „Wochenblatt" prije domišlja liekom, kojimi će ovu „sveudilj gnojeću se" ranu u svojoj bližnjoj blizini izvidati, pa onda tek može se svojim ma i pravednim sažaljenjem obratiti na rimsku nahodnicu.

Iz Ruske. Uslied jedne ustanove medju Ruskom i apoštolskom stolicom god. 1847. uglavljenoga konkordata vlastna je ruska vlada, čim koja rimokatolička župa spadne na manje od 300 dušah, istu ukinuti i pridielit ju susjednoj župi. Ovo pravo, koje bje dosad u vrlo riedkih slučajih rabljeno, uporavlja se sada u Litvi u što širjem obsegu. Gotovo neima dekanata, u kom na temelju pomenute ustanove nebi već najmanje pet do osam rimokatoličkih župah ukinuto bilo. Tim službe i kruha lišeni svećenici dobivaju drugdje oskrbu (?).

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 39. **U ČETVRTAK** **27. RUJNA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. s za predplatnike. kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedj kroz svu godinu.

Ljudsko tielo gledom na njegova preimućtva i nedostatke.

(Ostatak.)

Kad bi nas tielo naše samo priečilo i uztezalo, da nečinimo dobro, bilo bi već to za nas velika nesreća; ali nesreća ova postaje još kamo većom, budući nas isto tielo i zavodi na mnogo zla. Duša i tielo, dok su u zajednici, nalikuju na dva brata, iduća istim putem, od kojih je jedan mudar i razborit, a drugi benast i nerazuman. Došavši na razpuće, zahtieva svakako bena, da se udari lakšim i ugodnijim utrenikom, dočim mudrac hoće, da se ide hrdjavijim i tegotnijim putem, koj sjegurno vodi k cilju. Dugo se inate, dok napokon razboriti, da ludjaka nerazžalosti, popusti. Ali negredoše dugo ugodnim putem, kada jih najedanput naskočiše hajduci i u tamni brlog odvukoše, gdje je ludjak mudraca, a mudrac ludjaka potvarao krivcem ove nesgode. Napokon odluči razpru razbojnički vodja, veleći, da su oba kriva: ludjak, jerbo se nije za mudracem povesti htio, a mudrac, što je ludjaku popustio. Tako po prilici stoji s dušom, mudrim, i s tielom, benastim bratom. Duh je voljan i uvidja, da samo uzka i tegotna staza vodi u nebo; ali tielo je slabo, žaca se svake stege i natege, pa bi se samo povadjalo za svojimi putenimi požudami. Pa šta će biti, ako duša popusti tielu, te udari putem grieha? Da će jednoč vječni sudac oba osuditi: dušu, jerbo je svoje gospodstvo ustupila za volju zla, a tielo, jerbo, mjesto da duši služi i sluša ju, postalo je orudjem njene osude i pogube. Što nam ova prilika pokazuje u slici, to je već apoštol izrekao jasnimi besjedami: Postupajte u duhu, pa nećete vršiti požudah pùti; jerbo pùt žudi proti duhu, a duh proti pùti, oba bo su protivna medju sobom, tako da nečinite ono, što biste htjeli. (Gal. 5, 16. 17.) — Nevlada se pùt vazda silovito, često mami i vabi tiho i milo, kako će pomalo duh svladati i skvariti, a jao si ga njemu, ako se neuzprotivi. Radi toga prilikuje sv. Augustin pùt bajoslovnim Sirenam, o kojih su stari pričali, da stanuju na njekom otoku, vabeć zamamljivim pjevanjem mornare na grebenaste obale, gdje bi jim se brodovi razbili a oni potonuli. Drugda opet navaljuje pùt sa svom žestinom, pa tada valja duši obastati ljutu borbu, hoće-li premah zadržati. Zato kaže sv. Bernard: „Kako je ovaj neprijatelj udomaćen, kako je opasna borba, kako zakorenjen boj. Ovomu okrutnomu dušmaninu nemogu niti uteći, niti ga u bieg natjerati, već ga moram sobom nositi, jerbo je za nas privezan; dapače gorê je još to, da ovoga neprijatelja nesmiemo ubiti, već ga moramo izdržavati." (Serm. III. de sept. pan.) Kao što smo dakle prije vidjeli, da ima uznositih kriepostih, koje može čovjek samo zato vršiti, jer ima tielo; upravo tako nemožemo s druge strane zatajiti, da ima mnogo griehah, kojih bez tiela nebismo mogli počiniti. Izuzamši griehe umom zamišljene, nu kojim često tjelesna osjetila budu povodom, griesi su najvećim dielom tjelesni, tielom počinjeni. Glava se diže na oholost, jezik na razuzdane besjede, kletve i psovke, ruka na ubojstvo i otmicu, noga na nepravdu, cielo tielo na blud. Apoštol izbraja čitav niz ovakovih griehah, pišuć Galaćanom: Očita su djela pùti, kanoti: bludnost, nečistoća, bezstidnost, pohotnja, kipoklonstvo, čarobija, neprijateljština, svadljivost, nenavidnost, srdjba, nesloga, kavga, razlučivanja, zloba, ubojstvo, pijanstvo, proždrlstvo i slična, o kojih vam naviestam, kao što sam i prije rekao, da oni, koji šta takova rade, neće posjedovati kralje-

Digitized by Google

stvo Božje. (5, 19. seqq.) U kratko, težnja je pùti, kako kaže isti apoštol Rimljanom, neprijateljstvo proti Bogu, jest smrt; a svi, koji žive prema pùti, nemogu se dopadati Bogu. (8, 7. 8.)

Prema tomu dakle nemože se nipošto tajiti, da na našem tielu uz više dobra ima i mnogo zla. Tielo je krhka tvorina, koja o sebi bez duše nemože ništa djelovati, dapače je zavisna o svih drugih stvorovih; tvorina, koja je podčinjena svakojakim promjenam, nevoljam i mukam bez broja, dok napokon nenaspije bolan čas razstanka s ovim svietom, kada se opet povrati u zemlju, odkale je i uzeta. Tielo je uza sva preimućtva, što jih pruža duši, opet s druge strane velik teret za nju, otegoćuje joj često njeno slobodno djelovanje, prieči ju u vršenju dobrih djelah, odvraća ju od Boga, dà često je ponajbliži uzrok mnogih griehah a tim i duševne pogube. — Sada nam dakle prije svega prinadleži, da svjetlo i sjenu privedemo u sklad, te razmrsimo prividno protuslovje, to jest, da odgovorimo još na pitanje: zašto Bog dopušta, da uz toliko preimućtvah ljudskoga tiela postoji i toliko njegovih manah?

Nesmiemo ni dvojiti o tom, da je Bog mudre i na naše dobro smierajuće namjere imao, kad je dopustio, da uz toliko vrlinah ostane i toliko manah na našem tielu. Prije nego pokušamo ove Božje namjere odkriti, imamo nješto primietiti. Ponajprije nesmiemo zaboraviti, da su tegote i nevolje našega tiela, kao i našega zemaljskoga života u obće po svom postanku kazne, koje moramo podnositi uslied prvoga grieha. Zatim nesmiemo pustiti s uma, da tjelesne mane, a osobito zla pohotnja pùti u nas nisu o sebi grieh, kao što su to novotari šestnaestoga vieka neistinito tvrdili, te je radi toga tridentinski sabor (Sess. V. de pecc. orig.) očitovao, da se pohotnja samo u toliko može griehom zvati, što iz grieha polieže i mami na grieh; jerbo bi inače i svetci bili izključeni iz neba, pošto su svi ovaj odpor pùti proti duhu osjećali. Napokon treba pamtiti, da nam se uslied zaslugah Isukrstovih nudjaju više no dovoljna sredstva, da pùt držimo u vlasti a požude njegove da obuzdamo. Gdje je obilovao grieh, kaže apoštol, tu je milost još obilatija postala. (Rim. 5, 20.) Pa radi toga neimamo razloga, da se tužimo na nedostatke svoga tiela, a još manje, kada proučimo bolje razloge, radi kojih Bog ih je dopustio.

Prije svega očevidna je mudra namjera, da nas Bog tim u primjernoj poniznosti uzdržati, od škodljive preuzetnosti občuvati, a tako sjegurnije k spasu privesti hoće. Mnogo ljudih i onako cieni prekomjerno svoje tielo; većina se samo o tom stara, kako će si pùt što bolje gojiti, najbolje joj jelo i piće nabavljati, razkošno ju odievati, sasvim ju razkalašiti, mnogo joj zabavah priredjivati, svim njenim željam ugadjati, te ju tako još prpošnijom i odpornijom načiniti. A što bi tekar bilo, kada jim ovo tielo nebi nikakovih neprilikah činilo, kad nebi patnje i boli trpili, koje jim kažu, da su umrli? Kada kod toli mlohava tiela malo misle na svoju ubogu dušu, to bi oni, da jim sve po volji ide, još više na nju zaboravljali. Mnogo bismo primjerah o tom navesti mogli, ali napomenut ćemo samo jedan, koj jasno pokazuje, kako Bog tjelesne slaboće, a osobito odpornost pùti dopušta, da nas u poniznosti uzdrži, primjer, koj je tim znamenitiji, što se kod njega neradi o minućoj oholosti na zemske stvari, nego se ide sbilja o prave i duhovne zasluge i odlike.

Na sv. Pavla nemože jamačno sumlja pasti, da je lastno i slastno tjelesno živio, pošto se je bez prestanka s tugom, nuždom i progonstvom boriti morao. Suprotivno njegova dobra djela, uspjeh njegova apoštolskoga djelovanja, a osobito vanredne milosti i objave, koje je bio zavriedio, mogahu ga na oholost poticati. A kako je Bog tomu doskočio? To nam sám apoštol povieda ovako (II. Kor. 12, 7. seqq.): Da se radi vanrednih objavah neuznesem, dan mi je bodac moje pùti, zla pohotnja, angjeo sotone, jerbo pristaje uz vraga, da me udara pestmi, da me kini i muči. Dakle da apoštola uzdrži u dužnoj poniznosti, da ga občuva od svake preuzetnosti, dopusti Bog, da slaboću svoga tiela što življe osjeća. Tri puta, kaže nam Pavao, moljaše Boga, da ga oslobodi od toga: ali dobi za odgovor: Dosta ti je milost moja, jerbo kriepost postaje u slabosti izvrstnija. Tim bude on ne samo umiren, već se je još radovao i rekao: Zadovoljan sam u mojoj slaboći, u prikoru, u nuždah, kod progonstvah, u nesgodah radi Krsta; jerbo kada sam slab, tada sam jak. Netužimo se dakle niti mi na nesavršenosti svojega tiela, jerbo nečine nas one samo ponizne, već nas vode još bliže k Bogu.

Kada nas salete nevolje, kada nas pritisnu bolesti, tada se mnogo češće opominjemo Boga; tisuće ljudih, koji bi inače u vječnu propast strmoglavili se bili, spašeni su samo tim, što jih je pohodila tjelesna bieda. Istinabog, da nije svaka pokora iskrena, što no biva na bolestničkoj postelji, te da su mnogi, koji su u vrieme stiske i nevolje učinili najsvetija obećanja, kasnije vratili se u svoje prvašnje, često još veće opačine. Nu tomu nije Bog niti najmanje kriv, kojega namjera ostaje vazda najbolja, i ako ju čovjek svojom slobodnom i izopačenom voljom utašti. Jerbo nemisle

Digitized by Google

svi onako, kako težko napastovani Tobija, koj je Božja izkušanja držao za dokaze milosrdja; nevele svi s velikim stradalnikom Jobom: Blažen čovjek, koga Bog kazni; (5, 17.) nenaziru svi s Davidom u poniženjih Božje opomene; napokon neobraćaju se svi nalik sinu razmetnomu u svojoj biedi k Bogu priznavajući: Sagriešio sam, nisam dostojan da se zovem sinom tvojim, drži me kao jednoga od tvojih nadničarah. (Luk. 15, 19. Jerbo da tako misle, i prema tomu rade, tada bi upravo slabosti tiela bile za nje najkraći put k Bogu.

Ali nije samo to volja Božja, da nas mlohavošću našom čini ponizne, nije njegova namjera samo to, da nas tjelesnimi nesgodami k sebi što tjesnije pritegne, nego nam hoće još i priliku dati, da pokažemo, jeda-li ljubimo više tielo ili dušu, je-li nam više stalo do zemskoga blaga ili vjekovitoga blaženstva, hoće da nam dade priliku, kako ćemo si posjed neba osjegurati. Jerbo to je izvjestno, da nesmie tražiti zaslužbe onaj, koj nije radio, da nitko neprima nagrade za pobjedu, koj nije mejdan dielio. S toga prilikuje nas apoštol (I. Kor. 9, 25. seqq.) davnim hrvačem, koji, da na borištu steku ucjenu, uzdržavahu se od svega škodljiva, uklanjahu se svakomu bezpuću, bijahu umjereni u jelu i piću, a povrh toga još se svaki dan do umorenosti naprezahu, scieneći, da će jim kruna tim sjegurnije u dio pasti, čim više prije otvrdnuli, i čim više borbom prokušani budu. To su oni činili, kaže nam apoštol, radi krune, koja gine; šta dakle valja činiti nam, da postignemo onu, koja negine! Na to odgovara apoštol svojim vlastitim primjerom: Ja trapim svoje tielo i i pod vlast ga mećem. Tako treba da se borimo i mi proti pohotnji očijuh, pohotnji pùti i oholosti života, koje su glavne mane našega tiela, pa će onda i nam po dovršenoj borbi kruna, a po dogotovljenom djelu nebeski pokoj pasti u dio.

Nu ima još jedan dublji razlog, zašto nam je dao Bog tielo s toliko slabostih obterećeno, koj čini, te će kršćanin ove slabosti prije željeti, nego-li prezirati. Isukrst reče dvojici učenikah putujuć u Emaus: Nemoraše-li Krst sve to trpiti i tako unići u svoju slavu? (Luk. 24, 26.) A da govorimo besjedami proroka Izaije (50.): Nije-li on nosio naše nemoći, a obteretio se našimi boli; nije-li postao kao gubavac i kao muž bolih? Nije-li bio napastovan, nije-li na maslinskom brdu podnio najljuću borbu, nije-li sve muke pretrpio na svom tielu i napokon uzeo na se strahote smrti? Dà, odgovara nam apoštol, on je u svemu bio izkušavan kako i mi. (Žid. 4, 15.) Pa može-li biti, da uda nenalikuju svojoj glavi, ili nemoramo-li to smatrati upravo kao preimućtvo, da Isukrstu u svemu nalični budemo? Dà, nije to samo preimućtvo, nego je i bezuvjetno nuždno, da nedostatke tiela i sami izkušamo, da patimo i na tielu, da trapimo pùt, ako hoćemo jednoč biti učastnici slave Isusove. Po svjedočanstvu sv. Pavla samo oni pripadaju Isukrstu, koji pùt svoju s požudami i pohotami trape. (Gal. 5, 24.) Nije-li Isus morao trpiti i tako unići u svoju slavu? Nemoramo-li dakle i mi proći kroz muke i nevolje tjelesne, da slavu nebesku postignemo?

Ako dakle sve ono, što je na našem tielu manjičavo i mlohavo, sastavimo u jedno, nije-li to napokon prije dobitak nego-li gubitak, više korist nego-li šteta? To bi nam bilo na uštrb samo onda, kad bi dušu podvrgli tielu, kad bi mjesto da vlada duh, vladavinu prepustili pùti. Ali ako uz pomoć milosti Božje duh naš vlada nad tielom, a muke njegove smatramo kao Božje kušnje, ako radimo, kako Bog hoće, tada i ono, što je na oko štetonosno, biva uharno, a što je mlohavo, vodi nas k slavi. Mlohavo je tielo, jerbo je uzeto od zemlje; ali ovo tielo, upotriebljeno duši na uslugu, opredieljeno je i za nebesku slavu. Mlohava je pùt, koja naginje na grieh, ali držana u vlasti postaje sredstvom najvećih zaslugah. Prema tomu dakle nepostoji nikakovo pravo protuslovje medju preimućtvi i nedostatci ljudskoga tiela. Tamna njegova strana nezastire jasno mu lice, samo kad zauzmemo pravo stanovište; kao što i u slici sjena nepotamnjuje svjetlo, dapače ga još povećava, kada ju motrimo s pravoga gledišta. Pristane-li dakle uz svjetlo Božjega remeka sjena zemaljske tvorine, to nas neka opominje, da tiela nesmiemo zlorabiti na grieh, jerbo inače obezčašćujemo djelo Božje. Stavi-li se uz svjetlo tiela, kao sredstva vanrednih kriepostih, sjena zle pohotnje, to nam već zdrav um nalaže, da se nepovadjamo za težnjom pohotnje, nego da nam tielo na djelovanje dobra rabiti valja. A pridruži-li se svjetlu budućega preobraženja sjena vremenite smrti, tada nas to mora još više privoliti, da sijemo čisto tielo, kako će jednoč i čisto tielo moći uzkrsnuti; a tako će tielo naše biti sve naličnije tielu Isukrstovu, a obistinit će se na nas slovo apoštolovo, da se život Isusov i na našem umrlom tielu očituje. (II. Kor. 4, 10.)

Hodočašće na Krasno u otočkoj pukovniji.

Od našega drevnoga i u povjesti od najstarije dobe glasovitoga grada Senja uz more dalje prama jugu dvie ure leži ugodno selo satnijsko zvano sv. Juraj kod

Senja, na glasu radi opatije, od koje još i danas častni naslov nose zaslužni crkveni muževi; a od ovud preko sjedoglava Velebita i tako zvanoga Oltara prama iztoku dosta hrdjavim putem idući dolje u podnožje brda čitava četiri sata dodjem na malo poljašce, o boku kojega, čim nanj dodjem, ugledam liepu po novom slogu pred 35 godinah sazidanu crkvicu na čast sv. Anti Padovanskomu, te uz nju prilično liep stan za župnika, nov novcat stan za častnika i mjestnoga zapovjednika, te još njekoliko oko poljašca po strani i po brdetinah na okolo naštivenih baš liepih seoskih kućah, što sve sačinjava selo tako zvano Krasno. Od kuda mu oto liepo ime, nije poznato. Od ugodnosti i krasote položaja mjestnoga lje nije, niti nemože da bude, premda bi i ono moglo komu god se dopasti. Mjesto je usried timorne gore pod Velebitom medju brdinami kao u kotlu, odkud nevidiš ništa, nego vrh sebe nebeski svod, a okolo na okolo krš i timornu goru. U stara su vremena, kako pripoviedaju, Svetojurci tuj svoje stanove imali, gdje su stoku pasli, a kašnje, čim jim naraste broj, porazdieljeni, kojim su u djeo zapali ovi čobanski stanovi, pretvoriše si jih u stalna obitališta, koja sada sačinjavaju župu, te jih ima 80 kućah, a dušah 1110 katoličkoga vjeroizpoviedanja, sami tako zvani bunjevci, narod dobar, blagodušan, zdrav i vrlo radin, živarka ponajviše iz gore, jer mu je polje premaleno i pretiesno. Što je ovdje doisto dosta čudnovato i velika nevolja za narod, te prouzrokuje žiteljem golemih potežkoćah, to je nestašica vode, ove, kako piše sv. Ivan Damašćanin, najkrasnije blagodati Božje. Ovi gusto zarašćeni prekrasnim jelovim, bukovim, grabrovim i ostalim drvećem okićeni bregovi i dolovi, koji se tud na široko i daleko izmjenjuju, kroz najžešće ljetno doba neimaju nigdje vrela hladne bistre vodice; samo je u njekojih mjestih na daleko u gori po gdjekoj brlog, gdje se drži još stari snieg i led, kojim se drvari u nuždi poslužuju. Sada su tekar od prije njekoliko godinah, od kada poče veća s gorom trgovina, žitelji došli do snage, da si mogu kopati i zidati bunare svaki kod svoje kuće, koji su jim od neprocjenjive koristi; ali će još mnogo proći vremena, dok bude svaki moguć napraviti si takav zdenac, a do onda uviek će trpiti strašnu žedju narod i stoka. U obće je ta nevolja u svoj ovoj okolici. Od mora ideš prama jugo-iztoku 8—9 urah daljine, te prodješ svu goru, dok dodješ u dolnji Kosinj, pa nenadješ i nevidiš, da bi iz ikoje od ovih kršnih liticah procurio otaj u žedji sladji sok od meda, kojim bi se podkriepio umoreni putnik. Tko samo jednom ovuda proputuje, taj se jamačno starim Egipćanom čuditi neće, što su, kao što piše Doultreman (de amore l. 1. c. 1. sect. 8.), vodu toli visoko cienili, te bi u dubokoj smiernosti običavali napunjeni vrč u crkvu prinositi, gdje bi prostrievši se ničice ruke sklapali i prama nebu dizali zahvaljujuć Bogu na tom neizrecivom dobročinstvu.

Ali sad puštam vodu na stran, a idem da kažem, što smieram i želim; vraćam se dakle natrag ka krasanskoj župnoj crkvi, kamo sam stigao od mora, da pokažem bogoljubnomu stranomu svietu, koj još po tih stranah putovao nije, znamenitost ove kršne okolice, prekrasnu svetinju naše prastare biskupije senjske, koja tuj blizu vjekuje. Od župnoga stana idem penjat se cielu uru u visinu prama iztoku na planinu, i kad sam velikom mukom jur doprtio se na vrhunac brda, tada još njekoliko časovah obadjem oko glavice, i ugledam u dolcu sried planine medju brdinami baš u pravoj pravcatoj pustari crkvicu čudotvorne Majke Božje krasanske od starine na glasu radi neizbrojivih nebeskih milostih i blagodatih, koje pobožne dušice kršćanske ovdje jur stekoše i još neprestano stiču. Čim sam ju opazio, njeka me izvanredna radost obuze i okriepi, da sam namah zaboravio na napor i znoj, što mi ga iztiska ovaj vrlo strm i hrdjav put ovamo. Jer premda je u novom zavjetu došla ura, kada nemoramo moliti se Bogu samo u Jerusolimu ili na brdu Garizimu, nego svagdje i na svakom mjestu, samo u duhu i istini, sasvim tim ipak je nam zemaljskim putnikom njekom nutarnjom vrhunaravnom silom duboko uvrieženo i utvrdjeno osvjedočenje, da njekoja mjesta osobito za to imaju prednost i od Boga moć, da se na njih laglje od svjetovnih brigah otresemo, srdčanije pomolimo i k Bogu uzdignemo, da se na svetotajstvo pokore dostojnije i skrušenije pripravimo, te si u svakovrstnih nevoljah i težkoćah laglje potrebite milosti izprosimo. Od kada se sjeća crkvena poviest, obstoji u narodah sveti običaj hodočašća, a navlaš su uviek visoka brda, kao bliža nebu, za tu svrhu najshodnija priznana i držana bila. Tako je Gedeon na visokoj stieni žrtvu Bogu prikazao; (Judic. 6, 26.) to isto učini Samuel i Salamun na visočini, (1. Reg. 9, 19.) sv. Ilija na gori Karmelu, (3. Reg. 18, 20.) Abraham žrtvuje sina na gori „Gospod vidi,“ i okrunjeni David, (2. Reg. 15, 30.) pa i preblagi naš Spasitelj Isus, (Matth. 5, 1.) onaj dakle isti, o kom prorok Izaija u p. 45. r. 24. reče, da će mu se pokloniti svako koljeno, uzadje na brdo, da se pomoli. (Luc. 9, 28.) On je na gori Tabor učenikom si pokazao svoju nebesku slavu i veličanstvo, na brdo maslinsko jih vodio, da se pripravi na pregorku smrt za spasenje svieta, i on na brdu bje uzdignut put oblakah k svomu nebeskomu otcu.

Ovim nagonom i utješljivom pobudom u svetom strahopočitanju hodočasti i ova sva gornja krajina, primorje i otoci kvarnerski jur od pamtivieka na tu goru k čudotvornoj Majci Božjoj krasanskoj tako obćenito, da jih je malo, koji nebi bar jednom na godinu posjetili tu vrlo starodavnu crkvicu i poklonili se čudotvornoj slici, te proslavili u njoj onu preblagu Majku Isusovu, koja porodi i uzgoji sve ufanje naše, a snagom svoje materinske ljubavi kriepi i goji sav život ljudski. Doisto neznam, dočim su sva jurve proštenjišta naše

Digitized by Google

mile domovine u ovom častnom glasilu opisana, zašto osta sve do sada ovo krasansko stranomu svietu pod zastorom, te ga nije htjeo nitko opisati, premda ima dosta za to sposobnijih silah od mene. A nebi-li time mogla se učiniti liepa usluga mnogoj kršćanskoj dušici, kojoj leži na plemenitom srcu svaki pojav duševnoga napredka, a zadaje brigu nazadak? te bi mnoge utješilo i razveselilo, kad bi čitali ili čuli, kako jednovjerna njihova braća s njimi zajedno diele radostno dužnu zahvalnost za one nebeske milosti i darove, što jih bez prestanka u punoj mjeri crpe iz čudotvornoga vrela preblažene D. Marije. Ja držim da sam dužan, koliko mi vrieme i okolnosti dopuštaju, vjerno opisati ovo proštenjište; morda ću tim probuditi koga god na svietu, komu je dato, da može, te će trsiti se za zavjet Majci Božjoj naklonjen polag mogućnosti ukloniti njegove nedostatke, i tako podići te usavršiti proštenjište, a umnožiti dužnu čast i slavu prečistoj Bogorodici, pa ću i ja time dosta nagradjen smatrati se; druge nagrade ni netražim, niti mi je svrhom te inače dosta slabe pisarije kakova izprazna slava ovoga svieta, koje i nezaslužujem.

Kroz godište tri puta drži se ovdje proštenje, na sv. Trojicu, na veliku i malu Gospoju, a osobito ova dva posliednja puta dolazi i hodočasti ovamo silna množina hrvatskoga svieta sa svih okolnih krajevah. Ja sam tu desio se jur njekoliko putah na veliku i malu Gospoju, a najkašnje bijah ljetos na 8. Rujna, ali vreve takove od svjetine osim Bistrice i Krapine u našoj hrvatskoj zemlji nigdje vidio nisam. Odmah, čim tko dodje, prvi mu je posao ići u crkvu i pokloniti se slici Majke Božje, te izvršiti svoj zavjet, radi koga je hodočastio ovamo. U oči blagdana jur slegne se svjetina sva oko crkvice, načini si, tko može, šator od zelenih bukovih granah ili ponjavah, pred šatori naloži si vatre, uz koje s malom samo iznimkom po cielu božju noć prepjeva si svaki po svoju, Baščani po baščansku, Rabljani po rabljansku, primorci svaki po svoju, tako i Ličani, Krbavci, kordunaši i ostali raznimi narodnimi pjesmami proslavljuju noć. Kad gleda čovjek na stotine ovih vatrah u tamnoj noći dolinom oko crkvice amo tamo razvijenih i poredanih, a sluša na hiljade raznolikih glasovah i pjesamah ljudskih, koje se po gorah na sve strane odjekuju i dižu nebu pod oblake, dà zaisto predstavlja se tim prekrasan prizor mašti ljudskoj. Ali ja ću reći, da su ote sve pjesme, ili bar veći jih djeo nabožna značaja, da su pjesme crkovne, koje probudjujuć kršćansku ćut na pobožnost i ljubav prama Bogu i sv. Bogorodici, puno bi ljepše prijale pobožnomu srcu, bile bi puno umjestnije prema mjestu, času i svrhi hodočašća, te puno pristojnije za svakoga hodočastnika. Svagdje rado čujem i veselo slušam prekrasne naše narodne pjesme, dapače i sám jih rado u prigodah pjevam; ali moram izpovjediti istinu, da mi ovdje upravo neugodno u živce diraju svjetovne pjesme, jer razdvajaju ljudsku ćut i slabe srce za ono, za čim se je došlo ovamo. „Vrieme je za plakati, a vrieme i za smijati se.“ (Eccl. 3, 4.) Sasvim je nenmjestno, nepristojno i griešno, da, gdje jedni izpoviedaju se, drugi klečeć izvršuju pokoru pred crkvicom nemogući pristati u nju, a treći obilaze zavjet oko crkve, ostali oko njih buče, urliču i svakakove šaljive pjesme izbrajaju; na ples pako, koj se takodjer ovdje kada god opazuje, nebi se tu ni pomisliti smjelo. Ovo napominjem, samo da sjetim one, na koje pada dužnost pazke i redarstva. Ovo je mjesto hodočašća, dakle mjesto sveto; ali valja nam znati, da, kao što sv. Bernardo opazuje, neposvećuje mjesto ljude, nego ljudstvo posvećuje mjesto. Mjesto nikakovo samo po sebi nedaje Božje milosti, niti jamstva negrešljivosti. Angjeo bje u raju, te je ipak pao pred prisućem Božjim; u raju zemaljskom pao je Adam iz mjesta naslade; Juda iz učione Spasiteljeve u svietu. Onoga se dakle tu milost tražiti mora, bez koga, kako sv. Grgur veli, (l. 6. ep. 4.) nikad bez pogibelji i ljage biti nemožemo.

(Ostatak sliedeći put.)

Dopis.

στ. Iz kotara kapelačkoga. — Dne 16. Rujna doživi malena svinjaračka župa dvie znamenite svetčanosti namah — blagoslov župne crkve i mladu misu. Sazidav svinjarački župljani golemim troškom od temelja župnu crkvu, stiže usljed dozvole i naloga uzoritoga gosp. nadpastira u oči istoga dana velečastni gospodin Jakov Filić, podarcidjakon ovoga kotara, u Svinjar, da blagoslovi novu crkvu. Sutradan, čim bi se pomolila zora sa susjedne planine Motavice, stade rika mužarah i diže na noge žiteljstvo svinjaračko. Silna svjetina iz obližnjih župah bijaše se sgrnula što u oči što u zoru ovoga dana. U devet satih poče blagoslov nove crkve sa prohodom iz stare crkve uza sveudiljnu pucnjavu i skladno pjevanje ženske omladine. Svršiv po propisanom obredu blagoslov crkve, popne se velečastni podarcidjakon prvi na novu propovjedaonicu i reče primjerno svetčanosti slovo, koje je nazočna svjetina pozornim uhom i vedrim licem slušala.

Na to krene prisutno svećenstvo sa pobožnim pukom u kuću mladomisnika Dragutina Mračića, a zatim ga doprati uz gruvanje mužarah i radostni glas zvonah u novo blagoslovljeni hram Božji, gdje no po običaju poče mlada misa. Pod misom reče opet velečastni gospodin Pavao Friš, župnik štivički, mladoj misi primjerno slovo, razloživ toli temeljito koli razgovetno radosti i žalosti svećeničkoga stališa. Dotjerav s misom do pričesti, primi najprije mladomisnik sveto otajstvo, a zatim si okriepi uzhićenu dušu nazočne majke i rodbine istom nebeskom hranom, moleć tronutim glasom „Ecce Agnus Dei.“ Iza svršene mise dielio je mladomisnik

Digitized by Google

obični blagoslov, a zatim dade stric mladomisnikov Stjepan Mračić obilnu čast svećenstvu i mnogim svjetovnim prijateljem.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gosp. stožernik nadbiskup obolio je s vrbanca na glavi, te radi toga neizlazi već od njekoliko danah iz sobe.

— Dne 25. t. m. u jutro preminuo je u ovdašnjem nadbiskupskom sjemeništu providjen svetotajstvi veleučeni gosp. Stjepan Konštanc, doktor bogoslovja i profesor naukah bibličkih staroga zavjeta u nadbisk. liceju, poslie duljega bolovanja s uzme plućah u 51. godini života. Svršiv u Zagrebu s izvrstnim napredkom gimnazijalne i filozofičke nauke, bje od strane biskupije zagrebačke poslan godine 1837. u središnje sjemenište peštansko, gdje je na tamošnjem sveučilištu učio bogoslovje. Godine 1841. vrativši se iz Pešte bje redjen za misnika i odpravljen u svoje rodno mjesto Petrinu za kapelana. Probaviv tu kratko vrieme u duhovnoj pastvi dobi izpražnjeno mjesto u bečkom augustineju, odkud se je god. 1846. vratio stekav doktorstvo bogoslovja. Od tada pa do godine 1850. obnašao je službu otca duhovnoga u zagrebačkom sjemeništu, zamieniv ju iste godine stolicom bogoslovja u nadbisk. liceju, gdje ga je i prerana smrt zatekla. Godine 1849. bavio se je njeko vrieme i uredjivanjem ovoga lista. Odlikovao se je poniznom ćudi i umiljatim ponašanjem, a bivši slaba zdravlja snosio je s velikom strpljivostju svoje tjelesne nevolje.

Tielo pokojnikovo sahranjeno je jučer prije podne u raku župne crkve sv. Marije, a danas prije podne služene su u istoj crkvi mise zadušnice, da mu Bog dade pokoj vječni.

— Velečast. gosp. Franjo Šic, dosadanji kateketa glavne učione križevačke, imenovan je kateketom glavnih učionah gornjogradskih u Zagrebu. — Za izpražnjeno mjesto katekete u Križevcu razpisat će se natječaj.

— U gluho doba noći medju 20. i 21. t. m., dok je kiša kao iz kabla lievala, provalili su tati vrata na sakristiji župne crkve dubovačke kod Karlovca, te odnieli iz nje: posrebrnjeni križ iz žrtvenika, srebrnu lunulu s Božanstvom iz božanstvenika (ostensorija), srebrnu pozlaćenu pliticu (patenu), pet oltarnikah i tri podvornička crvena haljinca. Više drugih stvarih su razmetali, pobacali i polupali. Zlotvorom nije se još ušlo u trag, premda su ob dan vidjena dva sumljiva čovjeka s crven-kapami na glavi, koji su se povlačili oko crkve.

Iz Virtemberga. U javnih listovih čitamo, da je spisatelju Dru. Todoru Griesingeru u Stuttgartu podieljena velika zlatna medalja za umjetnost i znanost. Viest ova sama sobom potiče pitanje, tko je taj odlikovani muž, i kakove su njegove spisateljske zasluge? Na književnom polju postao je Griesinger poznat svojimi spisi, u kojih pripovieda svakojake škandale o životu u sjevernoj Americi. Vrativši se odanle, učestvovao je kao novinar u mrzosti punoj borbi proti konkordatu. Kada se na ovom poprištu nije više moglo ništa zaslužiti, napisa Griesinger svoje „Geheimnisse des Vatikans“ — najsramotniji i najgnjusniji spis, što ga je ikada duh tendenciozne laži i vjerozakonske mržnje proizveo. Kod stanovitoga poznatoga obćinstva dobro mu se je naplatio trud s ovom knjigom, koja je sve virtemberžke katolike morala što jače razgnieviti, te jim je dala priliku gorko poćutiti, kako se daleko smie u Virtembergu sloboda štampe proti njihovoj crkvi rabiti, koju bi prema ustavu i različitim paragrafom kaznenoga zakonika država štititi imala. Nezadovoljan, što je pape u kalu valjao, nasrnuo je isti spisatelj na već od davna svake pravice lišene Isusovce, te jih je pismeno i slikovno svakim ruglom ocrnio i potvorio. Tim je Dr. Griesinger dubine svoje mržnje proti katoličkoj crkvi izcrpio, te se na ovom polju reć bi sasvim izpisao. A to će mnogo reći kod ovakova pera. Prvašnji demokrat i dušmanin Isusovacah zaogrnu se na jedanput plaštem lojalnosti, te napisa poviest Virtemberga, kako je bilo i kako je sada, iz mnogo drugih kamo boljih knjigah. Proučenje izvorah i vlastito povjestno iztraživanje nije mu mnogo zadalo znoja. S Griesingerovom „umjetnostju i znanostju“ nemože prava umjetnost i znanost nikakove zajednice priznati. Pa ipak ovaj spisatelj stoji sada odlikovan pred tomu se čudom čudećim svietom. Zar si je možda ministarstvo bogoštovja, u kojega područje spadaju ovakova odlikovanja, htjelo novih zaslugah steći za katolike? Toga neznamo; ali to znamo, da bi se savjetnici krune u svako vrieme, osobito pako u naše, jako morali čuvati, da ovakovim kompromitovanjem vladarah nepodkapaju počitanje prema istim.

Iz Frankfurta piše se ovo „Euchariusu“: Mi smo prestali biti republikanci. Frankfurt je postao pruski pokrajinski grad. Radi toga žalost je ovdje velika tako medju patriciji kako i medju plebejči. . . Gledeć s crkvenoga gledišta nemožemo baš jako žaliti pridruženje republike, jerbo u nijednoj njemačkoj zemlji nije se tako barokaški od strane države postupalo s crkvom, kako u Frankfurtu. O kakovoj slobodi crkve nebijaše ni govora. Tako na primjer nebijahu u načelu nikakove vjerozakonske družbe trpljene. Od tri godine nazad imamo ipak ovdje englezke gospodjice iz Nymphenburga kod Monakova; one upravljaju odgojilištem, u kojem imade u ovaj par do 100 gojenicah. Ovim duvnam činile su se neprestano najveće težkoće, a i njihovomu životu u Frankfurtu prietila je pogibelj. Na nikakov način nehtjedoše jim dopustiti, da nose svoje redovničko ruho. Kakove su to lapalije? Prusi donose sobom sasvim drugačije nazore o duvnah. Tako i od

Digitized by Google

deset već godinah borave u našem gradu „siromašne služavke Isukrstove“ iz Dornbacha, odkud jih pozva i izdržava ovdje predstojničtvo katoličke obćine. Broj im je u posliednje vrieme narasao na 15, jerbo su je ljudi svih vjerozakonah za dvorbu bolestnikah zvali u kuće po danu i po noći. Sbor frankfurtskih liečnikah izjavi, da su ove sestre najbolje dvorkinje bolestnikah, A državna vlast slobodne republike? Ona sestre nije priznala, nije jih trpila, već samo za nje nije htjela znati, — a da je n. pr. predstojničtvo prijavilo bilo senatu, da su sestre pozvane u grad, to bi one, da se gospoda neiznevjere načelu, bile morale biti izagnane; ali takova prijava nebje nikada učinjena, pa je sve do zadnjega časa ostalo kod neznanja. — U Frankfurt dodje na više putah do 1000 ranjenikah, koji budu namješćeni po različitih sgradah. Sve do zadnjih danah nastojali su oko ovih bolestnikah frankfurtski liečnici. Mislite-li, da bi se našim sestram milosrdnicam bilo dopustilo njegovati i dvoriti siromašne ranjenike, dok je još Frankfurt imao zapoviedati u bolnicah? Nipošto. Prusko zapovjedničtvo u Frankfurtu poslà naše sestre na bojište u Uettingen, Helmstadt, Rossbrunn, gdje već dulje od četiri tjedna posluju; ali gospoda frankfurćani ostaše svomu načelu: „Nikakovih redovah!“ vjerni do smrti, naime svoje slobode. Zadnje dane krenule su stvari već nješto na bolje, jerbo pruski štopski liečnici znadu, koliko kod ranjenikah i bolestnikah vriedė sestre milosrdnice.

Knjižtvo.

Zapisnici. Putopisne crtice iz života jednoga putujućega djaka. Spisao Franjo Šuller. Dio I. Svezak I. U Zagrebu 1866. Troškom Lavoslava Hartmána.

Kad se kani pisati knjiga, prvo je piscu uzeti na oko svrhu, koju smiera polučiti, čeljad, za koju misli pisati, ter vas oblik, kako će i čim stvar zaodjeti, da se milja nanudi štiocu. — Za što-li i za koga piše, kaže često umah na prvom listu pisac sám; ali često nekaže, a niti bi svaki put pravo učinio, jer sam bi si pokvario namjeru. Nego čemu i za koga piše vješt pisac, ma on sam i nekazao, ili ma pače jedno i drugo sakrivao, vještijemu štiocu nemože da se pritaji te izvine, jer ovaj će ga skroz previdjeti, te mu pogoditi misao. Neumje-li pako pisac osjeći svrhu, neumje-li prebiruć gradivo ter slažuć i kiteć ga držati uviek na pameti i svrhu i štioce: tada pisac takov piše tek da se piše, a promašiti će po svaki način.

Reći mi je o djelu gore spomenuta naslova besjedu. Pisac mi dobar znanac, što znadem, ovo mu prvo književno čedo, pripoviedka iz djačkoga, za me zanimiva žića, po svoj prilici liepo udešena i dobro zasoljena zabaviti će me bólna: pošaljem dakle s mjesta po nju i pročitam ju na kratke oduške. Doznadoh sgodah i nesgodah djačkih skoro nečuvenih, nadjoh mnogu dobru dosjetku, a u svemu vratoloman put trojice djakah iz Varaždina do Zagreba.

Žiće neboga djaka, koj je od nejake dobe u tudjici morao priviknuti na lica mila i nemila, boriti se s oskudicom i nevoljom, seliti se i putovati drage ili čemerne volje, pak uza sve to kriepost ga (osim koje djačke petljanije) uviek ravnala, a sreća dovela na bolji kruh: neima dvojbe, da može biti piscu veoma naručnim gradivom za knjigu, štiocu pako ugodnim i koristnim štivom. Može biti takovoj pripovjedki junakom takodjer neobičniji nevaljalac i nesretnjak. Ali valja pamtiti, za koga i kako pišeš, i to tim većma, čim se čudniji i škakljiviji pripoviedaju čini. — Opisati ovakovo žiće ili samo po koju crtu žića možeš n. pr. ne samo za djake velike i male (za ove osobito ide), već i za gojitelje i prijatelje djačke; a na koncu može se napisati za razgovor i drugim. Nego, za koji god od ovih redovah pišeš, trebaš za svaki malo drugčije okrenuti perom.

Komu je gosp. Šuller imao na misli namieniti svoje djelo, težko je veoma pogoditi; sudeći ipak po slogu i nakitu rekao bi čovjek, da nije pisano za nikakov poseban red navlastice, već za svakoga, tko se nanj namjeri. Množina izrekah latinskih, poslovicah i kiticah njemačkih i francezkih, koja talijanska i tja englezka (a od njih samo ove posljednje protumačene) kažu doduše dosta visoko, te kano da je namienjeno jedino višjoj publici; nu sve ostalo priteže dolje. Za plemiće, odvjetnike, trgovce, profesore, popove i fratre valja da nije mislio pisati; jer pisac, za koga god pisao, valja da se tomu gleda umiliti, a naš g. pisac baš je svakoga od ovih kvrcnuo u nos, dosljedno za nje nepiše. Jošte bi najprije čovjek rekao, da piše za seljane; jer njim najviše prija te jim se umiljava; ali ote pomisli nedopušta nakit u raznih jezicih. Da ga je djakom, tekar manjim namienio, nije moralno moguće, kako ćemo do mala vidjeti na obliku.

Oblik nutarnji za ovakovu vrst knjige sbilja je čudan. Prvo: pisac prikazuje se u njoj, kano da je i sada (muž i učitelj) istoga duha, koga bijaše i tada. Jer tude pripoviedaju se podli čini, prevara, uzeće bez vlastnikova znanja i privolje, otimačina itd. i jošte kakova priesna i neslana stvar, a slabo je ili nikako ukorena ili izpričana, pače ima jih te kano da su povladjene. Moguće, da to misli pisac učiniti dalje gdjegod, ili na kraju skupa; nego po mojem sudu to bi bilo predaleko i za malu korist. Istina je: poslje njekojih nevrednijih činah umah se kaže, da su i kako popravljeni; ali, prem može biti cielom istinom, ima ipak dušoslovnih razlogah dvojbi, kano što se u obće nadje vrlo riedak slučaj, gdje bi sdušniji i miloćudniji a mladji vladao drugove onakove, kakovi se prikazuju drugovi piščevi.

Drugo: pisac se gradi bez potrebe slobodarom tri puta većim, nego sbilja i s daleka jest, pače eno

Juda! prema koncu (str. 62. i 63.) tolik je demokrat, dà bezgaćaš, te bi nas sve kaputaše gonio kano skakavce u more ili u Saharu, a na plemstvo siplje se živom vatrom. Evo za primjer prispodobe: „Seljak . . . jest stablo; a mi smo svi ostali gusjenice, koje on hrani. Ima pako i takovih gusjenicah, koje ga oglodju do rebarah . . . najviše pako židovi i odvjetnici.“ — Što će opet ove vatrene doskočice: „Bog je dva puta poharao sviet: pol ga je uništio potopom, a drugi put, kad je nastalo plemstvo.“ . . . „Kad je Bog htio koju okolicu kazniti, poslao joj jednoga viteza, koj je u jednoj godini počinio više zla, nego Bog u deset dobra.“ Oho! u što se prometnu dobri čovjek! Kano da mu ni stari Bog nije po volji. Bora mi nemogu opet da se domislim, sbog šta-li uzavri proti plemstvu pisac, koj u praktičnom životu nezazire ni malo od njega; a k tomu jošte u opisu onoga komada puta, gdje siromaku djaku u žep skoči grofovska peturka i tvrda škuda njegove ključarice. Pa neka da mu omrznuše svi do jednoga sbog naroda, tolike crne hvale nezaslužiše. Drugčije umije pisac zakrenuti svakamo: ima tude uzputicah velikih pak zadjevicah političkih, narodnih i družtvenih izobila, kako za koga, i oštrih i krupnih. Koga se kosnu, neka se, ako hoće, sam okesne. Ja samo nemogu jošte da propustim nekoje riečurine (dicteria), koje kako su nenaravne, tako su i neumjestne. N. p. „Ala sam žedan, uzdahne Gjuro, koji je često imao bolest sv. Martina. Evo vina! vikne krčmar. . .“ Ja u svom vieku nečuh, da bi tko vina žednu čovjeku rekao: ima bolest sv. Martina. Zar odatle, što ljudi obviknuše na dan sv. Martina razveseliti se tako zvanom krstitbom vina, piščeva logika izvede: da sv. Martin bijaše pijanac, a svi pijanci njegove bolesti?! Zatim došavši na Breznicu (ne Brezovicu) u „črvenu oštariju“ zaiska putnik pisac u krčmarice stare Rebeke „sobu za spanje — — i polić sv. Ivana.“ Za Rebeku bila bi trebala za glavnu rieč i tri komentara, da nebude čula pred njom „polić;“ a ja i opet neznam, gdje-li je pisac čuo, da Hrvati vinu kažu: sv. Ivan. Morade čitati liturgiku, čù ne jednom njemačku „Johannis-Segen“; a zar se prema tomu može pravo reći vinu: sv. Ivan? tekar, ako ga pitaš u Rebeke? Nego vidjeti je, da se piscu rado, makar i ne spretno, uplíću u šalu svetci, za što bih mogao navesti jošte koju izreku. — U razloge, štono povabiše momka iz Varaždina na Rieku, broji se izrikom te izrazito i ovaj: . . . „u primorskom gradu ima svega u izobilju: ondje se prodaje na funte: kruh, meso, voće, vino (?) i — same djevojke.“ „Obilje“ i „funte“ malo se čudno slažu; a ova posljednja roba dobra je za onakova kicoša samo onda, kad je brezova, k tomu vitka i frižka. Zar sbilja djevojke da padoše u glavu djaku nestašnu i siromašnu? ili morda dosjeti se tomu vabcu puno kašnje ulišpan gospodin, te se ovomu svidje izkititi nješto trbušnu prozu? Od trojice ostati će diljem junakom pripoviedke pisac sám, koj se nije pritajio, te po takovu će to biti kano ulomak iz autobiografije; s toga morao bi da bude što oprezniji.

Glede jezika neimam šta primietiti, osim da se je piscu gdjegod, ali veoma riedko, zapisalo u kojoj slovničkoj formi, pak i slied riečih i izrekah da nije svagdje naravan. „Zajutrak“ neima u drugom padežu „zajutraka,“ već „zajutarka“; niti valja reći „zajutrakujem“, već „zajutarkujem.“

Prije nego završim, reći ću, zašto-li napisah ovu presudu. Znadem, da u nas kritika s većine hvali, a ište nepovoljnija da je podobna razprijateljiti i omraziti za dugo ili tja do smrti. — Toga se meni neće. Volio bih bio na samu kazati; jer da i oštrije govorim na samu, sve bi bilo bez zamjere. Nego zašto iznesoh na javu svoj sud, očit je uzrok: knjiga je na javi, k tomu je u rukuh onim, kojim po obliku nutarnjem nimalo nedolikuje, a to malenim djakom, prem je vanjski oblik upravo za nje. — Ovaj prvi svezak sjegurno da nebi skroz bio izpao ovakov, da nebude pisac to napisao kano članak u „Naše gore list,“ što mu je bez dvojbe zavrnulo svrhom i oblikom. Da bude ostalo člankom, bilo bi od mene za uviek prosto. Najvećom ponukom na kratku presudu bijaše mi sljedeći oglas nakladnikov: „Zapisnikah izlazit će odsele svakoga drugoga mjeseca po jedan svezak; tri svezka sačinjavat će jednu knjigu od 15 do 16 arakah. Budući da u g. pisca imade mnogo gotova gradiva, izdavati će i nadalje knjižara Lavoslava Hartmána te zanimive putne crtice; zato umoljava gospodu čitatelje, ako žele to djelce i dalje čitati, da se predbroje do konca Kolovoza o. g.“ Jer će dakle toga biti jošte puno, pomislih zato, da će g. piscu čiji god sud i opomena dobro i za vremena doći. *S. B.*

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Stjepan Novak, duh. pomoćnik u Petrovu-selu, postao je župni upravljatelj u Buku.

Dopisnica uredničtva.

G. *V. M. u U.* — Stiglo i podmireno.

Opomena.

Ovim listom završujemo 3. četvrt godine. Budući množina gospode naručiteljah nije još namirila predplatnine za drugo polugodište, a mnogi ju duguju i za cielu godinu, dapače njeki i za više godinah: radi toga prisiljeni tekućimi troškovi, koje moramo već iz svoga žepa plaćati, molimo dotičnike, da nam zaostalu predplatninu čas prije poslati izvole.

Uredničtvo „Zag. katol. lista.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 40. **U ČETVRTAK** **4. LISTOPADA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. I. Cor. 13, 11.

Podobno sv. Pavlu i ja bivši mladjanim kapelanom govorah kao kapelan, razumievah kao kapelan, mišljah kao kapelan; ali postav župnikom izpraznih sve, što bijaše kapelanskoga. Onda gledah župnika kao u lažnom ogledalu, što no stvari povećava; ali sada kao župniku vile, što mi u oči uprle, razbile og'edalo lažno, te ne samo da sada *župnika kao takova* čisto i zdravo vidim, razumievam i terete mu osjećam, nego, ako je slobodno reći, i pipam ih noseći, dočim mi nažuljiše ledja. . . Da mi nebi kakov mladi kapelan ovaj parafrazni uvod čitajući porugljivo prigovorio: E! nije ni čudo, što sada drugčije govoriš, razumievaš, osjećaš i misliš; *horcs — mores!* ili ono: „*Mit dem neuen Stand kommt auch der Verstand*;“ ili ono: „valjda si i ti kao mnogi skočio kroz prozor u župni dom a neunišao kroz vrata, došao unj kao Pilat u Credo“, odgovorit mi je: Nijedno od toga mladi brate! Znati bo moraš, da sam svojih poštenih 13 godinah odduvao kao kapelan, prošao biskupiju uzduž i poprieko, kusao jed i mlieko, bio i na situ i na rešetu, te istom onda postao župnikom. E! što bi, kad nisam bio sretan kao njeka druga moja braća, — ili kao mladjani ali gorostasni *Saul*, koji, premako sin *Cisa-Jemini* najmanjega koljena izraelskoga, poslan od otca, da traži izgubljene otčeve magarice, tražeć ih postade vojvodom i kraljem izraelskim; pak kako mu sreća nenadano i naglo dodje, onako i brzo za dvie godine prodje. . . S toga i ja danas stidim se svojih kapelanskih preranih željah za župničtvom, pak velim: Hvala Bogu! koji je tako sa mnom odredio bio, da dulje hučem i jaram kapelanski vučem, te otvrdnem pleći za budući još veći, — inače bi se i ja možebiti kao *Saul* skrasio a težko spasio, — Bog bi pako biskupu ili patronu glede mene, kao *Samuelu* proroku glede *Saula*, rekao: „*Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturae ejus, quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominis ego judico: homo enim videt ea, quae patent, Dominus autem intuetur cor.*“ I. Reg. 16, 7.

Pak s toga hoću i ja da njekoja nacrtam, koja sam kao kapelan i župnik izkusio za znamenje, *quod non incassum laboraverim, diesque in vanum perdiderim*. . . Povod mi tomu daju dva članka u „katol. listu“ objelodanjena: „*Župnik i njegovo stado*“ u 11. a u 12. i sliedećih brojevih „*Upliva-li duh vieka u svećenstvo?*“ Oba ova članka nasjekla su njeka pitanja, kojim bi ja ovaj nacrt *župničkih teretah* kao supplementum dodao. Nisam doduše doktor, niti onako natučen, kao onaj starina, pripoviedajući nezgode svoje u drugom članku, ali ipak nješto malo sam *čitao*, a nješto *izkusio*, što je glavno, — s toga mislim, da će to dvoje dosta biti, da izvedem ono, što sam nakanio.

„*Župnički tereti!* Ala mi visokoučene materije! centies trita, millies definita, — jelo stoput vareno, bljutko i pokvareno, — a cibo biscocto et medico — doctore indocto, libera nos Domine!“ reći će mi tkogodj, — „ta to smo sve u bogoslovju čuli.“ A ja velim: To je pitanje, da-li si čuo? Fuimus et nos Pergama quondam, — ast parum aut nihil horum. Ja učeć bogoslovje imadoh profesore, koji su najprije njekoliko godinah kapelanovali; imadoh profesora, koji je dosta godinah župnikovao, pak od njih nisam sve ono čuo, što sam poslie izkusio. A što tek da reknem ob onih, koji svršiv sjemenište postanu profesori, te pedetentim ascendendo i u bogoslovju pastirku naučaju klerike? što kad takovi ljudi, svršiv svoje

Digitized by Google

profesorsko trkalište, postanu župnici?! . . . Poznata je ona stara izreka: *Theoria sine praxi, rota sine axi*. . . Sed dato non concesso — ipak ovaj moj nacrt neće suvišan biti. Moj njeki bivši profesor bogoslovja, kad mu je njeka ćud došla, da njekoje svoje djake sekira, a imao je uviek dva tri na zubu, medju kojimi sam i ja bio, — običavao bi nas jednoga za drugim prozivati, te jednu istu materiju izpitivati. Saslušav prvoga, drugoga bi prozvao rekav: repetita placent; trećega prozvav rekao bi: bis repetita placent... Tako velim i ja: *si haec non placebunt, neque nocebunt*; i premako je ovo stara materija, ipak je za nas, koji u njoj živimo i bitišemo, uviek životno pitanje, k tomu pako istina nepobitna; nju pako ljubećemu i mudru čovjeku tim milija, što je u prostijoj odori; ona istinom ostaje, makar i nebila radi neučenosti moje u krasnoriečivih frazah odjevena. *„Mudrom jedno oko dosta,"* veli naša poslovica. A sv. *Hilario* reče: *„Intelligentia doctorum ex causis est assumenda: quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus."* A sv. *Augustin* reče: *„Sane, quisquis legis, nihil reprehendas, nisi cum totum legeris; atque ita minus reprehendes. Eloquium noli quaerere; multum enim de rebus laboravimus, et de celeritate absolvendi. Unde aut tenuis, aut prope nulla nobis fuit cura verborum."*

Drugo: ja ova ni necrtam za župnike, koji već snose te terete, nego za naše mlade kapelane, da jim spadne mrena s očijuh, te da čistije progledaju; — da jim porušim one zračne župničke kule; — da jim se žarka i svakdanja želja za što masnijom župom malo stiša; — da prestanu svakdan ovako se Bogu moliti: Bože! učini, da se Petru župniku što prije smrkne, nebi-li i meni sirotanu Pavlu kapelanu već jednom osvanulo; — da jim unapried naviestim terete, koji jih čekaju, pak da se za vremena naoružaju, ili da jim snosljiviji budu, kad jih pritisnu. *„Eo minus perturbant venientia, quo magis fuerint praescita. Minus enim jacula feriunt, quae praevidentur,"* reče sv. *Grgur;* pak da se sasvim u volju božju predadu, a uz to u strpljivosti u svojoj samotnoj sobici tihačko si šapću po naški: *„Bog sreću dieli, kuharica čorbu" a biskupi i njeki patroni parokije...*

Dakle gospodo i braćo mladi kapelani molim za strpljenje i pazljivost u čitanju župničkih teretah, koje sam ja kao takove izkusio. Koliko zapoviedih božjih, onoliko uprav i njih imade; jesu pak slieдeći: I. *Župničtvo* ili *župnikovanje.* II. *Župljani.* III. *Gospodarstvo.* IV. *Kuće gazdarica ili kuharica.* V. *Služinčad.* VI. *Kapelani.* VII. *Učitelji.* VIII. *Svjetovna vlast.* IX. *Gosti* i X. *Dnevni i noćni sastanci.*

I. Župničtvo ili župnikovanje.

Eleaćanin Zeno filosof, obretnik dialektike, želio je, da bi mu svaki učenik bio *tabula rasa,* prije nego-li mu započme u glavu upiljivati svoja mudroslovna načela. . . Tako bi želiti bilo, da biskup svakoga *ordinanda* dobro ostrugati i izribati dade, prije nego-li nanj ruke položi, da tako u njem i na njem ništa neostane *de coeno mundi hujus et cupiditatum ac voluptatum ejus,* nego samo ono, što je u sv. bogoslovju učio; a osim toga, da mu biskup kao minister Spiritus Sancti duboko napiše u pameti i srcu prstom svojim sve one rieči, koje mu prilikom redjenja govori, da tako ove uviek u pameti i srcu noseć postane i ostane, vi etymon *„Clericus, cujus unice pars Dominus est."* . . Nesmijte se braćo ovoj čudnoj ordinaciji; navela me na tu misao *Zenonova tabula rasa;* — ali u šali toj leži sakrivena još dublja misao i sveta istina, koju potvrdjuje sv. *Basilio* ovimi riečmi: *„Neque enim in tabulis ceratis scribere possis, nisi prius litteras depunxeris, quae ante scriptae fuerunt: neque animae prius divina placita accomodaris, quam anticipatas opiniones ab ea exemeris."* Ali mnogo prije sv. Basilija Velik. iziskivao je to sv. *Pavao* od svakoga kršćanina, tim više od sluge božjega: *Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio.* I. Cor. 5, 7. *Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt: ecce nova facta sunt omnia.* II. Cor. 5, 17. *Et nolite conformari huic seculo, sed reformamini in novitate sensus vestri.* Rom. 12, 2. Jer pako vidimo, da mnogi mladi kapelan i poslje sv. redjenja *non se exhibet talem, ut et ipse possideat Dominum, et possideatur a Domino,* — — sapit quidem, ast tantummodo parum ad sobrietatem, — (molim: ja nisam bio posve iznimka —) toga radi morao bi barem prije, nego-li župnikom postane, novi purgatorium proći, te evacuare omnia, que juvenilis capellanisticae vitae fuere —. — — fieri autem ex toto nova creatura, hoc est: *Pastor bonus,* (dočim kao kapelan bijaše njekim načinom mercenarius, ad quem non spectabat de ovibus); i to bi istom prava investitura i slavna inštalacija bila. Dakle: *„Pastor bonus"* ima biti župnik, ako želi pravo župnikovati. Spomenuv ova, tko izmedju nas nesjeća se *ideje boni pastoris,* što no ju u pastirki njegda učasmo? Komu sva ona, koja se od dobra pastira iziskuju, dobro promozgavšemu da se koža nenaježi, da nezadrhće srce, da nestane umlje i pamet, ili smatrao župnika u nutarnjoj bitnosti njegovoj, ili u porabi ove na povjereno mu stado? Tko da nezavapi sa sv. *Grgurom*: *Ars artium regimen animarum!* Ili zar nije tako? — Dopustite mi, pre-

Digitized by Google

mako slikar nisam, da vam i ja dobra pastira u raznih njegovih prilikah i neprilikah slabim svojim percem naslikam. To ću pako tim lašnje izvesti, što mi nitko izmedju vas za ledji nestoji, jer to mi nebi pravo bilo, kao ni slavnomu slikaru *Mihael Angelu*, koji nikoga kraj sebe trpio nije, kada je slikao, a to zato: da nebude sudjen prije izpravka manah, nego iza već dovršena djela.

Da sam dakle slikar, ja bi ovako *dobra pastira* naslikao: Čovjeka u podpunoj muževnoj dobi, niti omalena, niti visoka, već srednjega stasa, — prije suhonjava, nipošto pako debela — tiela u svemu redovita, nipošto ičim nagrdjena, jer to ni Mojsija na izraelskih svećenicih trpio nije; — lica ako ne već liepa, a ono pristala, s kojega svake crte, osobito iz očijuh sieva umiljnim žarom: *bogoljubnost*, *poniznost*, *umiljnost*; . . . na čelu pako bi vidio mu ozbiljnost uz jezgrovitost mislih i dubljinu znanja, što no bujno iz naborah prodire, kao iz plodne oranice obiljem rodno klasje. . . *Kuća* njegova bila bi ne veleljepno već čisto i prosto uredjena, soba njegova pribitka isto tako, i više bi naličila prostoj stanici, u kojoj bi *molitva*, *nauka* i *samoća* kao tri sestrice izmjenice ga zabavljale. . . *Klecalo* za molitvu urešeno propelom Spasitelja s podpisom: „*in cruce lux*, *vita et salus*“ — malo dalje *stol* i *stolac* i *knjižnica* sv. pismom i spisi sv. otacah načičkana za duševnu hranu i nauku, — a povrh stola slika sv. *Pavla* učitelja narodah kao uzor i vječna opomena s nadpisom od ozgor: „*Nostra conversatio in coelis*,“ a ozdol: „*Estote imitatores mei, sicut et ego Christi*;“ — a u kutu stanice krevet prost za noćni počinak. . . Kad bi čovjeka toga služba božja pozvala, da zamieni stanicu svoju *s crkvom*, tada bi onu samo iza *podulje molitve* i *promatranja* ostavio; — stupiv pak u kuću božju vidio bi ga sasvim rek bi preobražena s misli one: „*hic domus Dei est et porta coeli*“ Kad bi žrtveniku pristupio, rekao bi, da to nije više onaj čovjek, koga si u sobi vidio, — tolika *pobožnost*, tolika *poniznost*, tolika *skrušenost* s dostojne ocjene nedostojnosti svoje za obavljati ona, koja Bog istim angjelom uzkrati... Motreć njega i tvoje srce, ma koli mlako ili hladno, ugrijalo i ganulo bi se na molitvu. *Ruke* bi on samo sklapao ili širio za molitvu, pružao pako *desnicu* samo da blagoslivlje. . . *Usta* bi takodjer samo otvarao na molitvu, ili da *nauča*. Ali taj nauk njegov toli je pun živa *osjećanja* i *osvjedočenja istinah onih*, koje nauča, toli *pun duha božjega* kao takodjer pun *otčinskoga milja* i one *evangjeoske prostote*, shodan i prilagodjen potrebam stada svoga, da, premako sav jedna cielost, mogao bi ga najlašnje na najmanje čestice razkomadati. . . „*da, premako na očigled uzvišen, toli je pun prirode*, *da bi pomislil mogao*, što reče veleučeni *Fénélon*, — *da bi ono*, *što govori*, *svakomu prije njega na pamet pasti moralo*; *toli priprost*, *da se svakomu slušaocu nameće napast ta*, *da bi svaki bez pó muke ono isto izumjeti i reći mogao*.“ Neima u nauku njegovu ništa visokoumna i nedokučiva, ništa brbljava i suvišna, ništa s kitnjastih riečih slavohlepna ili oštrih zapoviedajuća, poleg onoga sv. *Grgura*: „*Oportet*, *ut Praedicatores sint fortes in praeceptis*, *compatientes infirmis*, *terribiles in minis*, *in exhortationibus blandi*, *in ostendendo magisterio humiles*.“ Neima u nauku njegovu ništa sumnjiva, i na koga mu drago odnoseća se, ništa uvredljiva, ništa vikačkoga i osorna, poleg onoga sv. *Jerolima*: „*Nihil est foedius praeceptore furioso, qui cum deberet esse mansvetus et humilis ad omnes*: *ex diverso*, *torvo vultu*, *trementibus labiis*, *rugata fronte*, *effroenatis conviciis*, *facie inter ruborem et pallorem variata clamore perstrepitat*. *errantes non tam a bono retrahit*, *quam ad malum sua saevitia praecipitat*.“ Neima tu ništa njegovoj osobnosti, dobi ili vladanju protivusloveća, nego sve je dokučivo, sve kao izmjereno, svaka rieč na svom mjestu, sve smierno i umiljno i onda, kada ukor ili prietnja biti mora: „*Plus erga corrigendos agat benevolentia*, *quam severitas*; *plus cohortatio*, *quam comminatio*, *plus charitas*, *quam potestas*.“ *Leo I.* Više mu prietnja ljubeznoj molbi naliči, jer jedan samo pred očima mu cilj: *Slava Boga i spas dušah po i u Isusu Krstu*, polag onoga sv. *Augustina*: „*Fratres mei! vobis dico*: *Gemendo vocate*, *non rixando*; *vocate invitando*, *vocate jejunando*, *in charitate intelligant*, *quod docetis illos*.“ — Tomu cilju shodno on i u izpovjedaonici djeluje: tu je više blag otac, nego strog sudac; više milosrdni Samaritjanin, nego svećenik i levita bez srca i ćuti; više dobar savjetnik i učitelj, nego napet cjepidlaka; više mireći utješitelj, nego plašeći bauk; znade se on mudro ravnati polag onoga sv. *Grgura*: „*Regat disciplinae vigor mansuetudinem*, *et mansuetudo ornet vigorem*: *et sic alterum commendetur ex altero*: *ut nec rigor sit rigidus*, *nec mansuetudo dissoluta*.“ Znade on za svaku vrst griešnikah osobiti postupak, i razne vrsti ljekarijah imade u pripravi za njihovu duševnu hasnu; znajuć pako i dobro osjećajuć svoje slabosti, nad griešnici i proplakati znade, kao što to o sv. *Ambroziju Paulinus* svjedoči: „*Ita eum flevisse*, *quoties illi aliquis ob percipiendam poenitent am lapsus suos confessus est*, *ut et istum flere compulerit*, *ac visum esse eum sibi cum jacente jacere*.“ Ako se zgodi, da mu ljekarije kod tvrdokornikah ili preslabih ništa nehasne, tada istom kao oprezan ljekar noža

Digitized by Google

se laća, da odreže upaljeno udo, ili da obsieče crvotočnu ranu, da dalje živina i poganština netoči i duša nepogine na vieke. . . Onomu cilju shodno on diše i živi, misli i uviek djeluje, ili ga gledao u kući njegovoj ili izvan nje, ili na samu ili u družtvu, svuda je on izgledan riečju i djelom, svuda s njega odsieva ono sv. Pavla: *„in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta“* II. Cor. 6, 6.; svuda je oprezan, ut quisquis ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de illo... *U kući* bratu pomoćniku — ako ga ima — jest pravim, iskrenim bratom, ostaloj pako družini duhovnim otcem i domaćinom; s ovom upravlja poleg toga tako, da sva, kao dobar navijen sat, svoje poslove obavlja radeno i vjerno, živi pak u strahu božjem, slogi i ljubavi, čega svega duša i živi uzor jest on. . . *Izvan kuće* svaki korak, svaki sastanak, svaka rieč njegova milinje je i blagoslov. Djećica i mladež radostno mu u susret idu, umiljno ga, Boga hvaleć, pozdravljaju i u ruke ljube, odrasli takodjer, pak i isti ostarjeli. A zašto? svi bo u njem štuju ne samo župnika, nego što više blaga otca i mudra naučitelja svoga, — on bo, kao predragi naš Spasitelj, nikad nijedne zgode nepropušta, da svakomu svoje dade; hoću da kažem: s djećicom ponizuje se do djeteta, — s mladeži i muževne dobe čeljadi drži se mudre sredine, — a ostarjelim, ako je on mladji — znade štovanje dati; — sa svimi obći, sve uči, svjetuje i zabavlja poleg dokučivosti i prilikah, u kojih su; riečju: *svim sve biti nastoji, da sve Isusu predobije*. . . Nije na njem ništa napeta — ohola; svi su mu župljani jednaki, neprezire nijednoga — makar koji i zabludio sa staze krieposti, — dapače višeputah predpostavlja nizku kućaricu prostaka palači bogataša; predpostavlja posjetiti siromaka, utješiti bolestnika, nego-li udvornu vizitu učiniti kakovomu velikašu, kod koga se dugočasi razgovori vode: o dobru ili zlu vremenu, o praznoj politici, o sladkih obećanjih, ili uvjerenju naklonosti i prijateljstva, a sve se u onom stiče: *„mel in ore, verba lactis, fel in corde, fraus in pactis.“* — Predpostavlja on nahraniti gladna, napojiti žedna u svojoj kući, nego s obilja svoga stola toviti kojekakove čankolize, koji će mu tobože puni udvornosti reći: hvala! učiniv mu grbavi komplimenat, a ovamo si što drugo pomisliti; osobito pako izbjegava on kuće one, družtva ona, iz kojih bi i najmanja sjenka na njega pala, ili gdje bi on sam s vremenom pasti mogao; poleg onoga sv. *Augustina: „Duae res sunt, conscientia et fama: conscientia necessaria est tibi: fama proximo tuo. Qui confidens conscientiae negligit famam, crudelis est;“* i poleg onoga sv. *Jerolima: „Quid tibi necesse in ea versari domo, in qua necesse habes aut vincere, aut perire?“* i onoga: *„Caveto omnes suspiciones, et quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante devita.“* — U svem pako drži se strogo one Isusove izreke: *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae.* On živi u svietu, ali se haba himbena svieta; ostavlja svietu lažnu mudrost, jakost i plemenštinu njegovu, te voli biti sa sv. *Pavlom stultus, infirmus et ignobilis propter Christum*; voli trpiti i žedju i glad i golotinju nego od njekih — milosti živiti obilujući, da jim zato nemora obvezan biti, te neuzsmje glasa pastirskoga proti opačinam njihovim podići, i bude *canis*, nebih rekao, *mutus, sed qui latrare sciret, at tamen non audet.* . . Kao takov netraži on dopadnosti i hvalisanja svjetskoga, *„etenim servus factus Christi, desiit placere hominibus, quibus si placere vellet, Christi servus non esset;“* dapače nemari, ako ga sviet ogovara: *„scio per bonam et malam famam perveniri ad regnum coelorum“*, veli sv. *Jerolim*, — ako ga mrzi, jer je i Isusa mrzio, ako ga progoni: *„omnes, qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur,“* kaže sv. *Pavao; „gratias Deo meo, quod dignus sim, quem mundus oderit“* piše sv. *Jerolim*; što više, nemari sa sv. *Pavlom i anathema* biti *pro fratribus*. . . Kao takov nehlepi on za većom časti i odlikovanjem, znajuć, da je s većom časti i veći teret i veća pogibelj padeža skopčana; zato teži, da svakdan samo *bolji, izvrstniji* i *Bogu* i *stadu svomu ugodniji bude.* Pak ako bi mu baš s voljom božjom i starijega svoga kakova čast i dopala, težkim srcem, više prisiljen, iste se laća; ali tada mu je uviek ona izreka sv. *Grgura* na pameti: *„Summus locus bene regitur, cum is, qui praeest, vitiis potius, quam fratribus dominatur.“* I tada promjenom *crnoga pojasa u ljubičasti* nemienja on ćudi, niti duha prama Bogu ili braći, nego ostaje onaj isti, dapače još ponizniji i umiljniji, zna bo, što reče mudri *Cassiodorus*: „Novae dignitates solent veteres amicitias immutare: creat enim cor novum, et novos affectus novae dignitatis conscientia. . . *Semper enim apud indignos mores crescit cum potestate supercilium.*“ Sjeća se i one stroge izreke sv. *Bernarda*: *„Sunt, quos videas in Ecclesia de ignobilibus nobiles, de pauperibus divites factos subito intumescere, pristinae oblivisci abjectionis, genus quoque suum erubescere; videas et homines perniciosos ad honores quoque ecclesiasticos pervolare, et mox sibi applaudere sanctitatem ex vestium mutatione, non mentium: et dignos se aestimare dignitate, ad quam ambiendo pervenerunt.“* Zna on, kako je takove častnike u raznih okolnostih mjenjajuće se *Hugo de S. Vict.* ožigosao i opisao: *„Amicus*

Digitized by Google

in obsequio, hostis in animo; comptus in verbis, turpis in facto; laetus ad prospera, fragilis ad adversa; inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria; immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta." . . Kao takov negamzi on za svjetovnimi dobri, najmanje za bogatstvom, da ovim sebe ili rod svoj, ili Bog zna koga — koji će mu se poslie smrti smijati — obogati; zna on, kako je sv. *Jerolim Nepocijana* molio: „*Obsecro te, ne officium clericatus genus antiquae militiae putes, id est, ne lucra seculi in Christi quaeras militia: ne plus habeas, quam quando clericus esse coepisti. Nonnulli enim sunt, qui possident opes sub Christo paupere, quas sub locuplete et fallace diabolo non habuerunt, ut suspiret eos ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mendicos.*" Znade on i za izreku mudru poganina *Cicerona*: „Nihil tam angusti animi est, quam amare divitias: nihilque honestius, magnificentiusque, *quam pecuniam contemnere . . . cavenda est etiam gloriae cupiditas*, eripit enim libertatem." Ali ako kraj svega toga dobra mu vremenita u dio padnu, zna on predobro za izvor njihov, t. j. da ih je jedino *božjim blagoslovom* i *majkom crkvom* stekao; zna on predobro, da su dobra ta *nonnisi vota fidelium, pretia peccatorum et patrimonia pauperum*; neće ih dakle uživati kao evangjeoski razsipnik, već će ih povratiti crkvi, koja u siromasih pod sirotanom Isusom predstavlja se. . . Na posliedku, sva ova u jedno skupiv, kao takov duboko je uvjeren, da stalež svećenički u obće, a župnikovanje na poseb nije nikakova slava, nego *velik i težak teret*; što više sa sv. *Pavlom* uviek će sebi prišapćivati: „*Haec est gloria nostra, testimonium conscientiae nostrae; quoniam in sanctitate et sinceritate, et gratia Dei conversati sumus in mundo.*" I za te milosti dan i noć će se moliti Onomu, koji slaba pokrepljuje, da kad jednoč pred Njega dodje, veseo mu reći uzmogne: *Evo od onih, koje si mi predao, neizgubih nijednoga!* pak da mu preostalo stado i pepeo njegov blagoslivlje.

Evo glavnih crtah prava i dobra pastira, evo tereta župnikovanja! Nije-li istina: „*Dum monstrare, qualis debet esse Pastor, inrigilo, pulchrum depinxi hominem pictor foedus.*" Sv. *Grgur.* Nije-li istina, da je to angjeoskim plećim strahovit teret? nije-li istina, da mnogo *samozataje, znanja, požrtvovanja* iziskuje? Tko to neuvidja, koji od braće kapelanah sve to na lahku stranu odbija, koji se za te terete nepripravlja *molitvom, zatajenjem i sveudiljnim učenjem potrebitih mu znanostih*, velim mu: kamo sreće, da nigda nije svećenikom postao, jer postav župnikom biti će *coecus dux coecorum*, biti će polag riečih *Ennija* kod *Cicerona*: „*qui sibi ipsis semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.*" Dokazat će svojim vladanjem, da je Bog zna odkud skočio u ovčarnicu Isusovu, a neunišao na vrata, — da ga je hlepnja za lahkim, bezbrižnim životom, hlepnja za bogatstvom, ili jer drugim ničim postati nemogaše, — svećenikom učinila, i bit će živ svjedok onih riečih mudroga Seilera: „*Manche geben keinen andern Beweis, dass ihnen die Hände aufgelegt worden, als dass sie die Tonsur tragen, und im Priesterrock erscheinen — welches mehr das Verdienst dess Scheermessers oder der Schneiderscheere, als ihres ist*" Ili onih sv. *Bernarda*: „*Curritur in Clero passim ab omni aetate et ordine, a doctis pariter et indoctis ad ecclesiasticas curas, tanquam sine curis jam quisque victurus sit, cum ad curas pervenerit.*" Ili onih još oštrijih njegovih riečih: „*Ipsa ecclesiasticae dignitatis officia in turpem quaestum et tenebrarum negotium transiere; nec in his salus animarum, sed luxus quaeritur divitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant ecclesias, missas celebrant, psalmos decantant.*"

(Nastavit će se.)

Hodočašće na Krasno u otočkoj pukovniji.

(Ostatak.)

Ali eto, sve bi se to i bez žrtvah popraviti dalo, da bude samo volje, i bila bi sreća za ovo proštenjište, kad bi ovo bilo sve na njem, što bi se izpraviti moralo; nu ima tu puno većih nedostatakah, koje bi nas žrtvah stale, da jih izpravljamo; a odkuda nam žrtve? kad se tuj bi reć sleglo oko nas siromaštvo valjda iz cieloga svieta. Ova crkvica je skroz pretiesna, te neodgovara ni najmanje svojoj uzvišenoj svrsi. U kasnije je doba pridodan joj kapić izprieda, ali sve to ni iz daleka nezadovoljuje njezinoj svetoj zadaći, jer u nju pristati može prema množtvu hodočastnikah sasvim malen broj, te je s toga u njoj kroz sve vrieme hodočašća stiska i vreva neprestano, te je sretan, tko se do velikoga žrtvenika protisne, i dobije prigodu, da oko njega svoj željeni zavjet učiniti može. — Na ruševini njeke starinske kućice, koja služaše njekoć za stan župnikom, dok nije doli u polju utemeljena nova crkva te uza nju prilični stan za župnika, sagradjena je uz ovu crkvicu prije 20 godinah nova drvena kuća, sastojeća iz dvie sobice od svake strane, kuhinjice u sriedi i skroz tiesne shranbice, bržčas za župnika mjestnoga i ono svećenikah, što jih prigodom proštenja ovamo na svoj duhovni posao prispjeti može; a malo više prama sjeveru stoji patrolana, sasma prosta sgradica bez sobe, gdje valjda domaći zapovjednik kao mjestni redar prenoćuje s još njekojimi, koje može pod krov uzeti i utisnuti. Ovo su zajedno s crkvom svi krovovi na tom proštenjištu, koji mogu hodočastnike izvržene olujam ostalim noćnim nepogodam, kojimi navlaš planine obiluju, oteti i učiniti, da si bar izobraženiji razred žene

i djecu občuva od očite pogibelji. Pak kada uzmemo u obzir to, da crkva noćju zatvorena biti mora, a prostor kućice svećeničke tako je omedjašen, da jedva može i njihovim potrebam zadovoljiti, može si lahko predstaviti svaki, kakova vreva i uzrujanost porodi se noćju medju narodom, kad se oluja digne, pogase vatre, a kuće ni krova nigdje blizu, gdje bi od puta već samoga dosta umoreni hodočastnici od pogibelji si bar glave zaklonili. — Gledeć na ove okolnosti dobro je, što u obće ovamo svećenikah skroz malo dolazi, te može po gdiekoj putnikah više u sobicu stati. Ali kad se razmisli svrha i smjer svakoga takova proštenja i hodočašća, po svako u obće a po ovo krasansko na pose najveća je nesreća to, iz koje samo razsulo proštenjišta sliediti može; jer kada gladni obilaze tražeći kruha duhovnoga, a neima, tko bi jim ga dielio, da-li je što naravnijega, nego to, da jim drugo nepreostaje, nego čekati težko smrtno trzanje; ta kad narod malo po malo tako sve više osvjedočen postaje, da će težko zadobiti prigodu s Bogom se pomiriti, što je ipak glavna svrha proštenju, odvikne tomu naravno, kao i svačemu, što riedko biva, a proštenje tako primiče se koncu malo po malo izvrgavajuć se u zgoljnu zabavnu narodnu svečanost, koja podupirana još mjestnimi okolnostmi i prigodami može najlaglje, u mjesto da bude dušam na spas, biti pogubna. Loth je u istom svakom opačinom prenapunjenom gradu ostao pravedan, a na gori je sagriešio. (Gen. 19, 33.) — Proštenjište prilikuje se xylophorii, t. j. onoj starinskoj svetkovini, koja bje naredjena, da se čim veća sila goriva nakupi za uzdržati onu sveudiljnu vatru, koju zapovjedi u svetištu čuvati Gospod, na koju imala se velika pomnja, te bi se smatralo bilo za uvredu Bogu nanešenu, kad bi se bila utrnula; a svu tu pomnju i brigu naložio je Gospod na svećenička ramena, zato i veli se: „Nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies.“ (Levit. 6, 12.) Da se dakle razpiruje sveta vatra prave pobožnosti prama Bogu i majci Božjoj, te tako posvećuje proštenje, da se promiče slava Božja i kriepi u ovoj inače dobroj djećici Božjoj pravi duh hodočašća: valjalo bi svakako, i željeti je, da bi se u takovih prigodah ovamo više svećenikah potrudilo, a toga nitko nemože toliko željeti, koliko revni i u istinu brižljivi sadašnji domaći g. župnik. Ali odkuda da dodju, kad jih neima? U svoj pukovniji otočkoj samo je jedan duhovni pomoćnik, župnik pako sam svaki kod kuće dosta brige, trke i muke ima sa svojimi duhovnimi i tvarnimi potrebami; malo kada koj iz obližnjih župah dodje u stanje, da se odkinuti može, i doći u pomoć hodočastnikom preblage majke Marije. Malo nas ima, a prilika je, da će nas i manje biti, jer mladići, nadahnuti duhom današnjega vieka, neće da idu za carinarom Matom, nego se penju i grebu za mastnijimi pogačami od naših svećeničkih, koji tako rekuć neimamo do ono njekoliko centih na godinu nezahvalnosti ljudske.

Kako je i kada postalo proštenje krasansko na toj strašnoj planini u timornoj gori, gdje nigdje osim goriva za život nikakovih sredstvah neima, ma ni vode sve do sada za najveću nuždu, nigdje nam ništa neodkriva drevna starina; jedino sam ovdje pripoviedati čuo, da je na mjestu, gdje sada crkvica stoji, rasla jelva i bukva skupa, medju kojima da pasući blago čobani nadjoše priliku preblažene Gospe, koju dignuvši odnesoše dolje u polje i namjestiše u njeku kapelicu, nu da je drugi dan nesta tu, te ju opetovano nadjoše medju tom jelvom i bukvom, gdje joj odmah zatim podigoše malu kapelicu, koja je kašnje popravljena i razprostranjena. Na uzidanoj vrh velikih vratah četverouglastoj malenoj mramornoj pločici stoji latinskimi slovi napisano: „Anno Domini 1716. E. B. V. M. restaurata sub Parocho Joanne Vukelić“ — a na ulazu kod vratah dvie su mramorne kropilnice smještene jedna više a druga niže, te na nižjoj stoji liepo i čisto urezana godina 1641. i od tuda može se vjerojatno uzeti, da je crkvica morala te godine podignuta biti. Crkvica je gledeć na mjestne okolnosti, što se nutarnje ljepote tiče, prilično udešena, za što se gorljivi župnik stara što može najbolje, svod joj je iz dasakah naslikan arabeskami i prilikami, a po zidu nikakove slikarije neima. Dva žrtvenika rese crkvu, glavni naime čudotvorne Majke Božje krasanske, i područni sv. Mihovila arkangjela, koj je osim slike bržčas, dok bje stara mala crkvica, za veliki žrtvenik služio, jer mi se veliki čini iz novije dobe. Usried žrtvenika stoji staklom zatvorena iz drva liepo izrezana prilika čudotvornice na lievoj ruci držeć si sinčića, otaj uzor milosti i pravice; na glavi joj kruna kao i malomu nebeskomu kralju; oko nje visi sila svakovrstnih znakovah njezinih čudotvornih milostih, kojih postaše dielnici mnogi pobožni kršćani, koji obrativši se skrušeno za pomoć k ovoj mogućoj majci zdravje zadobiše. Tu ima obješenih očih, rukah, nogah, šljakah, vjenčićah, itd. I jedan brod visi nasried crkve. Ove su znakove namjestili oko prilike njezine kao zahvalnu uspomenu oni, koji su pomoć i zdravje zadobili, nam na ogledalo i dokaz, što može živa vjera u Boga, kada je s ufanjem i čistom ljubavju pratila molitvu do priestolja presv. Trojice i po njoj okrunjene kraljice neba i zemlje. Kroz cielo vrieme proštenja obilazi svjetina neprestano oko crkve i oko žrtvenika većim dielom na golih koljenih k zemlji prignutim i suzami oblivenim licem.

Da ono tri do četiri svećenika, koji obično ovamo u pomoć dolaze, u tolikoj silesiji naroda imadu neizmjerno mnogo okapanja, samo se po sebi razumie. Propovieda se običajno jednom po podne u oči blagdana, a na sam blagdan do podne po dva i tri puta, kako je naime kada moguće, pa toliko i sv. misah Bogu se žrtvuje, koliko ima svećenikah. Izpovieda se narod do tvrdoga mraka u oči blagdana, a na sam blagdan od zore do podneva, ali ostaje često neizpovjedjenih, jer je

Digitized by Google

premalo izpovjednikah. Poradi pomanjkanja prostora malo se kada tko u crkvi izpoviedati može, a neimajući ni u gori pomenutoj župničkoj kućici za to sposobna mjesta, nije ina, no po brdu amo tamo razaći se, te pod bukve i hraste izpovjedna si sjedala postaviti; svagdje bo je Bog prisutan, a skut njegove otčinske milosti dopire do svakoga mjesta. Pak ako i to u obzir uzmemo, da su pod drvećem u svako se doba veliki i glasoviti čini zbijali, (Gen. 18, 8.) još manje zadaje nam straha, kao da smo time ovu nebesku službu zemljom okaljali. Da-li nije Abram primajući k sebi angjele stajao pred njimi pod drvetom? (Judic. 4, 5.) Nije-li Debora, dok je sudila Izraëlu, sjedjela pod palmom, koja se njenim imenom zvala? (Judic. 6, 11.) Nije-li napokon angjeo, koj umjesti Gedeona za sudca, došao i sjeo pod hrast, koj bje u Ephri? (I. Reg, 14.) Tako jest, tà i Nathanaela prepoznao je Isus odmah, čim ga je zapazio pod smokvenicom, veli Mendoza (in lib. I. Reg. 14.). Medjutim kad bi se razprostranila crkva, što bi osobito bilo od potrebe, i kad bi ostaloga krova više imali, bilo bi bolje po nas i narod, a navlaš u ružnom vremenu i kad je vjetrovito, što malo da nije uviek na planini. Zato molimo Boga i blaženu Mariju, neka od ozgor prosine milosti svojom komu god do srca, da pomogne, što može. Sve nemože se istina na jedan put, ali malo po malo svemu se tomu s Božjom pomoći doskočiti može. Nješto je već i tim učinjeno, što je god. 1860. bunar liep i dosta prostran uz crkvu sazidan, koj je za hodočastnike u istinu velika blagodat Božja; jer barem si vode skupo kupovati nemoraju, kako su prvo ovdję kupovali. Tako će, ako Bog da, neumornim nastojanjem čestitoga g. župnika a blagodušnošću visokoga pokroviteljstva, koje osobito u novije vrieme za crkve puno čini, i ovim potrebam konac učiniti se, a mi ćemo do toga žudjenoga časa onako orati, kako je morati; samo Ti svemožni Bože reci, neka ta stabla budu „ligna vitae“, da koji pod njimi kušaju voće spasovito, nerane si više duše, više negrieše, i za uviek neumru.

Pisao pod kosinjskimi brdi. *A M.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Danas slave narodi carevine austrijske visoki imendan nj. veličanstva cara i kralja svoga. Tim povodom obdržavana je u prvostolnoj našoj crkvi svečana služba Božja, koju je ovršio uz veliku podvorbu presvietli gosp. posvećeni biskup Ivan Kralj, a pribivali joj s preuzvišenim gosp. banom na čelu ovdašnji gradjanski i vojnički dostojanstvenici i častnici, k tomu još množtvo ostaloga svieta.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup na toliko se je već oporavio od svoje bolesti, da se dva tri dana na šetnju voziti može.

— Na ovdašnjem nadbiskupskom liceju začela je školska godina zazovom Duha svetoga jučer u jutro u prvostolnoj crkvi.

— Za izpražnjeno mjesto katekete u glavnih učionah u Križevcu razpisao je prečastni duhovni stol zagrebački natječaj na 10. i sljedeće dane mjeseca Prosinca t. god.

— Pisarna prečast. duhovnoga stola, pošto je prvašnje dvie godine nadbiskupijskomu svećenstvu pregled računah o zakladi nemoćnih duhovnikah, zakladi uzoritoga gosp. stožernika na korist istih učinjenoj, te prinescih nadbiskupijskoga svećenstva priobćila za godine 1860—1864., sastavila je upravo takov pregled o istih zakladah za godinu 1865. Iz toga pregleda, koj će se duhovničtvu razaslati po nadbiskupiji, izvadit ćemo za naše čitatelje njekoliko glavnih podatakah.

Zaklada nemoćnih duhovnikah nadbisk. zagrebačke, stojeće pod upravom prečast. kaptola, zajedno s 20,000 for., što jih je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup istoj zakladi poklonio, iznašala je koncem Prosinca g. 1865. u glavnicah: 113,321 st. 44 novč. Prema god. 1864. (108,679 st. 46 n.) povećale su se glavnice za 4641 stot. 98 nč., a prema g. 1860. (98,944 st. 77 nč.) za 14,376 st. 67 nč. God. 1865. imalo bi bilo u ime kamatah i svih drugih dohodakah unići 15.537 st. 96 nč., unišlo je pako samo 9159 st. 61 nč., dakle 6378 st. 34 nč. ostalo je na dugu. Iste godine uloženo je u nove glavnice 3500 stot.

Na izdržavanje dvijuh nemoćnicah, zatim na mirovine i podpore zaslužnih odnemoglih duhovnikah i ine manje troškove, budući nedotjecahu unišle kamate i jedan dio duhovničkih prinesakah, doprinela je zaklada sjemeništna lani 2121 stot. 87 $^1/_2$ nč. Tim je dug zaklade nemoćničke zakladi sjemeništnoj od god. 1860. narasao do ogromne svote 19072 st. 5 nč. Buduć će se ovaj dug prije ili kasnije svakako jednom sjemeništnoj zakladi platit morati, nebi-li bilo pravedno, da se one kamatne svote, koje se svake godine uglavničuju, upotrebljuju na izplatu ovoga godimice rastućega duga?

Svećenstvo nadbiskupije zagrebačke doprinelo je g. 1865. za nemoćničku zakladu 1523 st. 72 nč. Samo kotar gradiški nije već tri godine ništa priložio. Usuprot prečastni kaptol zagrebački napominje se prvi put s godišnjim prineskom 200 for. — Iz ovih duhovničkih prilogah kupljeno je lani za 950 st. 55 nč. razteretnicah na 1300 st., a od g. 1860. kupljeno je iz istih prilogah razteretnicah na 6230 st. i 2000 st. lutrijskoga zajma.

Iz navedenih prinesakah, zatim iz zaklade nemoćničke dano je g. 1865. u ime mirovine i podpore nemoćnim svećenikom u nemoćnici uz sjemenište stanujućim 705 st. 40 nč., izvan nemoćnice živućim 3064 st. 69 nč. iz zaklade uzoritoga gosp. stožernika 774 stot. 99 nč. ukupno 4545 st. 8 nč.

Digitized by Google

Iz Ugarske. Dne 30. Rujna pala je kaplja stožerniku prabiskupu ugarskomu i nadbiskupu ostrogonskomu Ivanu Scitowskomu, uslied česa je providjen svetotajstvi. Radi starosti njegove dvoji se, da bi mogao preboljeti. — Nadbiskup Lonović imenovan je nadbiskupom koločkim.

Iz Beča. Dne 9. Rujna bje zakopan glasoviti komik Friderik Beckmann. Ravnatelj dvorskoga kazališta Laube reče mu sljedeće nadgrobno slovo: „Friderik Beckmann leži u liesu pred nami. Niema su usta, koja tisućam i tisućam razigraše i zasladiše život. . . U liesu leži Friderik Beckmann, a mi plačemo nad njim. . . . Kroz suze gledamo mi tiesnu kućicu, koja tebi za svega života bijaše strah i trepet. . . Pak onako nemilo i strahovito ošinu te sudbina! Putevi sudbine neprohodni su, a ljudski stvorak stvarca slabašna. . . Iz nenada udari grom, te on je oboren u grob. Moramo se s tobom oprostiti i vidjeti, kako se zatrpavaš. Friderik Beckmann, naš veseli Beckmann ostavlja nas za uviek! Prvi put lijemo mi nad tobom gorke suze. Beckmann, neima te više za ovaj sviet!“ Tako se završi slovo; a novinarska viest o tom primieti: „Težko tronuti i sa živim dojmom ovoga, nehinjenim čuvstvom rečenoga slova ostaviše mnogobrojni sprovodnici groblje.“ — Jedan sjeverno-njemački protestantski list primieti na to ovo: „Zar ti se nesgraža, štioče! kad svrneš okom u ovu golu pustinju današnje nevjere, koja nezna za kakova Boga, kakovu neumrlost i blaženost, već samo za daščaru kućicu, posmrtnoga crva i grob? Sliepi Indijanac ili Kitajac zakapajuć svoje komike nije ipak tako sliep, da nepomisli na svoje bogove, te jim nezapali kakovu takovu žrtvu, nebi-li pomilovali dušu pokojnika, dočim za naobražena Europljanina neima pokojnik više ni duše ni Boga, već sudbina i udarac groma vas mu je život, a pogrebno slovo konac. Ah, pa kad bi još i to pogrebno slovo bilo bolje. Mrzko je, štono reče Göthe, kad je župnik komedijantom; ali je najmrže, ako je, kako ovdje, komedijant župnikom.“

Iz Praga. Stožernik nadbiskup pražki Schwarzenberg razpisa okružnicu na svoje svećenstvo i viernike, a u njoj spominje grozotu minuloga rata s ljutimi posljedicami, pak pozivlje puk, neka se za poginule moli, a na živih nevoljnicih čini djela milosrdja. Župnici opominju se, neka za pokojnike u ratu poginuvše služe žalobnu misu. U Pragu služiti će ju sam stožernik nadbiskup.

Iz Jeruzalema. Na Cvietnicu u večer oko 5 satih prijavi se u ženskom samostanu Ecce Homo u Jeruzalemu pristala gospodjica od 22—23 godinah, želeć govoriti s častnim otcem Marijom Ratisbonne-om. To bijaše Lidija, kći najrevnijega protestantskoga misionara u Jeruzalemu. Pomenutomu otcu očitovà, kako već dugo misli povratit se u katoličku crkvu, da kao duvna služi Gospodinu, te zato zamoli, neka ju primi u samostan, da može svoju nakanu izvesti. To joj bude obećano. S mjesta pisa svojim roditeljem, da jim doglasi uzrok, zašto je otčinsku kuću ostavila. Ovi i pruski konzul upotrebiše sva sredstva, da gospodičnu Lidiju na povratak sklone. Ali kod nje nepomogoše niti laskavice niti prietnje. Buduć je bila već poučena, to je njena pripravа za položenje vjeroizpoviedi i prijeće svetotajstvah bila lahka. Lidija, koja je našla, koga je tražila, pokazivaše, osobito velikoga tjedna, toliko pobožnosti, da se je ova duboko dojmila svih, koji su ju vidjeli. Visokočastni patriarka Valerga primi ju na bielu nedjelju u crkvu i podieli joj sv. pričest i sv. potvrdu. Sada je u matici-kući u Parizu, gdje se pripravlja za prijam u red Gospe sionske, u kojem će naći tim više primjerno mjesto, jerbo govori njemački, francezki englezki, grčki, arabski i turski. Bog ju objačio, da bude vrla poslenica u vinogradu gospodnjem. — I kući misionskih svećenikah Gospe sionske pade u dio znamenita stečevina. Naime mladi jedan izraelićanin iz Carigrada, pošto se je dao okrstiti, stupi medju nje, želeći postati misionarom. On je već mnogo po iztoku putovao, te govori pet iztočnih jezikah sasvim vješto. Izvan ovih prestupilo je još i drugih više u krilo kat. crkve, što zasvjedočava, da milost Božja još djeluje u Sionu.

Iz Koreje. Kralj korejski dao je dne 8. Ožujka t. g. biskupu Bernengu iz Mansa, i otcem Beaulieu-u, Dorie-u i Renferu, dne 11. Ožujka otcem Pourthée-u i Petit-Nicolas-u, a napokon 30. Ožujka supomoćniku dne 8. smaknutoga biskupa, mons. Duvelay-u, biskupu ankonskomu, i otcem Aumaître i Huui-u pred kapijom glavnoga grada odrubiti glave, a istim načinom još 40 urodjenikah smaknuti, ponajviše, kako se čini, s političkih razlogah, budući razljućen, što je biskup Berneng pred kraljem izjavio, da je on kao Francez naseobini od Rusah namjeravanoj posve tudj, te da on njihovu nakanu nemože niti podupirati, niti priečiti. Sada su samo još tri misionara na Koreji, otci Fricon, Calais i Riedel. Dva prvija pobjegoše u gore, treći je ove navedene viesti donio glavom protu-admiralu Rozenu, zapovjedniku brodovlja za Kitaj i Japan. Isti zapovjednik upravio je uslied toga energičnu notu na kralja, a pobjegle je misionare obezbiedio. Sa tri bojne ladje čeka admiral na obali korejskoj na kraljev odgovor.

* Bratovština sv. djetinstva Isusova, kojoj je zadaća, da izbavlja i odgaja gogansku djecu, imala je lani dohodka 1.761,672 fran. Na tu svotu priložila je sama Francezka 961,168 fr., a sva ostala Europa 762,291 fr.; Kitaj s drugimi misioništi 23,493 fr. G. 1864. okršteno je 357,000 poganske djece, a odgojivahu se 24,000 sirotah

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 41. U ČETVRTAK 11. LISTOPADA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

II. Župljani.

Već iz gore navedena nacrta po sebi kao iz vrela iztiče ovaj drugi teret; nisu bo *župljani* radi župnika, već ovaj je radi njih. Pak kad bi svi župljani, kao što su u jednoj vjeri kršteni, tako isto iste vjere duha bili, eh! puna šaka brade! Župljani bili bi župniku od perca lakši teret, a župnik bi u istinu onda tek polag mnienja svjetskoga najsretniji čovjek bio: bezbrižno živući, dobro jedući i pijući, silno blago posjedujući, — ili kao izučen zanatlija bez pô muke tjerajući zanat svoj. O! to bi prekrasan život bio, i svaki bi se za svećeničtvom jagmio, da tako što mastniju župu na hiljade župljanah brojeću zadobije. . . Ali župljani, župljani! kao što se razlikuju dobom, uzrastom, spolom, bojom, stališem, narodnostju, tako su: koliko ljudih, toliko ćudih. Pak hic Rhodus, hic salta! hic labor, hoc opus! da svakomu kao pravi župnik sve budeš, da svakoga Bogu a i sebi predobiješ, osobito u *sadanje vrieme* — neznam, kako bi ga okrstio — kadno dan u dan njeko očito nehajstvo glede vjere sve više i više mah preuzimlje, — ili ako se njekoja i obdržavaju, to više silomice ili na očigled samo biva, da se od reda odbije, ili ugled kod njeke vrsti ljudih uzdrži. . . Čitava bi knjiga iz moga slabašnoga perca izletila, kad bi različnost župljanah poleg dobe,ststališa i narodnosti naznačiti, kad bi po gdjekoje debele mane *njekojih* opisivat htjeo. . . Naravno, tu nebi smjeo gledat na ugled ljudski; ili bio gospodin, ili zanatlija, ili prostak, svejedno, pred Bogom smo svi jednaki, a župnik je svih duhovni otac bez razlike. Ali premako je istina krasna mati, samo što zločestu i opaku djecu radja: mržnju i osvetu, — i jer na prodikaonici nisam, s toga pastirska mi razboritost zapovieda jezik za tarabu zavući, da njeke ljude neuvriedim, — no kazat mi je: da je blažen župnik oni, u kojega župi *neima smjese ljudih raznih stališah*... Samo ću jedno ipak da natuknem: nemožeš si misliti, koliki poraz samo jedan Bog zna odkud došav majstorčić, — da o drugih mukom mučim — koji svojim bezobrazlukom glede vjere hoće tobože da je medju prostotom najprosvjetljeniji — u župi učiniti može!.. A koliko jih takovih žalibože po naših župah imade! Koji bi župnik, koji-li Gesellen-Verein takove pameti naučio? Oculos habent et non vident, aures et non audiunt, neque sapiunt ea, quae Dei sunt. Ostavljam dakle takove i njim slične, makar tko mu drago bili, — Bogu dragomu i velikoj strpljivosti i mudroj upravi župnikovoj — pak kao *narodni svećenik* obraćam se narodu svomu, koji mi je srcu prirasao.

„Što? Zar i naš prosti, bogomili, svakomu ponizni i kao crv za korom radeni narod da je teret svomu župniku?“ reći će mi možebiti kojigod illam popularitatem carnis aucupans kapelan; „tà to je podlo opadanje, crna kleveta, torenje u svoje gniezdo.“ — Molim! gospodo, prije moga razlaganja jednu pripovjedčicu, kao uvod tomu, da čujete; i vam je valjda poznata. Bilo je njegdje svrhom prošloga ili početkom ovoga stoljeća, kad po njekih naših župah radi oskudice svjetovnih svećenikah župami upravljahu otci franjevci. Takov na njekoj župi bijaše otac *Frolijan* (po narodnom izvrtanju mjesto Florijan), župnikujuć ostario i umro. Zamieni ga svjetovni svećenik iz sjemeništa tek izletivši i odmah župnikom postavši, pak ti odmah poče po tadašnjem valjda pastoralu — najstrožijim nespretnim načinom, t. j. halabučnom vikom, prietnjami pak i krbačem naučati župljane novi kršćanski nauk i hroptati proti njekim onda još nedužnim zabavam narodnim. Ali naše bake tažvake odmah iza prvoga takova goropadna pre-

Digitized by Google

davanja iz crkve hodeće na često ga sito propastiše, uzdišući: „Joj! drúgo, drago si ga drago! da-li iz groba ustane naš dobri otac Frolijan, te da čuje novoga biesnoga popa! Tà naš dobri Frolijan dok mladje bijasmo u berbi bi s nami i kolo poveo i s nami u vinogradu prenoćio u skup, pak *tu nije bilo ni griha ni grišića;* al gledj ovoga novoga popa, što ti taj sad njekih novih devet tudjih i šest proti Duhu svetom griehah uči i svako nedužno veselje zabranjuje.“ Na što će odmah prihvatiti baba Manda, inače Mandokara radi dugačka jezika zvana: „A što se čudiš tome drúgo Birgjo? Koliko popovah, toliko bogovah.“ — Molim! nesmijte se ovoj pripovjedčici iz ustah naroda našega, Bog zna kakovi joj smisao podmećući; treba ju razumjeti onako kako ja: Ona nam živo predstavlja staro doba, i u njem nabožno-ćudoredno žiće naroda našega. Istinabog on je bio neuk i prost, bez školah skoro sam ostavljen sebi u prirodnom stanju svom; ali kraj svega toga bio je dušom i tielom sv. svojoj vjeri odan, pak s toga pun vjere, ufanja i ljubavi pram Bogu; s toga pobožan, rado crkvu polazeći i nauk božji slušajući i u glavnom znajući; s toga sa svakim u ljubavi živući, za tudjim dobrom nehlepeći, svoje pako dobro obdjelavajući, te ga u veselju — ali sve u Gospodinu, uživajući, pak i otcu *Frolijanu* u veselju nezamierajući; — a ako bi Bog zna kojim uplivom gdješto tko god posrnuo, dao se je lahko, no liepim načinom, kao diete rukom majke vodjeno, na pravi put dovesti. . . Da je tako njekoč bilo, to su mi mnogi stari župnici, već davno pokojni, iz svojih prvih godinah župničtva pripoviedali, i još bi po gdjekoji danas živući župnik to potvrditi mogao iz svoje mladje dobe. O! onda je cvieće bilo župnikovati. Ali da naš narod u mnogom glede svojih starih kriepostih popušta, (imade u njem po njekih krajevih iznimke) to mogu ja, a sa mnom će mnogi župnici to kazati. Ja nisam pessimista, ali još manje optimista, pokrivajući mane narodne, koje niti mu za diku niti za boljak služe — i Bog bi dao da lažem. . .

Tko je iole naš narod pazljivo motrio, opazit je mogao, kako tekom godinah u njem ćud nabožna mlačnijom biva, ćudoredna pak sve više i više pada. Ja tvrdim uvjerenjem velim: Godina 1848. otvorila je kao njekim magičnim udarcem širom vrata bezbožnosti, bezvierju, nehajstvu glede spasa, nećudorednosti u svakoj struci, et multi sunt, qui intrant per hanc latam portam . . . a žalibože ni naš prosti narod od kužne pošasti njene prost svagdje neostade. Pak zar nije istina? Tà povrnimo se samo u naše djetinsko doba, sudimo, ali pravo i zdravo! Nije li to milinje bilo onda u nedjelju u crkvu stupiti? tà jaje da baciš, nebi se od svjetine razbilo, toli bijaše crkva dubkom puna, bez razlike spola i dobe; na licu pak i ponašanju vidio si pobožnost i štovanje Boga u duhu i istini; vidio si u dneve svetčane mnogo ih sv. tajne primati, pak i na večernici mnoge prisustvovati, ostalo pak vrieme pristalim pravom kršćaninu poštenjem probavljati. Ja mislim, da je to pravi biljeg kršćanstva kod naroda našega; jer o kom čovjek rado misli, onim se i rado zabavlja. . . I sada naš narod dolazi u crkvu, ali ne više onako marljivo, i to više ženske, nego-li mužki, — izuzam, kad je god ili proštenje gdjegod, a tu su marljivi. Ide se na god, da se vidi rod, *ast non propter Jesum, sed propter esum*. . . Pak pogledaj sad pobožnost toga naroda u crkvi! I usnicami malo ih Boga hvali, a kako ovih daleko, tako je ostalih još dalje srce od Boga dragoga. U predjašnje doba sv. mise, kao što naš narod veli, neviditi u nedjelju i svetčan dan, to bijaše sramota velika, ili pod prodikom samo rad driemeža opomenjen biti, to bijaše obće ruglo; — a sada, da o ničem drugom negovorim, morao bi glede mnogoga ono evangjeosko: „compelle intrare“ upotriebljavati, a pod prodikom svaki čas vikati: „*Surge, qui dormis, exurge ex mortuis et illuminabit te Christus!* . . . A za koga je večernica danas? Za školarčad, za pjevačice djevojke, koje se još malo župnika boje, i za njekoliko babah i ženah. A kršćanski nauk? Za prve i druge, dočim treće mahom crkvu ostavljaju, ili ako je prije večernice nauk, u nju i neunilaze, nego vani o koječem brbljaju, dok se ova nezapočme. A vajme! mnogo više imade ih skupljenih na šoru, drumu, pred krčmom, i fi donc! na razkršću, gdje na porugu Spasitelju druga se večernica obavlja, kojoj se samo nečistnjak raduje. . . Ali jer mi se neće više takovih razlogah za dokaz nabožno klonuloga naroda našega navadjati, i da mi njekoji nekažu: „to i mi znamo, a prodike tvoje netrebamo:“ zato prelazim na biće i žiće naroda našega, a to za onu braću, koja nisu toliko motrila naš narod kao ja, — da nemisle, da je sve, što sjaje, zlato, i ako već popularnost traže, da ju traže u iztragi manah narodnih i u mudroj izpravki istih. Ja takova samo brata za narodnoga svećenika držim i štujući ljubim. . .

Dakle velim: ako narodne pjesme, pripovjedke i poslovice predjašnjih vremenah svjedoče o naroda našega *darovitosti, oštroumju, junačtvu, krieposti* itd.: onda pjesme, pripovjedke i poslovice sadanjega vremena dokazuju, kakov je narod sada. Prve dvie struke ostavljam za ovaj put, pak ću samo *njekoje silnije poslovice* da navedem za dokaz nabožno i ćudoredno klonuloga naroda našega. A da kažem, kako sam do njih došao, velim kao

Digitized by Google

sv. Pavao: „*Cum essem astutus, dolo vos coepi.*“ Čujmo, pak zgrozimo se radi njekojih: Što je duša? *Duša je puša.* — *Da je meni štogod u živa usta, a kad crknem, bilo pa nije.* — Kakovi pakao? *Od onud se još nitko nije razbijene glave povratio.* — *Da ima Boga, nebi ja prav zdrav tog zla patio.* — *Da Bog za psovku kara, davno bi već sviela nestalo.* — *Što ću se moliti onomu svetcu, koji mi nepomaže?* — *Nije molitva nikog sretnim učinila, već radene ruke.* — *Bog šalu ostavio a vrag crkvu.* (Sad se kod mnogih uzima baš u literarnom smislu.) — *Malo radi, malo kradi, pak će i Bog pomoći.* — *Tko se neosveti, taj se neposveti.* (Stara doduše al i danas je baš žilava života.) *U družtvu se fratar oženio — a nebi ja.* — *Složna braća i u petak meso jedu.* — *Od volje mu kao šokcu post.* (Tako doduše vlasi vele šokcem, al i šokci glede posta danas kicoši nisu.) Njekoliko ženskih: *Neima razgovora bez ogovora.* — *Tko se u kolo hvata, u noge se uzda.* (Govore cure razkalašene, glede sigurnosti in materija lubrica.) — *Jadna-li na jednom* (švaleru) *okukala.* (Govore cure i žene posprdno takovoj, koja se jednoga drži.) — *Imam sedam, negine mi jedan.* — *Kopile kao i pile.* — *Da mi nije mati k . . . . bila, nebi mene ni rodila.* — *Što me mati više čuva, s otime sam veća k . . . .* — *S jednim u jamu, a s drugim na slamu.* — *Do groba a joj, a od groba tko je moj?* (Govore žene po smrti muževoj.)

Od ovih još krupnijih poslovicah imade, koje mi stid i čast ovoga lista navesti brani. Medjutim tko nevidi i u navedenih največe opačine naznačene, kanoti: nevjeru u Boga, neumrlost duše i vjekovječnost, nehajstvo glede bogoljubnosti i nabožnosti, hulenje na Boga, proždrlost i lakomost, bludnost i čedomorstvo, preljubstvo, kradju i osvetu, preziranje crkvene zapoviedi glede posta. — Sad ako u obzir uzmemo, da takove poslovice makar pojedini samo blebeću, ali u družtvu, u sobetih smiešanih, — ako u obzir uzmemo oštroumje i ćud naroda našega, koja sve lako prima, kako dobro tako i zlo, k tomu pako poleg tih poslovicah očite zle izglede, zaključit moramo: da one kao leteća vatra žare i pale po narodu našem. Pak zar zbilja nevidimo tih manah, tih opačinah po njekih župah? O! Bog bi dao, da ja lažem. No još ću per epikeijam da izvinim njeke župe, nasuprot pako da naznačim baš one, u kojih su župljani većma tim opačinam podani; takove su: župe uz carske drumove, uz rieke, gdje je veći obrtni promet, župe varoške, župe, gdje je smjesa ljudih razna staleža i vjeroizpoviedi, župe, u kojih je militia vaga, i dodao bi još župe po njekih zabitnih brdinah i gudurah, gdje se je narod od svoga prvobitnoga prirodnoga stanja kojekakvim uplivom izmetnuo, podivljao, okužen novim sadanjim duhom... Odtud po takovih župah lopovstva, razbojničtva, osvete i ovih opačinah drugarice, čemu svemu temelj je bezvjerje. . . Istinu mi je izpovjediti, da smo i mi njekoji župnici toj pokvarenosti ponješto doprinieli, dužnosti svoje kao od reda odbijajući, ili za ljubav ovu ili onu — nekoreć griešnike, te kao tobožnji supernarodnjaci rodoljubi narodu kroz prste gledajući. . . Ali ipak ja veću krivicu obaram na svjetovne vlasti, u kojih rukuh zamašnija su sredstva glede očitih tvrdokornih zločinacah, sablaznikah i zavodnikah. Što da zgrizam? odprto reći ću: da je gdjegdje kod njeke vrsti vlasti pravi pravcati nemar i nebriga u pedepsanju zločinah uvukla se. Župnik može proti kakovoj opačini prodikujuć omalaksati, a krivca ni u crkvi nije, ili ako baš slučajno jest, poslie će mu se očito narugati: Nek pop viče, to je učio, to mu je zanat, a što to mene košta? — A ako baš takovi i dopane šakah svjetovne vlasti, iza ukora ili maloga zatvora odpušten biva, pak tjera svoj posao dalje; — a jedino oštrija kazna možda bi ga izliečila, ili bar za njeko vrieme zauzdala, a ostale u strah utjerala. Istina je bjelodana, da je u obće u sadanje pokvareno doba nestalo straha božjega, te samo još njeko svjetovno tobože poštenje ili strah od batinah pogdjekoga od očitoga zločinstva uzdržaje, rieč božja pako i razlozi kako vremenita tako i vjekovita dobra malo ili ništa. . . E pak sad brate župniče tu sadi, tu gradi, tu plievi i zalievaj, tu sbori, tvori i uspievaj! — Pak reci, da nije teret, reci, da je sve lahko. . . Oj! mili brate moj, ako ti se Bogo nesmiluje, ako on uzrasta neuzda, vjeruj mi, uspjeti nećeš, quia omnis plantatio, quam non plantavit Pater coelestis, eradicabitur. . . (Toliko za sada kao mali odgovor *bratu župniku malogoričkomu.*)

Ali još ću njekoja da dodam, kojimi župniku glede župljanah teret težim biva. Prosti naš narod od njeko doba postao je 1) *nepovjerljiv*, t. j. izgubio pouzdanje skoro u svakoga, pak po njekih župah ni istomu svomu župniku u srcu svom nevjeruje. Ja se tomu ni najmanje nečudim. Biedan naš narod već toliko putah prevaren počeo se u obće strogo držati one svoje stare poslovice: *uzdaj se u se i u svoje kljuse.* Samo kad najveća sila upre u kola tada potraži pomoći kod župnika, pak ako se ovoga obećanje s kakva mu drago upliva izjalovi, izgubi i župnik povjerenje. Ja sam poznavao župnike, koji su njekoć bili omnipotentes, ali danas više nisu... Nepovjerljiv je takodjer prosti puk postao glede svake nove naredbe ili uredbe, jer ga svaka ili truda ili troška košta, a uspjeha ili boljka od nje nikakova; s toga se nje težko i kadkad baš pod silu samo laća.

Digitized by Google

Prosti puk po njekih župah postao je njekim načinom 2) *bez čuti*, da nerečem bez milosrdja napram težkoći bližnjega. Nije mi čudo, kad je sam uviek u jarmu. Ovaj ište porez, onaj namet, carevina ovo, vlastela ono; i tako, uz zle godine, svakomu evala, osta glava ćelava. S toga već i prostaci umovati počimlju, a logika njihova silogističkoga zaključivanja svršuje se tim: kako će se ovomu ili onomu teretu izvinuti, kakvim mu drago načinom, makar si i lažju pomogli; ili vladaju se poleg toga: Drpnuo je tebe drugi, ergo odrpni i ti drugoga.

Prosti puk po njekih župah 3) *strogo pazi na svoga župnika* i strogo iziskuje vršenje dužnostih njegovih; (u jednu ruku i pravo ima, samo neznam, kako bi danas otac Frolijan prošo . . .) nasuprot u vršenju dužnostih svojih župljanskih ima ga dosta već nemarna. Samo neišti ništa od njega, pa makar i tvoje lukno bilo; donese-li ti ovo n. pr. žito, kod riedkoga je čisto, nego snetljivo i izpod rešeta; prigovoriš-li mu štogod, odgovara: „E gospodine, kako meni tako i vam," a ovamo se izpod brka smije. Kod mnogih župljanah župnik je s kovačem, govedarom i svinjarom u jednoj kategoriji: ovim svim izpod rešeta, čisto pak ostavljaju za svoju bradu. Nedonese-li ti pako u svoje vrieme lukno, pak ga spomeneš, veli: „Bit će gospodine" ili: „Ta to biti mora," pak u tom moranju godina za godinom kod gdjekoga prolazi. Poznajem župnike, kojih likvidirane reštancije do hiljade iznašaju. Poznam i takove, koji svjetovnu vlast zamoliše, da jim se taj dug iztjera, al kako onda, tako i danas. Poznavao sam i takova župnika, koji u to ime zamoli sudca, a ovaj mu odgovori: Ako mi polovicu toga duga dadeš, iztjerat ću ti ga. To nije šala, već prava istina; jer se dugovi toga župnika istom treće godine poslie njegove smrti iztjerivali. Živila pravica! a ti župniče gledaj, kako ćeš.

Ali što je ponajgorje, medju našim prostim pukom kraj svih teretah njegovih zavladao je po mnogih župah 4) *velik luksus* ili *razkošlvo u nošnji*, pak u njem njeko natjecanje, koje iz nenavidnosti proiztiče, osobito kod srednje i mladje dobe. U koga sada u nedjelju ili svetčan dan vidiš prostu našu surinu, prosti kožuh ili prsluk, ili putrance opanke? Jedino u huda siromaka, u drugih sve to mora biti vasdan šareno, s gajtani izprešivano i izvezeno, s ogledalci pozamitano, a na noguh čizme. Gdje je u ženskih naš prosti zobunak, poculica ili prosta šamija, opreg od vune, roklja ili skute? Opet u siroticah bakah i vremešnijih ženah; izim njih nose ti mnoge već ćurakle i vizitle i što ti ja znam, kako se te drndolije zovu, idu ti u maramah, suknjah i oprezih svilenih, na noguh kod gdjekojih i štiflete viditi možeš, dapače u krajini i provincialu već sam dvie tri cure i u krinolini vidio! Takmičenje u luksusu dotle je dotjeralo, da ako kuća nemože djevojci svojoj kupiti takova šta, da svojoj drúgi ravna bude, ona će si to svojim načinom pribaviti. Djevojke naše danas su pri udaji prave diktatorke. „Kupiti mi morate — veli gazdi ili otcu zaručnika svoga — cvjetove, ogledalce, šamiju, svilenu maramu, svilenu suknju, svilen opreg, ćurak, cipele, čizme i ćebe." inače neće na vašar s njimi da ide; ako to neobećaju pri tako zvanoj buklìji i čuturici t. j. kad ju izprositi dodju. Radi toga bude često svadje medju buklijaši radi djevojačkih zahtievanjah, koja i njezini kućani podupiru. Gdje je ono vrieme, kad su naše djevojke, kao što sadanje bake pripoviedaju, jednim zobunčićem i šamijom ili prostom maramom i s opanci udavale se i zadovoljne bile? Tempi passati! Gdje je ono staro jednoličje, jednakost i prostota u odielu danas u narodu našem? Mutna ga voda odniela! Sve je to svileno i šareno, rekao bih, da se naše djevojke danas stide svoga *krasnoga ručnoga djela*, što ga u nijednom narodu neima, svoga tkala, veziva, razpleta ili šupljikah itd. te na sebe udaraju svilu i kojekakove šarene prnje.. Bog i duša, kada kakov putujući tudjinac vidi taj luksus u svetčan dan u narodu našem, mora, htio nehtio, zaključiti, da smo bogati, i u svem obilujući. Ali što je glavno: to je *dušerno-ćudoredno iz toga razkošlva proizličuće zlo*, što mi se opisivati neće, jer ga sami zatvorenim očima vidimo.

Još ću dodati: naš narod je 5) još podosta *umno zanemaren*. Pučka prosvjeta u obće još je na vrlo nizkom stupnju. Izuzam krajinu, naš provincialac voli, da mu diete svinje čuva, nego da u školu ide, i ako ide, sve to silom biva, a jedva čeka, da se iz škole izpiše. Dok mu se to iz glave neiztepe, neima nam boljka.

Sva ova u jednu kitu skupiv zar da takovi župljani nisu teret župniku? Ta nije zalud sv. Zlatoustnik rekao: „*Sapientissimum esse oportet et perspicacissimum in omnibus sacerdotem, et mille, ut dicitur, ex omni parte oculos habentem: quippe non solum sibi, sed et populo vivit.*" A da završim možda komu god već dosadno razglabanje tereta ovoga uzdahnut ću: Bože dragi! da-li je daleko vrieme ono, ili već živimo u njem, od koga se isti napomenuti sv. otac plašio i ovako ga označio: „*Olim sacerdotes terrori erant populo, nunc populus terrori est sacerdoti. . .*"

(Nastavit će se.)

Digitized by Google

Slovo

na tristogodišnju uspomenu smrti hrvatskoga bana Nikole grofa Šubića Zrinjskoga.

Rekao ga *B* u *K*.

To budi vaša mudrost i slava pred puci, da čuvši sva vaša djela reknu: Evo narod mudar i uman, evo narod velik·
Deuteronomii 4, 6.

Katolička crkva imala je od postanka svoga nebrojenih povodah svetkovanju, slavlju i ponositu zamjeravanju. Njezin križ, njezina progonstva, njezino plodonosno širenje i ustrojstvo; njezin nauk i svetotajstva, papa i biskupi, osobito kakovi su njekad bili, njezini apoštoli, mučenici i djevice, preporodjenje i novi oblik svieta njom izveden — sve su to stvari pružajuće misaonim ljudem mnogo gradiva za razmišljanje, radovanje i slavljenje, i ako se gdjekad nadje mudracah, koji si šapću, kadšto baš i viču, da i bez svega toga mogao bi sviet biti jednako sretan i slavan.

Koja je izravna zadaća te crkve, koji-li blagoslov preko nje od providnosti tečajem stoljećah na zemlju izasut, neide ovaj put u razpravu. No svakako je naš sastanak dokaz onim, koji rado govorkaju o „narodnoj crkvi," da prava Isukrstova crkva jest i prava narodna, dočim narodna nije svaka Isukrstova. Ova, držeći se vazda rieči apoštolove: „Nije sad Židova ni Grka, slobodnjaka ni roba; sve bo ste jedno u Isukrstu" (Galat. 3, 28.), voljno se sljubila sa svakim narodom; jednakom ljubavlju prihvaćala je, njegovala i pobudjivala sve, što je u istinu dobra, čestita i slavna, budi to jezik, znanost, viteštvo ili običaji narodni.

U toj zajednici misli, u toj jednakosti osjećanja eto crkve i naroda danas u skupu, da ocieni, proslavi i potomstvu dublje u pamet utisne, što je njoj kriepostno, a njemu dično i milo.

Nije tomu ni dvadeset godinah, što se je nedaleko od nas ozbiljno uprav govorilo i pisalo, da Hrvatske neima. Taj sud malo zatim, ali samo nješto finijim načinom izricao se opetovano — takodjer u susjedstvu. Naš današnji sastanak, paštovani u Gospodinu, pak i slični sastanci po ostalih mjestih naše domovine opet su dokaz, da je Hrvatske, njezine vjernosti, hrabrosti i poštenja ne samo bilo u vremena davna, nego da je ima još i sad.

Još nješto jamči nam današnje svetkovanje. Nebiste mnogi vjerovali, a ipak je živa istina, od koje mi sve to žalostnije tragove u životu ne samo opažamo nego borami i ćutimo. Našlo se je učenjakah, koji su čovječje dostojanstvo do neizrečene sramote ponizili, nastojeć otrti s ljudskoga čela utisnuti mu od stvoritelja lik bogupodobnosti i neumrlosti.

Sjeme toga nauka nije ostalo bez ploda. Ta od gospode naučeni i prostaci misle si već, dapače gdješto i glasno govore: Što će mi služba božja i molitva, duše i onako neimam; zašto da umno i potajno neukradem, krivo neprisegnem, nedužnost u potaji nezavedem, kad po smrti, gdje sapa iz tiela izadje, i onako više nikakova računa neima. Je-li tomu tako, cienjeni slušatelji, tad je naš današnji sastanak najmanje djetinja igra, da nereknem ludorija.

O! ti neumrli duše, koji u višjih krugovih nad nami lebdiš, oprosti, što i jednim spominjanjem tih nespretnostih mogla bi potamnjeti slava tvoja. Ti živiš, i ako je tvoje tielo jur odavna postalo prašinom, i mi ćemo živjeti ne samo duhom, nego i preobraženim tielom. Stoji bo pisano: „Znam, da moj odkupitelj živi, i da ću u sudnji dan ustati, i opet se zaodjeti kožom svojom, i u tielu svom vidjeti Boga . . . Usadjena je ta nada u grudih mojih." (Job. 19, 25—27.)

No i ti stado moje, koje neznaš iz pisma, što je uzrok i povod našoj svetčanosti, želiš nješto od mene čuti, najpače tko je bio taj Zrinjski, kad je živio, što je učinio, i što mi iz njegova života učimo? Govoriti mi je dakle i s tobom, proseći ipak ustrpljenje od onih, kojim je to jur poznato, možda i bolje nego nami.

Pomoz Bog!

---

29. Svibnja 1853, dakle prije trinaest lietah minu upravo 400 godinah, što veleljepni Carigrad pade u ruke silnim za onda Turkom. Tim grozniji i pogibeljniji postade taj nevjernik odsele kršćanskim državam, kršćanskoj vjeri i prosvjeti. Osobito naša biedna domovina, bivši prva na udaru, pretrpi mnogo jadah i krutih nasiljah od nemani turske. Oj vi otci hrvatskoga naroda stari Karlovići, Keglevići, Šubići, Baćani, Frankopani, Bakači, Draškovići i Jurišići, Lenkovići i drugi, da ustanete iz grobovah, koliko biste znali pripoviedati s jedne strane o okrutnostih i divljačtvu turskom, s druge strane o viteštvih, požrtvovanjih i velikih stradanjih zemlje hrvatske. Gdje je polje nepogaženo kopitom turskom, gdje rieka neomašćena krvlju junačkom, gdje ruševine stare nekrijuće pod sobom kosti hrvatske?

U tom strašnom i dugotrajnom boju za Isusovu vjeru svetu, za ognjište i prag otčinski, za slobodu zlatnu nazrievamo junaka nad junaci, koga ime stoji nam danas na usnah, kojega viteštvo i kriepost zamjeravamo srdcem, za kojega pobjede hvalimo danas nebu. To ti je, narode moj, glasoviti **ban Nikola grof Šubić Zrinjski.**

Nečini ga toliko slavnim njegova visoka čast, njegova grofija i bogatstvo veliko, koliko vitežka djela njegova. Neočekuj nitko od mene, da ta djela u kratki ovaj čas podpuno vam izbrojim i dostojno opišem.

Porodica Šubićah potiče starinom iz Pribira grada. Njezini sinovi obnašali su još za narodnih kraljevah hrvatskih najvažnije službe. God. 1026. nalazimo već u povjestnici Mrmonju Šubića kao dvoranina kraljevskoga u Biogradu dalmatinskom. Ovoga opet sin Mrmonja II.

bijaše u onom poslanstvu, koje je god. 1102. imalo s ugarskim kraljem Kolomanom učiniti ugovor, i priznati ga za hrvatskoga takodjer kralja. U onom glasovitom boju na grobničkom polju, gdje silne Tatare, kojim se odaprieti nije mogla sva Europa, smrvi hrvatska pestnica, sudjelovali su takodjer potomci Šubići. U priznanje velikih zaslugah, tom prilikom stečenih, obdari ih takodjer ondašnji kralj Bela IV. god. 1251. mnogimi posjedovanji. Nakon više dičnih potomakah, knezovah i banovah silnih, spomena je vriedan Gjuro IV. Šubić, koj se prvi g. 1347. poče nazivati Zrinjski, od svoga Zrinja, — mjesta i sad postojećega u našoj banovačkoj krajini.

Na ovom častnom drvu obitelji Šubićah — sad već Zrinjskih, pomoli se novi pupoljak — naš Nikola. On se rodi 1507. g. od otca Nikole već III., a majke Jelene kćeri njekad bana Ivana Karlovića.

(Ostatak drugi put.)

Opraštanje milosrdnicah s vojnom bolnicom.

Kako tronutim srcem milosrdne sestre ostavljaju poslje vitežkoga posla ratno polje, opisuje Dr. Künzer, vratislavski kanonik, (bivši njeko vrieme bojnim duhovnikom) samo za primjer takovu jednu prigodu u sležkom kat. listu ovako:

Iz Svietih, jednom od najkrajnih bojnih zakloništah bolestničkih, samo pó ure od Kraljičina Gradca, odpremiše zadnja dva ranjenika pruska, a ostala 34 ranjena Austrijanca, od kojih 20 već duže vremena čekaše na odpravak, predana su upravi austrijskoj. Tri sestre križarke iz samostana düsseldorfskoga, koje prvlje njekoliko tjedanah u Sadovi dvorahu bolestnike, boreći se s težkom mukom sve do ukinuća toga lazareta, a poslje premještene u Sviete, gdje u kukavnu mjestu hrvajući se s biedom i nevoljom, osobito s pobiesnilom kolerom probaviše tri tjedna, spremiše se na odlazak u svoj zavičaj. Što jošte bijaše u njih troška, podieliše odkidajući sebi od ustijuh ranjenikom i siromakom ubogoga seoca, oprostiše se s liečnici, nadzornici i stražari a preporučiše još jednom bolestnike. Popodne dodjoh ja, da jih na tarnicah odvezem do Hořicah, dovezav jošte svašta po malo, pak to moradoše sestre podieliti bolestnikom, te je jošte jedan put obaći i utješiti. Uze dakle jedna sestra hruha, mesa i vina, druga duhana, cigarah i lulah, treća čarapah, košuljah i ostaloga rublja, ja pako njekoliko šljakah, te podjosmo u čador, gdje ležahu bolestnici odrubljenih udah porad čišćega zraka. Kojim je odmah prve dane poslje boja odrezano udo, tih ostade mnogi, ali drugi pomriše s većine. Nitko neostade bez dara i liepe rieči za utjehu i oprost. Vriednomu Štajercu zasuzile oči, Bečanin hvali srdačno, Poljak ljubi dobrotvornu ruku — Magjar, Slovak i Hrvat hvale, kako komu dodje na razne načine, a Rumunj pritiska pruženu mu ruku na čelo. Iz čadora išlo se k bolestnikom u krčmi, gdje jedan stražmeštar iz Koruške odrubljene ruke komandira, a polumrtav Magjar za sestre moli krunicu Gospinu. Svatko bje smiren na duši i tielu, za nuždu odjeven i nadaren. Tako redom obadjosmo i ostale malene kolibice s istim čuvstvom; a na koncu valjaše nam pogledati jošte u seosku crkvicu. Tude previja se na slamnici jedan Magjar, koj misli, da nije vriedan ležati u samoj kući Božjoj; a prije njekoliko urah umro je poslje neizrecive boli jedan Talijan sa smrvljenim koljenom, providjen dakako sv. otajstvi. Mrtvaca trebaše dakle zakopati, a nam bijaše veoma milo, da mu možemo jošte izkazati posljednju čast. Ali kakovu čast! Dva grobara pograbiše nemilice mrtvaca odjevena krvavom košuljom i crvljivim zavojem, metnuše ga na nosila, te iznesoše iz sela na prosto polje, gdje duboka i prostrana jama do pole puna tjelesî s lahka vapnom posutimi čekaše Vidmanina. Jedva sam smogao vremena (jer na bojnom polju umire se brzo, ali pokapa i brže), da izmolim najpotrebitije molitve, eno već izkrenuše ona dva mrka, od češća pokapanja umorena grobara, nosila, golo tielo skotrlja se u jamu i prevrnu, pak jer je ukočeno i pocrnilo koljeno ostalo uzgoru, skoči jedan grobar, okrene tielo, a strčeće koljeno pritisnu nogom; jošte njekoliko lopatah zemlje pomiešane s vapnom, te je ubogi vojnik zakopan, osim ako od množine po bojištu bludećih pasah nedodje koj, te ga neizkopa. Tužne sestre jedva se mogoše uzdržati na noguh od groze, kadno mrka ljudesina prigazi ranjeno koljeno, koje one brižno njegovahu neusudjujući se taknuti ga. I meni se raztužilo, da mi se i sámu hotjelo umrieti. Zvona zazvoniše na pozdrav Gospin u Svietih i Všestaru — mjesec izadje a kršćani skinuše kape, da se pomole. Upokojismo se nješto i mi pogledavši zaufano k onomu, koj će njekoč sve žalosti i bóli obratiti u blaženo veselje.

Brže okrenusmo natrag u seoce. Tude nas čekaše jošte tužan prizor, razstanak s ubogimi seljani, koji su s nami dielili trude, muke i nevolje, i kojim sestre takodjer bijahu tješiteljice i pomoćnice. Zašto dakle da siromasi neplaču i nekrile za odlazećimi ruke? Tako Bog reče. Tarnice poletiše prama Hořicah, kamo kasno u noći stigoše na konak. Sutradan bila na bojištu jošte jedna sveta misa i pričest, a zatim u Kraljičin dvor dalje, odakle jih po željeznici odpiri para preko Berlina u Düsseldorf. S Bogom plemenite sestre, vjerne pomoćnice u biedi, a Bog Vam nagradio milosrdje!

Dopis.

Iznad Zeline. — Na 16. Rujna, kao što je čitateljem ovoga glasila jur znano, krenu preč. g. kanonik Fr. Husar, mjesto prepriečenoga arcidjakona preč. g.

Digitized by Google

Fr. Milašinovića, put sv. Ivana na Zelini, da po višem nalogu obavi kanonički pregled tamošnjih župah. Sretno dodje preč. visitator u zlokobni Duboki jarak, gdje je u isto vrieme dvadeset po prilici koračajah od puta Udmanić sa svojom družbom u potaji izza hrasta stražu stražio i na svoj plien vrebao — sretno, rekoh, dodje ovamo, ali još sretnije prodje; jerbo Joso nehtjede visitirati visitatora, već ga pusti sasvim mirno, da si neosujeti nakane, koju je malo izza njega na g. D. u zao čas i izveo. — Kola odjuriše, i eto ga u 6 satih na gornjoj Zelini. Tu ga svečano dočeka velezaslužni starina g. Josip Mikec, podjašprišt tamošnji, pozdravi podužim krasnim govorom i uvede u hram gospodnji. Nakon odpjevana „Veni Sancte" bude pregled začet, a sutradan sasvim po propisu nastavljen.

Savjestnoj duši i skrbnomu oku nije ni najmanja izmakla, a zelinsko okružje ponosi se i čestita si, da ga je posjetio muž, koj je pol vieka svoga života kao duh. pastir proživio, te iz vlastitoga izkustva naučio poznavati i cieniti župničke jade i ugodnosti, te ponajbolje znade, s koje se nevolji ponajprije doskočiti dade. Da je tako, jamče mu vesela lica, koja su ga posvud čekala i po okružju pratila. Tu bijaše pjesme u slavu otca, koj im ga je poslao; tu bijaše slavolukah i gruvanja mužarah. Vanjski sjaj i radost odgovarahu sasvim nutarnjemu veselju. Jedna ipak morade svakomu u oči pasti, da preč. visitatora u čitavom okružju, premda je visokoga nadpastira i to u službenom poslu zastupao, baš nitko od civilnih vlastih pričekao nije. Zašto? Neznam. —

Iz sv. Ivana krenu preko Bisaga, Visokoga, Rieke, Ljubešćice, Remetinca, Madjerova, Huma i Hrašćine do Bedenice, gdje je na 26. svoj posao završio. Na tom tegotnom putu pratio je g. visitatora velezaslužni starina pomenuti g. podjašpršt neobziruć se ni na burno i kišovito vrieme, koje jih je na vrhuncih visočkih iznenadilo, niti na svoju 69. godinu. Nu zato je mjera njegovih naporah ublažena i nagradjena tim, što je vidio i čuo, da mu naime njegovo okružje, kojim on kao blagi i skrbni otac evo desetu godinu vješto upravlja, dično mjesto medju prvimi zauzimlje. Srce mu se pomladilo gledajuć, kako g. visitator sasvim zadovoljan iz jedne župe u drugu putuje; kako sabrani puk šalje molitve pred priestol Sveviš̌njega za dug život uzoritoga nadpastira svoga, koj svojih nezaboravlja, nego budući prepriečen starošću i slabim zdravljem, mjesto sebe šalje muževe, koji će razgledati stado, te ga savjestno izviestiti, da-li mu štogod za spas duše treba. Tu si našao bratinsku ljubav i povjerenje duh. pastirah naprama svojemu podjašprištu, a djetinju odanost i privrženost viernih ovacah napram svojim pastirom. Tu si vidio reda i čistoće. U tom predjelu Hrvatske, zaokruženom planinami, prekriženom potočići, kršem, vinogorom i zelendoli, nakićenom hramovi i bielimi dvorovi, našao si posred naravskih ljepotah žiteljstvo nadareno bistrim umom i poštenim srcem. Začudih se slušajuć, kako omladina — a uz nju i odrasli — prem kod kuće navikli tvrdoj kajkavštini, u crkvi gospodnjoj kod katekizacije liepim slovom književnim spasonosne istine vjere razglabaju, i na pitanja točno odgovaraju; kako pod službom božjom u slavu Svevišnjega sve prisutno skladne pjesme proizvadja, da ti se pričinilo, te si posred samih štokavacah, a ne pûkih kajkavacah, koji tobože neshvaćaju, što je njihovo. U znak svojega podpunoga zadovoljstva darivao je preč. g. kanonik marljiviju i odličniju omladinu, te se osobito na podnožju tvrda Kalnika nije mogao dosta naslušati, kako se tu istine vjere baš na teologičku dokazuju. Tu mi se i nehotice nametnula misao, da nebi jamačno prerano bilo, kad bi se dosadanja knjižica „kršćanski navuk" preustrojila, književnim jezikom sastavila i u crkvu službeno uvela. Da je tako, suvišno je ovdje i natucati, jer su skrbne naše duh. oblasti tu želju predusrele, i jur naredile, da pomenuta knjižica što skorije svjetlo ugleda. Nu budući je posao važan i mučan, iz kojega nam ima niknuti djelo, koje neće biti od danas do sutra, nego će proživiti generacije i generacije, te će morati proći lieta i godine, dok mu se opet bude mogla obnoviti forma; s toga valja biti obzirnu i mudru sa svakoga gledišta, te mislim, da nebi bilo s gorega, kada se djelce dogotóvi, da mu se prije, nego-li bude proglašeno službenim, putem našega glasila objelodani ponajprije sadržaj, zatim glava za glavom, a svećenstvo baveće se duh. pastvom pozove, neka svoje mnenje, gdje bi mu se vidjelo štogod shodnijega, na izkustvu osnovano i podkriepljeno razlozi saobći. Dotični cenzori znati će razabrati, što valja uvažiti, a što opet ne. Dočuo sam, da vrli gosp. župnik izpod Kalnika u Rieci imade takovu knjižicu već sasvim gotovu, a tu će biti jamačno mnogo bisera, jer je njegovo vješto pero dobro poznato.

Još dvie ti čitatelju spominjem, koje su mi ostale u misli: crkvu remetinečku i zapisnik mrtvih u župi sv. Martina na Humu. Ondje ostavi spomen liepim slogom red templarah, koj je tudier sve do god. 1313. boravio; a ovdje neumrla desnica slavnoga nam bana Josipa Jelačića. Putujuć jednom ovim krajem navrnuo se k tamošnjemu župniku, opazio zapisnik mrtvih, stao ga pregledavati, prihvatio pero i na prvom listu evo krasne ove rieči zabilježio:

U studenom tom krevetu
Prespij mirno věčnu noć;
Koj se rodi na tom světu,
Svaki mora amo doć.

Jelačić, ban.

U Bedenici bijaše zaključak. Prem mjesto samotno i zabitno, zaokruženo gudurami i planinami, a župnik kao kakov amerikanski misionar bez kuće i kućišta, jer već šesta evo teče godina, što mu je župni stan izgorio, a on sveudilj strpljivo čeka i životari kao tudje

Digitized by Google

pritucalo; sasvim tim i u seljaćkoj kolibici našlo je svekoliko svećenstvo brata svojega, sabralo se kod njega, da još jednom vidi muža, kojega jim mjesto sebe poslao uzoriti nadpastir, te zaželi mu sretan put. Tu mu se velečastni starina podjašprišt liepim govorom u ime cieloga okružja na njegovu trudu zahvalio, veleć; mu, da si je u njihovih srcih neoborivi spomenik poči_ tanja i ljubavi podigao; zatim ga zamoli, neka nosi pred noge uzoritoga otca savjestno izvješće, i u znak za hvalnosti za njegovu otčinsku skrb podnese njihovu sinovsku odanost. Još jednom s Bogom! . . Sretno! i apoštolski posao, koj se u zelinskom okružju zadnji put prije 25 godinah obavljao, bje dovršen.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup na toliko se je oporavio, da već prima pohodnike.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup imenovao je g. Franju Ivekovića, doktora bogoslovja i dosadanjega duh. pomoćnika kod sv. Marka u Zagrebu te imenovanoga kateketu gimnazije varaždinske, privremenim profesorom naukah bibličkih staroga zakona na ovdašnjem nadbiskupskom liceju.

— Prečastni duh. stol podielio je izpražnjeno mjesto katekete na gimnaziji varaždinskoj privremeno gosp. Marku Lončariću, doktoru bogoslovja i dosadanjemu duh. pomoćniku u Križevcu.

Iz Ugarske. Liečnička izvješća o bolesti uzoritoga stožernika i prabiskupa ugarskoga Scitovskoga glase sve povoljnije, te se je nadati, da će visoki bolestnik, koj je kod podpune sviesti, preboljeti. Sv. otac dao je nj. uzoritosti po kardinalu Antonelliu brzojavnim putem javiti svoje sažaljenje i poslao mu apoštolski svoj blagoslov, na čem se je bolestnik sv. otcu istim putem zahvalio.

Iz Česke. Dne 28. Rujna velikom je svečanostju blagoslovljeno bojište kod Skalice. Grad i kolodvor bijahu urešeni vienci i crnimi barjaci. Obslužavale su se zadušnice za poginule tu vojnike dne 27. i 29. Srpnja. Oko 15,000 ljudih pribivalo je tomu žalobnomu slavlju. Zapovjednik tvrdjave, mnogo vojničkih častnikah, jedna satnija pješačke pukovnije Konštantinove s bandom i pol baterije dodjoše iz Jozefova k svečanosti. Na bojištu služena je sv. misa za pokojnike, a njihovoj uspomeni bje namienjena propovied. Glavne strane službe Božje bješe označene pucnjavom pušakah i rikom topovah. — Isti dan služene su u istu svrhu zadušnice u Nahodu i Novom mjestu.

Iz Pruske. Kada je posliednji rat minuo, pozva ministar bogoštovja biskupe, da narede radostno crkveno slavlje za stečenu pobjedu. Kažu, da na to nije htio pristati nadbiskup kolonjski, primjetivši: da će zadušnice za poginule drage volje odrediti, ali nipošto Te Deum.

Iz Italije. Njekolicina francezkih učenjakah zauzevši se za red benediktinski, koj je kano i drugi vjerozakonski redovi u novoj Italiji obsudjen na razsulo, obrati se na Viktora Emanuela pismom moleći, neka prosti samostanom benediktinskim, barem glasovitomu starinskomu samostanu na brdu Monte Cassino: „Porad naših naukah, pišu oni, naležni ocieniti dostojno velike zasluge benediktinskoga reda, ucviljenim srcem moramo gledati, gdje ovaj zakon (ob ukinuću samostanah u Italiji) prieti propašću ostatkom svake časti dostojnoga reda, reda, koj je jedan od najsjajnijih znanstvenih uresah sadašnjosti... Nadamo se, da Vaše Veličanstvo nećemo uvriediti ovom prošnjom. Znamo mi dobro, da kao Francezi zagovormo talijanske samostane; nu sveza znanosti jest obćenita, ova nezna ni za Alpe ni za Pireneje.“ Iz iste Englezke, od anglikanacah izlaze ozbiljni prosvjedi proti sramotnom divljačkom rušenju samostanah, što sada biesni u Italiji, po imenu katoličkom kraljestvu. Tako je, kako „Standard“ od 14. Kolovoza javlja, družtvo za iztraživanje starinah u Londonu i arkeologički zavod preko englezkoga ministerija vanjskih posalah u Londonu predao prošnju, neka se benediktinski red, a osobito samostan Monte Cassino pusti u miru. „To bi, vele vitežki oti ljudi, bio čin vandalski, kad bi se razrušile ove častne zidine, koje su posvećene pobožnošću od 13 viekovah, dragocjene sa svojih povjestnih slikah i bogate na učenih predajah — koje su kolievka krasnoga benediktinskoga reda, i s kojega mjesta toliko se svjetla razprostrlo po svoj Europi.“ I u njemačkih, i to u protestantskih listovih javi se glas za samostan Monte Cassino.

— Nadbiskup urbinski, kojega nedavna bez svakoga uzroka odvedoše i s početka u gradskoj viećnici držahu zatvorena, odveden je kašnje u običnu tamnicu. Jedan protestant, g. Bernod, opisa u listu „Nazione“ od 21. Kolovoza otu tamnicu ovako: „Tude neima nikakove razlike medju krivci; na smrt odsudjeni i nedužnimi proglašeni, sumnjivi i svjedoci, svećenici i svjetovnjaci, starci i mladići, porad neposluha kažnjeni vojaci i tati, ljudi boljega roda i klatež sagnano je sve skupa kano vuci i ovce u tor.“

Iz Amerike. Na izmaku Kolovoza kupiše u Cincinnatiu dva bogata protestanta izvrstno uredjenu pomorsku bolnicu, koja je prije malo godinah troškom najmanje 648,000 for. sagradjena, a svršetkom gradjanskoga rata suvišnom postala. Dostaše ju za 163,000 for. a predaše u svojinu sestram milosrdnicam s tim jedinim uvjetom, da u bolnicu i nekatolički bolestnici primani budu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 42. **U ČETVRTAK** **18. LISTOPADA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

III. Gospodarstvo.

Krasno-li je Horac pjevajući rekao: *„Beatus ille, qui procul negotiis (ut prisca gens mortalium) paterna rura bobus exercet suis, solutus omni foenore,“* te na dugo nanizao sve slasti seoskoga ili ratarskoga života. Slično njemu reče Cicero: *„Omnium rerum, ex quibus aliquid exquiritur, nihil est agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius.“* Ali sve te slasti kod Horaca samo svoj slastni izvor imadu u onih riečih: *„qui procul negotiis,“* i *„solutus omni foenore;“* a kod Cicerona u onih: „nihil *homine libero* dignius.“ Dakle tko je *prost od svake druge brige* i *dužnosti,* pak i *bez ikakova duga,* tko je *posve slobodan čovjek,* te mu je jedina misao i briga gospodarstvo.

Predpostaviv to, zagonetka mi je nerazrješiva, kako župnik, smisliv na ona, koja de bono pastore rekoh, i koja se jure merito od svih župnikah iziskuju, kako župnik, komu tolike duše na duši i sviesti leže, koje rukovoditi i k Bogu i k vječnomu spasu privesti po svetoj dužnosti ima, kako, rekoh, župnik gospodarstvom se baviti može?! (Tu razumiem *onakove župe* slabo dotirane, u kojih župnik baš je prinuždjen, da bude jednom rieči *seljak,* ili kako ovdje kažu, *paur,* i *onakove župnike,* koji ili iz hlepnje za bogatstvom ili udobnijim životom, ili baš *njekim seljanskim nagonom* bave se gospodarstvom.) Znamo, da je naš sunarodnjak Dukljanin car rimski onda istom kupus sadio i u njem uživao, kad se je carevanja okanio. Znamo, da Andrija i Petar, Jakob i Ivan i Mato carinar ostaviše zanate svoje i sve i sva, kako podjoše za Isusom, a tako i ostali kad apoštoli postadoše. A Isus naš predragi Spasitelj reče: *„Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.“* Luc. 15, 62. Kao što sv. Pavao o oženjenu čovjeku reče, da je razdvojen, težeć više ženi svojoj dopasti se nego-li Bogu, tako i ja velim u smislu Isusovih i Pavlovih riečih: da svaki župnik primoran gospodarstvu, ili ga hotimice iz kakove mu drago svrhe tjerajući, da je razdvojen, *„et divisus est,“* niti vrstan svoje pastirske dužnosti točno i sviestno obavljati. Dobro prosudimo, pak recimo: da-li nije tako?

Znamo dobro, koliko težnja za vremenitimi dobri običaje čovjeku srce i um mu zanieti; znamo, koliko truda, brige i troška stoji gospodarstvo i takova čovjeka, koji osim njega nikakove druge dužnosti i brige neima; — znamo, da je gospodarstvo rizična stvar, i da je mnogim pogibeljim elementarnim izvrgnuto; — a i svega toga da nije, znamo, da u trgovanju, — jer ovo je u obće glavni motor — treba i cincarskoga oštroumja i umjeće imati; ta pako cincarska umjeća bez nadmudrivanja, da nerečem bez prevare, težko biti može. . . E, sravnimo sad sve to sa župničkimi dužnostmi, sa župničkim — ako je slobodno reći — dostojanstvom i značajem, pak kažimo: da-li se, i kako se to dvoje složiti dade? — Je-li moguće, da stado takova župnika ratara u redu bude, kao što to Isus od dobra pastira zahtieva? . . Ja se niti najmanje nečudim, što onaj starina o svojoj župi, koju jedvice dobi, i o župljanih pripovieda, da su mu posve bili duševno zanemareni, jer su mu predšastnici župnici više govedari i svinjari i ratari nego-li župnici — dušah pastiri bili. Jadni župljani! a još jadniji župnici! koji to biti moradoše radi boljka žića svoga, što jim župe kud malene, tud shodno župničkomu stanju zlo dotirane bješe!.. S otim pak tim veći mraz pada na obraz onim župnikom, koji kraj svojih dobro dotiranih župah ipak se iz Bog zna kakove svrhe najviše brine za gospodarstvo. Al sve to mimoišav

Digitized by Google

samo pitam: da-li je to dostojno i shodno za župnika, da bude seljakom, da, štono rieč, pauriše?.. Zebao sam u srcu svom, kad sam njekoć kapelanujuć po gdjekoga svoga brata župnika morao gledati, kako ranim jutrom ni sv. mise nerekavši — zavaliv komad kruha i slanine i luka njekoliko glavicah u torbu si, pa štap u šake lativ, hajd glincaj za poslenici na krčevinu, ili njivu, ili livadu, ili u vinograd; — ili pušku na rame, pak hajd klati se po šumi, da vidiš svoje svinjsko ili govedsko stado, — pak bi kadkad istom pod večer sav umoran, zaklaćen i zatrackan od blata kući došao. Skoro, skoro bijaše mi to slično onomu, što sam u dva rumunjska sela oko Temišvara vidio. U jednom rumunjski popo uz upregnuto u kola mršavo kljuse vozi gjubre na njem sjedeć u polje svoje; — u drugom selu sjedi jadan popo na krovu svoje kućarice, pak ju pokriva, dočim mu podrapana dječica jedno drugomu do uha snopiće dodavaju. O! miseri plebae adstricti Parochi! uzdahnuo sam u sebi. — A gnjusno mi bijaše kapelanom slušati, kad gdjekoji župnici sastavši se pri godu ili drugom prilikom ponajviše divaniše o gospodarstvu svom: ovaj o svojih konjih, onaj o svojih kravah, ovaj o krmcih, onaj o volovih; ili kao lihvari o ljetini i cieni žita. *Navita de ventis, de bobus narrat arator* — mišljah s Ovidom. A kad bi kojemu takovomu u goste došao, on bi te samo po svom gospodarstvu, — makar i do svinjca, da mu uhranjene bravce vidiš, vodio, i jednako samo o tom pripoviedao usque ad nauseam, poleg onoga Eccles. 38: „*Qui tenet aratrum, et qui gloriatur in jaculo; stimulo boves agitat et conversatur in operibus eorum et enarratio ejus in filiis taurorum: cor suum dabit ad versandos sulcos, et vigilia ejus in sagina vaccarum;*“ i poleg onoga Isusova: „*ubi thesarus tuus, ibi et cor tuum.*“ A de *cura et negotio animarum?* — jedva da bi rieči jedne ili nijedne.

Ali da me nitko toga radi neosudi naprečac, ili da mi nespotakne: „Lasno je tebi mudrovati, valjda imaš mastnu župu, novac ti s neba pada, pak nemoraš s gospodarstvom bavit se i brinuti“ — evo ću braćo iskren da budem. Baš ono, od čega sam u srcu zebao, i što mi se gledati i slušati gadilo, to je i mene snašlo. Ja sam baš na maloj župi, da jedva kraj s krajem sastaviti mogu, — a nisam razsipnik, — a k tome imam i svoga poštenoga duga, bez koga na maloj župi čovjek nemože ni biti; — na župi sam, gdje bi baš morao gospodarstvo tjerati (kao i moji predšastnici), u koje se nerazumievam kao i onaj starina, pak kako ga razumiem, onako mi i uzpieva. Ali sve da ga razumiem, ja ga ipak nebi tjerao, jer imam ljepšu svrhu pred očima, a ta jest: zvanje i dužnost moja pastirska, i jer sam tvrdo uvjeren i osvjedočen, da se to gospodarstvo s pastirstvom složiti neda, i da je ono velik teret.

Reći će mi drugi: „Pripoznajem, da je gospodarstvo teret; ali nemoram ja svuda biti, imam svoga nastojnika, n. pr. slugu ili koga drugoga.“ — O kamo sreće, da se o svih tih nastojnicih reći može: „*Beati servi illi, quos cum dominus venerit, invenerit vigilantes;*“ al koliko si jih putah našao *vel dormientes, vel non aut male laborantes?* koliko se putah dokazalo, da su bili *villici iniquitatis?* Ta neveli se uzalud: „*oculus domini saginat bovem,*“ a gdje gospodara neima, već na drugoga koga se posao oslanja, tamo ide sav mlitavo, i kojekako ili nikako, pa makar ti iz kože skočio od ljutine. Samo jedan primjer. Poznam jednoga brata župnika, koji se strogo drži svojih pastirskih dužnostih, i najviše se knjigom bavi, — inače je dobra, prosta, poštena i s bogoljubnosti svoje na glasu duša, svakoga štovanja vriedni starina. On je, odkad je župnikom, predao sasvim svoje gospodarstvo takvim nastojnikom, jedno, da bolje Bogu, dužnostim svojim i štivu dvoriti može, a drugo, što ga kao pravoga svećenika gospodarstvo nikako nezanima. Pak da vidiš, kako mu kuća cvjeta kao kovilje. — — Kraj svoje dosta velike župe glede dušah, kraj podpune sesije zemljišta, tu su još šljivici i vinograd, višeput je prinužden bio žita od svojih župljanah uzajmljivati, da krušca imade, — ni lanjske porcije još platio nije, što neima odkud, a drugo si misli. . . (Al zato s njegova praga nitko nepomožen ili neutješen otišao nije.) Evo ti slavna gospodarstva, koje je u nastojničkih rukuh.

Na ovo će možebit koji treći ono Pavlovo reći: „*Si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo Ecclesiae Dei curam habebit?* ad Tim. 3, 5. — Premako se ex contextu ove rieči u glavnom odnose na biskupske sinove, „*subditos cum omni castitate*“: ništa nemanje onaj čestiti župnik odgovorit bi mogao riečmi istoga sv. Pavla Tim. 6, 8.: „*Habentes autem alimenta et quibus tegamur, his contenti simus, nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli.*“ Ili naglasio bi ovo: „*Tu autem o homo Dei hoc fuge: sectare vero justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen, apprehende vitam aeternam, in qua vocatus es, et confessus bonam confessionem coram multis testibus;*“ i ono sv. Jerolima: „*Melius est panem mendicare, quam fidem* (on bi još dodao: quam animas) *perdere.*“ Još bi taj čestiti župnik odgovoriti mogao na ono predbacivanje „*Si quis autem domui suae* itd. ovo: Ono *habentes autem alimenta* itd. mogao je samo sv. Pavao reći, koji je

Digitized by Google

kuću svoju na ledjih, ali sav sviet u svom srcu nosio i Isusu predobit ga težio; pak ništa nemanje taj sv. Pavao nije mogao zauzdati težnju svoga učenika Demasa, već se tuži Timoteju: *Demas enim me reliquit, diligens hoc saeculum, et abiit Tessalonicam,"* a malo niže tuži se: *„in prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt."* Je-li dakle čudo, što ovaj prem čestit župnik, ipak svoje tobožnje u gospodarstvu namjestnike često de rudi plebecula zauzdati nemože, da nebudu villici iniquitatis, i da mu kuća nepropada? Nije! Ja bi rekao: bolje i to, nego da mu propadaju duše; jer *plus anima quam corpus.* Pak baš toga radi velim: da je *neshodno*, pak i *nepristojno*, da je gdjekoji župnik primoran za vremenite stvari, na poseb za gospodarstvo brinut se, da svomu stanju primjereno živiti uzmože; a drugo opet, da je *gadno* viditi, kad župnik uz dobro dotiranu župu kao paur pauriše, da se bolje obogati. U jednom i drugom slučaju *teret je i briga neizbježiva.* Još ću i to dodati: Sve da je shodno župniku gospodarstvo tjerati, pitanje je, što te to sve košta, pa makar da ti župljani, kao što je negdje u običaju, sve poljske poslove obavljaju? što te hrana, što-li napitak stoji? O kako je težko prostaku u tom obziru ugoditi, a da te neogovara, nekudi tvoje jelo i pilo, makar da on kod svoje kuće često kiselicu kusa, suh kruh s lukom si zalaže, ili pečene bundeve u svu slast grecajući izdubljuje, ili zelene krastavce često i bez soli falatajuć jede.

Ergo orationis a longo petitae principio conclusio redit ad haec: jer je gospodarstvo za župnika teret, a drugo nit je pristojno, da se njim bavi, imajući mnogo važniju i vredniju svrhu pred očima, toga radi sam smiernoga mnienja 1) *da se župe stave ad congruam in fixo aere*, kao što je već više putah u ovom listu govor bio, da se o tom radi. Znam ja, da će na ovo naši, sit venia verbo — *kilaši*, t. j. koji stotinami mierovali ili kilah žita svoje hambare s mastnih župah pune, graknuti, ali velim jim: je-li pravo, da medju nami župnici, koji smo u glavnom na jedno djelo pozvani, premako mu je teret poleg župah različit — ništa nemanje *gdjegdje je u toliko različna nam nagrada*, da se pravo sa sv. Pavlom reći može: *„unus esurit, alter autem ebrius est;"* je-li pristojno, da *unus rusticus, alter autem dominus sit?* — Nenavodi mi tkogod svoje velike zasluge, — o! to je vrlo fino, vrlo subtilno i kritično pitanje kod mnogih — — — to samo Onaj tamo gore, koji vedri i oblači, najbolje znade. — Čusmo, čitasmo i vidimo, da je u svietu bivalo i danas već svašta biva — — — ta i sv. Jerolim pišuć Bonasu reče: *„Dico quosdam scelere, perjurio, falsitate ad dignitatem, nescio quam, pervenisse;"* a *Palingenius* uzdiše: „Proh dii, nunc nomina tantum magnifica et claros titulos sibi quilibet optat, arrogat, affectat, sequitur, *rapit:* ut merito jam et se asinus pardum vocet, et formica leonem." — Nereci mi drugi: „Pak ako veći dobitak imam, ja i veći teret vučem." Na to bi gdjekoji čestiti svjestni kapelani ponajbolje odgovoriti mogli, kako ti se ledja od silna tereta pogrbila. . . Nereci mi treći: „Pak ako kapelan moj vuče više nego ja," zato ga i plaćam." O! čudne velike plaće, 40 for. au. vr.! — Nereci mi četvrti: „Nisam ni ja kao kapelan više imao, pak sam sve vukao i redio." Odgovaram: Doživio sam, da baš takovi, kojim neznam kako sjekira u med župni pade, — da su in illo tempore najlošiji kapelani bili.

2) Ako nam nebi baš redukcija ta za rukom izpala, jer imade — kao što smo se osvjedočili, mnogo kukah i verigah — svi bo govori i napori u to ime dosad bješe samo prazni mućci, — a ono da se barem teret onim župnikom, koji su radi slabe dotacije primorani paurisati, drugim načinom olakša. Kako to? Eno naše liepe i bogate *vjerozakonske zaklade*, ona je u svjetovnih rukuh, koje njom barataju. Kad bi se dakle naši crkveni poglavari za to pobrinuli, da se barem iz ove *takovi sirotani župnici per omnia saecula saeculorum svomu stanju shodno dotiraju.* Ili 3) ako i to nepojde za rukom — zamolio bih najponiznije iste naše crkvene poglavare, kojim je Bog obilje darovao, da bi milosrdnim okom na svoje bogce župnike pogledali, te jim teret olakšali. Istinabog liepe, slavne i hvale vriedne zaklade od pamtivieka učiniše i dan danas još čine njeki naši crkveni poglavice, za koje će ih crkva i dom, dok bude svieta i vieka, slaviti; — ali ja u svoj smiernosti mislim: da bi se ogledati imali i na župnike, svoje i svoga stada namjestnike, te u nuždi živuće obezbiediti, kako su njeki njihovi predšastnici ponajviše zato se brinuli i mnoge slabe župe po mogućnosti svojoj i onoga doba dotirali. To bi bila prava zadušbina, a plod njen bio bi taj: da bi takovi župnici lišeni tereta svagdanjih vremenitih i gospodarstvenih brigah većma prionuli mjesto pluga uz knjigu i ona, koja su vjekovječna i jedina kako za svoj tako i povjerenih jim dušah spas. Daj Bože skorim jednu od ove tri moje smierne želje!

Udarit ću pako pečat svemu tomu riečmi sv. Jerolima: *„Gloria Episcopi est pauperum inopiae providere.* (Mislim, da tu nisu izključeni sirote župnici.) *Ignominia sacerdotis est, propriis studere divitiis. Negociatorem Clericum, et ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem fuge."* Dodat ću još rieči sv. Grgura: *„Quis mihi*

det, antequam moriar, quis mihi det videre Ecclesiam Dei sicut in diebus antiquis, quando Apostoli laxabant retia, non in capturam argenti vel auri, sed in capturam animarum? —

(Nastavit će se.)

Slovo

na tristogodišnju uspomenu smrti hrvatskoga bana Nikole grofa Šubića Zrinjskoga.

Rekao ga *B.* u *K.*

(Ostatak.)

Kako je Nikola rasao, kako-li od svojih roditeljah bio odhranjivan, nenalazimo ravno u knjigah zabilježeno. Nu da nije bio odgojen po tudjoj kakovoj god dojkinji — još na strani od roditeljah, da nije bio podučivan u plesu, vodjen kao diete na tako zvane „djetinje balove," da nije bio vješban samo u jahanju i lovu, da nije vrieme svoje mladosti sproveo u čitanju „romanah" i mekoputnih zabavah u gospodskom otčinskom dvoru; nego da je već zarana znao, što je kršćanski zapt i osbiljniji rad, pojmio svoju zadaću po gospodskom svom poriekl, znao, što je vjera Isusova, što-li njezina blagodat, što je domovina, što-li njezina glava — kralj — razabiremo dosta jasno iz njegovih činah. Kadno g. 1526. 29. Kolovoza u nesretnoj bitki kod Mohača pade pred Turčinom sam kralj Ljudevit II., eno g. 1529. Turčina tja pod Bečom. I tuj medju najodličnijimi branitelji kršćanstva nahodimo prvi put Nikolu kao mladca od 22 godine. Tudier se odlikovao na toliko, da ga je cesar Karlo V. obdario konjem i ogrljajem zlatnim. Novoj slavi na poljanah bojnih nadje Nikola tim više prilike, što po smrti kralja Ljudevita II. izleže se zlokobni razdor u samoj kraljevini Ugarskoj. Jedni naime izabraše za kralja Ferdinanda, nadvojvodu austrijskoga, drugi pako izjave se za stran Ivana Zapolje, vojvode sedmogradskoga, komu za prijatelja i zaštitnika nametne se i sam turski car Sulejman, tražeći tim prilike, miešati se u poslove kraljevine Ugarske.

Godine 1539. dolazi nam Nikola opet na vidjelo. Nadje se slaba duša general Kacianer; ovaj ludo izgubiv pred Turčinom vojsku od 24,000, i s toga dopadši bečke tamnice skoči iz nje, ter pribjegne u Kostajnicu, grad našega Zrinjskoga. Ovdje stade nagovarati Nikolu na nevjeru i izdajstvo. Za vjernost i značajnost Nikolinu bijaše to prevelik grieh, nego da bi ostao nekažnjen! Zato neminu Kacianera pravedan bič. Po nalogu kraljevu dade ga Nikola u istoj Kostajnici smaknuti.

Odmah sliedeće god. 1540. zabavljen je Nikola oko grada Zrinja, do kojega robeći i paleći dopru Turci. Nikola i brat mu Ivan sruše se ovdje na neprijatelja, i pobivši ga sretno, podju za njim daleko u potjeru, s koje bogatim plienom natrag se vrate.

Godine 1542. sastane se do blizu 60.000 jaka kršćanska vojska, da podje otimat gradove Budim i Peštu, što ih bijaše car Sulejman jednu godinu prije osvojio. Što namislili, to i učinili. Boj se kod Budim-Pešte zametne. Izišav Turčin iz tvrdjah na juriš posluži mu tolika sreća, da je naše u veliku pogibelj nagnao. Al u čas te pogibelji kao angjeo izbavitelj doleti Nikola sa svojih izabranih 400 hrvatskih konjanikah, ter zaletiv se sa strane kao striela na neprijatelja, razbije mu snagu i natjera ga u bieg.

Ovolika dična djela ocieni kralj Ferdinand, ter radi njih, osobito ovoga zadnjega junačtva, imenova iste god. 1542. Nikolu banom mjesto silovitoga Petra Keglevića.

Sad tekar otvori se Nikoli široko polje za izvadjanje velikih djelah. Na nukanje kralja francezkoga, zavadjenoga s carem njemačkim, provali Sulejman g. 1543. iz nova u Ugarsku. Tuj razpusti njekoliko hiljadah divljih Tatarah gjurskim poljem, da pale i robe. Doznavši to zapovjednici kršćanskih četah odpreme na ove Nikolu s još njekimi drugovi. Kako prije trista ljetah Nikolinih predjah na grobničkom, tako sad na gjurskom polju zasja nad Tatari Nikolina slava. Njegovom pomoćju bude ondje do 3000 neprijatelja pogubljeno.

Još se nebje Sulejman iz Ugarske ni povratio, al eto 1544. navali Ulaman-paša bosanski s Malko-pašom hercegovačkim u Hrvatsku, ter preko Moslavine, putem izmedju Ivanića i Križevca, udare u Zagorje. Kod Konjšćine zametne se ljuto kreševo, i tuj bi bio Nikola skoro zaglavio. Turci mu rane konja, i on hoteći na njem pogibelji izbjeći, potisne u grad; kad al došav na most padne pod njim konj, pogodjen i drugim tanetom. Srećom spasi se junak i u biegu slavan.

Nakon ovoga počima opet za njeko vrieme skromniji život Nikolin, tim više, što se god. 1547. po obćenitoj želji sklopi mir s Turčinom. Uslied toga mira moralo se je Turčinu na godinu 30.000 u zlatnih dukatih danka plaćati.

To vrieme upotriebi Nikola, stranom da zacieli krvave rane domovine svoje, zadate joj od nesmiljenoga neprijatelja, stranom da utvrdi njeka pogranična mjesta i uredi postojanu stražu, čim počima prvi začetak krajine.

Uvaživ velike zasluge i u ratu i u miru svoga vitežkoga bana kralj Ferdinand pokloni mu liepo Medjumurje. Ovdje utvrdi Nikola osobito Čakovac, gdje se u gradu nahodi još palača, od njega sagradjena.

Godine 1553. izteče mir, i tri paše udare preko Čažme i Dubrave, želeći osvojiti Križevac i Kalnik. Jer im to nepodje za rukom, krenuvši desno posjednu sve polje i ravnicu prama plahoj Dravi i Varaždinu. Vraćajuć se Turci s velikim plienom, saleti ih Nikola s Lukom Sekeljem sa strane Varaždina i Vinice, ter na cesti topličkoj razbiju ih, i sav plien im otmu. Osim

mnogih odličnijih Turakah pade ovdje i najstariji sin bosanskoga Ulaman-paše.

Godine 1556. ponovi opet Sulejman vojnu na Ugarsku proti kralju Ferdinandu ponajviše radi Sedmogradske, koju Ferdinand posjedne, a Sulejman ju zahtievaše za stran nasljednikah Ivana Zapolje. Mjeseca Lipnja zapovjedi sultan Ali hadumu paši budimskomu, da obsjedne grad Siget. Ovim gradom zapoviedaše tad Marko Stančić Hrvat. Već dva mjeseca obsadjivahu Turci Siget, pak da im nepadne u ruke i to utočište ugarsko-austrijske vojske, počne opet palatin Tomo Nadaždi obsadjivati turski jur grad Baboču, čim odvabi Turke od Sigeta onamo. Približivši se Turci pod Baboču, pošto bi palatin sve za bitku priredio, podje onamo Nikola sa 1000 hrvatskih konjanikah, a za njim opet Ivan Lenković s pjehotom hrvatskom. I tuj opet bude u velikom škripcu Nikola. Jedno tane ubi mu konja, a drugo provrta mu kabanicu; ali pobjeda bijaše ipak njegova i sjajna. Baboča bi predobljena.

Tom srećom ohrabreni, i novimi četami, koje sin kraljev Ferdinand dovede, podkriepljeni spremiše se osvajat još grad Korotnu. Duša podhvatu bude opet Nikola. Naši se do mala dokopaše grada i Turci ponude pogodbu predaje — i to u glavu Nikoli — uprav tako, kako se i veledušnomu Jelačiću banu rado povjeravahu neprijatelji.

Akoprem utrudjen tolikimi junačkimi djeli, nebi bio ipak Nikola rado mirovao, dok je vidio Turčina širiti se po domovini. No jer se ipak dogodi, da je uslied krivih glasovah, da se tobož bliži nova turska vojska, velika stran naših četah po kraljeviću Ferdinandu bila razpuštena, razjadi to Nikolu na toliko, da se je i banske časti odrekao. Kralj medjutim Ferdinand podieli mu čast meštra tavernikah, s kojom službom bijaše skopčana vlast pravdu krojiti slobodnim gradovom.

Neposredno zatim počine Turci silu kvara u Hrvatskoj. Osvoje Kostajnicu i sva sela medju Savom i Kupom. Ovom prilikom zametne se medju Nikolom i Ali-pašom bosanskim kavga radi izmjene zarobljenikah, tako da je Ture Zrinovića na mejdan izazvalo. Nikola si odabere ravno polje medju Koprivnicom i Gjurgjevcom, ter povedši sobom svoje prijatelje i 10.000 sokolovah počeka deliju; ali Tureta nebijaše.

Nakon smrti Marka Stančića bude medjutim naš junak na svoju prošnju imenovan zapovjednikom tvrdje Sigeta, možda ni nesluteći, kakôva ga smrt, kolika-li slava ovdje čeka.

Iz Sigeta više neizadje Nikola do jedini put god. 1566., kad kod Šikloša pod Mehmed-pašom bosanskim opet hametom potuče divlje Turke. Sam Mehmed-paša osta tudier mrtav, a sin mu uhvaćen. Poslie ove sjajne pobjede vrati se Zrinjski opet u Siget.

Ovaj sramotni poraz silno razjari cara Sulejmana, i on se zakune, da će ga osvetiti. I domala eno ga pod sigetskimi zidinami sa 200.000 ljute Turadije. U Sigetu medjutim stoji nepomični junak Nikola sa 3000 svoje vojske. To je dakako ništa prama broju neprijatelja. Istina, da mu je kralj Maksimilijan, koji s velikom vojskom kod Gjura stojaše, bio opremio pomoć, ali ta kasno dodje, budući Turci već opasali Siget, a iz vana se ovoj vojski nehtjede tući.

Dne 7. Kolovoza 1566. započe grozan boj; pucaju Turci, al jim i Nikola odgovara. Kod osvajanja novoga i staroga grada izgubiše Turci silu ljudih. Naši junaci udarahu iznutra, a pokušaše i van izletjeti na neprijatelja. Hrabrost njihova bijaše neopisiva, gubitak neprijatelju zadat golem. Po višeput bijahu uzbijeni Turci, i sam car Sulejman, što od jeda, što od groze poginu u taboru, što se je ipak i pred samimi Turci krilo. Počevši već i sami sdvajati ob uspjehu, pokušaju Turci na dva maha liepim predobiti Nikolu, obećavajuć mu velike dare, pače i samu Hrvatsku. Ali Nikola odporučuje, dok je na njem žive glave, da za predaju znati neće.

Poslie nesretne bitke na 5. Rujna povuku se naši još u zadnje zaklonište — unutrnju tvrdju, srušivši i požgavši sve pred sobom. Al i ovdje im bude tim tjesnije, što je i vode ponestalo, a Nikolina obrana smali se na 600 momakah.

Osvanu 8. Rujna, uprav blagdan Male Gospojine — dan odlučan i koban. Nikola videći, da mu više obstanka neima, dade si po svom dvoraninu iznieti najsvetčanije odielo. U menten si dade ušiti 100 zlatnih dukatah za onoga, koji mu se prvi dovije glave. Obukav se gizdavo, uzev u desnicu vjernu sablju drugaricu i ključeve gradske, osokoliv vjerne svoje sokolove, sazvav do tri puta sladko ime Isusovo zapovjedi Nikola, da se gradska vrata širom otvore, i pod njimi stojeći top da se na Turke izpali. Silna cika, silna sječa... Valjaju se Turci, al i naši u krvi. Tane probuši junačka prsa Nikolina, al on ipak mačem maše i sokole bodri. Medjutim doletiv drugo pa i treće zrno pogodi ga u glavu izmedju uha i desnoga oka. Sruši se silni junak i veliku dušu izpusti. Prije tri sto godin' bilo, a danas se spominjalo. —

Na uspomenu te tristogodišnjice mi se danas u molitvu sastadosmo, na tu uspomenu razvismo danas toliki sjaj, i da bude naša svetkovina podpunija, počastiše nas takodjer iz daljih stranah svojim posjetom čestita lica. Na uspomenu tih velikih djelah naredi i slavno ovogradsko poglavarstvo i zastupničtvo, da se ovdješnji trg odsele „Zrinjski trg“ prozove; utemelji takodjer vjekovitu zakladu od 100 for., da od nje svakogodišnja dobit na blagdan Male Gospojine zapadne jednomu ovdješnjemu sinu, koji će se u ratu za kralja i domovinu najvećma zaslužnim ukazati. Ova dobit će se jur ljetos udieliti jednomu ovdješnjemu vojaku, koji je u viek znamenitoj pomorskoj bitci kod Visa, gdje se i opet ukaza snaga i vjernost hrvatskih mišicah, ranah dopao.

Digitized by Google

Rekoh, da Nikola umre. Istina, on umre; ali njegova djela govore nam još i danas. Što nam govore? Oj Hrvati, stare majke sini, da ljubite liepu vjeru Isusovu, za koju vam otci mriet znadoše; da čuvate staru vjernost Bogu, kralju, domovini; da mrzite na mržnju i zavist, koja sruši velikane bane i države bujne; da ljubite uzajamnost, slogu i radinost, značaj jaki i poštenje drago; da strpljivo podnosite ma i težke odluke sudbine. Nevalja vam politika svršenih činah kao razbojnička i na pravu jačega osnovana, veće ona istine i pravde; nevalja vam niti sloboda svaka, nego ona, za koju se kaže: „Gdje je duh Gospodnji, ondje je sloboda.“ (II. Cor. 3, 17.) Nevalja vam ni prosvjeta svaka, rieč bo je istinita: „U tebe je Bože vrelo života, i u tvojem svjetlu vidimo svjetlo.“ (Ps. 35, 10.)

Tako nam, cienjeni u Gospodinu, sbori duh Nikolin, a ja, kako počeh, tako i dočimam s Mojsijom: „Pripoviedajte to djeci vašoj, da razmišljaju, kad budeš sjedio u tvojoj kući, šetao se putem, legao i ustajao; ureži to na stupove i na vrata od kuće tvoje.“ (Deuter. 11, 19—20.)

Sv. Uršula i njezina družba ili jedanaest tisućah djevicah.

(Slavi se u crkvi na 21. Listopada.)

Kako je s povjestnicom i s mukom jedanaest tisućah djevicah? Ovo se je pitanje nametnulo mnogoj glavi, a s njim morda i sumnja, da-li to prije nije bajka, nego poviestna istina. Doduše u mučeničkoj poviesti prvih trijuh viekovah kršćanskih čita se, kako je sasječena čitava legija krštenih vojakah; čujemo pripoviedati, da je poubijano kršćanah na tisuće; ali na broju 11,000 mučenikah, pa djevicah, tomu još nigdje nenalazimo traga. Nije dakle manjkalo ljudih, koji su to kušali razjasniti, da mučenička pripoviest o toliku ogromnu broju bude štogod vjerojatnija. Najtrezniji jošte od svih takovih tumačah jest, da je nevaljano čitanje staroga latinskoga koledara ili najstarijega spomenika krivo, te po njem da se je pomiešao broj. Kraticu naime *Undecim M. V.* ili *XI. M. V.* da je kakov neznalica prepisač čitao ovako: „Undecim Millia Virginum“ t. j. 11,000 djevicah, dočim neima značiti ništa druga i ništa više, nego: *Undecim Martyres Virgines* t. j. jedanaest mučenicah djevicah. Ali kad je tomu tako, odakle bi onolike lubanje, koje su u crkvi sv. Uršule u Kolonji u zlatne okvire složene te ili na vidik stavljene ili se čuvaju u riznici? — Ovakova kritika sudi sama sebe.

Poviest o jedanaest tisućah djevicah jest svakako veoma zanimiva; opisati ćemo ju dakle po viernih i istinitih izvorih.

Naprvo već budi rečeno, da djevice, kojih je kašnje brojem naraslo do jedanaest tisućah, dodjoše iz Britanije, da njihova poviest pada upravo u sredinu petoga kršćanskoga stoljeća. — Britanija, naime onaj dio Englezke, što bijaše pod rimskim gospodstvom, bijaše jur za rana pokrštena. Kršćansku pako Britaniju uznemirivali su tada do zla neprijatelji. Pikti i Škoti sa sjevera čestimi i sve daljimi provalami na jug nagonili su Brite u strah i težku tisku. „Barbari rivaju nas u more“ — tako se potužiše oni rimskomu patriciju Aëtiju, — more pako odbacuje nas opet natrag medju barbare. Tako se kolebamo medju dvie smrti: ili će nas podaviti ili ćemo se utopiti.“ God. 449. dodjoše poganski Anglosasi pod Hengistom i Horzom te i oni počeše ubijati i progoniti ljudstvo. Druge nebijaše, nego većina Britah ostavivši svoju otačbinu morade na bližnjem kopnu na jugu tražiti novu si domovinu. Ovakovim izseljenikom pripadaše dakle i Uršula sa svojom družbom, koje za onda nebijaše jošte jedanaest tisućah, a niti same djevice. Bolje pako zemlje nemogoše naći, nego što su blagoslovljene obale Rena, koje tada bijahu pod rimskim gospodstvom, a u liepu miru. Putovahu dakle djevice za vodjom si Uršulom ili po Renu samu, ili kraj njega u Kolonju, tješeći se krasnom nadom, da će medju Rimljani naći sjeguran zaklon. Nu iznevjerila jih nada do skora.

U isto vrieme, kad se Uršula s družbom izseli iz Britanije, valjaše se s iztoka na zapad Europe do zla divlji narod grozovita obličja, a strašno surov i okrutan. Bijahu to Huni. Što je opisah o tom narodu, u svakom prikazuje nam se skrajna rugoba i divljačtvo: pustošina, pepeo i ruševina pa mrtva tjelesa na gomile, to bijaše trag strašnim čoporom. „Kuda moj konj udari kopitom, tuda neće rasti trava,“ rekao bi Atila, njihov vojvoda. — Bezsramnost njihova prodje već tada u poslovicu. „Toliko znadu za poštenje i pristojnost, koliko i marva,“ pripovieda njeki vidok. Atilu njihova vodju pravo prozvaše povjestničari „bičem božjim.“ Diže se s vojskom s dolnjega Dunava, prodje kroz današnju Austriju i Bavarsku, predje Ren, popali i sruši mnogo gradovah, a nesustade, dokle mu se nepodloži sve do mora. Sve je pogibalo od užasa pred Huni; tko nemože pobjeći, morade poginuti ili s vojskom njihovom poći.

Uršula i sva izselivša se četa, pokle je umakla jednomu neprijatelju, dodje u najveću pogibelj da padne u šake goremu, a tim većma, jer se jošte nebješe nastanila u Kolonji. Što učiniše? Skloniše se hodočastiti u Rim, da na grobu' poglavicah apoštolskih Petra i Pavla nadju pomoći i utjehe. Sva je prilika, da se je njim pridružilo na taj put mnogo Kolonjankah, a valja da je bilo s njimi i mužkaracah, ali veći dio toga družtva bijahu britanske djevojke sa svojom voditeljicom Uršulom. Kako su putovale i obavile taj put, nezna se ništa. Da jih je Uršula kao provodilja znala tješiti, bodriti i paziti, to si možemo misliti.

Iz Rima vratiše se natrag u Kolonju. Tude se nadjoše u velikoj neprilici, neznajući, kamo da se okrenu-

Jedne hoće da ostanu u Kolonji, viernu Rimljanom gradu na dolnjem Renu; druge opet da se nasele u okolici, zemlji Iberacah; treće neznadu kamo.

U to se poput plaza dovalja u Francezku Atilina vojska, rušeći pred sobom gradove i ostavljajući za sobom palež i mrtve trupine. Kolik užas zavlada ljudstvom, osobito ženskim, svjedoči nam opis navale Atiline na Pariz. Ovaj grad po svojem naravnom položaju i bedemih s kulami bio bi se već laglje mogao obraniti. Ali nije se tude mislilo na obranu, već jedino na bieg. Zato pokupiše sve blago, natovariše sva kola, kuće opustiše: već se spremi, da će se vas grad izseliti. Življaše pako tada u jednom parižkom samostanu s mnogih čudesah glasovita djevica, naime sv. Genoveva. Ona bez prestanka opominjaše ljudstvo na pokoru. Gospodje i djevojke, koje od straha bludjahu kano bez glave, navaljivahu k njoj, a na njezinu rieč bacahu se pred žrtvenike samostanske crkve moleći Boga za milost i pomoć. Genovevinom molitvom odbiše se ipak Huni od grada; s toga je i pravo, da ovi grad štuje sv. Genovevu kao svoju zaštitnicu. Atila okrene u južnu Francezku, da porazi zapadne Gote, te je već bio prodro Francezkoj do srca; ali tu naidje na odpor. Rimski vojvoda Aëtij u savezu sa zapadno-gotskim kraljem Theodorikom pobiše Hune u strahovitu boju na poljanah katalonskih blizu Chalonsa na Marni, a tim bojem bje odlučena sudbina Europi, europejskoj prosvjeti i kršćanskomu vjerozakonu. Bijaše to strahovita krvarija, gdje do 160.000, ili kako drugi pišu 300.000 neprijateljah ostade na bojnom polju. Tako se je žestoko tuklo, da se je o tom boju stoljeća kašnje pričalo, kako su dusi poginulih jošte tri noći kašnje nastavili boj u zraku. Pobjedu platiše i Rimljani s Goti drago. To se dogodi godine 451.

(Ostatak sliedeći put.)

Dopis.

Iz Bistre. Nemogu srcu odoljeti, da i drugim nesaobćim veselje, što sam ga bio dielnikom prošaste nedjelje ja i domaći župljani. Svi znadu za to, da smo prošaste nedjelje slavili dan „čisla bl. dj. Marije.“ Ali mi smo ga svetkovali na osobit način kod g. Cariona, vlastnika Gornje Bistre. Dobro je poznato, da su Francezi osobiti štovatelji bl. dj. Marije, i da su si ju izabrali pod kraljem Ljudevitom XIII. god. 1638. za svoju zaštitnicu. Gospodin Carion je rodom iz Francezke, te ne samo sin katoličke zemlje, već i u pravom smislu katolik i veliki štovatelj bl. djev. Marije. Kao takav zamoli domaćega g. župnika, da na taj dan kod njega u gradu sv. misu služi; što mu drage volje obeća g. župnik.

Rano u jutro već prije zore gruvali su mužari, a zvonovi opet u gradu zvonili, te naviešćali svečanost. Crkva, koja je i sama po sebi vrlo liepa, bijaše još nakićena cviećem, svilenimi vrpcami, vienci i zelenimi granami. U ½11 pristupi domaći g. župnik Cerovski u liepo ruho zaogrnut k žrtveniku, da doprinese Bogu neokaljanoga jaganjca, te proslavi što većma dan bl. dj. Marije. Crkva bijaše dubkom puna, a i mnogo ljudih, neimajuć dosta prostora u nutri, stajaše sve naokolo vani.

Poslie službe Božje sakupili su se pozvani gostovi i sva domaća družina i dosta župljanah u dvoranu, gdje su svi skupa objedovali. Dvorana, koja je vrlo ukusno u rimskom slogu sagradjena, te ju krasi divna slikarija i troja vrata, o kojih vele vještaci, da stoje tri hiljade forintih, bijaše takodjer liepo izkićena. Vrata, na koja se ulazi, bijahu lišćem i zelenimi kitami obavita, a po prozorih mali kao lustri načinjeni iz kukuruznih klipovah. Izmedju svakoga prozora stajahu stupovi od pšenične slame, obaviti zelenimi vienci. Iz toga svakoga stupa, višjega od hvata, virio je štap, oko kojega bijaše namješćeno po deset sviećah. Na gornjoj strani dvorane bijaše višje mjesto priredjeno za gospodu, oko dvadeset na broju, a umah dolje niže sa svake strane bijahu namješćeni stolovi za domaću služinčad i dosta župljanah. Svih skupa bilo nas je preko 100. Sve je bilo živo i veselo, te se radovalo i hvalilo Boga. Pod objedom uhvati domaći gosp. župnik čašu, da napije kuće domaćini; na čem mu se zahvali gosp. Carion, te svojim poduljim govorom medju inimi dokazivaše potrebu još jedne škole, koju je on nakan, u koliko se moglo iz njegova govora razabrati, u svom gradu ustrojiti, te nas uvjeravaše, da će nastojati oko boljka škole, i to tako, da će se ga unuci i praunuci ove župe radostno sjećati. Nadalje govoraše i bodrijaše svu svoju služinčad na točno vršenje crkvenih zakonah, koji su, kako je rekao, najsvetiji, i kojim se on sam uviek radostno pokorava. Govor mu bje propraćen radostnim „živio!“

Poslie objeda i večernice odosmo svi skupa na tratinu, koja je za gradom. Tu se sakupilo podosta župljanske djece, kojoj su se na zabavu zavezale oči, a u ruke dale škare, te su imala ovako ići do stanovita mjesta, gdje su svakaki darovi visjeli na vrpci. Koje je diete zavezanima očima pogodilo na vrpcu, odrezalo si je i dobilo na njoj viseći dar. Na večer opet poslie večere spuštali su se prskavci i predstavljale druge vatrotvorne igre.

Ova svečanost, koju je g. Carion priredio najprije sv. Bogorodici na čast, a zatim svojoj supruzi, prijateljem, činovnikom, služinčadi i župljanom na veselje, stajala ga je dosta novacah i truda. Medjutim on neštedi, kada treba kakovu žrtvu doprinieti za poljepšanje koje svetkovine, a osobito svetkovine bl. Djevice, koja kao što ju on iskreno štuje, tako želimo, da mu u svih njegovih vrlih podhvatih i težkoćah u dragoga svoga sinka izprosi milost i podporu.

Digitized by Google

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik nadbiskup zagrebački podielio je župu svoga patronata u Biškupcu kod Varaždina g. Eduardu Ronešu, dosadanjemu altaristi kod sv. Florijana, njemačkomu propovjedniku, kateketi i ravnatelju djevojačkih glavnih učionah u samostanu duvnah Uršulinkah u Varaždinu.

— Za izpražnjeno mjesto katekete na djevojačkih glavnih učionah u samostanu uršulinskom i njemačkoga propovjednika u Varaždinu, s kojim je obično skopčana služba altariste kod sv. Florijana, razpisao je preč. duhovni stol natječaj na 6. Veljače 1867.

— U prvostolnoj crkvi zagrebačkoj podielio danas u jutro presvietli gosp. posvećeni biskup Ivan Kralj sv. redove, i to misničtva djakonu g. Milanu Foglu, a djakonata poddjakonom gg. Maksi Kolariću i Emilijanu Kučenjaku.

— Presvietli gosp. vladika križevački imenovao je velečast. g. Tomu Vidovića, ravnatelja grčko-katoličkoga sjemeništa u Zagrebu i župnika sošičkoga, prisjednikom duh. stola.

Iz Ugarske. Iz Ostrogona dolaze sve crniji glasi o bolesti uzoritoga stožernika i prabiskupa. Visokomu bolestniku, komu je uslied padše kaplje lieva strana tiela kljenuta, nestaje sve više snage, a tim izčezava i s početka gojena nada, da će bolesti odoljeti moći.

Iz Praga. U crkvi sv. Ignaca dogodilo se baš ružnih nepodobštinah. Pod popodnevnom propoviedju jednoga Isusovca dne 24. Rujna razlio je njetko kod dva žrtvenika tako smradnu tekućinu, da se je mnogim smučilo te su morali van izaći. Dok je čitana nadbiskupska pastirska poslanica, lupahu njekoji ljudi, osobito mladići, tako jako štapom u pod, da je težko bilo čuti svećenika. Noćju oko 10. ure sleti se hrpa dječakah pred isusovački stan namjeravajući polupati prozore; ali gradjanska i obćinska straža razagna je za dobe jošte. — Isusovci i židovi — tako piše njetko „Vaterlandu" — reći bi da imadu ovdje jednaku popularnost. Židove prostačina tuče, a Isusovce rado bi u crkvi izzviždati, prozore jim polupati, a iz njihove propoviedi, makar i s oskvrnom crkve, ružnim sredstvom izagnati slušaoce. Ali si duo patiuntur idem, non est idem. Za Isusovce nevalja „jednako pravo za sve." Tako barem vidjeti je da sude novine, koje nesmažu zadosta riečih, da izraze ljutinu i jad sbog ružnih smutnjah sa židovi, ali smutnju sa Isusovci, prem nije ništa manje sramotna, kano zadovoljnim licem javljaju naprosto bez i najmanje rieči žaobe i ukora. — Dne 28. Rujna, kako javiše „N. L.," podje odbor pražkih gradjanah k isusovačkomu provincijalu, te obzirom na dnevice rastuću zlovolju u puku s nazočnosti častnih otacah u Pragu izjaviše želju, neka bi on i vas njegov red ne samo iz Praga već iz sve zemlje Češke odišli čim skorije. Provincijal odgovori na to, kako je i pravo, da su od kardinala-nadbiskupa pozvani u zemlju, te da njegova uzoritost jedino imade potaknuti je, neka iz grada idu.

Iz Švajcarske. Grof Todor Scherer otvorio je onomadne 9. glavnu skupštinu švajcarskoga Piova družtva u Cugu sliedećim govorom: Ljetošnji rat niti je vjerozakonski niti narodni, pak ipak — zašto da tajimo — veli se, da su katolički narodi poraženi. — Pak sve da su i pobijeni katolički narodi, nije doista pobijena katolička crkva, već s Piom IX. ide zaufano i postojano u došast. Zašto tako? Razlozi su nam u katoličkoj sviesti. Kao kršćani znamo mi, da je rat sredstvo, kojim se desnica Božja na čase posluži na popravak zabludjelu ljudskomu rodu, kano što nepogodom čisti pokvaren zrak. Kada veliki i maleni ovoga svieta glas Božji neće da slušaju iz ustijuh njegovih svećenikah, to ga moraju slušati preko biča ratnoga. Kad se je pročistilo, pokaže se na nebištu dûga mira. Kao katolici znamo iz 18stoljetnoga izkustva, da je naša sv. crkva iz svih pogibeljih, tjeskobah, progonstvah i porazah izašla svaki put jača, te da je providnost iz nepovoljna na oko dogodjaja izvela za nju najveću, nenadanu korist i napredak. Ovo 18stoljetno izkustvo potvrditi će se i u naše vrieme s nova; pače već se je jednom stranom potvrdilo; jer nameće se pitanje: zar misionar i milosrdnica na bojištu nestekoše toliku pobjedu, koliku i puška iglenjarka? Barem čitasmo ovih danah u pismu njekoga katoličkoga misionara njemačkoga ove važne rieči: „Nesreća je razkidala pregradu, koja nas je lučila. Ranjeni vojnici protestanti imadu nas tako rado, kao i katolici. U miru bijasmo boj, a u ratu držimo — mir." Makar je za rata zacvililo mnogo srce i oko zasuzilo od straha i stiske, pa i sada jošte strepilo, katolički sviet polaže ufanje u gospodara vojske, kojno obeća svojoj crkvi, da „vrata paklena neće srušit Petrove stiene."

Iz Amerike. U Baltimoru sabrani pokrajinski crkveni sabor, u kom je bilo 7 nadbiskupah i 40 biskupah, poslao je sv. otcu pouzdanicu, sadržavajuću izjav vjernosti i odanosti, te zahvalnost za muževnu i postojanu obranu pravah sv. stolice.

(Knjižtvo.) Nakladom L. Hartmána u Zagrebu izašlo je u drugom pomnožanom i popravljenom izdanju „100 pěsamah za porabu školsku, cèrkvenu i domaću," što jih je sastavio *A. V. Truhelka.* — Ovoj pjesmarici, kojoj je, kako kaže sam pisac u predgovoru, svrha: ugodna zabava, oplemenjivanje srca i izkorenjivanje sumnjivih pjesamah za mladež neprikladnih, — ciena je 30 nč. a tvrdo uvezanoj 40 nč.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 43. U ČETVRTAK 25. LISTOPADA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

IV. Gazdarica ili kuharica.

Spomenuv tu osobu kao četvrti teret župnički, u istinu neznam, s kojega kraja da počnem, s tankoga ili debeloga, da ju što bolje nacrtam. Ja bi rekao, da je glede potreboćah kako kućevnih, tako i tjelesnih ta osoba koli prieka nužda, toli grdan teret; — jer živit se mora, a za uzdržanje tjelesnoga života treba nam ne samo hrane, nego i one osobe, koja će nam ju priugotoviti; nije nam bo svim moguće kuhača plaćati. Dalje, jer je košulja bliže od čakširah i reverende, treba nam, tko će nam ovu sašiti, oprati, — čistoća bo zdravlju je tiela potrebita — treba nam osobito u bolesti dvorbe itd. Pa jer je svemu tomu njekim načinom spretnija ženska glava, ergo: treba nam ženska u kući, koja će kako kućevnim tako i tjelesnim potrebam zadovoljiti.

Ali baš u izboru tih božjih stvorovah „kuharicah" leži velika mudrost župnička, u tom grmu leži grdna zečina — da ti — jer je s kuharicom obično i kućna gazdarica spojena u jednoj te istoj osobi — kuća i domaćnost cvate kao šarena lala, da ti je kuća čista kao flinta, a uredjena kao škatuljica od draguljah; a kraj svega toga, što je ponajvažnije glede potrebah tjelesnih, da ti po dvorištu pilići uz kvočku pipću, guščići buriću a guske gaču, purići piuću itd ; i osim svega toga, što je najvažnije glede tebe: *da svećeničko poštenje svoje* bez najmanje sjenke sačuvaš čisto pred pukom svojim i svojimi ukućani, a da se nenatepeš na kakovu raspikuću ili sebiradku, pijavicu ili napržicu, oholicu ili prostakinju, lienčinu ili pijanicu, nevjernicu ili bludnicu, gizdelinku ili gaduru, spletkušu ili torokušu, ili — ili — ili — na kakova, bio u ljepušatom ili u ružnom tielu — budi Bog s nami! — vraga. . .

Njeka braća kapelani tekom svoga kapelanovanja već običaju brinut se za takove u buduće jim potrebite stvorove, vrbuju na svakoj skoro kapelaniji, kao onaj brižni domaćina u svaki sat na trgu najimljući poslenike u vinograd, — po jednu takovu Maricu, Katicu, Anicu, Lizu, i što ti ja znam kako se zovu. Postavši pak post tot et tantas vicissitudines rerum, locorum et adjunctorum župnici, izmedju svih tih kojegdje vrbovanih, koja jim se najbolja svidila — običajno posliednja ostane junakinja na mejdanu — jednu prime si u kuću. Ali na žalost mnogi na brzo izkusi, što je ženska ćud. „*Varium et mutabile semper foemina*," reče Virgil. Marica pretvorila se u *Maraču*, Katica u *Katušu*, Anica u *Anetinu*, Liza u *Lizendu* itd. Prve nedjelje veli: gospodine „*Vaše*", druge nedjelje: „*naše*," a za godinu ili još prije: „*moje*." Evo brate kapelane, postavši župniče, kako ti vrbunka zlo izpala, da ni u kući svojoj gospodar nisi. . . Istinabog ženske se i pritajati i pretvarati znadu; ali to je još jedino dobročinstvo u tom, što to pretvaranje nemože dugo trajati, ili samo do onda traje, dok sebi predpostavljen cilj nepostignu. Poluče-li ga, ah! odmah i svoje rožčiće pokažu, koji godinu za godinom narastu sve veći. Onda pope, drži se dobro, ili što se veli: bježi samo s puta, ide baba ljuta. — Zato *blažen* svaki oni župnik, koji napram svoje kuharice ili gazdarice *znade svoje svećeničko dostojanstvo čisto uzdržati*; tim samo načinom moći će joj rožčiće pokucati, da se nešire u debljinu i duljinu, — inače je svakoga požaljenja vriedan. Jer reći ću: izmedju njih petdeset, ako je jedna, kao što se pristoji župničkomu domu: *skromna, smierna, bogoljubna, brižna, šutljiva, umiljna, poslena, duševno čista, mudro štedljiva,* riečju prava kršćanska kućanica, dosta je, i koji je župnik takovu stekao si, u tom obziru omne tulit punctum.

Digitized by Google

Nek mi nezamjere braća župnici, ako njekoliko u oči padajućih primjerah navedem. Tà zar da se istina nesmie očitovati? Ili da jih upitam sa sv. Pavlom: *inimicus factus sum vobis verum dicens?* . . Nut der s dopuštenjem exempli gratia: *Marica* (molim: kako ovo ime, tako i ostala imena niže spomenuta nek se neuzimaju tako, kan da su se te osobe, što jih crtam, sbilja tako zvale; to činim samo toga radi, damit das Ding einen Namen hat.) Dakle još jednoč: *Marica* krasan je ženski stvor, mlada, jedva napole kanoničke dobe, neima joj u tri varmedje ljepoti zamjerke niti para, notabene dok spava i dok múkom múči; no jer je ovo drugo u ženskih riedkost najredja, zato naša Marica čim se probudi, odmah i govoriti počme, a ovaj govor u potenciranom stupnju zove se: *vikom,* ili: Marica uviek se dere i dreči, da sav dom župnički ječi. Ja bivši tu kapelanom, čudio sam se župniku, kako tu dreku podnositi može, dočim ja vičan štivu i pisanju radi Marice neimadoh dugo mira. No za čudo poslie se i ja tako navikoh, baš kao poslie bivši u njekom gradu kapelanom na rogoborno vježbanje bandistah, bubnjarah i trubljašah a zveket arestantskih verigah. No Maričina vika nije samo prazna vika bila, nego baš psovka! Sad joj nije služavka, sad sluga, sad zvonar prav bio; grdila je, ružila, kao mužko psovala, a klafurala za malenkosti od zore do mraka, kao pri najmanjem povjetarcu ona klepetaljka ili čegrtaljka u vinogradu od sv. Klare dok neprodje berba. Župnik bi se tješio tim, da takovo oštro čeljade treba u župničkom domu radi nemarne služinčadi, koju je svakčas mienjala kao ciganin konje. — Ja bi si pako mislio: isti onaj nebeski Lucifer Bogom s neba stropoštan utjelovio se u liepoj Marici, — tolika bijaše u njoj napetost, hlepnja za gospodarenjem i jogunluk; odtud vika i buka svakdašnja u kući. Luciferu se nečudim; on s oholosti htjeo biti kao Bog, ali barem je najljepši angjeo bio i najprvi. Ali Marica izuzam ljepotu skočila je iz opanka, pak postala papučom, ili iz Marice postala *Marača*...

Dalje exempli causa: *Katica,* makar da je već vremešnija, tri četvrta kanoničke dobe, mora se zvati *Katinkom,* pak i *frajlom Katinkom,* ako hoćeš, da ti dobro bude, — dakle ta Katica u tom je od Marice različna, što premda rado divani, ali riedko viče, nego sve na tihani. Divanit će ti ma s kim, makar i posao ili ručak zakasnio, donle nek župnik puši ili zube čačka, dok ga sgotovi... No najradje divani s ljudmi i ženskami, štono k župniku kakovim poslom dolaze. Ona kao „premier-minister" mora sve najprva znati i župnika kao minister na ono čuveno pripraviti, kadkad svoju *preporuku* ili svoj *refus* uložiti.. . Najmiliji su joj pako oni, koji joj novine iz župe donose. Iz župe ti se vuče ciev, kao ona od gumine, u njeno desno uho, a odtud prolazi joj kroz usta i drugi kraj opet se pruža u župu, t. j. ona sve novine u župi znati mora, pak i druge novine iz župničkoga doma u selo šalje. Ma župnik i kapelan kao krtine pod zemljom rovali, Katica jim u trag ući mora. Nepodje-li joj za rukom došavše k župniku ili kapelanu, osobito ženske, izkušati, — Katica, znade i svoje ušice uz vrata priljubiti, napevši ih, da čuje, što se divani; znade i kroz ključanicu viriti, da vidi, stoji-li, sjedi-li pohodnik, gdje i kako? — Nepodje-li, joj ovo za rukom, što nije n. pr. župnik u prvoj sobi, Katica znade u treću kakvim god poslom doći, da joj se znalično srce smiri. Katica je čak tavanice nad župnikovim i kapelanovim krevetom provrtala, da i noćju vidi, kako g. župnik ili kapelan mirno spava. S ote vele brige Katica se sasvim osušila, tanana ti je kao žigica, pak ti zna i prsnuti kadkad kao pranik (fosfor), kad joj se neda spletkarske kombinacije za rep uhvatiti. — Onda i njoj u kući nitko prav nije. Ali služinčad već saznala za tu njenu slabost, pak kakovom god, makar izmišljenom, novinom srce joj razblažiti znade, i onda je opet mir. K tomu još Katica netrpi nikakove goste, kad k župniku dodju. Namrgoditi se znade, svak čas lice mienja od ljutinah: čas pocrveni, čas prebliedi, čas pomodri, čas pozeleni kao naš gušter zvani zelenbać, i onda samo sikće i buči po kući kao ponoćna furija. Toga radi i braća župnikov dom izbjegavaju. Evo tako iz Katice postala *Katuša*, *spletkuša* i *mrgoduša*. . .

Dalje exempli gratia: *Anica* ili noblije *Nančika* ćurćijska (krznarska) je kćerka, ima joj do 30 godinah, nije liepa, nije ružna, comme il plait, — jer pak od mladosti svoje nije smrada učinjenih i neučinjenih kožah podnositi mogla, toga radi mrzila je na sve ćurćije, — pak da i ona zapoviedju roditeljskom možebit nebude natjerana ćurćiju uzeti, ode u sviet, postà najpre služavkom ili sudoperkom kod župnika, a s vremenom graduirana bude za gazdaricu i kuharicu. Gledj ti sreće i vragoljstva! — Kraj svega, što se odrekla ćurćijstva, ipak je nješto baštinila od toga zanata. Naime otac joj i majka raztjerivali si smrad od kožah rakijicom i vincem, pak tako i naša Nančika u mirisavoj kući župnikovoj nemogla se nikako toga adeta ostaviti. Ergo Nančika je znala čvrsto piti. Iz prvice g. župnik kroz prste gledao toj čovječjoj slabosti, jer je inače Nančika vrlo dobra kućanica bila; no poslie ju je karao, ali vrlo umiljno poleg pastirske razboritosti, a na posliedku borami i podrum zatvarao. Ali Nančika onda još gorje: svaki dan po podne pijana! Kako

Digitized by Google

to? Imala je već svoje ljude u župi, koji su joj kradom piće donosili, a ona njim u zamjenu davala sir, maslo, meso itd. Kad se pako župnik počeo ozbiljski ljutiti, onda Nančika već pijana do podne kao tùba. Sad g. župniče pripaši opreg, pak budi kuhta, kuhaj si ručak sam, dok Nančika prospava, i vinski i rakijski joj duh izhlapi. A što je najgore, kad bi župnik goste k sebi pozvao i Nančiku liepo molio, da nepije ništa onaj dan, dok goste neodpravi, onda Nančika kao uzprkos opet pijana, pak ručak sbrlja, da ga je stid. Jednoč biskup na vizitu došao, a Nančika najljepše se opravila, udarila na se zlatno prstenje, pak i lanac oko vrata; vrpaj oko ognjišta sad ovo, sad ono, a sve naopako, dok se pod istim nesrušila, — a g. župnik da si ono malo kose izčupa od jada. Tako Nančika ili Anica postala *drevna pijanica*...

Dalje distractionis gratia: *Liza* ili *Lizetta* veli se, da je de nobili stemmate nata, dakle Fräulein *von*. Za živih roditeljah živila je po plemenitaški, — iza ovih pako smrti, jer nedobi plemića za muža, a za neplemenita nehtjede poći, — što ju takovi valjda neizkaše, jer se danas novac a ne žena traži, — u svojoj kanoničkoj dobi cienila je za najveću sreću i plemenštinu postati župničkom gazdaricom, (e pa liepo! i župnici su po starom pravu plemići ...) te ključeve svih ormarah i vratah itd. o svom pásu nositi. E! pa bene! dostigla je vrhunac te sreće. . *„Audivere, Lizo, Dii tua vota, Dii audivere, Lizo!“* Ali Liza je i dobra kućanica; ta *marljiva* je kao *Marta*, kad joj pomoći od *Marije* neima, — ta *štedljiva je*, da ni mrvici za sirotana *Lazara* s trpeze pasti neda. Pak zato i župnički dom obiluje joj u svem, a kad časti, baš varmedjski i plemenitaški časti. Samo što uz to česte konte župniku dosadjuju — i samo što g. kapelan kadkad i zaudarajućimi fileci za večeru zadovoljan biti mora. E, Bože moj! nije svaki dan Božić. — K tomu Liza, ako je štedljiva, i milosrdna je i darežljiva je, te zna ona, za koga štedi. Ima svoga poštenoga plemenitaškoga roda, — a tko je preči od roda?!.. Tomu kadšto tuknuti treba... Od velike štednje Liza nigda ni nevečera, već oko 5 satih po podne mora joj biti čestita kava s mastnim skorupom, (a tko bi joj zamjerio, kad imade svojih pet kravah —). No Liza je i družtveno čeljade. Nije joj sladko samoj uživati; a koga će prije pozvati, nego svoj rod? Nu čemu bi ga zvala? kad se on i sam, nepozvan, u pet satih po podne u župničkom domu nadje. . . A što je hvale vriedno, Liza neobći sa župljani onako, kako Katica, izpitivajući novine. Što je njoj stalo do vanjskoga svieta, kad *sav svoj sviet* u župničkom domu ima? . . Zato uviek našušurena i razbarušena kao kvočka kod kuće sjedi — osim večeri; onda malo kao sovuraga izleti, da se prošeta, osobito ako g. župnik kod kuće nije. A i što bi danju kojekuda za novinami batrgala, kad joj rod sve u kuću donese? . . Jednu samo mánu ima gospodična Liza: nije trpila žensko družtvo u kući; jedno, što to nije pristalo župnomu domu, a drugo, Liza je jako ljubomorna. — Neznam, zašto? Radi g. župnika? On je već mator zec, a nije baš ni liep, kao ni ona. Dakle možda radi g. kapelana? Neznam; to mi je zagonetka. Sve ovo u jedno skupiv ipak je gospodična Liza dobro čeljade; šteta samo, što je Liza već prepatila mnogih krizah. . . *„Audivere*, Lizo, *Dii mea vota, Dii audivere*, Lizo, — *fis anus, et tamen vis formosa videri,“* — te tako iz Lize postala *Lizenda*. . .

Na posliedku joci causa: Gospoja *Mina* ili *Hermina* blažene uspomene predožujskoga doba bila je, čini mi se, notaruševica. (Notaruši u ono doba življahu kao mali bogovi.) Godine 1848. umre joj muž. Naučna dobru jelu i pilu poče oskudievati, (muž bo propuca sve, neostaviv joj druge sermije do jedinice kćerke) a nedobiv u ono burno doba novoga prosca, neznam, kako postade gazdaricom kod župnika. I premako je kao notaruška dobro živila, ipak se na njoj to vidjelo nije, — al za čudo došav u župni dom za dvie godine odeblja tako, kao da se mali savski paroplov „Hermina“ pretvorio u grdni dunavski „Pontus“ ili „Europu.“ Dok je tanja bila, radila je nješto po kući, ali kad tako grdno odeblja, postade strictissimo sensu gospodaricom, te samo valjajuć se kao sniežna lavina i jedva dišuć i kao sipljiva odhukivajuć služinčadi zapoviedi je izdavala. I g. župnik podpadao je kadšto pod njenu komandu. A tko bi se takovu oklopnjaku suprotivio? . . Jedini g. kapelan; — pak zato, i što ju nije htjeo kao ostala služinčad „milostivom gospojom“ titulirati, pri trpezi, gdje je ona obično presidirala objedujuć, udvorivat joj, i što joj nije htjeo sa „küss' die Hände Gnädige“ zahvaljivat se, na brzo odtud odpiri. . . Milostiva Hermina nije bila kao Liza ljubomorna, dapače uživala je u što većem makar i smiešanom družtvu; dom župnikov toga radi na brzo postade birtijom. Svakojaki *tituli* i gosti *bibuli* bješe tu skoro svakoga tjedna. Kažu, da je Maria Terezija carica liepa bila, premako debela. Gosti dakle mil. Herminu takò titulirahu, ulagivajuć joj se; a ona bi uživala, misleć, da je sbilja carica, dočim bi gospodična kćerka kao druga *Herodija* samo ih dvoreći naokolo skakutala. Mil. Hermina bila je finoga tona gospoja, mnogo je vizite cienila, zato ih je i vraćala što točnije, razumije se po sebi, vozeć se, — a tada bi i g. župnik kadkada njoj za volju *uz nju* u Zeiselwagen sjesti

Digitized by Google

i u susjedstvo se izvesti morao. Puče na brzo glas o galanteriji i lukulskoj gostoljubivosti g. župnika, ali — ali nepotraje dugo; — župnik sklopi oči, a župnikova ostavština minus nihilo — krida!... Nješto bi se ipak, kraj znatnih župnih dohodakah, bilo naći moglo; ali milostiva Hermina netom prije smrti župnikove sa svojom gospodičnom kćerkom sve odvukla. . .

Draga braćo župnici! hoću-li još koju od tih stvorovah da nacrtam? Onakovu n. p., koja *erecta de stercore paupertatis et vilitatis* u župničkom domu podigne nos u vis; mjesto da se kao puž u kućicu svoju uvuče, da ju niti vidiš, niti čuješ, ukazuje ti se *„polita facie purpurisso et cerussa ora depicta, ornans crinem et alienis capillis turritum verticem struens“* (sv. Jerolim); a kad izlazi medju sviet, na šeširu joj vál, o vratu i na prstih i rukuh joj zlato, na njoj šušteća težka svila pokrila krinoletinu od dvanaestaka širju, a izpružila jezičinu sve o svom gospodinu pripoviedajuć, da tako svemu svietu kaže, tko je? Meni ni pijana Nančika pod ognjištem nije gnjusnija od takove bila. . . Ili takovu, koja, premako prostakinja, i u župnom domu takovom ostane, dapače u prostačtvu podivlja, pobjesni, da, što vidiš na njoj, što čuješ od nje, prostačina je, u kojoj se bani i koči kao kučka u čunu; kapelana, ako joj po ćudi nije, prezire, u čem može, sekira, gdje god može ogovara. — Ili onakovu, kojoj *„nulla nisi ventris cura, et quae ventri sunt proxima“* (sv. Jerolim), koja slizav se ili s crkvenjakom, ili sa zvonarom, ili s kim mu drago u župnom mjestu, ovamo štedi, cigani, gjimbrijaši, tobože da g. župniku štednjom svojom ugodi, dočim služinčad gladuje, *„et dum luxuriata fuerit in Christo*, tobože *nubere vult“* (sv. Jerolim), a onamo dom župnički tajom podkradja, te milostnike svoje hrani, ugaja i napaja itd. itd.

Nek je dosta od takovih gazdaricah, koje su samo na nemir duševni, na prikor župnikom, na poraz pako domu njihovomu. — Neću da izpitujem, što takove u kući župničkoj zadržava? — već mi je tražiti i pitati: da-li imade toj tučećoj poganštini lieka? Oj! draga braćo župnici *„istud genus daemoniorum nec oratione, nec jejunio*, — nego poput sv. Tome Aquin. *titione*, ja bi po našski rekao gorućim žaračem — *nonnisi expellitur.“* — „Pak što ću onda? Zar da mi kuća još gorje propada? Kad ću i gdje ću drugu naći?“ — reći će tko god. — Neboj se brate dragoviću! neće propasti, bar toga zelja dosta u svietu imade, — a sve da i propada kuća, bolje je, nego da propada poštenje. — „Ali ona će me odtjerana još gorje sramotiti.“ — Neboj se brate; ako ti nije bilo veće sramote, dok ti u kući bijaše, veće lje biti neće, kad izvan nje bude. A drugo, ona će više sramotiti sebe; pošteni bo neće joj vjerovati, a nepoštenim nitko usta i uši nezačepi. Ja znam za njekoga župnika, koji je za $1\frac{1}{2}$ godine 14 kuharicah promienio, pak nije zato propao. Istinabog on je čudne ćandrljive ćudi, a to sve s toga, što ima fixu ideju, da je barunskoga ili grofovskoga roda, e pak bene, na čast mu s bielim lukom! — al od kuharicah u kući svojoj gospodarit si nije dao. U tom je hvale vriedan. — Znam takodjer za tri župnika, koji su svoje rodjene sestre propter certum quoniam gospodarenja protjerali od sebe. Ni ja u tom iznimke nepravim; i rod naš u dobru izobjestit se znade, pak hoće nad popom da popuje. . .

Finalis pako svega toga conclusio jest ta: Tjeraj iz kuće svoje gazdaricu ili kuharicu, koja je tebi na prikor i nemir duše, a župljanom na sablazan; odtjeranu pak jednoč nikad više u kuću natrag neprimaj, pa makar koliko poboljšana tebi se ukazivala; jer znaj, da talis expulsus spiritus nequam *„ambulat per loca inaquosa, quaerens requiem, et non inveniens dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et rediens invenit eam scopis mundatam et ornatam. Tunc abit et adducit secum septem spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi, et fiunt posteriora hominis illius pejora prioribus.“* (Luc. 11, 24—26.) Pamti si i one istinite rieči *Palingenija:* — *„quoniam nil est mendacius ipsa foemina: et insuetis quo te magis improba palpat blanditiis, hoc esse magis tibi scito cavendum.“* Dodat ću još i ono *Horacijevo*, applicirajuć na takove stvorove: *„Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.“* . . .

(Nastavit će se.)

Sv. Uršula i njezina družba ili jedanaest tisućah djevicah.

(Ostatak.)

Huni bješe razbijeni; ali sila njihova jošte ni s daleka neskršena. Atila uzmače prama sjeveru u Belgiju, te njekoliko mjesecih poslie poraza mjeseca Listopada stiže u Kolonju.

Kolonja imaše očekivati istu sudbinu, koja snadje i druge gradove, kano: Trevir, Mec, Orleans i Arras, naime da će dušmani grad okupati u krvi, a zatim ga oplieniti i srušiti. U isto vrieme baš, kadno se Huni spremahu da zaokupe grad, izkrcaše se i povratiše iz Rima djevice, kojim već prvi put omiliše gradjani kolonjski. Tom priikom pade sva četa divljakom u šake. Ali nepade sama ona žrtvom bjesnilu divljačkomu. Huni izvukoše sve gospodje i djevojke iz grada Kolonje, kojih se god mogoše dočepati, k sebi u tabor, da jim služe kao robinje i za blud. Njim bijaše samim odabrati:

Digitized by Google

smrt ili griešnu sramotu. Sve, s Uršulom na čelu, voliše smrt, braneći se odlučno ružnoj nakani Hunah. Na to se oboriše divljaci s urlikom medju nje kano vuci medju ovce, te sasjekoše nečovječnom okrutnošću sve množtvo.

Jošte dan današnji kaže se na kostih djevicah iz družbe Uršuline tragovah nasilne i okrutne smrti. Mnogo ima lubanjah razkoljenih oštrim oružjem, ili se vidi jošte krvavih povredah na glavah i na vlasih sačuvanih. Na mnogom trupu vidi se bez dvojbe, da je silom razsječen, u mnogom su jošte zabodene striele. Sakatih i odsječenih udah, rukah, nogah, členkah, lalokah itd. čuva se u zlatnoj komori Uršuline crkve u Kolonji jošte mnogo.

Nu zar da sve ove sv. mučenice bijahu same djevice? ili zar nebje medju njimi udatih ženah i mužkaracah? Neima dvojbe bijaše medju njimi ženah, mladićah i muževah, — pregledom lubanjah u zlatnoj komori kolonjskoj potvrdilo se je to kao gotova istina; nu najveći dio ove mučeničke čete bijahu djevice, te po njih je ozvana sva družba.

Nu broj „jedanaest tisućah“ zar da nebude pretjeran? zar da se neodbije u bajke ili pobožne priče te zabaci? Nu krvarija, kakova bje u Kolonji, nije jedincata u povjestnici. Cesar Maksimijan dade prama koncu četvrtoga vieka smaknuti čitavu legiju kršćanah vojakah, a legija bijaše jaka 6666 momakah. Kadno se početkom 13. stoljeća Mongoli, narod po plemenu bliz Hunom, pod kraljem Čingiskanom pomakoše iz svojega zavičaja na plien, predobiše Peking, te od silna pučanstva učiniše grozovitu sječu. Putem prama zapadu predobiše poslie krvava boja turski grad Bokharu, gdje se izkazaše kano i u Pekingu. U gradu Somarkandu, koj se sam predade, poubiše oni 60,000 ljudstva, a u druga tri grada sve pučanstvo. Običaj bijaše u njih od 10,000 poginulih neprijateljah napraviti trofeju pobjednu, a to tako: da su jih zakopali s glavom u zemlju, a noge u vis. Poslje većega boja i pobjede napravili bi od glavah piramide. Kadno Jusuf, vojvoda Morabitah, godine 1086. provali u Španjolsku i pobi kršćane, dade od 20,000 na bojištu odsječenih glavah uzdići toranj, a 50,000 glavah posla za isti posao u pet španjolskih gradovah, a 40,000 u afrikanske gradove. Napokon sjećamo na veliku krvariju, štono ju zanešenjaci Turci počiniše prije njekoliko godinah na kršćanih libanskih, s čega se sgrozi Europa. Uzmemo-li dakle sve to na um, broj 11,000 u Kolonji neće više biti nevjerotan. Muka sv. djevicah pada u godinu 451. Dan bez dvojbe bijaše 21. Listopada, kada se od pamtivieka obslužava god sv. Uršule i njezine družbe, pak taj dan najbolje pristaje u tečaj poviestnih sgodah.

Razkalivši si Huni okrutno srce na ovih nedužnih žrtvah, napade jih golem strah, te brže nagnaše u bieg. Potvrdjuje se, da se u Kolonji dugo nisu zadržali; okrenuše stranom prama Panoniji, da poslie zime navale u Italiju.

Poslie odlazka Hunah puče Kolonjanom pred očima grozan prizor. Sve prostrano polje Kolonji na sjeveru, od renske obale skoro po svoj širini grada vidi se pokrito tjelesi sv. mučenicah. Dozvavši se od prvoga straha i žalosti prva jim briga bijaše zakopati pristojno sv. djevice. Jedni sabiru razkomadana i razbacana uda, drugi pokrivaju je svojimi haljinami, treći kopaju grobove i polažu je u liesove. Većina mučenicah ipak morade i bez liesa u grob. Pokop taj polag skroz vjerovnih svjedokah opisuje nam se ovako: U velikoj četverouglastoj grobnici, oko 8 stopah dubokoj, 16 stopah širokoj, a 30 do 60 stopah dugačkoj napraviše na stanovitih mjestih shrane, kamo metnuše proljevenu krv i krvlju napojene zemljene grude, ili bi ilovačom i opekom pregradili posebnu prostoriju, te ju pokrili kamenjem, zdjelicami i drugim zemljenim i staklenim posudjem, u kojem ili na kojem bijaše krvi ili krvava pieska. Zatim počeše po svem prostoru slagati tjelesa, ali tako, da bi medju jednim i drugim za šaku prostora ostavljali. Tjelesa ležahu po prilici ovako: Lice gledaše prama iztoku, a ruke prekrštene na prsa. Prvomu redu pod noge složiše drugi red, i tako dalje, dokle bi stalo u grob. Kad bi tako napunili vas prostor groba, posuše tjelesa za stopu ili pol pieskom ili zemljom, te onda počeše slagati drugi slog od jednakoga broja tjelesah, i tako redom do tri sloga, a na njekih mjestih tja četiri. Odsječena uda, kao glava, ruke, noge i druge komade tiela pometaše s gora u grob, ili jih složiše primjerno na posebnu mjestu, a i krv iz ovakovih udah, sabrana u staklenke, lončiće i drugo posudje, pače i oružje okrvavljeno sahranjeno je u sgodno mjesto. U jedan takov grob bje pokopano po 100, 200, da i 500 tjelesah. Mjesto muke ili ukopa sv. djevicah jest poslie tako nazvana Uršelina njiva (groblje) ili prostor okolo Uršuline crkve u Kolonji. I zbilja je kašnje doba ovdje nadjeno grobovah sa 100 do 500 tjelesah. Kosti su kašnje izvadjene iz grobovah, te što izložene i spravljene u crkvi sv. Uršule, što opet poslane drugim crkvam u različite krajeve. Ima jošte popis relikvijah od Uršulina družtva, koje su izvan crkve njoj u Kolonji posvećene bile čašćene ili se jošte časte. U njem su na broju 843 imena ovih djevicah.

Štovanje sv. Uršule i njezine družbe odobreno je od crkve tim, što je uvrštena u martirologij ili zapisnik svetih. Sv. Uršula napóse, koja je tolike jake duše vodila na kriepost i muke, stavlja se za uzor onim, koje se posvete odgojivanju mladeži. Parižko sveučilište Sorbonne, u srednjem vieku na veliku glasu, štovaše ju kao svoju zaštitnicu. Pod zaštitu ovoj svetici staviše se duhovne družbe i gojilišta, a po njoj se i zovu. Tko da nezna za Uršulinke? Utemeljiteljica ovomu redu jest sv. Angela Merici u Brešiji, koja je god. 1537. sa 77 djevicah utemeljila prvi samostan, a za njim kašnje podigoše se mnogi drugi u Italiji, Švajcarskoj Francezkoj i Njemačkoj, a od god. 1630. tja u Americi.

Digitized by Google

Dopisi.

Na slunjskih brdih, 15. Listop. 1866. — Jučer na 21. nedjelju poslje Duhovah svetkovasmo na Mrežnici, ili, da po starom rečem, u župi sv Petra u Mlaki crkvenu svečanost, kakovoj u povjestnici iste župe pametara neima. Ima tomu šest mjesecih, što je na sjeveru i jugu našega carstva dvajuh dušmanah bojna trublja zatrubila. Carska se čula — a momčad većim brojem no ikada poteče, da suzbije i odbije dušmane od medjah naših. Ljudi boj zamiću, Bog odredi dobiću. — Na 3. Srpnja kod Sadove Slunjanah nije bilo. To doba boravljahu u Trstu očekujući, da će se s dušmanom ogledati, neznadoše vendar, kada će i kuda će. Tuj zamisliše moji župljani bogoljubnu i vriednu da se čuje misao, da si naime nakite župnu crkvu. Pojedinca vojnika znamenit dar po 2 st. po 1 st. 20—50 nč. na glavu, i jednoga višjega častnika sa 4 st., slogom je narasao, da su liepu pahu kupili. O toj njihovoj namjeri izviesti me dopisom iz Trsta dne 26. Srpnja t. g. u ime svih pukovnijski bubnjar Magličić ovako:

„Visokočastni gospodine! Ja mogu njim od strane naše braće, koja se ovdje nalaze, to jest od svih onih, koji pod sv. Petra plovaniju spadaju, liepu kroz mene upravljenu slogu i jedinost — kao jedna braća jedine majke — obznaniti. Visokočastni gospodine! Mi smo se svi skupa spravili i dogovorili za jedan krasan spomen, koj će trajati mnogo i mnogo godinah u našoj plovaniji mrežničkoj, to jest, mi smo, kako već po redu jedan za drugim u ovoj konsignaciji stoji — 136 momakah i jedan višji častnik — složili svaki po mogućnosti par krajcarah, i u slavu i diku sv. Petru jednu smo pahu kupili. Na pahi bit će s jedne strane sv. Petar i Pavao, a s druge strane sv. Rok načalat; napis svetacah bit će odozgor, a naklon vojnički izpod svetacah napisan. Tako visokočastni gospodine našu zastavu, to jest vojničku pahu, koju smo dobrom voljom i nutarnjim nakanjenjem sastavili i sv. Petru i Pavlu darovali, hotu na 10. ili 12. Kolovoza, ali može biti da i prvo, u svoje ruke dobiti, koja će se pod upravom našega g. kapitana Mihalja Perakovića odavle odpraviti s odpravkom na našega visokočastnoga župnika i gospodina, za koju se mi preporučamo da ju primite, i daljnu upravu uredite i u sveto mjesto postavite. Tako sada visokočastni naš gospodine župniče u ime sve naše braće, koja se ovdje nalaze, neka budu pozdravljeni i za sada s Bogom."

Paha je težkoga svilenoga crvena na damasku tkanoga latka, podobe liepe slike, kite i rojte žutoga šika, križ pozlaćen raztopljenim zlatom. Naklon vojnički glasi ovako: „Iz nabožne ćudi šalju i poklanjaju ovu zastavu vojnici župljani crkve mrežničke župnoj crkvi na Mrežnici iz Trsta mjeseca Kolovoza 1866." A pod slikom sv. apoštolah čita se:

Sveti, možni Apoštoli
Sprosite nam ovdje doli,
I po kopnu i po vodi
Da nas božja milost vodi!

Tako je sve na svili šikom našito. Složnu umjetničku ljepotu je gospoja kuma, supruga g. satnika Perakovića, krasnom vrpcom još više uzniela.

Iz župničkoga dvora u $10\frac{1}{2}$ satih krenu veleč. g. podjašprišt kotara karlovačkoga uz pratnju petorice g. župnikah, školske mladeži, njekoliko liepo ovjenčanih djevojakah, satničkoga vojenoga zapovjedničtva, množine župljanah pod starom zastavom i pahami. Sve tako liepo — al kad mi na po puta, kresne gromović i zagrmi, pa ujedno otvori čepove i kiša lieva; pobjegosmo i novu pahu — koja je pokrita na stolu čekala — unesosmo u hram, te što htjedosmo pod vedrim nebom učiniti, obavismo u crkvi. U crkvi po navadi; a što bi vani bilo veselja, kiša nam ga razmočila.

Iz Topolovca. Dobrostanje župnih crkvah ovisi o više faktorah, medju koje broji se haj i mar župljanah, obćenito njihovo blagostanje, brižljivost duh. pastirah. Nu omjerit se može dobrobit matice i crkvicami, koje se u njezinu području nahode. Čim više crkvicah, tim lošije i kukavnije biće matično. O tom se mogao svatko osvjedočiti u topolovačkoj župi, u kojoj ima pet crkvicah i jedna bogomoljnica kod vinogradah. Je-li dakle čudo, što se matica u zanemar metnula? Mogao bi se koj dosjetljivac naći, koj bi toj potrebi i neprilici udilj vrha došao svjetujuć nas Topolovčane po prilici ovako: Dokinite ili smanjite broj kapelicah, pa mirna Bosna, čist račun. Ele negrede tako. Razštrkana, razmetana župa, kano što je topolovačka, nemože obstojati bez crkvicah. Ta ubogi svećenik potrošio bi čitav dan vodeć sprovod iz odalekoga kojega filijala, ako se obazreš na to, da se s mrtvikom neleti; a kamo čitanje knjigah zvanicah, drugih koristnih, novinah, da nebude peregrinus in Israel, a nemogu s oka metnuti ni kruha svakdanjega, nepadaju nam bo iz neba frigane mušmule. — E pa napokon suvišno je i svako dokidanje i smanjivanje, kako je to mjestni župnik i prisjednik duh. stola senjsk. g. Ignjat Katkić, kojega nam promisao Božja poslala, i činom pokazao. On je svojom popularnosti i besjedljivosti uzdrmao srca čestita si puka, te ga sklonuo na dobrovoljne prineske, kojimi je sve župne potrebe izgladio, a i jošte gladi. Za svoga kratkoga četverogodišnjega nu veoma zaslužnoga župnikovanja razvi rečeni gospodin silnu energiju i dušobrižničku revnost, koju da dokažem, molim te, mili štioče, uztrpi se i prosti, što ću ti se sbrajanjem na dušu popeti. — U filialu Sriemu pokrio crkvicu i sazdao toranj, u Križu sasvim ponovio glavni i dva pobočna oltara. U matičnoj kapelici obnovio oltar sv. Josipa, dva druga oltara i propovjedaonicu, u kapeli, koja se za šalu dvorskom zove, što se u djelatnike

Digitized by Google

misa čita u njoj, jer je matica podaleko i od župnoga stana i od školah, ponovi oltar. Trima filialima pribavi klecala, a svim ruho za crnu misu.

Dne pako 6. t. m. priredi nam liepu svečanost, koju je u nadvečerje tarlabuka mužarah navješćivala. Blagoslivlje se glavni oltar u župnoj crkvi, posvećen sv. Mihalju, i dva krsta, od kojih jedan je uzpostavljen na groblju, a drugi na razputici. Svečanost obavljao je uz podvorbu vel. g. podjašpršt bjelovarski Jakov Petek običajnim načinom, naime išlo se na obhodno od krsta do krsta, te u crkvu blagoslovit, kojom prilikom rekao je veleč. podjašpršt sgodnu i krasnu parenezu, koje jezgra jeste bila: nije dostatno crkvu kititi, krstove podizati, već treba i službu Božju polaziti, ne samo polaziti tielom, već i duhom joj pribivati, a čuven nauk u srce zasadjivati; pohvala župniku i župljanom.

Istom što se to obavilo, šalje župnik rezbara u filial Jakopovac, da gradi oltar sv. Jakova apoštola, i dozivlje slikara, da oslika prvo zime dvorsku kapelicu, a poslie zime maticu. — Jošte mi je pripomenuti, da, čega se hita, valjano jeste, jer je u njega ukusa fina i uglādjena, što su priznali muževi vještaci. Neima tu bombastičnosti i prenapunjenosti, koja se puku mili, ali badava neodgovara estetičnim zahtjevom.

Dvie su me stare rieči, jedna hrvatska, druga latinska, potakle, da ovaj dopis napišem: „Kakvo djelo, takva plaća“ — „exempla trahunt.“ Dakle nek nam žive ovakovi pastiri! Da je zdrav puk, koj od usanah trga, pa Gospodu na oltar meće! —

J. V. Na Vinici dne 16. Listopada. Nijedan historički viek nije toliko prianjao uz ideju narodnosti i domoljubja, koliko upravo viek devetnaesti. Narodi, koji su, bi reć, u mrtvilu ginuli, digli su se, te oriaškim korakom stupaju napried. Narodnost i iz nje izviruće domoljubje krasne su i značajne krieposti narodah; jer narod bez ovih kriepostih nije narod, već rulja bezsviestnih ljudih. Istina je moralna, da kriepost, ako se nekreće u granicah po Bogu propisanih i razumu prigrljenih zakonah, ako dira u ono, što je najsvetije, naime u vjeru, prestaje biti kriepostju, a postaje neslobodnom strasti. Zato valja narodnost i iz nje izviruće domoljubje u njihovu razvitku onako udesiti, da ne samo nebudu vriedjale vjeru i njezinu čuvaricu crkvu, već da će ju još podupirati i jačati. Uvesti, čuvati i uzdržavati suglasje medju vjerom i crkvom, narodnošću i domoljubjem u našega još nerazvitoga naroda s obzira narodnosti i domoljubja, dužnost je svećenikah a naročito dušobrižnikah. — Dušobrižnikah nadalje je dužnost bditi, da obilato sjeme narodnosti, što ga svuda sije, neguši plemenita stabalca vjere. Jer potreseš-li vjerom našemu narodu, otmeš mu-li ju, ono si mu oteo najsvetiju baštinu djedovah njegovih, onda si mu sve oteo. — Kao što narod bez narodnosti i domoljubja nije u pravom smislu narod; isto tako i čovjek bez vjere prestaje biti pravim čovjekom. Čovjek bez vjere neda se misliti. Na potvrdu ove istine zovnimo za svjedoke narode, do kojih nije dospjelo objavljenje božje. Pitam najprije, što je vjera? Jest odnošaj čovjeka prama Bogu. Potrebu ovoga zavisnoga odnošaja od Boga i priznanje vlastite slaboće divljih narodah svjedoci su nam za potrebu vjere. Jer kad narodi neprosvietljeni božjim objavljenjem ove potrebe nebi uvidjali, ono nebi bili tražili najviše biće u suncu, mjesecu, zviezdah, bilinah itd. i izkazivali jim vjerozakonsko štovanje.

Svećenici dušobrižnici, koji u gdjekojih sgodah moraju i koju o narodnosti i domoljubju progovoriti, treba da su veoma pozorni, da hvaleć ove krieposti nepovriede ni vjere ni crkve, protivno pako navieštajuć vjeru nevriedjaju narodnosti i domoljubja, već neka pastirskom razboritosti spajaju oboje. Vrieme zahtieva, da dušobrižnici idu s njim napried, ne, kao da bi morali i u onom, što nevalja, uzanj pristajati, već valja da svoje djelovanje, koje ostaje u bitnosti uviek isto, prema potrebam vremena udese.

Tako je nedavno veleč. g. Stjepan Vuković, župnik ivanečki i podjašpršt okružja gornjo-varaždinskoga, spojio dvie svečanosti, jednu strogo crkvenoga, a drugu narodnoga značaja u jednu.

Godine 1866. navršilo se 200 godinah, što su župnu crkvu u Ivancu Pavlini izmaljali; djelo ovo već je izgubilo vriednost, da bude nadalje nakitom crkve — ne s pomanjkanja umjetnosti, već radi potamljenosti, koju je njekad morala kakova vlaga prouzročiti. Na poziv brižljivoga toga pastira i uz liepu podporu kotarskoga sudca g. Marka Barabaša radostno je pristala župna občina na predlog svoga duh. pastira, te je iz svoje blagajne, bez svakoga potroška crkvenoga imutka, odlučila 1200 for. za novo preslikanje svoje župne crkve. A djelo je ovo veoma ukusno al fresco ljetos po talijanskom jednom umjetniku dogotovljeno. Iz duše čestitam duh. pastiru župe ivanečke, koj si je znao tečajem svoga bivanja u Ivancih toliko povjerenje puka pribaviti, a čestitam i njegovim ovcam, koje toli radostno slušaju glas pastira svoga.

Na uspomenu indi dviestogodišnju preslikanja crkve bude dne 14. o. m. u župnoj crkvi ivanečkoj, odjevenoj u novoj veličanstvenoj odori, obslužavana prvi put svečana služba Božja.

S ovom svečanošću bude spojena i tristogodišnja uspomena smrti Nikole Zrinjskoga, bana hrvatskoga, pod Sigetom.

Spojenje ovih dvijuh svečanostih dalo je govorniku liepu sgodu srca slušateljah uzhititi, pobuditi u njih ponos vjerozakonski i ponos narodni, na postojanost u vjeri pradjedovah potaknuti, na posluh prama čuvarici sv. vjere, sv. crkvi Isusovoj, opomenuti, u odanosti svojemu kralju učvrstiti, te ljubav prama kolievci, najvećoj dobročiniteljici i jednoč mrtvih ostanakah čuvarici — miloj domovini probuditi. Sve je ovo govornik po mo-

Digitized by Google

gnćnosti izvesti nastojao, tako da si mogao čitati na obrazu sjedoglava starca i mladića, kako se u kršćanskoj poniznosti ponose, što su sinovi sv. crkve Isusove, i što su djeca naroda, koj broji onako slavnih sinovah, kako je bio neumrli ban Nikola Šubić.

Da je pako ciela ta svečanost bila još veličanstvenija vanjskimi pripravami i pučkom svečanosti, to čitalac neće dvojiti.

Iz Iloka. Prije njekoliko nedjeljah priobćio sam štovanim čitateljem ovoga glasila radostnu viest za našu kapistransku državu, da je dne 28. Kolovoza u budimskom samostanu jednoglasno za provinciala izabran već po treći put veleč. o. Pavao Nagy. Evo me opet sada, da Vam javim za istu našu državu prežalostan glas, da nam je nemila smrt otela istoga veleč. otca provinciala, i to dne 29. Rujna t. g. poslie podne oko 6 satih u Budimu, gdje mu je vladajuća kolera život prikratila. Prije smrti svetotajstvi umirućih providi ga brat njegov rodjeni čast. o. Rok Nagy, glasoviti latinski pjesnik i izsluženi bajske gimnazije profesor, koj začuvši za bolest svoga miloga brata pohrli iz Baje u Budim, da stražnji uzdah svoga brata čuje, i ukočene mu oči zaklopi.

Pokojni provincial bio je 63 godine star, živio je u franjevačkom redu 45 godinah, a u misničtvu od 10. Lipnja god. 1827. proveo je 39 godinah. Bijaše gvardian u mohačkom samostanu i zajedno ravnatelj ondašnje nižje gimnazije, zatim consultor provinciae, definitor, u samostanu bajskom gvardian i opet ravnatelj ondašnje gimnazije; bijaše takodjer i u našičkom samostanu gvardian i upravljatelj župe; poslie toga bude lector mudroslovja, a posliednjih godinah i bogoslovja u više samostanah redovničke duhovne mladeži, za tim postade izsluženi lector i licentiatus sv. bogoslovja; a najposlje prije tri godine bje izabran u kapitulu u budimu custos provinciae. — Tielo pokojnikovo uz pratnju mnogobrojnoga svećenstva ne samo redovnoga, nego i svjetovnoga budimskoga i peštanskoga, dne 1. Listopada prije podne poslie držanih zadušnicah sahrani u grobnicu samostanske crkve budimske sub infula prečastni gosp. Josip Hofman, budimski dvorski župnik i desnice sv. Stjepana čuvar. Lahka mu zemljica! *B. H.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Na uspomenu Zrinjskove tristoljetnice, koja se je u Djakovu dne 20. i 21. t. m. svečano slavila, poklonio je preuzvišeni gosp. biskup J. J. Strossmayer 50,000 for. za sveučilište u Zagrebu. Takovo veledušno djelo hvali se samo ljepše od ičije hvale. Slava mu! Istom prilikom sabrano je na banketu djakovačkom u istu svrhu 2600 for.

— Centralni odbor za proslavlje tristogodišnjice Nikole Zrinjskoga Sigetskoga zaključio je u svojoj dne 20. t. m. obdržavanoj sjednici, da će se tristoljetnica kao narodna svetkovina slaviti u Zagrebu na 24. 25. i 26. Studenoga t. g.

— Uzoriti gosp. stožernik nadbiskup zagrebački imenovao je g. Jakova Mihalovića, župnika jakšićkoga, prisjednikom duh. stola zagrebačkoga.

— Velečastni otci Isusovci A. Ayala i A. Gjuriceo dodjoše iz Požege u Zagreb, da duhovnoj mladeži ovdašnjega nadbiskupskoga sjemeništa drže duhovna vježbanja, koja su dne 22. poslie podne počela, a završit će se dne 31. t. m. prije podne.

— U župi jesenjanskoj (Jesenje) u Zagorju umrla je dne 18. t. m. tamošnja župljanka Apolonija Ravenski. Ovu smrt bilježimo s toga, što je pokojnica god. 1764. rodjena, dakle 102 godine proživila, a za svega svoga dugoga života nije nikad bolovala, te umrla imajuć još sve zube biele kao snieg.

Iz Ugarske. Dne 19. t. m. u jutro preminuo je uzoriti stožernik, prabiskup ugarski a nadbiskup ostrogonski Ivan Scitovsky u 81. godini života. Tielo mu je svečano sahranjeno dne 23. t. m. Kod pokopa zastupao je nj. veličanstvo kralja jedan vojnički pobočnik. Svečane zadušnice držat će se kasnije. Pokojnik se je prije smrti oprostio od nj. veličanstva pismom, u kojem se zahvaljuje za primita dobročinstva, preporuča crkvu i domovinu, a blagoslivlje nj. veličanstvo caricu i carsku djecu.

— Nj. c. k. apoštolsko veličanstvo blagoizvoljelo je previsokim riešenjem od 14. Rujna t. g. premilostivo imenovati naslovnoga nadbiskupa amasianskoga, izabranoga biskupa skradinskoga, pravoga tajnoga savjetnika i prisjednika ugarskoga stola sedmorice, Josipa pl. Lonovicsa, za nadbiskupa koločkoga; naslovnoga biskupa szatmarskoga i dvorskoga savjetnika ugarske dvorske kancelarije, Ladislava pl. Biró-a, za biskupa szathmarskoga; naslovnoga opata, grčko-katoličkoga konsistorialnoga savjetnika i prisjednika ugarskoga naukovnoga povjerenstva u Budimu, Stjepana Paukovića, za grčko-katoličkoga biskupa dieceze munkačke, a naslovnoga biskupa omiškoga, Vinka pl. Jekelfalusya, za prepošta na rimo-katoličkom sbornom kaptolu u Požunu.

Iz Amerike. U Louisville-u (Kentuky, sjever. Am.) položen je dne 2. Rujna temeljni kamen samostanu i gimnaziji tirolsko-amerikanskih franjevacah, koji ondje imadu župu sv. Bonifacija sa 980 njemačkih učenikah.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Stjepan Jakševac, dosadanji župnik u Kaptolu, u kotaru požežkom, odrekao se je svojevoljno župe; primivši prečast. duh. stol njegovu ostavku, postade pomenuta župa izpražnjena

---

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 44. **U ČETVRTAK** **1. STUDENOGA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

V. Služinčad.

Medju služinčad brojim: *slugu*, *služkinju* i *zvonara;* jer i taj većim dielom po naših seoskih župah svedjer je u župničkom domu, te osim svoje crkvene službe, kad župnik slugu držati nemože, ujedno je i kućni sluga, te župnikovu odjeću i obuću čisti, drva ciepa, vodu nosi, noževe i viljuške riblje, boce i čaše pere, kod trpeze služi (quod non semper probamus; gdjekoji bo kao futavac zaudara štalom, da ti se grsti jelo, kad ti ga donese, — i još radi nječega, što ću niže navesti), štale meće, rogatu i šušatu marvu snaži i krmi, te po vrtu što to kopa, šuška i čeprka. Gdje je pako uz njega još i sluga, tu su ti poslovi razdieljeni.

Gazdarici ili kuharici a latere je *služkinja* ili *sudoperka*, taj drugi malum necessarium; gdje služkinje pak neima, — jer se i to često radi oskudice ili goropadne kuharice dogadja — već su i njeni poslovi na kuharici, tud po kući ima puno dima i vatre. . . Gdje je dakle ta inferioris ordinis služinčad u kući — a osim nje po gospodarstvenih župah još *svinjar* i *govedar* itd. — tu se drži župniče, jer ti se glava gorje pušit mora nego futočkomu krezu. . . Da je sva ta čeljad teret za župnika, tko bi mi to nećao? — Zašto? i kada?

Tko je iole u sviet zavirio i razmatrao nižje razrede ljudstva, uvidit je morao, na kako nizkom stupnju krieposti i uljudnosti ovi stoje, a kraj sve svoje hudobe još su ti ljudi obiestni, mi pako jadnici, koji kriepost kršćansku propoviedati i nabljudavati moramo, privezani smo njekim načinom na nje kao i ina gospoda — tako, da bez njih biti nemožemo. Al osobito od nas se zahtieva, da nam čeljad kućna bude bogoljubna, poštena, poslušna, vierna, radina, složna itd. — Kako je samo u tom izbor težak! a lasan bi bio, da su u te čeljadi grudi od stakla, pak da svakomu u srce zaviriti možeš... Kod svjetske gospode — koja samo iziskuju, da jim služinčad radi, a kršćansko vladanje iste deveta jim briga — lasan je taj posao, tim lakši, što, kad jim koje služinče dogrdi, odtjeraju ga, pa drugo lasno nadju. Po varoših gospoda služinčad mienjaju svaki čas; ali mi župnici, koji smo na selu, u tom smo zlosretni. Današnje služkinje nerado su na selu, pa ma jim plaćao, što nezaslužuju, s toga i težko je dobit ih; dobiješ-li pako, neće se kod tebe dugo zadržati, jer joj nije po ćudi zapt doma župničkoga. A tako je i sa slugami. — Rekao njeki šaljivdjija župnik: Lasno mi bje dva dobra konja steći, al trećega, t. j. slugu kočijaša, nikako nemogu. — Ili ako nužda kakova primora takovo čeljade na službu u selu, kad se izbrani i pokrpa, onda pobjesni. Iz prva za kupusom, grahom, sirom pogiblje prste ližuć, poslie pako zakera, sve mu se gadi, već da mu je svaki dan samo mesetine, pečenke; u dobru prolieni se, te kad štogod radi, onda zieva i tegli se, kanda su tri groznice nanj navalile, al kad k punoj zdjeli sjedne, jede i jede, da mu sve za ušima puca. Znade ti i prkositi služinčad, i to finim načinom, — što gazdu ili gazdaricu većma peče, nego da je očit prkos. Uhvati-li služinče krajeve gazde ili gazdarice, t. j. sazna-li za slabost ovu ili onu, e! onda ga se mahni; ti nisi više goso nego rob njegov, onda ono radi po svojoj volji, ma ti puko od jeda. A kadšto si baš prisiljen zloduha takova u kući držati, što drugoga odmah pri ruci neimaš. Čeljade za to dobro znade, pak bjesni još većma, bolju hranu, veću plaću traži. Pravo reče sv. Jerolim: *„Quaerulum servorum genus est, et quantumcumque dederis, semper eis minus est.“* O! što sam ja kapelanujući i župnikujući glede

Digitized by Google

toga izkusio! Kad bih sve opisivati htjeo, izišla bi, da se satiričkom izrekom Juvenala poslužim, *„farrago libelli.“*

Predpostaviv dakle nizak stupanj kršćanske krieposti i uljudnosti, a k tomu dodav ćud gore opisanu služinčadi, o! kako je težko župniku o tom nastojati, da mu bude kuća njegova *„ecclesiola in ecclesia,“* t. j. da u svojoj služinčadi probudi bogobojaz, bogoljubje, nabožnost, čistoću i nevinost, jednom rieči: ćudoredje kršćansko, te da mu bude izgledom ostalim župljanom; a to mu je prvi i najbliži posao. Dobro glede toga naša poslovica veli: *„U popa bi valjulo, da su mu i prasad mudra.“* Poleg toga znamo, da je vičan sviet župnike poleg uredbe kućne i njegove služinčadi suditi. Tim načinom je on izpostavljen svakojakomu sumnjičenju i ogovoru, a kraj svega toga može najneviniji biti. *„Kumi vuka i krsti, a vuk ipak u goru.“* Krsti služinče, svjetuj ga i zaklinji, ono opet svoje trači. Da samo što to napomenem. Kakov bi to n. pr. zvonar ili sluga bio, koji nebi, kad samo može u podrum ušmikat se, od najboljega se vina napio? — ili komu se nebi — makar i manje vriednosti stvar — za prste priliepila? — ili koji nebi noćju, ostaviv kuću i sve dobro župnikovo na božjoj i angjela čuvara milosti, u selo na prelo ili u kolo otišao? — Kakova bi to služkinja bila, koja nebi kakova takova ili u kući ili izvan nje milostnika imala? te ovomu da čim tim ugodi, koja nebi kuću župnikovu, ako je samo moguće, podkradala? — O! to su riedko posijane biljke. — A jerbo ti ljudi uviek po sebi o župniku sude, kakove opreznosti i pazljivosti treba župniku glede svake rieči i djela pred istom! Ta paze ti i vrebaju na župnika bolje, nego mačka na miša, pak poleg svoje prevejanosti, pomislit će, izvesti će ono, na što ti ovo ili ono rekav ili učiniv ni u snu pomislio nisi, — a poleg svoje blebetavosti potajno će jedno drugomu šapćuć pripoviedati, ili se podsmehavati namigujuć si, — otišav pako od tebe svemu će svietu ono još bolje izkićeno javiti. Pravo je rekao njeki starina župnik, čije rieči mudri Sailer navodi: *„Unsere Hausgenossen, lieben Freunde, predigen auch, wie wir, und predigen vielleicht mit mehr Nachdruck, als wir — Gutes oder Böses — je nachdem jenes oder dieses in ihnen vorherrscht; darum lasset uns wachen, dass sie nicht etwa die Götter der Welt mit Thaten predigen, indem wir mit Worten den alleinwahren Gott verkünden.“*

Poznato je, da se i župničkomu domu često takova što dogadja, a osobito, *kad su mješoviti gosti* — što takovom pripoviedanju obilna povoda daje. Kad vince ugrije glavicu a razigra srce, hoće svjetovnjaci gosti što to da reknu — a i gdjekoji veseljak župnik. *„Narratur et prisci Catonis saepe mero caluisse virtus.“* (Horac.) *„Quandoque etiam bonus dormitat Homerus“* — što je gotova sablazan i smutnja za takovu prostu čeljad, za kojom odmah i odsuda sliedi, pod koju pako ponajviše domaći župnik pada. U pogledu toga glavni je referendar ona osoba, koja pri stolu goste poslužuje, a ta je kod nas većim dielom zvonar ili sluga. O! kako ti tom prilikom uši naroguši, znalično hvata, broji, omjeri i pamti svaku rieč bolje, nego-li u crkvi prodiku. Poznam njekoliko župnikah, koji po izgledu Spasitelja *„non veni ministrari, sed ministrare“* svoje pri stolu goste sami poslužuju, samo sluga ili zvonar što jelo unese, pak odmah naplje šibati mora, i nesmie unići, dok pozvan nebude. U toj kako opreznosti tako i poniznosti podpuno jim pravo dajem, te kličem: *„Procul estote profanum vulgus!“* i *„Odi profanum vulgus et arceo.“* (Horac.) No kraj svega toga znade ti ta znalična čeljad u blagovaonu uvući se, pod kakvom mu drago izlikom, te ti onda ševrda i šeprtlji, samo da vidi i čuje, kako se gospoda vesele, da poslie što pripoviedati imade. U istinu, u tom slučaju pak i inače nemože dosta oprezan biti župnik.

U obće želit bi bilo, da su ti naši zvonari, pravo rekuć bubnjari, osim svoje crkvene službe sasvim izključeni iz župnoga doma, pak da župnik ima kakova poštena i vierna si slugu, neobćećeg mnogo sa župljani, pak bi manje zvonarskih spletakah bilo. Ali baš oboje to naša je gorka muka i velik teret.

Ovaj mali nacrt mislim da će dostatan biti za dokaz, da je služinčad župnički teret — a mislim, da ni tolik nije od potrebe bio, jer je dobro znano i poznato, da je svaki gospodar sretan, koj o svojoj služinčadi nemora reći, što reče sv. Pavao o Krećanih svoga vremena: *„Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri.“*

(Nastavit će se.)

Kako je s poslovanjem odbora za prenapravu katekizma? i što bi mu se još povjeriti moglo?

Može-li biti zamjere u svećenika, kad ga ljubav za što upita? Mislim, da nemože. S toga neka nebude zamjere ni u dotičnikah, kad se uslobadjam na nje upraviti pitanje gori stavljeno. To je samo živ dokaz, koliko napregnutom željom izgledamo mi vani dočetak posla toli važna, kao što je prenaprava katekizma.

Već u najstarija vremena bijaše velika važnost polagana u katekizme. Njimi su se bavile ne samo mnoge najučenije glave, nego i isti crkveni sborovi, a

Digitized by Google

po imenu zadnji obći tridentinski, koj je sv. otcu papi naručio, neka se do skora poskrbi, da se izradi za sveobću crkvu upotrebljivi katekizam; što je Klement VIII. u istinu i učinio, povjeriv izradnju toga djela učenomu stožerniku Bellarminu. Pak važnost takove knjige nije odbjegla ni brižljivosti za božje stado naših biskupah, sakupljenih u zadnjem sastanku bečkom, gdje su nakon poduljega razglabanja ujedinili se u tom, da se za svekolike biskupije austrijske carevine ima uzeti reznjanski katekizam, i taj da se u sve učione uvede.

Od ono doba, naime od g. 1855., može se tvrditi, da je u nas obuka u kršćanskom nauku pokrenula uzpješnijim pravcem, te razvila se zamašajem puno silnijim nego prije. A kako i nebi? jer ako nam je svaki posao napredniji, kad ga obavljamo radili čim valjanijimi, to će bez dvojbe i poduka ljepšim uspjehom razvijati se, kad joj je na ruku vrstno sredstvo, kojim treba da se služi.

Što god izadje izpod ruke čovječje, sve to nosi više manje trag nesavršenosti; pak tako nam zadesi ta sudbina i taj novi katekizam, koji nam neosta bez svojih manah. A mane triebiti te popravljati jih, koliko to snaga i vrlina ljudska dopušća, dužnost nam je.

Mogu kazati, da izmedju ono malo radostnih pojavah, štono se u ovo naše svakako smućeno doba prikazaše na polju vjerozakonske radnje, težko da mi se je ikoji tako dojmio srca, kao što onaj s plemenita nastojanja oko veselijega razcvjeta vjerozakonske prosvjete proiztekla mudra odluka preč. duh. stola, kojom bje odboru ad hoc podieljen nalog i najobsežnija sloboda, neka on, temeljito proučiv svekolike nedostatke do sada u učionah rabljenoga katekizma, svojski uznastoji odkriti ih, i kako za potrebno pronadje, prenapraviti. Kao što dolikuje muževom svjestnim si odličnoga u se stavljenoga povjerenja, namah latiše se toga posla, i jedan dio, odlučen za prvi školski razred, dogotoviše u kratko vrieme. Tako nam bar jedan odbornik s hvale vriednom iskrenošću prijavi u 15. broju „Kat. lista“ o. g.

Znam, da bi težko pogriešio, kad bi htio tek sjenu od sumnje baciti budi na dobru volju, budi na znanje i vještinu ovih odbornikah. Dvoje je ipak, što njekakvu bojazan probudja u meni, nebi-li posao, tako hvale vriedno započet, kojom nesgodom u daljnjem razvoju zapriečen zategnuo se do Bog zna kojega vremena. I to jedno, što je nestala promjena u istom odboru stranom izstupom jednoga odbornika, a stranom nastalom bolešljivošću drugoga. A drugo, što mi je poznat značaj u obće Hrvatah, koji svagda s najvećim oduševljenjem običaju prianjati uz stvar koju, a malo po malo, kao obuzeti njekim fatalističkim nehajstvom, rado popušćaju u svojoj gorljivosti, te miruju, dok ih s nova štogod nesjeti na prijašnji posao. Zato nameće mi se i nehotice misao, nebi-li s jednoga ili drugoga ovoga razloga bilo tako i sa spomenutim odborom, budući da već tekom punih šest mjesecih nedobismo o njem nikakove obaviesti. A istina je neporečna, da je velik gubitak na dobru, kad se to jednom za takovo prihvaćeno u horu neuvede.

Dakako da bi bila prodrzljivost odviše velika od mene, kad bi se stao sa svoga seoskoga zakutka nametati za savjetnika prije hvaljenomu odboru, te mu hotio dokazivati, što i kako mu valja dalje postupati; nu ipak uzimam si slobodu reći, da bi svakako od dobrih posljedicah bilo, kad bi se isti odbor stavio već obzirom na javni ugled pod rukovodjenje jednoga izmedju prečastnih kanonikah, koji, imajući dovoljna izkustva kateketičkoga, i obilna znanja jezikoslovnoga, htio bi i mogao upravljati radnjom, od koje sretna i skorašnjega svršetka mnogo zavisi veseliji napredak vjerozakonske obuke. *) Pak želja ta jeste želja i više njih drugih, koji su se pače i posebnom predstavkom u ime cieloga jednoga kotara radi toga utekli preč. duh. stolu.

Kad sam već u rieči, neka mi prosto bude još koju progovoriti o grdnoj onoj anomaliji, zavladaloj u nas od vremena, kako je u učione upeljan nov katekizam. Svakomu je dušobrižniku, a po imenu bavećemu se podukom mladeži u učioni i crkvi dovoljno poznato, s kolikimi je težkoćami skopčano podučanje, kad je za učionu propisana knjiga jezikom i poredbom pitanjah različna od one u crkvi više od pol vieka pridržane. Valjalo bi onu najtjesniju svezu, obstojeću izmedju crkve i učione, što brižljivije čuvati u svemu, pak i u učevnoj osnovi a i jeziku; jer nije beztemeljna ona bojazan mnogih iskrenih katolikah, koji se pravedno plaše, da, ako se jednom po nesreći ma u čem razklima tiesni ovaj savez, oslabit će na pustu radost crkvenih protivnikah jedna i druga, te po tom kršćanski uzgoj narodah i prava prosvjeta zapriečiti se. Ima žalibože i kod nas dosta ljudih, koji obuzeti, neznam, kojom obsjenom dižu kamen na svakoga, koji se usudi ma gdje prosboriti o potrebi učevne i jezične sloge izmedju učione i crkve; pak kad vide, da nemogu, ili da nebi smjeli — iztisnuti iz škole, što je višom vlasti upeljano, a ono tad bacaju se svakim prikorom i tužbom na onoga, koji se po njihovom mnienju podstupljuje novotarijom, kako oni kažu, stari dobar red smućivati. S obljubljene udobnosti neprijatelji svemu, što je novo, hvale i u zviezde kuju, čemu se odprije priviknuše, neznajući bolni, da novo vrieme i nova donosi; pak da je vrieme ono silno kolo svedj dalje težeće, kojega tko se nehvata, zapušten ostaje u nazadku. Da bi ti ljudi dušom popošli u prošlost, te upitali, kako se je svagda katolička crkva vladala napram jeziku kojega naroda? našli bi, da ona, kao što bje u sva vremena najvjernijom čuvaricom i gojiteljicom svega, što je plemenito i liepo, svagda je prigrljivala i štitila jezik izgladjen. Svagda

*) To je prečast. duh. stol učinio, te odboru imenovao predsjednika prečast. gosp. Ivana Mikovića, kanonika i diecezanskoga nadzornika pučkih učionah. Ured.

Digitized by Google

se je ona držala pravila, da se ono ljubavju njezinom podkriepiti i posvetiti ima, što duh ljudski dobra izvede, poljepša i usavrši. Štije-li se evangjelje u Rimu, ili gdjegod u Njemačkoj, kao što se štilo prije sto godinah? Pak da-li bi se dalo propoviedati danas u našem Zagorju ili ovdje u Podravini onim jezikom starim, kojim je Evangjelistar Vramčev ili Petretićev spisan? Nebi-li se grdnomu smiehu izvrgao danas onaj, koji bi makar u kojoj mu drago državi stao dokazivati potrebu jedinstva u jeziku kod naučanja vjeronauka budi to s propovjedaonice, budi s učiteljske stolice? Nu tako smo nesretni Hrvati u svemu, da se kod nas i najsmješnije stvari dogadjati mogu. Suviše toga, što mogu ovi prigovoriti rodoljubivomu svećenstvu kotara zelinskoga, kojega sam i ja, s ponosom se sjećam, prije kratkoga vremena članom bio, kad u 41. broju „Kat. lista“ t. g. pohvalno štijemo, kako je tamo prigodom onomadnjega kanoničkoga pregleda omladina, a uz nju i odrasli — liepim književnim slovom istine vjere razglabala, te po prečastnom pregledaocu radi povoljna napredka obilno bila nadarivana. A neimadosmo-li prilike i mi u ovostranom kotaru proljetos prigodom dieljenja svetotajstva potvrde uvježbati, da napredak u podučanju puka nevisi o kajkavštini, nego o valjanosti i marljivosti dotičnih učiteljah, pak ma se ti i književnim jezikom služili. Neima na svietu književnosti, koja bi u svojih spisih rabila budi koje razrječje, nego se svagda obazira na vas narod, pak mu plodove svoje marljivosti dariva u odori što ljepšoj i pristalijoj.

Kažu njeki: „puk nerazumije;“ a ja velim: da je to predsuda, koju činom svladati propustiše valjda protivnici, jer bi se inače lasno osvjedočili o protivnom. Neka si uzmu truda, pak si neka načine govor sadržajem prama shvatljivosti puka, a jezikom po pravilih slovničkih, pak ja kriv, ako se puk bude tužio na njih radi toga baš i toliko, koliko se oni tuže na druge tobož novotare. I ako to stoji, to su tada neistinite sve viesti, javljajuće nam svake godine spasonosne uspjehe, štono jih čč. oo. misionari bogatom mjerom govori svojimi proizvadjaju, premda oni dubrovačkim razrječjem govoreći teže bi se mogli razumjeti, nego itko drugi štokavštinom se služeći. — Tvrde dalje: „treba se prilagoditi puku.“ Dapače još više kažem: treba se sniziti do puka; ali ne zato, da čovjek svećenik postane onakav, kao što je puk prost i neizgladjen, nego da ga onakva, kakav jest, vrlinom govora uzdigne, uzvisi do višje ljepote. Ele čuda! Književni je jezik zauzeo skoro po svuda ne samo kod najviših dostojanstvah zasluženo mjesto, već je podobro prodro do najnižih razredah družtva; on silazi do najprostije kolibice seljačke nošen častnim „Zagrebačkim šoštarom“, koji takodjer skinuv sa sebe pretiesnu si sada već haljinicu, drugu vremenu primjereniju obuče; ali nuto svećenici, ovi mu prije glavni gojitelji, hoće da mu zabrane ulaz u svetište božje! Nu hvala Bogu, i hvala preč. duh. stolu, što će se i toj nepodobštini jedared vrelo zatisnuti, te put na bolje prokrčiti. Razpisana zimus nagrada od 100 for. za onoga, koji bi novi kršćanski nauk za porabu crkve spisao, daje nam pravedno ufanje, da će do skora prispjeti vrieme, gdje će se opet crkva s učionom, po naravi uzko spójena, još ovom novom svezom čvršće ujediniti; Bog bi samo dao, da što toli željno izgledamo, nebi predugo izgledali.

Poznam mnoge iz broja subraće svoje, koji su po znanju vjere i jezika dorasli častnomu ovomu pozivu zadovoljiti, i sastaviti djelo, namienjenoj svrsi primjerno. Niti najmanje nedvojim, da će ih se naći više, koji uvaživ potrebu i važnost takove knjige poslu će tomu rado prikazati vrieme i trud; kao što to izbilja učini pobratim mi na Rieci, o čem s radošću doznajem to iz br. 41. ovoga štovanoga lista. Častno je to dàkako i hvale vriedno, jer se tim najjasnijim dokazom zasvjedočava, koliko jim je do prave prosvjete i napredničje poduke puka stalo; tim će se takodjer najbolje pobiti onaj od mnogih nam predbacivan prigovor, kao da se domaće vanjsko svećenstvo posve odreklo peru, i da je na polju književne radnje kao opješalo, prepustiv skoro u svemu sav rád književni svjetovnjačkim rukam. Kad bi taj prigovor bio temeljit, to bi se pravom moglo svećenstvo biediti, da nepoznaje vremena, u kom živi, ili da nehaje za napore i težnje dušmanah, viekom radećih o zlu vjere i crkve. Kao što je od njegda svećenstvo kolo vodilo u znanju i učevnoj radnji, tako nebi nimalo pohvalno zanj bilo ni danas, da si dade s nemara iztrgnuti iz rukuh lovoriku, prem u stvarih tičućih se kršćanske prosvjete i duševnoga spasa. Prekrštenih rukuh samo stati i jadikovati na skvarenost svieta, ili pustoslovnimi riečmi tužiti se na pogibelji prieteće oda svuda katoličtvu, niti nam nebi dolikovalo kao vojnikom, dužnim svedjer pripravnimi biti, da se pod barjakom Krsta opiremo neprijateljem, a niti bi nam štogod hasnilo. Zaista mnogo vjeroljubivo srce presladkom bi se utjehom okriepilo, kad bi opazilo pomnjiviju okretnost svećeničkih rukuh na prostranom polju crkvene znanosti, te uvidjelo, da se tu ozbiljnom voljom izbilja toliko radi, koliko bi se spram darovitosti mnogih raditi moglo.

Nu da se vratim na pitanje upitne knjižice, mnijem, da bi se stvar i najbrže i najshodnije riešila, kad bi se gori hvaljenomu odboru za prenapravu katekizma posao taj izručio tako, da on proučiv izradjene po drugih knjižice uzme u pretres, te što prama duhu i cilju namienjene knjige dobra pronadje, pridrži, i tim si trud znatno olakša a djelo pospješi. Jesam pako za odbor taj zato: 1. jer su u njem namješćeni strukovnjaci i onako baveći se kateketikom po zvanju svomu. 2. jer im je i onako dužnost izpraviti sve mane nalazeće se u katekizmu, a po ovom ima se izraditi i pomenuta knjižica. 3. jer je njemu najbolje znano, ili će mu još znano biti, što će se i u koliko šta izmieniti u kate-

Digitized by Google

kizmu, pak bi se po tom ravnali u izradnji ove knjižice. 4. jer imajući u podpunoj vlasti jezik moći će pravilniju porabu riečih i izrekah vjeronaučnih upotriebiti, nego drugi osobito vani na selu živući. Nebi takodjer bez koristi bilo, kad bi se isti odbor za olahkotit si posao poslužio i knjižicom još god. 1861. u Osieku s dopušćenjem preuzv. biskupa djakovačkoga tiskanom pod naslovom „Kratki nauk" Knjiga ova na koliko bi se iz nje iztriebili gdjekoji nedostatci slovnički, pak nazovi samo u Slavoniji rabljeni, n. p. sobstvo mjesto osoba, krizma = potvrda, karanje = kazna itd. to bi se s hasnom upotriebiti dala; jer su pitanja i odgovori zaista tako prosto i shvatljivo sastavljeni, da mogu i posve neukomu pristupačni biti. S onim pako mnenjem, izjavljenim u dopisu izpod Zeline u br. 41. „Katol. lista," nemogu se složiti, po kojem bi se upitno djelo po prečast. poglavarstvu poprimito putem javnosti od poglavja do poglavja obćinstvu pribćivalo s namjerom, neka bi svaki imao priliku opazke i izpravke svoje primjećivati, te stoprv nakon ovih tečajem vremena trajućih imalo bi se konačno zaključiti i pod tisak za službenu porabu metnuti. Ovim načinom ne samo da bi se s djelom toli željno izgiedanim preko mjere dugo zategnulo, nego bi, mislim, i bez žudjenoga uspjeha bilo, budući da su i onako točno opredieljene granice, kojih se piscem držati valja, stranom katekizmom, a stranom točkami duh. stola naznačene. Medjutim izradila se knjižica ova na način, kojim mu drago, i napisao ju makar tko, samo neka bude valjana i vrstna, pak sam uvjeren, da će ju svećenstvo za cielo s radostnim „dobro došla" pozdraviti. Ovo će ju objeručke s veseljem primiti, te se njom kao jednim za sve propisanim pravcem u podučavanju rado služiti opet do onih budućih možebit sretnijih vremenah, gdje će se druga prama višim potrebam duševnim puka i savršenijemu razvitku jezika priugotoviti morati.

Josip Šavor.

Iz pastirske poslanice biskupa paderbornskoga Konrada.

Biskup Konrad naredi na 30. Rujna po svih župnih crkvah molitvu od trinaest urah za sv. crkvu i njezinu vrhovnu glavu Pia IX., a u poslanici, kojom to naredjuje, spomenuv uvodom uglavu sadanjega mira, piše ovako:

„Tà do skora nas čekaju u vlastitoj užjoj i širjoj domovini velike promjene, velike preobraze i novosti državne, pak jedva da i može biti drugčije, nego da se ote promjene s jedne ili druge strane dirnu svete naše crkve. Pak na domaku takova vremena nemaknuti se ni nemariti, nebi se doista nimalo pristojalo. Domovina nije stvar, za koju bi se smjelo biti nehajnim, a crkva jošte manje. Pravi katolici znadu i obavljaju veoma dobro svoju dužnost prama prvoj; ali ju poznadu i vrše i prama drugoj. Oni ljube zemaljsku si domovinu, davajuć po nauku i primjeru svoga Boga učitelja rado caru, što je carevo; oni ljube svoju domovinu, te tko bi rekao, da je neljube, grdio bi je i lažno potvarao. Dàkako ništa nije laglje od takova klevetanja. To mora baš sada nam parati srce. Zar nismo mi, kadno buknu sada jurve svršeni strašni rat, svoje dužnosti, paće nješto i više nego sgolnju dužnost izpunili? Propuštam to, da su valjda i naši vojnici na glas svojega kralja i vojvode na krvavih poljanah bojnih hrabro se borili. Pak zar smo morda u drugih žrtvah, što jih za rat trebaše, ma za ikim zaostali? Zar nismo i mi za dvorbu i okrepu ranjenih naših vojnikah ili za podporu udovicah i sirotah, iza njih doma ostavljenih, pošteno prilagali? Zar nepohrliše naši svećenici, naša redovna braća i redovne sestre skupa s plemenitimi vitezovi maltežkimi četimice na bojište i u bojne bolnice, da ranjenim vojnikom vežu rane, umirućim pružaju duševnu pomoć te posljednju utjehu vjerozakona? Mi želimo i nadamo se, da će o velikoj duhovnoj četi, što ju je crkva u svršenom ratu na bojne poljane bila poslala, te ob uslugah, koje je ona s plemenitim požrtvovanjem učinila domovini, čim prije izaći javne obavesti; osvjedočeni smo takodjer podpuno, da njegovo veličanstvo kralj, pa najvišji službenici i častnici tako plemenitim i vitežkim poslugam neće uzkratiti priznanja. Ali kojim priznanjem nenaplatiše nas za to stanoviti javni listovi? — Doista, otaj katolikom neprijatan i proti katolikom podstrekavajući postupak, oto, smie se reći, upravo sistematično hulenje i klevetanje, na koje se dadoše organi tako zvanoga javnoga mnienja, podpirajući dnevice istu viku: nemože drugčije van da nas kao ljude neizmjerno ucvili i raztuži, a kao kršćani znamo mi to oprostiti, i za naše psovače povrh toga moliti. Ali porad našega katoličkoga imena ulažemo svečano kao med nebom i zemljom proti tomu prosvjed, te na vas glas dičimo se, da ljubimo domovinu više, nego oni, koji nas toliko nepravedno ruže, te ni toliko milosrdja neimaju, već nam poriču ljubav domovine. Ja s toga ponavljam: mi katolici ljubimo zemaljsku svoju domovinu, za njezino pravo dobro molimo i radimo i podlažemo se svakoj poglavarstvenoj oblasti u stvarih, u kojih to ide, ne morda poradi kazne, već poradi sviesti i za ljubav Boga, koj je poglavarsku oblast postavio. Ali, prem ljubimo zemaljsku si domovinu, ljubimo ipak i još više i u višjem duhu kraljestvo Isusa-Krsta, otačbinu i zavičaj svih pravovjernih dušah. Ondje nam prebivaju naše prolazne, ali ovdje naše neprolazne nade i dobra; s onom se razstaje barem smrću, ali u kraljestvu Isusa-Krsta, kojega neokružuju nikakovi bregovi niti mora, i koje, makar je na ovom svietu, nije od ovoga svieta, u ovom kraljestvu niti istim umirućim nezalazi sunce, već, kako ono sunce svake istine i pravice svietljaše nam ovdje dolje, tako će, kad osvane za nas zora vječnosti, i dalje svietliti ondje sjajnije i

Digitized by Google

ljepše, te njegov neugasivi žar biti će našom slašću i našim uzhitom po sve vieke! Ako dakle mi caru rado dajemo, što je carevo, to ćemo, nedajući se nijednoj ma kako velikoj sili zemaljskoj ikada smutiti, uviek davati Bogu, što je Božje, te ćemo u svem, što se god u zemaljskoj domovini važna dogodi ili promieni, katoličkim svojim srcem i katoličkom ljubavlju svaki put prvlje pitati: da-li se s tim sveti interesi kraljestva Isusa Krsta slažu ili neslažu, da-li će to njemu biti za uzrast i napredak? Pak s toga, dragi biskupljani, imam ja kao vaš zakoniti pastir i duševnjak svakako pravo, za našega Gospodina Isusa Krsta vas umoliti i opomenuti, da negledate hladno i nehajno važnih promjenah i preobrazah, što domovinu našu čekaju. Mi nesjedimo u vieću svjetovnih vlastih, koje viećaju o sudbini domovine; ali visoko nad svimi silami ove zemlje stoluje vječna mudrost, koja nevidljivom svojom rukom u najvišjoj instanciji sve odlučuje, i proti koje vječnim odlukam sva sgoljno ljudska mudrost nije ništa van paučina. A tople prošnje i uzdisaji, što jih u poniznosti i s pouzdanjem iz ove suzne doline šaljemo pred ovaj svevišnji priestol, sjeguruo da se negube u oblacih, već ove ubožke i ponizne prošnje primljene su Bogom jur od vieka u njegovu božansku osnovu svieta, i kojim on dade toliku moć, da s njim skupa vas sviet i sve mu dogadjaje vladaju po naročitom obećanju presvetoga našega Spasitelja: „Doista, doista kažem Vam, što god Otca umolite u moje ime, dati će Vam.“ Zato dakle molimo se, dragi biskupljani, pouzdano i uztrajno svomu nebeskomu otcu u ime njegova jedinca sina, kralja svih kralievah, da, kamo god okrenula sudbina naše domovine, sveta naša crkva nadje si promak i napredak, da sve bude na njezinu slavu i veličinu, te ona svoje nebeske blagodati sveudilj sjajnije razvija i nad narodom i zemljom sve dalje izlieva! — Druga potreba, za koju osobito imam u Vas tražiti molitvu i zagovor, to je sudbina vrhovne crkvene glave, našega sv. otca Pia IX.“

Zatim završuje poslanica daljim obodrivanjem na molitvu.

Viestnik.

Iz Zagreba. Jučer u jutro dovršena su s ambrozijanskom zahvalnicom osmodnevna duh. vježbanja u ovdašnjem nadbisk. sjemeništu. Kroz sve ovo vrieme držali su velečastni otci po šest govorah svaki dan, po imenu ot. Ayala po tri dulje meditacije, a ot. Gjuriceo po tri kraće konsideracije.

— Budući da hrvatsko-slavonska vjerozakonska zaklada uslied znamenite redukcije u državnom hrvatskom proračunu za ovu godinu silno treba kamatah od onih 447.000 for., koje su hrvatski biskupi i prvostolni kaptol na račun tako zvane sjemeništne zaklade od tri milijuna platili zemljištnimi razteretnicami, izdala je, kako peštanske novine pišu, kr. ugarska dvorska kancelarija naredbu, da budimska zemaljska glavna blagajna još ove godine izplati svotu spomenutih kamatah, koja, pošto se odbje dohodarina po sedam na sto, iznosi 27.824 for. 77 novč.

— Doznajemo iz Rima, da je poštovani sbor sv. Jeronima kako pokrovitelj imenovao kanonikom u tamošnji sborni narodni kaptol veleučenoga gosp. dra. Martina Štiglića, svećenika biskupije senjske i do tada privremenoga kateketu i ravnatelja glavnih učionah u Bakru; a da je častni g. Angjelko Voršak, klerik biskupije djakovačke, član u odgojilištu njemačko-ugarskom, o koncu minuloga školskoga ljeta postao doktorom mudroslovja na „učilištu rimskom.“ Bilo jedno i drugo koristno crkvi i domovini.

Iz Ugarske. „Religio“ oglasio je smrt pokojnoga stožernika, prabiskupa ugarskoga i nadbiskupa ostrogonskoga Ivana Scitovskoga ovom osmrtnicom: Ovom smrću dokončao se dug i nebrojenimi dobrimi djeli napunjen život. G. 1785. rodio se, 1809. redjen je za misnika, 1824. postao kanonikom, 1827. biskupom rožnjavskim, 1838. pečuvskim, 1849. ostrogonskim nadbiskupom, knezom prabiskupom, 72. u redu, 1853. stožernikom, od 1859. jubilarnim svećenikom. Petdeset i sedam godinah navršio je u svećenstvu, od ovih 18 u misničkom, a 38 u biskupskom redu. Život njegov ostaje predmetom ugarske poviesti. Politički odnošaji dopustiše mu u zemaljskom dostojanstvu malo područje, riedku prigodu, kratko vrieme; ali i ove je upotriebio na dobro domovine. Slavom njegovom ostaje svećeničko zvanje. Neokaljan život, dobra nakana, neumorna radinost, poniznost, otčinska spremna ljubav, blagoćudno srce označuju mu visoku osobu, velepastirska djelovnost, od največega do najmanjega posla, milovanje bogoslužne sjajnosti i točnosti, gradjenje i umnožavanje crkvah i učionah označuju mu biskupski život. Nije bilo dobra i spasovita podhvata, koga oživotvorit nebi bio želio. Uvedenje duh. vježbah i pučkih misijah naviešta velepastirsku njegovu gorljivost. Ostrogonska pokrajinska i diecezanska sinoda, isto tako i u prvostolnom kaptolu obdržavani kanonički pregled i učinjene odredbe, duhovnih redovah uslied papinske povjerbe izvedena teretna reformacija zasvjedočavaju, da je korenita duševnoga izpravka i boljka cienu i temelj dobro poznavao. Srcu njegovu milim a ljubavi njegovoj odabranim predmetom bijaše sjemenište duh. omladine, ovaj razsadnik nadobudne budućnosti za biskupiju. Darivanje njegovo bijaše neizcrpivo, te se može reći, da je uviek imao, i da nikad nije imao novacah. Uvedenje, njega i pažnja na stegu redovnikah, trnavske srednje učione i ostrogonsko sjemenište dokazuju, da uz bezkrajne manje zaklade nije zaboravio ni na takove, koje će kroz vjekove roditi blagoslovnim svojim plodom. Osvetba prvostolne bazilike

Digitized by Google

bijaše mu najveće veselje u životu. U njem presta poput uzora sjati medju živućimi tvrde vjere kršćanin, savršeni gradjanin, svećenik prema srcu Isusovu, neumorni biskup, neizcrpiva darivanja velesvećenik, napram sv. stolici i kralju nepromjenive i neuzkolebive vjernosti nadbiskup i stožernik. Tko bi mogao u kratko svesti ovaj život, koj nerada nije poznao, koj je u bolesti, reć bi, već u naručju smrti još kao biskup djelovao? Bezbrojni će ga blagoslivati, koga je Bog u istinu vanrednimi blagodatmi obsipao. Milovidan sjajokrug opasuje mu život: osobito djetinje štovanje blažene Bogorodice Djevice Marije, koje se je god. 1854., kada bje izrečeno neopokaljano začeće, i prigodom velikoga maria-celjskoga hodočašća na njem toli jasno ukazalo. Sveta Bogorodica izprosi mu zagovorom svojim, da pun zaslugah život svoj onako dušobudno, onako pobožno završi, kako ga je završio. Lux perpetua luceat ei!

Ovoj osmrtnici dodajemo još sliedeće crtice iz pokojnikova života: God. 1804. stupi u Rožnjavi u sjemenište, a jur g. 1808. postade doktorom mudroslovja (i 1813.. doktorom bogoslovja); 1809. (24 g.star) postade profesorom matematike, a kašnje bogoslovja na rožnjavskom liceju, a g. 1824. kanonikom rožnjavskim. Kano nadpastir propoviedaše on s velikom revnošću jednako gladko njemački, slovački i magjarski, a bijaše neumoran i neizcrpljivo darežljiv za učionu i obuku (sam učiteljski sin). Već u Pečuhu utemelji on ogromnim troškom oko 300,000 fr. kanonisam Gospinim prekrasan samostan za uzgoj ženske mladeži. Neprestanim revnovanjem za učionu dotjera dotle, da je u pečuvskoj biskupiji mnoga škola imala više djakah, nego popisanih sposobnjakah. Za učitelje, njihove udovice i sirote uloži sam 3000 for. mirovnu zakladu, a ta kašnje narasla na 12.000 fr. s godišnjim dohodkom od 2000 for. Već kano biskup podiže on četverorazredni gimnazij u Rima-Szombathu, kano nadbiskup dade on skoro sve za podignuće osmorazrednih gimnazijah u Ostrogonu i Trnavi, a tako jednoga konvikta u Trnavi. Nijedna žrtva nebje mu prevelika za poljepšanje prvostolne crkve ostrogonske, a tako i biskupskoga dvora u Pečuhu itd. Pokle je na više putah znatnim darom nadario samostan spomenutih redovnicah, dade jim napokon 1857. jošte 10,000 for. za svećeničku mirovnicu 20,000, for. itd. Nije dakle ni čudo, što sva Ugarska žali za njim, kano djeca za otcem.

— Dne 24. List. izabran je presv. g. biskup i kanonik ostrogonski Josip Durguth za vikara kapitularnoga nadbiskupije ostrogonske.

Iz Pešte. Za nauk i znanost zaslužni red benediktinski držao od 17. do 20. Rujna skupštinu ili tako zvani kapitul, pak u njem opet načinio zaključakah, koji su podobni zasluge toga reda na spomenutom polju pomnožati. — Kako naime javi „Idők Tanuja", opat Ivan Zlatoust Kruesz očitova nakanu, da misli više vrlijih članovah reda poslati što na iztraživanje povjestnih vrielah, što u nauk na sveučilišta, u obće na sabiranje znanstvena izkustva u druge zemlje; dalje da će narediti, da njekoliko članovah uviek radi u prilog ugarskoj povjestnici i diplomatici. U obće da će naumljenim povećanjem dohodakah red doći u stanje, gdje će ugarsko znanstveno knjižtvo po mogućnosti promicati. — U istom kapitulu zaključeno bje dalje, da se nedavna u Pešti preminulomu redovnomu članu, pjesniku i jezikoslovcu Grguru Czuczoru, na peštanskom groblju podigne spomenik.

Iz Brna. Dne 23. Rujna dodje pred brnjanskoga biskupa grofa Schaaffgotsche-a odbor brnjanskoga obćinskoga vieća vodjen načelnikom, da mu zahvali na uslugi učinjenoj gradu za pruske obsade. Načelnik Dr. Giskra spomenu u svojem govoru osobito to, što je preuzv. g. biskup ostao i uztrajao na svojem mjestu, kadno se množina gradjanstva bojaše ostati u gradu, što je išao s više deputacijah na sve pripravan, što je dragovoljno nosio terete oko uzdržavanja vojske, a tim sebe stavio na ugled. Povrh toga da je preuzv. g. biskup ustupio dječačko sjemenište za bolestnike i ranjenike. — Biskupa obveseli ota od obćine pažnja, zahvali se dostojno, pri čem reče: da mu je drago boraviti u gradu, kakov je Brno, te da se nikada neće uzkratiti, kada bude mogao štogod učiniti za dobro grada.

Iz Vratislave. Dne 9. Rujna po podne pušteno je iz samostana Elizabetinkah 17 oporavljajućih se Austrijanacah te poslano kući, a medju njimi ode i njekoliko zdravih, koji 13. i 14. Kolovoza onamo dodjoše iz konjaničke kasarne težko ranjeni. Ubogi momci moradoše na put baš po najvećoj kiši, a kiševito bijaše na razstanku i njihovo lice, suze bo obliše je od zahvalnosti dobrim sestram na mnogom dobru: liepoj i urednoj dvorbi, pak utjehi. Težko bijaše razumjeti se s ranjenici, prem su nješto govorile oči i razni znakovi, a pomagao je i jedan profesor sa sveučilišta prevodeć pisma. Tude je ležalo i leži još njekoliko narodah: Čehah, Moravacah, Magjarah, Poljakah, Rusinah, Slovakah, Ciganah, Rumunjah, Slovenacah i Talijanah. Poljakom bje omilila jedna sestra, koja govori poljski, tako svesrdno, da, kada je ona oboljela, rekoše, ako ona umre, ni njim nije više živjeti; nu ozdravi do skora na veliku njihovu radost.

Iz Badenske. U selu Herdernu blizu Freiburga učinjena je noćju na 22. Rujna grozna opačina. Na razpelu kamenitu pokraj crkvenih vratah odbita su kipu Spasiteljevu silovito oba ramena, a razlupani komadi bačeni u školski podrum. Kako se glasa, bezbožnjakom tim, koji nisu iz Herderna, ušla je jurve policija u trag. — Sličnu opačinu stiže u najnovijem ratu s mjesta kazna Božja. Po dopisu njekoga kapelana na „Öst. Gem. Ztg." pohodi dopisnik nedaleko od Trutnova bojni lazaret, i tude medju težko ranjenimi vojaci nadje

Digitized by Google

i jednoga Prusa, kojemu zrno odnese obje ruke. Sažalio mu se nesretnjak do suzah, progovori i njemu na utjehu njekoliko riečih opominjući ga, neka trpi i spusti se na Božju volju. Ali ranjenik odvrati njemu tronutim glasom: Častni gospodine, kako me ovdje vidite, vidite na meni kaznu Božju za grdan grieh. Na putu ovamo odbio sam od zlobe propelu obe ruke, a sada ovu nakazu na meni držim za pravednu kaznu Božju, te podnosim muke strpljivo u pokoru za strašnu grehotu.

Iz Kolonje. Koliku vriednost protestanti polažu u posljednji rat, vidi se iz berlinskoga protestantskoga crkvenoga lista „Kirchenzeitung," gdje protestantski naprednjak Krause izpovieda, da je on ovaj rat unapried pozdravio s veseljem, jer da je on uviek znao, što po odluci i naredbi Božjoj ovaj boj ima znamenovati. Politička samostalnost Njemačke da je sada stečena, a po tom da nije moći procieniti pobjede protestantizma. Pruska je porod protestantizma, svi temelji njezini jesu protestantski; povjestnica Pruske kaže protestantsko lice, vodja i štit te zastavnik protestantizmu u svietu biti, to da je Pruskoj jasno napisano na čelu. U boju kod Kraljičina-gradca da je napokon nastavljeni tridesetogodišnji rat medju Austrijom i Pruskom dovršen; pomisao narodnosti i protestantizam da su pobjedili. Veli dalje: Sada je ultramontanizam u njemačkoj zemlji jedan put za uviek dokinut; jer ne samo da je austrijska sila i težnja odbita iz Njemačke, nego je i papinstvo izgubilo s njom zadnji svjetovni naslon. Pod pruskim vodstvom može se i hoće samostalni sada narod njemački preobraziti po načelih protestantskih. — Tako misli bogoslov Dr. Krause. Dakle po tom pruskim katolikom nepreostaje drugo, već da na „protestantskom licu" povjestnice pruske budu kanoti dosadni prišti; pak nebi bilo za čudo, kad bi ljudi ovakove misli poprimili se lieka, kojim bi si ovu nakazu iztriebili s lica.

Iz Strassburga. Dne 11. Rujna obsluži biskup tamošnji Dr. Andrija Raess 50-ljetnicu misničtva, a 25-ljetnicu biskupstva u jedan mah, a na to njegovo veselje došla su 2 stožernika, 11 biskupah i preko 1000 svećenikah. Kanonik Dr. Moufang iz Moguća reče njemačku, a biskup iz Ženeve Mermillod francezku propovied. Crkva veličanstvena krasno urešena bijaše prepuna. Badencem moglo je biti zamjernim čudom to, što na svečanost dodjoše najviši gradjanski i vojnički častnici. Francezka dakle vlada neboji se za svoj ugled, da će joj potamniti, ako izkaže biskupom i u njih crkvi čast. — O propoviedi biskupa Mermillođa izjavi se u „Schweiz. Kztgu." njeki Alzaćanin ovako: „Težko je, a morda i nemoguće pomisliti uzhitnije i čarobnije besjede. Djelovanje biskupa u crkvi i u svietu, biskup kao učitelj, velesvećenik i kralj u crkvi, koj nauk brani, širi, razvija, koj vrhunaravni život po otajstvih i obredih podjeljuje vladajući duše, tajna vječne obćenite zajednice, biskup u svietu kao obnovitelj i redatelj družtva: to mu bijaše predmetom govora. Ala kako ga razpravi prečastni Mermillod! Govor njegov zatravlja te i diže, oči mu se krese, lice sjaje." — Slava pako uzvišene, klasično mirne i pored sve živahnosti podpuno pravilne besjedljivosti ide bez dvojbe njemačkoga govornika, kanonika Dr. Moufanga. Dojmilo se jako srca, kadno Moufang poče govoriti, najprije lagano, a za čas ušutka žamor ljudstva, te jasan i razgovetan glas razliegaše se ogromnom crkvom te čitavu uru prikova tisuće i tisuće za svoja milozvučna usta.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Janko Radočaj, dosadanji župni upravljatelj u Biškupcu ide za duh. pomoćnika u Suboticu u Medjumurju.
„ Eduard Jelošić, bivši župni upravljatelj u Virju, ide za duh. pomoćnika u Križ.

Bivši bojni duhovnici kod krajišničkih pukovinah idu za duh. pomoćnike:

G. Josip Bodor na Vinagoru;
„ Gjuro Matosović u Zacretje;
„ Franjo Pavlović u Virje;
„ Stjepan Žugčić u Križevac;
„ Toma Novaković u Rieku;
„ Mato Stipić na Špak, no prije na šest nedjeljah za namjestnoga katiketu na realku u Rakovac.
G. Milan Fogl, novomisnik, kao duh. pomoćnik u Mali Tabor.

Preminuo je dne 12. List. u Mitrovici Ivan Cagarić, bogoslov 2. godine.

Književni oglas.

U slavu tristogodišnjice neumrloga junaka Sigetskoga bana hrvatskoga Nikole Zrinjskoga izdala je Matica ilirska veleljepan album pod naslovom: „Zrinjska zviezda. Tristoljetnik Sigetskim junakom". U toj knjizi ima najobširniji za sada i najkritičniji životopis Nikole Zrinjskoga, pisan od poznatoga hrvatskoga povjestnika, prof. Matije Mesića, koji je osim svih do sada poznatih izvorah upotrebio još i nove, do sada neupotrebljavane povjestne izvore, toli svih hrvatskih knjižnicah i arkivah, koli i knjižnice Mljetačke. Ova je knjiga štampana u velikoj 8mini na finoj bieloj artiji, u 298 stranah povjestničkoga teksta i 90 stranah originalnih prilogah, te ukrašena finom slikom (mjedorezom) bana Nikole Zrinjskoga, pod kojom se čita hrvatski autografički podpis njegova imena. Prodaje se dućanskom cienom po 1 for. 50 nvč. po svih knjižarah trojedne kraljevine, kao i kod Matice ilirske (u Narodnom Domu, u ekspediciji gospodarskoga lista). Kod naručbinah, koje nisu izpod 20 for., daje se za 40% jeftinije.

Svi članovi Matice ilirske dobivaju Zrinjsku Zviezdu bezplatno. Osim toga svraća se osobita pozornost školske mladeži na to, da se i na ovu knjigu proteže blagodat Matičina, po kojoj školska mladež dobiva Matičine knjige za polovicu ciene. U to ime može se obratiti u Zagrebu neposredno na tajnika Matice ilirske profesora V. Jagića, a mladež, koja je izvan Zagreba, valja da to učini uz podpis jednoga od svojih gg. profesorah.

Ravnateljstvo Matice ilirske.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 45. **U ČETVRTAK** **8. STUDENOGA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

VI. Kapelani.

Prije svega ponizno molim častnu gospodu kapelane, da mi oproste, što sada tek iza kuharicah i služinčadi na dnevni red dolaze; razlog je taj, što u svakom župnom domu gazdarica ili kuharica biti mora, (iznimka riedka je samo ondje, gdje se kuhač držati može) a tako je i služinčad neobhodno potrebita, — kapelan pako nije; imademo bo dosta malenih župah, gdje kapelan nije od potrebe, gdje i župnik težko životari, a nekmo-li još da kapelana na vratu imade. Dakle razgovor je o takovih župah, gdje su kapelani potrebiti i njekim načinom ustanovljeni, — pak kraj svega toga ja velim: da su i oni teret za župnika. I opetno molim za oproštenje, što ovo izrekoh, te perem jezik, ne čašom vina, nego s ovim, što sliedi, iz čega će gg. kapelani uviditi, t. j. ako uzhtiju, — *koji, kada* i *kako* su na teret župniku svomu?

P. n. mnogočastni gospodin kapelan to ti je čovjek u najljepših godinah od 23. do 33. godine (osim ako je zlosretan kao ja, te kapelanujući i siediti počme) a u svakom slučaju napram g. župniku *mladi gospodin* zvan. Krvca u njem vri, oči mu sjaju, lice mu jedro i punačko kao srčika jabuka, a sve tielo puno mu zdravljica i snage, riečju: pun je živahnosti, okretnosti i mladjana napona. Vrlo su riedki, o kojih bi mogao ono satiričko Marcialovo upotriebiti: *„Pulcre valet Carinus, et tamen pallet. Parce bibit Carinus, et tamen pallet. Bene concoquit Carinus, et tamen pallet. . .“* U tom slučaju jedina bolest mogla bi pogdjekojega izpričati, inače neznam, što drugoga... Kao tako mlad i zdrav, — a gdjekoji baš ljepušat — drži on mnogo do izvanj-koga odiela svoga, osobito ako je u varoši ili trgovištu, ili makar i na selu, te ako je boljega roda, ili ima mnogo štipendijah — a kod gdjekoga makar i na poček bilo — hodi ti čisto i cifrasto, što-no kažu, kao paun ili pelivan. Glavica mnogomu namazana, počešljana i pomljivo našušurena po najnovijem ukusu. Reverenda na njem što može biti finija, u gdjekoga i svilena, priljubila mu se uz tielo, kao da je salivena s njime. Na vratu mu kolar od staklenih sjajućih se i prelievajućih gmizah — to je samo komoditeta radi, da se ligule svaki čas mienjati i perući derati nemoraju. Izpod vrata iz treće četvrte-li rupice na reverendi viri kao prečaga zlatan ključić od sata, odkud niz dole spustio se tamo do pojasa zlatan lančić svakim korakom klimbotajući, a u žepiću mu reverende takodjer zlatan sat, kog češće vadi, da znade, koje je doba; sat mu je nerazdioni drug, bez njega ni neruča, — on mu je vječna opomena, u koje će doba uzeti čatiti pastoral, u koje kateketiku, u koje moral, kada sv. pismo, kada-li svete otce. — Od silna čitanja već je gdjekoji i vid izgubio. Zato mu očale takodjer uviek na nosu sjede; bez njih ni svakdanji Canon missae nevidi. Na noguh mu ljeskajuće čizmice kao ogledalo, ili, što je lakše za nogu, „štiflete“ pantaloni pokrivene; a bieda šoštar, — što mu g. kapelan zapovjedio nije, — umetnuo u podplate kore, te mu škripću svakim korakom, da ga već iz daleka čuješ. Ovomu svemu još dodaj fine rukavice, kadkad baš biele glacé, (u dvojice vidih i zlatan prsten na malom prstu, valjda *in signum perpetuae desponsationis*, neznam s kim?) u ruci vitak štapić, a u zubih od jantara i stive s izreckanimi kojekakvimi vragolijami smotčani dimeći se kamišac, — pak eto ti vanjska slika *pogdjekoga* g. kapelana. I nehotimice pada mi ovdje na pamet sv. Jerolim ovo njegdje govoreći: *„Sunt alii (de mei ordinis hominibus loquor), qui ideo presbyterium et diaconatum ambiunt, ut*

Digitized by Google

mulieres licentius videant. Omnis his cura de vestibus, si bene oleant; si pes, laxa pelle, non soleat. Crines calamistri vestigio rotantur; digiti de annulis radiant; et ne plantas humidior via spargat, vix imprimunt summa vestigia. Tales cum videris, sponsos magis existimato, quam Clericos.“

Njeki starina župnik sa sela prigodom goda uočiv prvi put takova kapelana, uplašio se, a na strani pred svojim dobrim prijateljem župnikom od čuda prekrstio se. Al što takovi župnik seoski razumije? . . Drugi opet župnik, kad je ugledao troja kola, što drugoga njekoga g. kapelana k njemu doseliše, a na kolih: krevet, ormar, divan, pisaći stol, ormarić uz krevet, umivaonik, a sve ulašteno (politirano), stresao se od čuda, sjetiv se, kako je on njekad kapelanom bivši samo s čamovim šandučićem i s jednom vrećom seljakao. I u istinu nije riedkost danas viditi kapelane, koji su tako moeblirani. Imadu k tomu još veliko ogledalo i poveće slike, sve u zlatnih okvirih, po pomostu sagove, riečju svega, što udobnosti i krasnomu ukusu godi, samo imadu takovi obično malo bogoslovnih knjigah; al tko bi jim to zamjerio, kad jim je plaća mala, a te knjige vragometno danas skupe... A još osim toga imaju takovi gdjekoji kapelani i svjetsko krasno odielo, šarene košulje kao matrozi, na prsih i narukvicah zlatna puceta, od baršuna razdrljen prsluk, da se ta puceta što bolje vide, fine hlače, pantalone i kapute po najnovijoj modi, da se u ničem od svjetovnjaka nerazlikuju osim — brkovah i brade. Ta Bože moj! po gradovih i povećih trgovištih dohode u svjetovna odličnija društva, pak nebi pristalo u častnoj reverendi; i jer su mnogi izmed njih vješti muzici, još manje bi pristalo u istoj uz fortepiano sjesti, te zapjevati Heineovu pjesmu: „Du hast die schönsten Augen, mein Liebchen was brauchst du noch mehr,“ ili poigrati polku itd.

No sada malo ozbiljski da govorimo. Već iz načela svećeničkoga sudeć mislim, da tako cifrasti i moeblirani kapelan staležu svomu tim nikakove dike neprinosi — pak reći ću ni župnik. Nebudimo cynici, ali još manje gizdelini, kicoši, galanthommi, lioni. *„Nec affectatae sordes, nec exquisitae munditiae conveniunt Christiano,“* reče sv. Jerolim, a ja velim još manje *„Clerico.“* Odielo nek nam je čisto i jednostavno, pa ma čiji god sinovi bili. — *Zlato naše nosimo skrovito u čistom i poniznom srcu, a u častnom vladanju, „semper memores, quod sub paupere Christo militemus,“* a nek nesja u zlatnih lančićih i satih; to bo je cigla ostentacija, slična onoj, kada djeca bijasmo, pak nam majke na vašaru kositrene satiće kupiše, a mi se s njimi ponosijasmo svaki čas jih vadeć, navijajuć i svakomu pokazivajuć. Nek nemisle takovi gdjekoji kapelani, da oni svojim velikim cifranjem svietu gode; i ako jim kakova kićenka ili tobože naobraženi koji svjetovnjak dično ime „Weltmanna,“ ili: „ein fescher Kaplan“ dao bude, trezniji i razboritiji kršćanin, ako i nekaže, bar će si to pomisliti: *„O! tam miseri capellani, quam vani et profani! Testis est vestis, cujus spiritus estis!“* Već sv. sabor nicejski II. reče: *„Omnem jactantiam et ornatum corporalem esse a sacerdotali statu et ordine alienum.“* A sv. sabor tridentinski u pamet dozivlje ona u saboru kartagijskom IV. zapovjedjena: *„de simplicitate in mensa, supellectili et vestitu; potius vult, ut Clerici puritate morum, fide et sublimitate virtutum luceant.“* A milanezki sabor veli: *„Crines calamistratos et retortos Clerici non habeant, comam ne studiose nutriant, sed simplicem capillis cultum adhibeant.“* A glede svjetovnoga odiela grmi sabor tridentinski ovako: *„Tanta autem hodie inolevit aliquorum temeritas, religionisque contemtus, ut propriam dignitatem et honorem clericalem parvi pendentes, vestes etiam deferant publice laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus.“* —

A je-li takov kapelan na teret župniku točno i revno dužnosti dušobrižne — a takov treba da je svaki župnik — obavljajućemu? Stavimo, da je takov gizdelin kapelan najbolja i najmiroljubivija srca, ipak in ultima analysi curae animarum bit će mu teretom. Takovi bo tašti ljudi sve samo površno trače i od reda odbijaju; tà duh svieta, komu dvore, neda prevage duhu Isusovom; a i kad bi — da o drugom mučim — i najbolji naučitelji ex ambone bili, ipak svaka bi jim rieč protuslovje i anomalija bila, a svaki bi jim slušatelj podvikivati morao: *Liečniče, deder najprije sam sebe lieči*; i ono: *Aliorum medicus, ipse ulceribus scates.* Nu dodajem, da i župnik može takov biti.

Obično pako takovi ljudi, navikli po rodu bogatom na takov tobož nobilitet, ili što je još češće, afektirajuć ga samo, — veliki su u župnom domu zakerači. Jelo, to jim mora biti čestito i obilno, a posluga mora kao tetik ići, inače pri najmanjem glede toga manjku ili neredu potmure se, zamuknu, nos objese, ili raisonirati započmu, — van ako jim njekim drugim magnetom štacija omilila. — E! onda svaki nedostatak podnosit će, tobože za ljubav mira, samo ti mu župniče mira daj i nekreći ga od sebe; ako li ga kreneš, onda drži se pripravan na goropadni Vale.

Ali ne samo takovi gizdelini kapelani, nego i manji kicoši, dapače reći ću siromašci od prostoga roda mogu biti teret župnikov. Podignuti svećeničtvom na gospodstvo, zaborave na rodno ubožtvo svoje, te bane se po kući, da jim jedva ugoditi, da jih jedva podnositi možeš. Imade jih de stiva

Digitized by Google

ili od opančarskoga stola došlih in sanctuarium Domini, koji traže hljeba nad pogačom, a nesjećaju se eljde, proje i žganacah, kojimi su se odhranili; neće pako da uvide kadikad oskudicu župnikovu, već diktatorskim načinom vele: „Ja sam kapelan, to i to mi biti mora!“ Onaj veli župniku: „Ja pán, ti pán!“ Ovaj kaže: „Nije pravo, što župnici toliko posjeduju, nego kad *dielimo poslove*, treba i dohodke da dielimo.“ Onaj opet kao fratar o stol pjesnicom udarajuć sikće: „Corda mi corda ti, holba mi, holba ti!“ Ovaj kad dva puta u jedan dan bolestniku ili na ukop ići mora, već huče, kao bajage s velika tereta i umora, te rogobori: „ako sam se najmio, nisam se pomamio.“ Ovomu nije voda sa župnikova bunara po volji, nego ište, da mu sluga tri puta na dan drugu vodu Bog zna iz koga zdenca donese. Ovomu zvonar čizme dobro nevošti; onomu služkinja dobro krevet nestere i čisto sobu nemete. Jednomu kubarica tečno nekuha; drugomu je zajutrak bez vrhnja bljutav, kava kao sperine; ovaj ište svaki dan četiri jela na podne, a za večeru frižku pečenku; onaj ište ključ od dvorišta ili hodnika za prosti ulaz, kada iz mraka dodje, ili mu mora služkinja svaku noć otvarati itd. itd.

Intra parenthesim velim: Imade slučajevah, gdje se kapelan potužiti može i mora; a ti brate za ljubav kućnomu miru i svojoj udobnosti kupi tralje, pak seli dalje, stoji ti od volje tražiti bolje. Ali netreba biti cjepidlaka, tjerati mak na konac, netreba biti cangrizalo za koješta, što te ništa nekošta, nego treba kadkad i kroz prste pogledati na sve okolnosti župnikove. E! da je župnikov plot kobasicami opleten, u dobri čas, puna šaka brade! Ali više putah mora se i on zadovoljiti onim Isusovim: „comedite, quae apponuntur vobis.“ Dalje imadem iz ustih starih župnikah, koji nisu nikakova kao kapelani zajutarka dobivali (i ja sam bio na takovoj jednoj štaciji), koji su sami sebi čizme čistili, pak i sobu meli, a neprepisivali, koliko jelah dati jim se mora, višeput i jednim zadovoljni bivši, kad su se samo nasitili, pak su dobro i zadovoljno ipak živili. Nenavodim ova, kao da bi želio, da tako i sada bude; ne, Bože sačuvaj! nego samo toga radi, da njekoji gg. kapelani budu u svojih zahtjevih umjereniji, misleć, da će i oni jednoč pasti na župničke grane, pak će se mnogi takovi zakerač o svojoj župi, dobiv kapelana, osvjedočiti o onih u mnogom istinitih riečih: ***Magna monstrantia, sed parvus Christus.***

Nadalje mogu biti teret župnikom oni kapelani, koji njekim djetinskim rek bi znaličjem više se brinu za župnika, nego-li za se, censores sunt Parochorum, hode de domo in domum, kupe sve blebetuške novine glede župnika, ako do čega dodje, da ga osamariti mogu; paze tko k župniku dolazi i odanj odilazi; kad župnika doma neima, u sobu mu unilaze, pisma pregledaju, et his similia nequam... Takovomu njekomu rovaru kapelanu podviknuo je njeki starac župnik u svojoj prostoti: „Oho! frater, vana sine viribus ira! Ja pán te pán, a ti kapelan te kapelan!“ A onaj starina pripoviedajući nezgode svoje mogao bi biti svakomu takovomu kapelanu naukom, da će u takovom rovarskom poslu, (makar on i najneviniji bio, kao bijaše onaj starina) uviek ostati kratkih rukavah; župnik, ako i dobije absterges, hitit će ga u košarac, a kapelan otići će dugim nosom i ujedno zloglasan na drugo mjesto, pak može još gorju izvući kiriju. Zato za ljubav mira svaki brini se za se; a saznaš-li za slabosti tvoga brata župnika, kao dobro mu misleći brat pokrivaj ih plaštem bratske ljubavi i tajne, — nam in multis offendimus omnes; — ako je pako župnik baš zloban, a ti ćeš najpametnije uraditi, ako se što prije to bolje odseliš.

Ali nadalje najveći teret je župniku s gledišta dušobrižničkoga kapelan onaj, koj svojim zločestim vladanjem ono ruši, što dobar župnik u Gospodinu sagradi, te je na sablazan i smutnju župljanom. Neću ovdje da nabrajam takovih griehah i slabostih, samo mi je sa žalošću dotičnike sjetiti *one odgovornosti*, što su ju poleg staleža svoga *Bogu*, *sviesti* svojoj i ***župljanom*** dužni, pak ih bratski zamoliti, ***ut tandem aliquando sapiant, et quidem sapiant ad sobrietatem***, te svojimi spačkami neupiljuju i prostomu narodu onu svjetovnu pomisao o svećenstvu u glavu, s koje nam sav ugled, štovanje i svetinja, ka kojoj smo pozvani, pada sve više od dana do dana. Neću u tom pogledu samo kapelane da osudim; jer ima žalibože i nas župnikah takovih. ***Quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu.***

Nadalje teret su župniku kapelani onakovi, koji njekim novotarskim duhom opojeni, istom tako rekav izletiv iz sjemeništa, hoće njeki reformatori župnikah i župljanah da budu, sve hoće bolje da znadu, nego ostarjeli župnik stado svoje najbolje poznavajući, te svim njegovim uredbam baš unatoč djeluju. Bilo pri objedu ili inače u razgovoru, svačemu protuslove, da si tobože tim njeki nimbus visokoučenosti pribave. A takovi su i na prodikaonici. Njeki u svojih tobože marljivo spisanih govorih leću po zraku vijajuć mušice, nit jim možeš uhvatiti glave niti repa; neznalice onih sv. Jerolima riečih: „***Verba volvere, et celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est.***“ Kod njekih opet u govoru svetom neima ni ***krušca*** ni ***soli***, t. j. ni ljubavi Boga, ni bližnjega, — neima

Digitized by Google

ni *vina*, ni *ulja*, t. j. niti blage oštroće, niti milosrdja, niti melema, — već plenis buccis detonant contra hoc vel illud vitium, kao da su se oni već posvetili i kupusa više nejedu, — da je grdoba slušati. Kada god sam takova mladjega kapelana čuo tako bombardirati, pao mi je na pamet njeki klerik ejusdem spiritus, koji nije prestao napastovati župnika, dok mu nedopusti, da i on u svom rodnom mjestu, još k tomu o godu, na prodikaonici pokaže, što znade, i koga sam i ja u goste došav zlosreću imao čuti. Izabrao si za rodjen dan B. D. M. sgodnu baš materiju: *sextum decalogi praeceptum;* neprovidan pak župnik nije mu govora, proh dolor, prvlje censurirao. O! da ste čuli toga golobradca, što i kako je poput papige besjedio. Meni Sanchez i Abraham a St. Clara u toj materiji prema njemu učinili se cviećem. U istinu ja sam se kao stari kapelan stidio, a poslie prodike ukorio ga, navodeć mu one iz pastirke mudroga Sailera rieči: „*Was würde ein alter Römer oder Grieche, was gar ein Morgenländer sagen, wenn er in unsere Versammlung träte, und den unbärtigen Knaben im Priestergewande vor allen und würdigen Männern — solche Jugendübung halten hörte? Geh, würde er ihm sagen, geh in den Winkel, in den Schatten der Schule, du Lehrling, und entweihe nicht mit Knabengeschwätz den Kreis einer heiligen Versammlung.*“ — — A što da reknemo o onih kapelanih, koji tek malom, n. pr. o prvom zvonu — ili nikakovom pripravom usudjuju se na ono sv. mjesto prodikaonice stupiti, te govore, što se veli, s neba pak u rebra, neprilagodjujuć se potrebam duševnim župljanah, ili govore tako, da isti prostak uviditi mora, da je g. kapelan jučer vas dan u lovu ili u kakovom veselom dražtvu do njeko doba noći bio. . . Ako već nemožemo svi visokoučeni doktori, svi krasni pjevači biti, ali možemo o tom nastojati, da svaki dan bolji govornici budemo; a to se samo učenjem, pisanjem govorah, vježbanjem i slušanjem dobrih govornikah postizava. Tà ni Demosthenes, ni Aeschines takmac mu, ni Cicero, ni Ivan Zlatousti i ostali bez toga nepostadoše govornička čudovišta. Čitam o učenom i mudrom Fénélonu, da je i on u svojih mladjih godinah najprvlje moleći se Bogu, zatim dugo mozgajuć o predmetu ovom ili onom, onda ga istom na papir stavljao i učio na izust. Istom kad starijim postade, prestade govore pisati, nego se samo prije prodike molitvom i mozganjem predmeta pripravljao. Kad se on toli učen, takovi portentum u svakom smislu pripravljao, zar da onim, koji od njega nisu ni učeniji ni vještiji, takove priprave netreba? Nije hasne gg. kapelani: „*Qui studet optatam cursu contingere metam, multa tulit, fecitque puer; sudavit et alsit. Abstinuit Venere et vino.*“ (Horac.) A liepo naša poslovica veli: „*Najpre izpeci, pak onda reci,*“ pak nećeš lupat kao puto o lojtru.

U redu bi bilo, da ovdje koju reknem o kapelanih, koji se časti administratorske pokraj starih župnikah dočepaše. Jer bi pako i u crtanju ovih *ponjekih* morao malo dulji biti, zato ću samo uzdahnuti: Bog svakoga ostarjeloga i nemoćnoga župnika od te vrsti ovrhe, koja mu se u njegovom dobru širi i bani, koja ga kao već suvišna na svietu smatra i samo se njegovoj smrti raduje, občuvao! *Ab administratore tortore, libera nos Domine!* — uzdisao preda mnom njeki starina onemogli župnik, imajući takova administratora na vratu. Rekoh gori „ponjeki,“ buduć nisu svi takovi.

A jošte na posliedku per tangentem budi rečeno, da kapelan može biti teretom i *svomu bratu kapelanu,* s kojim je u istoj župi, gdje su naime dvojica kod jednoga župnika. Kako to? Evo ovako. Poznam župnikah dva kapelana imajućih, kod kojih je uviek jedan, što se veli, mitnjak (Hahn im Korb), t. j. mio im i drag, drugi pako obojice potepalo. Kako se to sa značajem župničkim slaže, kako-li medjusobnoj bratskoj ljubavi i pravilom pastirke odgovara, tomu komentara netreba. Izmedju raznih samo jedan primjer, koga mi saobći iz svojih mladih godinah moj prijatelj kod takova župnika kapelanovavši s drugim bratom si kapelanom. „Ako stoji — njegove su rieči — da se dva protivna pola privlače, to sam ti brate ja na dva tielom i ćudi posve različna si čovjeka naišao. Ta dva dakle posve si različna muža sljubiše se zajedno, a ja sam jim bio zametalo i podpetalo. Ako je bilo duhovne službe, tu sam bio izdiralo ja; jer župnik ništa radio nije, sudrug pako pod izlikom poslovah župnikovih morao bi ići ili u magistrat, ili k ovomu ili k onomu senatoru, — a da ga potražiš, našao bi ga sigurno u pivari, bilo prije ili poslie podne. Ako je bilo kakova divana, ili bolje sprdnje pri objedu, ili secus, to sam opet rugovet bio ja, i to još pred njekim odrbundom propalicom majstorom, koji je u župnom domu skupa sa ženom i djecom stanujući inače bio popečitelj svih nutrnjih i vanjskih domaćih poslovah, i uviek s nami pri stolu objedovao i večeravao, da nisi mogao nikakova ma ni officiosna razgovora povesti — nješto je i latinski već razumievao — u koji se i on nebi pačao bio. Da sam uz takova druga u čemeru dane sprovodio, po sebi se razumije; čemer je pako dan u dan tim gorčiji bivao, čim mene više obljubiše župljani, štipendija mi noseći i svuda me štovanjem i ljubavju predusrećući, više nego-li njih dvojicu. Vrieme je bilo, da i ja kožu naopako okrenem i zube pokažem; — ali nije dugo trajalo za tim, pri objedu dobih

Digitized by Google

službenu odredbu od župnika, da dalje selim. Kasnije pako začuh, kako je moj župnik ištoć moj premještaj ujedno moga sudruga pohvalio, da mu je desna ruka, i da bez njega biti nemože. I tako ondje se nijedan kapelan dulje od godine skrasio nije radi toga skroz i skroz himbenoga sudruga."

Evo na ove načine mogu kapelani biti na teret župniku i sudrugu svomu. Kamo sreće, da toga neima, te bi bilo u duhovnom rádu više plodovah, a medju braćom istoga stáleža više ljubavi i sloge bratske. A pro finali conclusione: kamo sreće, da se njeka gg. kapelani, kojih se ovo tiče, više bave čitanjem sv. pisma. sv. otacah i drugih potrebitih im knjigah, te bi bilo manje kojećega. *„In desideriis est omnis anima otiosi,"* veli Duh sv.

(Nastavit će se.)

Sv. osmina u sjemeništu zagrebačkom.

Laetare et exulta in omni corde filia Jerusalem. Dominus Deus tuus gaudebit super te in laetitia. Soph. 3, 17.

Tako je klicao prorok Sofonija, proričuć Jerusolimu spas, što ga je Bog Sabaot tomu gradu učinio — a tako je i meni uzkliknuti, makar se to komu i čudno činilo. — Poznato je već čitateljem ovoga crkvenoga glasila, da su veleč. oo. Isusovci A. Ayala i A. Gjuriceo u zagrebačkom sjemeništu osam danah držali duhovne zabave polag strogih pravilah sv. Ignacija, početnika ili bolje rekuć usavršitelja duh. zabavah; nu ufam se, da će mi biti dopušteno o toj sv. osmini, koja je u našem sjemeništu prvi put za klerike ovako obavljena, dvie tri prosboriti, jer nemogu nikako odoljeti duboko dirnutomu srcu svomu, a opet se usudjujem gojiti nadu, da ću tim ugoditi mnogomu srcu, štono je puno žive želje, da se proslavi Bog, i da se dobro djelo, učinjeno na slavu Božju, čim dalje pronese svietom, koj za slavu Božju malo haje, da se i do njega izmed nebrojenih bogomrzkih lažih opet jedna ugodna istinica protura. — Uzoriti naš nadpastir, brižan za ovce, koje mu Božja milost povjerila mudroj pastvi, pružio je već više putah svećenikom prostrane svoje nadbiskupije liepu prigodu, te mogoše okusiti korist duh. zabavah, a ljetos sjetio se i nas najmladje svoje djece, i posla nam Barnabu i Saula, da nas obsipaju duševnom milostinjom, posla nam Ivana i Filipa, da nas potvrde u Duhu svetom u osobah poznatih nam i vriednih otacah, da pod njihovim mudrim ravnanjem onom brižnošću o spasu dušah naših nastojimo, koja je za tako važan posao neobhodno potrebita. Ah! gledjimo, kako ljudi u svietu svu moguću brigu upotrebiti znadu, kako će sve sile napeti, kako se mučiti i truditi, kako sve nepogode radostno podnositi, samo da im dobro za rukom podje posao, do koga jim je mnogo stalo, i koj im se mnogo važan čini; a može-li biti kršćaninu važnijega posla, nego spas, vječni spas duše — jedine neumrle duše?! O tom veli nam Spasitelj po Mateju: Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Doista težka rieč; važno pitanje za svakoga, a ponajviše za onoga, koj znade pravo vriednost duše ocieniti. Jedna, neumrla, vječna, na sliku Božju stvorena, neprecjenivom krvju Isusovom odkupljena duša — aj, razume ljudski, nemoraš-li se obeznaniti i nemoć svoju izpovjediti? — Pa da nije vriedno posvetiti osam kratkih danah tomu važnomu poslu, odieliti se posve od svieta, obuzdati blebetavi jezik svoj, da se uzmognemo tim usrdnije s Bogom razgovoriti, tim pazljivije i točnije sve nesavršenosti svoje razabrati, da jih tim lakše i stalnije izkorenimo, ili bar izpravimo?

Željno izčekivasmo došašće častnih otacah, stranom znalični, kako će oni toli važan posao rukovoditi, i opet iz žive želje, da čim prije ponovimo i omladimo život dušah, koje slabe i neizkusne u tolikih silnih napastih i nebrojenih pogibeljih nemogahu ostati čiste, kako to hoće Bog i kako ih je on čiste stvorio, i svojom dragocjenom krvcom očistio. Eto jih 21. Listopada, i njihova nam se pobožnost, njihova poniznost i njihova ljubežljivost jako dopade, te jedvice izčekasmo otca Ayalu, da nam začne drugi dan u večer sv. osminu. Težko je hvaliti, što se samo hvali, a slaba hvala često dobroj stvari i škodi; nu budi mi ipak dozvoljeno, da barem dvie tri rečem, što mi na srcu leže. Nebojte se, da kanim oprovrgavati laži, što jih opaki sviet proti Isusovcem prosipava, i da kanim odgovarati na kojekakve prigovore i potvore, kojimi jih neprijatelji njihovi biede; nije tomu sada ni mjesta ni prigode. Spomenut ću samo, da su častni otci na nas tako djelovali, da se mnogomu i obilnomu plodu nadati imamo. Tà kako je pravo rekao o. Gjuriceo, i Turci bi se obratili, kad bi jim gospodin Bog toliko svojih riečih čuti dao, koliko smo jih mi ovih danah čuli! Pa kako i neće dobro sjeme, bačeno u dobru zemlju, dobrim uroditi plodom? Kako neće mlad cvjetić bujno procvasti, kad ga vješt i marljiv vrtljar brižno njeguje, od svake nazebe, prejake žege, pače od svakoga škodljiva crvića čuva? — Milo je bilo poslušati otca Ayalu, i gledati pred sobom propoviedaoca, komu se siplje rieč, kano zlatno zrnje, te ga čovjek mora slušati, bojeć se, da mu koje zlatno zrnce neizmakne; ugodno je takodjer čuti o. Gjuricea, komu iz ljubkih ustah teče sladki med, pa ga mora svaki slušati, jer bi bila šteta za svaku šećernu kapljicu. Ot. Ayalu prispodobio bih jakoj rieci, koja sve za sobom nosi, a ot. Gjuricea tihu potočiću, komu bi čovjek razblažen na dragostnoj obalici boravio.

Pa šta su nam ova dva otca u četrdeset i trih prodikah govorili? Spiritualibus spiritualia loquebantur, pa s toga su i prodrli do svakoga i sliednjega srca, a u svakom probudili: ljubav Boga, ljubav sv. svoga sta-

liša, ljubav svoje jedine neumrle duše — dà, čujte čuda — ljubav premiloga naroda, presladke domovine naše, i to u našem ljubljenom hrvatskom jeziku! Što, zar je i ježuitom znana ota ljubav? zar i njihova usta izgovaraju rieč „rodoljubje“? Oj prijatelju, da si jih oba čuo, zakleo bi se bio glavom, da su to dva od najboljih hrvatskih rodoljubah; jer si težko koga čuo, koj bi vatrenije propoviedao, pače zapoviedao ljubav roda, kako je to činio hrvatskim pravilnim jezikom tudjin rodom Sicilijanac, koj sada već preko 20 godinah slavjanskimi krajevi rieč i slavu Božju širi. Pa na kakovo su nas rodoljubje nagovarali? Na rodoljubje po nauku i volji Isusovoj: da budemo prije svega dobri svećenici secundum ordinem Melchisedech; a takov valjan svećenik mora da je pravi rodoljub. Jer koj je dobar i pravi rodoljub? Onaj, koj promiče u narodu slavu Božju, svetu vjeru Isusovu, liepu kriepost kršćansku, duševno i materijalno dobro ljubljenoga naroda. Eto, što su nas naučali svietu omraženi Isusovci!

Hvala jim na tom od srca, i Bog im naplatio. Nikad nećemo zaboraviti, što su nas ota vriedna dva otca naučala; to jim neka jamče pokorne suze, što su se na mnogom oku zakresile. Putovali sretno u Dalmaciju, kamo su od nas krenuli; naše će jih srdačne molitve i naša zahvalna uspomena pratiti do groba. Preponizna hvala i uzoritomu g. stožerniku za tu blagodat; hvala poglavarom našim na liepom i izglednom primjeru njihovu; a nada sve hvala i slava Bogu, darovniku svakoga dobra. — Sad mi je srcu odlanulo, a vi blagi čitatelji vjerujte, da ovo nije iskrena zahvalnost samo jednoga, nego preko 130 mladjanih srdacah. — *čki.*

Na obranu duhovničtva sicilijanskoga.

Kraljevski povjerenik general Cadormo pisao je nadbiskupu palermitanskomu povodom posljednjega ustanka pismo puno osvade i nepravedne tužbe na njegovo svećenstvo; a nadbiskup mu dostojno odgovorio. Neće biti s gorega povaditi iz toga pisma važnije izreke.

„Na veliko mi se dade čudo čitajući Vaše pismo, što Vi odgovor svaljujete na me zato, jer je tobože duhovničtvo redovno i svjetovno sudjelovalo u posljednjem ustanku, a i drugčije da od njekoga vremena radi o prevratu javnoga poredka i širi nećudoredna i razvratna načela medju pukom. Držim, da je sgodno sjetiti Vas, da redovno duhovničtvo po sicilijanskih zakonih nepodpada pod moj sud, već da mu ima suditi sudac monarkije. — Što se tiče duvnah, to budite uvjeren, da nijedna od njih nije izlazila medju prosti puk uljevat mu nećudoredna i razvratna načela. A za svjetovno svećenstvo mislim, da ga neima u nijednom gradu Talijanske, koje bi bilo takovim uzorom dobra ponašanja, i kojemu bi manje bilo na pameti razprostirati u puku gore spomenute ideje. Da je pako s jedne ili s druge strane bila kakova iznimka, to nebi trebalo s toga odgovor svaliti na mene. Biskupska vlast izgubila je jako svoj ugled, te kad je kojega zabludjenika valjalo po evangjeoskom nauku dovesti na pravi put, udriše na nadbiskupa listovi, koji si glavnom zadaćom napraviše razvratne ideje pogledom na vjerozakon, obstojeće oblasti i svakomu poglavarstvu dužno štovanje medju pukom razprostirati. Do današnjega dana niti je od kraljevske vlade niti od državnih oblastih došla na me kakova tužba na držanje svjetovnoga duhovničtva, koje jedino spada pod moju vlast. Niti jedan jediti čovjek od toga svećenstva nije meni dosele tužen, da je s propovjedaonice udarao na obstojeći red i evangjeljem propoviedana načela, te sam tvrdo uvjeren, da nije niti zasebna osoba nijedna, niti kakova duhovna oblast ikoga, tko ima pravo propoviedati, pritužila, da je ovo pravo upotrebio na prevrat obstojećemu redu.

„Pitate me, zašto za odstranit toliko zlo, nisam posredovao medju pijanom hrpom ubojicah i razbojnikah? Ako me htjedoste sjetiti, da je meni dužnost bila u čas prve bitke pohititi na barikade, to se nerazumjemo; jer šuteć o tom, da mi je već 80 godinah, i da sam jako bolešljiv, sjegurno, da sam se samo pokazao, bila bi me kraljevska vojska zaokupivša mi dvor pozdravila puškaranjem, kako pozdravi i jednoga mojih predakah, a nebi bilo za nikakovu korist. U strašni onaj čas nepreostade mi drugo, van vojsku, koja se utaborila u mojem dvoru, što bolje mogoh podvoriti; a sjeguran sam, da se vojnici bivši kod mene na ništa nemogu potužiti. Mirna mi je s toga duša, da niti vlada niti zemlja neće ni kap prolivene gradjanske krvi ili grozovitu krvariju meni upisati u grieh, već se sve ima svaliti na one, koji su skupa neprijatelji vjerozakonu, kraljevskoj vladi i imutku, te koji sada, da odbiju od sebe težku odgovornost, kušaju, nebi-li ju svalili na druge. Buduć da evangjeoski nauk zapovieda slušati zavladalo poglavarstvo, to ja s moje strane u nijednom slučaju nemogu dopustiti, da se svećenstvo u obsegu svoje dužnosti uzprotivi ovomu nauku; ako dakle možete tužiti kojega člana svećenstva pojedince, to ću ga suditi po strogom zakonu, što mi ga moja oblast podaje.

Nadbiskup Ivan K. Naselli.

Viestnik.

Iz Zagreba. Za kapelu nadbisk. sjemeništa, za koju je častno svećenstvo nadbiskupije naše što u novcu, najviše pako odsluženjem intencijah jako mnogo doprinelo, blagoizvolila je njeg. uzoritost gospdin kardinal i nadbiskup premilostivo pokloniti 200 for. a. vr. Istom prilikom valja nam spomenuti i drugi milodar njeg. uzoritosti. Medju mladežju sjemeništnom sklopila se iza ovogodišnjih exercicijah Marijina bratovština, kojoj je svrha, da se što bolje uzčuva i uzgoji medju mladići

Digitized by Google

pravi kršćanski i katolički duh i prava pobožnost. K tomu treba i primjernih knjigah, poglavito ascetičkih. Njegova dakle uzoritost dade za takvu biblioteku 100 for. a. v. Bog blagoslovio, što se toli bogoljubno i darežljivo ulaže, te procvalo i doneslo ploda, kako to želi i očekuje njeg. uzoritost, i s njom sva naša velika nadbiskupija!

— Na predlog uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa a uz potvrdu visokoga namjestničkoga vieća pomaknuo se je veleučeni gosp. Dragutin Dojković, profesor crkvene poviesti u nadbiskupskom liceju, na višu plaću iz školske zaklade.

— Povjerovavši drugim novinam javismo i mi u posliednjem listu, da je uslied znamenite redukcije u državnom proračunu hrvatskom za ovu godinu nastala silna potreba kamatah od onih 447.000 forintih, koje su hrvatski biskupi i kaptoli za tako zvanu seminarialnu zakladu položili, pak da je uslied toga kr. ugarska dvorska kancelarija izdala naredbu, da budimska glavna blagajna još ove godine izplati vjerozakonskoj zakladi hrv.-slavonskoj od pomenute glavnice odpadajuće kamate u iznosu 27.824 for. po odbitku dohodarine.

Kao što su „Nar. Novine“ obavieśćene, ima se pomenuta viest tako tumačiti, da se rečene kamate neplaćaju uslied redukcije državnoga proračuna, niti samo ove godine, nego kao kamate od glavnice pravno pripadajuće hrv.-slavonskoj vjerozakonskoj zakladi bez svakoga obzira na državni proračun, i to još od onoga vremena, od kada je pomenuta seminarialna zaklada utemeljena; pak budući za ovu godinu od strane Ugarske, gdje se hrvatskom ovom zakladom jošte upravlja, odnosnoj dužnosti zadovoljeno nebijaše, niti je na račun tih kamatah do najnovijega doba išta uplaćeno bilo, s toga je na podticanje od strane kr. hrv.-slav. namjestničkoga vieća sada tek jedan dio tih kamatah u iznosu 10.000 for. vjerozakonskoj zakladi hrv.-slav. priposlan.

— Gradska vieća Zagreba i Karlovca odaslaše preuzvišenomu gosp. biskupu djakovačkomu zahvalnice na velikodušnom daru, što ga je onomadne priložio za utemeljenje jugoslavenskoga sveučilišta.

Iz Slavonije dobio je „Salzburger Kirchenblatt“ ovaj dopis: I ove godine držane su ovdje u djakovačkoj biskupiji po navadi pučke misije u tri župe: Almašu, Dalju i Šarengradu, a to po poznatih od prije neumornih Isusovcih otcih Ayali i Gjuriceu, koji jur više godinah u ovih krajevih puku s uspjehom propoviedaju rieč Božju promičući mu spas. A tako su ove godine držane i duhovne vježbe biskupskomu svećenstvu u sjemeništu u Djakovu, a to od 14. do 22. Rujna po gore spomenutom otcu Ayali; nu ipak žaliti je, što bijaše veoma malo dielnikah tako, da je preuzvišeni gospodin biskup u zaključnom govoru morao javno izreći na to žaobu.

Iz Beča. U sjednici gradskoga vieća bečkoga od 19. Listopada bijaše prava hajka na Isusovce, obilna lažih i klevetah na ovu po crkvu velezasložnu družbu. Predlog zastupnika Dra. Schranka: „Neka slavno obćinsko vieće naloži svojemu prvomu odsjeku, da izmedju sebe izabere odbor od pet članovah, koji će odmah napraviti predloge, kako bi se prietećoj navali jezuitah, i namjeri, podići više samostanah u Beču i okolo njega, na spas gradu moglo stati na kraj“ — primljen je bez najmanjega prigovora i predan pravosudnomu odsjeku.

Iz Praga. Dne 8. Listopada dogodi se opet smutnja pred isusovačkim kolegijem. Oko 10. ure u večer došulja se šest mladih klatežah blizu kolegija, te polupaše kamenjem prozore. Dva kamena probiše u sobu prizemnu, gdje spavaše jedan lajik, te od straha pobježe van. Poslie toga junačkoga čina pobjegoše i lupači. — Tri stražara zakloniše se na to blizu kolegija, te stadoše vrebati, pak i sbilja, istom da će tući pónoći, eto svih šest opet, te počmu se bacati kamenjem. Stražari skoče te porenu; nu uhvatiše samo jednoga, koj reče, da je u tiskarni jednoj izpravljač. Medjuto namjestnik kraljevine češke pisa na pražko zastupstvo, zahtievajuć oštrimi riečmi, neka neprestani nasrti proti ovamo pozvanim otcem družbe Isusove prestanu.

— Dne 19. Listopada donešene su moći sv. Ivana Nepomuka na Višegrad (u Pragu). Odmah poslie podne poče vrviti silno ljudstvo kroz višegradska vrata drumom prama Krču, kuda su moćice imale doći. Oko 4. ure stiže povorka u Pankrak, gdje mnoge kuće bješe nakićene i po prozorih pometane goruće svieće. Za povorkom idjahu s moćicami kola, a poda nje uprežena četiri konja. Svi bedemi tvrdjice bijahu puni ljudstva. Kod višegradskih vratah dočekaše sv. moćice kanonici, te jih sprovedoše u crkvu. Kanonici Dr. Prucha i Bernard, koji odoše po nje u Solnograd, idjahu uviek za kolima. Kad kola stadoše pred crkvenim vratima, uze besjediti Dr. Prucha te pripoviedati, s kolikim je štovanjem sviet dočekivao sv. moćice svagdje putem do Praga. Skinuvši svetinju s kolah poče svjetina kidati gobinje i zavjese; jer svakomu se htjede imati uspomenu na ovaj dogodjaj. Načelnik Višegrada Franc preuze s njekoliko Višegradjanah škrinju te odnese u crkvu, gdje ju uzoriti stožernik nadbiskup s velikom asistencijom primi.

Iz Rima. Sv. otac papa naredio je po svih rimskih crkvah pobožnost od devet danah, da se pobožnici pomole sv. arkangjelu Mihovilu za zaštitu. U pozivnici, što ju kardinal namjestnik u to ime objavi, veli on, kako se je napokon svakomu uvjeriti, da već samo s gora pomoć, mir i sigurnost doći može. Službeni oglas generala Montebella, da će neopozivno 13. Prosinca Francezi odići iz Rima, povodom je toj pobožnosti.

Digitized by Google

Iz Pruske. Od katoličkih svećenikah, koji u zadnjem ratu služahu, odlikovao je kralj njih petoricu raznimi redovi.

Iz Dittigheima. Uz turobne zvukove svirke i zvonjavu svih zvonah sprovedena bje u nedjelju 16. Rujna milosrdnica sestra Luciana, koja je od kolere oboljele dvorila do smrti. Djevice ovjenčane pored liesa i sva obćina izprati ju žalostna; a i mjestni židovi, kojim je pokojnica izkazivala istu ljubav, koju i kršćanom, pokazaše, koliko ju štuju tim, što su poslali više vienacah od cvieća. Protucrkvene novine klevetale su na katolike, da su oni spremali se poubijati protestante i židove; nu sestra Luciana najbolje je oprovrgla otu zlobnu klevetu, čim je služeći bolestnim kršćanom i židovom žrtvovala život.

Iz Amerike. U Pittsburgu (sjev. Am.) udari u kaznioni uznika imenom Tompsona al. Holmesa kap u isti hip, tek što izreče grozovitu bogopsovku, a drugi dan ležaše već mrtav. Slučaj taj činjaše se tako vanrednim, da ga sve novine razglasiše, te svuda pobudi grozu. Tompson, jur 4 ili 5 godinah u kaznioni, bijaše ljudina krupna i čvrsta tiela, razuman i velika nauka, ali podpun bezvjernik, te je svakom prilikom govorio prostački i bogumrzko. Radio je u kaznioni kao čizmar, a u sobi imao samo jednoga druga, po vjeri protestanta. Dne 13. Rujna razgovarahu se o vjerozakonskih stvarih, te Tompson upita si druga, da-li mu je mati kršćanka. Na odgovor, da jest, reče on, da je kršćanstvo varka; na što će drug: da se istina kršćanstva može dokazati dovoljno biblijom. Nu Tompson osječe se, da je biblija što i stare gusle, na kojih možeš izguditi, kakov hoćeš glas. Pošto mu napokon drug reče, da je biblijom jasno dokazano božtvo njegova početnika, u paklenjačkom jadu opsova Tompson Isusa i djevicu mu majku; nu jedva što izreče psovku, sruši se sa stolca, nemogući se ni maknuti ni rieči progovoriti. — Dozvaše brže bolje liečnika, ali bez koristi. Izbuljenih očiuh, izplažena otečena jezika i posve ukočen ležaše nesretnjak 24 ure, dokle ga preda se nepozva huljeni sudac.

(Književo.) „**Zornica ili zbirka ćudorednih i zabavnih pripoviedakah.** I. Snopić. Priredio i na vidik iznesao **Janko Tomić**, učitelj u Karlovcu. Ciena 30 novč. U Karlovcu. Tiskom Iv. Nep. Prettnera, 1866. — Prvi ovaj snopić obsiže u 8-ni 60 str. Ima u njem 14 pripovjedakah, 1 pjesma, 4 basne, 1 priča i 1 djetinjim načinom sastavljena razpravica „Voda i para."

G. pisac opazi jednu važnu potrebu, nestašicu naime kraćih pripovjedakah u nas, čim bi učitelj djeci zasladio nauk, a i ona se sama u prosto vrieme koristno zabavila. Na taj se posao, što ja znadem, nakanjivaše jedan od gg. kateketah; nu doslje nije dospio od drugih posalah. G. pisac dakle pošao je praktičnim putem, a ovaj prvi pokus možemo mu u obće pohvaliti tako gledeć na izbor i duh pripovjedakah, kako i jezik.

Samo nam budi dopuštena koja opazka. Obzirom na nutarnju uredbu bolje bi stalo, kad bi spomenute vrsti bile svaka za sebe, a ne premiešane, gdje n. pr. odmah za četvrtom pripovjedkom ide basna, pak pripoviedka itd. Obzirom pako na jezik pripomenuti nam je i više toga. Prvo: u kratkih prostih pripovjedkah valja da jezik bude prost i nekićen, dočim je ovdje prva (o sliepcu i kćeri mu provodilji, koja nota bene umire od gladi) tako je bombastičan i pun pjesničkih izrazah, da misliš: povesti će opisanim jutrom svatovi kićenu djevojku, a ne djevojka kukavnoga otca sliepca. Takova je i 13. (n. pr. snieg starosti — zelenilo mladosti — razkršće života) itd. Drugo: čini nam se, g. pisac hoće da bude skroz originalan; n. pr. „Oprosti nam krivice, kako ih i mi oprašćamo krivcem našim" — „draginja" (dražina), „vrieme za vremenom prodje," a „bajka" mjesto „basna." Kako svi pisci naši uzimlju, „bajka" je mythos, a „basna" fabula. Dalje ima nedosljedicah njekih u pravopisu; piše n. pr. „ne zavidi" i „nemože"; u slovnici n. pr. „Ali majčice, od sad se popravljam; bolji budem i neću više takov biti." Taj „budem" i „biti ću" i drugih glagoljah prema tomu za buduće vrieme rabi češće nedosliedno. Ostalo odbijamo na slagarske pogrieške, kojih nemanjka. Pisac nebi morda vjerovao (van ako ga je tkogod već sjetio), da pod br. 16. pripovieda čudnu zagonetku, naime: dokle jošte nebijaše „po zemlji" kovačah, kupi sin patriarke Jakova Ruben od „židovskih" trgovacah sjekiricu, a poslie jošte kupiše si Šimun, Levi i Juda sjekirice od „izraelskih" trgovacah! Napokon nerazumiemo, kako bi se dao složiti naslov knjige s njezinim sadržajem. Jer „zornica" znači u nas zviezdu jutrenicu i najraniju misu u došašću; ove pako pripovjedke niti imadu naviestiti osvitak nove zore književtvu, niti imadu šta s misom zornicom. — Istina je, abstraktni pojmovi predočuju se djeci (zorno) i pripovjedkami, moguće, da je pisac nadievajuć knjizi ime otu misao i hotio da izrazi; ali je na to veoma težko doći. Pisac bi taj naslov svoj bio svakako imao razjasniti u svojem „pripomenku."

Dopisnica uredničtva.

Propitkiva se: zašto je po glasu promienah u zadnjem broju ovoga lista g. Mato Stipić odredjen, da na šest nedjeljah ide za namjestnoga učitelja vjere na realku rakovačku? — Za odstranit svako neporazumljenje izjavljamo, da je to učinjeno radi toga, što uredni učitelj vjerozakona, g. Josip Jagunić, boluje na oku, te je liečenja radi dobio dopust na šest nedjeljah; čujemo, da se već oporavlja, te će po izmaku dopusta opet nastupiti svoje zvanje na pomenutoj realci.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 46. U ČETVRTAK 15. STUDENOGA 1866. **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

VII. Učitelji.

Kao što je župnik prva osoba u mjestu glede svojih župljanah, tako učitelj zauzimlje središte izmedju njega i njih. Kao što učitelj s gledišta zvanja svoga prvi temelj polaže kršćanskomu uzgoju djece, tako župnik na tom temelju imade graditi duševnu sgradu crkve Isusove u srcih mladeži. Da taj temelj dobar bude, zavisi o svojstvih učiteljevih; da taj temelj dobar bude, nastojat je župniku kao mjestnomu učione ravnatelju. Župnik i učitelj na jednom djelu, premda različnim načinom, rade; rekao bih: učitelj snaša kamen, a župnik ga malterom uglavljuje i podiže ravnajući sgradu. Mnogo zavisi od čestita učitelja; gdje je takov, ondje je župnikov posao na polak gotov. Kad učitelj uz čestito poučavanje takodjer liepim svojim izgledom mladeži svojoj prednjači, tada i župnikov posao bez pô muke napreduje. Takov učitelj tada je desnica župnikova, a ovaj ga ljubiti, cieniti i štovanje mu, kako u četiri oka, tako pred svim svietom ukazivati ima, a još i nastojati, kako će njegove potreboće svojom podporom olakšati, ili jih kod obćine svojim posredovanjem, poboljšanjem plaće, umanjiti; u slučaju pako zloglasnih jezikah učitelja pod svoje okrilje primiti je dužan. Blago obćini onoj, gdje je *uz dobra župnika, dobar, revan i pravi kršćanin učitelj.*

Nasuprot ako župnik dobije učitelja nedorasla svojemu zvanju, neuka i nevješta za umni uzgoj mladeži, onda je takov već na teret župniku. Još i Bože pomozi, ako kraj svoje nevještine ovu pripoznaje, te dobrim srcem prima dobre naputke župnikove, te jih izvršivati nastoji; ali dosta riedki su danas takovi. Svaki skoro hoće da je in suo genere perfectus, pak ako i premuči na bučna svjetovanja župnikova, ipak mu se nemile. A još je veći teret onaj učitelj, koji si uobražava, da je glede obuke mladeži u svemu izvrstan, pak s toga je i napet. E! takova što to glede obuke svjetovati, velika je uvreda, niti si dade išta kazati, kao da župnik kateketike, pedagogije a i ponješto metodike niti učio nije. Izuzimam onaj slučaj, koga ipak nepovladjujem, gdje-no župnik iz Bog zna kojih namjerah uviek nješto napućivati imade — što više peckanju i ukoru nalići — a još je gore, ako pred mladeži to čini. Onda nije se čuditi, ako učitelja strpljivost ostavi, pak župniku skoro u svemu nasuprot djeluje. Poznavao sam takovih župnikah, kod kojih je takova šta iz posve druga, nipošto iz ciglogo didaktičkoga izvora teklo. Razumjet ćemo se malo niže.

Još veći teret, uz ono prvo, za župnika jest učitelj nećudoredna vladanja; a takov je, kad mu župnik u trag unidje, obično još osorita napram župniku ponašanja, osobito ako ima kakov jači podupirač, da mu župnik nahuditi nemože. U tom slučaju kuga je gotova u župi. Ponajviše se to dogadja kod neoženjenih učiteljah; ali i medju oženjenimi nalazi se gdjekoji. Takovi uzdajuć se ili u svoj podupirač, ili zanešeni svjetskim duhom i ludom mladosti srnu sicut equus et mulus, quibus non est intellectus, traže samo sobete, bilo dnevne a još radje noćne, pak i krčme, — jedno, da tjelesnoj lasti ugadjaju, a drugo, da i oni tobože kao učeni ljudi i od prostakah prosvjetljeniji kao mjesec iza oblaka sjaju, — knjiga pako i usavršivanje u svom zvanju deveta jim briga. A da takovi ljudi već radi nepoštenja svoga ili mržnje nastoje i župnikovo poštenje okaljati, pa makar on najsvetiji bio, o tom dvojbe neima; — tim prije pako, ako župnik nije pogdjekomu u župi prav, a takovih svagdje se nadje. Onda takovi burgijaši takova su učitelja vierni drugari, a nuz njih polahko i drugi pogdjekoji prianjaju. U tih

Digitized by Google

družtvu snuje se i kuje proti župniku; amo se novine donašaju i odtud dalje raznašaju; riečju: u takova opaka učitelja vlasti stoji dobar glas župnikov.

Nek mi nezamjere gg. učitelji, što ova odiosa navodim, imade bo u svakom žitu pogdjekoje zrno kukolja. Ovo, što navedoh, govorim iz gorkoga osvjedočenja; svjedok bijah u tri župe, gdjeno su proti župniku glavnu ulogu igrali učitelji, a na žalost dvojica takovi, koje su kao tucake sve svoje na štapu donesavše župnici dobrohotno primili, u učionu smjestili, u župnom domu udomili, te su življeli kao bubreg u loju. Ali na žalost svoju osvjedočili se župnici za koju godinu o onoj istinitoj našoj poslovici: *uzmi sirotu na svoju sramotu.* Podkoživši se ti učitelji ostaviše finim načinom dom župnički pod izlikom ženitbe, preseliše se u učionu, ali ostadoše neoženjeni, — pak lievo i desno rovaše kao krtine po mjestu. Planù ono krvave slobode doba, kad nisi znao, ni tko je goso, ni tko je sluga, uzruja se narod, pak i župljani; iztraga strašna proti ona tri župnika. A tko je tužbe sastavio? tko je tužitelje predvodio i pri iztragi najviše govorio? Učitelji! Istinabog, da su ona tri župnika, žešće naravi ljudi, u nječem se s dva tri-li župljana boljara pokockali bili, premako su ostali župljani župnikom podosta naklonjeni ostali; ali *rustica natura servat sua jura,* osobito kad tko podtiče, — a prostačka milost i naklonost jest, što dim na vjetru, što snieg na suncu, danas: *hosanna!* a sutra: *crucifige!* Izidje na vidik, što župnici ni sanjali nisu. Nije hasne bilo branit se, kad graja zaori vodjena učiteljem: *Nolumus hunc regnare super nos!* A kakov bijaše resultat? Jedan župnik morade otići na drugu lošiju župu, a druga dva njekako se pomiriše sa župljani; ali sva trojica ostadoše crni, — no gg. učitelji još crniji, što dobrotu župničku zlo upotrebiše i gadnom nezahvalnošću naplatiše.

Ovo su primjeri u velikom za dokaz, dokle čovjek nepoznavajući zvanje svoje, k tomu nemirna duha, ili zagreznuv u lasti i razkošju tjelesnom, ili pakostna srca dotjerati može. Primjere u manjem nenavodim; dosta jih imade, a i mnogi župnik za njih znade. Samo velim: da su mnogomu koječemu i župnici sami sebi krivi, a to s toga, što odviše s učitelji druguju i šuruju, s njimi u svom domu i drugdje počesto čašice suše, — u lov idu i t. d. Što je dosljednije, van da učitelj takovi, ako je bez ikakove veće naobraženosti, ili onakov, koji sbilja misli, da već sve znade — a ti su najpogibeljniji — onu familiarnost zlo upotrebi, ili nos podigne, ili jezik pruži, ili kao oni gore stane izmetati nazad ćiftetima. Želiti bi s toga bilo, da to drugovanje uviek bude omedjašeno granicami medjusobnoga štovanja, a da se neizvrgne u intimnost, dok se sasvim neosvjedočiš, s kim imaš posla. A ja bih rekao, da to nebude *nikad!* polag onoga Plautova: „*Nulli te facias nimis sodalem; gaudebis minus, et minus dolebis.*“ Tim načinom prestati će mnoge razmirice, niti će biti učitelj teret župnikov, ili bi morao biti u čovječjem tielu pravi pravcati napastnjak.

Ako pomislimo na prošla vremena, i kako su nam učione stajale, kakove-li smo učitelje prinuždeni bili primati, nije čudo, što se koješta dogadjalo; a kad pomislimo na sadanje vrhovno školsko ravnateljstvo i učiteljska obrazovališta, nadat se je, da onoga tako lasno biti neće. Da Bog dà!

(Nastavit će se.)

Sanctissimi Domini Nostri Pii divina providentia Papae IX. allocutiones

habitae in Consistorio secreto die XXIX. Octobris MDCCCLXVI.

I.

Venerabiles Fratres.

Non semel, Venerabiles Fratres, afflictas jamdiu in Italia sanctissimae nostrae religionis res, gravissimasque Nobis et Apostolicae Sedi a Subalpino Gubernio illatas injurias, tum Nostris Litteris in lucem editis, tum variis Allocutionibus in hoc amplissimo Vestro consessu habitis, pro Nostri Apostolici muneris officio deploravimus, ac vel facile intelligitis, quanto in dies conficiamur moerore, cum videamus, idem Gubernium majore quotidie impetu catholicam Ecclesiam, salutares ejus leges, sacrosque ministros indesinenter impetere. Etenim proh dolor! Sacrorum Antistites, et integerrimi utriusque Cleri viri, et alii honestissimi catholici cives, nulla religionis, justitiae, ac vel ipsius humanitatis ratione habita, ab ipso Gubernio magis in dies vel in exilium ejecti, vel in carcerem detrusi, vel ad coactum domicilium damnati, indignis quibusque modis vexati, Dioeceses cum maximo animarum damno suis orbatae pastoribus, Virgines Deo sacrae a propriis Monasteriis expulsae, et ad mendicitatem redactae, Dei Templa violata, episcopalia Clericorum Seminaria clausa, miserae juventutis institutio christianae disciplinae erepta, erroris, et iniquitatis magistris comissa, et Ecclesiae patrimonium usurpatum ac distractum.

Cum autem Gubernium idem, ecclesiasticis despectis censuris, ac justissimis Nostris, et Venerabilium Fratrum Sacrorum in Italia Antistitum reclamationibus plane spretis, plures constituerit leges catholicae Ecclesiae, ejusque doctrinae, juribusque maxime adversas, et iccirco a Nobis damnatas, non dubitavit quoque de civili, uti appellant, matrimonio legem ferre, quae non solum catholicae doctrinae, verum etiam civilis societatis bono summopere adversatur. Hac enim lege ma-

Digitized by Google

trimonii Sacramenti dignitas, et sanctitas proculcatur, ejusque institutio evertitur, ac turpissimus fovetur concubinatus. Namque inter fideles matrimonium esse non potest, quin uno eodemque tempore sit Sacramentum, ideoque ad Ecclesiae potestatem omnino spectat ea omnia decernere, quae ad matrimonii Sacramentum possunt pertinere.

Atque etiam idem Gubernium manifeste laedens publicae Consiliorum Evangelicorum professionis statum, qui in Ecclesia Dei semper viguit et vigebit, planeque contemnens maxima beneficia Regularium Ordinum, qui a Sanctis viris fundati, et ab Apostolica Sede probati tot gloriosis laboribus, ac piis, utilibusque operibus de christiana, civili, ac literaria republica optime sunt meriti, minime reformidavit legem sancire, qua in omnibus regionibus sibi subjectis omnes utriusque sexus Religiosas Familias suppressit, earumque omnia, et alia multa Ecclesiae bona sibi usurpavit, ac dividenda constituit. Antequam vero in possessionem Venetae Provinciae pedem poneret, ad illas quoque regiones eadem decreta et easdem leges extendere non dubitavit, et Conventionem a Nobis cum Carissimo in Christo Filio Nostro Francisco Josepho Austriae Imperatore initam ibi penitus delendam, ac nullam vim nullumque robur habere contra omnes leges et jura decrevit.

Itaque juxta gravissimum Nostri apostolici ministerii officium in hoc nobilissimo Vestro conventu iterum pro Religione, pro Ecclesia, sacrisque ejus legibus, pro hujus Petri Cathedrae juribus et auctoritate Pontificiam Nostram vocem attollimus, et omnia et singula, quae sive in his, sive in aliis rebus ad Ecclesiam, ejusque jura pertinentibus contra ipsam Ecclesiam, et illius jura ac leges a Subalpino Gubernio, et ab inferioribus quibuscumque Magistratibus decreta, gesta et attentata sunt, vehementissime querimur et reprobamus. Ac decreta ipsa cum omnibus inde sequutis Auctoritate Nostra Apostolica abrogamus, ac nullius prorsus roboris et valoris fuisse et fore declaramus. Ipsi autem illorum auctores, qui christiano nomine gloriantur, meminerint, ac serio considerent, se misere incidisse in censuras, poenasque spirituales, quas Apostolicae Constitutiones, et Oecumenicorum Conciliorum Decreta in Ecclesiae jurium invasores ipso facto incurrendas infligunt.

Nostis autem, Venerabiles Fratres, quomodo quidam homines callidi Nobis objiciant, et ad eorum arbitrium perperam interpretentur Benedictionem, quam Italiae impertivimus, ubi nullis certe Nostris meritis, sed inscrutabili Dei judicio ad hanc Apostolicam Sedem evecti veniae pacisque verba pro Nostra in Pontificiae Ditionis populos caritate sponte emisimus. Equidem Nos, de universi dominici gregis bono veraque felicitate vehementer solliciti, tunc Italiae bene precantes a Deo humiliter impenseque efflagitavimus, ut eam ab impendentibus malis liberaret, utque pretiosissimum catholicae fidei donum in Italia majorem in modum vigeret, ac morum honestas, justitia, caritas, omnesque christianae virtutes quotidie magis efflorescerent. Atque etiam nunc haud omittimus ferventissimas Deo semper adhibere preces, ut catholicos Italiae populos propitius eripiat a tot ac tantis omnis generis calamitatibus, quibus Italiae moderatorum, et multiformis persecutionis opera misere opprimuntur, ac divexantur. In primis vero clementissimum Dominum exoramus, ut eosdem Italiae populos caelesti sua ope adjuvet et roboret, quo in divina sua fide et religione stabiles et immoti permaneant, et christiana fortitudine tot adversa ac plane tristia ferre ac tolerare possint.

Desipiunt vero, qui ex hoc inferunt, et exposcere non desinunt, ut Nos per apertissimam injustitiam, pluribus Pontificiae Nostrae Ditionis provinciis jam spoliati, civilem Nostrum et Apostolicae hujus Sedis principatum ejuremus. Quisque certe videt, quam injusta, et quam perniciosa Ecclesiae sit hujusmodi petitio. Singulari enim Divinae Providentiae consilio, veluti alias innuimus, factum est, ut, Romano Imperio everso, et in plura regna diversasque ditiones diviso, Romanus Pontifex in tanta Regnorum varietate, ac praesenti humanae societatis statu civilem suum principatum haberet, quo nulli unquam civili potestati subjectus omni libertate supremam suam auctoritatem jurisdictionemque in universam Ecclesiam sibi a Christo Domino divinitus collatam exerceat; ac fideles ipsius Pontificis decretis, monitis, mandatis plena conscientiae tranquillitate et fiducia obsequantur, acquiescant, quin unquam vel leviter suspicari queant, ipsius Pontificis acta alicujus Principis, civilisque potestatis voluntati et impulsui esse ullo modo obnoxia. Nos itaque civilem Principatum divino Providentiae consilio in bonum universalis Ecclesiae constitutum non solum renunciare haud possumus, verum etiam omnia ipsius civilis Principatus jura debemus strenue tueri ac defendere, et sacrilegam Sanctae Sedis provinciarum usurpationem vehementer expostulare, veluti saepe expostulavimus, et hac quoque occasione etiam atque etiam expostulamus et reclamamus. Omnes autem agnoscunt, quanto studio sacrorum catholici orbis Antistites civilem Nostrum et hujus Apostolicae Sedis principatum tum voce, tum scriptis propugnaverint, ac declaraverint, eumdem principatum in praesenti potissimum rerum mundanarum conditione necessarium omnino esse ad plenam Romani Pontificis in universo catholico grege pascendo libertatem tuendam et vindicandam, quae cum totius Ecclesiae libertate est plane conjuncta.

Neque hujusmodi homines verentur clamitare, Nos debere cum Italia, scilicet cum nostrae religionis hostibus, qui Italiam se constituere jactant, in gratiam redire. Sed quomodo Nos, qui sanctissimae religionis, salutarisque doctrinae, ac virtutis justitiaeque assertores et vindices constituti omnium salutem procurare debemus, cum iis convenire unquam possumus, qui sanam

Digitized by Google

non sustinentes doctrinam, et a veritate auditum avertentes a Nobis fugiunt, ac ne illis quidem Nostris desideriis et postulationibus obsequi voluerunt, quae eo spectabant, ut tot in Italia Dioeceses pastorali orbatae solatio et praesidio suos haberent Episcopos?

Utinam vero ii omnes, qui Ecclesiam, Nos, et hanc Apostolicam Sedem tam vehementer oppugnant, oculos animumque in veritatem justitiamque intendentes aliquando illuminentur, et resipiscant, ac in se reversi et animarum suarum bono consulentes salutari poenitentia adducti ad Nos venire contendant. Nihil certe Nobis gratius esse posset, quam Evangelici Patris more et exemplo illis occurrere, eosque complecti summopere in Domino gaudentes, quod filii mortui erant, et revixerunt, perierant, et inventi sunt. Ac tunc plane perspicerent, quantum augusta nostra religio virtutum omnium fecunda parens et altrix, ac vitiorum expultrix, tum privatae cujusque, tum publicae omnium felicitati conducat. Ubi enim ipsa religio, ejusque salutaris dominatur doctrina, ibi necesse est, ut morum honestas, integritas, pax, justitia, caritas, et omnes virtutes vigeant; nec populi illis gravissimis divexantur malis, quibus misere opprimuntur, ubi eadem religio, ejusque doctrina despicitur et conculcatur.

Jam vero ex luctuosissimis factis raptim, dolenterque commemoratis, atque ex tristissimis quotidianis in Italia eventis omnes vel facile videre et conjicere possunt, quibus quantisque haec Apostolica Sedes sit objecta periculis, et quomodo acerbissimis rebellionis minis, incredulorum odiis, et inimicorum Crucis Christi iris exposita. Furiales undique voces continenter personant, quibus acerrimi hostes clamare non cessant, hanc urbem Romam funestissimae hujus Italicae perturbationis, ac rebellionis participem, immo caput esse debere. At dives in misericordia Deus haec impia inimicorum hominum consilia ac desideria omnipotenti sua virtute disperdat, et nunquam permittat, ut alma haec Urbs Nobis carissima, ubi maximo, ac plane singulari suo beneficio Petri Cathedram collocavit, quae inexpugnabile est divinae suae fidei religionisque fundamentum, ad calamitosissimum illum redeat statum a sancto Praedecessore Nostro Magno Leone tam graphice expressum (1), cum primum Beatissimus Apostolorum Princeps eamdem hanc urbem tunc mundi Dominam est ingressus.

Nos quidem etiamsi omni fere humana ope destituti, tamen officii Nostri probe memores, et omnipotentis Dei auxilio omnino fidentes, parati sumus cum ipsius vitae discrimine Ecclesiae causam Nobis a Christo Domino divinitus commissam impavide propugnare, et si oportuerit, eam adire regionem, ubi meliore, quo fieri possit, modo supremum Nostrum apostolicum ministerium exercere valeamus.

Cum autem in tam horribili procella unicum, ac validissimum praesidium sit oratio, iccirco omnibus

(1) S. Leo Serm. 82 al. 80. in Natal. Apostolor. Petri et Pauli.

Venerabilibus Fratribus totius catholici orbis sacrorum Antistitibus, universo catholico Clero, et cunctis Sanctae Matris Ecclesiae filiis, qui tot splendida erga Nos amoris et observantiae testimonia exhibere, et gravissimis Nostris et hujus Sanctae Sedis angustiis opitulari nunquam destiterunt, etiam atque etiam inculcamus, ut omni fide, spe et caritate orationes et obsecrationes Deo semper offerant ad Ecclesiae hostes expugnandos, illosque ad salutis semitas revocandos. „*Magna enim*, ut Chrysostomi verbis utamur, *arma sunt preces, magna securitas, magnus thesaurus, magnus portus, tutissimus locus, modo sobrii et vigiles Dominum adeamus, mente nostra undique collecta, inimicoque nostrae salutis nullo aditu permisso*“ (1). In tantis autem, quibus opprimimur, laboribus, non mediocri certe utimur consolatione probe agnoscentes, Deum, quando Ecclesia sua humanis destituitur auxiliis, mira operari prodigia, quae suam omnipotentiam, divinamque dexteram evidentissime manifestant, planeque confirmant, inferi portas nullo unquam tempore praevalituras adversus Ecclesiam, quae proinde de suis hostibus semper triumphans immobilis stabit usque ad consummationem saeculi. Verum summopere dolendum, quod certum non sit, hanc, vel illam nationem pretiosissimum divinae nostrae fidei, religionisque thesaurum semper esse servaturam. Et quidem multi, existunt populi, qui olim fidei depositum, morumque disciplinam fideliter custodiebant, nunc heu! ab ea divulsi sunt petra, cui Ecclesiae aedificium innititur, et ab eo sejuncti, cui potestas tradita confirmandi fratres, ac pascendi agnos, et oves, atque inter se dissidentes, et errorum tenebris obruti in maximo salutis suae discrimine versantur. Atque hic haud possumus, quin pro Nostri muneris ratione omnes Summos Principes, aliosque populorum Moderatores vehementer in Domino obtestemur, ut aliquando intelligant, ac sedulo considerent gravissimum, quo tenentur, officium curandi, ut in populis religionis amor, cultusque augeatur, ac totis viribus impediendi, quominus in eisdem populis fidei lumen extinguatur. Vae autem illis Dominantibus, qui obliviscentes se esse Ministros Dei in bonum, praestare id neglexerint, cum possint, ac debeant; et ipsi vehementer paveant et contremiscant, quando sua praesertim opera pretiosissimum destruunt thesaurum catholicae fidei, sine qua impossibile est placere Deo. Namque ante tribunal Christi durissimum subeuntes judicium videbunt, quam horrendum sit incidere in manus Dei viventis, ac severissimam ejus experiri justitiam.

Denique dubitare non possumus, quin Vos, Venerabiles Fratres, Nostrorum laborum testes ac participes, pro eximia et perspecta vestra religione, pietate, ac singulari rei catholicae studio, una cum Nobis, et universa Ecclesia velitis fervidas conjungere preces, et clementissimum misericordiarum Patrem assidue obse-

(1) S. Joan. Chrysost. Homil. 30. in cap. 11. Genesis.

Digitized by Google

crare, ut per merita Unigeniti Filii sui Domini Nostri Jesu Christi miseratur Italiae, ac totius Europae, et universi orbis, et divina sua omnipotentia efficiat, ut, omnibus profligatis erroribus, aerumnis, ac perturbationibus, Ecclesia sua sancta ubique terrarum omni libertate ac pace fruatur, et humana societas a tantis, quibus jactatur, malis liberetur, omnesque populi occurrant in unitatem fidei, et agnitionis Filii ejus ambulantes per semitas Domini, et in omni bono opere fructificantes.

II.

Venerabiles Fratres.

Luctuosum et nunquam satis deplorandum catholicae Ecclesiae in Poloniae Regno, ac Russiarum Imperio statum cum summo animi Nostri moerore lamentari cogimur, Venerabiles Fratres. Optime cognoscitis, Nos vel ab ipso supremi Nostri Pontificatus exordio summopere cupientes afflictis ibi sanctissimae nostrae religionis rebus, ac spirituali illorum fidelium bono consulere, omnia suscepisse consilia, atque etiam cum Serenissimo ac Potentissimo Russiarum Imperatore, et Poloniae Rege Illustri iniisse Conventionem. Sed irritae fuere Nostrae omnes sollicitudines. Namque non solum illa Conventio maxima ex parte haud fuit executioni mandata, ac omnino despecti gravissimi illi omnes Articuli, qui juxta promissiones ad optatum exitum erant adducendi, verum etiam magis quotidie conculcata fuere pacta, ac promissa ab ipsis Russiarum Imperatoribus ac Poloniae Regibus facta, et bellum a Russico Gubernio rei catholicae jamdiu indictum majorem in modum asperrimis hisce temporibus fuit conflatum ad catholicam fidem in illis regionibus funditus evertendam. Nihil autem valuerunt Nostrae expostulationes per Nostrum Cardinalem a publicis negotiis factae apud illud Gubernium, nihil Nostrae Litterae ad ipsum Serenissimum Principem scriptae, quibus nullum fuit datum responsum (1). Atque hic omittimus denuo percensere numerando ea omnia, quae in Nostra Encyclica Epistola ad Venerabiles Fratres Sacrorum Poloniae, et Russiarum Imperii Antistites data, typisque edita vehementer deploravimus (2). Idem enim Gubernium majore in dies insectatione catholicam oppugnans Ecclesiam semper impedivit, quominus Chelmensis Episcopus tres et amplius adhinc annos a Nobis renunciatus episcopalem posset consecrationem accipere. Postquam vero Venerabilem Fratrem Sigismundum Varsaviensem Archiepiscopum a suo grege divulsum in longinquas amandavit regiones, ei severissime interdicta omni cum suae Dioecesis fidelibus communicatione, Dilectum quoque Filium Paulum Rzewuski illius Vicarium Generalem et Suffraganeum Episcopum Prusensem in partibus Infidelium a Nobis electum, et nunquam ob impedimenta ab ipso Gubernio allata consecratum militari manu comprehensum in exilium ejecit. Atque id propterea, quia idem Vicarius de ecclesiasticis negotiis Rescripta a Nobis motu proprio data ad alios Poloniae Ordinarios perferenda curabat. Vix autem eodem Vicario Generali in exilium pulso, non dubitavit civilis Varsaviae Praeses Metropolitani Templi Varsaviensis Canonicos ad se vocare, eisque praecipere, ut nulla interposita mora, Vicarium Capitularem a se propositum eligerent. Quibus injustis mandatis iidem Canonici merito, et cum eorum laude obstiterunt, cum potissimum praesto essent alii, qui ab Archiepiscopo Varsaviensi ad Vicarii Generalis munus obeundum fuerant destinati, quoties commemoratus Dilectus Filius Paulus Rzewuski fuisset expulsus, quemadmodum infeliciter evenit. Wilnensis autem Episcopus a sua Dioecesi abreptus jamdiu in exilio misere vivit, quin ullo modo episcopale suum munus exercere, et gregis sibi commissi bono consulere possit.

Insuper, Venerabiles Fratres, promulgata ab eodem Gubernio sunt decreta, quibus catholica Ecclesia, ejusque auctoritas, leges, ac disciplina proculcantur. Namque hisce decretis omnia pene Regularium utriusque sexus Ordinum Coenobia de medio sublata fuere, atque omnia cujusque Regularis Ordinis bona publico aerario adjudicata, et paucissimae Religiosae familiae, quae adhuc supersunt, a suorum Summorum Moderatorum regimine abstractae, et Ordinariorum jurisdictioni subjectae, et universus Catholicus Clerus tum in Polonia, tum in Russiarum Imperio omnibus suis bonis vel ad Canonicorum Collegia, vel ad paroecias, vel ad ecclesiastica beneficia, vel ad quaelibet alia pia, et religiosa instituta pertinentibus spoliatur, et eorumdem bonorum redditus publici aeris alieni administrationi committuntur. Atque eisdem decretis contra ecclesiasticas leges, contra supremam hujus Sanctae Sedis auctoritatem, et omnia jura statuitur nova catholici Cleri dispositio, nova in omnibus Dioecesibus cujusque Canonicorum Collegii existendi ratio, nova paroeciarum divisio, et Capitula Collegialium Ecclesiarum abolentur, et Episcoporum plane destruitur auctoritas, ac libertas, cum ipsi sine Gubernii consensu nullum parochum, nullum parochiarum administratorem, aut vicarium eligere possint. Ejusdem autem Gubernii decreto Cameneciensis catholica Dioecesis suppressa, ac proprio adempta pastori cum Luceoriensis, et Zitomeriensis Dioecesium administratione fuit conjuncta. Legitimi Sandomiriensis, et Cracoviensis praesertim Dioecesium Parochi ad Gubernii arbitrium de una ad aliam paroeciam traducti, de proprio gradu deturbati, aliique in eorum locum suffecti. Plocensis vero Dioeceseos Seminarii aedes confiscatae fuere, et illius Episcopus Clericos Alumnos in coenobium olim Franciscalis Ordinis extra civitatis moenia transferre coactus, omnibus ecclesiasticis viris commeatus denegatus, ne ultra mille passuum spatium a propria residentia discedere, et inter se communicare possint. Illorum autem fidelium cum hac Apostolica Sede communicatio a Russico Gubernio tanta severitate est

(1) Lit. 22. April. 1863.
(2) Epist. Encycl. die 30. Julii 1864.

Digitized by Google

interdicta, ac omnino sublata, ut Nos maximo animi Nostri dolore haud amplius ullo modo possimus pro supremi Nostri Apostolici ministerii officio dilectam illam Dominici gregis partem juvare, ejusque spiritualibus indigentiis opem, auxiliumque ferre. Atque utinam ne veri sint tristes nuncii, qui nuper ad Nos pervenerunt, designatum nempe Chelmensem Episcopum, et Cathedralis illius Templi Canonicos majore ex parte ab eodem Gubernio in ignotas regiones fuisse amandatos. Nihil vero dicimus de assiduis cujusque generis insidiis, artibus, et conatibus, quibus idem Gubernium catholicae Ecclesiae filios ab ejus sinu abripere, eosque ad funestissimum schisma totis viribus pertrahere annititur, nihil de carceris, exilii, aliisque poenis, quibus Episcopi, sacrique Ecclesiae Ministri, Religiosique Viri, et catholici fideles suae religioni firmiter adhaerentes, et Ecclesiae jura propugnantes misere subjiciuntur.

Quae omnia manifestius apparent ex accurata rerum omnium expositione, quam opportunis documentis munitam, ac typis editam Vobis quamprimum tradendam jussimus. Atque ita universus catholicus orbis agnoscet, quam diuturnum sit bellum a Russico Gubernio sanctissimae nostrae religioni illatum, ut ipsa in Poloniae Regno, et Russiarum Imperio penitus deleatur. Haud ignoramus, ex funestissima, et omnino damnanda rebellione idem Gubernium arripuisse occasionem ad tam dira contra catholicam Ecclesiam suscipienda consilia, dum rebellionis rei debitis modis cohiberi, et puniri poterant, quin Ecclesiae tam grave bellum inferretur. Atque ita Deo placuisset, ut nemo ex Ecclesiae potissimum Ministris se perniciossimis fatalis hujusmodi perturbationis motibus immiscuisset. Nos quidem nunc denuo, uti alias, rebellionem summopere damnamus et reprobamus, omnesque fideles, ac praesertim ecclesiasticos viros monemus, et exhortamur, ut impia rebellionis principia ex animo abhorreant, detestentur, ac sublimioribus potestatibus subditi sint, illisque fideliter obediant in iis omnibus, quae Dei, ejusque sanctae Ecclesiae legibus minime adversantur.

In tanto autem dolore non leve Nobis affert solatium eximia illorum Catholicorum virtus et constantia, qui licet tantopere divexati, tamen, Deo adjuvante, in catholicae religionis professione stabiles et imoti permanent, et malunt asperrima quaeque perpeti, quam ab eadem sanctissima religione, atque ab hac Apostolica Sede deficere.

Interim vero Dei, ejusque Ecclesiae, et Religionis causam Nobis divinitus commissam strenue tuentes, partesque Nostras Apostolica libertate explentes, in hoc amplissimo Vestro consessu Pontificiam Nostram attollimus vocem, et omnia decreta et acta a Russico Gubernio in Religionis, Ecclesiae, et hujus Apostolicae Sedis jurium detrimentum edita, ac patrata summopere damnamus, reprobamus, et omnino irrita, ac nulla esse declaramus.

Verum sperare volumus fore, ut Serenissimus ac Potentissimus Russiarum Imperator, et Poloniae Rex Illustris serio considerans, catholicam religionem, ejusque salutarem doctrinam firmissimum esse Imperiorum Regnorumque fundamentum, ac temporariae quoque populorum tranquillitati, et felicitati maxime conducere, velit pro sua humanitate, et animi celsitudine justissimis Nostris votis, ac postulationibus annuere, ac suprema sua auctoritate efficere, ut in vastissimi sui Imperii regionibus catholica Ecclesia, ejusque cultores a tot calamitatibus respirent, et jamdiu exoptatam assequantur pacem, et liberum suae religionis exercitium.

Ne desinamus autem, Venerabiles Fratres, assiduis, fervidisque precibus divitem in misericordia Deum in humilitate, et contritione cordis nostri orare et obsecrare, ut propitius respiciat super haereditatem suam et exurgat in adjutorium populi sui, et Catholicam Ecclesiam tot undique jactatam procellis, tot afflictam periculis, tot divexatam calamitatibus divina Sua dextera protegat, adjuvet, defendat, eique optatissimam pacem ac triumphum concedat.

Značaji s kršćanskoga glèdišta. *)

I. Dobrostivost.

Sám Bog jest savršeno dobar. Ovo bitno svojstvo pripada samo njemu jedinomu, a nijedan stvor nesmie si ga bez preuzetnosti prisvajati. I Isus zasvjedoči to besjedami: „samo jedan je dobar, a to je Bog." (Mat. 19, 7.) Ovo Božje svojstvo ukazuje nam se veličajno na svih stvorenih stvarih, a kraljevski pjesnik David naviešta ga svetim oduševljenjem na više miestah, pozivajuć sve stvorove, da mu uzdaju slavu i hvalu. Spasitelj dodje na sviet kao dobar pastir, (Iv. 10, 11.) a ne pod sjajnim naslovom kakova vladara ili velikaša, jer ova ponosna imena mogu istina zasliepiti i obsjeniti, mogu štovanje i strah pobuditi, ali srca predobiti nemogu. To je prevažna pouka za sve, koji hoće da budu njegovi učenici. Ova dobrota Spasiteljeva uči je umjeću, kako će ljudem do srca doprieti, i njihovo pouzdanje steći; ona je kanoti ključ do srca. Nemilost i oholost zaključuju ga do vieka, a blaga prijaznost otvara ga. Mudri Salomon veli u knjizi Poslovicah: „da Bogu i ljudem povoljan budeš, neka te blagost i istina sveudilj prate." (2, 3.)

Sgodan dokaz ovomu nauku pruža postupanje velesvećenika Onije. Ovaj pravedno slavljeni muž, prijatelj vladara i puka, uvede u Jerusolimu najljepši red, uzdrži mir i pokoj, uduši svaku mržnju, ujedini razciepljene porodice, te od puka Božjega načini narod bratski. A kako mu to podje za rukom? Sveta poviest u knjizi Makabejacah (9, 12.) kaže nam, da je on sve to izveo dobrotom i blagostju svoga značaja. Prijaznost tako mu

*) Gl. br. 38. t. g.

Digitized by Google

odsievala s obraza, te je dosta bilo samo vidjet ga, da ti omili. I besjede ustah njegovih bijahu uzhitne i dražestne, sticahu povjerenje, a u dušu ulievahu slast i razkoš. Da su svi kršćani nalik njemu dobrostivi, uslužni i blagi, oživila bi na brzo medju njimi ona obćenita sloga, kakova u svetom gradu nastade djelovanjem ovoga muža.

Srca ljudska danas nisu manje čuvstvena, nego-li bijahu tada, a ono, što je potrese pod zakonom sužanjstva, još bi je više ganulo pod zakonom ljubavi. Svaki pametan otac i gospodar znade, da prevelika oštroća u karanju i kažnjenju može sve pokvariti. Mjesto da krivce dozove dužnosti, odbija je kruto postupanje od sebe, povećava ogorčenost, radja prkos, vodi dalje na zlu putu, i udara ranu neizlječivu. Govori-li pako pogrešnikom ljubav, koja jim štedi ćutljivost, a znade tronuti srce, razumu pako utuviti pogreške, to će jim ovo dobrostivo postupanje goditi, ganut ih, i sa stranputicah odvratiti. U dušovodstvu toli izkusni sv. Vinko Pavlanski svakom prilikom bi opetovao poglavarom: „Pokazujte napram vašim iskrnjim što više dobrostivosti, a čuvajte se, da vam neizmakne koja gorka besjeda. Jednom u mom životu snašla me nesreća, te sam preoštrim pokaranjem sve pokvario, što mi je kasnije uviek žao bilo. Nepovedite se u tom za menom, ako se hoćete ukloniti težku kajanju.“

Kad bi otci, matere i svi poglavari bili tako pobožni i izkusni, kako ovaj svetac, klonili bi se iz petnih silah ljutosti, žestini, gorkim riečim, osoritosti i jedljivosti, koje toli često utamane plodove poboljšanja. Mjesto da pogrešniku, što žalibože prečesto biva, pokazuju mrko i ljutito lice, susretali bi ga blagim pogledom i milosrdno, kako je i Bog na nebesih milosrdan.

Buduć se dakle dobrota u podpunom sjaju pojavila u Bogu i Spasitelju, sinu Božjem, to ona mora odsievati i u svih onih, kojim je do bogoljubnosti i straha Božjega u istinu stalo. Osorita spoljašnost, ukočena narav, ohol, zapoviedajući glas bila bi čudna i sablaznjiva svojstva pobožna čovjeka. Usuprot pristojnost, dobrostivost, prijaznost podižu cienu i ljepotu krieposti.

Budimo dakle dobri napram svakomu: napram starijim ljudem, jerbo to njihove godine, njihovo izkustvo, a često i njihove zasluge od nas zahtievaju; napram ubogim, kojih oskudica, bieda, nemoć i nesreća zagovara jê pred našim srcem; napram djeci, ovim ljubimcem velike Božje obitelji, koje Isus prije svih drugih pusti preda se doći; napram služinčadi, koje podložnost, trudno poslovanje i vjernost zaslužuje našu priklonost; u kratko napram svim, s kojimi obćimo i drugujemo. Budimo napram svim ugodljivi i uslužni, nečineći razlike izmedju prijatelja i neprijatelja. I ako nam budu nezahvalni, to ćemo i u tom slučaju, kad ne od njih, a to od onoga dobiti nagradu, koj nagradjuje svako i nesjetno dobro djelo.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 1. Stud. t. g. Grguru Mattiki, rimo-katoličkomu župniku u Brlogu otočke krajiške pukovine, premilostivo podieliti zlatni zaslužni krst s krunom, pripoznavajuć njegovo lojalno i uspješno djelovanje.

— Dne 11. t. m. preminuo je nakon kratke bolesti primiv svetotajstva Dr. Franjo Hoffmann, doktor bogoslovja, izsluženi apošt. misionar, i bivši njemački propovjednik u Zagrebu. Prekjučer prije podne poslie odsluženih praesente corpore zadušnicah u crkvi sv. Petra, sahranjen je pokojnik na groblje sv. Petra, kamo ga je iz nadbiskupskoga grada izpratio jedan dio milosrdnih sestarah, svakolika duh. mladež i više prečast. gospode kanonikah i drugih svećenikah. R. i. p.

— Na veledušnom daru, priloženom za uvedenje sveučilišta u Zagrebu, odaslao je preuzvišenomu gospodinu biskupu djakovačkomu i grad Varaždin zahvalnicu, a županija zagrebačka zahvalila se iz svoje velike dne 12. t. m. obdržavane skupštine brzojavnim putem visokomu darovniku, odrediv za sveučilište trećinu (preko 30.000 for.) svoje hospitalarne zaklade. — Preuzvišeni gosp. biskup djakovački, kako čujemo, prispjeti će u subotu u večer u Zagreb, da pribiva saborskomu zasjedanju, što-no će se dne 19. t. m. nastaviti.

— Prečast. gosp. kanonik Antun Sokolić, bivši zastupnik kaptola senjskoga na našem saboru, položio je svoj mandat.

Iz Rima. Polag najnovijega knjižnoga kataloga tiska tiskara skupštine de propaganda fide u sljedeća 33 jezika: latinski, grčki, jermenski, barmanski, bugarski, staro-slavenski, epirotski (albanezki), iberski (georgički), kurdski, kitajski, hindustanski, perzijski, hebrejski, kaldejski, sirski, arabski, etiopski, turski, koptički (egipatski), anamitički (tunkinski), madagaskarski malabarski (samskredamski), marastijski, angalijski, mozetenički, atomitički, talijanski, hrvatski, francezki, španjolski, portugizki, englezki i irski. Povrh toga ima zavod najraznovrstnije i najtudje abecede. U tom katalogu čita se množina vjerozakonskih knjigah i katekizmah u različitih jezicih za porabu obraćenikom. Bellarminova „Doctrina christiana“ prevedena je na 10 jezikah, Toma Kempenjanin na arabski, kaldejski i jermenski. Neima na svietu tiskare s toliko različitih pismenah, koliko jih ima propagandina u Rimu. Sve knjige oglašene mogu se dobiti preko F. A. Brockhausa u Lipsiji.

Iz Italije. Dne 9. Listopada odbslužena je u Trevizu žalobna svetkovina za talijanske „mučenike.“ Dan prije bje po gradskih uglovih pribita sramotna listina proti biskupu Zinelli-u, a pripovieda se kao za stalno, da je bilo osnovano istoga za svetkovine iz pa-

Digitized by Google

lače trči, te odvesti preko medje. Kola već čekahu pripravna; nu policija prekide pletivo. Župnika u Grisoleri zasužnji narodna garda, te odvede u Trevizo, a to zato, jer je na imendan austrijskoga cara obslužio Te Deum.

Iz Kolonje. Glavna skupština predstojnikah i glavarah kat. djetićkih družtvah u velikoj dvorani djetićke kuće bje obdržavana 10. Listopada, i mora se reći, da bijaše sjajna. Došlo je sa svih krajevah Njemačke 89 predstojnikah, a medju njimi propovjednik stolne crkve profesor Dr. Gruscha iz Beča, središnji predstojnik za Austriju Dr. G. Mayr, središnji predstojnik za Bavarsku kanonik Dr. Küntzer, biskupijski predstojnik iz Vratislave župnik Reinermann, biskup. predstojnik iz Monastira gradski župnik Ibach, biskup. predstojnik iz Limburga, misijski vikar Müller iz Berlina, zatim predstojnici iz Hamburga, Bremena, Štettina, Erfurta, Würzburga, Luxemburga, njekoji iz Virtembežke, Vorarlberga itd. a tako i množina starešinah iz raznih krajevah. — Započela se skupština svečanom službom Božjom u kolonjskoj družtvenoj crkvi. Služio je domaći predstojnik uz podvorbu predstojnikah Haala iz Luxemburga i Hoffmana iz Ahena. Poslie službe Božje pokleknuše svi oko groba svojega otca Kolpinga, da se izpuni posljednja njegova želja, te mu se podieli, kako on reče, milostinja molitve. Tužan bijaše to prizor. . . . Predlog, da se drže manje glavne skupštine u svakoj biskupiji, bje jednoglasno primljen, te priznano, da će tim oživiti bujniji život. Daljim zaključkom ima se nastaviti glasilo za predstojnike, što ga je Kolping započeo, da se svake četvrti godine kao rukopis razašilje. Viećanje bje prekinuto skupnim objedom, te kasno pod večer nastavljeno.

Iz Londona. Dne 7. Listop. obdržavala se je u svih londonskih katoličkih crkvah svečana služba Božja s molitvami za sv. otca; tom prigodom propoviedao je nadbiskup Manning u svojoj prvostolnoj crkvi.

Iz Azije. Po najnovijem računu ima katolikah u iztočnoj Indiji oko 800.000, a podieljeni su na 17 vikarijatah, od kojih je najveći Vevapaly sam sa 200.000 dušah. Madura ima 160,000, Pondichery 108.000, a drugi su veoma maleni, kao Agra 12,000, Patra 8000, Iztočna Bengalija samo 600. Zašto je tolika razlika, ima više raznih uzrokah; jedan od glavnih možebit da je razna starost misijah. Vevapaly, Madura itd. bijahu poljem djelovanja jur sv. Franje Šavera, pak prem je kašnje posao misije bio prekinut, ostalo je ipak, dokle se s nova nije nastavilo, mnogo kršćanskih predavanjah, dà i čitavih občinah, dočim su misije u drugih vikarijatih razmjerno jošte mlade. Drugi važan uzrok jesu različite sljedbe. U sjevernoj Indiji razprostro se jako muhamedanizam, pa kad se već Indijanci sbog svojih kastah i drugih narodnih predsudah težko dadu obratiti, to se čini, da medju privrženike korana duboko prodrieti nije upravo moguće. To su strašni zanešenjaci, strašni neprijatelji kršćanah, a zna se, da je zadnji ustanak indijski bio muhamedansko maslo. Krivo je jošte staro zlo, razkolina goanska, koja je neizrecivo mnogo nahudila, pak u mnogih vikarijatih kriva je i protestantska propaganda. Ova, prem posluje na svaku ruku imajući pune šake svega, nije si doduše stekla nikakove bitne pobjede, jer u kalverskoj i baselskoj misionskoj obaviesti s velikom klikom naviešteni napredak protestantstva obstoji samo u mašti obavjestiteljah, ali ipak kvari posao katoličkim misijam, makar im, budi Bogu hvala, nije presjekla puta. Dà, upravo medju protestanti u Indiji obraća se njih mnogo. Tako u godišnjoj obaviesti o misijah družbe Isusove od god. 1865. kaže se: „Godine 1864. obratilo se u Maduri 100 krivovjeracah. Svi naši misionari slažu se u tom, da bi ono 25,000 Indijanacah, što je preostalo od 50,900 koncem prošloga i početkom ovoga stoljeća poprotestantčenih, pokatoličilo se, kad bismo jih mi branili, ili utemeljivši sela pomogli jim, da se presele drugamo.“ — Kako u Maduri, tako i po svuda prelazi protestantah svake godine u katoličku crkvu. Zanimivo je jedno pismo tajnika apoštolskoga vikara (Niemca) u Patri g. Hartmanna. „Misija uz kosu protivštinam napreduje. Naša odgojilišta, mlada istom kano od jučer, nagnaše jur protestantom strah u kosti. Sada upravo putuje anglikanski biskup kalkutski po Indiji, te zove na oružje proti katoličkim odgojilištem. Premda mu se je u Darjeelingu izjalovio golem trud, neće ipak da popusti. Darjeeling je na podnožju Himalaje, tude imamo mi samostan sestarah lavretskih s odgojilištem. Sa silnim troškom sagradjena je tude i protestantska učiona, da upropasti naš zavod.“

— Dvie njemačke župe u New-Yorku, kojimi upravljaju redemptoristi, a broje 15—20 tisućah dušah, priložile su na početku mjeseca Rujna 10,000 dolarah (preko 21,800 for) za podporu sv. otcu. — Po glasu amerikanskih katoličkih listovah podpisali su na papinski zajam katolici i nekatolici sjeverne Amerike preko 4 320.000 for.

Ponuda dugujućim predbrojnikom.

Od prijateljske ruke dobilo je uredničtvo više misnih stipendijah po 44 nov. pro defunctis, koje je pripravno ustupiti onoj gospodi predbrojnikom, koji predplatnine svoje još podmirili nisu. Tko se želi ovim načinom odužiti, neka si prema dugovini i naznačenoj cieni izvoli proračunati broj misah, koje će preuzeti, a preostalu svoticu molimo da nam s prijavom što skorije pošalje.

Uredničtvo „Zagr. kat. lista.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 47. **U ČETVRTAK** **22. STUDENOGA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

VIII. Svjetovna vlast.

Što je župnik u duhovnom, to je svjetovna vlast u svjetovnom obziru. Kad si crkva i država ruke pružaju, t. j. jedna drugu podupiru, onda blago crkvi i državi. Skoro, skoro bih rekao, da u sadanje svakojako doba jedna bez druge obstojati pravo nemože, ili ako i obstoje, imat će jedna ili druga više samo na očigled privrženikah, ali srce će jim daleko biti od njih. — *Svjetovna vlast*, po riečih sv. Pavla, *jest od Boga*, njoj dakle poslušni biti imamo; ali je svjetovne vlasti dužnost takodjer crkvi, namjestnici Božjoj, povinovat se i u svem onom podpomagat ju, što crkvi čestite kršćane, njoj samoj pako čestite državljane pribavlja.

Crkvi u malom, t. j. župljanom, kao namjestnik Božji predstoji župnik, i kao takov jest poglavar; — istim župljanom pako kao gradjaninom i državljanom predstoji kao svjetovna vlast satnija, ili magistrat, ili sudac u svom kotaru, ili knez uz bilježnika i odbornike u pojedinom mjestu, i ovi kao takovi jesu poglavari. Župniku kao takovu pri ruci su samo svjetujuća i poučajuća sredstva, k tomu dobri izgledi, da dovede župljane svoje k odredjenom jim cilju, vječnom spasu. — Svjetovnoj vlasti, osim izdavanja zakonitih zapoviedih, pri ruci su takodjer, osobito za neposlušne i zapoviedi gazeće, sredstva kazni tjelesne. Sravnivši sredstva ta jedna s drugimi, uvidit je lahko, kako u sadanje pokvareno doba župnik sam sebi ostavljen, da gore navedeni cilj postigne, u mnogom je vrlo slab čoviečac, ako inače milost Božja mu nepriskoči u pomoć. Nasuprot vidit je, kako je svjetovna vlast snažna i silna, dok se još sviet tjelesne kazni stidi i plaši; umre-li pako i taj gdješto još jedini motor stida i straha u svietu, e! tada svjetovnoj vlasti ni batine ni tamnice,, da ni svi topovi i puške iglenjarke nepomogoše — a to bi i po crkvu naopako bilo. Da dakle crkva i država uspievaju, treba da budu vjerenice drúge, te da uhvativ se pod ruke za kratko vrieme umrlosti ove zajedno hode; a to svjetovna vlast kao namjestnica države tim prije činiti ima, što ona samo po crkvi, odgajajućoj dobre kršćane, tim takodjer državi najvjernije državljane daje; *neima bo pouzdanijega i vjernijega državljana od pravoga kršćanina.* To bi imale uviek pamtiti kršćanske države za sigurniji obstanak svoj. Jer ako inače i obstojale budu, stajati će na vrlo slabih noguh, kao kuća na piesku sazidana; prvi silovitiji vjetar srušit će jih, da neće ostat kamen na kamenu. To nam svjedoči svih vjekovah poviest.

Ako dakle svjetovna vlast, bila ona koje mu drago forme, nepodupire župnika, da se Božji zakon vrši, da se ćudoredje u narodu uzdržava, nasuprot opačine i očite sablazni kazne i prieče, onda je ona na teret župniku; na teret je pako tim veći, ako svojim nehajstvom, očitim nemarom, a što je još gorje, možebit i svojim sudjelovanjem nabožnu ćud i ćudoredje u narodu podkapa. Ja bi znao iz starijih vremenah navesti goropadnih župničkih tužbah proti ovakovoj zlorabi zastupnikah svjetovne vlasti; — znao bi i gdjekoji duhovno-stolni arkiv pokazati po koj svežanj aktah u istom poslu, i represalije gorljivih biskupah, da se tomu zlu doskoči; — ja bi znao iz dobe moga kapelanovanja napomenuti osobah, još k tomu dostojanstvenikah, koji su poput kuge onaj sveti nevinosti stid u narodu našem morili; — ja bi znao iz dobe moga župnikovanja prstom uprti na njeke ljude, javne činovnike, koji molbene dopise moje glede nećudorednih izgredah, ubijajućih nabožnu ćud naroda našega, u košarac baciše, ni odgovorom me neudostojivši, — valjda silnim prepriečeni poslom, tobož važnijim, nego s popom

Digitized by Google

dopisivati; — ja bi još znao zasvirati, da bi se daleko čulo, a znam, da bi i mnogi moj brat župnik isto takovu pjesmu zasvirati mogao. Al nije hasne, svirale nam je za pás zadjenuti, pak trpiti i pamtiti, kad i dobri Bogo trpi. Ali velim ipak to: neprestanu-li njeki ljudi tjerati svoj ćudoredje i nabožnost u prostoti ubijajući posao, neokane-li se svoje glede uprave i kažnjenja mlitavosti, nemarnosti, narod naš će još dublje pasti, i ja nebi rada dojdući naraštaj doživiti.

Nemogu jošte da tim ljudem nenavedem poganina *Cicerona* rieči: *„Est ei, cui Respublica commissa est, necessaria oratio et sapientia,* qua regat populos, qua stabiliat leges, qua castiget improbos, qua tueatur bonos, qua laudet claros viros, qua praecepta laudis et *salutis* apte ad persuadendum edat suis civibus, qua hortari ad decus, revocare a flagitio, consolari possit afflictos, factaque et consulta fortium et sapientium, cum improborum ignominia sempiternis monumentis prodere. Plerumque tamen ad honores adipiscendos et ad rempublicam gerendam nudi veniunt et inermes, nulla cognitione rerum, nulla scientia ornati.“ L. I. de leg. I jošte jednu: *„Est boni magistratus, non solum videre, quid agatur, verumtamen providere, quid futurum sit.“* Pro. Mar. Ove u istinu zlatne rieči morao bi si svaki, komu je javna služba povjerena, dobro u glavu upiliti, pak sigurno nigda na teret župniku nebi bio, a imali bi tada i dobrih kršćanah i dobrih državljanah.

Toliko za višje poglavare. A što da rečem za nižje službenike, s kojimi su seoski župnici u bližjem doticaju? Na to pitanje neznam bolje do narodnom našom poslovicom odgovoriti. *„Od glave riba smrdi“* — pak u obće velim: kakovi su gdje višji poglavari, onakovi su jim i podčinjeni službenici, poleg onoga: *qualis rex, talis grex;* riedko kada ima u tom iznimke. Znade-li se u obće, da je višja glava *popustljiva,* da na mnogo koješta *oči sklapa,* ili *kroz prste gleda,* tko će se repa bojati? Znade-li se, da je glava *podmitljiva,* tada ako bi se rep i praćakat htio, t. j. ako bi smio, pak nek se praćaka, — ali jedan pogled ili jedna rieč glave, pak huja! — Znade-li se, da glava *običaje samo larmati,* da tobož sviet u njeki strah utjera, a ništa neraditi, — znade kako rep, tako i najposliednji prostak za one naše poslovice: *„Što grmi više, tim manje kiše“* i *„Tko se mnogo prieti i báši, toga se neplaši.“* Znade-li se, da višja glava rado šalabaza — in sensu tropico — neće ni rep kicoš biti, dapače još će glavi, da joj se umili, na ruku ići itd.

Nut mi župnici sirotani seljani osudjeni smo s mnogo uzrokah na repove — ne da nam se kao turskim pašam po dva, po tri-li prednose, — nego da jih molimo, da jim se klanjamo: repovi su naš *forum primae instantiae.* Da múčim o kakovih budi nabožnih budi ćudorednih izgredih, koje bi kazniti i zapriečiti trebalo — sada treba groblje ograditi, da ga marva nepogani i nebatali, — sada treba na crkvi ili oko nje štogod popraviti, — sada treba na župnom domu ili oko njega što to, — sada župnika zvonar ostavio na cjedilu, treba drugoga tražiti, — sada treba župničke livade ili vinograd ograditi, — sada treba lukno utjerati itd. — što nam sve po pravu i ugovoru ide. „Dederte, molim Vas liepo repe, naredite ljude, da to ili ono bude.“ A rep? — Nalik djeci, kad mačji rep gladeć macu pitaju: da-li ovaj ili onaj laže — hoće-li neće-li na tvoju molbu da se miče, a ti ga župniče opet moraš po drugi put moleći gladiti, da štogod bude po milosti njegovoj. O! a koliko putah na sve molbe sliede krasne rieči, pak nebude ništa. . . Oj! braćo župnici, kako je to žalostno i teretno, a čista istina, da mnogoga župnika to repovsko gladjenje mnogo stoji, jer *poštivaš jih, gostiš jih, napajaš jih,* pak kraj svega toga neobhodno potrebite nam stvari idu pužjim korakom. Ako-li pak to posliednje nečiniš, ili ako je koji repić proti tebi podigao se, e, onda jao i pomagaj! Idi pope sam si gradi, sam si kosi i kupi itd. Oj mila braćo, kako je to teretno i bolno, kad takovi rep, dočim ga kumiš i moliš za tvoje trudom stečeno pravo, njekim prostačkim dostojanstvom odgovara ti: „Biti će, gospodine, biti će“ — nebude pak ništa. Ili ti odgovori, ako ga po drugi put zapitaš, zašto ovo ili ono učinjeno nije: „E, nemogu ja ljude za uši dovući, kad neće.“ Komu onda da se utečemo? Višjoj glavi? Ali glava je od repa odaleko; a čim pišeš potuživ se, eto ti graje: župnik je čovjek nemiran, buntovnik, nezna s ljudmi živiti, parničar, nesnosan, i što ti ja znam, kakove titule dobivaš. A dok odgovor od glave stigne, t. j. ako ga dostojan budeš, vrieme onomu poslu prošlo, udarila mećava, sieno pokošeno strulo ti, nije ni za magarca a neto-li za stoku tvoju, žitna gamara ti zelenom proklijala itd. A tko da ti štetu plati? Bog! Bog doduše dao, ali nije uzeo, već nemarni repovi i tvrde glave. Ali kad je iztjerati porez, drumove graditi, kamen izvoziti, ili što tomu slična, e, tada su repovi i njihovi podrepići gibki i hitri, što je i pravo; to mora biti za dva za tri dana ili iz oka ili iz boka, a to nije vazda pravo, *samo župnik može čekati.*

Dozlogrdilo mi je dalje o tom pisati, premako bi još dosta toga navesti znao; al ostavljam taj posao braći župnikom, i velim: fiat applicatio juxta cujusvis experientiam. Mudrom jedno oko dosta.

(Nastavit će se.)

Digitized by Google

Crkva Isusova.

Prije devetnaest stoljećah posija Isus, kojega su kratkovidi Židovi nazivali sinom Josipovim, tesarom iz Nazareta, a mi jedinorodjenim Sinom Božjim, Spasiteljem svieta, gospodinom svojim i Bogom, sitno zrnce na njivi svojoj. Sjeme ovo — vjera — izniče u srcih čovječanskih, stade se razvijati, rasti, te za njekoliko godinah izraste od njega drvo, na kojem je bilo dvanaestero jakih granah — apoštolah, a osim toga i nješto drugih debljih i tanjih hvojah — privrženikah Isusovih. Jedna od jakih granah — imenom Juda — istina usahnu, i odpade sa živoga stabla, nu jedanaest ostalih: Petar, Andrija, Jakob, Ivan, Filip, Bartol, Matija, Toma, Jakob i Šimun, ostade na drvetu; oni bijahu glavne grane svetoga ovoga stabla, a s njimi se zelenjahu i ostali ogranci i hvojice nakićene lišćem ufanja, cviećem vjere i plodom ljubavi.

Nu jednoč se na stablo ovo podiže bura; oluja nevjere židovske zahvati Isusom posadjeno stablo, zaprietiv mu, da će ga s korjenom izčupati. Granami, ogranci i hvojami toga drveta klatijaše žestoki vihar kano trstinom, strese s njega mnogi listak, mnogi cvietak, a sám sijač, koj je položio u zemlju gorušično zrnce, pogibe u toj oluji — zlobni Židovi usmrtiše, na križ propeše Isusa Krsta. Činilo se Židovom, da se poslje silne ove bure neće već oporaviti stablo ovo; njim se činilo, da će usahnuti, da će biti posječeno i na oganj bačeno. Ali nenadano guste tmine prodre svjetlo s neba i obasja drvetu grane — Isus Krst uzkrsnu od mrtvih uzadje na nebo, i Duh sveti sadje na apoštole, te u svjetlu njegovom okriepi se i obradova stablo; zaliveno krvlju Spasitelja i osvietljeno milostmi višnjega darovnika opet prekrasno prolista, procvate i obrodi plodom, te zamirisa tako ugodnim miloduhom, da su odasvuda dolazile duše neumrle, da se nastane na granah drveta toga, da uznapreduju mudrošću i kriepošću, da se srcem upokoje i vjekoma spase. Jednoga dne, kada bje poslan Duh sveti, pristadoše uz Isusa tri tisuće dušah različitih narodah; mnogi Parćani, Medjani, Elamićani, Mezopotamljani i Egipćani, Libljani i Rimljani, Krećani i Arapi obraše si stan na drvu Isusovom — prestupiše u njegovu crkvu.

Što su uspjeli farizeji i pismoznanci, nastojeći krikom, opadanjem i podrugivanjem protjerati ptice s drveta Isusova? što su uspjeli silomice s njega odkidajući granje? Gdje su odkinuli po jednu granu, tu su potjerale na sve strane druge mladice. Matej, Pavao i Barnaba posvetiše se službi apoštolskoj i privedoše k stablu života nebrojene duše; obrativši na vjeru Isusovu Korinćane, Solunjane i mnoge druge, uvedoše je u crkvu.

Za carevah rimskih tečajem trijuh stoljećah podiže se na stablo, izraslo iz zrnca gorušičnoga, na novo deset olujah, u kojih se na stanovnike njegove strahotno napadalo ognjem, mačem i divljom zvjerinom; drvo nepade, razpršiše se stanovnici njegovi, te ako su se ovdje ondje uklonili bjesnilu oluje, naskoro se natrag povratiše, vodeć sa sobom novih vjernikah, tako da se dnevice množio broj dušah, tražećih mir, sreću i spas na stablu, izraslom iz zrna gorušičnoga — u crkvi utemeljenoj i posvećenoj Isukrstom.

Poslje ovih burah nastade tišina. Car Konštantin podieli crkvi slobodu i primi ju pod svoju zaštitu; stablo Isukrstovo moglo se slobodno širiti i razgranjivati po svoj zemlji. Kršćani stadoše javno izpoviedati svoju vjeru, naviešćati ju i braniti, javno obdržavati službu Božju, te za njekoliko stoljećah primiše u svoju skupštinu sve skoro narode europejske i mnoge u drugih krajevih svieta. — No u miru ovom i tišini snadje stablo Isusovo druga nesgoda. Po njem se gdjegdje uhvatila mahovina, na kori mu se ovdje ondje ugnjezdile bube. Drvo ostade sámo sobom, jezgrom svojom, podpunoma zdravo, te neprestade novim cviećem i plodom razblaživati zemlju i veseliti nebo. Nu drvo, budući gdjegdje mahovinom obraslo i bubami ogadjeno, nebijaše ovdje ondje više liepo; pa radi toga njekoji se raztužiše nad njim, i nakaniše stablo očistiti od mahovine i bubah, odlučiše očistiti crkvu od praznovjerja i opačinah, koje su se uhvatile mnogih kršćanah. Nepromislivši zdravo, što i kako jim valja postupati, prihvatiše se posla, te pretjerano revnujući trgahu s drveta zajedno s mahovinom i bubami i ono, što mu je za život trebalo, trgahu zdrave pupoljke s divljimi izboji. „Što radite, ludonje!“ oglasiše se razboriti i Bogom naredjeni čuvari stabla — oglasiše se oni, koje ustanovi Duh sveti, da upravljaju crkvom Božjom, pa zaprietiše smušenim, strastju zaslienljenim napadačem ovim. Ovi pako nemogući po svojoj volji i domisli čistiti stabla, odlomiše si s njega granah i posadiše si posebna stabla za obitavanje, ustroji ovaj ovdje, onaj ondje nove crkve. I tako se sbude, da osim drveta, koje posadi sám Isus, imade na svietu i više stabalah, koja su posadili ljudi, da je na svietu više crkvah, koje su se odciepile od jedne, svete, katoličke i apoštolske crkve.

Nu zato nepropade drvo Isusovo. Davna već usahnu mnoga grana s njega odkinuta, mnoge sahnu i ginu sada, dok i neposahnu, dočim jedno jedino stablo, posadjeno Isusom, preživi do sada sve ostale, te primi na svoje grane iz svih narodah milijune novih stanovnikah, a prima i danas, i primati će po sve vieke.

Značaji s kršćanskoga gledišta.

II. Prostodušnost.

Prostodušnost jest svojstvo, koje nagoni čovjeka, da drugim saobći svoju dušu i srce, te radi toga kaže se o takovu, da je prostodušan ili čistosrd. Nesakriva on rado svoje misli, nego je radostno odkriva vjernu

Digitized by Google

prijatelju. Mrzki su mu oni čudni ljudi, koji misleći, da nisu odredjeni za družtvenost, sakrivaju se, uklanjaju se drugovanju, te se zastiru njekom tajinstvenom koprenom. Tomu protivno on, jer su mu namjere plemenite, čuvstva veledušna, svrhe čiste, nezazire od svieta, neboji se pogleda ničijih očijuh. K tomu ono, što misli i čuvstvuje, napisano mu je kanoti na čelu, a sve, što govori, iskren je izraz onoga, što biva u njegovoj duši, ili, kako liepo kaže naš narod, srce mu je na jeziku. Bog stvori ljude, da zajedno živu, da se zamjenito razveseljuju, svjetuju, tješe i razgovaraju. Prvi čovjek primi iz ruke Boga stvoritelja pratilicu svoga života. Knjige sv. pisma poviedaju nam, kako se Bog negledeć na svoje veličanstvo udostojavao drugovati s ljudmi. On je poučao, kaznio i tješio praroditelje naše, On se objavio patriarkom, Mojsiji i inim muževom na osobit način, a kada je naspjelo vrieme, ukaza se isti Sin Božji medju ljudmi, da jim bude u svemu jednak, izuzam grieh. Radi toga i nam je brižno nastojati, da budemo iskreni i prostodušni s onimi, s kojimi smo stvoreni na istu sliku i priliku.

U svakom družtvu rado se dočekuje, milo se gleda čovjek iskren i prostodušan. Tko srce kanoti na ruci nosi, toga svatko rado sluša, mnienje njegovo dobro se prima, njegove se zapovjedi uvažavaju, a i njegov ukor nevriedja nikoga. Nu tko se polovičnimi izrazi služi i samo natuca, tko govori, da mu misli pogadjati moraš, besjeđe takove sliedom sliedi nepovjerenje, nevjeruje se njegovu svjetovanju, iste njegove valjane primjetbe podvrgavaju se strogu izpitivanju, a s njim nitko neće van od nevolje da ima posla.

Ali i koliko je željena i mnogo vriedna družtvena kriepost prostodušnosti, zato ostaje isto tako potrebita i opreznost. Po nauku evangjeoskom treba da budemo prostodušni kano golubi, ali i razboriti kano zmije. Ima vrieme, kada valja govoriti, a opet ima vrieme, kada valja šutiti. Prema ovim načelom pogriešio bi onaj, koj bi povjerene si tajne pripoviedao, tudje mane bez potrebe nemilo odkrivao, a u obće o tudjih svojstvih i poslovih nepristojno govorio. S toga nemože se odobravati, nekmo-li povladjivati postupak onih ljudih, koji se hvališu, da su iskreni, te neobičaju ništa zamučati, da bez svakoga uzprezanja i okolišanja svakomu kažu sve, što znadu, a da nečine tajne od nijedne stvari.

Neima dvojbe o tom, da u drugovanju s našim iskrnjim imamo biti što iskreniji, a čuvat nam se je svake himbe i pretvaranja. Ali velika je razlika izmedju prave prostodušne iskrenosti, i one nerazboritosti, koja sve, što dodje na pamet, izblebeće. Tako n. p. u redu je govoriti čistosrdno s razumnim, vjernim prijateljem, u kojega šutljivost i zamučljivost možeš se pouzdati. Ali nebi bilo pametno ni probitačno, da to isto učiniš s neopreznim, neiskusnim i nepoznatim čovjekom. Mjesto da ti se odazove prijateljski savjet i pobuda, mogao bi se dokopati neprilikah i jadah.

Treba dakle da iskrenu prostodušnost spajamo s kršćanskom razboritosti. Govorimo bez šaranja i pritajivanja, bez zastiranja i tajnarenja; usne naše neka budu samo tumač našega srca, ali vazda s potrebitim razborom i oprezom. Ako smo možda dosad s nadute oholosti ili zasliepljeni taštom varkom, da smo sami sebi dovoljni, scienili, da nam netreba drugovanja i svjetovanja ničijega, ako smo se često hladnim i bezučestnim mučanjem ogradjivali, uvidjajmo u došast, kako je mrzka i ukora vriedna ova pogreška, pa ju izpravimo čistosrdnim proštodušjem.

(Nastavit će se.)

Katolici u Grčkoj.

Grčka je po broju pučanstva najmanja kraljevina u Europi; jer skupa s jonskimi otoci na 950 četv. miljah ima jedva što preko $1^1/_4$ milijuna stanovnikah. Nu po svem tomu nevalja jê prezirati, a to sbog osobita položaja, što ga je danas u svietu zauzela. Nemože se naime tako zvano iztočno pitanje ni s vjerozakonskoga ni s političkoga gledišta potaknuti, a da se neuzme u račun i važna uloga, što bi ju u tom poslu imala Grčka. Malena je i uboga Grčka, neima znatne sile ni na moru, a niti je sama u sebi dobro uredjena; nego što ju diže, to je jedino intelektualni i moralni ugled njezin, koj, neda se tajiti, proteže se po svem iztoku. Naproti muhamedanskom divljačtvu u Turskoj Grčka je jedina na iztoku zemlja, gdje je naći velik duševni pokret, razmjerno veličanstvena učilišta, riečju: duševni život. Komu se hoće ocieniti upliv Grčke na vas iztok, mora da je duže vremena na iztoku proživio, t. j. ne morda dva tri grada, kojih se dodiraju brodovi, vidio; već mora da je dublje zavirio na različite iztočne krajeve, te s pučanstvom spoznao se i koje vrieme obćio. Tim, i jedino tim načinom može se stvoriti pravi pojam o krasnoj zadaći i uplivu Grčke u onih krajevih. Jer, dodješ-li u jedan ili drugi kraj, gdje god se sukobiš s liečnikom, odvjetnikom, svećenikom makar i razkolničkim, koji se svojim znanjem dižu nad polovično naobražene sugradjane, ili sastaneš-li se s trgovcem od zanata, riečju: s čovjekom kakovim god, a da u njega ima išta prosvjete, pronaći ćeš, da si posla imao s Grkom, koj je na sveučilištu atenskom učio i naobrazio se. Zemlju od tako moguća, duševna i tvarna upliva nebi valjalo da prezire itko, a najmanje mi katolici.

Katolikah dàkako neima danas u Grčkoj mnogo; jedva da će jih biti do 29.000. Većina jih žive na otocih arhipelažkih i jonskih, a što jih je na kopnu, oto ili je tudjin ili se prevezlo s otokah. — Pita-li se za upravu katolikah u Grčkoj, to su nad njimi dva nadbiskupa i četiri biskupa; nadbiskup jedan stoluje u Santorinu, a drugi u Krfu; biskupske pako stolice jesu: Syra, Tinos, Naksos i Zante.

Digitized by Google

Najviše katolikah ima na otocih Tinosu i Krfu. Krf broji uza 11.000 nesjedinjenih Grkah 8000 katolikah, a na Tinosu od 16.000 stanovnikah jest 9000 katolikah. Tinos je jošte znamenitiji sbog jedne crkve proštenice s kipom Bogorodice, koj je Grkom u velikoj časti, te ga množina proštenjarah pohadja. Na blagdan Velike Gospe dolazi onamo svake godine preko 20.000 dušah.

Morebit da nije već daleko vrieme, kad će se nesjedinjeni Grci sjediniti opet s crkvom rimskom. Ona djevica, pred čiji oltar katolički sinovi Grčke s onolikom usrdnom pobožnošću hrle, možna ona djevica, koja je glavu krivovjerskoj hidri smrvila, te svaki put pobjedila ju, morebit da će skoro i razkolnike Grke, koje oholost i slavičnost jednoga njihova nadpastira trže iz krila katoličke crkve, privesti opet ovoj majci i učiteljice istine.

Osim katoličkih biskupah i katoličkoga puka, ima u Grčkoj jošte naseljenih redovnih družbah. Tude je naći n. pr. kapucinah na Tinosu i Kefaloniji, milosrdnih sestarah na Santorinu, Zanteu i Krfu; duvnah sv. Josipa u Ateni i u Syri, uršulinkah u Naksosu, a u Patrasu djevicah dobroga pastira.

Pravni položaj katolikah sada je u Grčkoj tako dobar i povoljan, da jim je svake vrsti vjerozakonske zaklade i temelje udariti i dalje razvijati moguće, a i dopušteno. Kadno poslje grčkoga za nezavisnost rata za uredjenje kraljevine Grčke bje naredjena u Londonu konferencija, ustupi Francezka pravo zaštite nad katolici na arhipelažkih otocih vladi grčkoj, nu ipak s tim naročitim uvjetom, da katoličkomu vjerozakonu bude zajamčena podpuna sloboda, a katoličkomu svećenstvu još i osobita zaštita. Ustav god. 1844. proglašeni izreče ravno, da je grčko-iztočna crkva državni vjerozakon, ali podade i svim u Grčkoj obstojećim kršćanskim sljedbam vjerozakonsku slobodu; a ustanova ova ponovljena je prije dvie godine u novoj karti narodnim saborom uglavljenoj. Odavle vidi se, da grčki zakon katoličkomu vjerozakonu nestavlja nikakove zapreke. Katoličko svećenstvo ima povrh toga osobitu zaštitu u zakonu, pače je s mnogoga obzira povoljnijega položaja, nego grčko. Kako i druge državne vlade prvlje, tako je n. pr. i grčka vlada zaokupila dobra državne crkve, te zato svećenstvu podaje godišnju plaću, dočim katoličko svećenstvo na temelju podpisana god. 1830. zapisnika ostade bez ikakove krnje vlastnikom svojega dobra.

Katolici svjetovnjaci u pogledu gradjanskom i pravnom jednaki su skroz i u svemu ostalim državljanom. Stanovnici raznih otokah izabiru i katolike za poslanike, te jih šalju na sabor u Atenu, gdje pravilno imadu 7 do 8 stolicah. Pače i diplomatički djelokrug otvoren je katolikom, daju se oni i na taj posao, pak tolikom vještinom, da je više njih došlo na najvažnija mjesta, pače i u sam ministerij.

Mi zapadjani često posve krivo presudjujemo levantske narode. Vrlo rado vjerujemo mi, da su iztočani, po imenu Grci, jako zanešeni ljudi. Izkustvo pako uči nas, da su protivno. Grci su, to se mora priznati, veoma odani svojoj vjeri; nu to njim nesmeta, da neciene slobode i drugih ondje obstojećih vjerozakonah. Samo si toga nedadu dokazati iztočani, da na svietu ima ljudih, koji nisu nikakove pozitivne vjere. Po takovu slobodni su glede svoga vjerozakona ne samo katolici, već i turci u onih mjestih, gdje su zaostali; i oni kano i katolici imadu sva državljanska prava, te mogu obnašati i javne službe. Tako se veli, da je jošte nedavna u znamenitu gradu načelnikom bio turčin. Kadno god. 1854. visoka porta i Francezka muhamedancem u Grčkoj ponudiše, da se presele u koju hoće pokrajinu tursku, odbiše oni ponudu odlučno.

(Nastavit će se.)

Dopis.

Iz Kloštra Ivanića. Poznato je, kako od starine cehovi, u novije doba „obrtnički sborovi“ prozvani, u crkvah svoje zastave imadu, na veće svetkovine kod službe Božje dvore, prigodom provodah sa barjaci svoje mjesto zauzimaju; izvan toga od strane tih sborovah polag navade stare obslužavaju se tako zvane patronske, kvaterne, gdjegdje i mrtvačke mise. Svaki dobar katolik u prvi mah reći će: da su ovakovi običaji pohvalni, budući povećavaju slavu Božju, pomažu k spasenju dušah i doprinašaju k razcvietanju vjere i nabožnoga života; dakle antiquum sevetur, nihil innovetur.

Al kad prije njekoliko godinah proglašena bje sloboda obrta, pomisliše njeki, da se prijašnji pobožni običaji neslažu sa slobodom, dakle da prestanu zastave, cehovske mise, crkvene dvorbe itd. Ipak tako daleko nije došlo. Doduše u njekih mjestih bje štogod od rečena pokraćeno, ali u mnogih ostalo sve, kako je bilo od starine.

Valja primietiti, da od njekoliko godinah obrtnički sborovi obstoje i u odličnijih seoskih mjestih, a imenito u krajini u satnijskih postajah. To se mora priznati kao stvar napredna za našu domovinu; što se zanati po selih razprostiru, tim se sve više pruža prilika seoskim mladićem kakovu zanatu se naučiti, da neostane sve kod balte i motike.

Takov obrtnički sbor od njekoliko godinah postoji u Kloštru Ivaniću. Članovi toga sbora nabavili su si vrlo liepu zastavu, koja već sada na ures župnoj crkvi Kloštra Ivanića služi. Porazumno s predstojničtvom sbora preč. g. Ivan Samuel, zač. kanonik i mjestni župnik, opredieli 24. nedjelju poslie Duhovah za svečano blagoslovljenje i namješćenje spomenute cehovske zastave. Za poljepšanje svečanosti pozva on dva susjedna župnika, naime brežkoga Turkovića i ivanićkoga

Stepića, te iz mjestnoga samostana otce gvardiana i namjestnika mu, — i tako nás je pet svećenikah tu bilo. Kada je preč. gosp., za to od visokoga ordinarijata opunomoćen, svečanim načinom krasnu zastavu blagoslovio, pri čem je ovdašnji ljekarnik g. Skender Fibić sa svojom gjom. suprugom kumovao, rekao je dva govora, od oltara i iz propovjedaonice, odkud je izvrstnim načinom opominjao zanatlije na točno vršenje njihovih kršćanskih dužnostih. Crkveno slavlje, pod kojim mužari gromovito udarahu, svršeno je sa Tebe Boga hvalimo.

Poslie crkvene slave počasti nas u svojoj kući predstojnik sbora, vriedni g. Tarnik, prijateljskim objedom, pod kojim uz druge zdravice i u to ime digosmo čaše: da Višnji dugo poživi njegovu uzoritost našega otca i vrhovnoga pastira Jurja.

Otac Marko.

Viestnik.

Iz Zagreba. K neizbrojenim blagodatim, što jih je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik u svakoj struci boljka i napredka dosad darežljivom rukom izkazao našoj domovini, dodao je opet novo dobročinstvo, pokloniv za zakladu jugoslavenskoga sveučilišta u Zagrebu 10,000 for. u razteretnici.

Ovaj svoj veledušni dar predala je nj. uzoritost preuzvišenomu gospodinu banu uz sliedeće pismo:

Preuzvišeni gospodine bane!

Kada se radi o obćoj kojoj dobrotvornoj svrsi, tu sam ja već po svom svećeničkom zvanju, — ako me i nebi drugi posebni razlozi na to nukali, — njekim načinom obvezan po mogućnosti sudjelovati.

Takova sgoda nastala je opet, kada je nedavna preuz. gosp. biskup djakovački za utemeljenje sveučilišta za hrvatsko-slavonsku kraljevinu velikodušnim darom svojim učinio početak za dobrovoljne prineske u tu liepu svrhu.

Da nisam jur prijašnjih godinah od onoga, što mi je preko običnoga troška srećom preostalo od dohodakah nadbiskupije zagrebačke, učinio žrtvah na svakojake dobrotvorne svrhe, a za njeke obće potrebe naše domovine utemeljio baš posebnih zavodah s jedne, a s druge strane, da nisu nesrećom uslied izvanredne suše jur četiri uzastopce sliedile loše godine na banatskih nadbiskupskih dobrih: učinio bi jamačno i ovom sgodom više, ili bar onoliko za tako liepu svrhu, koliko se možda od mene očekuje. Ali uslied gore razloženih okolnostih nije mi moguće žrtvovati više, nego pod ./· priloženih 10.000 for. sr. u razteretnoj obveznici ujedno sa couponi, koju molim da blagoizvoli Vaša Preuzvišenost preuzeti, te ju onamo u upravu predati, kamo ovakovi prinesci spadaju.

U ostalom itd.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmayer stigao je u nedjelju u večer u Zagreb i odsio u gostioni „k caru austrijanskomu.“ Dan prije u večer dovezao se je presvietli gosp. vladika križevački Gjuro Smičiklas u svoj stan u svom sjemeništu, a sutradan u večer prispio je iz Senja te u kući presvietloga gosp. biskupa Iv. Kralja nastanio se presvietli gosp. biskup Vjenceslav Soić.

— Ovdješnje pjevačko družtvo „Kolo“ priredilo i izvelo je u ponedjeljak u večer sjajnu bakljadu na slavu preuzvišenomu gosp. biskupu djakovačkomu pred njegovim stanom. Dok je gradjanska glasba svirala a mladež pjevala, podje jedna gradjanska deputacija pozdraviti preuzvišenoga gospodina u stan. Pokazavši se preuzvišeni gosp. biskup na doksatu, bude sa svih stranah gromkim „živio“ pozdravljen, a zahvaljujuć se na učinjenoj počasti napomenu, da će, dok bude živ, raditi za dobro domovine. — Sutradan podnieli su nj. preuzvišenosti slušatelji ovdašnje pravoslovne akademije liepu adresu, zahvaljujući se oduševljenimi riečmi prvomu utemeljitelju jugoslavenskoga sveučilišta.

— Izpražnjeno mjesto njemačkoga propovjednika u Zagrebu podielio je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup veleuč. g. dru. Antunu Kržanu, profesoru u nadbiskupskom liceju.

— Na zakladu jugoslavenskoga sveučilišta priložio je velečastni sbor prebendarah prvostolne crkve 1200 for.

— Velečastni g. Baltazar Bačo, prisjednik duh. stola i prebendar u Jastrebarskoj, poklonio je za jugoslavensko sveučilište 100 for. a za zadrugu učiteljsku 50 for.

— Stid nas je, što opet moramo u našem listu spominjati ime čudne sreće hajduka Udmanića; ali da učinimo oprezne one naše čitatelje, kojim možebit od njega pogibelj prieti, metnut nam je sram za tram. Dok se je obćenito mislilo, da se „zloglasni“ (kako se sam podpisuje) Joso sakriva oko Kutine i rane si vida, osvanuo je onomadne sa tri ortaka u stubičkih šumah, te je odatle po jednom lugaru poslao svojom rukom pisano pismo g. župniku doljno-stubičkomu Ivanu Kralju, zahtievajući, neka mu pošalje 400 for. Piše, da je i onda njemu htio doći u pohode, kada je zaišav s puta uvalio u župni stan u Kraljevom-vrhu i nabasao na siromaka. G. župnik doljno-stubički, da se ukloni većoj biedi, poslao je Udmaniću 100 for. izpričav mu se, da neima više gotovine, jer ju je pozajmio ubogim seljakom, a zamolio ga, da mu štedi život, koga želi za svoj rod i svoje siromašne župljane upotriebiti. U pismenom odgovoru nevjeruje Udmanić, da župnik nebi imao više gotovih novacah; al mu se zaklinje „na svoju pušku,“ da mu se neće niti od njega niti od njegovih ljudih ništa zla dogoditi. — Oružnici, koji podjoše za razbojnici u potjeru, nenadjoše dàkako nikoga više.

Iz Mletakah., Ovdje je 4. List. pokopan najpopularniji mletački svećenik, Don Cechini, župnik kod

crkve S. Maria Formosa. Bivši milionašem potrošio je svoje golemo blago na podporu siromakah, a tarući suze tisućam ubogih porodicah sám je biedno životario. Na sprovod mu dodjoše tisuće većinom siromašnoga svieta.

Iz Rima. Potreba, da papa od svake svjetovne vlasti bude nezavisan, izrečena je u jednom članku, pisanu u „A. A. Ztg." pod naslovom: „Napoleon i Papa," ovako:

„Veli se, da jedinstvo Italije, barem piemontezko, zahtieva ukinuće crkvene države t. j. mediatizaciju pape. Kad se pako uzme, da je svjetovni vrhovnik crkvene države ujedno duhovna vrhovna glava katoličke crkve, ne samo da u tom stoji pitanje talijansko, već i pitanje, koje daleko siže izvan Italije. Uzme-li se za primjer: da je crkvena država svojim obsegom i brojem pučanstva europejskom velevlašću, koja bi kao takova na svjetsku pačala se u europejsku politiku, to bi od tuda za druge države nastala stanovita bojazan, proiztičuća iz brige, neće-li se crkvena zajednica preliti u kakovu političku težnju. A ista bojazan morala bi da nastane i onda, kada bi duhovna vrhovna glava tolike narode objimljuće crkvene obćine vladaru koje velevlasti na svjetsku bila podložna: uviek bi bilo straha od političkoga upliva svjetovne presile, dosljedno i straha za nezavisnost mjestnu. Drugimi riečmi: papa nemože biti podložnik kojega svjetovnoga vladara, a da tim nepostrada neodvislost katoličke crkve. — Uz odvislost pako njezinu bojati bi se bilo i za obstanak njezina jedinstva. Ako dakle nova Italija sbilja nemože da bude, van da se papa stavi pod vrhovnu njezinu vlast, t. j. mediatizuje: to ona izazivlje veliku duhovnu opreku. Jedinstvo Italije jest mjestno pitanje za Talijane; jedinstvo katoličke crkve jest pitanje, koje se pruža preko svih pet stranah svieta. Neka bi i bilo, da većina talijanskoga pučanstva voli jedinstvo Italije, nego-li crkve, jer doživismo od istih svećenikah talijanskih takovih primjerah; nu nemože se očekivati, da će ona neizmjerna većina, koja je katolička, a uz to nije talijanska, biti pripravna žrtvovati životni boljak svoje crkve za volju kraljevini Italiji. U Francezkoj samoj neima prevelike simpatije za Italiju."

Iz Fiorence. Službene novine priobćuju okružnu depešu ministra predsjednika Ricasolia na prefekte, koja naredjuje, da se svi biskupi bez iznimke, kojih u biskupijah neima, smiju u nje povratiti.

Iz Francezke. Parižki list „Monde" goni uviek, da sv. otac ide iz Rima, te da će preći na englezki otok Maltu, ako se Francezka nebude dala uputiti, da jošte koju godinu ostavi svoje čete u papinskoj državi. Providja-li Pio IX. sjegurno si sužanjstvo, zar tada nije naravno, da se obazre na Maltu, kad mu Englezka predaje to zaklonište? Ova opreznost nevriedja nikoga; talijanske prevratnike uvriedila bi samo u onom slučaju, kad bi hotjeli Pia IX. zasužnjiti. Zašto pako nebi išao na Maltu te stavio se pod englezku zaštitu? Malta je talijanska zemlja i blizu je Italije; odanle će Pio IX. lahko nagadjati se s Viktorom Emanuelom, ako se ovaj misli pomiriti. Pio IX. bio bi ondje slobodniji nego igdje. Neradi se samo o tom, da se papa u gradu Rimu zatvori; tužan taj položaj znao bi on podnositi. Prevrat će njega stisnuti u njegovu palaču, zavlada-li Rimom. Što bi proti tomu mogao sam Viktor Emanuel? Talijanski prevrat jest i vjerozakonski prevrat; hoće se njemu preustrojiti i crkvu. Zar i francezki prevrat nepokuša prevrnuti crkvu? Zar neizvede i on žalostan razdor? Nehtjede prognati Ljudevita XVI.; ali jedva što buknu, ščepa i kralja. Boravljaše u kralj. dvoru u Versaillesu, prevrat znadijaše ga domamiti u Pariz, mjeseca Listopada 1789. narinu mu narodna skupština ministre, a iz Tuillerijah skoči na brzo u tamnicu, gdje mu izbi smrtni čas. Nećemo reći, da bi talijanski prevrat tjerao do takova tužna konca. Vremena su nješto blažija, to mi znamo. Nu zar se je promienila svrha prevrata? Doista nije, pak i sbilja kaže se on Italiji u liku razkoline i krivovjerja. Česa se sve nemoramo bojati od talijanske lukavosti i hinbe? Upravo u tom nadkriljuju ti prevratnici francezke. Zahtieva se, da se Pio IX. nagodi, a neda se ni podloga kakovoj nagodbi! Piemontezi, Mazzinijanci naći će se kojega dana u Rimu, a tim je sve gotovo. To su izgledi. Prevrat, prem je njemu Fiorenca i dovoljnom i sgodnom prestolnicom, hoće Rim. Nije njemu toliko stalo da ima Rim, hoće on da ščepa papu, da pogodi crkvu i glavu joj. Koliko nezadovoljstvo, kolika zla bi nastala u zabuni u raznih državah Europe, kad bi Pio IX. pao u sužanjstvo! S toga će svi vladari namjeru englezke vlade, da Piju IX. ponudi utočište na Malti, pohvaliti; ona će jih izbaviti iz velike neprilike, jer nije više moguće posredovati u Italiji. A na prijatno ponudjenoj stieni maltezkoj mogao bi Pio IX. čekati, dokle se slegne oluja.

— U Touvensu (departement Indes, arrondissement Chateauroux) u jednoj kapelici bijaše čudna svečanost. Gospodja Thayer, kći generala Bertranda, a sada supruga senatora Thayera, kako je poznato, vlastnica diamantah, koje njezina mati od velikoga sužnja na Sv. Jeleni dobi na dar, dala je ove diamante okovati u krunu za kip Marijin. Ova kruna, više miliunah vriedna, poslana je u Rim i blagoslovljena od samoga pape. Dne 24. Listopada stavljena je u spomenutoj kapeli na glavu „naše blage Gospe od pobjede," a to u prisutnosti nadbiskupa bourgeskoga, biskupa limogerskoga i neverskoga i 400 svećenikah biskupije chateauroux-ske.

Iz Koreje. Kako za vjeru pogiboše katolički misionari, stiglo je obširnije pismo iz Hongkonga od 12. Kolovoza t. g. Žalostno je i tim pogibeljnije, što ubojstvo nije poteklo od pomamljena puka, već od same tamošnje vlade, te se po takovu može smatrati kao po-

Digitized by Google

četak promišljena i sustavna progonstva kršćanah. Bez ikakova povoda uhvaćena su 2 biskupa i 7 svećenikah, te poslie duge muke odrubljena jim glava. Njekoji od njih dobiše kano osobitu milost, da budu smaknuti na Veliki petak. Utekoše samo tri svećenika te se njeko vrieme sakrivahu po gorah, a od ove trojice jedan (otac Ridel) pokuša s velikom mukom i pogibelju dovuči se do obale, da francezkoga poslanika u Pekingu obaviesti. Kako taj vriedni svećenik opisuje, kršćanske crkve na Koreji neima više. Poubijani su svi novi kršćani, a u glavnom gradu King-ki-tao po misionarih velikim trudom utemeljena knjižnica s više podpunih korejskih riečnikah u rukopisu, golemim trudom sastavljenih, gotovo je uništena. Progonstvo prestade za kratak čas, jer pade u vrieme žetve; nu čim žetva mine, nastaviti će se jošte većom bjesnoćom. Kako otac Ridel pripovieda, ćud i običaji Korejanacah skoro su isti, koji u Japanacah; nu vlada i vojska tako da padoše na nizko, da bi jedna oružana ladja bila dosta, te bi se bez svakoga odpora mogao zauzeti glavni grad. Sadašnji kralj jest dječak, kojega je udovica pokojnoga kralja (pravoga početnika progonstva) posinila. Podnebje je blago i jednako, a stanovnici živu do zla kukavno. Kuće su jim od oblieplјena pletera kolibice, a odjeća pamučina i pletenice od trave, biela mužkarcem, a modra ženskim i djeci. — U političkom pogledu vlada feudalni sustav kano i u Japanu. Zemlja mogla bi davati svile, zlata i srebra. Mnogi potoci nose zlata, a o jednom gradu priča se tija, da je sagradjen na rudniku obilatu srebrom. Domaća vlada nedopušta stanovnikom baviti se rudarijom, a to po svoj prilici, što se boji, da bi nastala auri sacra fames, te da nebi hotjeli marljivo obradjivati polja. O. Ridelu stiže od francezkoga admirala iz Tientsina obećanje, da će u Rujnu na otok Koreju krenuti jedan odiel flote, te osvetiti okrutnost počinjenu na francezkih podložnicih i za buduće učiniti ju nemogućom. (?)

Iz Amerike. Našim čitateljem dobro poznati biskup Baraga (rodio se 1797. u Doberniku u Kranjskoj) zaredio je na 31. Kolovoza misnikom prvi put svoga zemljaka Ivana Vrtina. To bijaše zajedno prva zaredba u novoj stolnoj crkvi u Marquettu. Mladomisnik, svršiv nauke u Salezianu u Milwaukee-u, bio je sretan, mogavši kod mlade mise pričestiti svoje u Ameriku doselivše se roditelje. Dobio je odmah na duh. upravu sam veliku obćinu, sastojeću od Iracah, Njemacah i Kanadjanah, gdje mu valja englezki, njemački i francezki propoviedati.

— Franjevac o. Antun Becker u državi Ohio piše svojim roditeljem u badenskoj Brisgoviji, pak „Freib. Kat. Bl.“ vadi iz njegova lista sljedeće: „Posla ima uviek dosta, jer svećenikah manjka svagdje, a tekar jih je premalo u ovoj velikoj zemlji, gdje sada ima 50 biskupijah (ne, nego 47), od kojih je najmanja, kolika koja njemačka kraljevina (pretjerano). Prošle nedjelje dodje k meni u misionsku štaciju Harrison gost, nadbiskup iz Cincinnatia. Vi si nemožete ni pomisliti, kako je ovakov amerikanski biskup prostodušan i sa svim zadovoljan (barem većina njih), te koliko i sam toga mora pregledati kroz prste i pretrpiti. Doista to je pravi apoštol, a svojim prvakom i po licu prava prilika. Ja sam se jurve kano njemački propovjednik i izpovjednik sastajao s njim na misijah, gdje je on po tri i četiri puta na dan propoviedao, a u izpovjedaonici sjedio do ponoći. Već je 70 (mora se reći 76) godinah star, a 33 godine služi u ovom gradu kao nadbiskup. Putujući amo prošle nedjelje (na Duhove) vozaše se po najvećoj vrućini 7 urah na najmljenih kolih, jer nedjeljom neide amo vlak. Čim je došao, udieli 46 mojih župljanah sv. potvrdu, zatim propoviedaše preko jedne ure, a onda odveze se sedam miljah ($2\frac{1}{2}$ ure) daljine na selo k jednomu amerikancu, da na njegovu zemljištu u sriedi šume položi temeljni kamen crkvi. Od svećenikah pratio sam ga jedini ja. Inovjerci dodjoše na hrpe, da mu čuju propovied; njegova propovied i moja svećenička haljina, kakove nikad nevidješe, zanimala jih najviše. Liepo je to svakako od amerikanskih Englezah i drugih, da se nipošto i nikad vjerozakonskomu kakovu obredu ili haljini nerugaju; to je veselje jedinim pokvarenim Niemcem. Dà, protestant amerikanski farmer (seljan), koj je darovao zemljište za crkvu, pozva mene umiljato, da ga češće posjetim, osobito u prosto vrieme, jer da ga veseli družtvo. Pravi Amerikanac imade u obće mnogo naravne krieposti — jedino je zlo njegovo pohlepa za novcem. Ali nije baš ni u tom škrt, jer suvišak rad podieli s drugim; već što je najgore, sbog novčane brige zanemari dušu, te je materijalista i fatalista. Propovied doduše rad sluša ovaj puk; jer prosvjeta je daleko dosegla. Upravo farmerski t. j. seljanski stalež najštovaniji je ovdje, a mnogi amerikanski seljanin razumije se više u politiku, te ima zdravijih načelah, nego mnogi njemački ministar. Svaki prostak drži svoje novine. Da se s toga radja i više zla, netreba pitati. Ovdje se obraća na našu vjeru mnogo ljudstva, a to od pravoga srca; uz toliku bo slobodu slabiji je ljudski obzir. Formalne nevjerce prezire sve ovdje; nu materijalnih ima na milijune. — U Svibnju imamo svakoga jutra pobožnost, pri čem je crkva dubkom puna. Nesrami se tude nijedan katolik, te se neboji, da će ga prozvati pogrdno bogomoljcem.“

Dopisnica uredničtva.

G. M. K. u K. — Ponudu Vašu primamo.

G. J. B. u V. G. — Učinite, kako pišete. Namjene nisu potanje naznačene. Dug je podmiren, a ovo neka Vam služi za namiru.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 48. U ČETVRTAK 29. STUDENOGA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

IX. Gosti.

Krasna-li ti je rieč „*gostoljubje*," ali još krasnije i sladje je pri punom stolu sjediti, gostit se bez brige ikakove, štono se veli — mukte. Naš narod kano da ga je Isus i sv. Pavao učio: već od zamande bijaše gostoljubiv, rekao bih, da mu je najsladji zalogaj i čaša vina uz prijatelja. Odkad pako kršćanstvo poprimi, u toj krieposti baš je izvrstan. Ne samo prijatelja, nego tko mu drago došao pod krov, gost mu je mio, — osobito sirota gladna i žedna, gola i bosa s praga njegova bez pokriepe i utjehe otišla nije.

Kad je naš narod takov, onda mi župnici, koji medju tim narodom i od njega živimo i njim upravljamo, već a priori treba da smo gostoljubivi; to iziskuje od nas Bog, to kršćanstvo, to čovjekoljubje. Ali je pitanje: kakovo treba da bude gostoljubje župnikovo? Odgovaram: *ljubavno*, ali *razborito; darežljivo*, ali *ograničeno; uviek* pako *dostojanstveno*. Da župnik svakoga ljubavno predusreće, da ga ljubavno u svom domu primi i ugosti kako može, to se od nas zahtieva, i hvale je vriedno, ako to činimo, — samo ta ljubežljivost ima biti razborita glede onih, koje primamo, a tako i glede nas, — darežljivost pako naša polag naših dohodakah ograničena, da se dalje nepružamo, nego što se pokriti možemo, — *nikad* pako da nebacimo s pameti naše *svećeničko dostojanstvo*. Sada kad na to smislimo, smislimo pak i na obće već razglašeno gostoljubje župnikah, da je već u poslovicu i običaj otišlo ono: „*Kamo ćemo? k popu*," — dalje ili smislili na dobro stanje njekih župnikah, ili na lošije, ili na naše družtvene odnošaje, ipak sve na vagu metnuvši reći moramo: da su gosti teret za pogdjekojega župnika. Neka me zato nitko neobiedi škrtcem, samotarom, ili takovim, koji je u tudjoj kući veseo gost, a u svojoj žalostan domaćin, u tudjoj knez, a u svojoj jež. Ne! tko me iole pozna, drugčije će suditi i misao svoju promieniti, kad tu stvar malo raztumačim. Zato i opet velim: gosti su teret za župnika; ali kakovi?

Onakovi, koji, pa makar župnik najbogatiji bio, njega svakčas napastuju svojimi tobožnjimi predpodnevnimi vizitami, iza kojih pun stol sladokusnih jelah i punih bocah viri, pak se na njih osmjehuje, te tako dom župnički u krčmu a župnika u pivničara preobraćaju. Makar župnik najbogatiji bio, makar bio koliko gostoljubiv i veseljak čovjek, ipak što je mnogo, ni s kruhom nije dobro, niti se misliti dade, da mu takovi gosti dozlogrditi neće; jer i on treba mira, koje za svoje duhovne, koje za kućne poslove, — izvan da si ga predstavimo kao nemariša in omni genere, kao što je bio onaj debeli župnik, o kom starina pripovieda, quod sacerdote indignum est. Ali ako smislimo na župnika lošijih dohodakah, onda su mu gosti teret stoput težji. Drugo su gosti n. pr. putnici, bili tko mu drago, koje ili nužda, ili dužnost, ili put, ili preporuka, ili želja poznati župnika u dom mu dovede, a drugo su opet tako zvani *čankolizi*. One kršćanska i bratska ljubav zapovieda ugostiti, i oni će s onim, što nadju i što dobiju, zadovoljni biti, — ove pako jedino trbuh u dom župnički tjera. — Dalje teret su župniku gosti onakovi, koji gostoljubje župnikovo zlo upotriebe, obezobraze se, te štovanje prama njemu u zakut bace ovom krivom logikom sudeć: kao što smo jednaki pri čaši, tako smo i inače pajdaši. O! kakovih već neurednostih takovi gosti glavu si vincem napunivši bješe povodom u župničkom domu, župniku na nečast, a sablazan ukućanom i župljanom njegovim! Kako mu gadno zahvališe, što ih je toliko putah nahranio i napojio! —

Digitized by Google

Dalje na teret su župniku gosti onakovi, koji finijim načinom postupaju, redje, tobož da mu na teret nisu, i jedino štovanja radi dohode, da se, štono se veli, vlasi nesjećaju; no što redje, tim crnje i gorje — dohode bo samo, da u župničkom domu špioniraju, kako kućne stvari i odnošaji gazde i gazdarice, vel similis quid, stoje, pak da onda otišavši trube i bubaju po svietu. *„Absentem qui rodit amicum, qui non defendit alio culpante... Fingere qui non visa potest, commissa tacere qui nequit, hic niger est, hunc tu, Romane, caveto!“* (Horac.) Na žalost da kažem, ne samo medju svjetovnjaci, nego i medju nami svećenici nalazi se takovih zlohotnih ljudih. Dà, imade takovih i župnikah i kapelanah bubnjarah, koji došav ti u bratske tobož pohode, donesu ti punu torbu novinah kojekakovih o drugoj braći, i to je pri stolu začin svih jelah; ali pazi se dobro brate župniče, da i ti koju uz njihovo pripoviedanje nedodaš. Medeno će ti se prilagodjivati, da i iz tebe koju novinicu izvabe, a poslie ćeš imat što slušati, kakov si ti, kako-li ti je u domu tvom. Kamo sreće, da je od svakoga svećeničkoga srca daleko gadni običaj takova titranja bratskoga i uhodarenja! Kamo sreće, da je u svakom svećeničkom ne blagovalištu, već srcu upisan duboko onaj svakomu poznati stih, što ga dade napisati sv. Augustin u blagovalištu svomu: *„Quisquis amat dictis alienam rodere famam — Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.“* U obće ću pako reći, da su danas riedko posijani oni gosti, koji ti otišavši od tebe ma u čem prigovoriti neće. Izmedju ovih neizključujem ni rod župnički, koj nas često pohadjati običaje, i komu nigda dosta nadavati nemožeš, misle bo kao i drugi ljudi to o svećeniku, što o vrbi: „Kreši vrbu, a ona sve bolje i bujnije tjera;“ pak uzkratiš-li jim jednoč samo prošnju, e, ogovor ti nefali. No ništa zato, oni će opet doći, drugi put što to dobiti, i opet te ogovarati. — Naposliedku najveći teret za župnika jesu onakovi gosti, koji pri tvom stolu nabivši si želudac masnim jelom a ugrijav si živce i tikvicu dobrim vincem harače ti po kući ili po župi; po kući niti imade gazdarica, ni kuharica, pa ni sudoperka, niti župnikova sestra mira, — po selu klate se večerom i noćju kao njetko bez gose, tobože pod izlikom šetnje na zraku od mnoga sedjenja pri stolu župnikovu, a ovamo jedni već kao poznati, a drugi imajući svoje pomagače i pomagačice tjeraju svoj posao na kontu prodikovanja i pastirovanja župničkoga — ili na kontu njegove večere, komu će opet u njeko doba noći povratit se, da on o njihovom tobože poštenju nesumnja. . . Oho! nosco te mi aselle! Znao bi mnogo koješta o takovih gostih pripoviedati; al i znao bi takodjer za šalu o njekih navesti to, kako su loveć po mraku svetčano od naših momakah i mladjih muževah s kolcevi bili pozdravljeni i kaputići jim izprašeni tako, da nisu više kada imali župniku na večeru povratit se, nego izpod žitah za uviek očistili čuvstva.

Evo teretnih gostih za župnika. — Što smo dakle čineći? Istinabog, dužnost nam je kao župnikom *svakoga poštena čovjeka* dobro primiti — izuzimam slučajeve, u kojih konveniencija iziskuje, te i vragu kadkad sviećicu zapaliti moramo — — — i dobrohotnost svoju gostoljubivošću pokazati; ali glavno je to, da gostoljubje naše prvo nebude lukulsko, niti obiljem gostih toli često, pa makar najbogatiji bili, — a drugo, da uviek nastojimo svoje svećeničko dostojanstvo uzdržati. Budi nas svaki *„rigidi servator honesti,“* kako reče Lucanus. Prvim ćemo izbjeći sablazni puka, koji nezna prosuditi teret taj, nego misli, da mi sami goste tražimo i k sebi vabimo, — osobito ćemo izbjeći sablazni sirotah, koje su željne zalogajić krušca; — drugim pako, da nam se neće kojekakvi izgredi u kući od nečastnih gostih dogadjati. Kako pako mnogim gostom, tako i izgredom izbjeći ćemo, ako sami nebudemo gostbe drugih osobito svjetovnjakah često pohadjali. Liepo nas u tom naša poslovica uči: *„Jesi-li izjio tudju koku, odmah svoju veži.“* A još ljepše nas svjetuje sv. Jerolim: *„Convivia tibi vitanda sunt saecularium, et maxime eorum, qui honoribus tument. Turpe est ante fores sacerdotis Christi crucifixi, et pauperis, et qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum, et milites excubare, judicemque provinciae melius apud te prandere, quam in palatio. Quod si obtenderis, te facere haec, ut roges pro miseris, atque subjectis: judex saeculi plus deferet clerico continenti, quam diviti, et magis sanctitatem tuam venerabitur, quam opes, aut si talis est, qui non audiat clericos pro quibuslibet tribulatis, nisi inter phialas: libenter carebo hujuscemodi beneficio, et Christum rogabo pro judice, qui magis et citius subvenire potest, quam judex. Melius enim est confidere in Domino, quam confidere in homine; melius sperare in Domino, quam sperare in principibus.“* A malo niže veli: *„Facile contemnitur clericus, qui saepe vocatus ad prandium non recusat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati.“*

Na svršetku pako velim, da nijedan zakon natjerat nas nemože, da kojekakove goste ili nam nemile, ili puste čankolize, kojih je načelo: „hajdmo k popu, tu se najbolje jede i pije —“ u domu svom gostimo; što više Bogu ćemo ugoditi tim, ako u mjesto takovih gostoljubje naše na uboge i sirote, kakvih u svakoj župi imade, prenieli budemo; tim ćemo dokazati, da je duh sirotana Isusa u nas,

Digitized by Google

tim ćemo se milosrdja njegova dostojnimi učiniti polag onih riečih: *„Blaženi milosrdni, jer će oni milosrdje zadobiti.“* I kamo sreće, da je tako, te nebi mnogi dobra srca župnik uzdisao: „Jao! brate, gosti me izjedoše! Da njih svake skoro nedjelje neimam dva tri puta, drugčije bi stajao. U dug sam se uvalio, zle godine pritisle, neznam, kako ću ga se oprostiti. A što ću, kad moram, da izbjegnem imenu škrtca, samotara, neuljudna čovjeka, ili takova, koji samo za gazdaricu svoju teče“ itd. A ja odgovaram: Pripoznajem to dragi brate, ali smisli: semper mundus in maligno positus est, pa makar ti svetac bio, a Bog će nas sve suditi: a drugo, vjeruj pa mà da te svi tvoji gosti radi gostoljubivosti hvale i u zviezde kuju, quod non stat, — *„nimium ne crede colori;“* (Virgil.) *„Fraudis atque insidiarum et perfidia plena sunt omnia.“* (Cicero.) Ipak sva njihova hvala napram *nahranjena gladna siromaka i utrte suze sirotinske* nije ništa. . . K tomu imaj izbor glede tvojih gostih, pak ćeš ih manje i redje gostit, i tako duga se oprostit.

(Nastavit će se.)

Besjeda

što ju je prigodom slavljene tristagodišnje uspomene Nikole Šubića Zrinjskoga dne 25. Stud. 1866. u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj proslovio preč. gosp. predstavnik i kanonik

Janko Pavlešić.

Veleslavna gospodo!

Ima ljudih, koji kao sliepi za sve dobro, što oko njih biva, imaju tu neizpravnu vještinu, da samo ono vide i na vidjelo iznašaju, što jim se u domovini čini da je zlo i ukora vriedno, te svojim sveudiljnim jadikovanjem i tuženjem na domaće zakone, naredbe i vlasti slabe kao što sami u sebi, tako stranom i u drugih ljubav napram svemu, što je domaće; a gdje ova ljubav gine, tu se lasno udomi najpodlija sebičnost. Narod pako, koj izgubi vjeru i pouzdanje u sama sebe, izgubio je jedinu podlogu, na kojoj bi se sa svoga mrtvila uzdići mogao, dočim narod, koj si je svoje časti i svojih zaslugah sviestan, propasti neće, propasti nemože; jer ga ove pobudjuju na sve veće pouzdanje u sama sebe, na svesrdniju ljubav domovine. — Svaki Hrvat može se ponositi, da mu je narod sviestan svoje časti, sviestan zaslugah slavnih svojih predjah; izliev te narodne samosviesti jest evo i današnja naša svetkovina. Skupismo se sa svih stranah mile otačbine u ovom posvećenom hramu, skupismo se u glavnom gradu naše trojednice, kao članovi jedne porodice u zajedničkoj obiteljskoj kući, vjerni sinci majke domovine, skupismo se, da proslavimo 300godišnjicu uzvišene junačke smrti našega Leonide, Nikole Šubića Zrinjskoga, viteza Sigetskoga!

Naš junak proizlazi iz slavne obitelji Šubićah, koja nam dade toliko od sve duše kralju i domovini odanih muževah, koliko jedva koja u narodu našem, nu nad svimi sjaje kao nad zviezdami sunce naš Nikola svojim izvanrednim požrtvovanjem, kojemu ravna u narodu neima. On se rodi u Zrinju, za sada druge banske pukovnije mjestu, od otca Nikole, a majke Jelene, sestre krbavskoga kneza Ivana Torkvata Karlovića. Brižljivi roditelji zasadiše na toliko još u djetinje srce našega junaka štovanje prama domovini, da mu ovih svetinjah baš nikakva sila na svietu nije niti oslabiti, a još manje oteti kadra bila. Već u mladostnoj svojoj dobi, kada su naime Turci, silni za onda dušmani kršćanstva i naše otačbine, prvi put Beč objednuli, tolikim se je junačtvom naš Nikola odlikovao, da mu je car Karlo V. u znak svoga priznanja konja od mejdana i dragocjen zlatan lanac poklonio.

Ovo tako sjajnim uspjehom ovjenčano prvo njegovo vojevanje položi temelj budućemu nastojanju, dade pravac budućemu djelovanju njegovu, i on si uzè za zadaću, da će za vjeru, kralja i domovinu sve i sva žrtvovati, spravan svakoga napadača ovih njegovih svetinjah dok u ruci snage, dok u žilah krvce, dok u sebi duha osjećao bude, vazda odvažno kako valja suzbijati. Što obreče, neporeče junak. Nu i nije mu trebalo prežati sgode, kojom da rieši tu svoju zadaću, jer su Turci u ono doba svoga slavja naše često napadali, i čini se, kao da je promisao Božja našega Nikolu izabrala, da svojim odrješitim, straha nepoznajućim junačtvom te krute napadače kršćanstva i svakoga naobraženja što više suzbije i ukroti. Jer eno god. 1540. naš Nikola Uzref-pašu bosanskoga, koj robeć i paleć u Hrvatskoj silno zlo činjaše, potuče i protjera u Bosnu, zdrav i veseo bogat plien kući donesavši; godine pako 1542., kadno se pod Peštom kraljevska četa s Turci pobila, Zrinjski nadošav u odlučnom času sa svojim konjaničtvom učini, da su Turci pobjedjeni bez obzira pobjegli i 500 svojih mrtvih na bojištu ostavili.

Uslied ovoga sjajnoga čina imenovan je Nikola Zrinjski na veliku radost našega naroda banom Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. U tom dostojanstvu otvori se našemu Zrinoviću šire polje djelovanja, i on se pokazà svakom sgodom, u miru i u boju, kao raborit i oprezan vodja, otac svojim, pravi bič dušmanom. — Ja bi prekoračio medju časovah opredieljenih za ovaj govor, i bojim se, da Vam, gospodo, nedosadim, kada bi samo napomenuti hotio sve dične čine našega junaka, i nebrojene bitke, u kojih je on divjoj Turadi ljutih ranah zadavao: to je sve i onako zlatnim perom zabilježila čuvarica njegove slave, poviest naša. S toga prelazim u onu dobu, gdjeno nam se naš junak ukazuje kao zapovjednik grada Sigeta, gdjeno mu bje sudjeno, da si sve svoje prijašnje slavne čine divnim požrtvo-

Digitized by Google

vanjem okruni, te si imenu pribavi neumrlost izvanrednom svojom junačkom smrtju. Kada naime g. 1566. silni i oholi sultan Sulejman odluči nebrojenu vojsku prama Beču poslati, da se osveti za svoj prijašnji poraz kod Beča, i da kršćanstvu smrtni udarac zadade, povjeri on jedan odjel svoje vojske Mehmet-begu s naputkom, da u Ugarskoj razvidi kretanje kršćanah. Začuvši to Nikola, odaslà iz Sigeta njekoliko stotinah svojih po izbor junakah, koji kod Šikloša na Turke iznenada navale, te ih tako nemilo potuku, da baš nijednomu neostà živa na ramenu glava. Sulejman razjaren nad tolikom Nikolinom smjelošću zakune se svim, što mu je najsvetije na svietu, da će se Zrinjskomu krvavo osvetiti, te s toga promieni prijašnju odluku i odredi, da sva vojska pram Sigetu krene, i tako na 1. dan Kolovoza dodje pod Siget preko 100.000 momakah turske vojske, kamo kašnje prispije i sam sultan sa svojom sjajnom pratnjom. Zrinjski je imao proti tolikoj neprijateljskoj sili samo 2500 izabranih junakah, i to s veće strane hrvatskih sokolovah; pa kada neprijateljske čete sa svih stranah grad obkoliše, skupi Nikola oko sebe vjerne si drugove, razloži jim opasni položaj, u kom se nalaze, i oduševljen prosbori: da je nadošlo odlučno vrieme, da se vidi, tko je junak, tko-li kukavica, a što se njega tiče, da se on živ Turkom u ruke predati neće, već jim se zaklinje živim Bogom, da će se boriti, do zadnje kapi krvi, dobro znajući, da se bori za krst častni i slobodu zlatnu, pa zaključi: „hoćete-li i vi tako?“ a oni oduševljeni jednim glasom odvratiše: „hoćemo tako nam Boga i sreće junačke!“

Malo za tim postojalo vrieme, kad započe strašna borba izmedju hrabrih za vjeru i domovinu oduševljenih, malo njih, nu na sve spremnih kršćanah, i izmedju množtva biesnih, svojom slavom opojenih Turakah. Dva dana Turci neprestano navaljivahu na naše, al ih suzbijaše Nikola sa svojom vjernom četom, i napuni grabe turskimi tjelesi; nu i naši izgubiše mnogoga junačinu i bješe prisiljeni natrag se povući iz novoga neprijateljskom vatrom silno oštećenoga grada. Sada je trebalo novom hrabrostju, novim požrtvovanjem odbijati turske nasrtaje od staroga grada, koju su zadaću naši kroz punih 10 danah valjano riešavali; nu napokon postà sav junački napor nedostatnim proti tolikoj dušmanskoj sili, i kad je Nikola već do 2000 svojih izgubio, a stari grad tako bje razoren, da u njem ostati nemogahu, povukoše se u tvrdju, kao posljednji još zaklon pred turskim bjesnilom. Sulejman videći nečuvenu postojanost naših, i da jih silom ukrotiti neće, okrene drugu i prevarom se služeć pozva Zrinjskoga, da se s dobra preda, ako hoće, da mu sina, koga tobož već u rukuh ima, životom nerazstavi, pa kada to ništa neprudijaše, obeća mu, da će ga gospodarom ciele Hrvatske učiniti, ako mu tvrdju preda, i od daljega prolievanja krvi odustane. Al u zalud sve mu nastojanje: niti prietnja, niti otčinska ljubav, niti ufanje zadobiti časti Nikoline vjernosti neuzdrmà, kojano je tvrdja od kamena napram kralju i pram domovini!

Sultan do bjesnila razjaren, što se šaka ljudih usudjuje tako dugo prkositi tolikoj njegovoj sili, i što mora time toliko vremena i momčadi izgubiti, bje u svom ponosu tako uvriedjen, da i onako boležljiv od jeda opasno oboli, i za kratko vrieme pade smrtnom žrtvom. Medjutim bje jurišanje na tvrdju nastavljeno, gdje jih opet postrada mnogo s obijuh stranah; i kad Zrinjski napokon uvidi, da nemože u tvrdji, gdje već na sve strane gori, svega lišen odoljeti tolikoj navali, dade si dne 8. Rujna iz jutra najsvečanije odielo donieti, pa njim se odjene, opaše najmiliju si od otca dobljenu sablju, te ušiv u haljinu 100 zlatnih dukatah za nagradu onomu, koj mu prvi do tiela dodje, stane posried svojih još preostalih drugovah, i jasnim jim glasom progovori junak: „Mila braćo, vjerna družbo moja! Što si obrekosmo, vjerno izpunismo, kao hrabri kršćani uztrajasmo složno proti kletomu dušmanu krsta i otačbine naše. U tom častnom boju pade junačkom smrti mnogo naše braće, pokojna jim duša! Božja je volja, braćo, da i mi dične svoje čine dovršimo još dičnijom smrtju, neka sviet vidi, kako Hrvat umije umrieti za ono, što mu je sveto, milo i drago, za vjeru, kralja i domovinu svoju, dà dulce et decorum est pro patria mori!“ Tad otvori vrata tvrdje i izustiv tri puta ime Isusovo udari sa svojom družbom mačem u ruci na sakupljenu Turad', koja lievo i desno kao snoplje pada ubijena koje mačem, koje od puške hrvatskih lavovah. Al i Zrinjskoga udari neprijateljsko tane u prsi junačke; on pade na koljena, pa još klečeć bodri svoje, sieče sabljom, obara dušmana, napokon dušmanskim zrnom pogodjen u čelo dušu spusti junak od junakah!! —

„Veće ljubavi nitko neima do one, kada tko položi život svoj za svoje prijatelje;“ tako reče Isukrst svojim učenikom, da naznači, kolika je njegova ljubav napram čovječanstvu, kada se odluči podnieti gorku smrt za njegovo spasenje. To je dakako božanstveno požrtvovanje, koje obsiže cieli rod čovječji; takovu požrtvovanju nije čovjek dorasao, nu približuje mu se ponješto požrtvovanje, zasvjedočeno smrtju za domovinu, kakovu naš Zrinjski podnese, jer je nepodnese samo za rod, dobre znance i prijatelje svoje, nego za stotine, tisuće, dà i milijune takovih, koji su mu posve nepoznati, a stranom su mu možda u kom obziru i protivnici bili. Ovakova smrt toliko je uzvišena i slavna, koliko je podla i odurna protivna opačina, to jest izdajstvo domovine. Izdajicu svaki prezire, i onaj, koj s izdajstva kakovu korist crpi, dočim svatko uzvisuje smrt za domovinu, pa mora da ju štuje i neprijatelj u svojem protivniku!

Rado dopušćam, da je Nikola Zrinjski kao čovjek i manah imao. Gdjekoji su ga možda u pomanjih dužnostih i okretnostih nadkriljivali, te su se s toga držali boljimi od njega; nu nisu bili kadri učiniti za domo-

Digitized by Google

vinu, što on učini, tako slavno umrieti, kao što on umre. On je umro vršeć svoju najčastniju dužnost, dužnost žarkoga domoljubja, i ta smrt njegova ne samo da pribavi njegovoj uspomeni, dok svieta i vieka bude, neumrlu slavu, nego služi i nam Hrvatom, njegovim potomkom, na veliku čast i na narodni ponos. Njegova dična uspomena štiti nam narod proti obiesti nepravednoga protivnika; jer i najsmjeliji pobjeditelj mora da štuje narod, koj može svojimi nazvati takove muževe, kao što je Zrinjski i njegova Sigetska družba! Dà takova smrt junaka za domovinu jest blagoslov za narod, komu on pripada; jer mu duh živi u potomstvu, te ga pobudjuje, da stupa istom ili sličnom stazom narodne časti i poštenja.

To je ono, veleslavna gospodo! što se od nas zahtieva, ako hoćemo da proslavimo, kako je našega junaka dostojno, njegovu častnu uspomenu, to jest, da neljubimo samo riečju, nego da ljubimo po njegovu primjeru, kako sam Bog hoće, činom i u istini domovinu svoju; k tomu se hoće, da svaki nas, koliko je u njegovih silah, sudjeluje na obće dobro, pa kada ovo dodje u sukob s posebnom koristi, da onda ovu obćenitomu dobru žrtvuje. Tomu dàkako treba velikodušne nesebičnosti i odvažne volje, da činimo svoju dužnost, sliedilo odtud, što mu drago, ma stalo nas to i našega života; jer veli Gospod: „moramo položit i život za svoju braću." — Samo ovakovo mišljenje jest ono, što se nazvati može pravim domoljubjem. — Hoće ljudi da politički slobodni budu; nu da bi i moralno slobodni bili, to jest, da svoju volju učine nezavislom od strastih, toga jim se neće. Pa da se takovim putem dodje do narodne slobode? — Nikada! — jer se nikako ujediniti nemože niti sebičnost s požrtvovanjem, niti slavičnost ili častohlepje s čistim domoljubjem!

Pravomu domoljubu mora do toga stati, da se na put stane svakomu bezzakonju i svakoj zloporabi u domovini. Nu s toga nesliedi, da je svatko vlastan državne zakone i naredbe kuditi, javno korit i na ruglo stavljati vladu i podčinjene joj vlasti; jer nije svatko u svom podložničkom položaju toliko vistan, da bi cielo državno ustrojstvo i razne mu potrebe razvidjeti, kamo-li temeljito jih prosuditi mogao. Tà znamo, da je drugi vidik, kada se na koj predjel zemlje s doline, a drugi, kada se s visočine nanj pogleda. Nije dakle to domoljubno, kada se na vladu i na domaće vlasti nemilice udara s toga, jer možebiti štogod onako neodrede, kako bi po mnenju njekih pojedinacah shodnije bilo; tà tko može jamčiti, da bi ti pojedinci bolje ili samo onako dobro odredjivali, kao što oni, koje sada kore, kada bi na njihovom uzvišenom mjestu stali, i sve one zamršene i zapletene odnošaje poznavali, o kojih sada možda niti nesnivaju. Još se manje odobriti može, kada tko na vlasti nasrće s toga, što mu nisu osobe po ćudi, koje sačinjavaju te vlasti, neuvidjajući, da se neimaju u njih ljudi kao takovi, već kao Bogom postavljene oblasti štovati, i ako ti nije moguće, da štuješ u vlasti čovjeka, jer možebit u njega manah opazuješ, a ti štuj u njem njegovo zvanje, njegovu Bogom postavljenu čast, koja ima tu zadaću, da nastoji o boljku i blagostanju domovine, pa ćeš onda ukrotiv si strasti domoljubno suditi.

Mora da u duši zaboli svakoga iskrenoga domoljuba, kad opazi razdor i neslogu u svom narodu. Nije dàkako moguće u jednu misao sliti namišljaje svih članovah kojega naroda, bio on još tako malen; nu kada se radi ob obćem dobru domovine, tu onda valja da svi jednodušno uzanj prionu bez obzira na osebnu svoju korist. Tà uči nas poviest svih državah i svih narodah, da je svaki narod, koj je do sada propao, tim unapried svietu objavio svoju skoru propast, što je bila nesloga u njem zavladala, s koje se je sam po sebi razpasti morao. Komu je dakle milo nazivati se članom naroda, kojega sviet štuje; komu je milo, da ima domovinu nezavisnu ma i od jačega svoga susjeda; komu je milo, da ono častno uzdrži, što mu predji dično svojom krvlju stekoše; komu je napokon vlastita njegova sreća mila, koju si dàkako iskren domoljub niti pomisliti nemože bez obće narodne sreće, taj mora da iz svih svojih silah nastoji o narodnoj slozi, o gradjanskom zajedinstvu, i da nikad s uma nemetne, kako liepo naš narod veli: „Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari; jer je sloga od Boga, a nesloga od zloga!"

Nu sva naša domoljubna nastojanja, da si usrećimo narod, da podignemo narod, uzvisimo si domovinu, ostati će bezuspješna, ako Svevišnji neudieli našemu naporu i radu svoga božjega blagoslova, veli bo Duh sveti: „Ako Gospod neuzgradi kuće, uzalud su radili, koji ju grade;" a bit će nam udieljen božji blagoslov, ako u sebi i u drugih sveudilj uzdržali, jačili i kriepili budemo vjeru u Boga, pouzdanje u njegovu presvetu volju, riečju: iskrenu bogoljubnost. Vjerujte, gospodo, čovjek, koj neima vjere u Boga i u vječnost, neima niti čuvstva za sve ono, što je častno, uzvišeno i slavno; on neživi za Boga, za čovječanstvo, za domovinu, nego samo za sebe sama; vlastita mu korist njegov je Bog, a vjera, domovina, poštenje, sramota, kriepost, opačina, to su mu sve samo sredstva za sebične njegove svrhe!

Neka nam dakle ne samo glede domoljubja, nego i glede ljubavi vjere sveudilj pred očima lebdi liepi primjer proslavljenoga našega junaka Nikole Zrinjskoga, koj je postojano proti nesmiljenomu neprijatelju branio kako domovinu, tako i svetu vjeru Isukrstovu, koju je kao baštinu nasliedjenu od bogoljubnih svojih roditeljah i u posljednjem trenutku života zasvjedočio tri puta nazvavši ime Isusovo, te s uvjerenjem, da je vjerno izpunio svoju dužnost kao gradjanin i kao kršćanin, radostno se predao u naručaj slavnoj i junačkoj smrti, pouzdano stupiv pred svoga Boga u vieke vječnosti! — Slava mu!! —

Digitized by Google

Niz bisera nebeskoga.

(Piše Cj. M. Š. B-čki.)

VI.

Sv. Andrija apoštol.

(po Dr Th. Stabellu i Ant. Slomšeku)

A ja, Bože sačuvaj, da se čim drugim hvalim, osim križem gospodina našega Isusa Krsta. (Gal. 6, 14)

Velika je i težka služba i čast apoštolah gospodnjih, dvanaest onih muževah, koje je on odabrao i svetom svojom milošću usposobio, da mu navieštaju sveti nauk, razširuju crkvu i nastavljaju veliko njim započeto djelo. Ako je crkva — kakono ju sveto pismo slikovnim svojim govorom predstavlja — carstvo Božje, to su oni namjestnici Krstovi, upravljatelji Božjih dobarah i čuvari njegovih tajnah; ako-li je ladjica na burnom moru ovoga svieta, oni su vodje i kormilari; a ako je kuća ili hram Božji, oni su temelji i stožeri. Oni nisu puki službenici, prijatelji i pomoćnici Isukrstovi, pače onimi riečmi: „Kako je mene otac poslao, i ja šaljem vas," nije jim Isukrst samo naložio, da imadu naučati i propoviedati, nego jim je predao svu svoju službu i čast, da mogu dakle takodjer pomiriti i posvetiti ovaj sviet; nije Isukrst nje poslao kano puke poslanike s mrtvim pismom, s tudjim slovom, nego jih je poslao kano prave učenike i sinove, koji dišu duhom i živu životom svoga učitelja, svoga otca, i koji mogu njega i njegovo došašće svemu svietu najaviti. Velika je dakle čast i velika služba apoštolah gospodnjih, pa su oni to i dokazali svim svojim životom i djelovanjem, ponajpače revnujuć toliko za proslavom — križa. Križ su naučali, križ su propoviedali, u križu sviet mirili i posvećivali, za križem težili i ništa drugo neznali do Isusa i to — propetoga.

Andrija, koga je gospodin prvoga pozvao, bijaše iz Bethsaide, galilejskoga gradića, na jezeru genezarethskom, sin Jonin a brat Šimuna Petra; bijahu to braća ribari, te imadjahu kućicu u Kapernaumu, u kojoj je Spasitelj poslje svoga krštenja obično stanovao. Propoviedajuć Ivan Krstitelj u pustinji i na Jordanu pokoru, te opisujuć živo dojduće mesijino carstvo, našlo se njekoliko učenikah, koji bi često k njemu dolazili i podulje kod njega ostajali — medju njimi bijaše i Andrija. Dogodi se, da je Isus ostavio pustinju i njekoga dana došao u Pereju, gdje je upravo njegov predteča navieštao Spasitelja svieta; zagledav ga Ivan, upozna ga po nadahnuću Duha svetoga, podigne ruku, pokaza ga nazočnim učenikom, uzkliknuv svečanim glasom: „Eto jaganjca Božjega, koj oduzimlje griehe svieta! On je, koj za mnom dolazi, i koj je prije mene bio." Andrija se namah domisli dubokomu smislu ovih riečih, te podje sa još jednim učenikom (po svoj prilici s Ivanom) za Isusom, sliedeć njegove korake, nisu bo se usudili, da ga u njegovih mislih bune; on to opazi, okrene se k njim i nagovori jih: „Što želite?" Oni mu na to odgovoriše bojazljivim pitanjem: „Rabbi, gdje ti je konak, gdje stanuješ?" Na što će jim on sasvim prijazno: „Podjite sa mnom, pa vidite." Oni podjoše s njim i ostadoše ovaj večer kod njega — bilo bo je jur oko četvrte ure, i tako jim je omilio, da jim je vrieme i prebrzo proletjelo. Sutradan najavi Andrija svomu bratu Šimunu veselu viest: „Imamo mesiju, pomazanika gospodnjega nadjosmo" — i povedoše ga k Isusu. Tko je Isusa našao i svjetlo vjere u svoje srce primio, taj nemože šutiti, niti primljena svjetla sakriti. Tako postadoše ova trojica učenici Isusovi, kakono bijahu prije učenici Krstiteljevi; nebi naime svejednako kod njega boravili, nego bi se na vrieme vraćali kući na svoj posao, pa s toga jih je Isus po drugi put zvao. Prema koncu naime istoga ljeta nadje Spasitelj braću Petra i Andriju na obali galilejskoga mora, gdje su upravo ribe lovili, bijahu bo ribari i tude ih pozva Isus riečmi: „Sliedite mene i učinit ću vas lovcî ljudih" i oni ostaviše namah svoje mreže i podjoše za njim. — Kad je Andrija bacio svoju mrežu, nije mu ni kraj pameti bilo, kakvu će sada službu nastupiti, da će naime po širokom i pustom moru života loviti u mreže evangjelja ljude, koji plivaju u bezbrižnih lastih i slastih. Revnim i marljivim tjeranjem svoga priprostoga zanata dostade se velike milosti i obilnoga blagoslova Božjega, te bude vriednim pronadjen i posvećen službi gospodnjoj. Rieč: „sliedi mene" nadje odziva u srcu ribarovu i on ostavi „sve." Napukla ladjica, pokrpane mreže i zastarjelo posudje — nevriedi doduše mnogo, ali je to bilo sve, što je imao; a čim čovjek manje ima, tim mu je i to malo milije i draže, te će se težko od toga odkinuti. Ali Andrija nije se dugo razmišljao, nego se odrekao svega, da bude s Isusom. Pošto se je Isus izza poduljega vremena osvjedočio, da su mu učenici sasvim i podpuno odani, odabra si izmedju sedamdeset njih dvanaest apoštolah — a medju njimi vidimo Andriju drugoga na broju. U ostalom se on, kano i ostali apoštoli, u svetom pismu vrlo riedko poimence spominje, u evangjelju bo je prva i glavna osoba Spasitelj, pa ono nam pravo rekuć ništa drugo nepripovieda, van što je on učio i činio.

Buduć dakle u svetih knjigah o njegovom apoštolskom djelovanju po smrti Isusovoj ništa nenahodimo, to nam nepreostaje ino, nego da glede njega izpitamo crkvenu tradiciju. Njeki suvremenjak sv. Jerolima preveo je na grčki jezik njegovo djelo: „O crkvenih spisateljih," te primetnuo svomu prevodu i one apoštole, koji nisu ništa pisali; u tih primetcih čitamo, da je Andrija u Divljoj Skitiji (tim imenom nazivahu stari sve nepoznate zemlje na sjeveru Crnoga i Hvalinskoga mora), u Sogdijani i u Kolhisu spas navieštao. Buduć pako ovi barbarski narodi jošte dozreli nebijahu, da shvate nauk i primu blagoslov evangjelja, to se Andrija vratio u malu Aziju i Grčku, te je — kako druge tradicije pripoviedaju — proputovao cielu Kapadociju, Ga-

Digitized by Google

laciju, Bithyniju i Ahaju; nu pobliže viesti o težkih njegovih borbah i sjajnih pobjedah izgubiše se tečajem tolikih burnih vjekovah. Samo to stoji, da je u Patrasu, glavnom gradu Ahaje, istinu svoga propoviedanja težkom i groznom smrću na križu potvrdio.

(Ostatak sliedeći put.)

Dopis.

Iz Dubovca kod Križevca. Dne 11. Studen. u dubovačkoj župi svečano je blagoslovio novu zavjetnu sliku župne crkve veleč. gosp. kotarski vicearcidjakon Iv. Šianski. Veseo to dan bijaše za Dubovčane, jer su sbilja dobili ono, što jim je veoma potrebito bilo, naime novu sliku sv. Margarete, koju su nastojanjem svoga revnoga i obće ljubljenoga veleč. g. župnika M. u Zagrebu naslikat dali. Crkva dubovačka stojaše već više godinah posve zanemarena tako, da čovjek razgledav ju pobliže morao je reći, da ju jedina milost Božja još uzdržava, što nije podlegla mnogim nepogodam, koje su ju snašle. Unutarnjost njezina bijaše rek bi sama pustoš; ništa ti tu nije sretalo oko, što bi te na pobožnost poticalo. Stiene sve popucane, jer je jednoć u nju i grom bio udario; žrtvenici takovi, da si jedva prosuditi mogao, kojemu su svetcu namienjeni; orgulje doduše stoje na koru, al im nebi niti najvještiji orguljaš glasa izmamio, budući su posve pokvarene, te bi željeti bilo, da Dubovčani sada ponajprije svoju skrb na to obrate, kako će si orgulje popraviti dati, — jer se tajiti neda, da muzika i uz nju skladno pjevanje nabožnu ćut jako bude i njeguju; slika nad velikim žrtvenikom, koja bi morala što krasnija i izpravnija biti, skoro niti lica više imala nije. Tomu zlu stao je susretati domaći g. župnik, te ga za sada najveća hvala ide, što je revnovao o tom, da mu je crkva bar jednom ukusnom slikom urešena.

Prigodom te svečanosti reče veleč. gosp. podarcidjakon primjerno slovo, pohvaliv medju inim mnogobrojni nazočni puk, što nije štedio nijedne žrtve, da se nabavi nova slika. Poslie kako još isti gosp. podarcidjakon reče sv. misu pred novom slikom, krene liepa kita gostovah u župni stan, gdje bje gostoljubivo podvorena. Tečajem ciele svečanosti gruvahu mužari, da se je na daleko i široko čulo.

Jedan od prisutnih gostovah.

Viestnik.

Iz Zagreba. Tristagodišnju uspomenu dične smrti najhrabrijega junaka, što ga je hrvatska majka rodila, slavnoga bana Nikole Šubića Zrinjskoga, viteza Sigetskoga, koju su jesenas svi gradovi, sva trgovišta i poveća mjesta, dà i mnoga malena mjestanca po Hrvatskoj i Slavoniji svečano obslužavala, slavljena je dne 24. 25. i 26. Stud. t. g. u glavnom gradu trojednice naše kao narodna svetkovina načinom velikomu junaku dolikujućim, a i dostojnim naroda, koj svoje slavne muževe cieniti znade. Čim god se narodne svetkovine slave, svega toga bijaše tih danah u Zagrebu izobila, a sve se ovršilo uz obćenito uzhićenje i vrevu silnoga svieta u najboljem redu. Kao uvod u svečanost obćenita zvonjava i pucnjava topovah, za tim u narodnom kazalištu svečana predstava drame ime slavljenoga junaka noseće, urešenje cieloga grada nebrojenimi narodnimi barjaci, banket i gostbe, pučka svečanost uz dieljenje hruha, mesa i vina, koncert, obćenita sjajna razsvjeta cieloga grada, obilazeća svirka i pjevanje, nazvanje najvećega trga imenom Zrinjskim i svečani ples — to bijahu glavne točke narodne svetkovine. Njoj je znamenitost povećalo a cienu povisilo, što su na njoj učestvovali svi na saboru sabrani zastupnici naroda, što se na nju sa svih stranah domovine sgrnuo silni sviet, a osobito, što su ju posjetila u velikom broju braća naša Slovenci, dàpače i od strane Matice slovenske (slovačke) dodjoše na nju dva odaslanika, poznati slovački rodoljubi preč. gosp. superintendent Dr. Jos. Miloslav Hurban i veleč. gosp. katolički župnik Juraj Slota.

Potanje opisivanje narodnoga ovoga slavlja, buduć nespada u područje našega lista, prelazimo, upućujući u tom pogledu gospodu čitatelje na druge naše domaće novine. Nam je samo to spomenuti, da je ova narodna svetkovina zadobila i crkvenu posvetbu tim, što je u nedjelju prije podne u prvostolnom hramu uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup Bogu na čast i hvalu služio svečanu sv. misu, a pod njom u slavu sigetskoga junaka gori više priobćenu besjedu prosborio prečast. g. kanonik Janko Pavlešić. Službi Božjoj pribivao je preuzvišeni gosp. ban, više presvietle gospode biskupah i dostojanstvenikah, množtvo narodnih zastupnikah i odaslanikah na ovu svetkovinu, javni državni, zemaljski i gradski častnici, i toliko stranoga i domaćega svieta, da je ogromna crkva bila puna, kako riedko kada. — Završujemo sa živom željom, da Bog dao, te nas uspomena na Zrinjsku tristagodišnjicu, koju je liepo zamišljenu naš narod složno prihvatio i složno izveo, branila od mržnje i razdora, kako ćemo bratskom ljubavi i složnim radom odolievati svakoj opasnosti, s koje god nam strane zaprietila, — da bude medju nami po poznatih zlatnih riečih sv. Augustina: in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas!

— Na molbu vojničke kostajničke obćine poklonio je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački 200 for. za gradjenje tamošnje djevojačke učione.

— Za jugoslavensko sveučilište poklonio je presvietli gosp. posvećeni biskup i veliki prepošt zagrebački Ivan Kralj 1000 for. sr. u razteretnici.

— Dosadanjega urednika „Zag. katol. lista" i fiska diecezanskoga, g. Nikolu Horvata, blagoizvolio je

Digitized by Google

uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup na njegovu vlastitu molbu s izmakom ove godine riešiti jedne i druge dužnosti. Uslied toga preuzeti će odlukom nj. uzoritosti od nove godine uredničtvo „Zag. katol. lista“ g. Šimun Balénović, učitelj ovdašnje preparandije i dosadanji pomoćnik istoga lista, uz pripomoć g. Ivana Bošnjaka, profesora u nadbisk. liceju; a fiskom diecezanskim imenovan je g. Juraj Posilović, profesor bogoslovja.

Iz Iloka piše na dopisnik, da je u samostanu franjevačkom u Brodu na Savi dne 16. t. m. umro u 62. godini života č. o. Marko Klasanović, mjestni gvardian, koju je službu po raznih samostanih ukupno 29 godinah obnašao, bivši svim znancem mio i drag. Odmah sutradan preminu u istom samostanu izsluženi meštar novakah, č. g. Ivan Lončarević, u 71. godini. — Preč. g. predstavnik i župnik brodski Fr. Š. Oršolić sahranio je sub infula a uz podvorbu svojih dvajuh kapelanah i obližnjega svećenstva, te prisutnost mnogo brodskoga i ostaloga svieta prvašnjega dne 17. a potonjega dne 18. u samostansku grobnicu, gdje sada oba, za života vierni prijatelji, zajedno počivaju, očekujući dan uzkrsnuća.

Iz Kološvara. Početkom Studenoga išao je licejskomu jednomu djaku sprovod; nu kad je zakrenuo oko njekoga nugla uličnoga, naide na hrpu bivolah. Rogači ti videći toliku hrpu poplaše se te kano biesni nasrnuše medju djake i u trenutak prhnu njih njekoliko u zrak. Mrtav neostade na mjestu ni jedan; ali je 12 više manje težko ranjeno.

Iz Talijanske. Čim je piemontezka vojska zauzela Vidam (Udinu), podje sindik gradski s jednim sudačkim činovnikom u večer u samostan Klarinkah, da jim proglasi zapovied, neka se pobiru sa stana. Već drugi dan u jutro ob 9. uri ostaviše uboge duvne vrata za sobom. Ultraliberalni listovi sile višje vlasti, neka tako učine i s ostalimi samostani u Vidmu, a po imenu s onim, gdje do 50 duvnah drži i upravlja na broju veoma jako odgojilište.

Poziv na predbrojku.

Iz Djakova stiže nam ovih danah sliedeća važna pozivnica na predbrojku: P. n. Gospodine! Važnost svetotajstva ženitbe pojmiti će lasno svatko, koj iole promisli, da se po ženitbi preporadja crkva i država, te da ćudorednost, poredak javni i blagostanje svega čovječanstva ponajviše zavisi o pojedinih obiteljih po duhu kršćanstva uredjenih, koje se opet na ženitbi osnivaju. Ta pako važnost ženitbe zahtieva od svakoga svećenika, poimence duhovnoga pastira, da si prisvaja zvanju svomu primjerno znanje o ženitbi, te da po njem razpravlja razne slučajeve. Zamršeni slučajevi, kojih pri ženitbi sijaset imade, zadaju višekrat duhovnim pastirom puno posla i truda, tim većma, što se tud s jedne strane radi o svetotajstvu novoga zakona; s druge pako, što duhovni pastir nemareć za državne zakone o ženitbi, i sebe i svoje župljane nezgodam kojekakvim izvrgava. Svakomu dakle duhovnomu pastiru potrebita je jamačno u toj struci knjiga pomoćnica, iz koje će budi šta nova crpiti, budi potamnjele pojmove ponavljati ili popunjivati.

U tu svrhu sakupio je podpisani jezgru katoličkoga nauka o ženitbi skupa s ovamo spadajućimi gradjanskimi zakoni u jednu knjigu, te ju okrstio: „Katoličko ženitbeno pravo obzirom na gradjanske zakone u Austriji“. U tom djelu razglaba se ženitbeno pravo u tri odsjeka; od kojih prvi (Ženitba u obće) uči ponajviše one stavke, koje su članci vjere. Drugi odsjek (Ženitba predstojeća) razpravlja ženitbu do vjenčanja; sbori naime: o zarukah, navještaju, zaprekah ženitbene valjanosti i zaprekah zabranjujućih koli crkvenih toli i gradjanskih, zatim ob oprostu od ženitbenih zaprekah i vjenčanju. Treći odsjek (Ženitba sklopljena) govori o ženitbi poslje vjenčanja; naime: o posljedicah ženitbe valjane glede suprugah i djece, zatim o posljedicah ženitbe nevaljane, t. j. o ukriepljivanju i o parnicah ženitbenih. Tu su nacrtane u kratko parnice o razvezu ženitbe, o razstavi od stola i postelje, zatim o proglašivanju smrti jednoga od ženitbenih drugovah. Na kraju sliedi obilan primjernik, gdje se takodjer rodovnik i praktična pitanja o srodstvu i tastbini nalaze; napokon su u „Dodatku“ njeki važniji spisi pretiskani. — „U kratko, razgovetno i naški!“ bijaše piscu pri tom poslu vazda pred očima.

Pokle je to djelo po prečastnom duh. stolu Djakovačkom br. 880-1866 odobreno te piscu dozvoljeno, da ga pod tisak dati može, čast mi je Vas p. n. gospodine uljudno pozvati, da se na ovo djelo predbrojiti, te p. n. gg. svećenike i ine prijatelje naše hrvatske knjige u okolici Vašoj na predbrojenje pozvati blagoizvolite. Djelo se tiska jurve, te će posve ukusno oko nove godine gotovo biti. Ciena djelu tomu u velikoj osmini 12—14 tabakah debelomu biti će 1 stotinjak, koj se tada stoprv imade položiti, kad gg. predbrojnici knjigu prime. Napokon Vas p. n. gospodine uljudno molim, da mi ovu predbrojnicu do 20. Prosinca t. g. povrnuti blagoizvolite.

U Djakovu, dne 4. Studena 1866.

Dr. Julij Liebbald-Ljubojević,
profesor crkvenih pravah.

Dopisnica uredničtva.

G. *J. J. u L.* — Dug je Vaš podmiren, a odluka naznačena u našoj ponudi.

G. *J. R. u S.* — Dopis Vaš morasmo odložiti za drugi broj. U ime pristojbe neimate ništa platiti

G. *I. K. u Z.* — Odpisasmo Vam 3 st. 96 nč., a ostatak neiznosi 2 st. 19, već 2 st. 34 nč. prema godišnjoj predplatnini.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 49. **U ČETVRTAK** **6. PROSINCA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

X. Dnevni i noćni sastanci.

Sada da mi je pero sv. Jerolima, ili sv. Augustina, ili sv. Ivana Zlatousta, da što bolje nacrtam izvore, iz kojih mutna voda teče, te kalom svojim dan u dan sve više i više kalja nabožnu i ćudorednu ćud naroda našega. Sada da mi je rieč poput oštra mača, da prodire kako u srce naroda našega, tako još više onih, kojim je povjeren, — neću reći župnikah samo, jer oni po svetoj svojoj dužnosti, što mogu, nastoje, kako će začepit kalne te izvore, — nego i svjetovne vlasti, da i ona svojimi od púke rieči mogućnijimi sredstvi u tom poslu župnikom pripomogne.

Ima raznih sgodah i prilikah, što-no su kao kvas pokvarenosti; no za nabožnu i ćudorednu ćud neima jih po narod naš ubitačnijih od njekih sastanakah, koji su mu se reć bi već u krv i kosti uvukli. Izostavljam s gledišta toga naše gradove i varoši, u kojih župnik glede njekih sastanakah, istinu da kažem, ništa više učiniti podoban nije, da jih zaprieči, omnis enim caro corruperat viam suam, — niti se tu gleda na petak niti na svetak, niti na naredbe vis. hrv-slav. namjestničtva od 3. Svibnja 1858. o svetkovanju nedjeljah i praznikah, već se sve trači po nagonu pokvarene ćudi. Uzimam na oko samo naša trgovišta i sela kako u slavnoj krajini, tako i u provincialu. A na pameti mi je većim dielom naša omladina, ta poluga budućnosti naše sretne ili nesretne, kako nam već ona u ćudorednom uzgoju napredovala ili nazadovala bude.

Medju *dnevne sastanke*, u kojih mladež účestvuje, brojim: *pastirovanje* i *mješovite skupove* na drumu ili po birtijah uz muziku ili gajde u svetčane dane i o godovih; medju *noćne sastanke* pako *takove skupove* bez razlike danah na istih mjestih, k tomu *siela* i *prela* u posebničkih kućah.

Glede *pastirovanja:* uzmimo, da je uzgoj djece naše od strane roditeljah pravo kršćansko-ćudoredan, — kao što nije posve, — nam in multis claudicat, koje radi patriarkalnoga zadružnoga života, koje radi ponjekih nevaljalacah, kakovih u svakoj zadruzi imade, — ipak, makar srce mladeži bogoljubno i najčistije bilo, pastirskim klatenjem po slobodnoj prirodi, daleko od očijuh roditeljskih, — onim sveudiljnim gledanjem živinskoga nagona kod marve kakove mu drago, — onimi mješovitimi samotnimi, često samo mužkoga i ženskoga čeljadeta po guštarah i šumah sastanci, — onimi nečednimi razgovori, kad je više pastirah i pastiricah u skupu, koji se od odraslijih nevaljalacah vode, — onimi stid ubijajućimi izgledi od iste bagre, — rekoh, uz takove prilike i neprilike srce i najčistije popuznuti i pokvarit se mora. U tom pastirovanju mladeži, kao što je većim dielom u narodu našem, dok diete za ratarski posao neodraste, leži temelj pokvari nabožno-ćudoredne ćudi već u mladjanih srcih. Imao sam prilike — da o drugom negovorim — više putah iz zasjede guštare kakove slušati, kakovi se tu divani razlažu, i gledati, kakve-li se igre sprovode. Bog i duša zgrozio sam se, a glede budućnosti naroda u svom srcu zadrhtao sam, umlje mi stalo a oči mi se prelile. Bilo je tu smjese obojega spola, mladeži od 10 do 15 godinah, našao sam u vrieme praznikah i tobožnje moje školare. Ali sve ono, što sam čuo i vidio, da niti čuo niti vidio nisam, dosta bi mi bilo, da izvedem zaključak, što sam u šetnji slušao još sopoljive curice od jedanaest lietah, kako hodeć ova za prasci ona za jarići iz svega grla pjevahu: *„Kako bi se ja djevojka zvala, — Kad ja nebi švalera imala. — Ala sam se najela šećera, — Po svu noćcu ljubeći švalera.“* A nedorasle pastire istih godinah: *„Ajde diko da se milujemo, — Milujemo i da vragujemo!“* i dr.

Digitized by Google

ovim slična još mastnija i neslanija. Pomislih u sebi: Oj! sv. Jerolime, gdje si, da čuješ, pak da zadrhćeš kao na glas sudnje trublje vrh pjesamah ovih. Ti koji pišuć Marcelli i pozivajuć ju u Betlem sve slasti ondašnjega prirodnoga života njoj opisivajući i na pjesme zaboravio nisi, govoreći: „*Quocumque te verteris, arator stivam tenens Alleluja decantat; sudans messor psalmis se evocat: et curva attondens viles falce vinitor aliquod Davidicum decantat. Haec sunt in hac provincia carmina; hae, ut vulgo dicitur, amatoriae cantiones.*“ Ti bi valjda slušajući ove pjesme naše pastirčadi pomislio, da nisi u kršćanskoj zemlji (et si verum, medju tvojimi zemljaci?), već na otoku Cypru Ladi boginji posvećenom. A ja na sva ova samo velim: si haec in viridiusculo, quid in viridiore, quidve in arido?! — Nereci mi nitko: tà to je još nerazumna mladež; ili: tko pjeva, zlo nemisli; ili: bolje je da cura gorom ili šorom hodeć pjeva, nego gdjegodj u zapećku radi prošloga smieha plače itd. Ja samo po naški odgovaram: što dikla navikla, od tog se neodvikla; a kraj svega toga, pak da je u svem tom čist posao, velim opet sa sv. Jerolimom: „*perit etiam mente virginitas.*“ No da tu čista posla neima ni za liek, dokazati će sliedeća.

Hajdmo dalje, prošetajmo se u nedjelju i dan svetčani po podne selom. U birtiji, ili pred njom, ili na razkršću, ili na putu, ili gdjegodj na ledini, ili pred gajdaševom ili drugom kućom igra *kolo*. Ad vocem *birtija* imam njekoliko riečih umetnuti. Kao što je crkva kuća božja, tako je u sadanje doba birtija kuća nečistnjaka. U staro vrieme bile su krčme samo za umorne putnike mjesta skrovišta i pokriepe, a danas su mjesta za sastanak bezposlicah, pijanicah, quorum Deus venter est; mjesta, gdje se stid ubijajući, Boga, svetinju vjere i poštenje svećeničko ružeći govori vode, gdje se proti župniku često snuje i kuje i srca odanj odvraćaju, ako je iole čovjek na svom mjestu; na posliedku mjesta, gdjeno personae prostitutae postposito omni pudore semet venui offerunt, — taj bo gad se već i po njekih selih nahodi. Dalje, kakvi su ljudi birtaši? U provincialu većim dielom čifuti, koji su ujedno i dućandžije. Kad sam rekao čifut, dosta je, da si svatko misli, što takovim ljudem s gledišta kršćanstva sveto biti može. U granici? kršćani ili tako zvani riščani ili vlasi, koji već po načelu birtaškom i trgovačkom, a to je dobitak, pa mà kako mu drago došao, — čestoput nisu mnogo bolji od čifutah. . . Nadalje najgore je, što su birtije većim dielom blizu crkve, kuće božje, ili se s njom baš ščelavaju. O! kontrasta nad svimi kontrasti! U crkvi se Bogu dvori, a u isto kadkad doba, osobito o godovih, u krčmi pijanice bezposlice dvore vragu. U crkvi se večernica Bogu služi, a u isto doba, ili odmah iza ove, jurišem hiti narod u birtiju, da drugu večernicu do kasne noći vragu odsluži uz svirku gajdah ili cicugah, uz igru kola, uz ciku, viku, huku, buku. Kad vino ugrije živce i jezik razdrieši, kad svirka u noge udari, tad samo stoj, pak gledaj i slušaj, al i krsti se nad onim, što u birtiji biva, što-li oko nje, kad padne mrak. . . Sve si jednim oka hitcem uhvatio, kad pomisliš na sv. Pavla rieči: „*in vino luxuria,*“ i sv. Ambrozija: „*Saltus morientis pudicitiae agitatio,*“ i sv. Jerolima: „*Vinum et adolescentia, dupplex est incendium voluptatis.*“ Tà ni poganski bachanti od naših kršćanskih nedjeljnih i svetčanih svetčarah kadkad daleko utekli nisu. Dobro se sjećam svoga rodnoga mjesta, u kom se nedjeljom u birtiji po podne igralo, ali uz mladež svoju bijahu i roditelji, pak kad večerom zvono Gospu pozdravilo, ode mladež s roditelji kući. Sada toga roditeljskoga nadziranja neima; baš kano da su jim djeca u crkvi, roditelji su bez sve brige. Što više, i nezrela djeca tom su prigodom u birtiji, ili se oko nje vrzaju, gledaju, slušaju i uče ona, od kojih bi se i u snu stiditi morala... A gdje tomu veselju tako zvana Sperrstunde? Za to naša mjestna poglavarstva ništa nemare. . . . Nješto je umjerenije rekao bih veselje to, kada kolo pred birtijom ili gdje mu drago na otvorenom polju igra, samo kad nebi dugačkih i neopranih jezikah bilo. Tko je iole takovomu veselju ma iz daleka prisustvovao, znati će za nebrojne one poskočnice, medju kojimi imade čisto šaljivih, čisto satiričkih, čisto dosjetljivih i takovom preciznošću sastavljenih, da se u istinu diviti moraš prostomu umu, koj jih je sastavio; ali veći dio tih poskočnicah jest lubricae materiae, gdjegdje u šalu zamotane, ali gdjegdje toli debelo, mastno i bezsramno začinjene, da gadnije biti nemogu. Kako one prve našemu narodu doisto na slavu služe, tako su mu ove druge sigurno na sramotu i štetu. Ako je koja odličnija osoba oko kola isto gledajuća, uzdržaje se mužka mladež onih gadnih poskočnicah; ali znade li se, da i ta odlična osoba takove rado sluša, — poznam gospodu, koja baš na to podbadaju mladež: de reci štogod, al onako od sitnijih stvarih — e, onda bez obzira stida i biela dana jednu će za drugom lajati, što se kaže, na zviezde. Žalostno je to, što već i djevojke naše, baciv stid pod noge, običaju takove bezobrazne brbljavce svojimi sklizkimi poskočnicami dražiti i podticati. E, onda slušaj vražji razgovor: na jednu djevojačku mastnu sliedi deset mužkih još mastnijih. Ej! gdje je ono vrieme, kad su naše djevojke, kao što narodne pjesme gdjekoju opievaju, stidne i čedne u kolu bile oči oborivše? —

Digitized by Google

gdje je onaj zlatni običaj, da su djevojke same za se koju narodnu poštene ljubavi pjesmu pripievajuć si, — a mužkarci za se kolo igrali, dočim su jim roditelji nedaleko od kola sjedeć ili stojeć u njihovoj nevinoj zabavi uživali? Toga više neima, ili biva, kad neimaju cure gajdaša. *„Sexus faemineus suo jungatur sexui: nesciat, immo timeat cum pueris ludere: Nullum impudicum verbum noverit: et si forte in tumultu familiae discurrentis aliquid audiat, non intelligat.“* Toga više neima, niti to više rodi, moj sv. Jerolime. Sad se ženske s mužkimi miešaju kao čikovi u loncu; sad naše djevojke bez mužkih ni igrati neznadu, što više, u sav glas igrajući kolo pripievaju: *„Drž se diko u kolu uza me, — A neboj se ni tate ni mame!“* i t. d. Ako to tako danju manje više biva, da što da reknemo u večer do kasne noći? O tom netreba dugo razmišljati, da se pogodi, što je u stvari. Noć je prijatelj samo lopovom i bludnikom. Što se danju u kolu i oko njega osnuje, to se noćju izvršuje bez stida, bez straha, — bez straha: roditelji bo bez sve brige za djecu svoju mirno spavaju već u petnaest, — bez stida: ovaj je davno već za vrieme još dječjega pastirovanja, ili ako onda ne, a ono malo kasnije čestimi dnevnimi i noćnimi sastanci kao nevini poljski cvietak pogažen. — K tomu jošte znati treba, da naše gdjekoje djevojke imaju i svoje ajate, kiljere ili sobice posebne, gdje ljeti a i zimi gdjekoje same samcate, ili još s jednom iz kuće spavaju; a kad je štogod u stvari, odu i svojoj viernoj drugi na konak. . . Ali vrag nespava ni danju, a kamo-li noćju. Tko će da jamči, što one noćju u kolu pjepaju: *„po trojicu puštam u sobicu“*, da se to izpuniti nemože bar u jednini ili u dvojini, gdje su dvie vierne druge? —

(Ostatak drugi put.)

Niz bisera nebeskoga.

(Piše *Gj. M. Š. B-čki.*)

VI.

Sv. Andrija apoštol.

(po Dr. Th. Stabellu i Ant. Slomšeku.)

(Ostatak.)

O mučeničtvu sv. Andrije imamo obširnu poviest, što su ju popisali njegovi učenici, svećenici i djakoni ahajski; nu premda je otaj spis staroj crkvi sasvim nepoznat bio, i premda je po nutarnjem njegovom obiljежju lasno prosuditi, da je neavtentičan ili barma znatno izopačen, to ipak mnogo liepa i častna o apoštolu pripovieda, te nam se nemože na ino, van da njekoliko glavnih crtah iz njega izvadimo.

Andrija propoviedaše neumornom revnošću u Patrasu i potvrdjivaše istinu Isusova nauka nebrojenimi čudesi, na što se množina poganah pokrstiti dala. Rimski prokonsul Egej razljuti se na to, odluči kršćansku vjeru u svojoj državi posve zatrti, te zabrani strogo Andriji, da nesmie više svoga propetoga Isusa propoviedati. Ali se Andrija toga neuplaši, nego mu reče: „Ti hoćeš, da te tvoja pokrajina svojim gospodarom spoznaje; zašto nećeš ti da Isusa, pravoga Boga, gospodarom svih ljudih upoznaš, i zašto nećeš da se gnjusnih svojih bogovah odrečeš?“ — „Šuti,“ osječe se Egej, „negovori mi ništa o tvom Isusu. Nisu-li ga židovi na križ pribili? kako bi dakle on mogao biti pravi Bog, i kako bi mu ja mogao božju čast izkazivati?“ — Andrija mu na to stane razlagati, kako je veliko otajstvo u odkupljenju čovječanstva sakrito, i stade mu živo dokazivati, da je Isus dragovoljno iz puke ljubavi prama biednomu čovjeku na križu umro, i da si je sam tako sramotnu smrt odabrao. Ali Egej neće ništa o tom da čuje, nego mu zapovieda, da ima njegovim bogovom žrtvovati, a grozi mu se strašnimi mukami, nebude-li htjeo njegovu zapovied izpuniti. Andrija mu na tu grožnju mirno odvrati: „Ja žrtvujem svaki dan Bogu svemogućemu, koj je jedini i pravi Bog; nu nežrtvujem krv vaših junacah i kozlićah, nego prikazujem neoskvrnjeno Janješce na oltaru, koje — makar svi vierni njegovo tielo jedu i njegovu krv piju — ipak cielo i živo ostaje.“ Egej ga zapita: „Kako je to moguće?“ — a sv. Andrija mu odgovori: „Hoćeš-li biti učenik Isusov, odkrit će ti se i razložiti ota tajna.“

To razljuti još većma biesnoga Egeja, i on dade sv. apoštola u tamnicu baciti. Čuvši to stanovnici grada, koji su ga kano otca ljubili i štovali, sgrnuše se pred tamnicom, i navališe, da će „pravednika, svetca i božjega milostnika“ osloboditi; ali jih je sv. Andrija liepo prosio, neka se umire, i neka ga nelišavaju velike milosti Božje, koja ga je odabrala, da trpi, kako je i Isus trpio.

Sutradan zapovjedi Egej Andriju preda se u sudnicu dovući, i stade ga liepim nagovarati, neka žrtvuje bogovom, da će ga obsipati bogatstvom i nakititi svakom mogućom čašću, a nebude-li htjeo s dobra, to da će ga na to težkimi mukami prisiliti. „Varaš se Egeju, ako me kaniš zamamiti, jerbo ti ja za bogatstvo i časti, koje mi nudiš, slabo marim, buduć da je to sve vremenito i ništetno; a niti me nećeš tako lasno zastrašiti, jer ti se ja mukah neplašim, buduć da kratak samo čas traju. Ali čuj Egeju! Ti se boj mukah, koje će viek trpljeti, ako nezapustiš svoje bogove, i neobratiš se k Isusu pravomu Bogu.“ Zatim stade pred Egejem i svim sakupljenim ljudstvom iz svega glasa slaviti propetoga Isusa, i obeća svim onim vječno spasenje, koji budu za vjeru Isusovu kakove godj muke trpili. Razjareni prokonzul dade Andriju nemilo bičevati, i odsudi ga na križ, da bude tim spodobniji svomu propetomu Isusu. „Razpnite ga, razpnite ga!“ stade vikati; „tko slavi križ svoga učitelja, neka i sam njegove slasti

Digitized by Google

okusi.“ Ove je zadnje rieči dodao, da svetoga apoštola pred pukom izvrgne smiehu. Sv. Andrija primi veselim srcem otu odsudu, a Egej nebi mu bio mogao povoljnije smrti dosuditi, nego što mu je bila smrt križa. Posve drugčije primilo je otu odsudu sakupljeno ljudstvo; ono se stalo Egeju groziti i htjelo Andriju silom osloboditi, ali ga on i opet stao miriti i zaklinjati, neka mu neprieči s Isusom u njegovu slavu unići i neka mu neotimlje mučeničke neven-krune, koja ga čeka; i to je tako usrdno i tako iskreno molio, da je sve ljudstvo udarilo u plač, te i od svoje nakane odustalo. Došav na stratište pozdravi radostnim srcem i raširenima rukama pripravljeni križ: „O sveti, ljubljeni, dugo željeni križu, uzmi me iz sredine ljudih i predaj me gospodinu i meštru momu, da me po tebi primi, kako me je po tebi spasio!“ Privezaše ga užem za križ i podigoše u zrak; ljubav Isusova ojača slaba i iznemogla starca mladenačkom snagom, da je mogao lasno svaku moguću muku podnieti; s križa propoviedaše još Isusa propetoga, a istom treći dan dovrši na njem žrtvu svoju. Koje je godine umro, nezna se; nu njeki nagadjaju, da je bilo 62. ili 70. god. po Isusu.

Na križu umro je božanski Spasitelj, križ je bio takodjer jedina radost i slava njegova prvozvanoga učenika. Andrija se nije ponosio, što ga je Isus prvoga za apoštola odabrao, niti što je bio poslan medju narode, koje je iz najveće tmine i najtežega robstva izvukao i djecom svjetla i slobode sinovah Božjih učinio, niti mnogimi i velikimi čudesi, što jih je činio, da potvrdi svoje propoviedanje — za sve to slabo je mario i sve bi to jedva spominjao. Nego je mnogo više cienio i tim se jedino ponosio, što je mogao Isusa sliediti, što je mogao težku sramotu i bol na križu trpiti! Tako je mislio i činio prvi učenik Isusov, a za njim hiljade i hiljade drugih. Nu mi dan danas posve drugčije mislimo; nam nije toliko do križa, koliko nam je mnogo više do tašte slave stalo. Mi častimo doduše po crkvah sliku križa, pače ljubimo i tražimo križ — nu od bogata samo kova i dragoga kamenja, na počastnih lancih i redovnih vezankah. — Do moralnoga križa: do siromaštva, odricanja, sramote, trpljenja i boli slabo nam je stalo, dapače toga se križa bojimo, bježimo ga na svaku ruku, i gledamo ga sa sebe otresti, ma bilo i pomoćju grieha ili kakove opačine, pa ota nam je ludost, ota nesretna zasjena često najstrašniji i najteži križ!

Plemenita njeka i bogoljubna gospodja Maksimilla dade sveto tielo apoštolovo snimiti i pristojno sahraniti; trista godinah kasnije budu mu kosti svečano u Carigrad u crkvu sv. apoštolah na obali tračkoga Bospora prenešene, a zauzev Franki Carigrad prenesoše opet kosti u Italiju i sahraniše je u amalfijskoj stolnoj crkvi, a glavu donesoše u Rim i postaviše ju u crkvu njegova brata sv. Petra.

Pripovieda se, da je apoštol Andrija bio raširenima rukama i nogama razpet, pa zato ga tako i slikaju, te je ovakav križ dobio po njem ime „Andrijina križa.“

Katolici u Grčkoj.

(Nastavak.)

Kako god je povoljan položaj katoličke crkve u Grčkoj, to se s druge strane na svu žalost neda tajiti, da se katolici u obće neznadu, kako bi valjalo, njim okoristiti. Neimajući — izuzam pojedine slučaje — životne sile u sebi, rekao bi, da neimaju ni većega upliva, pače strahota je, kako jih nestaje, te za posljednjih 30 godinah vele da su spali za trećinu. Žalostnoj toj istini ima više uzrokah. Jedan od najvećih jest probudjeni narodni duh. Grčki katolici — izuzam jonske otoke — jošte se nikada nepridružiše odvažno pokretu narodnomu; a baš od kada je oživilo grčko domoljubje i narodnost, od tada padaju katolici. Za turske vlade katolici po arkipelažkih otocih imadjahu doista povlasticah kano nitko drugi; u hladu francezkoga barjaka niti je nje tko smio tlačiti ni progoniti, kano što druge kršćane proganjahu vaviek turske oblasti. Kadno se vas narod grčki diže listom u boj za slobodu, katolici po otocih, kojih turski jaram nije tištio, niti se nemakoše iz svojega lagodnoga mira; a pokle je strešen turski jaram, nadjoše se na čudnu mjestu, gdje su jošte i današnji dan. Nemarni (?) za nevolje i potrebe zemlje, nehajeć za životna pitanja grčkoga naroda gledaju samo prekrštenih rukuh s daleka *).

Najviše pada u oči to iznimno stanje katolikah u Grčkoj na otocih Naksosu i Syri. Katoličko pučanstvo ovih otokah nije grčkoga već tudjega plemena, naseljena za franačkoga ili mletačkoga gospodovanja. S većine su to potomci starinskih plemićah zapadnih, pak pokazuju duh aristokratički, koj se s prirodjenom grčkom demokratičnošću težko i jedva slaže. Taj duh aristokratički drži izpod časti latiti se ikakova zanata. S toga katolici na Naksosu i Syri do zla kukavno životare, dočim ostali stanovnici živu liepo i udobno. — Kolika je to žalost n. pr. u Syri pogledati gad, nered i rugobu u gornjem gradu, gdje stanuju katolici, a kolika ljepota u dolnjem gradu oko obale, gdje živu Grci razkolnici, koji umiju od Syre napraviti središte obrta i prometa te prvom lukom u Arkipelagu! Nije dakle čudo, da su katolici u Syri izgubili svu moć i ugled, dočim prvlje bijahu sve. Posljedica tomu poniženju, kojemu su si oni sami krivi, jesu neprestane tužbe i borbe sa susjedi, da si opet steku upliv. Jer pako Syra providja katoličkim svećenstvom i većinu gradovah na kopnu — to svećenici raznose ove žaobe (i zadjevice) po svuda, — žaobe, koje su ravno zavrgle se u jednom mjestu,

*) Ovaj sastavak prvi je objavio jedan vrlo znamenit talijanski katolički dnevnik.

Digitized by Google

ali medju ljudmi različita vjerozakona premetnu se brzo u vjerozakonsku razpru, pak jer s jedne i s druge strane imade predsudah i jagme, eto prave vjerozakonske razpre.

Slabo dakle i kukavno drže se katolici na Naksosu i Syri, ali su sretniji i liepo se drže na otocih jonskih. Ovi neprekrstiše rukuh na nijedno pitanje tičuće se domovine i naroda grčkoga, niti življahu sami za sebe kano razlučeni od ostaloga svieta. Ponjajući pravo zadaću si važnu, bijahu od njekada osvjedočeni, da kao sinovi prave crkve moradu svojim zemljakom i suplemenikom prednjačiti ne samo primjernim životom, već i pravim i iskrenim domoljubljem. S toga i vidimo u onom lojalnom i doista skroz domoljubnom ratu, štono su ga jonski otoci preko 40 godinah vodili proti englezkoj vladi, da su katolici svagda i svagdje u prvom redu boracah za narodnu slobodu bili. Mnogi medju vodjami narodne stranke bijahu katolici, pak zato bijahu englezkoj vladi oni prvi na udarcu: prvi oni dopali bi mukah, našli se u progonstvu i pod stražom. Ali baš ovoj tvornoj poslenosti, kojom su pomagali riešavati životna pitanja svoje domovine, imadu zahvaliti liep i možan položaj, što ga medju zemljaci zauzimlju. Navesti ćemo samo jedan primjer. Kad se sabor sastade, da proglasi sjedinjenje jonskih otokah s kraljevinom Grčkom, posla otok Zante, gdje medju 40,000 stanovnikah žive samo 1,500 katolikah, medju 10 poslanikah dva katolika u sabor.

Fr. Lenormant, koj godine 1864. na katoličkoj skupštini u Malinu (Mechelnu) pokaza važnu misiju Grčke na iztoku, gledaše svojima očima svečanost sjedinbe jonskih otokah s kraljevinom Grčkom, te ju opisuje od prilike ovako: Bio sam baš u Krfu, kadno se slavilo svečano sjedinjenje jonskih otokah s materom zemljom. Htjede mi se dakle i samu vidjeti zanosit prizor, kako narod trgnuv se tudjici kao sam svoj pozdravlja narodne zrakom pršeće barjake. — Što je naroda, sve se podade največemu veselju; u svih obćinah, u svih vjerozakonih jedno je samo čuvstvo oduševljenja i domoljubnoga slavlja. Po crkvah svakoga vjerozakona, što jih ima na otoku, pjevao se Te Deum, hvaleći providnosti božanskoj na sretnom uspjehu narodnjega truda, sjedinjenju jednoga diela Grčke sa skupnom maticom domovinom. Te Deum u katoličkoj stolnoj crkvi zaslužuje da se posebice spomene porad slučaja, koj se je tom prigodom sbio. Nadbiskup krfski razposla pozivnice za ovu svečanost svim konzulom katoličkih silah, pak i talijanskomu. Ali na pozivno pismo ovomu posljednjemu nestavi naslova: „Na konzula nj. veličanstva kralja talijanskoga,“ već ovakov: „Konzulu nj. veličanstva kralja Viktora Emanuela.“ Konzula uvriedi to do zla, te od ljutine zakune se, da će se osvetiti. Sakupi sbilja 200—300 mornarah što Talijanah što Maltanacah najgorje vrsti, te jih pošalje u crkvu. Jedva što se zapjeva Te Deum, udariše podmićeni zijaci u strahovitu viku: „Viva Garibaldi! Viva Garibaldi! Viva Italia con Roma Capitale! Abasso il Papa Rè!“ Smutnja ova razgnjevi svakoga pravednjaka, pak i ljude drugih vierah. Dvie ure poslie ovoga rugla dodje krfski nadbiskup grčko-iztočne crkve praćen od njekolicine svojega svećenstva katoličkomu nadbiskupu, te mu progovori: „Monsignore! Ja sam danas prije podne bio u crkvi kod Vašega Te Deuma. Vidio sam sve, što se je dogodilo, a sada sam ovdje, da Vam u ime svih mojih jednovjeracah izjavim zlovolju našu nad onom ružnom sramotom. Ja sam ovdje u ime ukupne Grčke i svega svećenstva grčkoga zakona, da Vam posvjedočim, koliko nas je ljuto uvriedila grdna ona smutnja, počinjena na svetačni dan, kad se svikolici moradosmo počutiti svezane jedinim čuvstvom bratimstva, koje čuvstvo mora da bude tim življe i veće, jer se upravo oslobodjenjem svih pokrajinah iztoka jedino može doći do novoga sjedinjenja dvijuh crkvah, za koje svi mi molimo.“ — Ova demonštracija služi nadbiskupu doista na veliku čast. Ujedno jest nam dokazom, koliku moralnu moć imadu katolički stanovnici jonskih otokah.

(Ostatak sliedeći put.)

Dopisi.

A. L. Iz Preloga. Po nauku Isusovu ima luč naša svietliti pred ljudmi, da vide naša dobra djela, te hvale otca našega na nebesih. Oslanjajuć se na taj Božji nauk scienim, da je vriedno i dostojno, da se putem našega crkvenoga glasila objavi opet jedno djelo, kojim se širi slava Božja, a povećava štovanje svetih onih ljudih, u kojih je divan Bog. Dà neka se nadalje čuje djelo, štono je uztuk proti pogubnim načelom, kojimi bezvjerni ljudi hoće da i ostali sviet za sobom povedu, a tim da mu otmu najveću utjehu za sadanji, a najsladju nadu za budući život; — jer ima još pravih štovateljah, koji se bez pretvaranja klanjaju Bogu, slavu mu šire, i to čini, proizhodećimi iz čista i u kršćanskoj vjeri utvrdjena srca, pa su već i sami po sebi Bogu na slavu.

Takovo djelo izvede u dolnjem Medjumurju, a poimence u trgovištu Prelogu veleč. gosp. Stjepan Foky, dolnjo-medjumurskoga kotara podarcidjakon i župnik preložki. On je naime svojim i to znatnim do 3000 st. troškom i trudom Bogu na slavu a na čast sv. Stjepanu kralju ugarskomu usried preložkoga grobja podići dao krasnu i prilično veliku kapelu, koja je po osnovi njekoga graditelja iz Varaždina u gotičkom slogu s dosta visokim tornjem sagradjena, a izvana na okolo od temelja skoro do krova dosižućimi stupovi urešena. Toranj je bielim limom pokrit, s vrha mu cakli se ovelik i pozlaćen križ, a u njem ima 105 funtih težeće zvono, podobno milim i iz grobja dolazećim glasom ozbiljnih mislih probuditi u čovjeku. U kapeli pako nalazi se ukusno načinjen žrtvenik, a nad njim liepo izvedena

Digitized by Google

slika sv. Stjepana kralja. Kraj ove slike na stieni ima na jednoj strani izrezan kip prečiste Djevice Marije, a na drugoj kip sv. Barbare djevice i mučenice. Nad ulazom u kapelu stoji kor, za koj su već i orgulje naručene u Kaniži, te će biti skoro gotove i na mjesto dopremljene. Pod cielom kapelom nalazi se prostrana raka za sahranjivanje vjernih preminulih.

Ovako kapela ta dogotovljena i uredjena imala se je još blagosloviti, a za taj čin bje odredjen dan 28. Listopada. Osvanuv taj željno očekivani dan poče se sa svih stranah sakupljivati pobožni puk, da prisustvuje svečanosti, ka kojoj bješe pozvana i sva gospoda svećenici dolnjo-medjumurskoga kotara. Na poziv svoga miloga g. podarcidjakona sakupilo se, osim jednoga bolešću zapriečenoga župnika, u Prelogu svećenstvo cieloga ovoga kotara s jednim gospodinom iz gornjega kotara. Sve to svećenstvo bijaše tom prigodom ugodno zatečeno, ugledav i prečast. g. Stjepana Mlinarića, kanonika sv. Jeronima, podarcidjakona i župnika u Dubravi, koj nepazeć na dalek i tegotan put već dan prije iz počitanja napram domaćem g. župniku nenadano amo na tu svečanost prispije. Kad odbi 10 satih, zrakom potrese pucnjava mužarah, a zatim krene iz župne crkve sv. Jakova put grobja nebrojeno množtvo svieta, pa i pet preložkih obrtničkih cehovah sa svojimi liepimi zastavami, onda pako sliedjaše častno svećenstvo u crkvenom odielu sa vriednim starcem domaćim g. župnikom i podarcidjakonom, te prispije u provodu uz tutnjavu zvonovah i pjevanje litanijah svih Svetih na grobje. Nakon izpjevanih litanijah blagoslovi velečast. g. Stjepan Foky po propisanom obredu kapelu i sliku u njoj se nalazeću, a po dovršenom tom činu stupi na priredjeno zato izvan kapele mjesto veleč. g. Jeronim Fuš, župnik dekanovečki, te svojim krepkim govorom upravo uzbiti veliko svoje slušateljstvo. Razloživši cilj, sbog koga se Sveviśnjemu crkve i kapele podižu, nabrajao je zasluge sv. Stjepana kralja, komu je na čast kapela blagoslovljena; zatim pako svratio je pozornost svoga slušateljstva na duše vjernih preminulih okolo u tamnih grobovih počivajućih, pobudjivajuć i nagovarajuć, neka se pomoć pruža pokojničkim dušam. Spomenuo je dostojnim načinom i zasluge obće štovanoga i obljubljenoga velečast. g. Stjepana Fokya, koj se sada već petdeset i četvrtu godinu skrbi kao župnik preložki za dobro dušah svojih vjernih župljanah, te jih je sada s ovom kapelom tako liepo nadario, i ujedno jim dao priliku, da se i na grobju mogu pomoliti u mjestu na to upravo odredjenom i blagoslovljenom. Konačno nagovarao je govornik osobito Preložčane na zahvalnost prama svomu počitanja vriednom starcu župniku, tu pako da će pokazati najviše tim, ako u svem polak svoje sv. vjere živjeli budu, obdržavajuć točno sve one nauke, što su jih tečajem pol vieka od svoga duhovnoga pastira čuli, a i sad jošte slušaju, pak i tim, ako se usrdno molili budu milostivnomu Bogu za svoga brižnoga duhovnoga pastira. Za držanim svetim govorom stupi pred žrtvenik preč. g. Stjepan Mlinarić, te kao domaći preložki sin u kapeli prvi odpjeva svečanu sv. misu uz podvorbu veleč. gg. župnikah iz Subotice i iz Goričanah. Pod misom pjevalo je više gospode učiteljah iz obližnjih župah amo na svečanost došavših, a po dovršenoj sv. misi zapjeva isti prečast. gospodin ambrozijanski hvalospiev, ostalo pako svećenstvo nastavi ga i sve do kraja miloglasno odpjeva; s molitvom zahvalnicom bje svečanost dovršena.

Nemogu mukom mimoići toga, da premda je crkvena ova svečanost trajala skoro tri ure, ipak je vriedni starac domaći g. župnik na dosta hladnom vremenu nepazeć na svoju visoku starost do konca svečanosti u kapeli uztrajao, te pod većim dielom sv. mise na taracu kraj žrtvenika klečao, te roneći suze zahvalnice molio se Jaganjcu neokaljanomu, žrtvovanomu na oltaru; a to je na sve nazočne dušobudno djelovalo. Vrativši se s grobja u župni stan čestitahu svi srdačno g. domaćini na srećno objavljenoj ovoj odanj željno očekivanoj svečanosti; na čem se on uljudno zahvali, te svećenstvo, svu ostalu prisutnu gospodu i odličnije preložke stanovnike gostoljubivo objedom počasti. — Napokon valja mi jošte o sl. obćini trgovišta Preloga pohvalno spomenuti, da je ona svomu duhovnomu pastiru pri podizanju ove kapele na toliko u pomoć bila, što je sve pri gradjenju potrebite težake i odredjivala i davala. Bilo sve na veću slavu Božju!

Iz Sikirevacah. — Kudgod po svietu okom pogledamo, svagdje vidimo, da se je sviet jako izopačio; a zašto? zato, jerbo je sa sebe svetu stegu odbacio, ter svejednako traži slobodu, ne onu liepu slobodu, koja čini čovjeka što neodvisnijim oda zla, već koju polaže u tom, da bez zapreke slobodno griešiti može. „Obljubiše ljudi većma tmine nego svjetlost, jerbo bijahu zla djela njihova." A tim je baš sviet težak jaram svakojakih biedah na sebe navalio.

Sikirevački župnik uvidiv, da mu se župljani dan na dan više kvare, poželio je željno, da još prije svoje smrti posliednji korak učini; s toga pozva poštovane otce Isusovce Ayalu i Gjuricea, da sveto poslanje u župi njegovoj obave. Dne 7. Listopada o. g. započeše oni sveto poslanje u crkvi sikirevačkoj sv. Nikole bis. Domaći župnik uzam veliko propelo u svoje ruke predade ga poštovanim otcem u znak, da sada u njihove ruke predaje svoju župu, te ovakim po prilici govorom od oltara otvori sveto poslanje: Dragi kršćani! Bolestnik njeki oboliv težko dozva k sebi domaćega svoga liečnika, da ga lieči. Liečnik, koj je vrlo volio bolestnika, živo se je za njega zauzeo, al mu njegov trud ostade bez željna uspjeha. Tada dozva zabrinuti domaći liečnik strane liečnike, nebi-li njim za rukom pošlo bolestnika toga izliečiti, polag onoga prirječja: više očijuh više vidi. — Dragi kršćani! U župi sikire-

Digitized by Google

vačkoj ima mnogo bolestnikah; nisu doduše na tielu bolestni, al su na duši opasno oboljeli. (Ovdje izbroji pogibeljne dušobolje.) Ja kano domaći liečnik liečio sam do sada njihove bolesti na duši, ali bez žudjena uspjeha: ostaše oni do danas na duši bolestni. Zaoto veoma zabrinut dozvah ove strane liečnike, poštovane otce Isusovce, nebi-li njim za rukom pošlo pogibeljne ove bolestnike izliečiti itd. — Nakon toga uvoda nastaviše poštovani otci svoje poslovanje, koje je punih 14 danah trajalo. U slavu budi jim rečeno, da su sbilja izvanrednu neumornost pokazali, na dan po tri propoviedi obdržavajuć i do crne noći pokornike u izpovjedaonici slušajuć. Osim Sikirevčanah hitio je puk po mogućnosti i iz obližnjih selah u sikirevačku crkvu (gdje su Gospin oltar poštovani otci krasno nakitili bili) naime: iz Gundinacah sa svojim duhovnim pastirom veleč. g. Matom Vukmanićem, podjašprištom, iz Kopanice sa svojim duhovnim pomoćnikom g. Josipom Jurkovićem, te iz Babinegrede, Kruševice i Šamca. Sveto svoje djelovanje četrnaesti dan dovršiše otci misionari obnašanjem oko preddvorja crkvenoga prekrasne slike presv. Bogorodice, blagoslivanjem križa pred crkvom stojećega s nadpisom na istom: „sveto poslanje,“ blagoslivanjem u crkvi patricah i raznih slikah, i oprostnim govorom koje na puk, koje na dotičnoga župnika. U oprostnom govoru pitao je župnik sikirevački svoje župljane: Što biva pred kakvom olujom? što pod olujom? što poslie oluje? Na ova pitanja odgovori si sam: Pred olujom sva je narav troma; pod olujom munje se krese, grmi i gromovi udaraju, a sve je u velikom strahu; a poslie oluje sva narav ugodnim dahom odiše, te čovjek posve vedar i miran postane. I ovih danah bilo je strašnih duhovnih olujah u župi sikirevačkoj. Prije ovih duhovnih olujah bijaše sviet u ovdašnjoj župi trom, lien na službu Božju; — ali kad eto započeše poštovani otci Isusovci gromkim glasom i izvanrednim rieči božje propoviedanjem srca griešnikah ciepati, mnogi se je griešnik prepao, i za svoje griehe iskreno se pokajao, pa sada je posve miran i vedar itd.

Još jedno. Poštovani otci Isusovci sklopiše u Sikirevcih dvie bratovštine, jednu presv. srca Isusova, a drugu presv. srca Marijina, i obje bratovštine dobiše od preuzvišenoga gosp. biskupa iz Djakova na poklon dvie liepe slike srca Isusova i Marijina. Nastojahu takodjer od djevojčicah sastaviti družtvo, koje bi se imalo kloniti noćnoga hodanja, noćnih sastanakah, noćne igre i pjevanja nesramnih pjesamah; ali se to družtvo pokraj svega nastojanja pobožnih otacah na najveću žalost župnikovu nije nikako moglo sklopiti, što je očito znamenje, da mladež tamošnja slabo mari dragoj Gospi služiti, i svoju nevinost joj posvetiti; pak ni do danas nepodje ni župniku za rukom pokraj čestoga nagovaranja to družtvo uvesti. Naš narod bio bi i dobar i pobožan, samo da nije noćnih sastanakah obojega spola, da nije noćne igre, cike i vike po drumu do pol noći, a dok se to neizkoreni, uzalud je svaki trud pastira duhovnoga. Dočim i ovo noćju oko 9 satih pišem, čujem na drumu svatove, kako hodajuć amo tamo pjevaju, ili, da bolje kažem, urliču, te ljude u snu uznemiruju; a jao bolestnikom u ovakove dneve, jerbo ni ob dan ni ob noć neimaju od cike i vike pokoja.

Koliko su poštovani otci u sikirevačkoj župi neumorno kroz 14 danah trudeći se uspjeli, i koliko dušah izbavili, sveznajući Bog najbolje znade; al i župnik je promjenu u svom stadu opazio, zaoto želi, ako Bog dâ, da se i na godinu sveto poslanje u njegovoj župi obdržava. Osobito krasne pjesme, koje su poštovani otci o svetom poslanju u crkvi sikirevačkoj liepo pjevali, ganuše mnoge do suzah. Župnik sikirevački bijaše srećan ugodne i pobožne glasove tih pjesamah zapamtiti, ter je i u drugoj njekoj župi vele revnoga i vriednoga g. župnika te liepe glasove naučio, da se po narodu dalje razšire.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. kr. apošt. veličanstvo blagoizvoljelo je previsokim riešenjem od 22. Stud. t. g. za kanonika sustolnoga kaptola makarskoga premilostivo imenovati kanonika sbornoga kaptola trogirskoga Stjepana Pavlović-Lučića.

— Većini naših čitateljah bit će poznato, da se svaki ferialni dan pričašća u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj u zoru služi svečana misa zornica na čast sv. Bogorodici. Zornice ove tako su podieljene, da svaki dan, počamši od visokočastnoga nadbiskupa, služi drugi član prečast. kaptola redom naimenovanja ili sam, ili, ako nemože, po zamjeniku kanoniku. U ponedjeljak bila je prva zornica, koju je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup glavom odslužio, nepazeći na svoju visoku starost i nepogodno vrieme.

— Presvietli gosp. posvećeni biskup Ivan Kralj podielio je u prošlu nedjelju u prvostolnoj crkvi red misničtva djakonu nadbiskupije zagrebačke, g. Emilijanu Kučenjaku.

— Nj. veličanstvo carica i kraljica Karolina Augusta blagoizvolila je za popravak izgorjele kapele u Cvetkoviću preko ovdašnjega duh. stola dostavit dati 100 for.

— Priprave za gradnju djevojačke učione u Oriovcu uz pripomoć domorodnoga svećenstva toliko su uspjele, da će se na proljeće počet zidati.

Iz Beča. Bečko gradsko vieće proslavi ljetos riedkim načinom god sv. Stanislava Kostke, svetoga mladića, koj je više godinah u Beču proživio, ali nesmirio se prvlje, dokle nije odišao u Rim i stupio u družbu Isusovu; a proslavi ga tim, što je pravnim odsje-

Digitized by Google

kom izradjenu tako zvanu odluku, nu bolje rekuć poružnicu na jezuite, namienjenu vladi, primilo sa svimi proti jednom glasu.

Iz Praga. Križarski red izabra si velemeštra. Pokle je prior reda o. Ivan Jestřábek svečano zazvao Duha svetoga, podjoše na izbor u krasno obnovljenu dvoranu izbirači, svega skupa 38 redovnikah. Izabran je spomenuti prior. Izjaviv se ovaj, da prima izbor, bude mu obješen velemeštarski križ, na što položi umah i zakletvu. Redovna braća dovedoše izabranoga velemeštra opet u crkvu, gdje poslie latinskoga govora, rečena od posvećenoga biskupa Krejčija, pometaše po njem ostale znakove časti: granostajinom (hermelinom) obrubljen plašt grimizni nad crnu haljinu, klobuk velemeštarski sa zlatnom strukom i kitom, a pripasaše mu i mač. Iz ruke nadbiskupskoga povjerenika, posveć. biskupa Krejčija, primi prsten, mitru i palicu, znakove zemaljskoga prelata. Poslie crkvene svečanosti predstaviše mu u njegovu stanu činovnici redovnih dobarah, kojim reče i govor. O podne bijaše velika čast kod stola. Novi velemeštar rodio se 28. Veljače 1804. u Českoj, zavjetovao se 6. Prosinca 1827., a na 28. Ožujka 1828. redjen je u misnika. Služio je 20 godinah u Beču kod sv. Karla kano duh. pomoćnik, a odtale kano prior došao u Prag.

Iz Rima. Dne 29. Listopada u tajnom konzistoriju potvrdio je sv. otac premještaj presvietl. g. biskupa Marka Calogere iz Kotora u Spliet; a zatim su objavljeni sljedeći od propagande imenovani: za nadbiskupa u Armaghu i prvostolnika sve Irske kaptolski dekan mnsgr. Mihovil Kieran; za biskupa u Heshamu u Newkastlu u Englezkoj kanonik beverleyski Jakob Chadwik; za pomoćnika apoštol. vikaru u Glasgovu rektor irskoga zavoda u Parizu Jakov Lynch; za posvećenoga biskupa u Sydneyu tamošnji arcidjakon o. Sleehy, O. S. B.

Iz Poljske. Što se je glasalo, to sada potvrdjuju službeni ruski listovi, naime da je prognan grčkokatolički biskup helmski u Ruskoj-Poljskoj, Ivan Kalinski, nasljednik umrvšega god. 1862. Tereškievića. Biskupa odvedoše po zapoviedi carskoga namjestnika varšavskoga, koj po pravoj ruskoj samovolji, koja se uporavlja na katoličku crkvu osobito, obudovljeloj biskupiji dade i glavara kanonika Voicizkoga. Valja znati, da je isti Voicizki porad protucrkvenih načelah od biskupa bio izobćen. Novi upravljatelj biskupije objavi svoje imenovanje brže bolje svećenstvu okružnicom, u kojoj mnogim prigovorom i klevetom ruži nesretnoga biskupa, a protivno hvali „blage namjere“ ruske vlade, pače kuje ju u zviezde. Progonstvo biskupovo da je zaslužena kazna za neprijateljštinu proti vladi njegova veličanstva cara, pak da isti udes čeka svakoga, tko se usudi oprieti se dobrim namjeram carevim. — Nu drugoga zločina neučini biskup Kalinski, osim što bijaše i jest revan i vjeran katolik, te se živo opro naumu, da se katolički Rusini raztope u ruske razkolnike. To samo sobom kaže, kakove-li su to „blage namjere“ ruske vlade. Biskup Kalinski okrenu dakle za nadbiskupom Felinskim i mnogim drugim, koji za svoje tvrdo i vjerno katoličko osvjedočenje stradaju u tamnici ili progonstvu. Četiri rusinske sjedinjene biskupije neima tomu 30 godinah odkinute su katoličkoj crkvi; što će po „blagih namjerah“ biti od biskupije hlemske? — Iz Užgoroda (Ungvara) ima u „Marmarosu“ sljedeći, težnju ruske vlade dobro označujući dopis: „Ruska je vlada obrekla desetorici iz Galicije, a desetorici iz Ugarske rodjenih rusinskih mladićah, koji bi se željeli naobraziti i višje znanosti izučiti, svakomu po 300 rubaljah na godinu i naknadu putnih troškovah pod tom pogodbom, da njekoliko godinah uče u Petrogradu.“

Iz Englezke. Dne 5. Studenoga (kano na spomendan odkrivene urote Guy-Fawkesove proti Jakovu I. 1605.) dodje u Londonu katol. nadbiskupu Manningu pismo s naputnicom na jednoga londonskoga novčara na 500 funtih šterlingah, s krivim podpisom „Guy France, protestant.“ Na toj darovnici bijaše napisano: „Za potrebu papi Piu IX.“ Nadbiskup držeći to za ludu šalu htjede već pismo i naputnicu baciti u vatru, nu tajnik odgovori ga jedvice rekši, da bi znalo što biti. Pak i sbilja je bilo: novčar očitova, da je od jednoga gospodina protestanta, koj neće da se znade, ovlašten izplatiti naputnicu.

* Dne 26. Listopada bijaše u Parizu na licu mjesta prodaja posve čudnovate knjižnice U istoj 6—7000 svezakah brojećoj same su knjige pisane o duhanu, što je naime u tri stoljeća zanj i proti njemu natiskano.

(Knjižtvo.) Gosp. Leonard Klofutar, profesor naukah bibličkih novoga zavjeta u Ljubljani, izdao je u latinskom jeziku tumače (commentarios) sv. evangjeljah po Mateju i Ivanu, upotriebiv na to sve, što je dobra i istinita našao u eksegetičkoj literaturi katoličkoj i nekatoličkoj. Preporučujuć u ime duh. stola zagrebačkoga ove tumače velečastnomu duhovničtvu, napominjemo još, da se mogu dobiti ili kod samoga spisatelja u Ljubljani, ili u knjigarni mekitaristskoj u Beču.

(Izpravak.) U besjedi prečast. g. Janka Pavlešića, priobćenoj u zadnjem listu, izostalo je u drugoj alineji njekoliko riečih, te dotični stavak ima podpuno ovako glasiti: „Brižljivi roditelji zasadiše na toliko još u djetinje srce našega junaka štovanje prama vjeri, vjernost prama kralju i ljubav prama domovini, da mu ovih svetinjah baš nikakva sila na svietu nije niti oslabiti, a još manje oteti kadra bila.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 50. **U ČETVRTAK** **13. PROSINCA 1866.** **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Župnički tereti.

X. Dnevni i noćni sastanci.

(Ostatak.)

Nemogu ovdje mukom da mimoidjem *pokladno vrieme*, od sv. tri kralja do čiste sriede. Onda i po naših selih imade skoro svaki večer balovah, naime po broju momakah i djevojakah; a to tako: Momci najme si gajdaša za čitavo pokladno vrieme, pak onda u svakoj kući, gdje ima momak ili djevojka, redom ples se otraćiti mora do čiste sriede. Osim momakah i djevojakah i drugim je slobodan ulaz. Ako se nadje po gdjekoji kućni gazda, koji takova kalabaluka u svojoj kući nedopušta — jer tom prilikom svašta se dogadja — tad u tom slučaju za odredjenu večer momci nadju si kuću kod kakova samca, pak otrače bal, ili u birtiji. Nadje-li se više takovih oporih gazdah, tad je za sve vrieme pokladno birtija ili samčeva kuća *„hôtel grand,"* što gdjekoji momci i cure i vole, jer su slobodniji. . .

Bio njeki župnik, koji je toj razkalašenosti hotio doskočiti; uz liep njegov savjet obećaše mu mnogi kućni starješine, da te gungule u svojih kućah dopustiti neće. Začuvši to momci, pogodiše se s birtašem čifutom i platiše ga unapried. Župnik dade čifuta zvati, te plativ mu onoliko, koliko momci, skloni ga, da i on u birtiji svojoj tih komunističkih balovah nedopusti. Kad čifut povrati momkom novce, sada da vidiš graje po selu proti župniku! No to bijaše malo i najmanje, — al ovu noć čuješ onomu ukradjeno krme, ovomu prase, onomu razlupani prozori, ovomu razvaljene tarabe itd. iz osvete, — cike i vike pako po svu dragu noć po selu. Pak ipak momci održaše pobjedu, jurišem s gajdami unišav sada u ovu, sada u onu kuću. Iz ovoga se vidi, dokle je mladež naša u razkalašenosti i u prkosu dotjerala, da niti župnikov savjet, niti roditeljske zabrane ništa nehasne.

A što da reknem tek od ona tri pokladna dana, koje dobro naš narod *ludimi* okrsti. O! što se onda na ruglo kršćanstvu, ćudoredju i čistoći sbiva, više se oplakati no opisati dade. U njekih župah sam čuo, da se pokladni ponedjeljak *sramotnim ponedjeljkom* zove. A zašto to? pitah; zato, rekoše, jer u taj dan slobodno je svaku sramotu činiti, niti je išta sramotno. Koji-li je vrag to crno sjeme u ovdašnjem narodu našem posijao? I doisto neznam, koji li je dan pokladni glede sramote kršćanske crnji i gorji? — Poznavao sam njeke župnike, koji iz čiste namjere, a to da župljane svoje, osobito mladež, uzdrže od onoga nesviestnoga ludila, koje po sokacih i birtijah danju i noćju biva, dopustiše danju u svom dvorištu kolo igrati, pak i noćju u svom blagovalištu. Ali uvidiše, kako se njeki njim na očigled obezobraziše, uvidiše, kako mnogim to pošteno veselje neprija, premda jim župnici jesti i piti dadoše do voljane; jer poslie svršena veselja, poslie pastirskoga svjetovanja, da sada idu liepo kući na počinak, oni bi ipak svu dragu noć traćili svoj ludi posao. Čak sam po njekih župah vidio, kako i *čistu sriedu* kao bušari i kurjače po selu se klateć i bučeć onako već promukli i iznemogli obezsvećuju. Bože dragi! kakova je to opreka sa štovanjem svetotajstva, koje se u te dane po gradovih a i po gdjekojih selih u crkvah izpostavlja! Na veliku svoju žalost pripoznati moramo, da nam tu naše prodikovanje skoro ništa nehasni.

Hajdmo dalje, da još spomenemo *siela* i *prela*. Kao što pripoznati moramo, da je naš narod poslen i veseo, svaki svoj posao pjesmom si začinjajući, te tako si teret olakšavajući, što mu na diku služi — tako isto na prikor našoj mladeži služi to, što bez veselja nemože biti i u dane promi-

Digitized by Google

šljavanju i pokori posvećene, nego jih tobož nevinim i finim načinom odsvećuje. Jer kad su ponajviše siela i prela? U vrieme prišašća gospodnjega, pa gdjegdje i u korizmi. Onda gajde i igra kola zabranjuje se, toga radi mladež si nadje druge titule sastanka. U prišašće cure predu, a u korizmi od kukuruze pucaju kokice ili pucavice sad u ovoj sad u onoj kući. Sielo i prelo vi etymon liepu imadu svrhu, i u staro doba u poštenju se obavljahu; njim bo zahvaliti imamo one naše divne poslovice, zagonetke i pripoviedke narodne. Ali danas neima toga više. Dodju doduše cure s preslicami u ovu ili onu kuću, al dodju i momci; cure doduše predu, al vragoljani momci često jim žicu kidaju, a riedko koja puno vretence majci da pokaže. Pa da je samo te štete, i Bože pomozi! ali ex praemissis veća je šteta duševna; u takovoj bo kući prava pravcata je, kako vele Turci: ašik mahala. Tu se čuju većim dielom one vragoljaste zagonetke, pripoviedke i iz ovih sliedeći bezsramni razgovori, drpanja, guranja, dok kakvi vragoljan neugasi žižak ili svieću . . . dalje pero moje mučat mora. (Ovo posliednje skoro je de regula postalo i kad se po kućah kolo igra.) Pravo ona naša satirička pjesma veli: *„Nemoj mati kćeri vjerovati, — Kad se ište u selo na prelo; — Laže kučka, nij' vidila prelje, — Veće ide s dikom u šiškanje, — U šiškanje, u vražko igranje, — Kako će ju i odneti vrazi.“* Ovome još dodajmo kućnu štetu: ova cura ukrade brašna, ona masla, ona jajah iz kuće; ovaj momak tudju gusku, kokoš, prase, suha mesa za sielačku ili prelačku čast; k tomu još dodajmo u obće o tih svih noćnih sastancih narušenje zdravlja s neprospavanih noćih, a sutradan sananost, tromost, nespretnost za vriedan posao s umorna tiela, — pak evo nam žive ali žalostne slike ili bolje karikature tih noćnih sastanakah.

A bi-li mogao čovjek tomu zlu lieka naći? Bi. Nisam doduše takov filistar, da odsudjujem svako veselje, dapače kao narod svoj ljubeći svećenik rado gledam mladež našu u zabavi njenoj, *ali samo poštenoj i nevinoj.* Nu nisam ni mračnjak, da mračna veselja, što se noćju trače, odobravam i povladjujem, u kojih se požude uzpiruju, čistoća gadi, nevinost gubi, a mila omladina naša, na kojoj sviet ostaje, s toga slutnju žalostne budućnosti u meni budi; znam bo, da grčko i rimsko carstvo onda klonù i pade, kad se je njihova omladina posve razkošju i lasti predala. Znam i to, da u izkorenjivanju tih razvratnih veseljah župnik vrlo obzirno postupati mora, liepim načinom svjetujući roditelje i kućne starješine, da bdiju nad djecom svojom. Ali znam i to, da je sva župnička revnost u današnje pokvareno doba u tom mlohava, slaba, rek bi bezuspješna; *„quia multitudo peccantium peccandi licentiam subministrat“* (sv. Jerolim), — ako ga u tom i opet nepodupre svjetovna vlast. Pravo je rekao mudri Sailer: *„Dass der weiseste, thätigste Seelsorger die Gräuel der öffentlichen Laster zu verhindern zu schwach werden müsste, wenn die Polizei in den Ausschweifungen des Volkes mehr die Finanzquelle begünstigen, als die Unordnung strafen sollte, liegt am Tage.“* Pa gledj, baš u tom grmu leži zec! U istinu neznam, da-li bi krajini ili provincialu u povladjivanju tih noćnih sastanakah veću prednost dao. Gdjegdje samo mala je razlika. Tà prošetajmo se samo izkustva radi u kasnu večer po naših selih, volja ti krajiških ili provincialskih: tu vidiš na drumu igra kolo, tamo trlja se i vija uz ciku i viku, ondje se pjeva, onamo dvoje pod kapijom ili pod drvetom u sjeni stoje itd. — a to sve naša nadobudna omladina, pak i mladi muževi vrzaju se tuda oko curah, dočim njihove mlade doma zibku čuvaju. . . Bog i duša, mislio bi, da si noćju u kakovom velikom gradu, ili u bielih labud-Mlietcih. — Znam za dva vrla sudca, koji tomu bjesnilu noćnom doskočiše, gajdašu otevši gajde i ugrijav mu nješto — a dvie tri cure sprovodadjinice izšibav. Brzo o tom puče glas, pak danas u čitavoj sudčiji od onda poslie večernjega zvona vlada blaženi mir. Znam takodjer za njekoga župnika, koji je u glavnoj skupštini proti tom noćnom bjesnilu svetčano svoj glas podigao. Ali na žalost našao se njeki veliki gospodin protivnik mu, tobože iz velikoga rodoljubja, da se ti narodni običaji ukidati nesmiju; a uz njega pristala i ostala gospoda. Ali još znadem za jedan slučaj, gdje sam očevidcem bio, — neću kazati gdje se dogodi, niti s kim — da-li je vojni ili autonomni činovnik bio, — koji je po podne naše kolo igrajuće ljepote djevojke gledao, te se oko kola vrzao, čas ovoj djevojci ono prišaptnuv, čas onu drpnuv, čas ovu popljeskav, čas onu uštinuv. Al se ipak nadje jedna amazonka, koju kad uštinu, ona naglo izpusti desnicu pak moga gospodina fiskac, da mu je odmah kapa spala s glave. — Narod sav u smieh, djevojka nastavi kolo, a gospodin osramoćen kao popuren udalji se. Kazat mi je, da je to još prije god. 1848. bilo. Ja pomislih u sebi: Afferim! Bog da prosti! Prava junačka kćeri roda našega! Misli taj gospodin, da je svuda, kao tamo, odkud je došao. Jok vala, prevario se biedan, pak mu presjelo. — Težko da bi se sada takova djevojka junakinja našla; sad su naše cure odviše milokrvne, dapače za diku si smatraju, ako jim kakov gospodičić u kolu što prišaptne, ili je pred svim svietom uštine. . . Onakovih bi nam djevojakah više trebalo, pak bi

Digitized by Google

njeka gospoda pristojnije se vladala, i bilo bi mnogo toga drugčije i bolje.

Nek je dosta. Vrieme je, da završim taj župnički teret dnevno-noćnih sastanakah, iz kojih ponajviše kliju one grdne máne, koje naš narod ruže i ruše, to jest: bludnost, kradja, ljubomorstvo, a iz ovoga svadnja i mržnja vjenčanih drugovah, inati medju nuzljubi do razbijenih glavah, a i druge vrsti osvete; razkalašenost naše mladeži, ubitstvo ćudoredja, stida i nevinosti, a iz toga često ono, što sv. Jerolim reče: „*Videas plerasque viduas ante, quam nuptas, infelicem conscientiam mentita tantum veste protegere. Quas nisi tumor uteri, et infantum prodiderit vagitus, sanctas, et castas se esse gloriantur, et erecta cervice, et ludentibus pedibus incedunt. Aliae vero sterilitatem praebibunt, et necdum sati hominis homicidium faciunt. Nonnullae, cum se senserint concepisse de scelere, abortii venena meditantur; et frequenter etiam ipsae commortuae, trium criminum reae, ad inferos perducuntur, homicidae sui, Christi adulterae, necdum nati filii parricidae.*“

Evo draga braćo kapelani, evo župničkih teretah. Što vam se vidi? što velite? nisu-li grdni i težki? Ja mislim, da jesu, i te kako. Crtao sam ih, kao što sam ih, koliko mogah, izkusio, osim onoga, što bi još gdjegdje kazati mogao. Crtao sam ih za vaše kako duševno, tako i tvarno dobro; za vaš i budućega povjerenoga vam stada spas. Crtao sam ih iz čista rodoljubja, želeći pravu duševno-tvarnu sreću rodu svomu. Znam, da će mi gdjekoji odviše rod svoj kao majka i prokšeno svoje čedo ljubeći narodnjak gdješto zamjeriti, što mu odkrih njeke mane. Ali ja velim: kao što je takova ljubav bezumna, tako isto neima pravoga poboljšanja griešniku, dokle god sam svoj padež čestito i na čisto neuvidi i nespozna. A što nam je s toga gledišta hasne kriti, što se samo očituje? Ako budemo samo uviek sebe pokrivali, puštajuć, da sve pri starom ostaje, a nebudemo priečili napredovanje pokvarenosti, sami ćemo tom bezumnom ljubavi nož urinuti u srce naroda našega. Odveć mnogo „mile lale“ dosadanje i dovelo je naš narod do toga. To je moje čvrsto osvjedočenje s dodatkom: da i drugoga upliva u tom crnom poslu imade . . . Crtao sam ih kao onaj starina, pripoviedajući nesgode svoje sine ira et studio; i kao što „circa circum *circulus* circuiens circulatur:“ tako sam ih ja sve redom prošao, pak sam našao, da osim prvoga tereta, naime župnikovanja, ostalih devet pravih je župničkih devet tudjih griehah. . . Crtao sam ih, da Vam draga braćo kapelani malo bolje oči otvorim, da Vam malo izbijem iz glave one misli, koje ovimi riečmi izrazujete: „Tà kad ću već jednoć prestat biti župnički sluga? Kad ću već jednom postati svoj goso i slobodan čovjek?“ Ako iole ove terete promozgate, izpovjedit morate, da ćete baš postavši župnicî najmanje biti svoji gose, najmanje slobodni. Ta zar nije istina, da ste kao kapelani pravi svoji gose, rekao bih, bez ikakve do svoje brigice? A kada postanete župnici, kada vam sljeme padne na tjeme, vjerujte mi, sve vaše gospodstvo, sva vaša sloboda sastojat će u tom, što ćete za svoj stol moći sjesti i jesti, kad i što vam volja, t. j. ako kapelana i duga nebudete imali; a vjerujte, i osim toga često će vam i najmiliji vaši zalogaji, pa da imate svega svieta blago, čemerni biti. Druge vam slobode neima, jer župnik u istinu je servus servorum. „*In hac vita tantum in Christo sperantes sumus: miserabiliores sumus omnibus hominibus,*“ reče sv. Pavao. (I. Kor. 15, 19.) Tà i poganin Horac reče: „Non possidentem multa vocaveris — Recte beatum; rectius occupat — Nomen beati, qui Deorum — Muneribus sapienter uti — Duramque callet pauperiem pati, — Pejusque letho flagitium timet, — Non ille pro charis amicis, — Aut patria timidus mori.“ A glede te vaše snivane župničke slobode čujte, što reče: „*Quisnam igitur liber?* — Sapiens, sibi qui imperiosus: — Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent: — Responsare cupidinibus, contemnere honores — Fortis, et in seipso totus teres atque r o t u n d u s.“ — ? —

Kapela bl. dj. Marije u sjemeništu zagrebačkom.

Ima u sjemeništu nadbiskupije zagrebačke nad jednimi vrati priprosta crna pločica s napisom: „Venite benedicti cum fiducia ad thronum gratiae et misericordiae.“ Doista blage rieči i pune nebeske utjehe, pa se već po njih lasno možeš domisliti, kamo ota vrata vode — u domaću naime bogomoljnicu. Siguran sam, da se mnogi čitatelji ovoga lista, koji su njekoč u ovdješnjem sjemeništu boravili, živo jošte sjećaju ote kapele, u kojoj su toliko i toliko putah i srce i ruke k Bogu uzdizali; a sjećaju se, kako je malena, neznatna i siromašna bila, pa jim se možda na čudo daje, kako se mogoh odvažiti, i što mi je na um palo, da oto ubožtvo na svjetlo iznosim. Jest, bilo je tako njekoč, ali je sada sasvim drugčije. Nizka ona i neznatna bogomoljnica prometnula se kano preko noći ponositom i velebnom kapelom; maleni oni i mračni prozori povećali se i nakitili sa sto divnih bojah, o koje se lamaju zlaćani traci izhodećega sunca; a priprosti onaj i neznatni stol, na kom se prije Jaganjac Božji žrtvovao, pretvorio se krasnim gotičkim oltarom, i zasjao u bogatom zlatnom

Digitized by Google

odielu, te od sve njegdašnje prostote ostade još ona crna pločica nad vrati s liepimi onimi, utješnimi te iz božanskih ustijuh proizticućimi riečmi: Venite benedicti cum fiducia ad thronum gratiae et misericordiae.

Dugo je već tomu, što se stalo misliti i svakojako snovati, kako bi se najlaglje moglo do potrebitih sredstvah doći, kojimi bi se prvašnja ona malena bogomoljnica, koja niti je svrsi svojoj, niti časti sjemeništa, a niti broju u njem se nahodećih gojenacah odgovarala, povećati i po mogućnosti ukrasiti dala. Napokon dade prijašnji ravnatelj, preč. g. dr. Luka Petrović, na sjemeništni trošak nizku onu bogomoljnicu povisiti i preko drugoga sprata u gotičkom slogu podignuti. Ali što sada? čim i kako obnovljenu kapelu ukrasiti? — Tuj se domisli sadanji preč. g. ravnatelj sretnoj misli, da pokuca na vratih našega svećenstva, koje je na svaku plemenitu žrtvu vazda pripravno, nebi-li ga ono poznatom svojom darežljivošću u liepoj nakani podpomoglo. Pa i sbilja ogrijalo ga sunce, kako se tomu ni nadao nije: našao je preobilnu pomoć ondje, gdje već i onako mnogo nepriličnih prosilacah svaki skoro dan na vratih kuca, i gdje se veselom pripravnošću mnoge ine žrtve polažu. Hvala našemu svećenstvu na tom požrtvovanju; Bog će mu ga stostruko naplatiti, a da bude znalo, zašto je žrtve prinielo, opisat ću mu, kakova je sada naša obnovljena kapela. Težku sam si zadaću preduzeo, te znam unapried, da ću ju lošo i nepodpuno riešiti, radostno bo priznajem, da nisam vrstan one ljepote opisati, kojom se sada naša bogomoljnica ponosi; s toga preporučam svakomu, koga bi sreća u Zagreb naniela, neka dodje i neka sam vidi, što ću mu ja polovično samo i slabo nacrtati.

Stupiš-li u kapelu, obuzet će te s one svečane tišine, što u njoj vlada, njeki sveti strah, usta će ti nehotice šaptnuti one Jakobove rieči: „Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei,“ i čut ćeš kano da ti tko govori: „Ne appropies huc; locus enim, in quo stas, terra sancta est;“ koljena će ti sama pokleknuti, te istom pošto si se poklonio najsvetijemu Gospodaru kuće, razgledat ćeš se sa strahopočitanjem, da vidiš sve ostale krasote, koje rese ovaj stan Gospodnji. Kapela, koja je prije, kako rekoh, vrlo nizka, te samo u prvom spratu sjemeništne sgrade bila, zauzima sada i drugi sprat, a svod joj se upravo pod krov diže. Širina ostala joj je ista, jerbo jê nikako nije bilo moguće razširiti. Prenačinjena je u čistom gotičkom slogu, pa to je upravo, što ju toli krasnom čini. Sbilja u tom gotičkom slogu njeka je tajna sila, koja nas pobožnim osjećanjem puni, pa nas već i svojim ustrojstvom, reć bi, opominje, da imamo srce i dušu k Bogu uzdizati; jer kakono se ondje svi šiljasti lukovi u jednu krunu stiču i u njoj gube, tako se i sve naše želje i težnje u Bogu sticati imadu, pa pravo tvrde, koji kažu, da se gotičkomu slogu samo pobožna umjetnička duša domisliti mogla. Imade sadanja kapela presbiterij, koj diele dvie kamenite stube od ostaloga prostora, i kor, koj stoji nad ulazom u kapelu i dopire do prva dva zidovna pilja. Na koru namještena je mjesto orguljah skladna fisharmonika, i tude imadu svoja mjesta pjevači, novaci i njekoliko drugih klerikah, koji neimadu prostora u doljnjem dielu kapele. Sried presbiterija stoji oltar, koj se sastoji iz velike oltarne ploče, izklesane od tvrda kamena, a počiva na tri okrugla stupića, te iz drvena u gotičkom slogu vrlo vješto izradjena i bogato pozlaćena oltara. Cieli je oltar vrlo krasno djelo, urešen svakojakimi tornjići, šiljastimi uložnicami i vrlo umjetnom rezbarijom, koja predstavlja starinske bajne slike, a sve je bogato pozlaćeno. Nad tabernakulom stoji u sredini prekrasno razpelo, na tabernakulu sjede dva angjela, držeć maleni sviećnjak, a s obje strane tabernakula u dvijuh povećih uložnicah načinjena su dva prizora iz života Isusova: na strani evangjelja njegov porod, a na strani epistole sv. tri kralja, kako svoje darove prinose; u četirih manjih uložnicah načinjeni su kipovi četirih sv. crkvenih otacah i učiteljah: sv. Jerolima, Augustina, Ambroza i Grgura s njihovimi simboli. Na zidu s obje strane prozora, na kom je oltarna slika prečiste Bogorodice, namješteni su pod baldakini i na konzolih iz drva izradjeni i bogato pozlaćeni kipovi sv. Josipa i starca Simeona, koj je kod očišćenja bl. dj. Marije nazočan bio; a s vremenom namjestiti će se jošte po kapeli kipovi sv. apoštolah Petra i Pavla, sv. Stanislava Kostke i bl. Ivana Berchmansa, zaštitnikah duh. mladeži, i napokon sv. zaštitnikah nadbiskupije naše, bl. Augustina Kažotića, biskupa zagrebačkoga, i sv. Kvirina, biskupa sisačkoga. Svi oti kipovi bit će iz drva izradjeni i bogato pozlaćeni, na pozlaćenih konzolih i pod pozlaćenimi baldakini. Tri velika gotička prozora i dva šiljašta okna dovoljno razsvjetljuju svu crkvicu. Sva tri prozora i jedno šiljašto okno pod korom urešena su liepom staklenom slikarijom, načinjenom u Insbrucku u c. k. zavodu za slikanje stakla. Na prozoru s iztočne strane za oltarom ponješto je ljepša slikarija, nego na drugih prozorih, razlieva se bo u različitijih i ljepših bojah; naslikana je pako na njem prečista Bogorodica s djetetom Isusom u desnoj, a bielim lierom u lievoj ruci. Pod slikom je gotički napis: „Salve regina mater,“ koj se medjutim nevidi, jer ga zaslanja oltar. Na prvom prozoru sa sjeverne strane naslikan je sv. Alojzijo s gotičkim napisom: „Beati mundo corde,“ a na drugom presv. srce Isusovo: Isus u životnoj veličini ima na sebi stolam candidam, a rukama kaže na svoje otvoreno presv. srce i svakoga ljubezno k sebi zove s podpisanimi riečmi: „Praebe mihi cor tuum.“ S lieve strane oltara stoji drvena propovjedaonica, djelo takodjer krasno u gotičkom slogu, urešeno mnogom rezbarijom; ali je ponješto prevelika za našu kapelu, pa buduć da simetriju kvari, s toga takodjer i od svoje ljepote nješto gubi. Na propovjedaonici naslikane su s vana tri liepe slike: srednja predstavlja Isusa sjedećega s podignu-

Digitized by Google

tom desnicom, a ljevicom drži otvorenu knjigu, na kojoj se vide pismena alpha i omega. Druge dvie slike predstavljaju po dva evangjelista. S lieve strane oltara u uložnici prvoga prozora stoji ormarić, na kom se pripravlja odjeća za misu, i kod kojega se oblači misnik, a kad nije službe Božje, čuva se u njem kalež i misno ruho. Na tom je ormariću liepo posrebrnjeno gotičkimi nakiti urešeno razpelo od lievana željeza sa dva takodjer posrebrnjena svienćnjaka, a po zidu oko oltara pribito jih je dvanaest jednokrakih mjedenih dobro pozlaćenih i dva trokraka, u sredini pako kapele visi liep i dobro pozlaćen svjetionik takodjer od tuča. K tomu će još doći novi križni put, i s vremenom nove klupe, te onda će biti prvašnja bogomoljnica sasvim prenapravljena. Pa je i pravo, da nam je tako krasno i dostojno mjesto, u kom je podignuto prestolje Isusu, spasitelju našemu, svemožnomu kralju svih kraljevah, gdje nas on sveudilj u preponiznoj prilici kruha čeka, i kamo svednevice zalazimo, da mu se poklonimo i da sliedeć njegove preblage i ljubezne rieči: „Venite benedicti ad thronum gratiae et misericordiae," kod njega milost i milosrdje, utjehu i blagoslov potražimo.

Takova je sada bogomoljnica naša, o kojoj se može reći, da je domus Dei, domus orationis, tabernaculum Dei vivi et locus habitationis gloriae ejus. Nu nije to još sva njezina ljepota; ima tu još blaga, što se po ormarih čuva, i samo prigodom velikih svečanostih na vidjelo iznosi, da nam onda kapela u što svečanijem nakitu zasjati može. Ima tu upravo liepih misnih napravah i misnoga ruha, krasnih antipendijah za oltar, dva svilena liepo izvezena oltarna jastuka, šest bogato pozlaćenih svienćnjakah za oltar, velik sag, što pokrije cieli presbiterij, srebrno trostruko zvonce, i što je najznamenitije, krasan sav u zlatu okovan misal, tiskan na kvieru (pergameni) i ukrašen mnogimi bojadisanimi slikami.

Eto glavnice, u koju je velečastno svećenstvo naše svoj mukom stečeni novac uložilo, a dobit će biti preobilna, zahvalni bo klerici neće nikad prestati usrdno se Bogu moliti za sve dobročinitelje, koji podpomogoše, te jim se domaća bogomoljnica tako ukrasila, da bi se njom, kakova je sada, svako sjemenište ponositi moglo. Još mi je reći, da je cielo oto dielo rukovodio glasoviti graditelj i za sada prvi njemački gotik Essenwein, koj je prije njekoliko godinah bio u Gradcu graditeljski savjetnik, a sada je predstojnik germanskoga archaeologičkoga muzeja u Nürnbergu. *—čki.*

Katolici u Grčkoj.

(Ostatak.)

Što sada preostaje raditi za katolički vjerozakon u Grčkoj? Treba tude silna posla; valjalo bi načiniti osnovu, pak polag nje razrediti posao, koj bi bio glavnom osovinom i kretalom povratku grčke crkve u katoličku zajednicu, a sada je takovu poslu upravo sgodan čas. (?) Crkva u Grčkoj i sva ostala grčko-iztočna crkva došla je sada u veliku krizu. Sa zapadnom prosvjetom, koja sve dalje prodire u iztok te preotimlje mah, uvlači se žalibog hladni otrov nevjere. Zapad je ovom svojom zlom bolešću, s koje mu mnogi stari i veliki gradovi trunu, okužio jurve narode levantske. Voltairizam, pantheizam i materijalizam već su počeli klicati te priete velikom pogubom. Dočim su razni pokusi zapadne crkve, prilučiti si kršćane iztočne crkve, s većine ili promašili posve, ili slabim urodili plodom, opačine, ćudoredna trulost i bezvjerstvo zapadno napreduje naglim korakom. Opačina i nevjera kuga su, koja dnevice sve dalje hvata oko sebe, a po imenu u prosvietljenih razredih pučanstva. Kužne izparine zla šire se vaviek naglije, nego-li blagotvorni upliv dobra.

Grčka crkva, koja se onako odvažno i hrabro boraše proti izlamu te posried strahovitih progonstvah sačuva vjeru neokrnjenu, koja se oko križa kupljaše i k nogam se blažene Bogorodice, koju od zemana osobito štuje, pritiskaše, grčka crkva, velimo, slabo je sposobna, a još slabije sprema se na obranu proti novom neprijatelju. Razlučiv se od katoličke matice izgubila je većim dielom životnu snagu, a osamljena podala se opasnu snu. Duh razkolja, photijanizam radio je tude svom snagom. Nebje mu dosta odlučiti stado Isusovo odmetnućem iztočne crkve od Petrove stolice, već ju razlupa na množinu narodnih crkvah, koje ničim nisu medju sobom spojene, a neimaju nikakova branika proti nevjeri.

Duh grčkoga razkolja, koj u svojem zametku ništa drugo nebijaše no podvrgnuće crkve pod državnu oblast — ovaj duh, koj je u se upio jošte i drugih počelah, po imenu iz pogubnih zakonah zapadnih, iz jozefinizma i nauma, u mnogih državah europejskih zamišljena, kako bi se država dočepala i crkvene vlade — taj duh morade dovesti iztočnu crkvu u podpuno robstvo, te joj svezati svu životnu snagu. Tako su na primjer u Grčkoj kraljevskom naredbom s nova porazdieljene i zaokružene biskupije; biskupom propisan obrazac zakletve, kojom se vrhovnost kralja u crkvenih stvarih priznaje, pak to u zemlji, štono jedno za drugim dobi dva kralja (katolika i poslje protestanta), koji jednom ni nespadaju u crkvu, nad kojom si htjedoše prisvojiti vrhovnu vlast.

To su poglavita dva uzroka, što u Grčkoj i u drugih državah iztoka razkolničku crkvu čine slabom i nemoćnom. Ona jurve nije podobna oprieti se nevjerstvu; proti ovomu neprijatelju, koj ju napade, dokle ona mišljaše, da je pobjeda i mir za uviek njezin, nemože ona da s korišću vojuje.

Počutiv skrajnu pogibelj, u kojoj se je našla, obzire se na sve strane tražeći pomoć. Koga prilika dovede na poznanstvo i razgovor s muževi iztočne crkve, osvjedočit će se odmah, da svi oni uvidjaju prieku potrebu, te žele obnovu i oživljenje.

Digitized by Google

Nesreća je, kako prije spomenusmo, što su katolici u Grčkoj, koja je u vjerozakonskom pogledu doista od velike važnosti, jer ondje jedina grčka crkva ima sjemenište i bogoslovni fakultet, sve dosljе ostali neradini i hladni. Oni nerazumješe ni jedan put jošte ponuke iz Rima, da u zemlji probude uspomenu na ona slavna vremena, kadno crkva iztočna i rimska bijahu crkva jedna. Usuprot protestanti uviek su na oprezu, te znadu upotriebiti i najmanju priliku; oni su se učvrstili ondje s veoma poslenom propagandom, kojom upravlja jedan najuglednijih njihovih duhovnikah, čovjek — mora se očito priznati — oko propagande baš neumoran. To je Mr. Hill, kapelan englezkoga poslanstva u Ateni i ravnatelj protestantskih misijah u Grčkoj. Toliko mu je jurve uspio trud, da bi se katolikom morale otvoriti oči; jer tude se na manje nesmiera, već dovesti iztočnu crkvu donle, da s razkolja prodje na krivovjerstvo, te se od žive crkve jošte dalje odmakne, izgubi dogme, koje pravom zove pravovierne, a razjazi se jošte veća provalina medju njom i stadom pravoga pastira.

Protestantski misionari u Grčkoj posluju s osobitim razborom i vještinom. Netraže oni obraćenja, znadu bo dobro, da nikada nikoga nebi obratili; već su se uprli svom snagom, da grčku crkvu poprotestanče, te u njezin starinski duh uciepe pravi anglikanizam. — Misionari ištu najprije poznanstvo i prijateljstvo s grčkim svećenstvom, pak zatim sa svakim redom pučanstva; paze oštro na svaki pokret, smierajući na kakov popravak u grčkoj crkvi, da poslie sami mogu izvaditi odtuda korist. Iztočnjakom znadu reći ovako: „Predjite k nam; kako pape nepriznajemo mi, tako ga nepriznajete ni vi. Rodjaci smo si dakle bližnji. Sjedinite se s nami podpuno; mi ćemo vam predati potrebite sile, da se uzmognete oduprieti nevjeri."

Tako je sada u Grčkoj: protestantizam svojom radnjom potegao je, kako se o tom svatko može osvjedočiti, skoro sve pokrajine grčke crkve u svoje uzice. U Grčkoj se je i sbilja sklopila protestantska stranka, koja članovah imade u svećenstvu, u naobraženih razredih, pače medju sveučilištnimi učitelji; a ta stranka netaji ni malo smjera svoga, već, neima tomu dugo, izjavi njeki profesor u Ateni ovako: „Grčka i ruska crkva skroz su različite; ruska je po svojem načelu posve isto, što i katolicizam, dočim je grčka usuprot jednaka poriekla, kojega i protestantizam. Ruska govori svojim vjernikom kano i katolička: „Vjeruj ni nepitajući dalje;" a grčka kano i protestantska: „Izpitavaj slobodno tako dogme kano i pismo!" Zar to nije prava protestantska vjeroizpovied?

Kad je tomu tako, treba, da se na opasno stanje one zemlje obaziremo. Nebudu-li se katolici zapadni svom ozbiljnošću pobrinuli za vjerozakonske stvari grčkoga iztoka, Grčka će za 50 godinah biti protestantska. (?) Nu srećom neide sve pučanstvo jednako za propagandom. Ima ondje, budi Bogu hvala, jošte dosta jaka stranka, koja se hrabro odupire, te barjak starinske tradicije diže u vis. — Pak upravo toj stranci valja da katolici pruže ruke, te s njom zajednički rade oko sjedinjenja. S ovom bi se strankom valjalo složiti, te joj razjasniti, da stare tradicije, za koje vojuje, iste imade i rimska crkva, pak da je pravi čvor, za koj bi obje valjalo prikopčiti; napokon morala bi se sklopiti i stranka katolička, koja bi vojevala protiva protestantske, te ovoj zakrčivala po mogućnosti put.

Otvoreno pismo drugu i pobratimu u K.

Mili pobratime! Dobro znadeš, koliko se danas napada na sv. vjeru Isusovu i na njegovu sv. crkvu katoličku. Ja sam osvjedočen, da su i Tebi dobro poznata jadikovanja, što jih je sv. otac u tajnom konzistoriju dne 29. Listop. o. g. s razcviljenim srcem protužio nad nasrtaji, kakovi se sve više čine proti svemu, što je sveto i božanstveno.

U našem vieku — vieku obrazovanosti i napredka — ruju proti našoj sv. crkvi ne samo oni, koji su izvan ove ovčarnice Isusove, nego i oni, koji se zovu katoličkim imenom. Srce bi moralo od žalosti puknuti čovjeku, opojenu svetom istinom vjere, kad gleda, gdje se u mnogih stranah izobražene Europe pobožni i revni biskupi u progonstvo tjeraju, župe svojih dušobrižnikah lišavaju, biskupska sjemeništa gojencem zatvaraju, hramovi Višnjega oskvrnjuju, svemu, što je kriepostno ćudoredno, zapreke čine, te bi reći, da se isti pakao uzrujao proti Božjem pomazaniku.

Istina doduše, kod nas se nisu još nad obzorjem naše crkve ovako crni oblaci navukli; ali neuči-li nas žalostno izkustvo, da se već i kod nas dnevice sve više odstupljuje od nauka i zapoviedih sv. vjere, te sve dalje premahuje njeki indiferentizam, njeka mlačnost i hladnokrvnost koli glede crkve, toli glede ćudoredja. I u ovoj nesreći još je toliko sreće, na čem hvala Višnjemu i premudroj njegovoj providnosti, što su ovim nazadkom u nabožnosti pošli skoro sami tobožnji naobraženjaci. Prostiji naš narod, medju kojim Ti, vriedni pobratime, do tri godine već poslueš, dobroćudan je, bogoljuban, do sada ne toliko skvaren, a spreman na sve, što je liepo i kriepostno, te bi se moglo reći, kao što se travica prihvaća zemlje, iz koje je nikla, ili loza stabla uza se, a bršljan stupa kamenoga, tako Ti i sviet naš prianja uz crkvu i sv. vjeru Krstovu.

Da se u ovaj još čisti narod neuvuče pošast vjerozakonskoga nemara i nehajstva, imamo mi bditi, kojih je dužnost, da vodimo duše stazom, štono vodi k spasenju; treba nam nastojati, da upotriebimo sva poštena pomagala, vrstna unapriediti stvar nabožnu i svetu, a ništa nesmiemo propustiti, što bi moglo koristiti dušam vjernikah naših.

Digitized by Google

Za čudo bi mi dakle bilo, kad bi Ti, koj si u svojem svetom zvanju revan, u izpunjivanju svojih težkih dužnostih neumoran, u duhovnoj pastvi pastir budan i brižan, kad bi, rekoh, Ti zanemario ono maleno družtvo, što sam ga ja utemeljio — družtvo „malenoga Isusa.“ — Tebi, dragi pobratime, vrlo je dobro poznata krasna svrha ovoga družtva, a dopasti će Ti se i više, ako Ti kažem, da sam ga zato utemeljio, kako će djeca već od malih noguh naginjati k pobožnim zadrugam, te ćeš tako i Ti kasnije moći tim laglje sastaviti družtvo presv. srca Isusova ili Marijina, ili družtvo prečistoga začeća Marije, što bi se za Tvoje poveće mjesto i pristojalo, budać se na sve strane, osobito po gradovih, ovakova družtva sklapaju. Ovimi družtvi oplemenjuje se srce mladeži, zasadjuje joj se duh nabožni, mnoga se zla zaprečuju, a ovako u sv. družtvo sabrani vruće molitve šalju pred prestolje Božje; a molitva je za nas slabe stvorove najjače, možda jedino oružje za nadvladat neprijatelje sv. vjere, najbolja pomoć za osramotit protivnike sv. crkve, najprikladnije sredstvo za obranit brod sv. Petra od prietećih valovah krivih naukah, hinbe i klevete, što se dižu proti crkvi i njezinim službenikom.

Pitam se indi nadom, da ćeš Ti, mili pobratime, ono usavršiti, što je nesavršeno, popuniti, što je nepodpuno, a što je još u nježnoj klici, da ćeš nadgledati i njegovati, kako će srećno dozreti, a da Te u tom dobri Bog nadari liepim zdravljem i obilatim blagoslovom, želi Ti

Tvoj pobratim
.......ć.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 11. t. m. držao je prečastni kaptol obnovu svoga dvogodišnjega častničtva. Tom prilikom izabrani su većinom glasovah: za starješinu (dekana) preč. g. Janko Pavlešić, koj je tu čast prije postavši prolektorom samo pô godine obnašao, a za protokolistu preč. g. Franjo Huszar. Dosadanji gospodarstveni nadzornici preč. gg. Franjo Magdalenić i Ivan Miković potvrdjeni su na još jednu godinu.

— Za jugoslavensko sveučilište u Zagrebu poklonio je prvostolni kaptol zagrebački 5000 for. u razteretnici.

— Na natječajni izpit za izpražnjeno mjesto katekete na glavnih učionah u Križevcu, koj je dne 10. i 11. ovdje obdržavan, došao je samo g Ivan Mikac, kapelan i privremeni kateketa istih učionah.

— Dne 7. t. m. u večer poslà Udmanić vlastoručno pisano te pečatom župe kraljev-vrške zapečaćeno pismo „u ruke gospodinu župniku Cerskomu,“ ovaj put po „svom momku,“ zahtievajući, da mu po istom odmah pošalje 300 for. u bankah, ili ako njih neima, u srebru, pod prietnjom, da će inače sam sve župniku odnieti i još se s njegovom kožom navlačiti. Našad taj razbojnik listonoša vrata zaključana, preda na prozor družinske sobe, što ga je kućanica na lavež pasah otvorila bila, istoj list lievom u dronjke zamotanom rukom, dočim je u desnici ubojito oružje držao. Čuvši g. župnik Luka Celinić gori u svoju sobu sumljivih glasovah, otvori prozor i povikne otresito: „Ovamo ti lopove, tko si?“ a ovaj, videć, da ima s odvažnim protivnikom posla, zakloni se uza zid, te reče: „Čitajte, pa ćete znati, i nedocnite s odgovorom.“ Župnik pročitav pismo napiše odgovor, i preda ga gazdarici, da ga listonoši uruči; ali ovomu se činilo probitačnije put uzeti pod noge, jer skočiv preko plota izpali pušku i ode bez odgovora k svomu harambaši.

Iz Bosne. U kapitulu, što su ga bosanski Franjevci obdržavali dne 28. i sliedećih mjeseca Stud. u Sutisci, izabrani su: za državnika mjesto odstupivšega ot. Blaža Josića, ot. Mihovil Gujić, za čuvara ot. Josip Divković, za definitore oo. Grga Martić, Stjepan Mikić, Mato Čondrić i Ivo Vučić. — Dne 18. Stud. stupio je na bosansko zemljište presvietli g. biskup Paško Vuičić, vikar apoštolski za Bosnu, koga su redovnici i pobožni puk s najvećim počitanjem primili. Dao Bog, da nestane svakoga nepouzdanja izmedju crkvenoga glavara, podčinjenoga mu svećenstva i povjerenoga jim stada, te došašće i djelovanje novoga biskupa bude katoličkoj crkvi i narodu bosanskomu na korist.

Iz Francezke. Biskup orleanski Feliks Dupanloup izdao je nedavna obširnu pastirsku poslanicu o nevoljah i znakovih vremena. Izišla je i u njemačkom prevodu: „Die Übel und Zeichen der Zeit“ kod Deitersa u Pasovi. Ova prekrasna poslanica, kako se piše iz Pariza, proizvela je u demokratičnom i materialističnom taboru veliku buku i graju, a listovi od Debats-a do Charivari-a, Siècle, Avenir National, Temps, Opinion Nationale i Patrie svi se slažu u psovkah i prigovorih, što je dokazom, da je i vrieme bilo i pravo grunuti. Biskup sluša žestoke i lude prigovore i nasrte protivnikah hladnokrvno. Jednomu svojih prijateljah pisà 28. Listopada: „Vi ćete znati, da sam ja pišući one redke dobro predvidio, što me za to čeka; nu jer sam ono, što sam rekao, vjerovao, vidio i ćutio, nisam mogao sam sebi odoljeti, da nenapišem. Ništa meni nije neprijaznije, nego prouzročiti takovu viku, ali kad mora biti, neplašim se ni veće. Što bilo da bilo, ja sam uvjeren, da me nikada neće zaboljeti duša, što sam tek poslie duge strpljivosti odvažio se na ovaj čin, te dok bezbožnost s hukom i ravnim putem ide do pobjede, uz glasnu viku stao joj na put. Još jedan put velju, da bih volio mir, pače sve ga u meni hoće; ali nije moguće uzdržati ga.“

Iz Pariza. O pohodu kardinala Reisacha pred Napoleona i razgovoru s njim mnogo se po svietu go-

Digitized by Google

vorilo, ova i ona rieč izašla na javu, pak to je prinukalo rimskoga dopisnika „Heralda," da bolje propita, te svomu listu javi, o čem se je govorilo, a gdje koje izreke da može kazati „točno." — Car započe govor žaobom, što ga je sila nagnala sklopiti poznati ugovor. „Prisiljen sam" — reče car — „nu ako u Rimu bukne kakova buna, tada me neće ništa, što je u paragrafih ugovora, uztegnuti, da opet nezaokupim papinske države. — Ja sam obećao povući svoju vojsku natrag, ali se nisam obvezao, da je nikada već neću poslati onamo. Papa se može osloniti na zaštitu Francezke." To isto obećanje da je ponovila carica, koja takodjer bijaše kod razgovora. Na to car kano zabrinut upita: što bi učinio papa u slučaju, ako talijanska vojska provali u Rim? „Nj. svetost" — odgovori kardinal — „sjegurno bi odputovala; za takov slučaj spremljeno je sve jurve odavna." Car će na to: „Taj korak morao bi se s više razlogah žaliti. Zar nebi bilo bolje i po crkvu i po papu sáma, kad bi se medju Viktorom Emanuelom i papinskom stolicom utanačio kakov ugovor, a s talijanskom vladom pomirilo se?" — „Sire!" — odgovori kardinal, — „nitko nezna bolje od Vašega Veličanstva, da takovo pomirenje nije moguće. Papa nemože mirno gledati nasrtaje na vjerozakon, što se po svoj Italiji i veličinom svojom i brojem dnevice pomnažaju. — On je čuvar morala svega kršćanstva, te nemože trpiti, što se po svih zavodih pod talijanskom upravom notorno dogadja, da se uvode osobe — mužke i ženske — zlim značajem na glasu, a s tom stalnom namjerom, da se kvari mladež. — On nemoze podnositi zaglobe crkvenih dobarah i zatora duhovnih redovah. Vaše Veličanstvo znade, da bi Njeg. svetost ostavši u Rimu bila prisiljena sve to gledati, te da o pomirenju nebi moglo biti ni govora." — Car a još više carica pokazaše, da jih je ta odvažnost kardinalova zabunila. Razgovor se prekide, a već drugi dan zaputi se kardinal u Rim.

Iz Savojske. Musgr. Dupanloup, koj u dolnjoj Savojskoj ležaše bolestan, dočuv za silnu poplavicu, pohrli, što je prvlje mogao, k svojoj obitelji — obitelji, jer on svoju biskupiju za takovu drži. S mjesta obadje župe bliže rieci, koje najviše postradaše. Preko stotinu glavah bez krova i kruha primi on u svoj dvor na stan i hranu; naredi odmah sabiranje darovah, da se nesretnikom može kupiti štogod odjeće i orudja za posao; jer sve jim do kože odnese voda. U isti mah pozva glasoviti biskup okružnicom svećenstvo svoje vapeć u kršćanskoj vatrenosti ovako: „Bila me daleko od vas odagnala bolest, koja se nije onako brzo poboljšala, kako mi je nadu ulievala želja, da jošte štogod medju Vami učinim dobra. Na prvi glas o strahovitoj nesreći poletio sam ovamo, da svi skupa pomognemo ubogim poplavljenikom. Svećeniku je u takovoj javnoj nuždi osobita i sveta dužnost. Govorite svojim područnikom, tješite i pomažite one, koje je bič stigao — osobito pako radite. Nipošto nesmie nijedan vaših župljanah ostati bez hrane, odjeće i konaka. — Ali nevalja da počinemo dotle, dokle nesretnici, naša braća, nebudu obskrbljeni potrebitim, barem najnuždnijim." — Briga biskupova ništa nezaboravi, te nadalje veli: „Hrana preostaloj marvi jest isto tako potreba najveća, te valja da se osvrnete i na nju. Skrbite dakle, da poslenici i težaci dobiju orudja za zanat i težanje polja, što jim je takodjer odniela voda." Gdje se takovim čuvstvom izlieva srce prave apoštolske prilike i kršćanska ljubav, zaniemiti je tude i ustima klevećućim na crkvu i svećenstvo.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Marko Horvat, dosadanji župni upravljatelj u Molvah, postao je tamo župnikom.

Dopisnica uredničtva.

G. *A. K. u T.* — Pristajemo na Vaš predlog, te Vam u isto ime izpisasmo 5 for. 28 nč dugovine.

G. *I. B. u G.* — Predplatnina Vaša stigla je za ovu i za pô nastajuće godine.

G. *I. V. u V.* — Onaj gospodin, po kom poslaste novce, nije nam ih još predao.

G. *Ig. K. u C.* — Neimamo toliko misnih namjenah, da bi je mogli dati za buduću predpla u. Odslužite dakle 7 sv. misah na poznatu namjenu za podmirenje duga, a preostalih 7 novč. predat ćemo na Vaše ime novomu uredničtvu za buduću godinu.

G. *F. M. u V.* — Nemogući dati misnih namjenah van u ime dugovine, nemožemo Vašim inim zahtjevom zadovoljiti. Preuzmite 7 sv. misah, a 7 nč. pošaljite sgodnom prilikom Knjige one možete dobit uz poštansko pouzeće; ako je dakle hoćete imati, javite nam u plaćenom pismu, jerbo pošta Vaše listove nepriznaje za službene, i ako je to na njih napisano, pa radi toga moramo mi dvostruku poštarinu plaćati.

Poziv na predplatu.

„Zagrebački katolički list" izlaziti će i nadalje u poznatom svojem obliku, obsegu i roku, a vjeran, ako Bog dâ, smieru, kojim ovakov list po svojoj naravi valja da hoda, dišući duhom, što ga ljubav crkve i doma ulieva. Mole se dakle štovani štioci, neka se izvole za dobe prijaviti te poslati predplatu za buduću godinu, da se odpravak lista odmah u početku nesmete, nego da se uzmogne svakomu štiocu uredno već od prvoga broja pošiljati.

Ciena ostaje ista, naime: za Zagreb i okolicu 5 for., a za vanjske 6 for. 30 nov. na cielu godinu.

Predplatiti može se i na polovinu godine.

Uredničtvo.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 51. U ČETVRTAK 20. PROSINCA 1866. **TEČAJ XVII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Kipoborstvo na iztoku.

Od *Ž. F—ća.*

Štovanje kipovah u katoličkoj crkvi dopire već u najstarija vremena. Jedva se skršila moć rimskoga i grčkoga poganstva i njim izčezao strah kršćanah, da nebi radi štovanja kipovah krivobožtvom okrivljeni bili, budu na skoro hramovi, crkve, kuće i sobe njimi urešene. I sad, kao što je jasno, postade štovanje kipovah i drugih stvarih, štono na Boga spominju, skoro posve obćenitim. Nu kao što u sadašnje vrieme neprijatelji naše vjere crkveni nauk radi štovanja kipovah praznovjerjem i bludnjom zovu, isto tako nemanjkaše ni onda neprijateljah kipoštovju. Osobito pako poduzè u 8. i 9. stoljeću grčki dvor poguban rat proti štovanju kipovah, koga nalazimo u povjesti pod imenom kipoborstva. Nu kršćansko kipoštovje izadje iz rata s barbarstvom i surovom silom s lovor-viencem na tjemenu a istina slavljaše nad bludnjom trostruko slavje. Napokon pade bura i liep običaj poče se sve bujnije razvijati na slavu Božju i njegovih svetih. Tada nastadoše one čarobne slike, kojeno niemom poezijom nagovaraju motrioca na nasljedovanje onih, koje predstavljaju. Tako obrati Višnja ruka prieko zlo na bujno dobro, te plamenimi pismeni piše nam taj rat nauk u srce: da će crkva Božja, koja je već toliko ljutih nepogodah pretrpljela, i u buduće pustim i biesnim valovom, uzburkanim na vjerozakonskom moru, krepko odoljeti, jer joj je krepko kormilo, a još krepčiji kormilar.

Kipoborstvo započe najprije za Lava Isauričkoga. On stupi na priestol carigradski kao vješt vodja i revan državnik, — ali bijaše ujedno i veoma surov i neuk čovjek. Kipoštovje bilo je za onda na iztoku u najljepšem cvietu; mnogi pretjeraše to štovanje te zamieniše sliku s predmetom — akoprem se to nije hotice dogadjalo. Crkva kazala je doduše uviek, da je materijalni predmet samo za to, da uzdigne srce k Bogu, ali da mu se inače nikakovo obožavanje izkazati nesmie. Ali uz to ih je ipak mnogo bilo, koji su u svojoj strašljivosti radi zlorabe istu porabu zanemarili. Uz to znadjaše car, koj je u svojih ratovih u Aziji s muhamedanci često u doticaj došao, da je njim kao i njihovim susjedom kipoštovje veoma omraženo. I tako si je neuki car predstavljao, da se muhamedanci i židovi jedino radi kipoštovja kršćanstvu protive. Uzmemo-li još, da su se carevi već dulje vremena u crkvene poslove miešali, te si zakonodavstvo u vjerozakonskih stvarih prisvajali, to nam se razjasnjuje sve više i više suprotivnost cara Lava proti kipovom.

Prvi njegov izrok proti kipovom izadje god. 726. Sadržaj njegov nije nam pobliže poznat, nu se ipak čini, da nije kipove s á m e, već samo njekoje običaje zabranio, naime da se kipovi po crkvah nevjese više nizko, da jih puk cjelovati neuzmogne. To će valjda bit povod dalo, što su mnogi kipove posve iz crkvah odstranili, kao što se to izvjestno znade o biskupu Tomi. Ovo svojevoljno postupanje pobudi odmah s početka veliku uzrujanost, te kad nebje suprotiva Germana, patriarke carigradskoga, ništa prudila, javi on sve to papi Grguru II. Ovaj odgovori u poduljem pismu, gdje govori o koristi kipoštovja, te hvali revnost patriarke u crkvenih stvarih. Medju tim prokrči si nezadovoljan narod u Grčkoj i na Cykladah javnim ustankom put. Ali ga car pobjedi u pomorskoj bitci i osveti se nad ulovljenici tamnicom i smrću. Taj čin učvrsti tirana još više u njegovu podhvatu, te je sad uzeo još većom strogošću postupati.

U Siečnju god. 730. izadje drugi izrok u kom car zapovieda, da se kipovi posve odstrane.

Digitized by Google

Patriarka Germano imao ga je podpisati; nu on izreče svečano, da on u nauku crkvenom mienjati opunovlašten nije, položi svoju čast kao starac od 80 godinah, te se povuče u samoću. Tu življaše on kao monak u Plataniji i umre u najvišoj starosti njegovû životu odgovarajućom smrću. Na njegovu stolicu stupi Anastazij kao patriarka carigradski, čovjek povodljiv, koj izrok bez oklevanja podpiše.

Na vratih carske palače u Carigradu nalažaše se slika propetoga Spasitelja, „Christus Antiphonetes“ ili „jamac“ zvana, do koje je narod mnogo držao. Ime toj slici dolažaše odtuda, što je njeki trgovac, padši u nesreću, od njekoga židova novacah uzajmiti htio. Nu nenašav jamca, zamoli sliku, da ona bude jamcem. Židov se na to skloni. Skoro na to zaputi se trgovac morem i bude na njem na toliko sretan, da je mogao lasno židovu dug svoj namiriti. Tim o moći kršćanske vjere osvjedočen, obrati se Židov, a trgovac podje u manastir.

Davši dakle car najprije zapovied, da se ova slika propetoga Spasitelja, štono ulaz u palaču čuva, odstrani, zamolíše njekoje žene činovnika, koj je carski nalog izvršiti imao, da sliku poštedi. Ali ovaj neposluša, već se popne na ljestve, te udari krepko sjekirom na lice slike do tri puta. To razljuti žene, te pomaknuše ljestve, na kojih je činovnik stajao tako, da je pao, te si vrat skrhao. Sad se odputi ciela hrpa ljudih, koja se je medjutim sakupila bila, pred palaču Anastazijevu misleć, da je on tomu svemu kriv. Jedva što je car dočuo, da se narod diže, pošalje odmah vojnike, da narod razćeraju, te ih množtvo tada izgubi život. Slične grozovitosti ponavljale su se često, a nije ni manjkalo utamničenikah i pogubljenikah.

Medjutim bijaše carska čest Italije a imenito Rim u najvećoj uzrujanosti. Ali Grgur bio je sam onaj, koj, akoprem je careve čine odsudjivao, te se njegovu zadirkivanju u crkvene stvari javno opirao, a to je i morao kao najvišji čuvar apoštolskoga nauka i središte kršćanskoga jedinstva — ipak je narod na dužnu viernost i poslušnost prama svomu gospodaru i caru pobudjivao. Istinitost te stvari tako je jasna, da isti protestantski povjestnik Luden o papi Grguru veli: „da bi mu lahko bilo cielu Italiju od poslušnosti kipobornoga cara odvratiti, ali da nije „htio.“ Sam Grgur sačuvao je, da se Talijani nisu odrekli carstva i carskoga imena.“

Taj slavni papa umre u Veljači god. 731. a njega naslied Grgur III. Ovaj se boraše za istinu istom revnošću, ali s više čvrstoće i energije, nego-li predšastnik njegov. On pošalje Lavu dva lista, u kojih mu u oštrih izrazih predbacuje njegovo neznanstvo i sljepoću, kao da kršćani kipove obožavaju, i ujedno mu veli, da je njegovo nasilje uzrujalo čitavu Italiju, Dekapolis da je Longobardi poplavljena, Ravena zauzeta, a Rimu da pogibelj prieti. Na njegove prietnje, da će papu u okovih u Carigrad dopremiti dati, te s njim postupati kao što je njekoč car Konštantin s papom Martinom postupao, odvrati mu Grgur: „Tvoje prietnje nestraše nas. Njekoliko miljah od Rima sjegurni smo. Pogled narodah upravljen je na našu smiernost. . . . Najodaljenije vlasti zapada slušaju Isukrsta i njegova namjestnika, samo Ti se oglušuješ na glas njegov. Ako uztraješ, pasti će prolivena krv vrhu tvoje glave.“ Ove listove imao je stožernik Grgur u Carigrad odnieti, nu bojeći se predat ih caru, suzdrža se na putu i vrati natrag u Rim. Papa htjede Grgura s časti svrći, nu na molbu mnogih biskupah oprosti mu ipak, al pod tom pogodbom, da opet u Carigrad podje i nalog svoj izvrši. Budué se to prije u Carigradu saznalo, bude papinski poslanik na Siciliji od carskih vojnikah suzdržan, u tamnicu bačen, te istom za godinu danah opet na slobodu pušten.

Uvriedjen tim nečovječnim postupanjem cara s njegovim poslanikom sakupi papa u Petrov hram u Rimu vieće od 93 biskupa, i tu bude prokletstvo izrečeno nad svimi, koji bi u kipoštovje dirali, ili drugu štetu kipovom nanieli. O tom pošalje papa na cara sinodalno pismo; nu kao što prije Grgur, tako bude i ovaj drugi papinski poslanik na Siciliji svojih pisamah lišen, te istom za godinu danah u Rim iz tamnice natrag poslan. Isto dogodi se i poslanikom talijanskih gradovah, koji su molbenice glede kipoštovja u Carigrad odnieti imali. Tim plane uzrujanost u grčkoj Italiji živim plamenom, te se više nemogaše utrnuti dotle, dok grčki carevi u Italiji svu moć neizgubiše. Car Lav odpravi doduše svoje brodovlje, da buntovnike utiša, ali mu ga bura sasma uništi. Iz osvete povisio je već prije u Siciliji i Kalabriji glavarinu i danak za trećinu, te si ondje papinska dobra prisvojio.

Izim braniteljah crkvenoga nauka na zapadu, odlikova se kao revni protivnik carev na iztoku Ivan Damascenski. On bijaše najvrstniji bogoslov onoga vieka, a življaše u Damasku pod gospodstvom arabskih kalifah. U tom svom položaju bijaše on posve neodvisan od grčkoga cara, te se nije imao s te strane ništa bojati. U bezbrojnih savezih stajao je on s Grci radi svoje pobožnosti i učenosti; a braneći kipoštovje svojimi sjajnimi govori, bio je kršćanstvu od velike koristi, a Grkom sried obće smetnje viernim provodičem. Na osobitu zaslugu služilo mu je, što je u ono kri-

Digitized by Google

tično doba na sudbeno područje crkve i vlade svjetlo prosuti nastojao, jer je radi zabrazdjivanja vlade proteklo u ono vrieme najviše neredah. Ivan dakle gledao je, da oba područja što više razgraniči, staviv si za temelj: da na cara spada samo upravljanje države, a upravljanje crkve da prinadleži svećenstvu.

Lava III., koj je svojim bjesnilom proti kipovom carstvo svoje na kraj propasti doveo bio, nasliedi mu sin Konštantin s pridjevkom „Kopronimo." Ovaj bijaše isto tako vješt vodja kao što i revan državnik, te bi bio mogao narod svojom vladavinom usrećiti, kad nebi bio zanešen fanatizmom crkvene naredbe svojih predjah poprimio, te kipoborstvo na novo podjario. Već g. 741. podje on u Aziju u boj, a to upotriebi Artabasdo, njegov svak, razturi viest, da je Konštantin na bojištu pao, te se dade „augustom" izvikati. Da si pako narod, komu je toliko do kipovah bilo, k sebi pritegne, pokaže se prijateljem kipoštovja, a i patriarka Anastazij promieni s mjesta svoja načela, te postade iz „ikonoklaste" najednom kipoštovcem. Ali na skoro povrati se Konštantin sa svojom kipobornom vojskom, i nuto porodi se krvav rat, koj je tim strašniji bivao, što je zajedno religiozni i politički bio. Napokon pobjedi Konštantin. Artabasdu i njegovim dvoma sinovima budu oči izkopane, a i Anastazij plati težko čine svoje. Kad se je Konštantin na taj način opet na svom priestolu učvrstio, učini se on, kao da će kipoborne razpre putem prava na kraj iztjerati. Sazove dakle sabor, nu od samih dvorskih prelatah, u Carigrad god. 754. Metropolita efežki predsiedao je saboru, budući je stolica carigradska prazna bila, a papa i ostali patriarke branijahu kipoštovje. Taj sabor morao je dakle po želji cara Konštantina nad kipovi i njihovimi štovatelji prokletstvo izreći. Biskupi, svećenici i djakoni, koji bi se tomu uzprotivili, imali bi se s časti skinuti; monaci pako i laici imali bi se izobćiti. K tomu staviše i državni zakoni težku kazan na svakoga, koj bi se uzprotivio volji carevoj.

Čudnovato je, što je taj nazovi-sabor uz svoje inače tako necrkveno postupanje ipak „prednost blažene djevice Marije pred svimi stvorovi" pripoznao, a izim toga još izrekao, da se svetci štovati moraju, dočim je katolička crkva kasnije samo kao članak vjere očitovala: „da je dobro i spasonosno štovati svetce."

Prije svega pako protiviše se monaci zahtjevu Konštantinovu; s čega ih je i težko proganjao i nakanio samostanskomu životu jednom za uviek konac učiniti. On dade manastire pozatvarati, monakom brade obrijati, te uvede kod njihovih prisiljenih ženitbah njeko posprdno veleslavje. Nu ni to nije bilo dovoljno, da se štovanje kipovah posve izbriše iz srca narodu, i da se uzvišena ideja samostanskoga života posve u tamu zaboravnosti zavije. Napokon načini i Bog mukam crkve svoje konac, te kazni Konštantina grdnimi bolami, u kojih i umre 13. Rujna god. 775.

Nasljednik mu Lav IV. bijaše dušom i tielom slab vladalac. Napram monakom nije bio toliko strog, pače na njekoje biskupije ponamjesti opate. Nu u rukuh opake stranke morade i on doskora postati kipoborcem. Kad su pod dušeci njegove supruge, carice Irene, našli njeku sliku, bude ona bez milosti od dvora prognana. Proti dvorskim činovnikom bude stroga iztraga povedena i mnogi od njih grdno zlostavljeni. Dne 8. Rujna 780. umre i on priekom smrti.

(Svršetak drugi put.)

Značaji s kršćanskoga gledišta.

III. Krotkoća i miroljubivost.

Kršćanin, komu u dio pade krotki značaj, sačuva si obično duši mir i pokoj. Vidiš ga vazda prijazna lica, vedra čela, mirna ponašanja. Nedopušta, da ga napram ikomu svlada ogorčenost, besjede su mu dobrostive i prijazne, a srce mu nezna za mržnju i osvetu, oprašta drage volje, pomirljiv je bez muke, kloni se razpram, a pristaje rado uz tudje mnienje. Zahtieva-li obzir na Boga, da srčanije postupa, tada znade živahnost svoje revnosti umjeriti s toliko dobrote i štednje, da svatko na njem spozna opominjajućega otca, a nipošto ljutita i kaznećega gospodara. Ako mu je koj iskrnji nemio, neodbija ga ipak od sebe, i ako bude od družine, s kojom obći, uvriedjen, negubi ništa od svoje krotkoće, a nemienja ništa u svom ponašanju. Tko nebi želio, da bude ovako krotak? Ala srećan je čovjek krotke ćudi! Da ju stečemo, razmotrimo malo primjere, što nam ih daju Bog, Isukrst i svetci.

David kralj izkusi često divne učinke Božje blagosti, te oduševljen zahvalnošću poziva sve stvorove, da dodju, te vide i okuse blagost i prijatnost gospodina Boga. (Ps. 24, 8.)

Da pokaže, kako mu je draga krotkoća, nedade se Spasitelj po prorocih naviestiti kao silan kakov pobjeditelj, već kao knez mira i pokoja, kao strpljivo janje.

Sv. Ivan Zlatousti veli, da smo samo pod tim uvjetom učenici i sljedbenici Isusovi, ako smo krotke i blage ćudi. Na drugom mjestu kaže isti svetac: „Nema krieposti, koja bi tako blizu k Bogu dovodila, kao što evangjeoska krotkoća." —

Pa sbilja mnogo neprocjenjiva dobra donosi nam krotki značaj. On osvaja srca, izmiruje mržnju, preva-

Digitized by Google

ljuje sve prepone, uvadja slogu, prieči nerede, riěč u jednu, vele je koristi ljudskomu družtvu. S toga nam je ozbiljno nastojati, da se okanimo žestoka, prkosita i tvrdokorna ponašanja, jer ovo i najbolja djela kvari, najplemenitije namjere utaštuje. Već budimo u drugovanju blagi, nježni i milоćudni, gledeć sveudilj na Gospoda kao uzor, koj dodje na zemlju, ne da vlastju svojom zapovieda ili vladarskom snagom straši, nego da uslužnom dobrotom i neuzkolebivom blagosti steče pouzdanje srdacah. U pamet i srce duboko si upišimo velebne njegove besjede: „Učite se od mene, jerbo sam krotak i ponizna srca." —

Prema tomu dakle roditelji i odgojitelji neka nikada s djecom negovore u strastnom gnjevu. Ako treba koga pokarati, neka se to učini krepko i odlučno, da krivci uvide svoju krivnju. Ali tvoj ukor ostat će bez svakoga ploda, a zlo će se jače ozlediti, a neizliečiti, ako taj posao preuzme prenaglena jedljiva srditost. Nevalja na djecu ljutito navaliti, kada su u čem pogriešila. Treba mladim zabludjenikom ostaviti vremena, da se osvieste, treba jim štediti nježna čuvstva, uzet ih na stranu, te s njimi razborito i spokojno govoriti, te jim bez vike i pretjerivanja dokazati, što su nevaljano učinili. Ova obzirnost, koje možda djeca svagda i nezaslužuju, osvojit će jim srce, opomene će rado saslušati, često se do suzah raztopiti, obećati poboljšanje, a gustokrat i rieč održati. Tako će krotkoća slaviti svoju prekrasnu pobjedu, koja se drugim oružjem ili nebi, ili samo težkom mukom i bez trajna uspjeha izvojevati dala.

Pa ipak ima mnogo ljudih, koji ovu kriepost neciene, dapače i preziru. Možeš često čuti, kako ovaj i onaj tvrdi, da se blagostju ugled slabi, snaga i vlast krši, nemar i nered poradja. Ali nije tako, jer i krotkoća ima blistav mač, da se krivci strašc, ali ne, da se sieku; u nje je mogućnije i hasnovitije oružje, a to je čuvstvo i uvjerenje. Preko ovih dopire do srca, takne se ga na ranjavom mjestu, a ovo se predaje bez odpora, pa je dobit gotova. A gnjevjliva srčba, koja plane kano živa vatra, kakovim plodom rodi sa svom svojom žestinom? Ona hoće tvrdokorno da se ogleda s neprijateljem, koj se pred njom zatvara, misli, da će ga silom svladati, a on se ogorčeno opire, sve bjesniji postaje, te napokon neukrotivim lavom bude. Šta će gniev sa svom silom i podvostručenimi udarci uzmoći proti ovakovim upornim glavam, koje su od djetinstva najosjetljivijemu karanju, najpotištenijim kaznam jogunasto odolievale? Zar će jê on dozvati pameti, navratiti na dužnost? Nipošto. Zar će je poučljivije, povodljivije, poslušnije učiniti? Pitajte izkustvo, a ovo će vam kazati, da će tim još tvrdokornije i upornije postati. Nepreostaje dakle drugo sredstvo do evangjeoske krotkoće, koja je jedina podobna poboljšati ovakove jogunice.

Molit nam je s toga Boga za neprocienjivi dar krotkoće i blagosti, onoga Boga, koj ljude krotka srca milostivo prima, za nje se brine i obećaje jim viečno blaženstvo. Molit nam je za tu kriepost zagovornicu našu svetu Bogorodicu, koju crkva naziva Majkom milosrdja!

(Završit će se.)

Nova naredba sv. stolice glede rezervacije.

Sbor sv. oficija u Rimu, kojemu je načelnikom glavom sv. otac, izdao je sljedeću naredbu, koja je preko kardinala načelnika sbora de propaganda fide razposlana i biskupom preko alpah. Glasi ovako:

Decretum supremae Congregationis S. Officii.
Editum f. IV. 27. Junii 1866.

Sanctissimus Dominus Noster Pius PP. IX. in solita audientia, R. P. D. Adsessori sancti Officii impertita, auditis suffragiis Eminentissimorum Patrum Cardinalium Inquisitorum generalium, attentis rerum et temporum circumstantiis, decrevit, ut facultatibus, quibus Episcopi aliique locorum ordinarii ex concessione Apostolica pollent absolvendi ab omnibus casibus Sanctae Sedi reservatis, excipiendos semper in posterum et exceptos habendos esse casus reservatos in bulla Benedicti XIV. quae incipit: „Sacramentum Poenitentiae." Et sacrae Congregationi de propaganda fide injunctum voluit, ut in expediendis facultatibus formularum post verba: „absolvendi ab omnibus casibus Apostolicae Sedi reservatis etiam in bulla Coenae" addatur: „exceptis casibus reservatis in bulla Benedicti XIV. quae incipit: „Sacramentum Poenitentiae." —

U spomenutoj bulli Benedicta XIV. „Sacramentum Poenitentiae" od 1. Lipnja 1741. pridržana slučaja jesu ova dva: a) Denunciantes falso innocentem confessarium etc. b) Confessarii absolventes complicem.

Za oblast dakle odriešiti od ovih dvajuh slučajah, koju su kriepošću facultatum quinquennalium et triennalium mogli udieliti i biskupi, mora se odsele u pojedinom slučaju neposredno na sv. stolicu pisati, jer su ovom novom naredbom papi pridržani u pravom smislu rieči.

Što je sve sada u običaju?

Svakojaka pitanja zametnuti i razpravljati putem diplomatičkim, to jest, perom, a kad ovo otupi, što često biva, onda riešiti jê mačem.

Ugovarati i ugovore orlovim perom svečano podpisati, a kad državni interesi, kojih nikad nemanjka, uzhtiju, topom jê brisati.

U vrieme rata i težke kušnje osloniti se samo na hrabrost vojske, a nemisliti na snagu molitve, i pomoć Božju, dočim sv. pismo veli: „Ako Gospod nebude šti-

Digitized by Google

tio grada, badava bdiju, u zalud sile naprežu, koji ga čuvaju i straže."

Orobiti crkve i samostane, pa misliti, da je tom otimačinom državna blagajna nabrekla do provale; nu oteto prokleto, kako došlo, tako prošlo.

Crkvu staviti u okove, pa se radovati njezinoj nemoći; nu dah Gospodnji prolazi, kud hoće; rieč Božja nije pripeta za lanac.

Grditi i ružiti svećenstvo, pa izgledati štovanje oblastih i starijih.

Huliti, pače i nećati Boga, pa se još nadati sretnijoj budućnosti.

Podkapati vjeru, a nadati se milosrdju i ljubavi, pravdi i pravici, miru i poredku, sigurnosti imetka i osobe.

Širiti nevjerstvo, pa se onda čuditi, odkuda medju ljudmi toliki izgredi i opačine.

Otrovnimi spisi kvariti ćudoredbu, pa se onda pitati, odkud u svietu toliko nepodobštinah.

Nositi krstove na grudih, pa se stiditi — Krsta.

U djelatnike svetkovati, a raditi na blagdane.

Petku i suboti zatvarati prozore i vrata, da kradom neunidju u sobu.

Ići u crkvu na razgovore i oglede.

Izdavati naredbe i zapoviedi, a nepaziti, da-li se vrše oli krše.

Nazdravljati vinom, a sav sviet znade, da je voda zdravija. Non est in pota, crede, salute salus.

U vinu bratiti se; sed amicitia inter pocula contracta plerumque vitrea.

Spavati do visoka sunca, a u krčmah i kavanah bditi, dok je na nebu mjesečine.

Kuriti smotke, a lice golobrado, pod nosom ni dlačice.

Stati na svoju ruku i početi majstorovati bez majstorske vještine i potrebita orudja; a bez alata neima zanata, niti vješte ruke bez vježbe i nauke.

Graditi kuću bez proračuna.

Na dug dobro jesti i piti.

Na rovaš kititi se.

Svaki čas mienjati nošnju, a neobzirati se na mošnju.

Dičiti se častnom haljinom, a neići put neba Jakovljevom skalinom.

Imati mnogo knjigah, a nečitati.

Puštati tudjinsku lastu pod krov, da nas obaspe svojom izmetinom.

Djecu priučati na tikanje, to jest, da otcu i majki govore „ti," pa htjeti, da na roditeljih i starijih vrše četvrtu zapovied.

Djecu u nauku predati djeci, ma ova i postala vremenom starinami.

Kokoš vodu pije, te u nebo gleda; a imade ih, i ljudih krštenih, koji se žire i od žira šire, pa ipak znati neće, odkuda žir teče.

Nadati se boljku i napredku, dočim smo u koječem raci.

Piti za domovinu sa željom, da bude sretna, da bude slavna, kud je brežnata i kud je ravna, a medjutim prianjati uza sve, što je inostrano i tudje.

Spominjati sveto ime domovine, o njoj pjevati, govori ju slaviti, a uza to naginjati drugamo izvan domovine.

Držati se za domorodca, domoljuba, narodnjaka, a ništa neimati na sebi do gola imena.

Svomu biti tudj, a tudje milovati.

Tudje podupirati, a svoje razdirati.

Mnogih je poslovica: „Sve za domovinu;" nu kada se od njih potrebuje kakova žrtva, onda im je poslovica mrtva.

Eto nam iz papira — srebra, kao Eve iz Adamova rebra! Pa što zato? Ako se papir trga, i srebro se liže; ako papir u vatri gori, i srebro se tali; ako se papir maže, i srebro s vremenom potavni; ako papir vjetar nosi, i srebro u vodi tone; ako je srebro moći zamieniti papirom, i papir se dade usrebriti, dakako s visokim pridom. K tomu bielo jedno, bielo drugo, pa čemu se onda tužiti na papirnati novac, kad se još tako lasno nosit i opremat može?

Imati u zemlji pandure, četnike, šerežane, žandare, krajiške i redovite vojske svakdan spremne na udar, pa uz sve to oružničtvo hajduci napadaju putnike, te od imućnijih pobiraju harač. Lasno gospodi gradskoj u visokih i tvrdih kulah, nu težko nam vanjskim, stanujućim u lastovičjih gniezdah, koja možeš lasno obaliti prutom. — *sss.* —

Viestnik.

Iz Zagreba. Proslavivši narod naš istom nedavno u svom glavnom gradu uspomenu tristagodišnje smrti sigetskoga junaka a dičnoga svojega sina, oddužio se je u nedjelju dne 16. t. m. dostojnim načinom velikim zaslugam slavnoga i neumrloga svoga bana Jelačića, čiji je kip isti dan u Zagrebu svečano razgaljen.

Tko se sjeća još težkih onih zamršajah, štono su se porodili usljed dogodjajah god. 1848. po svoj carevini austrijskoj, a napose u našoj domovini; tko nije zaboravio na golemu nesreću, što je našemu narodu s nastaloga bezvladja, s nutrašnje nesloge i s vanjske neprijateljštine bila zaprietila; tko se još opominje onih liepih i zanositih misljih, što jih je iste godine narodno naše zastupstvo zamislilo bilo na uzdržanje skupne države, na ravnopravnost njenih narodah, a državnu i narodnu samostalnost svoju, — pa uz to znade, da je pokojni ban Jelačić prihvativ uz oduševljeno veselje cieloga naroda snažnom rukom domaću vladu odvratio od otačbine prieteće joj pogibelji, — da je usvojiv napomenute misli na njihovo izvedenje, ostavši blažija sredstva bezuspješna, trgnuo mač i pod barjak svoj

Digitized by Google

skupio vaskolik narod, — da je on dom i rod svoj žarko ljubeći o njihovoj sreći brižno se starao, a nepolučiv, što je žudio, težko stradao: taj će znati dostojno ocieniti, što je ban Jelačić bio narodu našemu. To sve pobudjuje u nas njegov veleljepni kip, predstavljajući ga na konju u narodnom odielu, kojim bijaše odjeven kod svoga namještaja u bansku čast; to izražava kratak ali razgovetan napis na podnožju, sagradjenu od naše moslavačke žulje: „BanJelačić 1848."

Taj dakle spomenik, pravi ures našemu glavnomu gradu, stojeći usried glavnoga trga Jelačića-bana, razkrit je u nedjelju u 11 satih svečanim načinom. K tomu činu poslalo je nj. veličanstvo svoga pobočnika grofa Bellegarda, vis. dvorska kancelarija dvorskoga savjetnika Utješenovića, naš sabor svoje zastupnike, sve ovdašnje oblasti svoje častnike, obje banovačke regimente svaka po jednu satniju i množtvo častnikah, a došlo je više domorodnih naših generalah, medju njimi dva pokojnikova brata s ostalom rodbinom, inih pokojnikovih prijateljah i štovateljah, a ostaloga svieta množina sa svih stranah. Samo podmaršal barun Neustädter, pokojnoga bana najvjerniji prijatelj i predsjednik odbora za njegov spomenik, koj se je možda najviše radovao ovomu danu, umre dan prije u Zagrebu. Pošto je preuzvišeni g. ban s carskim i dvorske kancelarije odaslanikom stupio u posebnu za nje priredjenu tribunu, padoše u jedan mah zavjese, a silni sakupljeni narod uočiv svoga ljubimca poviče: Slava! i Živio! Dok su razgaljen kip velikoga pokojnika zvonovi svih crkvah tutnjavom, vojničtvo i topničtvo pucnjavom, a pjevačka družtva pjevanjem slavila, blagoslovio je spomenik, pošto uzoriti gospodin stožernik radi starosti i studeni bijaše zapriečen doći, presvietli g. biskup Ivan Kralj, koj je u to ime s duh. mladeži, sborom prebendarah i prečastnom gg. kanonici koralno odjevenimi na provodnu iz prvostolne crkve došao bio. — Zagreb se taj dan opet nakitio nebrojenimi trobojnicami, a u večer bio je razsvietljen, pri čem se je nadbiskupsko sjemenište prozracî i ostalom razsvjetom liepo odlikovalo. Na slavu dana bijaše kod preuzvišenoga gosp. bana velika čast, banket u gostioni k caru austrijskomu, a u večer svečana predstava u kazalištu.

— (*Priposlano.*) U nedjelju dne 16. t. m. bila je u ovdašnjem narodnom kazalištu prigodom razkrića spomenika Jelačića bana svečana predstava, koja nit je svečano izpala, niti svečanosti dolikovala, pa radi toga mnoge vrlo neugodno dirnula. Neću da govorim, jeda-li je „Stjepko Šubić" za ovakovu prigodu shodan komad? to bo nespada u ovaj list, pa su o tom već drugi izrekli sud. No nemogu zamučati, da neprigovorim „Apotheozi (!) u slavu bana J. Jelačića," koja je sliedila iza pomenutoga komada u tri slike. Težko bi mi bilo ma i površno samo nacrtati sadržaj tih slikah, jerbo što radi slabih glasovah, što radi pratnje mjestimice neskladne muzike, radi žamora nezadovoljnoga obćinstva, a ponajviše radi vike šaptalčeve niti se polovica riečih, da kadšto baš ništa nije čuti moglo, a to osobito valja glede prve slike. Prepuštajuć zato ovu, prelazim na drugu sliku, o kojoj mi je dvie tri reći. Ova slika imala je predstaviti godinu 1848. U zimskoj okolici dolazi na pozorište s više seljakah čovjek, komu bi po odielu rekao, da je duhovnik, po imenu na ceduljі (Nana), da je kakov tupavac, a po govoru, da je demagog. Taj dakle njetković pripovieda **prostim hrvatskim seljakom o „nosiocih idejah."** (!) Prosto mu bilo s moje strane pripoviedati o „nosiocih idejah"; neću da se prepirem ni s pjesnikom o tom, što su njegovi seljani tako oštroumni, te namah shvaćaju toli abstraktnu misao; ali nemogu nikako bez primjetbe prepustiti onoga, što se je tu govorilo o pojedinih nosiocih idejah, i to s više razlogah. Koliko se moglo razabrati, tumačeć taj čovjek seljakom pojam „nosioca idejah," pripovieda jim najprije o „mužu," koj se rodio u hebrejskom narodu, i naučao „jednakost svih ljudih," pa ga zato sviet drži za Boga. (!) Drugi nosioc ideje nikao je u saksonskom narodu, te je naviestao „jednakost vjerozakonah" (slobodu sviesti). Treći nosioc ideje bijaše pokojni ban Jelačić, proglasivši i zastupajući „jednakost narodah." —

Reći ćemo u kratko svoje mnienje o ovom uzporedjivanju navedenih nosiocah. Da je pokojni ban Jelačić slušao glavom to prispodabljanje, bio bi sigurno smjerno priznao, da nije vriedan uzpored stajati s nosiocem ideje „jednakosti svih ljudih" (u razumnom smislu) i sveobćega bratinstva, jer u njem nije samo nazirao „muža," koga sviet drži za Boga, već se njemu klanjao ne kao tobožnjemu, već kao pravomu Bogu i Spasitelju svojemu. Glede druge paralelle smiemo tvrditi, da bi ju pokojnik odbio bio, znajući, da je taj tobožnji nosioc ideje „jednakosti vjerozakonah" bio najintolerantniji čovjek napram inovjercem, pače napram svakomu i manje važnomu protivnom si mnienju svojih pristašah, a gledom na slobodu savjesti učio je, da je čovjek iztočnim griehom izgubio slobodu volje, te nemore ništa više u duhovnom životu tvoriti dobra, pače da je svaki i najvrliji ljudski čin — grieh.

Kada se god sveto s nesvetim uzporedjuje, to svagda izpada na uštrb i poniženje svetinje. Nemislimo nipošto, da se je ovakovo poniženje sbilja namjeravalo; al je ono naravna posljedica takova prikazivanja. Radi toga molim gospodu, koje se tiče, da s našega hrvatskoga kazališta odklanjaju sve, što je podobno kršćanstvo poniziti, svetinju vjere i ćudoredja podkapati, a ugled crkve i njenih službenikah poružiti. Ako to ikomu ide, **narodu našemu**, koje god vjere bio, jamačno neide u prilog. U tom pogledu moram još javno zlovolju svoju izjaviti nad predstavom romantičke drame „Nôtre Dame de Paris," prikazivane dan prije u subotu. Tu je dramu poznata protestantkinja Birch-Pfeifferova preradila po istoimenom romanu bezvjernoga Viktora Huga, a u njoj

Digitized by Google

se kroz više činah našemu najvećim dielom katoličkomu občinstvu predstavljao katolički svećenik u svećeničkoj odori kao ubojica, bezsramni zavodnik i otmičar, koj, nemogavši postići svrhe, žrtvu svoju od osvete predaje krvnikom, pa napokon kao najpotišteniji lopov umire primiv smrtni udarac od ruke svoga zaštićenika, komu je bio najveći dobročinitelj. U istom komadu vidi još občinstvo jedno pokušano, drugo izvedeno ubojstvo, i jednu samokrv, a za šalu budi rečeno, da pet ili šest putah žene padaju u nesviest. — Naše narodno kazalište nesmie da bude razplodištem nevjere i pokvare, inače bolje da ga ni nebude.

— Večeras daje duh. mladež ovdašnjega nadbiskups. sjemeništa glasbeno-deklamatornu zabavu na čast svomu ravnatelju, preč. g. Tomi Gajdeku, sutrašnjemu godovnjaku.

Iz Beča. Revni „Öster. Volksfr." trudi se mnogo oko toga, kako će dokazati potrebu, da se u austrijansku vojsku ulije više religioznosti. Ima i pravo; jer ako Austrija i sbilja, što od nje providnost traži, hoće da bude katolička velevlast medju vladami europejskimi, to zahtieva od nje očito i razum i politika, da joj se vojska takodjer po kršćansku katoličku vlada, te i u nabožnom pogledu nepokazuje nehaja i nećuti, kolike nije naći u nijedne ni protestantske vojske. Iz mnogih članakah i dopisah, što jih donese spomenuti list o toj važnoj stvari, vadimo sljedeće ulomke. U jednom dopisu iz sjeveroiztočne Češke veli se s ostalim: „Sravni-li se ponašanje pruskih vojnikah (osobito katolikah u pruskoj vojsci) i austrijskih, to je viditi veliku, jako veliku razliku, tužnu po austrijsku vojsku. Istina je, mnogi austrijski ranjenik zaprosi sám vjerozakonsku utjehu; skoro svi dadoše se nagovoriti, da primu sv. otajstva; ali množina oporavljenikah, od kojih je mnogi bio na plesu i drugoj igri u gradu i vani itd. riedko kada dodje u crkvu, a tko i dodje, nije mu u njoj duga obstanka. Neobzirući se na to, da svećenika malo koj pozdravi, većina njih istomu svetotajstvu koje često mimo njih ide k bolestniku, nepokazuje ili nikakova ili ne dostojna počitanja; jer ponajviše niti skinu kapu, niti za čas netrgnu goruće smotke iz ustah. Rekoh „ponajviše", jer ima i liepih iznimakah; nu žalost je, što su samo iznimke." — U njekom drugom dopisu čitamó: „Nadamo se s Vami i mi, da se u obnovi vojske neće zaboraviti nabožnost. — Skrajno je vrieme! Nam osobito, koji nismo vikli imati u kući vojnikah, daje se na žao, što vojnici ne samo da nemare za kršćansku si dužnost, već smetaju jošte i mir na dan gospodnji. Nemožemo se otresti misli, da je tomu hotična čija krivnja. Ili zar to da bude uviek slučaj, što baš u nedjelju moradu trupati vojnička kola, pokle su po čitave tjedne mirovala na istom mjestu? da upravo u nedjelju odpustnici moradu krenuti na put, te se kroz misare s bukom rivati? Neznamo, (?) tko je tomu kriv — ali prostak vojnik sjegurno nije. Ovaj bi i rado zadovoljio vjerozakonskoj dužnosti; nu nemože, ili što mora biti pod komandom, ili što mora biti za ruglo starijim drugovom, a to biva tako dugo, dokle i sam nepostane mlitavim, pokvari se ili skroz izgubi vjeru. Malo je njih, koji imadu toliko odvažnosti, te se na prkos svemu vladaju kao kršćani. Vidjasmo i mi ovdje prije rata austrijskih vojnikah, gdje idu na izpovied i pričest, ili mole oko bojnoga križa klečeć; u mnogih bi se opazila i molitvena knjiga, a zahvalno bi primili i kakov križić ili medaljicu. Nego na žalost moramo priznati i mi, kano i vaš dopisnik iz Liberca: da su to bile samo iznimke. Mnogi roditelji neplaču kod zapisa zato, što jim sina uzeše za koju godinu, već zato, što ide u najveću pogibelj, gdje si može pokvariti srce. Mislimo, da bi roditelji u našoj katoličkoj Austriji imali pravo zahtievati, da se ota pogibelj ukloni." Dao Bog ter se ove nade izpunile!

Iz Bosne. Po želji dopisnikovoj priobćujemo sliedeći dopis iz „Pozora." — Od jedno dvadesetak godinah u njekoliko ovećih miestah podignute su sgradice, da u njih djecu podučavaju franciškani. Pravo reći valja, škole su te žalibože dosad od male koristi bile, te slabo odgovorile pravednu očekivanju. — Jedni zato krive spomenute redovnike, da nenastoje djeci i roditeljem staviti na srce ljubav prama školi i želju za naukom, sa šta slabo pohadjanje; zatim da su nepomnjivi na svagdanje predavanje, sa šta slab napredak kod škularah i sve to manje volje kod roditeljah za dalje ih školovati.

U koliko je meni stvar poznata, i sam kažem, da bi više požrtvovanja od strane učiteljah većim i obilatijim plodom urodilo; al mi se ipak čini, da bi krivo bilo bar o svih reći, da je tako jedino s njihove nepomnje i nehajstva. Ima tomu i drugih uzrokah. Izmedju ostalih za takav držim pomanjkanje knjigah, osobito dalje od franciškanskih manastirah; jedno jer ih dobaviti nikad nikakve zgode nije bilo, jer sve do najnovijih vremenah nigdje ni traga ni glasa nebijaše ni tiskarni, ni knjižari, ni pošti; — a drugo, jer im je i najumjerenija ciena za sjeromašni osobito seoski puk visoka. Istina, vis. vlada austrijska, koja i drugčije te škole podpomaže, slala je i nješto školskih knjigah; al to svuda dovoljno nedotječe, te je na mnogih mjestih škola prazna, ol što neimaju s čim djeca u istu dolaziti, ol što svršiv početnicu već i školovanje završiti moraju. — Još gore je od toga, što sve one knjige, kojih se nalazi, od male su, da nerečem nikakve praktične vriednosti, jer jedva išta u njih ima, što bi čovjeku — težaku, osobito zanatliji — u životu pomoglo; a naš je sviet takav i tako o školi misli, da od škulara, pa ma i nemakô dalje iz početnice, očekuje, da već s toga bude koliko u ćudoredju odličniji, toliko i u imanju naprednij, pa jerbo mu se toliko očekivanje neizpunjava, s toga je hladan prama školi i težko se nagovoriti dade,

Digitized by Google

da u nju djecu šalje. Potvrdjuje me u tom, što sam često čuo i vidio, t. j. gdje mnogi, kojih djeca baš liepo čitati i pisati, i dovoljno računati naučiše, ipak žale za vrieme, koje ih u školu slaše, govoreći, da bi bolje uradili, da su ih za kozami oli u drva slali, jer, veli, nikakve hasne od njihova učenja nevidim. —

Koliko je pak moguće pokraj toga i drugih nepovoljnih okolnostih, mislim da bi se najbolje te škole unapriedile, kad bi provincija, koja je sada dovoljno svećenstvom providjena, njekoliko vrstnijih mladićah dala u preparandijah za učitelje pripraviti, pa ih u glavnijih mjestih j e d i n o za učitelje pometala; jer buduć vješti poslu, sigurno bi uspješnije učiteljevali, a nebi se imali ničim izgovarati, kao što sad mnogi, često razložito čine, t. j. da nemogu uredno predavanjah držati, jer ih onda smete izpovjed, onda krštenje, onda bolestnik, onda pokop itd.; a prva im dužnost kapelanske ili parokianske, pa onda istom učiteljske poslove svršivati; s toga i velim, da gdje je ikako moguće i potrebito, j e d i n o za učitelja po jedan namješten bude. — Ovaki vješti učitelji mogli bi onda uz obćenito podučavanje darovitiju djecu po malo pripravljati sebi za nasljednike, koji bi u manjih mjestih i gdje redovnih učiteljah dotjecalo nebi, služiti mogli. —

Neprecienjeni muž, koj je goruću i izvanrednu želju svoju za prosvjetom, i skoro kao i prije više putah, izvanrednim i zamjeritim darom pokazao, u razgovoru o tom kazao mi je, da nepočam tako, nigda se do žudjena cilja doći neće; koja izjava i jest me ohrabrila, da ovo javno izrečem, i smierno napomenem starješinam države za uvaženje. A na pitanje: kako bi izdržavali redovnike na preparandiji? nek im bude ono, što znaju, da se već našla jedna blaga duša, koja se poduzela naći u bratinske darežljivosti izdržavanje za dvojicu takih redovnikah, koji bi u Zagrebu itd. preparandiju učili; a poslje nada se, da će ih se i više imat odkle izdržavati. Ej Bože, pošlo za rukom tako plemenito poduzetje, kako bi već jednoč i u Bosni kraj došao onomu tužnomu stanju, po kom s neukosti sve to više sjeromaštvo, a opet sa sjeromaštva sve to gora neukost! Gdje im dakle natuknuh, nek starješine države pokucaju, pa jeda dokucaju. — A nek im je na umu, da i u Djakovu, gdje je odhranilište za mladež te države, takodjer preparandija ima. . . . —

I z R i m a. Dne 11. t. m. skinuše Francezi s angjel-grada svoju zastavu, a njeno mjesto zauze papinska. Francezka vojska otidje već sva iz crkvene države. U Rimu vlada mir, a pučanstvo pozdravljaše sv. otca uzhićenim klikovanjem, kada se je na osminu nepokaljanoga Marijina začeća vozio u crkvu i natrag u Vatikan. Dne 15. t. m. primio je papa državnoga viećnika Tonella, koga posla talijanska vlada, da se naravna sa sv. stolicom, čemu se nadaju. — Ovamo će na skoro sa sjajnom pratnjom prispjeti carica francezka s carevićem.

I z E n g l e z k e. Kanonik Oakeley, jedan najodličnijih oxfordskih obraćenikah, poče u crkvi oratorijanskoj u Londonu besjediti razprave o položaju i izgledu katolikah u Englezkoj. Vriedno je znati, da se velike političke novine, njim na čelu „Times," mnogo bave crkvenimi pitanji, razpravljajuć jih neprestano i živahno, prem imade množina važnih političkih stvarih. Takova pitanja jesu na primjer svjetovna vlast papina, irska državna crkva, katoličeće težnje u anglikanstvu itd. U obće razpravljaju se s mnogo većim znanjem, mirom i dobrom voljom prama katoličkoj crkvi, nego to bijaše prije njekoliko desetakah godinah. Na primjer pomisao izjednačenja katoličke i anglikanske crkve, pak povratak jednoga diela crkvenih dobarah katoličkoj crkvi u Irskoj probija se sve dalje. Mlad oxfordjanin strogih anglikanskih i konzervativnih načelah, Ussher, preporuča u svojem spisu, o kojem je sada puno govora, da se crkveni odnošaji u Irskoj urede po paritetičnom položaju vjerozakonah u Pruskoj; gradivo naročito za taj spis sabrao je putujući po pruskoj renskoj pokrajini.

Dopisnica uredničtva.

G. E. J. u K. — Odslužite pet sv. misah „pro defuncto," a maleni ostatak, namirit ćete, kada dodjete u Zagreb.

G. F. B. u R. — Preuzmite sedam namjenah „pro defunctis", a 7 novč. sgodnom prilikom nam dostavite. Za buduću predplatninu nemožemo Vam ustupit intencijah, jer ih još malo imamo za dužnike

G. F. P. u Sv. I. — List, buduć nije bio odkazan, pošiljao se sve do zadnjega broja u M. Dopis je stigao, al ga još nemogosmo upotriebiti.

Gg. M. G. u N. K. i J. B. u K. — Predplatninu Vašu predao nam je gospodin, po kom ju opremiste.

Poziv na predplatu.

„Z a g r e b a č k i k a t o l i č k i l i s t" izlaziti će i nadalje u poznatom svojem obliku, obsegu i roku, a vjeran, ako Bog dâ, smieru, kojim ovakov list po svojoj naravi valja da hoda, dišući duhom, što ga ljubav crkve i doma ulieva. Mole se dakle štovani štioci, neka se izvole za dobe prijaviti te poslati predplatu za buduću godinu, da se odpravak lista odmah u početku nesmete, nego da se uzmogne svakomu štiocu uredno već od prvoga broja pošiljati.

C i e n a ostaje ista, naime: za Zagreb i okolicu 5 for., a za vanjske 6 for. 30 nov. na cielu godinu.

Predplatiti može se i na polovinu godine.

U r e d n i č t v o.

Današnjemu listu dodan je kao prilog: Poziv na predplatu na „D r a g o l j u b," list zabavan i poučan.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 52. U ČETVRTAK 27. PROSINCA 1866. TEČAJ XVII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Veleštovanim čitateljem „Zag. kat. lista."

Milostivom odlukom nj. uzoritosti visokočastnoga gospodina stožernika i nadbiskupa riešen sam na vlastitu svoju molbu koncem tekuće godine dužnosti daljega uredjivanja „Zag. katol. lista," kojim sam se na dva puta ukupno četrnaest godinah bavio.

Kroz sve ovo dosta dugo, te najbolju dobu moga života obsižuće vrieme bilo mi je vazda pred očima, da je ovomu listu zadatak: da držeći se čvrsto svete vjere Isukrstove, te sinovskom odanosti prianjajuć uz njenu čuvaricu crkvu katoličku, uz to budi i širi ljubav domovine, u koju nas postavi Bog, da u njoj vršimo svetu volju njegovu, i u kojoj se uživamo svakovrstnih njegovih blagodatih; — da s dužnostmi vjerozakonskimi nastoji privoditi u sklad zahtjeve pravoga kršćanskoga domoljubja; — da bude vjerno ogledalo svih zamjernih dogodjajah, zasiecajućih u vjerozakonsko područje svoga vremena, a uz to da sve, što je sveto i spasno, kriepostno i plemenito, istinito i čestito podupire u crkvenom i gradjanskom, u javnom i sukromnom životu; — da u svom djelokrugu potiče na rad i napredak na domaćoj našoj njivi, zapuštenoj što vlastitim nemarom, što hudimi okolnostmi vremena; — da kloneć se škodljive pretjeranosti i zlosrdnih zadjevicah poštuje i tudje iskreno osvjedočenje, da pobijajuć bludnje neprezire ljudih, osudjujuć zloće sažaljuje griešnike, nesije mržnje i razdora, već diše ljubavi kršćanskom.

Jeda-li se je i na koliko ovaj list primaknuo spomenutomu zadatku, o tom nepripada suditi meni. Toliko ipak mislim da sam vlastan reći, a dužan sam sebi priznati i javno očitovati, da sam po svojoj mogućnosti i prema viševrstnim drugim dužnostim najboljom nakanom gledao svagda ići onom stazom, koju sam po duši i uvjerenju za pravu i poštenu držao; a Bog mi je svjedok, da nisam stranačkim obzirom, osobnoj prijazni ili nemilosti služio, a duši mojoj zazornim laskanjem i ulagivanjem nikad gonio sebičnih namjerah. Znam ja dobro i uvidjam različite mane i nedostatke, štono se mogu prigovoriti ovomu časopisu pod mojim uredjivanjem, a nitko nežali više od mene, što čas u hitnji radnje, čas uz drugo svakojako poslovanje nije moglo svagda sve onako biti, kako sam želio. Radi toga, budući po glasu narodne naše poslovice: što je pravo i Bogu je drago, — bez oklevanja i iskreno očitujem, da opozivljem sve, što je u ovom listu budi u kom obziru rečeno nepravo, a uvriedih-li koga i nehotice, molim ga liepo, da mi oprosti. Ali i u tom pogledu smiem čistom dušom uztvrditi, da i onda, kada mi nije dotjecalo snage, nije me nikad ostavila dobra volja; pa priznadu-li mi blagi moji čitatelji samo ovu, bit ću dovoljno nagradjen za sav onaj trud, što sam ga uložio u ovaj list.

Pošto sam se već drugim putem uzoritomu gospodinu stožerniku i nadbiskupu smjerno zahvalio na pouzdanju, koje mi je, povjeriv mi na dva puta upravu ovoga lista, izkazati blagoizvolio, — nemogu propustiti, da na ovom mjestu neizjavim duboko osjećanu harnost svoj onoj (p. n.) gospodi, koja su kao punogodišnji predplatnici podupirali i mogućim učinili obstanak ovoga glasila; jerbo bez njihove podpore bio bi poput drugih i ovaj listak, nemoguć odoljeti mrazom i vihrom, prije vremena povenuo, te osušen spao sa stabla našega crkvenoga, a možebit smiem reći i narodnoga života.

Osobitu pako dužnost vršim, dočim se što mogu usrdnije zahvaljujem svoj onoj gospodi i milim prijateljem, koji su što vrstnimi razpravami, što različitimi svojimi dopisi pružali mi mnogu, njekoji baš izdašnu pomoć, a tim ovomu listu više živosti, raznolikosti i zanimivosti podavali, te i druge na sličan rad pobudjivali. Kada pomislim, kako je prije sedamnaest godinah, kadno sam se prvi put mašio uredjivanja, na ovoj gotovo pustoj priložini bilo malo poslenikah, a svrnem okom na množtvo marljivih rukah, koje sada obradjuju ovo omekočeno polje, tada mi veselo srce kliče: Hvala Bogu, i u tom pogledu napredujemo! Uvjerenje, da su cienjeni moji suradnici pomogli ovaj napredak graditi, budi

Digitized by Google

njihovim plemenitim dušam najljepša nagrada za njihovo pohvalno djelovanje.

A tebi liste moj, koga sam kao čedo od drugih rodjeno pomagao na noge pridizati, koga sam u djetinskoj i mladjenačkoj tvojoj dobi mnogom brigom pazio i njegovao, tebi želim, da pod upravom mladjih i vještih rukuh, koje su i dosad već oko tebe mnogo nastojale, prikupljaš sve više muževne snage, da budeš sveudilj napredniji i vrstniji, te kamo god dodješ, po nauci Onoga, koj je put, istina i život, naviestaš i razprostireš sve ono, što je Bogu na slavu a ljudem na spas.

Nikola Horvat.

Kipoborstvo na iztoku.

Od Ž. F - ća.

(Ostatak)

Konštantin, pridjevkom Porphyrogeneta (bagrorodjeni) imao je, kad mu je otac umro, istom deset godinah. Radi njegove mladosti upravljala je državnimi poslovi majka mu Irena. Ona je veoma prijala kršćanstvu, te je s toga bila sried mnogih kipoboracah, zaostalih iza Konštantina V. i Lavah III. i IV. u jako kritičnom položaju. Odmah na početku morala je ugušiti urotu velikašah, te zavlada sada većom opreznošću i većom silom.

Od osobitih posljedicah bio je odstup patriarke carigradskoga Pavla. On se zahvali g. 784. na svojoj časti, te primi u njekom manastiru carigradskom bez caričina znanja samostansko odielo. Upitan za uzrok tomu činu izjavi: da se je s toga na to odlučio, jer na crkvi carigradskoj prokletstvo svih ostalih patriarkah počiva, te da, budać bolestan i već star, uzmogne za prošli život pokoru činiti i tim bar dušu za vieke neizgubiti. Skoro za tim umre i on kao dobar i pošten čovjek, oplakan od mnogih.

Nasljednikom na patriarkalnoj stolici carigradskoj bijaše mu Tarasij, dosadanji ministar carice Irene, koj si je podpuno njezino povjerenje stekao. Nu on neprimi te časti dotle, dok mu car i carica neobećaše, da će u pomirenje grčke i rimske crkve sazvati crkveni sabor u Carigrad.

Mladi patriarka pošalje dakle navadna sinodalna pisma s priznanjem vjere papi Hadrijanu (od g. 772) i patriarkom: antiokijskomu, aleksandrijskomu i jerusolimskomu. Papa ga pohvali radi stalnosti u vjeri, te obeća, da će na budući sabor poslati svoje poslanike, ujedno ga opomenuv, da uspomenu na onaj nazovi-sabor, koj se držao za Konštantina V. bez dozvole apoštolske stolice, posve izkorjeni. I ostali patriarke obećaše, da će udioničtvovati na budućem crkvenom saboru. Na isti način zamoliše i Koštantin i carica papu Hadrijana, kao velesvećenika i nasljednika sv. Petra, da dodje u Carigrad, ili da onamo pošalje svoje poslanike. U svom odgovoru razlaže papa jasno nauk o kipoštovju, opominje cara i caricu, da svoju namjeru izvedu, te jim preporuča svoje poslanike: arcidjakona Petra i opata manastira sv. Save u Rimu.

U odredjeno vrieme nadjoše se biskupi u Carigradu. Carice i cara upravo nije bilo u Carigradu. To bijaše za ikonoklastične biskupe baš u dobar čas, te su oni to vrieme dobro upotriebili, držeć tajne dogovore, dok im toga patriarka pod kazan svrgnuća nezabrani. Napokon dodje i dvor sa sjajnom pratnjom i vojskom, u kojoj se najljući kipoborci nalažahu, u Carigrad. Već u večer pred 1. Kolovozom 786., kad se je imao sabor otvoriti, naletavahu vojnici kao biesni u crkvu vičuć, da neće trpljeti, da se sveobći sabor drži. Nu neobziruć se na to sakupiše se biskupi sutradan jutrom u rečenoj crkvi i započeše svoj rád. Car i carica bili su takodjer prisutni. Ali najednom podigne se graja pred crkvenimi vrati. Bilo je to vojničtvo, kojeno je podjareno od ikonoklastah i protivnikah patriarkinih nalog dobilo, da sastanak smeta. Oružjem u ruci nahrupiše vojnici u hram Božji, te zaprietiše smrću patriarki i svim prisutnim biskupom. Carica Irena pošalje doduše njekoliko njih iz svoje pratnje, da pobunjeni narod utišaju; ali ih vojnici zlostaviše. Bez straha pristupi sad Tarasij, pošto su se ikonoklastični biskupi, veseleć se nad pobjedom, udaljili, k žrtveniku sa pravovjernom česti sabora, te prikaže trojednomu Bogu nekrvnu žrtvu. Carica pako videć, da nemože umiriti buntovne vojske, nagovori biskupe, da se kući vrate. Tako se razidjoše, a papinski poslanici ostadoše čekajuć daljnje dogodjaje na Siciliji.

Kad se je na taj način narod umirio, izmieni carica vojsku. Ona pošalje one, koji su već pod Konštantinom V. služili, te s toga na toliko razuzdani bili, iz Carigrada, i pozove druge iz Tracije u glavni grad. Dobiv carica na taj način proste ruke, sazove ona opet biskupe i papinske poslanike u Svibnju god. 787. u sabor, nu ne više u Carigrad, već u Niceju.

Dne 21. Rujna bude crkveni sabor u Sofijinoj crkvi u Niceji otvoren. Broj prisutnih biskupah narasao je bio do 377. Pošto su u prvoj sjednici skrušene ikonoklastične biskupe opet u crkvenu obćinu primili, pročitana budu u drugoj pisma pape Hadrijana na patriarku Tarasija, na Konštantina i na caricu Irenu, a ciela skupština izjavi jednoglasno, da je nauk papin takodjer njezin nauk, te da prima pisma s cielim njihovim sadržajem. U trećoj sjednici budu pročitani listovi

Digitized by Google

trijuh iztočnih patriarkah, koji, nemogavši sami doći, buduć pod saracenskim jarmom, poslaše dva redovnika Ivana i Tomu, da ih zastupaju. Ovi listovi sadržavahu izjavu, da zabacuju zaključke ikonoklastičnoga sabora za „Kopronima“ držanoga, te da njihova odsutnost neka ni najmanje nebude na uštrb predstojećemu saboru, jer da su zapriečeni od arabske vlasti. Primjer si uzmimo i zapamtimo iz šestoga sveobćega crkvenoga sabora: — nijedan biskup iz arabskih pokrajinah nebje prisutan, pa je ipak sabor oekumeničan bio, i to s toga, što se je papa na njem zastupati dao, i što je pisma potvrdio. Ta izjava trijuh iztočnih patriarkah sjajnim je dokazom obćega priznanja crkvene vlasti i glavarstva papina u ono vrieme. Za potvrdu, da u pogledu kipoštovja iztok sa zapadom u podpunom sporazumljenju stoji, bude navedeno njekoliko dokumenatah. Svi biskupi pristaše na nje, a Tarasij od radosti klikne: „Neprijateljstvo prestaje! Pregrada je pala! Zapad, iztok, podne, ponoć, sve počiva pod jednom vjerom! Mi se svi slažemo!“ — Na to budu u četvrtoj sjednici navedena mjesta iz sv. otacah, protežuća se na kipoštovje, a medju ostalim javi djakon Konštantin, blagajnik velike crkve carigradske, da su ikonoklaste u svom bjesnilu tako daleko pošli, te su iste slike iz knjigah izrezali. U šestoj sjednici bude zabačen sabor, držan za Konštantina V. i njegovi zaključci. Ali prije bude još i to izrečeno, da se onaj sabor sveobćim nazvati nesmije. „Sabor onaj,“ veli se ondje, „nemože se nipošto oekumeničkim nazvati, koj nije primljen od biskupah drugih crkvah, već „anathemom“ obasut bio; sabor onaj, na kom niti je papa, niti su biskupi zapada, niti patriarke iztoka, niti njihovi područnici, bud osobno bud po zastupnicih, bud po sinodalnom pismu sudjelovali niti uzanj privoljeli.“

Osobito je važno, što se u toj sjednici o sv. večeri veli. Neoprovrzivim je to dokazom za vjeru ovoga crkvenoga sabora o realnoj prisutnosti Boga i čovjeka u presvetoj tajni eucharističnoj. Onaj bo nazovi-sabor izrekao je: „da je sv. večera jedina dopuštena slika tiela Isukrstova.“ Na to odgovara mu ovaj sabor: „Nijedan od apoštolah ili crkvenih otacah nije rekao, da je nekrvna žrtva bila slikom tiela Isukrstova, to bo bili bi još od njega naučili. Isukrst nije apoštolom rekao: „Uzmite i jedite, ovo je slika tiela moga,“ već: „Uzmite i jedite, ovo je tielo moje.“ S toga je jasno, da niti je Isukrst rekao, niti toga apoštoli i crkveni otci ikada nevele: „Nekrvna žrtva, prikazana po svećenicih jest slika tiela Isusova;“ već: „Nekrvna žrtva prikazana po svećenicih jest pravo tielo i prava krv njegova.“

U sedmoj sjednici dodje napokon do zaključka. Biskupi izrekoše sada: da se kipovi slobodno po crkvah i kućah drže, jer se njimi, koliko ih godj putih čovjek pogleda, uzdigne srce k Bogu, i da se tim užiže plamen nasljedovanja onoga, koga kip predstavlja. Nadalje da se kipovom nije smjeti klanjati, već da je slobodno častiti ih tamjanom, cjelovati i zapaljivati okolo njih svieće, kao što to biva na crkvenom žrtveniku. Jer kipu izkazana čast prelazi na onoga, koga predstavlja (na prototip). — To da je nauk crkvenih otacah i predavanje katoličke crkve. „One dakle,“ zaključuje se zatim, „koji bi se usudili drugačije vjerovati ili učiti, koji bi crkveno predavanje prezirali i novost uvadjali — zapoviedamo, ako bi to biskupi ili klerici bili, da se skinu, ako-li monaci ili svjetovnjaci, da se iz crkvene obćine izključe.“

Kad se dakle ta stvar svršila i mir s velikim veseljem opet povratio, pozove carica sakupljene otce u Carigrad. Ovdje bude na 23. Listopada 787. u prisutnosti cara i carice zaključujuća sjednica držana. U pismih saborskih imenuju se najprije poslanici apoštolske sjednice, za tim patriarka Tarasij, koj je saboru predsjedao, a napokon monaci Ivan i Toma, kao zastupnici iztočnih patriarkah. Na posliedku budu još pred prisutnim narodom najvažnija mjesta iz sv. otacah o kipoštovju pročitana. Svi prisutni pristaše s veselim klikom zadovoljstva uz zaključak saborski; na što car i carica podpisaše pisma, te postaviše ujedno za one, koji bi se zaključku uzprotivili, političnu kazan. *)

Patriarka Tarasij pošalje papi Hadrijanu izvješće ob uspjehu crkvenoga sabora i ujedno i pisma saborska, a s potvrdom sv. rimske stolice dobiše ona istom pravu vriednost i značaj zakjučakah oekumeničkoga sabora. Osobito znamenito je ono mjesto, gdjeno patriarka veli: „I tako je tvoja najvišim svećenstvom ovjenčana svetost, koja putem pravde i volje Božje sv. redom hierarkije vlada, najzasluženiju slavu stekla.“ —

Oba nasljednika carice Irene, Nikofor i Mihajlo, držahu se čvrsto zaključakah sabora nicejskoga i vršiše ih s najstrožjom dosljednošću. Nu kad je Lav Armenjanin (V.), ljubimac vojske, g. 813. priestolje zasjeo, dobi stvar odmah drugo lice — on bo je bio žestok neprijatelj kipoštovju. Kao što njegovi predšastnici, isto tako nadje i on u vojnikah dovoljno sredstvah, da izvede svoju osnovu. Ovo naginjanje vojnikah kipoborstvu raz-

*) Moglo bi se komu čudnovato pričiniti, što štovanje svetacah i njihovih ostanakah (moćih) nije takodjer u pretres došlo, već samo kipoštovje. To dolazi odtud, što se ikonoklaste nisu usudili dirnuti u tu žicu, te sv. otci nisu nalazili za potrebito o tom razgovor povesti.

Digitized by Google

jašnjuje se odtud, što su kipoborni carevi u obće vrstni vodje i postojani muževi bili, s toga ih vojnici i mnogo više ljubljahu, nego-li miroljubive vladare, misleći, da su ovi radi branjena kipoštovja tako nesretno vladali i prokletstvo Božje na se oborili.

Druge godine svoga vladanja, pošto se je car Lav vratio iz rata s Bugari, koj mu je sretno za rukom pošao, izjavi se on proti kipovom. Najprije dade Ivanu Grammatiku, oštromu dialektiku *), nalog, da pregledje stare crkvene otce, je-li oni preporučuju štovanje kipovah. Ivan to učini, a posljedicom njegova iztraživanja bijaše spis — proti kipovom. Skoro za tim pozove car (u Prosincu g. 714.) patriarku carigradskoga Nikofora k sebi, te mu naloži, da iz sv. pisma dokaže, da se kipovi štovati imaju; ako-li toga nebi mogao, da isto obustavi. Taj zahtjev carev sjeća nas i nehotice na kasniju reformaciju, gdje su reformatori zahtievali, da se sve iz sv. pisma dokaže. Nu ovi prevraćali bi izreke sv. knjigah po svojoj volji, neuzimajuć nikakov obzir na to: da je jedina crkva nepogrešivi tumač sv. pisma, i da je ustmeno predanje isto tako živo vrelo Božje objave.

Patriarka odgovori caru u kratko nu posve odlučno, da je o tom crkva već svoje mnienje izrekla, i da on u zaključcih sabora nicejskoga ništa mienjati nesmije. Ujedno sakupiše se oko njega biskupi i prelati istoga uvjerenja, koga je i on bio, te odlučiše, da će se čvrsto držati crkvenoga nauka. Osobito se je u tom odlikovao opat Todor Studites; on se dapače usudio caru izjaviti: da je njemu (caru) vojska i država izručena, za to da se brine; uprava crkve pako da spada na duhovne pastire i učitelje. Razdražen car zabrani biskupom i opatom svaki sastanak i svaku izmjenu o vjerozakonu. Nu ipak se uzdrža do Božića, da izvede daljnje svoje namjere, nehoteć svečanosti smetati. Odmah na početku godine 815. svrgne on u njekoj skupštini kipobornih biskupah patriarku Nikofora, turi ga u samostan, a na njegovo mjesto stavi njekoga Todora Kaffiteru (Kaffiteras) kao nadbiskupa.

To bijaše čovjek bez svakoga poznavanja sv. pisma, ali sliepo oružje carevo Sad bude dakle proti pravoviernim biskupom izobćenje izrečeno i grozno progonstvo na njih dignuto. Pravim angjelom utješiteljem bio je u toj velikoj nuždi opat Todor Studites. On jedini pisaše iz svoga progonstva listove na pristaše sabora nicejskoga; dà što više, on nadje takodjer priliku pisati iz svoje tamnice papi Paškalu, te ga zamoli o pomoć proti kipoborcem. Papa napiše njekoliko tješiteljnih listovah viernim u Carigrad, te razpali narod tako, da se je listom digao na kipoborce. Todor Studites bude radi toga još čvršćom tamnicom kažnjen; on bude u njeku tamnu škulju turen, gdje ga je zimi strašna studen, a ljeti nesnosna vrućina morila, a uz to morao je još glad i žedju trpljeti. Nu uzprkos tomu nadje on ipak prilike pisat na svoje vierne. Jedan takov list prispije slučajno caru u ruke, za što ga težko izbatinati dade. Skoro za tim bude Lav ubijen.

God. 820. stupi na priestolje Mihajlo. Iz početka pokaza se prijaznim, te pozove prognanike natrag u domovinu, a i opat Todor dodje uz veliko slavje u Carigrad. Nu na skoro razgali car pravi svoj značaj, te i on prihvati progonstvo. G. 823. odpremi on poslanike s pismom na Ljudevita Pobožnoga, cara franačkoga. U tom pismu nacrta živimi bojami njekoliko zlorabah u kipoštovju, i ovije stvar tolikom istinitošću, da je Ljudevit prisiljen bio povjerovati, kako caru nije stalo do uništenja kipoštovja, već samo do ukinuća njekojih zlorabah. Ujedno zamoli Mihajlo cara Ljudevita, da poslanikom osjegura put u Rim, i da se poskrbi, neka papa takovih opadnikah crkve carigradske u svom krugu netrpi.

Iz svega vidi se samo to, da je caru Mihajlu mnogo stalo bilo do prijazna suda na zapadu o njegovu postupanju. Car Ljudevit sakupi sbilja vieće odličnih biskupah u Parizu. Neka se nitko nečudi, što su i oni zlorabu kipoštovja na iztoku odsudili, te glasno proti „obožavanju" kipovah ustali; jer nisu u obzir uzeli, da rieč „adorare" kod kipovah i živućih osobah neima znamen božanskoga štovanja. S toga bude zaključak učinjen, da se zamoli papa, neka toj bludnji na put stane. Nu jesu-li poslanici toga vieća u istinu zaključak u Rim odnieli, nezna se; a još manje, kakovi su posljedci odtud nastali. Ali je toliko sjegurno, da franački biskupi, akoprem nisu nimalo kipoštovju naginjali, ipak nisu tvrdili, da se kipovi iz crkve odstraniti imadu, te da se nije iz zlo prevedenoga grčkoga izraza niti umanjio ugled papinske stolice, a niti da se je sveza medju njimi i papom mà samo za časak prekinula.

Cara Mihajla nasliedi na priestolju sin mu Teofil. Taj je još ljući bio, nego li otac mu, te uzpiri već skoro ugasjelu žeravicu parbe opet živim plamenom. Ali je i on bio posljednjom zrakom gasnuće vatre nesloge i silničtva; jer se taj živalj već tako duboko ukorjenio bio, da car uz svu silu proti duhu vremena, kojno je kipoštovje odobravao, ništa opraviti nije mogao. Morao je pače dočuti, da mu zakonita žena i punica, preziruć njegovu zapovied, u potaji kipove drže, te ih poštivaju. Kod toga znala se je carica vješto izgo-

*) Bio je obćenito držan za vješca, a paznat je inače pod imenom „Lekanomantes."

Digitized by Google

voriti, a punicu spasi štovanje, što si ga je u srcu carevu svojim značajem pribavila.

Prije svoje smrti (god. 842.) odredi Teofil svoju ženu Teodoru za namjestnicu sina svoga Mihajla III., ujedno učini priprave, da se nebi kipoštovje opet podiglo. S toga povisi poznatoga Ivana Grammatika na čast patriarke carigradskoga, te obveže senat i ženu si pod zakletvom, da neće glede kipoštovja ništa mienjati. Nu sve bijaše u zalud. U vieću, što ga je još Teofil carici odredio, zadavaše Manojlo, njeki bližnji rodjak pokojnoga cara, kipoštovcem trista jadah. Nu oboliv jednoč opasno, obećaše mu monaci manastira stadijskoga zdravlje, ako odustane od kipoborstva. On to obeća, a Gospodin povrati mu žudjeno zdravlje. Manojlo držao je svoju rieč, te i carica pristade s veseljem uz njega. Sad je bilo samo još bojati se patriarke Ivana. Ali ovomu bude predloženo, da ili pristane uz kipoštovje, ili se iz Carigrada udalji. On izabere posljednje, te se povuče na svoje dobarce. Na njegovo mjesto dodje Metod, kojno je pod Teofilom radi kipovah mnogo pretrpio, te zasjedne patriarkalnu stolicu.

U Carigrad bude dakle sabor sazvan, i na njem zaključci sabora nicejskoga opetovano potvrdjeni. Na uspomenu pako obnovljena kipoštovja bude načinjena velika svečanost, te nazvana „svečanošću ortodoksije.“ Grci slave još i dandanas tu svečanost na prvu nedjelju korizmenu. Od sada ostade kipoštovje netaknuto. — Kao što sve religiozne prepirke, bio se je i ovaj boj s velikom ogorčenošću. Za crkvu, koja taj boj nije zametnula, već samo istinu proti bludnji branila, bila je pobjeda sjegurna. To bude na sve strane javljeno, a crkva si pripoji opet jedan listak k lovor-viencem tolikih pobiedah i uvrsti jedan biser u krunu novoga zavjeta.

Značaji s kršćanskoga gledišta.

IV. Čvrstoća.

Kršćanin čvrsta značaja boji se samo Boga, a nikakove ljudske prietnje nemogu ga zastrašiti. Povadjajuć se za glasom svoje savjesti, ide za ovim provodičem, nemareći mnogo, što drugi o njem misle; vjeran svojoj dužnosti neda se ničim od nje odvratiti. Ali uz to je on razborit i oprezan, te se ničega nemaša, dok nije prije o tom zrelo promišljao; no kad se ovako na što nakani, neima zapreke, koje bi se žacao, da nepristupi k njegovu izvedenju.

Čini se, da kadšto okleva, ali samo dotle, dok se bura slegne, ili predsude razprše; kada pako mnije, da je vrieme sgodno, laća se odvažno i sigurno svoga podhvata. —

Čvrstoća značaja bijaše osobita kriepost Isusova predteče, a Spasitelj pohvali jednom ovu čvrstoću Ivanovu, govoreći sakupljenomu puku: „Čemu izadjoste u pustinju? Da vidite trsku, koju vjetar previja?“ Ovimi besjedami nagoviestio je Gospodin neuzkolebivu čvrstoću svoga predhodnika; ova čvrstoća značaja dade mu snagu, te se je svagdje opirao zlu, a ona mu privuče napokon i poznatu smrt.

Ova čvrstoća neka prati i nas sveudilj. Bog, čija smo djeca, neće da u strahu i neodlučnosti, već da u snazi i čvrstoći živimo i djelujemo. Hodeći po putevih Božjih nesmiemo žacati se i teturati, već oboružat se snagom i srčanosti, jerbo s nami je gospodnja pomoćnica ruka u svemu, što je dobro i pravo, a obećanja njegova neće ostat neizpunjena.

Sviet će pobožnost našu kuditi, rugat joj se i biedit ju; nam valja njegovu zasliepljenost žaliti, a rug i prikor njegov prezirati; poput Jeremije treba da se snažno opiremo opakim načelom, a poput Ilije recimo onim, koji dišu samo duhom ovoga svieta: „Ne mi, već vaše bezbrojne sablazni pustoše u puku Božjem.“

Kad vidimo, kako se mnogo kršćanah boji braniti stvar Božju, kako se oni ustručavaju Isukrsta pred njegovimi neprijatelji izpoviedati, kako slušajuć porugu i huljenje krieposti mramorkome šute, to je očit znak, da u njih neima nikakove snage, nikakove odvažnosti, nikakove čvrstoće. Tada se netreba čuditi, što takovi ljudi tako lasno popuštaju, bez borbe uzmiču, što najsvetije dužnosti savjesti od straha povredjuju. Da se samo bojimo Boga, da samo pred njegovimi kaznami i prietnjami predamo, nebi nas više ništa zastrašiti moglo.

Ali i ako je čvrst značaj razlučivi biljeg kršćanina, to ipak nesmije da proiztiče iz mušicah, prkosa, jogunstva i tvrdoglavosti, što mnogi ljudi drže za postojanost, duševnu jakost i kriepost. To je samo oholost, pritajena i skrovita samodopadnost, kakove žalibože možeš kadšto naći i kod takovih ljudih, koji inače, kako se čini, nastoje biti pobožni i bogoljubni. Često ovakova čvrstoća nije no krivo razumljena revnost bez pravoga znanja i razbora. —

Prava čvrstoća značaja spojena je s razboritosti, a ljubav ju proizvodi, upravlja i ublažuje. Ona je revna, živahna i srčana, ali vazda u granicah mudre umjerenosti. U nje je toplo srce, ali mrzla smotrenost; dade se zanieti do oduševljenja, ali nikad do zablude. Kada čvrst značaj naidje na protuslovje, neudara u tužbe i psovke, jerbo bi nesgodnom opornosti protivnike ogorčio, mjesto da jih predobije, odbio, mjesto da jih sebi naklonjene učini, a krajnimi pokusi sve bi pokvario.

Toga radi da si prisvojimo pravu kršćansku čvrstoću, treba da revnost s razborom spajamo, pa ćemo biti Bogu dragi i ljudem povoljni. Vršit ćemo svoje dužnosti, nevriedjajući nikoga, prednjačit ćemo drugim

Digitized by Google

dušobudnim primjerom, a tada biti ćemo crkvi dobra djeca i vriedni službenici njenoga božanstvenoga utemeljitelja.

Koja je državna zaštita po crkvu dobra?

Rob. Mohl veli u svojem djelu: „Encyklopädie der Staatswissenschaften" (na str. 221.): „Čim je veća pogibelj, koja učestniku u državi a tekar njegovu organu prieti, tim odlučnija mora da bude namienjena mu pravna zaštita. Osobita pako prieti više nego ikomu vrhovnoj glavi države, jer ona je dužna: nezakonitoj volji i sebičnim strastim svuda stati na kraj, ter je po takovu osveti i gnjevu najvećma izvržena."

Budući da vjera u državi kao duša ćudorednosti, utjelovljena u crkvi, djeluje, te s toga jest više nego jedan član ili nego jedan organ države — jer je podlogom ćudorednomu državnomu ustroju — i buduć da je sada crkva, a u njoj vjera i ćudorednost izvržena najvećoj pogibelji, to bi morala i vjeri namienjena pravna zaštita biti tim veća, tim odlučnija. To treba tim većma jošte, jer osobita prietnja ide na crkvu više nego na ikoga drugoga; ona bo dužna je nezakonitoj volji i sebičnim strastim svuda, tija u istoj savjesti, kamo država nesiže, najviše za dobro države, suprotiviti se, po čem se crkva osveti i gnjevu posve osobito izvrgava, a običnim podjarivanjem prostačine po prevratnih organih i buli.

Crkva se tim većma odriče pozitivnu uplivu države pogledom na njezino obavljanje dužnostih, čim većma se država izjednačenjem protucrkvenih živaljah obvezuje i ovim na zaštitu. Gdje je ta zaštita države postala miešanjem, kojim se i crkva i njezine suparice jednako dižu ili tlače: tamo je minimum pozitivnoga državnoga upliva najbolje.

Nu dužna je država čuvati crkvu osobito od onih nasrtah i zadjevicah, koje je ona sama razputala, ojačila, promakla, crkvi poprieko postavila, s njom izjednačila, dà i prednost jim se podaje. Ovaj negativni odbijajući upliv, ova zaštita, što ju država posredno kroz crkvu štićenu ulaže za svoje najvišje i najvažnije probitke, treba crkva i nemože bez nje da bude; ona takovu zaštitu mora tražiti s najvažnijih razlogah za državno dobro ne manje, nego što joj nalaže vlastita dužnost.

Što o. Secondo Franco u svojem hvale vriednom djelu, kojim u prostonarodnih odgovorih brani vjeru, veli o istini i njezinoj zaštiti, valja i o vjerozakonu i zaštiti crkve, gdje je vjera životom utjelovljena. „Vara se," veli on, tko misli, kada se istina s razuzdanom bludnjom prepire, da ona uviek nadvlada bludnju. Koji to tvrde, varaju se u tom djelomice, jer držeći na umu samo silu, koju bi istina u sebi imati morala, neobziru se ništa na neznanstvo, na strasti, pokvarenost, koja preotimlje mah. Istina je po sebi sjegurno jača od svakoga krivoga zaključka. Ali zar ona u pokvarenu i neuku ljudstvu uviek prevlada? — Ili ako ona uviek nadjača, zašto se toliko trudite, da zakoni i naredbami načela poštenja, pravednosti i vlastničtva obranite od tatah, razbojnikah i pustolovah? Zar načela pravednosti nisu obćenitije poznata, nego-li su ona objavljene vjere? Pustite dakle neka se prepiru s bludnjom! Ta zašto vi toga neučinite? Bojite se valjda, i pravo, da po svoj njihovoj istinitosti ova načela nebi bila dovoljna osigurati vaših blagajnah, kesah, vašega narodnoga zastupstva i oblastih, te s toga mislite, da je dobro braniti načela pravednosti zakonom i policijnom stražom, a u sili istimi puškami i obsadom. Nu zašto nemislite baš tako pogledom na vjerozakonska načela? Prodjite se dakle ote misli, da je čovjek čisti duh, te kano da mu narav nije ni taknuta od prirodjene ljage. Dokle god je duh spojen s pùtju, a pùt pokvarena, pustiti istinu da se sama brani, moći je tako malo, kano i pravednost prepustiti strastim."

Viestnik.

Iz Zagreba. Na Božić služio je u prvostolnoj crkvi s podpunom crkvenom podvorbom uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup svečanu misu, a poslie podne večernicu.

— Blagotvorno gospojinsko družtvo, koje nastoji oko ovdašnjega pjestovališta, priredilo je i ove godine veselje ubogoj djeci, nadariv ju toplim odielom i inimi darovi. To je učinjeno i ovaj put na Božić u večer u velikoj dvorani nadbiskupskoga grada, gdje je razdieljivanju izvolio pribivati uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup, a došlo je k tomu i više druge odlične gospode i množtvo svieta. Prije djelitbe osloviše tri male djevojčice nj. uzoritost djetinskoj dobi dolikujućimi govori, a preč. g. kanonik pobočnik Fr. Gašparić rekao je kratku besjedu djeci.

— Uzoriti g. stožernik i nadbiskup blagoizvolio je kanonika pobočnika i ravnatelja nadb. pisarne, prečastnoga g. Franju Gašparića, izmakom ove godine oprostiti dosad opravljane službe bilježnika duh. stola. Uslied toga naimenova nj. uzoritost: dosadanjega podbilježnika, g. Franju Lampea, bilježnikom duh. stola; dosadanjega pisara g. Dragutina Ferkića podbilježnikom, a g. Maksu Kolarića pisarom duhovnoga stola.

— Dne 24. t. m. u noći preminuo je u 58. godini života providjen svetotajstvi Dr. Dragutin Klemenić, začastni kanonik pervostolnoga kaptola zagrebačkoga, doktor bogoslovja i profesor bogoslovja u nadbiskupskom liceju, što je bio 33 godine. — Sahranjen je dne 26. u 4 sata poslie podne u raku župne crkve sv. Marije, gdje će se dne 3. Siečnja 1867. u 10 satih obslužiti za njega zadušnice. Lahka mu zemljica!

Digitized by Google

— Za jugoslavensko sveučilište poklonio je preč. kaptol senjski 200 for.

Iz Ostrogona. Dne 27. Studenoga obslužio je za pokojnoga kardinala prabiskupa Scitovskoga svečane zadušnice papinski nuncius Falcinelli. Okolo veličanstvena 24 noge visoka odra stajalo je 200 klerikah. Nuncija dvoralu kod službe nadbiskup jegarski, biskupi pečuvski, somboteljski i vacovski s množinom svećenstva. Zatim reče u magjarskom jeziku slovo pečuvski kanonik Virág. Poslie službe predstavi se nunciju svećenstvo vodjeno predstavnikom Sujanskyem kao govornikom. Poslanik Besze pozdravi nuncija latinskim slovom. U večer bje svježim cviećem i vienci nakićena raka razsvietljena i otvorena za javni pohod. Magjarskim jezikom izražena nadgrobnica glasi: Isuse, sve moje, vjero moja, ljubavi moja! Dušu moju preporučam u tvoje svete ruke.

Iz Krakova. Profesor Dr. Beda Dudík dogotovio je od državnoga ministerija naloženu si zadaću. Bijaše mu pako zadaća: vaskoliki pod Krakov spadajućega svećenstva katoličkoga u kraljevini Poljskoj ležeći gibivi i negibivi imetak proračunati, i pronaći, na kakovu se pravnom imenu što osniva. To je sve zato, da austrijska vlada kod nagodbene razprave s ruskom vladom u poslu konačnoga uredjenja krakovske biskupije može staviti u Varšavi obrazloženih predlogah, te prava svećenstva odlučno braniti. Polag toga računa dra. Dudíka vas u kraljevini Poljskoj ležeći imutak krakovskoga svećenstva dosta je znatan; iznosi do blizu 4 milijuna for.

Iz Rima. Čuveni židovčić Mortara (sbog kojega je u svoje vrieme bilo grozne vike i psovke na katoličku crkvu po svih nekatoličkih i liberalnih listovih, što je ova uzela braniti vjerozakonsko osvjedočenje sviesti i slobodu djeteta) primljen je kod regularnih kanonikah sv. Ivana lateranskoga, gdje je do sada bio u gojitbi, za novaka.

Iz Talijanske. „Unità cattolica“ govori o propasti drugoga carstva ovako: „Napoleon III. propade. Iz Poljske potegnu se od straha, da će ga Rus; iz Njemačke poplašiše ga puške iglenjarke; iz Meksika goni ga strah od saveznih državah, pobire se iz Rima, jer ga je strah Orsinia i Mazzinia.“ Ovakovim slogom ide kroz puna dva stupca diljem, a na koncu obećaje isti list, da će posebne otiske ovoga članka poslati caru u Compiègne, zatim Fleuryu, Malaretu i grofu Sartige-u, da se metnu u pismohrane, te kad dodje vrieme, da se mogu čitati.

Iz Njemačke. „Flieg. Blätt.“ obratiše jednim člankom pozor na poplavu nevaljalih spisah, što se nude njemačkomu puku, te na svakojake načine unose u kuće. Dokazuje se, da je od 200 novih spisah, oglašenih od raznih knjižarah, jedva njih 20 bezprikornih i neškodljivih, 110 nekoristnih i prostačkih, a 70 baš sramotnih. „Treba samo pogledati u izložne prozore knjižarah ovih drugih vrstih, pak ćeš se zastiditi sbog sramotnih naslovah i nečednih slikah naslovnih, a nude se očito puku i istoj mladeži.“ Najružniji gad ovakov dolazi iz Hamburga i Altone, te ne samo da ga velike trgovine na veliko i malo razašiljaju po svuda, već se nudi na željezničkih postajah i na svakom skoro putu. — „Po takovu, piše jedan amerikanski list, štampa u Njemačkoj nije ništa bolja, nego je naša, državna oblast mari za ovaj otrov tako malo ondje, kako i kod nas. Jedina obrana od nje jest i ostaje pošteno nesebično srce nakladnikah, knjižarah i prodavalacah. Dokle god bude ovim do kukavna novca više stalo, nego do javne ćudorednosti, dotle će oni ovakove pogubne spise prodavati, a dokle god se javno nude, dotle će se uviek naći ludih ribah, te će s pohlepom progutnuti otrovnu mêku.“

Iz Darmstadta. Čudne pravde! Dvorski sud kao prizivni držaše 1. Studenoga javnu razpravu o tužbi, koja je po svojoj vrsti izašla na glas. Jedan izraelićanin potvori rabina Dra. L., da je u Frankfurtu u njekoj gostioni jeo pečene krmetine, a to za rabina bila tolika krivica, da je porad uvrede poštenja svoga viernika tužio sudu. Prvi sud odsudi krivca na malenu globu; ali se je obtuženik pozvao na višji sud. Tako dodje pravda na dvorski sud, a ovaj ukine prvašnju odsudu, te obtuženika proglasi nevinim. Mnogo izraelićanah bijaše došlo k ovoj zanimivoj razpravi, pri kojoj bijahu i tri rabina kao vještaci.

Iz Malina. Za sastavak četveroglasne mise uza sviranje orguljah, za koj malinska glavna skupština belgijskih katolikah god. 1864. razpisa nagradu, dobi od 76 takmacah g. Ed. Silas, orguljar jedne katoličke crkve u Londonu, prvu nagradu (zlatnu kolajnu i 1000 fran.), g. Bogomir Preyer, kapelnik kod sv. Stjepana u Beču, drugu (pozlaćenu srebrnu medalju i 500 fran.), a g. Ivan Haberl, orguljar u Lincu, treću nagradu (250 fran.).

Iz Englezke. Dr. Colenso, biskup natalski, o kojem se toliko piše, i nad kojim visi pravda na svrgnuće, učini opet za anglikance golemu sablazan. Nedavna naime dokazivaše jednim člankom u „Timesu“: da ravno na mnogih mjestih sv. pisma Isus i apoštoli opominju na molitvu Bogu ili Bogu Otcu; ali da nigdje u novom zavjetu neima mjesta, gdje bi se zapoviedalo moliti Bogu Sinu, a običaj moliti se Isusu da je tekar kašnje nastao. Proti toj čudnoj tvrdnji javljaju se sa svih stranah u englezkom novinstvu prosvjedi pobijajuć to izrekom Djelah apoštolskih 7, 59. 60. i I. na Kor. 1, 2. Proti Colensovoj daljoj tvrdnji, da u anglikanskoj liturgiji imadu samo 3 ili 4 molitve Isusu, dokazuje se, da jih ima barem 12. — Vriedno je pamtiti, da u Englezkoj, koja se je poslie pobjede nad deističnom dobom 17. i 18. vieka držala za klisurinu stroge bibličke vjere, i od kuda se je prezirnim pogle-

Digitized by Google

dom gledalo na vjerom slabu Njemačku — sada ustaju ljudi, kakovi su taj Colenso i oxfordski tumačitelji. Dr. Manning, revni katolički nadbiskup westminsterski, nije zaboravio sjetiti, da je i to jedan znak razsula u protestantizmu.

Iz Azije. Jedan put javismo već i u našem listu, da je u Japanu nedavna nadjena velika kršćanska občina. Svjedočanstvom genevskoga biskupa Mermilloda potvrdjuje se sada ova viest. U govoru, što ga isti biskup nedavno reče gojencem velikoga sjemeništa u Orleansu, veli se s ostalim: Nova kononizacija japanezkih mučenikah čini se kano da će ondje probuditi izumiruću vjeru. Nije dugo tomu, što je u onoj zemlji nadjeno 200,000 katekumenah, živućih bez svećenikah, crkvah i oltarah, a plodećih se jedinom tradicijom. Misionare stadoše pitati: da-li oni mole prevrćuć nješto u rukuh, da-li su oženjeni, je-li gdje grad Rim i u njem čovjek, kojega oni priznavaju za svoga vrhovnoga glavara? Kad se osvjedočiše, da ti ljudi, koji su k njim došli, mole krunicu, živu bez žene, a biskupa rimskoga priznavaju za svojega vrhovnoga glavara, popadoše na koljena te rekoše: „Naši starješine obećaše nam, da ćete se Vi povratiti, a da ćemo Vas moći poznati po ova tri znaka: dievstvo, štovanje bl. djevice Marije i podložnost Rimu. — Ovu uspomenu sačuva ovaj puk dugim redom godinah čistu i vierno.

Iz Amerike. Polag „Baltim. Kath. Volksztg." izjaviše se svi listovi u Baltimore-u (gradu od 200,000 st.) o velikom crkvenom saboru tako, da bi mislio: vas je taj grad katolički, dočim katolikah neima u njem ni puna trećina. Tako n. pr. reče „Baltimore Gazzette" u dugu članku s ostalim i ovo: „Sakupi se ovdje množina svećenikah i prelatah, infuliranih opatah, biskupah i nadbiskupah u jednakoj sjajnoj odori, s istim sjajem, s istimi zanositimi pjesmami, štono se ulicami staroga Rima sjahu i odjekivahu, kadno — tisuću godinah prije, nego se je štogod za Ameriku znalo — posvećena bje bazilika Sta. Maria Maggiore. Mašta obična čovjeka jedva da si može stvoriti sliku takove prigode, a zamašaj takova dogodjaja vriedno ocieniti, za to bi trebala besjeda Macaulayeva s većom filozofijom od njegove." — „Balt. V. Ztg." priznaje sama, da se prije rata nebi bilo smjelo ni sanjati, da će se u tako malo vremena a ovako silno preokrenuti javno mnenje američko na radost katolikom; a ta rieč toga lista tim je znamenitija, jer je upravo ovaj list godine i godine naprečac dokazivao: ako sjevernjaci predobiju, a tada u miru ostanu na kormilu tako zvani radikalci, da će onda bez milosti katolici biti proganjani. Sjever je pobjedio, radikalci uz kosu sljepačkoj politici mahnitoga Johnsona sačuvaše si odlučan premah u kongresu, pak ipak „štuju crkvu danas oni ljudi, koji su jošte prije 10 godinah predsudami bulili na nju."

— Dne 6. Listopada pogori u New-Yorku katolička stolna crkva. Onaj čas, kad se novojorčki nadbiskup Mac-Closkey htjede popeti na propovjedaonicu stolne crkve u Baltimoru, stiže mu tužna viest, da mu je oko ponoći liepa stolna crkva sv. Patricija pogorila. Vatra buknu u dućanu tik crkve, te razpirena jakim vjetrom uhvati se u trenutak naokolo, dok opet u čas liznu krov crkve. Osobito Irci sletiše se, da spase, što je vrednijega u crkvi; ali sve badava, vatra izagna sve i iz iste crkve, te izgori do dna. Biskupska raka, gdje počivaju četiri slavna biskupa, srećom ostade ciela. Više riedke vriednosti slikah na platnu i ljepu, množina zlatna i srebrna posudja do 30,000 dolarah vriednosti propade. Kvar se neda izračunati na dolare; nu čuje se, da je crkva bila osjegurana na 75,000 dolarah. Crkva sv. Patricija bje sagradjena god. 1811., a bijaše druga katolička crkva, što je sagradjena u New-Yorku. Nadbiskup Hughes poveća ju godine 1838. golemim troškom. Pismohrane crkvene spašene su. Novčar jedan u New-Yorku pokoni jur za opravak crkve 25,000 dolarah, te je nade, da će se do Božića za službu Božju moći prirediti.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je Nikola Banjavčić, župnik u Staroj Plošćici.

G. Janko Plenar, duh. pomoćnik u Rači, odredjen je za župnoga upravljatelja u St. Plošćicu.

Dopisnica uredničtva.

G. *M. B. u J.* — U ime dugovine možemo Vam još ustupiti 7 namjenah „pro defuncto", a 7. novč. pošaljite, kad Vam bude sgodno. Glede nove predplate nije nam moguće Vaše želje izpuniti, jer neimamo toliko namjenah.

PozIv na predplatu.

„Zagrebački katolički list" izlaziti će i nadalje u poznatom svojem obliku, obsegu i roku, a vjeran, ako Bog dâ, smieru, kojim ovakov list po svojoj naravi valja da hoda, dišući duhom, što ga ljubav crkve i doma ulieva. Mole se dakle štovani štioci, neka se izvole za dobe prijaviti te poslati predplatu za buduću godinu, da se odpravak lista odmah u početku nesmete, nego da se uzmogne svakomu štiocu uredno već od prvoga broja pošiljati.

Ciena ostaje ista, naime: za Zagreb i okolicu 5 for., a za vanjske 6 for. 30 nov. na cielu godinu.

Predplatiti može se i na polovinu godine.

Uredničtvo.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarna Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Fr. Hollnstein
k. k. Hof Buchbinder

